פּנקס

פון דער

קהילה

ISBN: 0-657-01346-3
Old Call#:96-127, Vol.

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 01346

PINKES FUN DER KEHILE IN BUENOS AYRES

Asociacion Mutual Israelita Argentina

Permanent preservation of this book was made possible
by Ron & Martha Horvitz
In memory of Grandparents, Joseph Karl Baron
and Tillie "Toby Goertner" Baron, survivors from Lithuania.

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER

AMHERST, MASSACHUSETTS

413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG

WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust

Arie & Ida Crown Memorial

The Seymour Grubman Family

David and Barbara B. Hirschorn Foundation

Max Palevsky

Robert Price

Righteous Persons Foundation

Lief D. Rosenblatt

Sarah and Ben Torchinsky

Harry and Jeanette Weinberg Foundation

AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE

National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

פּנקס

פון דער

קהילה

אין

בוענאָס אײַרעס

בוענאָס־אײַרעס

ה'תשכ"ג — 1963

פנקס

הקהילה דבואנוס איירס

תשט״ז - תשכ״ב

פנקס

פון דער

קהילה אין בוענאס איירעס

תשט״ז – תשכ״ב

צונויפגעשטעלט און רעדאגירט פון

יצחק יאנאסאוויטש

ביי דער נאענטער מיטארבעט פון

זלמן וואסערצוג, פראפ׳ לאזאר שאלמאן און אינוש׳ א. א. פישער

•

ארויסגעגעבן פון דעם קולטור־דעפארטאמענט
ביי דער קהילה אין בוענאס־איירעס

פעקרעטאר:
משה האניק

שער־בלאַט געצייכנט פון
י. ראַסנער־מירסקי

רעדאַקציע־קאָמיסיע:

ד״ר טוביה קאַמענשטין
אליעזר פרידמאַן
אַשר גראַקאַפּ
משה האַניק
אברהם מיטלבערג
אינזש׳ אַסקאַר גלאַזערמאַן
שלמה ציטרין

אינהאַלט

אַ וואָרט צו לייענער — — — 9

ד״ר טוביה קאָמענשיין: אַן אַריינבליק אין אונדזער פּראָבלעמאַטיק (הקדמה) — — — 11

.1

די קהילה — אירע פּראָבלעמען און אירע אַקטיוויטעטן

אליעזר פרידמאַן: דריי גרונט־פּרינציפּן פון אונדזער אַקטיוויטעט — — — 17

אשר גראָקאָפּ: אַ פּראָבלעם וואָס געפינט זיך נאָך אַלץ אויף אונדזער סדר־היום — — 25

יצחק יאַנאַסאָוויטש: דער סטאַטוטן־רעפאָרם און די דעמאָקראַטיזאַציע פון דער קהילה 29

א. א. פישער: די יידישע פּאַרטייען אין בוענאָס־איירעס — — — 49

משה האַניק: דער זין פון אונדזער גייסטיקן און געזעלשאַפטלעכן המשך — — — 69

משה קויפמאַן: די טעטיקייט פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה — — — 74

לייב גאָלד: אַ ישוב אין געראַנגל — — — 135

בערל קאָברינסקי: די אַנטוויקלונג פון אונדזער שול־וועזן אין משך פון די לעצטע 6 יאָר 141

שרה פישער: אונדזערע קינדער־גערטנער אין די לעצטע פינף יאָר — — — 167

מאיר בערלסאָן: דער לערער־סעמינאַר אינטערנאַט אין מאָזעסוויל — — — 173

ד״ר דוד רויזין: די דערנענטערונג פון דער יידישער יוגנט צום יידישן לעבן — — 185

פינף יאָר טעטיקייט פון יוגנט־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה — — — 188

א. א. פישער: איבערבליק איבער פיר קהילה־דעפּאַרטאַמענטן: 1) סאָציאַלע הילף 2) אַן־פּראָצענטיקע הלוואות פאַר מיטגלידער; 3) סובסידיעס פאַר עולים און קיבוצים; 4) די חברה־קדישא אָפּטיילונג — — — 202

דוד קולאַקאָווסקי: די בוררות־קאָמיסיע ביי דער קהילה — אַ מאָראַליזירנדיקער פאַקטאָר אין אונדזער לעבן — — — 226

א. א. פישער: די אַרבעט פון דער בוררות־קאָמיסיע — — — 232

ב. שטולבאַך: די קהילה און אירע טעטיקייטן אויפן רעליגיעזן געביט — — — 236

דער אינסטיטוט פאַר סאָציאַלע פאָרשונגען ביי דער קהילה — — — 246

דער חתונה־רעגיסטער ביי דער קהילה פון בוענאָס־איירעס — — — 248

די וואָס זענען געשטאַנען בראש און האָבן אָנגעפירט מיט דער קהילה — — — 263

צוזאַמענשטעל פון די קהילה־פאַרוואַלטונגען פון יאָר 1954 ביז 1957 — — — 272

רשימה פון די פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער, קאָמיסיע־מיטגלידער און מיטגלידער פון די קאָנסולטיווע ראַטן אין די צוויי פעריאָדן: 1957־1960 און 1960־1963 — — — 273

וועד החינוך המרכזי אין די יאָרן 1957־1960 און 1960־1963 — — — 280

אייניקע דאַטן פון אונדזער קהלשן לעבן — — — 281

.2

די טעטיקייט פון וועד הקהילות

זלמן וואַסערצוג: צען יאָר עקזיסטענץ פון וועד הקהילות — — — 287

פּראָבלעמען פון יידישן לעבן אין אַרגענטינע (רעפעראַטן און באַריכטן אויפן 5טן צוזאַמענפאָר פון וועד הקהילות):

ד״ר ט. קאָמענשיין: אונדזער ישוב אין ליכט פון זיינע 100 יאָר עקזיסטענץ — — — 315

אליעזר פרידמאַן: אַ וואָרט פונעם גענעראַל־סעקרעטאַר — — — 318

מאַרק טורקאָוו: פּאָליטיש־געזעלשאַפטלעכע אַספּעקטן פון די קהילות — — — 321

ד״ר אברהם זאַלצמאַן: די פונקציע פון די ראַיאָן־קאָמיטעטן — — — 323

הרב יעקב פינק: רעליגיעזע ענינים — — — 325

חיים פינקעלשטיין: אונדזער קולטור און דערציִונגס־פּאָליטיק — — — 326

פראָפ׳ לאזאר שאלמאן: דער נייער דור — — — — — — — — — — — — — — — 328
זלמן וואסערצוג: ארגאניזאציאנעלע פראגן פון די קהילות — — — — — — — — — 331
מ. יאגופסקי: דער ספרדישער בייטראג צום קהילה־לעבן — — — — — — — — — 339
ד״ר בכור איסאיעוו: פראבלעמען פון די ספרדישע קהילות — — — — — — — — 341
אינזש׳ אלפרעד אבולאפיא: די ספרדים אין ארגענטינע — — — — — — — — — 342

סימפאזיום אויף דער טעמע: „פערספעקטיוון פאר יידישן לעבן אין ארגענטינע״, מיטן אנטייל פון:

ד״ר ט. קאמענשטיין — 343
ד״ר נתן לערנער — 344
אינזש׳ שלום ראזענבערג: — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 345
שלמה סוסקאוויטש, — 347
ד״ר לעאן דוכאווני, — 348
מאיר בערעלסאן: יידיש שול־וועזן אין דער פראוינץ אין די לעצטע 5 יאר — — — 350

.3

אונדזער ישוב בײם אריינטרעטן אין צווייטן יארהונדערט פון זיין עקזיסטענץ

פאליק לערנער: די פייערזונגען פון 100 יאר יידיש לעבן אין ארגענטינע — — — 379
י. צודיקער: „דאיא״ — די פאליטישע רעפרעזענטאנץ פון ארגענטינער יידנטום — — 402
משה שענדערי: דער ישוב אין ארגענטינע און זיינע פארבינדונגען מיט דער יידי־
שער וועלט — 419
י. י. לערמאן: יידישע קאנגרעגאציע פון ארגענטינע — — — — — — — — — — 430
משה פריידע: אונדזערע אינסטיטוציעס פאר סאציאלער הילף — — — — — — — 440
אברהם גאביס: דער איצטיקער צושטאנד פון דער יידישער קאלאניזאציע — — — 455
משה פריידע: דער יידישער קרעדיט־קאאפעראטיוויזם אין ארגענטינע — — — — 467
ד״ר ז. זשיטניצקי: דער יידישער אנטייל אין דער ארגענטינער קולטור, קונסט און
וויסנשאפט — 477
פאליק לערנער: דער בייטראג פון דער קהילה צום אויפבוי פון בתי־עם — — — — 513
יידיש טעאטער אין ארגענטינע — — — — — — — — — — — — — — — — 522
טעטיקייט פון ארגענטינער יוגנט פאר די לעצטע זעקס יאר — — — — — — — 533
נ. קריטשמאר: דער שרייבער־פאראיין „ה. ד. נאמבערג״ — — — — — — — — 538
ב. פיק: דער ארגענטינער אפטייל פון אלוועלטלעכן יידישן קולטור־קאנגרעס — — 544
רשימה פון ביכער און אויסגאבעס דערשינענע אין די יארן 1956־1962 — — — — 552
יידישע צייטונגען און צייטשריפטן אין די יארן 1956־1962 — — — — — — — 564

.4

יידישע שרייבער פון אויסלאנד וועגן אונדזער ישוב

אפרים אוירבאך: פארשידן זיינען די וועגן — — — — — — — — — — — — — 569
אהרן אלפערין: די אלט־נייע יידישע פעסטונג וואס איז אפגעהיטן געווארן אין ארגענטינע 573
שלמה ביקל: די יידישע ארגענטינע — — — — — — — — — — — — — — — 576
יצחק באשעוויס: די קהילה אין בועגאס־איירעס איז אן איבעראשונג — — — — — 583
יעקב גלאטשטיין — 585
חיים גראדע: ווי איך זע דעם ישוב אין ארגענטינע — — — — — — — — — — 589
ד״ר חיים שאשקעס: א פאר ווערטער „ממעמקים״ — — — — — — — — — — — 596
בצלאל שערמאן: יידיש לעבן אין ארגענטינע — — — — — — — — — — — — 599
מרדכי שטריגלער: מיט מער אינטערעס — — — — — — — — — — — — — 611

.5

שפאניש אפטיילונג

דאס זוכצעטל פון דער שפאנישער אפטיילונג — זע זייט — — — — — — — — — 710

תוכן

דבר לקורא — 9

ד״ר טוביה קמנשיין: **עיון בפרובלמטיקה שלנו** (הקדמה) — 11

.1

הקהילה ופעולותיה

אליעזר פרידמן: **שלשה עיקרים יסודיים בפעולותנו** — 17

אשר גרוקופ: **בעיה קיימת ושרירה על סדר יומנו** — 25

יצחק ינוסוביץ: **שינוי התקנון והדימוקרטיזציה של קהילתנו** — 29

א. א. פישר: **המפלגות היהודיות בבואנוס־איירס** — 49

משה הוניק: **משמעות ההמשך הרוחני והחברתי** — 69

משה קויפמאן: **פעולות המחלקה לתרבות על יד הקהילה** — 74

לייב גולד: **לבטיו של ישוב** — 135

דוב קוברינסקי: **התפתחות בתי ספרנו במשך שש השנים האחרונות** — 141

שרה פ׳שר: **גני הילדים בחמש השנים האחרונות** — 167

מאיר ברלסון: **הפנימיה של בתי הספר למורים במוזסויל** — 173

ד״ר רוד רויזין: **שובו הנוער היהודי לחיים היהודיים** — 185

פעולות של מחלקת הנוער על יד הקהילה, במשך חמש שנים האחרונות — 188

א. א. פישר: **סקירה על ארבע מחלקות בקהילה: 1) עזרה סוציאלית; 2) הלוואות לחברי הקהילה; 3) תמיכות לעולים וחלוצים; 4) חברה קדישא** — 202

דוד קולקובסקי: **ועד הבוררות ע״י קהילה — גורם מחנך בחיים שלנו** — 226

א. א. פישר: **פעולת ועדת הבוררות** — 232

ב. שטולבן: **פעולות הקהילה בשטח הדתי** — 236

המחלקה למחקר סוציאלי על ידי הקהילה — 246

פנקס רשימת החתונות על יד הקהילה דבואנוס־איירס — 248

ראשי הקהילה וחברי הנהלתה — 263

הרכב ועדות ע״י הנהלת הקהילה משנת 1954 עד 1957 — 272

רשימת חברי הנהלת הקהילה, ועדות שונות, וחברי המועצה במשך שתי התקופות: 1957־1960 ו־1960־1963 — 273

ועד החינוך המרכזי בשנות 1957־1960 ו־1960־1963 — 280

פרטים שונים מחיינו הקהילתיים — 281

.2

פעולות וועד הקהילות

זלמן ווסרצוג: **עשר שנות קיומו של וועד הקהילות** — 287

בעיות החיים היהודיים בארגנטינה (הרצאות ודו״חים בכינוס החמישי של ועד הקהילות):

ד״ר ט. קמנשיין: **ישובנו לאור 100 שנות קיום** — 315

אליעזר פרידמן: **דבר מהמזכיר הכללי** — 318

מארק טורקוב: **המצב הפוליטי והחברתי של הקהילות** — 321

ד״ר אברהם זלצמן: **תפקידי הוועדות האיזוריות** — 323

הר׳ב יעקב פינק: **ענינים דתיים** — 325

חיים פינקלשטיין: **הפוליטיקה התרבותית והחינוכית שלנו** — 326

פרופ׳ ל. שלמן: **הדור החדש** — 328

זלמן ווסרצוג: **בעיות ארגוניות של הקהילות** — 331

מ. יגובסקי: **תרומת הספרדים לחיים הקהילתיים** — — — — — — — — — — — — — — — 339
אינזש׳ אלפרידו אבולעפיה: **הספרדים בארגנטינה** — — — — — — — — — — — — — — — 342

סימפוזיון על הנושא: „סיכויי החיים היהודיים בארגנטינה", בהשתתפות:

ד״ר טוביה קמנשין — 343
ד״ר נתן לרנר — 344
אינזש׳ שלום רוזנברג — 345
שלמה סוסקוביץ — 347
ד״ר לעאָן דוכבנה — 348
מאיר ברלסון: **בתי ספר היהודיים בערי השדה במשך 5 שנים האחרונות** — — — — 350

.3

ישובנו בסף כניסתו למאה השניה לקיומו

פליק לרנר: **חגיגות להזדמנות 100 שנות קיום של חיים יהודיים בארגנטינה** — — — 379
י. צודיקר: **דאָיאָ — הנציגות הפוליטית של יהדות ארגנטינה** — — — — — — — — 402
משה שנדרי: **הישוב בארגנטינה וקשריו עם העולם היהודי** — — — — — — — — — — 419
י. י. לרמן: **הקונגרגציה היהודית בארגנטינה** — — — — — — — — — — — — — — — 430
משה פריידע: **מוסדנו לעזרה סוציאלית** — — — — — — — — — — — — — — — — — — 440
אברהם גביס: **המצב האקטואלי של הקולוניזציה היהודית** — — — — — — — — — — 455
משה פריידע: **מוסדות האשראי בארגנטינה** — — — — — — — — — — — — — — — — — 467
ד״ר ל. זשיטניצקי: **ההשתתפות היהודית בתרבות האומנות והמדע הארגנטינאים** — — 477
פליק לרנר: **תרומת הקהילה להקמת בתי־עם** — — — — — — — — — — — — — — — — 513
תיאטרון יהודי בארגנטינה — 522
פעולות הישוּאָ הארגנטינאי במשך שש השנים האחרונות — — — — — — — — — — 533
נ. קריטשמר: **אגודת הסופרים „ה. ד. נומברג"** — — — — — — — — — — — — — — 538
ב. פיק: **הסניף הארגנטינאי של „הקונגרס היהודי התרבותי העולמי"** — — — — — 544
רשימת ספרים והוצאות שיצאו לאור בשנות 1956־1962 — — — — — — — — — — — 552
עתונים יהודיים, שבועונים, ירחונים וכו׳ במשך שנות 1956־1962 — — — — — — 564

.4

סיפרים יהודיים מחוץ לארגנטינה על ישובנו

אפרים אוירבך: **שונות הן הדרכים** — 569
אהרן אלפרין: **המצודה העתיקה־חדשה שנשמרה בארגנטינה** — — — — — — — — — 573
שלמה ביקל: **ארגנטינה היהודית** — 576
יצחק באַשעוויס: **הקהילה בבואנוס־איירס מפתיעה** — — — — — — — — — — — — — 583
יעקב גלטשטיין: **ישוב ארגנטינה** — 585
חיים גראַדע: **כיצד אני רואה את הישוב הארגנטינאי** — — — — — — — — — — — 589
ד״ר חיים שושקס: **כמה דברים „ממעמקים"** — — — — — — — — — — — — — — — — 596
בצלאל שרמן: **חיים יהודים בארגנטינה** — — — — — — — — — — — — — — — — — — 599
מרדכי שטריגלר: **ביתר התעניינות** — 611

המחלקה הספרדית

ראה דף — 710

אַ וואָרט פֿריִערוים צום לייענער

מיטן אַריינגעבן דעם דאָזיקן „פּנקס" זיינען מיר אויסן צו באַנייען אַ וועלט־פּולע אַרבעט וואָס איז אַנגענעהמיכן געוואָרן מיט עטלעכע יאָר צוריק דורך דעם קולטורד־עפֿאַרטאַמענט ביי דער קהילה אין בוענאָס־אייראָס: מיר מיינען דאָס אַרויסגעבן די קהילהיאַרכיוון אויף דעם אופן וויִ זיי זיינען דערשינען אין די יאָרן תשי"ד און תשט"ו. מחמת דעם וואָס דאָס יערלעכע דערשיינען פון די דאָזיקע זאַמלביכער איז צוליב פֿאַרשידענע סיבות אויבערגעריסן געוואָרן נאָכן אַרויסגעבן דאָס „יאָרבוך תשט"ו", האָבן מיר אין דעם איצטיקן זאַמלבוך זיך באַמיט אָפּצוּשפּיגלען די טעטיקייט אין די אַנטוויקלונג פון דער קהילה מאז ועד הנה, דאָס הייסט: פון יאָר תשט"ז ביז דעם יאָר תשכ"ג.

פֿאַרשיידענע אַרבעטן וואָס גיינען אַריין אין דעם „פּנקס" וועלן דעם לייענער דערצײלן וועגן די וויכטיקע ענדערונגען וואָס זיינען אין משך פון די דאָזיקע יאָרן פֿאַרגעקומען אין אונדזער קהילהילעבן. דער יסוד פון די דאָזיקע אַלע ענדערונגען איז דער געביטענער סטאַטוט פון דער קהילה וואָס האָט איינגעפֿירט אַלגעמיינע פֿראָפֿאָרציאָנעלע וואַלן פון די קהילהיאינסטאַנצן. דער באַריכט פון די קהילהיטעמיקייטן הייבט זיך, בכלל, אָן פון דעם מאָמענט ווען ס'איז געווייזלט געוואָרן די ערשטע פֿאַרוואַלטונג אויף דער באַזע פון דעם נייעם רעפֿאָרמירטן סטאַטוט און ער ענדיקט זיך מיטן אָפּשליִס פון דעם ערשטן האַלבייאָר תשכ"ג, דאָס הייסט: פינף חדשים אייַדער די צוווייטע פֿאַרוואַלטונג, געווייזלט אויף דער זעלביקער באַזע, פֿאַרענדיקט איר קאַדענץ.

דאָך וועט דער לייענער אין אייניקע באַריכט־אַרבעטן זיך אָנטרעפֿן אויף דאָס פון פּריִערדיקע יאָרן — דאָרט וווּ די פּריִערדיקע דאָטן העלפֿן בולטער אַרויסבאַרעגען דאָס בילד אין דעם מהות פון די טעטיקייטן אין דעם באַריכט־פּעריאָד.

דער „פּנקס" איז לכתחילה פּלאַנירט געוואָרן בעיקר וויִ אַ זאַמלבוך וואָס זאָל זיין געווידמעט די אַקטיוויטעטן פון דער קהילהיאינסטיטוציע. אין לויף פון די צו־גרייטונגען האָבן מיר אָבער איינגעזען, אַז אונדזער קהילהילעבן וועט נישט קענען נענוג פֿאַרשטאַנען וועלן מיר וועלן נישט, כאָטש אויף אַ קאַרגן אופן, סקיצירן דאָס בילד פון אונדזער ישוב־לעבן. דערפֿאַר האָבן מיר צו דער אָפּטיילונג פון דער קהילה אין ועד הקהילות צוגעגעבן די אָפּטיילונג וועגן אונדזער ישוב וואָס איז אין דעם דאָזיקן פּעריאָד איבערגעטרעטן די שוועל פון זיין ערשטער הונדערטיעריקייט. קיינער דאַרף אָבער אין דער דאָזיקער אָפּטיילונג נישט זוכן דאָס פולע אויסשפּּיגלונג פון גיעזעלשאַפֿטלעכן לעבן אין אונדזער ישוב. דאָ זיינען נאָר באַהאַנדלט געוואָרן די וויכטיקסטע אַספּעקטן פון דעם דאָזיקן לעבן און דערצו אויף אַ נענוג סינטעטישן אופן.

אויך אין דער דאָזיקער, דריטער, אָפּטיילונג האָבן מיר, אין תוך געזוכט, זיך געהאַלטן אין די באַריכט־רעמען פון די יאָרן תשט"ז ביז תשכ"ג. מיר האָבן אויסגעמיטן די וויטערע געשיכטלעכע פֿאַרגאַנגענהייט, ווייל מיר האָבן בעיקר געוואָלט געבן די מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פון אונדזער אָקאַרשטיקער פֿאַרגאַנגענהייט. ס'איז אומגעלעך געווען אויסצומיידן געוויסע איבערחזרונגען, ווייל ס'איז אומ־

מעגלעך געווען אַז דער שרייבער וואָס דערציילט וועגן דער טעטיקייט פון וועד הקהילות זאָל נישט דערמאָנען די אַרבעט אויפן שולי־געביט אין דער פּראָווינץ, כאָטש דער דאָזיקער אַרבעט איז געווידמעט אַ באַזונדערע אָפּהאַנדלונג. דאָס זעלביקע האָט אויך געמוזט געשען אין די אַרבעטן וועגן דער קולטור־טעטיקייט פון דער קהילה וווּ מיר וועלן זיך אָנטרעפן אויף כּאָקטן וואָס וועלן דערמאָנט אין דער אָפּהאַנדלונג וועגן דער יוגנט־טעטיקייט. און אַזוי אויך אין אַ ריי אַנדערע אַרבעטן וואָס זייערע מחברים זיינען גאָרנישט צופֿעליק אַריבער זייער אָנגעצייכנטע גרענעץ, מחמת די שותפֿותדיקע גרענעצן צווישן אַיין קהילה־טעטיקייט אָן אַ צוויי־טער זיי־נען אָפּט זייער פֿליסיקע.

מיר גיבן זיך אָפּ אַ דין־וחשבון פון דעם, אַז דאָ אָן דאָרט זיינען מעגלעך אַריין־געפּאַלן טעותים אָן אומפֿאַרמיידלעכקייטן. אין אַזאַ גרויסער קאָלעקטיוווער אַרבעט זיינען זיי אומפֿאַרמיידלעך, כאָטש מיר האָבן זיך געגעבן די מי זיי, אויף וויפֿל ס'איז נאָר מעגלעך, צו פֿאַרמיידן. פֿאַר דעם וואָס מיר האָבן נישט באַווייז צו פֿאַרמיידן בעטן מיר פֿריַערווים אָנטשולדיקונג בײַם לייענער.

לסוף ווילן מיר באַמערקן אַז אַ ריי מחברים האָבן אין זייערע אַרבעטן פֿאַרן „פּנקס" אויסגענוצט די מאַטעריאַלן פון פֿרעסע־אַרכיוו בײַם קולטור־דעפּאַרטאַמענט פון דער קהילה.

די רעדאַקציע

ד״ר טוביה קאמענשיין

אן אריינבליק אין אונדזער פראבלעמאטיק

(ה ק ד מ ה)

עס איז שוין אן אנגענומענע מיינונג, אז אונדזער ישוב באמיט זיך צו זיין אין א סך אספעקטן דער המשך פון דעם נוסח מזרח-איראפע. מיטן ארויסגעבן דעם דא־זיקן פנקס באנייט די קהילה, נאך אן איבערריים פון אייניקע יארן, אירע אלמאנאכן, וואס זייער ציל איז אפצושפיגלען אונדזער קהילה-לעבן און זי באנייט אזוי ארום די טראדיציע פון די אמאליקע אומגעקומענע קהילות, וועלכע פלענן פון צייט צו צייט ארויסגעבן זאמלונגען מיט מאטעריאלן פון היסטארישן ווערט.

זינט עס איז הערשינען די לעצטע קהילה-אויסגאבע זיינען שוין פארבי 7 יאר. 7 יאר איז א מינימאלער צייט־אפשניט פאר א ישוב, אבער וואס שייך אונדזער יידיש לעבן אין אונדזער פראבלעמאטיק אין לאטיין־אמעריקע, זיינען די לעצטע יארן באמת רעוואלוציאנערע אויף א סך געביטן.

די אלגעמיינע פראבלעמען פון די לעצדער אין וועלכע מיר לעבן זיינען פאר אונדז יידן אויף דעם קאנטינענט קיינמאל נישט געווען פרעמד. מיר האבן גלעלרנט פון אונדזער אלטער געשיכטע אז פאליטישע, עקאנאמישע און סאציאלע ענדערונגען פון די ארומיקע פעלקער האבן אויך א דירעקטע השפעה אויף דער אנטוויקלונג פון אונ־דזערע ישובים. אבער אין די לעצטע יארן האבן די סתירות, סאציאלע קאנפליקטן, דערהויפט די פאליטישע אומבטאביליטעט אויף דעם טייל פון דער וועלט, זיך אזוי פארשארפט, אז אונדזערע קהילות וואס געפינען זיך אין נעראנגל-פראצעס פון אי־נערלעכער קריסטאליזאציע און קאנבאלידאציע, האבן זיך דערזען פנים אל פנים מיט א דערשיינונג וואס א סך האבן געגלייבט אז זי איז שוין פרעמד פאר דער ערד פון פרויהויט.

אין די לעצטע יארן האט דער קלאסישער ציוניסטישער דיאגנאז און אנאליז פון יידישער גלות-ווירקלעכקייט געפונען זיין פולע אנווענדונג ביי אונדז דא. דער פאקט צווינגט אונדז צו אן ערנסטן ישוב-הדעת וואס וועט זיך דארפן אויסווירקן אין אונ־דזער צוקונפטיקער אקטיוויטעט. עס איז מיין כוונה אין דעם אריינפיר-ווארט אונ־טערצושטרייכן א פאר עיקר־אספעקטן פון אונדזער לעבן.

אויב מען דענקט אז עס איז פארהן אן אייגנארטיקייט אין אונדזער ישוב לגבי אנדערע גרויסע יידישע מרכזים אין דער וועלט, ווי צפון־אמעריקע, ענגלאנד אדער פראנקרייך, האלטן מיר אבער אז עס איז נאך פריצייטיק צו רעדן וועגן א ספעציעלן נוסח. אונדזער אייגנארטיקייט שטאמט פון דעם פאקט וואס אין אונדזער קריסטא־ליזירונגס-פראצעס פארנעמט נאך דער נוסח מזרח-איראפע דעם הויפט-פלאץ און דאס שטאמט פון דעם פאקט, וואס דער רוב מנין ובנין פון היינטיקן ישוב איז צוזא־מענגעשטעלט פון דער גרויסער אימיגראציע-כוואליע וואס איז געקומען צו די ברעגן פון לא־פלאטא־טייך אין דעם פעריאד פון סוף פון דער ערשטער וועלט-מלחמה ביזן אויסברוך פון דער צווייטער.

די גרויסע אימיגראציע איז דער יסוד פון אונדזער היינטיקן געזעלשאפטלעכן

לעבן. דער אמאליקער גלאנץ פון די קאמערציעלע האנדלס-קאפּאראטיוועס מיט די „קוענטעניקעס", שפּעטער די פּארשיידענע גרעמיאלע ארגאניזאציעס, בענק, קרעדיט-קאפּאראטיוועס, ציוניסטישע פּארטייען, קולטור-געזעלשאפטן, וועלכע האבן באקומען זייער גראוויטאציע אויף יידישע מאסן מיט דעם אנקום פון דעם שטראם; די וועלטלעכע באוועגונגען, דער שול-וועזן, — זיי אלע זיינען א דירעקטער פועל-יוצא פון דער תקופה.

דאס קליינע פּויליש-יידישע שטעטל, מיט אלע זיינע אייגנשאפטן, איז ארויסגעגאסן געוואָרן אין אזא גרויסער שטאט ווי בוענאס-אירעס, ווו דער יידישער איטי-גראנט האט אנגעהויבן דעם גראנגל פאר פרנסה און פאר דערגרייכן א העכערע עקאנאמישע און סאציאלע פאזיציע, ווי די וואס ער האט פארמאגט אין זיין אמאליקער היים. די צוויי באגרענדעטע שטראק משפּיע געווען אויף דעם אויסזען פון אונדזער דור געזעלשאפטלעכקייט.

די גרויסע ראל וואס די קאלאניסטישע עמיגראציע האט געשפּילט אין אונדזער ישוב איז נישט צו דיסקוטירן. דער דור פון די קאלאניסטן, פון 1890 ביז 1914 איז אבער כמעט שוין פארשוווונדן פון אונדזער געזעלשאפטלעכן אקטיוו. ער האט איבער-געלאזט טיפע שפּורן פון היסטארישן שטאנדפונקט, אבער אן א ממשותדיקן המשך, ווייל זיינע זין און טעכטער וועלכע וואלטן היינט געדארפט זיין דער הויפּט-שיכט פון דער יידישער געזעלשאפטלעכער פירערשאפט, איז א חוץ א קליינעם פראצענט יידישע פראפעסיאנאלן, פרעמד צו דעם יידישן אקטיוון לעבן. א סך פון זיי זיינען אבסארבירט געוואָרן אין דער אלגעמיינער קולטור פון לאנד. אייניקע האבן זיך אויס-געווירקט אין דעם פאליטישן לעבן, אבער דער גרויסער רוב, ספּעציעל פראפעסיאנאלן און אוניווערזיטארייער, זיינען געבליבן אפאטיש צו דער יידישער געזעלשאפטלעכקייט.

דערפאר זעען מיר היינט, אז דער רוב עסקנים אין פארצווייגטן שול-וועזן, אין די עקאנאמישע, קולטורעלע און אין די פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, ווו אויך אין די ציוניסטישע ריכטונגען זיינען פון דעם אימיגראנטישן דור, וועלכער איז געקומען נאך דער ערשטער וועלט-מלחמה און אפילו די קינדער פון אט דעם דור זיינען פראפּארציאנעל א סך מער פארטרעטן אין יידישן לעבן ווי די קינדער פון די קאלאניסטן.

ס'איז וויכטיק די דאזיקע ווירקלעכקייט גרינטלעך צו אנאליזירן, בכדי צו פאר-שטיין געוויסע פראצעסן און צו באנעמען געוויסע פראבלעמען פאר וועלכע אונדזער ישוב שטייט היינט.

וואס איז דער הויפּט-יסוד פון יידישקייט אין אונדזער ישוב? וואס איז דער דא-מינירנדיקער פאקטאר אין אונדזער גראנגל פאר קיום? איז עס דאס רעליגיעזע גע-פיל ווי אין דער אמאליקער אלטער היים? דער טראדיציאנעלער סענטימענט, ווי אין צפון-אמעריקע, ענגלאנד און אנדערע לענדער? אדער איז עס דער קולטורעל-אויטא-נאמיסטישער און וועלטלעך-פאלקסטימלעכער דראנג, צוזאמענגעפאסט מיט דעם נא-ציאנאלן באווסטזיין, אז מיר געהערן צו א פאלק וואס שטייט אין קאמף פאר זיין נאציאנאלער באפרייונג אויף דער באזע פון דער ציוניסטישער וויזיע?

איך גלייב, אז מיר קענען נאך נישט געבן קיין קלארן ענטפער. אונדזער ישוב איז נאך צו יונג, אז ער זאל שוין האבן אן אייגענעם, אייגנארטיקן פרצוף. דער ספּרדישער סעקטאר, וועלכער איז כמעט א 20 פראצענט פון ישוב, איז בלויז פאר-מעל רעליגיעז, אבער אין זיין יוגנט מערקן זיך ערנסטע וועלטלעך-נאציאנאלע גע-פילן. די צענטראל-איראפעישע יידן וועלכע זיינען א 10 פראצענט פון ישוב, זיינען נאך כמעט אזוי ווי זיי זיינען געווען אין בערלין, פראנקפורט, צי ווין: ליבעראל-רע-ליגיעז און אסימילאטאריש, אבער אין אייניקע קרייזן זייערע מערקט זיך א סימפא-טיע צום נאציאנאלן געדאנקען-גאנג.

דער גרויסער מזרח-איראפעישער טייל פון ישוב, וועלכער איז פרייער מיט אויסניקע צענדליק יאר געווען אין זיין מערהייט קולטורעל-וועלטלעך, נישט רעליגיעז און אנטי-ציוניסטיש, האט דורכגעמאכט א מעטאמארפאזע צו נאציאנאלע סענטימענטן און ציוניזם, צו טראדיציאנעלער יידישקייט, אנהאלטנדיק זיין פאלקסטימלעכן שטייגער. דאס צענטראלע פראבלעם פון אונדזער ישוב וועט זיין און איז שוין איצט: מיט וואס פילן מיר אן די נשמה פון יונגן יידן? עס איז נישט נאר א פראבלעם צו וויסן פאר-וואס מען איז א יוד, נאר אויך וויי אזוי צו זיין א יוד? איז מעגלעך א וויידערגעבורט פון טראדיציאנאליזם ביי די קומענדיקע דורות וועט דער הויפט-פאקטאר זיין דער נאציאנאלער סענטימענט, אדער די צוציונגס-קראפט פון ישראל?...

די אלגעמיין-כפעציפישע, סאציאל-פאליטישע פראבלעמען פון די לאטיין-אמעריקאנער לענדער ווירקן אויך שטארק אויף דער גייסטיקער און פאליטישער פארמאציע פון אונדזער יוגנט, דא טרעפן מיר זיך אן אויף פאקטארן וועלכע זיינען נישט פארהאן אין די אנגלא-זאקסישע לענדער. דערפאר מערקט זיך ביי אונדז א גרעסערע נטיה פון דער יוגנט צו נאציאנאל-סאציאלע אידעאלן.

דער עסקן וועלכער איז געווען און איז נאך היינט דער כוח דורך וועלכן עס דרייט זיך דאס נאנצע געזעלשאפטלעכע לעבן, גייט ארויס אין א פעריאד פון ערנסטן קריזיס. עלטער, מידקייט, עקאנאמישע אפהענגיקייט שוואכן אף דאס עסקנות און עס שטעלט זיך דארום די פראגע: צי וועלן מיר האבן אין א דור ארום דעם אייגנארטיקן טיפ עסקן פון איצט?, מערקט זיך ביי די קינדער פון דעם עסקנים-דור א נייגונג פאר-צוזיצן דעם וועג פון די עלטערן?, אין דער הינזיכט איז די פערספעקטיוו א פעסימיסטישע. דאס פראבלעם ווערט נאך מער פארשארפט דורך דעם וואס דער עקסטרעמער אידעאליסטישער עסקן האט נישט דערמעגלעכט עס זאל זיך איינשטעלן יענער שיכט פון הי-גע'בוירענער אינטעליגענץ וואס זאל ווערן דער קוואל פון עסקנים-פונקציאנארן.

עס מערקט זיך א גראנגל אויפן קולטורעלן און חינוך-געביט, פון איין זייט גייט דער גראנגל אנצוהאלטן די מזרח-איראפעישע פאלקסטימלעכקייט, און פון דער צווייטער זייט, גייט אן דער פראצעס פון צופאסן זיך צו די אייגנשאפטן פון די נייע און קומענדיקע דורות, וואס צילן זיי ווערן אנגעווענדט נייע וועגן און מעטאדן. א דרייטע טענדענץ גלייבט אין דער מעגלעכקייט פון דער געגארטער סינטעזע וועלכע זאל באשטיין פון דער קערנדיקער טראדיציאנעלער פאלקס-יידישקייט, צוזאמענגענאסן מיט וועלטלעך-נאציאנאלע באנייטע וועדטן.

די קהילה וועלכע איז געווען און איז אין לעבן פון פאלק במשך דורות דער גרויסער אינסטרומענט פון יידישער גייסטיקער זעלבשטענדיקייט, גייט ווייטער אויף איר קלאסישן וועג מיט אפענע אויגן בכדי צו זען אלץ וואס קומט פאר ארום איר און אויך אין איר, אין דער פארמאנענץ פון גראנגל און קאמף פאר יידישקייט.

דער פנקס וועט זיכער דינען פאר די עסקנים און פאר פארשערס, שרייבערס און געלערנטע ווי א מקור פון וויסן וועגן דעם לעבן און שאפן פון איינעם פון די גרויסע יידישע צענטערס אין אונדזער צייט.

די קהילה־פֿאַרוואַלטונג בײַם דערשײַנען פֿון „פּנקס"

עס זיצן פֿון רעכטס צו לינקס: דוד שפּיגל, דוד קלימאָווסקי, ד״ר דוד רויזין, משה האָניק, אליעזר פרידמאַן, ד״ר טוביה קאַמענשיין, אשר גראָאָפּ, דוד קולאָאָווסקי, שמואל גלאָזערמאַן, אַנטאַניע קליין, קדיש ווייס, משה פישמאַן ע״ה.

עס שטייען פֿון רעכטס צו לינקס: משה קאָפּלאַן, ישראל קאַרפּעס, יוסף מענדל גליקסמאַן, לעאָן ראַבינאָוויטש, דוד רעזניק, לייב גאָלה, פעליפּע לאָי, ישראל גרינבוים, מאיר פרענגלער, שמאי טראַכטער, מאיר זעליגמאַן, מאַנפרעדאָ אנספּאַטש און דער גבאי קהילה־אַנגעשטעלטער ש. שעכמאַן ע״ה.

(עס פעלט: ש. ציטרין).

I

פּראָבלעמען און אַקטיוויטעטן פון דער קהילה אין די יאָרן 1957-1963

אליעזר פרידמאן

די דריי נרונט־פרינציפן פון אונדזער אקטיוויטעט

ווען מען פרעגט מיך וואס איז דאס כאראקטעריסטישסטע פאר דער טעטיקייט פון די צוויי קהילה־פארוואלטונגען וועלכע זיינען געווילט געווארן נאכן סטאטוטן־רעפארם, אויפן סמך פון פראפארציאנעלע וואלן, וואלט איך געזאגט, אז דאס כאראקטעריסטישסטע פאר זייער אנשטרענגונג איז דער כסדרדיקער געראנגל צו שטעלן די קהילה־אינסטיטוציע אין דינסט פון דער נאנצער יידישער געזעלשאפט, פון אלע אירע סעקטארן און פון אלע אירע שיכטן. אויף דעם נעביט, מעג איך זאגן, האט די אנפירונג פון דער קהילה זיך לגמרי נישט געראכנט דערמיט אויב א געוויסער סעקטאר האט א גרעסערע, צי א קלענערע פארטרעטערשאפט אין דער פארוואלטונג, אדער ער האט אין דער קהילה־לייטונג קיין שום פארטרעטערשאפט נישט. עס איז טאקע אמת, אז די וואס פירן איצט אן מיט דער קהילה זיינען מענטשן וועלכע האבן לאנגע יארן געזעלשאפטלעך געקעמפט פאר דער העגעמאניע פון פאליטיש־פארטייאישע באוועגונגען אין אונדזער לעבן. אבער ווען דער דאזיקער קאמף איז געווינען געווארן, האבן די אנפירנדיקע פארטיי־פארשטייער אין דער קהילה, אויף איין רגע נישט געטראכט, אז די קהילה קען זיין עפעס אנדערש ווי א כלל ישראלדיקע אינסטיטוציע אין פולן זין פון דעם דאזיקן ווארט. און ווער עס וועט אויפמערקזאם לייענען און שטודירן די פארשיידענע ארבעטן אין דעם „פנקס", וואס שפיגלען אפ די באזונדערע געביטן פון דער קהילה־טעטיקייט, וועט זיך אין דעם גאנץ גרינג איבערצייגן.

מיר האבן איבערגענומען די אנפירונג פון דער קהילה אין א מאמענט ווען אונדזער ישוב האט פארנעמיקט זיינע ערשטע הונדערט יאר עקזיסטענץ און איז ארריינגעטראטן אין די צוויי־טע הונדערט יאר פון זיין לעבן. מיר האבן די דאזיקע היסטארישע געשעניש געפייערט נישט בלויז פארמעל, נאר מיר האבן פון איר געצויגן געוויסע שלוסן. הונדערט יאר איז אין דער יידישער געשיכטע נישט קיין גרויסער צייט־אפשניט, אבער פאר א ישוב אויפן אמעריקאנער קאנטינענט איז עס א בכבודיקע עלטער, וואס צווינגט זיך אומצוקומען אויף צוריק. גלייכצייטיק האט אבער דאס אריבערשפרייזן די שוועל פון די צוויי־טע הונדערט יאר אונדז נאך מער גע־צוונגען צו קוקן פארויס און צו זארגן וועגן דער צוקונפט. אט די צוויי מאמענטן — דאס צו־ריקקוקן צו דער פארגאנגענהייט און דאס פארויסקוקן אין דער צוקונפט — האט זיך כסדר געפילט אין אונדזער ארבעט און ווען איך וועל שפעטער אויסרעכענען א ריי נייע איניציאטי־וען וועלכע מיר האבן רעאליזירט, וועט דאס געזאגטע ווערן זייער בולט און קלאר.

איידער איך קום צו דערמאנען די דאזיקע רעאליזירטע איניציאטיוועס, וויל איך בלויז באמערקן, אז ווארשיינלעך גאר א קליינער טייל פון אונדזערע מיטגלידער גיט זיך אפ א דיך־חשבון וועגן דעם ריזיקן פארנעם פון דעם ראד וואס באווועגט טאג־טעגלעך די קהילה־ארבעט. אין דער אמתן שטעלט די קהילה היינט צו טאג מיט זיך פאר א געוואלדיק קאמפליצירטן מע־כאניזם וואס פאדערט אומגעהויערע וואכאמקייט און ענערגיע, כדי אלע אירע באשטאנד־טיילן זאלן פונקציאנירן הארמאניש און דערפילן זייערע אויפגאבן הן פאר דעם יחיד־מיטגלידי, הן פאר דער גאנצער געזעלשאפט. און דא איז כדאי צו געדענקען, אז די קהילה האט צו דערפילן אויפגאבן נישט בלויז פאר דער געזעלשאפט אלס גאנצע, נאר אויך פאר די טויזנטער יחידים־מיטגלידער, וואס קומען באראטקיק צו דער קהילה ווי צו אן אינסטיטוציע וועלכע דארף ענט־פערן אויף זייערע אינדיווידועלע פראבלעמען און נויטן. אלע אונדזערע אויפטוען פאר דער

געזעלשאפטלעכקייט וואלטן נישט געווען געגוג ווען מיר זאלן אין דער מינדסטער מאס גרינג־שעצן דעם יחיד־מיטגליד, אדער ווען מיר זאלן נישט באציען זיך מיט דער געהעריקער אחריות צו זיינע פראבלעמען וואס ער ברענגט צו אונדז ווי צו דער אינסטיטוציע פון וועלכער ער דערווארט א פארשיידנארטיקע לייזונג. נעמענדיק אין אכט, אז אין זייער פיל פאלן קענען די דאזיקע פראבלעמען נישט דערלידיקט ווערן אויף א פארמעלן רוטין־וועג דורך דער באמטער שאפט, נאר זיי מוזן געבראכט ווערן אויפן טיש פון דער פארוואלטונג, קען מען זיך שוין פאר־שטעלן ווי קאמפליצירט און ווי אנגעשטרענגט עס איז די ארבעט פון דער לייטונג אין ווו שטארק זי מוז האלטן דאס גלייכגעוויכט ביים פארנעמען זיך מיט די ענינים פון כלל און פון פרט.

געגנעראל־סעקרעטאר, אליעזר פרידמאן, געזעגנט דעם שרייבער ד״ר שלמה ביקל.

די איינגעשטעלטע טעכניק פון אונדזער אינסטיטוציאנעלער סטרוקטור ברענגט צו דעם, אז דעם סעקרעטארס טיש זאל תמיד זיין דער צום מערסטן באלאגערטסטער מיט כלערליי ענינים פון גרויסן ביז קליינעם כאראקטער. פון אננעמען א באשלוס ביז רעאליזירן א באשלוס איז א היפשער מהלך און א שטיק פון דעם דאזיקן מהלך פירט דורך דעם סעקרעטארס טיש וועגן וועלכן עס פאסט זיך דא צו זאגן, אז ער געפינט זיך אין דער לאגע פון ידו בכל, ויד כל בו... די דאזיקע פארצווייגטע ארבעט פון קאנטראל, פון באטראכטן יעדע געשאפענע דילעמע, פון קאארדינירן, פון אינטערוועניר אן פון ענטפערן אויף כלערליי אינטערוועגן, וואלט געווים נישט מעגלעך געווען דורכצופירן אן דער הארמאנישער און געטרייער צוזאמענארבעט פון דער גאנצער פארוואלטונג און פון אלע דעפארטאמענט־מיטגלידער און דעפארטאמענט־אנפירער, וועלכע גיבן אפ זייער צייט און זייער ענערגיע לטובת די אינטערעסן פון דער קהילה און איר מיטגלידערשאפט.

ווי פריער דערמאָנט, זיינען אין משך פון די לעצטע 7 יאָר רעאָליזירט געוואָרן אַ רייַ נייע און וויכטיקע איניציאַטיוועס, וואָס איניקע פון זיי זיינען געווען, לויט זייער כאַראַקטער, בלויז אינמאַליקע און אַנדערע זיינען פאַרבליבן ווי פערמאַנענטע פונקציעס אין דער ראָם פון דער קהילה־אקטיוויטעט. וועגן איניקע פון די דאָזיקע איניציאַטיוועס רעדט זיך אין די אַרבעטן וועלכע שפּיגלען אָפּ די באַזונדערע געביטן פון דער קהילה־טעטיקייט. וועגן אַנדערע איז נישט דערמאָנט געוואָרן, ווייל זיי געהערן, אָזוי צו זאָגן, דער קהילה־לייטונג אַלס גאַנצע און נישט די באַזונדערע דעפּאַרטאַמענטן. סיי־ווי האָלט איך פאַר נייטיק זיי צו באַטאָנען ווי אַן אילוס־טראַציע צו דעם וואָס איז פריער געזאָגט געוואָרן. דערביי וויל איך אָבער באַמערקן אַז דאָס איז נאָר אַ קליינער טייל פון די רעאָליזירטע איניציאַטיוועס וועלכע גייען אַריין אין דער קאַטעגאָריע פון „נייע".

איך וועל אָנהייבן מיט דער גרינדונג פון דער ישיבה פאַר רבנים. דאָס איז, לויט מיין איינזען, די וויכטיקסטע און סאָמע חשובסטע פון די רעאָליזירטע איניציאַטיוועס, וואָס קען משפּיע זיין אויף דעם גייסטיקן לעבן פון אונדזער ישוב. עס רעדט זיך דאָ וועגן דער גרינדונג פון אַ ישיבה פאַר דער אויסבילדונג פון רבנים און גייסטיקע מנהיגים פאַר אונדזער ישוב, און עוועל־טועל אויף פאַר די אַנדערע לאַטיין־אַמעריקאַנער ישובים.

די הויפּט־מעלה פון אויסבילדן אייגענע רבנים — פאַראַלעל צו די אייגענע לערערס — איז דאָס וואָס זיי זיינען געבוירן אין אונדזער סביבה, פאַרוואָרצלט אין דער לאָקאַלער שפּראַך און קולטור. ווי אַזעלכע וועט זיי גרינג זיין צו באַקומען אַ קאָנטאַקט מיט אונדזער יוגנט און צו האָבן אויף איר אַ השפּעה.

די ישיבה האָט אָנגעהויבן צו פונקציאָנירן אין יולי 1961, מיט אַ צוואַנציק תלמידים, און היינט איז זי שוין אין צוויטן יאָר עקזיסטענץ. ביז צום פאַרלאָזן אונדזער ישוב. אין נאָוועמ־בער 1962, האָט אָנגעפירט מיט דער ישיבה הרב יעקב פינק, רב הראשי פון ראָבינאָט. איצט שטייט די קהילה פאַר דער פראָבלעם צו קריגן פאַר איר אַ פאַסיקן מנהל.

אין דער ישיבה איז אויך אינגעפירט געוואָרן אַ קורס פאַר לערנען שחיטה, כדי אַזוי אַרום צו לייזן דעם גרויסן מאָנגל אין כלי־קודש אין אונדזער ישוב.

ביי דער ישיבה איז געשאפן געוואָרן אַ קוראַטאָריום, וואָס אַרבעט צוזאַמען מיט דער קהילה און העלפט טראָגן דעם עול פאַר איר עקזיסטענץ און אָנטוויקלונג.

לאָמיר איבערגיין צום בנין פאַרן לערער־סעמינאַר. דער גרונטשטיין פאַרן בנין פונעם לערער־סעמינאַר איז געלייגט געוואָרן דורך דער פריערדיקער פאַרוואַלטונג, קורץ פאַר דעם, איידער מיר האָבן איבערגענומען די אָמטן. דאָס מיינט, אַז אַ חוץ אַלע אַנדערע התחייבותן האָבן מיר אויך איבערגענומען די פליכט צו בייען דעם דאָזיקן בנין. די ארבעט איז נאָך נישט פאַר־ענדיקט, ווייל זי פאַדערט אין אונדזערע באַדינגונגען אַ סך יאָרן. מיר האָבן זיך אָבער באַמיט צו רעאָליזירן אַ ווייטערדיקן, וויכטיקן עטאַפּ אין דער דאָזיקער איניציאַטיוו־פאַרווירקלעכונג און מיט נישט ווינציק מי און אַנשטרענגונג איז אונדז געלונגען, במשך דעם לעצטן פערטל־יאָר, אויפצושטעלן דעם בעטאָנענעם סקעלעט פון דער געביידע. נעמענדיק אין אָכט די אומגעהויערע פאַרפליכטונגען און די פינאַנציעלע ענגשאַפט פון דער קהילה, איז קלאָר, אַז דאָס איז אונדז נישט גרינג אָנגעקומען.

אויף די ביז איצטיקע אַרבעטן אַרום דעם געפלאָנטן בנין, צוזאַמען מיטן פלאַץ, איז שוין אינוועסטירט געוואָרן די סומע פון עטלעכע צוואנציק מיליאָן פעזעס. ס׳איז אונדזער האָפענונג און וווּנטש, אַז די קומענדיקע פאַרוואַלטונג זאָל באַווייזן צו פאַרענדיקן דעם דאָזיקן בנין, וועלכער איז אַ דרינגענדיקע נויטוועניקייט. דער דאָזיקער מאָנומענטאַלער בנין וועט זיין אַן עליה נישט נאָר פאַרן לערער־סעמינאַר, נאָר פאַרן גאַנצן קולטורעלן לעבן פון ישוב, וואָס וועט דורך אים באַקומען אַ קולטור־הויז פון ערשטער מדרגה, מיט אַ טעאַטער־זאַל, לייענן־זאַל און ביבליאָטעק אַריינגערעכנט.

מען דאַרף דאָ דערמאָנען דעם לערער־סעמינאַר אין מאָזעסוויל. אָפשאָצנדיק דעם גרויסן אויפטו פון גרינדן דעם לערער־סעמינאַר אין מאָזעסוויל, דורך דער פריערדיקער פאַרוואַלטונג, זוי אַ פרוי צו לייגן דעם מאַנגל אין געשולטע לערערס פאַר דער פראָווינץ, זיינען נישט גע־קאַרגט געוואָרן קיין מי און מיטלען וועיטער צו אָנטוויקלען דעם לערער־אינסטיטוט, וועמענס בודזשעט עס ווערט אינגאַנצן געדעקט דורך דער בועגאָס איירעסער קהילה.

באַאָרונג פאַר די 50־יאָריקע מיטגלידער פון דער קהילה, אין יאָר 1961.
עס רעדט דער געוועזענער וויצע־פרעזידענט פון דער חברה קדישא י. אָזורוצקי.

עס איז נישט נאָר געזאָרגט געוואָרן פאַר דער אינערלעכער אָנטוויקלונג און אויסברייטע־רונג פונעם סעמינאַר, נאָר עס איז אויך געפירט געוואָרן אַן אָקציע איבער דער פראָווינץ און אויך אין די שכנותדיקע ישובים, צו ווערבירן נייע תלמידים פאַרן מאָזעסווילער סעמינאַר. ס׳איז געווען די שטרעבונג פון דער פאַרוואַלטונג צו פאַרוואָנדלען מאָזעסוויל אין אַ רעטונגס־פונקט, אין אַן עיר־מקלט פאַר דער יוגנט, דער עיקר פאַר דער יוגנט פון די קליינע ישובים.

מיטן אויסברייטערן דעם קרייז פון די תלמידים, איז אָנגעשטאָנען די נויטוועניקייט צו פאַרגרעסערן דעם אינטערנאַט. פאַר דעם צוועק איז אייגנגעקויפט געוואָרן אַ הויז בשכנות פונעם סעמינאַר, וואָס איז רעסטאָווירט און צוגעפאַסט געוואָרן פאַר אַן אינטערנאַט.

אויפן קויף פונעם הויז, מיטן איבערבוי און געהעריקער אויסמעבלירונג, איז אויסגעגעבן געוואָרן אָנדערטהאַלבן מיליאָן פּעזעס. אויף איינשטעלן דעם ערשטן אינטערנאַט איז געמאַכט געוואָרן אַ הוצאה פון אַ מיליאָן מיט 300 טויזנט פּעזעס.

כדי צו באַקומען אַ באַגריף מיט וויפיל פּיעטעט די איצטיקע און די פאַריקע פאַרוואַלטונ־גען האָבן זיך באַצויגן צום מאָזעסווילער לערער־סעמינאַר און וויפיל האָפענונגען עס איז אויף

אים געלייגט געוואָרן, איז געניג צו זאָגן, אַז פּאַר די יאָרן וואָס דער לערער־סעמינאַר עקזיס־טירט איז פּאַר אים אויסגעגעבן געוואָרן די באַדייטנדיקע סומע פון 17.900.000 פּעזאָס.

אַ גרויסע פּראָבלעמאַטיקע פּאַר די געמאַכטע אָנשטרענגונגען איז געווען דער ערשטער אָרויס־לאָז פון גראַדוירטע לערערס אין יאָר 1961. דאָס איז געווען אַ גרויסע איבערלעבונג פּאַר די עסקנים און פּאַר גאַנץ מאָזשוויל, וועלכע האָבן דורכן לערער־סעמינאַר באַנייט די אַמאָליקע טראַדיציע פון „ירושלים ד׳אַרגנטינה״. די יונגע גראַדוירטע לערערס פון מאָזשוויל האָבן דער־מעגלעכט צו עפענען נייע שולן אין אַ צאָל פּראָווינץ־ישובים, ווו מען האָט זיך אין זיי געוויס־טענק קיין געמישטע חתונות.

אַ נייער און וויכטיקער איינפּיר, וואָס גיט זייער גוטע רעזולטאַטן, איז דער רעגיסטער פּאַר חתונה־פּאָרלעך, וואָס איז אינגעפּירט געוואָרן ביים ראָבינאַט. דער צוועק פון דעם איינפּיר איז געווען, אָרייַנצובערענגען סדר אין דעם דאָזיקן וויכטיקן געביט און וואָס זאָל אויך זיין אַ רעזיס־טענץ קעגן געמישטע חתונות.

ווי ביי יעדן נייעם איינפּיר, איז אויך דאָ לכתחילה געווען אַ ווידערשטאַנד מצד אַ רויִ טעמפּ־לען און בתּי־כנסיות. מיט דער צייט אָבער, אַ דאַנק דער געהעריקער אויפקלערונג, איז דער דאָזיקער איינפּיר אָנגערקענט געוואָרן און היינט צו טאָג האָבן מיר אַלעמענס מיטאַרבעט און אָנערקענונג. עס ווערן איצט געמאַכט די נייטיקע צוגרייטונגען אויסצובריינגען דעם רעגיסטער אין אים איינפּירן אין אַלע קהילות פון אינערן פון לאַנד, דורך דעם ועד הקהילות. דער דאָזיקער רעגיסטער פון חתונות ווערט זיין מיט דער צייט אַן אויטענטישער מאַטעריאַל פּאַר סאָציאַלער פּאָרשונג, ווי דאָס באַווייזט די ערשטע פּאָרשונג פון דעם מין, וואָס איז דורכגעפּירט געוואָרן דורך דעם אינסטיטוט פּאַר סאָציאַלע פּאָרשונגען.

פּאַר די לעצטע צוויי יאָר זינט עס איז איינגעשטעלט געוואָרן דער חתונה־רעגיסטער, זע־נען דורכגעגאַנגען אונדזער קהילה העכער טויזנט פּאָרלעך. עס איז איינגעפּירט געוואָרן אַ שיי־נער מנהג: דורכצופירן איינמאָל אין דער וואָך — דינסטיק — אַ פּייערלעכן צערעמאָניאַל פּאַר די יונגע פּאָרלעך, ערב זייער חתונה. ביי דער געלעגנהייט ווערט זיי אויסגעטיילט פּאָסיקע ביכער־מתנות, ווי אויך די ברכה פון ראָבינאַט און פון דער קהילה, צום אָנהייב פון זייער משפּחה־לעבן.

און נאָך אַ וויכטיקער איינפּיר אין פּאַרבינדונג מיט די יונגע פּאָרלעך: זיי ווערן אויטאָמא־טיש איינגעשלאָסן ווי מיטגלידער פון דער קהילה, און ממילא פון דעם יידישן ציבור־לעבן. די לעצטע צוויי יאָר האָט די קהילה אַזוי אָרום אַריינבאַקומען הונדערטער נייע מיטגלידער־משפחות.

אינסטיטוט פּאַר סאָציאַלע פּאָרשונגען — אַן ערשט־ראַנגיקער איינפּיר און אויפטו איז זיכער דאָס איינשטעלן דעם אינסטיטוט פּאַר סאָציאַלע פּאָרשונגען און סטאַטיסטיק. דאָס איז אַ שטאַרק פּאַרנאָכלעסיקטער געביט, און די קהילה האָט געמוען אויף זיך די פּיאָנערישע אַר־בעט. נאָך פּיל חדשים פון צוגרייטונגען, האָט דער אינסטיטוט אָנגעהויבן זיינע פונקציעס אין דער צוויטער העלפט פון יאָר 1962.

די דאָזיקע איניציאַטיוו איז אָרויסגעקומען פון דעם ערשטן וויסנשאַפטלעכן קאָנגרעס וועגן אונדזער ישוב. וואָס איז אָרגאַניזירט געוואָרן אין אָקטאָבער 1961 דורך דער קהילה צו־זאַמען מיטן „מכון ליהדות זמננו״ ביי דעם העברעישן אוניווערזיטעט. די קאָנפערענץ, וואָס האָט בשעתו אָרויסגערופן אַ סך אינטערעס אין אונדזער ישוב, מיט פּאָזיטיווע און קיקגנערישע אָפּשאַצונגען, איז געווען די שטויסקראָפט אָנצוהייבן צו טאָן עפּעס פּאָזיטיוועס פּאַר דער פּאַר־שונג פון אונדזער ישוב.

דער אינסטיטוט פּאַר סאָציאַלער פּאָרשונג האָט שוין אָנגעהויבן זיין נאָרמאַלע אַרבעט. עס איז צוגעצויגן געוואָרן אַ גרופּע יונגע, ספּעציאַליזירטע אוניווערזיטאַריער, מיט פּראַשטע־דעניש פּאַר דער דאָזיקער וויכטיקער אויפגאַבע. די ערשטע פּאָרש־אַרבעט באַזירט זיך אויף די חתונות וואָס זענען פּאָרגעקומען די לעצטע צוויי יאָר אין דער הויפּטשטאָט. ווי מאַטעריאַל פּאַר דער דאָזיקער אַרבעט איז אויסגענוצט געוואָרן דער רעגיסטער פּאַר חתונות ביים ראָבינאַט.

די דאָטן און פאַקטן וועלכע אַנטפלעקן זיך אין דעם דאָזיקן רעגיסטער פון אַן ערך טויזנט חתו־נות זענען ביז גאָר אינטערעסאַנט און באַלערנדיק.

דער אינסטיטוט פאַר סאָציאָלע פֿאָרשונגען גרייט איצט צו וויִטערדיקע פֿאָרשידענע אָר־בעטן וועגן דעם ייִדישן לעבן פון אונדזער ישוב. עס איז דורכגעפירט געוואָרן די לעצטע וואָכן א צענז פון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין קילמעס. עס וועט אַרגאַניזירט א צענז וועגן ייִדישע לערער אין אַרגענטינע. עס וועט אויך שטודירט דער צענז, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן דורך דער קהילה פון טוקומאַן וועגן דעם דאָרטיקן ישוב.

מיר האָפן, אַז דורך די אַרבעטן פון דעם פֿאָרש־אינסטיטוט וועלן באַלויכטן וועלן פיל אַס־פעקטן פון אונדזער ישוב, וואָס וועלן פירן בעסער צו דערקענען אונדזער לעבן.

די דערעפענונג פון דער ישיבה גבוה. פון רעכטס צו לינקס: הרב פינק, אַמב׳ יוסף אבידר, י. גאָלדשמיט ע״ה, ד. קליימאָווסקי, ד״ר ט. קאַמענשיין (רעדט), אלימלך גוטקין.

איצט איז כדאי זיך אַפצושטעלן אויף דער איניציאַטיוו וועגן א דערנענטערונג צווישן די געמיינדעס. די קהילה ווי א צענטראַלע אינסטיטוציע פון ישוב, באַציט זיך מיט פֿאָרשטענדניש צו די עקזיסטירנדיקע אַנדערע געמיינדעס און זוכט אויפריכטיק זייער פריינדשאַפט און מיט־אַרבעט.

כדי דאָס צו דערגרייכן און צו שאַפן די נייטיקע אטמאָספער פאַר אַזא צוזאַמענאַרבעט, איז אייגנעשטעלט געוואָרן ווי א פֿערמאַנענטער מנהג, דורכצופירן צו דער געלעגנהייט פון אונדזער ראש־השנה א חבֿרישן אָוונט־ברויט אין דעם קהילה־הויז, צו וועלכן עס ווערן פאַרבעטן די אַנ־פירנדיקע עסקנים און גייסטיקע מנהיגים פון די פֿאָרשידענע געמיינדעס.

די ערשטע מסיבה פון דעם מין איז פֿאָרגעקומען אין אָקטאָבער 1961 — צו ראש־השנה תשכ״ב — און איז שוין פאַרבליבן ווי א פֿערמאַנענטער אינפיר. ביי א פריינטלעכן טיש פון שבת אהים האָבן זיך פאַרזאַמלט די פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער מיט זייערע פרויען, צוזאַמען

מיט אַנגעזעענע עסקנים פון די ספרדישע קהילות, פון דער צענטראַל־אייראַפּעישער געמיינדע און פון די צוויי גרויסע טעמפלען.

ביי דער מסיבה זענען געקומען צום ווארט פֿאַרשטייער פון די פֿאַרטראַטענע געמיינדעס, מיט לויב פֿאַר דער איניציאַטיוו. זיי האָבן געבראַכט צום אויסדרוק זייער גרייטקייט צו אַרבעטן פֿאַר אַ דערנענטערונג פון די עקזיסטירנדיקע געמיינדעס און פֿאר אונדזערע געמיינזאַמע צילן.

די בר־מצוה־פייערונגען פון דער מדינה. — מיט פרייד איז אויפגענומען געוואָרן די איניציאַטיוו, וואָס איז געקומען פון מדינת־ישראל צו פייערן די בר־מצוה פון אונדזערע קינדער, וועלכע זענען געבוירן געוואָרן אין דעם יאָר פונעם אויפקום פון דער מדינה. צוויי פייערונגען אַזעלכע זענען דורכגעפירט געוואָרן אין קהילה־זאָל און זיי זענען פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ פריידיקן יום־טוב פֿאַר פיל הונדערטער קינדער, יינגלעך און מיידלעך. דאָס איז אויך געווען אַ טיפע, עמאָציאָנעלע איבערלעבונג פֿאַר הונדערטער משפחות.

אין די דאָזיקע צענטראַלע פייערונגען האָבן זיך באַטייליקט, ווי ספעציעל־איינגעלאַדענע, דער אַמבאַסאַדאָר פון דער מדינה אין אַרגענטינע, גענעראַל יוסף אבידר, זיין פרוי, די שריפט־שטעלערן ימימה טשערנאָוויץ־אבידר, ווי אויך דער ישראל־אַמבאַסאַדאָר אין אורוגוויי, יצחק הרכבי. זייער באַטייליקונג האָט צוגעגעבן די פייערונגען חשיבות.

אַחוץ די צוויי קינדער, געבוירענע אינעם טאָג פון דער מדינה, וועלכע זענען געשיקט געוואָרן דורך דער קהילה קיין מדינת־ישראל, ווי געסט פון דער רעגירונג, צו באַטייליקן זיך אין דעם יום־העצמאות, האָבן בינאָ קינדער זוכה בגורל געווען עס זאָלן געמאַכט ווערן מצד דער קהילה דצפאָזיטן פון 50 דאָלאָר פֿאַר יעדן איינעם פון זיי, אויף זייערע נעמען, אין „בנק לאומי ישראל". דעם צאָלרייכן קינדער־עולם פון שטאָט און פון פֿראָווינץ זענען צעטיילט געוואָרן ספעציעלע קינסטלערישע דיפלאָמען און מתנות.

אַ וויכטיקע איניציאַטיוו איז די באַערונג פֿאַר די ערשטע מיטגלידער פון דער חברה קדישא. — די קהילה־פֿארוואַלטונג האָט געהאַלטן פֿאַר איר פליכט אויסצודריקן איר דאַנקבאַרקייט די ערשטע מיטגלידער פון דער חברה־קדישא, וועלכע האָבן מיט אַ האַלבן יאָרהונדערט צוריק זיך אַנגעשלאָסן אין דער דאָזיקער כלל־אינסטיטוציע, וואָס איז מיט דער צייט טראַנס־פֿארמירט געוואָרן אין דער קהילה פון בוענאס־איירעס.

די עסנטלעכע באַערונג וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן צום ערשטן מאָל אין נאָוועמבער 1961, האָט צונויפגעבראַכט אַ גרויסן עולם, צווישן זיי אויך אַזעלכע וואָס האָבן אַמאָל פֿאַרנומען אַנפירנדיקע אמטן אין דער חברה־קדישא און אין אַנדערע אינסטיטוציעס. מיט דער דאָזיקער באַערונג האָט די קהילה געטאָן גערעכטיקייט צו די ראשונים פון אונדזער געזעל־שאפטלעך יידיש לעבן, וועלכע זענען אַזוי אַרום אַרויסגעריסן געוואָרן פון זייער פֿארגעסנקייט.

אַזא באַערונג איז אויך דורכגעפירט געוואָרן צום צווייטן מאָל אין נאָוועמבער 1962, און זי וועט שוין פֿאַרבלייבן ווי אַ פערמאַנענטער יאָרלעכער אינפיר.

די ד״ר א. מבשן־פרעמיע. — די קהילה האָט זיך פאַזיטיוו אַפּגערופן אויף דער איניציאַטיוו פון דער „דאָיאַ", וויכטיקן אינטעלעקטואַל און פֿארדינסטפולן עסקן, דורך אויסטיילן יעדעס יאָר אַ פרעמיע אויף זיין נאָמען פֿאַר וויכטיקע וויסנשאַפטלעכע ווערק. די קהילה האָט אויף דעם צווועק אַסיגנירט אַ מיליאָן פּעזעס פֿאַר פרעמיעס וואָס וועלן אויסגעטיילט ווערן אין משך פון צען יאָר. די אויפזיכט איבער דער פרעמיע־פֿארטיילונג איז איבערגעגעבן געוואָרן דעם אינסטיטוט פֿאַר וויסנשאַפטלעכע פֿארשונגען אונטער דער אַנפירונג פון פראָפּ׳ ב. הוסאי. ביז איצט זענען שוין אויסגעטיילט געוואָרן דריי פרעמיעס. אַזוי אַרום האָט די קהילה מיטן דעקן די מאַטעריעלע באַזע מגלדע געמאַכט צו רעאַליזירן די דאָזיקע וויכטיקע איניציאַטיוו.

איך וויל אויך פֿאַרצייכענען אונדזער אַנטייל אין אַ ריי אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסן. — ס׳איז וויכטיק צו דערמאָנען, אַז אונדזער קהילה האָט זיך באַטייליקט אין דעם לעצטן פעריאָד אין איניקע וויכטיקע אַל־יידישע קאָנגרעסן, ווי למשל: די קליימס־קאָנפערענץ אין ניו־יאָרק,

דער חינוך־קאָנגרעס אין ירושלים און די לעצטע אסיפה פון לאָטיין־אַמעריקאַנער ישובים אין סאַן פּאָולאָ. אויף די אַלע דערמאָנטע קאָנגרעסן איז אונדזער קהילה געווען ווירדיק פֿאַרטרעטן דורך אירע דירעקטע דעלעגאַטן. עס איז דאָ אויפן אָרט צו באַטאָנען, אַז די באַטיליקונג אין אַזעלכע קאָנגרעסן איז פון יעדן שטאַנדפונקט וויכטיק.

אין סאַן פּאָולאָ האָבן מיר געהאַט די גלעזענהייט זיך איבערצוצייגן, אַז אַלע דעלעגאַטן פון די אַנדערע לאָטיין־אַמעריקאַנער ישובים, קוקן אויף אונדזער קהילה און ועד הקהילות ווי אויף אַ מוסטער. זיי האָבן זיך שטאַרק פֿאַראינטערעסירט מיט אונדזערע דערגרייכונגען און זיי ווילן אָרגאַניזירן זייער קהילה־לעבן, נעמענדיק אונדזער ישוב אַלס ביישפיל. זיי בעטן אונדזער מיטהילף בכדי צו אָרגאַניזירן זייערע ישובים.

צווישן די וויכטיקע באַשלוסן וואָס זענען אָנגענומען געוואָרן אין סאַן פּאָולאָ, איז אויך באַשלאָסן געוואָרן צו שאַפן אַ קאָנפעדעראַציע פון אַלע לאָטיין־אַמעריקאַנער קהילות. דאָס אָרגאַניזירן די קאָנפעדעראַציע איז אָנפאָרטרויט געוואָרן אונדזער קהילה, ווי אַן אויסדרוק פון אָנערקענונג פֿאַר אונדזער ישוב.

און אויפן סוף לאָמיר דערמאָנען די אויסבעסערונגען אויף די בית־עלמינס. — אָחוץ אַלע אָנדערע געביטן פון אונדזער לעבן, איז אויך געשאָנקען געוואָרן גרויס אויפמערקזאַמקייט די בית־עלמינס. ס׳זענען קודם־כל געפֿלאָסטערט געוואָרן נייע וועגן אויפן בית־עולם פון בערע־סאַטעגי. אַ גאָר באַדײַטנדיקער סכום פון אָרבעט און מיטלען איז נייטיק געווען צו אינוועסטירן אין דעם בית־עולם פון טאָבלאָדאָ. ס׳איז געזאָרגט געוואָרן צו פֿאַרבעסערן די באַדינגונגען פֿאַר די מאַסן־יידן וואָס קומען דאָרט אָהין בעת אַ לוויה, אָדער אויף קבר־אָבות. עס זענען געפֿלאָסטערט געוואָרן נייע וועגן, ס׳איז געלייגט געוואָרן אַ נייער דאָך און קופּאָל אויפן בנין, ווי אויך אויפגעשטעלט געוואָרן אַ וואַסער־טורעם. די אַלע אָרבעטן צוואַמען האָבן באַטראָפן אַ סומע פון פיר מיליאָן פּעזאָס.

גאָר אַ וויכטיקע איניציאַטיוו וואָס איז אויך פֿאַרבונדן מיט גאָר־גרויסע התחייבותן — פֿאַר העכער 30 מיליאָן — שטעלט מיט זיך פֿאַר דער קויף פון אַ שטיק פעלד וואָס גרענעצט זיך מיט טאָבלאָדאָ. מיט דעם דאָזיקן קויף ווערט פֿאַרגרעסערט דער באָדן־רעזערוו פון יענעם בית־עולם מיט קרוב 10 העקטאָר לאַנד.

דער דאָזיקער קויף, וואָס איז פֿאַרמאַליזירט געוואָרן דעם 14טן נאָוועמבער 1962, איז בלי שום ספק אַ וויכטיקע געשעעניש אין דער וויייטערדיקער אָנטוויקלונג פון דער קהילה וואָס ווערט ערשט שפּעטער קענען אָפּגעשאַצט ווערן אין איר פולן באַדייט.

ביי דער גלעזענהייט דאָרפן אויך דערמאָנט ווערן די אויסבעסערונגען וואָס זענען דורכ־געפֿירט געוואָרן אין דעם הויז פון דער „קאָטשעריאַ", אויף צו באַזאָרגן דאָס הויז מיט די מי־נימאַלע באַקוועמלעכקייטן פֿאַר די וואָס קומען דאָרט אָהין אין אַ מאָמענט פון פֿינעלכע אי־בערלעבונגען. די דאָזיקע אָרבעטן האָבן געפֿאָדערט אַ הוצאה פון צוויי מיליאָן פּעזאָס.

במשך דעם לעצטן פֿעריאָד זענען אויך פֿאָרריכט געוואָרן די אַלטע עגלות און עס זענען איינגעקויפט געוואָרן נייע. אויך אויף דעם צוועק איז פֿאַרוועגדט געוואָרן די סומע פון העכער פיר מיליאָן פּעזאָס.

מען וואָלט געקענט אויסרעכענען נאָך אַ סך, אַ סך אַנדערע זאַכן וואָס זענען געטאָן און אויפגעטאָן געוואָרן במשך דער צייט. אָבער מיין אויפגאָבע איז דאָ נישט אָפּצוגעבן קיין באָריכט פון אונדזער פֿאָרצווייגטער טעטיקייט. איך האָב בלויז געוואָלט אילוסטרירן מיט עטלעכע פֿאַקטן די כלל־ישראלדיקע אָרבעט פון דער קהילה, איר געדענקען דעם נעכטן און איר זאָרגן פֿאַר דעם מאָרגן, ווי אויך די שטרעבונג מיט איר אַקטיוויטעט כסדר צו דינען סיי דער גאַנצער געזעל־שאַפט און סיי דעם אינדיווידועלן מיטגליד.

די דאָזיקע גרונט־פּרינציפּן פון אונדזער אַקטיוויטעט האָבן מיר צו פֿאַרדאַנקען אַלע אונ־דזערע דערגרייכונגען.

אשר גראסאפ

א פראבלעם וואס נעפינט זיך נאר אלץ אויף אונדזער סדר היום

זעהן מיר בלעטערן די יארביכער וואס מיר האבן ארויסגעגעבן, ווערט פאר אונדז קלאר, אז אזוי די חברה־קדישא איז שטופנווייז פארוואנדלט געווארן, דורך די אויפגאבן און פליכטן וואס זי האט דורכגעפירט, אין א קהילה.

דער באשלוס צו פראקלאמירן די חברה־קדישא אין א קהילה איז איינשטימיק אנגענומען געווארן דעם 31סטן מארץ 1949 אויף א ספעציעלער פייערלעכער זיצונג.

אלס ערשטער וויצע־פרעזידענט האב איך געהאט דאס גליק אנטייל צו נעמען אין דער זיצונג און מיטצוהעלפן אין דער רעאליזירונג פון דעם באשלוס.

דער ענין בודזשעט איז ביי דער פראקלאמירונג פון דער קהילה געווען איינער פון די הויפט־פונקטן.

אין פערטן פונקט פון דער פראקלאמירונגס־דעקלאראציע זאגט זיך: די פארוואלטונג באשטימט איינשטימיק צו באשטעטיקן די פראיעקטן און דערקלערט אלס קאנסטיטואירט די קהילה פון בוענאס־אירעס און אומגעגנט מיט אלע אירע פונקציעס און הצטרכותן. באאויפטראגט די אדמיניסטראטיוו קאמיסיע צו שאפן א פאנד וואס זאל געווען ווערן קהילה־פאנד; רעווידירן די ביז־איצטיקע הכנסות אין שיין פון די אקטועלע אומשטענדן, כדי די קהילה זאל קענען דערפילן אירע פונקציעס מיט דער בריטקייט און פארנעם וואס די באדערפענישן פון דער קהילה פאדערן.

איצט, 13 יאר שפעטער, באאומרויקט אונדז ווידער די זעלבע בידזשעט־פראגע.

מיר האבן א הוצאה־בודזשעט פון א מאדערנער ארגאניזירטער קהילה מיט די הכנסות פון א חברה־קדישא.

די קהילה שטיצט כמעט אלע אינסטיטוציעס אין שטאט. זי גיט אכטונג אויף זייער גוטן צושטאנד און זארגט פאר זייער קיום.

דער וועד־הקהילות זארגט, לויט זיינע מעגלעכקייטן, פאר אלע קהילות אין אלע ישובים פון לאנד.

וועהן מיר בלעטערן די יארביכער, אדער וועהן מיר אנאליזירן א פשוטן יערלעכן באלאנס פון די לעצטע יארן פון אונדזער קהילה, באקומט זיך א בריט־פארנעמיק בילד פון אונדזער ארבעט. יעדע אפטיילונג פון דער קהילה איז אליין א גאנצע אינסטיטוציע, ווי למשל:

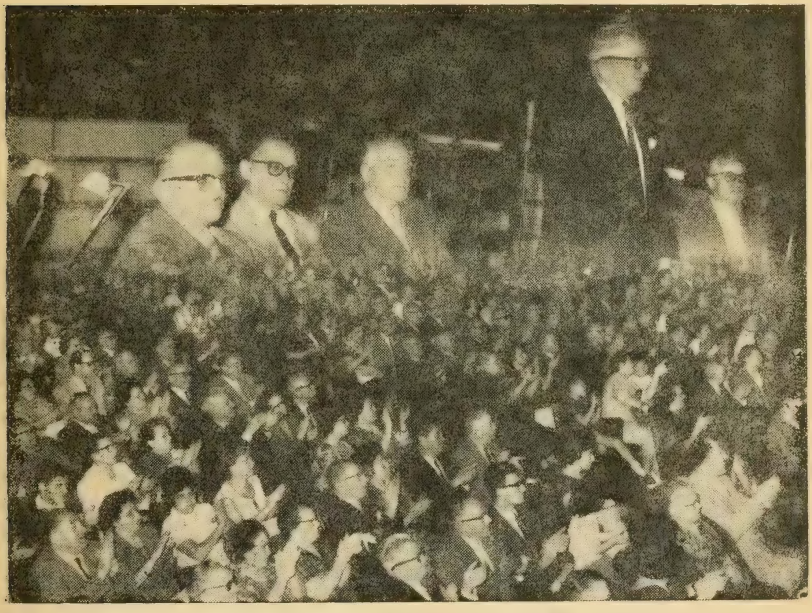
סאציאלע הילף,
קולטור־קאמיסיע מיטן „חודש פון ידישן בוך",
יוגנט און עליה און אלע אפצווייגונגען,
רעליגיעזע ענינים,
ארביטראזש־קאמיסיע,
גמילות־חסדים און קאנסטרוקטיוע הילף,
די פארצווייגטע חינוך־ארבעט,
דער לערער־סעמינאר אין שטאט און אין מאזעסחיל,

די מיטל־שולעס און מדרשה,

דער וועד־החינוך המרכזי פאַר שטאָט און פראָווינץ,

דער וועד־הקהילות און נאָך פאַרשיידענע אָפּטיילונגען, גרעסערע און קלענערע.

יעדע אָפּטיילונג פאָדערט און פאַרשלינגט גרויסע בודזשעטן. די אַרבעט וועלט גייט פאָרנעם, ווי עס פאַסט היינטיקע צייטן פאַר אַן אָרגאַניזירטער קהילה וואָס שטייט מיטן פנים צו אַלע פראָגן וואָס זיינען נוגע דעם ייִדישן לעבן אין לאַנד און מיטן הארצן צו מדינת־ישראל מיט אַלע אירע פראָבלעמען און פאָדערונגען.

חנוכה־פייערונג פון דער קהילה אין זאל „אָפּעראַ". יאָר 1961.
אויבן: פון רעכטס אויף לינקס: מ. יונגערמאַן, ד״ר ט. קאַמענשיין, אַמב׳ יוסף אבידר, אשר גראָקאָפּ און משה האָניק. אונטן: דער עולם אין זאַל.

וועלן מיר מאַכן אַן אַנאַליז פון די בודזשעטן, זעען מיר דעם פאַרנעם פון אונדזער קהילה־אַרבעט.

די אויסגאָבן פונעם יאָר 1961 זיינען געווען —.122.902.683 פּעזעס.
עס זיינען אויסגעגעבן געוואָרן:

אין דער רובריק געהאַלטן און אַלגעמיינע הוצאות — —	39 %	47.421.840
הינוך־סובסידיעס אין אַלע אָפּטיילונגען — — — —	42 %	51.094.478
אַלגעמיינע סובסידיעס — — — — — — — — — —	19 %	24.386.338
	100 %	122.902.656

דער טייל נעהאלטן און אלגעמיינע הוצאות ווערט צעטיילט אויף פאלגנדיקן אופן:

נעהאלטן אין אלגעמיין — — — — — — — — — —	17 %	20.230.210
אלגעמיינע הוצאות — — — — — — — — — — —	17 %	20.552.307
פראצענטער און שטייערן — — — — — — — — —	1 %	1.141.874
פובליקאציעס — — — — — — — — — — — —	1 %	1.271.928
פארשיידענע אויסגאבן און אמארטיזאציעס — — —	3 %	4.215.521
	39 %	47.411.841

מיטגלידער פון דער קהילה־פארוואלטונג באטראכטן די ביכער אויף דער אויסשטעלונג אין יאר 1961.
פון רעכטס אויף לינקס: א. גראקאפ, א. פרידמאן, ד״ר ט. קאמענשיין, מ. האניק, י. גרינבוים.

הינץ־אויסגאבן ווערן צעטיילט אויף פאלגנדיקן אופן:

סובסידיעס פאר שולעם און טיטל־שולעם — — — —	27 %	32.882.637
סובסידיעס פאר כוי פון שולעם — — — — — — —	4 %	5.016.300
געהאלטן און אלג. הוצאות פון וועד־החינוך — — —	3 %	3.463.319
לערער־סעמינאר פון פאסטעור — — — — — — —	6 %	6.941.249
לערער־סעמינאר פון מאעסווויל און אינטערנאט — —	2 %	2.790.971
	42 %	51.094.476

אלגעמיינע סובסידיעס ווערן צעטיילט אויף פאלגנדיקן אופן:

חודשלעכע סובסידיעס צו אינסטיטוציעס	3 %	4.043.502
סאציאלע הילף	5 %	6.212.242
רעליגיעזע אפטיילונג	2 %	2.607.746
יוגנט און עליה	4 %	4.898.791
קולטור־קאמיסיע און חודש פון יידישן בוך	3 %	4.169.074
וועד הקהילות	2 %	2.456.003
		24.366.158

די הכנות פון דער קהילה אין יאר 1961 זיינען:

מיטגליד־אפצאל	9 %	11.222.050
פון פארשיידענע איינקונפטן	4 %	4.312.644
פון די בית־עלמינס אין אלגעמיין	87%	107.440.191
		122.974.885

די טאבעלעס פון ציפערן ווייזן אונדז די פארשיידנארטיקע ברייטע ארבעט פון דער קהילה. זיי ווייזן אבער אויך, אז ס׳איז פארן איין פונקט וועלכער באזארגט די אנפירער פון דער קהילה — דאס איז דער נישט־אפיציעלער דעפיציט.

דאס איז א דעפיציט פון צוגעזאגטע סובסידיעס צו שול־ארגאניזאציעס, אינסטיטוציעס, אדער אנדערע געזעלשאפטן, וואס איז מער־ווייניקער דער באטרעף פון 5 חדשים.

דעריבער שטעלן מיר ווידער, ווי מיט 13 יאר צוריק ביים פראקלאמירן די קהילה, די בודזשעט־פראגע מיטן גאנצן ערנסט צום דעת־הקהל און מיר זאגן:

עס מוז געשאפן ווערן דער פראיעקטירטער קהילה־פאנד, אדער א קאמפיין פאר געזעל־שאפטלעכע הצטרכותן, כדי די קהילה זאל האבן נייע קוואלן פון איינקונפטן, מער זיכערע און רעגולערע, כדי מיט די איינקונפטן צו באפרייען די קהילה פון די שווערע דעפיציטן וואס האמעווען די ארבעט און ממילא שוואכן זיי אפ די זיכערקייט פון די אינסטיטוציעס וואס זיי־נען אפהענגיק פון דער קהילה.

מיט די דאזיקע איינקונפטן וועט מען קענען נעמען דורכפירן די איניציאטיוועס, נייע אדער אלטע, וואס ליגן אין די שופלאדן און וואַרטן אויף בודזשעט.

יצחק יאנאסאוויטש

דער סטאטוטן־רעפֿארם און די דעמאקראטיזאציע פון דער קהילה

— 1 —

יעדער געדענקלעכער מאמענט, ווען די חברה קדישא אין בוענאס־איירעס איז פֿראקלאַמירט געוואָרן ווי אַ קהילה איז בלי שום ספק געווען היסטאריש פֿאר דעם געזעלשאפֿטלעכן לעבן פון אַרגענטינער יידנטום און פֿאר טאָר דעריבער נישט אונטערגעשאצט ווערן דורך קיין־נעם. אמת איז, אַז די פֿראקלאַמירונג גופא האָט — איבערהויפּט אין די ערשטע צייטן — נישט איבערגעאַנדערשט דעם כאַראַקטער פון דער אינסטיטוציע און האָט אויך — אויפן ערשטן מאמענט — נישט אַרײַנגעבראַכט קיין דורכויס־נייע מעטאָדן אין איר אַרבעט, פונדעסטוועגן מעג מען אָן מורא פֿאר גרויסע זאָגן, אַז די דאָזיקע פֿראקלאַמירונג איז געווען אָן אַקט פון רעוואָלוציאָנערישקייט, ווייל מען דאַרף געדענקען, אַז דער וויכטיקסטער אויפטו פון יעדער גוטער און געראָטענער רעוואָלוציע זענען נישט די ענדערונגען וואָס זי אַליין ברענגט מיט זיך, נאָר דאָס וואָס זי סאַנקציאָנירט די פֿריִערדיקע ענדערונגען וואָס זענען אַ פּועל־יוצא פון אַ לאַנגער עוואָלוציע. אַזוי, למשל, זאָגט דער גרויסער יידישער דענקער מאַרטין בובער, אין זיין ווערק „נתיבות באוטופיה", אַז אַ פּאָזיטיווע רעוואָלוציע קומט נישט שאָפֿן קיין נייע געזעלשאַפֿטלעכע לעבנס־פֿארמען, נאָר זי קומט געזעצלעך מאַכן, און דורך דעם געבן מעגלעכקייטן פֿאַר זייער אַנטוויקלונג, די דאָזיקע געזעלשאַפֿטלעכע פֿארמען און אינהאַלטן וואָס די עוואָלוציע האָט זיי שוין אַרײַנגעפֿירט אין לעבן. אין ליכט פון דעם דאָזיקן גרויסן אמת איז די פֿראקלאַמירונג ווענן וועלכער מיר רעדן געווען — פון שטאַנדפונקט פון אונדזער ישוב־געשיכטע — אַ וויכטיקער רעוואָלוציאָנערער אויפטו.

כדי דאָס געזאָגטע זאָל אונדז קלאָרער ווערן דאַרפן מיר זיך דערמאָנען די ווערטער פון דעם דאָזיקן מאַן וואָס אים איז אויסגעפֿאַלן דער כבוד צו רעאַליזירן די מעטאַמאָרפֿאָזע דורך וועלכער די חברה־קדישא איז אַנגערופן געוואָרן קהילה. אין זיין מאַטיווירונג פון דעם דאָזיקן באשלוס האָט ער קורץ און געפֿאַסט באַטאָנט: „די חברה קדישא ווערט אַנגערופן קהילה, ווייל אין תוך געזונעמן דערפילט זי שוין לאַנג די דאָזיקע פונקציעס וואָס אַ קהילה דאַרף דערפילן". דאָ האָבן מיר די קאָנסטאַנץ, אַז די חברה קדישא איז לויט איר פונקציאָנעלן כאַראַקטער שוין לאַנג אַ סך מער ווי אַ חברה קדישא און דאָס הייסט, אַז אומאָפּיציעל איז זי שוין לאַנג אַ קהילה. און ריכטיק; וואָרעם סיי די עוואָלוציע פון אונדזער ישוב, סיי די אַנטוויקלונג פון דער געגנ־בענער אינסטיטוציע האָבן שוין לאַנג געשאַפֿן נייע עקזיסטענץ־פֿארמען און נייע טעטיקייט־אינהאַלטן וועלכע האָבן נאָר געווארט אויף דעם מאמענט פון זייער געזעצלעכער אַנערקענונג, כדי וויִיטער פֿארצוזעצן דעם ווע פון נארמאַלן אויפשטייג. דאָס אַנרופן די אַלטע חברה קדישא מיטן נייעם נאָמען קהילה איז דעריבער נישט געווען בלויז קיין פֿארמעלער שינוי השם, נאָר עפּעס איז געווען אַן אַקט פון אַפּיציאַליזירן דאָס וואָס האָט שוין אומאָפּיציעל סיי ווי עקזיסטירט

און איז דערבייַ דורך איר אומאָפּיציעלער לאָגע געהאָמעוועט געוואָרן אין דעם ווייטערדיקן פֿאָרויסגאַנג.

בילדלעך זיך אויסגעדריקט, וואָלט זיך דאָ געפֿאַסט צו זאָגן, אַז מיטן באַשלוס אָנצורופן די חברה קדישא מיטן נאָמען קהילה, האָט מען נישט אָנגענומען קיין גרויס היטל אויף אַ קליי־נעם קאָפּ, נאָר מען האָט, פֿאַרקערט, דעם אויסגעוואַקסענעם קאָפּ פון אונדזער ישוב באַפֿרייט פון דער ענגשאַפט אינעם קליינעם היטל. אַוודאי קען עמעץ פרעגן: ווער און וואָס וואָלט דען געשטערט דער חברה קדישא וווייטער צו טאָן קהילה־אַרבעט אונטער איר דאָזיקן נאָמען? דער אמת איז אָבער, ווי מיר האָבן עס שוין פריער באַטאָנט, אַז דאָ איז געגאַנגען פיל מער ווי אין בלויזן נאָמען און ווען מען טראַכט זיך אַריין טיפער זעט מען, אַז אַן דעם דאָזיקן מאָמענט פון

אַ טייל פון דער קהילה־פֿאָרוואָלטונג אין די יאָרן 1957—1960. פון רעכטס אויף לינקס: גענעראַל־סעקרעטאַר צבי פּינגערש, ראש־הקהל אלימלך גוטקין, קאַסיר אלתר הירש, 1טער וויצע־פֿאָרזיצער ד״ר ב. לערנער, 2טער וויצע־פֿאָרזיצער א. וועג, ראובן פּעפּערמאַן פֿאָרוו״מיטגל׳, משה גראָדיטש פֿאָרוו״מיטגל׳.

נאָמען־איבערבייט וואָלט שפּעטער נישט מעגלעך געווען דער וויטערדיקער רעוואָלוציאָנערער שריט פון סטאָטוטן־רעפֿאָרם. דאָס וויזיט אונדז, אַז די רעאַליזירער פון יענעם אָקט דורך וועלכן די חברה־קדישא האָט זיך אָפּיציעל טראַנספֿארמירט אין אַ קהילה, האָבן נישט בלויז געהאָט דעם געהעריקן חוש פאַר דער ווירקלעכקייט אין זייער צייט, נאָר זיי האָבן אויך געהאָט די נייטיקע וויזיע פאַר דער צוקונפט און פאַר דער אַנטוויקלונג פון אונדזער ישוב.

עס איז דערבייַ נישט נייטיק ערשט צו זאָגן, אַז הגם דעם דאָזיקן היסטאָרישן אָקט האָבן דורכגעפֿירט יחידים, און זייער פֿאַרדינסט דאַרף דאָ נישט געמינערט ווערן, איז אָבער דער אָקט גופא געווען דאָס ווערק פון אונדזער גאַנץ געזעלשאַפֿטלעך לעבן, וואָס האָט זיך געצייטיקט און גערייפט אין משך פון די הונדערטער יאָר פון אונדזער ישובדיקער עקסיסטענץ. די אַנט־

זויקלונג פון אונדזער געזעלשאפטלעכקייט האט טריט ביי טריט געשפאנט פארויס און זי האט די חברה קדישא אויך געשטויסן אויף דעם דאזיקן פארויסיקן וועג. אלע ווייסן, אז פון דעם ערשטן באשלוס צו סובסידירן פון דעם עודף פון די חברה קדישא־געלטער א יידישע שול ביז צו די שפעטערדיקע סובסידיעס פאר אונדזער שול־וועזן איז פארן א מהלך פון יארן, אין וועלכע עס זענען אויפגעקומען צענדליקער און הונדערטער געזעלשאפטלעכע אינסטיטוציעס אין קערפערשאפטן. נישט אלע גיבן זיך אפ א דין־וחשבון אז דאס מערקווירדיקסטע אין דער דאזיקער זאך איז, וואס צוגלייך מיט דעם וווקס פון די כלערליי געזעלשאפטלעכע מוסדות אי־נעם ישוב, איז אויך געוואקסן די שטרעבונג צו זען אין דער חברה־קדישא א צענטראליזירי־דיקע אינסטיטוציע. און דווקא אט די שטרעבונג, וואס מערקט זיך ערשט איצט אין דעם גרויסן צפון־אמעריקע, איז ביי אונדז געווארן דער כח וואס האט די חברה־קדישא פארוואנדלט אין א קהילה. פון וואנען האט זיך געמומען אט־די שטרעבונג וואס האט אונדז אזוי בולט אונטער־געשיידט פון דעם צפון־אמעריקאנער ישוב? פאראן אזעלכע וואס ענטפערן, אז דא האט גע־שפילט א ראל דער פאקט וואס די חברה־קדישא איז בכח געווען אויסצוטיילן סובסידיעס די שטענדיק־באדארפנדיקע ניי־אנטשטאנענע אינסטיטוציעס און מען קען אין א געוויסן זין נישט לייקענען, אז אט די סובסידיע־פארטיילונג האט וואס אמאל מער געשטערט די חברה־קדישא אין צענטער פון געזעלשאפטלעכן אינטערעס און האט איר פארשאפן וואס אמאל מער מאכט און אויטארי־טעט. פונדעסטוועגן מעגן מיר שטארק מסופק זיין צי אט די דורכויס־מאטעריאליס־טישע דערקלערונג דערקלערט טאקע עפעס. דער אמת איז, אז געשטויסן די חברה־קדישא אויפן וועג פון א צענטראליזירנדיקער קהילה א פאקטאר וואס מען קען אים אפשר מיט די הענט נישט אנטאפן, ווייל ער באשטייט פון דעם רוחניותדיקן געווענב אין וועלכן ס'זענען פארא: 1) פעדעם פון נאסטאלגיע צו דער אלטער הימ; 2) פעדעם פון א בענשאפטלעכער לעכ־צענים צו א נייער נאציאנאלער לעבנס־פארעם און 3) פעדעם פון א באווסטזיין, אדער אפשר אן אונטערבאווסטזיין וועגן דער נייטיקייט אויפצושטעלן אן אינסטאנץ וואס זאל צוזאמענ־שמעלצן דאס יידישע לעבן און עס אפהיטן פון די געפארן וואס ליגן אין יעדער צעברעקלונג. בכל אופן איז קלאר, אז ראציאנעל איז די קשיא זייער שווער צו פארענטפערן און וויפל מען זאל זיך נישט פרייוון מיט שכלדיקע השערות, וועט מען אבער פארט נישט קענען זיך ארויס־דריין פון דעם ביסעלע מיסטיק וואס ליגט אין יסוד פון אונדזער גאנצער פאלקישער געשיכטע, מאז ועד הנה.

— 2 —

נעמען מיר אן דעם געדאנק, אז דאס אנרופן די חברה־קדישא מיטן נאמען קהילה איז געווען א רעוואלוציאנערער און היסטארישער אקט, מוזן מיר אבער דאך פעסטשטעלן, אז אויך נאך דעם דאזיקן אקט איז די חברה קדישא נאך אלץ נישט געווארן קיין אמתע קהילה. און זי איז דאס נישט געווארן, מחמת דעם פשוטן טעם וואס נישט די פונקציעס אליין זענען דעצידי־דיק ביים באשטימען דעם כאראקטער פון א וואסער עס איז אינסטיטוציע, נאר עס איז פיל מער דעצידירנדיק דער אופן ווי אזוי די דאזיקע פונקציעס ווערן דורכגעפירט און דער גייסט וואס סטימולירט זיי. אוודאי האט די חברה־קדישא, ווי מיר האבן שוין פריער געזאגט, אויסגלפירט קהילה־פונקציעס און שוין גאר געוויס האט אזעלכע פונקציעס אויסגעפירט די ניי־גערופענע קהלה, אבער אום כדי צו ווערן אן אמתע קהילה האט דער אינסטיטוציע נאך געפעלט דער דאזיקער אטריבוט וואס האט גרויס־גמאכט אירע עלטערע שוועסטער־אינסטיטוציע אין אייראפע, באזונדערס אין די לעצטע יארן פון פארן חורבן. דאס מיינט: עס האט איר געפעלט דער דאזיקער דעמאקראטישער גייסט וואס זאל פון דעם אנשטאלט מאכן א מוסד פון פאלק פארן פאלק, אדער מיט אנדערע ווערטער: אן אינסטיטוציע וואס זאל האבן דאס מראליש רעכט אויף אן אמת צו רעדן אין נאמען פון אירע מיטגלידער און דורך דעם — אין נאמען פון גאנצן ישוב.

די נייַע קהילה האָט, ווי מיר ווייסן, איבערגענומען פון דער אַלטער חברה קדישא, אַ חלק אַנדערע זאַכן, איר פּעסטגעשטעלטע וואַל־אָרדינאַציע וועלכע איז שוין געווען אַנאַכראָניש אַפילו פאַר אַ חברה־קדישא און מכל־שכן נאָך פאַר אַ קהילה. אין זיין אַרבעט „די פּאַרטייען אין היגן ישוב“ (געדרוקט אין דעם דאָזיקן זאַמלבוך) האָט קאַלעגע א. א. פישער געוויזן אַנגעווויזן וואָס עס זענען געווען די פּעלערן פון דער אַלטער וואַל־אָרדינאַציע און ער האָט אויך געשילדערט די רעזולטאַטן פון אָט־דעם אָפּגעלעבטן וואַל־סיסטעם. פון די דאָזיקע רעזולטאַטן איז דאָס סאָמע וויכטיקסטע דאָס וואָס די וואַלן האָבן זייער זעלטן אָפּגעשפּיגלט דעם אמתן דעת־הקהל, מחמת זיי האָבן דעם וויילער אַוועקגעשטעלט פאַר דער ברירה צו שטימען פאַר וואַל־בלאַקן און נישט פאַר באַזונדערע אידעישע, אַדער פּאָליטישע ריכטונגען און גרופּירונגען. היות דאָס האָט נישט אָנטשפּראָכן דער אידעישער און פּאָליטיש־געזעלשאַפּטלעכער אָנטוויקלונג פון היגן מאָסן־מענטש האָט דאָס במילא געמוזט ווירקן אין אַ נעגאַטיווער ריכטונג אויף דער וואַל־

אַ טייל פון דער קהילה־פאַרוואַלטונג אין די יאָרן 1957—1960. פון רעכטס אויף לינקס: א. וויליגער רעכענונג־איבערזעער, ל. ראַבינאָוויטש פאַרוו־מיטגל., י. וועגנגראָווער פאַרוו־מיטגל., י. בערענשטיין פאַרוו.־מיטגל., ג. זשעלאָזני פאַרוו־מיטגל., מ. ראָזענבערג פאַרוו־מיטגל., י. זאָנג 2טער פּרעזידענט, ד״ר ד. רויזין אָקטן־סעקרעטאַר.

באַטיליקונג פון די מיטגלידער און דערפאַר איז אָפּט געשען, אַז פון 35 טויזנט קהילה־מיט־גלידער האָבן זיך אין די וואַלן טיילמאָל באַטיליקט בלויז 10 טויזנט און אַזאַ וואַל־באַטיליקונג האָט זיכער נישט געקענט געבן דער אינסטיטוציע דאָס געפיל, אַז זי רעדט אין נאָמען פּתח איר גאַנצער מיטגלידערשאַפט.

עס איז כדאי צו דערמאָנען נאָך עטלעכע נעגאַטיווע מאָמענטן פון דער אַלטער וואַל־אָרדינאַציע. קאַלעגע א. א. פישער דערמאָנט אין זיין ציטירטער אַרבעט, אַז דער סיסטעם פון מערהייט און מינדערהייט־וואַלן האָט אָפטמאָל געבראַכט דערצו, אַז אַ ליסטע מיט אַ קליינער מערהייט זאָל זיגן און די אַנדערע ליסטע מיט אַ קליינער מינדערהייט זאָל לחלוטין בלייבן אָן

אַ זייט פון קהילה־רודער. ווען עס זענען געגאַנגען אין וואָל־פּאַרמעסט דריי ליסטעס איז גע־שען נאָך אַ גרעסערער פּאַראַדאָקס: די זיגעריש ליסטע וואָס האָט איבערגענומען די קהילה־לייטונג איז פּאקטיש געווען אַ מינדערהייט אַנטקעגן די אַנדערע צווי ליסטעס וואָס האָבן פּאַר־שפּילט און דאָס האָט באַטייט, אַז דער רוב מיטגלידער פון דער אינסטיטוציע האָט געמוזט זאָגן וועגן דער קהילה דעם בארימטן פּסוק: „אין לנו חלק ונחלה". טאָמער איז דאָס אַליין וויניק, איז אַבער נאָך פיל ערגער געווען אַן אַנדערע אומשטאַנד. היינו? כדי דער נאַציאָנאַלער לאָגער זאָל זיך פאַרזיכערן די מערהייט האָט ער געמוזט שאַפן אַ וואָל־בלאַק וואָס איז באַשטאַ־נען פון צדדים וועלכע זענען אידעיש און פּאָליטיש געווען פון זיך זייער וויַיט. און ער האָט געמוזט שאַפן אָזא בלאַק, וואָרעם על־פּי־רוב איז תמיד געהאָנגען איבערן ישוב די געפּאָר, אַז די יעווסעקעס זאָלן מיט זייער בלינדער געהאָרכזאַמקייט און טעמפּער דיסציפּלין אָנצייגן אַ קליינע מערהייט און דאָן זאָלן זיי וועלן די פולע באַלעבאָטים פון דער קהילה. כדי צו פארמיידן די דאָזיקע געפאָר האָט דער נאַציאָנאַלער צד נישט געטאָרט דערלאָזן צו קיין כוחות־צעברעקלונג און האָט געמוזט קאָמבינירן אַ וואָל־קאָאַליציע אין וועלכער עס זענען טיילמאָל אַריין וווי אין קרילאָווס בארימטן משל: אַ ראָק, אַ שוואַן און אַ העכט. אָזא מעכאַנישער צוגיפּשטעל פון דער וואָל־ליסטע האָט געהאָט זייַנע מעלות, אָבער דערביי האָט ער זייער שלעכט געווירקט אויפן דורכשניטלעכן וויילער, וויייל אין אָזא בריי־טער צוגיפּגעפּסטריגעווטער קאַנדידאַטן־רשימה האָט דער וויילער תמיד געפונען אָזעלכע נעמען פאר וועלכע ער האָט בפירוש נישט געוואָלט שטימען, און אבי ער האָט נאָר געהאָט די בארויקנדיקע אילוזיע, אַז „די קאָמוניסטן וועלן סיי ווי נישט געווינען", איז ער שוין נישט געגאַנגען צו די וואָלן און זיין פאַסיוויטעט וואָאָס איז ארויסגערופן געוואָרן דורך דער וואָל־ליסטע איז געפאָלן ווי אַ שאָטן אויף דער קהילה.

חוץ לזה האָט די נויטוועדיקייט אויפצושטעלן אַ וואָס בריי־טער וואָל־קאָאַליציע געבראָכט פּאַרשידענע, פון אַ דעמאָקראַטישן שטאַנדפונקט, אומגעווונטשענע מאָמענטן. קיין שום פּאַרטיי האָט דעמאָלט נישט געקענט, נישט איר אייגענעם כוח, נישט דעם כוח פון צד שכנגד און דער־פאר האָט זיך טאָקע באַקומען, אַז ביים מאָנטירן דעם וואָל־בלאַק האָט אַ פאָקטיש קלענערע פּאַרטיי געפאָדערט פאר זיך די וויכטיקסטע קהילה־אָמטן, שטיצנדיק זיך אויפן כח פון חזקה. אַז אין יידישן לעבן האָט זיך עפּעס געביטן, האָבן די דאָזיקע פּאַרטייען און גרופּעס נישט געוואָלט אַנערקענען און ביי יעדן מאָמענט, וועו מען האָט געפרוווט עפּעס צו בייטן אין דעם חזקה־אייג־שטעל, האָבן זיי געדראָעט צו פּאַרלאָזן די קאָאַליציע און צו מאַכן שבת פאר זיך, צוזאַמען מיט נאָך עטלעכע גרופּעס, וואָס זענען אויך נישט געווען באַגייסטערט פון וועלכער עס איז ענדערונג. אָזעלכעס איז טאָקע אָפּטמאָל געשען און דעמאָלט האָבן מיר ביי די קהילה־וואָלן האָט דריי ליס־טעס: 1) די ליסטע פון דער מערהייט פון די ציוניסטישע פּאַרטייען; 2) די ליסטע פון די תמיד־אָגרעסיווע און ענג־געשלאָסענע יעווסעקעס וואָס האָבן נאָך דעמאָלט מיט זיך פאַרגעשטעלט אַ כוח אין ישוב, און 3) די ליסטע פון די אַזוי־גערופענע אומפּאַרטייישע צו וועלכע עס האָט זיך אָפּט פאַראייניקט איין אומצופרידענע ציוניסטישע פּאַרטיי, וואָס האָט געהאָלטן, אַז מען באַוולהט זי ביים פאַרטיילן די אָמטן אין דער קהילה־לייטונג. היות מען האָט תמיד מורא געהאָט פאר דעם זיג פון דער יעווסעקישער ליסטע האָט מען געמוזט איינגיין אויף אַ סך פשרות ביים אָנ־האָלטן די אייניקייט פון דעם נאַציאָנאַלן לאָגער. אַזוי אָרום האָט מען ערשטנס, בלא יודעים גע־מוזט אונטערהאָלטן גרופּעס און ריכטונגען וואָס האָבן שוין לאָנג דער פאַרלוירן זייער השפּעה; צווייי־טנס, האָט מען געמוזט אין יעדער וואָל־ליסטע אַריינשטעלן פערזאָנען וועלכע האָבן שוין פאָק־טיש קיינעם נישט רעפּרעזענטירט; דריטנס, האָט מען געמוזט אָנהאָלטן די פאָנאָנדערטיילונג פון די אָמטן אין דער קהילה־לייטונג אויף אַזא אופן וואָס האָט שוין לאָנג נישט אָנטשפּראָכן דעם ווילן פון דעם רוב וויילער. די נייע קהילה האָט זיך דעריבער געפּלאָנטערט אין די נעצן פון דעם אָלטן חברה קדישא־סטאָטוט און ווי לאָנג דער דאָזיקער סטאָטוט האָט דעצידירט ביים וויכ־טיקסטן מאָמענט פון קהילה־לעבן, האָט מען נישט געטארט באהויפּטן, אַז די קהילה שפּיגלט־אָפּ דעם ווילן פון פאָלק און אַז זי רעדט טאָקע אין נאָמען פון דעם רוב פון אירע מיטגלידער

בכדי צו פֿאַרענדיקן מיט דעם קאַפּיטל איז כדאי צוצוגעבן: שוין דער בלויזער פֿאַקט וואָס די פֿאַרטיילונג פון די אָמטן אין דער לייטונג פון דער קהילה איז באַשטימט געוואָרן אין די חדרי־חדרים פון די מאַנטירערס פון דער וואַל־קאַאַליציע און איז נישט דעצידירט געוואָרן דורך דעם ווילער ביים שטים־קאַסטן, האָט געווארפן אַ שאָטן אויף דעם ליכט פון דער קהילה־אינס־טיטוציע און ווען מען קוקט אויף דעם דאָזיקן שאָטן פון שטאַנדפונקט פון דעמאָקראַטיע און פון דעם שטאַנדפונקט פון די דערגרייכונגען וואָס זענען אויסגעקעמפט געוואָרן דורך דער היס־טאָרישער עוואָלוציע פון די ייִדישע אויטאָנאָמע קהילה־פֿאַרוואַלטונגען אין אייראָפּע, פֿאַרשטייט מען שוין פֿאַרוואָס מיר האָבן געזאָגט, אַז עס האָט ערשטע געמוזט קומען אַ צווייטער רעוואָלו־ציאָנערער שריט, כדי די קהילה אין בועאַנאָס־אייִרעס זאָל טאָקע ווערן אַן אמתע קהילה.

אַ טייל פון דער קהילה־פֿאַרוואַלטונג אין די יאָרן 1957־1960. פון רעכטס אויף לינקס: חיים פעפער פֿאַרוו־מיטגל, ביאיר טאָקער פֿאַרוו־מיטגל, ד״ר דוד טאַבאַקמאַן פֿאַרזיצער פון וועד החינוך, דוד שפּיגל רעכענונג־איבערזעער, ש. אנסקאַר רעכענונג־איבערזעער.

פונקט ווי דאָס אַנרופן די חברה קדישא מיטן נאָמען קהילה איז געווען אַ פּועל־יוצא פון דער אַנטוויקלונג וואָס די אינסטיטוציע גופא האָט דורכגעמאַכט, איז אויך דער סטאַטוטן־רעפֿאָרם געווען אַ קאָנסעקווענץ פון דער עוואָלוציע וואָס דאָס יידישע לעבן אין אַרגענטינע האָט דורכ־געמאַכט. דאָס ענדערן די דאָזיקע סטאַטוטן, וואָלט קיינמאָל נישט פֿאַרגעקומען ווען צופֿריער וואָלטן נישט פֿאַרגעקומען אַ ריי זייער וויכטיקע געשעענישן וואָס האָבן אַרויסגערופן די ניי־טיקייט פון דעם דאָזיקן רעפֿאָרם און האָבן אים טאָקע רעאַליזירט.

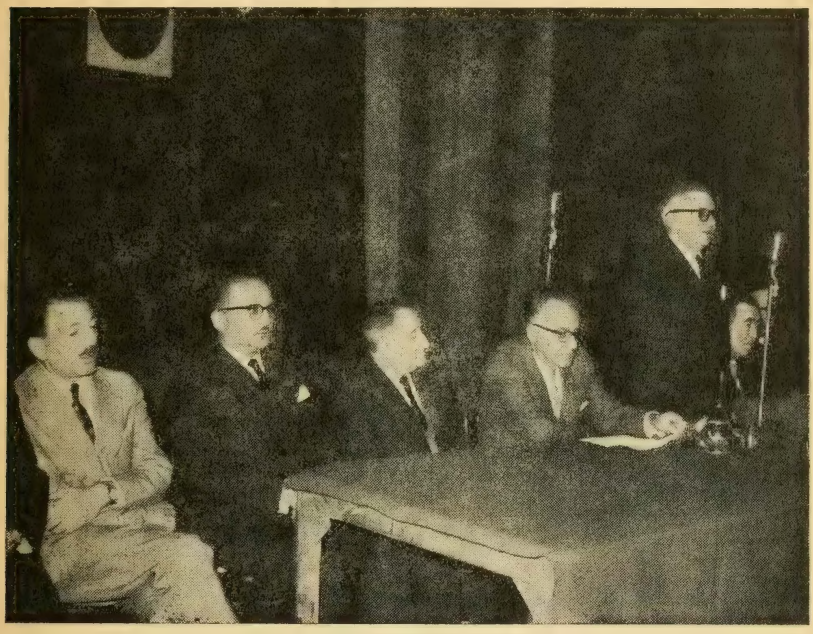
אָלע זאָגן עדות, אַז מיט וואָסערע 30־35 יאָר צוריק האָבן די פֿארטייען געשפּילט אַ קליינע ראָל אין דעם לעבן פון ישוב. מען דאַרף אָבער זיין זייער פֿאָרזיכטיק ביים ציטירן די דאָזיקע

בעסטשטעלונג, ווייל אַז מען זאָל זי גוט אַרײַנטראָכטן וועט מען זען, אַז ס׳איז גאָרנישט אַזוי גרײַנג אויסצומעסטן וועלכע ראָל אין געזעלשאַפטלעכן לעבן עס איז קליין און וועלכע עס איז גרויס. פאָקטיש וויסן מיר, אַז עס זענען פֿאַראַן קלייניע אידעישע גרופּירונגען וואָס טראָגן זייער אומפּאָפּולאַריטעט שפּילן זיי דאָך אַ גרויסע ראָל אין דער מענטשלעכער געזעלשאַפט און בייַ־ שפּילן וואָלט מען דאָ נעקאָנט ברענגען אַ סך. חוץ דעם קען מען, ווען עס גייט וועגן יידישן לעבן אין אַרגענטינע, אפילו נישט זאָגן, אַז געוויסע פֿארטייען זענען דאָ נישט געווען גענוג פּאָפּולער און אַז זיי האָבן נישט געהאַט קיין גרויסע מאַסן־אָנהענגערשאַפט. די זאָך איז אָבער וואָס זייער אַ לאַנגע צייט (ווי דאָס באַמערקט ריכטיק חבר א. א. פישער אין זיין דערמאָנטער אַרבעט) האָבן די היגע פֿארטייען נישט אַרויסגעווען קיין אינטערעס פֿאַר דער דאָזיקער טעטיקייט אין וועל־ כער דער היגער מאַסן־יידּ איז געווען דורכויס פֿאַראינטערעסירט. זיי זענען געווען פֿארטייען וואָס זייערע פּראָגראַמען האָבן בעיקר אין זין געהאַט דעם „דאָרט״ און נישט דעם „דאָ״. די ציוניסטן — דעם ארץ־ישראלדיקן „דאָרט״ און להבדיל די קאָמוניסטן — דעם סאָוויעט־ רוסלענדישן „דאָרט״. די אַרבעט פֿאַרן היגן ישוב האָט מען דערפֿאַר איבערגעלאָזט די אָזוי־גע־ רופענע אומפֿארטייישע יידן, די יידן פון די כלערליי קאָמיטעטן. צווישן די דאָזיקע יידן האָבן זיך אָבער תמיד געפֿונען אויך פֿארטייישע יידן, נישט מער — אָזוי ווי די היגע פֿארטייען האָבן נישט געהאַט דעם כוח פון דיסציפּלין וואָס אין דער אַלטער היים, האָט זיך דעריבער באַקומען, אַז אויך דער פֿארטייישער ייד האָט זיך געפֿינען אין צוויי רשותן, אין דעם רשות פון זיין פֿארטיי, ביים אַרבעטן פֿאַרן „דאָרט״ אין אין רשות פון אומפֿארטייישקייט ביים טעטיק זיין פֿאַרן „דאָ״.

אָבער אפילו דורך אָט־דער נישט־דיסציפּלינירטער מאַסע פון פֿארטיי־לייט אין אומפֿאָר־ טייישן רשות האָבן די היגע פֿאָליטישע פֿארטייען געווירקט אויפֿן לעבן אין ישוב און הגם די דאָזיקע ווירקונג איז נישט געווען קיין אָפענע און דירעקטע האָט זי אָבער אָנגעהאַלטן און ביס־ לעכוויס משפּיע געווען די געזעלשאַפטן און אירע אינסטיטוציעס. פֿארטיי־מענטשן וועלכע האָבן מיטגעאַרבעט מיט די אומפֿארטייישע קאָמיטעטן, ווען אפילו זיי זענען נישט געשיקט געוואָרן דורך זייערע פֿארטייען אין האָבן זאָר די פֿארטייען נישט געדאַרפט אָפּגעבן קיין דין וחשבון, האָבן זיי אָבער פֿאַרט אַרײַנגעבראַכט אין דער געזעלשאַפטלעכער ארבעט טענער און נוסחאות וואָס זענען געווען פון אַ העכערער געזעלשאַפטלעכער קוואַליפיקאַציע. ווי פריי דער פֿארטיי־ מענטשן האָט נישט געוואָלט זיין אין דעם רשות פון אומפֿארטייישקייט האָט ער דאָך פון זיין פֿארטיי געבראַכט מיט זיך געוויסע פרינציפּיעלע אינשטעלונגען און אידעישע קריטעריעס, וואָס האָבן נישט פֿארפֿליכטעט דעם סתם־עסקן. דערבייַ האָבן די דאָזיקע פֿארטיי־מענטשן תמיד גע־ שטיצט אָזעלכע איניציאַטיוון און פֿארשלאָגן וואָס האָבן דערנענטערט די פֿארטייען צו די אינסטיטוציעס וווּ זיי האָבן געווירקט און דאָס האָט זיך דערהויפּט געלאָזט מערקן אויפֿן באָדן פון דער חברה קדישא. ביסלעכווייז, ביסלעכווייז האָבן די פֿארטייען דורך זייערע אומפֿאַפּיציעלע פֿארשטייער בריייטער געעפּנט די חברה־קדישא־טויערן פֿאר זייער אַרײַנגאַנג אין דער דאָזיקער אינסטיטוציע און ווען אין צענטער פון היגן לעבן האָט זיך אַרויסגעוויקט דאָס שוליווען און בכלל די זאָרג וועגן חינוך, און ווען די דאָזיקע זאָרג און טעטיקייט האָט אויסגעשולט אַ טיפּ פֿארטייישע עסקנים מיט אַן אַרײַנטאַציע אויף דאָזיקער מאַסן־אַרבעט, איז ממילא געקומען דער דראַנג צו פֿארנעמען אַ דעציידירנדיק אָרט אין דער חברה־קדישא־לייטונג, און עס איז דערנאָך אָנטשטאַנען דער פֿארמעסט וועגן דעם דאָזיקן אָרט. אָזוי אַרום האָט זיך אָנגעהויבן די תקופה פון פֿארטייישן איבערנעמען די דאָזיקע אינסטיטוציע וואָס איז געוואָרן צענטראַל אין אונדזער ישוב און האָט אין גאַנג פון איר אָנטוויקלונג וואָס אַמאָל מער געקריגן די אַמביציע צו זיין דער צענטראַליזירנדיקער כוח אינעם ישוב.

דער סטאָטוטן־רעפֿאָרם וועגן וועלכן מיר רעדן, איז דעריבער געווען דער אָפּשלוס פון אַן אָנטוויקלונג וואָס דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן אין אונדזער ישוב האָט דורכגעמאַכט. געבויט אין אַ געוויסער מאָס, צוליב די באַדינגונגען אין אַן אימיגראַציע־לאַנד, כאָטש און פֿארמלאָז,

האט דאס דאזיקע געזעלשאפטלעכע לעבן צום ערשט געשאפן די פארטייישע מענטשן וועלכע האבן אינסטינקטיוו זיך געקלאמערט אין די שמאלע דלת אמות פון זייער קרייז, כדי נישט דער־טרינקען צו ווערן אין דעם ברייטן פלוס פון אן עסקנות וואס האט אין בעסטן פאל נאר געטראגן א פילאנטראפישן כאראקטער און אין ערגערן פאל — א כאראקטער פון גבאות, אן אידעישן האריזאנט און אן די נארמירנדיקע פארבאנד פון פרינציפן. בהדרגה איז אבער דאס לעבן אליין ארײַן אין געווירבל פון אידעאלאגישע קאמפן און די אפהיטער פון די אידעאלאגיעס זענען ארײַן אין די אינסטיטוציעס געשאפענע דורכן לעבן. דער אנגעצייכנטער קרייז וואס די פארטייען האבן געמאכט ארום זיך, כדי די אלטע עסקנות זאל אויף זיי קיין שליטה נישט האבן, איז ביסלעכווייז אויפגעבראכן געווארן און אין דער מאס ווי די מאסע האט זיך דערנענטערט צו די אידעאלאגישע

די פייערונג לכבוד דעם בר מצווה־יאר פון מדינת־ישראל (1961). פון רעכטס אויף לינקס: ד״ר ש. ביקל, ד״ר ט. קאמענשיין, ישראל־אמב׳ יוסף אבידר, י. דרורי, מ. האניק, י. ברמור.

ריכטונגען, האבן די דאזיקע ריכטונגען אנטקעגן גיין די מאסן. געווירקט האבן דאס פארשטייט זיך, קודם־כל די טראנסצעדענטאלע געשעענישן אין יידישן לעבן מחוץ אונדזער ישוב, וועלכע האבן דעם ״דארט״ א סך נענטער געמאכט צו דעם ״דא״ און דערפאר זענען מיר טאקע, אז דער מאמענט ווען די פארטייען גייען ארײַן מיט ביידע פיס אין היגן ציבור־לעבן פאלט זיך צונויף מיטן מאמענט ווען דארט אין איראפע און שפעטער אין ארץ־ישראל, הייבן זיך אן אפ־צושפילן געשעענישן וואס זייער אפהילף פארכאפט די ברייטע יידישע גאס און דערנענטערט די דאזיקע גאס צו די אידעאלאגיעס וואס די פארטייען פארטיידיקן.

דאס מערקווירדיקסטע אין דער דאזיקער עוואלוציע איז אבער דער פאקט וואס דווקא די פארטייען וועלכע האבן זיך לכתחילה אויסגעהיטן פון א צו־נאענטן קאנטאקט מיט דער ברייי־

טער מאַסע, ווערן שפּעטער די דאָזיקע וואָס שטויסן דערצו, אַז וואָס ברייטערע מאַסן זאָלן אַנטיילנעמען אוּן זאָגן זייער וואָרט אין די דעציזיוִרנדיקע מאָמענטן פון געזעלשאַפטלעכן לעבן. די אידעיִשע אַריסטאָקראַטן הייבן אָן פֿאַראינטערעסירט צו ווערן אין אַ וואָס פולערער גע־זעלשאַפטלעכער דעמאָקראַטיע. צום טייל איז דאָס אָן אויסדרוק פון זייער אידעאָלאָגישן איינ־שטעל אוּן צום טייל נעמט זיך דאָס מחמת דעם אינערלעכן פֿאַרמעסט צווישן די פֿאַרטיייִען גופא, אַ פֿאַרמעסט וואָס טראָגט שוין איצט אַ סך מער ממשותדיקע פֿאַרמען אוּן ווערט שוין נישט דעציידירט בלויז דורך טעאָרעטישע דיסקוסיעס, נאָר דורך דעם פּראַקטישן מעכאַניזם פון וואַל־אָפּקט. אָזוי אָרום רייִפט פֿאַמעלעך אָן דער גענדאַנק, אַז מען דאַרף בייטן די אָלטע סטאָטוטן פון דער חברה קדישא וואָס זייער וואַל־אָרדינאַציע גיט נישט קיין סטימול דער בריי־טער מיטגלידערשאַפט זיך צו באַטיילִיקן אין די יאָר־יערלעכע וואַלן, מחמת די סיבות וואָס מיר האָבן פריִער דערמאָנט. אוּן טאַקע דעמאָלט ווען די אָלטע חברה קדישא איז שוין טראַנספֿאָר־מירט אין אַ קהילה ווערט דער דאָזיקער געדאַנק צייטיק אוּן פֿאַרוואַנדלט זיך אין אַ פּרוכט פון דער רעאָליטעט.

— 4 —

אינעווייניקסטע אוּן דרויסנדיקע שטערונגען האָבן געבראַכט דערצו, אַז דער סטאָטוטן־רעפֿאָרם זאָל באַשטעטיקט ווערן ערשט דורך דער פֿאַרוואַלטונג וואָס איז געווייִלט געוואָרן אין יאָר 1955. די שקלא וטריאָ אין דער קאָמיסיע וואָס איז געשאַפן געוואָרן כדי צוצוגרייטן דעם פּראָיעקט פון די נייַע סטאָטוטן, האָבן געדויערט היפש לאַנג אוּן זיי האָבן זיך פֿאַרצויגן מחמת אינגעלעכע דינגענישן צווישן די פֿאַרטייִען, וואָס אייניקע פון זיי האָבן געהאַט אַ גרונט מורא צו האָבן, אַז דאָס איינפירן פּראָפּאָרציאָנעלע וואַלן וועט אַ סוף מאַכן צו דעם אָלטן חזקה־סיסטעם פון וועלכן זיי זענען ביז איצט באַגינסטיקט געוואָרן. צום גליק האָט זיך אָבער דעמאָלט די קהילה־לייטונג, אין איר מערהייט אוּן אין אירע וויכטיקסטע פֿאַזיציעס, שוין געפּינען אין די הענט פון פֿאַרטיי־פֿאַרשטייער אוּן דאָס האָט געהאַט די מעלה וואָס אָפּילו די וואָס זענען נישט געווען אַנטציקט פון דעם נייעם וואַל־סיסטעם, האָבן אויך נישט געקענט קעגן אים אַרויס־טרעטן מחמת פּריִנציפּיעלע טעמים אוּן זיי האָבן העכסטנס נאָר געקענט דעם ענין אָפּשלעפּן, אָבער נישט אַראָפּנעמען פון סדר־היום. אָזוי אָרום איז געשען, אַז די נייַע סטאָטוטן זענען סוף־כל־סוף אַוועקגעשיקט געוואָרן צו באַשטעטיקן דער מלוכהשער מאַכט אוּן ווען זיי זענען בא־שטעטיקט געוואָרן האָט מען זיך מיט זיי געמוזט נעמען רעכענען אוּן אַריינפירן אין לעבן.

געוויס איז דאָס פֿאַזיטיוו פון די נייַע סטאָטוטן נישט בלויז דאָס וואָס זיי האָבן איינגע־פּירט אַ נייַע וואַל־אָרדינאַציע. ס׳איז געווג, למשל, צו דערמאָנען, אַז אין די נייַע סטאָטוטן גיפּינט זיך אַ פונקט דורך וועלכן די רעגירונג פון לאַנד אַנערקענט דאָס רעכט פון דער קהילה צו שטייַן אין פֿאַרבינדונג, אין נאָמען פון ישוב, מיט די אַרגאַניזאַציעס פון וועלט־ייִדנטום אוּן צו טאָן הילפֿס־אַרבעט לטובת מדינת־ישראל, כדי צו פֿאַרשטיין ווי וויכטיק אַזאַ פֿאַרמעלע אַנערקענונג מצד די מאַכט־אינסטאַנצן איז פֿאַר דער דאָזיקער צענטראַלער אינסטיטוציע אוּן אויך וואָס אַזעלכע גראַנטירטע רעכט באַדייטן פֿאַר אונדזער גאַנצער קאָלעקטיוויטעט. מען וואָלט דאָ אפשר געדאַרפט דערמאָנען נאָך אַ סך אַזעלכע פונקטן, כדי זיך איבערצוצייגן אויף וויפֿל מיט די דאָזיקע נייַע סטאָטוטן איז אויף אַ שטיקל, כמעט קאָנצעלאַרישן אופן, דערגרייכט געוואָרן דאָס פֿאַר וועלכן דורות יידישע עמאַנציפּאַציע־קעמפּער האָבן זיך געשלאָגן אין די אָלטע היים־לענדער. פּאַרשטייט זיך, אַז אין הסכם מיט די נייַע באַדינגונגען האָבן די סטאָטוטן־פּראָיעקטירער נישט געזוכט אוּן נישט געקענט זוכן כיי דער מאַכט די באַשטעטיקונג פון יענעם געזעץ וואָס האָט די קהילות אין מזרח־אייראָפּע געגעבן זייער גרויסן כח, דאָס מיינט: די גע־צוונגענע אַנגעהעריקייט פון יעדן יידישן יחיד אין דער קהילה. אין דעם פּאַל האָט די בוענאָס אירעסער קהילה געמוזט צאָלן דעם זעלביקן פּרייז פֿאַר דער עמאַנציפּאַציע וואָס האָבן

געצאָלט אַלע ייִדישע קהילות אין דער נייער וועלט און אין די נייע צייטן. אָבער נישט געקוקט אויף דעם האָט דער נייער סטאַטוט פֿאַרגעזעצלעכט די ברייטסטע אויטאָנאָמיע פֿאַרן ייִדישן לעבן און האָט אין אַ געוויסער מאָס לעגאַליזירט דאָס וואָס דער גרויסער ייִדישער היסטאָריקער און דענקער שמעון דובנאָוו, הי"ד, האָט גערופֿן צו זען פֿאַרווירקלעכט ווי אַ פֿאַרבאַדינג פֿאַר דער ווייטערדיקער אַנטוויקלונג פון ייִדישן וועלט־פֿאָלק.

די אַלע פֿאַזיטיוע זייטן פון דעם נייעם קהילה־סיסטעם האָבן זיך אָבער נישט אַזוי שטאַרק געוואָרפן אין דיגן ווי דער נייער וואָל־סיסטעם. אין דעם נייעם וואָל־סיסטעם האָט מען בחוש דערזען דאָס רעוואָלוציאָנערע פון די סטאַטוטן. מיט איינמאָל זענען אַרויס אין פֿאַר־מעסט 10 וואָל־ליסטעס און די דאָזיקע 10 וואָל־ליסטעס האָבן טאַקע מאָביליזירט צום שטים־

די קהילה־פֿייערונג פון יום־העצמאות אין יאָר 1962. פֿאַרגעקומען אין זאָל „אָפּעראַ".

קאַסטן אָדאָ ווייל־ערשאָפט וואָס איז ביז איצט געווען אַ פֿאַנטאַזיע. עס האָט אויפֿגעהערט דער סיסטעם פון קאָאָליציעס. עס האָט אויפֿגעהערט די פּראַקטיק פון חדרי־חדרים־קאָמבינאַציעס וועגן דער פֿאַרטיילונג פון די קהילה־אָמטן. די פֿאַרטייען האָבן זיך געשטעלט צום משפט פון־נעם ווייל־ער און דאָן זענען געשען איבערראַשנדיקע זאַכן: די אומפֿאַרטיישע וועלכע האָבן גע־האָלטן אַז זיי זענען דער גרעסטער כוח פונעם ישוב זענען אָפּילו צו די וואָלן נישט דערגאַנגען. געוויסע ציוניסטישע פֿאַרטייען מיט זכותים פון דער פֿאַרגאַנגענהייט האָבן דורך אָט די וואָלן געמוזט זיך געזעגענען מיט דער אָמאָליקער גלאָריע און מיט דעם רעכט אויף חזקה. אָבער די גרעסטע מפּלה האָבן דערביי געהאַט די קאָמוניסטן וועלכע האָבן תמיד געטענהט, אַז זיי זענען נישט אַנדערש נאָר אַ דריטל פונעם ישוב. דאָ, ביי די ערשטע פֿראָפֿאָרציאָנעלע וואָלן, האָבן

זיי זיך, צו אלעמענס שטוינונג, ארויסגעווייזן ווי א פארטיי וואס איז שוין לאנג אריין אין דער פאזע פון איר אייגענער ליקווידאציע אין שפילט נישט מער קיין שום ראל אין אונדזער געזעלשאפט. דרך־אגב דארף דאָ באמערקט ווערן, אז די דאזיקע עפנטלעכע אנטפלעקונג האט די קאמוניסטן געטאן די גרעסטע רעה, וואָרים, אויב זיי האבן זיך בײַ איצט נאָך געהאלטן אין אונדזער ישוב איז עס געווען מיטן כח פון זייער סוגעסטיווער פראפאגאנדע, אז זיי זענען דער הויפט־כוח אין דער געזעלשאפט. די ערשטע פראפארציאנעלע וואלן אויפן סמך פון די ניי־רעפארמירטע סטאטוטן האבן, בכלל, באוויזן, אז א סך קענינגן און פרינצן זענען נעבעך נאקעט אין טאקע די מורא, אז מען זאל זיי נישט זען אין זייער אנטפלעקטער נאקעטקייט האט צום מערסטן געווירקט אויף די יעווסעקס, אז זיי זאלן בעת די קומענדיקע וואלן מער נישט רי־זיקירן און נישט ארויסשטעלן קיין אייגענע קאנדידאטן־ליסטע.

דער דאזיקער מאמענט ווערט דאָ ספעציעל אונטערגעשטראכן, ווייל ס׳איז כדאי צו דער־מאנען, אז די מורא פאר די קאמוניסטן, וואס האט געטראגן דעם כאראקטער פון א פסיכאז האט אייניקע גדידנט ווי א מאטיוו קעגן דעם סטאטוטן־רעפארם. געווען אזעלכע מנהיגים און זשורנאליסטישע וואָרטזאגער וואס האבן געשראקן, אז ביים אפטרעטן פון דעם אלטן מערהייט אין מינדערהייט־סיסטעם און ביים פראקטיזירן דעם נייעם פראפארציאנעלן וואל־סיסטעם, וועט מען עפענען די קהילה־טויערן פאר די קאמוניסטישע פארשטייער און זיי אזוי ארום געבן די מעגלעכקייט צו טאָן זייער דעסטרוקטיווע ארבעט פון אינעווייניק. דער פחד האט זיך אבער ארויסגעוויזן פאר אומבאגרינדעט, וואָרים אין דעם פרט האבן זיך אלע פארטייען געאייניקט, אז מען טאר די קאמוניסטן נישט אריינלאזן אין דער קהילה־לייטונג און וויבאלד דער וועג צו דער קהילה־לייטונג איז פאר זיי פארמאכט געוואָרן, האט קיינעם שוין נישט געקענט ארן אויב זיי וועלן בלייבן ווי א טומלערישע אפאזיציע אין דעם קהילה־ראט. אין א געוויסן זין האט דאס אויך אנגעצייכנט זייער וויייטערדיקן בארג־אראפ וועג אין אונדזער ישוב, וויייל זייערע דעמאגאגישע ארויסטרעטונגען אויפן קהילה־ראט זענען נישט געבליבן אומפארענטפערט און דאס דעמאסקירן זיי אויף אזא שפנטלעכן אופן האט אין רעזולטאט געבראכט דערצו, אז זייערע נאכלויפער זאלן זיך פון זיי וואס גיכער אפטרייסלען.

די פראפארציאנעלע וואלן האבן געגעבן דעם ענטפער אויף דער פראגע „ווער איז ווער״ אין אונדזער ישוב. מען האט אין דעם פרט אויפגעהערט בלאנדזשען אין דער פינצטער און לעבן מיט דער אינערציע פון פארגאנגענע צייטן. די דאזיקע וואלן האבן אויך מאביליזירט א גרויסע געזעלשאפטלעכע ענערגיע און זיי האבן די קהילה־אינסטיטוציע אוועקגעשטעלט אין צענטער פון מאסן־אינטערעס. טויזנטער יידן האבן דורך אט־דעם אקט געקריגן דאס באווויסט־זיין, אז די קהילה איז טאקע א קהילה און נישט קיין מתים־שטיבל. טויזנטער יידן האבן דער־פאר געקריגן חשק צו זאגן זייער ווערט עס זאלן זיין זייערע פארשטייער אין דער דא־זיקער אינסטיטוציע. דער קהילה־באוווסטזיין האט אנגעהויבן אריינדרינגען אין אזעלכע וויינק־לען וווּ מען האט ווענן דעם דאזיקן אנשטאלט פריער גענאטע א גאנץ פארנעפלטע פארשטעלונג. אין ס׳איז געקומען דאס וואס האט ביז איצט דער קהילה געפעלט: דאס בארעכטיקטע געפיל, אז זי רעדט אין נאמען פון אירע מיטגלידער און אין נאמען פון ישוב.

וויל דאס זאגן, אז די ביז־איצטיקע צוויי מאל דורכגעפירטע פראפארציאנעלע וואלן זע־נען שוין דער העכסטער שפיץ פון דעמאקראטישער דערגרייכונג און דעמאקראטישן גייסט? אזא באהויפטונג וואלט געווען נישט ריכטיק. מען דארף קודם־כל שטרעבן, אז אין די וואלן זאלן זיך באטייליקן נאָר א גרעסערע צאל מיטגלידער. וואס מער באטיליקטע אין די וואלן אלץ קלארער און בולטער וועט זיין דער שפיגל פון דעת־הקהל און אלץ מער סימן וועט עס זיין אז די קהילה איז דער צענטער פון יידיש־געזעלשאפטלעכן אינטערעס. מען קען זיך אויך ווינטשן, אז די פארטייען וואס גייען מיט ליסטעס צו די וואלן זאלן מיט מער אייפער אפהיטן זייער אידעאלאגישן פרצוף־פנים און אויף דער הייסער מינוט נישט איינגיין אויף קיין טאק־

טיש׳ע פּשרות צוליב שטים־קאַסטן. געוויס ווייס יעדער, אַז אין פּאָליטיש־געזעלשאַפּטלעכן לעבן קען מען זיך נישט שטענדיק האַלטן ביי דעם יקוב הדין את ההר, קען מען נישט תמיד זיין פּרינציפּיעל אויסגעהאַלטן אויף אַלע הונדערט פּראָצענט און מען מוז אָפט מאָל איינגיין אויף פּשרות. און נישט אומזיסט האָלט דער דייטשער סאָציאָלאָג געאָרג זימעל, אַז פּשרה איז איינע פון די גרעסטע דערפינדונגען אין מענטשלעכן צוזאַמענלעבן. אָבער אַלע ווייסן אַז דער ווע פון פּשרה איז זייער אַ גליטשיקער אוז אין לעצטן סך־הכל איז ער אויך אַ נישט לוינבאַרער, וואָרים דער באַרג־אַראָפגאַנג פון געוויסע בירגערלעכע עסקנים־קאָמיטעטן און פּאַרטייען איז

ישראל־טענץ אויסגעפירט דורך אַ גרופּע יוגנטלעכע אונטער דער אָנפירונג פון מתיהו גלאַזמאַן, אויף דער עצמאות־פּייערונג אין זאַל „אָפּעראַ", איינגעאָרדנט דורך דער קהילה.

דאָך געקומען ווי אַ פּועל־יוצא פון דעם וואָס זייער פּאָליטיק האָט זיך נישט באַזירט אויף קיין שום פּרינציפּן, נאָר האָט זיך באַזירט אויף מאָמענטאַלע אינטערעסן, וועלכע האָבן דיקטירט די סאָמע אויסטערלישסטע פּשרות. דעריבער זאָגן מיר, אַז ווען די פּאַרטייען וועלן געדענקען דעם דאָזיקן אמת, וועלן זיי זיכער נישט אונטערזעגן די צווייג אויף וועלכער זיי זיצן און זיי וועלן די דעמאָקראַטיע אין אונדזער ישוב נאָך מער פּאַרטיפּערן אין זייער אייגענעם אינטערעס.

וועו די חברה קדישא איז אָנגערופן געוואָרן קהילה האָט זיך לפּנים וויניק וואָס געביטן אין דער אינסטיטוציע און אָרום דער אינסטיטוציע און עס האָט געמוזט דורכגיין אַ שטיקל

צייט, כדי עס זאָלן אַנטוועודיק ווערן די רעזולטאַטן פון דער דאָזיקער וויכטיקער היסטאָרישער ענדערונג. אַנדערש איז דאָס אַבער געשען נאָך דעם סטאָטוטן־רעפאָרם, און קאָנקרעט, נאָך די ערשטע וואָלן לויט דעם נייעם וואָל־סיסטעם. אויף וויפל דער ערשטער וואָל־אַקט לויטן פּראָפּאָרציאָנעלן סיסטעם האָט אויפגערודערט דעם ישוב און האָט בפועל־ממש געווויזן, אַז עס איז געשען אַ וויכטיקער שינוי אין לעבן פון אונדזער געזעלשאַפטלעכקייט, אויף אַזויפיל האָט די נייַ־געוויילטע קהילה־לייטונג, באַלד אין די ערשטע טעג נאָכן איבערנעמען דעם רודער, ממש רעוואָלוציאָניזירט די מעטאָדן פון דער קהילה־טעטיקייט און געגעבן דער קהילה־אַקטי־

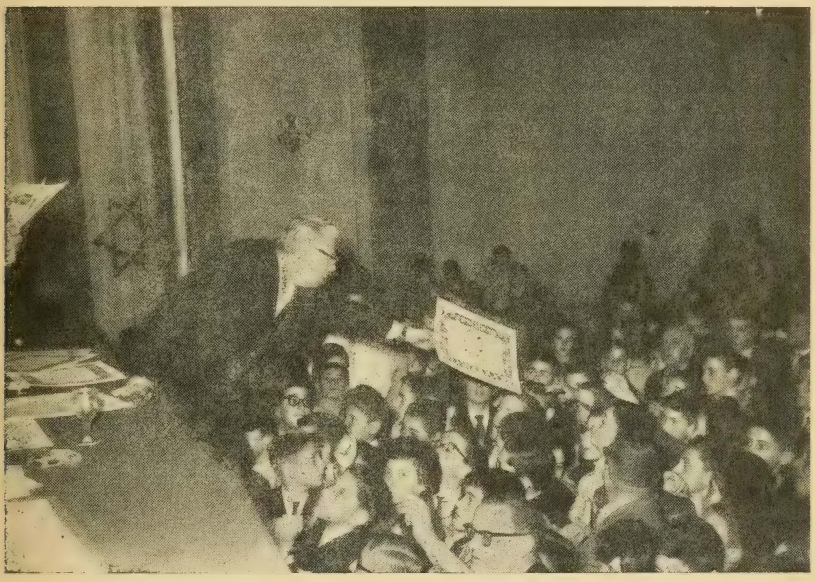
צוויי בר מצווה־קינדער וועלן געשיקט אויף אַ רייזע קיין ישראל

זויטעט אַ נייַע וועגדונג און אַ נייעם כאַראַקטער. דאָ האָט אָפילו דער סקעפּטיקער שוין נישט געקענט זאָגן, אַז ס׳איז די זעלביקע ינענטע נאָר אין אַן אַנדערן שלייער, וואָרים פאָר יעדן אייַ־נעם איז געוואָרן קלאָר, אַז די קהילה איז אַרויף אויף אַ נייַע וועגן, אויף די וועגן פון אַן אמתער קהילה.

לייענט מען איצט דאָס וואָס פאָראַנטוואָרטלעכע זשורנאַליסטן האָבן געשריבן אין יענעם מאָמענט וועלן ס׳איז געקומען צו דער מאַכט די נייַע פאָרוואַלטונג אויפן יסוד פון די ערשטע פּראָפּאָרציאָנעלע וואָלן, זעט מען וואָס פאָר אַ רושם די דאָזיקע ענדערונג האָט געמאַכט. עפּעס אַ גאַנץ נייַע געזעלשאַפטלעכע אטמאָספערע האָט זיך געגומען פילן אין קהילה־בנין. אַ נייַער אימפּעט פון אַקטיוויטעט האָט פאָרכאַפּט די אַלע נאָענט־שטייענדיקע צו דער קהילה־אינסטי־טוציע און האָט זיך איבערגענעבן אויך אין די וויטערע קרייזן. יעדער סאָג האָט געבראַכט נייַע איניציאַטיוועס, נייַע פאָרמעסטן און נייַע וויכטיקסטע; מען האָט דער־פילט, אַז הינטער די אַלע איניציאַטיוועס, פאָרמעסטן און באַשלוסן שטייט נישט בלויז דער זוילן זיך אַרויסצוווייזן מיט אַקטיוויטעט מצד דעם, אַדער יענעם פאָרוואַלטונגס־מיטגליד, נאָר עס שטייט הינטער זיי אַן אויסגעחלומטער ציל וואָס האָט איצט געקריגן מעגלעכקייטן דער־

גרייכט צו ווערן. די אידעאָלע וויזיע פון אַ ייִדישער קהילה אָן אירע אויפגאַבעס פֿאַרן ייִדישן לעבן וואָס זענען ביז איצט געווען בלויז בבחינת אגדה זענען געוואָרן קאָנקרעטע הלכה אָן די פֿאַרווירקלעכונג פון דער דאָזיקער הלכה האָט סיי אונדזערע היימישע ווארטזאָגער, סיי די וואָס זענען צו אונדז געקומען פון אויסלאַנד, אויסגעזען ווי אַ שטיק לעגענדאַרע אגדה.

כאַראַקטעריסטיש פאַר די ערשטע שריט פון דער נייער קהילה־פאַרוואַלטונג פון יאָר 1957 איז דאָס וואָס זי האָט אייפעריק געזוכט פאַרווירקלעכן יענע אידעאַלאַגישע הנחות וועלכע זענען דורך געוויסע פראַקטישע עסקנים באַטראַכט געוואָרן ווי הויכע בטלנות. היות אין ליכט פון די דאָזיקע הנחות איז דעמאָקראַטיע אָן ערשטראַנגיקער פאַקטאָר פאַר דער ווייטערדיקער

געזעראַל־סעקרעטאַר אליעזר פרידמאַן פאַרטיילט דיפלאָמען די קינדער וואָס זענען געוואָרן בר־מצוה, צוזאַמען מיט מדינת־ישראל. יאָר 1961.

אַרבעט פון דער לייטונג, ווערט קודם־כל דורכגעפירט דער פרינציפ, אז אַלע פאַרטייען וואָס זענען געגאַנגען צו די וואַלן, אַ חוץ די קאָמוניסטן, זאָלן האָבן זייער אָרט און זייער השפעה אין דער נייער קהילה־פירונג. דאָס איז טאַקע אַ קאָאַליציע, אָבער נישט כדי איין צד זאָל זיך שאָפן אַ מערהייט, נאָר כדי אַלע צדדים זאָלן זיין באַטיליקט אין דער פירונג פון דער אינס־טיטוציע. דערבי ווערן אַלע פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער פון דער קהילה אַרייַנגעצויגן אויף אַ דירעקטן אופן אין דעם פראָצעס פון די אַלערליי פונקציעס וואָס דער קהילה קומט אויס דורכ־צופירן, אויף אזא אופן, אז די אַנפירערשאַפט פון די אַלטע און פון די נייַ־אַנטשטאַנענע דע־פאַרטאַמענטן ווערט איבערגעגעבן די מיטגלידער פון דער פאַרוואַלטונג און דאָס באַדייט פאַק־טיש, אַז יעדע פאַרטי האָט דורך איר פאַרשטייער אַ באַשטימטע פונקציע אין דער פאַר־צוויגטער אַקטיוויטעט פון דער קהילה.

גרויס אין זייער איינדרוק זענען געווען די ערשטע עפנטלעכע זיצונגען פון קהילה־ראָט.

וואָס האָבן דעם בוענאס־איירעסער יידּ, דעם געקומענעם פון מזרח־איראָפּע, דערמאָנט די בעסטע צייטן פון דער אַרגאַניזירטער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט אין דער אַלטער היים. דער קהילה־זאל ווערט דאָס אָרט פון אינטערעס פֿאַרן מיטגליד און ווען ער דערמאָנט זיך די אַמאָליקע אַנאַראַנישע אַזוי־גערופענע אלגעמיינע מיטגלידער־פֿאַרזאַמלונגען, מוז ער מיט סאָטיס־פֿאַקציע פֿעסטשטעלן, אַז דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן אין אונדזער ישוב איז נישט נאָר בעסער, נאָר אויך שענער געוואָרן. די זיצונגען פון קהילה־ראָט ווערן פֿאַרוואַנדלט אין אידעאַלאָגיש־פֿאָליטישע דיסקוסיעס, אין פֿרינציפּיעלע, געזעלשאַפטלעכע דעבאַטן, אָבער גלייכצייטיק ווערן די פראַקטישע באַשלוסן דורכגעפירט אויף אַ דעמאָקראַטישן אופן. נישט אומזיסט קריגן

די פייערונג לכבוד די בר מצווה־קינדער אין יום־העצמאות, מיטן אַנטייל פון די ישראל־אַמבאַסאַדאָרן יוסף אבידר און יצחק הרכבי.

די זיצונגען פון ראָט די באַצייכענונגען „דער יידישער פֿאַרלאָמענט פון אונדזער ישוב". אפילו אין דער אויסערלעכער אויסשטאַטונג פונעם זאל איז פֿאראַן עפעס פון אַ פֿאַרלאָמענט און דער פֿאַרלאָמענטאַריזם איז געווויס פֿאַראַן אין דעם גייסט און אין די מעטאָדן מיט ווועלכע די דאָזיקע אסיפות ווערן געפירט.

צום באַדויערן האָט דער קהילה־ראָט נישט באַווייזן צו פֿאַרנעמען דאָס אָרט וואָס אים איז באַשטימט געוואָרן און דערפֿאַר איז דער גלאַנץ פון זייַנע ערשטע זיצונגען מיט דער צייט פֿאַרטונקלט געוואָרן. די פּראַיעקטירער פון די נייַע סטאַטוטן האָבן זיכער גוט געמיינט מיטן שאַפן דעם ראָט פון דער קהילה. זיי האָבן אָבער נישט גענוי אָנגעצייכנט זייַנע פונקציעס און נישט געוואָרגט דערפֿאַר, אַז זייַנע זיצונגען זאָלן האָבן מער קאָנקרעטן אינהאַלט. און לאָמיר דאָ צוגעבן, אַז דווקא דער פאַקט וואָס די עקזעקוטיוו מאַכט פון דער קהילה אַרבעט האַרמאָניש און דעמאָקראַטיש, דווקא דער מאָמענט נעמט צו די אטראַקטיוווקייט פון דעם קאָנסול־

טיוון קהילה־אַרגאַן — דעם ראַט. אַוודאי מיינען מיר נישט, אַז דער קהילה־ראַט דאַרף זײַן אַ טעאַטער־ספּעקטאַקל פֿאַר נייגעריקע צושויער וואָס האָבן ליב אַ ביסל מחלוקה און מיר האַלטן גאָרנישט, אַז די אויפגאָבע פון אַ דעמאָקראַטישער קהילה איז צו באַזאָרגן אירע מיט־גלידער מיט אָפּאָזיציע־פּאָרשטעלונגען, אָבער פון דער צווייטער זײַט איז אויך קלאָר, אַז עס קענען געפּינען ווערן אויפגאָבן פֿאַר דעם קהילה־ראַט, און דווקא נישט פון ספּעקטאַקולערן מין, וואָס זאָלן דער דאָזיקער אינסטאַנץ געבן לעבן און אינהאַלט לטובת דער קהילה און לטובת אונדזער געזעלשאַפֿטלעך זײַן אינעם ישוב.

די פּאָרזיצונג פון דער קהילה מיט בר מצווה־קינדער וואָס האָבן געווונען די רייזע קיין ישראל.
פון רעכט אויף לינקס: ד. קולאַקאָווסקי, א. גראָקאָפּ, מ. אבידע, ד״ר ט. קאַמענשײַן, א. פרידמאַן,
ד״ר ש. ביקל, מ. האָניק״. עס שטייען די צוויי קינדער, די זוכה בגורל.

כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דעם נייעם גייסט פון דער קהילה נאָך די ערשטע פּראָפּאָרציאָנעלע וואָלן איז געווען דער באַשלוס און די דורכפירונג פון די עפּנטלעכע זיצונגען פון דער קהילה־פּאָרוואַלטונג. דורך די דאָזיקע עפּנטלעכע זיצונגען איז די אַקטיוויטעט פון דער קהילה אָנטפֿק־געשטעלט געוואָרן ווי הינטער אַ גלאָז און עס האָבן במילא אויפגעהערט די אַלע שושקעריײַען אויסן אויער וואָס זענען אַזוי באַקאַנט געווען אין די אַמאָליקע צייטן וועו וועגן דעם וואָס עס טוט זיך אין דער קהילה האָט מען זיך דערציילט ביי די קאָפּע־טישלעך מיט סודותדיקע מינעס. די אַלע וואָס געדענקען נאָך יענע צייטן וועו אַ יידישער זשורנאַליסט פלעגט אָנהייבן זיך מאמר מיט די ווערטער: „פון גוט־אינפֿאָרמירטע קריײַז גיט מען אונדז איבער, אַז די קהילה־פּאָרוואַלטונג קלייבט זיך צו טאָן דאָס און דאָס״, האָבן געמוזט דערפילן די וויכטיקייט פון די

אָפּענע זיצונגען און דאָס נישט בלויז דערפּאַר ווייל אַזוי אַרום האָט דער ייִדישער פּען־מענטש אויפגעהערט צו זיין אָפּהענגיק אין זיין אינפֿאָרמאַציע און אין זיין אורטייל פון „גוט־אינפֿאָר־מירטע קוועלן“ וועלכע האָבן אָפּטמאָל אינפֿאָרמירט דאָס וואָס איז געווען גוט פֿאַר זיי, נאָר בעיקר דערפּאַר ווייל אָט די אָפּענע זיצונגען האָבן געשטימט מיט דעם דעמאָקראַטישן פּרינ־ציפּ וואָס איז די באַזע פֿאַר יעדער פּרייַער געזעלשאַפט און זיי האָבן עדות געגאָבן, אַז אויך אין דעם פּרט איז די קהילה אין בוענאָס אייִרעס אַרויף אויף דעם וועג וועלכן עס האָט שוין געהאַט אויסגעפּלאַסטערט דאָס מזרח־אייִראָפּעיִשע ייִדנטום.

אין אַן אַרבעט וועגן דער קולטור־אָקטיוויטעט פון דער קהילה פון חבר משה קויפמאַן (געדרוקט אין דעם זאַמלבוך) וועלכע וועט געגעבן ווערן בפּרטיותדיק אָנגעוויזן וועלכע שינויִים עס זע־נען אַרײַנגעפֿירט געוואָרן אין דער טעטיקייט אויפן קולטור־געביט באַלד נאָך דעם ווי די ליי־טזגב וואָס איז געקומען צו דער מאַכט אויפן יסוד פון די פּראָפּאָרציאָנעלע וואַלן, האָט איבער־געגומען דעם קהילה־רודער. לאָקאָניש קען דער דאָזיקער אָנזעעוודיקער שינוי פֿאַרמולירט ווערן מיט די ווערטער „די קהילה דאַרף נישט בלויז סובסידירן קולטור־אַרבעט, נאָר זי דאַרף אַליין טאָן קולטור־אַרבעט“. דאָס איז געווען די באַזע פֿאַר שפּעטערדיקע גרויסצוגיקע אונ־טערנעמונגען וועלכע האָבן מאַמענטנווײַז פֿאַסצינירט דעם גאַנצן ישוב און דאָס איז אויך גע־ווען דער פונדאַמענט פֿאַר דער וויַיטערדיקער קאָנסטרוקציע פון קולטור־טעטיקייט דורך וועל־כער די קהילה איז געוואָרן דער קולטור־אָקטיוויסט נומער איינס אינעם ישוב.

אין פונקט ווי די ערשטע לייטונג, געווייזלט דורך די פּראָפּאָרציאָנעלע וואַלן אין יאָר 1957, האָט געלייגט אַ נייַעם חותם אויף דער טעטיקייט פון דער אינסטיטוציע, אַזוי האָט אויך די צוויטע לייטונג, געווייזלט אויפן זעלביקן סמך אין יאָר 1960, דעם דאָזיקן חותם געגעבן נייַע פֿאַרמען און נייַע קאָנטורן. דערבי קומט דאָ צום אויסדרוק דאָס וואָס ס׳איז כאַראָקטע־ריסטיש פֿאַר יעדער דעמאָקראַטישער געזעלשאַפט: כאָטש די געזעלשאַפטלעכע כוחות בייַטן זיך כמעט נישט אין דעם נייַעם פֿאַרוואָלטונגס־צוואַמענשטעל, ברענגט דאָך די ענדערונג פּוּן די מענטשן אַריין אין דער אַרבעט נייַע נוסחאות און אַ נייַעם סטיל. איבעריקנס שטייט יעדע קומענדיקע פֿאַרוואָלטונג אין דער קהילה פֿאַר דעם פֿראָבלעם פון פֿאַרטיפֿערן דאָס אָנגעהוי־בענע דורך אַ פּריזמע פֿאַרוואָלטונג און פֿאַר פֿאַרענטפֿערן נייַע פֿראָבלעמען וואָס די צייט ברענגט אַרויס.

— 6 —

מען מוז אָבער זאָגן, אַז דאָס וואָס האָט געגעבן הצלחה סיי דער ערשטער, סיי דער צוויי־טער פֿאַרוואָלטונג, געווייזלט דורך פּראָפּאָרציאָנעלע וואַלן, איז דער אידעישער איינשטיין, אַז די קהילה איז נישט בלויז קיין אינסטיטוציע וואָס איז אַ צווינג פֿאַר זיך אַליין, נאָר אַז די קהילה איז אַן אינסטרומענט פֿאַרן וויַיטערדיקן אויפֿהאָלט און פֿאַר דער וויַיטערדיקער אָנט־וויקלונג פון ייִדישן לעבן. דערהויפּט טראָגט אַזאַ אינסטיטוציע ווי די קהילה אויף זיך אַ גרויסע אחריות אין דעם בין־הזמנים־צושטאַנד וועלכן מיר לעבן איבער און דאָס באַדייט, אַז די קהילה מוז זאַרגן נישט בלויז פֿאַר דעם הייַנט פון אונדזער ישוב, נייַערט אויך פֿאַר זיין מאָרגן און פֿאַר זיין איבערמאָרגן.

ס׳איז נאַטירלעך איבעריק צו זאָגן, אַז אין ליכט פון דעם דאָזיקן באַווּסטזיין דאַרף מען זען די גאַנצע חינוך־אָקטיוויטעט וואָס האָט פֿאַרכאָפּט אַזויפיל שטחים פון היגן עפּנטלעכן לעבן, וואָרים אייגנטלעך איז דאָך די גאַנצע מי אַרום דער דערציונג פון די יונגע דורות אַן אויסדרוק פון אָט דער זאָרג פֿאַרן מאָרגן פון אונדזער עקזיסטענץ און דאָס זאָגט קלאָר און בולט, אַז ווען די דאָזיקע זאָרג וואָלט נישט באַשעפּטיקט אונדזער געזעלשאַפּטלעכקייט וואָלטן בשום אופן ואופן נישט מעגלעך געווען די דערגרייכונגען וואָס זענען ניכר אין אונדזער שול־

זועזן. די נייַע קהילה־לייטונגען האָבן אָבער אין דער דאָזיקער מי אַריינגעטראָגן צווי זייער וויכטיקע מאָמענטן: ערשטנס האָבן זיי דורך פיל איניציאַטיווען אַריינגעבראַכט פלאַנמעסיקייט אין דער בוי־באָווגונג פון די שולן, אויף וויפל דאָס איז, פאַרשטייט זיך, מעגלעך געווען אין די באַדינגונגען אין וועלכע אונדזער שול־וועזן האָט זיך געפונען; צווייטנס, האָבן זיי געשטויסן דעם ועד־החינוך צו קאָנטראָל און קאָאָרדינאַציע פון שול־וועזן — אויך, נאַטירלעך, אין די ראָמען פון מעגלעכקייטן וואָס די באַדינגונגען האָבן דערלויבט. בכלל ענדערט מען זאָגן, אַז דער וויכטיקסטער פאַרדינסט פון די קהילה־לייטונגען איז דאָס וואָס זיי האָבן דורך די פאַרוואַלטונגען פון ועד החינוך געשאַפן דאָס באַווסטזיין, אַז ס׳איז פאַראַן אַ צענטראַלע אינסטאַנץ פאַר דערציונגס־פראַבלעמען און דערציונגס־טעטיקייטן אין אונדזער ישוב. כאָטש מיר אַלע וויסן זייער גוט, אַז דער דאָזיקער צענטראַלער אַרגאַניזם וועט אַפּט געפענטעט דורך זיין דעמאָקראַטישקייט און דורך דעם וואָס ער וויל נישט רעגירן מיט צירקולאַרן. די דאָזיקע „שוואַכקייט״ פון יעדער דעמאָקראַטישער אינסטיטוציע, ווי פון דער דעמאָקראַטיע בכלל, דאַרף אונדז אָבער נישט פאַרשאַפן קיין עגמת־נפש, ווייל דאָס איז אַזאַ סאָרט „שוואַכקייט״ וואָס פאַרוואַנדלט זיך אין אַ וויטערער פערספּעקטיוו אין אַ גרויסן כוח.

זאָרגנדיק פאַרן מאָרגן פון אונדזער עקזיסטענץ האָט די קהילה וואָס אַמאָל אַלץ שטאַרקער געמוסן אָקצעפטירן איר אַרבעט אויף דעם יוגנט־געביט. אין דעם פּרט זענען געווען התחלה־פּרווון וועלכע האָבן נישט אויסגעמיטן בלאָנדזשענישן, וואָס האָבן גורם געווען פאַלעמישע צווישנרופן. מען דאַרף אָבער געדענקען, אַז די אַרבעט אויף דעם דאָזיקן געביט איז די סאַמע שווערסטע, ווייל זי האָט נישט פאַר זיך קיין שום מוסטערן וואָס וואָלטן געקענט גענומען ווערן ווי ביישפּילן. אויף וויפל אין אַלע אַנדערע געזעלשאַפטלעכע געביטן האָבן זיך אָנגעזאַמלט גענוסע דערפאַרונגען פון וועלכע מען האָט געקענט לערנען סיי דאָס פאָזיטיווע, סיי דאָס נעגאַטיווע, איז די אַרבעט צווישן דער ייִדישער יוגנט געווען אין בראשית־צושטאַנד און דער יוגנט־דעפאַרטאַמענט ביי דער קהילה האָט דערפאַר געמוזט אליין אויסטרעטן פאַר זיך וועגן אויף וועלכע צו פירן די יוגנט־טעטיקייט צום געווונטשטן ציל.

ביי אַזאַ לאַגע זענען פאַרשטענדלעך די קהילה־בלאָנדזשענישן אויף דעם טעטיקייטס־שטח און ס׳איז אויך פאַרשטענדלעך, אַז אַזעלכע בלאָנדזשענישן וועלן נאָך אפשר האָבן אַן אַרט אין דער קהילה־אַרבעט. פונדעסטוועגן איז קלאָר, אַז דער פונדאַמענט פאַר דער דאָזיקער אקטיוויטעט איז פאַרט אַוועקגעלייגט געווארן און מיר מעגן אויפנעמען מיט צופרידנקייט דעם פאַקט וואָס דער קהילה איז געלונגען סיי צו קאָאָרדינירן אויף אַ באַשטימטן גרעביט די אקטיוויטעט פון די יוגנטלעכע אַרגאַניזאַציעס, סיי צו פאַראינטערעסירן מיט ייִדישער פּאַרש־אַרבעט אַ רייַ יונגע ייִדישע אינטעלעקטואַלן. די פּראַבלעמען זענען, פאַרשטייט זיך, וויַיט פון צו זיין געלייזט, כאָטש אויף אַ העלפּט, אָדער אויב מען זאָגט, אַז אין דער מענטשלעכער געשיכטע איז די וויכטיקסטע אָנטדעקונג געווען דאָס ראָד, באַשטייט דער וויכטיקסטער אויפטון פון דער קהילה דערין וואָס זי האָט דאָס ראָד פון דער יוגנט־באַוועגונג געלאָזט אין גאַנג.

אַוודאי דאַרף מען דאָ דערמאָנען די פאַרבינדונגען מיט דער גרויסער ייִדישער וועלט וואָס זענען איינגעשטעלט געווארן דורך דער קהילה, נישט בלויז דורך דעם וואָס יעדער גאַסט פון וויכטיקן קאַליבער וואָס קומט פון אויסלאַנד באַזוכט און ווערט אויפגענומען דורך דער קהילה, נאָר אויך דורך דעם וואָס די קהילה גופא האָט געקריגן אַ נאָמען אין דער ברייטער ייִדישער וועלט און האָט אונדזער ישוב פעסטער אַרויפגעשטעלט אויף דער לאַנדקאָרטע פון וועלט־ייִדנטום. דערמאָנען דאַרף מען דאָ אויך די ראָל וואָס די קהילה שפּילט ווי דער אַרביטער אין היגן געזעלשאַפטלעכן לעבן און ווי די אינסטאַנץ וואָס איר אָנווענדונגייט באַשיינט אַלע וויכטיקסטע אונטערנעמונגען וואָס קומען פאַר אויף די פּעלדער פון אונדזער ציבורדיקער דינאַמיק. וועגן דער ראָל וואָס די קהילה אין בוענאָס־איירעס האָט געשפּילט און שפּילט נאָך איצט אין דער פאַרפעסטיקונג פון וועד הקהילות, איז אָפּגערעדט. די קהילה אין בוענאָס־איירעס איז

בישט בלויז קיין וועגווייזער, זי איז אויך אַ וועג־בויער פאר דעם גאַנצן יידישן לעבן אין דער אַרגענטינער רעפובליק.

און דאָס אַלץ איז דערגרייכט געוואָרן דורך דעם וואָס די חברה־קדישא אין בוענאָס־איירעס איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ קהילה און די קהילה איז געשטאַלט און געשטאַלטיקט געוואָרן דורך דעם נייעם גייסט פון דעמאָקראַטישע פרינציפן און דורך די וויזיעס פון אַלט־נייעם יידישן לעבנס־דראַנג. נאָך דעם ווי די חברה־קדישא איז געוואָרן אַ קהילה האָט דער סטאָטוטן־רעפאָרם זי אַרויפגעפירט אויף דעם דרך־המלך אויף וועלכן זי גייט און וועט נאָך לאַנג־לאַנג דאַרפן גיין צו דער יידישער אייביקייט.

דער דעקאַראַטיוועֿר אַרײַנגאַנג צו דער ביכער־אויסשטעלונג אין שלום־עליכם־יאָר.

די ייִדישע פּאַרטייען אין בוענאָס־אייִרעס

און זייער ווירקונג אויפן געזעלשאַפטלעכן לעבן

— א. —

בכדי צו קענען ווי געהעריק פּאַרשטיין און אָפּשאָצן די וועגדונג און פּאָרוואָגדלונג, וואָס איז פּאָרגעקומען אינעם לעבן פון די היגע ייִדישע פּאַרטייען אין משך פון די לעצטע זעקס־דיבן יאָר, מוז מען קודם־כל וואַרפן כאָטש א שנעלן און אויבנאויפיקן בליק אויף זייער אָנט־שטייונג און אָנטוויקלונג אין משך פון העכער זעכציק יאָר. עס גייט דאָ נישט אין שרייבן א סיסטעמאַטישע און מער־וויניקער אויסשפּנדיקע געשיכטע פונעם ייִדישן פּאַרטיי־לעבן אין אַרגענטינע בכלל און אין בוענאָס־אייִרעס בפרט, — דאָס וועט ערשט דאַרפן א מאָל געטאָן ווערן — אָבער אָלגעמיינע שטריכן פון אונדזער היגן פּאַרטיי־לעבן אין פּאַרלויף פון די יאָרן, מוזן דאָ דאָך סקיצירט ווערן אָלס אַריינפיר צו אָט־דער אַרבעט וועגן דעם היינטיקן מצב און דער איצטיקער כאַראַקטעריסטיק פון די היגע ייִדישע פּאַרטייען.

ווי עס ווייזט אויס, פאָלט צוזאַמען די אָנטשטייונג פון א ציוניסטישער באָוועגונג אין אַר־גענטינע מיטן סאָמע אָנהייב פון דער ייקאָ־קאָלאָניזאַציע דאָ אין לאָנד. צווישן די גאָר ערשטע קאָלאָניסטן וואָס זיינען געקומען זיך באָזעצן אויפן היגן באָדן, זיינען שוין באָשיימפערלעך גע־ווען חובבי־ציון, וועלכע האָבן זיך נישט גאָר לאָנג נאָך זייער אָנקומען אָהער אַרגאַניזירט אין א געוויסער מאָס. מיר איז אויסגעקומען צו זען, בשעת איך האָב מיך באָטייליקט אין דער צו־גרייטונג פון דער ערשטער גרויסער אויסשטעלונג פונעם היגן יוואָ־אָפּטייל אין יאָר 1938, א קבלה אויף א געוויסן געלט־סכום, וואָס איז פון דאָנען איבערגעשיקט געוואָרן צום ד״ר הערצל פּערזענלעך אין די גאָר ערשטע יאָרן נאָכן אָנטשטיין פונעם פּאָליטישן ציוניזם — דאָס איז א באַוויזן פאָרן פריער געזאָגטן. און נאָך א באַוויזן: שוין אינעם צוויטן ציוניסטישן וועלט־קאָנגרעס אין באָזעל האָט זיך באָטייליקט א דירעקטער דעלעגאָט פון אַרגענטינע און זייַנער א בריוו פון דאָרטן האָט אויך פיגורירט אויף דער פריער דערמאָנטער אויסשטעלונג. דאָס באָוויזט קלאָר, אַז עס האָט שוין דעמאָלט דאָ־הי געמוזט עקסיסטירן א קערפערשאַפט, וועלכע האָט געשיקט דעם דעלעגאָט.

אין א גאָר קורצער צייט אָרום, ביים סאָמע אָנהייב פונעם צוואָנציקסטן יאָרהונדערט, אין די יאָרן פון דער רוסיש־יאַפּאָנישער מילחמה, פון דער גרויסער פּאָגראָמען־כוואַליע אין בעסא־ראַביע און אוקראַינע און פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע, האָט אָנגעהויבן צו שטראָמען קיין אַרגענטינע א מאַסן־אימיגראַציע פון מערסטנטייל יונגע מענטשן, נישט נאָר א קאָלאָניס־טישע, נאָר אויך א שטאָטישע. צווישן יענע אימיגראַנטן, וועלכע זיינען אין א גרויסער צאָל אָנטלאָפן פון דאָרפן גיין אויף דער מילחמה, פון די רדיפות אויף ייִדן, אָדער פון די געיאָגן פון דער מאַכט נאָך רעוואָלוציאָנערן, איז געווען א באָדייטנדיקער פּראָצענט פון באָוווסטזיניקע און אינטעליגענטע מענטשן, וועלכע זיינען שוין אין די אָלטע היימען מעבר־לים געווען טעטיק אין די ציוניסטישע פּאַרטייען, אָדער אין „בונד״. דער רוב פון יענע מענטשן איז געווען אומפּאַר־הייראָט און זיי האָבן זיך געפּילט גאָנץ עלנט און איינזאָם אין דער נייער סביבה. איז דעריבער געווען נאַטירלעך זיי זאָלן זיך אָרגאַניזירן און אויסלעבן אין קולטור־פּאָראיינען מיט ביבליא־

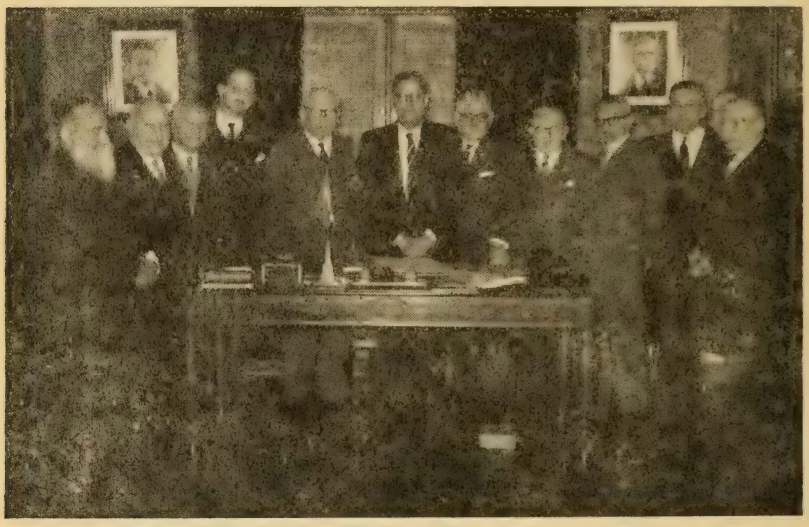
טעקן, וואָס יעדע איינע האָט געהאַט אַ געוויסע אידעיש אַריענטירונג, אָדער גאָר דירעקט אין פּאָליטישע קרייזן און פּאַרטייען. מיר איז אויסגעקומען צו הערן פון אַ סך עלטערע היגע תושבים, וועלכע האָבן אליין מיטגעלעבט ענע צייט, שילדערונגען פון דעם דעמאָלטיקן יידישן לעבן אין בוענאָס־אייִרעס, וואָס האָט געשטורעמט און געברויזט כמעט פונקט אַזוי אינטענסיוו ווי אין די שטעט און שטעטלעך, פון וואַנען מען איז ערשט נישט לאַנג געהאַט אַוועקגעפאָרן און ווו מען האָט געהאַט גענוג צייט זיך אָפצוגעבן מיט אזעלכע זאַכן. פונקט ווי דאָרטן, האָט מען אויך דאָ גאָר אָפט אַרגאַניזירט רעפעראַטן, דיסקוסיעס, קעסטל־אָוונטן אאַז"ו. אויף פאָליטישע און קול־טורעלע טעמעס און דאָס אַלץ האָט זיך געווייניגטלעך אויסגעוויקלט היפש לייִדנשאַפטלעך און טעמפּעראַמענטפול.

די קהילה־פּאַרוואַלטונג נעמט אויף די פּאַרלאַמענטאַרישע דעלעגאַציע פון מדינת־ישראל, בראש מיט מאיר ארגוב, וואָס האָט באַזוכט אַרגענטינע אין יאָר 1957.

ביז צו אָט־דער נאָר־וואָס דערמאָנטער צייט, איז די אייניציקע פּאַרטי אויף דער יידישער גאָס אין בוענאָס־אייִרעס געווען די בירגערלעכע אַלגעמיין־ציוניסטישע, וועלכע איז אויך געווען די דאָמינירנדיקע אין משך פון צענדלינגער יאָרן נאָך דעם. זי האָט דעמאָלט פאָרמאָגט זייער איבערגעגעבענע, אינטעליגענטע און פעיקע פירערס, ווי, למשל, י. יאָסעלעוויטש, נ. געזאָנג, ש. ליבעשוץ, מ. ראָזאָווסקי, י. קאָפּלאָן א"אנד., וועלכע האָבן באויזן זי צו אַנטוויקלען און איר צו פארשאַפן גרויס פרעסטיזש אין גאָר בריייטע קרייזן. זי האָט אויך אַרויסגעגעבן אַ זייער גוטע צייטשריפט אונטערן נאָמען „די יידישע האָפענונג", וועלכע איז אָנגעפירט געוואָרן דורך דעם פּריער־דערמאָנטן יאָסעלעוויטש (בן־יוסף), וואָס האָט זיך געהאַט אַנטפלעקט אַלס אַ גאָר פּיי־נער זשורנאַליסט. די פּראָקטישע אויפטוען סיי פּאַרן אויפבוי פון ארץ־ישראל, סיי אויף אַנדערע געביטן, זיינען אין יענע צייטן געווען קליינע אומעטום און מכל־שכן אין אַרגענטינע, אָבער דאָך זיינען די ציוניסטן שוין דעמאָלט געווען אַ וויכטיקער טייל פונעם היגן ישוב.

אָרום די יאָרן 1906/7, אַלזאָ כּמעט גלייכצייטיק ווי אין אייראָפּע, איז אויפגעקומען אין בועלאָס־אייראָס אויך די פּאָרטיי פּועלי־ציון און זי האָט באַלד נאָך איר גרינדונג אָנגעהויבן צו פּאַרנעמען אַ גאַנץ וויכטיקע פּאָזיציע. אויסער אַנדערע פּערזאָנען, וואָס זיינען שפּעטער אָוועק־געפּאָרן פּאַרגעסן געוואָרן, האָבן זיך דעמאָלט געראָטן צווישן אירע מיטגלידער און טוערס אַזעלכע יונגע מענטשן, ווי, למשל, פּ. קאַץ, י. העלפמאַן און ב. וויטאָל, וועלכע זיינען שפּעטער באַקאַנט געוואָרן אלס וויכטיקע בעלעטריסטן, זשורנאָליסטן און עסקנים. אלס באַוויי־פון דער דעמאָלטיקער וויכטיקייט פון די אַרגענטינער פּועלי־ציון קען אויך דינען דער פּאַקט, וואָס געציילטע עטלעכע יאָרן נאָך זייער אויפקום האָט זיי באַוויזן לעאָן כאַזאַנאָוויטש (כתריאל), איינער פון די באַקאַנטע מנהיגים פון דער וועלט־באַוועגונג פּועלי־ציון אין ינענ יאָרן. זיין באַ־זוך אין אַרגענטינע האָט באַקומען אַ שטאַרקן אָפּקלאַנג אין דער יידישער וועלט דערפאַר, וויל ער איז געווען איינער פון די ערשטע, אויב נישט טאַקע גאָר דער ערשטער, פון די וואָס האָבן

קהילה־אויפנאַצע לכבוד דעם ישראל־מיניסטער אבן אבן (יאָר 1960). פון רעכט אויף לינקס: א. פרידמאַן, געוו׳ ישראל־אַמב׳ א. לבבי, ד״ר ט. קאַמענשיין, צ. פיינגערש, א. גוסקין, אבא אבן, מ. לעווין, ד״ר ד. רויזין, מ. יונגערמאַן, ד. שפּיגעל און הרב גליקסבערג.

שאַרף קריטיקירט די מעטאָדן און די אַדמיניסטראַציע פון דער ייקאַ־קאָלאָניזאַציע. צוליב דעם הפּנים האָט אים עמיצער פון די פּאַראינטערעסירטע פּאַרקלאָגט פּאַר דער מאַכט פונעם לאַנד, אַז ער איז אַ געפערלעכער רעוואָלוציאָנער, און מען האָט אים אַרויסגעשיקט פון דאָנען לערך צוויי יאָר פּאַר דער ערשטער וועלט־מילחמה. אויך די פּועלי־ציון האָבן דעמאָלט אַרויסגעגעבן אַ נאָר פּיינע צייטשריפט מיטן נאָמען „ברויט און ערע״.

אין דער זעלבער צייט האָט אויך אָנגעהויבן צו זיין טעטיק אויף דער בועלאָס־אייראָסער יידישער גאָס דער „בונד״, אָבער נישט אלס זעלבשטענדיקע פּאָליטישע פּאַרטיי, נאָר אלס סעק־ציע פון דער היגער סאָציאָליסטישער פּאַרטיי, אויב איך בין זיך נישט טועה. די בונדיסטן האָבן אָבער אָנטוויקלט אַ גאַנץ לעבעדיקע און ענערגישע זעלבשטענדיקע אַרבעט, גרינדנדיק יידישע קולטור־פּאַראיינען און ביבליאָטעקן פּאַר די „גרינע״, נאָר־וואָס אָנגעקומענע יונגע מענטשן, וועלכע זיינען געווען אָדער דאָ געוואָרן אַרבעטער. פון זייערע אָנפירערס איז שפּע־

טער באַקאַנט געוואָרן אַלס זשורנאַליסט און עסקן פּ. וואַלד, וועלכער איז במשך די אומרוען פון „סעמאַנא טראַכיקאַ" פון יאָר 1919 אַרעסטירט און געפענגניקט געוואָרן, וויל עמיצער האָט אים אָנגעקלאָגט אַלס פּרעזידענט־קאַנדידאַט פון אַ געפלאַנטער לינקער רעוואָלוציאָנערער לאַנד־רעגירונג. אויך די בונדיסטן האָבן דעמאָלט אַרויסגעגעבן אַ גוטע צייטשריפט מיטן נאָמען „דער אויאָנגאַרד".

אויך די יידישע אַנאַרכיסטן האָבן דעמאָלט פֿאַרנומען אַ פֿלאַץ אין היגן יידישן לעבן, און אַ יידישער אַנאַרכיסט האָט דעמאָלט אין אַן אָטענטאַט אומגעבראַכט דעם פֿאַליציי־שעף.

מיטן גאַנג פון די יאָרן, זיינען אויפן געביט פונעם יידישן פֿאַרטיי־לעבן אין אַרגענטינע פֿאַרגעקומען די זעלביקע אַנטוויקלונגען וואָס אין אַנדערע תפוצות. פון די אַלגעמיינע ציוניסטן האָבן זיך צוערשט אָפּגעשפּאַלטן אין יאָר 1918 די יינגערע עלעמענטן, וועלכע האָבן געשאַפֿן אַן אייגענע מער ליבעראַלע פֿאַרטיי מיטן נאָמען „צעירי־ציון", וואָס האָט עקסיסטירט אַ שטיק צייט זעלבשטענדיק, האָט זיך שפּעטער פֿאַראייניקט מיט די רעכטע פּועלי־ציון, זיך ווידער אָפּ־געטיילט פון זיי און סוף־כל־סוף זיך נאָך אַ מאָל פֿאַראייניקט מיט זיי אין איין פֿאַרטיי מיטן נאָמען פּועלי־ציון — התאַחדות. דערנאָך האָבן זיך אָפּגעטיילט פון די אַלגעמיינע ציוניסטן די מער רעכטע און נאַציאָנאַליסטישע עלעמענטן און האָבן געבילדעט די רעוויזיאָניסטישע פֿאַרטיי. צו דער צאָל פון די ציוניסטישע פֿאַרטייען אין אַרגענטינע איז שפּעטער צוגעקומען די מיזרחי־הפּועל המיזרחי און אויך זי האָט אָפּגעצוויגן מענטשן פון די אַלגעמיינע ציוניסטן. גאָנץ צולעצט איז אַוועק פון אָט־דער עלטסטער פֿאַרטיי, אַרגאַניזירט אין דער ציוניסטישער פעדעראַציע, אַ באַדייטנדיקע גרופּע, צווישן וועלכער עס האָבן פיגורירט גאָנץ וויכטיקע אינטעלעקטועלע כו־חות, און זי האָט זיך קאָנסטיטווירט אַלס ליבעראַלע ציוניסטישע פֿאַרטיי.

באַלד נאָך דער ערשטער וועלט־מילחמה, נאָך זייער פינפטער וועלט־קאָנפֿערענץ אין ווין, האָבן זיך די פּועלי־ציון אויך אין אַרגענטינע געשפּאַלטן אין רעכטע און לינקע, אָבער אַ גרויסער טייל פון די מענטשן פון ביידע סעקטאָרן איז אַריבער צו די יידישע קאָמוניסטן, וועלכע זיינען אין יענער צייט אויפֿגעקומען מיט אימפּעט און שטורעם און האָבן גלייך פֿאַרנומען אַ וויכטיקע פּאָזיציע אין דעם יידישן ישוב. אָזוי אַרום זיינען ביידע צוויייגן פון די פּועלי־ציון שטאַרק אָפּגעשוואַכט געוואָרן און עס האָט געדויערט אַ היפּש צאָל יאָרן ביז זיי זיינען געקומען צו זיך פון אָט־דעם קלאַפּ. די רעכטע האָבן זיך פֿאַמעלעך געשטאַרקט, אונטער דער אָנפּירונג פון מ. רעגאַלסקי און י. גלאָזמאַן, קודם דורך דער גרינדונג פון די ליגעס פֿאַרן אַרבעטנדיקן ארץ־ישראל, וועלכע האָבן דורכגעפירט די קאַמפּיינען פֿאַרן פּאָ"פּ (פֿאַלעסטינער אַרבעטער־פּאַנד), ווי מען האָט דעם פּאַנד געוואָרפֿן אויף יידיש, אָדער פֿאַר קפּא"י (קופּת פועלי ארץ־ישראל), ווי מען האָט דעם פּאַנד געוואָרפֿן אויף עבֿרית, דערנאָך דורך דער פֿאַראייניקונג מיט די צעירי־ציון און נאָך שפּעטער דורך דער גרינדונג פון דער פּרויען פֿיאָנערן־אַרגאַניזאַציע און דער אויסברייטערונג פון דער אייגענער יוגנט־באַוועגונג, וואָס האָט עטלעכע מאָל געביטן איר נאָמען. די לינקע פּועלי־ציון האָבן געזוכט שטאַרקונג, אונטער דער אָנפּירונג פון ד"ר י. קאָווענסקי און אָנדערע, קודם־כל אין זייערע טעטיקייטן פֿאַרן שולוועזן, וועלכע זיי האָבן פיל פֿאַר־שטאַרקט מיטן אָנקומען אין לאַנד אַריין פון ח. פינקלשטיין, און דערנאָך אויך אין קולטור־אַר־בעט אויף יידיש.

אויסער די ביז איצט שוין דערמאָנטע ציוניסטישע פֿאַרטייען, זיינען נאָך צוגעקומען צו דער מחנה צוויי זייער וויכטיקע כוחות: די „וויצאָ" און דער „השומר־הצעיר". די גאָנץ צאָלרייכע און טיכטיקע ציוניסטישע פרויען־אַרגאַניזאַציע „וויצאָ" באַלאַנגט נישט פֿאַרמעל צו קיין שום פֿאַרטיי און איז אויך נישט קיין פֿאַרטיי פֿאַר זיך אַליין, אָבער זי האָט גאָנץ מאַרקאַנטע סימפּא־טיעס פֿאַרן בירגערלעכן ציוניזם. זי אַרבעט פֿאַר ארץ־ישראל סיי דורך קרן־קיימת און קרן־היסוד, סיי דורך אייגענע געלט־זאַמלונגען. אויסער דעם פירט זי אָן אַ יידישע קולטור־אַרבעט אויף שפּאַניש, דער עיקר צווישן אירע יוגנטלעכע עלעמענטן. דער „השומר־הצעיר" איז לכת־חילה געווען אין אַרגענטינע די ערשטע חלוצישע יוגנט־אַרגאַניזאַציע. אָבער מיט דער צייט,

זוען די אין אירע רייען דערצויגענע יוגנטלעכע זיינען נישט אַלע עולה געווען און דאָך זיינען פיל פון זיי געבליבן טריי די אידייען פון דער באַוועגונג, האָבן זיי אויך געגרינדעט אַ פאַרטיי, וועלכע גייט אין די וועגן אַדער אידענטיפיצירט זיך טאָקע מיט דער מפ"ם אין מדינת־ישראל.

אויך דער „בונד" האָט אין פאַרלויף פון די יאָרן פאַרשטאַרקט זיינע פאָזיציעס דורך טעטיקייטן פאַרן חינוך, דורך קולטור־אַרבעט אויף ייִדיש און דורכן אויפבויי פון עטלעכע אייגענע ארגאַניזאַציעס, אָבער זייער שטאַרק אויסגעוואַקסן איז ער דאָך נישט. די קאָמוניסטן זיינען אין זכות פונעם ראַטנפאַרבאַנד ראַפּטום געהאָט אויסגעוואַקסן צו אַן אָנגעוודיקן גורם אינערהאַלב פונעם געזעלשאַפטלעכן לעבן פון אונדזער היגן ישוב און אין משך פון וואָסערע דריי צענדלינג יאָרן האָבן זיי מער־ווייניקער אָנגעהאַלטן זייערע פאָזיציעס. צוליב באַקאַנטע סיבות, אויף וועלכע עס איז נישט נויטיק זיך דאָ אָפּצושטעלן, איז דער ייִדישער קאָמוניזם אין די גאָר לעצטע יאָרן כמעט אין גאַנצן אַראָפּ פון דער מדרגה און האָט שוין איצט כמעט מער קיין שום השפּעה נישט אויפן היגן ייִדישן לעבן.

די אויפנאַמע לכבוד אבא אבן (יאָר 1960).
פון רעכטס אויף לינקס: ישראל־אַמב׳ א. לבבי, צבי פיינגערש, אלימלך גוטקין, אבא אבן, אלתר הירש.

וועגן דער נומעריש־ער גרויס פון אונדזערע היגע ייִדישע פאַרטייען און וועגן זייער השפּעה אויף דער געזעלשאַפט, וויסט מען כמעט גאָר נישט אויף זיכער, ווייל די פאַראינטערעסירטע האַלטן עס באַשיימפערלעך פאַר אַ מין „שטאַט־געהיימניש", וועגן וועלכן מען רעדט און מען שרייבט גאָר נישט. אין יענע יאָרן, וועו עס פלעגן פאַרקומען וואַלן צו די ציוניסטישע קאָנגרעסן, האָט מען נאָך בנוגע די ציוניסטישע פאַרטייען געקענט עפּעס אַרויסדרינגען אויפן סמך פונעם שקלים־פאַרקויף און פונעם רעזולטאַט פון די וואַלן גופא. אין משך פון די לעצטע זעקס־זיבן יאָר, זינט די פאַרטייען גייען מיט אייגענע ליסטעס צו די וואַלן פון דער בוענאָס־אייִרעסער קהילה, קען מען ווידער עפּעס אָפּלערנען וועגן זייער אינפלוס אויף אַ גרויסער פעריפעריע, אָבער אַלץ נישט וועגן זייער נומעריש־ער גרויס.

ביז צוריק מיט וואָסערע 25 יאָר האָבן די היגע ייִדישע פּאַרטייען אַלס גאַנצע געאַרבעט כּמעט אויסשליסלעך פאַרן ייִדישן אויסלאַנד. די ציוניסטישע פּאַרטייען האָבן קודם־כל פּראָפּאַגאַנדירט זייערע אידעאַלן וועגן דעם אויפבוי פון ארץ־ישראל, זיך באַמיט צו געווינען וואָס מער אַנהענגער, און אויסער דעם אויך געזאַמלט געלט, וועלכע מער און וועלכע ווייניקער, פאַרן קרן־קיימת און קרן־היסוד, פאַרן פּא״פ און פאר אַ גאַנצער דיי אַנדערע מער־ווייניקער וויכטיקע פאַנדן לטובת זייערע ענגערע פּאַרטיי־אַרבעטן און ארץ־ישראל. אָט די זאַמלונגען האָבן זיך דעמאָלט געהאַלטן אין איין מערן און שטערן איינע די אַנדערע, און בכדי עפּעס צו דערגרייכן, האָבן זיך געפּאַדערט מצד די פּאַרטייען גרויסע אַנשטרענגונגען און אַ פּאַרשוועדונג פון פיל ענערגיע. דער „בונד״ האָט דעמאָלט געאַרבעט פאַר די ייִדישע וועלטלעכע שולן אין פּוילן, פאַר דער צענטראַלער פונעם ייִוואָ אין ווילנע און פאַר דעם לאָקאַלן קולטור־לעבן אויף ייִדיש. די ייִדישע קאָמוניסטן האָבן דעמאָלט געאַרבעט. מיט דער הילף פון אַן אייגענער אַרגאַניזאַציע

אויפנאַמע אין דער קהילה לכבוד הרב ש. גורן, הויפט־רב פון דער ישראל־אַרמיי (1959).

אונטערן נאָמען „פּראָאַר״, פאַר דער קאָאָפּעראַטיוו צוערשט אין קרים, שפּעטער אין בירא־בידזשאַן און נאָך שפּעטער פאַר „א ווירדיקער מתנה״ פון שטיוול, דאָכט זיך, פאַרן ראטנפאַר־באַנד. וואָס פאַר א באַדייטונג עס האָבן געקענט האָבן פאַר דער ריזיקער סאָוועטישער מדינה די געלט־בייטראָגן פון די ארגענטינער ייִדישע קאָמוניסטן, איז דאָך איבעריק דאָ צו דערקלערן, דער גאַנצער ענין איז ממש געווען קאָמיש, אָבער די ראַטנמאַכט האָט אים דאָך טאַלערירט, ווייל ער איז פאַר איר געווען נוצלעך פונעם פּראָפּאַגאַנדיסטישן און פּאָליטישן שטאַנדפונקט.

אין יענע צייטן האָבן זיך די היגע ייִדישע פּאַרטייען אַלס גאַנצע לחלוטין נישט באַטייליקט אין דעם אויפבוי און אין דער אַנטוויקלונג פונעם לאָקאַלן ייִדישן לעבן מיט זייַנע קהלשע, קול־טורעלע, רעליגיעזע, פילאַנטראָפּישע, מעדיצינישע, קאָאָפּעראַטיוו און פּינאַנסיעלע אינסטיטו־ציעס. זיי האָבן אָט־די זייער וויכטיקע טעטיקייטן איבערגעלאָזט פאר „קאָמיטעט״ פון סתם וווילע פּאָלקס־ייִדן, וועלכע האָבן זעלטן געהאט עפּעס א שייכות, אָדער זיינען געווען אַנגע־

שלאָסן צו אַינער פון די פּאַרטייען. למען האמת דאַרף מען אָבער דאָ פּאַרצייכענען, אַז יחידים פּאַרטיי־מענטשן האָבן זיך פון אָנהייב אָן אין אין משך פון דער גאַנצער צייט יאָ באַטייליקט אין אַ נישט גאָר גרויסער מאָס אין אַלע לאָקאַלע אַרבעטן. אפשר האָבן אויך זייערע פּאַרטייען דאָס גאַנץ געלט געזען, אָבער איך ווייס נישט פון דעם, אַז צווישן אָזעלכע יחידים פּאַרטיישע עסק־נים זאָל האָבן געווען עמיצער פון די ערשטע פיגורן, פון די הויפּט־מנהיגים פון די היגע פּאַר־טייען.

צוליב וואָס אין פּאַרוואָס האָבן זיך אונדזערע היגע פּאַרטייען אָזוי אינדיפערענט באַצויגן צום לאָקאַלן יידישן לעבן? האָט דאָך ד״ר הערצל אָנגעוואָגט די ציוניסטן צו דערמאָנען די קהי־לות, דאָס מיינט צו זאָגן, צו דאָמינירן דאָס לאָקאַלע יידישע לעבן. האָבן דאָך ביידע צווייגן פון די פּועלי־ציון אויפגעשריבן אויף זייערע פענער „קעגנוואַרט־אַרבעט״, אָדער טעטיקייט אין

אויפנאַמע פאַר צבי לוריע אין יצחק לעווי פון מדינת ישראל.

גלות. אַז דער „בונד״, די פּאַרטי פון דאָיקייט, האָט געדאַרפט העלפן בויען און אָנטוויקלען דעם היגן ישוב. דאָס איז דאָך, דאָכט זיך, זעלבסטפאַרשטענדלעך. אויך די יידישע קאָמוניסטן וואָלטן דאָס געווען געדאַרפט טאָן, זאָל זיין כאָטש צוליב מאָכט־ און פּרעסטיזש־מאָטיוון, ווי זיי האָבן דאָס שפּעטער געטאָן, אויך דאָס זעט אויס צו זיין געגנג קלאָר. פּאַרוואָס־זשע האָבן אָט־די אַלע פּאַרטייען זיך געפּירט אָזוי ווי זיי האָבן זיך געפּירט אין משך פון אָזוי פיל יאָרן, ביז ממש נאָך דער לעצטער צייט? — דאָס קען מען דערקלערן בלויז אויף אָזא אופן: אונדזערע פּאַרטייען זיי־נען, יעדע פאַר זיך און אפילו אַלע אינאיינעם, שטענדיק געווען אַ מיעוט פונעם היגן ישוב אין די באַגרענעצטע צאָל פון זייערע עסקנים האָט געטראָגן אויף זיך די אַחריות פאַר אידאָאַלן און טעטיקייטן פון וועלט־באַטייט, פאַר וועלכע קיינער וואָלט אָבער דאָך נישט געווען געטאָן גאָר נישט אויב זיי אַליין וואָלטן עס נישט געטאָן. אויסער דעם איז דער היגער ישוב באַטראַכט גע־וואָרן פאַרן לעצטן קאַטאַסטראָפאַלן חורבן, ווי אַ קליינער מינדערוויכטיקער טייל פון אונדזער וועלט־פּאָלק, וועמענס אָנטוויקלונג און אפילו קיום, האָט אפשר געקענט אויסזען צו זיין פון אַ

קליינער באַדייטונג אין די אויגן פון די וויכטיקערע היגע פּאַרטיי־פירערס, וועלכע האָבן זיך באַשיימפּערלעך באַטראַכט פּאַר אַ מין אַריסטאָקראַטן צווישן די היגע יידן. אויב עס האָט זיך ביי עמיצן פון זיי געלאָזט באַמערקן אפילו אַ ביטול־באַצוונג צום לאָקאַלן לעבן און זיינע בוי־ערס, האָט זי וואַרשיינלעך אויך געשטאַמט פון אָט־דעם מקור.

— ב —

ערשט צוריק מיט 25־30 יאָר לערך האָבן די בוענאָס־אייַרעסער יידישע פּאַרטייען זיך אָנגע־הויבן צו באַטייליקן אין אַ גרעסערן מאַסשטאַב אינעם לאָקאַלן לעבן אונדזערן. צוערשט איז דאָס געשען אויפן געביט פונעם חינוך דורך דער גרינדונג פון אַלץ מער נייַע שולן און דורכן

די קהילה נעמט אויף ד״ר ישראל גאָלדשטיין. פון רעכטס אויף לינקס: עסקריבאַנע מאַלער, דר״א גרינבערג, ש. גלאָזערמאַן, ד״ר י. גאָלדשטיין, ד״ר ט. קאַמענשיין, א. גוטקין, הרב פינק.

בויען פון גרויסאַרטיקע שול־בנינים. די פּיאָנערן און טאָן־געבער אויף דעם געביט זיינען גע־ווען די לינקע פּועלי־ציון מיט זייער גרויסער שלום־עליכם שולע אין וויזשאָ קרעספּאָ און אַנ־דערע ענלעכע. דערנאָך האָבן עסקנים פון די רעכטע פּועלי־ציון, מיט דער הילף פון בירגער־לעכע ציוניסטן און סתם נאַציאָנאַלע יידן, אויפגעבויט די צענטראַלע ח. נ. ביאַליק־שולע אין וויזשאָ קרעספּאָ און אַ גאַנצע ריי שולן מיט דעם זעלבן נאָמען און העברעיש־יידישן לערן־פּראָגראַם, אין אַ ריי שטאָט־טיילן און פּאַרשטעט. די אַלגעמיינע ציונים האָבן געשאַפן די ריין־העברעישע נחמן געזאַנג־שולע אינעם געגנט פון „אָנסע״ און די בונדיסטן האָבן אין דעם זעלבן נעגנט אויפגעבויט די י. ל. פרץ־שולע מיט אַ יידיש־העברעישן לערן־פּראָגראַם. אויך אַ גאַנצע נעץ פון תל־אָביב־שולן, וועמענס לערן־פּראָגראַמען זיינען ענלעך צו יענע פון די ביאַליק־שולן, זיינען גרעסטנטייל געגרינדעט און געבויט געוואָרן דורך רעכטע פּועלי־ציון און ציוניסטן בכלל.

די קאָמוניסטן האָבן אויך אויפגעבויט די גרעסערע זשיטלאָווסקי־שולע און עטלעכע אַנדערע קלענערע שולן מיט לערן־פּראָגראַמען אין זייער גייסט. די קאָמוניסטן האָבן אויך, מיט געל־טער פון טתם־יידן, דעמאָלט אויסגעבויט דעם „איפט" (יידישער פּאָלקס־טעאַטער), וועלכער איז לעצטנס אין גאַנצן אַריבער צו שפּאַניש. אייניקע פּאַרטייען, למשל, דער בונד, די רעכטע און לינקע פּועלי־ציון, די קאָמוניסטן און ראַציאָנאַליסטן (וועלכע זיינען ספק אַ קולטור־אַרגאַ־ניזאַציע, ספק אַן אַנאַרכיסטישע גרופּע) האָבן אויך אויפגעשטעלט אייגענע מער־וווייניקער טעטיקע פּאַרטיאָגן, די צענטראַלע קולטור־אינסטיטוציעס, ווי ייוואָ און צענטראַלע ביבליאָטעק און אַרכיוו, דער קולטור־קאָנגרעס, ביידע מיט זייערע פּאַרטיאָגן, און לעצטנס אויך דער נאַציאָ־נאַלער יידישער פּאָלקס־טעאַטער, שטיצן זיך אויך אין אַ גרויסער מאָס אויף די יידישע פּאַר־

ד״ר יעקב צור אויף אַן אויפנאַמע אין דער קהילה (יאָר 1960). פון רעכטס אויף לינקס: מ. בערמאַן, י. ברמור, א. פרידמאַן, יעקב צור, הרב פינק, ד״ר ט. קאָמענשיין, א. קליין, ד. קולאָקאָווסקי.

טייען. אין די גאָר לעצטע יאָרן האָבן כמעט אַלע אונדזערע פּאַרטייען געגרינדעט און אַנטוויקלט גמילת־חסדים־קאַסעס און קלייניע בענקלעך, וועלכע האַלטן זיך אין איין מערן און זיי וואַקסן גאַנץ גוט. די פּאַרטייען אַליין, אָדער די אינסטיטוציעס אַרום די פּאַרטייען, געפינען אָפט מאָל אין אָט די קלייניע פינאַנציעלע אנשטאַלטן אַ גאַנץ וויכטיקע הילף און שטיצע.

אָט די גרויסע אַנטוויקלונג איז פּאַרגעקומען אין אונדזער ישוב אַדאַנק די יידישע פּאַר־טייען, דער עיקר זינט דעם אַנהייב פונעם צווייטן וועלט־קריג לערך און אַדאַנק איר האָבן די פּערמאַנענט אַרגאַניזירטע פּאַרטיי־כוחות געווינען דאָמינירנדיקע און אַריינטירנדיקע פּאָזי־ציעס אין השפּעות אויף אונדזער גאַנצן היגן יידישן לעבן, וועלכעס האַלט אין איין וואַקסן און שטיגן אין פּאַרנעמט אויך אַן אַלץ מער חשובן פּלאַץ צווישן די יידישע ישובים איבער דער גאַנצער וועלט.

וואָס מער אונדזערע היגע פֿאַרטייען האָבן געבויט אינסטיטוציעס פֿאַרן לאָקאַלן לעבן, איז אַלץ גרעסער געוואָרן זייער אינטערעס פֿאַר דער אַמאָליקער חברה קדישא, וועלכע איז שפּעטער פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין דער קהילה פון בוענאָס־איירעס. דאָס איז נישט געווען קיין סתם טעאָרעטישער אָדער פֿילאַנטראָפּישער אינטערעס, ווייל ער איז אַרויסגערופֿן, דיקטירט און אַלץ מער פֿאַרגרעסערט געוואָרן דורך ממשותדיקע פּראַקטישע געזעלשאַפֿטלעכע און פּינאַנציעלע מאָטיוון. דאָס אויסהאַלטן פון די שולן און אַנדערע אינסטיטוציעס און דאָס אויסבויען פון שייגע, אָפט מאָל ממש מאַנומענטאַלע בנינים פֿאַר זיי, האָט געפֿאָדערט גאָר גרויסע געלט־מיטלען. היפּשע טיילן פון זיי זיינען געשאַפֿן געוואָרן דורך די ספּעציעלע פֿאַרוואַלטונגען און בוי־קאָמיסיעס פון יעדער אינסטיטוציע באַזונדער. אָבער וואָס גרעסער עס זיינען געוואָרן די השגות און גרויסאַרטיקער דער פֿאַרנעם, איז עס געוואָרן אַלץ שווערער פֿאַר די רעלאַטיוו באַגרענעצטע מעגלעכקייטן און כוחות פון די באַזונדערע קאָמיטעטן פון די פֿאַרטייען און אַלערלייַ קריייז, צו באַפֿרידיקן די וואָס וווינטער אַלץ גרעסערע באַדערפענישן. די אינציקע אינסטיטוציע פון וועלכער מ׳האָט געקענט דערוואַרטן סובסידיעס, ווייל זי איז געווען די גרעסטע וואָס שייך די צאָל מיטגלידער און זי האָט געקענט באַקומען גאַנץ באַדייטנדיקע הכנסות, איז געווען די אָמאָליקע חברה קדישא, די איצטיקע קהילה פון בוענאָס־איירעס. האָט מען זיך אָנגעהויבן באַמערקן צו באַקומען דאָרטן א דירעקטע דעה. די נאַטירלעכע אָנטוויקלונג פון די ענינים האָט געפֿאָדערט, אז אָט די באַמיונגען זאָלן ווערן אלץ שטאַרקער און ענערגישער און אלס קאָנסעקווענץ פון דעם זאָלן די פֿאַרטייען באַקומען אין דער קהילה אלץ מער דירעקטע פֿאַרטרעטער זייערע און אלץ גרעסערע מאַכט און השפּעות.

וועג די פֿאַרטייען אונדזערע האָבן זיך אַרומגעזען, אַז זיי דאַרפֿן גיין אין דער פֿאַרוואַלטונג פון דער חברה קדישא, שפּעטער קהילה, איז זיי געווען שווער און א מאָל טאָקע אוממעגלעך צו אַריינצוברענגען אַהין זייערע דירעקטע פֿאַרטרעטער און זיי האָבן אָפט מאָל געמוזט זיך באַגנוגענען מיט אומדירעקטע פֿאַרטרעטער, וועלכע זיי פלעגן באַקומען מיט דער הילף פון קאָמבינאַציעס און שפּיצלעך. דאָס איז געווייניקער אָנגעזעענע מיטגלידער אין איינער פון די פֿאַרטייען געהאָט עמעצן פון אירע מער־וויניקער אָנגעזעענע מיטגלידער אין איינער פון די צוויי קאָאָפּעראַטיוועס פון קוינטענעניקס, אין א גרעסערן לאַנדסליט־פֿאַראיין, אין איינער פון די בענק. אָדער אין אַן אַנדערער אינסטיטוציע פון אַזאַ מין, האָט ער אינאיינעם מיט דער פֿאַרטיי אָנגעזיענדט אַלע מעגלעכע מיטלען מען זאָל אים פון דער באַטראָפּנדיקער אינסטיטוציע אַרויסשטעלן אַלס קאַנדידאַט אין די קהילה־וואָלן. איז ער אויסגעקליבן געוואָרן אין דער פֿאַרוואַלטונג פון דער קהילה, איז ער שוין אינעווייניק געווען טעטיק לטובת זיין פֿאַרטיי און לויט אירע שטילע אַנווייזונגען. ס׳האָט טאָקע געדויערט, אָבער דאָך האָבן די פֿאַרטייען וואָס וווינטער אַלץ מער פֿאַרנומען אין דער קהילה זייער חשובע פֿאַזיציעס און שפּעטער אויך די הויפּט־אָמטן.

אין משך פון צענדליגער יאָרן האָט די היגע חברה קדישא, און אפילו נאָך דעמאָלט וועג זי איז שוין פֿאַקטיש געווען די קהילה פון בוענאָס־איירעס, געהאט א גאָר מאָדנעם וואָל־סטאָטוט, וועלכער איז גאָר נישט געווען צוגעפּאַסט פֿאַר אַזאַ גרויסער, דעמאָקראַטישער, פֿאַלקס־טימלעכער יידישער אינסטיטוציע. יעדעס יאָר פלעגן פֿאַרקומען וואָלן, אין וועלכע עס איז אויסגעקליבן געוואָרן א האַלבע פֿאַרוואַלטונג מיט אַן אַבסאָלוטער מערהייט פון שטימען. די מינדערהייט, וועלכע האָט אָפט מאָל געצויגן נישט קיין סך וויניקער שטימען פון דער מערהייט, איז געבליבן אין גאַנצן אָן א השפּעה אויף דער לייטונג פון דער אינסטיטוציע. אַזוי איז עס געווען אין בעסטן פֿאַל, וועג צו די וואָלן זיינען געאָנגען בלויז צוויי ליסטעס. וועג עס זיינען אָבער געגאַנגען דריי קאַנדידאַטן־ליסטעס, למשל, האָט זיך גאַנץ לייכט געקענט מאַכן, אַז צוויי פון זיי זאָלן אינאיינעם באַקומען מער שטימען פון דער דריטער, וועלכע האָט געווונען די וואָלן. דעמאָלט איז אויסגעקומען, אַז א פּאַקטישע מינדערהייט האָט באַקומען אין די הענט אַריין די גאַנצע לייטונג פון דער אינסטיטוציע און די מערהייט האָט נישט געהאָט קיין מעגלעכקייט צו האָבן די מינדסטע השפּעה אויף איר.

יעדעס יאָר נאָך די וואלן פלעגן פֿאַרקומען געוועהנלעך־פֿאַרזאַמלונגען, אויף וועלכע עס זיינען פֿראָקלאַמירט געוואָרן די אויסגעקליבענע לייטונגען און אויסער דעם זיינען אָפט מאָל אָנגענומען געוואָרן לעבנסוויכטיקע באשלוסן פֿאַר דער אינסטיטוציע. אויך אויסערארדנטלעכע פֿאַרזאַמלונגען זיינען געפֿונען געוואָרן, שטענדיק וועז דאָס איז נייטיק געווען. זיינען אָבער געווען גרויסע צרות מיט אָט די תמיד אויסערגעווייניעלעך טומלדיקע פֿאַרזאַמלונגען, וועל־כע האָבן נישט אין מאָל פֿארדינט דעם נאָמען פון חרפהדיקע, ווייל אפילו דעמאָלט וועז די קהילה האָט שוין פֿאַרמאָגט עטלעכע צענדלינג טויזנט מיטגלידער, פלעגן צו די גענעראַל־פֿאַרזאַמלונגען קומען בלויז עטלעכע הונדערט פון זיי, ביי ספעציעלע געלעגנהייטן אַרום טויזנט און בלויז אין גאָר אויסערגעווייניעלעכע פאלן עטוואָס מער. ריכטיק איבערציילן די שטימען לויט די אויפגעהויבענע הענט, ווי עס האָט זיך דעמאָלט געפירט, איז געווען פאקטיש אוממעגלעך —

אויפנאָמע פין דער קהילה־פֿאַרוואַלטונג פֿאַרן ישראל־מיניסטער יוסף אלמוני (דער פערטער פון לינקס).

האָט זיך באַקומען, אַז וויטאַלע באשלוסן זיינען אָנגענומען געוואָרן דורך אומבאַדייטנדיקע מינ־דערהייט, לויט א פולשטענדיק אומטויגלעכער אָפשטימונגס־פראָצעדור. וועז די פֿארטייען האָבן אָנגעהויבן צו באַקומען א שטיקל שליטה אויף דער קהילה, האָבן זיי גלייך פֿארשטאַנען, אַז דער גילטנדיקער וואל־סיסטעם דארף אומבאַדינגט וואס פריער רעפֿארמירט ווערן און מען האָט אָנ־געהויבן צו טראַכטן און דיסקוטירן וועגן דעם ווי אזוי דאָס דארף געמאַכט ווערן, וועז עס האָבן זיך שוין געהאָט אַרויסגעשיילט און אויסגעפורעמט די צוגעפאסטע געדאַנקען און פראַיעקטן פֿאר דער סטאַטוטן־רעפֿארם, האָט מען באשטימט א ספעציעלע קאָמיסיע, וועלכע זאָל אויס־ארבעטן און דעפיניטיוו רעדאַגירן די פֿארשלאָגן פֿאר דער סטאַטוטן־רעפֿארם. אָט די אויסבע־סערונג פון די סטאַטוטן און זייער צופאַסונג צו מאָדערנע דעמאָקראַטישע נאָרמעס, איז בלי־ספק א באַדייטנדיק פֿארדינסט פון אונדזערע היגע פֿארטייען.

פאַר דער סטאַטוטן־רעפאָרם האָבן זיך די לייטונגען פון דער קהילה רעקרוטירט גרעסטנטייל מחוץ פון די אַלערליי פּאַרטייען און זייערע פּריפּיריעס. עסקנים פון די גרעסטע אינסטיטוציעס, למשל, פונעם ייִדישן שפּיטאָל, פון מושב זקנים — בית יתומים, פון די קאָאָפּעראַטיוועס פון קוועטענישעס, פון די בענק, פון די גרעסערע לאַנדסמאַנשאַפטן אאז״וו פלעגן אויסזוכן פאַרמעגלעכע מענטשן מיט פּרעסטיזש, וואָס זענען געווען מרוצה צו קאַנדידירן אַלס פּרעזידענט, סעקרעטאַר, אַדער קאַסיר און אויסער דעם בייצוטראָגן געוויסע געלט־סכומים אויף צו באַצאָלן דעם גרעסטן טייל פון די פּראָפּאַגאַנדע־הוצאות. אַרום אָט די הויפּט־קאַנדידאַטן האָט מען שוין נאָך לאַנגע דינגענישן צונויפגעשטעלט די קאַנדידאַטן־ליסטעס אויף די איבעריקע אָמטן מיט מענטשן פון די אייגענע אינסטיטוציעס. נאָטירלעך האָט מען קאָמבינירט און קאָלקולירט אויף אַזאַ אופן מען זאָל האָבן אַ וואַרשיינלעכקייט צו באַקומען וואָס מער שטימען. אויף אָנצופירן אָט די וואָל־אַקציעס האָט מען באַשטימט ספּעציעלע קאָמיטעטן, וועלכע זיינען געווען פאַראַנטוואָרטלעך פאַר דער אָרגאַניזאַציע פון דער וואָל־קאַמפּאַניע.

הערצל־אויסשטעלונג אין דער קהילה (יאָר 1960).

זיינעלעך באַצייכנט געווארן מיט קאָלירן, אַדער מיט קאָמבינאַציעס פון מער ווי איין קאָליר. די פּראָפּאַגאַנדע טעטיקייטן זיינען אָנגעפירט געווארן, אין משך פון צוויי־דריי מאָנאַטן פאַר די וואָלן, געמוג טומלדיק און נישט זייער אָפּגעהיט און דושענטעלמענישליך כלפי די קעגנער, דורך אַנאָנסן אין די צייטונגען, דורך פּאַרזאַמלונגען און דורך קערמעשלעך און באַנקעטן.

מענטשן פון די אַלגעמיינע ציוניסטן, יחידים־מיטגלידער פון דער שורה, האָבן זיך שוין צוריק מיט צענדלינגער יאָרן באַטייליקט אין די פּאַרוואָלטונגען פון דער חברה קדישא, שפּעטער קהילה, און נישט איין מאָל האָבן זיי דאָרטן פּאַרנומען אָפּילו די העכסטע אָמטן. ווען אויך די איבעריקע פּאַרטייען האָבן איינגעזען, אַז זיי דאָרפן גיין אין דער קהילה־פּאַרוואָלטונג, האָבן דאָס געטאָן אַלס ערשטע, צוריק מיט העכער צוואַנציק יאָר, דווקא די צעירי־ציון, וועלכע האָבן זיך דעמאָלט נאָך נישט געהאַט פּאַראייניקט דעפּיניטיוו מיט די רעכטע פּועלי־ציון. זייערע מענטשן אין דער קהילה האָבן באַלד פון אָנהייב געהאַט אָנצוווייזן אויף וויכטיקע אויפּטון,

וויי זיי זיינען געווען צווישן די ערשטע איניציאַטאָרן און גרינדער פונעם ועד־החינוך אין פו־נעס לערער־סעמינאַר, צווישׂ אומבאַדינגט נייטיקע אינסטיטוציעס, וועלכע זיינען נישט לאַנג נאָך דעם אין גאַנצן אַריבערגעגאַנגן אונטער דער יוריסדיקציע פון דער קהילה. חברים פון די צעירי־ציון זיינען דעמאָלט טאַקע געווען די ערשטע פאָרזיצערס פונעם ועד־החינוך. אין א קורצער צייט אַרום זיינען אין די פאַרוואַלטונגען פון דער קהילה אויך אַרײַנגעטראָטן מענטשן פון די רעכטע און לינקע פּועלי־ציון און נאָך שפּעטער אויך פון אַנדערע פּאַרטייען. אָט אַזוי האָבן אונדזערע היגע יידישע פּאַרטייען פון דעמאָלט אָן אַנגעהויבן אַלץ מער און מער אַרײַנצו־דרינגען אין דער לייטונג פון דער קהילה אין וועלכן זיי האָבן סוף־כל־סוף אויפגעהערט צו רי־וואַליזירן צווישן זיך און האָבן זיך פאַראיניקט אין איין וואַל־ליסטע, צו די לעצטע וואַלן לויטן אַלטן סטאַטוט, האָבן זיי געוווּנען די גאַנצע פאַרוואַלטונג מיט אַ גאָר גרויסער מערהייט. יענע וואַלן פונעם 30סטן אָקטאָבער 1955 זיינען געווען דעצידירנדיק פאַר דער פאַזיציע פון אונד־זערע היגע פּאַרטייען אינערהאַלב פונעם בוענאָס־איירעסער ייִדישן לעבן אין די קומענדיקע יאָרן. דערבּיבער דאַרף מען וועגן זיי רעדן א ביסל מער באריכות.

צו די וואַלן פונעם יאָר 1955 האָבן זיך צוגעשטעלט פאָלגנדיקע דריי ליסטעס:

ליסטע נר׳ 1. צונויפגעשטעלט דורך אַלע ציוניסטישע פּאַרטייען, אָנגעשלאָסענע אינעם ציוניסטישן צענטראַל־ראַט, אינאיניעם מיט א ריי לאַנדסמאַנשאפטן, שול־פאַרוואַלטונגען, אַזוי גערופענע גרעמיאַלע אַרגאַניזאַציעס און אַנדערע גרויסע אינסטיטוציעס. איר פרעזידענט־קאַנ־דידאַט איז געווען דער ציוניסטישער מנהיג און אינטעלעקטואַל ד״ר אַברהם מיבשן ז״ל.

ליסטע נר׳ 2. צוזאַמענגעשטעלט דורך די ייִדישע קאָמוניסטן און זייערע מיטלויפערס און סימפּאַטיזירער, סיי יחידים, סיי אינסטיטוציעס. זייער פרעזידענט־קאַנדידאַט איז געווען דער וועטעראַן־זשורנאַליסט פיניע קאַץ. דאָכט זיך, אַז צום ערשטן מאָל האָט א זשורנאַליסט קאַנדי־דירט אויף אַן אָמט אין דער קהילה, דערצו נאָך אויף אַזא וויכטיקן.

ליסטע נר׳ 3. צוזאַמענגעשטעלט דורך די בירגערלעכע סעקטאָרן, וואָס האָבן נישט גע־וואָלט גיין צוזאַמען מיט דער ליסטע נר׳ 1, נאָר זיי האָבן געפרווט זייער מזל באַזונדער. זייער פרעזידענט־קאַנדידאַט איז געווען ד״ר ניקאָלאָס ראַפאַפּאָרט ז״ל, א געבוירענער אין די ייִדישע קאָלאָניעס, דער דירעקטאָר פונעם יידישן שפּיטאָל, א שרייבער און באַקאַנטער אינטעלעקטואַל. אָט־די ליסטע איז געווען דער לעצטער פרווו פון די נישט־פּאַרטייישע אַנצוהאַלטן זייער פּרי־ערדיקן מעמד אין דער קהילה־לייטונג. ווי די אָפּשטימונג האָט באַווּיזן, האָט זיך זיי דאָס נישט אינגעגעבן, נישט קוקנדיק אויף זייער שטאַרקן פרעזידענט־קאַנדידאַט.

פון לערך 27.000 וואָל־בּאַרעכטיקטע מיטגלידער פון דער קהילה האָבן אין יענע וואַלן אָפּגעגעבן זייערע שטימען 16.526, דאָס הייסט עטוואָס מער פון 61 %. אין פאַרגלייך מיט די וואַלן פון דעם פרייערדיקן יאָר, האָבן דאָס מאָל געשטימט 4635 מיטגלידער מער, וואָס עס באַ־וויַיזט די גרויסע פאַראינטערעסירונג מיט די דאָזיקע וואַלן. דער רעזולטאַט פון דער אָפּשטימונג איז געווען פאָלגנדיקער:

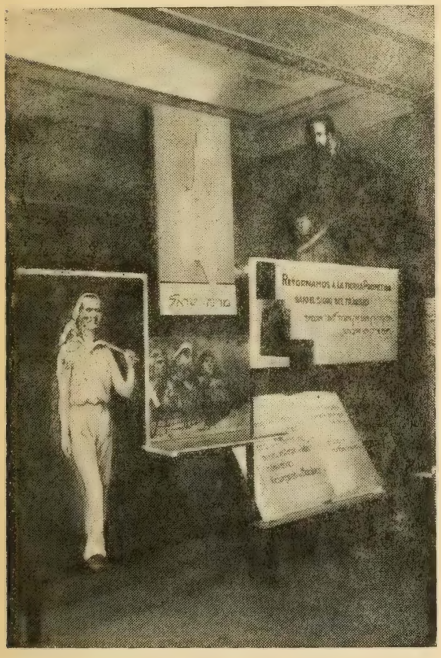
ליסטע נר׳ 1	האָט געצויגן	10.172	שטימען,	אָדער	61,82	פּראָצענט
ליסטע נר׳ 2	„	„	4.638	„	„	28,18 „
ליסטע נר׳ 3	„	„	1.648	„	„	10,— „

אין יענע וואַלן האָט זיך פון די פּאַרטייען בלויז דער „בונד״ נישט באַטייליקט. א גאַנץ קליינע צאָל שטימען איז אַנולירט געוואָרן. ווי מען זעט, האָט די ליסטע נר׳ 1 פון אַלע ציוניסטישע פּאַרטייען אינאיניעם מיט נאָך אַנדערע נאַציאָנאַלע אומפּאַרטייישע קריזיז געזיגט מיט א גרוי־סע מערהייט. אָבער די צאָל שטימען וואָס עס האָט באַקומען די קאָמוניסטישע ליסטע, האָט וואַרענענדיק באַווּיזן, אַז אָט־דער סעקטאָר האָט א גאַנץ באַדייטנדיקע וואָג אינערהאַלב פון דער ייִדישער געזעלשאַפטלעכקייט פון בוענאָס־איירעס. דער רעזולטאַט פון אָט־די וואַלן באַווּיזט

אויך קלאָר, אַז די פּאַרטייען זיינען געווארן אַ דאָמינירנדיקער כוח אין אונדזער היגן יידישן לעבן און זיי וועלן זיך שוין מער נישט נאָכשלעפּן נאָך אַנדערע, ווי פריער. דאָס איז בפירוש געווען אַ שינוי פון ערשטקלאַסיקער באַדייטונג ביי אונדז.

— ג —

די לייטונג פון דער קהילה, וועלכע איז אויסגעקליבן געווארן אין יאָר 1955 האָט סוף־כל־סוף דורכגעזעצט דעם באַשלוס וועגן דער אַזוי נויטיקער סטאַטוטן־רעפאָרעם פון דער קהילה. דאָס איז דער ערשטער וויכטיקער אויפּטו, וועלכער איז צו פאַרדאַנקען אונדזערע היגע פאָר־טייען און זייער נייער קהילה־טעטיקייט. אָט־די רעפאָרעם האָט געהאַט דעם צוועק אָפּצושאָפן

פראַגמענט פון דער הערצל־אויסשטעלונג אין דער קהילה.

אַלטע פעלערן און איינצופירן אויסבעסערונגען, דערמעגלעכנדיק אַזוי אַרום אַ פרייערע און צוועקמעסיקערע אַנטוויקלונג פון אונדזער קהילה, אַ זאַך וואָס זי האָט טאַקע דערגרייכט אין אַ גאָר גרויסער מאָס. אָט־די סטאַטוטן־רעפאָרעם האָט ממש געעפנט נייע וועגן און האָריזאָנטן פאָר אונדזער קהילה־לעבן און מ׳קען נאָך איצט גאָר נישט פאָרויסזען ווי ווייט זי וועט דערפירן די אַנטוויקלונג זיינע אין דער צוקונפט.

אין וואָס־זשע באַשטייט אָט־די סטאַטוטן־רעפאָרעם? — אָט דאָס טאַקע וועלן מיר זיך באַ־מיען צו סקיצירן בקיצור. די ענדערונגען אין שייכות מיט דער וואַל־אָרדענונג זיינען ממש פונ־דאָמענטאַלע. אַנשטאָט די וואַלן וואָס גיבן די גאַנצע מאַכט צו אַ מאַיאָריטעט, וועלכע איז דאָס אָפט מאָל אפילו נישט, און וואָס קומען פאָר יעדעס יאָר — וועלן איינגעפירט געהיימע פראָ־פאָרציאָנעלע וואַלן אין מאָל אין דרייַ יאָר, וואָס גיבן אַ מעגלעכקייט צו האָבן אַ פאַרטרעטונג

אין דער לייטונג צו אַלע כוחות וואָס באַטייליקן זיך אין די וואַלן, לויט דער פּראָפּאָרץ פון די שטימען וואָס זיי באַקומען. יעדעס מאָל ווערט אויסגעקליבן אַ נייע פּאַרוואַלטונג אין איר גאַנצן צוזאַמענשטעל. די זעלבע מענטשן קענען אויסגעקליבן ווערן אין דער פּאַרוואַלטונג איין פּעריאָד נאָכן אַנדערן. בלויז די גאָר העכסטע אָמטן מוזן באַזעצט ווערן יעדעס מאָל דורך נייע מענטשן. די ליסטעס פון די וואַלן באַשטייען פון 120 קאַנדידאַטן און דאָס דערלויבט נישט קיין גאָר קלייַנע גרופּעס זיך צו פּרעזענטירן, אויסמיידנדיק אַזוי אָרום די צעברעקלונג פון כוחות.

די נעגאַראַל־פּאַרזאַמלונגען, וועלכע זייַנען שטענדיק געווען פּיקטיוול צוליב דער קליינער באַטייליקונג פון די מיטגלידער אין זיי, ווערן אָפּגעשאַפט און אַנשטאָט זיי ווערט אויסגעקליבן אַ ראָט פון 90 מיטגלידער, אַזאַ מין קליינער פּאַרלאַמענט. אָט־דער ראָט קלייבט אויס פון זיין מיט די פּאַרוואַלטונג, וועלכע איז פאַקטיש די אויסזיר־מאַכט, און דערנאָך ווערט ער ווידער דערגאַנצט, ביז צו דער צאָל פון 90, מיט די איבעריקע אויסגעקליבענע מיטגלידער. דער ראָט האַלט־אָפּ סעסיעס וווייניקסטנס צוויי מאָל דורכן יאָר, בכדי אויסצוהערן באַריכטן וועגן אָפּגעפֿוּנענע אַרבעטן און זיי צו דיסקוטירן, בכדי צו באַהאַנדלען און אָנגענומען וויכטיקע באַשלוסן אאז"וו. אין די סעסיעס באַטייליקן זיך נאָטירלעך די פּאַרוואַלטונגען. עס פּאַרשטייט זיך, אַז אין אַ פּאַרזאַמלונג פון וואָסערע 120 מענטשן, וועלכע פּאַרטרעטן די מיטגלידערשאַפט פון דער קהילה, איז גיכער מעגלעך רויק, זאָלעך און אין אַרדענונג צו באַהאַנדלען און צו באַשליסן וועגן וויכטיקע ענינים.

שוין אויפן סמך פון אָט־דעם רעפּאַרמירטן סטאַטוט זייַנען פּאַרגעקומען די וואַלן פונעם 14טן אַפּריל 1957, אין וועלכע עס זייַנען אָפּגענעבן געוואָרן 17.818 שטימען, ד"ה מיט 1.292 שטימען מער ווי אין די פּאַריקע וואַלן. אַזוי ווי דאָס מאָל זייַנען געווען, הפּנים צוליב דער גרעסערער פּאַראינטערעסירונג מיט די וואַלן, לערך 38.000 גוטשטייענדיקע מיט זייערע מיטגלידאָפּצאָלן וואָל־באַרעכטיקטע מיטגלידער, הייסט עס אַז עס האָבן געשטימט לערך 47% פון די באַרעכטיקטע מיטגלידער. עס האָבן זיך באַטייליקט אין די וואַלן צען ליסטעס און די פּאָלגנדיקע אויפשטעלונג גיט אַן וויפל שטימען און ראָטמענער יעדע פון זיי האָט באַקומען:

ליסטע נר' 1	—	פּועלי־ציון (רעכטע)־התאחדות	— —	6.004 שטימען	— 30 ראָטמענער
„ נר' 2	—	השומר הצעיר	— — — — —	764 „	— 4 „
„ נר' 3	—	ציוניסטן־רעוויזיאָניסטן	— — —	604 „	— 3 „
„ נר' 4	—	צענטראַל־איראָפּעישע יידן	— —	925 „	— 5 „
„ נר' 5	—	פּאָלקס־דעמאָקראַטן (קאָמוניסטן)	—	2.311 „	— 12 „
„ נר' 6	—	ליבעראַלע ציוניסטן	— — — —	863 „	— 4 „
„ נר' 7	—	„בונד"	— — — — — — —	555 „	— 3 „
„ נר' 8	—	אחדות העבודה־פּועלי־ציון (לינקע)		2.490 „	— 13 „
„ נר' 9	—	ציוניסטישע פּעדעראַציע	— — —	2.108 „	— 11 „
„ נר' 10	—	מיזרחי־הפּועל המיזרחי	— — — -	1.080 „	— 5 „

ווי מען זעט, האָט די ליסטע נר' 1 באַקומען לערך 34% שטימען. נאָך איר זייַנען געקומען נאָך צוויי ליסטעס, מער־ווייניקער גלייך שטאַרקע, וואָס יעדע איינע פון זיי האָט באַקומען צווישן 12% און 14% שטימען. נאָך אָט־די דריי ליסטעס איז געווען די, נר' 5, די קאָמוניסטישע. וועלכע האָט דאָס מאָל באַקומען אַ העלפט שטימען ווי אין די פריערדיקע וואַלן און עס איז, אויפן סמך פון דעם געוואָרן קלאָר, אַז אָט־די עקסטרעמיסטישע פּאַרטיי געפּינט זיך אין אַ מצב פון שטאַרקער ירידה. די איבעריקע פּינף קליינע פּאַרטייען האָבן אינאייניגע אָנגעצויגן היפש ווייניקער שטימען פון די דעכטע פּועלי־ציון אַליין, און דאָס האָט געמיינט צו זאָגן, אַז זיי זייַנען נישט בכוח אַליין פיל אויפצוטאָן. וועון עס איז געקומען צו דער ערשטער סעסיע פונעם קהילה־ראָט, אויף וועלכער מען האָט געדאַרפט אויסקלייבן די פּאַרוואַלטונג פון דער אינסטיטוציע, האָבן זיך אַלע ראָטמענער פון די איבעריקע נייַן פּאַרטייען געאייניקט מען זאָל

נישט אַרײַננעמען אין דער פֿאַרוואַלטונג אָפּילו קיין אײַן פֿאַרטרעטער פון די דעספֿרעסטיזשיר־טע קאָמוניסטן, ווײַל זיי וואָלטן דאָרטן געווען אַ מין פֿרעמדער קערפּער, וועלכער וואָלט בלויז געמאַכט אָבסטרוקציעס און געשטערט אין דער אַרבעט. אויסער דעם איז אויך געווען אָפּגע־מאַכט בהסכם כולם ווי אַזוי יושרדיק צו פֿאַרטיילן די אָמטן אין דער פֿאַרוואַלטונג אויף אַזאַ אופן, אַז די גרעסערע פֿאַרטייען זאָלן באַקומען מער־וויניקער דאָס וואָס עס קומט זיי פֿראָפּאָר־ציאָנעל לויט דער צאָל געצויגענע שטימען און גלייכצייטיק זאָל נישט פֿאַרבלייבן אָפּילו קיין איין ליסטע. וואָס זאָל נישט האָבן כאָטש איין רעפּרעזענטאַנט אין דער קהילה־לייטונג. אָט־דער אופן פון האַנדלען איז געווען זייער אַ טרעפּלעכער, ווײַל מיט זיין הילף זיינען אויסגעמיטן גע־ווארן פֿאַרדראָסן און עס איז דערמעגלעכט געווארן אַ האַרמאָניש צוזאַמענאַרבעט אין משך פונעם גאַנצן פּעריאָד צוישן אַלע סעקטאָרן. בלויז אין ראָט האָבן די קאָמוניסטן געהאַט אַ גע־לעגנהייט צו מאַכן אומנוצלעכע אָבסטרוקציעס.

ציוניסטישע עסקנים אויף דער הערצל־אויסשטעלונג אין דער קהילה, אין די ראָמען פון די פּייערונגען „100 יאָר הערצל". פון רעכטס אויף לינקס: מ. אבידע, נעכע שיין, י. בר־יהודה, מ. דיין, א. גוטקין, ד״ר ט. קאַמענשיין, אינוש ראַדזשיכאָווסקי, מ. האָניק, ישראל־אַמב׳ ד״ר אריה לבבי.

זיינען די רעזולטאַטן פון אָט די ערשטע קהילה־וואָלן לויטן רעפּאָרטירטן סטאַטוט געווען בלויז צופֿעליקע, אַדער האָבן זיי אָפּגעשפּיגלט די פאַקטישע לאָגע און די רעאַלע כוחות־פֿאָר־העלטעניש אינעם געזעלשאַפֿטלעכן לעבן פונעם יידישן בוענאָס־אײַרעס? דעם ענטפער אויף דעם קענען געבן די צווייטע קהילה־וואָלן לויטן נייעם סטאַטוט, וועלכע זיינען פֿאָרגעקומען דעם 24סטן אַפּריל 1960. צו אָט־די וואָלן זיינען געגאַנגען בלויז ניין ליסטעס, ווײַל די פֿאַלקס־דע־מאָקראַטן (קאָמוניסטן) האָבן זיך נישט פֿרעזענטירט. עס זיינען אָפּגעגעבן געווארן פֿאַר אַלע ליסטעס אינאיינעם 16.377 שטימען, ד״ה מיט 1.441 שטימען ווייניקער ווי מיט דריי יאָר צוריק. די הויפּט־סיבה פון אָט־דער פֿאַרמינערונג פון שטימען, איז מיסטאָמע געווען די פֿאַרקלענערונג פונעם וואָל־ענטוזיאַזם צוליבן פעלן פון די קאָמוניסטן אינעם וואָל־קאָמף, אָבער עס זיינען מעג־לעך געווען אויך נאָך אַנדערע סיבות. אָט זיינען די פֿרטימדיקע רעזולטאַטן פון די וואָלן פונעם 24סטן אַפּריל 1960:

ליסטע נר׳ 1 — אחדות העבודה־פועלי־ציון (לינקע) —	2.889	שטימען —	16	ראטמענער	
„ נר׳ 2 — ציוניסטן־רעוויזיאָניסטן — — —	564	„ —	3	„	
„ נר׳ 3 — „בונד״ — — — — — — — —	615	„ —	4	„	
„ נר׳ 4 — השומר הצעיר — — — — — —	897	„ —	5	„	
„ נר׳ 5 — ליבעראלע ציוניסטן — — — —	1.658	„ —	9	„	
„ נר׳ 6 — ציוניסטישע פעדעראציע — — —	1.619	„ —	9	„	
„ נר׳ 7 — פועלי־ציון (רעכטע)־התאחדות — —	6.036	„ —	33	„	
„ נר׳ 8 — צענטראל־אירגאניזעישע יידן — —	891	„ —	5	„	
„ נר׳ 9 — מיזרחי־הפועל המיזרחי — — —	1.155	„ —	6	„	

לחיים אין קהילה לכבוד דעם 75סטן געבורטסטאג פון דוד בן־גוריון. פון רעכטס אויף לינקס: ח. פינקעלשטיין, יוסף אבידר, ד״ר ס. קאמענשיין, ימימה טשערנאוויץ־אבידר, ד״ר י. גאלדענבערג, פראפ׳ דוכאזני, מ. האניק און מ. טורקאוו.

אט־די רעזולטאטן פון די וואלן באשטעטיקן, אז אונדזערע היגע פארטייען זיינען טאקע בלי־כפק די דאמינירנדיקע כוחות אינעם יידישן געזעלשאפטלעכן לעבן פון בועגאס־איירעס און זייערע פאזיציעס און השפעות זיינען מער־ווייניקער סטאבילע און אומפארענדערלעכע. אויב עס זיינען פארגעקומען לפי־ערך קליינע ענדערונגען, זיינען זיי נישט קיין צופעליקע, נאר זיי דארפן צוגעשריבן ווערן צום פאקט וואס די קאמוניסטן זיינען נישט געגאנגען צו די וואלן. דע־ריבער ווארשיינלעך האבן די לינקע פועלי־ציון און דער השומר־הצעיר באקומען 399 און 133 שטימען מער רעספעקטיוו, ווייל זיי זיינען דאך די אידאלאגיש אמנאנטסטן שטייענדיקע צו די אוועקגייער פון קאמוניזם.

די פארטי פועלי־ציון־התאחדות האט אויך ווייטער אנגעהאלטן איר אומצווייפלהאפט דאמינירנדיקע פאזיציע און זי נאך עטוואס פארבעסערט. די רעליגיעזע פארטי און דער

„בונד" האָבן אויך עטוואָס פּאַרבעסערט זייער לאָגע. דאָקעגן האָבן די דייטשע ייִדן און די רע־ווִיזיאָניסטן פּאַרלוירן יעדער איינער אַ ביסל שטימען. אַ מאָדנע דערשיינונג איז פּאַרגעקומען ביי די בירגערלעכע ציוניסטן און עס איז שווער צו דערקלערן פּאַרוואָס זי איז פּאַרגעקומען. אין די וואָלן פונעם יאָר 1957 האָבן די ליבעראַלע ציוניסטן באָקומען 863 שטימען און די ציו־ניסטישע פּעדעראַציע 2.108, ד״ה אַז אינאיינעם האָבן זיי באָקומען 2.971 שטימען. אין די לעצ־טע וואָלן האָבן באָקומען די זעלבע פּאַרטייען 1.658 און 1.619 שטימען, אַלזאָ צוואַמען 3.277 שטימען. דאָס וויל זאָגן, אַז דער לאָגער פון די בירגערלעכע ציוניסטן אַלס גאַנצער האָט אויך בעהאַט אַ צוואוואוקס פון 306 שטימען, אָבער דער פאַקט וואָס די שטימען זיינען דאָס מאָל פאַר־טיילט געוואָרן אין צוויי כמעט גלייכע העלפטן, האָט שטאַרק באַגינציקט די ליבעראַלע ציוניסטן, וועלכע האָבן איצט באָקומען 795 שטימען מער ווי אין די פּאַריקע וואָלן, וואָס עס באַדייט כמעט אַ פּאַרטאָפּלונג פון די שטימען. אין אַלגעמיינע שטריכן האָבן אָט־די אַלע שינויים געהאַט אַ מינ־דערוויכטיקע השפּעה אויף דעם צוזאַמענשטעל פון דער קהילה־פּאַרוואַלטונג, אין וועלכער יע־דע פּאַרטיי האָט געהאַט ווייניקסטנס אירן פּאַרטרעטער. אויך אין איצטיקן פּעריאָד אַרבעט די פּאַרוואַלטונג פון דער קהילה זייער האַרמאָניש און אָן רייבונגען.

דאָס וואָס אונדזערע היגע ייִדישע פּאַרטייען האָבן זיך אַריינגעוואָרפן אינעם בוענאָס־אייִ־רעסער קהילה־לעבן און זיי האָבן געוומען אויף זיך די פּאַראַנטוואָרטלעכקייט פאַר דער קהילה, דאָס האָט בשום אופן נישט פאַרמינערט זייער אינטערעס פאַר אַנדערע געביטן און אויך נישט פּאַרקלענערט זייערע פּריוואַטיקע אַנדערע טעטיקייטן. די ציוניסטישע פּאַרטייען באַטייליקן זיך אָזוי ווי פריער, אָדער נאָך פיל ענערגישער, אין די פינאַנציעלע און עקאָנאָמישע אַקציעס פאַר מדינת־ישראל, אין די אַרגאַניזאַציאָנעלע און פּאָליטישע אַרבעטן פון דער ציוניסטישער וועלט־אַרגאַניזאַציע און אין די טעטיקייטן פונעם ייִדישן וועלט־קאָנגרעס. זיי זיינען אָזוי אַרום אויך איצט, ווי שטענדיק, די פּאַראַנטוואָרטלעכע און דירעקטיווע כוחות אינעם פּאַראיניקטן־קאָמפּיין, אינעם באָנאָס־קאָמפּיין, אינעם קרן־קימת־לישראל, אין די אַרגאַניזאַציעס פאַר קאָפּיטאַל־אינ־וועסטיציעס אין מדינת־ישראל אאַ״וו. כאָטש עס זיינען לעצטנס צו אָט־די אַלע טעטיקייטן צו־געצויגן געוואָרן אויך פיל בריטערע קרייזן פון נישט־אַרגאַניזירטע נאַציאָנאַלע ייִדן. נאָ־טירלעך זיינען אונדזערע ציוניסטישע פּאַרטייען אויך די עלעמענטן וואָס שטעלן צוזאַמען די ציוניסטישע לאָגד־אַרגאַניזאַציע און באַטייליקן זיך אין די אינסטאַנצן פון דער ציוניסטישער וועלט־אַרגאַניזאַציע. אַ חוץ דעם האָבן זיי לעצטנס אויך פאַרשטאַרקט אין אַלגעמיין די חינוך־און קולטור־אַרבעטן וואָס זיי פירן דורך דירעקט אויפן אייגענעם חשבון. זינט די פּאַרטייען אונדזערע פירן אָן מיט דער קהילה, האָבן זיי אויך אַנטוויקלט אין אַ בריטערן מאָסשטאַב אַלע זייערע טעטיקייטן.

אַ דאַנק דעם נייעם שוווּנג און פאַרנעם וועלכן אונדזערע פּאַרטייען האָבן אַריינגעבראַכט אין דער קהילה און וועלכע האָבן געמאַכט אונדזער אַרטיק ייִדיש לעבן אינטענסיווער און שע־נער, האָט אונדזער היגער אַלס גאַנצער און אויך אַלע זיינע פּאַרטייען, אַנשטאַלטן און אינסטיטוציעס, געווונען אַ סך פּרעסטיזש און ער איז זייער שטאַרק באַקאַנט געוואָרן אין דער ייִדישער וועלט. איז נישט קיין חידוש וואָס אין אַלע תפוצות איז לעצטנס אויפגעקומען, ביי מנהיגים און עסקנים קודם־כל, אָבער אויך ביי קרובים און אַפילו סתם טוריסטן, דער ווילן און אינטערעס צו באַזוכן בוענאָס־אייִרעס און זיך צו באַקענען מיט איר ייִדישן ישוב. זיינען טאַקע אינעם אַרכיוו פון פּרעסע־אויסשניטן ביי דער בוענאָס־אייִרעסער קהילה אין משך פון די לעצטע פינף יאָר, וועלכע מיר האָבן געזומען אין באַטראַכט, פאַרצייכנט לערך הונדערט געסט און באַזו־בערס יערלעך, מענטשן מיט אַ גרעסערער אָדער קלענערער באַדייטונג, יעדער איינער אויף עפעס אַ נעביט פונעם ייִדישן לעבן. דאָס זיינען געווייַנטלעך מנהיגים פון די וועלט־אינסטאַנצן און פּאַרטייען און אויך שליחים פון די אַלערלי אָפּטיילונגען און פאָנדן; שרייבערס און זשורנא־ליסטן; רעזשיסאָרן, שוישפּילערס, זינגערס און טענצערס; אַלערלי ספּעציעלע עמיסאָרן פון מדינת־ישראל, לערערס און כל־המינים אַנדערע געסט. אָט־די אַלע באַזוכערס קומען פון אומע־

טום ווי יידן ווינען, אָבער קודם־כל פון די לאָטיין־אַמעריקאַנער לענדער, פון די פאַראייניקטע שטאַטן און פון מדינת־ישראל. וועגן פריוואַטע באַזוכן פון קרובים און טוריסטן רעדן מיר דאָ נישט, אָבער אויך אַזעלכע קומען נישט זעלטן פאָר און זיי האַלטן זיך באַשיימפערלעך אין איין פאַרמערן.

בכדי צו געבן אַ שטיקל באַגריף וועגן דער חשיבות וואָס עס ווערט צוגעשריבן אונדזער ישוב אין דער יידישער וועלט, וועלן מיר וויטער אונטן אויסרעכענען בלויז עטלעכע פון די זויכטיקסטע פאָליטישע יידישע פיגורן, וועלכע האָבן אונדז באַזוכט אין משך פון די לעצטע פינף יאָר.

אין יאָר 1957 זיינען דאָ געווען: ד״ר יוסף סערלין (געווען מיניסטער פון ישראל און כנסת־דעפוטאַט, אַלגעמיינער־ציוניסט); זלמן שזר (געווען מיניסטער פון ישראל, לייטער פון דער חינוך־אָפטיילונג פון דער יידישער אַגענטור, מנהיג פון מפא״י); ד״ר נחום גאָלדמאַן (פרע־

דעלעגאַטן צום צוזאַמענפאָר פון פאַראייניקטן קאָמפיין אין דער קהילה (1959).

זידענט פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע און פונעם יידישן וועלט־קאָנגרעס, אַלגע־מיינער ליבעראַלער ציוניסט); פינחס ספיר — האַנדלס־ און אינדוסטריע־מיניסטער פון ישראל, פירער פון מפא״י; א כנסת־דעלעגאַציע אין באַשטאַנד פון די דעפוטאַטן: מאיר אַרגוב (מפא״י), שמחה בבה (אַלגעמיינער־ציוניסט), מ. גרינבערג (מיזרחי־הפועל המיזרחי), יוהר הררי (פראָג־רעסיווער ציוניסט), בנימין מינץ (פועלי אגודת ישראל), נחום ניר (אחדות העבודה), און מ. ליאור (סעקרעטאַר פון דער כנסת־פרעזידענץ).

אין יאָר 1958 האָבן אונדז באַזוכט: י. ארטוסקי (בונדישער פירער פון ישראל); ראָזיז האַל־פערין (געווען פרעזידענטין פון „הדסה״ און פרעזידענטין פון וועלט־פאַרבאַנד פון ליבעראַ־לע ציוניסטן); ד״ר ישראל גאָלדשטיין (פירער פון ליבעראַלע ציוניסטן און פרעזידענט פון וועלט־דירעקטאָריום פונעם קרן־היסוד); ריכטער לויס לעווענטאַל (אַלגעמיינער־ציוניסט); הרב א. י. געלמאַן און ד״ר משה קורץ (פירער פון מיזרחי־הפועל המיזרחי); ד״ר יוחנן באַדער (רע־זויזיאָניסטישער כנסת־דעפוטאַט); ד״ר עמנואל ניומאַן (פרעזידענט פון דער אַלגעמיינער ציוניס־

טישער אַרגאַניזאַציע אין נאָרד־אַמעריקע); ד״ר שמשון יוניטשמאַן (רעוויזיאָניסטישער כנסת־דעפוטאַט); ישראל בר יהודה (אינערן־מיניסטער פון ישראל, אַחדות העבודה).

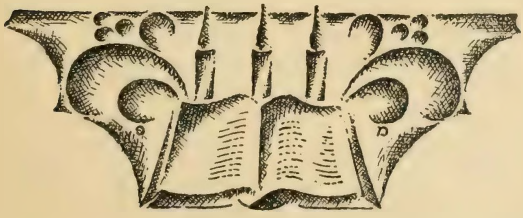
אין יאָר 1959 זיינען בײַ אונדז געווען: ד״ר יוסף סערלין (געוועזענער מיניסטער פון ישראל, אַלגעמיינער־ציוניסט, כנסת־דעפוטאַט); אליהו דאָבקין (קרן־היסוד פרעזידענט און פירער פון מפ״ם); ד״ר נחום גאָלדמאַן; פינחס ספיר; גאָלדע מאיר (אויסערן־מיניסטער פון ישראל, מפא״י); ד״ר יוסף בורג (געוועזענער מיניסטער פון ישראל, כנסת־דעפוטאַט פון מיזרחי־הפועל המיזרחי); קאָלאָנעל הרב שלמה גורן (הויפט־רב פון צה״ל); פרוי רבקה זיף (פרעזידענטין פון וועלט־עק־זעקוטיוו „וויצא״); יוסף קלאָרמאַן (רעוויזיאָניסטישער וויצע־פרעזידענט פון ציוניסטישן אק־ציאָנס־קאָמיטעט); צבי לוריא (הויכער פונקציאָנאָר פון דער סוכנות, השומר הצעיר).

אין יאָר 1960 זיינען דאָ געווען צו גאַסט: ד״ר נחום גאָלדמאַן; אברהם האַרצפעלד (כנסת־דעפוטאַט, פירער פון מפא״י); אבא אבן (מיניסטער פון ישראל, מנהיג פון מפא״י); ס. גוטקע־וויטש (עסקן פון „בונד״ אין די פאַראייניקטע שטאַטן); מנחם געלערטער (הויכער פונקציאָנאָר פון סוכנות, עסקן פון מפא״י); פינחס ספיר; הרב יצחק מאיר לעווין (געוועזענער מיניסטער פון ישראל און כנסת־דעפוטאַט, מנהיג פון אגודת־ישראל).

אין יאָר 1961 האָבן אונדז באַזוכט: ד״ר מ. ל. פערלצווייג (פאָליטישער דירעקטאָר פון ייִדישן וועלט־קאָנגרעס); יעקב זרובבל (וועטעראָן־מנהיג פון אַחדות העבודה־פועלי־ציון [לינקע]); פראָפ׳ אַרטור לערמער (בונדישער פירער פון קאָנאַדע); זלמן שזר (מנהיג פון מפא״י); ד״ר יוסף שוואַרץ (דירעקטאָר פונעם באָנאָס־קאָמפיין אין די פאַראייניקטע שטאַטן); אליהו דאָבקין (מפא״י).

אין יאָר 1962 האָבן דאָ געוויילט: ריכטער טשאַרלז ראָזענבאָום און ריטשמאָנד פראָסקאָ־ווער פון נאָרד־אַמעריקע, פּ. האָלאָנדער, דער פאַרזיצער פון דער קהילה אין שטאָקהאָלם, דער זשורנאַליסט ח. לאַזדייסקי פון מעקסיקע, פראָפ׳ ערנסט חיין, ד״ר ישראל גאָלדשטיין, ישראל־מיניסטער יוסף אלמוגי, ד״ר יעקב צור, לייבל קאַץ פון נאָרד־אַמעריקע, אפרים ברית, יוסף שאַפּירא, ישראל הדר (פון ישראל), ראָפאָל ריבאַ (פון פאַריז) און אַ רייַ אַנדערע חשובע געסט.

ווי מען זעט, זיינען אונדזערע היגע ייִדישע פאַרטייען, אין די לעצטע געצייטלט עטלעכע יאָרן ארויס אויף אַ בריייטן שליאַך פון אויפטוען און דערגרייכונגען און זיי האָבן גוטע פערס־פעקטיוון וואָס ווייטער צו פאַרנעמען אלץ וויכטיקערע און בכבודיקערע פאָזיציעס, סיי אינעם אַרגענטינער ישוב, סיי אינעם וועלט־ייִדנטום. דאָס איז אָבער געדעדט געוואָרן נאָר אויב זיי וועלן אויסמיידן צווישן זיך איבערגעטריבענע שטרייטן און קאָמפן און וועלן פאַרשטיין, ווי ביז איצט, מיטצוארבעטן האַרמאָניש איינע מיט דער אַנדערער לטובת הכלל. אין דעם פאַל וועט זייער טעטיקייט זיין מול־ברכהדיק פאַר דער אַנטוויקלונג פון אונדזער ישוב.

משה האניק

דער זין פון אונדזער נייסטיקן און נעוזעלשאַפטלעכן המשך

דער שרייבער משה קוּיפמאַן האָט אין זײַן פֿאַרנעמיקער און וואָגיקער אַרבעט וועגן דער קולטור־טעטיקייט פון דער קהילה, אַנטפלעקט אַ דעטאַלירט בילד פון קהלישער אַקטיוויטעט אויפן געביט פון ממשיך זײַן אונדזערע אַלטע גייסטיקע טראַדיציעס אויפן באָדן פון נייעם לעבן. ער האָט אויך גרינטלעך באַלויכטן די אידעישע ריכט־ליניע פון די קהילה־עסקנים ביים דורכ־פירן די דאָזיקע אַרבעט אין אַנגעווייזן אויף איר סאָמע עיקר — אויף דעם, אַז זי שטעלט מיט זיך פֿאַר אַ סינטעז פון אַלט און נײַ, פון טראַדיציע און וועלטלעכקייט, פון געראַנגל פאַר אַן אויטאָנאָם געזעלשאַפטלעך לעבן דאָ וווּ מיר געפינען זיך און פון קאַמף פאַר די ציוניסטישע אידעאַלן וואָס בינדן אונדז צו צו מדינת־ישׂראל. מיט אַנדערע ווערטער הייסט עס, אַז די קול־טור־אַרבעט פון דער קהילה איז געפירט געוואָרן אין פולן גייסט פון אינטגראַלער יידישקייט און דערין ליגט דער סוד פון איר דערפאָלג און פון איר אַנזען אין היגן ישוב, ווי אויך אין דער גאַנצער יידישער וועלט.

ווי דער סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה, וועלכער האָט דירעקט אַנגעפירט מיט דער דאָזיקער גאַנצער אַרבעט, וויל איך דאָ מאַכן בלויז אייניקע באַמערקונגען אויפן סמך פון דער דערפֿאָרונג וואָס האָט זיך אַנגעזאַמלט אין משך פון די דריי יאָר, זײַט 1960 ביז 1963, ווייל איך מיין, אַז די דאָזיקע דערפֿאָרונג וועט קענען ברענגען נוצן די נאָכקומע־דיקע אַנפירער פון דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט, פונקט ווי די דערפֿאָרונג פון די פּריערדיקע האָט געבראַכט נוצן אונדזער טעטיקייט.

דאָס יידישע לעבן, פונקט ווי דאָס גאַנצע מענטשלעכע לעבן, שטייט נישט אויף איין אָרט. פאַר אַ קאַלעקטיוויטעט וואָס וויל איינהיטן איר דורותדיקע גייסט־ירושה און דערביי זיין כסדר שעפֿעריש, ברענגט דאָס די שאַרפסטע פּראָבלעמען. עס האָט נישט קיין שום שוועריקייטן און קיין שום פּראָבלעמען דער וואָס האָט נישט קיין נעכטן און לעבט בלויז מיטן היינט, אַנדערש געזאָגט: דער וואָס זאָרגט בלויז פאַר קיום און נישט פאַר המשך. דאָס דאָזיקע פאַלק וואָס וויל אַבער נישט בלויז עקזיסטירן, נאָר וויל אין זיין עקזיסטענץ אויך מיטטראָגן די אַלטע גייסטיקע ווערטן, דאָס פאַלק וואָס וויל נישט לעבן בלויז מיטן היינט, נאָר וויל אויך איינהאַלטן אין זיין זכרון דעם נעכטן — דאָס־אַ פאַלק האָט נישט קיין לייכטע אויפגאַבע און קיין גרינגן וועג און עס מוז שטענדיק שטיין אויף דער וואַך כדי די לאָסט פון זיין נעכטיקער ירושה זאָל עס נישט אַראָפּשלאָגן פון דעם וועג פון היינט און אַזוי אויך פאַרקערט.

איך וויל דאָ אונטערשטרייכן, אַז ווען מען רעדט וועגן נייע וועגן און נייע מעטאָדן אין דער קולטור־אַרבעט דאַרף מען נישט מיינען, אַז דאָס דאַרף געטאָן ווערן בלויז דערפֿאַר וויל די יוגנט פאַרלאַנגט עס. אַוודאי שטויסט אונדז הויפּטזעכלעך די זאָרג פאַר דער יוגנט צו פרווון נייע מיטלען און נייע מעטאָדן פון קולטור־געזעלשאַפטלעכער אַרבעט. אָבער עס איז כדאי, אַז מען זאָל דאָס וויסן: וועג מען נעמט נישט אין אָכט די צייט און די געגנדערטע באַדינגונגען פון לעבן ווירקט דאָס פאַטאַל אויך אויף דער קולטור־אַרבעט צווישן די עלטערע. אויך דער על־

טערער עמיגראַנטן־דור בייט זיך כסדר אין לויף פון לעבן און אויך מיט אים מוז די קולטור־אַרבעט, ווי בכלל די געזעלשאַפטלעכע אַרבעט, מיטגיין און אין אַ געוויסער מאָס זיך צופאַסן צו זייער געענדערטע לעבנס־באַדינגונגען. ווייל מען האָט דאָס דאָזיקע אין אַ געוויסער צייט נישט געזומען אין אַכט און מען האָט אין דער קולטור־טעטיקייט זיך געהאַלטן ביי סטאַטישע מעטאָדן פון פאַר 20־30 יאָר צוריק, זענען אויך גאָר אַ גרויסע צאָל עלטערע ייִדן, ייִדן פון עמיגראַנטן־דור, אַרויסגעפאַלן פון דער קולטור־ספערע און האָבן אויפגעהערט צו זיין אַקטיווע קולטור־קאָנסומענטן. עס איז אַ פאַקט, אַז דער דורכשניטלעכער מאָסן־מענטש קען צוגעווינט ווערן צו אַן אינטענסיוו געזעלשאַפטלעך קולטור־לעבן און ער קען פון דעם דאָזיקן לעבן אַפּגעווינט ווערן.

סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט עפּנט דעם חודש פון ייִדישן בוך ביי דער פּייערונג אין זאַל „אַפּערע״. פון רעכטס אויף לינקס: ד. קולאַקאָווסקי, ש. גלאַזערמאַן, א. גראַקאָפ, א. פרידמאַן, ד״ר ס. קאַמענשיין, מרדכי שטריגלער, טשאַרני.

אַלס ביישפּיל וועל איך ברענגען דעם פאַקט פון אונדזערע אונטערנעמונגען. ס׳איז קלאָר, אַז אונדזערע גרויסע אונטערנעמונגען זענען זאָל פון דער קהילה, אָדער אין זאָל פון אַ טעאַטער, זענען תמיד דורכגעאַנגען מיט אַ סך דערפאָלג. שוין אָפּגערעדט פון אַזעלכע אונטערנעמונגען ווען עס איז אַרויסגעטראָטן אַ גאַסט פון אויסלאַנד, פון ישראל, אָדער וואָס איז געווידמעט אַן אַלגעמיינער יום־טוב־דאָטע אין ייִדישן לעבן. אַזעלכע אימפּרעזעס האָבן תמיד צוגויפגעזאַמלט אַ גרויסע צאָל ייִדן, כן ירבו, און די גרעסטע טעאַטער־זאָלן זענען אָפט געווען צו קליין זיי אַלע־מען אַריינצונעמען. אָבער וועט מיר האָבן געטאָן אונדזער קולטור־אַרבעט האָבן מיר נישט בלויז אין זין געהאַט דעם דערפאָלג פון אָט די אויסנעמלעכע אימפּרעזעס, נאָר מיר האָבן שטאַרק אין זין געהאַט דעם דערפאָלג פון אונדזערע געווויינלעכע אונטערנעמונגען אין די פּעריפּעריעס פון שטאָט און אין גרויס בוענאָס־אייִרעס. וואָרים מיר האָבן פאַרשטאַנען אַז אמתע קולטור־

אַרבעט קען נישט געמאַכט ווערן דורך דעם אויסערגעווייניגלעכן, נאָר דווקא דורך דעם געווייניגלעכן, דורך דעם טאָג־טעגלעכן. האָבן זיך דאָך אונדזערע אבות געגרויסט דערמיט וואָס נישט נאָר זייערע גרויסע און שיינע שילן זענען געווען געפאַקט און איבערגעפולט, נאָר אויך דערמיט וואָס אין יעדן קלענסטן און פאַרוואָרפנסטן בית־המדרשל זענען יידן געזעסן און געלערנט.

וועט מיר האָבן זיך געגומען צוקוקן צו די זונטיק־פרימאָרגן־קורסן אין די געגנטן פון שטאָט, האָבן מיר דערזען, אַז זייער באַזוך קען אונדז נישט צופרידן שטעלן און דאָס האָט אונדז אַלאַרמירט אויף דער געפאַר. אַז אין די געגנטן לעשט זיך דער אינטערעס צום יידישן קולטור־וואַרט. דאָס האָט אונדז באַאומרויקט צוליב אַ סך טעמים און מיר האָבן צווויי מאָל זיך צונויפגעטראָפן מיט די געגנט־עסקנים, כדי זיך דורכצורעדן וועגן דער לאַגע. מיר האָבן זיך אויך צוזאַמענ־

ביים דערעפענען די ביכער־אויסשטעלונג אין יאָר 1957.

געטראָפן מיט די שרייבער און לעקטאָרן כדי געמיינזאם צו געפינען אַ תרופה צו דער דאָזיקער געפאַר. און דאָס איז געווען אַ נוצלעכע זאַך, וויל פון אונדזער דורכשמועסן זיך איז קלאָר געוואָרן, אַז אַ גרויסן חלק אין דער שולד פון געפאַלענעם קולטור־אינטערעס אין די געגנטן טראָגט דער אויבן־דערמאָנטער פאַקט פון נישט נעמען אין אַכט די געביטענע לעבנס־באַדינגונגען פון דעם עלטערן יידן. קאַנקרעט וויל איך דאָ אַנווייזן, אַז אויב אין די אַמאָליקע צייטן איז דער זונטיק־פרימאָרגן געווען די סאַמע בעסטע צייט אויף איינצוארדענען קולטורעלע מסיבות, רע־פעראַטן, וכדומה, האָט זיך דאָס אַבער מיט דער צייט געביטן צוליב אַ רייע סיבות וואָס דאָ איז נישט דאָס פלאַץ זיי אויסצורעכענען. קלאָר איז דערפאַר, אַז אויב מען וויל ווייטער אָנהאַלטן דעם גרויסן מאָסיוו פון די יידן וואָס ווווינען אין די געגנטן אין דער יידישער קולטור־ספערע, דאַרף מען זיך צופאַסן צו די נייע לעבנס־פאַרהעלטענישן און מען דאַרף די קולטור־מסיבות

אייִנאַרדענען אין אָזא צייט וואָס איז פֿאַר זיי מער באַקוועם. וועלן מיר האָבן דאָס געטאָן האָט זיך דער באַזוך אויף די אונטערנעמונגען שטאַרק געהויבן און עס האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די דאָ־זיקע ייִדן, וואָס מען האָט זיי ביי געוויסע זונטיק־פּרימאַרגנס שוין מער נישט געזען, זענען אין אַן אַנדער, מער באַקוועמער צייט פֿאר זיי, יאָ געקומען און מיט באַנייטן אינטערעס זיך אייִנגע־שלאָסן אין דעם קולטור־געזעלשאַפֿטלעכן לעבן פון זייער געגנט.

צום באַדויערן האָבן מיר זיך דאָ אַנגעטראָפֿן אויף א שווערִיקייט וואָס מיר האָבן ביז איצט זי נישט געקענט באַזייטיקן. דער גרעסטער טייל פּונעם עולם וואָלט איצט צום גערנסטן גע־קומען אויף אונטערנעמונגען וואָס וועלן אייִנגעאַרדנט פּרייִטיק צו נאַכטס. די קהילה האָלט זיך אַבער ביי אַ תּקנה לויט וועלכער זי אַרדנט נישט אין קיין שום אימפֿרעזעס, נישט פּרייִטיק צו

דערעפֿענונג פון חודש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1957.
פון רעכטס אויף לינקס: ד״ר ר. נאָוויק, ד״ר א. מבשן ע״ה, צ. פּיינגערש, מ. טורקאָוו.

נאַכטס און נישט שבת אַ גאַנצן טאָג. די קהילה האָט אירע באַרעכטיקטע מאַטיוון פֿאַר אָט דער תּקנה. פון דעסטוועגן, מיין איך, אַז עס וועט להבא מוזן געפּינען ווערן אַן אויסוועג ווי אַזוי אייִנצואַרדענען פּרייִטיק צו נאַכטיקע אימפּרעזעס אין דער פֿאַרם פון אַן עונג־שבת, ביי וועלכן עס זאָל אַפֿגעהיטן ווערן די שבתדיקע אַטמאָספֿערע און נעבן דעם רעפֿעראַט, אַדער קינסטלעריש אויפּטריט זאָל אויך קומען צום אויסדרוק דאָס טראַדיציאָנעל־שבתדיקע.

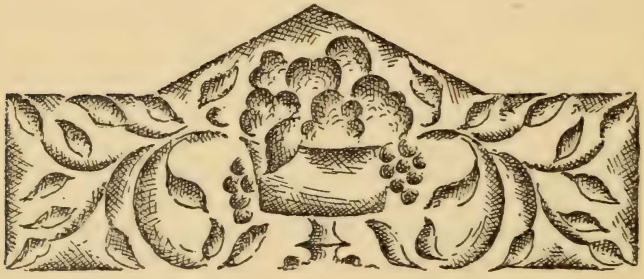
דאָ האָב איך נאָר געברענגט אייַן ביישפּיל וואָס ווייזט ווי אַזוי מען מוז זיך אויך אין דער קולטור־אַרבעט צווישן דעם עלטערן דור שטאַרק רעכענען מיט דער צייט און מיט דעם לויף פּונעם לעבן. אַזעלכע ביישפּילן וואָלטן געקענט געבראַכט ווערן אַ סך. דאָס וואָס ס׳איז נוגע דער צייט פון די אונטערנעמונגען איז פֿאַרשטענדלעך, און אפשר נאָך מער, נוגע דעם אינהאַלט פון די אונטערנעמונגען. מען טאָר נישט אונטערשעצן דעם קולטור־געשמאַק פון די ייִדן אין די

בעגנטן און אוודאי אוך טאר מען נישט גרינגשעצן זייער באַווּסטזיניקייט, ווייל דאָס איז זיך מקום און ברענגט צו פאַטאַלע רעזולטאַטן פאר דער קולטור־אַרבעט.

כאָטש די אַרבעט צווישן דער יוגנט פירט די קהילה דורך אַ באַזונדערן יוגנט־דעפּאַרטאַמענט, דאָך האָט זיך אַרויסגעוויזן, אַז די צוזאַמענאַרבעט פון דעם דערמאָנטן דעפּאַרטאַמענט מיט דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט איז אומגעהייער וויכטיק אוך נוצלעך. אַ דאַנק אַ גאַנצער רייַ מסיבות האָט דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט באַווּיזן אַריינצוציען אין דער יידישער געזעלשאַפט־לעכער ספערע יונגע טאַטעס אוך יונגע מאַמעס, וועלכע זענען שוין צו אַלט אויף צו אונטערליגן דעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט. אָבער זענען נאָך געווג יונג כדי נישט אַריינגערעכנט צו ווערן אין דער קאַטעגאָריע פון עלטערע מענטשן. די דערפאָרונג האָט דעריבער געוויזן, אַז קיין שטרענגע פאַנאַדערגרענעצונג צווישן קולטור־דעפּאַרטאַמענט אוך דעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט קען נישט אוך דאַרף נישט זיין. בייַדע דאַרפן אַרבעטן אין אַ געווּיסער קאָאָרדינאַציע, ווייל בייַדע אַרבעטן דאָך פאַר דעם זעלביקן ציל.

געווּיסע פייערונגען פון טראַדיציאָנעלע יום־טובים, אַדער נאַציאָנאַלע געדענק־דאַטעס וואָס דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט האָט איינגעאָרדנט האָבן טאַקע צוגעצויגן אַ ריזיקן עולם יוגנטלעכע אוך פון אַ פסיכאָלאָגישן שטאַנדפונקט איז געווען זייער וויכטיק וואָס זיי האָבן אין זעלביקן זאַל, אויף דער זעלביקער אונטערנעמונג, זיך געטראָפן מיט זייערע עלטערן, ווי בכלל מיטן עלטערן דור. די דערפאָרונג זאָגט אונדז, אַז יעדער שריט וואָס איז עלול אָפּצושאָפן די באַריערעס צווישן דעם עלטערן אוך דעם יונגערן דור איז געוואַלטיק וויכטיק אוך ער פאַרזיכערט דעם אַריינטריט פון אונדזער יוגנט אין דעם געזעלשאַפטלעכן לעבן וואָס דער עלטערער עסקן איז אַזוי שטאַרק פאַראינטערעסירט ממשיך צו זיין.

ביים איבערנעמען די פונקציע אַלס סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט האָב איך זיך אָנגעטראָפן אויף אַ רייכער טראַדיציע וואָס ס׳האָט איינגעשטעלט דער פריערדיקער קולטור־דעפּאַרטאַמענט מיט דעם סעקרעטאַר אברהם מיטלבערג. עס זענען געלעגן פאַר אונדז אָפן אַ סך אויסגעטרעטענע וועגן אוך אַ סך אויסגעפרוווטע אויפטוען. מיר האָבן זיך באַמיט ממשיך צו זיין דאָס פריערדיקע אוך דערביי אונטערצונעמען נייַע איניציאַטיוון. אונדזער לאָזונג איז געוען: פאַרפעסטיקן די דערגרייכונגען פון די וואָס האָבן געפירט די קולטור־אַרבעט פאַר אונדז אוך דערביי אויסטרעטן נייַע וועגן וועלכע קענען אונדז דערפירן צו אונדזער ציל. מיר ווילן האָפן, אַז די וואָס וועלן קומען נאָך אונדז וועלן אויך נישט דאַרפן אָנהייבן פון דאָס ניי, נאָר זיי וועלן זיך געפינען אויף אַ שטאָפּל פון וועלכן זיי וועלן קענען שטייגן העכער אוך העכער, וייל דאָס איז דער אמתער זין פון אונדזער קולטורעלן אוך געזעלשאַפטלעכן המשך.

משה קויפמאן

די טעטיקייט פון קולטור דעפארטאמענט ביי דער קהילה

איבערבליק און אפשאצונג

אלע ווייסן, אז כאטש דער קולטור־דעפארטאמענט ביי דער קהילה פארנעמט ווייט נישט די גרעסטע פאזיציע אין קהלשן בודשעט, איז ער אבער דער דאזיקער וואס גיט דער קהילה־אינסטיטוציע דעם הילכיקסטן רעזאנאנס און פארשאפט איר די ברייטסטע פאפולאריטעט אין היגן און אין אלוועלטלעכן יידישן לעבן.

די טעטיקייט פון קולטור־דעפארטאמענט איז סיי לויט דער פארם, סיי לויטן אינהאלט, א גייסטיקער אפשפאר פון די דערפארונגען פון א פאר אימיגראנטן־דורות, וואס האבן עקספעריי־מענטירט אויף פארשיידענע שטחים און אופנים און זיך צוריקגעקערט צום פאלקסטימלעכן שורש פון א כלל־ישראלדיקער קולטור־ארבעט; א קולטור־ארבעט וואס באטאנט פונקט אזוי א יידיש־טראדיציאנעלן יום־טוב, ווי אן אניווערסאר פון א יידישן מנהיג און שריפטשטעלער, א היסטארישע דאטע, ווי א יובילי פון א היינטציטיקער פערזענלעכקייט, א קולטור־גשעענישן אין דער פארגאנגענהייט, ווי א ליטעראריש דערשיינונג פון אונדזערע איצטיקע טעג.

דאס אלץ און א סך מער, לויטן פארמעסט און די אספיראציעס, גייט ארײן אין גבול פון דער כלל־ישראלדיקער קולטור־ארבעט פון דער קהילה. א סך קינסטלעכע גרענעצן און בא־גרענעצונגען זיינען דורך דעם אפגעווישט געווארן, און דער עולם האט פאר זיך דערזען א סך א ברייטערע וועלט פון יידישן גייסט, ווי עס האט ווען עס איז און ערגעץ־ווו, געווײזן איין גע־זעלשאפטלעכער קולטור־ארגאניזם. אין דער אמתן, וואלט קיין מאל נישט געקומען צו דעם וואס עס איז, ווען די קולטור־ארבעט פון דער קהילה, וואלט נישט אויסגעפירט דעם רצון פון גאנצן כלל: — צו שאפן א גאנצקייט אין דער כאראקטעריסטישער צעריסנקייט פון יידן ארום יעדן ענין, וואס גייט ארויס פון דער וואכעדיקער און טאג־טעגלעכער זעלבסטפארשטענדלעכקייט. עס וועט דעריבער נישט זיין איבערגעטריבן צו זאגן, אז דאס סאמע איגנארטיקסטע פון אונד־זער לעבן, וואס איז אמנאנטסטן צו אן אייגענעם נוסח, איז די קולטור־ארבעט וואס ווערט אנגעפירט דורכן קולטור־דעפארטאמענט ביי דער קהילה.

עס גייט דא נישט אינעם נוצן קלינגענדיקע סופערלאטיוון פאר דער גרויסצוגיקער נאציא־נאלער טעטיקייט פון דעם קולטור־דעפארטאמענט. פון דעסטוועגן, וואלט געווען א יושר צו מאכן א פארגלייך צווישן די קולטור־איניציאטיוועס פון די בעסטע און דערהויבנסטע קולטור־עכקנים, וואס זיינען פארט געבליבן אנגעווײזן אויף אן ענגן קרייז, אפילו אין דעם גרעסטן גלאנץ־פעריאד, און דעם נאציאנאלן, כלל־ישראלדיקן נוסח פון דער קהילה, וואס האט איינגעפירט די סיסטעמאטישע קולטור־זמנים און פארוואנדלט דעם באגריף „קולטור־גאסט" ממש אין אן אינ־סטיטוציע; האט ארויסגעפירט דאס יידישע ווארט אין די גרויסע טעאטער־זאלן און האט אויף־געווקט א נויטוועדיקייט פאר דעם דאזיקן ווארט ביים ברייטן עולם פון אונדזער ישוב. חוץ דעם אראפערענגען קולטור־געסט, האט די קהילה איינגעשפאנט אלע קולטור־מענטשן, שליחים, שרייבער, קינסטלער, מנהיגים און גייסט־מענטשן, אז זיי זאלן דורך דער קהילה־טריבונע קומען

אין קאָנטאַקט מיט די אַרגענטינער יידן. אַ דאַנק דער טעטיקייט פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט איז בוענאָס־אײַרעס געוואָרן אַ וויכטיקער אדרעס אין דער בריטער יידישער וועלט, און דאָס יידישע אַרגענטינע — אַ פלאַץ פון יידיש־נאַציאָנאַלער גראַוויטאַציע.

וועג מיר גייען צוריק אויף די שפורן פון דער עוואָלוציע — פון חברה־קדישא צו קהילה — שטויסן מיר זיך אָן אויפן סאמע באָגין פון אונדזער געזעלשאַפטלעכקייט. די בולטע סימנים פון דער דאָזיקער פאַרוואַנדלונג לאָזן זיך אָבער אָנטאָפן ממש מיט דער האַנט מיטן מאָמענט וועג עס ווערן געענדערט די קהילה־סטאַטוטן און ס׳ווערט אויסגעווייזלט די ערשטע פארוואַל־טונג אויפן יסוד פון פראָפאָרציאָנעל־וואָלן. די נייַע סטאַטוטן זיינען אָנגערקענט געוואָרן דורך דער רעגירונג דעם 2טן מאי 1956, און אויף מאָרגן האָט די קהילה פאַררופן אַ פּרעסע־קאָנפע־

דער דעקאָראַטיווער אַרײַנגאַנג צו דער אויסשטעלונג פון יידישן בוך אין יאָר 1958, אונטערן צייכן פון צען יאָר מדינת ישראל.

רענץ וועגן דער דאָזיקער געשעעניש. די צייט האָט נאָך דעם באָווײַזן אַז די וואָס האָבן עס געטאָן זיינען געשטאַנען בײַ דער וויג פון אַ נייער וויכטיקייט אין דער יידישער אַרגענטינע. דעם 30סטן מאַרץ 1957 זיינען אָפּיציאַליזירט געוואָרן די וואָל־ליסטעס און דעם 14טן אַפּריל 1957 זיינען פאָרגעקומען די פּראָפאָרציאָנעלע וואָלן. די נייַע פאָרוואַלטונג, צוזאַמענגעשטעלט פון די פאַרשיידענע אידעאָלאָגישע ריכטונגען אויף דער היגער גאַס, מיט אלימלך גוטקין, פּרעזידענט, צבי פיינגערש, געזעלשאַפטס־סעקרעטאָר, אלתר הירש, קאַסיר, און אברהם מיטלבערג, סעקרעטאָר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, האָט איבערגענומען די אָמטן דעם 15טן מאַי פון זעל־ביקן יאָר און זי איז געווען דער אמתער רעפּרעזענטאַטיוועָר אויסדרוק פון ישוב. פון זיינע גייס־טיקע בעזקשאַפטן און באַגערן.

שוין דעם 20סטן מאַי 1957, 5 טעג נאָכן איבערנעמען די אַמטן, האָט די נייַע קהילה־לייַטונג באַשטימט ספעציעלע כובוענצן פֿאַרן ייִדישן טעאַטער, כדי צו דערמעגלעכן אַז אַלע ייִדן זאָלן זען די פֿאַרשטעלונגען. דעם 4טן יוני וועט באַשטימט אַ בייַשטייַערונג פֿאַר א. צייטלינס „אסתרקע" אין מאַריס שוואַרצס קונסט־טעאַטער און דעם 17טן יולי פֿאַר „בלאָנדזשענדיקע שטערן". די פֿאַרוואַלטונגס־זיצונג פון 9טן דעצעמבער 1957 באַשטימט אַ סומע פון 950.000 אַרג. פּעזעס פֿאַרן חודש פון ייִדישן בוך, אייַנקויף פון ווערק בייַ היגע מחברים, זונטיק־קורסן אין קהילה־זאַל און געגנטן, סובוועניע פֿאַרן ייִדישן טעאַטער, סובסידיעס פֿאַר ייִדישע מאַלערס און סטיפּענדיעס פֿאַר סטודענטן.

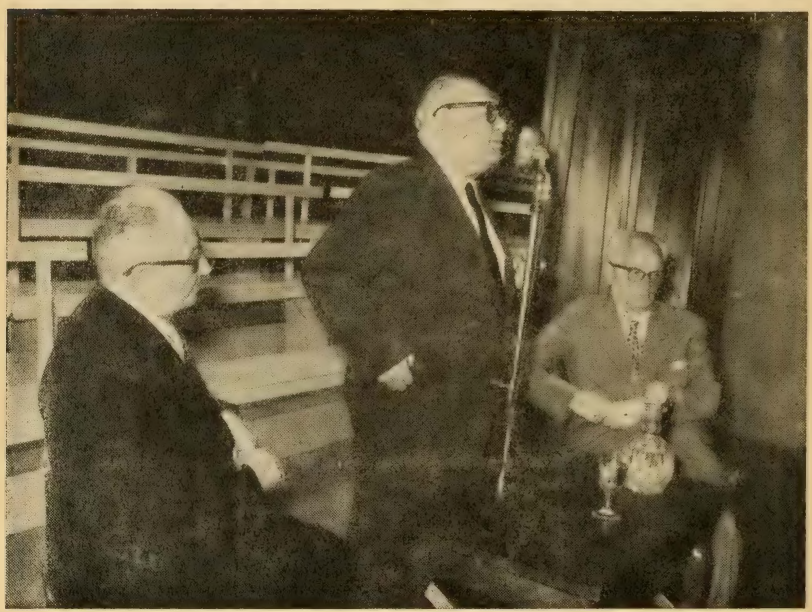
הונדש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1958. לעֶרער, שרייבער אין קהילה־עסקנים בייַ די טישן פון ביכער. דער זעקסטער פון לינקס — דער שרייבער־גאַסט, אפּרים אויערבאַך.

זאָל דאָ אונטערגעשטראָכן ווערן אַז מיר נעמען דאָ אַרויס די דאָזיקע ציפער נאָר לדוגמא, ווייל דאָס איז געווען די אָנפֿאַנגס־פּאָזע פון דער נייַער אַריענטאַציע. די דאָזיקע רעלאַטיווע סומע איז שטאַרק אויסגעוואַקסן מיט דער צייט. אָבּ איז כדאי צו באַמערקן, אַז די קהילה מיט איר קולט־ר־טעטיקייט, איז אַ גרויסע הילף פֿאַר די היגע פֿאַרלאָגן און מחברים, זיי פֿאַרנעמען זייער אַן אָנגעזעענעם פּלאַץ ביים ביכער־אייַנקויף און זיי וועלן פֿאַרשפּרייט מיט גרויס דערפֿאָלג זוויך אויפֿן חשבון פון אַ 50־פּראָצענטיקער הנחה, וואָס איז נאָך דעם אייַנגעפֿירט געוואָרן אין דעם ביכער־חודש.

אויף דער פֿאַרוואַלטונגס־זיצונג פון 26סטן דעצעמבער 1957 הערן מיר שוין אַז: „די קהילה דאַרף נישט בלויז סובסידירן, נאָר אויך אַליין טאָן קולטור־אַרבעט". און שפּעטער זעען מיר ווי מ׳בלייבט נישט ביים רעדן און ביים אָנגעמען באַשלוסן, נאָר עס וועלן אויך געטאָן.

אויף דער זיצונג פון 1טן יאַנואַר 1958 הערן מיר שוין אַ פֿאַזיטיוון סך־הכל פון דער קהילה טעטיקייט פון פֿאַרגאַנגענעם יאָר. מער ווי 50 פּראָצענט פון דער הכנסה איז אויסגענעבן געוואָרן אויף קולטור און חינוך און דער גענעראַל־סעקרעטאַר צבי פּיינגערש שטרייכט אונטער:

„די הוצאות וועיזן, אז מיר זיינען אַ קהילה און די הכנסות, אַז מיר זיינען אַ חברה־קדישא". אויף דער זיצונג פון 19טן מאַרץ 1958 וועלט אַנגענומען אַ בודזשעט פון אַריבער 41 מיליאָן פּעזעס פאַרן לויפנדיקן יאָר. עס וועלט באשטימט אַראָפּצוברענגען דעם עלטער־גאַסט, מרדכי שטריגלער און צוגעוויזן אַ פּייערלעכע סעסיע פון קהילה־ראַט לכבוד דעם 10טן אַניווערסאַר פון מדינת־ישראל. די זיצונג פון 21סטן מאַי באשטימט, אַז די קהילה דאַרף זיך פאַרנעמען מיט די פּראָבלעמען פון דער יוגנט און חינוך. דעם 25סטן יוני וועלן ווידער אַ מאָל באַהאַנדלט טעאַטער־ און יוגנט־פּראָבלעמען און נאָך דעם מיינונגס־אויסטויש און דעבאַטע וועגן יידיש־טעאַטער, ווי אַ וויכטיקער קולטור־פאַקטאָר פון אונדזער ישוב. וועלן אַנגענומען וויכטיקע באַשלוסן פון סובוועניצן און עס וועלט געצייכנט אַ וועג צום יינגערן דור, וואָס דאַרף געווינען וועלן פאַרן

ד״ר משה מערקין שליסט מיט אַ לעקציע דעם קולטור־זמן אין יאָר 1958.
רעכטס: א. מיטעלבערג; לינקס: א. גוטקין.

אַרגאַניזירטן קהילה־לעבן. פון דער דאָזיקער הנחה וויקלט זיך אויס די ערשטע מיטאַרבעט פון דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט און די יוגנט־דעפּאַרטאַמענטן אין די וויטערדיקע יאָרן. היינט צו טאָג שטייט די קהילה מיט בריידע פּיס אַריינגעטאָן אין דער דאָזיקער גרויסער נאַציאָנאַלער אַנ־שטרענגונג אין עס שאַפט זיך ביסלעכווייז דער וויטאַלער גייסטיקער דרייעק פון דער קהילה־טעטיקייט: חינוך, קולטור און יוגנט־אַרבעט.

אויף דער זיצונג פון 29סטן אַקטאָבער 1958 וועלן געמאַכט די צוגרייטונגען צו פייערן דעם 100סטן אניווערסאַר פון יידישן ישוב אין אַרגענטינע און עס וועלט ווידער אַ מאָל דיסקוטירט די אַרבעט פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, און וואָס פאַר אַ יידיש טעאַטער עס דאַרף געשטיצט וועלן. דעם 26סטן דעצעמבער וועלט אויף דער פאַרוואַלטונגס־זיצונג ווידער אַ מאָל געראַדט וועגן שרייבער־געסט און וועגן שלום עליכם־יאָר. אין זעלביקן פּעריאָד וועלט באַשלאָסן צו

שטיצן דעם ייִדישן וועלטער־בונד, וואָס דערשיינט אין ניו־יאָרק; אָ שטיצע פֿאַר די פֿאַרשטע־לונגען אין טעאַטער „סאָלעיל״ (שמעון פינקעלס גאַסטראָלן) מיט 25 און 50־פּראָצענטיקע הנחות אויף די בילעטן; אָ סובוועניע פֿאַרן געזעגענונגס־אויפֿטריט פון חזן משה קוסעוויצקי אין פֿאַס־טעמפּל. פֿאַר קולטור־הצטרכיתן (קורסן, ביכער־אינקויף א״אָנד.) וועלט באָשטימט 883,011.10 פּעזאָס.

אויף דער פֿאַרוואָלטונגס־זיצונג פון 4טן מאַרץ 1959 וועלט געמאָלדן וועגן יעקב גלאַט־שטיינס אָנקום צו דערעפֿענען דעם קולטור־זמן. דער קאָסיר אלתר הירש דערקלערט אז דער בודזשעט פֿאַרן לויפֿנדיקן יאָר איז פֿאַרויסגעזען אויף 69 מיליאָן פּעזאָס. דער באַרג־אַרויף פון דער אָנטוויקלונג פון אונדזער קהילה איז כסדר פול מיט שטרויכלונגען פון פינאַנציעלע שוועי־ריקייטן, דאָס צוימט אָבער נישט די קולטור, יוגנט און חינוך־אַרבעט. ווייל וועגן דאָזיקן פונקט איז תמיד פֿאַראַן אַן איינשטימיקייט צווישן אַלע פֿאַרוואַלטונגס־מיטגלידער. אויף דער זיצונג

בײַם אריינגאַנג צו דער ביכער־אויסשטעלונג אין שלום־עליכם־יאָר.

פון 24סטן יוני וועלט באָשטימט צו סובסידירן אָ וויכטיקע פֿאַרשונגס־אַרבעט פון אָ ייִדישן היסטאָריקער. דעם 15טן יולי וועלט אָנגענומען צו שטיצן מיט 25 טויזנט פּעזאָס די שלום עליכם־אויסשטעלונג פון די „צוישאָ״־שולעס, און 35 טויזנט פּעזאָס אָ חודש פֿאַרן טעאַטער „מיטרע״, און 510,129.18 פֿאַרן חודש פון ייִדישן בוך. דעם 26סטן אויגוסט וועלט אויף דער פֿאַרוואַלטונגס־זיצונג באַהאַנדלט די צוגרייטונגען צום ביכער־חודש. מיט אָ מיינונגס־אויסטויש וועגן דעם אופן צו פֿאַראינטערעסירן דער יוגנט מיט דעם חודש פון ייִדישן בוך, און דער נויטיקייט אַרויסצו־געבן אָ קהילה־בולעטין, אָבער עס וועלט דערביי אונטערגעשטראָכן, אז נישט אַלע גוטע וווּנטשן קענען פֿאַרווירקלעכט ווערן צוליב די פינאַנציעלע שוועריקייטן. דעם 9טן סעפּטעמבער פֿאַרנעמט זיך די פֿאַרוואַלטונגס־זיצונג מיט די פּייערונגען פון די וויכטיקע דאָטעס פון 100 יאָר פון היגן ייִדישן ישוב און 70 יאָר ייִדישע קאָלאָניזאַציע און עס וועלן ווידער אָ מאָל באַהאַנדלט פֿראָגן פון ביכער־חודש. אויף דער זיצונג פון 25סטן סעפּטעמבער 1959 וועלט באָשטימט, אז חיים

גראָדע וועט זיין דער קולטור־גאָסט צו דער דערעפענונג פון ביכער־חודש און עס וועלן באַ־שטימט די דאָטע.

א וויכטיקער קולטור־אָפּשפּאָר און א סימן־מובהק פון דעם באַרג־אַרויף־גאַנג אין דעם אַנט־וויקלונגס־וועג פון היגן קהילה־לעבן זיינען אָן שום ספק די צוויי יאָר ביכער תשי״ד (54־1953) פון איבער 500 זייטן גרויסן פֿאָרמאַט, און תשט״ו (55־1954) פון קרוב 600 זייטן. אין ערשטן וועלט אַנגעווייזן אויפן שער־בלאַט „אַרויסגעגעבן פון דער ייִדישער קהילה אין בוענאָס־אייִרעס״. אין צווייטן יאָר־בוך פיגורירט שוין דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה ווי דער אַרויס־געבער. בייִדע ביכער זיינען צוזאַמענגעשטעלט פון אברהם מיטלבערג, מיט דער רעדאַקציאָנע־לער מיטאַרבעט פון מרדכי בערנשטיין און חיים בראָקאָוש, הילע געציכנט פון יעקב גראָנאָט.

געזו׳ ישראל־אַמבאַסאַדאָר אריה לבבי אויף דער ביכער־אויסשטעלונג (יאָר 1959).

אין יאָר 1960 וועלן נאָך מער באָפעסטיקט די דעמאָקראַטישע, פּראָפּאָרציאָנעלע און רעפּ־רעזענטאַטיווע סטרוקטור פון דער קהילה. דעם 24סטן אַפּריל וועלן דורכגעפירט וואָלן. דעם 10טן מאַי אויף דער לעצטער פאַרוואַלטונגס־זיצונג וועלן פּראָקלאַמירט די נייע פאַרוואַלטונג, מיטן ראש־הקהל: ד״ר טוביה קאַמענשיין, געזעראַל־סעקרעטאַר: אליעזר פרידמאַן, קאַסיר: אַשר גראָקאָפּ און סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט: משה האַניק.

דעם 31סטן מאַי 1960 קומט פאָר די ערשטע זיצונג פון דער נייער פאַרוואַלטונג, דער באַ־טרעף פאָרן חודש פון ייִדישן בוך, זונטיק־קורסן, כאָר, סטיפּענדיעס, רעדנערס און אַנדערע זואָקסט אויס ביז 2,409,440.15 פּעזעס. אויף דער זיצונג פון 9טן יוני וועלן באַשטימט צוויי פּרעמיעס פאָר אַרבעטן לכבוד 100 יאָר ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע און 150 יאָר פון דער מאַי־רעוואָלוציע.

אויף דער זיצונג פון 3טן אויגוסט וועלן באַשטעטיקט דער אָנקום פון חיים גראָדע און באַשטימט די דאָטע פון 15טן סעפּטעמבער פּאָרן אָנהייבן דעם ביכער־חודש. דעם 2טן נאָוועם־

בער 1960 באַזאָרגט זיך שוין די קהילה־פֿאַרוואַלטונג מיטן קולטור־גאַסט פֿאַרן קומענדיקן זמן. עס ווערט געמאַלדן אויף דער פֿאַרוואַלטונגס־זיצונג אַז ד״ר שלמה ביקל וועט זיין דער קולטור־גאַסט פון דער קהילה פֿאַרן יאָר 1961.

דער ביכער־חודש — חברה קדישא — קהילה, אַדער דער גייסטיקער מהות פון אַרגענטינער יידן

דער איבערגאַנג פון דער אַלטמאָדישער חברה־קדישא צו אַ מאָדערנער קהילה אין אַרגענטינע, איז נישט קיין שאָפונג פון איינציקע מנהיגים, אַדער מאָדערניזירער און רעפֿאָרמאַטאָרס, הגם יחידישע אַקטיוויסטן און יחידישע וויזיע האָבן געשפילט אַ גרויסע ראָל אין דער דאָזיקער

לחיים לכבוד דער דערעפענונג פון חודש פון יידישן בוך אין יאָר 1959.

עוואָלוציע. דער דאָזיקער איבערגאַנג איז אַ נאַטירלעכער פּראָצעס אין היגן יידישן לעבן. די חברה־קדישא איז דאָ אפשר בכוונה געגרינדעט געוואָרן לויטן אַלטפֿרענקישן באַגריף פון יידישן שטעטל־לעבן, אָבער זי האָט גלייך אָנגעהויבן גיין דעם וועג וואָס איז נאָך ווייט נישט פֿאַרענדיקט, מחמת בודזשעטאָר איז נאָך אונדזער מאָדערנע קהילה אָנגעווויזן אויף די חברה־קדישא־הכנסות. דער דאָזיקער איבערגאַנג־פּראָצעס האָלט נאָך אָן אין אונדזערע טעג און די טיפּסטע שטרעבונג איז דאָס איבערצוגעבן די נייע יינגערע דורות, ווייל דאָס איז אַ לאַנגער פּראָצעס און אַן עוואָלוציע פון אַ נייער יידישער תפוצה, וואָס האָט אָפֿאַרשט אָפּגעשייכנט דעם ערשטן יאָרהונדערט יידיש לעבן.

די קולטור־אַרבעט פון דער קהילה איז איינע פון די פּובלבוטיקסטע אויסדרוקן פון דער דאָזיקער עוואָלוציע, וואָס ציט איר יחוס פון לאַנגע יאָרן. דער חודש פון יידישן בוך האָט זיך אָנגעהויבן אין 1947 מיט אַ 25־פּראָצענטיקער הנחה אויף די ביכער, אָבער דער ווילן פון אַ

ברייטער פֿאלקס־אַרבעט פֿאר דער ייִדישער קולטור, האָט געדרימלט אַ סך יאָרן, ביי די בעסטע מענטשן פון אונדזער ישוב, וואָס האָבן געשטרעבט אַרויסצופירן די ייִדישע קולטור־אַרבעט פון דער קלייזלדיקער ענגשאַפט. די קהילה איז נישט געווען די אייניציקע פלאַטפֿאָרמע פאר אַזעלכע עקספּערימענטן און פרווון, זי איז נאָר געווען די גרעסטע פלאַטפֿאָרמע, וואָס האָט זיך אַנגענומען, ווייל זי איז אויך אַן שום צוויפל געווען די באַרופענסטע פלאַטפֿאָרמע פֿאַרן דאָזיקן ציל, לויט דער אינגאַרטיקייט און גייסטיקער סטרוקטור פון ייִדישן אַרגענטינע.

די סטאַטיסטישע ציפֿערן פון די ערשטע פֿאָר יאָר אַנטפּלעקן פֿאָר אונדז דעם שווערן באַרג־אַרויף און די לאַנגזאַמע עוואָלוציע פון דעם וואָס איז הייַנט צו טאָג איינע פון די שענסטע גייסטיקע דערגרייכונגען פון ייִדישן אַרגענטינע און וואָס איז פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ מוסטער מיט אַ שם אין דער ברייטער ייִדישער וועלט — דער חודש פון ייִדישן בוך.

דער פֿאָרשטייער פון דער כּינויציפֿאַליטעט ד״ר אַרמאַנדאָ קאָקא, רעדט בעתן אָפּט פון אַנרופן דעם סקוער מיט שלום־עליכם־נאָמען.

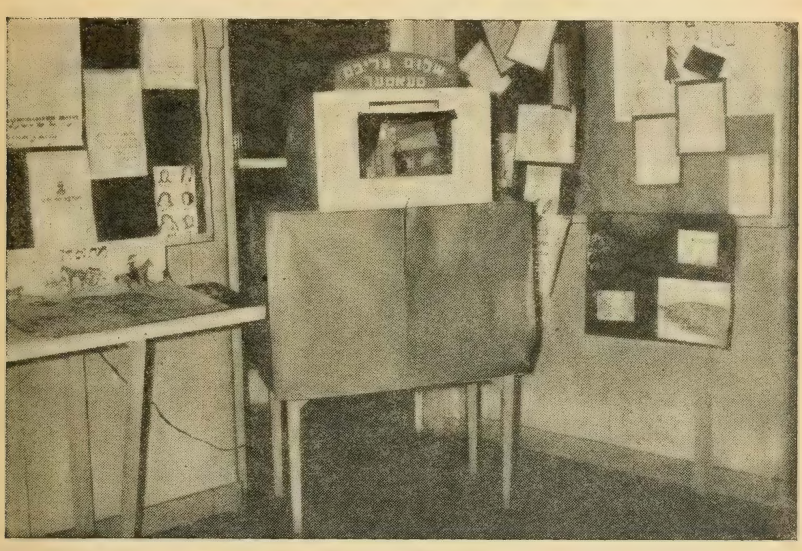
אין די ערשטע פֿאָר יאָר זייַנען נאָך נישט אויפגענומען געוואָרן די ציפֿערן פון דער צאָל קונים און מיר האָבן נאָר דעם אַלגעמיינעם באַטרעף פון פֿאַרקויף מיט אַ הנחה פון 25 פּראָצענט:

יאָר	1947	—	14,917 פּעזאָס
„	1948	—	8,274 „
„	1950	—	21,751 „
„	1951	—	22,339 „

די שוועריקייט פון די ערשטע טריט באַרג־אַרויף אָנטפּלעקן זיך פֿאָר אונדזערע אויגן שוין מיט דעם אַליין, וואָס אין 1948 איז אָפּילו פֿאַראַן אַ היפּשער באַרג־אַראָפּ קעגן די ציפֿערן

פון דעם ערשטן יאָר און די לאַנגזאַמע עוואָלוציע זעט מען פון דעם אַז כאָטש מען האָט איבער־געשפרונגען אַ יאָר צווישן 1948 און 1950, און די ציפער איז מער ווי פאַרטאָפלט געוואָרן, איז אָבער דער אונטערשייד צווישן 51־1950 אַ גאַנץ קנאַפער, אַגב קענען מיר קיין סך נישט לערנען פון די ציפערן, מחמת עס ווערן נישט אָנגענעבן נישט די צאָל קונים און נישט די צאָל פאַרקויפּטע עקזעמפלאָרן. דער באַטרעף אליין איז אין אינפלאַציע־יאָרן אַ קנאַפער בעל־מוסמך.

נישט קוקנדיק אויפן שווערן אָנהייב און דער לאַנגזאַמער עוואָלוציע, האָט זיך נישט אָפּ־געשטעלט דער דאָזיקער איבערגאַנגס־פּראָצעס, וואָס האָט זיך אויסגעריפּט נישט נאָר ביי דעם קהילה־אָנפירונג נאָר אויך ביים בריטן עולם. ירושע ביכער זיינען נישט קיין רעשטלעך שניט־סחורה, וואָס זיינען פאַרקויפלעך בלויז דערפאַר ווייל עס איז אַ מציאה און די סיבה פון אַ פאַר־

אַ פראַגמענט פון דער שלום־עליכם־אויסשטעלונג אין „צווישן", אין שייכות מיט „100יאָר שלום־עליכם" און „25 יאָר צווישן".

גרעסערטן אינטערעס, קען בשום אופן נישט זיין די 25 פּראָצענט הנחה אויף די פּרייזן. אין די ווייטערדיקע פּינף יאָר ווערן שוין אין די סטאַטיסטישע ציפערן אָנגענעבן אויך די צאָל פאַר־קויפּטע עקזעמפלאָרן און די צאָל קונים צוזאַמען מיטן באַטרעף:

פאַרקויפּטע עקזעמפלאָרן	באַטרעף	קונים
יאָר 1952 — — — — — — 1,083	71,185	870
„ 1953 — — — — — — 2,660	93,756	1,019
„ 1954 — — — — — — 3,015	121,569.75	1,182
„ 1955 — — — — — — 4,133	159,633.85	1,356
„ 1956 — — — — — — 4,346	226,831.25	1,555

פון די דאזיקע ציפערן קענען מיר נאכפאלגן דעם וויטערדיקן בארג־אראויף פון א קולטור־עקספערימענט, וואס איז דער עכטסטער אויסדרוק פון וואלונטאריישער עסקנות און ארגאניזאציאנעלן אנשטרענג אין אזא גרויסשטאטישן יידישן ישוב, ווי בוענאס־איירעס מיט איר אויסערגעווענלעך צעשפרייטער פעריפעריע און הינטערשטעליקן טראנספארט. יידישע מענטשן פון גרויס בוענאס־איירעס דארפן באמת האבן א טיפן אינטערעס צו קומען אין די סוף־וואך טעג און נאך מער אין די מיטנוואכעדיקע אוונטן צו דעם ביכער־ירייד אין דעם קהילה־בנין, און מיר זעען אז די צאל פון די וואס האבן דאס געטאן איז געשטיגן פון יאר צו יאר, לאנגזאם אין מעטאדיש, ווייל עס זיינען דארט נישט בלויז פארקויפט געווארן ביכער, נאר עס איז אויך געשאפן געווארן די וואראעמע אטמאספער פון א מין מאדערנעם בית־המדרש, וואס איז די גרעסטע צוציונגס־קראפט פאר א יידישן מענטשן אין זיין גרויער טאג־טעגלעכער וואכעדיקייט און אפגעריסנקייט פון גייסטיקע ענינים.

סיום פון די שלום־עליכם־פייערונגען.
עס רעדט: מאָרק טורקאָוו. עס זיצן: א. מיטלבערג, י. יאנאסאוויטש, מ. שענדעריי.

א גרויסן שריט פארויס, איז געמאכט געווארן מיטן איינפירן א 50־פראצענטיקע הנחה אויף ביכער פון היגע פארלאגן (וואס איז חל אויף ביכער ביז 400 פעזעס) און 25 פראצענט אויף אויסלענדישע ביכער. מיר זעען עס פון די ציפערן אין די וויטערדיקע דריי יאר:

	פארקויפטע עקזעמפלארן	באטרעף	קונים
יאר 1957	12,027	532,425.75	3,775
„ 1958	12,835	645,746.75	3,832
„ 1959	15,093	1,296,209.70	4,413

דער ערשטער איבערגאנג פון יאר 1956 צו 1957 וויזט אן אינטערשייד פון פארקויפטע ביכער פון 4,346 ביז 12,027, כמעט דריי מאל אזוי פיל אין איבער צוויי מאל אזוי פיל קונים.

פון 1,555 אויף 3,775; דער וויכטערדיקער באַרג־אַרויף איז ווידער א מאל א לאַנגזאַמער און מעטאַדישער.

פּאַרן יאָר 1956 האָבן מיר שוין ווי ס׳איז פּריִער צו זען, נישט בלויז די גלאַבאַלע ציפערן, ווי אין די פּריִערדיקע יאָרן, נאָר עס ווערן שוין אַנגעגעבן אויך די לשונות פון די ביכער. די צאָל ספּרים און אויך דעם קולטור־אָפּצווייג פון די ווערק. מיר קענען פון די דאָזיקע ציפערן נאָכפּאָלגן די אָריענטאַציע פון דער קולטור־טעטיקייט אויך אויפן נייעם דור, וואָס איז אפשר איינער פון די שווערסטע און ריזיקאַלישסטע פּאַרמעסטן. צום ערשטן מאל באַווייזן זיך פּאַר אונדז קאָנקרעטע ציפערן פון פּאַרקויפּטע ביכער אויף שפּאַניש פון יידישן אינהאַלט און אויף עִבֿרית. די קונים און קאָנסומענטן פון די שפּאַנישע ביכער, זיינען אָן שום ספק די יונגסט. זיי זיינען אויך לויט אַלע וואַרשיינלעכקייטן די הויפּט־אָפּנעמער פון די ביכער אין עברית. און אפשר אויך טיילווייז פון ספּרים.

אין 1956 זיינען אויף די 4,346 עקזעמפּלאָרן פּאַרקויפּט געוואָרן 250 ספּרים און 609 בי־כער אין עברית. יידישע ביכער זיינען פּאַרקויפּט געוואָרן 2,012 לויט דער פונאַנדערטיילונג:

בעלעטריסטיק	1,040
חורבן ליטעראַטור	161
קולטור־היסטאָרישע	635
קינדער־ליטעראַטור	176

די 1,466 פּאַרקויפּטע ביכער אין שפּאַניש פון זעלבן יאָר טיילן זיך:

בעלעטריסטיק	791
חורבן ליטעראַטור	88
קולטור־היסטאָרישע	518
קינדער ליטעראַטור	69

אין 1957 מיט דער פּאַרגרעסערטער הנחה אויף היגע ביכער, וויזט די איינטיילונג פון די 12,027 פּאַרקויפּטע עקזעמפּלאָרן אויף א בולטער פּאַרגרעסערונג פון דער צאָל שפּאַנישע בי־כער, אין דער צייט, וואָס די צאָל ספּרים האָלטן אויף די פּאָזיציעס מיט א שטייגנדיקער טענ־דענץ: ספּרים — 345; ביכער אין עברית — 720; יידישע ביכער — 4395; שפּאַנישע — 6,537.

אין 1958 זיינען אויף דער אַלגעמיינער צאָל פון 12,835 ביכער פּאַרקויפּט געוואָרן 464 ספּרים און 587 ביכער אין עברית; ביכער אין יידיש — 5,084; אין שפּאַניש — 6,700. די איינ־טיילונג פון די יידישע ביכער לויט די קולטור־אָפּצווייגן זיינען:

בעלעטריסטיק	2,966
חורבן ליטעראַטור	472
קולטור־היסטאָרישע	1,296
קינדער ליטעראַטור	350

די שפּאַנישע ביכער טיילן זיך אין:

בעלעטריסטיק	3,625
קולטור־היסטאָרישע	2,652
חורבן ליטעראַטור	423

די פּונאַנדערטיילונג פון דער אַלגעמיינער צאָל — 15,093 פּאַרקויפּטע ביכער אין 1959, נייט אין דער זעלבער ריכטונג: ספּרים — 638, עברית — 1,155, ייִדיש — 5,621, שפּאַניש — 7,678.

די פּונאַנדערטיילונג פון די ייִדישע ביכער איז:

בעלעטריסטיק	3,839
חורבן ליטעראַטור	410
קולטור־היסטאָרישע	1,372

די שפּאַנישע ביכער טיילן זיך אײַן:

בעלעטריסטיק	4,563
קולטור־היסטאָרישע	2,556
חורבן ליטעראַטור	559

דער לעצטער יאָר פון דער פּעסטעשטעלטער סטאַטיסטיק, לויטן יאָר־בוך פון קהילה־אַרכיוו — 1960, ווייזט אַן די זעלבע טענדענץ פון דער אַלגעמיינער צאָל פּאַרקויפּטע ביכער — 17,035 זיינען 170 ספּרים, און 1327 אין עברית; די צאָל שפּאַנישע — 9,994; ייִדישע — 5,004.

מיר נעמען אָן, אַז די הויפּט־קאָנסומענטן פון די שפּאַנישע ביכער זיינען די יוגנט, אָן שום ספֿק זיינען זיי עס אויך, אין אַ גרויסער מאָס פון עברית. די איינטיילונג פון די שפּאַנישע בי־כער איז:

בעלעטריסטיק	6,261
קולטור־היסטאָרישע	3,186
חורבן ליטעראַטור	547

די ביכער אין עברית ווערן אָנגענומען אין זייער אַלגעמיינער צאָל. בכלל קען מען נישט מעסטן לויט די ציפערן פון די ביכער דעם גייסטיקן אומרו און די אַריענטאַציע פון דער יוגנט, פונקט ווי מען קען פון דעם נישט זיין אין גאַנצן זיכער, אַז אַלע קונים זיינען טאַקע געווען בפועל ממש די יוגנטלעכע גופא, אַדער פאַר מאַנכע פון זיי האָבן עס באַצאָלט די עלטערן. אונד־זערע היגע קינדער ווערן איבערהויפּט צופיל פאַרזאָרגט מיט כל גוטס דורכן עלטערן פּיאָנערן־דור, און די קהילה גופא, ווי דער אַרגאַניזירטער אויסדרוק פון ישוב, האָט די לעצטע יאָרן גע־מחט ווערן אַ גייסטיקער קהלשער טאַטע פון דער יוגנט, וואָס ווען אויסרינען צווישן די פּינגער, אויב מען ווען נישט טאָן אַלץ וואָס איז מעגלעך און אַפילו דאָס אוממעגלעכע זיי צו דערהאַלטן בײַם ייִדישן לעבן, אויב עס איז אַבער גלייכצייטיק אַ פּריידיקער אָנזאָג דער פּאַרקויף פון 9,994 שפּאַנישע ביכער פון ייִדישן סך־הכל, ווערט אַבער אַ ביסל אומעטיקלעך פון דער צאָל ייִדישע ביכער — 5,004, וואָס זיינען איינגעטיילט:

בעלעטריסטיק	3,286
חורבן ליטעראַטור	160
קולטור־היסטאָרישע	1,558

עס איז אַבער פאַראַן אַ באַרעכטיקטע סיבה פאַר דער קליינער צאָל פּאַרקויפּטע ביכער אין ייִדיש. די היגע ביכער, וואָס זיינען צוגענגלעך אין פּריין, ווערן גאָנץ אָפטמאָל פּאַרשפּרייט דורך די פּאַרלאָגן גופא און די אויסלענדישע זיינען נישט צוגענגלעך צוליב די הויכע פּריין, ספּע־ציעל די וואָס קומען פון נאָרד־אַמעריקע און זיי זיינען טאַקע מיט גאָלד (דאָלאָרן) צוגלייך.

כאַראַקטעריסטיש פאַר דער כּלל־ישׂראלדיקער קולטור־אַרבעט פון דער קהילה זיינען די 170 פאַרקויפּטע ספּרים, וואָס זיינען אויך אַ טייַערער אַרטיקל וואָס איז ממש נישט בנמצא מחמת דאָס־הי דרוקן זיך נישט קיין ספּרים און וועגן די אויסלענדישע ביכער מיר שוין באַמערקט. די אַלגעמיינע צאָל פאַרקויפּטע עקזעמפּלאַרן אין 1960 איז — 17.035; קונים — 5.063 און דער אַלגעמיינער באַטרעף — 2.057.726 פּזעוס. אין 1961 זיינען צום ערשטן מאָל איינגעפֿירט געוואָרן קיאָסקן צו באַרקויפן מיט אַ הנחה יידישע מוזיק־פּלאַטן, וואָס האָבן גע־האָט אַזאַ דערפאָלג, אַז זיי וועלן שוין בלייבן אַ שטענדיקער באַשטאַנדטייל פון ביכער־חודש.

יעקב גלאַטשטיין געזעגנט זיך מיט דער קהילה־פאַרוואַלטונג בעת אַ פייַערלעכער מסיבה.

דער ביכער־חודש ווי אַן אייגנאַרטיקע יידישע קולטור־אינסטיטוציע

אויף אַפּצושאַצן אין זיין גאַנצן פאַרנעם און באַדייט דעם ביכער־חודש און זיין גייסטיקע ווירקונג איפן ישוב, וואָלט מען געדאַרפט האָבן אין זינען, אַז הינטער די ציפערן פון די פאַר־קויפּטע ביכער איז פאַראַן עפּעס מער ווי אַ געווינלעכער ביכער־יריד. דער פאַרהעלטנישמעסיק קליינער קהילה־זאָל און דער פּאָיע, ווערט במשך פון דאָזיקן פּעריאָד פאַרוואַנדלט אין אַ מאַ־דערנעם בית־המדרש און קולטור־ווינקל, וווּ מען קומט הערן אַ יידיש וואָרט, אַ יידיש ליד, אַ קאָנצערט און מען קומט אויך סתם אַזוי, ווייל די אויסערלעכע דעקאָרירונג פון זאָל פון דער אויסשטעלונג איז אַ מאָדערנע ווערסיע פון יידישער פּאָקן־טרעגערייַ. און עס ווערט דורך דעם אין קהילה־בנין רעסטאָווירט אויף אַ מאָדערנעם און געשמאַקפולן אופן דאָס אַלטע און אייַ־ביקע פון יידישן סטיל און נוסח. אַ שלל יידישע ענערגיע, גייסטיקע בענקשאַפטן און חלומות ווערן אַרייַנגעלייגט אין דער דאָזיקער ביכער־אויסשטעלונג, וואָס ווערט באַגלייט במשך פון אַ פולן חודש פון קולטור־אימפּרעזעס פון יידישן אינהאַלט. אַ גרויסע גייסטיקע עשירות ליגט אין דאָזיקן קאָלעקטיוון קולטור־אָנשטרענגונג. סיי די קולטור־געסט פון דער גרעסטער קאַטעגאָריע

ווי אונדזערע לאָקאַלע כוחות קומען אין קאָנטאַקט מיטן ברייטן עולם פון דער קהילה־טריבונע, אין מען פֿאַרזעט נישט דערבייַ קיין שום שיכט אין יידישן לעבן און אַלע קולטור־נויטוועניקייטן פֿון עלטערן און יינגערן דור.

די ווירקונג פון ביכער־חודש האָט אויך אָנגעשלאָגן אין די ווייטע פּראָווינץ־ישובים. דורכן וועד־הקהילות זיינען דורכגעפֿירט געוואָרן א גאַנצע רייַ לאָקאַלע ביכער־אויסשטעלונגען אין גרעסערע און קלענערע פונקטן. די דאָזיקע טענדענץ שטאַרקט זיך פֿאַר די לעצטע יאָרן, און הלוואי זאָלטן נאָר געווען אַזוי פיל מעגלעכקייטן, וויפל בעלנים עס זיינען פֿאַראַן אויף אייניצן אָרטעניען ביי זיך אויפן פלאַץ לאָקאַלע ביכער־אויסשטעלונגען.

דער דעקאָראַטיווער אַריינגאַנג צו דער ביכער־אויסשטעלונג אין הערצל־יאָר (1960).

דער ביכער־חודש פון דער קהילה איז עפּעס מער ווי אַן אָנשטרענגונג צו פֿאַרשפּרייטן א ביסל מער יידישע ביכער. ער איז דער לעבעדיקער נערוו פון קולטור־זמן פון דער קהילה, וואָס גיט אויך אימפּולס פֿאַרן לעבעדיקן יידישן וואָרט אויף די זונטיק־קורסן אין קהילה־זאָל, אין צענטער און אין די געגנטן און פֿאַרשטעט פון גרויס בועניאָס־אייראָס. עס איז נישט בלויז א סטימול פֿאַרן ברייטן עולם, נאָר אויך פֿאַר די עסקנים, און דער קהילה־אָנפּירונג גופא. אַן דעם ביכער־חודש, וואָלט נישט געווען קיין כוח און קיין השגה פֿאַר אַזאַ גרויסצוגיקן קולטור־פֿאַרמעסט.

זינט 1953 איז צוזאַמען מיט די פֿאַרקויפּטע ביכער, אָנגעגעבן די צאָל באַזוכער אויפן בי־כער־חודש, וואָס שפּיגלען־אַפּ אויף זייער אופן די קאָלאָסאַלע אָנשטרענגונג פון גאַנג באַרג־אַרויף:

1953	— — — — — — — — —	5,259 באזוכער
1954	— — — — — — — — —	5,053 „
1955	— — — — — — — — —	4,376 „
1956	— — — — — — — — —	5,968 „

אין יאָר 1957 זיינען שוין אָנגעגעבן באזוכער אַן ערך — 12,000, אין 1958 אַן ערך פון 13,500, אין די וויטערדיקע יאָרן ווערט נישט אָנגעגעבן די צאָל באזוכער, ווייל אין די אָוונטן פון ביכער־חודש ווערן ממש צעשפּאָרט די וועגט פון דעם קליינעם זאָל און פּאָיע, וואָס איז אי־בערגעפולט און רוישט ווי אַ בינשטאָק.

דער עולם קויפט ביכער און ספּרים. חודש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1960.

קולטור־פּראָגראַמען ביים „חודש פון ייִדישן בוך" אין די יאָרן 62־1956

אין די אַמאָליקע צייטן האָט מען זיך ביי ייִדן נישט באַגנוגנט מיטן לערנען ביחידות. דאָס איז געווען דער קנין פון לומדים — אינדיווידואַליסטן. דער גרויסער פּאַרדינסט איז געווען נישט אַזוי דאָס לערנען אַליין, נאָר מרביץ תורה ברבים צו זיין; לערנען בציבור און שאָפן דאָס וואָס מיר וואָלטן הייַנט באַצייכנט ווי אַ געזעלשאַפטלעכן אָמביענט אַרום דעם תורה־לערנען. דאָס לערנען אין בית־המדרש בין מינחה למעריב ביי מתנגדים און ביי די חסידישע טישן, די וואַנדערנדיקע מגידים, זיינען פאַקטיש געווען די וועגווייזער פון דער היינטיקער קולטור־טעטיקייט. עס איז שוין דאָ אָנגעוויזן, אַז די ייִדיש־וועלטלעכע קולטור, וואָס האָט זיך געהאָט צופיל אָפּגעקערט פון טראַדיציע, האָט זיך נאָר גיך אַרומגעזען אויפן טעות. די עפּנטלעכע קולטור־טעטיקייט פון דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה איז אין דער הינזיכט שוין געקומען מיט אַ פּאַרטיקער און אויסגעשטאַנענער אָריענטאַציע, און דאָס וואָס מען האָט נישט געדאַרפט בלאָנדזשען האָט געבראַכט קפּיצת־הדרך צו דעם דערפאָלג.

כראָנאָלאָגיש הייבן מיר אָן מיטן קולטור־זמן פון 1956, מיטן דערעפענען דעם „חודש פון ייִדישן בוך", וואָס האָט זיך אָנגעפאָנגען דעם 9טן אויגוסט אין קהילה־זאַל מיט די אַרויסטריטן פון סעקרעטאָר פון קולטור־דעפאַרטאַמענט אַברהם פּאָליאַקאָוו און ראש־הקהל ד״ר אַברהם מיבשן ז״ל. יעקב באַטאַשאַנסקי האָט רעפערירט א. ד. ט. „דער מצב פון דער ייִדישער ליטעראָטור היינט צו טאָג". די טאָג־צייטונגען און די ייִדישע אויסגאַבעס פון הי און אויסלאַנד זייַנען פול מיט אָפּהאַנדלונגען — עס איז פונקט אויסגעפאַלן דער 10טער יאָר פונעם חודש פון ייִדישן בוך. דעם קינסטלערישן טייל האָט אויסגעפירט מיט געזאַנגס־נומערן יעקב פּעלער, פּיאַנע באַגלייטונג: יאַשאַ גאַלפּערין.

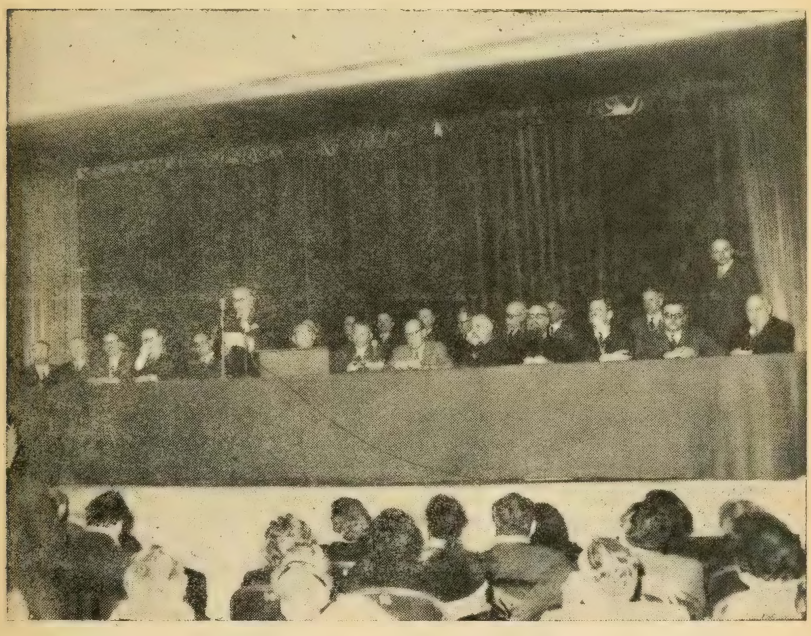
דעם 12טן אויגוסט טרעט אַרויס פּראָפּ׳ שדמי א. ד. ט. „העברעישע אויפשריפטן דער־ציילן" (אַרכעאָלאָגיע אין ישראל) און מיט געזאַנג־נומערן — ציפּורה וואַלדמאַן, פּיאַנע־באַגלייטונג — מ. סאַרין, אַריינפיר — ד״ר ר. ש. נאַוויק, וויצע־פּרעזידענט פון דער קהילה. דעם 15טן אויגוסט טרעט אַרויס ד״ר בערל פרימער, וואָס גיפּעניט זיך דעמאָלט אין לאַנד אין שליחות פון איחוד־עולמי, פּועלי־ציון, מפא״י, א. ד. ט. „העברעיש און ייִדיש אין ישראל, מיט געזאַנג־נומערן — ברוך גראָבאָווסקי, פּיאַנע־באַגלייטונג — יאַשאַ גאַלפּערין, און אַריינפיר־וואָרט פון פּראָווואַלטונג־מיטגליד משה האַניק. דעם 19טן אויגוסט טרעט אַרויס ד״ר טוביה קאַמענשיין א. ד. ט. "A. D. Gordon – Un profeta moderno" און ישראל גוטמאַן אויף דער זעלבער טעמע אין ייִדיש: „א. ד. גאָרדאָן, צו זיין הונדערטסטן געבורטסטאָג". דעם אַריינפיר־וואָרט צום גאָרדאָן־אָפּט האָלט דער געזעראָל־סעקרעטאָר פון דער קהילה אינזש. נהמן ראָזיזקאָווסקי. דעם 22סטן אויגוסט טרעט אַרויס פּראָפּ׳ שאַלמאַן א. ד. ט. "Literatura Judía en Castellano y Literatura Judía en Idish" און משה שענדעריי א. ד. ט. „דער חינוך און זיין השפּעה אויף דער וועלט־ליטעראָטור". דעם אַריינפיר־וואָרט האָלט דער פּראָווואַלטונג־מיטגליד ברוך ישמח.

דעם 26סטן אויגוסט וועט דורכגעפירט אַ העברעישער פּרימאָרגן, מנשה דובשני טרעט אַרויס א. ד. ט. „איזהו הספר הטוב?". דעם קינסטלערישן טייל פירט אויס דער קוואַרטעט „כינור", מיט פּיאַנע־באַגלייטונג פון יאַשאַ גאַלפּערין און אַריינפיר־וואָרט פון ראש־הקהל ד״ר א. מיבשן ז״ל. דעם 29סטן טרעט אַרויס ד״ר מאַטעאָ גאַלדשטיין א. ד. ט. "Problemas legislativas en Israel" און חיים פינקעלשטיין א. ד. ט. „דער ייִדישער לערער אין דער נייסטער ייִדישער ליטעראָטור", מיטן אַריינפיר־וואָרט פון פּראָווואַלטונג־מיטגליד משה גאָראָדישט.

דעם 1טן סעפּטעמבער האָט אויפגעטרעטן דאָס „יונג ייִדיש טעאַטער" ביים קולטור־קאָנגרעס מיט די איינאַקטערס: „דער בער" פון א. טשעכאָוו, „מיין וויב מאַכט קראַנק דעם דאָקטער" פון טונקעלער, אונטער דער רעזשי פון יוסף מאָורער און געזאַנג און רעציטאַציע פון משה אייכבוים און שמואל מיאַדאָוויניק, פּיאַנע־באַגלייטונג — רבקה גוטריימאַן. דעם 2טן סעפּטעמבער איז אַרויסגעטראָטן שמואל ראָזשאַנסקי א. ד. ט. „100 יאָר ד״ר שלמה עטינגער", רעציטאַציעס — זלמן הירשפעלד, אַריינפיר־וואָרט — באַרוואָלטונג־מיטגליד יואל ווייַנערמאַן. לויט די אויסגערעכנטע קולטור־אימפּרעזעס במשך פון צוויי חדשים וואָס נעמען אַרום כמעט אַלע ייִדיש־גייסטיקע אינטערעסן, געהאַלטן אין ייִדיש, שפּאַניש און עבֿרית, קען מען זען אַז די קהילה שטייט אין איר קולטור־אַרבעט מיטן פּנים צו אַלע מעגלעכע ייִדישע שיכטן, עלטערע און ייִנגערע. וועגן סיום פון ביכער־חודש פון 1956 איז כדאי אָפּצושטעלן זיך, מחמת דער דע־מאָלטיקער ישראל־אַמבאַסאַדאָר ד״ר אַריה קובאָווי האָט אין זיין פּאַרטראַג „וווּנדן פון אַ פּרייַנד" באַריכט געזעלשאַפּטלעכע תוך־פּראָבלעמען פון אונדזער ישוב, וואָס האָבן געפונען אַ בריטן אָפּקלאַנג אין אונדזערע היגע אויסגאַבעס. עס זיינען אויפן אָוונט אַרויסגעטראָטן דער סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט אברהם פּאָליאַקאָוו, און דער ראש־הקהל ד״ר א. מבשן ז״ל, און יהודית מאַרעצקאַ מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט, באַגלייט אויף פּיאַנע פון יאַשאַ גאַלפּערין. דער סיום איז דורכגעפירט געוואָרן דעם 9טן סעפּטעמבער און די דערעפענונג דעם 9טן אויגוסט. אַ פולער חודש איז דער פּאַרהעלטנישמעסיק באַשיידענער זאָל פון דער קהילה געווען אַן אמתער

יריד. פֿאַרנאַכט — די ביכער־אויסשטעלונג, און נאָך דעם — די קולטור־אימפּרעזעס, וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייער פֿאַרשיידנארטיקייט און בריטן קולטור־האָריזאָנט.

דאָס קולטור־פֿראָגראַם פונעם ביכער־חודש פֿאַרן יאָר 1957, האָט זיך אָנגעהויבן דעם 28סטן אויגוסט. אויפֿן דערעפֿענונגס־אָוונט זיינען אַרויסגעטראָטן ד״ר ר. ש. נאָוויק, סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט און דער ראש־הקהל ד״ר א. מיבשן ז״ל. דעם פֿאַרטראָג „דאָס ייִדישע בוך און דער ייִדישער לייענער״ האָט געהאַלטן מאַרק טורקאָוו, און מיט געזאַנג־נומערן איז אַרויסגעטראָטן יהודית מאַרעצקאַ, מיט פּיאַנאָ־באַגלייטונג פון יאשאַ גאַלפּערין. זונטיק דעם 1טן איז דורכגעפֿירט געוואָרן א העברעישער פּרימאַרגן מיט א פּאַרטראָג פון פּראָפּ׳ שדמי „על חומותיך ירושלים״, געזאַנג פון קוואַרטעט „כינור״, פּיאַנאָ־באַגלייטונג פון יאַשאַ גאַלפּערין אוו

דערעפֿענונג פון חודש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1960.

אַרײַנפֿיר־וואָרט פון ד״ר ר. ש. נאָוויק, מיטוואָך דעם 4טן סעפּטעמבער איז אַרויסגעטראָטן ש. רַאָזשאַנסקי א. ד. ט. „קולטור־פֿאַזיציעס אין פֿאַרשיידענע ישובים״ (פון א רייזע איבער די לענ־דער), געזאַנג — יעקב פּעלער, פּיאַנאָ־באַגלייטונג — יאשאַ גאַלפּערין, דערעפֿענונג־וואָרט פון מ. יונגערמאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט. זונטיק דעם 8טן סעפּטעמבער — א רע־פֿעראַט פון משה שענדעריי „די טראַגישסטע ייִדישע ספֿרים״ (צוויי הונדערט יאָר נאָכן וויכוח איז קאַמעניעץ), רעציטאַל פון מאָריס שוואַרץ, דערעפֿענונג — ראובן פּעפּערמאַן, פּראָ־סעקרע־טאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט. זונטיק דעם 13 סעפּטעמבער, פּאַרטראָג פון משה שטיינבערג־שריפֿט „דער עם־הספֿר צוריק צום ספֿר״, מיט געזאַנג פון רבקה קליניצקא, פּיאַנאָ־באַגלייטונג — לעאָן ווייַנער, דערעפֿענונג — זלמן הירשפּעלד, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט. מיט־

זואָך דעם 18טן סעפטעמבער טרעט אַרויס ד״ר מיבשן ז״ל מיט אַ פּאַרטאַנ: „דער אייביקער בונד מיט ישראל״ (100 יאָר פּרע־ציוניסטישע עליות), רעציטאַל — זלמן הירשפעלד, דערע־פענונג — ד״ר ב. לערנער, וויצע־פּרעזידענט פון דער קהילה. זונטיק דעם 22סטן סעפטעמבער, רעפּאַרט פון יעקב באַטאַשאַנסקי: „די בעסטע 24 יידישע ביכער״, רעציטאל פון יוסף בולאָוו, דערעפענונג — יקותיאל בערנשטיין, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

דעם סיום פון ביכער־חודש פּאַרן יאָר 1957 איז דורכגעפירט געוואָרן מאָנטיק דעם 30סטן סעפטעמבער מיטן אַרויסטריט פון סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ד״ר ר. ש. נאָוויק און ראש־הקהל ד״ר אַברהם מיבשן ז״ל, און דער גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער קהילה צבי סיינ־געשט. דער ישראל־אַמבאַסאַדאָר ד״ר אריה ל. קובאָווי האָט געהאַלטן אַ פּאַרטאָג א. ד. ט. „גייסט און סענטימענט אין דער יידישער אַרגענטינע״, און סאָראַ גאָרבי מיט דער פּיאַנ־בא־גלייטונג פון יאָשאַ גאַלפּערין איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט. ווידער זעען מיר פּאַר זיך אַ גאַנץ פּינעם באַלאַנס פון איבער אַ חודש, וואָס צייכנט זיך אויס מיט די אַרויס־טריטן פון באַרימטע בינע־קינסטלערס — גאַסט־שפּילער און מיט לאָקאַלע כוחות.

דאָס קולטור־פּראָגראַם פון ביכער־חודש פּאַרן יאָר 1958 איז געווען ספּעציעל מזלדיק, ווייל עס איז זיך צוזאַמענגעפאַלן מיטן באָזוך פון אַ גרויסן קולטור־גאַסט, דעם באַרימטן דיכטער אפּרים אויערבאַך (די קולטור־גאַסט ווערט געווידמעט אַ ספּעציעלער קאַפּיטל. דאָ ווערט בלויז דערמאָנט זייער מיטווירקונג אין די ראָמען פונעם קולטור־פּראָגראַם פון דעם חודש פון יידישן בוך), וועלכער האָט דעם 4טן סעפטעמבער דערעפנט דעם ביכער־חודש מיט זיין רעפּעראַט „ספּר און בוך״. זונטיק דעם 7טן סעפטעמבער איז אַרויסגעטראָטן יעקב באַטאַשאַנסקי מיטן פּאַרטאָג „פון אַגדה ביז הלכה אין אונדזער נייער ליטעראַטור״, מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון יהודית מאַרעצקאַ. מיטוואָך דעם 10טן סעפּטעמבער איז אַרויסגעטראָטן דער ישראל־רעזשיסאָר משה הלוי אד״ט: „די יידישע שרייבער אויף דער העברעישער בינע״, מיט אַ רעציטאַל פון דער ישראל־קינסטלערין לאה דגנית. זונטיק דעם 14טן סעפּטעמבער איז אַרויסגעטראָטן משה שענ־דערייי מיטן פּאַרטאָג „אַ בוך וועגן 100 יאָר יידיש לעבן אין זיד־אַמעריקע״, מיט אַ רעציטאַל פון קאַטאַלינע לעווינטאָן. מיטוואָך דעם 14טן איז אַינגאַראַנדט געוואָרן אַ העברעישער אָוונט, חיים נבון האָט רעפערירט א. ד. ט. „המאון הרוחני של מדינת־ישראל״, און ברוך גראָבאָווסקי איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט, אונטער פּיאַנאָ־באַגלייטונג פון יאָשאַ גאַלפּערין.

זונטיק דעם 21סטן איז אויפגעטראָטן דער קולטור־גאַסט אפּרים אויערבאַך מיט אַ פּאַר־טראָג א. ד. ט. „ישראל און די תפוצות״, און רבקה קליניצקאַ, פּיאַנאָ־באַגלייטונג פון לעאָן וויי־נער, מיט געזאַנג־נומערן. דעם 25סטן סעפּטעמבער האָט יצחק הרכבי (איצע ישראל־אַמבאַסא־דאָר אין אורוגוויי) געהאַלטן אַ רעפּעראַט א. ד. ט. „גייסטיקע פּראָבלעמען אין ישראל״, און זלמן הירשפעלד איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ ווארט־רעציטאַל. זונטיק דעם 28סטן האָט דער ישראל־גאַסט ד״ר ראובן בן־שם געהאַלטן אַ רעפּעראַט א. ד. ט. „די אַנטוויקלונג פון יידישן פּאָלקס־כאַראַקטער״, מיט אַ ווארט־רעציטאַל פון יוסף מאָורער. זונטיק דעם 5טן אָקטאָבער איז פּאַרגע־קומען דער פייערלעכער סיום. עס זיינען אַרויסגעטראָטן אַברהם מיטלבערג — סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, צבי פּיינגערש — גענעראַל־סעקרעטאַר פון דער קהילה, און דער ראש־הקהל אלימלך גוטקין. מאַרק טורקאָוו האָט געהאַלטן אַ פּאַרטאָג: „דאָס בוך און דער לייענער״. דער קוואַרטעט „כינור״, מיט דער פּיאַנאָ־באַגלייטונג פון יאָשאַ גאַלפּערין, איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט.

דער חודש פון יידישן בוך פּאַרע יאָר 1959, ווי דער גאַנצער קולטור־זמן, איז געווען אונ־טערן צייכן פון שלום־עליכם־יאָר, וואָס האָט זיך אין אונדזער היגן פּאָלקסטימלעכן ישוב שטאַרק אַנגעזוען און מען קען זאָגן, אַז דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט איז געווען דער הויפּט־מיטווירקער פּאַר דעם.

דער חודש האָט זיך דערעפנט דעם 30סטן סעפּטעמבער מיט אַ רעפּעראַט פון משה שענ־

דערייַ א. ד. ט. „בוך און ספר", און מיטן אויפטריט פון „הזמיר"־כאָר ביי דער קהילה. דעם 5טן אָקטאָבער איז אַרויסגעטראָטן ש. ראָזשאַנסקי מיט אַ פּאָרטראָג „קאָלאָניסטן אין דער ייִדישער ליטעראַטור" (אין זעלבן יאָר איז אויסגעפאַלן דער 70־יאָריקער יובל פון דער ייִדישער קאָאָפּעראַטיוו אין אַרגענטינע, אַ דעלעגאַציע פון דער קהילה האָט זיך באַטייליקט אין די סייע־רונגען אין מאָזעסווייל און אין צענטראַלן יובילייַ־אָונט אין אַ גרויסן טעאַטער־זאַל), מיט אַ גע־זאַנג־קאָנצערט פון סאָראַ גאָרבי. דעם 5טן אָקטאָבער איז אַרויסגעטראָטן יעקב באַטאַשאַנסקי אויף דער שלום־עליכם טעמע: „אַ פּאָרגלייך צווישן טוביה דער מילכיקער און מנחם־מענדל", מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון יהודית מארעצקא. דעם 14טן אָקטאָבער האָט ד"ר ל. זשיטניצקי געהאַלטן אַ רעפעראַט א. ד. ט. „דאָס ייִדישע פּאָלקס־ליד", מיט געזאַנג־אילוסטראַציעס פון רבקה קליניצקא. דעם 19טן אָקטאָבער איז אָפּגעגעבן געוואָרן פּאָר אַ העברעישן אָוונט, מיט אַ

אַן אויפשריפט אין זאַל פון דער אויסשטעלונג פון יידישן בוך.

רעפעראַט פון אליהו אראל א. ד. ט. „העתונות העברית בחיי עמנו", מיט אַ קינסטלעריישן אויפ־טריט פון קוואַרטעט „ביגור", אָנגעפירט פון יאָשאַ גאָלפּערין. דעם 22סטן אָקטאָבער איז אַרויס־געטראָטן פּראָפּ׳ ל. שאַלמאַן אויף שפּאַניש מיט אַ רעפעראַט: „די טעמע פון ליבע אין דער ייִדישער ליטעראַטור", און אַ געזאַנג־קאָנצערט פון דינה גוטקין אין אַ קולטור־אימפּרעזע גע־ווידמעט דער יוגנט. דעם 26סטן אָקטאָבער איז ד"ר משה מערקין אַרויסגעטראָטן מיט אַ רע־פעראַט א. ד. ט. „חסידיזם, זיין אנטשטייונג און זיין אָפּשפּיגלונג אין דער ייִדישער ליטעראַ־טור", און דאָס „יונג טעאַטער" ביים קולטור־קאָנגרעס האָט פּאָרגעשטעלט דעם אייַנאַקטער „מזל־טוב". דער סיום פון ביכער־חודש פון יאָר 1959 איז פּאָרגעקומען דעם 2טן נאָוועמבער מיט דער באַטיילונג פון אַברהם מיטלבערג, סעקרעטאָר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, ראָש־

הקהל אלימלך גוטקין, געוועלט־סעקרעטאר צבי פיינגערש און קאסיר אלתר הירש. מארק טור־קאוו איז ארויסגעטראטן מיטן פארטראג: „דאס ייִדישע בוך אין גאר דער וועלט", און דער „הזמיר"־כאר, אונטער דער אנפירונג פון בערנארד פייער, האט אויפגעפירט דעם קינסטלע־רישן טייל פון אוונט.

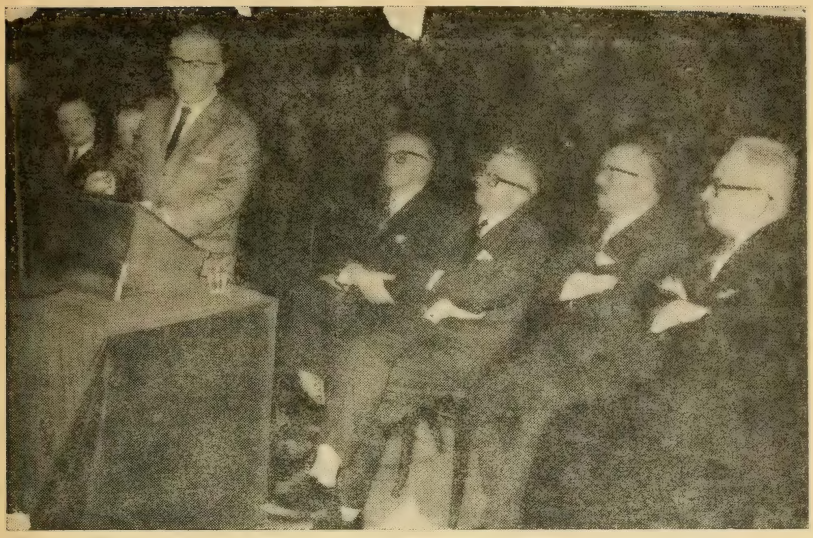
דער חודש פון ייִדישן בוך פארן יאר 1960 האט זיך אויסגעצייכנט מיט א גרויסן קולטור־גאסט — דער דיכטער און פראזאיקער חיים גראדע. אויף דער דערעפענונג אין קהילה־זאל פון ביכער־חודש דעם 15טן סעפטעמבער, איז דער חשובער גאסט ארויסגעטראטן מיט א רעפע־ראט: „ח. נ. ביאליק". דעם 18טן אקטאבער האט שוין חיים גראדע ארויסגעטראטן אין גרויסן טעאטער „אסטראל" מיט זיין צווייטן פארטראג: „נוסח מיזרח־אייראפע". דעם 25טן סעפטעמ־בער האט משה שענדעריי געהאלטן א רעפעראט א. ד. ט. „דורך א דערנער־שטעג צו בריי־טע וועגן" (100 יאר קיום פון ישוב). אין 1960 איז אויסגעפאלן דער 100־יאריקער יובילי פון ייִדישן ישוב אין ארגענטינע; די קהילה און קולטור־דעפארטאמענט האבן ארגאניזירט א גאנצע ריי פייערונגען, און עס איז אויפגעטראטן דער נאציאנאל־ייִדישער פאלקס־טעאטער. דעם 27סטן סעפטעמבער איז אויפגעטראטן חיים פינקלשטיין א. ד. ט. „דער וועקער פון ייִדישן און מענטש־לעכן געווייסן" (45טער יארצייט פון י. ל. פרץ), מיט א קינסטלערישן פראגראם פון טעאטער „ארטא". דעם 29סטן סעפטעמבער איז היים גראדע ארויסגעטראטן אין טעאטער „סאליל" מיטן רעפעראט: „שבת און וואך אין דער ייִדישער ליטעראטור". דעם 2טן אקטאבער (אין קהי־לה־זאל) האט יעקב באטשאנסקי רעפערירט א. ד. ט. „אין יענער בלויער וויט" (אפשאצונגען אין פערזענלעכע זיכרונות וועגן שמעון פרוג). דעם קינסטלערישן טייל האבן אויסגעפירט רבקה קליניצקא און לעאן וויינער. דעם 3טן אקטאבער איז היים גראדע ארויסגעטראטן אין טעאטער „אסטראל" מיט זיין רעפעראט: „מתנגדים און מוסרניקעס" (די ליטווישע ישיבות). דעם 9טן אקטאבער איז ארויסגעטראטן ד"ר לעאן דוכאוונע א. ד. ט. „די פערזענלעכקייט פון שמעון דוב־נאוו" (שפאניש). דעם קינסטלערישן טייל האט אויסגעפירט לודמילא טירער. דעם 11טן אסטא־בער האט מארק טורקאוו געהאלטן א פארטראג א. ד. ט. „נחום סאקאלאוו, דער מנהיג און דענ־קער" (צו זיין 100סטן געבורטסטאג), און זלמן הירשפעלד איז אויפגעטראטן מיט א וואך־רע־ציטאל. דעם 14טן אקטאבער איז ש. ראזשאנסקי ארויסגעטראטן מיטן פארטראג „דויד פינסקי, דריי דורות, דריי וועלטן".

דעם 17טן אקטאבער האט חיים גראדע געהאלטן אין טעאטער „אסטראל" זיין געזעגענונגס־רעפעראט: „מיינע באגעגענישן אין רוסלאנד מיט סאוועטישע שריבערס". דעם 17טן אקטאבער איז אין קהילה־זאל פארגעקומען דער סיום פון ביכער־חודש. מרדכי בערנשטיין איז ארויסגע־טראטן א. ד. ט. „פארבערגטע פארמעטן — שוועבנדיקע אותיות" (די מארטיראלאגיע פון ייִדישן ספר), די קינסטלערישע טייל האט אויסגעפירט זלמן הירשפעלד.

דער ביכער־חודש אין יאר 1961 האט זיך אנגעהויבן דינסטיק דעם 5טן סעפטעמבער, מיט דערעפענונגס־וועראטער פון משה האניק, סעקרעטאר פון קולטור־דעפארטאמענט, ראש־הקהל ד"ר טוביה קאמענשיין, א פארטראג פון ימימה טשערנאוויץ־אבידר א. ד. ט. „מאמענטן אין דער נייער העברעישער ליטעראטור", און א געזאנג־קאנצערט פון סידאר בעלארסקי. ארום טויזנט מענטשן האבן אנטייל גענומען אין דעם אוונט, און אין די ערשטע טעג האט דער ביכער־פארקויף בא־טראפן 150,000 פעזעס.

דאנערשטיק דעם 7טן סעפטעמבער איז ארויסגעטראטן יעקב באטשאנסקי מיטן פאר־טראג: „נחום סאקאלאוו — דער פילזייטיקער היסטאריקער, בעלעטריסט, זשורנאליסט און דיפ־לאמאט". מיט רעציטאציעס פון יוסף מאורער און אנפירונג פון מ. יונגערמאן, מיטגליד פון קולטור־דעפארטאמענט.

דאנערשטיק דעם 14טן סעפטעמבער האט מרדכי בערנשטיין רעפערירט אד"ט: „קהילה־תקנות וועגן ייִדישן ספר", מיט געזאנג נומערן פון קליניצקא־וויינער און אנפירונג פון חנא גארבער, מיטגליד פון קולטור־דעפארטאמענט.

חיים גראַדע האַלט איינע פון זיינע לעקציעס אין טעאַטער „אַסטראַל".

דער עולם אין זאַל בעת חיים גראַדע האָט פאַרענדיקט אַ לעקציע.

זונטיק דעם 17טן סעפטעמבער האָט יצחק יאַנאַסאָוויטש געהאַלטן זײַן רעפעראַט, „דער מוסר־השכל פון דער ייִדישער שרייבער־טראַגעדיע אין רוסלאַנד", מיט אַ קינסטלערישן אויס־טרײַט פון זלמן הירשפעלד און אַנפירונג פון שלמה ציטרין, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

מאַנטיק דעם 18טן סעפטעמבער — אַ העברעישער אָונט מיט אַ רעפעראַט פון אַברהם פּעסקין: „ספר יונה", און מיטן אויפטרײַט פון דער העברעישער טעאַטער־גרופּע פון נח"ת אין אַן איינאַקטער פון אפרים קישון, רעזשי זלמן הירשפעלד.

דאָנערשטיק דעם 21סטן — חיים פינקלשטיין, אד"ט: „פּראָבלעמאַטיק פון דער היינטצײַטי־קער ליטעראַטור". אויפטרײַט (ייִדיש) פון „אַרטצע", אַנפירונג פון אַברהם מיטלבערג, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק דעם 24סטן, שמואל ראָשאַנסקי וועגן „ה. לייוויק — דאָס געוויסן פון דער ייִדי־שער ליטעראַטור". אויפטרײַט פון נאַציאָנאַל־ייִדישן קונסט־טעאַטער, אַנפירונג — ישראל קאַר־פּעס, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

דאָנערשטיק דעם 28סטן — פּראָפּ׳ לאָזאַרע שאַלמאַן (שפּאַניש) אד"ט: "Sarmiento y su Concepto de Judaísmo" אויפטרײַט פון קוואַרטעט „כינור" אונטער דער לייטונג פון יאשא גאַלפּערין, אַנפירונג מיטן אָונט ד"ר דויד רויזין, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק דעם 1טן אָקטאָבער — אַ העברעישער פּרימאַרגן מיט אַ פּאַרטראָג פון ישראל־אַמבאַסאַדאָר געג. יוסף אבידר אד"ט: „פּרשיות בהגנה", מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון גראָבאָווסקי־לערער און אַנפירונג פון ראש־הקהל ד"ר טוביה קאַמענשיין.

דינסטיק דעם 3טן אָקטאָבער — אויפטרײַט פון נאַציאָנאַלן ייִדישן פֿאָלקס־טעאַטער מיט דרײַ איינאַקטערס פון ישראל טייגערס „באָיקאָט, דער „שידוך" פון ש. איזבאָן, און „גנבים" פון א. קאַרפינאָוויטש, רעזשי דויד ליכט.

מיטוואָך דעם 4טן אָקטאָבער — מאיר עדעלבוים וועגן „שמחת־תורה", אויפטרײַט פון „הזמיר"־כאָר מיט דער באַטייליקונג פון חזן אַברהם ראָזענמאַכער.

דאָנערשטיק דעם 5טן אָקטאָבער — משה שענדעריי אד"ט: „דער דריטער אַלוועלטלעכער קאָנגרעס פון ייִדיש וויסן אין ירושלים", מיטן אויפטרײַט פון טעאַטער „אַברהם גאָלדפֿאַדען", רעזשי מאָקס בערלינער. אַנפירונג פון פֿאַרוואָלטונג־מיטגליד ישראל גרינבוים.

זונטיק דעם 3טן אָקטאָבער — סיום פון ביכער־חודש אין טעאַטער „נאָסיאָנאַל", מיט דער באַטייליקונג פון משה האַניק, סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, ראש־הקהל טוביה קא־מענשיין, קאָסיר אשר גראָקאָפּ, אַ פּאַרטראָג פון בצלאל שערמאַן אין אויפטרײַט פון די „הזמיר"־כאָרן פון בוענאָס־אייִרעס און ראָזאַריאָ, אונטער דער אַנפירונג פון די דיריגענטן ב. פּייער און א. ליין.

לויט די ציפֿערן, וואָס עס האָט אַנגעגעבן אויפן סיום דער סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַר־טאַמענט, איז דער באַטרעף פֿונעם פּאַרקויף ביים ביכער־חודש פּאַרן יאָר 1961 געווען: 2,130,776 פּעזאָס מיט 16,200 פּאַרקוייפּטע ביכער, 1000 מוזיק־פּלאַטן אויפן באַטרעף פון260,000 פּעזאָס, צוזישן זיי: ייִדישע ביכער 4,000; העברעישע 2,200 און שפּאַנישע מיט אַ ייִדישן אינהאַלט און טעמע 10,000, די אַלגעמיינע צאָל קונים — 5,400.

דער חודש פון ייִדישן בוך אין 1962, מיט דער קולטור־גאָסטשאַפט פון מרדכי שטריגלער (צום צווייטן מאָל), איז פאַקטיש געווען אַן איבער־חודש פון גאַנצע 42 טעג, איז אַריינגעפּאַלן אין אַ אומרויק־געשפּאַנטער צייט און האָט זיך — אפשר טאָקע דערפּאַר — אויסגעציכנט סיי מיטן רוב־עם, סיי מיטן הויכן ניוואָ. מוצאי שבת, דעם 15טן סעפטעמבער, 19.30 אַזייגער, האָט זיך דערעפנט די אויסשטעלונג און ביכער־פּאַרקויף און זונטיק, דעם 16טן איז אין טעאַטער „אפּערא" פּאַרגעקומען די פייערלעכע דערעפענונג מיט אַ פּאַרטראָג פון מרדכי שטריגלער, אד"ט „מיטן ייִדישן ספר איבערן גאַנג פון דורות", מיט אַן אַריינפיר פון סעקרעטאַר פון קול־

טור־דעפּאַרטאַמענט, משה האַניק, אַן אַרויסטרעט פון ראש־הקהל ד״ר טוביה קאַמענשטיין און אויפטריט פון כאָר „הזמיר״.

דאָנערשטיק, דעם 2סטן סעפּטעמבער: אָ פאָרטראָג פון משה שענדעריי, אד״ט „פון העב־רעיש צו יידיש און צוריק״, אָנפירונג פון אָוונט — שמואל גלאַזערמאַן, וויצע־פּרעזידענט פון דער קהילה; זונטיק, דעם 23סטן, אין קהילה־זאַל: יעקב באַטאַשאַנסקי, אד״ט „דער דיכטער, וואָס האָט זיך פאַרבענקט נאָך יידישקייט״ (דוד איינהאָרן, צו זיין 75סטן יובילעאום). אָנפירונג מיטן פרימאָרגן — דוד קולאַקאָווסקי, פראָ־קאַסיר פון דער קהילה; מאַנטיק, דעם 24סטן איז מרדכי שטריגלער אַרויסגעטראָטן אין טעאַטער „סאַלעיל״ מיט אָ פאָרטראָג אד״ט „דער „ייִד אויפן גרויסן וועלט־יאָריד ביי וויליאָם שעקספּיר״. אָנפירונג מיטן אָוונט — מאַניע יונגערמאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

סיום פון קולטור־זמן אין יאָר 1960. אויף דער ביגע דער „הזמיר״־כאָר. רעכטס אין וינקל: מ. האַניק און ד״ר ל. זשיטניצקי. לינקס: דירי ב. פייער.

מאַנטיק, דעם 1טן אָקטאָבער, אין טעאַטער „סאַלעיל״: דער פאָרטראָג פון מרדכי שטריג־לער, אד״ט „דוד בן־גוריון — זיין פערזענלעכקייט און געדאַנקענגאַנג״, אָנפירונג מיטן אָוונט — אַברהם מיטלבערג, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

דאָנערשטיק, דעם 4טן אָקטאָבער, אין קהילה־זאַל: מאַרק טורקאָוו, אד״ט „יידישע קונסט און יידישע קינסטלער״, מיטן אַן אויפטריט פון קליניצקאַ־וויינער. אָנפירונג מיטן אָוונט — שלמה ציטרין, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; דינסטיק, דעם 9טן: שמואל ראָזשאַנסקי, אד״ט „די היים און דאָס לאַנד פון מאָסקווער „היימלאַנד״, קינסטלערישער אַרויסטריט פון זלמן הירשפעלד. אָנפירונג מיטן אָוונט — ישראל גרינבוים, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַר־טאַמענט.

דאָנערשטיק, דעם 11טן אָקטאָבער: העברעישער אוונט, מיט אַ פאַרטראָג פון אריה שובל, קולטור־אַטאַשע ביי דער ישראל־אַמבאַסאַדע, אד״ט „תחית השפה העברית״, גזאָנג־קאָנצערט פון גראָאוואסקי־לערער, אָנפירונג — לייב גאָלד, פאַרוואָלטונג־מיטגליד פון דער קהילה; מאָנטיק, דעם 15טן: חיים פינקלשטיין, אד״ט „רוים און ירושלים — דער מחבר און זײַן ווערק״. מיטן אויפטריט פון נאַציאָנאַלן יידישן פֿאָלקס־טעאַטער און אָנפירונג מיטן אָוונט — ישראל קאַרפּאָס, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

דאָנערשטיק, דעם 18טן: משה שענדערײַ, אד״ט „פון יידיש צו העברעיש און צוריק״, אָנפירונג מיטן אָוונט שמואל גלאָזערמאַן, וויצע־פּרעזידענט פון דער קהילה; מאָנטיק, דעם 22סטן, אין טעאַטער „סאָלײל״ — דער רעפּערטואַר פון מרדכי שטריגלער, אד״ט „ר׳ נחמן בראַסלאַווער — פּאָעט, דענקער אין רבי״, אָנפירונג מיטן אָוונט — ישראל גרינבוים, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; מאָנטיק, דעם 29סטן אין טעאַטער „אָסטראָל״, דער סיום־אָוונט פון ביכער־חודש, מיט אַ פאַרטראָג פון מרדכי שטריגלער, אד״ט „דאָס יידישע פֿאָלק אין דער געשיכטע און די היינטיקע ווירקלעכקייט״, מיט אַ דערעפענונגס אוון סך־הכל־וואָרט פון משה האָניק, סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט און אַן אַרויסטריט פון כאָר „הזמיר״, אונטער דער לייטונג פון בערנאַרד פייער.

די קולטור־זמנים פון דער קהילה פאַר די יאָרן 62־1956

אין אַמאָליקן שטעטלדיקן לעבן זיינען יידן געווען אָנגעוויזן מיט זייער פרנסה אויפן מאַרק־טאָג. גאָר שטאַרק פלעגן זיי אויסקוקן די אויגן אויפן יאָר־מאַרק. מיט תורה זיינען זיי ברוך־השם געווען באַאָרגט ביי זיך אין דער היים, און אַלע טעג פון אַ גאַנץ יאָר: פון דעסטוועגן פלעגט זיך אויך דער וועד ארבע הארצות צוזאַמענקומען אין די יאָרמארק, ווייל יידן פלעגן קומען פון די ווייטסטע מרחקים אויף צו דערהאַלטן דאָס חיות. אין די היגע לעבנס־תנאים האָבן יידן צו־ביסלעך זייער פרנסה בכל יום ויום, אָבער אויף צו דערהאַלטן די נשמה מוזן זיי אָנקומען צו די מאַרק־טעג פון יידישקייט, וואָס הייבן זיך אָן מיטן קולטור־זמן פון דער קהילה און קומען צו זייער הויך־סעזאָן אין דעם חודש פון יידישן ביוך, וואָס איז דער קולטור־יאָרמאַרק פון יידישן אַרגענטינע.

דער קולטור־זמן פאַרן יאָר 1956 האָט זיך אָנגעהויבן מיט די זונטיק־פּרימאַרגנס אין דער קהילה. דעם 29סטן אַפּריל איז אַרויסגעטראָטן פּראָפּ׳ דוכאָוונע אד״ט: „די קולטור אין מדינת־ישראל״, מיט אַ פּראָגראַם פון דער גרופּע ישראל־קינסטלער. אַרײַנפּיר־וואָרטער: אַברהם פּאַ־ליאַקאָו. סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, אין ראש־הקהל ד״ר א. מיבשן ז״ל. דעם 6טן מאַי האָט געהאַלטן אַ פאַרטראָג שמואל ראָזשאַנסקי אד״ט: „י. דינענזאָן, די מאַמע צווישן אונדז־זערע קלאַסיקער״, מיט רעציטאַציעס פון דויד זאַבלודאָווסקי אין אַרײַנפּיר־וואָרט פון וויצע־פּאַרזיצער ד״ר ר. ש. נאָוויק. דעם 13טן מאי איז אַרויסגעטראָטן יוסף רויזען אד״ט: „שבועות — דער יום־טוב פון קבלת־התורה״, רעציטאַציעס — זלמן הירשפעלד, אַרײַנפּיר־וואָרט פון פאַרוואָלטונג־מיטגליד יואל ווײַנגאַרטן. דעם 20סטן מאי איז אַרויסגעטראָטן ד״ר מ. גאָלדשטיין א. ד. ט.: "La Independencia Argentina con la Trayectoria" מיטן אויפטריט פון טריאָ גאָלפּערין און אַרײַנפּיר־וואָרט פון ענגעראַל־סעקרעטאַר פון דער קהילה אינזש. נחמן ראַדזי־כאָווסקי. דעם 27סטן מאי טרעט אַרויס ד״ר ציון כ. אימאָטש אד״ט: "La Grandeza y Decaden-cia del Sefardismo" און ד״ר א. מיבשן ז״ל אד״ט: „די שפּאַניש באַלאַדע״, אַרײַנפּיר־וואָרט — ד״ר ר. ש. נאָוויק, וויצע־פּאַרזיצער פון דער קהילה.

דעם 3טן יוני טרעטן אויף: מאַרק טורקאָוו מיטן פאַרטראָג „נחום סאָקאָלאָוו און זיין סביבה״, און משה שענדערײַ — „אויף דער גרענעץ פון תקופות״. אַרײַנפּיר — משה האָניק, פאַרוואָלטונג־מיטגליד פון דער קהילה. דעם 10טן יוני — ד״ר פאָוועלוקעס אד״ט: „דער יידישער דאָקטער

און דער יידישער חולה", אין ג. סאפאזשניקאוו — „מוטער־קאמפלעקס אין שלום אש־ס שא־פונג", אריינפיר — ד"ר ר. ש. נאוויק.

דעם 17טן יוני — א העברעישער פרימארגן מיטן אריינפיר־וואָרט פון ראש־הקהל ד"ר א. מיבשן ז"ל. ארויסטריט פון א. טורניאנסקי, פרעזידענט פון הסתדרות עברית; א פארטראג פון ד"ר משה גיל אד"ט: „ש. עגנון ויצירותיו", און געזאנג פון ל. חיניטש. דעם 1טן יולי טרעט ארויס מ. קאכעל אד"ט: „די ישראלדיקע מוזיק און מוזיק אין ישראל", פידל־קאנצערט — צבי צייטלין און אריינפיר פון ענעראל־סעקרעטאר אינזש. נחמן ראזינסקי. דעם 8טן יולי טרעט ארויס באלעסלאוו לעווין אד"ט: "Julio Popper y su contribución al progreso del país" און א. יערוזאלימסקי: „מדינת ישראל צווישן מיזרח און מערב", אריינפיר־וואָרט — פארוואל־

סעקרעטאר פון קולטור־דעפארטאמענט, משה האניק, דערעפנט דעם קולטור־זמן אין טעאטער „אסטראל" (1961). דער דריטער פון לינקס: ד"ר ש. ביקל.

טונג־מיטגליד ברוך ישמח. דעם 15טן יולי טרעט ארויס ד"ר בערל פרימער אד"ט: „דאס גייס־טיקע און קולטורעלע לעבן אין ישראל", אריינפיר־וואָרט — פארוואלטונג־מיטגליד משה גא־ראדיטש. דעם 22סטן יולי האלט א רעפעראט פראפ' ארטור לערמער וועגן „קולטור־פלוראא־ליזם און יידישער אויטאנאמיזם", מיט אן אריינפיר פון פארוואלטונג־מיטגליד יוסף גראד־זיצקי ע"ה. דעם 29סטן יולי טרעט ארויס הרב אביגדור ציפערשטיין וועגן „רש"י אלס מפרש התורה", מיט אן אריינפיר־וואָרט פון ד"ר א. מבשן ז"ל.

נאך דעם קולטור־„יארמארק" פון ביכער־חודש, הייבן זיך אן צוריק די געווינטלעכע „מארק־טעג" פון קולטור־זמן. דעם 16טן סעפטעמבער טרעטן ארויס: מרדכי דיין מיט אייניקע באַ־טראכטונגען אין שייכות מיטן נייעם יאר, און י. ל. גרוזמאן ע"ה מיט „יידיש לעבן אין אמערי־

קע״ן און אַן אַריינפיר פון פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד ה. האַלענבערג. דעם 23סטן סעפּטעמבער איז אַרויסגעטראָטן יעקב זרובבל אד״ט: „דער רוף פון אונדזער צייט״, מיטן אַריינפיר־וואָרט פון פֿראָ־סעקרעטאַר אליעזר ראָזענבלום. דעם 30סטן סעפּטעמבער האָט ע. רעלגיס געהאַלטן אַ רע־פֿעראַט וועגן „א. ל. זיסו, דער מאַרטירער פון רומענישן ייִדנטום״, און ד״ר יואל זינגער ע״ה איז אַרויסגעטראָטן אד״ט: „א ייִדישער דאָקטער פֿאַרט קיין ישראל״, מיט אַן אַריינפיר־וואָרט פון ראש־הקהל ד״ר מיבשן ז״ל. דעם 7טן אָקטאָבער איז דורכגעפֿירט געוואָרן א העברעישער פּרימאַרגן מיט אַן אַריינפיר פון וויצע־פּרעזידענט ד״ר ר. ש. נאָוויק; ח. רעסקא האָט גערעדט וועגן „אַחד־העם המחנך״, און פּ. קאַרפּ: „אַחד־העם, אישיותו ומשניתו״, מיט פֿאַרלעזונגען פון זלמן הירשפּעלד. דעם 14טן אָקטאָבער זיינען אַרויסגעטראָטן: ב. טענענבוים אד״ט „דער כנע־

ד״ר שלמה ביקל דערעפֿנט דעם קולטור־זמן אין יאָר 1961.

ניזם און אונדזער יוגנט״, און יוסף רויזען — „קידוש־השם אמאָל און היינט״, מיט אַן אַריינפיר־וואָרט פון פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד ב. דענענמאַרק. דעם 21סטן אָקטאָבער האָט משה שענדערייַ גערעדט וועגן „הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין ענגלאַנד״, מיט געזאַנג־נומערן — רבקה קלי־ניצקא און אַריינפיר פון ראש־הקהל ד״ר א. מיבשן ז״ל. דעם 4טן נאָוועמבער האָט זיך געשלאָסן דער קולטור־זמן מיטן אַריינפיר־וואָרט פון סעקרעטאַר אינזש. נחמן ראָזויכאָווסקי, פֿאַרטאָמענט אַברהם פֿא־ליאַקאָוו, אַרויסטריט פון ענגעראַל־סעקרעטאַר אינזש. נחמן ראָזויכאָווסקי, פֿאַרטראָג פון אפּרים אלני אד״ט: „אַראָבער אין מדינת־ישראל״, און געזאַנג־נומערן פון קאַרלאָס פּעלער.

דער קולטור־זמן פון 1957 האָט זיך אָנגעהויבן דעם 24סטן מאַי מיטן רעפֿעראַט פון יעקב באַטאַשאַנסקי: „יהואש, דיכטער און תנ״ך־איבערזעצער״, מיט אַריינפיר־וואָרטער פון ד״ר ב.

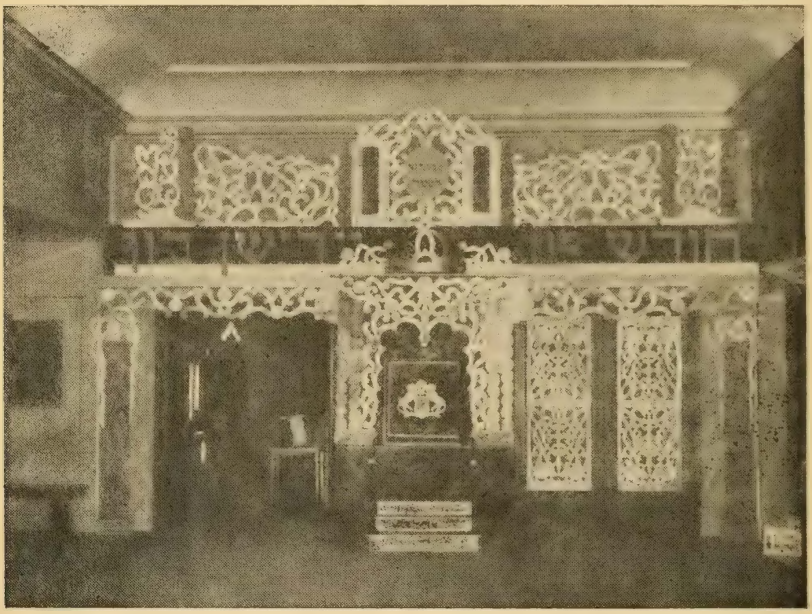
לערנער און ד״ר ר. ש. נאָוויק. דעם 31סטן מאַי האָט געראַטן דער אַביגדור ציפּערשטיין וועגן ״שבועות. דער אייביקער מעמד סיני״, מיט אַן אַרײַנפּיר־וואָרט פון ד״ר א. מיבשן ז״ל. דעם 4טן יוני — א פּאַרטראָג פון נאָטאָן שאַפּראָן: ״יידיש לעבן אין אַמעריקע״. דעם 3טן יוני איז אַרויסגעטראָטן משה מערקין אד״ט: ״די וועג פון יידישן רענעסאַנס״, מיט א עזאַנג־קאָנצערט פון סאַראַ גאַרבי. דעם 21סטן יוני איז אַרויסגעטראָטן אידוב כהן מיטן רעפעראָט: ״דער פּינף־יאָר־פּלאַן פאַר ישראל און די תפוצות״. דעם 25סטן יוני — מ. שענדעריי מיטן פּאַרטראָג: ״סך־הכל פון א רייזע איבער ישראל, פּראַנקרייך און די פאַראייניקטע שטאָטן״, און עזאַנג פון רבקה קליניצקי. דעם 3טן יולי האָט געראַדט פּראָפּ׳ שדמי וועגן ״ים־המלח — דער ים פון לעבן״, און ד״ר מ. וואַדאַוואַז: ״יונג און אַלט אין ישראל״. דעם 9טן יולי — א העברעישער פּרימאַרגן, מיטן פּאַרטראָג פון ד״ר מ. גיל: ״יצירתו של דוד שמעוני״. דעם 19טן יולי האָבן רעפּערירט: א. שוואַרץ וועגן ״כאַראַקטער־שטריכן פון יידישן לעבן אין אורוגוויי״, און יואל גאָק: ״אַנ־סקי און זיין שאָפונג ״דער דיבוק״. דעם 23סטן יולי זיינען אַרויסגעטראָטן מ.שטיינבערג און מ.טורקאָוו וועגן הערצל־ביאַליק, מיט רעציטאַציעס פון ז. הירשפעלד. דעם 2טן אויגוסט איז אַרויסגע־טראָטן ג. סאָפאָשניקאָוו מיט א פּאַרטראָג: ״שלום אש׳ס שליחות אין דער יידישער ליטעראַ־טור״, מיט רעציטאַציעס פון זלמן הירשפעלד. דעם 9טן אויגוסט האָט ד״ר ל. זשיטניצקי גע־רעדט וועגן ״ישראל אין ליכט און שאָטן״, און דאָס ״אַרטאַ״־טעאַטער איז אויפגעטראָגן מיט איינאַקטערס. דעם 16טן אויגוסט האָבן גערעדט: ד״ר ראָפאָפּאָרט ע״ה — ״ד״ר ירחי — דער לעצטנדאָרישער דאָקטער״, און ש. ראָזשאַנסקי — ״מ. אַלפערסאָן — פּיאָנער פון דער יידישער ליטעראָטור און איר געשיכטע״. דעם 30סטן אויגוסט איז אַרויסגעטראָטן פּראָפּ׳ שדמי אד״ט: ״על חומותיך ישראל״, מיט א קאָנצערט פון קוואַרטעט ״כינור״, אונטער דער לייטונג פון פּראָפּ׳ ל. האַלפּערין.

פון 28סטן אויגוסט ביזן 22סטן סעפּטעמבער איז אָנגעגאַנגען דער חודש פון יידישן בוך. דעם 22סטן אָקטאָבער זיינען אַרויסגעטראָטן ד״ר ר. ש. נאָוויק און ד״ר פאָוועלוקעס וועגן פּראָגן פון סאָציאָלער הילף. דעם 8טן אויגוסט — א קאָנצערט־פּרימאַרגן, שאָפונגען פון י. ענגעל מיטן טריא קלאַצמאַן און ראָקעל סירקין. דעם 25סטן אויגוסט איז אַרויסגעטראָטן יצחק באַשעוויס• אד״ט: ״גאָט־זוכער ביי יידן און נישט־יידן אין דער היינטיקער וועלט״. דעם 1טן נאָוועמבער — א העברעישער פּרימאַרגן מיטן פּאַרטראָג פון ד. חומסקי: ״נפתלי הערץ אימבער — משורר התקווה״, און רעציטאַל פון ז. הירשפעלד. דעם 29סטן דעצעמבער איז געפּייערט געוואָרן דער 25סטער יובילי פון יידישן וועלט־קאָנגרעס, מיטן אָנטייל פון ד״ר מ. גאָלדמאַן און מ. טורקאָוו, אַרײַנפּיר פון ד״ר רויזין, קאָנצערט פון ברוך גראַבאָווסקי, באַגלייט פון י. גאַלפּערין.

דער קולטור־זמן פּאַרן יאָר 1958 האָט זיך אויסגעצייכנט מיטן באָזוך פון מרדכי שטריג־לער און איז דערעפענט געוואָרן דעם 3טן אַפּריל אין טעאַטער ״סאָלעיל״. דער ראש־הקהל אלי־מלך גוטקין און סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט אַברהם מיטלבערג האָבן געהאַלטן די אַרײַנפּיר־וווערטער, יעקב באַטאַשאַנסקי — דאָס קבלת־פּנים־וואָרט און מרדכי שטריגלער איז אַרויסגעטראָטן מיט א פּאַרטראָג אד״ט: ״דער משיחיזם־באַוועגונג ביי יידן אין ליכט פון מדי־נת־ישראל״. דעם 10טן אַפּריל איז מרדכי שטריגלער אַרויסגעטראָטן אין טעאַטער ״אַסטראַל״ מיט זיין צוויייטן רעפּעראַט אד״ט: ״מדינת־ישראל און די יידישע צעשפּרייטקייט״, דעם דריטן רעפּעראַט אד״ט: ״יידישע ווערטן״ האָט מרדכי שטריגלער געהאַלטן דעם 17טן אַפּריל אין קהי־לה־זאַל, און וועגן ״די מוסר־באַוועגונג ביי יידן״ דעם 24סטן אַפּריל אין טעאַטער ״אַסטראַל״. אויף זיין געזעגענונגס־אָוונט דעם 5טן מאַי אין טעאַטער ״אַסטראַל״, איז מרדכי שטריגלער אַרויסגעטראָטן מיטן רעפּעראַט ״אונדזער וועג צו דער יידישער און העברעישער ליטעראָטור״.

• יצחק באַשעוויס באַזוכט אַרגענטינע ווי דער גאַסט פון ״די פרעסע״ און שרייבער־פאַראײַן ״ה. ד. נאָמ־בערג״, און אַרויסגעטראָטן אין טעאַטער ״סאָלעיל״. מיטן רעפּעראַט ״צי קען דאָס יידישע פאָלק בלייבן דער עם־הספר״.

זונטיק דעם 11טן מאַי האָבן זיך אָנגעהויבן די קולטור־פּרויאַרגנס אין דער קהילה, מיט מאַרק טורקאָוס אָ רעפעראַט „רייכקייט און אָרעמקייט אין די ייִדישע ישובים פון דרום־אַמעריקע", אין „לשון און כתב" (שפּאַניש) פון מרדכי הערבסט. דעם 14טן מאַי איז אַרויסגעטראָטן מיט אָ רעפעראַט דער ישראל־רעזשיסאָר משה הלוי אד"ט: „תנ"ך און טעאַטער". דעם 30סטן מאַי האָבן רעפעריטי: י. ל. גרוזמאַן ע"ה וועגן „ייִדישע קולטור־פּראָבלעמען אויפן אמעריקאַנער קאָנטי־נענט", און י. רעלגיס (שפּאַניש) — „די אייביקע וועדטן פון ייִדנטום". דעם 6טן יוני האָבן גע־רעדט: משה שענדערעי וועגן „דער ייִדישער ישוב וואָס האָט געפורעמט די וועלט", און שלום ראָזענבערג (שפּאַניש) — „דער תנ"ך אין גאַנג פון דורות". דעם 13טן יוני — אָ קאָנצערט פון י. סטוטשעווסקיס שאָפונגען, אונטער דער לייטונג פון יאָשאָ גאַלפּערין. דעם 19טן יוני — אָ

דער אַריינגאַנג צו דער ביכער־אויסשטעלונג אין יאָר 1961.

מאַרק וואַרשאַווסקי־פּרימאַרגן מיטן רעפעראַט „פון פּריפּעטשיק ביז ציון" פון ש. ראָזשאַנסקי, און גענאַנג פון רבקה קליניצקאַ, פּיאָנאָ־באַגלייטונג פון לעאָן ווייַנער. דעם 22סטן מאַי איז אַרויסגעטראָטן דער בארימטער ישראל־אַקטיאָר שמעון פינקעל (גאַסטראָלירט אין טעאַטער „סאָלעיל", געשפּילט ייִדיש), אד"ט: „התיאטרון העברי בישראל". דעם 25סטן יוני איז אַרויס־געטראָטן י. אַרטוסקי (געווען אין אַרגענטינע ווי דער שליח פון קאָאַרדיניר־קאָמיטעט פונעם „בונד"), מיטן פּראָטאָג „דאָס פּראָבלעם פון מיזוג־גלויות אין ישראל". דעם 27סטן יוני האָט בערטאָ שענדערעי רעפעריטי אין שפּאַניש וועגן „פּאָרגעסענע שטעט אין דער ייִדישער גע־שיכטע", און קלמן קאָנסטאָנטינער — „אָ שפּאַציר איבער תל־אביב". דעם 11טן יולי איז אַרויס־געטראָטן שמעון פינקעל מיט אָ ייִדיש־העברעישן רעציטאָל. דעם 24סטן יוני — רעפעראַט פון ד"ר א. ראָזענפעלד: „חכמת החיים ביי ייִדן".

דעם 18טן יולי — אַ קולטור־פּרימאַרגן געווידמעט דעם העברעישן אוניווערסיטעט אין ירושלים, מיטן אָנטייל פון ד״ר ש. קרעבס און פּראָפּ׳ ד״ר משה ראַכמילעוויטש. דעם 22סטן יולי — רעפעראַט פון ד״ר א. ראַזענפעלד — „ישראל והמאורעות האחרונים במזרח הקרוב״. דעם 29סטן יולי — פאַרטראָג פון ד״ר רפאל מאהלער אד״ט: „די אידעיש ירושה פון חסידות״. דעם 1טן אויגוסט — רעפעראַט פון נחה שיין: „באַגעגעניש צווישן מיזרח און מערב אין ישראל״, מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון לייבעלע כיניטש. דעם 8טן אויגוסט האָט בנימין געבירטיג, סעקרעטאַר פון ניו־יאָרקער אַרבעטער־רינג געראַדט וועגן: „דער וועג און אויסזיכטן אין דער ייִדישער שרעמינדע פון אַמעריקע״. דעם 15טן אויגוסט איז פאַרגעקומען אַ רעציטאַל־אָוונט פון מאַלווינאַ ראַפּאָל, קאָנפעראַנסיע — זלמן הירשפּעלד. דעם 17טן אויגוסט האָט חיים פינקעלשטיין געהאַלטן אַ רעפעראַט אד״ט: „דאָס ייִדישע לעבן אויף נייַע וועגן״, און דער יוגנט־קאָנפערענציסט ד״ר בנימין פרידמאַן (שפּאַניש) — „דער פּאָליטישער מאָמענט אין די נביאות פון ישעיהו און ירמיהו״. דעם 28סטן אויגוסט איז אַרויסגעטראָטן ד״ר אברהם יהושע העשל אד״ט: „דער קאַצקער רבי״.

צווישן דעם 3טן סעפּטעמבער און 2טן אָקטאָבער איז אָנגעגאַנגען דער „חודש פון ייִדישן בוך״. דעם 17טן אָקטאָבער — אַ רעפעראַט פון שימחה סנה: „איציק מאַנגערס שניידערישער תנ״ך״, מיט פּאַרלעזונגען פון זלמן הירשפּעלד. דעם 24סטן — אַ פאַרטראָג פון יצחק איסאַקסאָן — „דער תנ״ך און די העברעישע שפּראַך און זייער השפּעה אויף די וועלט־לשונות״, מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון סימע קאָפלאָן. דעם 31סטן אָקטאָבער טרעט אַרויס אַהרן האַלפּערין מיטן פאַרטראָג. „פאַרנדיק איבער דער ייִדישער וועלט״, מיט אַ סצענישער אויפּפירונג פון „אַרטעא״. דעם 21סטן נאָוועמבער — רעפעראַט פון גרשון סאָפאָשניקאָוו: „די פּסיכישע פיזיאָנאָמיע פון דער ייִדישער פּערזענלעכקייט״ מיט דראַ. ווינדלער און יעקב דענקער אין געזאַנג־רעציטאַציעס. דעם 28סטן נאָוועמבער — רעפעראַט פון קלמן קאָנסטאַנטינער: „די אַנטשטייונג און אַנטוויקלונג פונעם ישראל־טעאַטער״, מיט רעציטאַציעס פון דויד זאַבלודאָווסקי. דעם 8טן דעצעמבער — געזאַנג־קאָנצערט פון דער ישראלדיקער קינסטלערין רות מימון. דעם 5טן דעצעמבער — רעפעראַט פון ש. ראָזשאַנסקי: „פינף גליקלעכע עפאָכעס אין דער ייִדישער ליטעראַטור״, מיט געזאַנג פון רות מימון. דעם 9טן דעצעמבער טרעט אַרויס מרדכי סורקיס, אינטענדענט פון כפר־סבא, מיטן פאַרטראָג: „די פּאָליטישע און זיכערקייט־לאָגע אין ישראל״, מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון רות מימון.

דעם 14טן דעצעמבער — דער סיום פון קולטור־זמן 1958, מיטן אַרויסטריט פון אברהם מיטלבערג, סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, אלימלך גוטקין, ראש־הקהל, אַ רעפעראַט פון ד״ר משה מערקין אד״ט: „די דראַמע באַריס פאַסטערנאַק — אַלגעמיינע און מענטשלעכע אַספּעקטן״, און אַ געזאַנג־קאָנצערט פון קהילה־כאָר „הזמיר״, אונטער דער לייטונג פון בערנאַרד פייער.

צו דעם קולטור־זמן פון 1958 האָט זיך די קהילה פאַרזאַרגט מיט אַ גרויסן גאַסט, דעם באַרימטן ייִדישן דיכטער יעקב גלאַטשטיין. עס איז אויסגעפאַלן דאָס שלום־עליכם־יאָר, וואָס האָט זיך זייער שטאַרק אָנגעזוען אין ייִדישן אַרגענטינע. שוין דעם 19טן יאָנואַר האָט דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט זיך מקדים געווען מיט אַ לייוויק־אַקאַדעמיע. אברהם מיטלבערג האָט געהאַלטן דאָס אריינפיר־וואָרט. יעקב באַטאַשאַנסקי איז אַרויסגעטראָטן מיטן רעפעראַט „די הויפּט־יסודות פון ה. לייוויקס שאַפן״; א. זאַק האָט פאַרגעלייענט און רבקה קליניצקאַ, באַגלייט פּח ל. ווינגער, האָט געזונגען לייוויק לידער.

דער קולטור־זמן האָט זיך דערעפנט מיט יעקב גלאַטשטיינס רעפעראַט „די ירושה פון שלום־עליכם״ (לכבוד דעם שלום־עליכם־יאָר) אין טעאַטער „אַסטראַל״, דעם 20סטן אַפּריל. נאָך דעם צווייטן רעפעראַט פון יעקב גלאַטשטיין, אד״ט: „מיטן פּנים צום צווייטן יאָרצענדלינג פון מדינת־ישראל״ אין גרויסן טעאַטער־זאַל, האָט זיך אָנגעהויבן דער פאַקטישער קולטור־זמן אין דער קהילה מיט גלאַטשטיינס דריטן רעפעראַט: „וואָר איז אַ ייִד?״. דעם 2טן מאַי אין

דעם 8טן מאי איז יעקב גלאָטשטיין אויפגעטראָטן מיט זײַן לעצטן רעפעראַט: „די שליחות פון יידישן שרייבער היינט צו טאָג". דעם 15טן מאי איז פֿאַרגעקומען אַ העברעישער פּרימאַרגן, מיטן פֿאַרטראָג פון ד"ר א. ראָזענפעלד: „לקראת העשור השני של מדינת־ישראל", מיט דעקלאַמאַציעס פון ז. הירשפעלד. דעם 29סטן מאי: ד"ר ב. איסאַיעוו (שפּאַניש) וועגן „פּסיכאָאַנאַליז פון שלום־עליכמס דראַמאַטישע ווערק", און יוסף רויזען — „אהבת־ישראל ביי שלום־עליכם", אַרײַנפֿיר־וואָרט פון פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד א. א. וועג. דעם 5טן יוני — ש. ראָזשאַנסקי וועגן „שלום־עליכמס געלעכטער און טרערן אין יידישן לעבן", רעציטאַציעס — אסתרל פליישמאַן, אַרײַנפֿיר־וואָרט — פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד מלך מאַרגשטערן. דעם 11טן יוני — י. באַטאַשאַנסקיס פֿאַרטראָג: „דער מענטש וואָס האָט געלאַכט" (100 יאָר שלום־עליכם), מיטן קינסטלערישן אַנטייל פון י. דענקער און ד. ווינדלער, און אַרײַנפֿיר פון פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד מאַניע יונגער־

בעת דער דערעפענונג פֿון חודש פון יידישן בוך אין יאָר 1961.

מאַן. דעם 19טן יוני — ד"ר ב. פרידמאַן (שפּאַניש): „וועגן אַנטיסעמיטן און אַנטיסעמיטיזם אין אַלטערטום", און מ. טורקאָוו: „די יידישע וועלט־פּאָליטיק אויף נייע וועגן", אַרײַנפֿיר־וואָרט פון פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד ג. זשעלאַזני. דעם 26סטן יוני טרעט אַרויס ד"ר טוביה קאַמענשטיין מיטן פֿאַרטראָג: „ישראל אין קאַמף און אויפבוי" (אײַנדרוקן פון אַ לעצטן באַזוך), מיטן אַרײַנפֿיר־וואָרט פון פֿאַרוואַלטונג־מיטגליד משה גראָדיטש. דעם 3טן יולי — ד"ר ל. ליאָטשאַ (שפּאַניש): „אַנאַלאָגיעס אין אונטערשיידן צווישן גלות און ארץ־ישראל", און ד"ר ל. זשיטניצקי: „פּרויען־טיפּן ביי שלום־עליכם", אַרײַנפֿיר־וואָרט — ז. הירשפעלד. דעם 8טן יולי — ד"ר ח. שאַשקעס אד"ט: „ישראל־פּריינדשאַפט מיט די לענדער פון אַפֿריקע און אזיע", אַרײַנפֿיר־וואָרט — אלימלך גוטקין.

דעם 10טן יולי איז פֿאַרגעקומען אַ העברעישער פּרימאַרגן. ד"ר אַברהם מיבשן ז"ל האָט

געראדט וועגן „ביובלה של תל־אביב", און חיים קריינער — „בעיות החינוך". דעם 17טן יולי — חיים פינקלשטיין אד"ט: „מיטן פנים צום יידישן קינדד". דעם 24סטן האבן געראדט פינחס קאַרפ וועגן „ביאליק, דער נאציאנאלער דיכטער", און מרדכי הערבסט (שפאניש): „ביאליק, דער דיכטער און מענטש". דעם 26סטן יולי איז ארויסגעטראגן דער קהילה־כאר „הזמיר" אונ־טער דער לייטונג פון ב. פייער, מיט אן ארייניפיר־וואָרט פון יעקב באַטאַשאנסקי, געווידמעט הערצל־ביאליק. דעם 31סטן יולי — א פּרץ־פּרימאַרגן מיט א פּאַרטראַג פון גרשון סאפּאשני־קאַוו אד"ט: „דער משוגענער בטלן", און רעציטאציעס פון זלמן הירשפעלד. דעם 5טן אויגוסט האָט משה שענדעריי גערעדט וועגן „דער מצב און די פּערספּעקטיוון פון די יידישע ישובים אין לאַטיין־אמעריקע". דעם 7טן אויגוסט — אינזש. א. א. פישער אד"ט: „שלום־עליכם — דער נס פון דער ניסימדיקער יידיש־ליטעראַטור", מיט רעציטאציעס פון יוסף מאָורער. דעם 14טן

דערעפענונג פון חודש פון יידישן בוך אין יאָר 1961. ימימה טשערנאָוויץ האַלט א לעקציע וועגן דער ליטעראַטור אין ישראל.

אויגוסט — חיים קלמר אד"ט: „תורת הנפש בספרי המקרא". דעם 21סטן אויגוסט האָבן גע־רעדט: י. ל. גרוזמאַן וועגן „פון מאָועסוויל ביז ירושלים", און אינזש. כאַסע איסאַקסאַן (שפּא־ניש): „דער אומקער צו אונדזערע קוואלן". דעם 28סטן אויגוסט — א רעפעראַט פון ד"ר משה מערקין: „שלום־עליכם און די האַלב־פּאַרגעסענע שלום אש און זלמן שניאור", מיט געזאַנג־נומערן פון סאַראַ גאַרבי. דעם 4טן סעפּטעמבער — שימחה סנה אד"ט: „דאָס בוך פון יידישער גבורה", מיטן קינסטלערישן טייל פון אסתר ראפּעל. דעם 10טן סעפּטעמבער האָט געראדט מאַרק טורקאָוו וועגן „אייראָפּע צווישן מילחמה און שלום", דעם 11טן סעפּטעמבער — ד"ר בנימין פרידמאַן וועגן „מיסטיקער און געלערנטע אין יידישן רענעסאַנס", און י. איסאַקסאַן — „יידישע חכמה, הומאָר בכלל, הומאָר פון שלום־עליכם".

פון 30סטן סעפּטעמבער ביזן 2טן נאָוועמבער איז אָנגעגאַנגען דער „חודש פון יידישן בוך".

דעם 13טן נאָוועמבער — אָ קאָנצערט פון מאָדערנער ייִדישער קאָמער־מוזיק, אויסגעפירט פון טריאָ קלאָצמאָן. דעם 20סטן — אָ העברישער רעפעראָט פון משה שענדעריי אד״ט: „הכפר והעיר ביהדות ארגנטינה״, מיטן קינסטלערישן אויפטריט פון „מקהלת המכון ללמודי היהדות״. דעם 27סטן נאָוועמבער — אָ רעפעראָט פון א. מיטלבערג אד״ט: „טעאָטער אַלס קונסט־פאָרעם״, און „שלום־בית״ פון י. ל. פרץ, „מנחם־מענדל און שיינע־שיינדל״ פון שלום־עליכם, אויפגעפירט פון דויד טשעכאָווסקי מיט פרייַדל לאָנדאָן. נפתלי לעוו און רבקה רינעק. דעם 6טן דעצעמבער איז פאָרגעקומען דער סיום פון קולטור־זמן מיט אָ רעפעראָט פון שמואל ראָזשאָנסקי: „דאָס ייִדישע בוענאָס־אייִרעס מיט 35 יאָר צוריק און הייַנט״, מיטן אויפטריט פון קהילה־כאָר „הזמיר״.

דער קולטור־זמן פון 1960 איז אויסגעפאַלן צום 100סטן געבורטסיאָר פון ד״ר הערצל, הגם דער גרויסער קולטור־גאָסט פון דער קהילה חיים גראָדע איז געקומען ערשט ביים „חודש פון ייִדישן בוך״, האָט דאָס מזל צוגעשפילט מיט אָ שרייבערישן גאָסט ווי יהודה עלבערג (געקומען אהער אין פאַרבינדונג מיטן קולטור־קאָנגרעס) און אַנדערע ווָאס האָבן געווייַלט בייַ אונדז אין לאַנד און ארויסגעטראָטן אויף דער קהילה־טריבונע. דער קולטור־זמן האָט זיך דערעפנט דעם 13טן מאַי מיטן אַנטייל פון ראש־הקהל אלימלך גוטקין, סעקרעטאָר פון קולטור־דעפאַרטאַמענט אַברהם מיטלבערג, אָ הערצל־רעפעראָט פון משה שענדעריי און אָן אויפטריט פון „הזמיר״־כאָר אונטער דער לייטונג פון ב. פייַער. דעם 20סטן מאַי — ד״ר נ. לערנער (שפאַניש) וועגן „150 יאָר פון דער מאַי־רעוואָלוציע״, מיט אָ געזאַנג־קאָנצערט פון ב. גראָבאָווסקי. דעם 3טן יוני — ב. דובדבני אד״ט: „וואָס דערוואַרט די וועלט פון ישראל?״. דעם 10טן און דעם 17טן יוני — רעפעראָטן פון חיים שאָשקעס: „וועגן ייִדן און ייִדישקייט אין ראָטנפאַרבאַנד״, און „מיט אַן אויטאָמאָביל איבער פוילישע שטעטלעך״. דעם 21סטן יוני — קאָנצערט פון בעסן באָנוס און מינאָ בערן (גאָסטראָלירט אין בוענאָס־אייִרעס). דעם 24סטן יוני — ג. סאָפאָוושני־קאָווס רעפעראָט אד״ט: „י. ל. פרץ — דער דיכטער פון דער ייִדישער פאָלקס־נשמה״, מיטן קינסטלערישן אַנטייל פון ז. הירשפעלד.

דעם 1טן יולי — אָ העברעישער פרימאַרגן מיט ד״ר הר־אבן וועגן „הרצל, מאה שנים להולדתו״, און מ. לביא: „החברה הלאומית מימי האמנציפציה״. דעם 18טן יולי — אָ רעפעראָט פון ס. נוטקעוויטש (שליח פון בונדישן קאָנגרעס־קאָמיטעט) וועגן „באָריס פאָסטערנאַק — זיין לעבן, שאַפן און ירושה״. דעם 21סטן יולי — יעקב באָטאָשאַנסקי אד״ט: „וויַן אַון ירושלים״ (הערצל, דער קינסטלער און וויזיאָנער), מיט געזאַנג פון „הזמיר״־כאָר אונטער דער לייטונג פון ב. פייַער. דעם 22סטן יולי (געווידמעט דער יוגנט) — ד״ר יצחק גאָלדענבערג (שפאַניש) אד״ט: „דאָס אַרט פון הערצלען אין דער ייִדישער געשיכטע״, געזאַנג־קאָנצערט — נאָרמא לעווי, מיט פיאַנאָ־באַגלייטונג פון יאָשאָ גאָלפערין.

דעם 29סטן יולי און דעם 3טן און 5טן אויגוסט — דריי לעקציעס פון יהודה עלבערג אד״ט: „ייִדישע עטיק און קיום פון פאָלק״, „תורה שבעל־פה״, און „פסיכאָלאָגיע און ייִדישע און קריסטלעכע עטיק״. דעם 10טן אויגוסט — הרב פרידמאַן מיטן רעפעראָט: „די נבואישע געשטאַלט אמאָל און הייַנט״. דעם 11טן אויגוסט — ד״ר בר־ניר אד״ט: „דער צווייטער דור אין ישראל״. דעם 12טן אויגוסט — געזאַנג־קאָנצערט פון ייִדיש־אַמעריקאַנישן זינגער שמאי שטערנברג. דעם 19טן אויגוסט — אָ פאַרטראָג פון הרב יעקב פינק: „ישראל בעל־שם־טוב״ (200 יאָר נאָך זיין פטירה). דעם 9טן סעפטעמבער, אין טעאָטער „בוענאָס־אייִרעס״ — רעפעראָט פון משה רון: „ישראל הייַנט צו טאָג״, מיט אַן אַרייַנפיר־וואָרט פון יעקב באָטאָשאַנסקי אד״ט: „די פילשפראָכיקע פרעסע אין ישראל״, מיטן קינסטלערישן אַנטייל פון זלמן הירשפעלד.

פון דעם 15טן סעפטעמבער ביזן 17טן אָקטאָבער — דער „חודש פון ייִדישן בוך״. דעם 21סטן אָקטאָבער — פאַרטראָג פון ד״ר משה ווייַלער אד״ט: „דער אמת וועגן ייִדן אין אַפריקע״. דעם 11טן נאָוועמבער — קאָנצערט פון ייִדישער קאָמער־מוזיק אונטער דער לייטונג פון פראָפ׳ ל. קלאָצמאָן. דעם 18טן נאָוועמבער — יצחק איסאַקסאָן אד״ט: „הלשון העברית והשפעתה על

לשונות העמים", מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זלמן הירשפעלד. דעם 24סטן נאָוועמבער — דער סיום פון קולטור־זמן, געווידמעט דעם ייִדישן פֿאָלקס־ליד, מיטן רעפעראָט: „אונדזער פֿאָלקס־ליד" פון ד"ר ל. זשיטניצקי און קינסטלערישן אָנטייל פון „הזמיר"־כאָר אונטער דער לייטונג פון ב. פייער. דעם 15טן דעצעמבער — אַ חנוכה־אָוונט מיט אַ פּאַרטיאָג פון מ. שענ־דערי, מיטן אָנטייל פון אהרן גוטמאַן און געזאַנג־קאָנצערט פון „הזמיר"־כאָר.

דער קולטור־זמן פון 1961 האָט זיך אָנגעהויבן מיטן קולטור־גאָסט ד"ר שלמה ביקל, אַ ליטעראָטור־קריטיקער און עסייִיסט.

דעם 2טן מאַרץ האָט דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט דורכגעפירט אַ פּורים־פייערונג אין קהילה־זאַל, אָנגעפירט פון מאָניע יונגערמאַן, מיט אַ פּאַרטיאָג פון משה שענדערי. זלמן הירש־פעלד איז אַרויסגעטראָטן מיט מגילה־פּאַרלעזונגען און רעציטאַציעס, און עס האָבן אָנטייל גענומען דער חזן אַברהם ראָזענמאָכער.

דער באַרימטער זינגער סידאָר בעלאַרסקי אויף דער דערעפענונג פון חודש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1961.

דעם 15טן מאַרץ איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ רעפעראָט ד"ר טוביה קאָמענשיין אד"ט: „ייִדן און ייִדישע פּראָבלעמען אויף דער וועלט". דעם 23סטן מאַרץ איז אָנגעקומען דער קולטור־גאָסט ד"ר שלמה ביקל.

מאָנטיק דעם 27סטן מאַרץ איז אין טעאָטער „אָסטראָל" דערעפענט געוואָרן דער קולטור־זמן פון 1961 אונטער דער פּאַרזיץ פון סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט משה האָניק, באַגריסונג־וואָרט פון ראש־הקהל ד"ר טוביה קאָמענשיין, אַ געזאַנג־קאָנצערט פון „הזמיר"־כאָר אונטער דער אָנפירונג פון בערנאַרד פייער. ד"ר שלמה ביקל איז אַרויסגעטראָטן מיט זיין ערשטן רעפעראָט: „דער מלך, דער פילאָסאָף, דער קינסטלער" (דער ריזשינער, דער קאָצקער, דער בראָסלאָווער). דעם 28סטן מאַרץ איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ פּאַרטיאָג דער רעזשיסאָר יוסף

שיין אין קהילה־זאל. מאַנטיק דעם 3טן אַפּריל איז דער קולטור־גאַסט ד״ר שלמה ביקל אַרויס־געטראָגן אין קהילה־זאל מיט אַ פֿאַרטראָג אד״ט: „ארץ־ישראל, חוץ־לארץ און גלות״. אַנגעפירט מיטן אָוונט האָט דער מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט אברהם מיטלבערג. זונטיק דעם 9טן אַפּריל איז ד״ר שלמה ביקל אַרויסגעטראָטן אין קהילה־זאל מיט זיין דריטן רעפֿעראַט: „נקמה, ליבע, פּחד״ (יידישע געשטאַלטן אין דער וועלט־ליטעראַטור). דעם 10טן מאַי געזעגנט זיך דער קולטור־גאַסט ד״ר שלמה ביקל.

דעם 29סטן מאַי האָט זיך אָנגעהויבן דער תנ״ך־שיעור פון יוסף רויזען אָלע דינסטיק און דאָנערשטיק אין קהילה־בנין. דאָנערשטיק דעם 18טן יוני האָבן זיך דערעפֿנט די קורסן פון יידישער נעשיכטע אויף שפּאניש פֿאַר דער יוגנט, וואָס דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט צוזאַמען מיטן יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָבן אָרגאַניזירט. אויסגעשטעלט אויף צוויי יאָר, מיט דער ערשטער לעקציע פון ד״ר ל. דוכאָווני: „אַריינפיר אין דער יידישער געשיכטע״, מיט אַריינפיר־טעקסטן פון ראש־הקהל ד״ר טוביה קאַמענשיין און פונעם דירעקטאָר פון יוגנט־דעפּאַרטאַמענט פּראָפּ׳ ל. שאַלמאַן.

דינסטיק, דעם 6טן יוני האָט דער סעקרעטאָר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט משה האָניק, פֿאַר־רופן אויף אַ באַראָטונג די קולטור־טוער פון די געגנטן אין שייכות מיט די זונטיק־קורסן און זייער בעסערער און צוועקמעסיקער אָרגאַניזירונג.

דעם 28סטן מאַי הויבן זיך אָן די זונטיק־קורסן אין דער קהילה, מיטן פּאַרטראָג פון משה שענדערי: „די קולטור־אַקס ניו־יאָרק—ירושלים״. אין די געגנטן טרעטן אָרויס: י. באַטאַשאַנסקי אד״ט: „די גמרא זאָגט״, מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון קליניצקאַ־וויינער; שמואל ראָזשאַנסקי אד״ט: „די העלדישע פּרוי ביי דויד פּינסקי״, מיט דער קינסטלערישער מיטווירקונג פון ל. טיערער, מרדכי בערנשטיין מיטן פּאַרטראָג: „אליהו הנביאס געשטאַלט אין יידישן פֿאָלקס־לעבן״, מיט געזאַנג־נומערן פון היים לעווין; דויד אייזן אד״ט: „יידישע דערציונג אָלס יסוד פון קיום האומה״, מיט רעציטאַציעס פון דויד זאַבלודאָווסקי.

דעם 4טן יוני — די פּייערלעכע דערעפֿענונג פון די תנ״ך־לעקציעס און „שיר של יום בישראל״ מיט אַ פּאַרטראָג פון הרב פינק, אַריינפיר צום תנ״ך פון יוסף רויזען, אָנפירונג פון קולטור־פּרימאַרגן — ישראל גרינבוים, פּאַרוואָלטונג־מיטגליד. אין די געגנטן — דב קאַברינסקי אד״ט: „עלטערן און קינדער״, מיטן קינסטלערישן אויפטריט פון יוסף מאָורער; צבי ברענשטיין וועגן „חינוך ביי יידן אמאָל און היינט״, מיט אַ קינסטלערישער פּראָגראַם — דענקער־ווינדלער; מרדכי בערנשטיין וועגן „אליהו הנביאס געשטאַלט״, מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זלמן הירשפעלד; מרדכי הערבסט אד״ט: „פון פּסח ביז שבועות״, מיט נגזאַנג פון מאַקס פּור־מאַנסקי.

דעם 11טן יוני יובל־פּאַרטראָג פון יוסף שיין „טעאַטער אין ישראל״; אין די געגנטן: ד״ר ל. זשיטניצקי וועגן „יידישער ווידערשטאַנד אין דורות פון דער געשיכטע״; יעקב באַטאַשאַנסקי אד״ט: „די גמרא זאָגט״ (אַ פֿאָפולערע דערקלערונג וועגן תלמוד); מרדכי בערנשטיין — „דער טויזנט־יאָריקער פּאַרמעסט צווישן ספרד און אשכנז״; רעציטאַציעס: אסתרל פליישמאַן.

זונטיק דעם 18טן יוני טרעט אַרויס אין קהילה־זאל יעקב זרובבל וועגן „ישראל — מדינה און פֿאָלק״ אין אין די געגנטן: משה שענדערי וועגן „אונדזער אָרט אין אַלוועלטלעכן יידנטום״, געזאַנג חיים לעווין; שלום ראָזענבערג אד״ט: „זוכנדיק די עשרת השבטים״ (פון שומרון און יהודה ביז די יידישע אינדיאַנער), מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון דענקער־ווינדלער; פֿאָליק לערנער אד״ט: „פנים אל פנים מיט ישראל״, מיט דער קינסטלערישער מיטווירקונג פון זשעני פּאסטערנאק.

זונטיק דעם 25סטן יוני איז אַרויסגעטראָטן מיט אַ רעפֿעראַט פּראָפּ׳ ארטור לערמער אד״ט „פּעסימיזם און אָפּטימיזם אין יידישן לעבן״, מיט אַ דערעפֿענונגס־וואָרט פון מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט חנא גאָרבער; אין די געגנטן: יעקב באַטאַשאַנסקי — „די גמרא זאָגט״, מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון קליניצקאַ־וויינער; מרדכי הערבסט — „די תורה און לימוד־התורה״,

מיטן אַנטייל פון דענקער־ווינדלער; פּינחס קאַרפּ — „וווהין גייט דער ייִדישער ישוב אין אַר־גענטינע?", מיט געזאַנג פון חיים לעווין; דויד אייזען — „חינוך ביי ייִדן אַמאָל און הײַנט"; שלום ראָזענבערג — „זוכנדיק די עשרת השבטים", מיט דעם קינסטלערישן אַנטייל פון די בריידער האַלפערין; שמואל ראָזשאַנסקי — „די העלדישע פרוי ביי דויד פּינסקי", מיטן קינסט־לערישן אַנטייל פון זלמן הירשפּעלד - אסתר ראָפּעל.

זונטיק דעם 2טן יולי איז אויפגעטראָטן אין קהילה־זאַל יצחק יאַנאָסאָוויטש מיטן פּאַר־טראָג „חורבן און גאולה־מאָטיוון ביי פּרץ", מיט אַן אַריינפיר־וואָרט פון חנא גאַרבער — מיט־גליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; אין די געגנטן: זלמן וואַסערצוג — „מדינת ישראל אין איר בר־מיצווה־יאָר", מיט געזאַנג פון זשעני פּאַסטערנאַק; משה שענדעריי — „פּיר מתנות דער וועלט", מיט אַ קינסטלערישן אויפטריט פון דענקער־ווינדלער; אריה סאַפּראָן — „Viñetas de Israel" מיט געזאַנג פון חיים לעווין.

אַמב' יוסף אַבידר האַלט אַ פּאַרטראָג אויף אַן אימפּרעזע אין די ראַמען פון חודש פון ייִדישן בוך.

זונטיק דעם 9טן יולי אין קהילה־זאַל: יעקב באַטאַשאַנסקי מיט אַ פּאַרטראָג „הערצל־ביא־ליק", מיט דער קינסטלערישער מיטווירקונג פון אסתר ראָפּעל; און אין די געגנטן: משה שענ־דעריי מיטן פּאַרטראָג „משיחים און משיחיזם", מיטן קינסטלערישן אַנטייל פון יוסף מאָורער.

זונטיק דעם 15טן יולי אין קהילה־זאַל: אַ וואַרט־קאָנצערט פון נתן קלינגער; אין די געגנטן: י. איסאַקסאָן וועגן „הערצל דער חזה פון ווין", מיטן אַנטייל פון די בריידער האַלפערין; ש. זאַסערמאַן וועגן „ביאַליק דעם וועלקאָן פון דער העברעישער פּאָעזיע", מיט רעציטאַציעס פון אסתרל פליישמאַן; פּינחס קאַרפּ אד"ט: „ביאַליק אין ליכט פון דער היינטיקער צייט", מיטן אַנ־טייל פון קליניצקאַ־ווינער; יעקב באַטאַשאַנסקי וועגן „הערצל־ביאַליק", מיט דער קינסטלע־

רישער מיטויירקונג פון זשעני פֿאסטערנאַק; ש. ראָזענבערג אד״ט: „זוכנדיק די עשרת השבטים״, מיטן אויפטריט פון מ. בערלינער.

זונטיק דעם 23סטן יולי: יוסף רויזען וועגן „תשעה באָב — חורבן און גאולה״, מיט דער מיטויירקונג פון זלמן הירשפעלד און אַרײַנפיר־וואָרט פון ישראל גרינבוים.

זונטיק דעם 30סטן יולי: אין קהילה־זאַל שמואל ראָזשאַנסקי אד״ט „די העלדישע פרוי ביי דויד פּינסקי״, מיט דער אָנפירונג פון חנא גאַרבער; אין די געגנטן: חיים פּינקלשטיין וועגן „וויזיאָנערן פון נאַציאָנאַלן און גייסטיקן רענעסאַנס״ (הערצל־ביאַליק), מיטן קינסטלעריש־ן אָנסייל פון יוסף מאָורער; פֿאליק לערנער אד״ט „פּנים אל פּנים מיט ישראל״, מיט געזאַנג פון חיים לעזוין; יוסף בורשטיין וועגן „נביאים און געשטאַלטן״, מיט געזאַנג פון יצחק יאָקובאָוויטש.

פֿאַרקויף פון ייִדישע דיסקאָס (פלאַטן) אויף דער אייכשטעלונג פון ייִדישן בוך.

זונטיק דעם 6טן אויגוסט אין קהילה־זאַל: דער פֿאַרטראָג פון אברהם פּעסקין אד״ט „די טעזע פון בן־גוריון וועגן יציאת־מצרים״, מיטן קינסטלעריש־ן אָנטייל פון „נאַציאָנאַלן פֿאָלקס־טעאַטער״ מיט דער אָנפירונג פון ישראל קאַרפּעס. מיטגליד פון קולטור־דעפּארטאַמענט; אין די געגנטן: יוסף רויזען אד״ט „דער עטישער אימפּעראַטיוו פון תלמוד״, מיטן קינסטלעריש־ן אָנ־טייל פון יוסף מאָורער; זלמן וואַסערצוג וועגן „מדינת ישראל אין איר בר־מיצווה־יאָר״, מיטן קינסטלעריש־ן אויפטריט פון דענקער־ווינדלער; מ. בערנשטיין וועגן „אליהו הנביא־געשטאַלט אין ייִדישן פֿאָלקסלעבן״, מיטן קינסטלעריש־ן אָנטייל פון קליניצקא־ווייניער; יעקב באַטאַשאַנסקי אד״ט „די גמרא זאָגט״, מיטן אויפטריט פון מ. בערלינער.

זונטיק דעם 13טן אויגוסט אין קהילה־זאַל: א פֿאַרטראָג פון מרדכי בערנשטיין אד״ט „ייִדיש — די גייסטיקע בריק פון א טייזנט־יאָריקער תקופה״, מיטן אויפטריט פון קליניצקא־

ווייַנער און אַנפּירונג פון חנא גאַרבער; אין די געגנטן: י. באַטאַשאַנסקי אד״ט „די גמרא זאָגט״, מיטן אויפטריט פון „הזמיר״־כאָר; פּינחס קאַרפּ אד״ט „ווהיין גייט אונדזער ישוב״, מיטן אַנטייל פון אסתרל פּליישמאַן.

זונטיק דעם 20סטן אויגוסט אין קהילה־זל: י. איסאַקסאָן וועגן „יהדות — קולטור און אַרומיקע וועלט״, מיטן קינסטלעריש אויפטריט פון יוסף מאַוּרער און אַנפּירונג פון ישראל גרינבוים; אין די געגנטן: אויפטריט פון „הזמיר״־כאָר; יוסף בורשטיין אד״ט „נביאים און געשטאַלטן״, מיטן אויפטריט פון זלמן הירשפעלד; י. באַטאַשאַנסקי „די גמרא זאָגט״, מיטן אויפטריט פון ד. זאַבלודאָווסקי.

חודש פון ייִדישן בוך, יאָר 1961. יוגנטלעכע קויפן ביכער און ספרים.

צווישן דעם 5טן סעפּטעמבער און 8טן אָקטאָבער איז צושטאַנד געקומען דער ביכער־חודש מיטן קולטור־פּראָגראַם אין קהילה־זאָל. אָבער דער קולטור־זמן און די זונטיק־קורסן אין די געגנטן זיינען אָנגעגאַנגען.

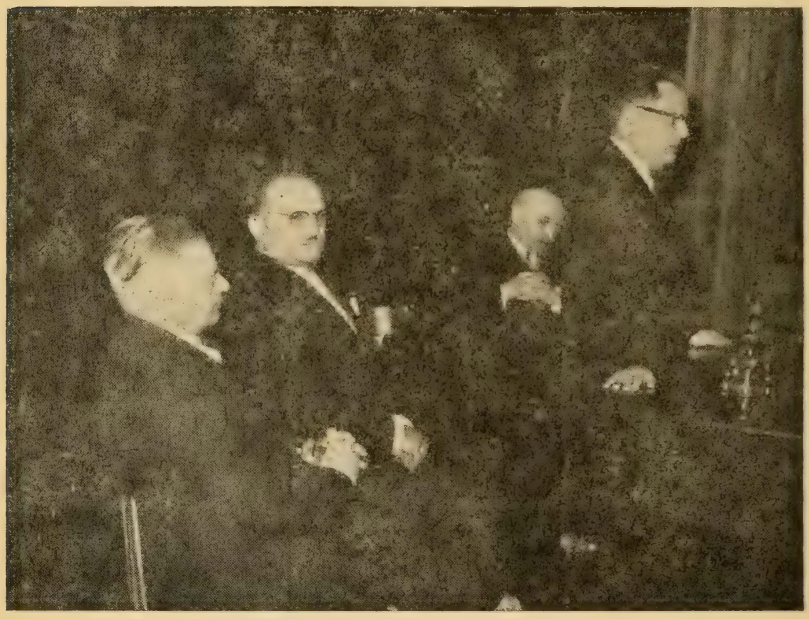
זונטיק דעם 3טן סעפּטעמבער זיינען אין די געגנטן אַרויסגעטראָטן: אברהם פּעסקין „וועגן ציוניזם אויפן שיידוועג״; שמואל ראָזשאַנסקי וועגן „קאָלאָניסטן אין דער ייִדישער ליטעראַטור״, מיטן אויפטריט פון מאַקס בערלינער; יעקב באַטאַשאַנסקי — „די גמרא זאָגט״, פּאַרזעצונג פון ערשטן רעפּעראַט, מיטן אויפטריט פון זשעני פּאַסטערנאַק; שניאור וואַסערמאַן וועגן „ביאָליק און זיינע שאַפונגען״, מיט געזאַנג פון חיים לעווין; אברהם פּלאָטקין אד״ט „דער בייטראָג פון ייִדנטום צו דער קאָלאָניזאַציע״.

זונטיק דעם 17טן סעפּטעמבער, משה שענדעריי וועגן „ערנסטע און פּריידיקע טעג״, מיטן

אַנטייל פון זשעני פּאסטערנאַק; י. באַטאַשאַנסקי „די גמרא זאָגט" (פּאַרזעצונג), מיטן אויפטריט פון יוסף מאָורער.

זונטיק דעם 15טן אָקטאָבער, נאָכן סיום פון ביכער־חודש, גייט אָן דער קולטור־זמן אין קהילה־זאַל מיטן אויפטריט פון בצלאל שערמאַן אין זיין רעפּערטואַר „אַלט און ניי אין ייִדישן לעבן", מיט דער אָנפּירונג פון חנא גאַרבער; אין די געגנטן: שלום ראָזענבערג אד"ט „ווכנדיק די עשרת השבטים", מיטן אויפטריט פון אסתר פליישמאַן; משה שענדערעי ווענגן „אונדזער אָרט אין אַלוועלטלעכן ייִדנטום".

זונטיק דעם 22סטן אָקטאָבער טרעט אָרויס בצלאל שערמאַן ווענגן „מדינת־ישראל אין דער היינטיקער ווירקלעכקייט", מיטן קינסטלערישן אויפטריט פון „נאַציאָנאַלן ייִדישן פאָלקס־טעאַטער" און אָנפּירונג פון ישראל קאַרפּעס, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; אין די געגנטן:

בצלאל שערמאַן האַלט אָן לעקציע אויפן שליס פון חודש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1961.

שלום ראָזענבערג אד"ט „דער תנ"ך — אָ בוך, אָ זייגער און אָ מאַפּע", מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זלמן הירשפעלד; משה שענדערעי ווענגן „אונדזער אָרט אין אַלוועלטלעכן ייִדנטום", מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זשעני פּאסטערנאַק; יעקב באַטאַשאַנסקי אד"ט „די גמרא זאָגט", מיטן אָנטייל פון דענקער־ווינדלער; יצחק איסאַקסאָן ווענגן „הומאָר בכלל, הומאָר ביי ייִדן און דער הומאָר ביי שלום־עליכם", מיטן אָנטייל פון יוסף מאָורער.

זונטיק דעם 29סטן אָקטאָבער איז אין קהילה־זאַל אַרויסגעטראָטן יצחק רימון ווענגן „קיבוץ גלויות און מיזוג גלויות אין מדינת־ישראל", מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זלמן הירשפעלד און אָנפּירונג פון פּראָ־קאָסיר דויד קולאַקאָווסקי; אין די געגנטן: חיים פינקלשטיין ווענגן „פּראָבלעמען פון דער היינטצייטיקער ליטעראָטור", מיטן אויפטריט פון דענקער־ווינדלער; משה

שענדערייַ וועגן „אונדזער אָרט אין אַלוועלטלעכן ייִדנטום", מיטן אויפטריט פון קליניצקאַ־וויי־נער; און אַ געגנט־אויפטריט פון קהילה־כאָר „הזמיר".

מאָנטיק דעם 30סטן אָקטאָבער טרעט אַרויס בצלאל שערמאַן אין קהילה מיט אַ פאָרטראָג וועגן „ייִדן און קאָמוניזם". מיט דער אָנפירונג פון קאָסיר אשר גראָקאָפֿ. און עס קומט פאָר זיין לעקציע־ציקל: דינסטיק דעם 31סטן אד״ט „דער אינעווייניקסטער שמעלצטאָפּ פון דעם אָמעריקאָנישן ייִדישן קיבוץ"; דאָנערשטיק דעם 2טן נאָוועמבער — „דאָס גייסטיקע און גע־זעלשאַפטלעכע פּנים פון דעם אָמעריקאָנער ייִדנטום"; שבת דעם 4טן נאָוועמבער — „דער ייִד און זיין שכן".

חניכה־פּייערונג פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט בײַ דער קהילה אין זאַל „אָפּעראַ", יאָר 1961. בערנאַרד פּייער דיריגירט מיטן כאָר אין אָרקעסטער.

זונטיק דעם 5טן נאָוועמבער אין טעאַטער „נאַסיאָנאַל" אַ פּייערונג פון 75־יאָריקן יובילי פון מנהיג הדור דויד בן־גוריון מיט דער באַטיליקונג פון בצלאל שערמאַן, קינסטלערישן אָנ־טייל פון קוואַרטעט „כינור" אונטער דער אָנפירונג פון יאשׁא גאָלפּערין, מיט דער אויפּפירונג פון ש. איזבאָנס איינאַקטער „קאָנקורענטן", דורך דעם „נאַציאָנאַל־ייִדישן פאָלקס־טעאַטער", און אָנפירונג פון ראש־הקהל ד״ר טוביה קאָמענשיין; און אין די געגנטן: יוסף רויזען אד״ט „די זויזיץ פון אונדזערע נביאים"; און משה שענדערייַ וועגן „רונד־קרייַזן אין דער ייִדישער גע־שיכטע".

זונטיק דעם 12טן נאָוועמבער אין קהילה־זאַל: אַ קאָנצערט פון ייִדישער קאָמער־מוזיק, אונטער דער לייטונג און אַריינפיר־וואָרט פון לייזער קלאָצמאַן. אין די געגנטן: משה שענדערייַ וועגן „פּיר מתנות דער וועלט".

דאָנערשטיק דעם 23סטן נאָוועמבער איז אַרויסגעטראָטן אין קהילה־זאל הערש מענדל שטאָקפיש אד״ט «מדינת־ישראל אין אָנבליק פון וועלט־קריזיס», מיט דעציטאציעס פון אסתרל פליישמאן, אונטער דער אָנפירונג פון פאַרוואַלטונגס־מיטגליד שלמה ציטרין.

דעם 30סטן נאָוועמבער האָט יצחק רימון געהאַלטן אַ פאַרטראָג: «דער אייכמאן־פראָצעס אין די אויגן פון אַ ישראל־קאָרעספּאָנדענט», מיט דער קינסטלערישער מיטווירקונג פון ב. גראָבאָווסקי ־ לערער, און אָנפירונג פון משה האָניק — סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק דעם 2טן דעצעמבער — אַ גרויסע חנוכה־פייערונג אין טאָטער «אָפּערא», מיט דערעפענונג־וואָרט פון ראש־הקהל ד״ר טוביה קאַמענשטיין; פאַרטראָג פון ישראל־אַמבאַסאַדאָר געבֿ יוסף אביתר; אויפטריס פון «הזמיר״־כאָר און אַרקעסטער אונטער דער אָנפירונג פון בער־נאַרד פייער; עליזה קאשי מיט חנוכה־לידער, אָנפירונג מיט דער פייערונג מאניע יונגערמאַן. מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

צום שלוס פון קולטור־זמן איז דער «הזמיר״־כאָר אַרויסגעטראָטן מיט אַ קאָנצערט אין «בני־ברית״; אויף אַ מסיבה לכבוד דעם קהילה־כאָר צום אָפשלוס פון זיינע דריי יאָר טעטיקייט איז אַרויסגעטראָטן מיטן אָן אָפשאַצונגס־וואָרט דער סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, משה האָניק.

די ערשטע סימנים פון קולטור־זמן 1962 האָבן זיך באַוויזן שוין דעם 28סטן פעברואַר, ווען דער קהילה־כאָר «הזמיר״ האָט אָנגעהויבן די פראָבן און צוגרייטונגען. אין דער צווייטער העלפט פון חודש מאַרץ, האָבן זיך אָנגעהויבן צו באַוויזן נאָטיצן און אַרטיקלען אין די היגע יידישע אויסגאָבן, ווי די באַגינען־קלעפּ פון הילצערנעם האָמער אין די לאָדנס פון אָמאַליקן שטעטל; — צייט אויפצושטיין צו עבודת הבורא.

דעם 8טן אפריל איז אין «טעאַטער בוענאָס איירעס״ פייערלעך דערעפענט געוואָרן דער קולטור־זמן מיטן היימישן גאַסט יצחק הרכבי (איצט ישראל־אַמבאַסאַדאָר אין אורוגוויי), וואָס איז אַרויסגעטראָטן מיטן פאַרטראָג: «ארץ־ישראל און גלות — צווישן סטאַגנאַציע און באַניי־טער יצירה״; סאָרא גאָרבי מיט אַ געקלייבענעם פראָגראַם פון יידישע און העברעישע לידער; דער «הזמיר״־כאָר אונטער דער לייטונג פון בערנארד פייער מיט אַ נייעם רעפּערטואָר, מיט פּיאַנאָ־באַגלייטונג פון רחל פייער און קאַמענטאַרן פון פר׳ ראָק. אָנגעפירט מיטן אָונט, האָט דער סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט משה האָניק און דער ראש־הקהל, ד״ר טוביה קאָ־מענשיין האָט געהאַלטן דאָס אַריינפיר־וואָרט. עס איז געקומען אַ טויזנט־קעפּיקער עולם.

דעם 10טן אַפּריל האָט דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט פאַרופן אַ פאַרזאַמלונג פון געבונט־עסקנים וועגן דער בעסערער אַרגאַניזאַציע פון די זונטיק־קורסן; דעם 23סטן איז די דאָזיקע באַראַטונג פאַרגעזעצט געוואָרן. עס זענען אָנגענומען געוואָרן אַ גאַנצע רייע פראַקטישע ענ־דערונגען און עס איז דורכגעפירט געוואָרן אין די זעלבע טעג אַ באַראַטונג פון לעקטאָרן אין דער היים פון סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, משה האָניק.

מיטוואָך, דעם 2טן מאַי, זענען באַנייט געוואָרן די קורסן פון יידישער געשיכטע (אויף שפּאַניש) פאַר דער יוגנט, אַרגאַניזירט צוזאַמען מיטן יוגנט־דעפּאַרטאַמענט. די דערעפענונגס־לעקציע מיט אַן אַריינפיר צום שטודיום פון דער יידישער געשיכטע פון מיטלאַלטער האָט געהאַלטן דער קולטור־אַטאַשע פון דער ישראל־אַמבאַסאַדע, אריה שובל. די לעקציעס מיט פאַרשידענע לעקטאָרן זענען געפירט געוואָרן אַלע מיטוואָך.

זונטיק, דעם 15טן אַפּריל איז אַרויסגעטראָטן אין קהילה־זאל דער באַקאַנטער ישראל־דיכטער אריה שמרי — גאַסט פון דער אַרגענטינער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע — מיט אַ פאַרטראָג, אד״ט «ניגון און געשטאַלטן פון איציק מאַנגערס פּאָעזיע״; דער נאַציאָנאַלער יידי־שער קונסט־טעאַטער האָט אויפגעפירט «נחת פון קינדער״ פון י. ל. פרץ, מיטן אַנטייל פון נפתלי לעוו, פריידל לאַנדאָן, פייגעלע ליבערמאַן און א. שערעשעווסקי. אָנגעפירט מיט דער קולטור־אימפּרעזע האָט אלימלך גוטקין, פּרעזידענט פון דער אַרגענטינער ציוניסטישער אָר־גאַניזאַציע.

די זונטיק־קורסן אין די געגנטן פון קולטור־זמן 1962, האבן זיך אנגעהויבן זונטיק דעם 15טן אפריל. שמואל ראזשאנסקי איז ארויסגעטראטן אין בית־עם אין שול ח. נ. ביאליק פון דעוואטא, אד״ט „די ערשטע גרויסע יידישע קאמעדיע מיט 100 יאר צוריק״ (סערקעלע פון שלמה עטינגער, אין 1862). מיטן קינסטלערישן אויפטריט פון קליניצקא־וויינער.

זונטיק, דעם 22סטן אפריל — א פרימארגן מיט א פסח־פראגראם, א פארטראג פון יעקב באטשאנסקי, דער „הזמיר״־כאר, אונטער דער לייטונג פון בערנארד פייער און דער קינדער־כאר פון שול „מדינת־ישראל״ אונטער דער אנפירונג פון רחל פייער, מיט פסח־לידער. פארזיץ פון דער אימפרעזע — מאניע יונגערמאן, מיטגליד פון קולטור־דעפארטאמענט.

ישראל־אמבאסאדאר אין אורוגווי, יצחק הרכבי, האלט א לעקציע בײ דער דערעפענונג פון קולטור־זמן אין יאר 1962.

זונטיק דעם 6טן מאי, אין קהילה־זאל, א „בוקר עברי״, ארגאניזירט פון קולטור־דעפאר־טאמענט, צוזאמען מיט דער „הסתדרות עברית בארגנטינה״ מיט א פארטראג פון אריה שמרי אד״ט „ארץ ישראל אין שפיגל פון דער העברעישער ליטעראטור״, מיט א וואלד פון דעם ראש־הקהל, ד״ר טוביה קאמענשטיין; קינסטלערישער אויפטריט פון ברוך גראבאווסקי; אנפירונג פון פרימארגן — צבי בראנשטיין, פארזיצער פון הסתדרות עברית.

זונטיק דעם 6טן מאי, 18.30 אזייגער איז ארויסגעטראטן אין בית־עם „מדינת ישראל״ (פלאראסטא) אריה שמרי אד״ט „דער פלמחישער דור אין ליד און פראזע״, מיט א קינסטלע־רישן אויפטריט פון קליניצקא־וויינער און ווערטער פון סעקרעטאר און מיטגליד פון קולטור־דעפארטאמענט משה האניק און אברהם מיטלבערג; אין דער הרצליה־שול (פאטערנאל) איז 18 אז. ארויסגעטראטן יוסף רויזען אד״ט „עקיבא און די העלדן־עפאפיי פון ל״ג בעומר״, מיט א קינסטלערישן אויפטריט פון נאציאנאלן יידישן קונסט־טעאטער אין „נחת פון קינדער״ און

אַנפירונג פון חנא גאַרבער, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט. אין רינגעלבלום־צענטער (וויִשאַ קרעספּאַ) איז 10 אַז. ארויסגעטראָטן שלום ראָזנבערג אד״ט „באַפרייִונגס־מלחמה אין דער ייִדישער געשיכטע״, מיטן קינסטלערישן אויפטריט פון אסתר פליישמאַן און אַנפירונג פון שלמה ציטרין, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

דאָנערשטיק דעם 10טן מאַי זענען דערעפנט געווארן די תנ״ך־קורסן פון יוסף רויזען, וואָס ווערן אָנגעפירט יעדן דינסטיק און דאָנערשטיק; פּאַרזיצער פונעם אָוונט — חנא גאַרבער, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק דעם 20סטן מאַי, אין קהילה־זאַל, מאַרק טורקאָוו אד״ט „פּראָבלעמען פון ייִדישן לעבן אין לאַטיין־אַמעריקע״; געזאַנגס־קאָנצערט פון נאָרמאַ לערער; אַנפירונג מיטן פּרעמיִערן — משה האָניק.

אין „רינגלבלום־צענטער״, וויִשאַ קרעספּאַ: יעקב באַטאַשאַנסקי ווענט „100 יאָר מאָריס ראָזנפעלד״; קינסטלערישער אָרויסטריט — יוסף מאָורער; „שפּרינצאַק־שול״, פּאָרקע טשאַקאָבוקע: שלום ראָזנבערג ווענט „באַפרייִונגס־מלחמות אין דער ייִדישער געשיכטע״, מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זלמן הירשפעלד; „תל־אביב־שול״, בולאָן: מרדכי הערבסט ווענט „יום העצמאות״, מיט אַ קינסטלערישן אויפטריט פון די ברידער האַלפערן; בית־עם און שול ח. נ. ביאַליק, דעוואָטאַ: דערעפענונג פון די חינוך־קורסן, פּנחס ערליך — „דער מהות פון תנ״ך״ און שמואל גאניאַנסקי ווענט „אמונה און וועלט־באַשאַף״; בית־עם און שול „מדינת־ישראל״ פלאָרעסטאַ, מוצאי שבת, דעם 19טן 19.30 אַז.: יעקב באַטאַשאַנסקי ווענט „יום העצמאות״, און קינסטלערישער אויפטריט פון דענקער־ווינדלער.

דינסטיק, דעם 22סטן מאַי, אין קהילה־זאַל: אַ ל״ג־בעומר אָוונט מיט אַ פּאַרטראָג פון ד״ר מכאל גורן, אד״ט „אין די פוסטריט פון דער ייִדישער געשיכטע״, אַ קינסטלערישער אויפטריט פון דאָרא ווינדלער; אַנפירונג: מאַניע יונגערמאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק דעם 27סטן מאַי: שמואל ראָזשאַנסקי, אד״ט „100 יאָר ייִדישע צייטונגען, פון רוסלאַנד צו דער וועלט״, קינסטלערישער אָנטייל פון קליניצקא־ווייִנער, אַנפירונג פון פּרי־מאָרגן — ישראל גרינבוים, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק, דעם 28סטן מאַי: בית־עם און ביאַליק־שול דעוואָטאַ: משה שענדעריי „ייִדישקייט ווי אַ לעבנסווײַג״, קינסטלערישער אויפטריט — אסתרל פליישמאַן; תל־אביב שול נומ׳ 5, זויִשאַ לינטש, 18 אַז.: יוסף רויזען ווענט „ר׳ עקיבא און די העלדן־עפּאָכע פון ל״ג־בעומר״, מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון זשעני פּאַסטערנאַק; חיים וויִצמאַן שול, ווי לוגאַנאַ: ש. וואַסערמאַן ווענט „יום העצמאות״, מיט געזאַנג־נומערן פון חיים לעווין; מוצאי שבת, אין „משה רובין־שול, קאָנסטיטוסיאָן: פּנחס קאַרפּ ווענט „יום העצמאות״, קינסטלערישער אויפטריט פון מאָקס פורמאַנסקי.

זונטיק, דעם 3טן יוני: גרשון סאָפּאָשניקאָוו ווענט „ווערק פון באַשעוויס אין שיין פון פּסיכאָאַנאַליז״, מיט אַ קינסטלערישן אויפטריט פון יוסף מאָורער; אַנפירונג פון פּרימאָרגן — חנא גאַרבער, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטעמנט.

זונטיק, דעם 3טן יוני, אין „רינגלבלום־וואַרשע צענטער״: ד״ר ל. זשיטניצקי, אד״ט „דער פערטער יאָרצייט פון מ. געבירטיק״, קינסטלערישער אויפטריט פון זלמן הירשפעלד; בית־עם און שול ח. נ. ביאַליק (דעוואָטאַ), קריין פון תנ״ך־לימוד, מיט אַ לעקציע פון גרשון חסיד, אד״ט „פון געצנדינסט ביז מאָנאָטעיזם״.

זונטיק דעם 10טן יולי: אַ שבועות פייערונג מיט אַ פּאַרטראָג פון משה שענדעריי, די פּיעסע „שבועות־שפּיל״ אין דער אויפּפּירונג פון די תלמידים פון שלום עליכם שול, מיט דער רעזשי פון מאָקס בערלינער, פּיאַנאַ־באַגלייטונג — שרה אַלטער, אַנפירונג פון פּרימאָרגן — מאַניע יונגער־מאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק, דעם 10טן יוני — בית־עם און שול ח. נ. ביאַליק (דעוואָטאַ): מרדכי הערבסט ווענט „שבועת״, מיטן קינסטלערישן אָנטייל פון דוד זאַבלודאָוואָסקי; „וואַלפסאָן־שול״ (בעלגראַנאָ): שלום

דאָנבערג, מיט געזאַנג פון חיים לעווין; ביאַליק־שול (מאַטאַדעראָס), 18 אָז.: צבי בראָנשטיין וועגן „שבועות־מאָטיוון אין דער ייִדישער און העברעישער ליטעראַטור", מיט געזאַנג פון זשעני פאַס־טערנאַק; תל־אביב שול (וויזשאַ לינטש): דוד אייזן וועגן „שבועות", מיט אַ קינסטלעריש אויפ־טריט פון אסתר פליישמאַן; „באראָן הירש־שול" (אַלמאַגראָ): יוסף רויזען אד״ט „פון פסח ביז שבועות", קינסטלערישער אויפטריט פון דענקער־ווינדלער; בית־עם און שול „מדינת ישראל" (פלאָרעסטאַ) 18 אָז.: מ. שטיינבערג־שריג וועגן דערציונגס־פראָבלעמען"; געזאַנג — פון רחל ציפריס.

זונטיק, דעם 17טן יוני: יעקב באַטאַשאַנסקי, וועגן „20 יאָר זינט דער פטירה פון געביר־טיק", קינסטלערישער אויפטריט פון דענקער־ווינדלער, אָנפירונג פון פרימאַרגן — מאיר פרענג־לער, פאַרוואַלטונגס־מיטגליד פון דער קהילה.

הערנדיק די לעקציע פון אַמב׳ הרכבי בעת דער דערעפענונג פון קולטור־זמן (יאָר 1962).

זונטיק, דעם 17טן יוני, רינגעלבלום־וואַרשע צענטער (וו. קרעספּאָ): ד״ר פּעדראָ בלאַט, אד״ט „קראַנקייטן ביי ייִדן" און חנא גאַרבער וועגן „רפואות ביי ייִדן" (האַמעאַפאַטיע און פאַר־יינגערונגס־מיטלען); בית־עם און שול ח. נ. ביאַליק (דעוואָטאָ), קריייז פון לימוד התנ״ך: שמואל גאניאנסקי, אד״ט: „וועג איז אַ ייִד", מיט דעבאַטן.

זונטיק, דעם 24סטן יוני: ד״ר יצחק שלמה סיגאַל, אד״ט „נייע ווינטן אין רעליגיעזן דענ־קען", מיט אַ גרויסן־אויפטריט פון רחל ציפריס. אָנפירער פון פרימאַרגן — דויד קולאַ־קאָווסקי, פאַרוואַלטונגס־מיטגליד פון דער קהילה.

זונטיק, דעם 24סטן יוני — בית־עם און ביאַליק־שול (דעוואָטאָ): יוסף בורשטיין וועגן „שבת, דער סימבאָל פון פרייהייט", מיטן קינסטלעריש־ן אָנטייל פון מאָקס בערלינער, תל־אביב

שול (וו. לינטש): פאליק לערנער אד״ט „ישראל אַ יידישער פענצטער צו דער וועלט״. קינסט־לעריישער אויפטריט פון ברידער האלפערין.

מיטוואך, דעם 27סטן יולי, אין קהילה־זאל, אַ פאַרטראָג פון מיכאל גרייווער וועגן „מדינת ישראל און איר גערַאַנגל פאַר עקאָנאָמישער זעלבסטשטענדיקייט״, מיט אַ קונסט־פראָגראַם פון עלווירא באַטשקאָווסקאַ, סימאַן נוסבוים און מאַקס נויפעלד. אַנפירונג מיטן אַוונט — חנא גארבער, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק, דעם 8טן יולי, אין קהילה־זאל: ד״ר בעדרַא בלאָט, אד״ט: "Conceptos de Sa- lud y Enfermedad" און חנא גַארבער וועגן „די וועלט פון רפואות און דער יידישער בייטרַאג״, מיט אַ קינסטלערישן אויפטריט פון קליניצקא־וויינער.

זונטיק דעם 8טן יולי, רינגעלבלום־וואַרשע צענטער (וו. קרעספּאַ): יוסף רויזען, אד״ט „דאָס געזאַנג פון דער צוקונפט״, מיטן קינסטלערישן אויפטריט פון חיים לעווין; בית־עם און שול ח. נ. ביאַליק (דעוואָטאַ): פנחס קאַרפּ וועגן „קולטור און דערציונג אין די גלות־לענדער״, געזאַנג — זשעני פאַסטערנאַק; תל־אביב שול (וו. לינטש), 18 אַז.: יעקב באַטשאַנסקי וועגן „מרדכי געבירטיק״.

זונטיק, דעם 15טן יולי, אין קהילה־זאל: אַ פאַרטראָג פון ישראל־גאַסט, כנסת־דעפּוטאַט חיים לאַנדוי, אד״ט „מדינת־ישראל און דרום־אַמעריקע״ (רייזע־אייַנדרוקן) און „תזמורת הדי ציון״, מיטן ערשטן אַרויסטריט. אַנפירונג פון פרימאַרגן — מאַניע יונגערמאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק, דעם 15טן יולי, אין בית־עם און שול „מדינת־ישראל״ (פלאָרעסטאַ): חיים פינ־קעלשטיין, אד״ט „יידן אין דער וועלט און די וועלט פון יידן״, מיטן אַן אויפטריט פון „הזמיר״־כאָר, אונטער דער לייטונג פון בערנארד פייער.

זונטיק, דעם 22סטן יולי, אין קהילה־זאל: אַ הערצל־ביאַליק אַקאַדעמיע פון קולטור־דע־פּאַרטאַמענט און אַרג׳ ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע; מנחם געלערטער וועגן הערצל און אברהם פעסקין וועגן ביאַליק. אַנפירונג מיטן פרימאַרגן — אַשר גראָקאָפּ, קאַסיר פון דער קהילה.

זונטיק, דעם 22סטן יולי, בית־יעקב־שול (לאַנוס): דער ישראל־גאַסט יעקב גאַלנער וועגן „הערצל ביאַליק״, מיט אַ געזאַנגס־קאַנצערט פון רחל ציפּרים; רינגעלבלום־וואַרשע צענטער: אברהם זאק, אד״ט „וועז פּרע איז געוואָרן לעגענדע״, קינסטלערישער אויפטריט פון זלמן הירש־פעלד; תל־אביב שול (וויזשא לינטש), 18 אַז.: מרדכי הערבסט, אד״ט „תורה און לימוד התורה״, מיט אַ קינסטלערישן אויפטריט פון דוד זאַבלודאָווסקי; ביאַליק־שול (אַוועזשאַנעדאַ), 20.30 אַז.: אברהם פעסקין וועגן „הערצל־ביאַליק״, קינסטלערישער אויפטריט — קליניצקא־וויינער; בית־עם און ביאַליק־שול (דעוואָטאַ): אַ ביאַליק־אָפּט מיט פאַרטראָגן פון שמואל גאניאנסקי און חיים יעלין.

זונטיק, דעם 29סטן יולי — אַנשלוס פון דער קהילה צום 100־יאָריקן יובל פון דער יידי־שער קאַנגרעסאַציע אין אַרגענטינע, מיט ווערטער פון ראש־הקהל ד״ר ט. קאַמענשיין, פּרע־זידענט פון דער קאַנגרעסאַציע — אַדאָלפּאַ ווייל, פאַרטראָג פון משה שענדעריי, קינסטלערי־שער אויפטריט פון „הזמיר״ און זלמן הירשפעלד.

זונטיק, דעם 29סטן, בית־עם און ביאַליק־שול (דעוואָטאַ): יוסף רויזען וועגן די „דריי וואָכן פּין מאַנונג און דערמאָנונג״, מיט אַ קינסטלערישן אויפטריט פון מאַקס פורמאַנסקי; תל־אביב שול (וו. לינטש): שלום ראָזענבערג וועגן „הערצל־ביאַליק״, געזאַנג פון חיים לעווין.

דעם 5טן אויגוסט: פייערונג פון 100 יאָר מאָריס ראָזענפעלד, מיט אַ פאַרטראָג פון יצחק יאַנאָווויטש, אד״ט „מאָריס ראָזענפעלד, זיין ליד און זיין דור״, קינסטלערישער אויפטריט פון קליניצקא־וויינער, אַנפירונג פון פרימאַרגן — אליעזר פרידמאַן, געזאַנג־סעקרעטאַר פון דער קהילה.

5טן אויגוסט אין „רינגעלבלום־צענטער״ (וו. קרעספּאַ): יעקב פילץ און ישראל אַטיקער וועגן „הערצל־ביאַליק״; בית־עם און ביאַליק־שול (דעוואָטאַ): דעבאַטע אַנגעפירט פון ברוך

דאָכלעווסקי און שמואל גאָניאָנסקי, אד״ט „פאַרוואָס איז דאָס יידישע פאָלק נישט אונטערגע־גאַנגען אין גלות?״.

מיטוואָך, דעם 8טן אויגוסט, אין קהילה־זאַל: א תשעה־באב אָוונט — פאַרטראָג פון משה שענדעריי אד״ט „דורך חורבן און גלות״, זלמן הירשפעלד: קינות און אַרויסטריט פון כאָר „הזמיר״.

זונטיק, דעם 12טן אויגוסט, רינגעלבלום־וואַרשע צענטער (וויזשאַ קרעספּאָ): יעקב פּילץ און שניאור וואַסערמאַן ווענן „הערצל ביאַליק״, קינסטלערישער אויפטריט — זלמן הירש־פעלד; „צייטלין־שול״ (וו. אורקיסאָ): מרדכי הערבסט ווענן „תורה און לימוד התורה״, געזאַנג פון רחל ציפריס; הרצליה שול״ (פּאַטערנאָל), 18 אָז.: ד״ר ל. זשיטניצקי, אד״ט: „די יידן און די וועלט סיטואַציע״, געזאַנג — מאָקס פורמאַנסקי; בית־עם און ביאַליק־שול (דעוואָטאָ): גרשון סאָפּאָזשניקאָוו, אד״ט „די פּערזענלעכקייט פון יצחק באַשעוויס״, געזאַנג פון חיים לעווין; אין ראָמאָ מעכיא, 18 אָז.: אויפּטריט פון „הזמיר״־כאָר אונטער דער לייטונג פון ב. פייער.

זונטיק, דעם 19טן אויגוסט, אין קהילה־זאַל: אברהם פעסקין, אד״ט „די יידן־פּראָגע אין סאָוועטישן רעזשים״. אָנפּירונג מיטן פּרימאָרגן — ישראל גרינבוים, פאַרוואַלטונגס־מיטגליד פון דער קהילה.

זונטיק, דעם 19טן אויגוסט, תל־אביב שול (וו. לינטש): ד״ר ל. זשיטניצקי אד״ט „די יידן אין דער וועלט און די וועלט פון יידן״ מיט א קינסטלערישן אויפטריט פון מאָקס בער־לינער.

דעם 23סטן אויגוסט אין קהילה־זאַל: פאַרטראָג פון ראַפאַל ריבאַ, אד״ט „יידיש לעבן היינט צו טאָג אין פראַנקרייך״, אָנפּירונג מיטן אָוונט — שלמה ציטרין, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; מוצאי שבת, דעם 25סטן: ד״ר חיים שאָשקעס, אד״ט „א לעצטער גרוס פון יידן אין רוסלאַנד״, אָנפּירונג — בועז כמיעל, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; זונטיק, דעם 26סטן אויגוסט: מנחם געלערטער, אד״ט „דריי רעוואָלוציאָנערע דערשיינונגען אין יידישן לעבן״. אָנפּירונג מיטן פּרימאָרגן — אלימלך גוטקין, פּרעזידענט פון דער אַרג׳ ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע, מיט א געזאַנגס־קאָנצערט פון רחל ציפּריס.

זונטיק, דעם 26סטן אויגוסט, רינגעלבלום־וואַרשע צענטער (וו. קרעספּאָ): משה שענדעריי, אד״ט „דער האַלב־פאַרגעסענער שלום אש״.

זונטיק, דעם 2טן סעפּטעמבער, אין טעאַטער „נאַסיאָנאַל״: א פאַרטראָג פון נחמן תמיר־מירסקי, אד״ט „אתה בחרתנו אדער א מדינה ווי אַלע מדינות?״, מיט א רעציטאַל פון בערטא זינגערמאַן. אָנפּירונג פון פרימאָרגן — מאָניע יונגערמאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

זונטיק, דעם 9טן סעפּטעמבער, אין דער וויצמאַן־שול (פלאָרעס): יוסף רויזען וועגן „דער חודש אלול און די ימים נוראים״, מיט א קינסטלערישן אויפטריט פון אסתרל פליישמאַן; בית עם און שול ח. נ. ביאַליק (דעוואָטאָ): יעקב באַטאַשאַנסקי, אד״ט „דער דיכטער, וואָס האָט זיך פאַרבענקט נאָך יידישקייט און יידן״; ביאַליק־שול (סאַן פערנאַנדאָ): אויפטריט פון „הזמיר״־כאָר.

דעם 15טן סעפּטעמבער האָט זיך דערעפנט דער חודש פון יידישן בוך, מיט א באַזונדער קולטור־פּראָגראַם במשך פון 42 טעג. דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט האָט, אויסער דעם, דורכ־געפירט צוזאַמען מיטן ועד החינוך אין זיצונגס־זאַל פון דער קהילה צוויי לעקציעס פון מרדכי שטרייגלער וועגן מהר״ל פון פראָג, פאַר פּראָפעסאָרן, לערער און סטודענטן; מיט א דערעפּע־נונגס־וואָרט פון משה שריג־שטיינבערג, דירעקטאָר פון ועד החינוך און זונטיק, דעם 21סטן, מוצאי שמחת תורה: א סוכות פאַרטראָג פון אברהם פעסקין, מיטן אָנטייל פון די תלמידים פון דער צענטראַלער ביאַליק־שול, דעם חזן אברהם ראָזענמאַכער און אָנפּירונג פון מאָניע יונגער־מאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

מיטוואָך, דעם 7טן נאָוועמבער — שוין נאָכן סיום פון ביכער־חודש — אין קהילה: א פאַרטראָג פון בן־ציון ראָזין, אד״ט „פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אַספּעקטן פון מדינת־ישראל״.

מיט אַ געזאַנג־קאָנצערט פון רחל ציפּריס. אָנפּירונג פון אוונט — מאָניע יונגערמאַן, מיטגליד פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט; דינסטיק, דעם 13טן נאָוועמבער — אַ פּאַרטיאָג פון אהרן חרסינה, אד״ט „נייַע פּאָרמען פון קאָלאָניזאַציע אין ישׂראל״; זונטיק, דעם 11טן נאָוועמבער: אַ פּריי־מאָרגן פון קאָמער־מוזיק, אונטער דער אָנפּירונג פון לאָזאַר קלאָצמאַן און זיין אָרייַנפּיר־ווארט, אד״ט „ייִדישע מעלאָדיעס און טעמאָטיק בייַ וועלט־באָרימטע קאָמפּאָזיטאָרן״. אָנפּי־רונג — שמואל גלאָזערמאַן, וויצע־פּרעזידענט פון דער קהילה; זונטיק דעם 18טן נאָוועמבער: אַ העברעישער פּרימאָרגן פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט, צוזאַמען מיט דער הסתדרות העברית: אַ פּאַרטיאָג פּין אברהם פּעסקין, אד״ט „די ישׂראל־יוגנט אין דער אָפּשפּיגלונג פון דער נייַער העברעישער ליטעראַטור״. אָנפּירונג — יוסף גירשפעלד, פּאַרזיצער פון הסתדרות העברית; זונטיק, דעם 25סטן נאָוועמבער: פּאַרטיאָג פון בערל פרימער, אד״ט „קולטור און קונסט פון מדינת־ישׂראל״. אָנפּירונג מיטן פּרימאָרגן — מאָניע יונגערמאַן.

זונטיק, דעם 2טן דעצעמבער, אין טעאַטער „סאָלעיל״: סיום־פּרימאָרגן פון קולטור־זמן, מיטן אָנטייל פון „הזמיר״־כאָר, אונטער דער לייטונג פון בערנאַרד פּייער; „הזמיר״ פון רא־זאריו, אָנגעפּירט פון וויקטאָר ליין און קינדער־כאָר פון שול און בית־עם „מדינת ישׂראל״, אָנגעפּירט פון רחל פּייער. פּאַרזיץ אין סך־הכל־זוּאַרט פון משה האָניק, סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט בייַ דער קהילה.

די קהילה-קורסן אין די געגנטן און גרויס-בוענאָס-אייִרעס אין 1956-60

די קהילה־קורסן אין די געגנטן אין אין דער פּעריפּעריע פון גרויס־בוענאָס־אייִרעס, קענען נאָך דעם חידש פון ייִדישן בריף אין דעם קולטור־זמן אין ייִדישן שטאָט־צענטער פאַר־רעכנט ווערן צו די לאָקאַלע אייגנאַרטיקייטן פון היגן ישוב. אין 1956 זיינען דורכגעפּירט נע־ווארן 23 קולטור־אימפּרעזעס אין 3 פונקטן פון גרויס־בוענאָס־אייִרעס און אין 5 שטאָט־געגנטן. אין 1957 איז די צאָל געשטיגן ביז 34, אין אַכט שטאָט־געגנטן און דריי פונקטן פון גרויס־בוענאָס־אייִרעס. אין 1958 — 39 קולטור־אימפּרעזעס, אין זעקס שטאָט־געגנטן און פיר פונקטן פון גרויס־בוענאָס־אייִרעס. 1959 איז אַ יאָר פון גרויסער עקספּאַנסיע פאַר דעם דאָזיקן מין קולטור־טעטיקייט פון דער קהילה, וואָס דערגרייכט צו 119 קולטור־אימפּרעזעס אין 13 שטאָט־געגנטן און 12 פונקטן פון גרויס־בוענאָס־אייִרעס, וואָס שפּאַרן אַן צו אַוואָ וווינען מהלך פון דער הויפּטשטאָט, ווי לאָמאָס דע סאָמאָרא, סאַן פּערנאַנדאָ, בולאָן, גאָוולאַנד (הכשרה „בערל קאַ־צענעלסאָן״), ווייל אַזעלכע פונקטן ווי לאָנוס, אַוואַזאַנעדאַ און פלאָריידאַ באַגעגענען מיר שוין אין די ערשטע יאָרן. אין 1960 זיינען פאַרגעקומען 76 קולטור־אימפּרעזעס אין 15 שטאָט־געגנטן און 7 פונקטן פּין גרויס־בוענאָס־אייִרעס.

די וואַנדלונגען אין די ציפערן זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַרן היגן ייִדישן לעבן, וואָס האַלט זיך נאָך כסדר אין פאַרמירן. געשטאַלטיקן און איבערגרופירן. נייַע ייִדישע ישובים אין גרויס־בוענאָס־אייִרעס קומען אויף, פאַרפּעסטיקן זיך און זוכן אַ ביסל גייסטיקע עקספּאַנסיע. אין 1960 באַמערקן מיר צוויי נייַע פונקטן אין גרויס־בוענאָס־אייִרעס: מאַראַן און קאַסעראָס, דאָקענן ייִנגלזן זיך אָנדערע פונקטן פון גרויס בוענאָס־אייִרעס און אָפּילו פון דער הויפּט־שטאָט פאַרן אויפהאלטן זייערע קולטור־פּאָזיציעס אין די אַמאָליקע דערגרייכונגען. פּאַראַן פונקטן, וואָס האָבן מיט אַ פּאָר צענדלינג יאָר צוריק געשפּילט אַ גרויסע ראָל אין לאָקאַלן ייִדישן לעבן, אין היינט הערט מען פון זיי כמעט נישט, און פּאַרקערט — עס קומען אויף נייַע און עס צייטיקן אָרום זיי אָפּילו יוגנט־צענטערס. די בתי־עם און שולעס שפּילן דערבייַ אַ גרויסע ראָל, און פּאַרשטייט זיך, אַז הינטער דעם איז אויך פאַראַן אַן עקאָנאָמישער הינטערגרונט. אַמאָליקע ייִדישע פאָכן, בראַנשעס און קליינהאַנדל־צווייגן זיינען איצט אין דעקאַדענץ, און די נייַע אויפגעקומענע שאָפּן אַן איבערגרופירונג נישט נאָר אין דעם מענטשן־עלעמענט, וואָס

שעפט חיונה פון זיי, נאר אויך אין דער איינווינערשאפט און קאנצענטראציע אין די באשטימ־טע געגנטן, וווּ די דאזיקע עקאנאמיע־אפצווייגן פלעגן זיך אויסווייקלען.

כדי זיך נישט אויסצושטעלן אויף דער ריזיקע, אז די דאזיקע ארבעט זאל האבן דאס פנים פון א טעלעפאן־בוך, ווערן דא נישט אויסגערעכנט די טעמעס פון די קורסן און פון געגנטן אין גרויס בוענאס־איירעס. עס ווערט זיין גענוג אנצומערקן, אז צווישן די פראגראמען פיגורירן די בעסטע רעדנער און קינסטלערישע כוחות און די טעמעס זיינען פאראלעלע מיטן קולטור־זמן און ביכער־חודש פון דער קהילה, וואס וויקלען זיך אויס — חוץ זעלטענע אויסנאמען — אין רעלאטיוו גאנץ באשיידענעם קהילה־זאל און ביז צו טויזנטער צוהערער אויף די פארשיידענע זונטיק־פרימארגנס, קולטור־אוונטן און ביכער־אויסשטעלונגען, במשך פון די לאנגע חדשים פון

ישראל־אמבאסאדאר יוסף אבידר און זיין פרוי די שרייבערן יכימה טשערנאוויץ, צוזאמען מיט דער קהילה־פארוואלטונג, אויף דער אויסשטעלונג פון יידישן בוך אין יאר 1962.

קולטור־זמן. לעצטנס האט דער קולטור־דעפארטאמענט אנגעהויבן צו ארגאניזירן ספעציעלע קולטור־אימפרעזעס לכבוד די יידישע ימים־טובים, וואס זיינען סיי טראדיציאנעל, סיי וועלט־לעך צוגעפאסט צו דער צייט און האבן זייער א גוטן אויפנעם פון דעם ברייטן עולם.

קולטור-געסט פון דער קהילה און געסט בכלל

די קהילה באמיט זיך כסדר צו האבן דעם באזוך פון גרויסע יידישע שרייבערס אין צו־זאמענהאנג מיטן קולטור־סעזאן און ביכער־חודש. קולטור־געסט איז אן אלטע טראדיציע פון יידישן ארגענטינע, זינט פרץ הירשביין, ה. ד. נאמבערג, לאצקי בערטאלדי א״אנד. זיינען געקו־מען צו די היגע ברעגן. זייער השפעה האט געלאזט טיפע שפורן אויפן היגן ישוב און האט אויך

געהאט אן אפּקלאנג אין דער בריטיקער יִידישער וועלט. שפּעטער האבן יִידישע קולטור־אינסטי־טוציעס זיך באמיט ארַאפּצובּרענגען אהער אויף א באזוך בּארימטע יִידישע שרייבערס, ווי די בּעזעלשאפּט פאר יִידיש־וועלטלעכע שולן — שמואל ניגערן, און דער שרייבער־פּארײַן — י. אפּאטשו און אברהם סוצקעווער. אין די לעצטע יאָרן האט דאס, ווי אלע אַנדערע גרויסע זאכן פון ישוב, געמוען אויף זיך די קהילה מיטן ארַאפּבּרענגען קולטור־בּעסט אין צוזאמענאנג מיטן „חודש פּארן יִידישן בוך" און קולטור־סעזאן. א דאנק דער דאזיקער אנשטרענגונג האבן דאָ גע־ווירקט יעדער איינער מיט זין ווארט און אייגנארטיקן קולטור־באגאזש; אפּרים אויערבאך, מרדכי שטריגלער, יעקב גלאטשטיין, חיים גראדע, ד״ר שלמה ביקל און מרדכי שטריגלער צום צווייטן מאל. במשך פון די יאָרן 62־1958. אבער אפילו די וואס זיינען נישט געווען קיין דירעקטע קול־טור־בּעסט פון דער קהילה, האבן אויף אן אנגעזעענעם אופן מיטגעווירקט, בעת זייערע באזוכן ביי אונדז אין לאנד. אין 1957 איז יצחק באשעוויס ארויסגעטראטן אויף דער קהילה־טריבונע אין פּארלויף פון ביכער־חודש, נישט קוקנדיק אויף דער קורצער צייט פון זיין באזוך. אין 1960 האט מיטגעווירקט יהודה עלבערג בעתן קולטור־זמן נישט נאר אין קהילה־זאל פון צענטער, נאר אפילו ביי די זונטיק־קורסן אין די געגנטן. דער קולטור־זמן פון דער קהילה האט צוזאמענ־געבראכט אויף דער כלל־ישראלדיקער טריבונע פון קהילה־זאל נישט בלויז שרייבער־בּעסט, נאר יעדן איינעם, וואס איז אנגעקומען אהער פון ישראל און פון די תפוצות מיט א חשיבות־דיקן וואָרט, אדער שליחות, פון די שליחים פון בונדישן קאָאַרדיניר־קאָמיטעט ביז פּראָפ׳ אברהם יהושע העשל. פון די בּארימטע בינע־קינסטלער גאסטראָלָארן, ווי מאריס שוואָרץ, יוסף בו־לאוו און שמעון פינקעל, און דער ישראל־רעזישיסאר משה הלוי ביז די פּארשיידענע זינגער און קינסטלער פון ישראל און דער גרויסער יִידישער וועלט.

די ארויסטריטן פון אזעלכע יִידישע שרייבערס און קולטור־מענטשן, וואס סימבאליזירן גרויסע יִידישע אויפּטרייסלונגען און טראגעדיעס אין יִידישן לעבן, ווי מרדכי שטריגלער און חיים גראדע. דאס דערהויבענע דיסקעריש־ראפּינירטע וואָרט פון יעקב גלאטשטיין, די ווירקונג פון אזא פּינעם דיסקער ווי אפרים אויערבאך, פון אזא עסייסט און קולטור־מענטש ווי ד״ר שלמה ביקל — דאס אלץ האט אן שום ספק בּעלאזט טיפע שפּורן אויפן היגן יִיד, וואס נערט זיך מיט די זאפטן פון יִידישן־לשון און ציט זיין גייסטיקע יניקה פון אונדזער מיזרח־אירופּעי־שער קולטור־טראדיציע.

די ספּעציעלע קולטור־בּעסט פון דער קהילה, די שליחים פון פּארטיין און ריכטונגען, די בּעסט און סתם־באזוכער פון ישוב, קינסטלער־גאסטראָלָארן, זינגער און ארטיסטן און בּארימטע חזנים — אלץ וואס עס פארמאגט דאס יִידישע וועלט־פּאלק, אלץ וואס באוועגט זיך אין אונדזער גייסטיקן לעבן פון ישוב צו ישוב, קאָנטינענט צו קאָנטינענט, פון מדינה צו די תפוצות, און צוריקוועגס, איז דורך דער קהילה און איר קולטור־דעפּארטאמענט געקומען אין קאָנטאקט מיטן ישוב און יעדערער לויט זיין מאס און פּארנעם האט געווירקט און משפּיע געווען פּאר אונדזער גייסטיקן לעבן.

צו די אפּיציעלע קולטור־בּעסט פון דער קהילה אין 1958 — מרדכי שטריגלער און אפרים אויערבאך — קען מען צוגעבן אנדערע, וואס זיינען דא געווען אויף א באזוך, ווי דער היסטא־ריקער ד״ר רפאל מאהלער און דער רומעניש־יִידישער שרייבער עוגען רעלגיס, י. ארטוסקי־איסנבוים פון בונדישן קאָאַרדיניר־קאָמיטעט און פּראָפ׳ אברהם יהושע העשל, דער באַווסטער פובליציסט אהרן אלפּערן און דער ארבעטער־טוער בנימין בּעבינער פון ניו־יאָרק.

דאס יאר 1959 איז געווען איבערגעלאדן מיט גרויסע יובילייען און היסטארישע דאטעס. יעקב גלאטשטיין האט דערפּענט דעם קולטור־זמן מיט זיין שלום־עליכם־רעפּעראט. אונדזערע קולטור־בּעסט האבן נישט נאר געווירקט מיט זייער וואָרט דורך רעפּעראטן, נאר זיי זיינען במשך פון זייער גאסטשאפט געווען מיטבאטייליקטע אין אונדזער לעבן (האבן באזוכט אינסטיטו־ציעס און ספּעציעל — די שולעס). מרדכי שטריגלער, יעקב גלאטשטיין און ד״ר ביקל זיינען ארויסגעטראטן אויף דעם צענטראלן אזכרה־אקט נאך די קעמפּער פון וואַרשעווער בּעטא, און

חיים גראָדע האָט אין 1960 אַנטייל גענומען אין דער אזכרה ביים מאָנומענט פון די קדושים אויפן בית־עולם פון טאָבלאָדאָ, אַרגאַניזירט פון צענטראַל־פאַרבאַנד פון די פּוילישע יידן אין אַרגענטינע.

פּונקט ווי פריער מרדכי שטריגלער און יעקב גלאָטשטיין, האָט חיים גראָדע במשך זיין באָזוך געלאָזט טיפע שפּורן אין געמיט פון בריטן עולם און צונויפגעבראַכט מאָסן צוהערער. יהודה עלבערג האָט געבראַכט אַריגינעלע געדאַנקען וועגן מהות פון יידישקייט, ד״ר חיים שאָס־קעס — גרוסן פון יידן אין דער ווייטער וועלט. צו דעם באָזוך פון סערגיי נוטקעוויטש, פון בונדישן קאָאַרדיניר־קאָמיטעט, דאַרף צוגערעכנט ווערן די צוויי באָזוכן פון פּראָפּ׳ אַרטור לער־מער. פּראָפּ׳ משה דייוויס איז געקומען אין אַ וויכטיקער שליחות. משה רון — אין שליחות פון דער ישראל־רעגירונג, און אָלע אַנדערע וואָס זיינען געווען אין אַרגענטינע און אויף אַזא אַדער אַנדער אופן געקומען צום אויסדרוק דורך דער קהילה־טריבונע.

אין 1961 האָט דער קולטור־גאָסט ד״ר שלמה ביקל געבראַכט זיין אייגנאַרטיקן טאָן אין זיינע גוט־דורכגעטראַכטע און גייסטרייכע לעקציעס וועגן דער יידישער און אינטערסאַלער קולטור. בצלאל שערמאַן האָט שטאַרק פאַראינטערעסירט מיט זיין שטרענג־וויסנשאַפטלעכער דיסציפּלין און האָט אַרײַנגעבראַכט אַ ביסל אומרו וועגן אונדזער לעבן אָן חשבון און אָן חוש פאַר סטאַטיסטיק און געשיכטע, וואָס ער האָט נישט געקענט תופס זיין ווי אַ סאָציאָלאָג. יעקב זרובבל, וואָס האָט שוין עטלעכע מאָל באָזוכט אונדזער ישוב, איז אויך דאָס מאָל געווען דער גאַסט פון דער קהילה־טריבונע. חוץ אים זיינען געווען נאָך גאָסט, וואָס זיינען אַרויסגעטראָטן פאַרן עולם אויף דער קהילה־טריבונע.

אין יאָר 1962 האָבן מיר דאָ געהאט מרדכי שטריגלערן צום צוויטן מאָל. עס האָט דאָ אויך געווירלט אין שליחות פון דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע דער אייגנאַרטיקער ישראל־דיכטער אריה שמרי און אין שליחות פון „בונד״ — ראַפאַל ריבאַ פון פּאַריז.

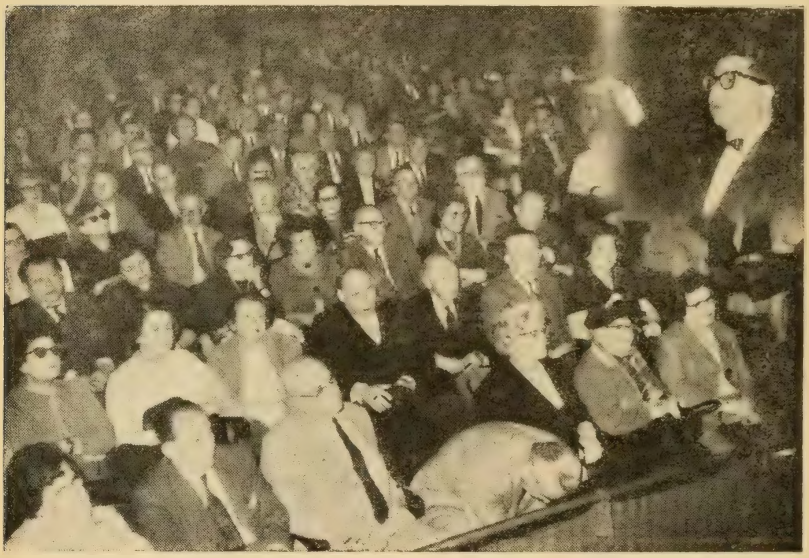
עס האָבן מיטגעווירקט פאַר די קולטור־זמנים געסט און שליחים, וואָס זיינען אויף אַזא אַדער אַנדער אופן אויך געווען די קולטור־אורחים פון דער קהילה, ווי בערל פרימער, יוסף שיין, ד״ר ראובן בן־שם, ד״ר א. ראָזענפעלד, ד״ר הר־אבן, ב. דובדבני, דויד בר־ניר, ד״ר משה ווייליר, א. פּעסקין, הרב טוביה פרידמאַן, יצחק הרכבי, אידוב כהן, די קינסטלער בען באנוס און מינאַ בערן, רות מימון, שמאי שטיינבערג און אַ סך אַנדערע.

דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה און דאָס שלום־עליכם־יאָר אין אַרגענטינע

איינע פון די גרעסטע דערגרייכונגען פון אונדזער קהילה־לעבן איז געווען די פייערונג פון שלום־עליכם־יאָר אין אַרגענטינע, נישט בלויז מיט זיינע גראַנדיאָזע און צאָלריכע פייערונגען, נאָר מיטן גרויסן פאַרמעסט פון אַן אמתער פאָלקס־באָוועגונג, וואָס האָט אַרומגענומען אַבסאָלוט דעם גאַנצן ישוב. און איז אַרויס פון דעם ענגן גבול פון דער ריין־יידישער סביבה. דאָס שלום־עליכם־יאָר האָט זיך פאַקטיש אָנגעהויבן דעם 8טן יאַנואַר 1959 אויף דער ערשטער באַראַטונג אין דער קהילה, ביים שאָפן דעם נאַציאָנאַל־געזעלשאַפטלעכן שלום־עליכם־קאָמיטעט. און איז דערגאַנגען צו זיין הויכפונקט דעם 2טן מאַרץ 1960, ווען די בוענאָס־איירעסער מוניציפּאַליטעט האָט באָערט שלום־עליכמען מיטן אַנרופן אַ סקווער אין שטאָט־צענטער אויף זיין נאָמען (דאָס איז דערגרייכט געווארן אַ דאַנק די באַמיונגען פון דער ״דאָיאָ״). אין דאָזיקן טאָג האָט די מוניציפּאַלע רעדאַקציע געגעבן אַ ספּעציעלע אויפציע און אין די פאַרנאַכט־שעהען איז אויפן סקווער צווישן די גאָסן קאַרדאָבאַ, גאָסקאָן און לאָואָזשע, מיט אַ גרויסאַרטיקער צערעמאָניע אויפגע־דעקט געווארן דער טאָוול „פּלאָסאָלעטאַ שלום־עליכם״, אַרדענאַנץ 15.732, דעקרעט 60־366 — 1/60 ,12, אויף דער ראַדיאָ איז אַרויסגעטראָטן פראָפּ׳ ל. שאָלמאָן און ס׳האָט געזונגען פערעלע שעכטער. די צערעמאָניע אויפן סקווער האָט דערעפנט דער פאַרשטייער פון דער „דאָיאָ״ ה׳

שורמאַן. אין נאָמען פון דער מוניציפּאַליטעט איז אַרויסגעטראָטן דער קולטור־סעקרעטאַר ד״ר אַלדאָ אַרמאַנדאָ קאָקא און דער פרעזידענט פון דער „דאַיאַ״ ד״ר אברהם מיבשן ז״ל, האָט גע־ברַאַכט דאָס וואָרט פון אַרגענטינער יידישן ישוב אין ליכטיקן אָנדענק פון שלום־עליכם.

דער שלום־עליכם־קאָמיטעט, געשאַפן אויף דער איניציאַטיוו פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט פון דער קהילה, איז אָנגעפירט געוואָרן פון א. מיטלבערג (קהילה) פאַרזיצער, יעקב באַטאַשאַנס־קי (שרייבער־פאַראיין), ערשטער וויצע־פאַרזיצער; ד״ר ל. זשיטניצקי (ייוואָ), צווייטער וויצע־פאַרזיצער; יצחק יאָנאַסאָוויטש (קולטור־קאָנגרעס), סעקרעטאַר; לייב גאָלד (וועד־החינוך), צווייטער סעקרעטאַר; פרעזידיום־מיטגלידער: יוסף מאָורער (אַקטיאַרן־פאַראיין), יעקב גראַבאָווסקי (ח. נ. ביאַליק־שולע), ד״ר יונה קאָוועסקי (צווישן), יוסף הארן (געזעלשאַפט פאַר יידיש־וועלט־לעכע שוידעס).

אייבן איןווינקל: מרדכי שטריגלער בעת זיין לעקציע אין טעאַטער־זאַל „אַסטראַל״.
אינטן: דער עולם אין זאַל.

אַ דאַנק דעם גוט אָרגאַניזירטן טעכנישן אַפּאַראַט פון דער קהילה, וואָס האָט זיך איינגע־שפּאַנט כּיי דורך דער אַרבעט פון זייַנע אָנגעשטעלטע, ווי דורכן דעקן די פינאַנסיעלע הוצאות פון אַזאַ פאַלקס־אַקציע, האָט דער דאָזיקער בריטער קאָמיטעט באַקומען דעם באַלדיקן אָנשלוס פון 45 אינסטיטוציעס, פאַרטייען, לאָנדסמאַנשאַפטן, קולטור־אינסטיטוציעס, צייטונגען, פעריא־דישע אויסגאָבעס, פאַרלאָגן אין שולעס און זיך נאָך דעם אויסגעשפּרייט אין אַזאַ פאַלקס־באַוועג־גונג, וואָס האָט אָנגעשפּאַרט אין די וויייסטע וויינקלען פון בוענאָס־אירעס. דער פעריפעריע אין פּראָווינץ, ווי עס איז זעלטן געזען געווארן אין אונדזער ישוב, בפרט ביי אויסגעברייטערטע קאָמיטעטן, ווו אַלע שליסן זיך אָן בכבוד גדול און קיינער טוט נישט.

דאָס קינסטלעריש שלום־עליכם־בילד, אויסגעפּאַרטיקט דורך א. מירסקי, וואָס איז פאַר־שפּרייט געוואָרן דורכן קאָמיטעט, דעקאָרירט נאָך ביז היינט צו טאָג די וועגט פון די אינסטי־

טוציעס און פריוואַטע היימען. דער וועד־החינוך האָט געזאָרגט פאַר דעם אַז דער שלום־עליכם־יאָר זאָל זיין ווירקנדיק אין די פאַלקס־און מיטלשולעס און קינדער־גערטנערס. דעם 2טן מערץ — אין שלום־עליכמס געבורטסטאָג — זיינען ביידע היגע טאָג־צייטונגען דערשינען מיט שלום־עליכם אויפלאָגעס און עס איז געווידמעט געוואָרן דער דאָזיקער דאָטע די דערעפענונג פונעם קולטור־סעזאָן פון דער קהילה.

דעם אַריינפיר־אָוונט צום שלום־עליכם־יאָר האָט דער נאַציאָנאַלער קאָמיטעט ביי דער קהילה דורכגעפירט דעם 2טן מערץ 1959. אַברהם מיטלבערג האָט דערעפנט די פראַקאַמירונג, יצחק יאַנאַסאָוויטש האָט געלייענט די דעקלאַראַציע פון קאָמיטעט וועגן שלום־עליכם־יאָר, יעקב באַטאַשאַנסקי און משה שענדעריי זיינען אַרויסגעטראָטן מיט פאַרטראָגן, יוסף מאָורער, אסתר פלישמאַן און רבקה קליניצקאַ, מיט פיאַנאָ־באַגלייטונג פון לעאָן ווינער — זיינען אויפגע־טראָטן מיט ווערט און ליד.

דעם 20סטן אַפּריל, האָבן קרוב צוויי טויזנט יידן אָנגעפילט דעם טעאַטער „אַסטראַל". דער קולטור־גאַסט יעקב גלאַטשטיין איז אַרויסגעטראָטן מיט זיין פאַרטראָג „די ירושה פון שלום־עליכם". עס איז געווען אַן אָוונט פון דערהויבונג און אויטענטישע מאַניפעסטאַציע פאַר דער יידישער פאָלקס־קולטור און דער גייסטיקער אחדות פון אונדזער ישוב. עס זיינען אַרויסגע־טראָטן מיט ווערטער: דער ראש־הקהל אלימלך גוטקין, דער סעקרעטאַר פון קולטיר־דעפאַר־טאַמענט אַברהם מיטלבערג, און יצחק יאַנאַסאָוויטש מיט אַן אָפשאָצונג־וואָרט וועגן קולטיר־גאַסט יעקב גלאַטשטיין.

נאָכן דאָזיקן אָנפאָנג פון קולטור־זמן זיינען געקומען די זונטיק־לעקציעס אין קהילה־זאָל (ביז דעם חודש פון יידישן בוך) מיט זיינע שלום־עליכם־פאַרטראָגן צווישן מאַי און סעפטעמ־בער. דעם 26סטן מערץ האָבן זיך אָנגעהויבן די שלום־עליכם־פאַרטראָגן אויף די זונטיק־קורסן אין די זעקס געגנטן און וויטערדיקע 21 במשך פון קולטור־זמן — סך־הכל 36 שלום־עליכם־פאַרטראָגן (אָחוץ דעם חודש פון יידישן בוך). אונדזערע בעסטע לעקטאָרן האָבן אָנטייל גענו־מען אין דער דאָזיקער קולטור־אימפרעזע. יעקב באַטאַשאַנסקי האָט זיינע פאַרטראָגן „דער מענטש וואָס האָט געלאַכט" און „וועגן שלום־עליכמען" געהאַלטן אין קהילה־זאָל און אין אָט געגנט־קורסן; ד"ר משה מערקין — פינף; שמואל ראָזשאַנסקי — פיר; עס זיינען אַרויסגעטראָטן צווישן אַנדערע — ד"ר ל. זשיטניצקי, ד"ר ב. איסאַיעוו (שפּאַניש) און יוסף רויזען. „דער חודש פון יידישן בוך" איז געווען דעקאָרירט מיט דער שלום־עליכם געשטאַלט ביים אַריינגאַנג און יעקב באַטאַשאַנסקי האָט דעם נייעמ אָקטאָבער דאָרט געהאַלטן זיין שלום־עליכם־פאַרטראָג „א פאַרגלייך צווישן טוביה דער מילכיקער און מנחם־מענדל" אין די ראָמען פון לעקציע־ציקל פונעם ביכער־חודש. די קהילה האָט אויף דער בקשה פון שלום־עליכם־קאָמיטעט אייגנאָדנט פיר ראָדיאָ־אוידיציעס אין די זונטיק־טעג מיט אַן אויספירונג פון „טוביה דער מילכיקער", רעזשיסירט פון יוסף מאָורער און מיטן אָנטייל פון בעלאַ אַריעל, פאָולינא טאַכמאַן, שושנה זאַנד, יוסף מאָורער, דויד קאָפלאַן, דויד לעדערמאַן, מאָקס קלאָס און חיים לעווין, וואָס איז דערעפנט געוואָרן מיט אַ וואָרט פון ראש־הקהל אלימלך גוטקין.

אין פּראָווינץ זיינען דורכן וועד־הקהילות אייגנאָרדנט געוואָרן שלום־עליכם־פייערונגען מיט דער הויפט־באַטייליקונג פון יעקב גלאַטשטיין, יעקב באַטאַשאַנסקי, שמואל ראָזשאַנסקי און ד"ר משה מערקין אין אָט וויכטיקע פונקטן; אין אָנדערע אָט פונקטן זיינען אַרויסגעטראָטן יוסף ליבערמאַן און ברוך טענענבוים; אין פינף פונקטן זיינען אויפגעטראָטן מיט שלום־עליכם־פאַרטראָגן דאָס קינסטלער־פּאָרל דאָרא ווינדלער ־ יעקב דענקער; און אין עלף פונקטן (אייני־שליטלעך אַסונסיאָן — פאַראָגוויי) די אַרטיסטן יעקב לעוו און יצחק ליכטנשטיין. חוץ דעם זיי־נען אין אַ סך גרויסע און קלענערע פונקטן אייגנאָרדנט געוואָרן שלום־עליכם־פייערונגען מיט אַרטיקע אינטעלעקטועלע אין קינסטלעריש קרעפטן.

דער סיום פון שלום־עליכם־יאָר איז פאַרגעקומען אַ פאָר שעה נאָכן דערעפענען דעם שלום־עליכם־סקווער (דעם 2טן מערץ 1960) אין קהילה־זאָל מיט אַ קורצן סך־הכל־וואָרט פון

אברהם מיטלבערג, פאָרזיצער פון שלום־עליכם־קאָמיטעט; דער סעקרעטאַר יצחק יאַנאַסאָוויטש האָט אין זיין באריכט־רעדע געזאָגט „דער קאָמיטעט האָט באָוויזן צו שאַפן א שלום־עליכם־באָוועגונג. איבער הונדערט געזעלשאַפטן האָבן זיך אָנגעשלאָסן און אָקטיוו באָטייליקט. די קהילה אליין האָט דורכגעפירט 36 לעקציעס, דער וועד־הקהילות — לעקציעס אין 40 פונקטן און נאָך 40 אָרגאַניזאַציעס האָבן דורכגעפירט שלום־עליכם־פייערונגען. עס זיינען אָרגאַניזירט געווארן אויסשטעלונגען, קאָנקורסן, ראַדיא־אויפיציעס, אָקטיאָרן און ליבהאָבער האָבן געשפילט שלום־עליכם־ווערק".

עס זיינען נאָך דעם אַרויסגעטראָטן תלמידים פון „ח. נ. ביאַליק־שול", „י. ל. פרץ־שול" אין צענטער און „שלום־עליכם־שולן". א שלום־עליכם־פלאַט, וואָס איז גראָווירט געווארן ניין חדשים פאַרן טויט פון גרויסן פאָלקס־שרייבער, האָט געלאָזט הערן זיין לעבעדיקע שטים און די שלוס־ווערטער האָבן געהאַלטן מאָרק טורקאָוו און משה שענדעריי.

אָנזעעוודיק זיינען געווען די אויפטוען פון ועד החינוך המרכזי, וואָס האָט אַרויסגעגעבן א גרויסע צאָל דידאקטישע מאַטעריאַלן, און האָט איינגעאָרדנט א שול־קאָנקורס פון שלום־עליכם־פאָרשטעלונגען מיטן אָנטייל פון 16 שולן, וואָס האָבן אויפגעפירט אכט איינאָקטערס און עס זיינען אויסגעטיילט געווארן דרײַ פרעמיעס. א ראַדיא־קאָנקורס פון קאָמפאָזיציעס וועגן שלום־עליכם און זיינע ווערק. דאָס שלום־עליכם־יאָר איז אַריינגעפירט געווארן אין קינדער־גאַרטן און גראָלאָזט אַן אומפאַרגעסלעכן איינדרוק ביי די פיצעלעך קינדער, וואָס וועט אפשר ביי אַיניקע פון זיי פאַרבלייבן אויפן גאַנצן לעבן.

צווישן די גרעסערע שול־פאַרמעסטן פון שלום־עליכם־יאָר קומט די בכורה דער צווישאָ מיט איר גראַנדיאָזער שלום־עליכם־אויסשטעלונג צווישן 11טן און 19טן יולי 1959; די צענ־טראַלע ביאָליק־שול האָט איינגעאָרדנט א גאַנצע ריי מסיבות און האָט געווידמעט שלום־עליכם א גרויסן טייל פון דעם סוף שול־יאָר־פאַרשטעלונג. די פרץ־שול אין צענטער האָט א חוץ אַלע אינערלעכע שול־איניציאַטיוון דורכגעפירט א גרויסן שלום־עליכם־פרימאַרגן אין טעאַטער „סאָ־לעיל" זונטיק דעם 29סטן אויגוסט 1959. די מיטל־שול־תלמידים האָבן אויפגעפירט „קאָסרי־לעזוקער רעסטאָראַנען".

די „העבראַיקאַ" האָט דורכגעפירט צוויי גרויסע שלום־עליכם־אַקאַדעמיעס; דער שריי־בער־פאַראיין ה. ד. נאָמבערג האָט איינגעאָרדנט א שלום־עליכם־אַקאַדעמיע; דער קולטור־קאָנ־גרעס האָט זיינע יערלעכע קאָנקורסן פאַר מיטלשולן און אָנהייבשולן אין אַרגענטינע גע־ווידמעט דער שלום־עליכם־טעמאַטיק און אַרויסגעגעבן א ספעציעלן העפט מיט די פרעמירטע אַר־בעטן. דער ייוואָ האָט געווידמעט דעם גאַנצן קולטור־זמן דעם שלום־עליכם־יאָר און איינגע־אָרדנט אַן אויסגעצייכנטע שלום־עליכם־אויסשטעלונג און האָט פראַקלאַמירט א קאָנקורס פאַר יוגנטלעכע אויף שלום־עליכם־טעמעס. האָט אַרויסגעגעבן אַן אויסגאָבע א"נ שלום־עליכם אין בילד, האָט איינגעאָרדנט צוויי שלום־עליכם־אימפרעזעס און ניין שבת־פאַרנאַכטיקע אוידיטא־ריעס מיט שלום־עליכם־לעקציעס און קינסטלעריישע אויפטריטן.

יידישע אינסטיטוציעס פון אַלע מינים: קולטורעלע, לאַנדווירטשאַפטלעכע, פאַך און בראַנ־זשע־קערפערשאַפטן, יוגנט און פרויען־גרופירונגען, אוניווערסיטעריער און דייטש־רעדנדיקע יידן האָבן איינגעאָרדנט שלום־עליכם־אימפרעזעס.

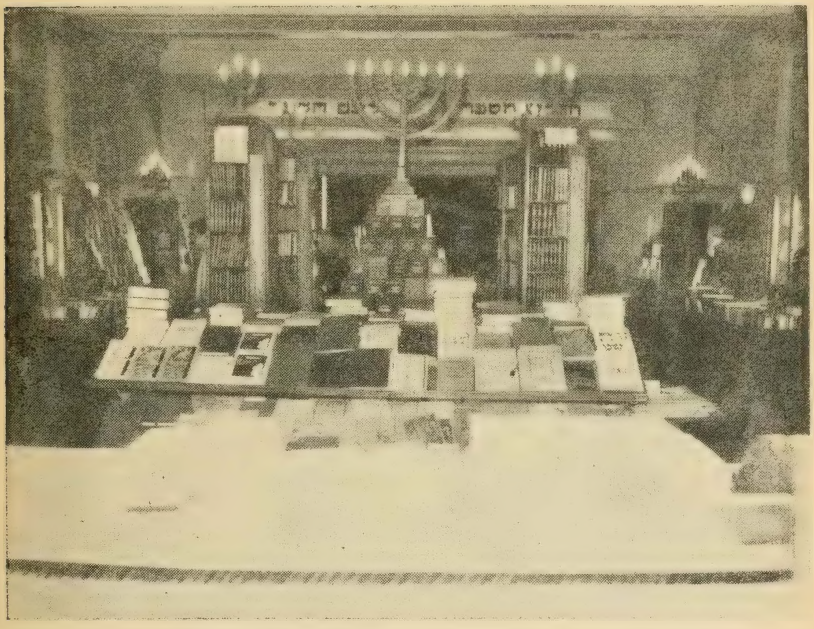
דאָס יידישע טעאַטער האָט ביגעטראָגן זיין טייל. „מיטרע" האָט אָנגעהויבן דעם סעזאָן מיט „צעזייט און צעשפרייט", רעזשי יוסף מאָירער, פראַלאָג און עפילאָג פון יעקב באַטאַשאַנסקי און „צוויי הונדערט טויזנט" מיט מאָקס פערלמאַן אין גיטא גאַלינא; „דויד ליכטס טעאַטער" האָט אויפגעפירט דעם שלום־עליכם־ספעקטאַקל „מעשיות פון טויזנט און איין נאַכט"; „אַרטאַ" האָט זיך פרעזענטירט מיט „מענטשן" און „א זעקס און זעכציק אין צוויייען", רעזשי פון מאָקס בערלינער; דער אַקטיאָרן־פאַראיין האָט אויף זיין יערלעכער אונטערנעמונג געשטעלט די פיע־סע „שווער צו זיין א ייד", רעזשי פון מאָקס קלאָס.

די קהילה האָט אויך אַרויסגעגעבן א ספעציעלע אויסגאָבע וועגן שלום־עליכם־יאָר אין

אַרגענטינע, רעדאַקטירט פון יצחק יאָנאַסאָוויטש און אריינפיר־וואָרט פון אברהם מיטל־בערג, מיט אַלע וויכטיקע מאַטעריאַלן וואָס זיינען פאַרבונדן מיט די צייערוגגען.

דאָס הערצל־יאָר און די אַנדערע דאַטעס, אַניוועראַרן און יוביליייען אין 1960

דאָס פייערן יובילייען, אַניוועראַרן און היסטאָרישע דאַטעס אין יידישן לעבן, וואָס האָבן סיי אַ נאַציאָנאַלע ווי אַ קולטור־אויפקלערערישע באַדייטונג, איז איינע פון די אַלטע אין אויס־געפרוווטע אינסטרומענטן פון דער יידישער גייסטיקייט זינט די אוראַלטע צייטן. אַלץ באַזירט זיך בייַ אונדז אויפן פאָלקס־זיכרון פון „מעשי אבות ירשו בנים", אָן קאָנטינויטעט וואָלט אפשר

אַ בליק אינעם זאַל פון דער ביכער־אויסשטעלונג אין יאָר 1962.

נישט געהאַט קיין זין אונדזער גאַנצע יידיש־נאַציאָנאַלע קולטור־אַרבעט. די צרה איז אָבער, וואָס אין געוויסע צייטן איז דער פאָלקס־זיכרון געווען אָפט מאָל אָן איינזייטיקער. וועלטלעכע יידן — מיט אַ קאַרגע פאָר צענדלינג יאָר צוריק — וואָלטן נישט געמאַכט קיין וועזן פון אַ יובילייַ פון ישראל בעל־שם־טוב ז״ל, פונקט ווי שאַרפע יידישיסטן וואָלטן זיך נישט צופיל דערמאָנט וועגן פייערן די יאָרצייט־דאַטע פון ח. נ. ביאַליק. דובנאָוו וואָלט געווען אָן ענין פאָר נישט־ציוניסטן און ד״ר הערצל — אַ דאַטע פאָר אויסגעשפראָכענע ציוניסטן.

דעריבער איז אין אָנפאָנג פון דער דאָזיקער ארבעט געזאָגט געוואָרן אַז אין דער כלל־ישראלדיקער קולטור־אַרבעט פון דער קהילה איז אָפגעשאָפן געוואָרן דער איבל „וואָס פאָר אַ קולטור־טרעגער אזא קולטור". דאָס יאָר 1960 איז געווען דער בעסטער סימן מובהק פאָר דער

דאָזיקער הנחה, פונקט ווי דער גורל אליין מיט זיין היסטאָרישן קאָלענדאָר פון ייִדישע דאָטעס וואָלט אַוועקגעשטעלט דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה פאַר אַ נסיון און געוואָלט זען צי ער וועט אויסהאַלטן דעם עקזאַמען.

אין 1960 איז אויסגעפאַלן די הונדערטיעריקייט פון ד״ר הערצלס געבורט. דער אַרגענטינער ייִדישער ישוב, וואָס איז ייִדיש נאציאָנאַל אין זיין אַבסאָלוטער מערהייט און ציוניסטיש און פֿרײַ־ישראלדיק געשטימט, נישט בלויז אין פּאַרטיייִשן, נאָר אויך אין פּאָלקסטימלעכן זין פון וואָרט, האָט פונקט ווי אין 1959 מיטן שלום־עליכם־יאָר פּראָקלאָמירט אַ ״הערצל־יאָר״. די קהילה און דער קולטור־דעפּאַרטאַמענט זיינען געווען די ריכטיקע אויספֿירער פון דעם בפֿירושן פּאָלקס־רצון און האָט אין דאָזיקן יאָר אַרויסגעגעבן אַ ספּעציעלע בראָשור אין שפּאַניש און ייִדיש מיט די וויכטיקסטע אויסזאָגן פון הערצלס אויטאָביאָגראַפֿיע, ביאָגראַפֿישע דאָטן און בילדער. דעם 36טן נאָוועמבער איז מיט אַן איינדרוקספֿולער צערעמאָניע אויפגעדעקט געוואָרן אַ הערצל־ביוסט אין פֿאַיִע פון קהילה־בנין. דער חודש פון ייִדישן בוך איז אין 1960 געווען דעקאָרירט מיט דער הערצל־געשטאַלט אויף דעם היסטאָרישן קאָנגרעס אין באַזעל, צוזאַמען מיט די ראשונים פון פּאָליטישן ציוניזם. די דעקאָרירונג האָט סימבאָליש פֿאַרגעשטעלט, סיי דעם הערצל־גדאָנק און אידייע און סיי זייער פראַקטישע פֿאַרווירקלעכונג מיטן אויפקום פון מדינת ישראל.

דער קולטור־זמן פון 1960 איז דערעפנט געוואָרן דעם 13טן מאַי מיט אַ הערצל־פֿאַרטראָג פון מ. שענדעריי, מיטן אָנטייל פון ראש־הקהל אילמלך גוטקין, סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט אברהם מיטלבערג און אויפטריט פון ״הזמיר״־כאָר אָנגעפירט פון ב. פּייער; מיט ספּעציעלע רעפּערטואָר וועגן ד״ר הערצל במשך פון קולטור־זמן אין קהילה און אין די געגנטן, און בעת דעם ביכער־חודש, זיינען אַרויסגעטראָגן די בעסטע לאָקאַלע רעדנער. יעקב באַטאַשאַנסקי מיט ״ווין און ירושלים״ (הערצל דער קינסטלער און וויזאָנער) און ״הערצל צו זיין 100־יאָריקן געבוירנטאָג״; ש. ראָזשאַנסקי: ״ד״ר הערצל, זיין פּאַרגייער און זיין קאָנקורענט״; ד״ר הר־אבן (אויף עבֿרית): ״הרצל מאה שנים להולדתו״; ד״ר יצחק גאָלדבערג (שפּאַניש): ״דאָס אָרט פון הערצלען אין דער ייִדישער געשיכטע״. דעם 15טן יולי זיינען אין אין זונטיק געהאַלטן געוואָרן ניין הערצל־פֿאַרטראָגן אין די געגנטן מיטן אָנטייל פון די בעסטע היגע לעקטאָרן. דאָס הערצל־יאָר איז געווען נישט בלויז אַ מאַניפעסטאַציע פון ייִדיש־נאַציאָנאַלן גע־דאַנק, נאָר אויך אַן אויסדרוק פון דעם קולטור־ניוואָ פון אונדזער ישוב. און אַ באָווייז אַז דער געזעלשאַפֿטלעכער דופֿק פולסירט שטאַרק אין די אָדערן פון אונדזערע ייִדישע מענטשן, וואָס הייבן זיך אויף אין אַ זונטיקדיקן וויסנטשאַרדיקן פּרימאָרגן צו הערן אַ ייִדיש וואָרט ביי זיך אין געגנט, אָדער פֿאַרן צו אין ייִדישן צענטער אין קהילה־זאַל.

פונקט ווי דער קולטור־זמן האָט זיך דערעפנט אונטערן צייכן פון הערצלס הונדערט־יאָ־ריקן געבורט, אזוי האָט זיך דער ביכער־חודש אָנגעהויבן מיטן אָנדענק צום 25־יאָריקן אָני־ווערסאַר נאָך ביאַליקס פּטירה. דעם 15טן סעפּטעמבער 1960 מיטן ביאַליק־פֿאַרטראָג פון דעם קולטור־גאָסט חיים גראָדע, אויף דער דערעפענונג פון ביכער־חודש אין קהילה־זאַל.

אין זעלביקן יאָר איז אויסגעפאַלן די הונדערטיעריקייט פון שמעון פרוג, וואָס ווערט אפשר אין אַ סך ייִדישע ישובים פון די תפוצות נישט באַמערקט, אָבער דאָס וואָלט נישט געווען אין גייסט פון כלל־ישראלדיקער קולטור־ארבעט פון דער קהילה און קיין דעם פרינציפ פון אונד־זער היסטאָרישן פּאָלקס־זיכרון. דער דאָזיקער אניוורסאַר האָט פֿאַרנומען אַ וויכטיקן פּלאַץ אין קולטור־זמן. דעם 2טן אָקטאָבער איז י. באַטאַשאַנסקי אַרויסגעטראָגן אין קהילה־זאַל מיטן פֿאַר־טראָג ״אין יענער בלויער וויים״ (אָפּשאָצונגען און זיכרונות וועגן שמעון פרוג). דעם 9טן אָק־טאָבער איז ד״ר לעאָן דוכאָוונע (שפּאַניש) אַרויסגעטראָגן מיטן פֿאַרטראָג ״די פֿערזונלעכקייט פון פֿראָס׳ שמעון דובנאָוו״, אין שייכות מיט זיין 100סטן געבורטסטאָג, און דעם 11טן אָקטאָבער — מאָרק טוּרקאָוו, מיטן פֿאַרטראָג ״נחום סאָקאָלאָוו, דער מנהיג און דענקער (צו זיין 100סטן געבורטסטאָג). אין די זעלבע ציקלען און אין די ראָמען פון די קולטור־אָקטן פון דעם ביכער־

חודש 1960 קומט אויך אַריין חיים פינקלשטיינס רעפעראַט פון 27סטן סעפּטעמבער: „דער וועקער פון מענטשלעכן און ייִדישן געוויסן" (45סטער יאָרצייט נאָך י. ל. פּרץ) — דרייַ 100־יאָריקייטן און צוויי יאָרצייטן וואָס זיינען כאַראַקטעריסטיש פאַר גרויסע ייִדישע עפּאָכעס און אומבאַשטרייטבאַרע ווערטן פּאַרן ייִדישן פּאָלקס־זיכרון, זיינען דערמאָנט געוואָרן, און זיי מאַכן אויס גאַנצע פינף צווישן די סך־הכל פופצן קולטור־אימפּרעזעס פון ביכער־חודש.

דעם 200־יאָריקן אַניווערסאַר נאָך דער פּטירה פון ר׳ ישראל בעל־שם־טוב, האָט דער ישוב געפּייערט סיי רעליגיעז, סיי וועלטלעך און פּאָלקסטימלעך, באַלייכטנדיק אי דעם שפּעער ווי זיין שאַפונג — דעם בעל־שם־טוב און דאָס חסידות. דעם 19טן אויגוסט האָט געהאַלטן אַ פּאַרטאָג הרב הראשי ר׳ יעקב פינק אד״ט: „ישראל בעל־שם־טוב". יוסף רויזען האָט אין דעם זעלבן פּערייאָד אַרויסגעטראָגן אין די געגנטן מיט זיינע פּאַרטאָגן: „ר׳ ישראל בעל־שם־טוב", „חסידות", „ר׳ ישראל בעל־שם־טוב און זיין רבי אחיה השילוני", „הערצל ביאַליק", און „ש. פרוג — דער דיכטער פון ייִדישן צער". מרדכי בערנשטיין איז אַרויסגעטראָגן וועגן דער הונדערט־יעריקייט פון אונדזער ישוב, וואָס פיגורירט אין זעלבן קולטור־זמן (פּאַראַן אַ באַזונדערע ערע און ספּעציעלע אַרבעט אין דאָזיקן בוך) מיט: „דובנאָוו — דער גאון פון דער ייִדישער היסטאָריאָסאָפיע", און „חסידות — די באַוועגונג פון לעגענדאַרער וואָר". יעקב באַטאַשאַנסקי: „געשיכטע און ווירקלעכקייט" (צום 100סטן געבורטסטאָג פון ש. דובנאָוו), און „חסידות — 200 יאָר נאָך דער פּטירה פון בעל־שם־טוב". משה שענדעריי: „200 יאָר נאָך דער פּטירה פון בעל־שם־טוב".

אַזוי האָט דער היגער ייִדישער ישוב דורך דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט פון דער קהילה געפּייערט די הונדערטיעריקייטן, יובילייען, אַניווערסאַרן אין וויכטיקע ייִדיש־נאַציאָנאַלע דאַטעס פון דעם פּאַרשיידנאַרטיקסטן מין, וואָס האָבן זיך אַלע באַגעגנט מיט אַיין יאָר — 1960 — ווי מען וואָלט דורך דעם אונטערגעשטראָכן, אַז אַרגענטינער ייִדן גייען אויפן ריכטיקן וועג פון דעם נצח־ישראל און אַז גיין אויפן דאָזיקן וועג דאַרף מען צוזאַמען מיטן בעל־שם־טוב און י. ל. פּרץ מיט הערצלען און ביאַליק, מיט ש. דובנאָוו און ש. פרוג, מיט נחום סאָקאָלאָוו, מיטן גאַנצן ייִדיש־גייסטיקן באַגאַזש פון אַלע צייטן.

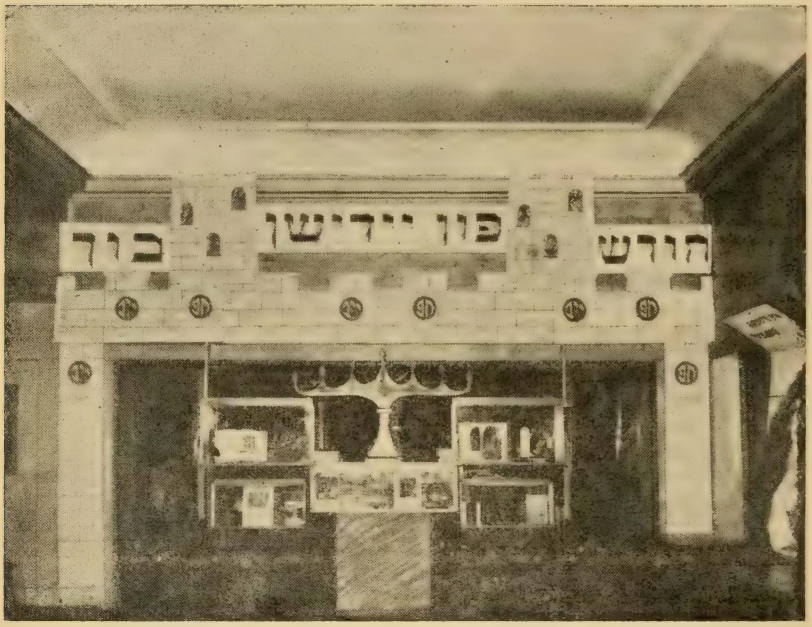
טעאַטער־סובסידיעס, תנ״ך־קורסן, דער כאָר „הזמיר"

אויפן חשבון און דער טעטיקייט פון דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה קען אויך פאַררעכנט ווערן די סובסידיעס פאַרן ייִדישן טעאַטער. דער ערשטער באַשלוס וועגן דעם איז אַנגענומען געוואָרן אויף דער פאַרוואַלטונגס־זיצונג פון 20סטן מאַי 1957, די טעאַטער־סובסידיעס האָבן זיך אַנגעהויבן בהדרגהדיק. צוערשט זיינען געשטיצט געוואָרן אייניקע פּאַרשטעלונגען פון קינסטלעריש רעפּערטואַר. נאָך פּאַרשיידענע עטאַפּן איז אויסגעבריייטערט געוואָרן די דאָזיקע הילף אויף סיסטעמאַטישע סובוועניצן, סיי פּאַרן פּראָפעסיאָנעלן, ווי פּאַרן געזעלשאַפטלעכן ייִדישן טעאַטער, מיט אַ חודשלעכער הילף במשך פון סעזאָן. במשך פון די לעצטע פּערייאָדן מיט עפּנטלעכע זיצונגען, איז אויך דעבאַטירט געוואָרן וועגן טעאַטער־פּראָבלעמען. דאָס איז אויך איינע פון די אייגנאַרטיקייטן פון היגן קהילה־לעבן, וואָס האָט אַ וואָכן אויער אין אַפּענע אויג פאַר אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט ייִדישקייט, פון אַ ייִדיש טעאַטער ביז אַ כשרן רעסטאָראַן.

די תנ״ך־לעקציעס ביי דער קהילה זיינען דערעפנט געוואָרן דעם 27סטן מאַי 1958, אָן וועלן געפּירט צוויי מאָל אין וואָך במשך פון קולטור־זמן. דאָס איז אַן אייגנאַרטיקער אופן צו לערנען תנ״ך, — שמועסן וועגן די נביאים אין שיין פון אַמאָל און דער היינטיקער צייט, — ווי עס טוט עס יוסף רויזען מיט זיינע אָפּענע חושים פאַר אינטעגראַלער ייִדישקייט, וואָס מאַכט

נישט קיין אונטערשייד צווישן ייִדן און ייִדישע ריכטונגען און פּאַרטייען, נאָר לייגט דעם טראָפּ אויף דעם עיקר: זיך אויסלעבן ייִדיש און שעפּן פון אַלע ייִדישע קוואַלן. אָזוֹ מין לערנען תּנ"ך איז אין גייסט פון אונדזער קהילה־לעבן און פון אונדזער היגן ישוב. אין די צייטן פון הרב צי־פּערשטיין (58־1957) איז געמאַכט געוואָרן אַ פּרווו צו לערנען אַ שיעור גמרא אין דער קהילה. די לעצטע פּאָר יאָר ווערט געפּירט אַ קורס פון ייִדישער געשיכטע פּאַר דער יוגנט (אויף שפּאַ־ניש), מיט דער מיטווירקונג פון די קולטור־ און יוגנט־דעפּאַרטאַמענטן, און עס ווערט געפּייערט אַלע ייִדישע ימים־טובֿים.

אַ באַזונדער פּאַרדינסט פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה איז די שאַפונג פון „הזמיר". אין פעברואַר 1958 איז געעפּנט געוואָרן אַ קאָנקורס אויפן אָמט פון אַ כאָר־דירעקטאָר.

דער אַרייַנגאַנג אין זאַל פון דער ביכער־אויסשטעלונג אין יאָר 1962.

ס'איז געפונען געוואָרן ווי פּאָסיק פּאַרן דאָזיקן אָמט ה' בערנאַרד פייער — דער שעפער און גרינדער פון פּאָלקס־כאָרן, נישט בלויז דאָ אין בוענאָס־אייִרעס אַליין, במשך פון לאַנגע יאָרן. אונטער זיין אָנפירונג איז דער קהילה־כאָר „הזמיר" נאָך די ראַנגלענישן פון די ערשטע גרינ־דונגס־יאָרן, געוואָרן אַן אמתער פּאָלקס־כאָר און איז אַרייַנגעוואָקסן אין דעם קולטור־לעבן פון אונדזער ישוב, סיי ווי אַ מוזיקאַלישע אינסטיטוציע, וואָס האָט באַוויזן אַרייַנצוציען יוגנט און דערוואַקסענע, און סיי ווי אַ טרעגער פון ייִדישער נגינה אויף אַלע גרעסערע און קלענערע קולטור־מאַניפעסטאַציעס פון ייִדישן אַרגענטינע. אין קולטור־זמן פון 1961 האָט דער „הזמיר"־כאָר צו פּאַרצייכענען 31 אַרויסטריטן.

דער קהילה־אַרכיוו פון פּרעסע־אויסשניטן

אײנער פון די כאַראַקטעריסטישע אויפּטוען פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה, איז דער אַרכיוו פון פּרעסע־אויסשניטן און זײַנע יערלעכע זאַמלונגען, וואָס דערשײַנען זינט 1955. דאָס זענען אמתע וועגווײַזער פאַר דער צוקונפטיקער געשיכטע־פאָרשונג און פאַרן אויס־געפּינען די געגנועסטע דאָטן און פּרטים וועגן דער מינדסטער געשעעניש אין אונדזער ישוב הײַנט צו טאָג.

ווי אַ סך גוטע זאַכן איז עס אויפּגעקומען אויף דער איניציאַטיוו פון אַ יחיד, דעם שרײַ־בער ברוך האַגער, וואָס האָט אַנגעהויבן די דאָזיקע אַרבעט אין 1953, און עס איינגעפירט, לויט דעם זייער פּשוטן און גלײַכצײַטיק גענוג קאָמפּליצירטן קעטער סיסטעם, וואָס איז אויפּגעקו־מען אין ראָטנפּאַרבאַנד, און איז אויך אַנגענומען געוואָרן אין נאָרד־אַמעריקע און אַנדערע פאַר־געשריטענע לענדער פון דער מערב־וועלט. דאָס איז אַ סיסטעם פון קלאַסיפיצירן פּרעסע־אויסשניטן, לויט קאַטעגאָריעס און נומערן, וועלכע מען קאָן אויפן שטעל תיכף אויסגעפינען, לויט דער אָפּציײַכנונג אין דעם קאַטאַלאָג. מ׳קאָן אַזוי אַרום אויסגעפינען אַלץ וועגן די אינס־טיטוציעס און יחידים, וועגן זייערע אויפּטוען און דערגרייכונגען, עליות און ירידות, וועגן זייער לעבן און טויט, ממש פון אָנפאַנג ביזן סוף.

דאָס איז אַן אַרבעט קאָנצענטרירט אין איין צימער־אָפּטיילונג פון קהילה־בנין וואָס ברוך האַגער מיט דער הילף פון מערי קאַטשערגינסקי און אַ פּאָר יונגע מיטאַרבעטער, האָבן אָנט־וויקלט און פּערפעקציאָנירט, לויט דער מאָס פון אונדזער יידישן קהילה־לעבן און פּרעסע־וועזן, נישט בלויז אין לאָקאַלן לאַנד־מאַשטאָב, נאָר אויך אין פאַרגעס פון דער בריטער יידי־שער וועלט, און אַלץ וואָס וועט געשריבן וועגן אונדז אומעטום וועט קלאַסיפיצירט אוּן אַריינגעגעבן אין אָזעלכע אָפּטיילונגען, ווי: אַרגענטינע — יידישע וועלט, ביבליאָגראַפישע נאָטיצן און אַרגענטינע — ישראל. וויטער קומען אַריין אָזעלכע וויכטיקע אָפּטיילונגען און קאַטעגאָריעס, ווי קהילה בוענאָס־אייִרעס; כלל־ענינים — בוענאָס־אייִרעס, געגנטן, ועד הקהי־לות, פּראָווינץ; חינוך; קולטור־ענינים; געסט אין אַרגענטינע; באַערונגען און באַגריסונגען; פּטירות און אזכרות; וואָלן אין דער קהילה; חודש פון יידישן בוך; רעליגיעזע ענינים.

וועגן פאַרנעם פון דאָזיקן אַרכיוו וועט זיין געגנג אָנצוווייזן אז הגם דער יאָר־בוך פון 1956, האָט שוין די זעלבע 14 קאַטעגאָריעס און אָפּטיילונגען, ווי הײַנט־צו־טאָג, איז אָבער די צאָל זייטן 113 מיט 3.570 אויסשניטן; אין 1957 — 224 זייטן מיט 6.746 אויסשניטן; אין 1958 — 284 זייטן מיט 9.142 אויסשניטן; אין 1959 — 241 זייטן מיט 7.708 אויסשניטן. די לעצטע זאַמלונג פון 1961 האָט 7.034 אויסשניטן און 206 זייטן.

אַ דאַנק דעם דאָזיקן פּרעסע־אַרכיוו און זיין פּערפעקטן קלאַסיפיקאַציע־סיסטעם וועט גאָרנישט פאַרלאָרן גיין און פאַרגעסן ווערן, מיטן גאַנג פון דער צייט; פון דעם קלענסטן לאַנדס־לייט פאַראײַן, ביז דער וויכטיקסטער אינסטיטוציע; פון דעם מנהיג, ביז דעם באַשיידענעם עסקן, — אַלץ, וואָס איז נאָר, וועגן וואָס עס זאָל נאָר נישט זיין אַרויסגעקומען גדרוקט אויף פאַפּיר, וועט אויסגעפונען ווערן שנעל און דירעקט אין דעם זעלבן מאָמענט, וואָס עס וועט נײַ־טיק זיין, לויטן וועגווײַזער פון פּרעסע־אַרכיוו פון דער קהילה, וועלכער איז דער פאַקטישער ספר־הזכרונות פון היגן ישוב.

די וויטערדיקע יאָרן — אונטערן צייכן פון קולטור־חינוך־יוגנט

די קולטור־אַרבעט פאַר דערוואַקסענע, וואָס איז אַזוי וויכטיק און כלל־ישראלדיק פּר־נאַנדערגעווויקלט געוואָרן דורכן קולטור־דעפּאַרטאַמענט פון דער קהילה, איז פון תמיד אַן גע־גאַנגען האָבן ביי האָבט מיט אַ גרויסער חינוך־אָנשטרענגונג, וואָס האָבן אין די לעצטע יאָרן

אַרויסגערוקט אַ דריטע וויטאַלע נויטוועניקייט פאַרן גייסטיקן לעבן פון ישוב און אַזוי אַרום, האָט זיך געשאפן דער דרייַעק — קולטור, חינוך, יוגנט.

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה האָט אָנגעהויבן פאַרנעמען וואָס וויַיטער אַלץ מער פּלאַץ אויף די דיסקוסיעס פון די פאַרוואַלטונגס־זיצונגען און עס האָט זיך ביסלעכווייז איינגעשטעלט אַן ענגער קאָנטאַקט מיטן קולטור־דעפּאַרטאַמענט און עס פירט צו דעם, אַז דאָס מאָל זאָל אויך דערגיין צום וועד־החינוך המרכזי, פאַר דער געמיינזאַמער אָנשטרענגונג צו דער־גיין צו דעם יינגערן דור, וואָס קאָנצענטרירט זיך אַרום די בתי־עם און יוגנט־אינסטיטוציעס און ווילן זיך אויסלעבן יידיש.

די קהילה־פאַרוואַלטונג אין פאַרבעטענע געסט ביי דער געזעגענונג פון מרדכי שטריגלערן.

די דאָזיקע טענדענץ שפּילט זיך אָפּ די לעצטע פאָר יאָר אין אונדזער קהילה־טעטיקייט. אין 1961 איז איינגעפירט געוואָרן אַ קורס פון יידישער געשיכטע אויף שפּאַניש אין קהילה־בנין, פאַראַלעל מיט אַ ברייטער יוגנט־אַרבעט אין די געגנטן און פּעריפעריע פון גרויס בוענאָס־איירעס און דורכן וועד־הקהילות אין פּראָווינץ. דער חודש פון יידישן בוך און דער קולטור־זמן האָט אָנגעהויבן אַרויסצוווייזן מער אויפמערקזאַמקייט און פאַרשטענדעניש פאַר דער יוגנט. צוזאַמען מיטן ביכער־פאַרקויף איז איינגעפירט געוואָרן אַן אָפּטיילונג פאַר מוזיק־פּלאַטן, וואָס האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין זייער אַ געלונגענער אָנהייב, טראָץ דעם, וואָס אין די פריערדיקע יאָרן האָט זיך אַן ענלעכער פּרווו מיט דער „זימרה" נישט איינגעגעבן.

די פייערונגען פון דעם בר־מצווה יום־העצמאות פון דער קהילה, מיט אַ רעגיסטראַציע פון די קינדער וואָס זיינען געבוירן געוואָרן אין זעלבן טאָג, חודש און יאָר פון דער מדינה־גרינדונג, איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גרויסער פאָלקס־באַוועגונג, וואָס האָט נישט נאָר דער־

נעגטערט יידישע פאַמיליעס דורך די קינדער צו ישׂראל, יידישן נאַציאָנאַלן געדאַנק און קהילה־לעבן, נאָר אויך צו דער יידישער קולטור און האָבן געהאַט אַ גרויסן אָפּקלאַנג, סיי אין דער בריוו־ווי אין דער טיף.

די זעקס יאָר און דאָס זיבעטע

אויב מ׳זאָל אָננעמען די הנחה, אַז די געשיכטע פון אַ פֿאָלק איז קודם־כל די געשיכטע פון זיין קולטור, איז עס גאָנץ באַוונדער חל אויפן יידישן פֿאָלק. להיפוך צו די אומות־העולם, האָבן מיר נישט אין אונדזער ספר הזכרונות צו פֿאַרצייכענען קיין טעריטאָריעלע דעראָבערונגען, קיין נעמען פון גרויסע קריגס־פירער און געגנערן, ביז דער גאָר לעצטער צייט, וועלן דער געשיכטלעכער גורל האָט אונדז ממש אַרויפגעצוווּנגען צו נעמען אויך די שוועדּ אין האַנט, זענען מיר געווען דער עם־הספר פֿאַר־עקסעלאַנס, דער אוניקום צווישן די פעלקער, ווּאָס האָט זיך אויפגעהאַלטן אויף אַ בלויזער גייסטיקער טעריטאָריע. די דאָזיקע קולטור־טראַדיציע איז דער קנין לעולם ועד פון עם ישׂראל, און איצט אויך פון מדינת־ישׂראל, און אַרגענטינער יידן מעגן זיך איבערנעמען מיט זייער קלייניער גייסטיקער טעריטאָריע, אין פאַיע פון קהילה־הויז, בתּים ביכער־חודש, און אין רעלאַטיוו באַשיידענעם זאָל פון קהילה־בנין; גרויסע זאָכן וועלן נישט געשאַפן דווקא אויף גראַנדיאָזע פֿלעצער און גרויסאַרטיקע טעמפּלען, וויל אין מלכות פון גייסט, איז דער שטח און אומפאַנג — רעלאַטיוו.

דעדן מיר וועגן די זעקס יאָר פון 1956־1961, קאָן מען נאָך זאָגן, אַז דאָס זענען געווען רעלאַטיוו נאָרמאַלע און רויקע יאָרן פֿאַרן היגן יידישן ישוב, הגם די שפּאַנונג האָט זיך אויס־געוויקלט בהדרגהדיק און געגאַנגען כסדר פֿאַרויס, אָבער אין 1962 האָבן מיר שוין געפילט די שוועכערע אונטערשטע קלעפּ אונטער די פיס און אין סאַמע הויכפונקט פון דעם קולטור־זמן, האָבן אויך אַרויסגעזעצט די ערשטע פֿלאַמען פון פיזישן אָנגריף און אַנטי־יידישע אויסברוכן.

דער קולטור־זמן פון 1962, האָט אפשר נישט וויניקער, ווי דער באַרימטער דאָנערשטיק נאָכמיטיק פון יידישער סאָלידאַריטעט, באַווּיזן דעם גייסטיקן כוח פון אונדזער ישוב. גרויסע יידישע קולטור־מאַניפעסטאַציע מיט אַ געדריקטער צייט, סיי עקאָנאָמיש, ווי פּאָליטיש, פֿאַרן זיך נישט, בפרט אַז די שטימונג האָט געהויערט מיט פּאָניק און שוועכערע פֿאַרגעפילן. פון דעסטּוועגן איז דער לעצטער קולטור־זמן, פון אָנהייב ביזן סוף, געווען איינער פון די אינטענסיוו־סטע, סיי אין דער בריוו, ווי אין דער טיף, און האָט זיך באַוונדערט אויסגעצייכנט מיטן צוויטן באַזוך פון מרדכי שטריגלער, ווי דער קולטור־גאָסט ביי דעם חודש פון יידישן בוך, אוּן ער האָט צוגעצויגן גרויסע מאַסן אויף זיינע פֿאַרטאָגן. דער קולטור־זמן 1962, האָט באַשטעטיקט דעם אָלטן כלל, אַז דאָס גייסטיקע כלי־זין איז דער גרעסטער כוח פון יידישן פֿאָלק אין דער גרויסער וועלט.

ציפערן זענען די בעסטע עדות, זיי רעדן מער חי ווערטער און זיי קאָנען זיין דער בעס־טער מליץ־יושר פֿאַרן אויסדויער און גייסטיקן וויידערשטאַנד־כוח פון אַרגענטינער יידן. אין דעם שוועלסטן יאָר, זענען נישט נאָר אויפגעהאַלטן געוואָרן די דעראָבערטע פֿאַויצישע אוּן מען האָט נישט געדאַרפט אָנקומען, ווי עס פירט זיך אין אַ שוואַרצן טאָג, צו לעבן פון גרייטן, נאָר מען האָט אָפּילו געמאַכט אַ שטיקל שריט פֿאַרויס און באַרייכערט דעם גייסטיקן רכוש פון אונדזער ישוב. אין לעצטן קולטור־זמן איז אויפן סמך פון די באַראָטונגען מיט די אַרטיקע עסקנים, פערפעקטשאָניירט געוואָרן דער סיסטעם פון די געגנט־קורסן, און עס זענען אַרייַנגע־בראַכט געוואָרן ענדערונגען אין די שעהן, אָנשטאָט פרימאַרגנס, זענען אין מאָנכע פונקטן איינגעפירט געוואָרן מוצאי־שבת צוזאַמענקונפטן, זונטיק פאַרנאַכטן און אָוונטן, לויט די נויט־וועדיקייטן פון יעדער געגנט און ישוב און עס איז געוואָרן אויס מיט בלויז אַ פּאָר מניינים צוהערער; דאָס זעלבע איז געטאָן געוואָרן מיט דער טעמאָטיק און קולטור־פראָגראַמען. עדות

זענען די ציפֿערן פון ביכער־פֿאַרקויף אין 1962, וואָס שטייגן איבער דעם פֿאַרקויף יאָר, הגם די באַדינגונגען אויפֿן פּלאַץ, ווייזן אָן אויף אַ מוראדיקער עקאָנאָמישער ירידה, וואָס איז פון תּמיד אָן אַ צווילינג־ברודער פון גייסטיקער דעפּרעסיע.

עס זענען פֿאַרקויפּט געוואָרן אין 1962:

11.192 ביכער אין שפּאַניש

4.186 ביכער אין ייִדיש

2.494 ספֿרים אין עבֿרית.

סך־הכל: 17.672 ביכער און ספֿרים, אויפֿן באַטראָף פון 2.596.914 פּעזאָס און 1.266 מוזיק, אויפֿן באַטראָף פון 362.086.

מיר שליסן די דאָזיקע אַרבעט פון אָפּשאַצונג און איבערבליק, מיט דער זיכערקייט אַז 1962 איז געווען דאָס יאָר פון אונדזער גרעסטן נסיון און מיט דער האָפֿענונג אַז די קומענדיקע יאָרן וועלן מיר נישט נאָר קאָנען ווייטער פֿאַרזייען, נאָר אויך שניידן די געפֿעטנישן אין די יונגע דורות, און פונקט ווי עס איז אין אונדזער דור מקוים געוואָרן דער „שיר־המעלות בשוב ה' את שיבת ציון", זאָלן מיר אויך זוכה זיין צו „הזורעים בדמעה ברינה יקצרו; הלוך ילך ובכה נשא משך־הזרע בא־יבא ברינה נשא אלמתיו".

כינוס פון חינוך־עסקנים אין יאָר 1957. דערעפעריגנגס־וואָרט פון ד״ר ר. נאָוויק, פרעזידענט פון וועד־החינוך.

פון לינקס אויף רעכטס: ח. קאַנאַנאָוויטש, ב. קאַבריגסקי, י. בערנשטיין, ח. טשאַלקאָוו, ד״ר ר. נאָוויק, ז. אַרענשטיין, ח. פינקעלשטיין, משה שריג־שטיינבערג, ח. סעפער.

לייב גאלד

א ישוב אין נעראנגל...

ביים שרייבן דעם אריינפיר צום באריכט פון 5 יאר טעטיקייט פונעם ועד החינוך המרכזי, דאַרף מען קודם־כל באַטאָנען די אלע ראַנגלעניש און זוכעניש וואָס האָבן געפירט דערצו, אַז דער וועד החינוך הראשי מיטן וועד החינוך ביי דער בוענאָס אירעסער קהילה זאָלן זיך צו־זאַמענגיסן אין איין קערפערשאַפט, כדי אלע יידישע שולן פון ארגענטינע זאָלן אָנגעפירט ווערן פון איין מוסד. דאָס איז געווען נישט גאָר קיין לייכטע אויפגאָבע, ווען מיר נעמען אין באַטראַכט די גרייס פונעם לאַנד, די מרחקים פון איין שול ביז דער צווייטער און במילא אויך די קלימאַטישע, טאָפּאָגראַפישע און עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון די צעשפרייטע ישובים, ווי־עס יידישע באַפעלקערונג מאַכט אויס, אין בעסטן פאַל אַ ברוך־טייל פון אַ פּראָצענט פונעם גאַנצן אָרום. מען דאַרף דערביי געדענקען, אַז אין אַ גרויסער צאָל ישובים איז די שול דער איינציקער פלאַץ וווּ עס ווערן באַנוצט די קוואַדראַטנע אותיות; אַז אין אַ סך ערטער איז יידיש לשון לגמרי פרעמד און דער תלמיד איז דער איינציקער וואָס לערנט אין אַ יידיש, אַדער העברעיש ספר. שאָפן פון די אלע שולן, צוזאַמען מיט די שולן פון דער הויפטשטאָט, אַן אייניהייט, אויסבילדן לערערס און מדריכים פאַר די אלע אנשטאַלטן, צוגרייטן דידאַקטישע מאַטעריאַלן, זיין פאַרבונדן מיט די פאַרוואַלטונגען און דירעקציעס, לערער־אָרגאַניזאַציע און קהילות, נעמען אויף זיך אוא גרויסע אחריות און דער ועד החינוך המרכזי זאָל דאָך נישט זיין קיין אויטאָנאָמע קערפערשאַפט, איז געווען נישט קיין לייכטער ענין. וויסנדיק דאָס און נאָך עפעס, אפשר דאָס וויכטיקסטע, אַז די שול איז בעוונותינו הרבים, לויט אלע וואַרשיינלעכקייטן, די איינציקע גאַראַנטיע פאַר אונדזער המשך, מוז מען באמת פּאַרמאָגן אַ גרויסע דאָזע פון עקשנות. ניטט נאָכצוגעבן, נישט זיך אונטערצוגעבן, וויייל דער עיקר איז דאָ דער גערַאַנגל. אַזוי לאַנג מיר ווילן אָנהאַלטן דעם גערַאַנגל אָן חשבונות, ווילן מיר אויספירן.

מיט 5 יאָר צוריק — 1957 — האָבן מיר נישט געהאַט קיין סך וווייניקער תלמידים אין די שולן ווי איצט. נאָך 5 יאָר אַרבעט, קענען מיר נישט אונטערציען אַ סך־הכל פון אַ פאַר־גרעסערטע צאָל תלמידים אין דער אָנפאַנג־שול. אָבער מאָדנע, מיר האָבן אין פאַרלויף פון די 5 יאָר צו פאַרצייכענען אָן אַנדערן פאַקטיוו: אַ גרעסערע צאָל יינגע אינטעליגענטע מענטשן, אַריבער 1.500, כן ירבו, וואָס פילן אויס אונדזערע תיכונים, סעמינאַרן, מדרשה ווי אויך ישי־בות, נישט נאָר אלס תלמידים, נאָר אויך ווי לערערס. מיר פאַרמאָגן אַ יינגע אינטעליגענץ, זייער אַ וויכטיקע, וואָס קומט נישט מער צו גרייטע טישן, נאָר זיי גרייטן אַליין די טישן. אייגענע מועדונים, אייגענע אויסגאָבעס. מיר האָבן אַ יוגנט, וואָס איז שוין מיט אונדז נישט צו־פרידן און פאַרלאַנגט און קריגט זיך מיט אונדז. די צוזאַמענארבעט פון ישראל דורכן מכון גרינבערג און מכון גולד איז נישט אפצושאַצן אין דער אויספאַרמירונג פון די דאָזיקע יונגע אינטעליגענטן און לערערס.

מיר פאַרמאָגן איצט אַ סעמינאַר אין מאָזעסווייל, וואָס קען און וועט זיך פאַרוואַנדלען אין אַן אוניקום אויפן דרום־אַמעריקאַנער קאָנטינענט. דער מפעל קריית־משה (מאָזעסווייל), וואָס האָט זיך אָנגעהויבן וואָלקנדיק, קען זיכער אין גיכן זיך פאַרוואַנדלען אין איינעם פון די וויכ־טיקסטע אנשטאַלטן פאַר דער אויסבילדונג פון לערערס און מדריכים פאַר אונדזערע ישובים אויף דער פראָווינץ. וועלן מיר קוקן פון איין זייט אויף אונדזער יוגנט, אויסגעבילדעט און דערצויגן אין אונדזערע אנשטאַלטן און מיר האָבן אין זינען אין וועלכע באַדינגונגען זיי זייענען

2טער חינוך־קאָנגרעס אין יאָר 1960, מיטן אָנטייל פון בן יהודה.

פון רעכטס אויף לינקס: אינזש׳ נ. ראַדזשיכאָווסקי, הרב י. פינק, ד״ר ט. קאַמענשיין, ד״ר י. בן יהודה, ל. גאָלה, נ. אַרענשטיין, י. בערנשטיין, פ. גרייזער, מ. אַלפערט.

אויסגעוואקסן (בימי פּערָאן); ווען מיר נעמען אין באטראכט דעם אלגעמיינעם קריזיס און אנארכיע וואס אונדזער לאנד האט דורכגעמאכט און מאכט דורך, מוז מען מודה זיין, אז אין די באדינגונגען האבן מיר נישט וויניציק דערגרייכט. מיר האבן אין אונדזער רשות א געוואלדיקע צאל יינגע מענטשן וואס איז גרייט צו לערנען, וואס רייסט זיך מיט אלע כוחות צו פארן לערנען קיין ישראל און וויל מאכן פון לערערייַ א קרדום לחפר בו. בלייבט נאר פאר אונדז זיי צו העלפן, זיי צו דערמעגלעכן דאס צו דערגרייכן.

דערעפענונג פון חינוך־קאנגרעס מיטן אנטייל פון זלמן שזר.

מיר האבן נישט באוויזן צו פארגרעסערן די צאל תלמידים אין די שולן. אין דער שטאט בוענאס־איירעס זיינען ציגעקומען נייע קלאס־צימערן און מיר פארמאגן א גרויסע צאל שולן, אפשר צו א גרויסע צאל, א גרויסע צאל כתות און א קליינע צאל תלמידים. מיר פארמאגן א צו גרויסע צאל שולן, ביי וועלכע מען דארף האבן א גוטן ווילן זיי צו אנרופן שולן. אויסער 10, זיינען אונדזערע שולן נישט געווג גוט ארגאניזירט. במילא קענען קינדערגערטנער נישט זיין בעסער. די פיצעלעך קינדער דארפן נאכיאגן דעם פולמאן פון דער שול און פארברענגען אין קינדערגארטן בלויז די צאל שעהן וואס דער פולמאן דערלויבט זיי, און נישט וויפל מען וואלט געדארפט. ס׳איז אונדז אבער נישט געלונגען רעדוצירן די צאל שולן, ווייל יעדעס מאל וואס עס האלט דערביי באקומט זיך, אז נישט קיין שול דארף מען צומאכן, נייערט א צענטער א גאנצן, וואס איז אפהענגיק און אטעמט בלויז מיט דער שול. אויף דעם געביט פון רעארגאניזירן אונדזער שול־ווען, האבן מיר דערווייל וויניניק־וואס דערגרייכט.

וואס אונדז איז יא געלונגען, איז שאפן דעם באווסטזיין ביי אלע אנשטאלטן, אז זיי זיינען פארבונדן מיטן וועד החינוך המרכזי, אז ס׳איז דא א געמיינזאמע פאראנטוארטלעכקייט

נישט נאָר לגבי דער שול, נייַערט לגבי דעם גאַנצן ישוב. אָט־דער געפיל פון „אחד״ וואָס גייט דורך ווי אַ חוט השני אין דער פֿאַרוואַרפנסטער שול אין די מרחקים פון געגנעראַל־ראָקאַ, אין ררום פון אַרגענטינע, ביז דער גרעסטער שול פון בוענאָס־אײַרעס. פון דעם קלענסטן קינדער־גאָרטן ביז דער מדרשה און מכון גרינבערג, איז איינע פון די וויכטיקסטע דערציונגס־פאַקטאָרן פֿאַר אונדזער המשך. מיר זיינען נישט אַליין. מיר זיינען פֿאַרבונדן מיט אַ צענטראַלע וואָס נעמט אָרום דעם גאַנצן ישוב און זי, די דאָזיקע צענטראַלע, איז פֿאַרבונדן דירעקט מיט ישׂראל, שיקט אהין אירע תלמידים, ס׳איז דאָ אַ שיתוף פעולה. מיר האָבן בכן אַ ווייטערדיקן גאַנג. ער ענדיקט זיך נישט אין דעם קליינעם ישוב. נישט אפילו אין דער שטאָט בוענאָס־אײַרעס. מיר האָבן אַ ברייטערן האָריזאָנט. מיר קענען רעדן פון אַ תכלית און אפילו העכערן ציל ווי בלויז ווען אַ לערער פון אַ פאַלק־שול. די עצם־עקזיסטענץ פון אַ גרעסערער צאָל מיטלשולן, סעמינאַרן, מדרשה, ישיבות, אוונט־קורסן פֿאַר בוגרים א״א, גיט אַ מעגלעכקייט

די קהילה־פֿאַרוואַלטונג אין דער וועד־החינוך נעמען אויף זלמן שזר, יאָר 1961.

אַן און פֿאַר זיך, פֿאַרן יידישן אינטעליגענטן מענטש. אונדזער וועג גייט נאָך ווייטער: ער דערגייט ביזן אוניווערזיטעט פון ירושלים. אונדזער לעצטער פרווו צו שיקן היינטיקס יאָר לע־רערס מיט אַ פראַקטיק פון לכל הפחות אַ יאָר אַדער צוויי; אונדזער פרווו צו שיקן 3 פון אונ־דזערע בעסטע אַביטוריענטן מיט דעם אויסזיכטן צו שטודירן אין דער ירושלים־אוניווער־זיטעט. בכדי אויסצובילדן יינגע כוחות פֿאַר אונדזערע אַנשטאַלטן, איז אַן עקספערימענט אויף וועלכן מיר לייגן גרויסע האָפענונגען, און קען אויך דינען פֿאַר אַ סטימול פֿאַר אַנדערע.

מיר זיינען געווען געוואָלדיק באַזאָרגט; עס פעלן אונדז אויס עסקנים. מיר האָבן גע־דאגהט: אונדזער שול הענגט אין דער לופֿט, אָפּגעטיילט פונעם אָרום. וואָס האָבן מיר אויף דעם געביט דערגרייכט? דער פאַקט וואָס אין אַ געוויסער צאָל שולן עקזיסטירן שוין עלטערן־קלובן, מיר אונטערשטרייכן עלטערן־קלובן און נישט קאָמיטעטן, איז אַ באַשטעטיקונג, אַז מיר זיינען אויך דאָ געגאַנגען אויפן ריכטיקן וועג. שול און היים האָבן זיך געטראָפן אין קלוב בי־

דער שול. דער נאָמען בית־עם איז געווען אַ געלונגענער און איז מחייב. אונדזער שול איז נישט נאָר אַ שול, נאָר אַ פאָלקס־הויז: שיל, שול, קלוב פאָר יוגנט און דערוואַקסענע. דער עצם פאַקט וואָס מיר פאַרמאָגן איצט אַ שיכט יינגע מענטשן וואָס האָבן אויפגעהערט זען דעם גאַנצן ענין שול ווי אַ זאַך פון פילאַנטראָפּיע, איז ביז גאָר וויכטיק. אַנשטאָט צו דאגהן פאָר אַנדערע, זאָרגן זיי פאָר דער אייגענער אויסלעבונג אין דעם קלוב וואָס ביים בית־עם. באַקומען טאַקע לעצטנס די שולן אַן אַנדער פנים. אַן אייגענע היים בויט מען אַנדערש.

איצט ערשט קענען מיר אַנהייבן אַרײַנברענגען סדר, זאָרגן פאָר דער אויסבילדונג פון אַ גוטן לערער פאָר דער שול, אַ גוטן מדריך פאַרן קלוב און אַ גוטן דערציער פאָר די זומער־קאָלאָניעס, ווייל מיר האָבן שוין מיט וועמען צו ארבעטן. אזוי האָבן מיר טאַקע שוין אינס־פּעקציע אין די מיטלשולן, אַ גוטן לערער און מדריך געבראכט פון ישראל פאַרן מאַזעסווילער טענינאָר, אינספּעקציע און ספּעציעלע קורסן פאָר די מדריכים אין די זומער־קאָלאָניעס, פּער

לערער אין עסקנים אויף דעם חינוך־קאָנגרעס פון יאָר 1961.

מאַנענטע השתלמות־קורסן פאָר לערערס, און מיר שיקן לערערס קיין ישראל, אין מכון גרינ־ברג, אַנשטאָט אביטוריענטן, ועל כולם האָבן מיר אויך געבראכט אַ מנהל פאַרן ועד החינוך המרכזי און אַ מנהל פאַר דעם לערער־סעמינאָר. מיר פארמאָגן איצט אַלע אינסטרומענטן און מעלעכקייטן פאָר דער בעסערער ארגאַניזירונג פון אונדזער שול־ווען.

מיר קענען איצט צוטרעטן עפּעס טאָן נישט נאָר אַרום דער שול, נייערט אויך אין די גראָדן. עס איז גוט וואָס כמעט אַלע פאַרשטייען שוין, אַז נאַציאָנאַלע דערציונג פון יינגן דור איז קיינט די הויפּט־פראָבלעם און חוב נישט נאָר פון ישוב אַלס אַ כלל, נאָר עס איז די זאַך פון יעדן יחיד וועלכער דאַרף און מוז עס נעמען ווי אַן אינדיווידועלע פראָבלעם.

אמת איז, הגם אונדז איז געלונגען אַוועקשטעלן דאָס פּראָבלעם פון חינוך אין צעטער פון די זאָרגן פון דער קהילה אין בּועלאָס־אייִרעס, ווי אויך אין אַנדערע קהילות, אויף וואָס עס ווייזט אָן די פּאָזיציע וואָס עס פאַרנעמט אין די קהילה־ביודזשעטן דער חינוך־וועזן, איז אָבער וואָס שייך דעם יחיד, זיינען מיר נאָך ווייט הינטערשטעליק. בלויז 10% פון די עלטערן צאָלן געוג שכר־לימוד, אַז עס זאָל דעקן די הוצאות, טראָצדעם וואָס מיר זיינען זיכער, אַז זייער עקאָנאָמישער מצב איז אין אַ פאַרקערטער פּראָפּאָרץ. קען זיין, מיר האָבן צו ווייניק געטאָן אויף דעם געביט. ביז איצט זיינען מיר געשטאַנען אין קאָנטאַקט בלויז מיט שול־עסקנים און ווייניק אויפקלערונג־אַרבעט געפירט צווישן די עלטערן.

עפּעס האָבן מיר יאָ געפרווט אויף דעם געביט און דאָס איז, דער פרווו פון אַ סטאַטיס־טישן דעפּאַרטאַמענט, וועלכער איז אונדז נישט אינגאַנצן געלונגען צוליב פעלן פון צוגע־פאַסטע עלעמענטן. מיר האָבן דאָס ערשטע מאָל אין דער געשיכטע פון שול־וועזן אין אַר־געטינע, קאָנצענטרירט אויף איין פּלאַץ אַלע נעמען פון די תלמידים, ווי אויך פון לערער, פון אַלע אונדזערע לערן־אַנשטאַלטן. אַזוי איז אונדז געלונגען עפּעס לערנען וועגן דעם סאַ־ציאַלן שטאַנד פון די עלטערן, זייער עקאָנאָמישע סיטואַציע, פאַכן וואָס ווערן פאַרשווענדן ביי אונדז, פאַכן ביי וועלכע עלטערן אַסימילירן זיך וויניקער, אַנגעהעריקייט פון די יינגע על־טערן צו דער קהילה. צי זיי רעדן, לייענען און שרייבן ייִדיש און דער עיקר־פּראָבלעם, אויף וויפל די קאָסטן פון דער אַנגעהעריקייט צו די אַנשטאַלטן זיינען בכוח צו פאַרטרייבן דעם יונגן מענטשן מחמת זיי זיינען פאַר אים צו טייער.

און אויף צום סאָמע סוף: ס׳איז גוט מיר זאָלן האָבן פאַר אונדזערע אויגן די אַזוי פאָפּו־לערע ערשטע לעקציע פון פיזיק וועגן טראָפן וואָסער, וואָס איז, אין תוך געזונטן, דער ערשטער קאָנפליקט צווישן חומש בראשית און פיזיק, דער „יש מאין״ און „יש לאין״. דער טראָפן וואָסער דעמפט אויס, גייט אַרויף אין די הימלען, פאַרוואַנדלט זיך אין וואָלקנס און עס פאַלט אַראָפּ אַ רעגן וואָס באַפרוכפערט אונדזער מאָמע ערד. אַ טראָפן וואָסער, נאָר זע וואָס פון אים קען ווערן, מכל שכן, אַ מיליאָן פינף הונדערט טויזנט נשמות פון ייִדישע קינדערלעך וואָס זיינען אויפגעגאַנגען אין פלאָמען און אַרויף אין די הימלען. כ׳וויס נישט, צי זיי זיינען געפאַלן צוריק אויף אַרגענטינער ערד. אָבער זיכער איז, אַז ערגעצוווּ, אין די הויכקייטן, האָבן זיי די אָבות מקבל פּנים געווען, באַגלייט פון אַלע אונדזערע גיבורים און קדושים פון נעכטן און פון היינט, פון אַלע צייטן, און פון אויבן האָבן זיי אויף אונדז גוזר געווען: לעבן — כי במותם צוו לנו את החיים.

אַזוי און נאָר זאָלט איר אונדזערע באַריכטן לייענען; נישט קיין דין און נישט קיין חשבון, נאָר אַ געראַנגל, אַ געראַנגל פון אַ ישוב וועמען עס איז פאַרזאָגט געווארן ער זאָל בלייבן לעבן.

בערל קאַבערנסקי

די אַנטוויקלונג פון אונדזער שול־וועזן במשך די לעצטע זעקס יאָר

(אַ סינטעטישער באַריכט פון דער שול־אַרבעט אין בוענאָס־אייַרעס)

אונדזער שול־וועזן האָט במשך די לעצטע 5 יאָר (62־1957) דורכגעמאַכט קענטיקע ענדע־רונגען. עס זיינען במשך דער צייט באַזייטיקט געוואָרן די סיבות וואָס האָבן געשטערט צו דער־פירן אונדזערע דערציונגס־אַנשטאַלטן צו זייער איצטיקן מעמד, מיט אַ גרינטלעך־ אויסקריס־טאַליזירטער, אידעאָלאָגישער און פראַגראַמאַטישער סטרוקטור.

איינע פון די הויפט־זאָרגן וואָס באַאומרויקט אונדזער געזעלשאַפט בכלל און די חינוך־מנהיגים בפרט, איז דאָס פּראָבלעם וואָס צו טאָן, אַז אונדזערע קינדער זאָלן באַקומען אַ קלאָרן באַוווסטזיין וועגן זייער יידישקייט; ווי מאַכט מען, אַז די דערציִיגענע אין אונדזערע דערציונגס־אַנשטאַלטן זאָלן אויסוואַקסן גוטע יידן?

מיר האָבן זיך דאָך געשטעלט זייער אַ וויכטיקע און ריזיקע אויפגאַבע: מיר דאַרפן דורך דער אינעווייניקסטער שול־אַרבעט באַזייטיקן יענע שטרויכלונגען, וואָס שטערן, אַז דאָס יידישע קינד, מיט זיין פסיכיש־קאַמפליצירטן באַנעם, זאָל זיך קענען אַריינווּוקסן, טראָץ אַלע פאַרבן און ניואַנסן פון דרויסנדיקן אינעפלוס, אין געווּוקס פון אונדזער לעבן.

מיר האָבן במשך פון פיל יאָרן געבויט שולעס, און זיך אַנגעשטרענגט אויסערלעך צו קאָנ־סאָלידירן און אינערלעך זיי צו קאַנטראָלירן.

דורך דער שולע האָבן מיר געזוכט די וועגן און די מיטלען צו עפענען פאַרן קינד באַ־דייטנדיקע קאַנאַלן פון אינפלוס אויף זיין צוקונפטיקן לעבנס־וועג. די שולע האָט זיך אַנגע־שטרענגט אונטערצושפאַרן דעם יונגן דור מיט אַ סאָליד יידישן יסוד, כדי עס זאָל אין דער צו־קונפט דערפילן אַ פסיכישע נויטוועندיקייט צו פאַרבינדן זיינע פערזענלעכע אַספּיראַציעס בשות־פות מיטן יידישן ציבור.

די שולע האָט געזוכט די מיטלען צו שאַפן אַטמאָספער, סביבה, און בכלל די אַלע כלים וואָס דורך זיי זאָל דאָס קינד שעפן וויסן, קענען איינזאַפן אין זיך די יידישע וווירקלעכקייט פון אונדזער צייט.

במשך פון די לעצטע פינף יאָר האָט די קהילה און דער וועד־החינוך זיך אויסערגעווויינלעך אַנגעשטרענגט כדי ביי די עקסיסטירנדיקע אומשטענדן און באַדינגונגען צו באַאיינפלוסן די חיניך־אינסטיטוציעס, און זיי צו דערפירן צו דער מדרגה פון קוואַלן אין וועלכע דאָס יידישע קינד זאָל קענען שעפן היסטאָרישע המשכדיקע צוגעבונדנקייט צום פאָלק, נאציאָנאַלע באַגייס־טערונג און גלויבן אין דער איגענער אומה.

אין 1957 איז רייף געוואָרן דער געדאַנק צו שאַפן אַ צענטראַלן חינוך־אַנשטאַלט פאַרן גאַנצן לאַנד און דעם 13/9/57 איז אויף אַ זיצונג פון דער קהילה באַשלאָסן געוואָרן צו גרינדן אַ

צענטראַלן וועד־החינוך. עס זיינען שוין דאָן דיסקוטירט געווָארן די יסודות פון זיין צוזאַמענ־שטעל, זיינע צילן און טעטיקייטס־מעטאָדן.

שוין אין משך פון די ערשטע יאָרן פון דער עקסיסטענץ פון צענטראַלן וועד־החינוך, האָט זיך דערפילט אין דער דערציונגס־אַרבעט אַ נייער אימפעט; און אין פאַרשיידענע שולעס איז סטימולירט געוואָרן דערווילן צו געוואָגטע עקספערימענטן. אַ סך צוואַגנדיקע פערספעקטיוון האָבן אָפגעפרישט די איבערצייגונג, אַז ס׳זיינען מעגלעך פאַזיטיווע דערגרייכונגען.

די קהילה האָט נישט געזשאַלעווט קיין גרויסע סכומים פון איר יערלעכן בודזשעט אויף סובסידיעס פאַרן וועד־החינוך. במשך די יאָרן האָט די קהילה אויסגעגעבן אויף דער חינוך־טעטיקייט:

1957	— — — — — — — — — —	12.574.724,60 פעזאָס
1958	— — — — — — — — — —	15.720.681,90 „
1959	— — — — — — — — — —	21.421.000,00 „
1960	— — — — — — — — — —	35.300.846,30 „
1961	— — — — — — — — — —	37.898.900,00 „

אין 1960 איז די קהילה־סובסידיע פאַרגרעסערט געוואָרן פון 48 % אויף 60 % פאַרן דאָ־צענטן־פערסאָנאַל פון די קינדער־גערטנער און פאַלקשולעס, און 70 % פאַר די מיטל־שולעס, און דאָס אַלץ בכדי צו דערגרייכן בעסערע רעזולטאַטן אין דער אַרבעט.

וואָרעם עס איז שוין מער קיין סוד נישט, אַז דער שטראָם פון אַלגעמיינעם לעבן פאַר־יצר־הרעט דעם יידישן יוגנטלעכן און רייסט אים אַוועק פון אונדז.

אונדזער יידישע יוגנט אין די אַמעריקאַנער לענדער וויל נאָטירלעך זיין גלייך מיט אַלע, און אָפט דאָכט זיך זיי, אַז די יידישקייט וועגן וועלכע זייערע עלטערן רעדן, איז נאָר עלול איינ־צושרומפן זייערע מעגלעכקייטן און שאָפט נאָר אַ שטערונג אויפן וועג פון זייער בירגערלעכער גלייכקייט.

מוזן דעריבער די קינדער אין די דערציונגס־אַנשטאַלטן אינטים פאַרקנופט ווערן מיט דער יידישער רעאַליטעט וועלכע איז קעגן אָט די אילוזיעס. די שולע מוז שאַפן די געהעריקע פאַר־שטענדניש פאַר זייער יידישן פרעסטיזש און זיי וויזן דעם וועג וויאַזוי אויסצונוצן זייער פאַ־טענציעלע קראַפט אין דער יידישער סביבה, אין יידישן כלל.

די דערציער מוזן טיף אַרייגבליקן אין דער מענטאַליטעט פון דעם נייעם טיפ יידישן יוגנט־לעכן און דערפירן אים צו באַגרייפן סיי דעם זין און סיי די מערכה פון זיין אַנגעהעריקייט צו אַ מינאָריטעט־גרופּע כדי ער זאָל געניט פאַרשטיין זיין אייגענע יידישע פאַויציע.

בכדי דאָס קינד זאָל קענען אויף אַ דויערהאַפטיקן אופן איבערנעמען יידישע ווערטן מיט ברען, גלויבן און עקשנות, מוז די יידישע שול באַזיצן אַ באַזונדערן גראַוויטאַציע־כוח און זי מוז זיך אויסצייכענען מיט איר הויכער און פאַרביקער קוואַליטעט.

וועט דאָס קינד געפינען אין שולע אַ זין און אַ פאַראינטערעסירנדיקן אינהאַלט, וועט ער, אַ נישט־וואַקלנדיקער, שוין אויף שטענדיק בלייבן אונטער איר אינפלוס, און די דירעקטע דער־ציערישע השפּעה וועט פאַרטרייבן דאָס בין־השמשותדיקע ליכט אין וועלכע ער דערזעט די יידישע פראַבלעמאַטיק.

* * *

די קהילה און דער וועד־החינוך האָבן אויסגעשפרייט זייער ווירקונג, הן אויף דער סטרוק־טורעל־אַרגאַניזאַציאַנעלן פאַרנעם פון אונדזערע דערציונגס־אַנשטאַלטן און הן אויף די דער־ציערישע־פּעדאַגאַגישע קאָנצעפּטן. דער אַרגאַניזאַציאַנעלער צושטאַנד פון אונדזערע דערציונגס־אַנשטאַלטן פאַדערט אַ פערמאַנענטע השגחה.

אויפנאַמע פֿאַר זלמן שזר (דער דריטער פֿון לינקס).

שלוס פון 6סן חינוך־קאָנגרעס מיט דער באַטייליקונג פון זלמן שזר (יאָר 1961).

אונדזערע כלל־טוער ווידמענען זייער צייט און ענערגיע לטובת די שולעס, אָבער מער ווי אָפט זיינען זיי אַמביציעז אַריינגעטאָן אין זייערע דורכאויס לאָקאַלע ראַנגלענישן און שווערי־קייטן.

פאַראַן אָבער יסודותדיקע פראָבלעמען אין דער לויפנדיקער אַרבעט וואָס פאַדערן אָ גע־מיינזאַמע אָנשטרענגונג, געפירט אין סטימולירט פון אָ צענטראַלן פאַקטאָר. זייער אָפט ווערט די ביחידותדיקע מיזאַמע אַרבעט און אָנשטרענגונג צעמישט און דעזאָריענטירט.

די קהילה און דער וועד־החינוך האָבן במשך דער צייט אויפגענומען דעם גאַנצן קאָמפּלעקס פראָגן און געזוכט משפּיע צו זיין לטובת זייער פאַזיטיוועך לייזונג.

זיי האָבן געווירקט אין אַלע הינזיכטן, אַז דער אידעאַליזם און די הייליקע עקשנות וואָס עס ליגן אין דער טעטיקייט פון די שול־עסקנים, זאָלן אַריינטירט אין געפירט ווערן צו נייע פאַזיטיוע פאַרמעסטן. אויף אַזאָ אופן איז דאָס שול־וועזן לאָנגזאָם פאַרבעסערט געוואָרן אוך שוין אין יאָר 1960 איז דער גרעסטער טייל תלמידים פון אונדזערע שולעס דערציגן געוואָרן אין אָ געהעריקער שול־אָטמאָספער.

די 55 עלעמענטאַר־שולעס וועלכע האָבן עקסיסטירט אין דעם דאָזיקן יאָר, זיינען דורך אונדז פאַרטיילט געוואָרן לויט זייערע דערציערישע דערגרייכונגען אין פיר קאָטעגאָריעס:

1טע קאָטעגאָריע	—	—	—	—	9	שולעס	מיט	3624	תלמידים
2טע	„	—	—	—	17	„	„	3239	„
3טע	„	—	—	—	16	„	„	682	„
4טע	„	—	—	—	13	„	„	295	„
סך־הכל	—	—	—	—	55	„	„	7.340	„

די ערשטע קאָטעגאָריע שולעס האָבן דערגרייכט זייער הויכפונקט, און זיי מעגן שטאָלצירן מיט זייערע דערגרייכונגען. אויך די צווייטע קאָטעגאָריע שולעס קענען פאַררעכנט ווערן צו די דאָזיקע דערציונגס־אינסטיטוציעס, וועלכע פירן אויס נאָרמאַל זייערע דערציערישע פונקציעס.

די 6863 קינדער דערצויגענע אין די דאָזיקע צווי שול־קאָטעגאָריעס, זיינען, בראשם וברובם אַריינגעטאָן אין דער געדיכטעניש פון די ייִדישע היסטאָרישע און אַקטועלע געשעע־נישן.

זיי באַגרייפן די ייִדישע מאַטיראַלאָגיע, זיינען אַריינגעוועבט אין די גאולה־האָפענונגען וועלכע עס טראָגט זיי אונטער ביד־רחבה די ייִדישע מדינה, און עס שטראָמען פון זיי קוואַלן פון נאַציאָנאַלע געפילן און עמאָציעס.

גאָנץ אָפט זיינען די קינדער די וואָס זיינען גאָר מחזיר למוטב די עלטערן זייערע.

צו די אַרגאַניזאַציאָנעלע סטרוקטור־שוועריקייטן דאַרפן אויך פאַררעכנט ווערן די מיכשו־לים מצד די עלטערן.

אמת, דער גרעסטער טייל פון זיי, ווערט געטריבן פון אַן אומרו, וועלכער פאַרוואַנדלט זיך אָפט אין אָ פחד פאַר דער צוקונפט פון זייער קינד.

יעדער פאָטער אָדער מוטער ציטערט איבער דעם גורל פון זייער זון אָדער טאָכטער, בנוגע זייער אויסלעבן זיך אין דער צוקונפט ווי אָ ייִד.

זיי קלאָפן אָן אין דער טיר פון אָ ייִדישער שולע ווי אין אָ מקום־מיקלט, ווי אין אָ וואָ־רעמער נעסט פאַר דעם שרעקנדיקן מאָרגן און ייז זעען, די עלטערן, אין דער שולע, אָ האָפע־נונג און אָן אויסוועג.

דאָס אומגליק איז אָבער, וואָס עס פעלט די עלטערן דער אָטעם פון אויסדויער, און זיי האָבן נישט קיין פאַרשטענדעניש פאַר דעם לאַנגזאָמען פראָצעס וואָס עס פאָדערן די אַטריבוטן פון דער שולע.

חיים פינקלשטיין רעדט בעת דער דעביטן פון חינוך־קאָנגרעס אין יאָר 1961.

אַ בסיבה לכבוד די דעלעגאַטן פון 6טן חינוך־קאָנגרעס (1961).

זייער דערציִערישע עם־הארצות דערפירט זיי צו דעם, אַז זיי דעזערטירן פון דער שולע, און שלעפּן־מיט זייער קינד וואָס איז לאַנגזאַם אַרײַנגעצויגן געוואָרן אין איר אַטמאָספּער.

די עלטערן וועלכע זיינען שטאַרק פאַראַנטהט פאַר דער קאָריִערישטישער צוקונפט פון זייער קינד, שטרעבן אַז זיערע קינדער וואָס שטודירן די אַלגעמיינע לימודים זאָלן זיך תמיד אויסצייכענען אוּן דאָס פאַדערט צייט אוּן מי.

זיי גלייבן, אויב מען גיט אַוועק צייט אויך פאַר ייִדישע לימודים, בלייבט צו ווייניק צייט פאַר די אַלגעמיינע לימודים.

אָט די אַלע מיכשולים שטייגן אין וועג די וואָס ווילן אַריינבערגען די ייִדישע קינדער אין אוהל־התורה. די דערציִער דאַרפן זיך קליגן ווי אַזוי אָט די שטערונג בייצוקומען.

אַזוי זיינען טאַקע, צום באַדויערן, נאָך אין יאָר 1960 פונאַנדערגעטיילט געוואָרן אונדזערע 7340 תלמידים לויט די גראַדן אויף פאָלגנדיקן אופן: אין דעם ערשטן ציקל, דאָס הייסט: אין ערשטן גראַד, ערשטן העכערן, צווייטן און דריטן, האָבן געלערנט 5894 תלמידים און אינעם צווייטן ציקל, ד״ה אין דעם פערטן, פינפטן אוּן זעקסטן גראַד — האָבן געלערנט 1446 תלמידים.

נידעריקער ציקל — — — — — — — — — — — —	5894
העכערער ציקל — — — — — — — — — — — —	1446

דאָס פראָבלעם פון דער איצטיקער און צוקונפטיקער שול־אַרבעט איז, בכּן, צו דערפירן אונדזערע שולעס צו דער מדרגה, אַז זיי זאָלן פאַרהאַלטן אין זיך דעם יונגן דור ביז די העכערע יאָרן פון זיין קינדהייט, וויל נאָר אַזוי אַרום וועט דאָס קינד קענען אויפנעמען אוּן וווּיטער שפּיגען די דורותדיקע ייִדישע קולטור־ירושה.

* * *

צווישן די פאַרשיידענע אַספּעקטן וועלכע האָבן באַזאָרגט די קהילה אוּן דעם וועד־החינוך איז אויך געווען דער לערער־פראָבלעם.

אין דער אַנטשטייונג אוּן אַנטוויקלונג פון דעם ייִדישן שול־וועזן ביי אונדז אין ישוב האָט, צווישן אַנדערע פאַקטאָרן, פאַרנומען אַ גאָר וויכטיקן פלאַץ דער ייִדישער לערער.

די ערשטע פון זיי, וועלכע האָבן עמיגרירט פון די מיזרח־אייראָפּעישע לענדער, האָבן מיט־געבראַכט אַ גייסטיקן באַגאַזש אוּן אַ גרויסע מאָס אידעאַליזם.

אַ טייל פון זיי האָבן געצויגן זייער יניקה פון די אַלטע קוואַלן אוּן זיי זיינען נאָך געווען באַזוירקט פון די ישיבה־וועלט. דער גמרא־ניגון האָט באַגלייט זיערע ערשטע שריט אין דיִי בייַע לענדער.

אין דעם לעצטן צענדלינג יאָר פאַר דער צווייטער וועלט־מילחמה, האָט אויך אַריינגע־שטראָמט אַ מער מאָדערנער טיפּ לערער, וועלכער האָט שוין דורכגעמאַכט מיטלשול־בילדונג אויף די בענק פון אַ מאָדערנעם יידישן לערער־סעמינאַר. די בויער פון דעם שול־וועזן זיינען געווען זיבער, אַז דער דאָזיקער פאַזיטיווער לערער־עלעמענט וועט זיין דער צענטראַלער שטיץ־פונקט וואָס וועט באַאיינפלוסן דאָס יידישע קינד במשך פון אַ לאַנגער צייט.

אין דעם סוף פון די דרייסיקער יאָרן פון דעם לויפּנדיקן יאָרהונדערט האָט זיך צום באַ־דויערן אַנגעוואָקסן דער חורבן אין אייראָפּע. די אימיגראַציע־טויערן זיינען הערמעטיש אָפּגע־שלאָסן געוואָרן אוּן אַזוי אַרום איז פאַרשטאָפּט געוואָרן דער שטראָם וואָס האָט געבראַכט אויס־געשולטע ייִדישע לערער, וועלכע האָבן מיט זייערע דערפאָרונגען גאַראַנטירט אַ פּרוכטבאַרע דערציִערישע טעטיקייט.

אין שיין פון דער דאָזיקער טראַגיק האָט זיך דער אַקטיוווער טייל פון דעם ייִדישן ישוב מיט ציטער פאַרטראַכט וועגן דעם וווייטערדיקן גאַנג אוּן אַנטוויקלונג פון דעם ייִדישן שול־וועזן אין אַרגענטינע.

עס איז דאָן רייף געוואָרן דער געדאַנק צו גרינדן אייגענע פּעדאַגאָגישע אינסטיטוטן וועל־כע זאָלן צוגרייטן לערער פאַר אונדזערע שולעס.

די ייִדישע לערער אין עסקנים זיינען מיט אומזיכערקייט צוגעטראָטן צו פאַרווירקלעכן דעם געדאַנק, מען האָט זיך דערביי געשראָקן אז דער ייִדישער ישוב וועלכער האָט נאָך דע־מאָלס נישט געהאָט אויסגעקריסטאַליזירט זיינע לעבנס־פאַרמען, וועט נישט זיין ביכולת מיט די אייגענע כוחות אויסצופורעמען אַ נייעם לערער־קאָלעקטיוו פון דאָ־דערצויגענע און דאָ־אייסגעשולטע. די פראָגע צי זיי וועלן קענען ממשיך זיין די פיאָנעריש־דערציערישע טעטיקייט פון דעם אייראָפּעישן לערער האָט געשראָקן אין צעטומלט.

תלמוד־תורה הראשונה „ד״ר הערצל״, ביעלאָס אייראָפּ.

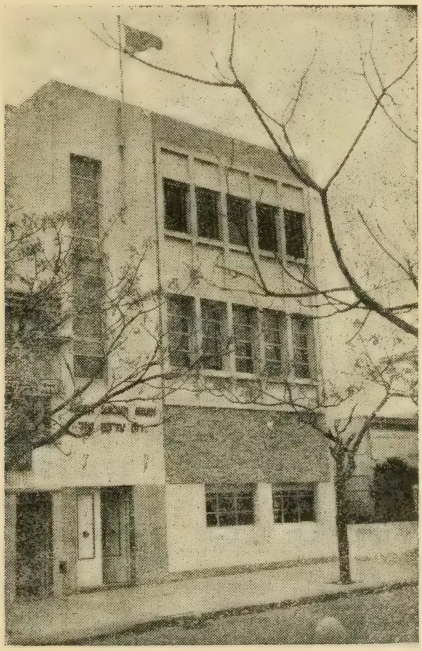
עס איז כדאי צו דערמאָנען אז די רעאַליזירער פון דער נייער יצירה זיינען געווען די בעס־טע דערציערישע כוחות דאָ אין לאַנד, וועלכע זיינען געקומען צו הילף די חינוך־עסקנים. צו־זאַמען האָבן זיי זיך אַרייַנגעוואָרפן מיט מסירת־נפש און איבערגעגעבנקייט אין דער נייער אַרבעט.

אָבער אויך זיי זיינען צוגעגאַנגען מיט אַן אומרו אין הארצן: צי וועט דער נייער עקספּע־רימענט זיין אַ געלונגענער? דורכמאַכנדיק ראַגגלעניש און אַנשטרענגונגען האָט זיך אין אַ פאַר יאָר אַרויסגעוויזן אז די ספּיקות זיינען געווען אומזיסטע.

דער נייער פּעדאַגאָגישער לערן־אַנשטאַלט האָט צוגעצויגן צו זיך צענדלינגער ייִדישע יוגנטלעכע וועלכע זיינען געטריבן געוואָרן דורך אַן אומרו און האָבן געזוכט צו באַקומען אַן אַחיזה פאַר זייער ייִדיש לעבן.

פון די פּרימאַרגן־שׂהען ביז שפּעט אין אָוונט זיינען געזעסן דאָ־הי געבוירענע ייִדישע יוגנטלעכע און זיך פּאַרטיפּט אין ייִדישע מקורות. עס זיינען פּאָר זיי אויפגעלעבט געווארן ייִדישע געשיכטלעכע געשטאַלטן, תנכישע וויזיע, תלמודישע קאָנצעפּטן — דורך אַגדה און משנה, טראַדיציאָנעלע ווערטן און איבער אַלעמען — די שטרעבונג צו דער נייער ייִדישער גאולה.

דער דאָזיקער געלונגענער עקספּערימענט האָט אויך אָנגעריכט דערציונגס־אָנ־שטאָלטן אויסצובליטערן זייער דערציערישער השפּעה און זיי האָבן געשאָפן מיטל־שולעס פּאר זייערע תלמידים וועלכע האָבן אויסגעדריקט דעם פּאַרלאַנג פּארצוזעצן זייערע ייִדישע לימודים.

דער פּראָנט פון דער שלום עליכם־שול אין מאַטאַדעראָס.

מיט דער צייט איז צוגעגרייט געווארן אַ קאָדער פון יונגע אינטעליגענטן וואָס האָבן במשך דער צייט אָנגעהויבן דינען אלס מקור פּאר דעם נייעם טיפּ לערער וועלכער באַדינט היינט צו טאָג אונדזערע שולעס.

אזוי אָרום זיינען אין יאָר 1961 געווען טעטיק ביי אונדז אין לאַנד 780 לערער און 221 אָפּטיילונגען פון חינוך־אינסטיטוציעס אין באַשטאַנד פון:

קינדער־גערטנער	83
פּאַלקס־שולעס	120
מיטל־שולעס	17
מדרשה	1

פון זיי איז דער רוב מנין ובנין געבוירענע און דערצויגענע ביי אונדז אין לאַנד.

זיי פּאַרנעמען שוין אַרום עטלעכע און נייַנציק פּראָצענט פון די קינדער־גערטנער, פּאַלקס־שולעס און אַ באַדייטנדיקע טייל פון די מיטל־שולעס און זיי זיינען שוין אָפּילו אַרייַנגעדרונגען אין דער מדרשה.

אונדזערע מיטל־שולעס האָבן אַרויסגעלאָזט ביז דעם יאָר 1961 — 1013 תלמידים, לויט פּאַלגנדיקן אופן:

לערער־סעמינאַר	645	תלמידים
מכון ללימודי היהדות	245	„
שלום־עליכם	121	„
מאַזעסוויל	90	„
ביאַליק־שולע	12	„

לעצטנס וואָקסן שוין אונטער די יינגערע מיטל־שולעס פון וועלכע עס הייבט זיך אָרויס די הרצליה־שולע וואָס וועט שוין הייַיאָר צושטעלן איר ערשטן אָרויסלאָז, די נ. געזאַנג־שולע, די פּרץ־שול און אַנדערע.

דער יונגער לערער האָט אָבער ביי די ערשטע טריט אין זיין דערציונגס־אַרבעט זיך אַנ־געשטויסן אויף קאָלאָסאַלע שוועריקייטן. זיין דערציערישע פּאָזיציע איז געווען אַן אומזיכערע ווען ער האָט גצדאַרפט פּאַרוואַנדלען טעאָרעטישע פּאַרמולעס אין פּראַקטישע מעשים.

דער יונגער לערער האָט געהאַט פּאַר זיך זייער אַ שוועריקע אויפגאַבע.

אין די לעצטע יאָרן קומען די קינדער אָפּגעפּרעמדט פון אַ יידישער סביבה, דערווייטערט פון דערציערישע צילן און פון יידישן גייסט. דעם לערערס אַקטיוויטעט אין זיין טאָג־טעגלע־כער אַרבעט שטויסט זיך אָן אין אַ פּערמאַנענטן און עקשנותדיקן קאַמף מיט דער וועלט־אַסימילאַציע, וועלכע רייסט שטיקער פון אונדזער יידיש לעבן.

צוליב דעם איז נויטיק אז אונדזער לערער זאָל זיין גוט באַוואָפנט מיט יידיש וויסן און פּעדאַגאָגישער פּאַך־קענטעניש, און זאָל גלייכצייטיק דערפילן די אַחריות פון דער לערערישער מיסיע.

דאָס איז געווען דער גורם דערפון וואָס דער לערער־קאָלעקטיוו איז נישט געווען סטאַביל און זיין דערציערישע אַרבעט איז געווען אַ צייטווייליקע.

עס איז כדאי אונטערצושטרייכן אז פון דעם יאָר 1960/1955 זיינען אָרויסגעפאָלן פון די לערערישע רייען 312 פּערזאָן; 142 לערער אין שטאָט, 100 לערער אין פּראָווינץ און 70 גננות.

די דאָזיקע ציפער האָט געדינט אלס דראָנג פּאַר אונדזער שול־סטרוקטור.

לעצטנס אָבער באַמערקט זיך אַ פּאַרעסערונג אויף דעם געביט, עס האָט אָנגעהויבן וואָקסן דער סענטימענט און דער ווילן פּאָרוואָרצלט צו ווערן אין דעם דערציונגס־וועזן.

די לעצטע צוויי יאָר איז דער אָרויספאַל געווען אַ סך אַ קלענערער און ווערט רעדוצירט צו צען פּראָצענט.

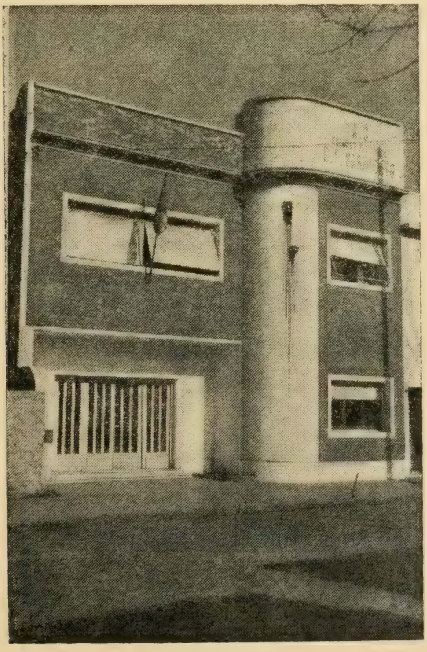
דער לערער־קאָלעקטיוו, וועלכער האָט זיך אין משך פון די לעצטע יאָרן סעלעקציאָנירט, וויזט שוין אַרויס אַ געוויסע סטאַביליטעט און וויטאַליטעט צוליב עקאָנאָמישע, פּאָכמענישע און געזעלשאַפּטלעכע סיבות.

אין 1961 זיינען 780 לערער אין לאַנד געשטאַנען ווירדיק אויף זייערע פּאָסטנס און מיט זייער מיזאָמער אַרבעט באַדינט מיט פּאַראַנטוואָרטלעכקייט די 18.000 קינדער אין אונדזערע לערן־אַנשטאַלטן.

קינדער־גערטנער	5.942	תלמידים
פּאַלקס־שולעס	10.307	„
מיטל־שולעס	1.562	„
מדרשה	76	„

צענטראַלע ח. נ. ביאַליק־שול אין וויושאַ קראַספּאַ.

סאַרמיענטאָ־שול אין אַוועזשאַנעדאָ (זלמן רייזען־שול).

די דאָזיקע צאָל קינדער און יוגנטלעכע וואָס זיינען אַרויסגעריסן געוואָרן פון אַ לעבן, אָפּגעפּרעמדט פון ייִדישע ווערטן, זאָפּן איין צווישן די וועלט פון זייער שולע ייִדיש וויסן, טראַדיציע און לעבנס־שטייגער.

זיי ווערן דורך די שולעס דערנענטערט צו דער וויקלעכקייט פון מדינת־ישׂראל און צום ייִדישן לעבן אין די תפוצות.

דאָס צוציען אין אונדזער שולע אַ מחנה פון אַן ערך 18.000 ייִדישע קינדער און דאָס אייִנשטעלן דעם נויטיקן פּעדאַגאָגישן און אַדמיניסטראַטיוון אָפּאַראַט, איז אַ קאָלאָסאָלע אונטערנעמונג פון דער קהילה און וועד־החינוך בפרט און פון גאַנצן ייִדישן ישוב בכלל.

נישט קוקנדיק אויף די אַלע פּאָזיטיווע דערגרייכונגען הערשט דאָך אַן אומרו און צערוי־דערונג בנוגע פיל נעגאַטיווע דערשיינונגען אויף דעם דערציונגס־געביט. און אייִנע פון זיי איז די דעזערציע פון די תלמידים בעת דעם איבערגאַנג פון אירן גראַד אין דעם צווייטן.

ביים איבערגאַנג פון די נידעריקע שול־גראַדן פאַלן אַרויס אַ 30/25 % און אין די העכערע גראַדן פון 20/15%.

זוכנדיק די סיבות פון אָט דער טרויעריקער דערשיינונג, קומען מיר צו פאָלגנדיקע מסקנות:

א) דאָס פעלן פון פאַרשטענדניש מצד די עלטערן פאַר ערנסטער ייִדישער דערציונג און זייער עגאָיזם וואָס צווינגט זיי אַרויסצונעמען די קינדער פון דער ייִדישער שולע מחמת קאַריערסטישע צוועקן;

ב) די זואָלדיקייט פון דעם גאַר יונגן לערער ביים אויספירן זיינע דערציערישע פונקציעס.

כדי אָפּצושוואַכן דעם פונקט א) ווערט געפירט אַ סיסטעמאַטישע אויפקלערונגס־אַרבעט אין שולע, דורך שטעלן זיך אין קאָנטאַקט מיט די עלטערן, וועלכע עס ווערן אויפגעקלערט די דערציערישע צילן פון דער שולע וואָס מוזן דורכגעמאַכט ווערן דורך אַ לאַנגזאַמען פּראָצעס במשך פון די יאָרן וועלכע עס פאַדערט די שול־אַרבעט.

כדי אונטערצוקומען מיט הילף דעם יונגן לערער, אַרבעט אַקטיוו די אינספּעקציע־ און אינסטרוקציע־אָפּטיילונג ביים וועד־החינוך, עס ווערן איינגעאָרדנט סיסטעמאַטישע ימי־עיון און פּערפּעקציאָנירונגס־קורסן אין שטאָט און פּראָווינץ.

אַ גאָר וויכטיקע אונטערנעמונג ווערט געפירט צוזאַמען מיט דער מחלקה לחינוך ותרבות בגולה פון דער ייִדישער אָגענץ. דורך דעם קאָנאַל ווערט דערמעגלעכט אז שוין עטלעכע יאָר זאָל אַ וואָס גרעסערע צאָל אָבסאָלוועטן פון אונדזערע סעמינאַרן און מיטל־שולעס זיך באַטייליקן אין אַ יערלעכן קורס אין גרינבערג־אינסטיטוט און מכון הרב גאָלד אין ירושלים.

במשך פון די לעצטע זעקס יאָר האָבן באַזוכט דעם גרינבערג־אינסטיטוט 151 יוגנטלעכע, פון ווּעלכע אַ גאָר גרויסער טייל אַרבעט אין אונדזערע דערציונגס־אָנשטאַלטן.

הייִיאָר איז נאָך מער אויסגעשפרייט געוואָרן די פערפּעקציאָנירונגס־אַרבעט פאַר די אָב־סאָלוונטן, עס איז צוגעגעבן געוואָרן נאָך אַ לערן־יאָר אין אַ ספּעציעלן קורס ביי אונדז אין לאַנד און נאָכן דורכמאַכן דעם יערלעכן קורס ווּעלן זיי פאָרן אין גרינבערג־אינסטיטוט און זיי ווּעלן אויסבריייטערן און פאַרטיפערן זייערע ידיעות במשך פון 1 אָדער 2 יאָר.

די דאָזיקע שול־באַווּעגונג, אָנהייבנדיק פון קינדער־גאָרטן, פאָלקס־שולעס, מיטל־שולעס, סעמינאָרן און מדרשה, ווּעלכע גרופירט אַרום זיך קרוב 18.000 ייִדישע קינדער און יוגנטלעכע ביי אונדז אין לאַנד, האָט געפאָדערט אַן אויסערגעווייניקע אַנשטרענגונג מצד דעם ישוב. אין אָט דער אַנשטרענגונג זיינען אַריינגעצויגן געוואָרן שול־עסקנים, אינסטיטוציעס, ציוניסטישע פאַרטייען און בפרט די קהילה, ווּעלכע שפאָרט נישט קיין מי און מסירת־נפש וואָס מער אויס־צובריייטערן און פאַרשטאַרקן די שול־נעץ.

דורך די שולעס האָבן מיר אַריינגעבראַכט אַן אומרו אין די הערצער פון טויזנטער ייִדי־שע קינדער, און מיר האָבן דורך אַ פערמאַנענטן אימפולס אין אַ געוויסער מאָס רעוואָלוציאָ־נירט די ייִדישע היים און אַריינגעפירט דורך די קינדער ייִדישע טראַדיציעס פון שטייגער לעבן

דאָס לייגן דעם גרונטשטיין פאַרן לערער־סעמינאַר פון דער קהילה (יאָר 1960), אין דער אָנוועזנהייט פון מלוכהשע באַהערדן און ישראל־אַמבאַסאַדאָר לייענט דער גענ' סעקרעטאַר פיינגערש דעם אָפיציעלן אָקט.

דער אָקט פון לייגן דעם גרונטשטיין פאַרן נייעם לערער־סעמינאַר.

אין די ייִדישע שטיבער. וועלכע ראָגלען זיך קעגן אַסימילאַטאָרישע שטראָמען וואָס רייסן זיך אַריין דורך אַלע זייטן.

אין די לעצטע יאָרן האָבן זיך אָנטוויקלט אין שטאָט בוענאָס־אירעס עטלעכע אינסטיטוציעס אין דער פֿאָרעם פון „ישיבות", וווּ עס לערנען עטלעכע צענדלינג בחורים. פֿאָראָן אויך אין רעליגיעזע שול פֿאָר מיידלעך, לויטן מוסטער פון די „בנות יעקב"־שולן.

פון די דאָזיקע שולן וועלן האָפֿנטלעך אויסוואַקסן צוקונפֿטיקע רבנים און בכלל כלי־קודש אויף צו באַדינען דעם רעליגיעזן טייל פון דער אָפּפֿלקערונג.

די ישיבות „עטרת צבי", „חפץ חיים", די ישיבה אונטער דער אָנפֿירונג פון הרב הראשי ד"ר יעקב פינק און די „בנות יעקב"־שול ביי דער שול א"נ „חזון איש", זיינען זייער אָ פּאָזיטיוע דערשיינונג אין אונדזער שול־וועזן.

* * *

געוויס האָט דערצו נישט וויניק בייגעטראָגן די קהילה און דער וועד החינוך המרכזי, וועלכע האָבן אין די לעצטע פינף יאָר געפֿירט אַן אינטענסיוו טעטיקייט אויסצובריייטערן ביי אונדז אין לאַנד דאָס שול־וועזן.

די צאָל תלמידים וואָס זיינען אריינגעצויגן געוואָרן אין אונדזערע שולעס איז אָבער נישט אין אינקלאָנג מיטן וווקס פון אַ יידישן ישוב וועלכער ציילט קרוב צו האַלבן מיליאָן נפשות.

דער סטאַטיסטישער דעפּאַרטאַמענט בײַם וועד החינוך המרכזי האָט צו זיין דיספּאָזיציע אָ פּסטגעשטעלטע טאַבעלע פֿאָרן שול־יאָר 1960.

די דאָזיקע טאַבעלע נעמט אָרום די תלמידים פון עלעמענטאַר־שולעס, מיטל־שולעס, סעמינאַרן און די מדרשה.

די צאָל תלמידים אין שטאָט האָט אין דעם דאָזיקן יאָר געציילט 13.253 נפשות, פונאַנדערגעטיילט אין:

יינגלעך	6.748
מיידלעך	6.505
סך־הכל	13.253

די דאָזיקע תלמידים זיינען פונאַנדערגעטיילט געווען אין זייערע רעספּעקטיווע דערציונגס־אָנשטאַלטן לויט פֿאָלגנדיקן סדר:

קינדער־גאָרטן	5.039
פֿאָלקס־שולעס	7.168
מיטל־שולעס, סעמינאַרן און מדרשה	1.046
סך־הכל	13.253

די תלמידים זיינען געווען אין די פֿאָלקס־שולעס פונאַנדערגעטיילט, לויט די גראָדן, אויף פֿאָלגנדיקן אופן:

כיתה א1 — א2	3.147
כיתה ב'	1.428
כיתה ג'	1.037
כיתה ד'	801
כיתה ה'	490
כיתה ו'	265
סך־הכל	7.168

די תלמידים אין אַלע שול־אָפּטיילונגען, פון דעם קינדער־גאָרטן ביז דער מדרשה, זיינען פונאַנדערגעטיילט לויט זייער עלטער אויף פאָלגנדיקן אופן:

2־יעריקע	— — — — — — — — — — — —	149
3 „	— — — — — — — — — — — —	1.616
4 „	— — — — — — — — — — — —	1.825
5 „	— — — — — — — — — — — —	1.516
6 „	— — — — — — — — — — — —	1.121
7 „	— — — — — — — — — — — —	1.311
8 „	— — — — — — — — — — — —	1.261
9 „	— — — — — — — — — — — —	1.139
10 „	— — — — — — — — — — — —	1.014
11 „	— — — — — — — — — — — —	694
12 „	— — — — — — — — — — — —	579
13 „	— — — — — — — — — — — —	235
14 „	— — — — — — — — — — — —	200
15 „	— — — — — — — — — — — —	155
16 „	— — — — — — — — — — — —	142
17 „	— — — — — — — — — — — —	128
18 „	— — — — — — — — — — — —	72
19 „	— — — — — — — — — — — —	41
20 „	— — — — — — — — — — — —	23
21 „	— — — — — — — — — — — —	13
22 „	— — — — — — — — — — — —	8
23 „	— — — — — — — — — — — —	1
סך־הכל	— — — — — — — — — — — —	13.253

די 13.253 תלמידים שטאַמען פון 12.919 מישפחות ווועמענס עלטערן טיילן זיך לויט זייער סאָציאַלן צושטאַנד אויף פאָלגנדיקן אופן:

סוחרים	— — — — — — — — — — — —	5.516
באַאַמטע	— — — — — — — — — — — —	2.056
בעלי מלאכות	— — — — — — — — — — — —	1.961
פּראָפעסיאָנאַלן	— — — — — — — — — — — —	1.511
אינדוסטריאַלן	— — — — — — — — — — — —	968
אַרבעטער	— — — — — — — — — — — —	907

די לעצטע צוויי יאָר זיינען די תלמידים פונאַנדערגעטיילט אין די קינדער־גערטנער אונ פאָלקס־שולעס אויף פאָלגנדיקן אופן:

קינדער־גאָרטן:

1961	— — — — — — — — — — — —	5.265
1962	— — — — — — — — — — — —	5.582

די 5.582 טיילן זיך אין:

יינגלעך	— — — — — — — — — — — —	2.932
מיידלעך	— — — — — — — — — — — —	2.650

חלמידים פון יידישע שולן בעתן אָקט פון לייגן דעם גרונטשטיין פון יידישן לערער־סעמינאַר.

דער ביי פּין נייעם לערער־סעמינאַר ביי דער קהילה. אַ
פּראַגמענט פון דער גרונטשטיין־לייגונג.

לויט זייער עלטער:

אונטער 3 יאָר	327
פון 3 יאָר	1.788
„ 4 „	1.949
„ 5 „	1.518

די פּונאַנדערטיילונג פון תלמידים אין די פּאָלקס־שולעס במשך די לעצטע 2 יאָר:

גראָדן	1961	1962
א1 — א2	3.305	3.390
2טער	1.333	1.537
3טער	1.151	1.217
4טער	776	914
5טער	485	553
6טער	231	297
סך־הכל	7.271	7.908

מיטל־שולעס:

די מדרשה אין 1962 איז פונאַנדערגעטיילט לויט פּאָלגנדיקן סדר:

מחלקה א׳	26
מחלקה ב׳	24
מחלקה ג׳	16
מחלקה ד׳	16
סך־הכל	82

בנים — 25; בנות — 57

***

אונדזער דאָצענטן־פערסאָנאל האָט געציילט אין יאָר 1961 — 328 פערזאָן אין האָט זיך פונאַנדערגעטיילט לויט פּאָלגנדיקן אופן:

מענער	69
פרויען	259
סך־הכל	328

לויטן ציווילן צושטאַנד:

פאַרהיראָטע	115
נישט פאַרהיראָטע	213
סך־הכל	328

דאס פרעזידיום פון דער קהילה שרייבט אונטער דעם קאנטראקט וועגן בויען דעם לערער־סעמינאר.

פארשטייער פון דער קהילה אין וועד־החינוך באטייליקן זיך אין דער דערעפענונג פון א קינדערגארטן
א. נ. „מרדכי אנילעוויטש"

לויט די טורנעס־פאַרטיילונג:

2 טורנעס	75
1 טורנע	253
סך־הכל	328

לויט די אָמטן וואָס זיי פאַרנעמען

דירעקטיוועס אָמטן	38
לערער־אָמטן	290
סך־הכל	328

די לערער לויט זייער אויסבילדונג:

סעמינאַר ביי דער קהילה	195
פון אויסלאַנד	41
שלום־עליכם (מיטל־שולע)	37
מכון ללימודי היהדות	20
ישיבה	6
ח. נ. ביאַליק (מיטל־שולע)	3
פאַרשיידענע	6
סך־הכל	328

לערער לויט זייער סטאַזש:

1טער סטאַזש	77
2טער „	125
3טער „	52
4טער „	11
5טער „	7
פון 6טן ביזן 9טן	18
דירעקטיוועס אָמטן	38
סך־הכל	328

אין יאָר 1962 פאַרמאַגן מיר אין קינדער־גאַרטן:

גננות	141
עזרות	93
סך־הכל	234

די פּעדאַגאָגישע צוגרייטונג פון די גננות:

פּרעבל־סעמינאַר	74
לערער־סעמינאַר	23
פּרעבל־קורס	8
מכון ללימודי היהדות	7
מיטל־שולעס	12
אויסלאַנד	2
אָן צוגרייטונג	15
סך־הכל	141

סיום פון די שלום־עליכם־פייערונגען. אַ גרופּע פון דער שלום־עליכם־שול אין דעם ספּעקטאַקל „כאָטל פּייסי דעם חזנס".

נאָלקם־שולעם אין יאָר 1962

צאָל אַנשטאַלטן	61
דירעקטיווע אָמטן	46
צאָל לערער	351
צאָל קלאַסן	434
דירעקציע	46
מענער	30
פרויען	16
אויסלענדער	26
הי־געבוירענע	20

לערער	351
מענער	63
פֿרויען	288
אויסלענדער	41
הי־געבוירענע	310

בתי ספר תיכוניים — 1962

מס׳	המוסד	1961 מס׳ הכיתות	1961 מס׳ התלמידים	1962 מס׳ הכיתות	1962 מס׳ התלמידים
1.	סמינר פּסטאור	25	435	20	340
2.	מכון ללימודי היהדות	13	230	12	186
3.	שלום עליכם	9	148	9	163
4.	ביאַליק מרכזי	8	124	8	138
5.	הרצליה	6	72	8	95
6.	ביאַליק דעוואָטאָ	2	44	3	57
7.	געזאַנג	3	40	4	50
8.	פֿרץ	3	28	4	36
9.	גננות	5	60	1	20
10.	וויצמאַן	1	10	2	21
11.	אַוועזשאַנעדאָ	—	—	1	15
	סך־הכל	75	1.191	72	1.118

בנים	35 %
בנות	65 %

עס איז במשך דער צייט געשטיגן דער אינטערעס צום שול־וועזן. עס זיינען אויפגעבויט געוואָרן פּעסטע און גוט־אייִנגעשטעלטע שול־בנינים.

די אינטענסיווע שול־בויונג, וועלכע האָט זיך אויסגעדריקט דורך אַן ענערגישער טעטיקייט, האָט אויך געהויבן די קוואַליטעט פון אונדזערע לימודים, וועלכע באַשטייען פון פאָלגנדיקע קעגנשטאַנדן:

יידיש
העברעיש
יידישע געשיכטע
תנ״ך
ימים־טובים
טראַדיציע
מולדת
געזאַנג

דאָס אַרייִנדרינגען פון די דאָזיקע לימודים אויף אַ דערציערישן אופן, האָט דערפירט אונדזער יונגן דור צו אינערלעכער פאַרטיפונג און פאַראינטערעסירן זיי מיט דעם תמצית פון יידישן שאַפן.

עס איז במשך דער צייט געלונגען אויסצושפּרייטן די דערציונגס־אַרבעט אויף אַ ברייט־

טערן און וויִטערן שטח. עס ווערט אויפגעוועקט אין די תלמידים פאַטענציעלע כוחות כדי זיי זאָלן זיין שווה בשווה מיט דער ייִדישער וויִרקלעכקייט. עס ווערט אויף אַ וויסנשאַפטלעכן אופן געפאָרשט זייער מענטאַליטעט, וועלכע איז גאָנץ אָפט זייער קאָמפליצירט.

עס ווערן אָנגעוועדעט פעדאַגאָגישע דערפאָרונגען, וועלכע זאָלן זיין מסוגל צו באַזייטיקן אויסערלעכע און אינערלעכע מניעות.

במשך פון די לעצטע פינף יאָר איז געטאָן געוואָרן אַ פאַרצווייגטע און וויכטיקע אַרבעט וואָס שייך דערציונג. אַרויפגעשוומענע יסודותדיקע פראָבלעמען זיינען געלייזט געוואָרן אין אַן אָטמאָספער פון אַרבעט, עקספערימענטן און באַאַבאַכטונגען, אַקטיוויטעט און שאַפונג.

שול־קינדער אויף דער פייערונג פון אָנרופן אַ סקווער מיט שלום־עליכם־נאָמען.

עס איז אויסגעמיטן געוואָרן דאָס צופעליקע, און עס איז געזוכט געוואָרן דער ענד־ציל, די צענטראַלע אידייע און די דערציערישע צילן, כדי צו דערפירן דעם יוגנטלעכן אָן ער זאָל תופס זיין וואָס מען וויל פון אים.

די שול־אָרבעט איז במשך פון דער צייט אויסגעבריטערט געוואָרן, דורכן שאַפן פון אַ נייער סטרוקטור פאַרן שול־וועזן, מיט דער מיטהילף פון די עסקנים און פעדאַגאָגן ביים וועד־החינוך המרכזי.

די שיל־אינספעקציע און אינסטרוקציע, דער שול־צענז און שול־סטאַטיסטיק, די ספעצ־ע־לע קורסן פאַר עלטערע קינדער אָנפאָנגערס. דאָס אָלץ האָט באַדייטנדיק געווירקט לטובת דעם פאַרבעסערן פון אונדזער חינוך.

סיום פון די שלום־עליכם־פּייערונגען. אָ סצענע אויסגעפירט פּון דער י. ל. פּרץ־שול אין צענטער.

הלל צייטלין־שול אין ווישאָ אורקיסאָ (שול־כאָר).

די שול־אָרבעט איז באָפעסטיקט געוואָרן דורך אַ געשאָפענעם דערציונגס־טעאַטער אין פּאַרשיידענע שולעס, די פּאַרשיידענע קאָנקורסן וועלכע קומען צום אויסדרוק דורך שריפטלעכער אָרבעט אין פּאַרשיידענע טעמעס.

לעצטנס האָבן אָנגעהויבן שפּילן אַ גאָר וויכטיקע ראָל אין דער דערציונגס־אָרבעט די זומער־קאָלאָניעס, וועלכע פונקציאָנירן במשך די זומער־וואַקאַציעס, און וואָס ציען אַריין טויזנטער קינדער.

במשך פון די לעצטע פינף יאָר האָבן זיך די זומער־קאָלאָניעס אויסערגעווייניקלעך אָנטוויקלט.

איבערהויפּט איז רעאָרגאַניזירט געוואָרן דער דאָזיקער דערציונגס־צווייג במשך פון דעם יאָר 1961־1962.

ביז די לעצטע יאָרן האָבן אָנטוויקלט אַ פאָזיטיווע דערציערישע טעטיקייט אויף דעם גרעסטן ביט די ערשטע זומער־קאָלאָניעס: 1) „קינדערלאַנד", וועלכע געהערט צו דער שולום־עליכם־שולע, און וועלכע עקסיסטירט שוין צען יאָר, און 2) די „ביאליקיה", וועלכע געהערט צו דער ביאַליק־שולע, אין עקסיסטירט שוין פינף יאָר.

לעצטנס האָבן זיך אָנטוויקלט אויך אָנדערע קאָלאָניעס ביי פּאַרשיידענע דערציונגס־אָנשטאָלטן, ווי: „קינדערוועלט", 4) „ברידערלאַנד", 5) „בר־אילן", 6) „היכל־התורה", 7) „קינדערהיים", אין 8) „למרות הכל".

לעצטן יאָר איז דורכן וועד־החינוך צוגעגרייט געוואָרן אַ ספּעציעלער קורס פאָר מדריכים, אין וועלכן ס'האָבן זיך באָטייליקט 162 לערער:

אַקטיווע לערער	42
גננות	13
הייַ־יאָר פאָרענדיקט זייערע לימודים אין די סעמינאָרן און מי־	
טל־שולעס	43
נישט געענדיקטע לערער	32
גימנאַסטיק־לערער	5

עס זיינען דיקטירט געוואָרן פאָרשיידענע לעקציעס, איינגעטיילט לויט פאַלגנדיקע קעגנשטאַנדן:

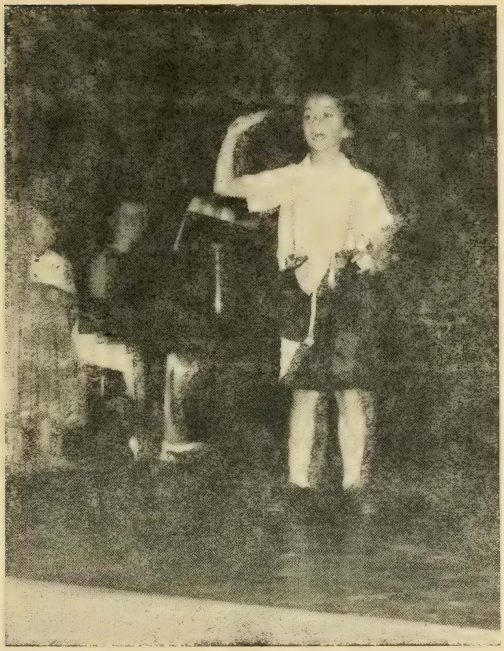
1) פּראָגראַם פון קאָלאָניע
2) דאָס קינד און זיינע פּראָבלעמען
3) די ראָל פון דעם לערער
4) געזאַנג
5) טענץ
6) אָוונט־שפּילן

עס האָבן עקסיסטירט במשך דעם לעצטן זומער 156 גרופּעס אין דער צאָל פון 2.629 תלמידים, באָארבעט דורך 220 לערער און 105 געהילפן.

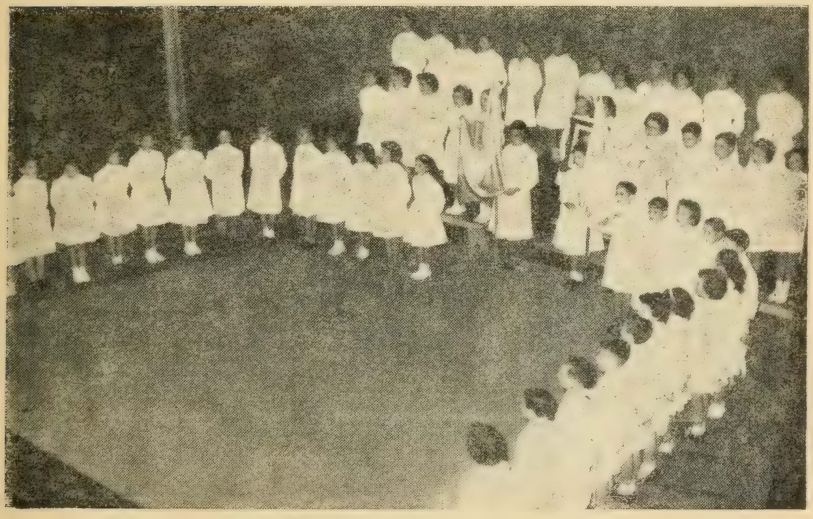
די תלמידים האָבן באַקומען אין די זומער־וואַקאַציעס אויף דער פרייער לופט אַ ספּעציעלע דערציונג, וועלכע האָט זיי באַאיינפלוסט דורך צוגעגרייטע פעדאַגאָגישע סיסטעמען, און אַריינגעפירט אין אַ יידישער אַטמאָספער וועלכע האָט זיי איינגעוועבט אין אַ יידישער פּראָבלעמאַטיק, און גלייכצייטיק, האָט עס געדינט אָלס יסוד פאָרן צוקונפטיקן שול־יאָר צווישן די וועקאַציע פון אונדזערע דערציונגס־אָנשטאָלטן.

אין די זומער־קאָלאָניעס ווערן אַריינגעצויגן אַ באַדייטנדיקע צאָל קינדער וואָס באַזוכן אי־בערהויפּט נישט קיין יידישן דערציונגס־אָנשטאָלט.

די זומער־קאָלאָניעס באַווירקן די קינדער במשך דער צייט פון זייער זיין דאָרט, זיי געפּי־

אַ סצענע פון דער פאַרשטעלונג „מאַטל פייסי דעם חזנס״,
אויפגעפירט פון די שילער פון דער שלום־עליכם־שול.

סיום פון די שלום־עליכם־פייערונגען. כאָר פון דער צענטראַלער ביאַליק־שול זינגט ייִדיש־ע פאָלקס־לידער.

גען זיך במשך פון 24 שעה אין מעת־לעת אין אַ ייִדישער אַטמאָספער, רעגט דאָס זיי אָן אָדער גרויסע צאָל פון זיי זאָלן אריינגעצויגן ווערן אויפן קומענדיקן יאָר אין די ייִדישע שולעס.

אַ גאָר וויכטיקן אימפולס אין דער דערציִערישער אַרבעט האָבן געבראַכט די לערער־דעלעגאַציעס קיין מדינת־ישראל, וועלכע ווערן באַאיינדרוקט פון דער ווירקלעכקייט פון אַ נייעם ייִדישן לעבן.

אַ חוץ דעם באַווירקן צום גוטן די ימי־עיון, כינוסים, וועידות און שול־קאָנגרעסן, צו וועלכע עס זיינען לעצטנס ספעציעל אַראָפגעבראַכט געווארן וויכטיקע ייִדישע פערזענלעכקייטן, ווי: דער מנהיג שזר. די ערשט־רַאַנגיקע פעדאַגאָגן: ד״ר ישראל מעלמאַן, ד״ר ב. בן־יהודה, און דער פראָפעסאָר א. דושקין. זיי האָבן מיט ראַט און טאַט באַווירקט אונדזער דערציִערישע אַרבעט.

ח. נ. ביאַליק־שול אין ווישאַ סאַהאַרעס.

לעצטן יאָר איז אויך אינגעלאַדן געוואָרן דער פעדאַגאָג מ. שריג אַלס מנהל פון וועד החינוך המרכזי, און צוזאַמען מיטן אינספעקטאָרן־קאָלעקטיוו איז ער צוגעטראָטן נאָך מער אַרגאַניזירן, אויסברייטערן און פאַרטיפן אונדזער שול־אַרבעט.

און דאָס אַלץ צוזאַמען העלפט צונויפזאַמלען אַלע יצירות וואָס דער ייִדישער גייסט האָט געשאַפן אין זיין לאַנד און אין אַלע גלות־לענדער. און אויף אַ סיסטעמאַטיש־דערציִערישן אופן, איבערגעגעבן דאָס אונדזער יונגן דור.

**
*

טראָץ דער דערציִערישער טעטיקייט און אַנשטרענגונג, געפינען זיך נאָך אַ סך שולעס אין אַ וואַקלדיקן צושטאַנד. ביי היינטיקן טאָג אַקטוירן נאָך 56 קלאַסן מיט אַ צאָל פון 5 ביז 9 קינדער אין אַ קלאַס, און עס געפינט זיך דאָך אַ גאָר בריייטער קרייז פון אונדזער יוגנט מחוץ די וועגט פון אונדזערע דערציונגס־אַנשטאַלטן.

עס מאַטערט אונדז די זאָרג וואָס טויזנטער ייִדישע קינדער דרייען זיך אַרום איבער די

גאָסן פון בוענאָס־אייִרעס און אין אַנדערע שטעט און שטעטלעך אין דער אַרגענטינער **רעפּוב־**
ליק אַן ייִדישער דערציונג.

אונטער דער ווירקונג פון די אַסימילאַציע־כוואַליעס ווערן זיי לחלוטין אָפּגעפּרעמדט פון אונדזער שטאָם און זיי ווערן דורך זייער אימפּולסיווקייט און דינאַמישקייט דערשיטערט **אוּן** אַרײַנגעשלעפּט אין די נעצן פון פּרעמדע אידייען און סעפּאַראַטיסטישע אינטערעסן.

די דעזולטאַטן פון דער דאָזיקער אָפּגעפּרעמדקייט מאַכט שווער אונדזער אינערלעכן לעבן, אין די קעגנזאַצן פירן צו זייער טרויעריקע געשעענישן.

טויזנטער ייִדישע היימען וואַקלען זיך, און ווערן פיזיש און גייסטיק אויסגעמוטשעט.

עס מוז אין די קומענדיקע פינף יאָר געמאַכט ווערן אַ גאָר וויכטיקע **אַנשטרענגונג לכל־**
הפחות צו פאַרטאָפלען אונדזער קאָדער תלמידים, וועלכע זאָלן געשפּייזט ווערן דורך דערציִע־
רישע מיטלען אויף אַזאַ אופן, אַז די אינערלעכע קאָנפליקטן זאָלן זיך אויסוויקלען אין אַן אַט־
מאָספער פון פאַרשטענדעניש פאַרן ייִדישן קיום.

עס דאַרף באַלויכטן ווערן פאַר נאַך טויזנטער יונגטלעכע די ייִדישע עטיק און מאָראַלישע **אַספּעקטן.**

עס דאַרף אויפגעקלערט ווערן פאַר זיי דער גאַנצער ייִדישער געדאַנקען־גאַנג און הויפּט־
זאַכלעך מיט וואָס מיר, ייִדן, אונטערשיידן זיך פון די אַנדערע פעלקער.

עס איז פאַר אונדז באַזונדערס בולט אַז דער דור נויטיקט זיך אין אַ שטאַרקערן קשר **אוּן**
אין אַ גרעסערן היסטאַרישן געפיל.

וואָס מער אויפקלערונגען און באַלויכטונגען מיר ווילן צוטראָגן דער בלאָנדזשענדיקער **ייִדישער** יוגנט ווענן איר שטאָם און אירע אַספּיראַציעס אַלס פאָלק, פאַרן אויפהאַלטן זיין עק־
סיסטענץ אין די תפוצות און אין מדינת־ישראל, ווערט זייער שוץ־גאַרטל זיין לברכה **אוּן** זייער
דינאַמיזם זועט אָנהייבן פולסירן אין דער ריכטיקער צוגעהעריקייט פאַרן אַרגענטינער ייִדישן **ישוב.**

אונזערע קינדער־גערטנער אין די לעצטע פינף יאָר

דער קינדער־גאָרטן איז געוואָרן א נויטוועניקייט פאַר יעדער שול, ווייל ער איז דער מקור פון וועלכן עס פאַרמירן זיך די ערשטע גראַדן. הגם נישט אַלע 100% קינדער גייען אַריבער אין שול. האָבן זיך טאָקע אין די לעצטע 5 יאָר געגרינדעט ק״ג מיטן ציל צו אַרגאַניזירן אין א יאָר אַרום אן 10טן גראַד און אויף אזא בהדרגהדיקן אופן זאָל געבויט ווערן די שול.

במשך די לעצטע 5 יאָר זענען צוגעקומען 16 ק״ג (14 נייַ־געגרינדעטע און 2 ספרדישע האָבן זיך אַנגעשלאָסן אין ועד החינוך). עס זענען געמאַכט געוואָרן נאָך צוויי פרווון צו גרינדן קינדער־גערטנער. אָבער זיי האָבן זיך אין דעם זעלבן יאָר געשלאָסן, עס האָט זיך אויך פאַר־מאַכט א ק״ג וואָס האָט עקסיסטירט א סך יאָרן.

דער ווקס פון די קינדער־גערטנער

יאָר	כיתות				פערסאָנאַל			
	צאָל ק״ג	פרימ.	נאַכמ.	ס״ה	ייד.	העבר.	גננות	עוזר.	אַנפֿר־רערינס
1958	46	41	83	124	115	9	101	72	3
1959	51	41	94	135	125	10	108	84	4
1960	53	47	96	143	131	12	120	85	5
1961	55	52	105	157	140	17	130	87	6
1962	58	54	121	175	146	29	142	91	7

צאָל קינדער

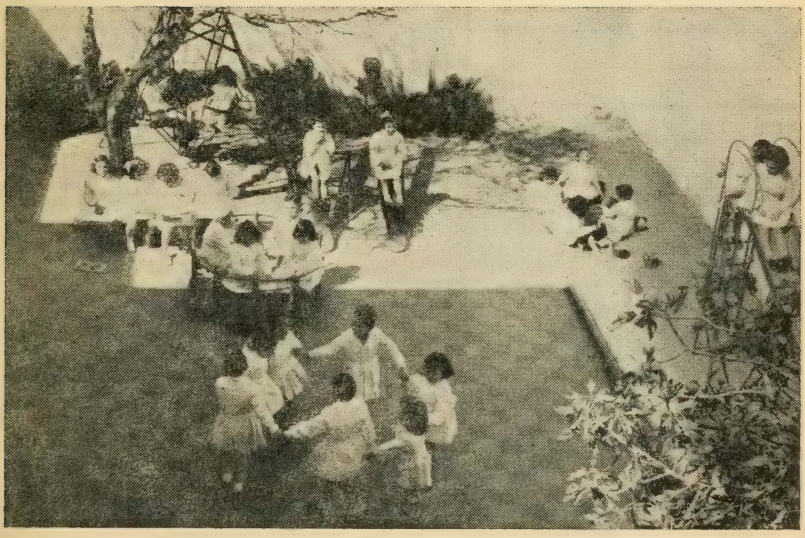
	פרימאַרגן	נאָכמיטאָג	ס״ה
1958	1143	3013	4156
1959	1093	3097	4190
1960	1433	3528	4961
1961	1448	3747	5195
1962	1444	4138	5582

דער עלטער פון די קינדער אין יאָר 1962

אונטער 3 יאָר	3 יאָריקע	4 יאָריקע	5 יאָריקע
329	1786	1949	1518

קינדער־גאָרטן י. ל. פּרץ אין צענטער (אין זאָמדקאָסטן).

קינדער־גאָרטן תל־אביב נומער פינף (פּרייַ שפּילן).

מיטן ווּוקס פון די קינדער־גערטנער איז אויך געשטיגן דאָס פּאַרשטענדעניש מצד די עסקנים פּאַר דעם ספּעציפישן כאַראַקטער פון די אַנשטאַלטן.

דער ועד החינוך האָט געפירט אַ פּערמאַנענטע אויפקלערונג, אַז דער ק״ג דאַרף זייַן אָפּגעזונדערט פון דער שול, עסטעטיש אויסגעשטאַט, און דער עיקר, אַז מען דאַרף אָנהייבן אַרגאַניזירן גאַנצע ק״ג, ווו דאָס קינד זאָל פאַרברענגען אַ פולן טאָג אין אַ יידישער סביבה.

דער פּלאַן צו שאַפן אַזעלכע אַנשטאַלטן הייבט שוין אָן רייַף צו ווערן. דער עקאָנאָמישער קריזיס אָבער, וואָס הערשט היינט צו טאָג האָלט אָפּ פון רעאַליזירן פּלענער וואָס זענען פאַר־בונדן מיט גרויסע ביודזשעטן.

ס׳איז אויך שווער צו ווירקן אויף די עסקנים, זיי זאָלן זיך רעכענען מיט די אויפּגעם־מעגלעכקייטן פון די ק״ג און נישט אָנגענעמען קיין צופּיל קינדער. אמת, וואָס מער קינדער — מער הכנסה פון שכר־לימוד, אָבער קיין מזל־ברכה פאַר דער דערציונגס־אַרבעט איז עס נישט. ס׳איז „יצא שכרו בהפסדו״.

קינדער־גאָרטן תל־אביב נומער דריי.

דער ק״ג טרעפט זיך אָן מיט נאָך שווערייקייטן צוליב אָביעקטיוון פאַקטאָרן; די היים וואָס היט נישט אָפּ דעם יידישן לעבנסשטייגער, די שפּראַך פון דער היים איז נישט די שפּראַך פון ק״ג; דער נישט־יידישער אַרום און אָפטמאָל נישט נאָר דער נישט־יידישער, נאָר אויך דער שעדלעכער. צו דעם קומט נאָך צו די פּראָבע פון דער אַרגאַניזאַציע פון די ק״ג. זיי זענען צו ענג פאַרבונדן מיט דער שול. דער טראַנספּאָרט איז אָזוי איינגעשטעלט, אַז די קינדער פון ק״ג מוזן קומען און צוריקפאָרן אין איין און דער זעלבער צייט מיט די שול־תלמידים און צוליב דעם פאַרברענגט אַ קינד אין ק״ג2½ שעה (אין אייניקע אַנשטאַלטן נאָך וויניציקער).

נישט געקוקט אויף אַלע שווערייקייטן ביי וועלכע עס קומט אויס צו פירן די אַרבעט מיט די קינדער פון פאַר שול־עלטער, האָט דער ק״ג זייער א סך דערגרייכט.

וואָס זענען אייגנטלעך די דערגרייכונגען פון ק"ג?

א) דאָס קינד דערנענטערט זיינע עלטערן צום ק"ג און דורך דעם וועג ווערן אייניקע פון זיי אַרײַנגעצויגן אין דעם ייִדישן געזעלשאַפטלעכן לעבן.

ב) דאָס קינד ברענגט אַריין ייִדישקייט אין דער היים, אַ ייִדיש וואָרט, אַ ייִדיש ליד, אַ נאָמען פון אַ יום־טוב, פון אַ ייִדישן העלד, אאַז"ו. (פון די העברעישע גנים — העברעיש).

ג) דאָס קינד ווערט צוגעגרייט צו דער ייִדישער שול און אומדירעקט אויך צו דער מלוכה־שול, און דער עיקר: דער גרעסטער טייל פון אַט־די קינדער פאַרענדיקן די פאַלקסשול און זענען ממשיך זייער ייִדישע בילדונג אין די מיטלשולן.

דאָס אַריבערגיין פון ק"ג — אין די ערשטע גראָדן

	צאָל קינדער אין שול־עלטער	אַריבער אין די זעקס גראָדן	אין %
1958	1000	850	85
1959	1150	795	69
1960	1198	912	76
1961	1415	1118	79
1962	1463	?	?

אַ געוויסער פּראָצענט פון די קינדער וואָס פאַרענדיקן דעם ק"ג און גייען נישט דירעקט אַריבער אין די ערשטע גראָדן, קומען צוריק נאָך אַ יאָר איבערריים.

אינע פון די וויכטיקסטע פּראָבלעמען פון די ק"ג איז דער מאַנגל אין גנבות. מצד דעם ועד החינוך זענען שוין געמאַכט געוואָרן פאַרשיידענע פּרווון צו לייזן די פּראָבלעם פון צו־גרייטן גנבות, אָבער עס איז אים נאָך אַלץ נישט געלונגען אַוועקצושטעלן אַזאַ מין שזלצ אויף אַ געזונטן יסוד.

מיר געפינען זיך נאָך אַלץ אין אַן עמערגענץ־צושטאַנד. עס פעלן אויס דערציערינס אין אַ גרויסע טייל פון די וואָס פּראַקטיצירן אין די ק"ג, פעלט פאַקקענטעניש און שפּראַך.

ווי די טאַבעלע וויזט אָן, האָבן אייניקע באַקומען זייער צוגרייטונג בלויז אין אַ מיטל־שול און אין בעסטן פאַל זענען זיי מער צוגעפאַסט פאַר לערערנס ווי פאַר גנבות.

צוגרייטונג פון די גנבות

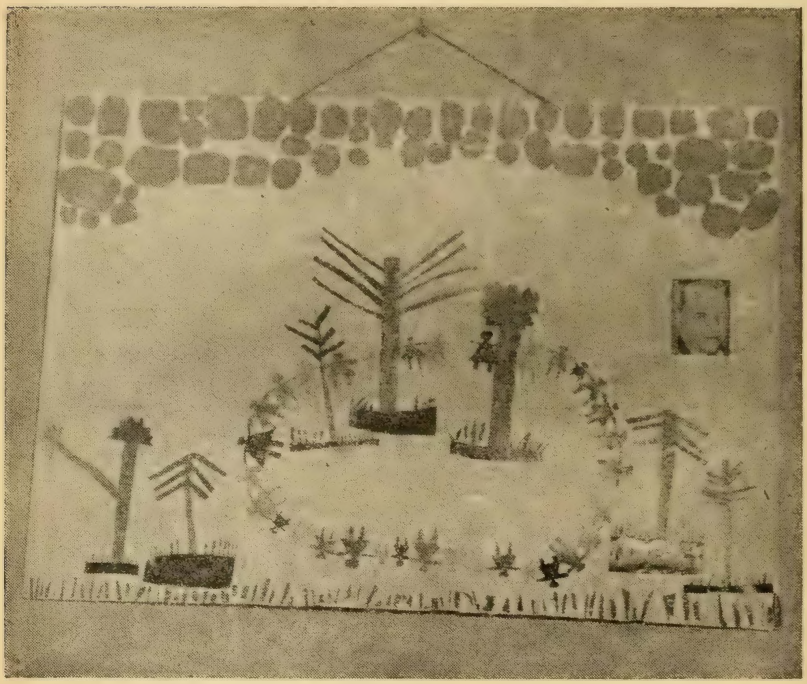
פון סעמינאַר פאַר גנבות — — — — — —	75
„ לערער־סעמינאַר ביי דער קהילה — —	23
„ מכון ללימודי היהדות — — — — — —	7
„ די אַנדערע מיטלשולן — — — — —	12
„ אַמאַליקע פרעבל־קורסן — — — — —	8
„ אייראָפּע — — — — — — — — —	2
אָן צוגרייטונג — — — — — — — — —	15
ס"ה — — —	142

אַלגעמיינע בילדונג

פון די 142 גנבות האָבן 96 געענדיקט אויך אין אַלגעמיינע מיטלשול.
5 — זענען סטודענטינס פון אוניווערסיטעט.
42 — אין אַלגעמיינער בילדונג.

צוגרייטונג פון די עוזרות

שילערינס פון סעמינאַר פאַר גנבות	— — —	24
„ „ לערער סעמ. ביי דער קהילה	—	32
„ „ מכון ללימודי היהדות	— — —	7
„ „ אַנדערע מיטלשולן	— — — —	20
„ אין צוגרייטונג	— — — — — —	8
ס״ה	— — —	91

אינטער די גרינינקע ביימעלעך (אַרבעט פון קינדער אין אַ קינדער־גאַרטן).

דער וועד החינוך האָט איינגעזען די נויטוועניקייט פון אינסטרוירן און פערפעקציאָנירן די יונגע גנבות אין אונטערקומען זיי מיט הילף אין דער אַרבעט. האָט דער דעפּאַרטאַמענט פאַר ק״ג איינגעשטעלט אַ פערמאַנענטן קאָנטאַקט מיט די גנבות דורך לעקציעס, שמועסן, אַנווייזונגען אוך מיטהילף.

עס ווערן אַרויסגעגעבן מאַטעריאַלן פאַר די קינדער צו יעדער אַקטיוויטעט אין ק״ג, און אַ מין „טאָשן־ביבליאָטעק״ אין פאָרם פון קלייניע העפטלעך — פראַקטישע אַנווייזונגען פאַר די גננות.

עס איז געשאפן געוואָרן אַ דערגאַנצונג־קורס פאַר שפראַך, וואָס פונקציאָנירט שוין 3 יאָר. מען לערנט איין מאָל אין וואָך, 2 שעה נאָכאַנד במשך דעם גאַנצן לערניאָר.

8 לעקציעס פון פאַכקענטעניש ווערן געגעבן די גננות במשך דעם לערניאָר (יעדן ערשטן זונטיק פון חודש).

ס׳איז איינגעשטעלט געוואָרן אַ רייכער אַרכיוו פון דידאַקטישע מאַטעריאַלן צו קאָפירן, אויסלייען אאַז״וו; אַן אַנהייב פון אַ קאָנסולטיר ביבליאָטעק; אַ פערמאַנענטע אויסשטעלונג פון נייע מצטאָדן, לערן־מכשירים א״א, וואָס ווערן פראַקטיצירט אין די ק״ג אין ישראל און אין דער גאָרער וועלט.

אויף אַזא אופן פרווט דער ועד החינוך צו לייזן די פראָבלעם פון מאַנגל אין גננות בכדי נישט אָפצושטעלן די אַנטוויקלונג פון די ק״ג אין איכות און אין כמות.

מאיר בערלאַן

לערער־סעמינאַר אינטערנאַט אין מאָסקווייל

אויף א מהלך פון 700 קילאָמעטער פון דער גרויסער שטאָט בועגאָס־אירעס, אין דער באַ־ווסטער מאָזעסקווייל, פונקציאָנירט דער נייער לערער־סעמינאַר אינטערנאַט, געגרינדעט דורך דער קהילה פון בועגאָס־אירעס.

די אינטערנאַטן — איינער פאַר יינגלעך און א צווייטער פאר מיידלעך — געפינען זיך אין צוויי רחבותדיקע בנינים, מיט אַלע מאָדערנע באַקוועמלעכקייטן, זייער שיין איינגעאָרדנטע שלאָף־ און פאַרברענג־צימערן, עס־זאַלן, הויפן, אין א קיך מיט די נייעסטע אינסטאַלאַציעס. ביידע געביידעס קענען ארייננעמען ביי די 150 תלמידים, צוזאַמען מיטן טעכנישן און אַדמיניס־טראַטיוון פערסאָנאַל.

בײם אינטערשרייבן דעם קויף־קאָנטראַקט פון נייעם בנין פאַרן לערער־סעמינאַר אין מאָזעסקווייל.

רעשט עס טאַקע יעדן 6 אַזייגער אין דער פרי ביז 10 אַזייגער אין אָוונט. לערערס, מדריכים און אַנדערע אָנגעשטעלטע האָבן פאַרשיידענע פונקציעס, אָבער אַן איינאונאיינציקן ציל: אויסבילדן יידישע לערערס צאַר דער אַרגענטינער פראָווינץ און שאַפן יידישע אינטעליגענטן פאַר אונדזער סביבה. אַלע אַרבעטן לויטן אַלטן, אָבער דאָך אָקטועלן כלל פון „תורה עם דרך־ארץ". און טאַקע אין גייסט פון דעם כלל ווערן אויסגעפורעמט די צוונויפגעזאַמלטע תלמידים פון אַרבע קיצוות אַרגענטינע און נאָענט־ליגנדיקע לענדער, ווי באָליוויע, פאַראָגוויי, אורוגוויי און בראַזיל.

אין דעם סעמינאר האָט זיך געשאַפן אַ וווּנדערבאַרע יידיש־אַטמאָספער אַ דאַנק דעם צו־גויפגאָס פון תורה מיט אַלגעמיינע וועלטלעכע ידיעות. עס איז צו האָפן, אַז פון דעם־אָ אינסטי־טוט וועט אַרויסקומען אַ דור פון יידישע יונגעלייט וואָס וועלן דינען דעם ישוב מיט זייער וויסן אין יידישער אַריענטאַציע. נעמענדיק אין באַטראַכט די אַרבעט וואָס די אַבסאָלוועטן פון דעם 1טן אַרויסלאָז פירן דורך, האָבן מיר דאָס רעכט פאַרויסצוזאָגן, אַז די אַביטוריענטן פון דעם לערער־סעמינאַר אינטערנאַט אין מאָזעסוויל וועלן זיין די רעטערס פון דעם צעשפרייטן יידישן ישוב אויף דער אַרגענטינער פּראָווינץ.

די קהילה פון בוענאָס איירעס האָט פונעם ערשטן מאָמענט פאַרשטאַנען, אַז אַזאָ לערן־אַנ־שטאַלט טאַר נישט טראָגן דעם חותם פון אין פאַרטיי. אירע אָנפירערס האָבן מסכים געווען. אַז דער אויספאָרמירער פון דעם אָנשטאַלט — דער שרייבער פון די־אָ שורות — זאָל אויסאַרבעטן אַ פּלאַן פאַרן סעמינאַר אין אייגקלאַנג מיט די נויטוועניקייטן פאַר דער וואָס אַ מאָל מער אייס־גיידישטער פּראָווינץ, וואָס זאָל געבן די לערערס די נויטיקע עלעמענטן זיי זאָלן זיין בכוח

לערער־סעמינאַר אין מאָזעסוויל. — אין עס־זאָל.

נאכצוקומען די פאַדערונגען פון די פאַרשיידענע פּראָווינץ־ישובים, וואָס זענען אין דעם יידישן לערער נישט נאָר דעם אונטערריכטער אין די ד׳ אמות פון דער שולע, נאָר אויך דעם טרעגער און פאַרשפרייטער פון אונדזער קולטור, טראַדיציע, רעליגיע אד״גל׳ פאַרן גאַנצן ישוב.

די תלמידים וואָס קומען פון הייזער וואָס זיינען כמעט אויסגעליידיקט פון יידישקייט און האָבן קיין אַנונג פון וואָס עס הייסט יידישע טראַדיציע, מינהגים אאז״וו, נעמען אָבער אויף אַלעס וואָס ווערט זיי געגעבן אין רוח־היהדות. דאָס האָבן מיר צו פאַרדאַנקען דעם טראַדיציאָנעלן גייסט וואָס עס הערשט אין דעם אינטערנאַט, אין וועלכן כשרות, תפילה, שבת, יום־טוב א״אנד שאַפן די פאַסיקע סביבה כדי די־אָ אויסגעיידישטע קינדער זאָלן קענען אויסגעפורעמט ווערן ווי עכטע יידן, מיט אַ פאָזיטיוון צוגאַנג צו אַלע קנינים רוחניים וואָס זיינען אונדז אַזוי טייער. אַפילו די קינדער וואָס קומען מיט אַ נעגאַטיוון צוגאַנג צו דעם יידישן גייסט, וואָס איז זיי אַזוי פרעמד, נעמען אויך אויף בהדרגהדיק דעם עכט־יידישן איינשטעל פון דער אינסטיטוציע. ביסלעכווייז ווערן זיי איינגעגליידערט אין דער הערשנדיקער אטמאָספער, וואָס מאַכט זיי פילן און אָפשאַצן

זוי נעהעריק די גרויסע ווערטן פון אונדזערע מינהגים און ספעציפישע געווינהייטן. בלויז אויבנאויפֿ איז זיי יידישקייט געווען פרעמד. אין זייער אונטערבאָווסטזיין אַבער, טיף אין זייער נשמה, האָט נאָך דער סנה געברענט. געווען טאָקע פֿאַרשאָטן מיטן אש פון אַסימילאַציע אין דאָך נישט אויפגעהערט צו ברענען, און דאָך נישט אויסגעברענט געווארן.

אויב עס זיינען פֿאראן פֿאלן פון קינדערישער רעאקציע קעגן געוויסע יידישע איינשטע־לונגען, קומט זי מערסטנס פון איגנאָראַנץ אין פון אַ שטעלונג וואָס איז זייער פֿאַרשפּרייט אין אונדזערע צייטן זיך אנטקעגנשטעלן אלץ וואָס איז אונדז פרעמד, אָדער וואָס שטימט נישט מיט אונדזערע מיינונגען. די שילערס ווערן אָבער מיט טאקט, מיט ליבע און מיט פֿאַרשטענדניש אַריינגעפלאָכטן אין דעם שטייגער־לעבן וואָס הערשט אין אינטערנאַט; שטייגער־לעבן, וואָס מאַכט אין זיי דערוואַכן די בלויז איינגעשלאָפענע יידישע געפילן, וואָס זיינען, נישט קוקנדיק אויף אַלע אויסערלעכע נעגאַטיוע פאקטאָרן וואָס האָבן געווירקט אויפן קינד, דאָך געבליבן טיף אייגנעווארצלט אין זיין האַרצן. אין אינטערנאַט ווערט נישט בלויז געלערנט יידישקייט, נאָר

לערער־סעמינאַר אין מאָזעסוויל. אַ לעקציע. אין הינטערגרונד — דער דירעקטאָר בן־ציון קאָזענסקי.

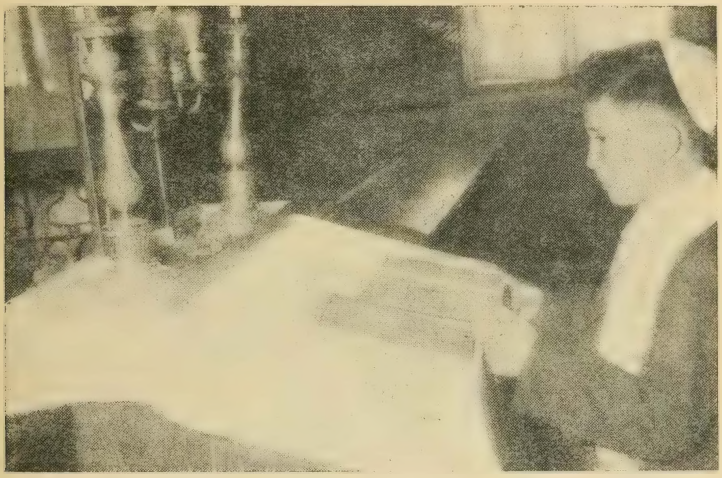
עס ווערט געלעבט אין יידישקייט, אין יידישן גייסט. פֿאַראַפֿאַזירנדיק דער תורה, קענען מיר זאָגן, אַז דער „נעשה" איז פֿאר דעם „נשמע", און אין דעם שטעקט אונדזער איבערצייגונגס־קראַפֿט.

עס זיינען גוט באַקאַנט די שוועריקייטן מיט וועלכע עס טרעפן זיך אַן די אינטערנאַטן אויף דער גאַנצער וועלט, אַן אויסנאַמען. נישט פֿאראַן דער אינטערנאַט וואָס זאָל קענען אָנווייזן אויף פולקאָמע דערגרייכונגען. אויף דעם געביט ראַנגלען זיך שוין זינט לאַנגע יאָרן דערציערס און אַריינטירערס פון אַלע לענדער. די ערשטע אינסטיטוטן פון דעם מין אין די לעצטע יאָרהונ־טערטער געפינען מיר אין ענגלאַנד (און אויב מיר ווילן זיך דווקא אַריבערטראָגן אויפן ווייטן נעכטן, מוזן מיר אָנהייבן פון ספּאַרטא), שפּעטער אין אָנדערע לענדער. מיר קענען אָבער נישט אַראָפּנעמען קיין מוסטער פון זיי, ווייל די באַדינגונגען, די באַדערפענישן און די צילן זיינען גאָר אַנדערע. וואָס מיר קענען יאָ לערנען פון זיי איז, אַז עס קומט נישט אַן אַזוי גרינג אַרויס־צופירן אַזאַ מין אַנשטאַלט אויף דעם גלייכן וועג. פון זייער דערפֿאַרונג דערוויסן מיר זיך, אַז

שטענדיק זיינען אַנשטאָנען אומפֿאַרויסגעזעענע פֿראָבלעמען, אָפילו ווען דער פּערסאָנאַל איז געווען צוגעגרייט אויף דעם געביט.

דער „מכון ללימודי היהדות" איז געווען דער ערשטער אַנשטאַלט פון דעם מין אין אַרגענטינע און האָט דורכגעמאַכט עליות און ירידות. נישט געפינענדיק די נויטיקע מיטלען פֿאַרן אָנהאַלטן און פֿאַרבעסערן דעם אינטערנאַט, האָט ער אים געמוזט אָפשאָפן. אויך אין מאָזעסוויל האָבן מיר נאָך נישט געפונען קיין ענדפֿאַרעם פֿאַרן אינטערנאַט. צום 4טן יאָר פון זיין עקסיסטענץ האָבן מיר אַריינגעבראַכט פֿאַרשיידענע פֿאַרבעסערונגען אין שיין פון אונדזער דערפֿאַרונג. וואָס וועלן זיכער זיך אָפּרופן צום גונסטן פון סעמינאַר.

עס וועלט ספּעציעל געזאָגט, אַז דער קאָנטאַקט פון די תלמידים מיט זייערע היימען זאָל אָנגעהאַלטן ווערן כסדרדיק, סיי דורך בריוו ווי דורך פערזענלעכע באַזוכן פון די עלטערן, וואָס קומען פֿאַר צוויי מאָל אין יאָר. די תלמידים אָבער, לעבן אין אינטערנאַט במשך כמעט אַ גאַנץ

לערער־כעמינאַר אין מאָזעסוויל. — אַ תלמיד ביים עמוד.

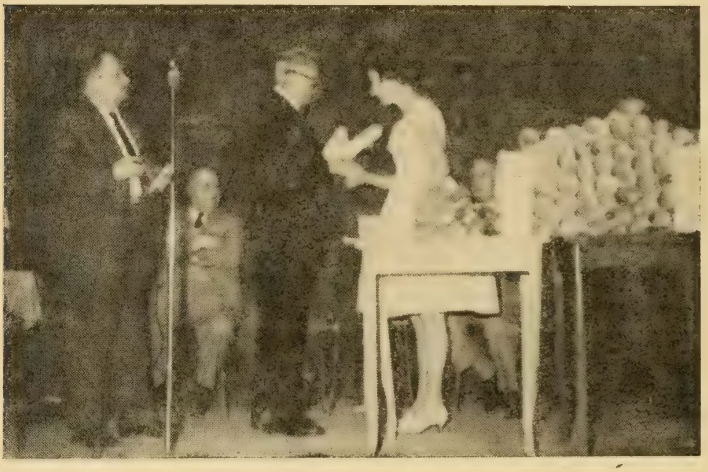
יאָר, אַזוי אַז אין אים דאַרפן זיי געפינען זייער היים. מיר זאָרגן עס זאָל טאָקע אַזוי זיין אָבן מיר האָבן עס דערגרייכט. עס האָט זיך געשאָפן אין אינטערנאַט אַזאַ היימישע סביבה, ווו די תלמידים לעבן זיך אויס און געפינען אין זייערע מדריכים אמתע חברים און פריינד, צו וועלכע זיי האָבן דעם גרעסטן צוטרוי און קאָמענטירן מיט זיי אַלע פראָבלעמען.

כמעט אַלע שילערס זיינען מחויב צו באַזוכן די אָרטיקע נאַציאָנאַל־מיטלשולע, בכדי יעדער שילער זאָל האָבן א באַזישע צוגרייטונג און עס זאָל אים נישט פרעמד זיין אלץ וואָס הייסט קולטור. די קאָאָרדינאַציע פון די אָנפירערס פון די־אַ ביידע טיילן — יידישע און וועלט־לעכע — איז אַ פערפעקטע. די מיטארבעט איז אַ קעגנזייטיקע.

די תלמידים באַזוכן די נאַציאָנאַל־מיטלשולע „ד. פ. סאַרמיענטאָ", באַקומענדיק, נאָכן פאָרנדיקן דעם גאַנצן קורס, דעם טיטל „באַטשיזשער".

פאַר יידישע לימודים, האָבן די תלמידים 20 לערן־שעהען אַ וואָך. דער צוזאַמענשטעל פון די תלמידים איז נישט געווען קיין אינהייטלעכער: זיי זיינען געקומען פון נישט וויניקער ווי 48 ישובים, איינגעשלאָסן 2 פון באָליוויע, אין וועלכער עס זיינען קיין מאָל נישט געווען קיין יידי־

שע שולעס. זייער עלטער איז געווען פון 10 ביז 17 יאָר. די גרעסטע צאָל פון זיי האָבן געענ־ דיקט א יידישע אָנהייב־שולע; מיר האָבן אָבער אויך אָנגענומען תלמידים וואָס האָבן נישט גע־ זען פּאָר זייערע אויגן קיין צורת אלף. איז טאָקע לכתחילה געווען זייער שווער צו פּארוואָנדלען דעם קאָנגלאָמעראַט פון פּארשיידנאַרטיקע קינדער אין איין גאַנצקייט. דער־א משונה־מאָדנער צוזאַמענשטעל פון די תלמידים האָט איבערגעשראָקן א סך עסקנים ווי אויך ארויסגערופן סקעפ־ טיציזם וועגן די רעזולטאַטן, הגם עס האָט נישט געפעלט קיין קריטיק און נעגאַציע פון דער צוקונפט פונעם אינסטיטוט. אָנטקעגן די נעגאַטיוויע מיינונגען, האָבן די אָנפירנדיקע עסקנים פון דער קהילה זיך געשטעלט מיט זייער טיפן גלויבן אין דער נויטוועндיקייט פון דעם אינס־ טיטוט, דער לערער־פּערסאָנאל און מדריכים מיט זייער איבערגעגעבענער און אחריותפולער

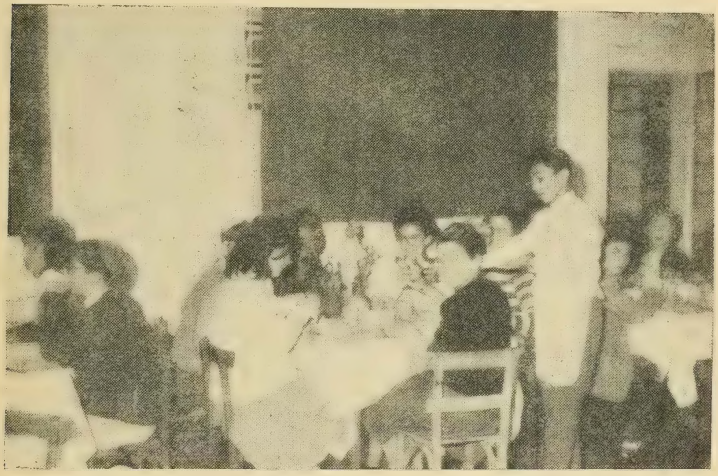
סעמינאַר אין מאָנטעוויל. — ראש הקהל ד״ר טוביה קאַמענשיין און פּרעזידענט פון חע״ד החינוך לייב גאָלד גיבן איבער דיפּלאָמען די תלמידים פון ערשטן אַרויסלאָז.

אַרבעט. א דאַנק דעם האָט מען געקענט מיט דערפאָלג איבערקומען די חבלי־לידה און פּאָר־ וואַנדלען די נישט־דעפּינירטע יצירה אין א גוט אויסגעפּורעמטן אינסטיטוט פּאָר יידישע לע־ רערס.

דער געדאַנק פון שאַפן אזא סעמינאַר איז געבוירן געוואָרן ביי דעם דעמאָלטיקן געזעראַל־ סעקרעטאַר פון דער קהילה, ה׳ צבי פיינגערש. זיין אַרגומענטאַציע איז געווען באַזירט אויף דעם היסטאָרישׂ־געזעלשאַפטלעכן אַרגענטינער הינטערגרונט: די שטאָט האָט אינגעשלונגען די אינטעליגענטע כוחות פון דער פּראָווינץ; די שטאָט האָט צוגענומען די בעסטע און קוואַליפי־ צירטסטע לערערס פון דער פּראָווינץ און זיי באַשטימט פּאָר די גרויס־אויסגעוואַקסענע יידישע שולעס פון שטאָט. איז אַנטשטאַנען די סכנה, אַז די 25 אָדער 30 % פון דעם יידישן ישוב וואָס וווינט אויף דער פּראָווינץ זאָל פּאַרפּרעמדט ווערן צוליבן פעלן פון גייסטיקע פירערס אוך ספּעציעל פון יידישע לערערס. ביים סוף 1958 האָט דער וועד־הקהילות אַרומגענומען וואָס א נאָל מער אָקטיוויטעטן אויף דער פּראָווינץ, און זיינע ביישטייערונגען און שטיצעס פּאָרן שול־ וועזן אויף דער פּראָווינץ זיינען געוואָרן וואָס א מאָל גרעסער. דער וועד־הקהילות האָט אָבער נישט געקענט גיבן די הויפּט־לייזונג פון דער־א פּראָבלעם — דער מענטשן־מאַטעריאַל. דר

לערערס וואָס זאָלן זיך אָפגעבן מיט פֿאַרשפּרייטן ייִדישקייט אין אינערן פון לאַנד. ישובים האָבן ביסלעכווייז אָנגענומען צו וועלקן: אינגעוואַרצלטע ייִדישע קאָלאָניסטישע צענטערן זייַנען פֿאַרדאַרט געוואָרן און זייערע ביבליאָטעקן, שולעס, שולן, קולטור־אונטערנעמונגען זיינען צו ביסלעך פֿאַרשוווּנדן צוליבן פעלן פון לערערס.

דער וועד־הקהילות האָט אויך געמוזט הערן דעם ווייַ־געשריי פון די פֿאַראיינזאָמטע ישובים — ישובים פון 1 ביז 10 פֿאַמיליעס — וואָס האָבן נישט געקענט חלומען אָפּילו וועגן עפּענען אָ שולע. זייער הויפּט־פֿראָבלעם איז געווען „זיין אָדער נישט ווערן". פֿאַר די־אָ אָלע ישובים, פֿאַר די אָלע נויטן, פֿאַר די פֿאַראיינזאָמטע ייִדישע מענטשן, פֿאַר די פֿאַריתומטע ייִדישע קינדער, — פֿאַר זיי אָלע איז געשאַפֿן געוואָרן דער נייַער סעמינאַר אין מאַזעסוויל — אָ באמת נייַע יצירה אין דעם שול־וועזן פון אַרגענטינע. אָ יחיד במינו ביי אונדז און דאָך באַוווסט אין אָנדערע לענדער — נישט קוקנדיק אויף זיין קורצער עקסיסטענץ — מיט זיינע גוטע רעזול־

סעמינאַר אין מאַזעסוויל. — אַליין־באַדינונג פון די תלמידים.

טאַטן. עס איז דאָ כדאי צו דערמאָנען עטלעכע ישובים וואָס פֿאַרנעמען נישט קיין אָרט אין דער מאַפּע פון אונדזער ייִדישן לעבן, וויל עס ווויינען דאָרט צו 1 אָדער 2 פֿאַראיינזאָמטע מישפּחות, אין פון דעסטוועגן האָבן זיי געשיקט זייערע קינדער לערנען אין מאַזעסוויל. דאָס זיינען: קיטי־ליפּי, הערערא, פערנאַנדעז, קאָנסעפּסיאָן, סאַן־בערנאַרדאָ, ניאַרקין, אַלגאַראַבאָ א״אָנד. אָפּילו קינדער פון גרעסערע ישובים זיינען געקומען קיין מאַזעסוויל לערנען תורה.

חינוך האָט נאָך נישט געהאַט אָזאַ ברייט פּעלד פון דערגאַנצונג ווי אין דעם נייַעם לערער־סעמינאַר פון מאַזעסוויל. דער עול־התורה איז טאַקע גאָנץ שווער פֿאַר די תלמידים, וועלכע מוזן דורכמאַכן אָ צוויפּאַכיקן קורס פון ייִדישע און אלגעמיינע לימודים. עלטערן וואָס זענען אין לערנען בלויז אָ קאַריערע פֿאַר זייערע קינדער ווערן גלייך אַנטמוטיקט, און קינדער וואָס באַזיצן נישט קיין שטאַרקן כאַראַקטער און ווילן, מוזן פֿאַרלאָזן דעם סעמינאַר. ווי עס איז דער שטייגער מיט ייִדישקייט בכלל, בלייבן נאָר די שטאַרקע, די וואָס האָבן אָ ווילן־קראָפט און אויס־דויער וואָס דערמעגלעכט זיי אַריבערצוטראָגן אַלץ וואָס איז פֿארבונדן מיט ייִדישע וווערטן.

אין מאַרץ 1959 איז געעפּנט געוואָרן דער סעמינאַר מיט 63 תלמידים. במשך דעם יאָר זיי־

נען אַרויסגעטראָטן (אויסגעשלאָסן געוואָרן אָדער זיך צוריקגעצויגן) נישט מער ווי 9 תלמידים. אָ נישטיקע צאָל, ווען מען נעמט אין באַטראַכט די נייַע און פרעמדע אומשטענדן מיט וועלכע די תלמידים האָבן זיך אָנגעטראָפן.

אין 1960 — 2טער לערניאָר — האָבן זיך פֿאַרשריבן 80 תלמידים און פֿאַרלאָזט דעם סע־מינאַר האָבן בלויז 10; אין 1961 — 3טער לערניאָר — האָבן זיך פֿאַרשריבן 120 תלמידים אוּן צום סוף יאָר האָט דער סעמינאַר געהאַט זיין 1טן אַרויסלאָז פון 48 אבסאָלוועַנטן, פון וועלכע עס אַרבעטן 38. די אַנדערע 10 האָבן באַדאַרפט באַלייגן צוגאָב־עקזאַמענעס, אוּן אָזוי ווי זיי האָבן דאָס נישט געטאָן, האָבן זיי אָנגעווירן זייער רעכט צו אַרבעטן.

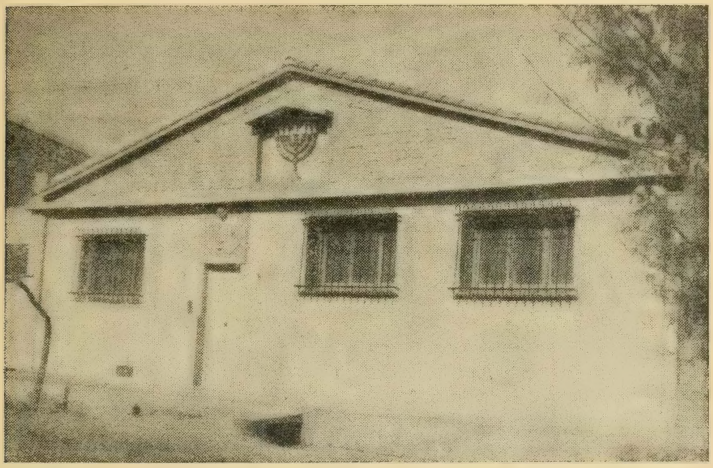

סעמינאַר אין מאָזעסוויל. — דער מדריך ח. חסין, פין ישראל, מיט דער יוגנט.

הייַ־יאָר — 4טער יאָר עקסיסטענץ פון דעם נייַעם לערער־סעמינאַר — האָבן מיר אויפגע־נומען נישט מער ווי 74 תלמידים, ווייל מיר האָבן געוואָלט זיך צופֿאַסן נאָך מערער צו די נייַ־טיקע באַקוועמלעכקייטן און אויך אַוועקשטעלן די אינסטיטוציע אויף בעסערע דערציִערישע יסודות ווי פריִער — אַלס רעזולטאַט פון 3 יאָר דערפֿאָרונג אויף דעם געביט.

מאָזעסוויל איז אָ ישוב וואָס מאַכט דורך אָ שקיעה. האָט זיכער אַרויסגערופן גרויס וווּנ־דער דער פֿאַקט וואָס מען האָט אין אַזאַ ווייטן ישוב, אין אַזאַ קליין דערפל, געגרינדעט דעם נייַעם סעמינאַר. געוויסע פּעדאַגאָגן האָבן געטענהט — און עס האָט זיי נישט געפעלט קיין אַר־גומענטאַציע — אַז דער היינטיקער יוגנטלעכער מוז האָבן די גרויסע שטאָט מיט אירע מאַדער־נע באַקוועמלעכקייטן, כדי צו קענען אין זיך אינזאַפּן אַלע דערגרייכונגען פון אונדזער ציווי־ליזאַציע. לויט זייער מיינונג, נויטיקט זיך דער יוגנטלעכער אין די אַלע געזעלשאַפטלעכע פֿאַק־טאָרן וואָס זאָלן אים באַווירקן אין זיין פֿאַרמירונגס־פּעריאָד. די טענה איז נישט געווען אין גאַנצן טעותדיק. מיר האָבן אָבער געהאַלטן, אַז צווישן אויסקלייבן דעם לייכטערן וועג צו שאַפֿן תלמידים קיין בועניאָס אייִרעס — וווּ עס איז קאָנצענטרירט דער רוב מנין און רוב בנין פון אונדזער ישוב מיט אַלע ווירקונגס־פֿאַקטאָרן — און אויסקלייבן דעם שווערערן, אָבער דערפֿאַר פֿאַזיטיוון וועג צו שאַפֿן דעם סעמינאַר אין מאָזעסוויל, איז כדאי געווען דאָס לעצטע, און אָט פֿאַרוואָס:

אַז אין די קליינע שטעטלעך קען מען שאָפן קולטור־צענטערן, איז קיין ספק נישט: וואָ־לאָזשין, סלאָבאָדקע, מיר, טעלז א״אָנד, זיינען זיכער נישט געווען קיין גרויסע שטעט אוו פון דעסטווועגן האָבן זיי אַרויסגעגעבן אויספאָרמירער פון אונדזער פאָלק במשך די לעצטע 200 יאָר. מאָזעסוויל איז טאַקע א קליין שטעטל. זי פארמאָגט נאָך אַבער דאָס זאָפט פון אַן עכט־יידישן ישוב, ווו מען קען זיך אויסלעבן יידישלעך אָפילו איצט, ווען דאָס שטעטל האָט שוין פאַרלוירן פון זיין אמאָליקן גלאַנץ. דאָס איז געווען אונדזער מיינונג, און די ווירקלעכקייט האָט באָשטעטיקט אונדזערע השערות: אין דער רויקער סביבה פון דער אַמאָליקער „ירושלים דארגנ־טינה״ איז טאַקע מעגלעך דורכצוזעצן אין אויספירן א סך מער ווי אין דער גרויסער שטאָט.

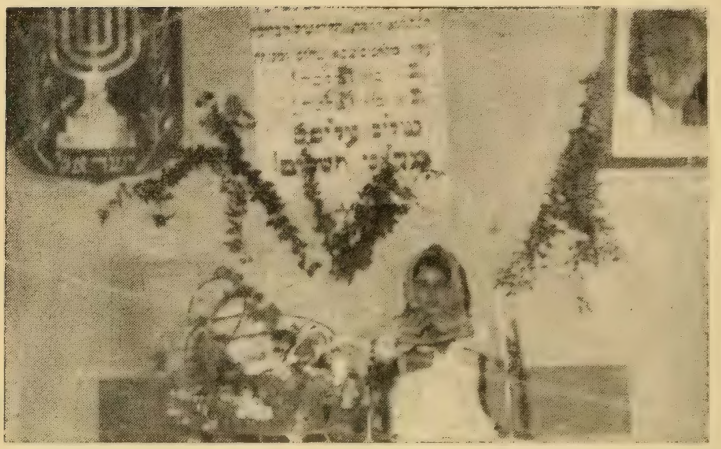

דער נייער בנין פון סעמינאַר אין מאָזעסוויל.

דער קאָנטאָקט מיט יעדן שילער באָזונדער איז דירעקטער און עפעקטיווער ווי אין דער שטאָט. די אינטערעסן פון יעדן תלמיד ווערן באַהאַנדלט מיט מער אויפמערקזאַמקייט, מיט מער אַכטונג, און דאָס באַווירקט דעם תלמיד מקבל צו זיין בסבר פנים יפות די אַנווייזונגען וואָס ער באַקומט פון זיינע דערציִערס.

די מיטלען וואָס מיר וועלדן אַן זיי אויסצופורעמען ווי גאָנצע מענטשן און יידן זיינען פאַר־שיידנאַרטיקע: יידישע מינהגים, גוטע מאָניִרן ביים טיש און אין לעבן בכלל; חברישע באַציונג צווישן די אינטערנירטע, זאָרג פאַר זייערע פערזענלעכע אינטערעסן, פאַראינטערעסירן זיי מיט די טעגלעכע פראָבלעמען, זיי מאַכן הערן אָפטע שיחות אויף פאַרשיידענע טעמעס, ווו זיי באַ־טיילי־קן זיך פרייוויליק און מען גיט זיי די מעגלעכקייט זיך פריי אויסצודריקן ביי פאַרשיידענע געלעגנהייטן; א סך איניציאַטיוועס ווערן געבראַכט פון די אייגענע תלמידים און זיי אַליין באַ־שטימען די מערהייט פראָגראַמען פון זייערע אָקטן און אַרבעטן זיי אַליין אויס. די ביבליאָטעק אין די דיסקאָטעק פאַרנעמען א זייער וויכטיקן פלאַץ אין זייער לעבן; די ספאָרט־פאַרמעסטונ־גען, שפּאַציִרן, פאַרווייליגען אד״גל זיינען די בעסטע מיטלען צו דערגרייכן די אינטעגראַלע פאַרמירונג פון אונדזערע שילערס, סיי גייסטיק ווי פיזיש, הן אַלס יידן און הן אַלס מענטשן.

עס איז צו דערוואַרטן אז אונדזערע אַנשטרענגונגען, פאַרשטאַרקטע מיט אונדזער וואָס א מאָל גרעסערע דערפאַרונגען, וועלן ברענגען צו דערפאַלגרייכע רעזולטאַטן, ד״ה, אז די יונגע

לערער־סעמינאַר אין מאַזעסטויל. — אַ תלמידה בעגטשט ליכט.

סעמינאַר אין מאַזעסטויל. — אַ תלמיד מאַכט קידוש ביי קבלת־שבת־פּייערונג.

לערערס וואס מיר פֿארמירן היינט אויס, זאלן ווערן אונדזערע דירעקטע יורשים און זייַ די מאָרגנדיקע ייִדישע קולטור־געזעלשאפֿטלעכע מנהיגים פון אונדזער ישוב.

ווען עס ווערט געעדט פון קולטור־אימפּרעזע וואס זיינען פֿארבונדן מיט ריזיקע אויס־גאָבן, שטעלן זיך שטענדיק האָרבע פראָגעס: ווועלן די עקאָנאָמישע אָנשטרענגונגען געבן די דערוואַרטע רעזולטאַטן? ווער דער פרוי זיך גוט אויסלאָזן מען זאָל קענען דערנאָך זאָגן, אַז די „אָוואָנטורע" איז געווען כדאי?

לאָמיר נישט פֿארגעסן, אַז ווען די קהילה פון בוענאס איירעס האָט זיך אונטערגענומען דורכצוועצן די איניציאַטיוו פון מאָזעסווילער סעמינאַר, האָט דאָס לאָנד, פונקט ווי איצט, דורכ־געמאַכט א פּעריאָד פון עקאָנאָמישן קריזיס וואס האָט זיך אָפּגערופן אויף די פינאַנסיעלע מעג־

סעמינאַר אין מאָזעסווילֿ. — טאָגצנדיק אַ ישראל־טאָגֿ.

לעבקייטן פון דער קהילה. באַשליסן דורכצופירן אַזאַ אויסערגעווינלעכע אונטערנעמונג איז אַ פּעריאָד ווען דער עקאָנאָמישער אָספּעקט איז א פּראָבלעם, איז באמת געווען אַן ענין פון וויי־זעעוודיקייט.

די דאָזיקע וויטזעעוודיקייט האָט געפונען איר פֿארזעצונג אין דער איצטיקער פֿארווא־טונג פון דער קהילה בראש מיט ד״ר טוביה קאָמענשיין — פרעזידענט, אליעזר פרידמאַן — געזעראַל־סעקרעטאַר, און אַשר גראָקאָפּ — קאַסיר. די דאָזיקע קהילה־פֿארוואַלטונג האָט נאָך מער אויסגעבריטערט דעם פֿארנעם פונעם סעמינאַר און אים געגעבן זיין דעפּיניטיווע פֿארעם. מיט גרויס פֿארשטאַנד זיינען זיי צוגעטראָטן צו דער לייזונג פון אַלע פּראָבלעמען וואס זיינען פֿארבונדן מיטן סעמינאַר, און פון דעם ערשטן מאָמענט אָן האָבן זיי דערשפּירט אַז זיי שטייען פֿאָר א היסטאָרישער דערשיינונג אָן פֿאַראַלעל אין דער געשיכטע פון חינוך־ווען אין אַרגענ־טינע. אין זייער פּעריאָד האָט מען איינגעקויפט עטלעכע הייזער פֿאָר די אינטערנאַטן פון סע־מינאַר, זיי באַזאָרגט מיט די מאָדערנסטע אייניריכטונגען און עזאָרגט, אַז עס זאָל נישט פעלן קיין שום דעצידירנדיקער פאַקטאָר צו דער נאָרמאַלער און שנעלער אַנטוויקלונג פונעם אינס־טיטוט. די ציפערן וואס מיר ווועלן דאָ ווייטער אָנגעבן, ווועלן קלאָרער מאכן דאָס געזאָגטע.

הוצאות פון דעם נייעם סעמינאַר אין מאַזעסוויל, געדעקטע דורך דער קהילה פון בוענאַס איירעס

יאָר 1959

חודש	אויפנטה׳	אַדמיניסטר׳	לערער	סעקרעטאַר׳	אַלגעמיינע אויסגאַבן	סך־הכל
מערץ	71.500.—	18.500.—	21.600.—	4.655.80	3.400.—	119.655.80
אַפּריל	70.400.—	13.900.—	21.600.—	1.610.20	3.400.—	110.910.20
מאַי	71.500.—	9.700.—	23.100.—	1.723.65	3.400.—	109.423.65
יוני	128.800.—	9.700.—	23.100.—	1.409.20	3.400.—	166.409.20
יולי	115.200.—	9.700.—	23.100.—	1.738.—		153.138.—
אויג׳	115.200.—	10.866.—	23.100.—	2.880.70	4.180.—	156.226.70
סעפט׳	111.600.—	8.200.—	23.100.—	3.156.—	3.400.—	149.456.—
אָקט׳	128.400.—	11.927.—	46.100.—	3.188.10	3.400.—	193.015.10
נאָוו׳	116.000.—	12.500.—	59.216.—	2.103.40	3.400.—	161.303.40
דעצ׳	116.000.—	17.816.—	27.300.—	1.933.70	3.400.—	198.365.70
יאַנ׳ 1960	—	9.200.—	26.500.—	—	—	35.70.—
פעב׳ 1960	—	9.200.—	26.500.—	—	—	35.700.—
סך־הכל	1.044.600.—	141.209.—	344.316.—	24.398.75	34.780.—	1.589.303.75

הוצאות פון דעם נייעם סעמינאַר אין מאַזעסוויל, געדעקטע דורך דער קהילה פון בוענאַס איירעס

יאָר 1960

חודש	אויפנטה׳	אַדמיניסטר׳	לערער	סעקרעטאַר׳	אַלגעמיינע אויסגאַבן	נייע דירה	סך־הכל
מערץ	76.394.—	22.500.—	44.400.—	3.778.—	4.500.—	50.000.—	201.572
אַפּריל	120.950.—	27.500.—	44.400.—	8.154.—	4.500.—	50.000.—	255.504.—
מאַי	146.462.—	25.500.—	58.400.—	3.362.—	4.500.—	100.000.—	347.211.—
יוני	108.365.—	28.800.—	44.400.—	12.349.—	18.087.—	—	202.214.—
יולי	78.041.—	28.800.—	44.400.—	6.394.—	43.335.—	50.000.—	250.170.—
אויג׳	117.206.—	25.500.—	44.400.—	27.268.—	25.740.—	50.000.—	290.510.—
סעפט׳	111.985.—	26.200.—	44.400.—	4.306.—	5.200.—	50.000.—	242.091.—
אָקט׳	99.360.—	26.200.—	44.400.—	10.932.—	5.260.—	50.000.—	236.152.—
נאָוו׳	99.028.—	26.200.—	44.400.—	3.214.—	11.579.—	50.000.—	234.421.—
דעצ׳	121.622.—	46.466.—	83.358.—	10.088.—	21.139.—	50.000.—	332.673.—
פעב׳ 1961	—	26.200.—	44.400.—	1.270.—	26.000.—	50.000.—	147.870.—
יאַנ׳ 1961	49.943.—	32.200.—	53.500.—	11.788.—	10.911.—	50.000.—	208.342.—
סך־הכל	1.129.752.—	340.466.—	594.858.—	102.903.—	180.751.—	600.000.—	2.948.730.—

הוצאות פון דעם נייעם סעמינאַר אין מאַזעסוויל, געדעקטע דורך דער קהילה פון בוענאָס איירעס

יאָר 1961

חודש	אויפנטה׳	אַדמיניסטר׳	לערער	סעקרעטאַר׳	אַלגעמיינע אויסגאַבן	רעמאָנט	אינווענט׳	סך־הכל
מערץ	115.215.—	29.700.—	54.600.—	6.140.—	4.500.—	5.906.—	127.716.—	343.777.—
אַפּריל	167.268.—	30.150.—	53.100.—	14.860.—	4.500.—	9.445.—	8.019.—	287.342.—
מאי	162.871.—	33.150.—	53.100.—	13.073.—	16.444.—	2.375.—	2.030.—	283.043.—
יוני	142.990.—	—	81.000.—	12.477.—	4000.—	—	896.—	282.513.—
יולי	110.284.—	35.150.—	60.075.—	25.060.—	4.200.—	1.675.—	—	236.444.—
אויג׳	162.034.—	35.150.—	60.075.—	14.012.—	4.500.—	9.135.—	—	284.906.—
סעפט׳	169.919.—	35.150.—	60.075.—	27.604.—	—	8.224.—	—	300.972.—
אָקט׳	131.341.—	35.150.—	72.450.—	20203.—	—	2.470.—	7.316.—	268.930.—
נאָוו׳	181.341.—	35.150.—	72.450.—	27.604.—	—	5.000.—	7.316.—	328.861.—
דעצ׳	181.341.—	35.150.—	72.450.—	27.604.—	—	5.000.—	7.316.—	328.861.—
יאַנ׳ 1962	—	35.150.—	60.075.—	22.047.—	300.—	1.348.—	25.300.—	144.220.—
פעב׳ 1962	—	35.150.—	60.075.—	22.047.—	648.—	1.000.—	25.300.—	144.220.—
סך־הכל	1.524.604.—	415.350.—	759.525.—	232.731.—	39.092.—	51.578.—	211.209.—	3.234.089.—

יאָר 1962

חודש	אויפנטה׳	אַדמיניסטר׳	לערער	סעקרעטאַר׳	אַלגעמיינע אויסגאַבן	אינווענט׳	רעמאָנט	סך־הכל
מערץ	68.389.—	32.000.—	61.775.—	8.970.—	4.030.—	5.575.—	800.000.—	980.739.—
אַפּריל	145.210.—	37.600.—	69.787.—	5.679.—	15.687.—	14.028.—	—	287.991.—
מאי	147.210.—	37.600.—	69.787.—	5.679.—	15.687.—	14.532.—	—	290.485.—
סך־הכל	360.799.—	107.200.—	201.349.—	20.328.—	35.404.—	34.135.—	800.000.—	1.559.215.—

ד״ר דוד רויזן

די דערנענטערונג פון דער יוגנט צום יידישן לעבן

אונדזער קהילה קען זיך באַרימען מיט אַ רייכן, אַ קאָליר־פולן יידישן לעבן.

די שול־נעץ וואָס איז אַ כבוד פֿאַרן אַרגענטינער יידנטום, די „עליה״־באַוועגונגען וועלכע שאַפֿן פֿאַזיטיווע חלוצישע דערגרייכונגען, די גרינדונג פון אַרגענטינער „קיבוצים״ אין ישׂראל, די פֿאַרדינסטפולע טעטיקייטן פֿון די פילע הילפס־אינסטיטוציעס, רעליגיעזע אַנשטאַלטן, קלובן אד״גל׳ זיינען דערויף עדות און באַצייכענען אונדזער קהילה פֿאַר דער וויכטיקסטער אין לאַטיין־אַמעריקע.

אָבער, ווי שטענדיק, איז נישט אַלץ גאָלד וואָס גלאָנצט; צום באַדויערן פעלן אויך נישט אין אונדזער קהילה־לעבן קיין טונקעלע שטריכן און צווישן זיי דאַרף מען אי־בערהויפּט אונטער־שטרייכן דעם פאַקט, וואָס אַ גרויסער פּראָצענט קינדער און יוגנטלעכע באַקומען נישט קיין שום יידישע דערציונג.

עס איז געווים פֿיינלעך צוצוזען ווי די אַסימילאַציע שלעפּט אַוועק מיט זיך אַ גרויסן סעקטאָר פון אונדזער יוגנט, דערוויי־טערנדיק זי סיי פון אונדזער קולטור ווי פון ביידע טראַ־דיציאָנעלע שפּראַכן, מיר האָבן, צום באַדויערן, אַ טעות געהאַט, ווען מיר האָבן געמיינט, אַז דער אויפֿקום פון מדינת־ישׂראל וועט זיין אַ באַריערע פֿאַר דעם אַסימילאַציע־פּראָצעס פונעם יונגן יידישן דור.

נישט אַריינגייענדיק אין אַ ברייטערן אַנאַליז פונעם עקזיסטירנדן מצב, קענען מיר אַנ־זוייזן, אין זייער אַלגעמיינע טערמינען, אויף צווי פאַקטאָרן וואָס דערקלערן דעם דערווייטע־רונג־פּראָצעס פון די יוגנטלעכע פונעם יידישן לעבן.

פֿריִער פֿאַר אַלץ איז באַווּסט, אַז זייער יידישער קולטור־באַגאַזש איז פיל קלענער און אַרעמער ווי פון זייערע פאַטערס און זיידעס. די מערהייט פון די יוגנטלעכע באַזיצט נישט מער ווי קנאַפּע באַגריפן פון דער יידישער געשיכטע אַדער יידישער טראַדיציע און מער ווי דער אייפֿער צו די ווערטן פון אונדזער טויזנט־יאָריקער קולטור האָט זיי אַנגערעגט זייער פרייהייטס־ליבע און באַווונדערונג פֿאַרן יידישן רענעסאַנס אין ישׂראל.

אָבער דאָס לעבן האָט זיינע פאַדערונגען און טראָץ דעם וואָס אונדזער יוגנט פילט זיך אידענטיפיצירט מיט מדינת־ישׂראל, האָט זיך אָבער אַ גרויסער טייל געלאָזט אַבסאָרבירן פונעם שטודיום אַדער פון קאַמף פֿאַרן לעבן און נאָר אַ באַגרענעצטער סעקטאָר האָט זיך געווידמעט אינגאַנצן דעם ציוניסטישן מיליטאַנטיזם אַדער דעם אַקטיוון אַנטייל אין אַנדערע קולטורעלע אַדער רעליגיעזע ספערעס פון דער עמיינדע.

עס זיינען אויך דאָ יוגנטלעכע, אינדיפערענטע, וואָס ווערן אַסימילירט נישט מחמת מאַנגל אין יידישן וויסן אַדער מחמת זייער קנאַפּער יידישער קולטור, נאָר פשוט: זיי לאָזן זיך פֿאַר־שלעפּן מיטן שטראָם, באַהערשט פון דער אינערציע, אַדער מחמת מאַנגל פון וועלכן ס׳איז סטימול.

פון דער אַנדערער זייט, איז אויך באַקאַנט אַז די אַנפירונג פון דער מערהייט קהילות און

דער מערהייט פון אונדזערע אינסטיטוציעס ליגט אין די הענט פון אַ דור וואָס גייט אַוועק און וואָס האָט נישט ווער עס זאָל אים פאַרטרעטן. עס איז טאַקע ריכטיק, אַז אין די לעצטע יאָרן מערקט זיך אַ געוויסער פאַרלאַנג צוצוציען יונגע עלעמענטן צו די לייטנדיקע אינסטאַנצן. אָבער דער דור צו וועלכן די יונגטלעכע געהערן, איז אין זיין מערהייט, ווייט פונעם געזעלשאַפטלעכן לעבן און עס איז זייער ווינציק געוואָרן אויף צו פאַראינטערעסירן אים אין דעם. עס געפינען זיך אָפילו אין דער קאָלעקטיוויטעט געוויסע קרייזן, וואָס זיינען ווי צופרידן מיטן אָנהאַלטן די דאָזיקע דערווייטערונג.

סעקרעטאַר פון דעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה, ד״ר יוסף רויזין, דערעפנט די קורסן פון געשיכטע פאַר יוגנטלעכע.

אין פאַרלויף פון אַ סך יאָרן איז גאָרנישט געטאָן געוואָרן אָדער ס׳איז זייער ווייניק געטאָן געוואָרן אויף צו דערציען די טויזנטער יידישע אוניווערזיטאָריער וואָס זיינען דאָ ביי אונדז. און מען מוז אָנערקענען אַז נאָך אָפילו היינט באָט די קאָלעקטיוויטעט זייער ווייניק אַן אָדער זי באָט כמעט ווי גאָרנישט אַן אירע טויזנטער יונגע פראָפעסיאָנאַלן.

דאָס שאָפן פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה אין 1958 איז געווען אַ באַוויזן אַז ענדלעך האָט מען אָנגעהויבן פאַרשטיין די ערנסטקייט פון דעם פראָבלעם און די נויטוועניקייט צו באַהאַנדלען מיט אָנטשלאָסנקייט זיין בהדרגהדיקע לייזונג.

מיר האָבן געוווסט, אַז ס׳וועט זיין נאָיוו צו דערוואַרטן באַלדיקע רעזולטאַטן פון אונדזער אַרבעט צו דערנעענטערן די יוגנט צום יידישן לעבן און צו באַפעסטיקן די שוין עקזיסטירנדיקע יוגנט־גרופירונגען. מיר האָבן געוווסט וועגן וואָס עס האָנדלט זיך און מען האָט געדאַרפט דורכפירן אַ מיזאַמע, סיסטעמאַטישע אַרבעט, אַן אמתע מוראַשקע־אַרבעט.

מיר זיינען אויך געווען איבערצייגט אַז עס לוינט נישט צו זוכן קיין ספעקטאַקולאַרע אוך גראַנדיעזע לייזונגען, וויל צום סוף לאָזן זיי זיך אויס מיט גאָרנישט.

מיר זיינען אויך געקומען צום באַשלוס, אַז צו דער יוגנט קאָן מען נאָר צוקומען אין אירע אייגענע סאָציאַלע ראַמען אין וועלכע זי איז טעטיק, זאָל עס זיין אין ציוניזם אָדער וועלכע אַנדערער קולטורעלער, אָדער סאָציאַלער סביבה.

מיר זיינען געווען איבערצייגט אַז די קהילות דאַרפן נישט שאַפן קיין נייע סטרוקטורן, נאָר אונטערשפּאַרן אין באַפעסטיקן די שוין עקזיסטירנדיקע; סטימולירן אויף אַלע אופנים די טעטיקייטן פון די יוגנט־אָרגאַניזאַציעס און העלפן זיי שאַפן דאָרט ווו זיי עקזיסטירן נאָך נישט.

מיר האָבן אויך געהאַלטן אַז די קהילות דאַרפן איינשליסן אין זייערע פערמאַנענטע טעטיקייטס־פּלענער אינפאָרמאַטיוו און אויפקלערערישע אַרבעט צווישן דער יוגנט, איבערהויפט אין שפּאַניש, די שפּראַך ווָאס זי רעדט און פאַרשטייט. און אויך צוליב פאַרשטענדלעכע טעמים דאַרפן די קהילות אונטערשטיצן די חלוצישע באַוועגונגען, מיטהעלפן די יוגנטלעכע אין אַלע זייערע טעטיקייטן; גרינדן בעקאָס פאַר טעכנישע שטודיומס און פאַרטיפונג פון דער יידישער קולטור, סטימולירן אויסגאָבעס, טעאַטער־פאַרשטעלונגען פון יידיש אינטערעס אאַ״וו.

נאָך פיר יאָר אַקטיוויטעט טעטיקייט, באַגינסטיקט דורך דער פאַרשטענדניש און סטימול פון די קהילה־לייטער און די הויפט־קהילות אין לאַנד, קאָן מען באַהויפטן אַז ס׳איז דער־גרייכט געוואָרן די פאַרווירקלעכונג און ס׳איז דערפילט געוואָרן אַ גרויסער טייל פון די כוונות און ציל ווָאס האָבן אינספּירירט די שאַפונג פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט, ווי עס ווייזט אָן דער באריכט וועגן דעם, פאַרפּענטלעכט אין דעם פנקס. עס זיינען באַזיגט געוואָרן פיל שטע־רונגען מיט וועלכע מיר האָבן זיך אָנגעטראָפן ביים אָנהייב און עס אָנטוויקלט זיך איצט אַ ריי סיסטעמאַטישע טעטיקייטן וועמעס רעזולטאַטן עס זענען זיך אָן יעדן טאָג.

עס דאַרף ספּעציעל אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז א דאָנק דער פאַרמירונג פון א שטאָב מדריכים האָבן אויפגעלעבט אָדער זיך באַפעסטיקט פיל יוגנט־צענטערס, ווָאס האָבן ביז דאָן נאָר פיגורירט נאָמינעל. מ׳האָט דערנענטערט צום יידישן לעבן הונדערטער יידישע יוגנטלעכע ווָאס האָבן געלעבט פולשטענדיק דערווייטערט פון אים. עס ווערן אַרויסגעגעבן אויסגאָבעס פון הויך־קולטורעלן ניוואָ ווָאס ווערן געלייענט און קאָמענטירט אין די יוגנט־קרייזן. עס איז איינגעפירט געוואָרן צו פייערן אין פיל יוגנט־צענטערס קבלת שבת און יידישע ימים־טובים; עס יוערן דורכגעפירט אין פיל פון זיי פּעריאָדישע קאָנפערענצן, טעאַטער־פאַרשטעלונגען אויף יידישע טעמעס אד״גל. עס איז די יוגנטלעכע געגעבן געוואָרן די מעגלעכקייט בייצוזיין סיס־טעמאַטישע קורסן פון דער יידישער געשיכטע און ישראלישער ליטעראַטור, ס׳איז פאַרשפּרייט געוואָרן צווישן זיי דער פאַלקלאָר אין די יידישע און ישראל־לידער. אין סך־הכל; עס איז געטאָן געוואָרן און עס ווערט געטאָן אלדאָס מעגלעכס, כדי צו דערנענטערן די יוגנט צום יידישן לעבן און אַרייַנצוברענגען אין איר דעם יידישן באַווּוסטזיין.

אפשר לוינט זיך צום סוף אויך אָנצווויזן אַז די אָנטי־יידישע געשעענישן אין די לעצטע חדשים האָבן געווירקט ווי א גייסטיק עמאַציאָנעלער שאָק אויף די יוגנטלעכע, איינגעשלאָסן אפילו די ענצלעך דערווייטערטע פונעם יידנטום. און מען באַמיט זיך זיי צו אויפקלערן, אַז נישט דאָס איז דער מאָטיוו פאַר אונדזער שטרעבונג זיך אומצוקערן צום יידישן לעבן. אויף וויפל ס׳איז נאָר מעגלעך וויל מען אין זיי אויפוועקן און אָנטוויקלען א יידישן באַווּוסטזיין, באַזירט אויף די פערמאָנענטע יידישקייט־ווערטן וואָס זיינען נישט אין קיין קעגנזאַץ און ווידער־שפּרעכן נישט זייער צושטאַנד אלס אַרגענטינער און זייער ליבע צום געבוירנלאַנד.

פיר יאָר טעטיקייט פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט איז דער יינגסטער פון די קהילה־אָרגאַניזמען. ער איז נאָך אָפילו קיין פינף יאָר נישט אַלט, ווייל ער האָט אָנגעהויבן זיין סיסטעמאַטישע טעטיקייט ערשט אין יאָר 1959.

די יוגנט־סובקאָמיסיע האָט זיך אין דער ווירקלעכקייט פאָרמירט דעם 18טן אַפּריל 1958. אויסער דעם סעקרעטאָר, ד״ר דוד רויזין האָבן אָנטייל גענומען אין דער גרינדונג־פאַרזאַמלונג און אין די צוויי נאָכפאָלגנדיקע: די ה״ה משה פערלמאַן, ד״ר בערנאַרדאָ לערנער, גרעגאָריאָ זשעלאַזני, יעקב בערקאָוויטש און זלמן גאָטליב.

בעת די ערשטע פאָרזאַמלונגען זיינען באָטראַכט געוואָרן די פאַרשידענע אָספעקטן פונעם פּלאַן וואָס ד״ר רויזין האָט פאָרגעלייגט. דער טעטיקייט־פּלאַן האָט איינגעשלאָסן פאָרשידענע איניציאַטיוועס וואָס האָבן געצילט צו דערנענטערן די יוגנט צום געמיינדע־לעבן און אויפּוועקן איר אינטערעס פאַר די ישׂראל־פראָבלעמען און אירע גרויסע פאַרווירקלעכונגען.

צו דעם צוועק האָט מען געפּלאַנט דורכצופירן א גרויסן שריפּטלעכן קאַמפּיין צווישן דער יוגנט; די אויסגאָבע פון א ווערק פון גרויסן גייסטיקן אינטערעס פאַר די יוגנטלעכע; שאַפן א בעקע אויף פראָפעסיאָנעלער השתלמות אין ישׂראל; אויסבילדונג און פערפעקציאָנירונג פון אדמיניסטראַטיוון באַאַמטע; שאַפן פאַרבינדונגען מיט אַלע יוגנט־אינסטיטוציעס; קאָאָרדינאַציע מיטן קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער קהילה; סטימולירן די כאָראַלע און טעאַטראַלע טעטי־קייטן צווישן די יוגנטלעכע אד״גל.

צו דער זעלבער צייט האָט מען געמוזט אין אַכט די נויטוועניקייט צו העלפן און סטי־מולירן די שוין עקזיסטירנדע יוגנט־גרופּירונגען, איבערהויפּט פון חלוצישן כאַראַקטער.

די אַלע איניציאַטיוועס זיינען געוואָרן אָנאַליזירט און באַטראַכט און אָנגעהויבן פאַרווירק־לעכט צו ווערן שטופנווייז, לויט די אומשטענדן. איצט נאָך דריי יאָר אָנגעשטרענגטער ארבעט קאָן מען באַהויפּטן אז עס האָט זיך איינגעגעבן צו דורכפירן א גרויסן טייל פון די איניציא־טיוועס זיין צוגעבן צו זיי אייניקע אָנדערע נישט־וויניקער וויכטיקע, צו דער טעטיקייט פון דער יוגנט־קאָמיסיע.

די דאָזיקע טעטיקייט איז געווען אָריענטירט אין צוויי ריכטונגען: סטימולירן, פון איין זייט, די טעטיקייט פון דער אָרגאַניזירטער יוגנט און פון דער צווייטער זייט, אָרויסרופן די שאַפונג פון גרופּירונגען פון די יוגנטלעכע וואָס זיינען דערווייטערט פונעם יידישן לעבן, כדי צו דערנענטערן זיי צום יידנטום און צו דער געזעלשאַפטלעכקייט.

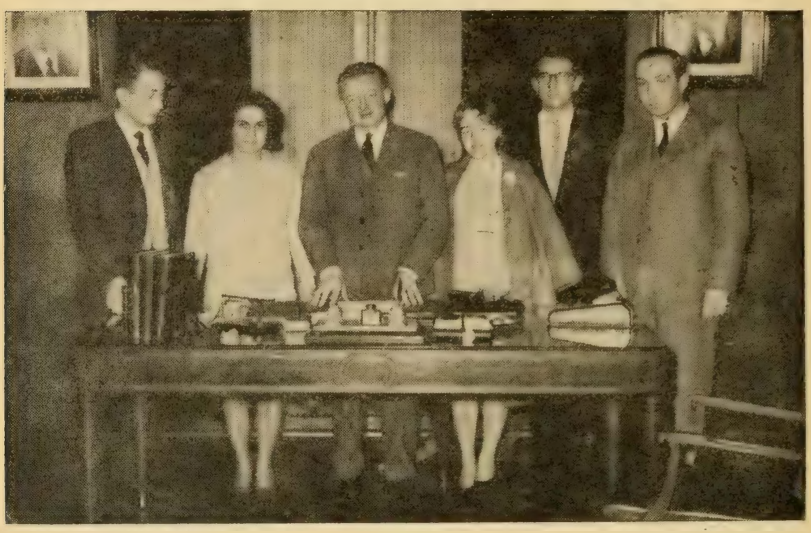
די אָרגאַניזירטע יוגנט

די אָרגאַניזירטע יוגנט שטעלט מיט זיך פאַר צוויי אָנטשיידענע סעקטאָרן: אייגער מיט א קלאָרער ציוניסטישער אָריענטאַציע, דער אָנדערער — פון א ריין קולטורעלן, כאַראַקטער. אָדער ספּאָרטיוון כאַראַקטער. ביידע סעקטאָרן זיינען געהעריק סטימולירט געוואָרן.

די חלוצישע באַוועגונגען

ס׳איז גאָנץ פֿאַרשטענדלעך, אַז אינעם יוגנטלעכן ציוניסטישן סעקטאָר שטייען אין דער ערשטער ריי די חלוצישע באַוועגונגען מיט זייערע אייגענע אָרגאַניזאַציעס: „תנועות", „קנים" אוך „הכשרות".

נעמענדיק אין אַכט זייערע קנאַפּע מיטלען און וועלנדיק סטימולירן און פֿאַרגרעסערן זייער אַקטיוויטעט האָט די בוענאָס־אײַרעסער קהילה דורכגעפֿירט אָ ריי איניציאַטיוועס וועלכע דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט רעקאָמענדירט.

דער ראש־הקהל ד״ר ט. קאַמענשטיין מיט אָ גרופּע ייִדישע סטודענטן פון בראָזיל (יאָר 1960).

צווישן זיי דאָרף מען פֿאַרצייכענען פֿאָלגנדיקע:

א) ס׳איז באַשטימט געוואָרן אָ צושטייער פון 20 פּעזעס טעגלעך אויף דער אויפֿהאָלטונג פון יעדן יוגנטלעכן וועלכער מאַכט דורך אָ קורס פון אַגריקולטורעלער צוגרייטונג אין די „הכשרות".

ב) ס׳זיינען אויך באַשטימט געוואָרן באַדייטנדע סומעס כדי די בעסערע עלעמענטן אין די „הכשרות" זאָלן קענען פֿאָרן קיין ישׂראל און דאָרטן פֿאָרזעצן די פֿערפֿעקציאָנירונג־קורסן, פֿאַרפֿליכטנדיק זיך אָבער צו דינען אַלס אינסטרוקטאָרן נאָך זייער אומקערן זיך אין לאַנד.

ג) ס׳איז באַשטימט געוואָרן אָ בייטראָג פון 50 % צו דעם סכום וואָס די ייִדישע אָגענץ שטייערט ביי פֿאַר די אינסטרוקטאָרן פון די חלוצישע באַוועגונגען. די דאָזיקע ביישטייערונג וואָס איז אין 1959 געווען פון 1.250 פּעזעס, איז פֿאַרטאָפּלט געוואָרן אין יוני 1962, צוליב דער גרויסער פֿאַרטייערונג פון די לעבנס־מיטלען. פון דאָן באַקומט יעדער איינער פון די „מדריכים" אין די חלוצישע באַוועגונגען אָ חודשלעכע סובסידיע פון 2.500 פּעזעס און ס׳איז אויך געגעבן געוואָרן 1.200 פּעזעס די מדריכים וואָס האָבן ביז איצט נישט באַקומען קיין אונטערשטיצונג. אויף דעם פֿאַרבריכט איצט די קהילה מאַנאַטלעך 203.500 פּעזעס.

ד) די קהילה האָט אויך מיטגעהאָלפן צו אָרגאַניזירן פאַר די יוגנטלעכע אין די „הכשרות" קורצע קירסן צום ייִדישער געשיכטע, זי האָט דערמעגלעכט דאָס סיסטעמאַטישע לערנען העברעיִש און דאָס וויסן פילמען פון די פאַרשיידענע אַספּעקטן פון דער ערד־אָרבעט אין ישראל.

ה) די קהילה האָט אויך באַשטימט אין די לעצטע יאָרן באַדייטנדע באַשטייַערונגען אויף צו פֿאַרדיכטן די געבידעס און די פאַרשידענע אינריכטונגען אין די הכשרות, כדי די יוגנט־לעכע זאָלן קענען אָנטוויקלען נאָרמאַל, אָן שטערונגען, זייערע אָרבעטן אין די פאַרשידענע טעטיקייט־צווייגן, ווי: גאָרטן, פרוכט־בויימער, הינער־צוכט, קו־שטאַל אאז"ו.

ו) דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט קאָאָרדינירט זיין טעטיקייט מיט דער ציוניסטישער יוגנט־קאָנפעדעראַציע, ברית ארגונים חלוציים און מחלקת הנוער והחלוץ פון דער ייִדישער אַגענטור.

ז) אויך האָט די קהילה מיטגעהאָלפן מיט אַלץ וואָס זי איז געווען בכח דער יוגנט־עליה און ס'איז שוין געווארן א טראַדיציע דאָס געזעגענען די עולים אין איר זיצונג־זאָל.

געזעגענונג פון א גרופע יוגנטלעכע עולים (1960).

די אוניווערזיטעטן יוגנט

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט געווידמעט ספּעציעלע אויפמערקזאַמקייט צו דערנענטערן די אוניווערזיטעטן יוגנט צום ייִדישן לעבן. באַלד נאָך זיין אָנטשטייונג האָט ער געהאָט צוזאַמענקונפטן מיט די אָנפירער פון די פאַרשידענע אוניווערזיטעטן גרופירונגען פון דער הויפטשטאָט, באַמיִנדיק זיך צו קאָאָרדינירן זייער טעטיקייט און פאַרלייכטערן זייער אויסבריי־טערונג אין דער גרויסער אוניווערזיטעטן מאַסע.

צו דעם צוועק האט די קהילה אסיגנירט דעם „סענטראַ אוניווערסיטאַריאַ סיאַניסטאַ" אַ מאַנאַטלעכע ביישטייערונג, און צו דער זעלבער צייט דערמוטיקט מיט איר מאַראַלישער און מאַטעריעלער מיטהילף די אויספרייטונג פון זיין טעטיקייט אינעם אינערן פון לאַנד. נאָך אַ פאַרשטאַרקטן אויפקלערונגס־קאַמפיין האָבן זיך געגרינדעט אוניווערזיטעט־צירקלען אין יוניסטישע קרייזן אין די שטעט פון דער רעפובליק: ראָזאַריאָ, קאַרדאָבאַ, סאַנטאַ־פע, פאַראַנאַ, באַהיַא־בלאַנקא אאז״ו. זיי האָבן זיך פאַרבונדן אין איין צענטראַלער קאָנפעדעראַציע („פוסא": פעדעראַסיאָן אוניווערסיטאַריאַ סיאַניסטאַ ארכענטינא) מיט דער צענטראַלע אין בוענאָס־אייראס.

קולטורעלע, סאָציאַלע און ספּאָרטיווע אָרגאַניזאַציעס

איינע פון די הויפט־אויפגאַבעס פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט איז געווען צו באַפעסטיקן די אינערלעכע אָרגאַניזאַציע פון די פאַרשיידענע יוגנט־גרופירונגען, וואָס האָבן ביז דאָן עק־זיסטירט בלויז נאָמינעל. ווי נאָר מען האָט געקראָגן אַ מדריך, האָט ער אָנגעהויבן די פעריאָ־דישע באַזוכן אין די פאַרשיידענע צענטערס, באַצווועקנדיק צו באַנייען זייער טעטיקייט און אריענטירן זיי אין נאַציאָנאַל־קולטורעלן יידישן גייסט.

ס׳איז קלאָר, אַז אָוא אינטענסיווע אַרבעט צווישן די יוגנט־גרופן וואָלט נישט געווען מעג־לעך אָן אַ שטאַב פון אַקטיוויסטן און פעיקע מדריכים. דאָס איז געווען נאָך מער נייטיק, ווייל דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט זיך אָנגעצייכנט אלס נאָרמע נישט אַרויפצוצווינגען קיין קריטער־יומס, נישט קיין אַרבעטס־פלענער וועלכן ס׳איז צענטער, נישט צוגעבן קיין פונקציעס וואָס עס פירן אויס אָנדערע אינסטיטוציעס. פון דאָנען — די דרינגלעכע נויטוועניקייט צו שאַפן אַ שטאַב פון גוטע, קאָמפּעטענטע מדריכים אויף צו אָנטוויקלען אַ פרוכטבאַרע אַרבעט.

אין 1961 האָט דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט געהאַט פאַר דער דאָזיקער אויפגאַבע נישט מער ווי ציווי מדריכים און דאָך האָט ער דערגרייכט באַדייטנדע דערפאָלגן, ווי ס׳האָט זיך אַרויס־געוויזן ביי דער פאַרזאַמלונג פון כמעט אַלע יוגנט־גרופירונגען פון הויפטשטאָט און גרויס בוענאָס־אייראס אָרום אירן געמיינזאַמען טיש.

ס׳קען אויסזען אומגלויבלעך, אָבער ס׳איז אַ פאַקט, אַז נישט אַלע קולטורעלע, סאָציאַלע און ספּאָרטיווע יוגנט־אָרגאַניזאַציעס האָבן אַריינגטרט זייער אַקטיוויטעט אין יידיש־נאַציאָ־נאַלן גייסט. נישט אַלע האָבן אפילו אַרויסגעווויזן אינטערעס פאַר די הויפט־מאַניפעסטאַציעס פון דער יידישער קולטור און אין אייניקע פאַלן נישט פאַרבאָרגן אַ געוויסע סימולירטע שנאה צו זיי, אָדער איבערראַשנדע אומפאַרשטענדעניש פאַר דער ישראל־ווירקלעכקייט.

ס׳איז קלאָר אַז דאָס איז אַ רעזולטאַט פון אַ גענצלעכער אומווייסנהייט פונעם יידישקייט מהות, פונעם פעלן פון יידישער קולטור און מאַנגל אין אינפאָרמאַציע וועגן די פונדאַמענטאַלע פראָבלעמען פון דעם געמיינדע לעבן.

דערפאַר איז זייער וויכטיק די אויפקלערונג־טעיקייט וואָס עס האָבן געדאַרפט דורכפירן די מדריכים.

אָבער ס׳איז געווען און עס איז פאַראַן נאָך אַ יידישער יוגנט־סעקטאָר וואָס נייטיקט זיך נאָך מער אין דער אויפקלערנדיקער אַרבעט, און דאָס זיינען די פיל הונדערטער, אָדער טויזנ־טער יוגנטלעכע וואָס געהערן נישט צו קיין אָרגאַניזאַציע, צו קיין באַוועגונג און געפינען זיך אין דער ווירקלעכקייט אָפגעזונדערט פון דער געזעלשאַפט. עס אינטערעסירט זיי נישט קיין יידיש פראָבלעם, זיי לעבן נישט און אַקטוירן נישט צווישן יידן; דאָס זיינען אָפגעפאַלענע צווייגן פונעם יידישן לעבנס־בוים, איבער דערוויידערנדע אומשטענדן אָדער איבער דער זאָרגלאָזיקייט פון די עלטערן אין באַזוג צו דער יידישער דערציונג.

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט אָנגעצייכנט אייניקע ריכטליניעס צו דערנענטערן די דאָזיקע עלעמענטן צו עפעס אַ יידישער קערפערשאַפט, כדי מיט דער צייט אויסצווירקן זייער אומקערן זיך צום יידנטום. עס איז נישט קיין לייכטע אויפגאַבע; אויך קען מען נישט שטרעבן,

אַז זי זאָל זיך תיכף פֿאַרווירקלעכן, אָבער עס זיינען געמאַכט געוואָרן אייניקע צופּרידנשטעלנדע טריט און מען גייט אָן אין דער ריכטונג מיט דער צוזאַמענאַרבעט פונעם מדריכים שטאַב.

מדריכים־שטאַב

מיר האָבן שוין אָנגעוויזן די וויכטיקייט פון אַ גרופּע מדריכים וואָס זאָלן באַזאָרגן רעגל־מעסיק די צענטערס וואָס נייטיקן זיך אין טעכנישער אָנפּירונג און דיסציפּלין אין זייער אַרבעט. דערפֿאַר האָבן מיר זיך באַמיט אַזאַ גרופּע צו פֿאָרמירן, איבערהויפּט פון די יוגנטלעכע וואָס באַזיצן אַ גרינטלעכע יידישע צוגרייטונג, ד״ה: יוגנטלעכע וואָס האָבן דורכגעמאַכט דעם סע־מינאַר, אַדער אָן אַנדער יידישע מיטלשול, אַדער דעם מדריכים־קורס אין ירושלים.

עס מוז אונטערגעשטראָכן ווערן אַז די קהילה־לייטונג האָט מיט פיל פֿאַרשטענדעניש אונ מיטהילף פֿאַר דער זאַך, אויטאָריזירט אין אַפּריל 1962 די געהערטיקע באַשטימונגען. אַזוי האָט זיך פֿאָרמירט דער מדריכים־קאָדער אין באַשטאַנד פון צען יוגנטלעכע.

באַלד נאָך דעם ווי ער האָט זיך צוזאַמענגעשטעלט האָט ער גלייך אָנגעהויבן זיין טעטי־קייט, אָריענטירט אין דריי מיטווירקנדיקע ריכטונגען:

א) באַפּעסטיקן די אינערלעכע אָרגאַניזאַציע פון די פֿאַרשיידענע גרופּירונגען וואָס האָבן ביז דאָן נאָר עקזיסטירט נאָמינעל. צוגעווויזענ זייערע מיטגלידער צו באַזונדערע אונ סיסטעמאַטיש זייער צענטער און מיטאַרבעטן אין זייַנע קולטורעלע און סאָציאַלע טעטיקייטן.

ב) פֿאַרשפּרייטן דאָס יידישע און ישראל־געזאַנג אין אַלע צענטערס; שאַפֿן ווו עס איז נאָר מעגלעך כאָרן. צוליב דעם האָבן מיר באַשטימט אַלס אייניעם פון די מדריכים ווי אַ מוזיק־לערער, ספּעציאַליסט אין כאָר־געזאַנג.

ג) פֿאַרשפּרייטן די ישראלישע טענץ אין אַלע צענטערס, צוליב דעם זיינען באַשטימט גוואָרן צווישן די מדריכים צווי מיידלעך, ספּעציאַליזירט אין די טענץ.

איבערהויפּט האָט יעדער אינער פון די מדריכים געדאַרפט מיטאַרבעטן אין דער אַלגע־מיינער אויפגאַבע און קאָאָרדינירן די טעטיקייט אין די צענטערס פון יעדער געגנט אין דעם קעגנזייטיקן אויסטויש פון רעדנער, מוזיק, כאָרן, טענץ, אַנסאַמבלעס, אאַז״וו.

אַנקעטע

כדי מעגלעך צו מאַכן דעם קולטורעלן, סאָציאַלן און ספּאָרטיוון אויסטויש צווישן די פֿאַר־שיידענע יוגנט־אָרגאַניזאַציעס וועלכע האָבן אָרטיסטישע עלעמענטן, רעדנער, כאָרן, פילאָדרא־מאַטישע קאָדרען אאַז״וו, האָבן די מדריכים אָנגעהויבן צו מאַכן אַן אָנקעטע וואָס האָט געדאַרפט באַקאָמט מאַכן די פֿאָלגנדע אינפֿאָרמאַציעס:

א) וויפל מיטגלידער ציילט יעדער אַנשטאַלט אין זיין קלאַסיפיצירונג, לויט עלטער אונ קאַטעגאָריע;

ב) דער גרינדונג־דאָטום, אונ די אויפגאָבן אונ צילן פונעם צענטער;

ג) אַ קורצן באַריכט פון די טעטיקייטן פון יעדן צענטער פֿאַר די יאָרן 1961־1960;

ד) די רעדנער און לעקטאָרן וואָס זיי האָבן און וועלכע וואָלטן געקענט אַקטוירן אויף פֿאַרזאַמלונגען אַדער עפּנטלעכע אַקטן אין אַנדערע אָרגאַניזאַציעס;

ה) אויב זיי האָבן אַ טעאַטער־קרייז, ווער זיינען זייַנע מיטגלידער, ווערק וואָס זיי האָבן פֿאָרגעשטעלט, וועלכע גרייטן זיי צו און אין וועלכער שפּראַך: שפּאַניש, יידיש אַדער העברעיש;

ו) אויב ס׳עקזיסטירט ביי זיי אַ כאָר, וויפל אָנטיילנעמער, ווער דיריגירט אים און זיין רעפּערטואָר: אין יידיש, שפּאַניש און העברעיש;

ז) אויב ס׳איז דאָ אין צענטער אַ טאַנץ־אַנסאַמבל פון ישראלישע טענץ, וויפל מיטגלי־טיליקטע זיינען דאָ אין אים און וועלכע טענץ זיי אינטערפּרעטירן;

ח) אויב זיי פֿאַרנעמען זיך מיט ספֿאָרטיוועז איבונגען, באַריכטן אין וועלכע אופן צי זיי האָבן אָנטייל גענומען אָדער קאָנען אָנטייל נעמען אין פֿאַרמעסטן;

ט) צי זיי האָבן אַן אייגענע ביבליאָטעק, וויפֿל ביכער פֿאַרמאָגט זי און אין וועלכע שפּראַכן און צי אינטערעסירט זיי, אָדער האָבן זיי די מעגלעכקייט פון אַ ביכער־אויסטויש מיט אַנדערע יוגנטלעכע ביבליאָטעקן.

די באַקומענע אינפֿאָרמאַציעס האָבן מעגלעך געמאַכט צו קאָנדענסירן די טעטיקייט אין די צענטערס פון גרויס בוענאָס־אײַרעס. די דירעקטע, פֿערזענלעכע מיטאַרבעט פון די מדריכים מיט די יוגנטלעכע פירער האָט פיל מיטגעהאָלפֿן צו פֿאַרשטענדיקן זיך און צו אויפקלערן פיל געמיינזאַמע פּראָבלעמען.

די פּייערונג פון ישראלס בר־מצוה־אָר. לחיים אין קהילה לכבוד די צוויי בר־מצווהניקעס וואָס האָבן זוכה בגורל געווען צו מאַכן אַ רייזע קיין ישראל.

אַרום אַ געמיינזאַמען טיש

עס־אַרף אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז לויט דער איניציאַטיוו פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט זיינען פֿאַרגעקומען צווישן די יוגנטלעכע אייניקע זייער וויכטיקע צוזאַמענקומען.

נאָך פיל באַמיונגען איז צושטאַנד געקומען דער ערשטער פון זיי, עס איז געלונגען צוזאַמענצובערענגען אַרום אײַן געמיינשאַפֿטלעכן טיש די פֿאַרטרעטער פון אַזעלכע פֿאַרשיידנאַרטיקע אַנשטאַלטן, ווי די ציוניסטישע יוגנט־קאָנפֿעדעראַציע בני ברית, קלוב נאַוטיקאָ הכח, ציוניסטישער אוניווערזיטאַרער צענטער (קוס), יוגנט־דעפּאַרטאַמענט בייַ דער יידישער אַגענטור, רמה, אַרגענטינער פעדעראַציע מכבי, חזית הנוער, קאָאַרדינירקאָמיטעט פון אַפֿאַרטיישע צענטערס. ספֿרדישע יוגנט אד"גל.

אט די ערשטע פֿאַרזאַמלונג האָט געבראַכט נאָך זיך פיל אַנדערע, אריענטירט אין אַ טאָפּלטן ציל: צו אַרגאַניזירן דעם אַרגענטינער אָנטייל אין דער ערשטער יִידישער קאָנווענץ אין לאַטיין־אַמעריקע, פֿאַרגעקומען אין מאָנטעווידעאָ אין יאָר 1961, און דער צווייטער — צו שאַפֿן אַן אַלגעמיינע קאָנפעדעראַציע פון אַלע יִידישע יוגנט־גרופֿירונגען אין דער הויפּטשטאָט, גרזיס בוענאָס־אַיירעס און אינלאַנד.

די דאָזיקע אָקציע וואָס דער יוגנט־דעפֿאַרטאַמענט האָט אונטערגענומען האָט געבראַכט צו דער שאַפֿונג פון דעם יִידיש־אַרגענטינער יוגנט־ראַט, וואָס הייבט אָן צו אָנטוויקלען זיין טעיקייט מיט דער מיטהילף און אויפזיכט פון אַלע יוגנט־סעקטאָרן.

ער האָט גלייך אונטערגענומען סיסטעמאַטישע און רעגלמעסיקע צוזאַמענקומען פון די יוגנטלעכע פֿאַרשטייער וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן אונטער אונדזער אויפזיכט אין דעם זיצונג־זאָל פון דער קהילה, דעם 4טן אַפּריל 1962.

די וויכטיקייט פון דעם צוזאַמענקום באַשטייט נישט נאָר אין דער צאָל פון די אָנטייל־נעמער, נאָר אין דער אויפריכטיקייט מיט וועלכער יעדער איינער פון זיי האָט זיך אויסגעדריקט וועגן די פֿאַרשיידענע פּראָבלעמען פֿאר וועלכע זיי זיינען געשטאַנען, אָדער געזוכט אַ לייזונג פֿאר די צענטערס און די פּעדעראַציע וואָס זיי האָבן פֿאַרגעשטעלט.

מען דאַרף אונטערשטרייכן אז אויף דער פֿאַרזאַמלונג זיינען געווען פֿאַרטרעטן מער פון צוואַנציק יוגנט־גרופֿירונגען וואָס ציילן אַ מיטגלידערשאַפט פון אַרום 5.000 יוגנטלעכע.

עס זיינען געווען פֿאַלגנדע צענטערס:

יוגנט־צענטער פון בית־עם „מדינת ישראל";

חזית יוגנט־פֿראָנט (אסיבא — בית־ישראל — ס. י. ב. — נ. ס. י. — וויזשאַ באַשעפֿטער — למרות הכול);

צענטער „מאַקס נאָרדוי";

אחים (מאַר דעל פּלאַטאַ);

צענטער „נחום סאָקאָלאָוו";

א. ה. א. ס. שלום;

מכבי הצעיר;

בית־עם „יוסף שפּרינצאק";

סענטראַ כוועניל אירסראַעליטאַ הגנה פון וויזשאַ דעוואָטאַ;

סירקולאָ קולטוראַל אירסראַעליטאַ פון לאָמאַס דעל פּאַלאָמאַר;

סענטראַ כוועניל אירסראַעליטאַ ד"ר הערצל — שולע תל־אביב;

לוחמים;

אַרגענטינער ספּרדישער אַטלעטישער קלוב;

אַטענעאָ אירסראַעליטאַ אַרכענטינאַ פון לאָמאַס דע סאַמאָראַ;

סענטראַ כוועניל קדימה פון קילמעס.

די באַהאַנדלטע טעמעס אויף דער פֿאַרזאַמלונג זיינען געווען פון אַ זייער פֿאַרשיידנאַרטיקן כאַראַקטער. עס איז אונטערגעשטראָכן געוואָרן דאָס פּעלן פון דידאַקטישע און דערציִעריש־אויסגאַבעס, מאַנגל פון קינאָמאַטאָגראָפֿישע פילמען וועגן ישראל און דאָס פעלן פון ביב־ליאָטעקן מיט ביכער אויף יידישע טעמעס, ווי אויך דאָס פעלן פון באַקוועמלעכקייטן אין גע־וויסע לאָקאַלן. עס זיינען אויך געווען אַזעלכע וואָס האָבן אָנגעוויזן אויף געוויסע קרייזן וואָס רעדן וועגן דערנעענטערן די יוגנט צום געזעלשאַפֿטלעכן לעבן אָבער זיי לייגן טויזנטערליי שטע־דונגען בייַם אָנטוויקלען אַ סיסטעמאַטישע טעטיקייט אין דער הינזיכט. עס איז גערעדט גע־וואָרן וועגן דער נויטוועניקייט צו באַזאָרגן די צענטערס מיט רעדנערס וואָס זאָלן אינטע־רעסירן די יוגנט אויף פון ספּעציאַליסטן אויף צו לערנען ישראל־טענץ און לידער. אין איין זאַך האָבן זיך אַלע געאייניקט: אַז די יוגנט־גרופּעס נייטיקן זיך אין אַ פערמאַנענטער מיט־אַרבעט פון אַ מדריך.

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט אויך צונויפגערופן אַן אָנדער וויכטיקע פֿאַרזאַמלונג פון דעלעגאַטן פון יוגנטלעכע אינסטיטוציעס, כדי צו גרינדן אַ פּעדעראַציע פון ייִדישע ספּאָרטיווע קערפּערשאפֿטן. די פֿאַרזאַמלונג איז פֿאָרגעקומען דעם 19טן יולי, מיטן אָנטייל פון פֿאָרשטייער פון 23 צענטערס און פּעדעראַציעס.

נאָך פיל באַמיונגען איז געשטיגן אין אַ מערקבאַרער פֿאָרעם די צאָל פון די אָנגעשלאָסענע קערפּערשאפֿטן, ענדגילטיק האָט זיך קאָנסטיטוירט די נייע קערפּערשאפֿט אונטערן נאָמען פּעדיבא (פּעדעראַציע פון ייִדישע ספּאָרטיווע אַנשטאַלטן אין בוענאָס־איירעס). עס דאַרף אונטערגעשטראָכן ווערן אַז אויסער איר שטרעבן צו אַן אינטערראַלער אַנטויקלונג פון דער פיזישער, מאָראַלישער און גייסטיקער קולטור פון די מיטגלידער פון די אָנגעשלאָסענע אינסטיטוציעס, דאַרף די נייע פּעדעראַציע „קעמפֿן פאַר אַ רעאַלער דערנעטערונג פון דער ייִדישער יוגנט צו דער מדינת־ישׂראל, פֿאַרשפּרייטנדיק די ייִדישע און ישׂראלישע קולטורעלע ווערטן". די סטאַטוטן שטעלן אויך פעסט אז קאָנסטרוּעטן מיט דער ייִדישער טראַדיציע, וועט די פּעדעראַציע נישט אויפנעמען די ספּאָרטיווע פֿאַרמעסטן אין די שבתים אָדער אָנדערע ייִדישע געדענק־טעג.

דאָס וויזט אָן אז אין די לעצטע פּאָר יאָר איז געמאַכט געוואָרן אַ גרויסער שריט פֿאָרויס אין דער געזעלשאַפטלעכער אָרגאַניזאַציע פון דער יוגנט.

עס דאַרף אויך באַמערקט ווערן אַז פון מיטן 1962 האָט זיך אָנגעהויבן אַרויסצוויזן אַ באַדייטנדע דערנעטערונג צו די ייִדישע אינטערעסן, אפֿילו פון קריזן, געגנצלעך דערווייטערטע פונעם ייִדישן לעבן. דאָס איז געשען, צום באַדויערן, נאָך דעם ווי די אָנטיסעמיטישע אַקטואַציע האָט אויפגערודערט אונדזער לאָנד.

אויפקלערונגס־מאַטעריאַל

מיט דעם איז אויך צו דערקלערן דעם אינטערעס פון די יוגנטלעכע פאַר אַ סעריע מאַטעריאַלן וואָס דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט זיי לעצטנס צוגעשטעלט. צווישן די לייַען־מאַטעריאַלן איז ווערט צו באַצייכענען פאָלגנדע:

1) Carta a nuestros amigos los argentinos (sobre el caso Adolf Sichman) אַ בריוו צו אונדזערע אַרגענטינער פרייַנד (ווענן דעם פאַל אייכמאַן) פון שמואל שניצער, פון דער נאַכמיטיק־צייטונג „מעריב" פון ישׂראל.

2) Adolf Eichman (עדות פון רודאָלף העס) אַרויסגעגעבן פון אידישען וועלט־קאָנגרעס.

3) Puntos de vista שטאַנדפונקטן (וועגען פאַל אייכמאַן).

4) Principios elementales de derecho internacional en que se basa el proceso Eichman. די עלעמענטאַרע פּרינציפּן פון אינטערנאַציאָנאַלען רעכט אויף וועלכע עס באַזירט זיך דער אייכמאַן־פּראָצעס.

5) La Iglesia Católica se define אַרויסגעגעבן פון אידישען אַרגענטינער אינסטיטוט.

6) La ciencia investiga el antesimitismo (די וויסנשאַפט פֿאָרשט אויס דעם אַנטיסעמיטיזם), אַרויסגעגעבן פונם אידישען אַרגענטינער אינסטיטוט פון קולטור און אינפֿאָרמאַציע.

אייניקע פון די אויסגאַבעס האָבן אַרויסגעבראַכט היציקע דיסקוסיעס אין די יוגנט־צענטערס, צוגרייטנדיק אזוי אָרום די נייטיקע גייסטיקע אַטמאָספֿער, כדי צו לייענען און פֿאַרשטיין אַנדערע ווערק.

די אויסגאָבעס פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט

צופֿאַסנדיק זיך צו דער נויטוועندיקייט צו באַזאָרגן די יוגנטלעכע פירער מיט פּאַסיקן מאַטעריאַל אויף צו אָנטוויקלען אַ סיסטעמאַטישע קולטורעלע טעטיקייט, האָט דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט אונטערגענומען צו אַרויסגעבן אַ ריי פּובליקאַציעס וואָס זיינען אויפגענומען געוואָרן אין אַלע קרייזן מיט אַ מערקבאַרן אינטערעס. מען איז אויסן געווען, אויפן ערשטן פּלאַץ, צו שאַפן ביי די יוגנטלעכע די געווויינהייט צו פייערן דעם שבת אין די דערמאָנונג פון די גרויסע ימים־טובים און ייִדישע היסטאָרישע דאַטעס.

די קהילה־פאַרוואַלטונג געזעגנט אַ גרופּע עולים צו זייער אָפּפאָרן קיין ישראל.

דערפאָר איז די ערשטע פון די אויסגאָבעס געווען געווידמעט קבלת שבת. אזוי הייסט זי און אָנטהאַלט נישט נאָר אַ פולע אויפקלערונג פון דעם וואָס האָט באַטייט און עס באַטייט נאָך איצט די שבת־טראַדיציע אינעם ייִדישן לעבן, מיטן גאַנצן צויבער פון איר פּאָעזיע און הייליקייט, נאָר אויך געניוע אָנווייזונגען ווי צו אָרגאַניזירן דעם קבלת שבת אין די יוגנטלעכע צענטערס.

די צווייטע פּובליקאַציע הייסט שבועות־ל"ג בעומר; די דריטע — הערצל־ביאַליק; די פערטע איז אַ שירון, וואָס אָנטהאַלט אַ צוואַנציק ייִדישע און ישראלישע לידער מיט מוזיק, דעם אַריינגעלן טעקסט, טראַנסקריפּציע און איבערזעצונג אין שפּאַניש; די פינפטע — די גרויסע ייִדישע ימים־טובים (ראש־השנה און יום־כיפור).

די אַלע אויבן־דערמאָנטע פּובליקאַציעס זיינען אַרויסגעגעבן געוואָרן אונטער דער אייפּזיכט פונעם פּראָפּ' לאַזאַרא שאַלמאַן, דירעקטאָר פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט.

וויטער, כדי צו באַקאַנט מאַכן דער יוגנט און אַנדערע קרייזן וועגן דער טראַנסצעדענ־

טאָלער טעטיקייט פון דער ייִדישער קהילה פון בוענאָס־אירעס, האָט מען אַרויסגעגעבן אַ צוויי־שפּראָכיקע בראָשור (ייִדיש און שפּאניש) וווּ עס ווערן אַרויסגעבראַכט די דעמאָקראַטישע יסוֿדות אין דער אַרגאַניזאַציע פון דער געמיינדע און די פילפאָכיקע פונקציעס וואָס די קהילה פירט אויס.

קבלת־שבת

עס איז זייער אָנגענעם צו באַצייכענען אַז עס איז פאַרווירקלעכט געוואָרן אין איר גרעסטן טייל די אָפּיראַציע פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט אַז דער קבלת־שבת זאָל זיך איינבירגערן אין די יוגנט־צענטערס און זאָל געפּייערט ווערן מיט גייסטיקער ווירדיקייט. אין מער פון 30 יוגנטלעכע גרופּירונגען איז עס איינגעפּירט געוואָרן אָלס אַ וועכנטלעכער אָקט און עס איז אויסער יעדן ספק אַז די קבלת שבת פייערונג דינט ווי אַ גוטער אָנהייב פון דער יוגנט דערנענטערונג צו דער ייִדישער גייסטיקייט.

אַנדערע דערמאָנונגען

מען דאַרף אויך באַצייכענען אַז אין פּיל צענטערס איז הייַ־יאָר 1962 געפּייערט געוואָרן דער יום־טוֿב פּסח, אַרגאַניזירנדיק ביי זיך אין אייגענעם אָמביענט אַ דרישן סדר; אויך האָט מען אין אייניקע איינגעאָרדנט דערמאָנונגס־אָקטן פונעם יום־טוֿב שבועות און אין פּיל פון זיי הערצל־ביאַליק־פּייערונגען.

אַ קורס פֿון ייִדישער געשיכטע

וועלנדיק דערמעגלעכן פאַר דער ייִדישער יוגנט פון דער הויפּטשטאָט און אָנפירער פון יוגנט־צענטערס דורכצומאַכן אַ סיסטעמאַטישן קורס פון ייִדישער געשיכטע, האָט דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט געקראָגן די מיטאַרבעט פון אַ קוואַליפּיצירטער גרופּע פון ספּעציאַליסטן אין דער מאַטעריע, האָט צוגעגרייט אַ פּראָגראַם פאַר צוויי יאָר, וואָס וועט דורכגעפירט נאָרמאַל, מיט אַ צאַלרייכער אָנוועזנהייט פון תלמידים.

דער ערשטער קורס — פולשטענדיק דורכגעמאַכט אין 1961 — האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַן אריינפיר־קלאַס צום שטודיום פון דער ייִדישער געשיכטע פון פּראָפעסאָר לעאָן דוכאָווני, וואָס האָט געדעדט וועגן די צוויי גרויסע ייִדישע היסטאָריקער: גרעץ און דובנאָוו.

דער פּראָגראַם פון ערשטן קורס האָט אַרומגענומען די אָנטיקע עפּאָכע (ביבלישער פּער־יאָד) און די גריכיש־רוימישע מיט דער תלמודישער עפּאָכע (דער נאָכביבלישער פּעריאָד). עס האָבן אים אָנטוויקלט די פּאָלגנדע לעקטאָרן: ה׳ משה שענדעריי, פּראָפּ׳ בערנאַרדאָ גאָרעליק, אינזש׳ שלמה ראָזענבערג, ה׳ מאָרקאָס עדערי, ד״ר קאַנראַדאָ פּ. וועלער און ה׳ העריבערטאָ האָבער.

די פּראָגראַם פונעם צווייטן קורס, אָנטוויקלט אין 1962 האָט זיך אָנגעהויבן מיט אַן אריינ־פיר־קלאַס וועגן דעם ייִדישן מיטלאָלטער, געגעבן פונעם קולטור־אָטאַשע פון דער ישראל־אַמבאַסאַדע, ה׳ אריה שובל, אין דער אָנטוויקלונג פון דער פּראָגראַם פונעם צווייטן קורס וואָס האָט אַרומגענומען די ייִדישע געשיכטע אין מיטלאָלטער, אין דער מאָדערנער און מיטצייטיקער עפּאָכעס, האָבן אָנטייל גענומען די לעקטאָרן ה׳ משה שענדעריי, אינזש׳ שלום ראָזענבערג, פּראָפּ׳ לאָזאַרוֹ שאַלמאַן, ד״ר ציון כהן אימאָטש, ד״ר לעאָן דוכאָווני און ד״ר נתן לערנער.

אומאָפּהענגיק פונעם קורס פון דער ייִדישער געשיכטע, זיינען געגעבן געוואָרן אין 1961 דריי קורצע קורסן:

1) „די סאָציאַלע, פּאָליטישע און אינסטיטוציאָנעלע פּיזיאָנאָמיע פון ישראל״, דיקטירט פון ה׳ גרעגאָריאָ ווערבּיצקי, פּרעסע־אַטאַשע פון דער ישראל־אַמבאַסאַדע;

2) „סאַרמיענטאָ און זײַן באַגריף וועגן ייִדנטום", דיסקוטירט פון פּראָפ׳ לאָזאַראָ שאַלמאָן;
3) „די מיטצייטיקע העברעישע ליטעראַטור", דיסקוטירט פון פּראָפ׳ אברהם פֿלאָטקין;
פּאַראַלעל מיט זיי האָבן זיך אַרגאַניזירט ענלעכע קורצע קורסן אין אייניקע צענטערס פון גרויס בוענאָס־אײַרעס און אינלאַנד.

דראַמאַטישע ליבהאָבער קרייזן

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט סטימולירט דאָס באַפעסטיקן זיך פון אייניקע דראַמאַטישע ליבהאָבער־קרייזן וואָס האָבן עקזיסטירט אין גרויס בוענאָס־אײַרעס און שאָפן אָנדערע. די שטערונגען מיט וועלכע זיי האָבן זיך אָנגעטראָפן און טרעפן זיך נאָך אָן איצט איז דער מאַנגל אין שפּאַניש וועלק אויף ייִדישע טעמעס. כדי אויסצומיידן די שטערונג האָט דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט צוגעגרייט פּאַר די קרייזן מימעאָגראַפֿישע קאָפּיעס אין שפּאַניש פון וועלטפוליע וועלק פונעם ייִדישן און ישראל־טעאַטער, צווישן זיי: „מיכל בת שאול" פון א. אַש־מאָן; „ד׳ דריי מתנות" פון י. ל. פּרץ און „בערבות הנגב" פון יגאל מאָסענזאָן.

אויף וויפל ס׳איז געווען מעגלעך האָט מען אויך סטימולירט די טעאַטער־אַרבעט פון „אַרטעאָ" און אַנדערע אַרטיסטישע גרופּן.

מוזיק, כאָר און טענץ

כדי צו סטימולירן אין די יוגנט־צענטערס דעם אינטערעס פּאַר ישראל־מוזיק, לידער און טענץ, זיינען צוגענומען געוואָרן אַלס מדריכים אייניקע יוגנטלעכע, ספּעציאַליזירטע אין די קעגנשטאַנדן. מיט דעם לערנען די פּאַראינטערעסירטע די ישראל־לידער און טענץ וועלן געשאָפן יוגנט־כאָרן וואָס, טוישנדיק זיך אין די פּאַרשיידענע צענטערס, שאָפן זיי אַ דערנעענטערונג צווישן זיי און אירערהויפּט וועלט געשאָפן אַ האַרציקער אַמביענט און אַריינדרינגונג אינעם גייסט פון ישראל־פּאַלקלאָר.

צוליב דעם צווועק איז אַרויסגעגעבן געוואָרן דער פּריִער־דערמאָנטער שירון און עס וועלט געטראַכט וועגן אײַנאַרדנען אַ קאָנקורס פון יוגנט־כאָרן.

אינפֿאָרמאַציע וועגן ישראל

עס קאָן אויסווייזן אומגלייבלעך, אָבער אפֿילו די פּאַראינטערעסירטע קרייזן אין דער ישראל־ווירקלעכקייט קריגן נישט אַלע מאָל קיין אינפֿאָרמאַציע פון דער ערשטער קוועלע. כדי אונטערצוהאַלטן דעם עקזיסטירנדיקן אינטערעס און אויפֿוועקן דעם דאָזיקן אינטערעס אין די קרייזן, דערוויטערט פונעם ייִדישן לעבן, האָט דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט אָנגעהויבן אַרויסגעבן אַן אינפֿאָרמאַטיוון ביולעטין א״נ La Semana de Israel (די ישראל־וואָך). מען האָט געקריגן די מיטאַרבעט פון די קולטור־ און פּרעסע־אָפּטיילונגען פון דער ישראל־אַמבאַסאַדע און עס וועלט איינגעפּירט אַלס געווינהייט, פון איין זייט דאָס לייענען דעם בולעטין בעת די קבלת שבת־פּייערונגען, און פון דער צווייטער זייט, — דאָס קאָמענטירן די וויכטיקע נייעס.

די העברעישע יוגנט

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט שטייט נישט אָן אַ זייט פון פּאַרשפּרייטן דעם העברעישן גייסט און קולטור וועגן וועלכן עס באַמיען זיך אַ גרופּע יוגנטלעכע, אַבסאָלוועטן פון די העברעישע סעמינאַרן, וואָס האָבן אַרויסגעגעבן פיל אינהאַלטלעכע אויסגאַבעס, ווי Posición און צוהר. עס יוועלט אָנגעהאַלטן מיט זיי אַ דירעקטער קאָנטאַקט און די קהילה גיט פּאַר דער טעטיקייט איר מאַראַלישע און מאַטעריעלע שטיצע.

די ספּרדישע יוגנט

עס איז אונדז אַנגענעם צו פֿאַרצייכענען אַז לעצטנס ווערט די ספּרדישע יוגנט אַקטיוו אין געזעלשאַפטלעכן לעבן. דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט בייגעטראָגן און העלפט מיט, אַז די באַנייטע אַקטיוויטעט זאָל זיך באַפּעסטיקן און עס זאָל דערגרייכט ווערן אַ גרעסערע און פּול־שטענדיקע פֿאַרשטענדניס צווישן דער אשכנזישער און ספּרדישער יוגנט. עס זיינען דאָ ביי די לעצטע געוויסע פֿראָבלעמען פון געזעלשאַפטלעכן כאַראַקטער וואָס פֿאַדערן אַ ספּעציעלע אויפּמערקזאַמקייט און וואָס דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט באַמיט זיך צו טאָן, לויט זיינע מעג־לעכקייטן.

אויפֿנאַמע אין דער קהילה לכבוד דער צוזייטער גרופּע יונגע פֿאַרפּעלקער, אייִנגעשריבענע אינעם חתונה־רעגיסטער (1961).

פֿראָבלעם פון די מינדעריִעריקע

אַן אַנדער פֿראָבלעם וואָס איז ווערט אַ ספּעציעלע באַהאַנדלונג איז, וואָס דער יוגנט־דע־פּאַרטאַמענט קען נישט באַשרענקען זיין טעטיקייט בלויז צו די קריזן וואָס ווערן געריכט פֿאַר יוגנטלעכע, ד״ה פון 18־17 יאָר און העכער. די מדריכים אין זייערע באַזונדערע טערמִינאיִרהויפּט די וואָס פונקציאָנירן אין די שול־לאָקאַלן און בתי־עם טרעפן יוגנטלעכע 10, 12 אין 14־יעריקע, געוויסלעך פֿאַרלאָזטע, אַן קיין שום קולטורעלער, גייסטיקער, ספּאָרטי־ווער אָדער פּשוט פֿאַרווייַלנדיקער אַקטיוויטעט. ס׳איז קלאָר, אַז מיר נייטיקן זיך פֿאַר זיי אין מער מדריכים, ווייל עס וואָלט געווען אומזיניק צו לאָזן אָט־די יוגנטלעכע, אייגנטלעך נאָך קינ־דער, צו גיין אויף זייער אייגענעם באַראָט. ס׳ווערט באַטראַכט די מעגלעכקייט אַז דער וועד החינוך זאָל זיך מיט זיי פֿאַרנעמען, אָדער זאָל קאָאָרדינירן די אַרבעט מיטן יוגנט־דעפּאַר־טאַמענט.

די נויטוועניקייט פון אַ קינטע (זומער־פּלאַץ)

אַן אָנדער וויכטיק פּראָבלעם איז דאָס פעלן פון אַ גערוימער, באַקוועמער קינטע, ווו די יוגנטלעכע זאָלן קענען פאַרברענגען די זונטיקן און די פרייַע טעג אין אַ יידישן גייסטיקן אַמביענט עס זיינען דאָ אייניקע אינסטיטוציעס וואָס האָבן די דאָזיקע באַקוועמלעכקייט, ווי, למשל: דער קלוב אָטלעטיקאַ ספרדי אַרכענטינאַ, וואָס באַזיצט אַ גרויסע קינטע אין וויסענטע לאָפּעז, „לאַ קאַסאַנאַ", ווו עס קומען זיך צונויף אין די זונטיקן און פרייַע טעג הונדערטער יוגנטלעכע. איצט האָלטן זיי ביי אויפבויען אַ שווימ־באַסיין. אגב־אורחאַ: דער ספרדישער קלוב אַליין גרופירט ביי אַ 900 יידישע יוגנטלעכע.

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט האָט שוין עטלעכע מאָל פאַראינטערעסירט מיט דעם פּראָבלעם די קהילה־אָנפירער, זייענדיק אויפֿמערקזאַם אַז עס לוינט צו מאַכן אַן אָנשטרענגונג כדי צו קויפן, אָדער דינגען אַ גרויסע קינטע, אַ זומער־פּלאַץ, נאָענט צו בוענאָס־אייראָס, ווו אונדזערע יוגנט־לעכע זאָלן קענען פאַרברענגען אין אַ יידישן אָמביענט די זונטיקן און פרייַע טעג. מען האָפט אַז ס׳וועלן געפינען ווערן די מיטלען כדי צו רעאָליזירן אָט־דעם פלאַן.

צוליב ענלעכע מאָטיוון איז אויך נייטיק צו גרינדן אין דער הויפּטשטאָט דאָס הויז פון דער יידישער יוגנט.

דער אַרכעטס־פאַרנעם און ביודזשעט

ס׳איז כדאי צו אונטערשטרייכן, אַז דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט קומט אין באַרירונג מיט יוגנטלעכע גרופּירונגען וואָס צייַלן נישט־וויניקער פון 8000־9000 יוגנטלעכע, נישט רעכענעך־דיק די חלוצישע באַוועגונגען. דאָס וויזט דעם פאַרנעם און די אויסערגעווינלעכע וויכטיקייט פון זיין אַרבעט און אַז עס זיינען באַרעכטיקט איבערגענוג די אָלע אָנשטרענגונגען וואָס עס מאַכט די קהילה, כדי צו דערמעגלעכן און סטימולירן די אַרבעט.

אָט די אָנשטרענגונג איז אָוודאי פון גרויס פאַרנעם וואָס עס וויזט דער באַשטימטער ביודזשעט. וואָס איז פון 1.499.391,05 פּעזעס אין 1958 געשטיגן צו 1.730.087,55 פּעזעס אין 1959; 4.205.627,35 פּעזעס אין 1960, 4.897.791,46 אין 1961, דער ביודזשעט פאַרן לויפענדן יאָר 1962 איז פון 6.000.000 פּעזעס.

די אַרבעט אין אינערן פון לאַנד

דער יוגנט־דעפּאַרטאַמענט שפּרייט אויס זיין טעטיקייט אויך אין אינלאַנד דורך דער פאַר־מיטלונג פונעם וועד הקהילות.

די טעטיקייט איז אַ שטאַנדהאַפטיקע און סיסטעמאַטישע. אין די לעצטע יאָרן ווערן דורכ־געפירט פאַרשיידענע פאָזיטיוועווערק.

א) אויפן ערשטן אָרט דאַרף דערמאָנט ווערן, אַז אָלע אויסגאַבעס און אויפקלערונג־מא־טעריאַלן וואָס מיר האָבן אויבן דערמאָנט, זיינען צעשיקט געוואָרן אויך צו די יוגנט־גרופּי־רונגען אין אינלאַנד.

ב) מיט דער מיטהילף פון אויפזיכט פון דיזעלבע גרופּירונגען זיינען דורכגעפירט גע־גענפירט געוואָרן און עס ווערן פּעריאָדיש דורכגעפירט עפּנטלעכע אַקטן מיטן אָנטייל פון רעד־נער און אָרטיסטישע קרעפטן צוגעשיקט פונעם יוגנט־דעפּאַרטאַמענט.

ג) די לעצטע צוויי יאָר זיינען דורכגעפירט געוואָרן מיט אַ געוויסן דערפאָלג, אַ גאַנצע רייַ יוגנט־סעמינאָרן אין כמעט די גרעסטע יידישע קהילות אין לאַנד: טוקומאַן, קאָרדאָבאַ, באָהיַא בלאַנקאַ, מענדאָסאַ, רעסיסטענסיַא און קאַנקאָרדיַא.

די וויכטיקייט פון די סעמינאָרן באַשטייט נישט נאָר אין דעם וואָס זיי שטעלן פאָר בא־דייטנדיקע שטודיום־טעג און אויפקלערונגען פון יידישע און ישראל־פּראָבלעמען, נאָר זיי

דינען אויך פאר דער קאנצענטראציע פון די יוגנטלעכע פון די שכנישע פראווינצן. אזוי איז דער פאל פונעם דורכגעפירטן סעמינאר אין טוקומאן אין וועלכן ס׳האבן אויך אנטייל גענומען יוגנטלעכע פון לא ריאכא, סאנטיאגא דעל עסטעראָ, קאטאמארקא און סאלטא, אדער דער פון באהיא־בלאנקא, וואס האט צוגויפגעזאמלט א גרויסע צאל יוגנטלעכע פון די גרעסערע ייִדישע געמיינדעס אינעם דרום פון דער רעפובליק.

די דאזיקע סעמינארן זיינען געווען אנגעפירט פון א קוואליפיצירטער גרופע לעקטארן: אינוש, שלום ראזענבערג, ה׳ אברהם פלאטקין, ה׳ גרעגאריא וועריצקי — פרעסע־אטאשע פון דער ישראל־אמבאסאדע, ד״ר טוביה קאמענשיין, ד״ר אסיאס פייגאן, ה׳ עקיבא קאנאנ־ויטש און ד״ר קאנראדא פ. וועלער.

3) מען האט ספעציעל געזומען אין אכט דעם אויסטויש פון אינטעלעקטועלע קרעפטן צווישן דער הויפטשטאט און די פראווינצן. אזוי האט מען באאויפטראגט דאס אנפירן פונעם מענדאסער סעמינאר דעם ד״ר קאנראדא פ. וועלער פון ראזאריא.

ה) ייִיטער: וועלנדיק סיסטעמאטיזירן די טעטיקייט אין די יוגנט־ארגאניזאציעס פון אינ־לאנד, איז באשטימט געווארן א יונגער מדריך אויף צו באזוכן אייניקע קהילות אין די פרא־ווינצן. ער זאל ארגאניזירן, אדער רעארגאניזירן די יוגנט־גרופן, שאפנדיק אין יעדער איינער פון זיי דעם נייטיקן באדן פאר קולטורעלע און סאציאלע טעטיקייטן; אינעם פארלויף פונעם היינטיקן יאר האט ער באזוכט לא ריאכא, קאטאמארקא, כענעראל ראקא, סאפאלא, און סאן כואן.

ייִדיש־ארגענטינער יוגנט־קאנגרעס

שוין צוויי יאר ווי דער יוגנט־דעפארטאמענט מאכט פלענער אויף צו ארגאניזירן דעם ערשטן אלגעמיינעם קאנגרעס פון דער ייִדיש־ארגענטינער יוגנט. כדי צו פארזיכערן זיין דער־פאלגפ און זיין געזעלשאפטלעכע וויכטיקייט איז באשלאסן געווארן אז עס איז פריער נייטיק דורכצופירן אן אינטענסיוון אויפקלערונגס־קאמפיין און באפעסטיקן די יוגנט־ארגאניזאציעס, וואס עס איז אין א געוויסער מאס דערגרייכט געווארן. דערביבער וועלן באטראכט די מעגלעכ־קיים צו רעאליזירן דעם קאנגרעס אינעם יאר 1963. די אויסערגעווייניעלעכע אומשטענדן וואס דאס לאנד מאכט דורך און במילא אויך די ייִדישע קאלעקטיוויטעט, וויין אן אז ס׳איז איצט דער גינסטיקער מאמענט צי פארווירקלעכן די דאזיקע איניציאטיוו.

ש ל ו ם

פון דעם דאזיקן באריכט קען מען זען, אז די פלענער וואס די יוגנט־סובקאמיסיע האט געמאכט מיט פיר יאר צוריק, ווען זי האט זיך קאנסטיטוירט, זיינען נישט געווען קיין אוטא־פישע אייניקע פון זיי זיינען גענצלעך פארווירקלעכט געווארן און אין געוויסע הינזיכטן האבן זיי איבערגעשטיגן אפילו אייניקע פון די מער אפטימיסטישע האפענונגען.

דער יוגנט־דעפארטאמענט האט זיך פארואנדלט אין א רעזאנאנס־קעסטל פון אלע גייס־טיקע אומרוען, פראבלעמען, וווּנטשן און באגערן פון דער ייִדישער יוגנט אין ארגענטינע, פון דער הויפטשטאט, גרויס בוענאס־אירעס און אינלאנד. זיי וויסן, די יוגנטלעכע, אז זיי קענען שטענדיק רעכענען אויף דער מארָאלישער און מאטעריעלער שטיצע פון דער בוענאס־אירעסער קהילה אן דעם וועד הקהילות, וואס זיינען שטענדיק גרייט מיטצוהעלפן, לויט זייערע מעג־לעכקייטן, די לייזונג פון וועלכע ס׳איז נישט קולטורעלע, סאציאלע אדער אינסטיטוציאנעלע פראבלעמען וואס קענען זיך פאר זיי אוועקשטעלן.

די ארבעט אבער גייט וויייטער. עס זיינען אנגעצייכנט נייע פלענער, אידייען, אנווייזונגען אויף צו באפעסטיקן זי, אויסברייטערן און פארבעסערן.

איבערבליק איבער דער טעטיקייט פון פיר קהילה־דעפּאַרטאַמענטן

(באַאַרבעט לויט אָפּיציעלע דאַטן)

1) סאָציאַלע הילף

די אור־אַלטע און הויך־הומאַניטאַרע יידישע מיצווה פון געבן צדקה צו אַרעמעלייט איז דורך יידן בכלל, און גאָנץ באַזונדערס דורך אונדזערע קהילות, פּראַקטיצירט געוואָרן אומעטום און אין אַלע צייטן און עס איז נאַטירלעך, אַז אונדזער גרויסע מאַדערנע קהילה אין בוענאָס־איירעס זאָל אויך פּאָר אָט־די טעטיקייטן אָפּגעבן דעם געהעריקן און וויכטיקן פּלאַץ. די אָפּטיי־לונג פּאַר סאָלידאַרישער סאָציאַלער הילף פון אונדזער קהילה פּאָר די יידישע אַרעמעלייט פון דער הויפּטשטאָט און פון די פּראָווינץ־ישובים, ווערט טאָקע געפּירט מיט אַ היפּשן פּאַרנעם און לויט אַ מאָדערנעם קוק אויף צדקה. זי איז זייער פילזייטיק און עס לוינט זיך בלי־ספק צו זוכּערפן אַ מער־וויניקער געגויערן בליק אויף אירע פּאַרשיידענע אַרבעטס־געביטן. טוען מיר דאָס טאָקע ווייטער אונטן:

קוואָרטיר־געלט. עס ווערן באַזאָרגט מיט קוואָרטירן באָדערפטיקע מענטשן, וואָס קומען פון דער פּראָווינץ זיך צו אינטערנירן אין אַ שפּיטאָל, זיך צו היילן ביי ספּעציאַליסטן און אַמ־בולאַטאָריעס, צו זוכן אַ באַשעפטיקונג, צו דערלידיקן פּאַרמאָליטעטן פּאַר זייער עליה אאַוו"ו.

הכנסת־כלה־קאַסע. יעדע נישט־פּאַרמעגלעכע יידישע כלה, וואָס פּאַרלאָנגט דאָס, באַ־קומט די סומע פון פיר טויזנט פּעזעס אויף צו העלפן איר אינשאָפן זיך אַ געהעריקן אויס־שטייער.

קאָנסטרוקטיווע הילף. נויטבאַדערפטיקע יידן ווערן באַזאָרגט מיט אַ ביסל סחורה, מיט ניי־מאַשינען און מיט אַנדערע מאַשינען און געצייג, אַדער זיי ווערן אינגעאָרדנט מיט שטעלעך־לעך (סטראָגאָנעס) מיט סחורות, פרוכטן, אַדער פּאָפּיראָסן, אין מאַרק־האַלעס און אויף גאַס־מערק, בכדי זיי זאָלן זיך קענען פּאַרדינען זייער פרנסה.

זומער־קאָלאָניעס. אין די וואָקאַציעס ווערן אַרעמע און שוואַכע יידישע קינדערלעך גע־שיקט אין די עקזיסטירנדיקע יידישע זומער־קאָלאָניעס, בכדי צו שטאַרקן זייער געזונט־צר שטאַנד.

מאַנאַטלעכע, אַדער דריי־מאָנאַטלעכע הילף־קוואָטעס. זקנים, אינוואַלידן, בלינדע, נייס־טיק קראַנקע, שוואַכזיניקע און אַלערליי כראָניש קראַנקע, וואָס האָבן נישט קיין אייגענע מיט־לען צום לעבן און אויך נישט קיין קרובים וואָס זאָלן זיי קענען שטיצן, באַקומען מאָנאַטלעכע. אַדער דריי־מאָנאַטלעכע הילף־קוואָטעס, אין אייניקלאָנג מיט דעם מצב און מיט די באַדערפענישן פון יעדן אייניעם פון אָט־די מענטשן.

איינמאָליקע הילף־קוואָטעס. ארעמע רעקאָנוואָלעסצענטן נאָך א שווערער קראַנקייט, אַדער אָפעראַציע, אַדער פּערזאָנען וואָס זיינען צייטווייליק נישט בכוח צו אַרבעטן צוליב עפּעס אַן אַנדערער סיבה, באַקומען אַן איינמאָליקע הילף־קוואָטע, אין איינקלאַנג מיט זייער לאָגע.

אינטערנירונג פון קראַנקע. גייסטיק קראַנקע, אומנארמאַלע, צוריקגעשטאַנענע קינדער אאז״ו, וועלכע האָבן נישט וווּ צו זיין, ווערן אינטערנירט אין סאַנאַטאָריעס און אַנדערע ספּעציאַליזירטע אַנשטאַלטן, וווּ זיי ווערן געהיילט און אָפּגעהיט.

אַלערליי אַנדערע הילף פאַר קראַנקע. אומפאַרמעגלעכע קראַנקע באַקומען אומזיסט די נויטיקע רפואות, פראָטעזן, אָרטאָפּעדישע פאַר־שטולן און אַלע אַנדערע מינים פון אָזעלכע אָפּאַראַטן אין היל־מיטלען.

די קהילה־פאָרזיצער צוזאַמען מיט עסקנים נעמען אויף די ישראל־אמבאַסאַדאָרן יוסף אבידר און יצחק הרכבי. 1962.

בייט פונעם קלימאַט. רעומאַטיקער, אסטמאַטיקער, רעקאָנוואָלעסצענטן אאז״ו, וועלכע דאַרפן ווינטער אָ קורצע אַדער אָ לענגערע צייט אין די בערג אַדער ביים ים, באַקומען די נויטיקע היל־מיטלען צו קענען דאָס טאָן.

אַרבעטס־פאַרמיטלונג. עס ווערט אָנגעהאַלטן אָ שטענדיקער קאָנטאַקט מיט סוחרים, פּאַבריקאַנטן, קאָאָפּעראַטיוועס אאז״ו, בכדי צו קענען באָזאָרגן מיט באַשעפטיקונגען אַלערליי אַרבעטער אַרבעטער און אָנגעשטעלטע, וואָס זוכען פּערמאַנענט אין שטאָט, אַדער זיי קומען אַן פון דער פראָווינץ. עס ווערט געזאָרגט דערפאַר, אַז פרויען זאָלן אָנגעשטעלט ווערן ביי מישפּחות אַלס קראַנקן־היטערינס, אַדער אַלס געזעלשאַפטערינס ביי עלטערע לייט.

צייטווייליקע באַשפּיזונג. נויטבאַדערפטיקע, אַרבעטסלאָזע, דורכפאָרערס פון דער פּראָווינץ אאז״ו, ווערן באַזאָרגט מיט מאָלצייטן אין עס־זאָל פון הכנסת־אורחים.

מישפחה־פראבלעמען. געגטע און פארלאזטע פרויען מיט קינדער, ווערן באזארגט מיט היים־ארבעט. עס ווערן באאיינפלוסט וויניק־איבערגעגעבענע קינדער זיי זאלן העלפן זייערע אלטע עלטערן מיט געלט־סומעס, אדער זיי זאלן זיי ארייניגעבן אין מושב־זקנים. מען באמיט זיך אויך צו אינטערוועניר, וויי וויט מעגלעך, אין אנדערע מישפחה־ענינים פון אן ענלעכן כא־ראקטער.

דירות. עס ווערן געמאכט באמיונגען אויסצוגלייכן סיכסוכים צווישן בעלי־דירות אן זייערע לאקאטארן און צו פארמיטלען דירות, אדער ארבעטס־פלעצער מיט ווינונגען.

קינדער־הילף. אויסער די שוין פריער דערמאנטע אופנים פון הילף פאר קינדער, ווערן זיי פון צייט צו צייט אויך באזארגט מיט מלבושים אא"ו. אזעלכע וואס נויטיקן זיך אין דעם צוליב זייער פיזישער און גייסטיקער אנטוויקלונג, ווערט געגעבן א מעגלעכקייט זיך איינצו־שרייבן אלס מיטגלידער אין קולטור־פאראיינען און קלובן.

יום־טוב־הילף. יידישע ארעמעלייט באקומען הילף צו קענען פייערן אונדזערע ימים־טובים אויף א צוגעפאסטן אין בכבודיקן אופן. א גאנץ באזונדערע אויפמערקזאמקייט ווערט גע־שאנקען דער פסח־הילף, וועלכע ווערט געגעבן סיי אין מזומן געלט, סיי אין פראדוקטן (מצות, ווין, אא"ו.).

ווי מען זעט, זיינען די אופנים פון צדקה און הילף, וואס די בוענאס־איירעסער קהילה גיט די יידישע ארעמעלייט, גאנץ פארשיידנארטיקע און פארצווייגטע. אט־די זייער וויכטיקע, שוועכע און פראנטוואלטלעכע טעטיקייטן ווערן אנגעפירט דורך א ספעציעלער סוב־קאמיסיע פון דער פראוואלטונג און פראקטיש דורכגעפירט דורך א רעדוצירטער גרופע פון טעכנישן באַ־צאלטן פערסאנאל. צו אט־די ארבעטן פאדערט זיך זייער פיל געדולד, גוטער ווילן, מענטשן־קענטעניש, טאקט און אורטייל־פעיקייט, וויייל עס איז גאר נישט אזוי לייכט צו אונטערשיידן צווישן אן אמתן נויטבאדערפטיקן און א פראפעסיאנעלן שנאָרער און שווינדלער, וועלכער איז נישט ווערט מען זאל אים שטיצן. אבער סיי די מיטגלידער פון דער סוב־קאמיסיע, סיי די אנ־גשטעלטע פונקציאנארן, פירן געווייניטלעך דורך זייערע אופנאבן אויף א גוטן, צווועקמעסיקן און אומפארטייישן אופן. דערביי ווערט געשענקט פיל אויפמערקזאמקייט דעם פרט, אז די צדקה־נעמערס זאלן נישט באליידיקט, פארשעמט, אדער מינדערגעשאצט ווערן, חס־וחלילה; וואס ווייי־ניקער זייטיקע פערזאנען זאלן וויסן וועגן דעם, אז זיי מוזן אנקומען צו געזעלשאפטלעכער הילף און זייער מענטשלעכער כבוד און וירדע זאלן וואס וויניקער אנגעריכט ווערן.

דעריבער ווערן דורכגעפירט אלע נויטיקע אינפארמאציע־אויספארשונגען מיט דער גרעס־טער רעזערווירטקייט און פארזיכטיקייט און די גלעט־סכומים פון די סובסידיעס ווערן צום גרעסטן טייל פון די פארשינערעסירטע איבערגעגעבן פערזענלעך אין זייערע היימען, אדער אין די אנשטאלטן וווּ זיי גפינען זיך, דורך א ספעציעלן אנגעשטעלטן.

אויסער די ארגאניזאציאנעלע טעטיקייטן און די געזעלשאפטלעכע פארבינדונגען מיט פערזאנען און ארגאניזאציעס, וועלכע זיינען פארבונדן מיט דער צדקה־טעטיקייט פון דער בוע־נאס־איירעסער קהילה, ווערן אויף דעם צוועק אויסגעגעבן אויך גאנץ אנזעוודיקע פינאנסיעלע מיטלען. די טאבעלע, וואס מיר ברענגען אויף זייט 205 וועט געבן א באגריף וועגן די גלעט־סכומים אין פעזעס, וועלכע די בוענאס־איירעסער קהילה האט פארווענדעט אויף איר סאציא־לער סאלידארישער הילף אין משך פון די לעצטע זעקסטהאלבן יאר, פון אנהייב 1957 ביז ענדע 1962. די פאלגנדיקע טאבעלע איז גאנץ אינטערעסאנט און באלערנדיק, וויייל זי באלייכט א נויטיקייט ווינקעלע פון אונדזער קהילה־לעבן:

בכדי אט־די טאבעלע זאל קלארער און פארשטענדלעכער ווערן, וועלן מיר מאכן אין צו־זאמענהאנג מיט איר עטלעכע באמערקונגען, אדער אויפקלערונגען:

א) קודם־כל איז צו מערקן, אז די גלעט־סכומים, וואס ווערן אויסגעגעבן דורך דער בוענאס־איירעסער קהילה אויף צדקה, שטייגן פון יאר צו יאר. דאס איז צו דערקלערן דערמיט, וואס די טעטיקייטן פון דער קהילה אנטוויקלען זיך אלץ מער פון יאר צו יאר אויף א נאטירלעכן אופן,

רובריקן	1957	1958	1959	1960	1961	ערשטע העלפט 1962	סך־הכלען
קוואַרטיר־געלט	11.500.—	13.800.—	12.700.—	55.600.—	68.900.—	76.500.—	239.000.—
הכנסת־כלה־קאַסע	20.000.—	25.000.—	30.000.—	35.000.—	15.000.—	16.000.—	141.000.—
קאַנסטרוקט. הילף דורך סחורות	8.500.—	10.600.—	18.500.—	35.000.—	25.500.—	16.000.—	114.100.—
קאַנס. הילף דורך מאַש. און געצייג	—	9.000.—	—	17.000.—	—	16.000.—	40.0000.—
חודשלעכע הילף							8.997.919.—
איינמאַליקע קוואָטעס	49.161.—	77.373.—	142.505.—	179.965.—	209.000.—	162.870.—	820.874.—
קראַנקייטן	42.645.—	83.459.—	213.020.—	241.009.—	383.521.—	97.343.—	1.060.997.—
רייזע־בילעטן	2.00.—	—	2.950.—	13.846.—	—	800.—	19.596.—
יום־טוב־הילף	133'583.—	162.267.—	342.852.—	780.614.—	780.485.—	332.650.—	2.532.721.—
עלטער־הילף	1.200.000.—	1.320.000.—	1.320.000.—	1.440.000.—	1.500.000.—	1.572.000.—	8.352.000.—
סך־הכל							22.368.207.—

אין איינקלאַנג מיט איר וווקס, און פון דער צוויטער זייט זיינען גראָד די לעצטע יאָרן, וואָס זיי־נען געווען געוואָרן אין באַטראַכט, געווען קריזיס־יאָרן, וועו די נויטבאַדערפטיקייט איז אויך געשטיגן און עס איז אויך פאַרגעקומען אַ דעוואַלאָריזאַציע פון דער פּעזע.

ב) די שפּרונגהאַפטע שטייגערונג פון די סכומים, וואָס זיינען אין די יאָרן 1958, 1959 און 1960 אויסגעגעבן געוואָרן דורך דער קהילה אויף צדקה, איז טאַקע נישט אַרגאַניש און זי איז געקומען אַלס פּועל־יוצא פונעם גאַנץ שוועכן עקאָנאָמישן קריזיס, וועלכער האָט זיך מאַניפעס־טירט אין לאַנד נאָכן פאַלן פונעם רעזשים פון גענעראַל פּעראָן. די הוצאות אויף הילף פון אונד־זער קהילה זיינען אין די דערמאָנטע יאָרן ציפערמעסיק כמעט פאַרטאָפּלט געוואָרן.

אויפנאַמע לכבוד פּראָפּ׳ משה דייוויס אין מנחם געלערנטער.

ג) פון די 9 רובריקן, לויט וועלכע עס ווערט קלאַסיפיצירט די געגעבענע הילף, האָבן גע־פאָדערט בלויז דריי לערך 92 פּראָצענט פונעם אויסגעגעבענעם טאָטאַלן סכום, לויט פאַלגנדי־קער פאַרטיילונג: פערמאָנענטע קוואָטעס וואָס ווערן אויסגעצאָלט יעדן מאָנאַט, אָדער אַלע דריי מאָנאַטן — כמעט 65 %; יום־טוב־הילף — לערך 19 % און קראַנקייטן — וואָסערע 8 % פונעם גאַנצן באַטרעף און דאָס באַווייזט געוג קלאָר זייער וויכטיקייט. אַלע איבעריקע זעקס רובריקן אינאיינעם האָבן אויסגעמאַכט וואָסערע 8 % פון דעם גאַנצן אויסגעגעבענעם סכום און דאָס ווי־דער באַווייזט בולט זייער קנאַפּע באַדייטונג.

אין ציפערן און אין פּראָפּאָרץ מיט די אַלגעמיינע יערלעכע בודשעטן, זעט אפשר די צדקה־טעטיקייט פון דער בוענאָס־אירעסער קהילה אויס צו זיין נישט גאָר באַדייטנדיק, אָבער אַ גאַנץ היפּשער טייל אירער דריקט זיך גאָר נישט אויס אין קיין ציפערן, נאָר אין אַלערליי פאַרמיט־לונגען צווישן די נויטבאַדערפטיקע און פאַרשיידענע אינסטיטוציעס, פריוואַטע געשעפטלייט און פאַבריקאַנטן. די צאָלן פון די פערזאָנען, וואָס זיינען נהנה פון דער צדקה־טעטיקייט פון אונד־

זער קהילה אילוסטרירן אפשר ריכטיקער איר פאַרנעם און דעריבער ברענגען מיר וויטער אונטן עטלעכע ציפערן פון דעם מין. עס האָבן באַקומען הילף פון דער קהילה:

אין יאָר 1957	— — — — — — — — — —	3.800 פערזאָנען
„ „ 1958	— — — — — — — — — —	4.200 „
„ „ 1960	— — — — — — — — — —	5.882 „
„ „ 1961	— — — — — — — — — —	6.200 „
אין דער ערשטער העלפט 1962	— — — — —	3.700 „

ווען מען זאָל אָפשאַצן די באַפעלקערונג פון די אַשכנזישע יידן אין בוענאָס־אַיירעס אין לערך 200.000 (צווי הונדערט טויזנט) נפשות, וואָלט אויסגעקומען אַז וואָסערע דריי פּראָצענט אירע זיינען אָנגעקומען צו דער קהילה נאָך צדקה אין יאָר 1961. פאַר אַזא לאַנד ווי אַרגענטינע, וווּ עס זיינען פאַראַנען בעסערע פאַרדינסט־מעגלעכקייטן ווי, לאָמיר זאָגן, אין די מיזרח־אַיירא־פּציש אמאָליקע קהילות, איז אַזא פּראָצענט בלי־ספק אַנזעעוודיק און באַדייטנדיק.

אָבער די צדקה־טעטיקייט וואָס די בוענאָס־אַיירעסער קהילה פירט דורך דירעקט דורך איר אָפּטיילונג פאַר סאָציאָלער הילף, איז נאָך נישט אַלץ וואָס זי טוט אויף אָט־דעם געביט. אין דער הויפּטשטאָט פון אַרגענטינע עקזיסטירן, אומאָפּהענגיק פון דער קהילה, אָ גאַנצע ריי נידוסע יידישע פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס, אַזעלכע אנשטאַלטן ווי, למשל, אָ שפּיטאָל, א מושב־זקנים, אָ בית־יתומים אאַז״ו. וואָס זיינען מעבר־לים געווייניקער פאַרוואַלטעט און אויס־געהאַלטן געווארן דורך די קהילות, אָבער ביי אונדז דאָ איז די אַנטוויקלונג פונעם גענזעלשאַפּט־לעכן און אינסטיטוציאָנעלן יידישן לעבן פאַרגעקומען אויף אַן אַנדערן אופן. דאָ זיינען די אינ־סטיטוציעס פון דעם מין געשאַפן געווארן פולשטענדיק באַזונדער און אומאָפּהענגיק. זיי האָבן אייגענע מיטגלידער, פאַרוואַלטונגען, אַדמיניסטראַציעס און געביידעס. זיי שאַפן פאַר זיך אליין די גאַלט־מיטלען פאַר זייערע באַדערפענישן דורך מאַנאַטלעכע אָפּצאָלן, זאַמלונגען אאַז״ו. פון דעסטוועגן באַקומען זיי אויך פון דער קהילה גאַנץ היפּש סובסידיעס, ווי עס באַווייזט די טא־בעלע וואָס מיר ברענגען אויף דער אַנדערער זייט.

זיי מען זעט, האָט פון דעם גאַנצן סכום דער יידישער שפּיטאָל אליין באַקומען העכער 75%. ווען מען נעמט אין באַטראַכט בלויז די פאַרגאַנגענע יאָרן, זעט מען אַז אונדזער קהילה האָט אליין אויסגעגעבן אויף צדקה דורך איר דעפּארטאַמענט פאַר סאָציאָלער הילף דעם סכום פון 22.2368.207 פּעזאָס און אויסער דעם האָט זי געגעבן סובסידיעס פאַר זיבן פילאַנטרא־פּישע אינסטיטוציעס אין באַטראַכט פון —5.947.000 פּעזאָס, וואָס עס מאַכט־אויס עטוואָס ווייני־קער פון 40 % פון דער צוערשט דערמאָנטער ציפער. אויך פון דער אויבן־געבראַכטער טאַבעלע פון סובסידיעס זעט מען קלאָר, אַז די געגעבענע סכומים ווערן פון יאָר צו יאָר אַלץ גרעסער און פון דעם קען מען ווידער מאַכן דעם אויספיר, אַז סיי די טעטיקייטן פון דער קהילה, סיי דער קריזיס האַלטן אין אַיין שטייגן.

כאָטש עס איז נישט זייער וויכטיק, איז אָבער דאָך כדאי דאָ צו דערמאָנען, אַז אונדזער קהילה גיט אויך קליינע סובסידיעס פאַר נישט־יידישע וווילטעטיקע צוועקן. דאָס קען אפשר העלפן שאַפן בעסערע באַציונגען צווישן אונדז און דער נישט־יידישער באַפעלקערונג, צווישן זועלכער מיר לעבן. אַזעלכע סובסידיעס באַקומען, לויט באַקומענע אינפאָרמאַציעס, 18 קריסט־לעכע קערפּערשאַפטן. און אין די יאָרן 1958, 1959, 1960, 1961 און האַלב 1962 האָבן זיי באַ־קומען צוזאַמען די סומע פון —40.750 פּעזאָס. ווי געזאָגט, ליגט די וויכטיקייט פון אָט־די נתי־נות נישט אין זייער פינאַנסיעלן ווערט, נאָר אין דעם וואָס זיי זיינען אַן אויסדרוק פונעם ווילן צו לעבן אין גוטער שכנהשאַפט מיט די נישט־יידן.

וואָס קען מען לערנען פון אָט־דער אָפּהאַנדלונגז — עס ווערט בלי־ספק מיט איר הילף

סובסידירטע אינסטיטוציעס	1958	1959	1960	1961	1962	סך־הכלען אין פעזעס
הילפס־קאַסע פון אַקטיאַרן־פאַר'	—.30.000	—.30.000	—.50.000	—.70.000	—.110.000	—.290.000
ייִדישער שפיטאָל — — — —	—.600.000	—.700.000	—.800.000	—.1.200.000	—.1.240.000	—.4.540.000
קינדער־הייס (מאַנטע) — — —	—.10.000	—.15.000	—.20.000	—.70.000	—.15.000	—.130.000
מושב זקנים ובית ילדים — —	—.29.00	—.35.000	—.75.000	—.130.000	—.35.000	—.304.000
וויצאָ — — — — — — — —	—.8.000	—.8.000	—.10.000	—.65.000	—.20.000	—.111.000
ביקור־חולים — — — — — —	—.20.000	—.40.000	—.40.000	—.150.000	—.240.000	—.490.000
בית־יתומות — — — — — —	—.12.000	—.15.000	—.25.000	—.25.000	—.6.000	—.83.000
סך־הכלען אין פעזעס	—.709.000	—.843.000	—.1.020.000	—.1.710.000	—.1.581.000	—.5.947.000

קלאָר, אז עס איז פאראַנען אין בוענאָס־אירעס אַ גאַנץ אַנזעעוודיקער סעקטאָר פון יידישע אַרע־מעלייט. כאָטש עס איז אמת, אז ווער עס קען און וויל אַרבעטן, האָט דאָ אַ מעגלעכקייט זיך צו פאַרדינען מער אָדער ווייניקער זיין פרנסה און אז עס איז צווישן אונדז פאראַנען אַ געווי־סע צאָל פון פאַרמעגלעכע און אפילו רייכע מענטשן, איז עס אָבער אויך ריכטיק, פון דער צווייטער זייט, אז עס זיינען ביי אונדז פאראַנען נויטבאַדערפטיקע און אַרעמע מענטשן, וועלכע קענען זיך נישט פאַרדינען זייער אויסקומעניש צוליב קראַנקייט, אָדער אַנדערע סיבות. וועלכע האָבן אויך נישט קיין קרובים וואָס זאָלן זיי קענען שטיצן, און זיי מוזן אָנקומען צו דער בריידערלעכער סאָלידאַרישער הילף פון דער קהילה, וואָס דערפילט אָט־די מיצווה ווירדיק און בכבודיק.

פייערונג פון בר־מצווה־יאָר פון מדינת־ישראל .בייַם מיקראָפאָן: זלמן הירשפעלד. בייַם פרעזידיום־טיש: די קהילה־פאַרוואַלטונג צוזאַמען מיט ישראל־אַמב׳. אין הינטערגרונט: ב. פייער מיט זיין כאָר „הזמיר״.

2) אַנפּראָצענטיקע הלוואות פאַר מיטגלידער

צו אַ גאַנץ באַזונדערער קאַטעגאָריע פון דער סאָלידאַרישער סאָציאַלער הילף באַלאַנגען די הלוואות וואָס אונדזער קהילה גיט צו אירע מיטגלידער. כאָטש עס האָנדלט זיך וועגן אַ טעטיקייט, וועלכע נעמט אָרום בלויז אַ קליינע גרופּע מענטשן און זי אָפּערירט אויך נאָר מיט רעלאַטיוו קליינע געלט־סכומים, איז דאָך נייטיק און אינטערעסאַנט צו באַריכטן וועגן איר.

די הלוואות ווערן געגעבן אינגאַנצן אָן פּראָצענט און איידער עס ווערט באַשלאָסן זיי צו געבן, ווערן אַנגענומען אַלע נייטיקע שריט, בכדי זיך צענוי צו אינפאָרמירן וועגן דער פאר־גאַנגענהייט פונעם פּעטענט בכלל און גאַנץ באַזונדערס וועגן זיין אָרנטלעכקייט און באַדערפ־

טיקיט. בכדי צו באַקומען די הלוואה, מוזן די פֿראַינטערעסירטע פּריִער צושטעלן אַ סאָל־וועכטע גאַראַנטיע. די הלוואות מוזן אָפּגעצאָלט ווערן אין קוואָטעס אין משך פון נישט לענגער ווי צוואַנציק מאָנאַטן, אָבער אין ספעציעלע בארעכטיקטע פֿאַלן האָט מען איינזעעניש מיט די בעלי־חובות און מען דערלויבט זיי אויסצוצאָלן די באַקומענע סומע אין משך פון נאָך אַ לענגערע צייט ווי צוואַנציק מאָנאַטן. ביי דער קהילה איז פֿראַן אַ באַזונדערע קאָמיסיע, וועלכע פֿאַרנעמט זיך מיט אָט־די הלוואות. אָבער אין דרינגענדיקע פֿאַלן ווערט אַ הלוואה געגעבן אויך דירעקט דורך דעם פֿרעזידיום פון דער אינסטיטוציע.

מיר ברענגען ווייטער אונטן אַ טאַבעלע ווען די הלוואות פֿאַר די מיטגלידער פון אונדזער קהילה, וועלכע נעמט אָרום די לעצטע זעקסטהאַלבן יאָר לערך:

יאָר	צאָל פערזאָנען האָס האָבן באַקומען הלוואות	מאַקסימאַלער סכום פֿאַר איין הלוואה אין §	אויסגעצאָלטע סומע אין §
1957	18	3.000	316.459.—
1958	32	5.000	542.585.—
1959	80	10.000	1.101.122.45
1960	75	15.000	1.586.310.—
1961	72	20.000	1.601.855.—
1962 (8 מ')	16	25.000	1.705.000.—

אָט־די טאַבעלע איז געמאַכט געוואָרן אויפן סמך פון די פֿראַטאַקאָלן פון דער ספעציעלער קאָמיסיע און פון די פֿאַרצייכענונגען אין דער בוכהאַלטערייַ־אָפּטיילונג. לויט דער ערשטער קוועלע זיינען באַרעכנט געוואָרן די צאָלן פון די פערזאָנען, וואָס האָבן באַקומען די הלוואות, און לויט דער צווייטער — די אויסגעצאָלטע סומעס. צו דער אָנגעגעבענער צאָל פערזאָנען דאַרף אָבער נאָך צוגעגעבן ווערן לערך 20% וואָס באַציען זיך צו פערזאָנען, וועמענס הלוואות זיינען דערלויבט געוואָרן דירעקט דורכן פרעזידיום פון דער קהילה און דורך דער קאָמיסיע זיינען זיי נישט דורכגעגאַנגען, אָזוי אַז פאַקטיש איז די צאָל פון די באַגינסטיקטע פערזאָנען נעווען גרעסער מיט 20% פון דער, וואָס איז אָנגעגעבן אין דער טאַבעלע.

ווי מען זעט, דערגרייכט די צאָל קהילה־מיטגלידער, וואָס האָבן געהאַט אַ טובת־הנאה דורך אַן אָנפֿראָצענטיקער הלוואה אין משך פון די לעצטע זעקסטהאַלבן יאָר, ביז צו 350 לערך. דאָס איז נישט קיין גאָר גרויסע צאָל, אָבער דאָך קען מען זי נישט אינגאַנצן אָוועקמאַכן מיט דער האַנט. דער מאַקסימאַלער סכום, וואָס האָט געקענט געגעבן ווערן פֿאַר איין הלוואה, שטייגט גאַנץ באַדייטנדיק פון איין יאָר צום אַנדערן, ווייל דאָס זיינען כסדר געווען קריזיס־יאָרן און אויב מען האָט געוואָלט זיי זאָלן האָבן אַ ממשותדיקן ווערט און זיי זאָלן באַדייטן פֿאַרן פֿאַראינטערעסירטן אַ רעאַלע הילף, האָט מען זיי געמוזט יעדעס מאָל פֿאַרגרעסערן. די אָלגעמיינע סומע פון די געגעבענע הלוואות אין משך פון דער באַהאַנדלטער צייט באַטרעפט 5.468.367,45 פּעזעס און דאָס איז בפירוש אַ גאַנץ רעספּעקטאַבלע סומע.

אויפן סמך פון אָט־די אַלע אויספֿירונגען ווערט קלאָר, אַז אָפּילו אַ זייטיק געביט. אַן אומבאַקאַנט און אומבאַמערקט ווינקעלע, פון די פילזייטיקע און פֿאַרצווייגטע טעטיקייטן פון אונדזער קהילה, ווי עס זיינען די אָנפֿראָצענטיקע הלוואות פֿאַר אירע מיטגלידער, איז גאַנץ באַדייטנדיק, וויכטיק און אויך אינטערעסאַנט.

3) סובסידיעס פון דער בוענאס־איירעסער קהילה פאר עולים און קיבוצים אין משך פון די לעצטע יארן

די סובסידיעס וואס די בוענאס־איירעסער קהילה גיט צו עולים און קיבוצים אין ישראל, קענען אויך באטראכט ווערן ווי אן אינגארטיקע סאציאלע הילף, יא, זיי קענען באטראכט ווערן ווי די אמתע קאנסטרוקטיווע הילף, ווייל דורך זיי ווערט פארלייכטערט פאר א גרויסער צאל היגע יידישע מענטשן איבערצובויען זייער לעבן אויף פולשטענדיק נייע יסודות, אויפן אייגענעם באדן פון מדינת־ישראל. אט־די אויסערגעווינטלעך וויכטיקע טעטיקייט פון אונדזער קהילה ווערט דורכגעפירט דורך א ספעציעל פאר דעם צווק גענאפענער קאמיסיע.

די סובסידירטע עולים קענען איינגעטיילט ווערן אין פאלגנדיקע צוויי קאטעגאריעס: א) מיטגלידער פון די חלוצישע יוגנט־ארגאניזאציעס, וועלכע פארן געווינטלעך גרופענסוויז. זיי באקומען פאר יעדן איינציקן מענטשן א געוויסע פעסטגעשטעלט סומע אויף איינצוקויפן די נייטיקע אויסשטאטונג; ב) פריוואטע עולים, משפחות און אומפארהייראטע, וועמענס סובסידיעס עס ווערן באשטימט ס'רוב אין יעדן פאל באזונדער, לויט די בארעכטיקטע באדערפענישן, אין איינקלאנג מיט דער עקאנאמישער לאגע.

ווייטער אונטן ברענגען מיר א טאבעלע, וועלכע גיט א באגריף וועגן דעם פארנעם פון דער הילף דורך סובסידיעס, וואס אונדזער קהילה האט געגעבן די ווייניק פארמעגלעכע עולים אין משך פון די יארן 1957, 1958, 1959, 1960, 1961 און זיבן מאנאטן פון 1962:

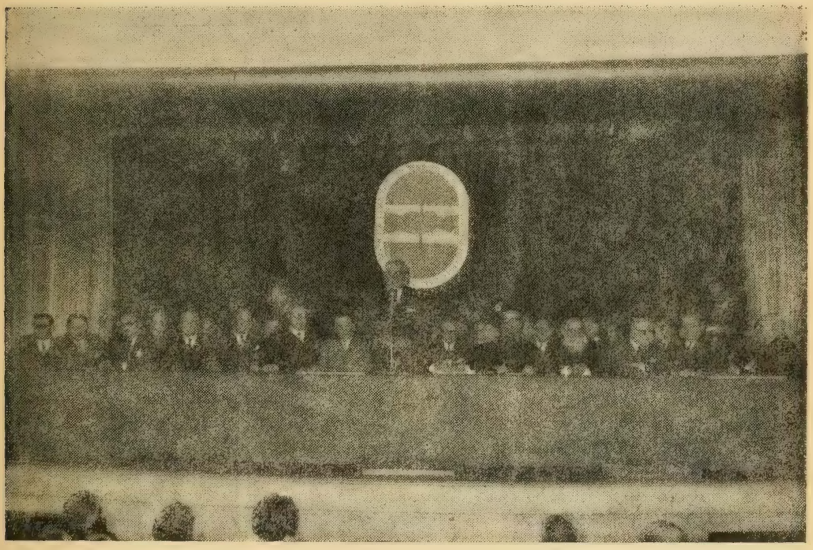
יאר	סכום פאר אין עקיפ אדער אויסשטאט	צאל חלוצים אדער עקיפן	צאל פריוואטע עולים	באשטימטע סכומים אין פעזעס	באשטימטע סכומים אין דאלארן
1958	1.500	203	102	685.700.—	—
1959	2.500	210	143	864.800.—	—
1960	4.000	166	62	925.831.50	826.—
1961	4.000	143	251	1.610.158.25	580.50
1962 (10½ מאנ')	5.000	134	334	2.092.146.80	264.50
סך־הכל	—	856	892	6.178.636.55	1.671.—

בכדי צו קענען בעסער פארשטיין אט־די טאבעלע, דארפן דא געמאכט ווערן עטלעכע באמערקונגען און אויפקלערונגען. קודם־כל דארף פעסטגעשטעלט ווערן, אז די רובריק „צאל פריוואטע עולים" איז כולל סיי די צאל נפשות פון די משפחות, סיי פון די אומפארהייראטע. צוליב בעסערער אילוסטראציע ווערט באזונדער אויך אנגעגעבן די צאל פון די משפחות.

די סכומים וואס ווערן באשטימט פאר דער אויסשטאטונג פון די חלוצישע עולים זיינען אין משך פון דער צייט דריי מאל געהעכערט געווארן צוליב דעם שטייגנדיקן יקרות אלס פועל־יוצא פון די דעוואלאריזאציעס פון דער פעזע און פון די עקאנאמישע קריזיסן. די גאנצע צאל געשטיצטע עולים אין משך פון די באהאנדלטע זעקסטהאלבן יאר באטרעפט 1.748 נפשות. א קנאפע העלפט פון זיי לערך באלאנגען צו די חלוצישע יוגנט־ארגאניזאציעס און מער פון א העלפט זיינען פריוואטע עולים. דער יערלעכער דורכשניט באטרעפט כמעט 276 נפשות, אבער די עליה איז נישט קיין רעגלמעסיקע. אין די יארן 1958 און 1959 שטייגן מיטאמאל

אויף אַ גאָר קענטיקן אופן סיי די חלוצישע, סיי די פּריוואָטע עליה און דערנאָך פֿאַלן זיי ווידער צוריק אַראָפּ. אָבער די גרעסטע געלט־סכומים ווערן דווקא אויסגעגעבן אין די יאָרן 1960 און 1961. אַ באַדייטנדיקע העכערונג פון דער צאָל עולים איז צו מערקן אין דער ערשטער העלפט פֿון 1962. די סיבות פון אָט־דער דערשיינונג זיינען מסתמא דער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער קריזיס און דער פֿאַרשטאַרקטער אַנטיסעמיטיזם, וועלכע זיינען גראָד דעמאָלט אויפֿגעקומען אין אַרגענטינע.

מיט דער עליה באַטראַכט נאָך די בוענאָס־אירעסער קהילה נישט אַלס אין גאַנצן פאַרענדיקט אירע באַציונגען מיט די אַרגענטינער עולים און נישט אַלס פולשטענדיק דערפילט אירע התחייבותן לגבי זיי. באַזונדערס איז דאָס גילטיק בנוגע די חלוצישע עולים, וועלכע באַזעצן זיך נאָך אין די קיבוצים. עס איז באַוווסט, אַז די קיבוצים מאַכן דורך פון אָנהייב אַ קיר־

אלימלך גוטקין גיט איבער די אָמטן דער נייַ־געוויילטער קהילה־לייטונג, יאָר 1960.

צערן, אָדער אָפילו אָפטמאָל אַ לענגערן, פּעריאָד פון חבלי־ביסוס, פון פֿאַרוואָרצלונג — און פֿאַרפעסטיקונגס־שוועריקייטן ביז זיי שטעלן זיך גוט אַוועק אויף די אייגענע פיס, און אין אַרלויף פון אָט־דער צייט קומט זיי גוט צונרוץ אַ גרעסערע, אָדער אָפילו אַ קלענערע, געלט־שטיצע.

מען איז דאָך אויסגעוואָקסן אין אַ ציוויליזאַטאָריש און קולטורעל גאָנץ הויך אַנטוויקלטער סביבה אין פונעם ערשטן מאָמענט אָן פון דער קאָלאָניזאַציע פילט מען גאָנץ שטאַרק דעם מאַנגל פון געוויסע אייניקטונגען, וועלכע פֿאַרלייכטערן אין אַ גרויסער מאָס דאָס לעבן און העלפֿן שטאַרק אַריבערצוטראָגן די זייער אָנגעשטרענגטע אַרבעטן; די שטענדיק געשפּאַנטע וואָכנאָמקייט און גרייטקייט זיך צו פֿאַרטיידיקן קעגן די אַראָבישע, פון אומעטום לויערנדיקע שונאים; די פינאַנציעלע לאָסטן; די געוויסע אומפֿאַרמיידלעכע דורכפֿאַלן אין דער ווירטשאפט און כלערליי אַנדערע שוועריקייטן, וועלכע מוזן זיך מאַכן און טרעפן זיך טאָקע, אין אַ גרע־

סערער אדער קלענערער מאס, אויף א נאטירלעכן אופן. איז מען זעלבסטפארשטענדלעך זייער דאנקבאר, ווען מען קריגט א געוויסע געלט־שטיצע פון עמעצן צו קענען וואס פריער און בעסער אויסבויען און איינאדעמענען א בית־ילדים (קינדער־הויז), א בית־התרבות (קולטור־הויז), א חדר־האוכל (קאלעקטיוועד שפייז־זאל), א מעכאניזירטע איינריכטונג פאר דער קיך און וועש־שעריי אזש"ו. דאס זיינען אלץ זייער ניטיקע און נוצלעכע אינסטאלאציעס און אינסטיטוציעס פאר ציוויליזירטע און געבילדעטע מענטשן, וועלכע מאכן פיל דערטרעגלעכער דאס סיי־ווי־סיי געגנוג שווערע חלוצישע לעבן, באזונדערס אין ערשטן פעריאד נאך דער גרינדונג פון א נייעם קיבוץ, געווינטלעך אין אן אומבאזעצטער און אומקולטיווירטער געגנט, ערגעץ ביי א גרענעץ פון ישראל.

מיטן צוועק צו באקומען אזעלכע זייטיקע געלט־מיטלען, סטימולירן אין א סך פאלן די קיבוצים, דאס גרינדן פון ארגאניזאציעס פון זייערע עלטערן און פריינט אין גלות. וועלכע זאמ־לען פאר זיי פינאנציעלע מיטלען, נישט נאר פאר די פריער־אויסגערעכנטע געביידעס און אינסטאלאציעס, נאר אויך פאר קאמביינען, טראקטארן, גרויסע אקער־ און שנייד־מאשינען וכדומה טייער־קאסטנדיקע מעכאניזשע ארבעטס־מכשירים. די קיבוצים וואס זיינען אינגאנצן, אדער טיילוויז, באזעצט דורך ארגענטינער, אדער בכלל לאטיין־אמעריקאנער חלוצים בעטן געווינטלעך סובסידיעס ביי דער בוענאס־איירעסער קהילה און זיי באקומען אויך אזעלכע אויף א וויידיקן און גוטווילליקן אופן.

וויטער, אונטן, ברענגען מיר א טאבעלע מיט די סובסידיעס, וואס עס האבן באקומען פון דער בוענאס־איירעסער קהילה אין משך פון די לעצטע זעקסטהאלבן יאר אבצן קיבוצים פון די פארשידענע אידעאלאגיש און סטרוקטורעל, חלוצישע קאלאניזאציע־ריכטונגען:

נאמען פון קיבוץ	י ש ר					סך־הכלען
	1957	1958	1959	1960	1961	האלב 1962	
כיסופים	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
עין־השלושה	20.000	20.000	10.000	96.500	96.500	772.000	1.015.000
משמר הנגב	20.000	20.000	35.000	64.000	64.000	512.000	715.000
מפלסים	40.000	40.000	20.000	—	—	—	100.000
מצר	20.000	20.000	10.000	126.500	126.500	1.012.000	1.315.000
געש	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
גזית	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
סעד	20.000	20.000	10.000	15.000	15.000	120.000	200.000
ניצנים	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
גבעות־זייד	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
רבדים	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
ניר יצחק	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
כפר זולד	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
ניר־עם	20.000	20.000	10.000	—	—	—	50.000
בחן	20.000	20.000	10.000	51.000	51.000	408.000	560.000
אור־הנר	—	100.000	50.000	126.500	126.500	1.012.000	1.415.000
מבואות־ביתר	—	—	—	15.000	15.000	120.000	150.000
נאות־מרדכי	—	—	—	5.500	5.500	44.000	55.000
סך־הכלען	320.000	420.000	235.000	500.000	500.000	4.000.000	5.975.000

אָט־די טאַבעלע באַווייזט אונדז, אַז:

א) אין יאָר 1958 איז דער סכום פון די סובסידיעס געשטיגן כמעט מיט אײַן דריטל לגבי 1957, אָבער אין 1959 (אַ יאָר פון קריזיס און דעוואַלאָריזאַציע) איז דער סכום ווידער הינטערשטעלונג ארויף געוואָרן. אין 1960 איז דער סכום מער ווי פאַרטאָפּלט געוואָרן לגבי 1959 און אַזוי איז ער פאַרבליבן אויך אין 1961. אין דער ערשטער העלפט פון 1962 האָט דער סכום מיטאָמאָל אַ שטאַרקן שפרונג ארויף געטאָן. דאָס דערקלערט זיך מסתמא דערמיט, וואָס אין משך פון דער באַהאַנדלטער צייט האָבן באַזוכט ישראל מיטגלידער פונעם פרעזידיום פון אונדזער קהילה און זיי האָבן פערזענלעך מיטגענומען דאָס געלט אויסצוגלייכן פאַרעלטערטע חובות. פון דעסט ווענען איז אינטערעסאַנט פעסטצושטעלן, אַז אין 1962 איז מיטאָמאָל באַצאָלט געוואָרן מער ווי צוויי מאָל אַזוי פיל ווי אין משך פון די פינף פריערדיקע יאָרן.

ב) די דריי קיבוצים עין־השלושה (הנוער הציוני פון די אַלגעמיינע ציוניסטן), מצר (השומר הצעיר) און אור־הנר (איחוד הבונים פון מפא"י) האָבן באַקומען 1.015.000 פּעזעס, 1.315.000 פּעזעס און 1.415.000 פּעזעס רעספּעקטיוו, וואָס עס מאַכט אויס צוזאַמען 3.745.000 פּעזעס, אָדער מער פון 62 % פונעם גאַנצן סכום. די צוויי קיבוצים משמר הנגב (השומר הצעיר) און בהן (אומפאַרטייִישע יוגנט למרחב), ווידער, האָבן באַקומען 715.000 פּעזעס און 560.000 פּעזעס רעספּעקטיוו, וואָס עס מאַכט אויס אינאיינעם 1.275.000 פּעזעס, אָדער עפּעס מער פון 21 % פונעם גאַנצן סכום. אויף דעם אופן באַקומט זיך, אַז אַלע אידישקייט דרייצן קיבוצים האָבן באַקומען צוזאַמען בלויז 955.000 פּעזעס, אָדער ווייניקער פון 17 % פון דעם גאַנצן באַטראָפּ.

מ׳דאַרף דאָ נאָך אָנווייזן אויף דער בפירוש געראָטענער און אומפאַרטייִישער פאַרטיילונג פון די סובסידיעס דורך דער פאַרוואַלטונג פון אונדזער קהילה, בעיקר וואָס שייך די גרעסערע סכומים. אין דער קהילה דאָמינירן דאָך די פאַרטרעטער פון די רעכטע פועלי־ציון — התאחדות (די שוועסטער־פאַרטיי פון מפא"י) און פון די לינקע פועלי־ציון — אחדות העבודה. דאָס האָט אָבער נישט געשטערט, אַז דער השומר הצעיר, וועלכער איז אַ גאָר שוואַכע גרופּע אין דער היגער קהילה־פאַרוואַלטונג, אָבער איינער פון די וויכטיקסטע סעקטאָרן פון דער ישראל־דיקער אַרבעטער־קאָאָפּעראַציע, זאָל באַקומען אַזעלכע רעלאַטיוו גרויסע געלט־סכומים אַלס סובסידיעס פון דערזעלבער קהילה. דאָס ווערט אויך נאָך מער אונטערגעשטראָכן דורכן פאַקט וואָס די אומפאַרטייִישע בחן האָט אויך באַקומען איינע פון די גרויסע סובסידיעס. די סיבה איז מסתמא געווען די וואָס די קיבוצים פון השומר הצעיר און בחן האָבן געהאַט גרעסערע באַרעכטיקטע באַדערפענישן, וועלכע מ׳האָט געמוזט באַפּריידיקן.

אונדזער קהילה גיט אויך פון צייט צו צייט, קלענערע, אָדער גרעסערע, סובסידיעס פאַר אַלגעמיינע אינסטיטוציעס, וועלכע האָבן נישט קיין דירעקטע שייכות מיט די אַרגענטינער יידן, קודם־כל ווערן געגעבן ביישטייערונגען פאַרן אויפבוי פון אייגענע בנינים. אַזוי זיינען געגעבן געוואָרן אין פּריערדיקע יאָרן געוויסע געלט־סכומים פאַר די בנינים פונעם ישראלדיקן זשורנאַליסטן־פאַראיין א״נ פון נחום סאָקאָלאָוו ז״ל און פונעם ישראלדיקן ליטעראַטן־פאַראיין א״נ פון שאול טשערניכאָווסקי ז״ל. איצט ווערט אויך געגעבן אַ סובסידיע פאַרן בנין פונעם פאַראיין פון די לאַטײַנאַמעריקאַנער עולים, וועלכער וועט געבויט ווערן אין תל־אביב. מיר ברענגען דאָ נישט קיין סכומים פון אָט אַזעלכע ספאַראַדישע נתינות, ווייל ווען מיר טוען דאָס, וואָלט עס כמעט מיט גאָרנישט געענדערט דאָס פּריער־אָנגעצייכנטע בילד פון די טעטיקייטן פון אונדזער קהילה אויף אָט־דעם געביט.

אויך אויף אָט־דעם ספּעציעלן, זייטיקן, אָבער אינטערעסאַנטן, אַרבעטס־געביט פון אונדזער קהילה, קומט בולט צום אויסדרוק איר הויכער נאַציאָנאַלער קריטעריום ביים דורכפירן אירע אויפגאָבן, פונקט ווי אויף אַנדערע געביטן.

4) טעטיקייטן פון דער חברה קדישא אפטיילונג

ברענגען יידן צו קבר־ישראל, לויט אלע יידישע פארשריפטן, מנהגים און דינים, איז געווען די ערשטע און וויכטיקסטע אויפגאבע פון דער חברה קדישא אשכנזי, וועלכע איז געגרינדעט געווארן אין יאר 1894 אין בוענאס־איירעס, וועו דער ישוב פון דער הויפטשטאט איז נאך געווען קליין און אומבאדייטנדיק, אין משך פונעם וויי־גרעסטן טייל פון אירע עקזיסטענץ־יארן האט די חברה קדישא אשכנזי זיך פארנומען בלויז מיט אט־דער הויפט־אויפגאבע אירער. אבער אין פארלויף פון דער צייט האט זי אלץ מער זיך אנגעהויבן צו באשעפטיקן אויך מיט אזעלכע ענינים וואס זיינען וויכטיק פאר אלטעגלעכן כלל־לעבן פונעם היגן ישוב, ביז זי איז צוריק מיט קנאפע פופצן יאר פראקלאמירט געווארן אלס די פאקטישע קהילה פון בוענאס־איירעס. נישט קוקנדיק אבער אויף די פארשידנארטיקע פארצווייגטע טעטיקייטן פון אונדזער קהילה, בלייבט די חברה קדישא־אפטיילונג דאך ביז צום היינטיקן טאג איר וויכטיקסטער דעפארטאמענט, צוליב דעם גרויסן סכום ארבעט וואס ער פירט דורך, פון איין זייט, און אויך צוליב די גרויסע הכנסות וואס ער ברענגט ארײַן, פון דער אנדערער זייט. א דאנק די גרויסע געלט־סכומים וואס די חברה קדישא־אפטיילונג ברענגט ארײַן, ווערט בכלל ערשט מעגלעך די פינאנצירונג און דורכפירונג פון אלע אנדערע קהילה־טעטיקייטן. פאלגנדיקע טאבעלע ווען בולט אילוסטרירן די פינאנציעלע באדייטונג פון דער חברה קדישא־אפטיילונג אין משך פון די לעצטע פינף יאר:

יאר	טאטאלע הכנסה $	הכנסה פון ח. קדישא $	% פון טאטאל
1957	33.740.359	28.618.513	85.—
1958	43.856.409	37.414.783	85.—
1959	72.381.103	64.321.800	89.—
1960	94.258.159	83.943.504	89.—
1961	122.974.886	105.039.457	85.50

פון די אויבן־געבראכטע ציפערן ווערט קלאר, אז די חברה־קדישא־אפטיילונג פון אונדזער קהילה ברענגט ארײַן ציוישן 85% און 89% פון אלע אירע הכנסות. וויאזוי און פון וואס ווערן געשאפן אט־די געלט־סכומים? די גרעסטע סומעס קומען געווינטלעך ארײַן דורך די אפצאלן פון די יורשים פון פארמעגלעכע און רייכע נפטרים. איידער עס ווערן באשטימט די פרטים פון דער קבורה (בית־עולם, קרקע, צאל אויטאמאבילן פאר די מלווים אאז"וו) קומט פאר א הסכם צווישן די יורשים פון די נפטרים און די פארוואלטונגס־מיטגלידער פון דער קהילה, אדער אירע העכערע פונקציאנארן. דער פרינציפ איז אז ארעמע נפטרים איז מען מקבר אומזיסט. רייכע יורשים דארפן צאלן לויט דער קרקע וואס זיי פארלאנגען פאר זייערע עלטערן. וויייטערדיקע הכנסות אין צוזאמענהאנג מיט די טעטיקייטן פון דער חברה קדישא־אפטיילונג קומען ארײַן: פון אפצאלן פאר די לוויה־הוצאות; פון קאנצעסיעס פאר פאמיליע־קברים (באווע־דאס); פון דערלויבענישן צו שטעלן מצוות; פון אויפבוי פון פראוויזארישע קברים; פון קאנ־סערווירונג פון די מצבות און אפהיטונג פון די בלומען אויף זיי אאז"ו.

כדי צו קענען ווי געהעריק דורכפירן אירע אויפגאבן, פארמאגט די קהילה פיר הייליקע ערטער, א גארטש (קאטשעריא) מיט א געניגנדיקער צאל פון מאטארייזירטע עגלות און אויטאס, א שטאב פון צוגעפאסטע אדמיניסטראטיוון אנגעשטעלטע, כלי־קודש, שאפערן, אלערליי פיזישע ארבעטער אאז"ו. אין דעם הויפט־בנין פון דער קהילה פונקציאנירט די צענטראלע אדמיניסטראציע פון דער גאנצער אפטיילונג און אויסער דעם האט יעדער בית־עולם זיין אנט־

שפּרעכנדיקע לאָקאַלע אַדמיניסטראַציע. אומעטום ווערן אַן אויפהער געבויט בנינים און ווענגן, געפלאַנצט ביימער, באַצירונגס־קוסטן און בלומען אין דורכגעפירט אויך אַנדערע פּאַרשענע־רונגען.

דער נאַענטסטער בית־עולם צו דער שטאָט געפינט זיך אין ליניערס, האַרט ביי דער מצרבדיקער גרענץ פון דער הויפּטשטאָט. עס זענען פאַראַן זייער גוטע קאָמוניקאַציעס צו פאַרן אַהין, אָבער ליידער פאַרנעמט ער אַ רעלאַטיוו קליינעם שטח. די גרינדערס פונעם ליניערסער בית־עולם האָבן באַשיימפערלעך נישט פאַרויסגעזען, אַז דער בוענאָס־איירעסער ישוב וועט אַזוי שנעל אויסוואַקסן און די צאָל פון זיינע נפטרים וועט איצט דערגיין צו קרוב צוויי טויזנט אַ יאָר. דעריבער איז אָט־דער בית־עולם יונגערהייט, נאָך אייַדער זיינע ביימער זיינען רעכט אויסגעוואַקסן, אָלט געווארן און מען איז דאָרטן שוין גאָנץ וויניק מקבר,

ראש השנה מסיבה ביט ספרדישע אין דייטש־ריידנדיקע יוּדן אין יאָר 1961.

צוליב דעם וואָס עס ליגן אויף ליניערס אַ סך מיטגלידער פון די איינגעפונדעוועטע, איינגע־זעטסטע און אָנגעזעענסטע היגע משפחות און אויך צוליב די קאָמוניקאַציע־באַקוועמלעכקייטן, איז אָבער פאַראַן ביי גאָר אַ סך תושבים דער ווילן נקבר צו ווערן נעבן זייערע קרובים און פרייַנט, אָדער כאָטש אויף דעמזעלבן הייליקן אָרט ווו יענע שלאָפן זייער אייביקן שלאָף. דערי־בער צאָלן די רייכערע מיטגלידער פון דער עדה גאַנץ טייַער פאַר אַ קרקע אויפן בית־עולם אין ליניערס אין די קהילה באַקומט אויף אַזאַ אופן גאַנץ אַנזעעוודיקע הכנסות.

דער בית־עולם וואָס ווערט היינט־צו־טאָג אַממיינסטן באַנוצט, געפינט זיך אין טאַבלאַדאַ, היפּש ווייט פון דער שטאָט. ער האָט שוין היינט אויך גאַנץ גוטע אינריכטונגען. אויפן בית־עלמין אין טאַבלאַדאַ איז אויסגעבויט געוואָרן אַ מאָנומענט פאַר די קדושים, ווועלכע זיינען

אומגעבראכט געוואָרן דורך די נאַציס ימח שמם וזכרם. אויפן מאָנומענט זיינען אויך באַפעס־טיקט געוואָרן ספעציעלע אָנדענק־טאָוולען פאַר איינציקע אומגעקומענע פאַרשיידענע קהילות. עס ווערן דאָרטן ביי פיל געלעגנהייטן אינגעאַרדנט אַלגעמיינע הזכרות און אויך פאַר די באַ־זונדערע קהילות. נישט ווייט פונעם מאָנומענט זיינען רעזערווירט געוואָרן פלעצער פאַר די קברים פון די אַרטאַדאָקסישע יידן שומרי־שבת, פון שרייבערס, קינסטלערס און אָנדערע חשובע און פאַרדינסטפולע נפטרים.

צו די בית־עלמינס וואָס באַלאָנגען צו אונדזער קהילה דאַרף אויך צוגערעכנט ווערן יענער וואָס געפינט זיך אין סיודאַדעלאַ, וועלכער איז אויך ווייט פון דער שטאָט און ער פאַרמאָגט נישט קיין באַקוועמע קאָמוניקאַציעס. ער איז א בשותפותדיקער מיט די ספרדים און ווערט

ראש השנה מסיבה פאַר ספרדישע און דייטש־רייטנדיקע יידן.

היינט־צו־טאָג אויך גאָנץ ווייניק באַנוצט. צוזישן אַלע אָנדערע היגע הייליקע ערטער פון די אשכנזים, איז דער פון סיודאַדעלאַ אַממיינסטנס ענלעך צו די אַלטע בתי־הקברות אין די אַמאָ־ליקע אייראָפעישע היימען.

דער יינגסטער פון די בית־עלמינס פון דער בוענאָס־אייראָסער קהילה געפינט זיך אין בעראָסאָטעגי. ער איז אויך ווייט פון דער שטאָט און האָט נישט קיין גוטע קאָמוניקאַציעס. אויך דאָרטן קומען דערווייל צו קבורה זייער ווייניק נפטרים. אָבער ער דאַרף באָטראַכט ווערן אַלס דער רעזערוו פאַר דער צייט, ווען עס וועט שוין אָנהייבן ענג צו ווערן אויפן בית־הקברות אין טאָבלאַדאַ. לכתחילה איז דער שטח פאַרן בית־עולם אין בעראָסאָטעגי געקויפט געוואָרן דורך דער אַרגאַניזאַציע פון „אגודת ישראל" און זי האָט אויך באַקומען די געהעריקע דער־לויבעניש פון די אָפיציעלע אינסטאַנצן. נישט דאָ איז דאָס אָרט זיך אָפצושטעלן בריייטער אויף

דעם פאַרוואָס די דערמאָנטע פרומע גרופּע האָט עס געטאָן. עס איז דאָ גענוג צו דערמאָנען, אַז זי איז געווען אומצופרידן דערמיט וואָס אירע שטרענג־רעליגיעזע שולן האָבן באַקומען זייער קלייניע, אָדער גאָר קיינע סובסידיעס פון דער קהילה, ווייל זיי האָבן נישט געוואָלט אַננעמען דעם מיניאום־פּראָגראַם אירן פאַר חינוך. מיטן צווועק נישט צו לאָזן אונטערגראָבן און אָפּשוואַכן איר פּרעסטיזש, האָט די קהילה אָנגעהויבן צו אונטערהאַנדלען מיטן צד שכנגד און סוף־כל־סוף איז מען געקומען צו אַ הסכם. אין יאָר 1957 איז דער בית־עולם אין בערַאַסאַטעגי אויך אַריבער אין דעם רשות פון דער בוענאָס־איירעסער קהילה.

די ווייטערדיקע טאַבעלע גיט אַ באַגריף וועגן דער פאַרטיילונג פון קבורות אויף יעדן אינעם פון די פיר בית־עלמינס:

יאָר	טאַבלאַדאַ	ליניערס	סיודאַדעלאַ	בערַאַסאַטעגי	סך־הכלען
1957	1.746	178	39	31	1.994
1958	1.593	149	37	28	1.807
1959	1.688	160	46	49	1.943
1960	1.711	155	39	69	1.974
1961	1.696	150	35	84	1.965
1962 (האַלב)	928	62	25	?	1.015
סך־הכלען	9.362	854	221	261	10.698

פון אָט־דער טאַבעלע קען מען אָפּלערנען: 1) דער יערלעכער דורכשניט פון די נפטרים פון זעקסטהאַלבן יאָר איז לערך 1.941; 2) אויב מען רעכנט, אַז די שטאַרביקייטס־קוואָטע פון דער בוענאָס־איירעסער יידישער באַפעלקערונג מאַכט אויס לערך 1%, דעמאָלט קען דער אשכנזישער ישוב אין דער הויפּטשטאָט געשאַצט ווערן אין וואָסערע צווייַ הונדערט טויזנט נפשות; 3) אויפן בית־עלמין אין טאַבלאַדאַ אַליין ווערן דורכשניטלעך באַערדיקט וואָסערע 87½ % פון אַלע נפטרים און אויף די איבעריקע דריי בית־עלמינס אין איינעם לערך 12½ %.

די ווייטערדיקע טאַבעלע, וועלכע נעמט אַרום צוליב בעסערער איבערזיכטלעכקייט בלויז די צווויי מער באַנוצטע בית־עלמינס, אויסלאָזנדיק די איבעריקע צווויי וואָס קענען קיין שום השפּעה נישט האָבן אויף די אויספירן, אילוסטרירט דעם פּראָפּאָרץ פון שטאַרביקייט ביי מענער, פרויען און מינדעריאָריקע יינגלעך און מיידלעך:

	ט א ב ל א ד א			ל י נ י ע ר ס			
יאָר	מענער	יינגלעך	פרויען	מענער	פרויען	יינגלעך	מיידלעך	סך־הכלען
1957	956	76	687	27	91	1	86	—	1.924
1958	885	53	616	39	76	—	73	—	1.742
1959	986	36	630	36	76	2	82	—	1.848
1960	988	39	648	36	65	1	88	1	1.866
1961	959	34	673	30	59	1	90	—	1.846
1962 (האַלב)	527	18	356	27	27	—	35	—	990
סך־הכלען	5.301	256	3.610	195	394	5	454	1	10.216

פון אָט־דער טאָבעלע איז שווער עפּעס אָפּצולערנען אויף זיכער. בכדי דאָס צו קענען טאָן, וואָלט מסתמא נייטיק געווען צו האָבן דאָטן פון אַ לענגערן צייט־אָפּשניט. פון דעסט־וועגן קען מען אָננעמען מיט אַ גענוג גרויסער וואַרשיינלעכקייט, אַז די שטאַרביקייט ביי מינ־דעריאַריקע איז בדרך־כלל אַ רעלאַטיוו היפּש קליינע. עס ווייזט אויך אויס, אַז ביי די רייכערע קרייזן, וועלכע זיינען דאָך געקומען צו קבורה אויפן בית־עולם פון ליניערס, איז די שטאַר־ביקייט ביי די פרויען עטוואָס גרעסער ווי ביי די מענער. דאָקעגן איז די שטאַרביקייט ביי די ווייניקער פאַרמעגלעכע באָפּלקערונג־סעקטאָרן, וועלכע זיינען דאָך באַערדיקט געווארן אויף דעם בית־עולם אין טאָבלאָדאַ, פיל־פיל גרעסער צווישן די מענער ווי צווישן די פרויען. קיין קלאָרע און באַגרינדעטע סיבות פאַר אָט־די מאַדנע דערשיינונגען איז דאָ פאַר דער האַנט נישט צו זען, עס וואָלט נייטיק געווען זיי גרינטלעכער צו באַטראַכטן און צו פאָרשן.

די קהילה באַערט אירע 50־יאָריקע מיטגלידער, יאָר 1961.

ווייטער אונטן ברענגען מיר דריי טאָבעלן, וועלכע באַלייכטן די צאָלונגס־פאַרהעלטעניש פאַר די קבורות און פון דעם וועט מען אויך קענען עפּעס אָפּלערנען, מיט אַ געוויסער רעלאַטי־וער זיכערקייט, וועגן דער פאַרמעגלעכקייט פון די נפטרים, אָדער ריכטיקער, וועגן זייער עקאָ־נאָמישער לאָגע. מיר האָבן זיך באַנוצט מיט די ווערטער „מיט אַ געוויסער רעלאַטיוער זי־כערקייט", ווייל נישט זעלטן וועלט פאַר די קבורות באַצאָלט אַ סך ווייניקער פון דעם וואָס די רעאַלע עקאָנאָמישע מעגלעכקייטן פון די פאַראינטערעסירטע וואָלטן זיי דערלויבט צו באַצאָלן, ווייל אין אַ טייל פאַלן גלינגט עס די יורשים נישט ריכטיק צו אינפאָרמירן וועגן זייער פינאַנציעלער לאָגע און די ספּעציעלע קאָנטראָלערן, וואָס דאַרפן פעסטשטעלן דעם אמת.

באפן זיך פילמאל נישט. אין אנדערע פאלן באווייזן די פאראינטערעסירטע זיך בעסער אויסצוּדינגען. פון אט־די טאבעלן וועט אויך קלאר ווערן די פראפארץ צווישן מיטגלידער און נישט־מיטגלידער ביי די באערדיקטע נפטרים.

טאבעלע פון געגנצלעך אומזיסטע קבורות

יאר	מיטגלידער	צוריקגעשטאנענע מיטגל. מיט צאלונגען	נישט־מיטגליד.	סך־הכלען
1957	278	144	411	833
1958	270	46	330	646
1959	102	11	189	302
1960	322	1	270	593
1961	75	1	116	192
1962 (האלב)	19	1	36	56
סך־הכלען	1.066	204	1.352	2.622

פון אט־דער טאבעלע איז צו זען, אז פון דעם טאטאל נפטרים פון 10.698 אין משך פון די באהאנדלטע זעקסטהאלבן יאר, איז לערך א פערטל באערדיקט געווארן געגנצלעך אומזיסט. צווישן זיי זיינען געווען וואסערע 52% נישט־מיטגלידער און דער רעשט גרעסטנטיילס גוט־שטייגנדיקע און אויך א רעלאטיוו־קליינע צאל מיט זייערע צאלונגען צוריקגעשטאנענע מיט־גלידער. דאס באווייזט בלי־ספק, אז די קהילה האט זייער א סך אינזעעניש מיט די ארעמע באפעלקערונגס־שיכטן און זי נעמט ביי זיי נישט קיין שום קבורה־געלט. עס ווערט אויך קלאר, אז דערביי ווערט נישט געקוקט דערויף צי דער נפטר איז געווען א מיטגליד צי נישט און אלע ארעמע מענטשן ווערן באהאנדלט אויף א גלייכן אופן, לויט די בעסטע ייִדישע טראדיציעס. אט־אזוי באקומט זיך, אז די חברה קדישא אפטיילונג פון דער בוענאס־אייִרעסער קהילה טוט מיט די ארעמע א ריכטיקן חסד־של־אמת אין פולן זינען פון דעם וואָרט, וויל די פראפארציאנעל־גרויסע צאל נישט־מיטגלידער האבן דאך אפילו קיינמאל נישט באצאלט קיין באשיידענעם מיטגליד־אפטצאל און זיי זיינען אזוי־ארום נקבר געווארן אבסאלוט אומבאצאלט. דאס איז בפירוש א גרויסער און שיינער אויפטו פון אונדזער היגער קהילה.

מען דארף דערצו נאך צוגעבן, אז די קהילה שטעלט יעדעס יאר א גרויסע צאל מצבות אויף די קברים פון עלנטע נפטרים, וועלכע האבן נישט קיין יורשים.

טאבעלע פון האלב־באצאלטע קבורות

יאר	מיטגלידער	צוריקגעשטאנענע מיטגל. מיט צאלונגען	נישט־מיטגליד.	סך־הכלען
1957	140	58	126	324
1958	225	28	129	382
1959	702	15	348	1.065
1960	356	1	179	536
1961	379	3	173	555
1962 (האלב)	143	3	102	248
סך־הכלען	1.945	108	1.057	3.110

אט־די טאבעלע באוויזט, אז פון דער טאטאלער צאל נפטרים פון 10.698 אין משך פון די באהאנדלטע זעקסטהאלבן יאר, זיינען וואסערע 29% געווען האלב־באצאלטע און מען דארף זויסן, אז אונטער אט־דעם באגריף ווערן פארשטאנען אזעלכע קבורות, פאר וועלכע עס ווערן קוים באצאלט די פאקטישע הוצאות וואס די קהילה האט דערבייַ. אין אט־דער קאטעגאריע מאכן אויס די נישט־מיטגלידער 34% אין די איבעריקע 66% זיינען גוטשטייענדיקע און צו־ריקגעשטאנענע מיט די צאלונגען מיטגלידער. ווידער ווערט פון דער טאבעלע קלאר, אז דער גאר וויניק פארמעגלעכער שיכט פון דער אשכנזישער יידישער באפעלקערונג אין בוענאס־איירעס איז א גאנץ באדייטנדיקער און מאכט וואַרשיינלעך אויס קרוב צו א דריטל פונעם גאנצן ישוב. אינאיינעם מיט די גאר ארעמע, וועלכע באטרעפן לויט דער פריערדיקער טאבעלע לערך

אייפנאמע פאר דעם געוו׳ ארגענטינער אמבאסאדאר אין ישראל, ד״ר ג. טאפאלעווסקי.

25% פון דער גאנצער אשכנזיש־יידישער באפעלקערונג, קומט אויס אז די עקאנאמיש־שוואכ־סטע קרייזן אירע באטרעפן לערך 54% פונעם באפעלקערונגס־טאטאל. דאס לייקנט ענדגיל־טיק און קאטעגאריש אפ די לעגענדע וועגן דער יידישער רייכקייט אין ארגענטינע, אויב אזא האט ביי וועמען עס זאל נישט זיין אמאל עקזיסטירט.

איצט ברענגען מיר ווייטער אונטן די דריטע טאבעלע, וועלכע באציט זיך צו די פול־באצאלטע קבורות, וועלכע דעקן נישט־נאר די הוצאות, נאר זיי ברענגען אויך אריין גרעסערע אדער קלענערע ביישטייערונגען איבער די קאסטן. פון אט־דער קאטעגאריע באקומט אונדזער קהילה די גרעסטער, מיט וועלכע זי דעקט קודם־כל די פארלוסטן פון די פריערדיקע צוויי קאטעגאריעס און פון וואנען זי שעפט אויסערדעם אויך די מיטלען צו סובסידירן דעם חינוך,

אויסצוהאַלטן דעם לערער־סעמינאַר, צו פינאַנצירן די קולטור־אַרבעט, צו העלפן די נויט־באַדערפטיקע און דורכצופירן ווי געהעריק אַלע אירע איבעריקע אַרבעטן.

טאַבעלע פון פול־באַצאָלטע קבורות

יאָר	מיטגלידער	צוריקגעשטאַנענע מיטגל. מיט צאָלונגען	נישט־מיטגלידער	סך־הכלען
1957	447	150	240	837
1958	530	81	168	779
1959	432	15	129	576
1960	666	4	175	845
1961	882	9	327	1.218
1962 (האלב)	539	5	167	711
סך־הכלען	3.496	264	1.206	4.966

פון די אויבן־געבראַכטע דריי טאַבעלן ווערט אויך קלאָר, אַז פון די 10.698 נפטרים אין משך פון די באַהאַנדלטע זעקסטהאַלבן יאָר זיינען 3.615, אָדער לערך 34%, אינגאַנצן קיין מיטגלידער נישט געווען; 576, אָדער עפּעס וויניקער פון 5%, זיינען געווען מיטגלידער וואָס זיינען געווען צוריקגעשטאַנען מיט זייערע חודשלעכע מיטגליד־אָפּצאָלונגען און בלויז 6.507, אָדער 61% לערך, זיינען געווען פולע מיטגלידער. דאָס וויזט אַן אויף דער מעגלעכקייט, אַז ביי אַ געהעריקער און צוגעפּאַסטער ווערבירונגס־אַרבעט וואָלטן צו די שוין פאַראַנענע מיט־גלידער געקענט נאָך צוקומען וויניקסטנס וואָסערע 39% נייע מיטגלידער.

די ביז־איצטיקע טאַבעלעס און באַטראַכטונגען האָבן געהאָט אַ כּמעט אויסשליסלעכע און דירעקטע שייכות צו אונדזער קהילה און אירע טעטיקייטן. אין די רעגיסטערס פון דער חברה קדישא־אָפּטיילונגען ווערן אָבער אויך פאַרצייכנט אייניקע פרטים ווענן די נפטרים, וועלכע האָבן אַ צוזאַמענהאַנג מיט געווייסע אַלגעמיינע אַספּעקטן פונעם לעבן פון די אשכנזישע יידן אין בוענאָס־אייראָס. מיט זייער הילף קענען געוואָרפן ווערן עטלעכע ליכטשטראַלן אויף אַ טייל גאַנץ וויכטיקע דערשיינונגען אין אונדזער לאָקאַלן יידישן לעבן.

אַזוי ווערן, למשל, אָנגעגעבן: דער ציווילער שטאַנד פון די נפטרים, זייער עלטער און די קראַנקייטן וואָס האָבן גורם געווען זייער פטירה. וועלן מיר אויסנוצן אויך אָט־די פאַראַ־נעמע דאַטן און מיר וועלן וייטער אונטן בריינגען עטלעכע טאַבעלן, וועלכע באַציען זיך צו די יאָרן 1960, 1961 און די ערשטע העלפט פון 1962. עס איז ליידער נישט מעגלעך געווען צוזאַמעריין די באַטרעפנדיקע דאַטן אויך פאַר די יאָרן 1957, 1958 און 1959, ווייל דאָס וואָלט געיוון גאָפּאַדערט רעלאַטיוו פיל צייט און דאָס זאָלבוך פון דער קהילה, פאַר וועלכן אָט־די אָפּהאַנדלונג איז דאָך באַשטימט, האָט אַ פעסטע דאַטע ווען עס דאַרף דערשיינען און דערי־בער איז נישט מעגלעך געווען לענגער אָפּצוציען.

טאַבעלע ווענן דעם ציווילן שטאַנד פון די נפטרים

יאָר	פאַרהיראָטע	אומפאַרהיראָטע	פאַר־אלמנ׳טע	גע׳גט׳ע	אומבאַקאַנטע	סך־הכלען
1960	1.151	126	631	—	66	1.974
1961	1.147	129	609	3	77	1.965
1962 (האלב)	594	98	323	—	—	1.015
סך־הכלען	2.892	353	1.563	3	143	4.954

פון אט־דער טאבעלע איז צו זען, אז די צאל נע׳גט׳ע צווישן די נפטרים איז א פארשווינ־דנדיק קלייבע און דאס קען זיין אן אנווייז, אז אין דער באפעלקערונג בכלל קומט פאר דאס־זעלבע. אויך די צאל אומפארהייראטע איז א רעלאטיוו קליינע, דהיינו — לערך 7%, אבער די פארהייראטע מאכן אויס וואסערע 58½% און די פאר־אלמנ׳טע גרייכן צו עפעס מער פון 32%. דאס אלעס באווייזט, אז אונדזער בוענאס־איירעסער אשכנזישער ישוב איז שוין ארויס פון זיין אומסטאבילן עמיגראנטישן סטאדיום און ער ווייזט שוין ארויס בולטע כאראקטעריס־טישע סימנים פון א באלעבאטישן, פארפעסטיקטן, איינגעפונדעוועטן און פארוואלצטן ציבור. דאס קען שוין אויף להבא דערמעגלעכן גרעסערע, סאלידערע און דויערהאפטיקערע סאציאלע, ארגאניזאציאנעלע, עקאנאמישע און קולטורעלע אויפטוען.

ווייטער אונטן ברענגען מיר א טאבעלע, לויט וועלכער מען קען עפעס געווויר ווערן וועגן די קראנקייטן וואס צוליב זיי זיינען די נפטרים אוועקגעגאנגן פון צווישן די לעבעדיקע. עס דארף פארשטאנען ווערן, אז די קראנקייטן זיינען אנגענעבן געוואָרן בלויז ביי די נפטרים אין דער עלטער ביז 70 יאר, ווייל יענע וואס שטייגן אריבער אט־די עלטער, שטארבן געוויינטלעך פון עלטער־שוואכקייט, כאטש עס קען אויך זיין אן אומיטלבארע סיבה פונעם טויט דורך עפעס א קראנקייט, וועלכע דער זקן האט שוין צוליב זיין שוואכקייט נישט געקענט בייקומען.

טאבעלע פון טויט־פאלן דורך קראנקייטן

יאר	האַרץ און בלוט־געפעסן	טומאָרן (קאנסער)	אקצידענט און זעלבסטמארדן	פארשיידענע	עלטער־שוואכקייט	סך־הכלען
1960	666	313	48	185	762	1.974
1961	902	339	55	235	434	1.965
1962 (האלב)	481	177	29	105	223	1.015
סך־הכלען	2.049	829	132	525	1.419	4.954

אט־די טאבעלע באווייזט, אז די גרעסטע צאל פון די נפטרים ביי די אשכנזישע בוענאס־איירעסער יידן, לערך 41½%, שטארבט פון הארץ־אטאקעס, פון מארך־דערשיטערונגען און פון אנדערע בלוט־געפעס־קראנקייטן און אן אנזעעוודיקער טייל, וואסערע 16½%, שטארבט פון קאנסער און פון טומארן בכלל. אט־די סארטן קראנקייטן, וועלכע זיינען גרעסטנטיילס א רעזולטאט פונעם צופיל אנגעשטרענגטן און זארגפולן לעבן אין אזא ריזיקן כרך ווי עס איז בוע־נאס־איירעס, באטרעפן אלזא העכער א העלפט, אדער 58% פון די טויט־סיבות פון אלע נפטרים. אלע אנדערע פארשיידענע קראנקייטן, וואס זיינען גורם דעם טויט ביי די אשכנזישע יידן אין בוענאס־איירעס מאכן אויס אינאיינעם וואסערע 10½%. די אומגעקומענע דורך אלערליי אק־צידענטן און זעלבסטמארדן מאכן אויס עפעס מער פון 2½%. די געשטארבענע אין דער על־טער פון העכער 70 יאר, אינאיינעם מיט יענע פאלן, וועגן וועלכע מען ווייסט נישט די סיבה פון זייער פטירה, מאכן אויס לערך 29%. כאטש די אלע צאלן, וועלכע זיינען א רעזולטאט פון אבסערוואציע אין משך פון בלויז דריטהאלבן יאר, זיינען נישט קיין גענוג זיכערע באזע צו קענען מאכן זיכערע, אדער וויניקסטנס וואַרשיינלעכע אויספירן און שלוסן, איז עס אבער דאך מעגלעך, אז זיי זאלן געבן א באגריף וואס איז נישט גאר וויט פונעם אמת, וועגן דער פאקטישער זאכלאגע אויפן גענוטהייט־גביט פון די בוענאס־איירעסער יידן פאר די לעצטע צען־פופצן יאר. עס קען זיין, אז אט־די ציפערן זאלן אין א געוויסער מאס זיין ניצלעך פאר אונדזערע יידישע דאקטוירים, וועלכע פארנעמען זיך מיט פארש־ארבעטן, נעמענדיק אין באַ־טראכט אז עס זיינען פראַן זייער וויניק, אדער גאר קיינע דאטן פון דעם מין.

וויטער אונטער ברענגען מיר צווי טאַבעלעס ווועגן דער עלטער פון די נפטרים אין משך פון די לעצטע דריטהאַלבן יאָר, איינע ביז 20 און די אַנדערע פון מער פון 20 יאָר.

ערשטע טאַבעלע ווענן דער עלטער פון די נפטרים

יאָר	ביז אין יאָר	פון 1 ביז 6 יאָר	פון 6 ביז 14 יאָר	פון 14 ביז 20 יאָר	סך־הכלען
1960	66	7	9	8	90
1961	50	11	11	7	79
1962 (האַלב)	31	7	10	4	52
סך־הכלען	147	25	30	19	221

געזונטינער אַמבאַסאַדאָר אין ישראל ד״ר טריסטאני, אויף אַ באַזוך אין דער קהילה.

מיר ווייסן שוין פון פריער, אַז דער טאַטאַל פון די נפטרים פאָר די באַהאַנדלטע דריט־האַלבן יאָר דערגרייכט צו 4.954. פון אָט־דער טאַבעלע באַקומט זיך, אַז אין דער עלטער ביז צוואַנציק יאָר זיינען אין דעמזעלבן צייט־אָפשניט געשטאָרבן 221, אָדער לערך 4½% פונעם טאַטאַל נפטרים. דאָס ווייזט אויס צו זיין אַ גאַנץ קליינער פּראָצענט און דאָס זאָגט עדות אויפן וווילשטאַנד, אַ פּועל־יוצא פון וועלכן עס זיינען צופּרידנשטעלנדיקע ווונונגס־ און שפּיז־באַ־

דינגונגען און אַ געוונדיקע מעדיצינישע אויפזיכט. דאָס איז אויך אַ סימן פון אַ גאַנץ באַ־דיימדיקער געזעלשאַפטלעכער און קולטורעלער הייך פון די אשכנזישע יידן אין דער שטאָט בוענאָס־אײַרעס.

צווייטע טאַבעלע וועגן דער עלטער פון די נפטרים

יאָר	פון 20 ביז 35 יאָר	פון 35 ביז 50 יאָר	פון 50 ביז 60 יאָר	איבער 60 יאָר	אומבאַקאַנט	פון פרויערדיקער טאַבעלע	סך־הכלען
1960	49	159	351	1.312	13	90	1.974
1961	34	163	367	1.240	82	79	1.965
1962 (האַלב)	12	77	186	688	—	52	1.015
סך־הכלען	95	399	904	3.240	95	221	4.954

פון אָט־דער טאַבעלע זעט מען, אַז צווישן 20 און 50 יאָר זיינען געשטאָרבן 494 יידן אַדער כמעט 10% פון אַלע נפטרים. דאָס קען אויך באַטראַכט ווערן אַלס גאַנץ קלייניע שטאַרביקייט. ערשט פון 50 יאָר און וויטער ווערט די שטאַרביקייט באַדייטנדיק גרעסער. אַזוי זיינען צווישן 50 און 60 יאָר שוין געשטאָרבן אַרום 18½% פונעם טאַטאַל און ערשטע איבער 60 יאָר איז דער פּראָצענט פון די געשטאָרבענע 65% פון אַלע נפטרים פון דעם באַהאַנדלטן פּעריאָד.

בײַן יאָר 1960 זיינען געגומען געוואָרן באַזונדער, בשעת עס איז זיינערצייט צוגעגרייט געוואָרן אַ פּריערדיקע אַרבעט, די נפטרים פון 60 ביז 70 יאָר (זיי האָבן באַטראָפן 610) און יענע וואָס האָבן דערגרייכט אַ העכערע עלטער פון 70 יאָר (זיי האָבן באַטראָפן 702), די ערשטע באַטרעפן 31% און די צוויייטע 36% פון אַלע נפטרים פונעם יאָר 1960. אויב 36% פון אַלע נפטרים האָבן אין יענעם יאָר גלעלבט לענגער פון 70 יאָר, הייסט עס בדרך־כלל, אַז ביי אַ גאַנץ באַדייטנדיקן טייל פון די בוענאָס־אײַרעסער אשכנזישע יידן קען מען אָנטרעפן אַ גאַנץ אַנזעהדיקע לאָנגלעביקייט בכלל, ד״ה אויך אין אָנדערע יאָרן, אַ חוץ 1960.

ווי מען זעט, לאָזט זיך פיל אָפּלערנען פון די פּרטים וואָס ווערן פּאַרצייכנט אין די נפטרים־רעגיסטערס פון דער חברה־קדישא־אָפּטיילונג פון אונדזער קהילה, כאָטש די שלוסן, צו וועלכע מען קומט אויפן סמך פון די דאָטן פון בלויז זעקסטהאַלבן און דריטהאַלבן יאָר זיינען נישט באַזירט אין באַגרינדעט אויף אַלע הונדערט פּראָצענט. אָבער מען דאַרף זיין צופֿרידן אויך מיט דעם. נעמענדיק אין באַטראַכט, אַז עס זיינען סרוב פּאַראַן אַזוי ווי־ניק ריכטיקע סטאַטיס־טישע דאַטן ביי יידן.

אפֿשר איז דאָ אויך דאָס אָרט אַנצוווייזן דערויף, אַז אין די דערמאָנטע נפטרים־רעגיס־טערס וואָלט מעגלעך און כדאי געווען אויסצובערייטערן די פּאַראַנענע פּרטים מיט נאָך אַנדערע, ווועלכע וואָלן זיך באַציען צו: געבוירן־לאַנד, בירגערשאַפט און באַשעפטיקונג פון די נפטרים, זייערע איבערגעלאָזטע מינדערייאָריקע און פּוליעריקע יתומים אאַז״ו. אַזעלכע נייע פּרטים וואָלטן געווען זייער נוצלעך און עס וואָלט פּאַרנומען בלויז ווי־ניק צייט און עס וואָלט געקאָסט נאָר אַ קלייניע אָנשטרענגונג זיי צו באַקומען.

דוד קולאקאווסקי

די בוררות־קאמיסיע ביי דער קהילה - א מאראלי־זירנדיקער פאקטאר אין אונדזער לעבן

אין משך פון אונדזער גאנצער גלות־געשיכטע, לעבנדיק אין א נישט יידישער ארומרינג־לונג, האבן מיר זיך תמיד געראגלט, אז די יידישע באפעלקערונג זאל האבן דאס רעכט צו דערליידיקן די סיכסוכים וואס אנטשטייען צווישן אירע יידישן יחיד און א צוויטן, אדער צווישן אירע גרופע און א צווייטער, אין איר אייגענער סביבה און דורך אירע אייגענע שופטים און בוררים. דאס איז געווען א טייל פון דער יידישער אויטאנאמיע וועלכע איז געווען אין הסכם נישט נאר מיט אונדזער רעליגיעזן אינשטעל, נאר אויך מיט אונדזער נאציאנאל־געזעלשאפט־לעכן ווילן ווייטער צו עקזיסטירן ווי א פאלק. און מיר זען טאקע, אז דאס ווי די פארשידענע מושלים האבן פארזיכערט יידן זייער רעכט און די דאזיקע רעכט מער־ווייניק אפגעהיטן, האבן די יידן געגאסן פון דער דאזיקן זכות, דאקעגן ווען דער קאטוילישער קלער האט געזיגט אין זיין שטרעבונג צו פארביטערן יידן דאס לעבן און שווער מאכן פאר יידן דעם וויטערדיקן וועג פון פאלקס־אויפהאלט, דאס האט מען ביי אונדז די דאזיקע רעכט צוגענומען.

שוין אפגערעדט דערפון וואס די בית־דין־שטוב איז געווען א יסוד־אינסטיטוציע אין יידישן לעבן, איז אויך די בוררות־אינסטיטוציע געווען און פארבליבן א וויכטיקער רעגולירנדיקער און סאנירנדיקער פאקטאר אין אונדזער געזעלשאפט. דערביי דארף מען נישט מאכן קיין טעות און מיינען, אז די דאזיקע בוררות־אינסטיטוציע האט געהאט א זין נאר דארט ווו דאס אלגעמיינע נישט־יידישע געריכט האט זיך באציגען דיסקרימינירנדיק כלפי דער יידישער שער באפעלקערונג. וויל עס האט זיך ארויסגעוויזן, אז אויך דארט ווו אזא דיסקרימינאציע איז נישט געווען בנמצא, אויך דארט איז דאס דערליידיקן פארשידענע סיכסוכים אין דער אייגענער סביבה געווען זייער געזונט און פאזיטיוו פארן יידישן יחיד, ווי אויך פארן יידישן כלל. דערצו האבן געווירקט פארשידענע סיבות, טיילווייז פסיכאלאגישע און טיילווייז מאראלישע. אויך דארף מען געדענקען, אז ביים דערליידיקן פארשידענע סיכסוכים אין די אלגעמיינע מלוכהשע גע־ריכטן האט מען תמיד געמוזט אנקומען צום מידת־הדין, צום הארטן אות פון געזעץ. דאס דער־ליידיקן דעם זעלביקן סיכסוך אין א יידיש בוררות־געריכט האט שוין געגעבן א מאראלישער הינ־זיכט זייער פאזיטיוו אויף די בעלי הסיכסוך, ווייל מיר ווייסן דאך, אז עס זענען פארצאן פאלן ווען מען מוז האבדלען נישט בלויז לויטן דין, נישט בלויז לויט צדק, נאר לויט חסד און לויט יושר. און נישט אומזיסט זאגט דאך א לעגענדע, אז ירושלים איז חרוב געווארן ווייל די איינ־וויגער אירע האבן זיך געהאלטן בלויז ביים הארטן אות פון געזעץ.

קומען מיר צו דער טעטיקייט פון דער בוררות־קאמיסיע ביי דער קהילה אין בוענאס־אירעס, מוז מען זאגן, אז מיר גייען דא אן מיט אן אלטער, עיקרדיקער טראדיציע פון דעם יידיש־געשיכטלעכן לעבן און אין דעם אליין קען מען זען דעם המשך פון דער מזרח־איראפעי־שער יידישקייט אויף דעם נייעם באדן פון אונדזער עקזיסטענץ. געוויס האט צפון־אמעריקע

גרויסע ייִדישע אינסטיטוציעס וואָס טוען וויכטיקע כלל־אַרבעט, אָבער אַזאַ אינסטיטוציע ווי ייִדן זאָלן קומען דערלייִדיקן זייערע כ׳כּוכ׳ים אין זייער אייגענעם הײַנקל, דאָס איז דאָרט נישטאָ, אין דעם פּרט איז די ייִדישע קהילה אין בוענאָס־אירעס אַן אויסנאַם און דער דאָזיקער אויס־נאַם גיט צו אונדזער קהילה דעם וויכטיקן אינהאַלט פון טראַדיציאָנעלער פאַרזעצונג און פון נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמישקייט.

נישט אַרײַנגייענדיק אין די פּרטים פון באַריכט וועגן דער אַרבעט פון דער בוררות־קאָ־מיסיע ביי דער קהילה, ווייל איך בלויז אונטערשטרייכן, אַז די דאָזיקע אַרבעט האָט זיך נישט נאָר דערוואָרבן אָנערקענונג ביי דער ייִדישער באַפעלקערונג, נאָר זי האָט אויך געווונען די סימפּאַטיע פון דער יוסטיץ אין לאַנד. פּראַקטיש פיל פאַלן וועט די ריכטער פון מלוכהשן ציווילן געריכט ראַטן זי צדדים זיך צו וועגדן צו דער בוררות־אָפּטיילונג פון דער קהילה, ווייל זיי ווייסן, אַז דאָרט ווו זיי וועלן מוזן משפטן לויטן דין, וועלן מיר משפטן לויט יושר און מיר וועלן נישט

געזעגענונגס־מסיבה לכבוד די דעלעגאַטן צום 25סטן ציוניסטישן קאָנגרעס.

לאָזן פאַלן דעם שוואַכן און דעם אַרעמען אויב ער איז פאַקטיש געראָטן, הגם פּראָמעל און יורי־דיש איז זיין קעגנער דער שטאַרקערער. חוץ וואָס דער קאָנטאַקט פון די צדדים מיט דער בוררות־קאָמיסיע ביי דער קהילה איז א דירעקטער און יעדער קען אַרויסברענגען פּולער און אָפענער דאָס וואָס אים טוט ווײ, ווייל ער רעדט צו אייגענע מענטשן אויף זיין אייגענער שפּראַך, איז אויך דאָס עצם־משפּטן זיך צווישן אייגענע פסיכאָלאָגיש גרינגער פאַר די צדדים, עס שאָפט נישט אַזאַ שינאה־פאַרביטערונג און עס ווירקט מאָראַליש צום אָפּרייניקן די אַטמאָספער פון דער ייִדישער קאָלעקטיווטעט.

אויף ווי ווייט די בוררות־קאָמיסיע ביי דער קהילה איז פּאָפולער און אויטאָריטאַטיוו ביי דער ייִדישער באַפעלקערונג זאָגט עדות דער פאַקט וואָס הגם מיר האָבן נישט קיין פאַליצײַ טרעפט דאָך זעלטן, אַז די צדדים זאָלן נישט אָננעמען אונדזער פסק־דין. די בוררות־קאָמיסיע איז אָזוי אָרום דער מאָראַלישער אינסטרומענט פון דער קהילה וועלכער רעגולירט די באַ־

ציונגען בין אָדם לחברו און דערלאָזט נישט, אַז עס זאָל זיך אין אונדזער לעבן צעוואָקסן דער לית דין ולית דיין און די מאַכט פון דעם שטאַרקן איבער דעם שוואַכן, אָדער די מאַכט פון דעם כיטרען איבער דעם איש תמים.

דאָ וויטער וועל איך ברענגען ווי אַ ביישפיל דריי סיכסוכים וואָס זענען באַהאַנדלט גע־ווָאָרן דורך דער בוררות־קאָמיסיע. דאָס זענען דריי פון אַ סך צענדליקער און הונדערטער. אָבער זיי וועלן זייער בולט דערציילן וועגן דער טעטיקייט פון אונדזער קאָמיסיע־אַרבעט און זיי וועלן אויך אונטערשטרייכן די וויכטיקייט פון משפטן זיך צווישן אייגענע, אויף דער באַזע פון יושר און יִדישער עטיק.

א סיכסוך צווישן מחותנים

די סיבה: חתן־כלה האָבן זיך צעקריגט און האָבן באַשלאָסן צונישטמאַכן דעם שידוך. פיל סיבות האָבן דערצו גורם געווען. דאָס צופיל אַריינמישן זיך פון די עלטערן, די נישט־נאָכ־גיביקייט פון די צדדים אַזש״ו.

ס׳האָט זיך אָנגעהויבן דערפון וואָס חתן־כלה האָבן באַשלאָסן צו פאָרן זיך צו באַזעצן אין ישראל, אָבער די עלטערן פון דער כלה זענען געווען קעגן. האָט זיך אָנגעהויבן אַן אָמפּעריי און נישט געקוקט וואָס אָט שוין האָט געזאָלט פאָרקומען די חתונה, האָט מען זיך אַזוי צעקריגט, אַז מען איז גרייט צוגישט צו מאַכן דעם שידוך און צו דער בוררות־קאָמיסיע קומט מען וועגן דער תביעה אָפּצוגעבן די מתנות פון די תנאים.

דער טריבונאַל פון דער קהילה, וואָס זוכט מיט אַלע מיטלען אָנהאַלטן שלום צווישן די צדדים און גאַנץ מאַכן אַ ריס, בפרט ווען עס האָנדלט זיך וועגן אַ שידוך, פאָרטיפט זיך אין דעם ענין און באַזייטיקט די אויבערפלעכע דעטאַלן וועלכע האָבן געשאַפן פאָרביטערונג ביי ביידע צדדים. מען טרעט צו צו לייגן דעם סיכסוך מיטן ציל נישט צו דערלאָזן עס זאָל ווערן אויס שידוך.

עס גייט אָן אַ קאַמף מיט די מחותנים וועלכע האַלטן אין זייער צערייצטקייט אין איין טענהן דער שידוך זאָל ווערן אויס.

דער טריבונאַל זעט איין, אז פאַקטיש זענען נישטאָ קיין וויכטיקע מאָטיוון וואָס זאָלן באַרעכטיקן דעם דאָזיקן שריט. עס איז נאָך אַן ענין פון די מחותנימס קאָפּריז. די בוררים זאָגן זיי אַביסל אַריין און זיי ווערן ווייכער. זיי הייבן שוין אָן צו אָנערקענען אַז זיי האָבן זיך אפשר טאָקע צופיל אַריינגעמישט צווישן חתן־כלה.

דער טריבונאַל באַשליסט אַרויסצורופן דעם חתן באַזונדער און די כלה באַזונדער. די כלה טענהט אַז דער חתן האָט זי אויפגעהערט צו רופן טעלעפאָניש, ווי ער פלעגט דאָס פריער טאָן. ער האָט געמאַכט אַ ויברח אין אַ צוויי שטעטל. זי האָט אַ פאַרדאַכט אַז ער האָט זי שוין נישט ליב, ער אַרבעט וויניק אַזש״ו. דער חתן טענהט אַז די כלה טוט נאָר וואָס די עלטערן אירע הייסן איר. ער האָט געוואָלט אויספרווון איר ליבע, איז ער טאָקע אַוועקגעפאָרן, אָבער געקומען צוריק. ער האָט חרטה, ער זאָגט צו אַז ער וועט שוין זיין וויל און גוט. דער טריבונאַל איבערצייגט זיך נאָך אַמאָל אַז עס זענען נישט פאָראַן קיין וויכטיקע סיבות צונישט צו מאַכן דעם שידוך. מען רעדט מיט דעם חתן באַזונדער און מיט דער כלה באַזונדער און מען דער־וויזט זיי די נאַרישקייטן פון זייער קריגעריי.

נאָך שוועריע באַמיונגען איז געוואָרן שלום סיי צווישן די מחותנים און סיי צווישן חתן־כלה. עס איז געשטעלט גערואָרן א חופה. חתן־כלה געפינען זיך איצט אין ישראל און זיי לעבן גליקלעך.

א קאָמערציעלער סיכסוך

צווי גוטע פריינד האָבן געאַרבעט בשותפות, ביי גראָבונגען, ביי געבויידע־צעוואָרפונג אד״גל. די הכנסות זענען געווען קליינע. זיי האָבן צעזויט פובליציטעט־קאָרטלעך וועגן זייער

אונטערנעמונג, ווו זיי האָבן נאָר געקענט .די רעזולטאַטן — שוואַכע. האָבן זיי באַשלאָסן זיך צו שיידן. עס איז געשריבן געוואָרן אַן אָפמאַך, אַז זיי צעגייען זיך. דער אָפמאַך איז געמאַכט געוואָרן רעטראָאַקטיוו מיט אַ חודש פון דער דאָטע ווען זיי צעשיידן זיך. זיי דאַרפן נאָר פאַר־ענדיקן אַנגעהויבענע אַרבעטן. דער הסכם איז אונטערגעשריבן געוואָרן פון ביידע צדדים.

אַ קורצע צייט נאָכדעם ווי זיי זענען זיך צעגאַנגען, האָט דער צד התובע זיך דערוווּסט אַז דער געוועזענער שותף פאַרדינט שוועדע הונדערטער טויזנטער פּעזעס. איז ער געקומען צו דער בוררות־קאָמיסיע מיט דער טענה צו זיין געוועזענעם שותף אַז יענער האָט אַנגענומען די באַשטעלונג ביי דעם קליענט ווען זיי זענען נאָך געווען שותפים, דריבער פאַדערט ער כך וכך. דער צד הנתבע ווייזט דעם אונטערגעשריבענעם אָפמאַך, וועגן דער צעשיידונג, ווו עס וועט באַטאָנט אַז דאָס צעשיידן זיך איז רעטראָאַקטיוו אויף אַ חודש, אין דאָזיקן חודש איז טאַקע געקומען צו אים דער דאָזיקער קליענט. ער שטרייכט אויך אונטער אַז ער האָט דעם צד התובע אויסגעצאָלט ביזן לעצטן סענט.

דער צד התובע טענהט אַז די דאָזיקע באַמערקונג „רעטראָאַקטיוו מיט אַ חודש" איז גע־שריבן געוואָרן במחשבה תחילה. דער נתבע ענטפערט דערויף אַז דער אָפמאַך איז געווען אין באַזיץ פון דעם תובע אַ פאַר וואָכן, עס הייסט אַז ער האָט זיך גוט באַקלערט וואָס ער האָט אונטערגעשריבן.

דער טריבונאַל געפינט זיך אין אַ פאַרלעגנהייט, אַרויסטראָגן אַן אורטייל איז שווער. עס איז פאַראַן אַן אונטערגעשריבענער אָפמאַך, לויט וועלכן דער תובע האָט נישט קיין רעכט צו פאַדערן, בעסער געזאָגט, דער נתבע איז נישט פאַרפליכטעט צו באַצאָלן.

דער טריבונאַל אָפּעלירט צום נתבע: היות עס האָנדלט זיך וועגן אַ גוטן פריינד און אין דער פאַדערונג פון תובע איז דאָך דאָ „עפעס" און אפילו ווען לויט דעם אָפמאַך איז ער הונ־דערט פראָצענט געראָטן, קען דאָך זיין אַ פאַרדאָכט און אַן אָפענע טיר צו חושד זיין, דאַרף ער האָנדלען מיט יושר, לפנים משורת הדין.

מען דערקלערט אים „פטור בלא כלום אי אפשר", זאָל ער כאָטש פאַרלייגן אַ סומע. ער ענטפערט: אין פרינציפ דאַרף דער טריבונאַל באַשטימען צי ער איז שולדיק צי נישט; דער ענין געלט איז אַ באַזונדערע זאַך.

זאָגן אים אַז ער איז שולדיק, קען מען נישט, לאָזן אים אינגאַנצן פריי קען מען אויך נישט. עס איז פאַראַן אַ מאַרגלישע באַזע פאַר אַזאַ האָנדלונג. דער תובע, אַן ארעמאַן, וואָס גרייט זיך צו פאָרן קיין ישראל, טענהט: „אויב דער טריבונאַל האָט דעם מינדסטן פאַרדאָכט אַז ער איז נישט גערעכט, וויל ער גאָרנישט". — וועט וויידער שוועד דער ענין. עס האָנדלט זיך וועגן צוויי אָרנטלעכע מענטשן וואָס פאַדערן גערעכטיקייט. מען רעדט מיט די צדדים באַזונדער. עס וועט פאַרגעליגט זיי זאָלן אונטערהאָנדלען צווישן זיך. מען לייגט אַפּ די זיצונג, די געמיטער זאָלן וועלן אַביסל קילער — מען רופט זיי ווידער אַמאָל אַרויס. מען רעדט וויייטער אַליין מיטן נתבע, און מען הייבט שוין אַן צו קומען אויף אַ דרך. עס וועט פעסטגע־שטעלט: „דאָס צאָלן הייסט נישט אַז ער איז שולדיק", אַבער דאָך... די צדדים רעדן ווידער צווישן זיך און ענדלעך קומט מען צו אַ פשרה: אָפּיציעל הייסט עס: דער טריבונאַל שטעלט פעסט אַז דער נתבע איז נישט שולדיק און עס וועט נישט געצווייפלט אין זיין אָרנטלעכקייט, און נעמענדיק אין אַכט די באַווייזן וואָס זענען געבראַכט געוואָרן, זאָגט זיך דער תובע אַפּ פון יעטוועדע פאַדערונג.

אומאָפּיציעל האָט דער נתבע באַצאָלט דעם תובע אַ גרעסערע סומע.

און דער לעצטער איז טאַקע געפאָרן קיין ישראל.

ביידע צדדים זענען געווען צופרידן אין האָבן אלס אָנגערקענונג זיך בייגעשטייערט פאַר דער סאָציאַלער הילף־אָפּטיילונג פון דער קהילה.

דירות־פּראָבלעמען

עס איז געשאפן געוואָרן אַ „קאָנסאָרסיאָ" צווישן 7 מענטשן. — מען האָט באַשלאָסן צו בייען, מען טרעט צו צו דער אַרבעט, אָבער זי קומט אָן מיט גרויסע שוועריקייטן, מחמת רייסעריי־ן צווישן די קאָנסאָרסיסטן.

זיי זענען הינטערשטעליק מיט די צאָלונגען, נישט ח״ו וויל זיי האָבן נישט צו באַצאָלן, נאָר ווייל עס האָט זיך זיי אויסגעדאַכט אַז איינער וויל אַריינכאַפּן ביים צווייטן. עס זענען געשאפן געוואָרן פאַרשידענע גרופּעס צווישן זיי. געבוי 3. — מען האָט זיך געסיכסוכט. דער וויל נישט צאָלן פאַר דעם פאַרטאָראָ, ווייל ער האָט בעסער אָפּגערייניקט דעם קאָטש פון דעם שכן; דער צאָלט נישט פאַרן עלעקטרישן ליכט, ווייל דער אָסענסאָר ארבעט נישט. דער צאָלט נישט קיין שטייערן ווייל דער צווייטער האָט נאָך אויך נישט געצאָלט אאז״ו. דער ענין איז דערגאַנגען צו דער בוררות־קאָמיסיע, וועלכע האָט געהאָט אַ שווערע ארבעט.

דער טריבונאַל האָט פאַרשטאַנען אַז ראשית כל דאַרפן זיך אַלע גלייכשטעלן מיט די צאָלונגען; האָט זיך וויידער אָנגעהויבן אַן ענין: דער טענהט, אַז ער האָט געצאָלט כך וכך; דער צווייטער לייקנט עס אָפּ; אַ דריטער זאָגט, אַז די חשבונות שטימען נישט, ווייל דער קאָנטאַדאָר טויג נישט אאז״ו. הכלל, דער טריבונאַל פּאָדערט אַלע „פּאַקטוראָס", און צייגענישן, כדי די חשבונות־אָפּטיילונג פון דער קהילה זאָל מאַכן אַ געוויע רעווויזיע און אַרויסברענגען אַ קלאָרן חשבון. וווייטער טענות: דער האָט געצאָלט, אָבער מען האָט אים נישט געגעבן קיין קבלה; אַ צווייטער נעמט אַרויס אַ ביכל טשעקן און וווייזט אויף אַז ער האָט געצאָלט, אָבער וועמען וווייס ער נישט. דער טריבונאַל זאָל אויספאָרשן. מען האָט פשוט נישט געקענט אַרויסקריכן פון דעם פלאָנטער.

צווישנצייט זענען אונטערגעקומען חובות פאַר „אימפאָזיטיוואָ", נישטאָ קיין חכמות — מען מוז צאָלן. דער טריבונאַל אינטערוועניִרט און שיקט אַ מענטשן אין דער ענין וועט דער־ליידיקט, אַזוי אַרום וועט אויסגעמיטן זיי זאָלן צאָלן שווערע טויזנטער שטראָף.

נאָכדעם קומען ווידער מחלוקת. עס איז שוין דערגאַנגען אַזוי וווייט, אַז איינער פון זיי האָט געמוזט גיין אין תפיסה. מיט שוועריקייטן איז ער שפּעטער אַרויס.

ביסלעכווייז און אַ דאַנק דער אומדערמידלעכער טעטיקייט און דעם געדולד פון דעם טריבונאַל איז געלונגען צו באַרויקן די געמיטער און צו פאַרקלענערן די שפּאַנונג אַרום דעם דאָזיקן ענין. דער טריבונאַל קלערט אויף די צדדים, אַז אינגאַנצן גייט עס אין אַ קליניקייט. די דעפּאַרטאַמענטן וואָס זייער פּאַקטישער פּרייז איז מיליאָנען פּעזעס האָט זיי געקאָסט אַרום 400.000 פּעזעס און אַנדערע וויניקער און ביי אַזאַ סכום וואָס פאַר אַ וועדט האָבן אַ פּאַר פּע־זעס מערער אָדער וויניקער? און אויסער דעם, צי דען ברענגט עס כבוד דער יידישער געזעל־שאַפט ווען גויישע שכנים טייטלען מיט די פינגער אויף דעם וואָס עס טוט זיך ביי זיבן יידן? מיט שוועריקייטן איז דעם קהילה־ערביכט געלונגען זיי זאָלן איינלייגן די געלטער וואָס זיי זענען שולדיק און דער טריבונאַל וועט באַצאָלן די בעלי־חובות. ווידער אַמאָל סיכסוכים, מען אייניקט זיך נישט מיט די מיינונגען, וויפל עס קומט דעם אָדער יענעם, עס וועדט פאַרופן נאָך אַ זיצונג און עס וועדן געווי פעסטגעשטעלט די חובות פון קאָנסאָרסיאָ. אַ צווייטער ענין וואָס האָלט שוין ביי דערליידיקט וועדן איז וואָס שייך „סובדיוויסיאָן". עס איז אָנגעגאַנגען אַ קאַמף וועד זאָל עס מאַכן, דער עסקריבאַנאָ אָדער אַ צווייטער. ענדלעך קומט מען צו אַ הסכם אויך בנוגע דעם פונקט. אַזוי אַרום איז דערליידיקט געוואָרן נאָך אַן ענין וואָס האָט זיך געצויגן אַ פּאַר יאָר און עס איז אויסגעמיטן געוואָרן אַ יורידישע אינטערוועניִנג.

פאַמיליע־סיכסוך

מאַן און וויִב האָבן באַשלאָסן זיך צו גטן. ער איז שוין איר צווייטער מאַן. פון דעם ערשטן האָט זי געהאַט אַ זון וואָס איז איצט אַלט עטלעכע און צוואַנציק יאָר. איידער מען גט

זיך, וויל מען דערלייזיקן דעם ענין דעפּאַרטאַמענט, דאָס הייסט: ווער עס זאָל מיט אים בלייבן.

די קבלות זענען אויפן נאָמען פון מאָן. דער מאָן פאָדערט דעם דעפּאַרטאַמענט פאַר זיך אין די פרוי פאַר זיך.

דער טריבונאַל קומט צום באַשלוס אז דער דעפּאַרטאַמענט דאַרף בלייבן פאַר דער פרוי מיט איר זון. דער מאָן וועט זיך שוין אָן עצה געבן (אָ סברה אז ער האָט שוין געהאַט צוגעגרייט אַ צווייט וועב מיט אַ דעפּאַרטאַמענט).

דער מאָן פאָדערט פאַר דעם דעפּאַרטאַמענט כך וכך, די פרוי וויל נישט געבן, זיי צע־ווערטלען זיך און מען הייבט זיך אָן צו טאָן אויף להכעיס. דער טריבונאַל נעמט אָן אַ שטרענגע שטעלונג און עס ווערט נאָך שוועריקע באַמיונגען פעסטגעשטעלט, אז די פרוי וועט געבן איר מאָן פאַר דעם דעפּאַרטאַמענט די סומע פון 20 טויזנט פּעזעס, וועלכע זי מוז אייגלייגן אין דער קהילה. דער מאָן דאַרף פּועלן ביי דעם בעל־הבית ער זאָל געבן אַ קבלה אויף זיין וויבס נאַ־מען און מאַכן אַ נייעם קאָנטראַקט וועלכער זאָל זיין אַ פֿאַרזעצונג פון דעם ערשטן, כדי זי זאָל קענען גענישן פון די פרי־ערדיקע ווויבונגס־געזעצן. זעלבסטפֿאַרשטענדלעך, אז די פרוי וועט מוזן געבן אַ הוספה אויף דעם שכר־דירה, נאָכדעם וועט עס וועט דערלייזיקט ווערן דער ענין וועט זיי געגעבן ווערן אַ גט אין ראַבינאַט.

ס׳איז קלאָר, אז דורכקומען מיט אַ בעל־הבית, וועלכער קען פּטור ווערן פון אַ שכן, איז נישט קיין לייכטער ענין און בפרט וועז דער בעל־הבית איז נישט קיין יחיד וועלכן מ׳קען נישט צווינגען צו קומען אין דער קהילה וועז ער וויל נישט.

דער מאָן האָט געעדט מיטן בעל־הבית, ער איז מסכים צו געבן אַ נייע קבלה און מאַכן אַ נייעם קאָנטראַקט (אפילו אַ פֿאַרזעצונג פון דעם ערשטן), אָבער די פרוי מוז העכערן איר דירה־געלט פון 400 פּעזעס אויף 1.000 פּעזעס. אייגנטלעך האָט דער באַלעבאָס נישט געפּא־דערט קיין איבערגעטריבענע סומע, אָבער די פרוי וויל נישט צאָלן מער ווי 600 פּעזעס. מען רעדט צו איר איינמאָל און נאָכאַמאָל, זי איז האַרטער פון שטיין, מער ווי 600 פּעזעס גיט זי נישט, אפילו וועז דער גאַנצער ענין ווערט צונישט.

דער פרעזידענט פון טריבונאַל האָט אַרויסגערופן דעם באַלעבאָס, וועלכער איז געקו־מען אין דער קהילה. גראָד איז עס געווען אָן איידעלער מענטש, וועלכער האָט אויסגע־דריקט אָנערקענונג פאַר די קהילה־טעטיקייטן וואָס זענען אים באַקאַנט דורך די פאַרשידענע מאַטעריאַלן אין שפּאַניש וואָס ער האָט געלייענט און דורך זיין קאָנטאַקט מיט יידן. ער פרעגט מיט רעכט: וואָס זענען היינט 1.000 פּעזעס אַ חודש דירה־געלט פון אַ דעפּאַרטאַמענט און בפרט וועז ער האָט אַזאַ געלעגנהייט צו העכערן דאָס דירה־געלט אויף פיל מערער? אַוודאי איז ער געראַטן. אָבער די פרוי רירט זיך נישט פון אָרט, מער ווי 600 פּעזעס וויל זי נישט געבן. פלוצים רופט אויס דער באַלעבאָס, אז מחמת רעספּעקט פאַר דער קהילה גיט ער נאָך די פאַדערונג פון דער פרוי און איז גרייט צו נעמען 600 פּעזעס מאַנאַטלעך.

דאָס איז נאָך אַ באַוויז וועגן דער ווירקונג פון דעם טריבונאַל און דעם דרך־ארץ וואָס ער רופט אַרויס אפילו ביי נישט־יידן.

א. א. פישער

די אַרבעט פון דער בוררות־קאָמיסיע

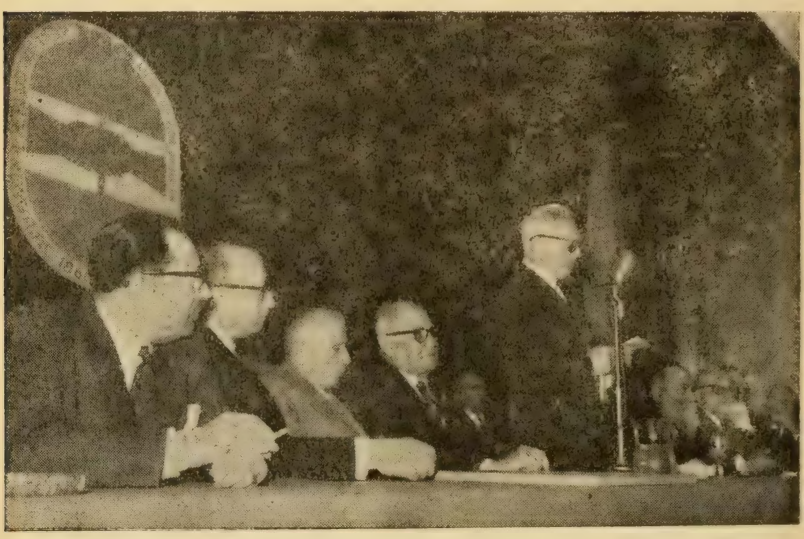
עס איז פֿאַראַן אַ נייגונג בײַ ייִדישע מענטשן נישט צו גיין מיט זייערע סיכסוכים צו די אָפּיציעלע (געווײַנטלעך נישט־ייִדישע) געריכטן. נאָר זיי צו דערלײַדיקן אין אַ פּרי־זואַטן בוררות־געריכט פון דריי (אין וועלכן יעדער צד באַשטימט איין בורר און די ביידע באַשטימען אַ דריטן, אַ שליש), אַדער אין אַן אַרביטראַזש־קאָמיסיע פון אַ ייִדישער אינסטי־טוציע, דאָס הייסט אַז אין ביידע פֿאַלן בלײַבט דער ענין צווישן אײַגענע. אויף אָט דער ייִדי־שער נייגונג באַזירט זיך אויך די עקזיסטענץ און טעטיקייט פון דער בוררות־ אַדער אַרביט־ראַזש־קאָמיסיע בײַ דער בונאָאַ־איירעסער קהילה. שוין באַלד נאָך איר גרינדונג האָט די חברה קדישא אשכנזי (אונדזער היינטיקע קהילה) געמוזט דורכפירן בוררותן און דאָס איז זאַקע געווען איינע פון אירע ערשטע טעטיקייטן. אויסער דעם ברענגען די ייִדישע מתים צו קבר־ישׂראל. אין אַנפאַנג האָט זיך פֿאַרנומען מיט דעם די גאַנצע פֿאַרוואַלטונג, אָבער שפּעטער איז געשאַפֿן געוואָרן אַ ספּעציעלע פערמאַנענטע קאָמיסיע פֿאַר דעם צוועק און אויך אַ רעגלאַ־מענט פֿאַר אירע טעטיקייטן. כאָטש דער אַרביטראַזש איז, ווי מען זעט, איינע פון די עלטסטע און אויך וויכטיקסטע טעטיקייטן פון אונדזער היגער קהילה, איז בדרך־כלל גאָר ווייניק באַקאַנט וועגן דעם אין דער עפֿנטלעכקייט. דערביבער איז נייטיק צו אינפֿאַרמירן עטוואָס אויספֿירלע־כער וועגן אָט־דער בוררות־קאָמיסיע און אירע אַרבעטן.

דער צוועק פון דער בוררות־קאָמיסיע איז צו פֿאַרמיטלען אין סיכסוכים צווישן מיטגלי־דער פון דער קהילה, בפֿירוש און אויסדריקלעך נאָר צווישן מיטגלידער, אין די פֿאַלן ווען ביידע צדדים ווילן זיך פֿרייוויליק פֿאַרלאָזן אויף דער קאָמיסיע. אויב די פֿאַראינטערעסירטע זיינען נישט קיין מיטגלידער, מוזן זיי דאָס וועלן איידער זייער ענין קען אויפֿגענומען ווערן. אויפֿן ערשטן בליק קען דאָס אויסזען ווי ענגהאַרציקייט, צוואַנג, אָדער יאָגן זיך נאָך דער קינסטלעכער אויסברייטערונג פון דער מיטגלידערשאַפֿט, אָבער אין תוך איז עס אויף קיין פֿאַל נישט אָזוי. די סיבה איז פשוט די, וואָס אויב די אינסטיטוציע זאָל מען קענען לעגאַל דינען די צדדים, מוזן זיי לויטן סטאַטוט זיין אירע מיטגלידער און זי דאַרף קענען אַנוועגדן קעגן זיי אין אַ נויטפֿאַל, ווען זיי ווילן שפּעטער נישט אַננעמען דעם פסק־דין, דיסציפּלינאַרע און אָפּילו פּינאַנציעלע שטראָפֿמיטלען. צום גליק טרעפֿט זיך עס זייער זעלטן, אַז די צדדים זאָלן זיך נישט וועלן אונטערוואַרפן דעם פסק־דין פון דער בוררות־קאָמיסיע, צי וועלכער זיי האָבן זיך דאָך פריער אַליין געוואָנדעט פרייוויליק.

די זיצונגען פון דער אַרביטראַזש־קאָמיסיע קומען פֿאַר זייער רעגלמעסיק צוויי מאָל וואכנטלעך און אירע מיטגלידער פעלן בײַ זיי זייער זעלטן. אין אַלגעמיין דערפילן די מיט־גלידער פון דער קאָמיסיע זייערע פליכטן גאָר געוויסנהאַפֿט און פינקטלעך. איידער אַ געווי־סער ענין ווערט אויפֿגענומען, מוזן די פֿאַראינטערעסירטע באַשטעטיקן מיט זייערע חתימות, אַז זיי ווַאַרפן זיך אונטער דעם אויטאָריטעט און דעם פסק־דין פון דער קאָמיסיע און זיי וועלן פול־שטענדיק דורכפירן און נאָכקומען אַלץ וואָס עס וועט זיך פֿאַדערן צוליב דעם משפט. אין פֿאַלן וועלן דאָס איז נייטיק און צוועקמעסיק, וועלן אויך געפֿאַדערט די פֿאַראינטערעסירטע זאָלן אַלס גאַראַנטיע אייניגיגן אַ געוויסן געלט־סכום. ערשט נאָכדעם הייבן זיך אָן די פֿאַרהאַנדלונ־

גען אוֹן עס ווערן אויסגעהערט די טענות פון ביידע צדדים אוֹן געמאַכט די נייטיקע אויספֿאַרשונגען אין די פֿאַלן ווען עס איז נייטיק די אינטערוועניע פון אַ פֿראַפעסיאָנעלן בוכהאַלטער, אַפשאַצער, קאָמערציעלן עקספּערט, אַדער אַנדערן פֿאַכמאַן אויף צו קאָנטראָלירן געשעפט־ביכער, אַפשאַצן אייגנטומס, אויסצודריקן עפּעס אַן אַנדערע פֿאַכמענישע מיינונג אאַז"ו, דעמאָלט דאַרפן ביידע פֿאַראינטערעסירטע צדדים דעקן די הוצאות, וואָס ווערן דורך אַזעלכע אָקטואַציעס פֿאַראורזאַכט.

נאָכן אויסהערן די טענות אוֹן מאַכן די נייטיקע אויספֿאַרשונגען אוֹן אונטערזוכונגען, ווערן די צדדים אויפגעפֿאַדערט זיך גוטוויליק אוֹן פריינטלעך אויסצוגלייכן. אָט־דער מעטאָד האָט געיוויינטלעך דערפֿאָלג אוֹן מיט דער הילף פון די בוררים קומט מען אָפטמאָל דורך צווישן זיך, נישט דאַרפנדיק אָנקומען צו אַן אַרויפגעצוווּנגענעם פּסק־דין. אין דעם פֿאַל ווערן די סיכסוכים

ראש־הקהל ד"ר טוביה קאָפענשיין רעדט ביים איבערנעמען די אָמטן פון דער נייער קהילה־לייטונג, יאָר 1960.

דערלידיקט זייער שנעל, נישט זעלטן אויף אין אייניציקער זיצונג פון דער קאָמיסיע. ווען עס געלינגט אָבער נישט צו איבערצייגן די פֿאַראינטערעסירטע זיי זאָלן זיך אויסגלייכן, דעמאָלט פֿאַרציען זיך געוויסע ענינים היפּש לאַנג, אַמאָל אַ גאַנץ יאָר אוֹן אפילו לענגער.

אין משך פון די לעצטע זעקסטהאַלבן יאָר האָט די בוררות־קאָמיסיע פון דער בוענאָס־אירעסער קהילה באַהאַנדלט דורכשניטלעך עפּעס ווייניקער פון 125 פאַלן אַ יאָר. אָט־די גאַנץ באַדייטנדיקע צאָל פאַלן באַווייזט, אַז די קאָמיסיע האָט זיך דערווּאַרבן אַ גאַנץ חשובע פאַזיציע צווישן די מיטגלידער פון דער קהילה אוֹן זיי רעספּעקטירן זי אוֹן שענקען איר אויך פיל צוטרוי. נאָטירלעך, איז דאָס אַ פּועל־יוצא פון איר אַבסאָלוט יושר־דיקער, טיכטיקער אוֹן אח־דיותפולער אָקטואַציע. אַ דאַנק דער אינטערוועניע פון דעם בוררות־טריבונאַל פון דער קהילה זיינען שוין אויסגעמיטן געווּאָרן פיל אומאַנגענעמע סיכסוכים, וועלכע וואָלטן זיכער נישט פֿארשאַפט קיין כבוד דעם נאָמען פון אונדזער יידישער געזעלשאַפֿט, ווען זיי וואָלטן דערגאַנגען

צו די אָפּיציעלע מלוכהשע געריכטן. אגב, וויסן אַ סך ריכטער וועגן דער עקזיסטענץ פון אונדזער בוררות־קאָמיסיע, וועמענס טעטיקייט זיי שאָצן הויך אָפּ און אָמאָל רעקאָמענדירן זיי אויך געוויסע פּראָצעס־צדדים זיי זאָלן גיין צו איר און איינגיין אויף אַ פּאַרגלייך.

די פּאַרמיטלונג פון דער אַרביטראָזש־קאָמיסיע וועלט געווינטלעך אָנגעוונדט אין אַזעלכע סיכסוכים ווו עס זיינען נישט פּאַראַן קיין אונטערגעשריבענע התחייבותן צווישן די צדדים אין די תביעות שטיצן זיך בלויז אויף אַ געגעבן וואָרט, אויף אַ צוזאָג אַז״ו און עס וועלט געפּאָדערט מענטשלעכקייט און יושר. ווי וויים מעגלעך וועלט דערבייַ אָנגעוונדט דער לפּנים משורת הדין. עס וועלט אויסגעאיבט אַ דרוק אויפן שטאַרקערן צד ער זאָל מטיב זיין און נאָכגעבן דעם שוואָכערן, אָבער דערבייַ דערווייטערט מען זיך זעלבסטפאַרשטענדלעך בשום אופן קיינמאָל נישט פון דער גערעכטיקייט און פון דעם יושר. דאָס צופרידנשטעלנדיקסטע פּאַר אָלעמען איז, ווי שוין אויבן גזאָגט, וועגן עס קען דערגרייכט וועלן אַ פריינטלעכער אויס־גליַיך. בדרך־כלל איז די אינטערוועגן פון דער בוררות־קאָמיסיע פריי פון יעטוועדן אָפּצאָל. פון דעסטוועגן וועלן די צדדים, נאָכן דערלידיקן פון זייער ענין, אויפגעפּאָדערט זיך פּרייוויליק צו באַשטייערן פּאַר די צווועקן פון דער סאָלידאַרישער הילף, דאָס הייסט פּאַר צדקה־צווועקן פון דער קהילה, און געווינטלעך זאָגט זיך קיינער נישט אָפּ ווירדיק נאָכצוקומען אָט־די פּאָדערונג פון דער קאָמיסיע.

די ענינים וואָס עס קומט אויס דער קאָמיסיע צו באַהאַנדלען, זיינען גאַנץ פאַרשיידנאַר־טיקע, אָבער מען קען זיי גרופירן אין זעקס קאַטעגאָריעס, וועלכע קענען אָבער דאָך נישט גאָר שטרענג אָפּגעגרענעצט ווערן איינע פון דער אַנדערער. די קאַטעגאָריעס, אָדער גרופּן, זיינען פאָלגנדיקע: א) קאָמערציעלע אָנגעלעגנהייטן; ב) פאָמיליאָרע ענינים; ג) ווינונג־סיכסוכים; ד) געזעלשאַפטלעכע דיפערענצן; ה) אַרבעטס־קאָנפליקטן און ו) פּאַרשיידענע ענינים. ווי געזאָגט, איז עס זייער שוואַר אָפּצוגרענעצן פולשטענדיק אין איין גרופּע ענינים פון דער אַנדערער. אָט־אַזוי קענען, למשל, די פאָמיליאָרע ענינים אָפּטמאָל זיין גלייכצייטיק פאַרבונדן מיט פינאַנציעלע די־פערענצן, מיט ווינונג־סיכסוכים, מיט ירושות און אָפּילו מיט שותפות־געשעפטן. די געזעל־שאַפטלעכע סיכסוכים קענען טראָגן אויסשליסלעך אַן ערן־כאַראַקטער, אָבער זיי קענען אויך זיין פאַרבונדן מיט געווינסט געלט־ענינים. אויך די אַרבעטס־קאָנפליקטן קענען זיין פאַרמישט מיט פאָמיליאָרע און געלט־ענינים. דערביַער איז די טעטיקייט פון דער אַרביטראָזש־קאָמיסיע זייער אַ דעליקאַטע און זי פאָדערט פון אירע מיטגלידער אַ סך שכל־הישר, מענטשנקענטעניש און טאַקט.

דאָ וויטער ברענגען מיר אַ טאַבעלע וועגן דער טעטיקייט פון דער בוררות־קאָמיסיע פון דער בוענאָס־אייראָסער קהילה, וועלכע נעמט אָרום די לעצטע זעקסטהאַלבן יאָר:

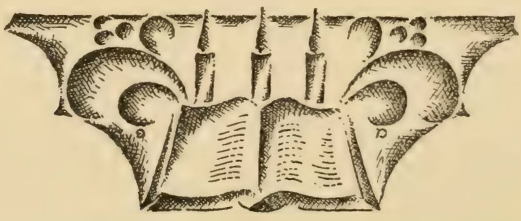
יאָר	טאַטאָלע צאָל פון די ענינים	קאָמערצ׳ אין %	פאָמיל׳ אין %	ווינונג־ אין %	געזעלש׳ אין %	אַרבעט אין %	פאַרשיד׳ אין %	טאַטאָלן אין %
1957	121	45	35	5	5	2	8	100
1958	113	52	28	8	4	5	3	100
1959	116	55	23	6	4	7	5	100
1960	119	58	17	9	6	4	6	100
1961	110	63	12	5	4	10	6	100
1962 (האלב)	106	65	15	5	3	8	4	100

די אָלגעמיינע צאָל באַהאַנדלטע ענינים איז מער־ווי־איניקער דיזעלבע פון יאָר צו יאָר און בלויז אין דער ערשטער העלפט פון 1962 באַטרעפט זי כמעט אַזויפיל וויפל זי האָט בא־

טראָפן פּריער אין משך פון אַ גאַנץ יאָר. אָט־דער שפּרונג קומט אויס אָביסל מאַדנע, אָבער אפשר קען מען אים דערקלערן מיט דער דעוואַלאַריזאַציע פון דער פּעזע און מיט דעם שאַרפן עקאָנאָמישן קריזיס נאָך די וואָלן פון סוף מערץ 1962. אָלס פּועל־יוצא פון אָט־די דערשיי־ נונגען איז מעגלעך, אַז עס איז פאַרגרעסערט געוואָרן די צאָל פון די סיכסוכים, קודם־כל פון די קאָמערציעלע, ווי עס וויזט עס טאָקע אַן די געבראָכטע טאָבעלע.

די גרעסטע צאָל פון די באַהאַנדלטע ענינים האָט שטענדיק באַלאַנגט צו דער קאָמערציעלער קאָטעגאָר־ע און זי האָט געהאַלטן אין איין פאַרגרעסערן זיך, ביז זי איז אויסגעוואַקסן פון וויניקער ווי אַ העלפט אין יאָר 1957 ביז כמעט צוויי־דריטל אין דער ערשטער העלפט פון יאָר 1962. דאָקעגן איז די צוויי־גרעסטע קאָטעגאָריע פון די פאַמיליאַרע ענינים צווישן 1957 און האַלב 1962 פאַרמינערט געוואָרן אויף מער פון אַ העלפט. עס האַלטן זיך אין איין שטאַנד פון יאָר צו יאָר, יעדנפאַלס וויזן זיי נישט אַרויס קיין בולטע טענדענץ צו שטייגן אָדער צו פאַלן, די רובריקן פון וווינונגס־ענינים, געזעלשאַפטלעכע סיכסוכים און פאַרשיידענע קאָנ־ פליקטן. בלויז די קאָטעגאָריע פון אַרבעטס־ענינים וויזט אַרויס אַ געוויסע, כאָטש נישט־רע־ גולערע טענדענץ זיך צו פאַרגרעסערן, נישט קוקנדיק דערויף וואָס בדרך־כלל פאַרקלענערט זיך ווּאַרשיינלעך יעדעס מאָל מער דער טייל פון דער יידישער באָפעלקערונג אין בוענאס־ אייִרעס, וועלכע לעבט פון אַ לוין וואָס ער באַקומט פאַר אַרבעט ביי אַן אַנדערן.

אפשר לאָזט זיך עפּעס אָפּלערנען פון די אויבן־ציטירטע ציפערן. קודם־כל באַשטעטיקט די רעלאַטיוו גרויסע צאָל פון קאָמערציעלע סיכסוכים, אַז אין אונדזער ישוב פארנעמען וואָס וויטער אָלץ אַ גרעסערן פּלאַץ די קרייזן פון סוחרים און אינדוסטריאַלן. דאָס קען אויך הייסן, אַז אונדזער ישוב האָלט זיך אין איין פארפעסטיקן עקאָנאָמיש. דאָס שטענדיקע פאַלן, און אין גאַנץ אַנדערע וועלטיקער מאָס, פון דער צאָל פון די פאַמיליאַרע סיכסוכים באַווייזט אפשר, אַז פאַמיליע־לעבן וועלט ביי אונדז וואָס וויטער אָלץ סאָליד־דער, געזעצטער און איינגעפונדעוועט־ טער, וויל מיר פאַרלירן אָלץ מער דעם כאַראַקטער פון אן עמיגראַנטישן ישוב. אין אַלגעמיין געמומען קען באַהויפּט ווערן, אַז אונדזער בוענאָס־אייִרעסער אשכנזישער ישוב איז אַ רוי־ קער און פרידלעכער, אויב עס זיינען צווישן לערך פופציק טויזנט מיטגלידער פון דער קהילה פאַראַן דורכן יאָר בלויז וואָסערע 120 פאַלן פון סיכסוכים צו באַהאַנדלען אין איר בוררות־ קאָמיסיע און אויב די פאַמיליאַרע סיכסוכים, די וווינונגס־קאָנפליקטן, די אַרבעטס־דיפערענצן, דער עיקר אָבער די געזעלשאַפטלעכע שטרייטיקייטן, זיינען אזוי פארשווינדנדיק קליין אין צאָלצאָל, זאָל דאָס באַדייטן, אַז דער יצר־הרע צו קהלשע מחלוקתלעך, וועלכער האָט אונדז אמאָל באַהערשט אין אזאָ גרויסער מאָס, איז ביי אונדז כמעט אויסגעוועפט געוואָרן, אָדער אויסגע־ וואָרצלט געוואָרן, אין משך פון די לעצטע יאָרן אין אָט־דעם נייעם ישוב און אויף אָט־דער נייער אַמעריקאַנער ערד?

ב. שטולבאך

די קהילה פון בוענאס איירעס און אירע טעטיקייטן אויפן רעליגיעזן געביט

אין דער געשיכטע פון די קהילות געפינט מען, אז רבנים, פרנסים און געמיינדע־פירערס האבן אין אלע צייטן געשאנקען די גרעסטע אויפמערקזאמקייט דער ארגאניזירונג פונעם רעלי־גיעזן לעבן.

די אמאליקע קהילות האבן זיך טאקע נישט באגרענעצט בלויז מיט רעליגיעזע פונקציעס. די קהילות האבן געזארגט — אין א קלענערער אדער גרעסערער מאס — פאר פילאנטראפישע ענינים, פאר דערציונג, אד"גל. — לויט ווי עס האבן דאס געפאדערט די לאקאלע באדינגונגן, אבער בראש פון די קהילה־אויפגאבן איז געווען די זארג צו באדינען די רעליגיעזע הצטרכותן פון קהל.

אויך די בוענאס־איירעסער קהילה, וועלכע ווערט פאררעכנט ווי די נאכפאלגערין פון די רומרייכע קהילות פון מיזרח־איראפע, האט נישט אפגעניגט פון דעם דאזיקן ווערג, נישט נע־קוקט וואס אירע אויפגאבע אויפן געביט פון חינוך, קולטור, שטיצע פאר מדינת־ישראל, אא"ו זיינען היפש געשטיגן.

אונדזער קהילה שענקט אין די לעצטע יארן א סך אויפמערקזאמקייט די רעליגיעזע פרא־בלעמען פון אונדזער ישוב און באמיט זיך זיי צו לייזן.

און אויף דעם געביט האט מען צו פארצייכענען א ריי פאזיטיווע דערגרייכונגען. דאס איז א דאנק דעם, וואס די טוערס פון דער קהילה, שאצן אפ די פאזיטיווע זייטן פונעם לעבנס־שטיי־גער וואס איז באזירט אויף די יסודות פון דער תורה־הקדושה.

„האט שוין דער היסטאריקער שמעון דובנאוו ע"ה באהויפטעט אין זיין „אויטאבאמיע ביי יידן", אז „וואס מ'זאל נישט זאגן וועגן די פעלערן פון דעם דאזיקן אמאליקן (רעליגיעזן — ב. ש.) לעבנס־שטייגער, האט ער אבער אין זיך געהאט א גרויסע מעלה — גאנצקייט און קאנטי־נויטעט אין דער לעבנס־פירונג".

און א פאקט איז, אז דארט ווו דער דאזיקער לעבנס־שטייגער איז אפגעשוואכט געוואָרן, איז אויך אפגעשוואכט געוואָרן די גאנצקייט און קאנטינויטעט פון די ישובים.

איידער מיר טרעטן צו צו געבן אן איבערבליק איבער די אויפטוען פון דער קהילה אויפן רעליגיעזן געביט, לאמיר געבן פריער א רעטראספעקטיוון בליק ווי עס האט אויסגעזען דאס „יידישע" בוענאס־איירעס מיט יארן צוריק, ד"ה ביים סוף פונעם פאריקן יארהונדערט און ביים אנהייב פונעם 20סטן יארהונדערט, וועלן מיר בעסער קענען אפשאצן דאס וואס מיר פארמאגן היינט צו טאג.

ר' דויד גאלדמאן, א ייד וואס קען גוט דעם בראשית פונעם ארגענטינער יידנטום, היות ער איז דא אנגעקומען אלס קינד, זאגט אין זיין בוך „די יידן פון ארגענטינע" (ארויסגעגעבן אין 1914), אז:

„ווען די רוסישע יידן זיינען אָנגעקומען קיין בוענאס־איירעס, האָבן זיי דאָ נישט געפונען קיין זכר פון בשר־כשר, קיין שפור פון קיין מיקווה און זיי האָבן אויך נישט געהאַט ווו ימים־נוראים אַ מנין צו מאַכן".

...„בוענאס־איירעס איז אפשר די אייניקע יידישע גרויסע גרויסע עמיינדע וואָס האָט נישט קיין אייגענע גרויסע שול. דאָס צייגט אונדז, אַז אָפילו דער עלטסטער און שטאַרקסטער באַנד וואָס פאַראייניקט די יידן אין דער גאַנצער וועלט איז ביי אונדז שוואַכער ווי ביי אַלע אַנדערע יידן".

און ווייטער זאָגט ד. ג.:

...אין בוענאס־איירעס האָט מען נישט געקענט אונטערשיידן דעם קבר פון אַ ייד פון אַ קריסטלעכן קבר. אויף ביידע האָט זיך געהויבן דער צלם מיט זיין לענג און בריים. קיין יידישע רעליגיעזע פאַראיינען, ווי „חברה נושאי המיטה", „חסד של אמת" האָבן נישט עקסיסטירט. קיין באַזונדערן פלאַץ צו באַווייזען אַ טויטן איז דעמאָלט נישט געווען. פונקט ווי עס איז נישט געווען קיין מקום־מנוחה פאַר יידישע ביינער וואָס האָבן געמוזט אַרומבלאָנקען אויף קאַטוילישע בית־עלמינס".

אין אויף צו דערגאַנצן דאָס בילד:

„בוענאס־איירעס האָט געהאַט א „גראן ראַבינאָ", וואָס האָט געהיראַט אַ קריסט־לעכע פרוי און געפירט די טאַכטער צו דער חתונה אין קלויסטער...".

אַזוי האָט אויסגעזען דאָס „יידישע" בוענאס־איירעס, איידער עס איז געקומען די גרויסע אימיגראַציע פון מיזרח־אייראָפעישע יידן און די איבערוואַנדערונג פון די יידישע קאָלאָניסטן אין דער גרויסער שטאָט.

צווישן די טויזנטער מיזרח־אייראָפעישע יידן וואָס האָבן דערגרייכט די ברעגעס פונעם לאַ־פלאַטא טייך, אין די יאָרן פון צווישן דעם ערשטן און צווייטן וועלט־קריג, האָט זיך אויך געפונען אַ באַדייטנדיקער פּראָצענט וואָס האָט פון זיך נישט אַראָפגעוואַרפן דעם טלית און תפי־לין און געבליבן טריי יענעם לעבנס־שטייגער וועלכער איז געווען אַזוי טייער און הייליק די פריערדיקע דורות.

דער שוערער יאָך פון פרנסה האָט געצוונגען די דאָזיקע יידן צו פאַרנאַכלעסיקן אַזא וויכ־טיקן געביט ווי דאָס איז דער רעליגיעזער חינוך, וועלכער האָט ערשט אין די לעצטע יאָרן זיך אָנגעהויבן אָנטוויקלען.

עס זיינען אין יענע יאָרן געווען בלויז אייניקע „חדרים", וועלכע האָבן פונקציאָנירט ביי אומפאַסיקע באַדינגונגען אין שולן און מיט „צופעליקע" מלמדים. עס זיינען נישט געווען קיין שולעס, שוין אָפגערעדט פון ישיבות, ווו די וואָס מיר פּאַרמאָגן היינט צו טאָג.

בכלל איז כאַראַקטעריסטיש דער באַקס, וואָס מיט דער מאַסן־אייניוואַנדערונג קיין אַרגע־טינע, זיינען נישט געקומען, ווו דאָס איז געשען אין די פאַראייניקטע שטאַטן, רעליגיעזע מנהי־גים פון גרויסן קאַליבער. אָבער אויך די וועלטלעכע יידן האָבן אַזעלכע מנהיגים נישט געהאַט.

אין יענע יאָרן האָבן פרומע יידן געהאַט אויסצושטיין אַ קאַמף מיט די וועלכע האָבן באַקו־מען די איבערהאַנט אינעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן. דאָס זיינען געווען די זעלביקע יידן וואָס ביים אימיגרירן קיין אַרגענטינע, האָבן זיי פאַרלוירן דעם גלויבן אין די אַלטע אמונות און שפּעטער זיך מייאש געווען אין די נייע. זיי האָבן זיך שפּעטער איבערצייגט, אַז די אַלטע אמונות זיינען נישט געווען אַזוי שלעכט און די נייע — נישט אַזוי גוט.

דאָך האָבן די פרומע יידן געשאָפן אַ ריזיק געזעלשאַפטלעך פאַרמעגן, ווו דאָס זיינען די

הונדערט בתי־כנסיות און בתי־מדרשים וואָס געפינען זיך אין דער הויפטשטאָט און אין גרויס בוענאָס־אירעס, עטלעכע ישיבות, אַ צאָל שולעס, יוגנט־אָרגאַניזאַציעס, אאַז״וו.

ווי זעט אָבער אויס היינט צו טאָג דאָס אָרגאַניזירטע יידישע לעבן, וואָס קאָנצענטרירט זיך בעיקר אָרום דער קהילה?

לאָמיר פאָר אַלעם אָנהייבן מיט דער

ערב יום כיפור לחיים. עס רעדט דער דעקאַלטיקער אב בית־דין הרב אביגדור ציפערשטיין (יאָר 1958).

טעטיקייט פונעם ראָבינאָט

מ׳קען זיך קוים פאָרשטעלן ווי קאָמפליצירט און שווער עס איז די אָרבעט פון די צוויי רבנים: הרב הראשי ר׳ יעקב פינקס און הרב שמואל גליקסבערג, וואָס דאָרפן באַדינען אַזאַ גרויסע קהילה ווי אונדזערע, וועלכע נעמט אָרום ביי די 50.000 מיטגלידער כ״י. טאָג־טעגלעך ווערן באַהאַנדלט אומצאָליקע פאַמיליען־אָנגעלעגנהייטן, פראָגן פון חתונות, גיטין, כלערליי שאלות און בכלל ענינים וואָס האָבן אַ שייכות מיט די ספעציפישע אויפגאַבעס פון אַ וועד־הרבנים.

אין משך פון פיל יאָרן האָבן פרומע יידן געהאַט תרעומות, הלמאי עס ווערט גאָר נישט געטאָן צו באַזייטיקן דעם כאַאָס וואָס עס האָט געהערשט אויפן רעליגיעזן געביט. עס זיינען געווען צייטן, „כל הרוצה ליטול את ד׳ יבוא ויטול״, — יעדער איינער וואָס האָט געוואָלט שעכטן, האָט געשאָכטן און ווער עס האָט געוואָלט אָרויסהענגען אויף זיין יאָטקע אַ שילד „בשר־

• די אָרבעט איז געשריבן געהאָרן בעת הרב פינק איז נאָך געווען רב הראשי אין בוענאָס אירעס.

כשר", האָט ער געטאָן אומגעשטערט. עס איז נישט געווען קיין השגחה אין דעם זין. עס איז אַבער איצט געקומען אַ סוף צו דעם דאָזיקן אומהיימלעכן קאָפיטל.

גלייך ווי הרב פינק איז אויפגענומען געוואָרן אָלס רב־הראשי, איז איינע פון זיינע ערשטע אויפגאַבן באַשטאַנען אין איינפירן אַרדענונג אויפן רעליגיעזן געביט. די דאָזיקע אויפגאַבע האָט אייגנטלעך שוין אָנגעהויבן דורכפירן הרב אביגדור ציפערשטיין, קאָנקרעט, קען מען אָנ־ווייזן אַז אַ באַדייטנדיקע צאָל יאָטקעס האָבן זיך אונטערגעוואָרפן דער השגחה פונעם ראָבינאָט. היינט צו טאָג קען א ייד עסן א שטיקל כשר פלייש מיט דער פולסטער זיכערקייט אַז אויף דעם פלייש איז נישט פאַראַן קיין שום חשש. עס פאַרשטייט זיך, אַז די השגחה נעמט אויך אָרום די שעכט־הייזער. אין דער דאָזיקער אַרבעט זיינען באַשעפטיקט קאַרגע 10 משגיחים, וועלכע ווערן אויסגעהאַלטן דורך דער קהילה.

די דערעפענונג פון דער ישיבה גבוה.

כדי צו באַגרייפן ווי נייטיק עס איז די דאָזיקע השגחה פאַר די יידן וואָס עסן כשר פלייש, איז כדאי אָנצוווייזן, אַז אין דער הויפטשטאָט און גרויס בוענאָס־איירעס ווערן פאַרקויפט טעג־לעך 20.000 קילא כשר פלייש אַ חוץ עופות.

אין אַ שמועס וואָס מיר האָבן געהאַט מיטן רב־הראשי, האָט ער אונדז געזאָגט, אַז „די צאָל יידן וואָס געברויכן כשר פלייש איז גרעסער ווי מ'שטעלט זיך פאָר" און אַז „די השגחה אויף כשרות איז נישט פון די לייכטע אויפגאַבעס, בכל זאת, הייבט זיך אָן כשרות צו אַרגאַניזירן סיכטעמאַטיש און דער כאָאָס ווערט פאַרשווינדן".

עס איז כדאי צו באַמערקן, אַז דער ראָבינאָט ווערט אונטערגעשטיצט אין דער דאָזיקער אַרבעט דורכן וועד לעניני הדת פון דער קהילה, וועלכער האָט פאַרגעלייגט אַ ריי וויכטיקע אי־ניציאָטיוועס.

אַזוי, צום ביישפּיל, האָט מען מיט העכער אַ יאָר צוריק אייניגעפּירט אַ רעגיסטער פאַר־חופּה־וקידושין. אין וואָס באַשטייט דער דאָזיקער רעגיסטער?

ביז לעצטנס האָט אויך געהערשט אַ כאַאָס אויפן געביט פון מסדר־קידושין זיין. וועה עס האָט געוואָלט האָט דורכגעפּירט חופּה־צערעמאָניעס אָן דעם געהעריקן קאָנטראָל פון אַ רבני־שער אינסטאַנץ. עס זיינען אַזוי אַרום געווען פאַלן, וועו מ׳האָט מסדר־קידושין געווען יידן מיט נישט־יידן. אָדער אַ כהן מיט אַ גרושה, וואָס איז נישט דערלויבט על־פּי־דין.

היינט צו טאָג איז שווער אַז אַזעלכעס זאָל געשען, ווייל חזנים פירן אויס מיט אַחריות די דירעקטיוון פונעם ראַבינאַט און איידער מ׳גיט חופּה־וקידושין צייגט מען זיך איבער, וועה עס זיינען די עלטערן פון חתן־כלה.

רבנים און תלמידים פון דער ישיבה.

חוץ לזה האָט דער רעגיסטער די מעלה, וואָס די נייע פאַרלעך וועלן אויטאָמאַטיש אייניגעגלידערט אַלס מיטגלידער פון דער קהילה, רעאַליזירנדיק אַזוי אַרום אויף אַ פראַקטישן אופן דעם לאַנג־יאָריקן וווּנטש פון די קהילה־עסקנים צו מקרב זיין די יונגע משפּחות צו אונדזער געמיינדע. עס זיינען שוין אַזוי אַרום פאַרעגיסטרירט געוואָרן ביי די 2000 פאַרלעך.

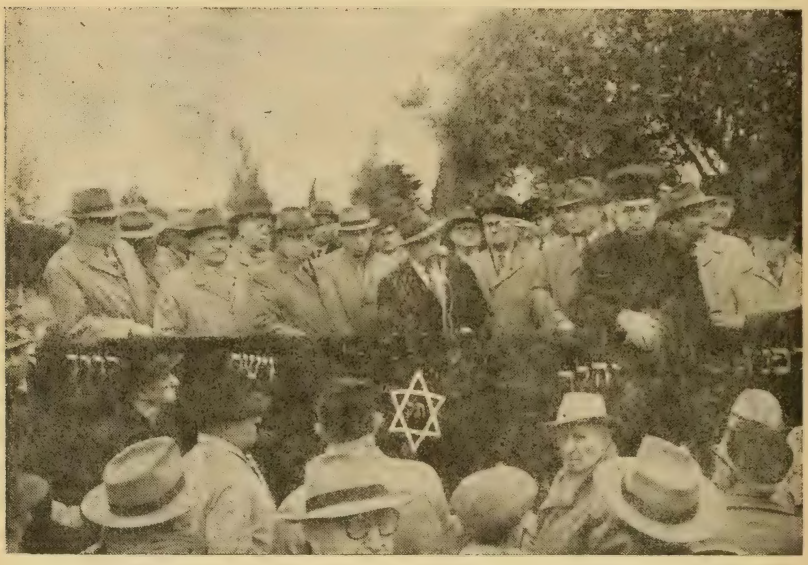
עס איז אייניגעפּירט געוואָרן אַ מינהג, אַז די נייַ־פאַרעגיסטרירטע פאַרלעך וועלן אויפּגענומען ביי אַ צערעמאָניע אין דער קהילה, ביי וועלכער הרב פינק און אַנפירער פון דער געמיינדע קלערן זיי אויף דעם מהות פונעם יידישן פאַמיליען־לעבן און מ׳גיט זיי איבער ביי דער געלעגנהייט, אַלס אַנדענק, אַ בוך וועגן יידישע דינים און מניהגים.

עס איז דעם ראַבינאַט אויך געלונגען צו אַרגאַניזירן אַ ראַט פון שולן, אין וועלכן עס זיינען פאַרטראָטן כמעט אַלע בתי־כנסיות פון דער שטאָט. די פאַרטרעטער פון די שולן האָבן זיך

זאַרפליכטעט מיטצואַרבעטן מיט די רעליגיעזע אויטאָריטעטן כדי נישט דערלאַזן עס זאָל קומען צו אַ חילול־הקודש אין זייערע שולן, ווייל עס איז באַקאַנט אַז מ׳פלעגט אויסנוצן די שולן וויי זאָלן איינצואַרדענען בעלער, טריפהגע סעודות, אד״גל.

פון באַזונדערער וויכטיקייט פאַר פרומע יידן איז דאָס באַזאָרגן דורך ראַבינאַט פון פאַרשיידענע פסחדיקע פראָדוקטן און נישט דערלאַזן אַז אומערלעכע סוחרים זאָלן פאַרפירן תמימות־דיקע יידן מיט חמץ וואָס מ׳שטעלט אַרויס ווי ״כשר לפסח״.

צום שלוס זאָל דערמאַנט ווערן, אַז דער ראַבינאַט האָט מיט אַ באַזונדערער זאָרגפעליקייט געהאָלפן דעם קאָמיטעט פאַר טהרת־המישפּחה דורכצופירן דעם פּראָיעקט וועגן בויען אַ מאַדערנע מיקווה. דער קאָמיטעט האָט שוין געקויפט אַ פּלאַץ וווּ דער בית־הטבילה וועט אויפגעשטעלט ווערן.

מרדכי שטריגלער רעדט בעת אַן אזכרה פון די נאצי־קרבנות. די אזכרה איז פאַרגעקומען ערב יום כיפור (יאָר 1962) אויפן בית־עולם טאַבלאַדאַ בייַם אוהל פון די קדושים.

אַ ציוויטע מיקווה איז שוין כמעט ווי פאַרענדיקט געווארן אין פלאַרעס, מיט דער עקשנות־דיקער אַרבעט פון אַ הייפעלע יידן, אין שפּיץ פון וועלכע עס שטייט הרב עקשטיין שליט״א, אַ גייסטיקער מנהיג פון ״קהל חרדים״, וועלכער האָט אַרויסגעווייזן מסירות־נפש פאַר דעם ווערק.

דער רבנים-סעמינאַר און דאָס רעליגיעזע שול-וועזן

מ׳וואָלט אַן צווייפל געקענט זאָגן, אַז אייניע פון די שענסטע און פאַזיטיווסטע דערגרייכונגען אויפן רעליגיעזן געביט — די פרוכטן פון וועלכע מ׳וועט ערשט זען אין אייניקע יאָרן אַרום — איז די גרינדונג פון דער ישיבה גבוהה־בית מדרש לרבנים.

וועג מ׳וואָלט מיט יאָרן צוריק געווען האָבן געשאַפן אַזא מוסד, וואָלט דער איצטיקער מאַנגל

אין גייסטיקע כוחות נישט געווען אָזוי ניכר. שוין העכער אַ יאָר צייט ווי דער רבנים־סעמינאַר עקסיסטירט און די צאָל תלמידים איז געשטיגן.

עטלעכע צענדלינג יונגעלייט, אַרגענטינער געבוירענע, צווישן זיי בחורים און פאַרהיירא־טע זוענען האָבן געלערנט אין ישיבות פון אויסלאַנד, יונגעלייט מיט אַקאַדעמישער בילדונג און מיט באַדייטנדיקע יידישע ידיעות, קומען זיך צונויף יעדן אָוונט און לערנען גמרא און פוסקים, פאַרטיפן זיך אין שאלות־ותשובות. הרב פינק פירט מיט זיי פּעריאָדישע שמועסן אין דברי־תורה און גיט זיי שעורים אין הלכה.

אין די נידעריקע כיתות לערנט מען אויך פרשת השבוע מיט מפרשים, תנ״ך, עברית. עס איז אַרגאַניזירט געוואָרן אַ קורס פון שחיטה, אין וועלכן עס לערנען פלייסיק אַ גרעסערע גרופּע. אייניקע פון זיי פראַקטיצירן.

בעת אַן אזכרה־אַקט אויף טאַבלאַדאַ.

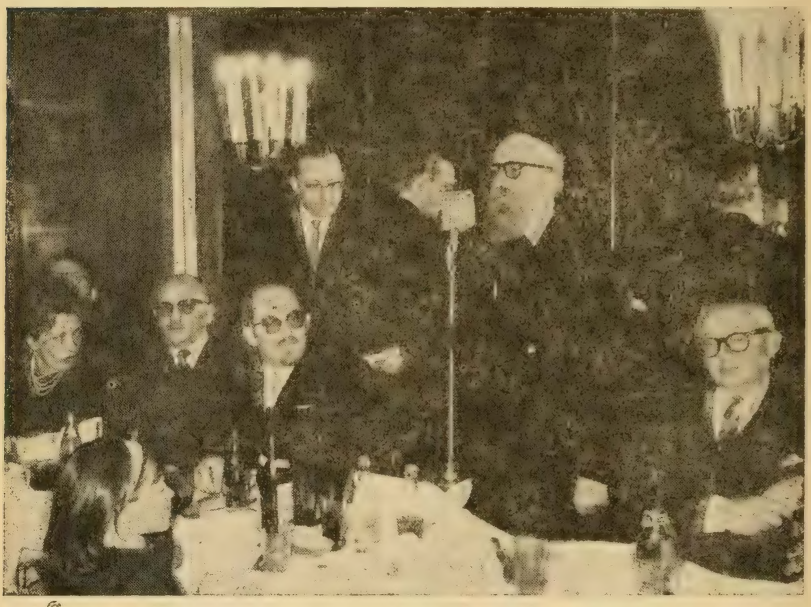
לשבח פון דער קהילה דאַרף אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז נישט בלויז סובסידירט זי אַ היפּשן טייל פון די הוצאות וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דער ישיבה, ווי דאָס אויסצאָלן די שכי־רות פון די רביים, נאָר מ׳גיט אויך סטיפּענדיעס פאַר די תלמידים, מיט וועלכע זיי זיינען בכוח זיך צו באַפרייען טיילווייז פונעם עול־פרנסה און פריי זיך צו ווידמענען צום לימוד־התורה.

בכלל האָט הרב פינק געשטעלט דעם טראָפּ אויפן ישיבהשן שטייגער פון לערנען. די לי־מודים שטייגן אָזוי אַרום אויף זייער אַ הויכן ניוואָ. די עלטערע כיתה, וועלכע לערנט „יורה דעה״ מיט ש״ך און ט״ז, גיט אָפּ וואָכנטלעך עקזאַמענעס פאַר הרב פינקן און אָזוי אַרום טרעטן זיי אַריין מיט זיכערע טריט אין דער וועלט פון הלכה און גרייטן זיך איבערצונעמען רבנישע פונקציעס.

אַז בוענאָס־אירעס וועט פאַרוואַנדלט אין אַ מקום־תורה, קען מען זען פון דעם, וואָס אין

צענדלינגער שולן ווערט געלערנט שבת און אין דער וואָכן עין־יעקב, משניות, די סדרה פון דער וואָך שלחן־ערוך, גמרא, אאַז"ו. גרופּעס ייִדן זיצן ביי אָפּענע ספרים און פּאַרטיפּן זיך אין לימודי־קודש.

עס איז אינטערעסאַנט צו באַטאָנען, אז העכער 1.000 תלמידים לערנען אין ישיבות און רעליגיעזע שולעס פון דער שטאָט. א חוץ פון דער דערמאָנטער ישיבה־גבוהה זיינען פאַראַן 3 אַנדערע ישיבות: „חפּץ־חיים", „עטרת־צבי", און די ישיבה פון הרב עקשטיין. די תורה־אָפּטיי־לונג ביי דער ייִדישער אָגענץ שטייט אין ענגן קאָנטאַקט מיטן „מכון ללמודי היהדות", מיט די הרב קוק־שולעס, מיט דער „יבנה"־שולע פון סאַנטאַ־פע, מיט די ספרדישע שולעס „אַגודת דודים" און „אור התורה", און א חוץ זיי פאַרנעמען א ווייכטיק אָרט דער „היכל התורה" און די „חזון איש"־שולעס.

ב"ם דערעפענען דעם כשרן רעסטאָראַן „כרמל". עס רעדט הרב הראשי ד"ר י. פינק.

מיט אָט די תורה־אַנשטאַלטן קען מען זיך שאָפן א בילד וועגן דעם דערציערישן פאָרמעגן פון דער מחנה תורה־טרייע ייִדן.

אמת, פרומע ייִדן האָבן נישט באַזוּיזן צו בויען פאר זייערע שולעס גרויסע געביידעס. די דאָזיקע שולעס האָבן אָן אַנדער מעלה. די קינדער באַקומען אין זיי גרינטלעכע ידיעות אין יה־דות, לערנען תפילות, ברכות, דינים און דער עיקר — עס ווערט אין זיי אריינגעפלאַנצט דער באַווּוסטזיין, אז א ייִד דאַרף זיין גרייט אויף קרבנות. און וואָס איז שווין שווערער ווי זיין א פרומער ייִד אין די לעצטע? דער רעליגיעזער חינוך האָט נאָך א צווייטע מעלה, אז נישט בלויז לערנען קינדער „וועגן" ייִדישקייט, נאָר זיי „פראַקטיצירן" ייִדישקייט. שבת, יום־טוב, כשרות, זיינען נישט פאָר זיי קיין אַבסטראַקטע באַגריפן, נייערט א רעאַליטעט. און א דריטע מעלה האָט

דער דאזיקער חינוך, וואס דאס קינד זעט נישט קיין סתירות צווישן דעם וואס מ׳לערנט אים אין דער שולע און דאס וואס ער זעט ביי זיך אין דער היים.

די רעליגיעזע יוגנט־ארגאניזאציעס

א באזונדער קאפיטל שטעלט מיט זיך פאר די רעליגיעזע יוגנט. דאס איז די יוגנט וואס איז געבליבן געטריי דעם רעליגיעזן לעבנס־שטייגער פון אירע עלטערן און שמידט ווייטער אויס די גאלדענע קייט פון תורה ומסורה.

דאס זיינען ארגענטינער געבוירענע יונגעלייט, וועלכע מ׳גיט אויך אין די קיבוצים פון דער יידישער מדינה, וואס דינען אין צה״ל, וואס לערנען אין די ישיבות פון ישראל און צפין־אמעריקע, אין „בר אילן״־אוניווערסיטעט און פארשאפן כבוד דעם היגן ישוב.

עס איז כדאי צו באטאנען דעם פאקט, וואס די ערשטע רעליגיעזע יוגנט־ארגאניזאציע „יבנה״ איז געשאפן געווארן נאך מיט 21 יאר צוריק, איידער עס איז געווען אין ארגענטינע וועלכע נישט איז רעליגיעזע ארגאניזאציע. די מיזרחי, אגודה, פועלי־אגודה, זיינען געשאפן געווארן מיט יארן שפעטער, ווען די דעמאלט אומפארטייישע „יבנה״־ארגאניזאציע האט שוין געהאט באויזן צו דערציען קאדערן פון באוווסטזיניקע רעליגיעזע יונגעלייט, וואס האבן גע־ווידמעט זייער צייט צו פארשפרייטן דעם תורה־געדאנק צווישן דער פון יידיש־אפגעפרעמדטער און האלב־אסימילירטער יוגנט.

בכלל קען מען זאגן, אז אין פארגלייך מיט 20 יאר צוריק, מערקט זיך צווישן דער יידישער יוגנט פון בוענאס־איירעס א גרעסערער אינטערעס פאר יידישע ענינים, פאר לערנען תורה און פאר באטיליקן זיך אין געזעלשאפטלעכער ארבעט. עס איז אבער פאראן א שטארקער מאנגל אין אנפירערישע כוחות. עס זיינען נישט פאראן קיין מדריכים און יונגע רבנים, וואס זאלן מחנך זיין די דאזיקע יונגעלייט.

לשבח פון דער בוענאס־איירעסער קהילה דארף אנגעווייזן ווערן, אז זי האט פיל מאל גע־ענטפערט פאזיטיוו אויף די וועגדונגען פון דער רעליגיעזער יוגנט נאך הילף. די קהילה האט ביי פארשיידענע געלעגנהייטן זיך בייגעשטייערט פאר יוגנט־אונטערנעמונגען, געשאנקען ביב־ליאטעקן, אא״וו.

אלגעמיינע אויספירן

פון דעם אלעם איז צו זען, אז אין די ראמען פון דער קהילה ווערט געפירט א וויכטיקע ארבעט פארן רעליגיעזן סעקטאר פון דער געמיינדע. די קהילה פון בוענאס־איירעס גייט אין דעם זין אין די פוס־טריט פון די גרויסע אייראפעישע קהילות.

אין די לעצטע יארן מערקט זיך אין די נישט־רעליגיעזע קרייזן א גרעסערער אינטערעס פאר רעליגיעזע פראבלעמען. די נישט־רעליגיעזע יידן זענען אין דת א וויכטיקן פאקטאר פאר אונדזער קיום אלס פאלק.

מיר לעבן אין א צייט ווען די יוגנט אין אלגעמיין, ובתוכה די יידישע יוגנט, מאכט דורך א גייסטיקן קריזיס. די געפאר אז אין א ליאדע מינוט זאל אויסברעכן א מילחמה, אז די וועלט זאל פארניכטעט ווערן דורך אטאמיש געווער, הענגט זיי א „דאמאקלעס־שווערד״ איבער אלע־מענס קעפ. אין אזעלכע צייטן פון גייסטיקן קריזיס זוכט מען זיך צו באהעפטן מיט דער השגחה.

אונדזער יוגנט האט געלערנט פון דער ביטערער דערפארונג וואס דער עלטערער דור האט דורכגעמאכט. ס׳איז צו זען, אז יוגנטלעכע, וועלכע זיינען געווען גאנץ וויט פון יידישקייט, זיי־נען א דאנק דער השפעה פון פרומע יונגעלייט פארוואנדלט געווארן אין א גאנצער מחנה פון „חרדים לדבר ד׳״, — מיר מיינען די באווענונג פון בעלי־תשובהס, וועלכע גרופירן זיך ארום דעם פאראיין „שובה ישראל״, און ווען וועלכע אונדז, אשכנזים, איז ווייניק־וואס באקאנט. די

דאָזיקע באַוועגונג ווערט אָנגעפירט פון אַ היגן געבוירענעם אַשכנזישן ייִד, וועלכער האָט אויף זיי אַ געוואַלדיקע השפּעה. די יוגנטלעכע זיינען זיך מוסר־נפש פאַר ייִדישקייט, פאַר כשרות, אאַז"וו. אויף אַזוי וויים, אַז זיי היטן זיך נישט עובר צו זיין אויף אַ קוצו־של־יוד. אייניקע פון זיי האָבן זיך געלאָזט וואָקסן בערד און פּיאות. זייערע פּרויען טראָגן פאַרוקן און זיי ציילן זיך אין די הונדערטער.

עס איז אויסער ספק, אַז דאָס אַרגענטינער ייִדנטום האָט אַ געזונטן קערן וואָס מ׳דאַרף פלעגן. פון דאָנען זיינען אַרויס אייגענע שוחטים, מוהלים, חזנים, און דער אַרגענטינער ישוב וועט בקרוב האָבן אייגענע רבנים, וועלכע וועלן אויפהאַלטן דאָס ייִדישע לעבן.

אויף דעם געביט איז פאַראַן אַ גרויס פעלד פון אַרבעט, און די קהילה, וועלכע שטיצט אַלע איניציאַטיוון וואָס ווערן איר פאַרגעבראַכט, האָט עס פאַרשטאַנען אָפצושאַצן.

„זאָלן פרומע ייִדן וועלן אַרבעטן פאַר חיזוק היהדות — האָט אונדז געזאָגט דויד קלימאָווסקי. געגעראַל־סעקרעטאַר פונעם וועד לעניני הדת — וועט מצד דער קהילה נישט זיין קיין שום מניעה". אין איר לעצטן בודזשעט האָט די קהילה באַשטימט 3 מיליאָן פּעזאָס צו פינאַנסירן די פאַרשיידענע אַרבעטן פונעם ראַבינאַט און פונעם וועד לעניני הדת.

די קהילה אונטערשטיצט מיט געלט און מיט אַלץ וואָס זי האָט צו דער האַנט, יעדע איניציאַטיוו וואָס באַצווועקט צו פאַרשענערן און פאַרבעסערן דאָס רעליגיעזע לעבן, וואָס האָט אין זיך געהאַט די גרויסע מעלה — ווי שמעון דובנאָוו האָט עס טרעפלעך פאַרמולירט — צו פאַר־היטן די גאַנצקייט און דעם המשך אין אונדזער לעבנס־פירונג.

דער אינסטיטוט פאר סאציאלער פארשונג ביי דער קהילה פון בוענאס איירעס

דער אינסטיטוט פאר סאציאלער פארשונג, וואס איז געשאפן געוואָרן ביי דער בוענאס איירעסער קהילה, באצווועקט צו שטודירן און אויפצוקלערן די איצטיקע פאנארמע פון ארגענטינער יידנטום. אויף דער באזע פון אן אנאליז איבער זיינע היסטארישע אנטוויקלונגען און איצטיקע פארהעלטענישן. דאס וועט געטאן ווערן כדי צו באקומען א בילד וואס זאל דינען ווי אן אריענטאציע פאר דעם וועלט־יידישן קהילה־לעבן.

די טעטיקייט פון אינסטיטוט וועט זיך געווייס מוזן האלטן ביי דער נארמע פון דער מאָדערנער וויסנשאפט־טעכניק און וועט נאכפאלגן דעם נייטיקן אינטערנאציאנאלן „שטאנדארט" פארן דאזיקן מין ארבעטן.

די פארבאדינגונגען

די שאפונג פון דער דאזיקער קערפערשאפט שטעלט מיט זיך פאר דעם פראקטישן רעזולטאט פון דער ערשטער קאנפערענץ פון יידישע פארשער און געלערנטע, אויף די שטחים פון געשיכטע און סאציאלע וויסנשאפטן, וואס איז צושטאנדגעקומען אין בוענאס־איירעס אין אקטאבער 1961. עס האבן ארגאניזירט די דאזיקע קאנפערענץ, וועלכע איז די ערשטע פון דעם מין, וואס איז דורכגעפירט געוואָרן אין לאטיינאמעריקע, דער מכון ליהדות זמננו ביים העברעישן אוניווערזיטעט פון ירושלים, בשותפות מיט דער בוענאס איירעסער קהילה. דער צווועק איז געווען זיך צו באקענען מיט די איצטיקע לעבנס־פארמען פון די יידן אין ארגענטינע, און זיך דערשלאָגן צו זייער אורשפרונג, אינסטיטוציאָנעלע לאָגע און צוקונפטיקע פערספעקטיוון, אין די פארשידענע אספעקטן פון קולטורעלן, סאציאלן און עקאָנאָמישן אינטערעס. עס האבן אנטיילגענומען אין די באראטונגען פון דער דאזיקער קאנפערענץ, צווישן אנדערע, דער פראָפעסאָר משה דייוויס, דירעקטאָר פון מכון ליהדות זמננו פון ירושלים, דער ד״ר שאול אש, פראָפעסאָר פון העברעישן אוניווערזיטעט און דער ה׳ בצלאל שערמאן, אן אנגעזעענער יידישער סאציאלאג פון ניו־יארק, און עס זענען דארט באטראכט געוואָרן א רייע ארבעטן וועגן איניקע פון די פונדאמענטאלע אספעקטן פון דעם יידישן לעבן אין ארגענטינע, אזעלכע ווי די רעליגיעזע טראדיציע, די כאראקטעריסטיק פון דעם דריטן דור קאלאניסטן, די יידיש־אוניווערזיטעטארע יוגנט, פראבלעמען וואס זענען פארבונדן מיט דער יידיש־ארגענטינער סטאטיסטיק און דעמאגראפיע, פארמען פון סאציאלער הילף, פארשונגס־קוועלן אאז״וו. עס איז אזוי ארום צוגעגרייט געוואָרן די נייטיקע סביבה פארן אינסטיטוט פאר סאציאלער פארשונג, וועלכער וועט דארפן אויסווייקלען זיין אייגנאַרטע אויף דריי קרובהשע שטחים.

א) היסטארישע און אינסטיטוציאָנעלע פארשונג.

ב) סאציאלע פארשונג מיט א סטאטיסטישער טעכניק.

ג) עקאָנאָמישע פארשונג.

די באַלדיקע ציל־ן

די באַלדיקע ציל־ן פון אינסטיטוט זענען פאָלגנדיקע:

א) אַנטוויקלען די סטאָטיסטישע איינשטעלונג פון די מאַטעריאַל־ן פון סאָציאַל־ן אינטערעס אין דער קהילה, ביז איצטער, און זייער אינטערפרעטאַציע אין פאַרבינדונג מיט די איצטיקע דאַטן.

ב) די צופאָסונג פון דער אַדמיניסטראַטיוווער מיטאַרבעט פון דער קהילה צו די צוועקן פון סטאָטיסטישער איינשטעלונג.

ג) מיטאַרבעטן מיט די הויפּט־אַרגאַניזמען און קערפערשאַפטן פון דער קהילה, ווי דער וועד החינוך, וועד הקהילות אאז״ו, פאַרן איבעראַריענטירן און צופאָסן די איצטיקע סיסטעמען פאַרן פאַרשונגס־צוועק פון סטאָטיסטישער איינשטעלונג.

ד) שטודיום איבער דער שטעלונג פון פאַרשידענע סעקטאָרן, וואָס עס נעמט אַרום די ייִדיש־אַרגענטינער באַפעלקערונג צו די וועזנטלעכע אַספעקטן פון ייִדישן לעבן אין לאַנד.

ה) לאָקאַליזירונג און אונטערזוכונג פון די דאָקומענטאַלע קוועלן וועגן אורשפרונג, עוואָלוציע און איצטיקן צושטאַנד פון דעם אַרגענטינער ייִדנטום.

ו) קאָמפּלעטירן די אַנגעהויבענע סעריע פון פובליקאַציעס, ביי דער געלעגנהייט פון דער קאָנפערענץ פון אָקטאָבער.

ז) די שאַפונג פון אַ ספּעציאַליזירטער ביבליאָטעק ביים אינסטיטוט.

ח) באַקומען קאָפּיעס אַדער „מיקראָפילמס" פון די מאַטעריאַל־ן פון ייִדיש־אַרגענטינער אינטערעס, וואָס זענען בנמצא אין די אַרכיוון פון אינערן לאַנד און אין אויסלאַנד.

ט) קאָמפּילאַציע פון די סטאָטיסטיש־עקאָנאָמישע דאַטן פון דער באַפעלקערונג: די שאַפונג פון האַנדלס־געזעלשאַפטן, דער איבערגעוויכט לויט אַקטיוויטעטן און סעקטאָרן, אַרבעטער־אַקטיוויטעטן, פראָפעסיאָנאַלן גרופן, סאָציאַל־עקאָנאָמישע סטרוקטור אאז״ו.

די רעאַליזירטע אַרבעטן

דער אינסטיטוט האָט ביז איצט רעאַליזירט פאָלגנדיקע אַרבעטן:

א) אַ סטאָטיסטישן שטודיום וועגן חתונות אויפן יסוד פון די רעגיסטער־צעטלען, וואָס געפינען זיך אין דער קהילה. די דאָזיקע שטודיע ווערט געדרוקט אין זעלביקן יאָרבוך.

ב) רעאָרגאַניזאַציע פונעם סיסטעם פון חתונה־רעגיסטער פאַרן גאַנצן לאַנד.

ג) אַ סטאָטיסטישן אַנאַליז און באַהאַנדלונג איבער דעם צענז פון דער ייִדישער באַפעלקערונג אין טוקומאַן, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן דורך דער אַרטיקער קהילה.

ד) די דורכפירונג פון אַ מוסטער־צענז אין קילמעס, ווי אַ באַזישן פרווו פאַר אַן אַלגעמיינעם צענז איבער דער ייִדישער באַפעלקערונג פון דער הויפּטשטאָט און גרויס בוענאָס־אייִרעס.

די אַרבעט אין גאַנג

פון דער צווייטער זייט געפינען זיך אויפן מיטן וועג פון זייער רעאַליזירונג פאָלגנדיקע אַרבעטן:

א) שטודיע איבער דער שטערבלעכקייט אויפן יסוד פון דער רעגיסטראַציע פון די לעצטע דריי יאָר.

ב) אַ שטודיע וועגן דער שטעלונג צום ייִדנטום פון די אָקאַרשט חתונה־געהאַטע פאָרלעך.

ג) דאָס לאָזן אין גאַנג אַ פּערמאַנענטן סיסטעם פון סטאָטיסטיק אין וויסנשאַפטלעכן קאָנטראָל איבער דעם מעמד פון דער ייִדישער בילדונג, וואָס נעמט אַרום דעם לערער־פערסאָנאָל און תלמידים.

דער חתונות־רעגיסטער ביי דער קהילה פון בוענאָס־איירעס

שטודיע פון קהילה־אינסטיטוט פאר סאציאלער פארשונג

אריי נפיר

די דאזיקע ארבעט איז דער ערשטער רעזולטאט פון דער טעטיקייט פון דעם אינסטיטוט פאר סאציאלער פארשונג, וואס איז געשאפן געווארן דורך דער בוענאס־איירעסער קהילה אין יוני 1962.

די דאזיקע שאפונג האט געבראכט צום אויסדרוק א טיפן באגער צו זוכן מאטעריאלן און אינפארמאציע — פון וויסנשאפטלעכן ניווא — וואס זאלן זיין וועדטיק אויף צו אינטערפרעטירן מיט א סאלידן יסוד די מעשים און די אנטוויקלונג פון יידישן געמיינדע־לעבן אין ארגענטינע.

אין אנזיכט פון די הנחות זיינען אן שום ספק פון אינטערעס אייניקע פארבאדינגונגען.

די אויפפאסונג פון דער סאציאלער רעאליטעט — אויף א פארשונגס־ניווא — האט זיך געווייטיקט נישט בלויז אין מאטעריעלע אנשטרענגונגען, נאר אויך אין באשטימטע צייט־אפשניטן, וואס זאלן מיטווירקן אין דעם זין פון העלפן צו דער קאנסאלידאציע פון דער טעכניק און פראצעדור. די דאזיקע הנחות קומען ארויס נאך בולטער, אין אנזיכט פון דער רעאליטעט, וואס דארף אויפגעפאסט ווערן, אין דעם פאל די יידיש־ארגענטינער געמיינשאפט, וואס ווייזט זיך ארויס, ווי א פארוואלאזטע אדער פארנאפלעסיקטע, פון דער סיסטעמאטיש־אפעראטיווער סאציאלער פארשונג.

דאס איינזען דעם דאזיקן דעפיציט האט אינספירירט צו ארגאניזירן די ערשטע קאנפערענץ פון יידיש־ארגענטינער פארשער און געלערנטע אויפן געביט פון סאציאלער וויסנשאפט און געשיכטע, וואס איז צושטאנדגעקומען דא ה', אין אקטאבער 1961, אונטערן פאטראנאט פון מכון ליהדות זמננו (אינסטיטוט פון היינטצייטיקן יידנטום), פון העברעישן אוניווערזיטעט אין ירושלים און דער בוענאס איירעסער קהילה.

אפרופנדיק זיך אויפן דאזיקן שטוינענדיקן דעפיציט האט אי. האראוויטש זיך געווידמעט דעם שטודיום פון אונדזער געמיינדע, אין סוף 1961, און ער זאגט אין זיין באריכט:

„אבסאלוטן ירהונדערט, פארנעמט ארגענטינע דעם צוויייטן פלאץ נאך די פאראייניקטע שטאטן, ווי א מקום־מקלט פאר גלות־יידן. אין אנזיכט פון דער דאזיקער אימפרעסיאנירנדיקער רעאליטעט שטייט דער פארשער פאר דער איבעראשונג, וואס עס זיינען דא נאך נישט אונטערגענומען געווארן קיין ערנסטע סאציאלאגישע אנאליזן וועגן די יידן פון בוענאס־איירעס".

דעריבער האט דער אינסטיטוט פאר סאציאלער פארשונג, באלד נאך זיין קאנסטיטווירן זיך, אנגעהויבן פארזיכטיק צו זוכן מאטעריאלן און אינפארמאציע פון דער ערשטער קוועלע, וואס זאלן ברענגען צו אפעראטיווע אויספירן, וועלכע זיינען ביכולת אפצוצייכענען סאליד די געמיינדע טעטיקייט.

לויט דער מאס ווי די פארשונגען וועלן דאס דערמעגלעכן וועלן דערשיינען נייע פובלי־

קאציעס, וועלכע וועלן אויספילן דעם בלויז פון אינפארמאציע, וואס פארשאפט אזויפיל באגרענצונגען דער ראציאנעלער טעטיקייט, וואס עס פאדערט א מאדערנער קהילה־לעבן.

כדי לייכטער מאכן צו באנעמען דעם דאזיקן מאטעריאל וועלן דא וויטער אנגעצייכנט די באזישע גרענעצן פון דאזיקן שטודיום:

1. — וועגן די קוועלן: דער דאזיקער באריכט איז א רעזולטאט פון דעם סך־הכל פון די פארצייכנטע דאטן אין די „חתונה וועגדונגען", וואס זיינען ארייגעקומען אין ראבינאט ביי דער בוענאס־איירעסער קהילה אין דעם פעריאד צווישן יולי 1960 און יוני 1962.

2. — וועגן די דאטן: אין קאנסעקווענץ פון דעם, וואס די דאטן שטאמען פון דורכויס אדמיניסטראטיוו וועגדונגען, נישט קיין דירעקט צוגעגרייטע פארן סטאטיסטיק שטודיום, און נישט אונטערגעווארפן די שטרענגע רעגיסטער־מעטאדן, האט עס נישט דערמעגלעכט דעם סטאטיסטיק־אנאליז פון אזעלכע רובריקן, ווי: אלגעמיינע דערציונג פון חתן־כלה, זייער יידישע דערציונג אאז"וו.

די דאזיקע באגרענעצונג קלערט אויך אויף פארוואס אין די טאבעלן און רשימות פיגורירן אזוי מערקווירדיק אפט די אפציונענונג „נישט ספעציפיצירט".

זאל אויך אנגעמערקט ווערן אז די קאטעגאריזאציעס און די אויסטיילונגען, וואס זיינען געמאכט געווארן, זיינען געווען לויט די מעגלעכקייטן, וואס עס האבן געגעבן די קווילן, און מען האט געמוזט אין דער מערהייט פאלן אנקומען צו אויסגעברייטערטע קאטעגאריזאציעס אויפן חשבון פון דער פרעציזקייט פון געווייסע אינפארמאציעס.

3. — וועגן אומפאנג: די שטודירטע באפעלקערונג, עס הייסט דער אומפאנג פון דאזיקן אנאליז, איז צוזאמענגעשטעלט דורך חתונה־פארלעך (חתן־כלה) און זייערע רעספעקטיוו עלטערן (טאטע־מאמע פון חתן און טאטע־מאמע פון דער כלה).

זאל דא באמערקט ווערן, אז זיי געהערן אויסשליסלעך צו די פארלעך, וואס האבן רעגיסטרירט זייער חתונה אין ראבינאט פון דער בוענאס־איירעסער קהילה. עס זיינען דעריבער אויסגעלאזט די אלע יידישע חתונות, וואס קאנען זיין רעגיסטרירט אין גרויסן טעמפל פון פאסא, יידישער קאנגרעגאציע פון ליבערטאד אדער אין אנדערע קלענערע טעמפלען.

לשם אינפארמאציע זאל אויסגעקלערט ווערן, אז די רעגיסטראציע קווילן פון יידישע התונות אין דער הויפטשטאט און גרויס בוענאס־איירעס זיינען אין אלגעמיין די בוענאס־איירעסער קהילה, אין די טעמפלען פון פאסא און ליבערטאד, אבער דאס שטערט נישט, אז אנדערע געמיינשאפטן זאלן אויך קאנען רעגיסטרירן די חתונות פון זייערע מיטגלידער אין זייערע רעספעקטיוע געמיינדעס.

פונדעסטוועגן, ווען מען זאל ווילן אפשאצן די נומעריש רעפרעזענטאטיווקייט פון דעם אנאליזירטן אומפאנג, דארף ענגומען ווערן אין אכט, אז זייער צאל (1,058 פארלעך) באטרעפט 52,4% פון דעם סך־הכל פון רעגיסטרירטע חתונות אין די טעמפלען פון פאסא און ליבערטאד און דער בוענאס־איירעסער קהילה אין דעם פעריאד יולי 1960 — יוני 1962.

אין א צווייטן זין קאנען די דאזיקע קלאר־מאכונגען דינען אויף ארויסצוהייבן די פונקציאנעלע וויכטקייט, וואס עס האט די „האמאגענזירונג" פון יעדער מין רעגיסטראציע וואס איז פארבונדן מיטן קהילה־לעבן, פונקט אזוי אויפן לאקאל, ווי נאציאנאלן שטח.

4. — וועגן די נאמענקלאטורן: כדי צו דערגרייכן א גרעסערע ספעציפיצירונג פון די אנאליזירטע גרופן און סובגרופן זיינען דעפינירט געווארן דער באשטאנד פון די טאטעס און מאמעס פון חתן־כלה ווי די ערשטע גענעראציע און זייערע קינדער, דאס הייסט די חתן־כלה גופא ווי די צווייטע גענעראציע.

5. — וועגן די פארגלייך־אפציינענונגען: אין פארלויף פון שטודיום ווערן דערמאנט לשם

פֿאַרגלייכונג אָפּיציעלע קוועלן (צענזוס, אָנקעטעס, אאז"וו), וואָס הגם זיי פֿאַסן זיך נישט אַריין פֿינקטלעך אין די פֿאָדערונגען פון אַ פֿאָרזיכטיקן פֿאָרגלייך, דינען זיי, צוליבן פֿעלן פון אַנדערע דאַטן, ווי אַנווייזער פון אַלגעמיינע טענדענצן.

1. דעמאָגראַפֿישער אַנאַליז

1.1 דער עלטער פון די חתן־כלה*

1.1.1: די חתנים: דער עלטער צוזאַמענשטעל פון דער באַפֿעלקערונג, וואָס ווערט דאָ שטודירט ברענגט אַרויס מערקבאַרע אונטערשידן צווישן ביידע געשלעכטער.

אַזוי אַרום איז צווישן די מענער אַמאָפּטסטן די עלטער פֿאָרהעלטעניש צווישן 25 און 27 יאָר (32,3%) און דער פֿעריאָד צווישן 22 און 30, וועלכער נעמט אויף אַריין, פֿאַרשטייט זיך, דאָס פּריערדיקע, איז דער אַמערסטנס רעגיסטרירטער אין דער צאָל פֿאַלן: 72,5%.

שטודירנדיק די 1.058 פֿאַלן, האָט זיך באַקומען אַ דורכשניט־עלטער ביי די מענער פון 28 יאָר.

1.1.2: די כלות: פֿאַראַלעל איז די צאָלרייכסטע עלטער־גרופּע פון די כלות פון 22 ביז 24 יאָר, זיי מאַכן אויס 35,9% פון גאַנצן סך־הכל.

מערקווירדיק איז אויך דאָס, וואָס פון דעם דאָזיקן שטודיום וויזיט זיך אַרויס, אַז 82% פון די פּרויען האָבן חתונה פֿאַר די 28 יאָר.

דער דורכשניט־עלטער פון חתונה האָבן ביי זיי איז פון 24 יאָר.

ביים באַטראַכטן די עלטער־פֿאַרטיילונג, וואָס איז כאַראַקטעריסטיש פֿאַרן דאָזיקן דור מערקט זיך, אַז די אָפּטסטע עלטער־פֿאַרהעלטעניש איז ביי זיי צווישן 22 און 24 יאָר (28,0%).

גרופּירט דעם פּולן סך־הכל, וויזיט זיך אַרויס ביי די חתנים און כלות דער פֿאָלגנדיקער עלטער־צוזאַמענשטעל:

טאַבעלע 1: עלטער פון חתן־כלה
(חתונות צווישן דער צווייטער געניראַציע)

עלטער־פֿאַרהעלטעניש	%
יינגער פון 24 יאָר — — —	68,7
25 יאָר און מער — — — —	31,3
סך־הכל — — — —	100,0
באַזע — — — — —	(2,116)

די דאָזיקע עלטער־פֿאַרהעלטענישן טיילן זיך אויס נאָך בולטער ווען מען פֿאַרגלייכט זיי מיט דער מוניציפּאַלער סטאַטיסטיק, מחמת די אונטערשיידן מערקן זיך, אין אַ גרעסערער פֿראַפֿאָרץ פון יונגע יידישע פּרויען, וואָס האָבן חתונה, אין פֿאַרגלייך מיט דעם אַלגעמיינעם סך־הכל פון דער פּרויען־באַפֿעלקערונג, וואָס האָבן חתונה אין דער הויפּטשטאָט (זע טאַבעלע 2).

---

* זע די טאַבעלן אין פֿאַרגלייך־צעטלען אין טעקסט און אין דער שפּאַנישער אָפּטיילונג.

טאַבעלע 2: עלטער־פאַרהעלטעניש פון חתן־כלה

(פאַרגלייך־צעטל)

עלטער־פאַרהעלטעניש	מוניציפּאַלע סטאַטיסטיק [1]		קהילה	
	מענער %	פרויען %	מענער %	פרויען %
וויניקער פון 24 יאָר — —	24,9	48,6	22,4	65,2
25 יאָר און מערער — —	75,1	51,4	77,6	34,8
סך־הכל — — — —	100,0	100,0	100,0	100,0

[1] קוועלע: זשורנאַל פאַר סטאַטיסטיק פון דער שטאָט בוענאָס־אייִרעס, נומ׳ 7.

אויף אַן אַנדער ניוואָ פון אַנאַליז זיינען וואָגיק די דאַזיקער אונטערשיידן, אויף וויפל זיי דערמעגלעכן אַנצוהייבן אויפצוקלערן די קאָמפליצירטע און וויידערשפרעכנדיקע טראַנספאָרמאַציעס אין דער משפחה־סטרוקטור.

ג. כערמאַני קלערט אויף אַז „די אַנוועזנהייט פון זייער יונגע פרויען אין די וויז־צעטלען כון די וואָס האָבן חתונה, האָט חוץ דעם אַ געוויסע וויכטיקייט אין דער דינאַמיק פון דער באַפעלקערונג, ווייל ער באַרירט די עוואָלוציע פון דעם געבירטיקייטס־פראָצענט".

קאָנסעקווענט מיט דעם וויזט די טאַבעלע 3 דעם אונטערשיד פון דורכשניט־עלטער אין די פאַרגלייכטע באַפעלקערונגען.

טאַבעלע 3: דורכשניט־עלטער ביי ביידע באַפעלקערונגען

באַפעלקערונג	דורכשניט עלטער		אונטערשיד
	מענער	פרויען	
מוניציפּאַלע סטאַטיסטיק	29	27	2
קהילה — — — — — —	28	24	4

1.-3.: די עלטערן: אַנוועזנדיק דעם אַנאַליז אויף די וואָס מיר רופן אַן די „ערשטע גענעראַציע" באַקומט זיך אַ דעמאָגראַפישער אָפשניט, וואָס איז נוטה צו פאַרשידענע אינטער־פרעטאַציעס.

נאָכן אַרדענען די 4.232 פאַלן (2.116 עלטערן פון די חתנים און 2.116 עלטערן פון די כלות) מערקט זיך, אַז דער עלטער־אונטערשיד צווישן מאַן און וויב פאַלט זיך צענויף מיט אַ סיסטעמאַטישער נטיה, וואָס איז שוין באַמערקט געוואָרן ביי די פאַרפעלקער צון דער „צוויי־טער גענעראַציע": עס הייסט, אַז דער אונטערשיד פון פיר יאָר אויפן חשבון פון די מענער גיידערהאַלט זיך, ווען מען באַרעכנט דעם דורכשניט־עלטער פון די פאַרשידענע חתונה־גרופּן.

די טאַבעלע 4 קאָנסטאַטירט נומעריש די פאַריקע באַהויפטונגען.

טאַבעלע 4: פון די פאַרשידענע חתונה־גרופּן

גרופּע	דורכשניט־עלטער		אונטערשיד
	מענער	פרויען	
עלטערן פון חתן — — —	59	55	4
עלטערן פון דער כלה —	56	52	4
חתן־כלה — — — — —	28	24	4

1. 2 די נאַציאָנאַליטעט*

1. 2.1 די צווייַ ענטפֿערמעגלעכקייטן: ביים אָנווענדן דעם שטודיום אויף דעם נאַציאָנאַלן אָפּשטאַם פון די געגעבענע יחידים, מערקט זיך אין בריטע שטריכן, אַז מיר האָבן פֿאָר זיך צוויי נאַציאָנאַל־פֿאַרשידענע ענטפֿערמעגלעכקייטן.

עס איז כדאי אונטערצושטרייכן די אינגטימלעכע כאַראַקטעריסטיק פון דעם שטודירטן אומפֿאַנג, אין שייכות צו דייער נאַציאָנאַליטעטן־צוזאַמענשטעל. דער איבערגעוויכט פון דער אשכנזישער עדה, די כמעט פולשטענדיקע אָפּוועזנהייט פון דער דייטש־ייִדישער עדה אאַ"וו, שטעלן אַרויס געוויסע פֿרטים אין אונדזער אומפֿאַנג, וואָס צווינגען דורכויס צו באַגרענעצן די באַקומענע דאַטן אויף דעם אויבן־דעפֿינירטן געמיינדע־שטח.

צוריקקערנדיק זיך צו די עוויידענצן, וואָס ווערן אַרויסגעבראַכט דורך די ענקעטן־אונטערשידן, מערקט זיך, אז די ערשטע ענקעטאַציע רעקרוטירט זיך צווישן יידן, וואָס שטאַמען פון רוסלאַנד, פוילן אין רומעניע (71,1% פון גאַנצן סך־הכל); אין דער צייט, וואָס די צוויייטע ענקעטאַציע איז צוואַמענגעשטעלט הויפּטזאַכלעך פון הי־געבוירענע יידן (89,1% פון סך־הכל).

טאַבעלע 5: נאַציאָנאַלער צוזאַמענשטעל (פּאַרגלייך־צעטל)

גרופּע	אַרגי	אויסלי	אומבאַשטימט	סך־הכל	באַזע
ערשטע ענקעטאַציע — —	16,0	78,9	5,1	100,0	(4,232)
צוויטע ענקעטאַציע — —	89,1	10,3	0,6	100,0	(2,116)
צענז 1960[1] — — — —	81,8	18,2	—	100,0	—

[1] קוועלע: נאַציאָנאַלער צענז פון 1960, פּראָוויזאָרישע רעזולטאַטן.

דאָס איינשליסן אין דער פֿאָרמולירונג פֿון דער טאַבעלע די ציפֿערן פון לעצטן נאַציאָנאַלן צענז, ברענגט צום אויסדרוק די כוונה צו געבן אַ פֿאַרגלייכערישן באַגריף פון דער נאַציאָנאַלער סטרוקטור פון דער אלגעמיינער באַפֿעלקערונג.

די טאַבעלע 5, צייכנט אָן מיט אַ בפירושער קלאַרקייט די רעזולטאַטן פון דער נאַציאָנאַלער האַמאָגעניזאַציע פון דער ייִדיש־אַרגענטינער קאַלעקטיוויטעט, אַ פֿראַצעס וואָס איז רייַך געוואָרן אין ליכט פון דער אימיגראַציע־אינשטרומפּונג.**

פון דעם שטאַנדפּונקט פון גענעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט, באַקומען די דאָזיקע אונטערשידן אַ גרעסערע וויכטיקייט, לויט דער מאָס וואָס זיי וועגדן אָן די אַרגאַניזאַציאָנאַלע סכעמע, לויט דער קולטור, כאַראַקטעריסטיק פון זייערע מיטגלידער (נאַציאָנאַליטעט, שפּראַך, מנהגים אאַ"וו).

1. 2. 2 די עלטער און די נאַציאָנאַלע כאַראַקטעריסטיק: אין קאָנסעקווענץ פון דעם, נעמעדיק אין אָכט די צייטווייליקע כאַראַקטעריסטיק פון אימיגראַנטישן מיטשטייער אין דער פֿאַרמירונג פון דער היגער יידישער קאַלעקטיוויטעט, קאָן מען זעלבסטפֿאַרשטענדלעך אָננעמען, אז וואָס יינגער עס זיינען די אָנאַליזירטע מענטשן־גרופּן, וועט די באַצייכענונג: אַרגענטינער־אויסלענדער כסדר אַריבערגיין אויפֿן חשבון פון די אַרגענטינער.

---

* זע טאַבעלע 2 און פֿאַרגלייך־צעטלען אין שפּאַנישן טייל אין דעם טעקסט.

** פּ. א. מאַנטעאַגודאָ פֿאַרזיכערט אַז „דער גרעסטער אימיגראַציע־צופֿלוס איז געקומען אין פֿעריאָד צווישן 1901 און 1910, און עס האָט נאָכגעפֿאָלגט דער פֿעריאָד 1930־1921. פון 1930 ביז 1947 קומט אַ מערקבאַרע ירידה, מיטן אויסנאַם פון די יאָרן 1951־1948.

טאבעלע 6: נאציאנאלער צוזאמענשטעל לויט דורכשניט עלטער

גרופע	דורכשניט עלטער	ארגענטינער %	אויסלענדער %	אומבאשטימט %	סך־הכל
חתנס טאטע	59	9.1	86.1	4.8	100.0
כלהס טאטע	56	14.2	80.9	4.9	100.0
חתנס מאמע	55	17.4	77.3	5.3	100.0
כלהס מאמע	52	24.0	70.7	5.3	100.0
חתן	28	86.9	12.6	0.5	100.0
כלה	24	91.3	8.0	0.7	100.0

1. 3. אימיגראציע [1]

1. 3. 1. פאראלגעמיינערונג: דאס פארנעמען זיך אין דאזיקן קאפיטל מיט דער איינ־זאמדערונגס כאראקטעריסטיק פון דער שטודירטער באפעלקערונג, ווערט געטאן אין אויס־שליסלעכער שייכות צו די מיטגלידער פון דער ערשטער געניעראציע, מחמת זיי זיינען עס די, וואס דערמעגלעכן אן אינפארמאטיוון מאטעריאל מיט א גרעסערער פולקייט.

געדענקענדיק די היסטאריש־פאליטישע אויסוויקלונגען, וואס האבן פארורזאכט די אי־מיגראציע־שטראמען פון איראפעיש־יידישע מאסן אין די אמעריקאנישע לענדער, איז לייכט צו אינטערפרעטירן דעם דאזיקן אנאליז, וואס שטודירט פאראלעל דעם אנקום־יאר פון יידישן אי־מיגראנט, פונקט אזוי ווי זיין אפשטאם־לאנד.

אי. ל. האראוויץ פובליקירט אין זיין שטודיע אן אינטערפרעטאטיוע טאבעלע פון דער אימיגראציע־אנטוויקלונג און באפעלקערונג־צווואקס פון דער יידיש־ארגענטינער געמיינשאפט. צוליב דער אינטערפרעטאטיווער איינשטעלונג און דער שייכותדיקייט מיט די נאענטע פאר־גלייך־צעטלען פון אונדזער אנאליז האבן מיר געהאלטן פאר אינטערעסאנט זי איבערצודרוקן.

טאבעלע 1: יידישע באפעלקערונג אין דער ארגענטינער רעפובליק*

יאר	סטאביל באפעלקערונג	אימיגראציע	געבורט־טויט־סאלן	אלגעמיינער וווקס	פולער צוזאמענשטעל
1890-94	2.595	7.159	365	7.524	10.119
1895-99	10.119	4.536	941	5.477	15.596
1900-04	15.596	8.370	1.437	9.807	25.403
1905-09 (א)	25.403	40.006	3.267	43.273	68.676
1910-14	68.676	41.027	6.573	47.600	116.276
1915-19 (ב)	116.276	1.607	9.044	10.651	126.929
1920-24 (ג)	126.927	33.963	10.513	44.476	171.403
1925-29 (ג)	171.403	32.836	14.284	47.120	218.523
1930-34	218.523	17.336	17.612	34.948	253.471
1935-39 (ד)	253.471	26.159	25.357	51.516	304.987
1940-44	304.987	8.210	27.212	35.422	340.409
1945-49	340.409	7.505	30.407	37.912	378.321
1950-60 (ה)	378.321	—	—	41.679	420.000

* ארויסגענומען דאס פון דער אינפארמאציע ביי סימאן וויל ידישע באפעלקערונג אין דער ארגענ־טינער רעפובליק (ב. איירעס, בני־ברית, 1936) און יעקב שאצקי ידישע קהילות אין לאטיינאמעריקע (ב. איירעס, ידיש־אמעריקאנער קאמיטעט, 1952).

[1] זע טאבעלע 3 אין פארגלייך־צעטלען אינעם טעקסט אין דער שפאנישער אפטיילונג.

רעפערענצן:

(א) אימיגראַציע פון רוסישע יידן פון די פּאַגראָמען, וואָס זיינען אויסגעבראָכן נאָך דער רעוואָלוציע פון 1905.

(ב) די אימיגראַציע נידערט אַראָפּ במשך פון ערשטן וועלט־קריג.

(ג) צווייטער אימיגראַציע שטראָם: אַ סלאָווישער און פּוילישער.

(ד) יידיש־דייטשע אימיגראַציע, פּאַראַלעל מיטן אויפקום פון נאַציזם.

(ה) אָפּשאַצונג פון דער געווינגלעכער באַפעלקערונג ביי מ. קאַטצער: „פּראָבלעמען, פּאַר־בונדן מיט דער סטאַטיסטיק מכוח די יידן אין אַרגענטינע".

פון דעם קומט דער אויספיר: א) אַז דער וווקס פון דער יידישער באַפעלקערונג אין אַר־גענטינע קומט, וואָס אַמאָל אַלץ מער, פון דעם אינעווייניקסטן וווקס פון די הי־געבוירענע, און וואָס אַמאָל וווייניקער פון אימיגראַנטישן מיטשטייער.

ב) אַז עס איז פאַראן אַ געוויסע פערצאָדישע אייגנטיילונג אין די אימיגראַציע־קאַנטינגענטן, און אַז פון רוסלאַנד איז דער עלטסטער און פון דייטשלאַנד — דער כאַמער אָקאַרשטיקער; דער פּוילישער קאַנטינגענט פאַרנעמט דעם מיטן־פּלאַץ.

די דאַטן פון דעם שטודיום באַשטעטיקן די דאָזיקן הנחות. דער פונקט א) איז בפירוש אָנגעוווידיק אין פאַריקן קאַפּיטל און דער פונקט ב) וויזט זיך אָרויס אין די וווייטערדיקער פאַר־גלייך־צעטלען.

אָבער איידער מיר באַצייכן זיך צו זיי, האַלטן מיר פאַר אונדזער חוב אָנצומערקן צווויי אומפּינקטלעכקייטן אין דער פאַריקער טאַבעלע. דאָס ערשטע מכח דעם יאָר 1890, ווי אַ וועגד־פונקט אין דער יידישער באַפעלקערונג פון אַרגענטינע. דאָס דאָזיקע יאָר, האָט אַ קנאַפּע באַ־דייטונג אין דעם יידישן אימיגראַציע־פּראָצעס קיין ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ; אַלנפאַלס וואָלט גע־דאַרפט דערמאָנט ווערן דאָס יאָר 1889, וועלכס איז זיינען אָנגעקומען מיט דער שיף „וועסטער" דער ערשטער אַרגאַניזירטער קערן פון 120 יידישע פאַמיליעס — 800 נפשות — פון פּאַדאָליע, וועלכע האָבן געלייגט דעם יסוד פון דער צוקונפטיקער קאָלאָניע מאָזעסוויל (סאַנטאַ פע), אָדער טאָקע דאָס יאָר 1891, וועלכס זיינען אָנגעקומען אין אונדזער לאַנד די ערשטע גרופּן יידישע קאָלאָניסטן, רעקרוטירט אין רוסלאַנד דורך דער דזשוים קאָלאָניזיישן אַסאָסיישן — ייקא — וואָס איז פאַרן דאָזיקן צוועק אויפגעשטעלט געוואָרן אין זעלבן יאָר דורכן בארון מאָריס דע הירש, אין לאָנדאָן. אָבער נישט די, און נישט די צווייטע, זיינען געווען די ערשטע יידן, וואָס האָבן זיך באָזעצט אין אַרגענטינע. זאָל דאָ, אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם, דערמאָנט ווערן, אַז די ערשטע יידישע חתונה איז דורכגעפירט געוואָרן אין בוענאָס־איירעס דעם 11טן נאָוועמבער 1860 „פאַר צען עדות און נאָך איינעם, וואָס האָט געגאָלטן ווי דער ראָבינער און דעם נאָטאַר דאָן פּעדראָ קאָשעכאָס", לויט דעם גבית־עדות פון אָן אָנגעזענעם עד־ראיה.

אין אַ שטודיום ווען דער יידישער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע דאָקומענטירט אויך ל. שאָלמאָן די צווייטע אומפּינקטלעכקייט ווען זי וועלכער ס'ווערט דאָ געַרעדט: די מאָסן־אימיגראַ־ציע פון רוסישע יידן האָט זיך נישט אָנגעהויבן „פון די פּאַגראָמען נאָך דער רעוואָלוציע פון 1905", נאָר מיט צוויי יאָר פריער, אין צוזאַמענהאַנג מיט די בלוטיקע פאַגראָמען פון קישיניעוו און האָמעל, אין 1903, וועלכע האָבן אונטערגעאיילט אַן אינטענסיווע עמיגראַציע־כוואַליע, וואָס האָט זיך פאַרפעסטיקט מיט צוויי יאָר שפּעטער, צוליב די בלוטיקע שחיטות אויף יידן, אַרגא־ניזירט דורך דער „שוואַרצער מאה" אין ביאַליסטאָק און זשיטאָמיר.

פֿאַרגלייך־צעטל 7: נאַציאָנאַליטעט פון אימיגראַנטן קאָנטינגענטן פונאַנדערגעטיילט לויט פּעריאָדן

לאַנד	פּאָר דעם יאָר 1920	פּעריאָדן: פון 1920 ביז 1930	פון 1930 אויף וויסער
רוסלאַנד — — — —	51,6	54,4	0,3
רומעניע — — — —	22,2	60,6	17,2
פּוילן — — — — —	4,0	62,3	33,6

פֿאַראַלעל מיט דעם גיבן אָן ש. ראָזענבערג און ד. נאָוויק, ציטירנדיק אָן אַנקעטע, וואָס איז דורכגעפֿירט געוואָרן צווישן די סינאַגאָגן פון ב. אייראס די פֿאַלגנדיקע דאַטן:

אָפּשטאַם פון די בתי־כנסת (אויסגערעכנט כראַנאָלאָגיש)

רוסישע — — — — — — 12
רומענישע — — — — — 5
פּוילישע — — — — — 14
גאַליציאַנער — — — — 2
דייטשע — — — — — — 5

די מחברים קלערן אויף: «עס איז אינטערעסאַנט אונטערצושטרייכן, אָז די מערהייט סי־נאָגאָגן פון ערשטן פּעריאָד (1918־1862), זיינען געשאָפֿן געוואָרן דורך רוסישע ייִדן, אין דער צייט, וואָס די לעצטע פינף (1939 און וויטער) זענען דייטשע».

אָבער זיי פֿאַרשווייגן דעם מערקווירדיקן פֿאַקט, אָז די ערשטע סינאָגאָגע, וואָס האָט פונק־ציאָנירט אין לאַנד, איז געשאָפֿן געוואָרן דורך ייִדן, וואָס שטאַמען פון מערב־אייראָפּע: ענגלישע, פֿראַנצויזישע, בעלגישע, וועלכע האָבן געגרינדעט אין 1862 די ייִדישע קאָנגרעגאַציע פון דער אַרגענטינער רעפּובליק, וואָס פּייערט פונקט היינטיקס יאָר (1962) איר ערשטן יאָרהונדערט.

עס איז אויך אינטערעסאַנט צו כאַראַקטעריזירן די אימיגראַציע־קאָנטינגענטן, לויט זייערע אַרשידנאַרטיקע נאַציאָנאַלע אָפּשטאַמען. די קוואַליטאַטיווע וואָג פון יעדן «סוב־קאָנטינגענט», איז נישט אַרויסגעשוומען פון די פּריוודיקע אַנאַליזן, און דעריבער איז אויסגעטיילט געוואָרן אין דעם פֿאַרגלייך־צעטל 8 דער אַנאַליזירטער מאַטעריאַל.

פֿאַרגלייך־צעטל 8: אימיגראַציע קאָנטינגענטן, איינגעטיילט לויטן אָפּשטאַם־לאַנד

אָפּשטאַם־לאַנד	פּראָצענט־זאַץ אויבער דעם פּולן סך־הכל פון די אימיגראַנטן %
פּוילן — — — — — — —	57,1
רוסלאַנד — — — — — —	29,5
רומעניע — — — — — —	6,0
אַנדערע ניט־אייראָפּעישע לענדער	4,4
אַנדערע אייראָפּעישע לענדער —	3,0
סך־הכל — — — — — —	100,0
באַזע — — — — — —	(2929)

אין קאָנסעקווענץ, אינטעגרירן זיך — טיילווייז — די דאָזיקע קאָנטינגענטן, ביים באָזצן זיך אין לאָנד, מיט דער הי־געבוירענער ייִדישער חתונה־פּאַרבינדונגן און די באַגלייט־דערשיינונג פון דעם נאַציאָנאַלע באַציונגען אין זייערע חתונה־פּאַרבינדונגן און די באַגלייט־דערשיינונג פון דעם איז די נטיה צו אָנ פּאַרוואַנדשאַפט ביי זייערע קינדער.

דער אַנאַליז פון דער דאָזיקער כאַראַקטעריסטיק וועט זיין די טעמע פון ווייטערדיקן קאַפּיטל.

1.4 נאַציאָנאַלע פּאַרהעלטענישן צווישן פּאַרפּעלקער*

1.4.1. די פּאַרפּעלקער פון דער ערשטער גענעראַציע: דער פּאַרגלייך־שטודיום פון די נאַציאָנאַלע פּאַרהעלטענישן צווישן די פּאַרפּעלקער, עס הייסט, דער אופן פון נאַציאָנאַלע צונויפּגוסן, וואָס עס שאַפט זיך ביים מתחתן זיין פון פּערזאָנען פון פאַרשידענע נאַציאָנאַלע אָפּשטאַמען, וועט זיין די טעמע פון דאָזיקן קאַפּיטל.

דער דאָזיקער אַנאַליז ברענגט אַרויס, ביים פאַרגלייך פון די צווויי אַנאַליטיש פונאַנדערגעטיילטע געגנראַציע־גרופּן, אַ שטייגנדיקע „האַמאָגעניזירונג" פון דער געמיינדע־סטרוקטור פון שטאַנדפונקט פון דער נאַציאָנאַלער אידענטיטעט פון אירע פּאַרפּעלקער.

די דאָזיקע „האַמאָגעניזירונג" קאָן דערקלערט ווערן נישט בלויז מיט דער רעדוקציע פון אימיגראַנטישן צופלוס, נאָר באָזיש, מיט דער אינערלעכער אַנטוויקלונג פון די הי־געבוירענע ייִדן.

דער פּראָצעס פון דער אַרגענטיניש־נאַציאָנאַלער אידענטיפיצירונג פון די פּאַרפּעלקער — פון דעם מין וואָס מיר רופן האַמאָגעניזירונג — קאָן מען זען קלאָר, אין שיין פון די רעזולטאַטן וואָס עס ברענגט אַרויס דאָס פאַרגלייך־צעטל 9.

פאַרגלייך־צעטל 9: נאַציאָנאַליטעט פון די פּאַרפּעלקער, פאַרגלייך צווישן די צווויי געגנראַציעס

אידענטיטעט	1טע געגנראַציע — %	2טע געגנראַציע — %
ביידע מיטגלידער אַרגענטינער — — —	8.4	81.3
ביידע מיטגלידער אויסלענדער — — — —	69.9	2.7
געמישטע (אַרג׳־אויסל׳; אויסל׳־אַרג׳) — —	15.1	15.0
נישט־פּעסטגעשטעלט — — — — — —	6.6	1.0
סך־הכל — — — — — — — — — —	100.0	100.0
באָזע — — — — — — — — — —	(2,116)	(1058)

אַ צווייטע אויספּאָסונג פון פאַרגלייך, וואָס באַלייכט געוויסע דעם איבערגאַנגס־כאַראַקטער אין דער נאַציאָנאַלער פאַרמאָגיע פון אונדזער געמיינדע־סטרוקטור און צייכנט אָן דעם איבערגעטריבענעם וווקס — פאַרגלייכעריש — פון דער אימיגראַציע, אין שייכות צו דעם וואָס מיר רופן „די נאַציאָנאַלע געזעלשאַפט", קאָן געבן אַן אויבנאויפקן באַגריף, מחמת די קוועלן פון צענז נעמען אַרום די טאַטע־מאַמע פון הי־געבוירענע פון יעדער עלטער, בעת אונדזערע דאַטן נעמען אַרום בלויז די עלטערן פון אַרגענטינער און אויסלענדער אין חתונה־עלטער.

* זע טאַבעלע 4 און פאַרגלייך־צעטלען אין טעקסט פון דער שפּאַנישער אָפּטיילונג.

טאבעלע 10: נאציאנאליטעט פון די עלטערן (פאַרגלייך-צעטל)

אידענטיטעט	צענז [1] (1947) %	קהילה (עלטערן פון 2טער געניראציע)
ביידע מיטגלידער ארגענטינער — — — —	64,9	8,4
ביידע מיטגלידער אויסלענדער — — — —	18,6	69,9
געמישטע (ארג׳-אויסל׳; אויסל׳-ארג׳) — —	16,5	15,1
נישט-פעסטגעשטעלט — — — — — —	—	6,6
סך-הכל — — — — — — — — — —	100 0	100,0

[1] קוועלע: נאציאנאלער צענז, 1947.

2. 4. 1 די פארפעלקער פון דער צווייטער געניראציע: פון דער דאזיקער אנאליז־גרופע וויזט זיך ארויס פון באדייטנדיקן אינטערעס דאס ארויסברענגען נישט בלויז דעם כאראקטער פון „דיפערענצירונג", וואס ווירקט אין דער געמיינשאפטלעכער סטרוקטור, נאר זיין מערקבארע פארוואנדשאפט מיט דער נאציאנאלער געזעלשאפט.

מיטן צוועק פעסטצושטעלן די דאזיקע אונטערשיידנדיקע פארגלייכבארקייט, זיינען קאנסולטירט געווארן די מוניציפאלע דאטן וועגן חתונות וואס זענען צושטאנדגעקומען אין דער הויפטשטאט. דער פארגלייך-צעטל 11 רעזומירט די דאזיקע הנחות.

טאבעלע 11: נאציאנאליטעט פון די פארפעלקער (פאַרגלייך-צעטל)

	מוניציפאליטעט [2] (1960) %	קהילה (2טע געניראציע) %
ביידע מיטגלידער ארגענטינער — — — —	78,0	81,3
ביידע מיטגלידער אויסלענדער — — — —	8,0	2,7
געמישטע (ארג׳-אויסל׳; אויסל׳-ארג׳) — —	14,0	15,0
נישט פעסטגעשטעלט — — — — — —	—	0,1
סך-הכל — — — — — — — — — —	100,0	100,0
באזע — — — — — — — — — —	(24,072)	(1,058)

[2] קוועלע: זשורנאל פאר סטאטיסטיק פון דער שטאט בוענאס־איירעס, נומ׳ 7.

כדי צו דערמעגלעכן ארויסצונעמען די אייגנטלעכע אפעראטיוו אויספירן, פעלט נאך צוגעבן די לעצטע אינפארמאציע צום קאפיטל: דאס באציט זיך אויף דער פראפארץ פון מענער צווישן אימיגראנטישן באשטאנד. דאס פארגלייך-צעטל 12 דערמעגלעכט דאס צו וויסן.

געניראציע	מענער — %	פרויען — %	סך-הכל — %
ערשטע — — — — — —	51,5	48,5	100,0 (3427)
צווייטע — — — — — —	61	39,0	100,0 (219)

אויספיר: מען קאָן פֿאַרצייכענען אין שיין פון די אויסגעטייטשטע טענדענצן צווישן אויסגע־שפּראָכענע דעמאָגראַפישע געשעענישן:

1) די ייִדישע אימיגראַנטן־באַפעלקערונג אין לאַנד כאַראַקטעריזירט זיך מיט אַ מערקבאַ־רער פֿאַרשטערטקייט, כלפי דער ייִדישער הי־געבוירענער באַפעלקערונג (פֿאַרגלייך־צעטל 6).

2) דער גרעסערער מענער־באַשטאַנד (פֿאַרגלייך־צעטל 12) פון דער אימיגראַנטן־באַפעל־קערונג, האָט באַגרענעצט די מעגלעכקייט פון דורכויסיקע חתונות צווישן אויסלענדער, אין האָט אויך פֿאַראָלאָגישע אויסוויקלונג פון די דאָזיקע דערשיינונגען פּירט צו דער נויטוונדי־קייט זיך צו פֿאַרטראָכטן אַז אויב די פֿראָצעסן פון „האַמאָגעניזירונג" (אויב די מערקבאַרע אַראָפּנידערונג פון דער אויסלענדער באַפעלקערונג), וועלן אָנגיין בלויז אויפן דעמאָגראַפישן שטח„ זיינען זיי נוטה, צו פֿאַראורזאַכן אַ געפערלעכע פּנימלאָזיקייט אויף די איבעריקע שטחים אויף וועלכע עס אַנטוויקלט זיך דאָס געמיינדע־לעבן.

אויסצומיידן די דאָזיקע פּנימלאָזיקייט הייסט געפינען פֿאַרמען פֿאר געמיינשאַפטלעכן אָנ־שפּאַר, וואָס זאָלן רעספּעקטירן די פּראָצעסן, וועלכע שאַפן זיך פון דער אויפקומענדיקער דע־מאָגראַפישער סטרוקטור.

עס האַנדלט זיך, מיט איין וואָרט, אין צואייגענען דעם „קולטור פֿארמעג" (נאָרמעס, וועגד־פונקטן, טראַדיציעס, מנהגים, וכדומה) צו די נויטוונדיקייטן פון דער גרופּע וואָס וועט זיך דאָרפן אויסלאָבן מיט דעם, אויסמיידדיק די „בלויזע איבערפלאַנצונג" פון סאָציאל־קולטורעלע ראָמען, וואָס זיינען פונקציאָנעל געווענדעט פֿאַרן אויפהאַלט און אַנטוויקלונג פון דעמאָגראַפיש־פֿאַרשידענע סאָציאַל־קולטורעלע גרופּן, פון די וואָס וועלן דאָ שטודירט.

עס איז כדאי צוצוגעבן — אויף אָפּצוצייכענען די דאָזיקע דערשיינונגען — אַז זיי קומען אויף און צייטיקן זיך מיטן געבאָט אויסצופירן די ראָל פון די „פונקציאָנעלע אַנווייזונגען" און נישט פון דער „אָביעקטיוור קריטיק".

1.5 די געאָגראַפישע פֿאַרטיילונג פון דער באַפעלקערונג*

1.5.1. אַלגעמיינע באַטראַכטונגען: דער דאָזיקער קאַפּיטל נעמט זיך פֿאָר צו מאַכן אַ פֿאַרגלייך־שטודיום וועגן די דערשיינונגען פון דער געאָגראַפישער פֿאַרטיילונג פון דעם ייִדיש־אַרגענטינער באַפעלקערונג.

עס איז אויך כדאי קלאָר צו מאַכן, אַז אין אַלגעמיין איז דער אַנאַליז פון די טעמעס פון דאָזיקן באריכט — אין דער מערהייט פאַלן — אַ פּראָדוקט פון „אַרויסגעצויגענע" דאַטן (לויט ווי עס איז פּריער אויפגעקלערט געווארן); אַזוי אַרום זיינען די פֿלענער פון דאָזיקן אַנאַליז תמיד אָנגעוויזן אויף די עקזיסטירנדיקע דאַטן, דאָס איז אויך דער תנאי פֿאַר דער טיפּקייט און בריטקייט פון זייערע אויספירן.

באַציענדיק זיך אָביעקטיוו צו דער טעמע איז לייכט אינצוגעפינען, לויט דער פֿאַראַנענער אינפֿאָרמאַציע, די וואָג וואָס עס האָבן געהאַט — אין דער פֿאַרמירונג פון לאָקאַלן ייִדישן ישוב — די אימיגראַנטן קאָנטינגענטן, וואָס האָבן זיך צוערשט באַזעצט אין אינערן לאַנד.

ביים פֿאַרגלייך־שטודיום איבער די הי־געבוירענע מיטגלידער פון בייַדע געזעלשאַפֿטן, קומען אַרויף מערקבאַרע אונטערשידן.

די ערשטע געזעלשאַפֿט פון אונדזער אומפאַנג, רעקרוטירט איר וויכטיקסטן קאָנטינגענט, צווישן די ייִדן געבוירענע אין דער הויפּטשטאָט, אָדער גלייך נאָך דעם, צווישן ענטרע־ריאָסער ייִדן, די געבוירענע אין די פּראָווינצן בוענאָס־איירעס און סאַנטאַ־פע, פונקט ווי די אַנדערע

---

* זע טאַבעלן און פֿאַרגלייך־צעטלען אין די טעקסטן פון דער שפּאַנישער אָפּטיילונג.

פּראָווינציעלע ייִדן, שטעלן מיט זיך פּאָר צווישן דער שטודירטער באָפעלקערונג אָן פּרעקווענץ פון קלענערער באַדייטונג.

די פּראָווינציעלע קאָנטינגענטן פון דער צווייטער געניראַציע קאַנדענסירן, אין קעגנטייל, זייערע גרעסטע פּרעקווענצן צווישן די געבאָרענע ייִדן אין דער הויפּטשטאָט און פּראָווינץ בוענאָס־אייראָס, און לאָזן די סאַנטאַ־פּעער, ענטרע־ריאָסער און אַנדערע פּראָווינצער אויף די הינטערשטע פּלעצער.

די דאָזיקע גרעסערע „הויפּטשטעטישקייט" פון דער ייִנגסטער גרופּע, וואָס איז בפירוש דערווײַזן אין דעם פּאַרגלייך־צעטל 13, דאַרף אינטערפּרעטירט ווערן אין שייַן פון כסדרדיקן מיגראַציע־פּראָצעס צו די שטאָט־צענטערס, וואָס עס האָבן דורכגעמאַכט זייערע עלטערן.

דאָס דאָזיקע איבערצײַגן זיך, וואָס מיר רופן אָן „אינערלעכע מיגראַציע", מערקט זיך אויף אָ בולטן אופן, ווען מיר פּאַרגלייכן די באָקומענע דאַטן מיט דער צענזס־אינפּאָרמאַציע פון 1947.

פּאַרגלייך־צעטל 13 פּונאַנדערטיילונג פון דער ייִדישער באָפעלקערונג לויט ייִרישדיקציעס

ייִרישדיקציע	צענזס אין 1947 [1] %	קהילה	
		1טע געניראַציע %	2טע געניראַציע %
הויפּטשטאָט — — — — —	66.6	49.2	76.5
פּראָוו׳ ב. אייראָס — — —	13.1	13.6	8.6
פּראָוו׳ ענטרע־ריאָס — —	4.7	22.7	4.5
פּראָוו׳ סאַנטאַ־פע — — —	6.8	7.7	4.3
אַנדערע פּראָווינצן — — —	8.8	6.8	6.1
סך־הכל — — — —	100.0	100.0	100.0
באזע — — — — —	(249,330)	(689)	(1875)

[1] קוועלע: נאַציאָנאַלער צענזס אין 1947.

עס איז כדאי אינטערעסירטייקן, אַז די גרעסערע צאָל פון ענטרע־ריאָסער ייִדן אין אונ־דזער מיט, איז נישט קיין אינדיווידועלע באזונדערקייט פון דער ייִדישער באָפעלקערונג, נאָר איז אָ גורם פון דער אַלגעמיינער מיגראַציע טענדענץ פון דער ענטרע־ריאָסער באָפעלקערונג.

פּ. אי. מאַנטעאָגודאָ דעפּינירט די פּראָווינץ ענטרע־ריאָס ווי איינע פון די יורישדיקציעס, וואָס האָט פונאַנדערגעשפּרייט איבער דער גאַנצער טעריטאָריע פון דער רעפּובליק אָ צאָלרייי־כערע אינגעבוירענע באָפעלקערונג, ווי דעם גאַנצן באַטרעף פון דער אייגענער באָפעלקערונג אויף איר טעריטאָריע. אין 1947 האָט זיך 14% פון דער ענטרע־ריאָסער באָפעלקערונג געפונען אויסער איר פּראָווינץ.

ווידעראַמאָל שווימען אַרויס די קוואַליטאַטיוון אונטערשידן צווישן די צוויי גענעראַציע־גרופּן, און עס קומט אַרויס בולט אין דאָזיקן אַספּעקט, אַז די צוקונפטיקע אַנטוויקלונג פון דער לאָקאַלער ייִדישער געמיינדע, ווערט שוין נישט זיין אויפן חשבון פון די מיגראַטאָרישע מיט־שטייערן. נאָר דורך דעם אינעוויניקסטן ווזקס פון דער „הויפּטשטעטישער" ייִדישער באָפעל־קערונג.

2. עקאָנאָמיש־סאָציאָלער אַנאַליז

2.1 די עקאָנאָמיש אַקטיוויטעט באַפעלקערונג*

פֿאַר די צוועקן פון אַנאַליז, איז באַנוצט געוואָרן, ווי אַ קריטעריום, דער באַגריף: „עקאָנאָמיש אַקטיוויטעט פּערזאָן", לויט דער סוגעריזונג פון דער „און", און די קלאַסיפיצירונג נעמט אַרום דעם אומפאַנג פון באַשעפטיקטע פערזאָנען מיט געהאַלטן.

די באַקומענע ציפערן — נעמענדיק אין אַכט די באַגרענעצטקייט פון די קוועלן — געהערן צו דער צווייטער גענעראַציע. ער מיינט, אַז די פֿאַרגלייכן וואָס קאָנען אויסגעשטעלט ווערן מיט די צענזן־דאַטן, קאָנען האָבן בלויז אַן אילוסטראַטיוון ווערט, לויט דער מאָס, וואָס די צענזן־אינפֿארמאַציע געהערט צו פֿאַרשונגען פון 14 יאָר און ווייטער, בעת אונדזערע דאַטן, וואָס געהערן צו פֿאַרשוינען אין חתונה־עלטער, שטעלן אפשר מיט זיך פֿאַר די „סאַמע אַקטיווסטע" סעקטאָרן פון דער באַפעלקערונג.

עס איז איבעריק מסביר צו זיין באריכות דעם פֿאַרוואָס פון דער דאָזיקער לעצטער השערה, אָבער עס איז גענוג צו דערמאָנען, אַז די ווירקונג פון דער עקאָנאָמישער שטויס־קראַפט ווירקט זיך אויס זייער שאַרף אויף יונגע פֿאַרפעלקער, לויט דער מאָס ווי דאָס טרייבט זיי אויף אַזאַ אָדער אַנדער אופן צו אַ „גענעראַלער" זוכן פון עקאָנאָמישע רעסורסן, כדי צו דעקן די הצטרכותן פון דער נייער היים.

פון דעם שטאַנדפונקט פון דער „עקאָנאָמישער אַקטיוויטעט", מערקן זיך אין פרינציפּ די פונדאַמענטאַלע דאַטן פון די פֿאַרגלייכטע באַפעלקערונגען.

טאַבעלע 14: עקאָנאָמישע אַקטיוויטעטן פון דער באַפעלקערונג

(פֿאַרגלייך־צעטל)

צוגאַב	צענז 1947 %	קהילה %
עקאָנאָמיש אַקטיוו באַפעלקערונג — —	55.4	70.3
עקאָנאָמיש נישט־אַקטיוו באַפעלקערונג	44.6 (צוג׳ צוג׳)	29.7 (צוג׳ צוג׳)
סך־הכל — — — — — — — — —	100.0	100.0

2.1.1. די עקאָנאָמיש נישט־אַקטיוו באַפעלקערונג: דער מער פּרטימדיקער אַנאַליז פון די קאַטעגאָריעס באַצייכנט מיט (צוג׳) און (צוג׳ צוג׳), אין דעם פּריערדיקן פֿאַרגלייך־צעטל, ברענגט אַרויס רעזולטאַטן פון מערקבאַרן אינטערעס.

---

* זע טאַבעלע 6 און פֿאַרגלייך־צעטלען אין די טעקסטן פון דער שפּאַנישער אַפּטיילונג.

פּאַרגלייך־צעטל 15: די עקאָנאָמיש ניט אַקטיווע באַפעלקערונג, צעטיילט לויט דעם מין באַשעפטיקונג

מין פון באַשעפטיקונג	צענזוס 1947 %	קהילה %
באַשעפטיקטע	40,9	28,6
הויז־אַרבעט	34,5	21,6
סטודענטן	3,8	6,5
אַנדערע	2,6	0,5
נישט־באַשעפטיקטע	3,7	0,1
כּובילירטע, פּענסיאָנירטע	1,7	0,1
אַנדערע	2,0	—
נישט־פּעסטגעשטעלטע	—	1,0
סך־הכל	44,6 (צ)	29,7 (צ״צ)

די באַדייטנדיקע אונטערשידן, וואָס מערקן זיך, אויפֿלכע ווי די קלענערע פּאַרגלייך־צאָל פון פּרויען מיט הויז־באַשעפטיקונג, פון כּובילירטע און פּאַלגלעך די גרעסערע צאָל סטודענטן דאַרף געזוכט ווערן אין:

דעם אונטערשיד פון דער סאָציאַל־עקאָנאָמישער סטרוקטור פון ביידע גרופּן.
דעם אונטערשיד פון עלטער פון ביידע גרופּן און
דער צייט־עלטער פון די צענזו־ציפערן.

פון דער שטודירטער באַפעלקערונג געהערט צו דער גרוועפּע פון גרעסטן קוואַליטאַטיוון אינטערעס די פון די פּרויען, וואָס פּאַרנעמען זיך מיט הויז־אַרבעט.

דער רעלאַטיוו־יינגערער עלטער־אָפּשניט פון דער ייִדישער פּרוי, וואָס האָט זיך אַרויס־געוויזן פונעם פּאַרגלייך מיט דער חתונה־סטאַטיסטיק פון דער מוניציפּאַליטעט (זע קאַפּיטל 2), פּאַראַלעל מיטן פּאַקט פון גרעפֿינען אַ באַדייטנדיקע צאָל סטודענטינס צווישן די חתונה־געהאַטע פּרויען, רעדן — ווי פּאַקטישע דערשיינונגען — וועגן דער אייגנטימלעכער סאָציאַל־עקאָנאָמישער כאַראַקטעריסטיק פון דער לאַקאַלער ייִדישער געמיינדע.

אָבער פּאַראַלעל מיט דער „אַנווייזונג״, וואָס עס ברענגען די ציפערן וועז דער אונטער־גרונטלעכער עקאָנאָמישער סטרוקטור פון די שטודירטע פּערזאָנען, שווימען אַרויף היפּאָטעטישע סימנים, וואָס דערמעגלעכן השערות פון געוויסע פּסיכיש־סאָציאַלע ריכט־ליניעס.

אויב מ׳זאָל אַרויסגיין פון דער הנחה, אַז די איצט־שטודירטע יונגע פּאַרפּעלקער, זיינען אַ טייל פון יסוד פון דער צוקונפֿטיקער ייִדישער געמיינדע, און אויב מיר נעמען אָן אין דער זעל־בער צייט, אַז די היינט „אַקאַרשט חתונה־געהאַטע פּרויען״, זיינען די צוקונפֿטיקע מאַמעס פון די ייִדישע שול־קינדער, און פון די ייִדישע קינדער אין אַלגעמיין, ווערט אויך באַשטעטיקט די וויכטיקייט, וואָס עס טראָגט דער פּרטימדיקער שטודיום איבער די באַשעפטיקונג־שטרע־בונגען פון די קינפֿטיקע עלטערן אין דער מאָס, וואָס נישט נאָר אַנטפּלעקט עס פּאַר אונדז אָן עקאָנאָמישע אַנווייזונג, נאָר עס רעדט — לויט דער מאָס ווי עס ווערט אויפֿגעהאַלטן ווערן די דאָזיקע באַשעפטיקונגס־שטרעבונג — וועגן דעם מין פון צווישן־מענטשלעכע באַציונגען און דעם דערציונגס־סטאַטוס פון יחיד ביי די צוקונפֿטיקע קינדער.

קאָנקרעט רעדנדיק, מאַמעס, וואָס האָבן זיך „סעקולאַריזירט״, דאָס הייסט, פּאַרלאָזן די אייגנטימלעך־טראַדיציאָנעלע באַשעפטיקונגען, ווידערהאָלן נישט די ראָל פון דער פּאַרצייי־טיקער הויז־ווירטן, נאָר פּירן אויס דאָלן פון פּראָפעסיאָנאַלן, אונטערגעמער, אַרגאַני־

זאטאָרן וכדומה, דאָס דאָרף באַווּסט זיין — אין שייכות צום געמיינשאַפטלעכן אכפערקט — צו אַ נייעם איסדרוק־לשון, אַן אָקציע, אַ וועלטבאַנעם, „אַריינגעפאַסט" אין זייערע סאַציאַלע ראַמען, פון די וואָס געפינען זיך אַן און פאַר זיך אַליין — לויט דעם אויספיר פון די דאָטן — אין אַ כסדרדיקער פאַרענדערונג און פֿראַגרעסיוויער אַנטוויקלונג.

די פונאַנדערטיילונג פון דער פרויען־אַרבעט, לויט דער מדרגה פון באַשעפטיקונג ווערט כאַראַקטעריזירט אין פאָלגנדיקן פאַרגלייך־צעטל:

פרויען־באַפעלקערונג צעטיילט לויט דער מדרגה פון באַשעפטיקונג

מדרגה פון באַשעפטיקונג	צענז 1947 %	קהילה %
עקאָנאָמיש־אַקטיוו — — —	22.6	47.9
עקאָנאָמיש נישט־אַקטיוו —	77.4	52.1
סך־הכל — — — — —	100.0	10.0

2. 1. 2. די עקאָנאָמיש־אַקטיוע באַפעלקערונג: מיר קערן זיך צוריק צו דער פרויען־באַפעלקערונג און איר מדרגה פון באַשעפטיקונג, כדי צו אַנאַליזירן — לשם אַפשפיגלונג — די באַשעפטיקונגס־כאַראַקטעריסטיק פון דאָזיקן עקאָנאָמיש־אַקטיוון פאַקטאָר פון דער שטודירטער באַפעלקערונג.

פון פאַרגלייך־שטאַנדפונקט און כדי צו דערגרייכן אַ גרעסערע פינקטלעכקייט, וועלן מיר די צענז־אינפאָרמאַציע באַגרינדן מיט אונדזערע דאַטן, באַנוצנדיק די פונאַנדערטיילונג, לויט די פאַרשידענע עלטער־גרופעס. די צענז־אינפאָרמאַציע (1947), באַציט זיך אויסשליסלעך אויף דער הויפטשטאָט.

פאַרגלייך־צעטל 18: עקאָנאָמיש־אַקטיווע פרויען אויף 100 פרויען פון יעדער עלטער גרופע

עלטער גרופע	צענז 1947 %	קהילה %
פון 14 ביז 17 יאָר — — —	33.9	?
פון 18 ביז 29 יאָר — — —	46.5	47.3
פון 30 ביז 49 יאָר — — —	29.9	38.3
פון 50 יאָר און עלטער — —	14.8	?
סך־הכל — — — —	31.2	47.9

הגם דער מערקבאַרער וווקס אין דער „אַקטיוויטעט" פון דער יידישער פרוי כלפי דער אַלגעמיינער געזעלשאַפט, קאָן דערקלערט ווערן אין די טערמינען פון אַ גרעסערן אַרבעטס־דראַנג, מחמת דער נויטוועניקייט צו דעקן די פאַמיליע־בודזשעטן פון די אָקאַרשט אויפגעשטעלטע היימען, אָדער ווען מען זאָל עס אָפּילו דערקלערן אין טערמינען פון אנדערע עקאָנאָמישע אָפּוויכונגען, פֿאַרשטאַרקט זיך פונדעסטוועגן די היפּאָטעטישע השערה, וואָס מיר האָבן פריער אַנטוויקלט אין דעם זין, אַז די אַנווועזנהייט פון שטאַרקע „עקאָנאָמיש אַקטיווע" פרויען־קאָנטינגענטן, ווען אַרויסברענגען סטרוקטורעלע ענדערונגען אין יידישע פאַמיליען־לעבן, איז

דער מאָס ווי עס וועלן אויף אזא אָדער אַנדער אופן, זיך אויסווירקן „נישט־טראָדיציאָנעלע דרכים".

אין שלוס: וועט די אינסטיטוציאָנעלע טעטיקייט, נעמענדיק אין אַכט די אינפאָרמאַציע, וואָס רעגיסטרירט די אָפּעראַציע פון סטרוקטורעלע טראַנספאָרמאַציעס אין די שטודירטע גרופּן, זיין אין א בעסערן מעמד צו געפינען מער אָפּעראַטיווע פאָרמען פאַר א צוגויפשליסנדיקער אינטעגרירונג פון די פאַרשידענע טיילן פון דעם „אל־געמיינשאפטלעכן".

2 .2 די באַשעפטיקונגס סטרוקטור*

2 .2 .1. די קלאַסיפיצירונג פון סאַציאָלע שיכטן: ערנסטע באַגרענעצונגען שטעלן אַוועק די קווילן פאַר דעם וואָס פרווווט סאַציאָל קלאַסיפיצירן דער שטודירטער באָפעלקערונג, מחמת די וועגדונגען (דער קהילה־רעגיסטער פאַר חתונות) האָבן זיך נישט פאָרגענומען צו ענטפערן אויף באַשטימטע טעאָרעטישע פאָרמאָליטעטן. די סכנה, וואָס עס שטעלט מיט זיך פאַר די שאָפונג פון רעאָלע גרופּן, ארויסגייענדיק פון דער מאָניפולאַציע מיט סטאָטיסטישע ציפערן, צווינגט פאָרצוליגן אין דאָזיקן פאָל השערותדיקע און ריין־היפאָטעטישע קלאַסיפיקאַציעס, צוליב דער אָרעמקייט פון די פאָראַנענע דאַטן.

נישט קוקנדיק אויף דעם איז דער קלאַסיפיקאַציע־קריטעריום, רעספעקטירנדיק די אָרויס־געבראַכטע הנחות, צונויפגעשטעלט געוואָרן אויפן סמך פון סטרוקטורעלע און פסיכיש־סאָציאָלע קאָנצעפטן. אין רעזולטאַט פון דעם זיינען אָרגאַניזירט געוואָרן דריי עסטראַקטן (דער האָלב אומאָפּהענגיקער שיכט, האָלב אָפּהענגיקער שיכט און דער נידעריקער), פאָראַלעל מיטן אויפשטעלן א פערטן, גרופּירט אונטער דער באַצייכענונג פון „אַנדערע", וואָס קאָנדענסירט די נישט־באַלוינטע באַשעפטיקונגען.

דער סך־הכל פון דער שטודירטער באָפעלקערונג האָט אין גאַנצן צוזאַמענגעשטעלט די פאַנאַנדערטיילונג, וואָס עס שטעלט אָרויס דער וויטערדיקער פאָרגלייך־צעטל, וועלכער ברענגט אָרויס, אין דעם פאָרגלייך מיט א דורכגעפירטער אנקעטע פון סאַציאָלאָגישן דעפּאַרטאַמענט פון דער בוענאָס־איירעסער מוניציפּאַליטעט, א קלאָרן באַגריף וועגן דער אינערלעכער „האָר־מאָנישקייט" פון אונדזער אומפאָנג.

פאָרגלייך־צעטל 18: די עקאָנאָמיש אקטיוע באָפעלקערונג פונאַנדערגעטיילט לויט סאַציאָלע עסטראַקטן

עסטראַקטן	קהילה %	סאַציאָלאָגישע אנקעטע %
הויכער שיכט — — — —	4.2	
אומאָפּהענגיקער שיכט — —	54.1	51.5
אָפּהענגיקער שיכט — — —	41.7	45.0
פאַלקס־שיכט — — — —	—	3.5
סך־הכל — — — —	100.0	100.0
באַזע — — — — —	(2262)	(1481)

* זע טאַבעלע 7 און פאָרגלייך־צעטלען אין די טעקסטן.

אַרויסגייענדיק פון פּאַריקן פּאַרגלייך־צעטל, איז לייכט צו זען בפירוש, אַז די שטודירטע באַפעלקערונג פון די מיטגלידער עסטראַקטן (אַפּהענגיקער און אומאַפּהענגיקער) נעמען אַרום 96.5% פּראָצענט פון דער שטודירטער באַפעלקערונג, קעגנאיבער 54.1, וואָס זיי שטעלן מיט זיך פּאַר אין דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג.

אָבער עס איז אינטערעסאַנט אונטערצושטרייכן, אַז דער אינערלעכער צוזאַמענשטעל פון די עסטראַקטן (פּאַרגלייך־צעטל 7) ברענגט אַרויס די אַנווועזנהייט פון אַ שטאַרקן קאָנטינגענט ייִדישע אַרבעטער און אַנגעשטעלטע (48.5%) פון דער אָקטיוואָר באַפעלקערונג, גרופירט אין די עקסטראַקטן אָפּהענגיקע און נידעריקע שיכטן.

מ. קאָטצער האָט שטודירנדיק די באַשעפטיקונגס־סטרוקטור אויף אַ מוסטער פון קהילה־מיטגלידער, און פון די עלטערן פון די יידישע תלמידים אין 33 שול־אַנשטאַלטן, דערמעגלעכט דורך זייַנע דאַטן צו רעקאָנסטרויִרן דעם פּאַרגלייך־צעטל 19, וווּ עס ווידערהאַלט זיך די פּריַערדיקע אָבסערוואַציעס, וועלכע פּאַרזיכערן וועגן דעם איבערגעוויכט פון די מיטעלע עסטראַקטן פון דער ייִדיש־אַרגענטינער באַשעפטיקונגס־סטרוקטור.

עס איז אויך ווערט אונטערצושטרייכן, אַז די אונטערשידן, וואָס מערקן זיך אין דעם נאָכפאַלגנדיקן פּאַרגלייך־צעטל דאַרפן אויך אינטערפּרעטירט ווערן אין שיין פון דעם פּאַר־שידנארטיקן סאָציאַל־עקאָנאָמישן צוזאַמענשטעל פון די געמוסטערטע אומפאַנגען, פונקט ווי פון די צופעליקע פּאַרשידנארטיקייטן פון אונדזערע מוסטערן.

פּאַרגלייך־צעטל 19: באַשעפטיקונגס סטרוקטור פון דער באַפעלקערונג מענערישע (עקאָנאָמיש אַקטיוו)

עסטראַקט	מיטגלידער מוסטער %	עלטערן מוסטער %	קהילה־שטודיום %
האַלב־אומאַפּהענגיקער שיכט —	65.4	75.8	69.6
האַלב־אַפּהענגיקער שיכט —	27.2	15.7	25.6
נידעריק־אַפּהענגיקער שיכט —	7.4	8.5	4.8
סך־הכל — — —	100.0	100.0	100.0
באַזע — — — —	(1,035)	(6,433)	(976)

דאָס אויבנדיקע, געצילט צו כאַראַקטעריזירן די שטודירטע גרופּע, דערמעגלעכט אויך צופּירן אין פּרינציפּ, אַז עס האַנדלט זיך אין אַן אידענטיפיצירבאַרער מאַסן־באַפעלקערונג, ווי אַ „מיטלקלאַס אין אויפשטייג", אין וועלכן עס מערקן זיך קאָנטיקע אונטערשידן אין שייכות צו דעם „סטאַטוס" צווישן דער באַשעפטיקונגס־סטרוקטור פון די פּרויען און די מענער.

די אידענטיפיצירונג צווישן די מיטלשיכט־עסטראַקטן און די דריטראַנגיקע אַקטיוויטעטן (האַנדלס־הייזער, בענק, אַלגעמיינע באַדינונג אאַז"ו), וואָס איז איינשטימיק אַרויסגעבראַכט געוואָרן דורך די געלערנטע פון די מיטלקלאַסן אין לאַטיינאַמעריקע, קאָן נאָכאַמאָל באַשטעטיקט ווערן אין דער ייִדיש־אַרגענטינער געמיינשאַפט דורך אַנדערע אינפאָרמאַציע־קוועלן, נעמענדיק אין אַכט די באַגרענעצטקייט פון אונדזערע אייגענע דאַטן.

אַזוי האָט אי. ל. האַראָוויץ, זאַמלענדיק פּאַרשידענע קוועלן צוזויפּגעשטעלט אַ פּאַרגלייך־צעטל פון וועלכער עס ווייזט זיך אַרויס „אַז הגם אַרגענטינע האָט אַ הויכן פּראָצענט פון איר באַפעלקערונג אין די מיטלשיכטן, איז די ייִדישע קאָנצענטראַציע (אין די דריט־ראַנגיקע אק־טיוויטעטן) באַדייטנדיק גרעסער, ווי די נאָרמע. דאָס שליסט נישט אויס די וויכטיקייט פון

דעם ייִדישן אָנטייל אין די ערשטראָנגיקע אָקטיוויטעטן (אַגריקולטור, פיצוכט אאַז"וו) און צווייטראַנגיקע (קאָנסטרוקציע, כימישע אינדוסטריע, טעקסטיל אאַז"וו).

פון דעם אַלעמען איז אויפגעקומען דער אינטערעס צו דעטעקטירן די דאָזיקע ראיות פון דער סאָציאַלער עסטראָקטיפיצירונג פון דער ייִדיש־אַרבעטנדיקער געמיינשאַפט, כדי צו דערגרייכן אַזוי אַרום — פון דעם פונקציאָנעלן שטאַנדפונקט — די צופאָסונג פון דער גע־זעלשאַפטלעכער טעטיקייט צו די סטרוקטורעלע אייגנשאַפטן און הצטרכותן פון אירע מיט־גלידער.

2. 2. 2. אייניקע אָנווייזער: חוץ די ציטירטע באַשעפטיקונגען פון די מיטגלידער, און ייעור עסטראָקטיזירונג, לויט דער אויסגעשטעלטער מעטאָדאָלאָגיע איז „אַרויסגעציגן" גע־ווָארן אַן אָנווייזער, וואָס וועט דערמעגלעכן צוצוגעבן א געוויסן צוואַמענהאַנג צו די רעאַלי־זירטע אָקטיוויטעטן.

אַזוי אַרום האָט מען געפרווט אויסצוטיילן די פראָפאָרץ פון די פאַרפעלקער, וואָס בייטן די פרינציפיקע דירה (פון זייערע עלטערן) אויף א באַזונדערער בייס פאַרלייגן א נייע היים.

דער פאַרגלייך־צעטל 8 באַווייזט די פונאַנדערגעטיילטע רעזולטאַטן לויט צווייי גרויסע באַשעפטיקונגס־גרופן: אָפהענגיקע און אומאָפהענגיקע.

וויניקע זיינען די שטודיומס וועגן חתונה, און נאָך וויניקער, זיינען די וואָס נעמען אויף די דאָזיקע וועגדפונקטן, אָבער אַן אָקאַרשטיקע קאָמערציעלע אָנקטעט פאַרזיכערט אַז ביי דעם מיטלקלאַס אין אויפשטייג, איז די פראָפּאָרץ פון דירה־טויש ביי די יונגע פאָרלעך וואָס גייען חתונה האָבן פון 60%.

די דא שטודירטע באָפעלקערונג וויזט אין סך־הכל א פאַרהעלטעניש פון „דירה־טויש" פון 67,8% פראָצענט, דער דאָזיקער וועגדפונקט דערמעגלעכט, ביים פאַרגלייך מיט דער שוין אָנגעוויזענער דערפאַרונג, זיין באַנוץ ווי „אַן אָנווייזער".

די אונטערשידן צווישן די באַשעפטיקונגס־קאַטעגאָריעס (עס בייטן דירות אָפהענגיקע; 66,1%; אומאָפהענגיקע: 73,2%), וויזן אַן אויף א געוויסן אופן דעם אינערלעכן צוואַמענהאַנג פון דער דאָזיקער פאַנאַנדערשיידונג.

2. 3 די פראָפעסיאָנאַלן־גרופּעס*

1. 2. 3. אָלגעמיינע באַטראַכטונגען: די שטיגנדיקע וויכטיקייט, וואָס עס נעמען אַן די פאַרשידענע פראָפעסיאָנאַלן גרופן אין דער אויספירונג און אָנפירונג פון דער געזעלשאַפטלע־כער טעטיקייט, האָט אַרויפגעבראַכט די נויטוועדיקייט צו באַלויכטן זייער באַשעפטיקונגס־כאַראַקטעריסטיק.

אין דעם לויפנדיקן קאַפּיטל, זיינען גרופירט אונטער דער באַצייכענונג פון „פראָפעסיא־נאַלן גרופעס", נישט בלויז די גראַדירטע אוניווערזיטעריער, נאָר אויך די איבעריקע פרא־פעסיאָנעלע גרופן, אין געוויינלעכע טעטיקייט, צום ביישפיל: קאָמערציאַנטן, אינדוסטריאַלן אאַז"וו.

2. 3. 2. די אוניווערזיטעָרע פּראָפעסיאָנאַלן: עס קאָן געשען, אַז די נויטוועדיקייט צו שאַפן איינשליסלעכע קאַטעגאָריזאַציעס זאָל פאַרטונקלען געוויסע אינערלעכע פאַרשידנאַרטי־קייטן פון דער קאַטעגאָריע. אין פאַל פון די „אוניווערזיטעריער" נעמט אַן די דאָזיקע הנחה אַן אויסגעשפראָכענע באַדייטונג, און דערפאַר, דער פרטימדיקער אָנאַליז.

פאַרשידענע שטודיומס וועגן „באַשעפטיקונגס פרעסטיזש" האָבן אַרויסגעבראַכט געוויסע היפאָטעזעס מכח דעם באַשעפטיקונגס־אויסוואָל. ג. מורמיס פאַרזיכערט אַז „דער באַגריף פון

---

* זע פאַרגלייך־צעטל 19 און די טאַבעלעס אין טעקסט פון דער שפּאַנישער אָפּטיילונג.

געזעלשאַפטלעכן פּרעסטיזש איז ענג פֿאַרבונדן מיט פּאָקטאָרן פון עקאָנאָמישן שטאַנד"... „די פּרייַ פֿראָפעסיעס, זיינען דער מיטלפונקט פון „פּרעסטיזש", אָבער זיי פֿאַלן אַרונטער די אי־נעוויניקסטע אונטערשידן, לויט די פֿאַרשידנאַרטיקע קאָריערעס", אַזוי אַרום פֿאַלט אויס אויפן חשבון פון די מעדיקער און אַדוואָקאַטן די העכסטע מאָס פון באַשעפטיקונגס־פּרעסטיזש.

כדי בעסער צו פֿאַרשטיין די פֿראָפעסיאָנעלע כאַראָקטעריסטיק פון די ייִדישע אוניווער־זיטעריער, זיינען מיר אָנגעקומען צום פֿאַרגלייך־מעטאָד מיט דעם וואָס מיר רופן אַן „די נא־ציאָנאַלע געזעלשאַפט".

דער שטודיום פון דעם די־טעליאַ־אינסטיטוט וועגן אָנבאָט פון ספּעציאַליזירטע אַרבעטס־הענט אין אַרגענטינע דערמעגלעכט אַרויסצובערענגען באַזונדערע דאַטן מכוח די גראַדוירטע פֿראָ־פעסיאָנאַלן פון בוענאָס־אירעסער אוניווערזיטעט, אין דעם פּעריאָד 1960־1955. אַזוי אַרום האָבן מיר וועגן 18.854 פֿאַלן אויפגעשטעלט די פֿאַלגנדיקע טאַבעלע, וווּ עס זיינען — לויט מען קאָן מערקן — גרופּירט געוואָרן די קאָריערעס פון גרויסע קאָטעגאָריעס:

- ווּוקס לטובת די ייִדישע פֿראָפעסיאָנאַלן.
- ווּוקס לטובת דעם אַלגעמיינעם סך־הכל פון פֿראָפעסיאָנאַלן.

פֿאַרגלייך־צעטל 20: פֿאַרטיילונג פון פֿראָפעסיאָנאַלן, לויט קאָריערעס

קאָריערע	פֿראָפעסיאָנאַלן אין אַלגעמיין %	ייִדישע פֿראָפעסיאָנאַלן %
מעדיצין — — — — — —	26,8	30,4
אינזשינעריע — — — —	15,9	16,2
עקאָנאָמ׳ וויסנשאַפטן — —	11,5	16,2
פֿארמ׳ און ביאָכימיע — —	5,2	9,0
עקזאַקטע וויסנשאַפטן — —	5,3	6,3
ווּוקס פון פֿראָפ׳ אין אַלגעמיין		
רעכטווויסנשאַפט — — —	12,3	6,9
אַדאַנטאָלאָגיע — — — —	11,6	6,9
אַרכיטעקטור — — — —	4,4	2,5
אָבסטעטריק — — — — —	5,5	—
אָנדערע — — — — — —	1,5	0,4
נישט־פּעסטגעשטעלט — —	—	3,4
סך־הכל — — — —	100,0	100,0
באַזע — — — —	(18.854)	(204)

די פֿאַנאַנדערטיילונג פון די פֿראָפעסיאָנאַלן פירט אַרויף אויפן גענויקן, אַז עס הערשט אַ געוויסער אויסוואָל — ביי ייִדישע פֿראָפעסיאָנאַלן — פֿאַר אַזעלכע קאָריערעס ווי מעדיצין, עקאָנאָמישע וויסנשאַפטן און אינזשנעריע, וואָס הגם דאָס קאָן אויפגעקלערט ווערן באַנוצנדיק די הנחות וועגן „באַשעפטיקונגס־פּרעסטיזש", דאַרף עס זיין אַ טעמע פֿאַר מער אויפמערק־זאַמע און ספּעציאַליזירטע שטודיומס.

היפּאָטעטיש איז מעגלעך זיך משער צו זיין, אַז די ריכטליניע פון אַ פֿאַראַלעליזם, וואָס באַצייט זיך אויף דער פֿאַרמינערונג פון ייִדישע אַדוואָקאַטן דאַרף צוגעשריבן ווערן אויפן פּאָקט,

זואס די דאזיקע „ריכטליניע" (דאס פארנעמען זיך מיט אדוואקאטור), אויף דעם „געפאלענעם פרעסטיזש" פון דעם צוויג, וואס איז אייגנטימלעך־טראדיציאנעל, און שטאמט נישט פון מיטלקלאס־סעקטאר.

די גרופע ייִדישע פראפעסיאנאלן ברענגען ארויס קאנטיקע אונטערשידן לויט דעם געשלעכט. די דאזיקע עווידענצן באוויזן די טאבעלע 9.

3. 3. 2. די קאמערציאנטן און אינדוסטריאלן: זייער שווער קומט אן אויסצושיידן צווישן די דאזיקע קאטעגאריע, אין אנזיכט פון דער צאל באשעפטיקונגס־רובריקן, וואס קלערן נישט אויף, די בראנזשע אדער אקטיוויטעט פון קאמערציאנט אדער אינדוסטריאל, נישט קוקנדיק אויף דעם ווייזט זיך ארויס צו זיין אינטערעסאנט אנצומערקן דעם אינערלעכן צו־זאמענשטעל פון דער דאזיקער קאטעגאריע.

די אזוי ארום אנגעגעבענע דאטן באציען זיך אויף די באשעפטיקונגס־אנגאבן פון די חתנים און כלות.

צוליב דער מאנגלקייט פון געווייסע קאטעגאריעס וועלן די דאטן רעגיסטרירט ווערן אין זייערע אבסאלוטע באשעפטיקונגען און די פראצענטועלע.

פאראגלייך־צעטל 21: קאמערציאנטן און אינדוסטריאלן, פארמיילט לויט דער אקטיוויטעט

אקטיוויטעטן	אבסאלוטע באשטימטקייטן	%
קאמערציאנטן און אינדוס־		
טריאלן (אן מערערע פרטים)	340	76.7
מאראקינעראס — — — —	14	3.1
שנייידער און פארבערס —	16	3.6
מאדיסטנס — — — — —	12	2.7
פוטערוואר — — — — —	8	1.7
סטאלער און מעבל־פוצער	5	1.1
בעקער און קצבים — — —	5	1.1
טאפיצירער — — — —	4	1.0
שוסטער — — — — —	2	0.7
סך־הכל — — — —	443	100.0

ווי עס מערקט זיך, באוועגט די צודרינגלעכקייט פון א געוויסער גרופע טיפיש־בעל־מלאכהשע אקטיוויטעטן צו פארשארפן די פארזיכטיקייט אין דער באשעפטיקונגס־גרופירונג, מחמת ווען מיר זאלן דאס נישט טאן, וואלט עס באדייט אפצוקערן זיך פון דעם פראבלעם פון דער „דעספראלעטאריזירונג פון דעם יידישן אימיגראנט", וואס באזארגט אזויפיל און האט באזארגט אונדזערע סאציאלאגן.

די וואָס זיינען נעשטאַנען בראש און די וואָס האָבן אַנגעפירט מיט דער קהילה

אין „יאַרבוך תשט״ו״ — דעם עלטערן ברודער פון דעם דאָזיקן „פנקס״ — איז געווען פאַרשפּנטלעכט אַן אַרבעט פון דוד גאָלדמאַן וועגן די פאַרזיצערס און די פאַרוואַלטונגען פון דער קהילה אין בוענאָס־אירעס, זייט דער אַנטשטייִנג פון דער אינסטיטוציע ביז צום יאָר 1955. דאָ געבן מיר די רשימה פון די פאַרוואַלטונגען פון יאָר 1955 ביז צום יאָר 1963. חוץ דעם ברענגען מיר אויך קורצע ביאָגראַפישע פּרטים וועגן די דריי פרעזידענטן פון דער אינסטיטוציע וועלכע זיינען געשטאַנען בראש פון איר אַרבעט אין דעם דערמאָנטן צייט־אָפּשניט. מיר פאַרצייכענען אויך די מיטגלידער פון די פאַרשיידענע קהילה־קאָמיסיעס אין די יאָרן 1957־1963 און די מיטגלידער פון ביידע קאָנסולטיווע ראָטן אין דער זעלביקער צייט.

רעד.

ד״ר אברהם מבשן

במשך די 24 יאָר וואָס ער האָט געלעבט אין אונדזער ישוב, האָט ד״ר מבשן רעאַליזירט זייער פאָזיטיווע אַרבעטן, וואָס האָבן געהאָט אַ גרויסע השפּעה אויף דעם יידישן לאַקאַלן לעבן און לטובת דער פאַרשטענדעניש פאַר דעם ציוניסטישן געדאַנק אויך אי״ן נישט־יידישע קרייזן.

ד״ר אברהם מבשן איז געווען אַ מענטש מיט אַ ברייטער קולטור, מיט שפּראַכן־קענטעניש, מיט איניציאַטיוו און מיט אחריות. ער איז געקומען צו אונדז אין יאָר 1936, ווי דער שליח פון נחום סאָקאָלאָוו, דעמאָלטדיקער פרעזידענט פון דער ציוניסטישער וועלט־אַרגאַניזאַציע. זיין קומען איז געווען פאַרבונדן מיט צוגרייטן דעם באָזוך פון נחום סאָקאָלאָוו קיין אַרגענטינע. דער דאָזיקער באָזוך איז נישט צושטאַנדגעקומען, ווייל נחום סאָקאָלאָוו איז נפטר געוואָרן דעם זעלביקן יאָר. עס איז אָבער פאַרבליבן שוין צווישן אונדז ד״ר מבשן, וועלכער האָט זיך במשך דער צייט אידענטיפיצירט מיט אונדזער ישוב און איז געוואָרן אַן אייגענער, האָבנדיק דערגרייכט צו פאַרגעסן דעם אַמט פון יושב ראש פון דער קהילה און פון ועד הקהילות.

ד״ר אברהם מבשן איז געבוירן אין 1890, אין יאַסי, רומעניע. אין 1912 דיפלאָמירט ער זיך אַלס דאָקטאָר אין פילאָזאָפיע אויפן בערלינער אוניווערזיטעט. דאָרט און אין ווירצבורג, זעצט ער פאָר זיין שטודיום, ספּעציאַליזירנדיק זיך אין אַריענטאַלישע און הויפּטזעכלעך יידישע וויסנשאַפטן.

אין 1913 קומט ער קיין ארץ־ישראל, ווו ער ווערט פראָפעסאָר אין גימנאַזיע „הרצליה״. נאָך עטלעכע יאָר פאָרט ער צוריק קיין רומעניע און אין 1919 באַזעצט ער זיך צום צוויטן מאָל אין תל־אביב, ווו ער ווערט באַשטימט אַלס סעקרעטאָר פון דער מוניציפּאַליטעט דורך מאיר דיזענגאָף. ער פאָרנעמט דעם אַמט ביז 1924, ווען ער פאָרט

קיין רומעניע אלס דירעקטאר פון קרן היסוד און פאַרבלייבט דאָרט ביז 1936.

אין דעם זעלבן יאָר קומט ער קיין אַרגענטינע אין שליחות פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע, וווּ ער באַזעצט זיך דעפיניטיוו אין פאַרבלייבט ביז צום סוף פון זיין שעפעריש לעבן.

די יאָרן וואָס ד״ר מבשן איז פאַרבליבן אין אונדזער ישוב, זיינען די פרוכטבאַרסטע אין שעפערישסטע יאָרן פון זיין לעבן. די דאָזיקע ציוניסטישע און געזעלשאַפטלעכע אקטואַציע ביי אונדז, איז אָן ריין קאָפיטל פון טעטיקייט און פאַזיטיוויע דערגרייכונגען.

ד״ר מבשן שטייט בראש פון דער אקציע פון קרן היסוד במשך פיל יאָרן. ער איז דער פאַרשטייער פון דער יידישער אַגענטן אין אַרגענטינע און איז מיט לייב און לעבן אַריין־געטאָן אין ציוניסטישער אַרבעט. אָן גרויסער אויפטו איז בשעתו געווען די גרינדונג פון פרא־פאַלעסטינע קאָמיטעטן, אַזוי דאָ ביי אונדז ווי אין אַנדערע זיד־אַמעריקאַנער לענדער, וועלכע האָבן מאַביליזירט די אַנגעזעענסטע אינטעלעקטואַלן און שטאַטסלייט, פאַר אונדזערע רעכט אין ארץ־ישראל.

ד״ר מבשן איז אויך דער גרינדער פון דער אַרגענטינער אָפטיילונג פון דעם ווייצמאַן־אינסטיטוט און האָט פאַרנומען אַנפירנדיקע פאָזיציעס אין „בני־ברית״, אין וועלט־קאָנגרעס, אין דער ציוניסטישער פעדעראַציע, אין מכון לתרבות ישראל, און פיל אַנדערע.

ער איז אויך געווען פאַרזיצער פון דער „דאָיאָ״ און יושב־ראש פון דער קהילה אין די יאָרן 56־1955. אויף די אחריותפולע אַמטן האָט ער אַרויסגעוויזן אַ סך איניציאַטיוו און וויסדע און בייגעטראָגן צו הייבן די חשיבות פון אונזער ישוב.

ד״ר אברהם מבשן איז נפטר געוואָרן דעם 29סטן מערץ 1960.

אלימלך גוטקין

אלימלך גוטקין איז אַ ווירדיקער רעפרעזענטאַנט פון דעם צווייטן יידישן דור אין אַרגענטינע. ער איז געבוירן געוואָרן דעם 18טן אָקטאָבער 1895 אין באַסאַווילבאַסאָ, אַ יאָר נאָך דעם ווי עס האָט זיך אָנגעהויבן די יידישע קאָלאָניזאַציע אין ענטרע ריאָס. ער איז טאַקע פון די ערשטע יידישע קינדער וואָס זיינען געבוירן געוואָרן אין יענער פרא־ווינץ.

זיין טראַדיציאָנעלע יידישע דערציונג האָט גוטקין צו פאַרדאַנקען זיין היים, טראַדיציאָנעל־אָפגעהיטענע עלטערן, דער שול וווּ ער האָט געלערנט און נישט וווניקער דער יידישער סביבה אין באַסאַווילבאַסאָ, וואָס האָט זיך מיט גאַרנישט אונטערשיידט פון אַ פרום שטעטל אין מזרח־אייראָפּע. אלס קינד געדענקט גוטקין, ווי ער האָט געטראָגן שבת דעם טלית אין שול אריין פאַר דעם אַלטן ווינאָקור. און די דאָזיקע שפורן פון דער איינגעזאָפטער יידישקייט, זיינען אים פאַרבליבן אויף אייביק.

גוטקין דערמאָנט מיט דאַנקבאַרקייט זיין לערער אלתר בראַסלאַווסקי. אַ גוטער און געטרייער לערער וואָס האָט זיך אָפּגעגעבן מיט די קינדער. נאָך דער שול האָט ער מיט

די בעסערע קינדער פרייוויליק געלערנט תנ"ך, גמרא, פוסקים.

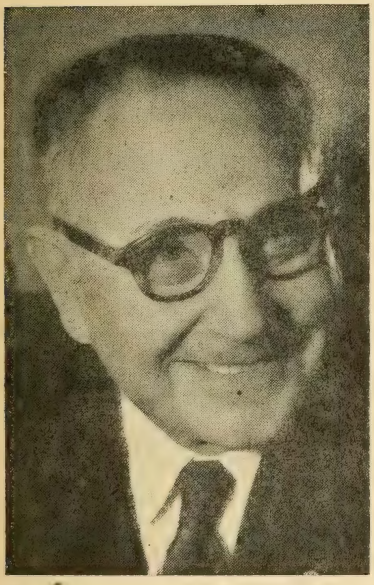
אין באָסאָווילבאָסאָ איז ער פאָרבליבן ביזן 14טן יאָר. ער קומט דערנאָך קיין בוע־נאָס איירעס און דאָ טרעט ער אַריין אין קאָלעכיאָ מיליטאָר אין קאָמפאָ דע מאָזשאָ, וווּ ער איז פאָרבליבן ביזן 18טן יאָר. גלייכ־צייטיק פאָנגט ער אָן זיין ציוניסטישע אק־טואָציע אין פאָראיין „תפארת ציון", דאָס איז דער ערשטער ציוניסטישער פאָראיין אין בוענאָס־איירעס, פון וועלכן עס איז שפּע־טער אַרויסגעקומען די ציוניסטישע פּעדע־ראַציע. טאָקע אין מיליטערישן מונדיר פלעגט גוטקין קלייבן געלט פאַר ציוניסטי־שע צוועקן.

צוריק אין באָסאָווילבאָסאָ ווערט ער סע־קרעטאָר פון דער ציוניסטישער אגודה און צוליב מאַנגל אין לערערס, פאַרטרעט ער צען חדשים אַ לערער אין דער דאָרטיקער שולע, וווּ עס איז געווען דירעקטאָר בנציון פייגאָן. אין דעם זעלבן יאָר וועט עס האָט זיך געשאָפן די פראָקציע צעירי ציון, ווערט ער אינער פון די ענטוזיאַסטישע עסקנים.

אין 1919 קומט ער ווידער קיין בוענאָס־איירעס וווּ ער פאָנגט אָן אַ פאָרצווייגטע און סיסטעמאָטישע ציוניסטישע טעטיקייט אין דער צעירי ציון פּאַרטיי, וואָס איז געווען דער צענטער פאַר יידישע אינטעלעקטואַלן. אַלע געקומענע אימיגראַנטן פון אייראָפּע האָבן דאָ געפונען זייער גייסטיקע היים.

זייַנע ציוניסטישע מדריכים זיינען געווען דוד לאָמאָנאָסאָוו ע"ה, און צו לאָנגע יאָר הלל מאַלימאָווסקי און יוסף פיין. זיי האָבן זיך פול־קאָם אויסגעלעבט און אויסגעטראָגן דעם קאָמף וואָס איז דעמאָלט אָנגעגאָנגען מיט די אָלגעמיינע ציונים.

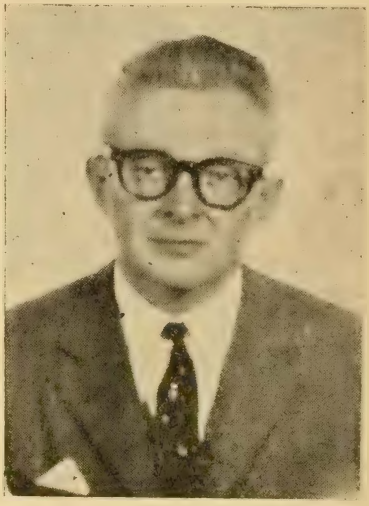
גוטקין האָט אַ רייכע געזעלשאַפטלעכע און ציוניסטישע אקטואַציע. ער האָט אק־טויירט אין אימיגראַנטן־שוץ פאראיין, אין מכבי, און איז אויך איינער פון די גרינדער פון דער ביאַליק־שול אין 1930. ער איז אויך געווען טעטיק אין דער יידישער פאָלקס־באַנק, וווּ ער האָט רענונסירט אין יאָר 1951 פאַר נישט זיין איינשטימיק מיטן אופן ווי די באַנק איז אָנגעפירט געוואָרן. ער איז אויך געווען פאָרזיצער פון דער צעירי ציון פאַר־כיי וועט עס איז דורכגעפירט געוואָרן די ענדגילטיקע פאַראייניקונג אין 1945. אין יאָר 1949 איז ער געווען אין דער פאַרוואַלטונג פון דער חברה קדישא אַלס רעכענונג־אי־בערזעער. פאָרזיצער פון קאָמיטעט פאַר הס־תדרות, וויצע־פאָרזיצער פון קרן קימת און וויצע־פאָרזיצער פון מגבית.

אַלס יושב־ראש פון דער קהילה איז דער פּעריאָד פאַרבונדן מיט אַ ריי פאָזיטיווע דער־גרייכונגען. זיין קאַדענץ פאַלט אויס נאָך דעם דורכגעפירטן רעפאָרם פון די סטאָטוטן און נאָך די ערשטע פראָפאָרציאָנעלע וואַלן. עס דאַרף גאָר באַזונדער באָטאָנט ווערן ווי אַ וויכטיקער אויפטו די גרינדונג פון לערער־סעמינאַר אין מאַזעסוויל, וואָס איז געוואָרן אַ לייזונג פון לערער פאַר דער פּראָווינץ, ווי אייך דאָס לייגן דעם גרונטשטיין פאַרן בנין פון לערער־סעמינאַר ביי דער קהילה.

ד״ר טוביה קאַמענשיין

ד״ר טוביה קאַמענשיין, וועלכער האָט פֿאַרנומען דעם פֿרעזידענטן־אָמט פון דער קהילה און פון ועד הקהילות במשך די לעצטע דריי יאָר, איז פון די יינגסטע פֿרעזידענטן אין אונדזער קהילה און אין דער ייִדישער וועלט בכלל. דאָס רעדט אַמבעסטן וועגן דעם גייסט וואָס עס הערשט אין אונדזער קהילה, וועלכע צעשפּנט בריית אירע טירן פֿאַר די יונגע דורות.

קאַמענשיין, הגם ער איז געבוירן אין פּוילן, אַסטראָג־וואָלין, אין יאָר 1918, דאָרף ער אָבער באַטראַכט ווערן ווי אַ פֿראָדוקט פון אונדזער סביבה. ער איז אָנגעקומען אַהער אָלס קינד צוזאַמען מיט די עלטערן זיינע, וועלכע האָבן געבראַכט מיט זיך די טראַדיציע פון דער אַלטער קהילה אין אָסטראָג, וואָס איז געווען אַ מקום־תורה און אַן אָרט פון בּאַרימטע ישיבות.

ער איז דערצויגן געוואָרן אין אַ טראַדיציאָנעלער ייִדישער היים. ער האָט נאָך באַוויזן צו לערנען אין חדר אין זיין געבורטשטאָט. זיין ייִדישע דערציונג האָט ער דאָ באַקומען אין דער העברעישער שול ביי דעם ציוניסטישן פֿאַלקס־פֿאַרבאַנד. נאָכן האָבן פֿאַרענדיקט די שול, האָט ער פֿאַרגעזעצט צו לערנען ייִדישע לימודים ביי יעגערן, דירעקטאָר פון דער שול. ביי אים האָט ער זיך דערוואָרבן סיסטעמאַטישע ידיעות אין תנ״ך, תלמוד און העברעישע ליטעראַטור. אַ צוויי־טער לערער זיינער וואָס האָט געוואָרגט פֿאַר זיין ייִדישן וויסן, איז געווען ד״ר צבי ווייניטשטיין ע״ה, פֿראָפעסאָר פון לערער־סעמינאַר.

ד״ר קאַמענשיין האָט אָנגעהויבן גאָנץ פֿרי זיין ציוניסטישע טעטיקייט צו פערצן יאָר איז ער געוואָרן אַ מיטגליד אין השומר הצעיר, וווּ ער איז באַלד געוואָרן ראש־הקן. אָלס סטודענט איז ער אייניער פון די איניציאַטאָרס פון דער גרינדונג פון דער ייִדישער סטודענטישער אָרגאַניזאַציע «אבוקה» און «אטענעאָ סיאַניסטאַ אוניווערסיטאַריאַ».

שפּעטער, אין די סטודענטישע יאָרן נאָך, טרעט ער אַריין אָלס חבר פון דער באַוועגונג פועלי־ציון־התאחדות, וווּ עס ווערן אים אינפֿאָרטרויט וויכטיקע אָמטן און ער ווערט אַ מיטגליד אין דעם צענטראַל־קאָמיטעט.

נאָך אָלס יונגערמאַן ווערט ער דעלעגירט צו פֿאַרנעמען דעם אָמט אָלס סעקרעטאַר פון קרן קימת. שפּעטער פירט ער אָן מיטן סעקרעטאַריאַט פון קרן היסוד און דערנאָך — מיטן פֿאַראייניקטן קאַמפּיין, אָמטן וווּ ער צייכנט זיך אויס מיט איניציאַטיוו אין דינאַמישקייט.

במשך דריי פּעריאָדן איז ער געווען סעקרעטאַר פון דער פֿאַראייניקטער פֿאַרטיי, איז דעלעגירט געוואָרן צו ציוניסטישע קאָנגרעסן און איז אַ מיטגליד פון אָקציאָנס־קאָמיטעט.

אויף דעם פֿאַראַנטוואָרטלעכן אָמט אָלס ראש־הקהל — דער העכסטער געזעלשאַפט־לעכער אָמט פון אונדזער ישוב — האָט ער געהאַט אַ בריט פעלד פֿאַר געזעלשאַפטלעכער אַרבעט און האָט אַ סך בייגעטראָגן צו פֿאַרטיפֿערן דעם ציוניסטישן גייסט פון דער קהילה.

אין דער צייט פון זיין פרעזידענץ דאָרף גאָר באַזונדער אויסגעטיילט ווערן, אַ חוץ אימאַדיקע איניציאַטיוועס — די גרינדונג

פון דער ביורָ פֿאַר סטאַטיסטיק און סאָציאַלע פֿאַרשונגען, דאָס שאָפן די ישיבה פֿאַר רבנים און אַנדערע.

ד״ר קאַמענשיין האָט ווירדיק פֿאַרטרעטן די קהילה און דעם וועד הקהילות ביי אינטערנאַציאָנאַלע ייִדישע אָסיפות.

צוזאַמענשטעל פון די פֿאַרוואַלטונגען פון דער בוענאָס אײַרעסער קהילה פון דעם יאָר 1954 ביז 1957

61סטע קאָדענץ, סעפּטעמבער 1954 — אויגוסט 1955:

פֿאָרזיצער — שמואל ראַבינאָוויטש; 1טער וויצע־פֿאָרזיצער — אברהם פֿאַליאַקאָוו; 2טער וויצע־פֿאָרזיצער — כוליע לעווין; געזעראַל־סעקרעטאַר — אינזש׳ נחמן ראַדזשיכאָווסקי; אָקטן־סעקרעטאַר — אליהו גלאָובערמאַן; 1טער פֿראָ־סעקרעטאַר — נחום אייזענבערג; 2טער פֿראָ־סעקרעטאַר — שמחה הערמאַנאָוויטש; קאַסיר — חיים טשאַלקאָף; 1טער פֿראָ־קאַסיר — אליעזר פֿרידמאַן; 2טער פֿראָ־קאַסיר — חיים לעווין. פֿאַרוואַלטונג־מיטגלידער: יעקב כאַניש, יעקב יאָקובאָוויטש, ד״ר בערנאַרדאָ לערנער, לעאָן ראַבינאָוויטש, ד״ר דוד רויזין, משה טקאַטש, הערש זלמן, ברוך דענעמאַרק, בערנאַרדאָ עדעלבורג, משה גראַדיטש, בערנאַרדאָ גראַדזיצקי, שמואל קעמפּער, זעלמאַן פֿרוזשאַנסקי, משה האָניק, יואל ווייגערמאַן; רעכענונג־איבערזעער: דוד קולאָקאָווסקי, משה קאָלטאַן; פֿאַרטרעטער פון רעכ׳־איבערזעער: יצחק יאָקובאָוויטש, לאָזאַרע סאָוועלסקי.

62סטע קאָדענץ, סעפּטעמבער 1955 — דעצעמבער 1956:

פֿאָרזיצער — ד״ר אברהם מבשן; 1טער וויצע־פֿאָרזיצער — אברהם פֿאַליאַקאָוו; 2טער וויצע־פֿאָרזיצער — ד״ר ראָול נאָוויק; געזעראַל־סעקרעטאַר — אינזש׳ נחמן ראַדזשיכאָווסקי; אָקטן־סעקרעטאַר — אליהו גלאָובערמאַן; 1טער פֿראָ־סעקרעטאַר — אליעזר ראָזענבלום; 2טער פֿראָ־סעקרעטאַר — יוסף מענדל גליקסמאַן; קאַסיר — חיים טשאַלקאָף; 1טער פֿראָ־קאַסיר — לייב שלמה קוועלער; 2טער פֿראָ־קאַסיר — חיים לעווין. פֿאַרוואַלטונג־מיטגלידער: ברוך דענעמאַרק, בערנאַרדאָ עדעלבורג, משה גראַדיטש, יוסף גראַדזיצקי, שמואל קעמפּער־פֿרוזשאַנסקי, משה האָניק, יואל ווייגערמאַן, לעאָן ארענזאָן, בערנאַרדאָ בארקאָן, הערמאַן האַלענבערג, ברוך ישמח, דוד קאָהאַן, מאַנועל רעצעפּטער, לייב שמולעוויטש. רעכענונג־איבערזעער: משה קאָלטאַן, הערמאַן גאָלדשמידט. פֿאַרטרעטער פון רעכ׳־איבערזעער: לאָזאַרע סאָוועלסקי, יחזקאל רובינשטיין.

פֿאַרוואַלטונגס־מיטגלידער

פֿעריאָד 1957 — 1960

זאַרזיצער — — — — — — — — — —	אלימלך גוטקין
1טער וויצע־פֿאַרזיצער — — — — —	בערנאַרדאָ לערנער
2טער וויצע־פֿאַרזיצער — — — — —	אליהו וועג
גענעראַל־סעקרעטאַר — — — — —	צבי פיינגערש
אקטן־סעקרעטאַר — — — — — —	ד"ר דוד רויזין
פֿרשטער פֿראָ־סעקרעטאַר — — —	אברהם מיטלבערג
ציוויטער פֿראָ־סעקרעטאַר — — —	ישראל זאַנג
קאַסיר — — — — — — — — —	אלתר חירש
1טער פֿראָ־קאַסיר 1958/59 — — —	משה פֿעדלמאַן
1טער פֿראָ־קאַסיר 1959/60 — — —	זלמן גאָטליב
2טער פֿראָ־קאַסיר 1958/59 — — —	ראובן פֿעפֿערמאַן
2טער פֿראָ־קאַסיר 1959/60 — — —	מנחם ינגערמאַן

וואָקאַלן:

יעקב בערקאָוויטש	עמנואל מאַרגושטערן
יקותיאל בערנשטיין	לעאָן ראַבינאָוויטש
חיים פֿעפֿער	פנחס מ. ראָזענבערג
משה פישמאַן	מאיר טאָקער
משה גראַדיטש	יסף כ. וועגראָוער
	גרעגאָריא זשעלאָני

רעכענונגס־אויבערזעער:

דוד שפּיגל	ד"ר דוד טאַבאַקמאַן

פֿאַרטרעטער:

מאַנפֿרעדאָ אנספּאַטש	אהרון ווילנער

סוב־קאָמיסיעס

1957 — 1960

קולטור

סעקרעטאַר: אברהם מיטלבערג	יעקב בערקאָוויטש
פֿראָ־סעקרעטאַר: מנחם יונגערמאַן	אליהו גראַדיטש
יקותיאל בערנשטיין	זלמן הירשפעלד
דוד רויזין	קורט ווילק
	י. ב. גוטמאַן

יוגנט

סעקרעטאַר: ד״ר דוד רויזין
פּרעַ־סעקרעטאַר: יעקב בערקאָוויטש
ד״ר בערנאַרדאָ לערנער
זלמן גאָטליב
גריגאָריִ זשעלאָזני

סאָציאַלע הילף

סעקרעטאַר: מאיר טאָקער
פּרעַ־סעקרעטאַר: גרעגאָריִ זשעלאָזני
חיים פּעפּער
ישראל זאַנג
דוד כשר
ישראל ראָזענפּאַרב
יצחק בענעק
מרדכי בערנשטיין

הלוואות

סעקרעטאַר: יוסף חיים וועניגראָווער
פּרעַ־סעקרעטאַר: עמנואל מאַרגנשטערן
לעאָן ראָבינאָוויטש
משה פישמאַן
מאיר טאָקער
ישראל גרינבוים

עליה

סעקרעטאַר: יעקב בערקאָוויטש
פּרעַ־סעקרעטאַר: ד״ר דוד רויזין
חיים יוסף וועניגראָווער
זלמן גאָטליב
פישל אייזנבערג
ישראל גרינבוים
פּנחס ראָזענבערג

בורות - קאָמיסיע

פּאַרזיצער: משה גאַראַדיטש
וויצע־פּאַרזיצער: לעאָן ראָבינאָוויטש
עמנואל מאַרגנשטערן
יוסף חיים וועניגראָווער
שמעון רובינס
יצחק רייף
משה טורניאַנסקי
דוד קולאַקאָווסקי

רעליגיעזע ענינים

סעקרעטאַר: אליהו וועג
פּרעַ־סעקרעטאַר: ישראל זאַנג
יוסף חיים וועניגראָווער
מאַנפרעדאָ אנספּאַטש
אהרון סלינין
יוסף האַמבורגער
חיים דוד רעטהאוסער

בתי - עלמינס

סעקרעטאַר: חיים פּעפּער
פּרעַ־סעקרעטאַר: משה פישמאַן
אהרון ווילנער
דוד שפּיגעל
אליהו וועג
פּנחס מ. ראָזענבערג

קאָטשעריִא

סעקרעטאַר: פּנחס מ. ראָזענבערג
פּרעַ־סעקרעטאַר: חיים פּעפּער
דוד שפּיגעל
אליהו וועג
ישראל זאַנג

איינקויף-קאָמיסיע

סעקרעטאַר: משה פישמאַן
פּרעַ־סעקרעטאַר: מאַנועל מאַרגנשטערן
משה גאַראַדיטש
מאַנפרעדאָ אנספּאַטש
אהרון ווילנער

אינטעראינסטיטוציאָנעלע

סעקרעטאַר: זלמן גאָטליב
פּרעַ־סעקרעטאַר: אברהם מיטלבערג
ד״ר בערנאַרדאָ לערנער
יקותיאל בערנשטיין
ד״ר דוד רויזין

מיטגלידער

סעקרעטאַר: ד״ר בערנאַרדאָ לערנער
פּרעַ־סעקרעטאַר: דוד שפּיגעל
פּנחס מ. ראָזענבערג
משה גאַראַדיטש
לעאָן ראָבינאָוויטש
נאָום קאַצאָוויטש
בנימין לעמפּערט
אַלעכאַנדרע טאַלטשינסקי
יעקב פּיינזילבער

מיטגלידער פון ראט

פעריאד 1957 — 1960

ליסטע נומער 1

ד״ר טוביה קאמענשיין
דר״א קלארא ס. דע פילער
אליעזר פרידמאן
אינזש׳ נחמן ראדזיכאווסקי
חיים סיקארסקי
שמעון רובינס
ישראל גרינבוים
משה בערמאן
עגריקע קאופמאן
דוד כשר
אפרים פערלא
פישל אייזנבערג
אינזש׳ חיים בלאנק
אלקנה בריסטפעלד
עמנואל צעדערבוים
ייב גאלד
יצקב גראבאווסקי
משה העכט
כוליא האפמאן
זלמן הירשפעלד
גרשון אינלער
איסר קאמינסקי
זוסיא קרעמער
בנימין לעמפערט
קארלאס פאדאלסקי
אליהו רייף
אלעכאנדרא טאלטשינסקי
משה טורניאנסקי
אהרון ווינערמאן
הלל מאלימאווקא

ליסטע נומער 2

ישראל קופערמינץ
ישראל אווסעכעוויטש
עגריקע צוויק
שלמה כ״ץ

ליסטע נומער 3

יצחק באקסער
שמעון שוסטערמאן
יצקב מילער

ליסטע נומער 4

ערנעסטא אפענהיימער
כאסע האמבורגער
קורט ווילק
זיגפריד כוואט
גיזשערמא גאלדבערגער

ליסטע נומער 5

ד״ר שמשון דרוקארעו
כערכיא ליפשיץ
איסאק ביכאווסקי
לעאן פייערמאן
ישראל וואסילקאווסקי
ישראל פורילעס
דוד פרידלאנד
לעאן קאלבאווסקי
וואלף קאלבאווסקי
ביגעל בעסערמאן
סאלאמאן זילבערבערג

ליסטע נומער 6

בערנארדא ווייסנשטיין
אינזש׳ אסקאר גלאזערמאן
ישראל לעילען
ד״ר מארקאס וואדאווא

ליסטע נומער 7

יוסף הארן
מרדכי בערנשטיין
ד״ר מרדכי פרץ

ליסטע נומער 8

חיים פינקלשטיין
ד״ר יונה קאווענסקי
אהרון יודקאוויטש
אינזש׳ גרעגאריא פייגאן
לעאן אברוך
דוד קולאקאווסקי
נאום קאצאוויטש
יוסף באנעט
ישראל ראזענפארב

יצחק בעניעק
כאַסינטאָ קאַרפּ
סאַלאָמאָן אימאַר
כאַסע פּאַראַסאָל

ליסטע נומער 9

אברהם פּאַליאַקאָוו
משה ליפשיץ
יצקב פּינזילבער
יצקב פּיעטשאַנסקי
משה ראַבין
חיים ב. גוטמאַן

אהרון סלינין
יעקב שוורבאַך
מתתיהו גאַלדוואַסער
מאַרקאָס מאַראָזאָווסקי
וואָלף גלוקסמאַן

ליסטע נומער 10

נתן גיטטער
חיים ראטאיזער
לעאָן פעלדמאַן
יוסף יאַקובאָוויטש
אליהו זאַגראַניטשנע

פּאַרוואַלטונגס־מיטגלידער

פּעריאָד 1960 — 1963

פּאַרזיצער — — — — — — — — — — — — ד״ר טוביה קאַמענשיין
1טער וויצע־פּאַרזיצער — — — — — — שמואל גלאַזערמאַן
2טער וויצע־פּאַרזיצער — — — — — — אַנטאָניאָ קליין
גענעראַל־סעקרעטאַר — — — — — — אליעזר פרידמאַן
אַקטן־סעקרעטאַר — — — — — — — — ד״ר דוד רויזין
1טער פּראָ־סעקרעטאַר — — — — — — משה האַניק
2טער פּראָ־סעקרעטאַר — — — — — — דוד קלימאָווסקי
קאַסיר — — — — — — — — — — — — אַשר גראַקאָפּ
1טער פּראָ־קאַסיר — — — — — — — דוד קולאַקאָווסקי
2טער פּראָ־קאַסיר — — — — — — — קדיש וויים

וואָקאַלן:

ישראל קאַרפּעס
שלמה ציטרין
משה פישמאַן
יוסף מענדל גליקסמאַן
לייב גאָלד

ישראל גרינבוים
מאיר פרענגלער
לעאָן ראַבינאָוויטש
שמאי טראַכטער
דוד רעזניק
מאיר זעליגמאַן

רעכענונגס־איבערזיעער:

דוד שפּיגעל

פּעליפּע לאָי

פּאַרטרעטער:

מאַנפרעדאָ אנספּאַטש

משה קאַפּלאַן

אינערלעכע סובקאָמיסיעס

קולטור

סעקרעטאָר: משה האָניק
שלמה ציטרין
ישראל קאַרפּעס
ד״ר דוד רויזין
מנחם יונגערמאַן
חנא גאַרבער (אין ישראל)
נח כהן
אברהם מיטלבערג
כוליאָ בערנאַרדאָ כמיעל
אינוש׳ אָסקאָר גלאַזערמאַן

יוגנט

סעקרעטאָר: ד״ר דוד רויזין
משה האָניק
דוד קלימאָווסקי
אברהם גאַרבאָט
אַדאָלפאָ דיווינסקי
סאלאָמאָן סוכאָיו
דוד רעזניק
לעאָן בערנשטיין

סאָציאָלע הילף

סעקרעטאָר: מאיר זעליגמאַן
ישראל קאַרפּעס
ישראל גרינבוים
משה קאָפלאַן
סאָלוואַדאָר סטעפּאַנסקי
לאָורא ב. דע אייזנבערג
שמואל גדוד
כאָסע פּאַראָסאָל
ישראל לעילען
מרדכי בערנשטיין
אברהם קליין

הלוואות

סעקרעטאָר: משה פישמאַן
מאיר פרענגלער
משה קאָפלאַן
משה דוד מישענער
דוד שפּיגעל ע״ה
עליאָס פעלדמאַן
קדיש וויס

עליה

סעקרעטאָר: שמואל גלאַזערמאַן
ד״ר דוד רויזין
שמאי טראַכטער
ראובן לעווין
אברהם טורניאַנסקי
כוליאָ מיראָוויטש
אריה פעדער
ישראל ראָזענפּאַרב

בוררות-קאָמיסיע

פּאָרזיצער: דוד קולאַקאָווסקי
משה קאָפלאַן
יוסף ראָגאָווסקי
אליהו רייף
לעאָן מענין
ברוך ישמח
אַרמאַנדאָ גאָלדשמידט ע״ה
קדיש וויס

רעליגיעזע ענינים

סעקרעטאָר: דוד קלימאָווסקי
שמואל גלאַזערמאַן
יוסף מענדל גליקסמאַן
מרדכי איצקאָוויטש
מאָקסימאָ לעווין
כוזאַן האַרף
כאָאָבאָ מורמיס
פישל בלומענצווייג

בתי-עלמינס און קאָטשעריאָ

סעקרעטאָר: דוד שפּיגעל
ישראל גרינבוים
שמואל גלאַזערמאַן
מאיר פרענגלער
לעאָן ראָבינאָוויטש
גרעגאָריאָ וואלא
מאנפרעדאָ אנספּאַטש
דוד רעזניק

אייַנקויף-קאָמיסיע

סעקרעטאָר: ישראל גרינבוים
דוד שפּיגעל

מאיר פֿרענגלער
פֿעליפּע לאַי
משה טורניאַנסקי
חיים לעווין
כאַסינטאָ קאַרפּ

אינטעראינסטיטוציאָנעלע

סעקרעטאַר: אַנטאָניאָ קליין
דוד קלימאָווסקי
מאַנפרעדאָ אַנספּאַטש
אברהם מיקיי
ידידיה אפרון

נחמיה גאָלדבאַרט
הערש נחמן נאָוואָדוואָרסקי

מיטגלידער

סעקרעטאַר: פעליפּע לאַי
ישראל גרינבוים
דוד שפּיגעל
אהרון וויינערמאַן
מתתיהו גאָלדוואַסער
כוליאָ שוואַנדער
גרשון געסטעל
ענריקע הימלבלוי
הערמאַן קלינגער

מיטגלידער פון ראָט

פּעריאָד 1960 — 1963

ליסטע נומער 1

היים פינקלשטיין
אברהם מיטלבערג
נאָום קאַצאָוויטש
כאַסינטאָ קאַרפּ
כוליאָ שוואַנדער
כאָסע באַנעט
בערנאַרדאָ עדענבורג
ישראל ד. ראָזענפאַרב
בענעדיקטאָ ישמח
עליאָס פעלדמאַן
זעליק מעכאַניק
כאָסע פּאַראַסאָל
ידידיה אפרון
אליעזר קופמאַן
הערש זעלמאַן
גרעגאָריאָ נימצאָוויטש

ליסטע נומער 2

כשה דיין
משה בערנשטיין
חיים לעווין

ליסטע נומער 3

יוסף הארן
גרשון ה. געסטעל

באַריס פּיק
יקותיאל בערנשטיין

ליסטע נומער 4

כוליאָ מאַיראָוויטש
נחמן נאָוואָדוואָרסקי
ענריקע הימלבלאָ
כוליאָ בערנאַרדאָ כמיעל
אהרון פּיודיק

ליסטע נומער 5

ד״ר מאַרקאָס וואָדאָוואָ
שבתאי אינגער
מתתיהו גאָלדוואַסער
ישראל לעילען
נחמיה גאָלדבאַרט
אינזש׳ אָסקאַר גלאָזערמאַן
לעאָן טאַרנאָפּאָלסקי
פּאָבלאָ שמידבערג
מאַנועל פליישער

ליסטע נומער 6

מאַקס אהרון שטאַרקמאַן
יוסף לוצקי
ערמינדאָ דאָברי

יעקב מורמיס
ד״ר כוּאן פעליטש
מרדכי דיין
אברהם קליין
וואָלענטין קאופמאן
מיגעל פרעסמאן

ליסטע נומער 7

אריאלך גוטקין
מאקסימאָ לעווין
צבי פיינגערש
ד״ר לעאָן פּאָדהאָרצער
שלמה גוטמאן
מנחם יונגערמאן
ד״ר אברהם גאָרבאָט
לאָורא ב. דע אייזנבערג
שמואל גדוד
פּעדעריקאָ שטראָוס
בשה ד. מישענער
מרדכי פילאָרענט
אליהו רייף
הנא גאָרבער (אין ישראל)
יצחק וואָליניץ
סאָלוואָדאָר סטעפאַנסקי
יעקב גראָבאָווסקי
אברהם מיקעי
לעאָן מענין
אברהם טורניאַנסקי
שלמה סוכאי

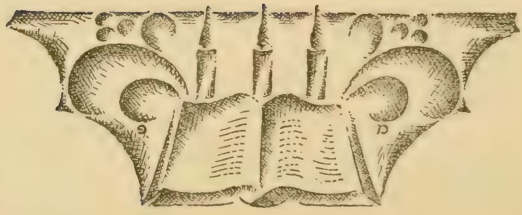
אהרון ווייגערמאן
נח כהן
אַדאָלפאָ דיווינסקי
בערל משה קליינער
דוד שפיגעל ע״ה
מאָרקאָס ווייגטראָוב
ראובן לעווין
משה טורניאַנסקי
יחזקאל דוד ליפינא
יצחק פיאָלקאָ
ישראל עפשטיין
הלל מאָלימאָווקאָ

ליסטע נומער 8

הערמאן קלינגער
פעדעריקאָ סאממער
קורט ווילק
כוּאן האָרף
זיגפריד כוואָט

ליסטע נומער 9

א־מאַנדאָ גאָלדשמיט ע״ה
פישל בלומענצווייג
מרדכי איצקאָוויטש
בעריש דענעמאָרק
אריה פעדער
ישראל יאָבלקאָווסקי
משה גאָלדמאן

וועד החינוך המרכזי

1960 — 1957

פֿאָרזיצער — — — — — — — — — —	ד"ר דוד טאַבאַקמאַן
1טער וויצע־פֿאָרזיצער — — — — — —	י. בערנשטיין
2טער וויצע־פֿאָרזיצער — — — — — —	א. דיין
סעקרעטאַר — — — — — — — — — —	ז. אָרענשטיין
1טער פֿראַ־סעקרעטאַר — — — — — —	ל. גאָלד
2טער פֿראַ־סעקרעטאַר — — — — — —	א. טאַבאַטשניק
אָקטן־סעקרעטאַר — — — — — — — —	מ. מיערן־לאַזער
קאַסיר — — — — — — — — — —	ד. מאַלקעס
פֿיר־קאַסיר — — — — — — — — — —	ר. שפּיגעל

וואָקאַלן:

אינוש' ח. בלאַנק	י. מלמד
י. גראַבאָווסקי	י. מענדעלסאָן
א. הירש	צ. מאַרמאָר
ג. זשעלאַזני	צ. פּיינגערש
א. טאַבאַטשניק	ח. פינקעלשטיין
ג. טאַפּעט	ד"ר י. קאָוונסקי
א. טורניאַנסקי	נ. ראַדזשיכאָווסקי
ד"ר ב. לערנער	מ. שטיינבערג

1963 — 1960

פֿיר־עזידענט — — — — — — — — — —	לייב גאָלד
1טער וויצע־פֿרעזידענט — — — — — —	טוביה גובקין
2טער וויצע־פֿרעזידענט — — — — — —	ד"ר ישראל עטלים
סעקרעטאַר — — — — — — — — — —	זלמן אָרענשטיין
סעקרעטאַר פון שטאָט־דעפּ — — — — —	ישראל האָניק
סעקרעטאַר פון פֿראָווינץ־דעפּ — — — — —	יקותיאל בערנשטיין
אָקטן־סעקרעטאַר — — — — — — — —	מאיר לאָזער

וואָקאַלן:

ישראל לייזשען	שולמית יונאָוויטש
משה רובין	יוסף מענדעלסאָן
בערל באַרקאַן	מיכאל פּרעסמאַן
אריה טאַבאַטשניק	לייב ראַבינאָוויטש
ישראל לעוויטע	דוד קרישקאָוצקי (ראָזאריא)
ישראל עפּשטיין	י. באַנעט
פּנחס קאַרפּ	יעקב גראַבאָווסקי
א. שפּילפויגל (ע. ריאַס)	אברהם מיטלבערג
חיים פינקעלשטיין	נתן ציגמאַן
חיים גלעמבאָצקי	דוד שפּיגעל

משה זשוראָוליווקער (לאָ פּלאַטע)

איניקע דאַטן פון אונדזער קהלשן לעבן

— 1957 —

11.1 פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן דער טעקסט פון אַפּ־
מאַך צוזישן ועד־הקהילות און דער ייִדישער
קאָנגרעסאַציע וועגן דעם אַז דער ועד־הקהילות
וועט אויבערנעמען דאָס שולוועזן אין דער
פֿראָווינץ.

5.3 פֿראָקלאַמירט דעם יערלעכן פֿאַראייניקטן
קאָמפּיין אין לונאַ־פּאַרק.

14.3 זלמן שזר אַנגעקומען קיין בוענאָס אייַרעס
צום חינוך־קאָנגרעס.

16.3 דערעפנט דעם חינוך־קאָנגרעס מיטן אַנטייל
פון זלמן שזר.

10.4 געקויפט אַ פּלאַץ פֿאַרן לערער־סעמינאַר.

14.4 פֿאַרגעקומען וואַלן צו דער קהילה (דאָס
ערשטע מאָל אויפן יסוד פון נייַעם פֿראָפֿאָר־
ציאָנעלן וואָל־סיסטעם.

24.4 ערשטע סעסיע פון קהילה־ראַט. אויסגעוויילט
די נייַע פֿאַרוואַלטונג; פֿרעזידענט — אלימלך
גוטקין.

26.4 אַנגעקומען ד״ר נחום גאָלדמאַן.

15.5 אַקט פון אויבערנעמען די אַמטן פון דער נייַער
קהילה־לייטונג.

23.5 קהילה דערעפנט איר קולטור־זומן.

15.6 פֿאַרגעקומען די ערשטע פּעדאַגאָגישע קאָנ־
פֿערענץ פון רעליגיעזע שולן.

21.6 געוועגט די אַרגענטינער מיטגלידער פון ציו־
ניסטישן אַקציאָנס־קאָמיטעט.

26.6 פּעדאַגאָגישער צוואַמענקום פון וועד־החינוך.

1.7 די קהילה און וועד־הקהילות באַגריסן דעם
מאָנסיניאָר דע אַנדרעאַ צו זיין 80־אַריקן
געבורטסטאָג.

24.7 די קהילה שליסט זיך אָן אין סאָלידאַריטעט־
אַקט מיטן רומענישן ייִדנטום.

20.8 ד״ר ערנעסט דוד בערגמאַן פון ירושלים אַנ־
געקומען קיין בוענאָס־אייַרעס.

28.8 דערעפֿענונג פון „חודש פון ייִדישן בוך״.

31.8 די קהילה דערמאָנט דעם ערשטן ציוניסטישן
קאָנגרעס אין באַזעל (1897).

10.9 אַנגעקומען קיין בוענאָס־אייַרעס דער ישראל־
מיניסטער פּנחס סאַפּיר.

11.9 קהילה באַשליסט צו שאַפֿן אַ צענטראַלן וועד־
החינוך פֿאַרן גאַנצן לאַנד.

12.9 געווראָל־פֿאַרוואַלטונג פון קהילה־ראַט.

13.9 געשטאָלט 26 מצבות פֿאַר עלנטע נפטרים
אויפן בית־עולם אין בעראַסאַטעגי.

17.9 ספּעציעלע סעסיע פון קהילה־ראַט לכבוד דער
כנסת־דעלעגאַציע בראש מיט מאיר ארגוב.

19.9 געשטאלט 211 מצבות פֿאַר עלנטע נפטרים
אויף די בית־עלמינס פון ליניערס, סיודאַדעלאַ,
טאַבלאַדאַ.

7.10 אַנגעקומען דער שרייבער יצחק באַשעוויס.

1.11 טעלעגראַפֿישע באַגריסונג צום נשיא יצחק
בן־צבי צו זיין 2טער וויידערוויילונג.

27.11 ערשטע זיצונג פון דער קהילה־פֿאַרוואַלטונג
אונטער דער פֿרעזידענץ פון אלימלך גוטקין.

11.12 אַנגענומען אַ באַשלוס צו שיקן 36 תלמידים
פון לערער־סעמינאַר, שלום־עליכם־שולן און
מכון ללימודי היהדות קיין ישראל אויף הש־
תלמות.

24.12 חנוכה־פייערונג אין דער קהילה.

דעצ. דערשינען דער באַריכט און באַלאַנס פון דער
קהילה.

— 1958 —

4.1 קהילה דערעפנט אַ רעגיסטער פון יוגנטלע־
כע רעפערענטן אין ייִדיש, העברעיש און
שפּאַניש.

18.3 אַנגענומען דעם בודזשעט פֿאַרן לויפֿנדיקן
יאָר אין דער הייך פון 41 מיליאָן פּעזעס.

2.4 אַנגעקומען מרדכי שטריגלער.

3.4 דערעפנט דעם קולטור־זומן מיטן אַנטייל פון
מרדכי שטריגלער.

22.4 סטיפענדיעס פֿאַר ייִד. יוגנטלעכע צו פֿער־
פעקציאָנירן זיך אויף פֿאַרשיידענע וויסנשאַפֿט־
לעכע געביטן.

23.4 אויסערארדנטלעכע סעסיע פון קהילה־ראַט
לכבוד 10 יאָר מדינת־ישראל.

28.4 אַרדנטלעכע סעסיע פון קהילה־ראַט.

12.5 באַשלוס, אַז פרעסע־פֿאַרשטייער זאָלן בייזיין
די עפענטלעכע זיצונגען פון דער קהילה און
וועד־הקהילות.

20.5 באַנייט די שעורים פון תלמוד, געלערנט דורכן
אב״ד פון דער קהילה, הרב אביגדור ציפּער־
שטיין.

27.5 דערעפנט די לעקציעס פון תנ״ך געלערנט
פון יוסף רויזען.

29.7 די קהילה באַשטייערט זיך מיט 50 סויזנט
פּעזעס פֿאַר די געליטענע פון דער פֿאַרפלי־
צונג אין בוענאָס־אייַרעס און פירט דורך אַ
זאַמלונג פון געלט, וועש און מלבושים.

3.9 דערעפענט דעם „חודש פון ייִדישן בוך".

19.9 געשטעלט 215 מצבות פֿאַר עלטע נפטרים אויף די בית־עלמינס פון סיוואַדאַלגַ, לינקע־רע אין טאַבלאַדע.

22.10 וועגן־נגען פון דער דאָזיקע צום שרייבער־קאָנגרעס אין מענדאָסע אין שייכות מיט די רדי־פות אויף דער ייִדישער קולטור אין סאָוויעט־רוסלאַנד.

13.11 אַרדנטלעכע פֿאַרזאַמלונג פון קהילה־רעט.

דעצ. ספעציעלער גומער פון אילוסטרירטן זשור־נאַל „ארץ ישראל" (185) געוויידמעט דער קהילה.

דעצ. דערשינען דער באַריכט און אַלגעמיינער באַ־לאַנס פון דער קהילה.

— 1959 —

8.1 געשאַפֿן אַן אויספיר־קאָמיטעט בייַ דער קהי־לה צו גרייטן די פייערונגען פון „100 יאָר שלום־עליכם".

2.3 דערעפענט דאָס שלום־עליכם־יאָר מיט אַ פייע־רונג אין זאַל פון דער קהילה.

מערץ באַגריסונג צום דיכטער ה. ליוויק, צו זיין 70־יאָריקן געבוירנטאָג.

3.4 אַנגענומען פֿרעלימינאַר בודזשעט אויף 59 מיליאָן פּזעטס.

18.4 דערעפענט דעם קולטור־זומן מיטן אַנטייל פון יעקב גלאַשטיין.

20.5 באַגריסונג פֿאַר גאָלדע מאיר, אויסערן־מי־ניסטעריע פון ישראל, לכבוד איר אַנקומען אין אַרגענטינע.

24.5 אויפֿנאַמע לכבוד גאָלדע מאיר.

3.6 באַשטימט אויפן בית־עולם אין טאַבלאַדאַ צוויי ריייען פֿאַר עסקנים, וואָס האָבן געבויט אוג־דזער ישוב.

27.7 געגנעראַל־סעקרעטאַר צבי פּינגערש און קאָ־סיר אלתר הירש — דעלעגאַטן צו דער קאָנ־פערענץ פון יוו״ק אין שטאָקהאָלם.

14.8 די קהילה דערמאָנט דעם 70־יאָריקן יובל פון דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע.

18.9 פּרעסע־קאָנפערענץ פון גענ׳ סעקרעטאַר צבי פּיינגערש און קאָסיר אלתר הירש וועגן דער קאָנפערענץ פון יוו״ק.

25.9 דעלעגאַציע פון דער קהילה קיין מאָזעסוויל צו די פייערונגען פון 70 יאָר ייִדישע קאָלאָ־ניזאַציע אין אַרגענטינע.

29.9 דערעפענט דעם „חודש פון ייִדישן בוך".

7.10 געקויפט אַ דירה פֿאַרן צוגאַב־סעמינאַר אין מאָזעסוויל.

21.10 אָקט אין דער קהילה לכבוד דעם 70־יאָריקן יובל פון דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע אין אַר־גענטינע.

21.10 באַגריסונג צו דוד בן־גוריון צו זיין 73־יאָ־ריקן געבורטסטאָג.

24.11 דאָס געפייערט איר 25סטן יובילייַ.

— 1960 —

8.3 קהילה פֿאַרוופט אַ פּרעסע־קאָנפערענץ וועגן די צוגרייטונגען צו די פייערונגען פון „100 יאָר ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע".

23.3 פּראָקלאַמירונגס־פייערונג „100 יאָר ייִדישער ישוב" אין זאַל פון דער קהילה, מיטן אַנטייל פון ד״ר נחום גאָלדמאַן.

אַרויסגעבן פון גענ׳ סעקרעטאַר צבי פּיינ־גערש אין ראַדיאָ וועגן די פייערונגען.

מערץ באַריכט און אַלגעמיינער באַלאַנס פֿאַרן יאָר 1959.

6.4 איבערגעגעבן דעם כתב־הרבנות דעם רב־הראשי יעקב פינק. מען וועט פֿלאַנען אַ „יער מבשן" לזכרון דעם געוועזן ראש־הקהל.

10.4 געלייגט דעם גרונטשטיין פֿאַרן בנין פון נייעם לערער־סעמינאַר.

24.4 פֿאַרעקומען די וואַלן צו דער קהילה.

13.5 דערעפענט דעם קולטור־זומן, געוויידמעט דעם הערצל־יאָר.

19.5 אַנגענומען ישראל־מיניסטער אבא אבן.

26.5 פּראָקלאַמירט אַ ליטעראַרישן קאָנקורס אד״ט: „פֿאַרגאַנגענהייט, קעגנוואַרט און צוקונפט פון אַרגענטינער ייִדנטום אויף דער שוועל פון צוויי־טן יאָרהונדערט".

27.5 סעסיע פון קהילה־רעט איבערגעגעבן די אַמטן דער נייער פֿאַרוואַלטונג.

3.6 פֿאַראַמט־רעדע פון ראש־הקהל ד״ר טוביה קאָמענשיין ביים איבערנעמען די אַמטן.

9.6 באַשטימט צוויי פֿרעמיעס לכבוד 100 יאָר ייִ־ישוב אין אַרגענטינע און 150 יאָר מאַ־רע־חאָלוציע.

9.7 זיך אַנגעהויבן דער 2טער חינוך־קאָנגרעס מיטן אַנטייל פון ד״ר בן־יהודה.

15.7 די קהילה שליסט זיך אָן צום הערצל־יאָר מיט דער פייערונג כ׳ תמוז, אַרגאַניזירט דורך דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט.

12.8 איינגעפירט אַ חתונה־רעגיסטער בייַם ראַבי־נאַט.

27.8 פייערלעך דערעפענט דעם צוזאַמענפאַר פון ועד־הקהילות.

9.9 ראַדיאָ־אויפֿזיצע געוויידמעט „100 יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע", אַרויסגעגעבן פון ראש־הקהל, ד״ר ט. קאָמענשיין.

15.9 דערעפענט דעם „חודש פון ייִדישן בוך", מיטן אַנטייל פון חיים גראַדע.

25.9 געשטעלט 51 מצבות פאַר עלנטע נפטרים אויפן בית־עולם אין בעראַסאַטעגי.

6.11 אַקט פון אויפדעקן אַ הערצל־ביוסט אין פּאַיע פון דער קהילה.

6.11 געשטעלט 117 מצבות פאַר עלנטע נפטרים אויף די בית־עלמינס פון סיודאַדעלאַ, ליניערס און טאַבלאַדאַ.

10.11 פאַרזאַמלונג פון קהילה־ראַט.

14.11 באַארונגס־מסיבה פאַר גערו׳ פרעזידיום־מיט־גלידער פון צענטראַלע אינסטיטוציעס (אין שייכות מיט 100 יאָר ייִד. ישוב).

14.11 אזכרה־אקט אויפן בית־עולם אין ליניערס, אין אַנדענק פון די בויער פון ישוב (אין די ראַמען פון די פייערונגען: „100 יאָר ייִדי־שער ישוב״).

15.12 זיצונג פון קהילה־פרעזידיום מיט אַנפירער פון בית־תומות אין היימען פון בורסאַקאַ. פלאַן פון צונויפגיסן ביידע אַנשטאַלטן און אַפּטיילן דעם מושב זקנים.

15.12 חנוכה־פייערונג.

21.12 קהילה וועט אונטערנעמען אַ וועריפיצירונגס־אַקציע פאַר נייע 10 טויזנט מיטגלידער; גע־שאפן אַ קוראַטאָריום פאַרן ישיבה־סעמינאַר.

24.12 אונטערגעשריבן דעם אפמאַך אַנצוהייבן בויען דעם בנין פאַרן לערער־סעמינאַר.

— 1961 —

6.3 פּורים־פייערונג אין דער קהילה.

10.3 אַנגענויבן די איינשרייבונגען פון קינדער וואָס וועלן בר־מצווה דאָס יאָר (געבוירן אין יאָר פון דער אַנטשטייונג פון דער מדינה).

26.3 דערעפנט דעם קולטור־זמן מיטן אַנטייל פון ד״ר ש. ביקל.

6.4 גורל־צייכנונג פון צוויי בר־מצווה קינדער, וואָס וועלן געשיקט קיין ישראל (גורל געפאַלן אויף די קינדער ישראל ט. בראַמבערג און סאַראַ רובינשטיין). אַנדערע פינף קינדער גע־קראַגן פּרעמיעס (צו 5 טויזנט פעזעס).

12.4 געענדערט דעם סיסטעם פון סובסידירן די שולן.

די קהילה וועט דעקן 60 פּראָצענט פון די לערער־געהאַלטן אין די אַנפאַנג־שולן און 70 פּראָצענט אין די מיטל־שולן.

20.4 די קהילה און וועד־הקהילות צום 13טן יום־העצמאות.

8.6 דערעפנט קורסן פון ייִדישער געשיכטע פאַר יוגנט.

9.6 עסקנים־באַראַטונג וועגן די זונטיק־קורסן אין די געגנטן.

30.6 פייערלעכער קבלת־פּנים לכבוד זלמן שזר.

9.7 זיך דערעפנט דער צווייטער חינוך־קאָנגרעס מיטן אַנטייל פון זלמן שזר.

1.9 געשטעלט 20 מצבות פאַר עלנטע נפטרים אויפן בית־עולם אין בעראַסאַטעגי.

5.9 דערעפנט דעם „חודש פון ייִדישן בוך״.

15.9 געשטעלט 146 מצבות פאַר עלנטע נפטרים אויף די בית־עלמינס פון סיודאַדעלאַ, ליניערס און טאַבלאַדאַ.

18.9 מסיבה פון דער קהילה־פאַרוואַלטונג מיט אַנ־פירערס פון ספרדיש און דייטש־רעדנדיקע ייִדישע צענטערן.

19.9 פייערלעכע דערעפענונג פון ישיבה־סעמינאַר בייַ דער קהילה.

29.9 זשורנאַליסטן־מסיבה מיט פּראָפּ׳ שאול אַש פון ישראל וועגן דער וויסנשאַפטלעכער קאָנ־פערענץ, וואָס וועט דאָ דערעפנט פון דער קהילה, צוזאַמען מיטן מכון ליהדות זמננו פון ישראל.

2.10 לחיים אין דער קהילה לכבוד דעם 75־יאָריקן געבוירנטאָג פון דוד בן־גוריון.

11.10 דערעפענונג פון דער וויסנשאַפטלעכער קאָנ־פערענץ מיטן אַנטייל פון ש. דייוויס, בצלאל שערמאַן אין ד״ר שאול אַש.

26.10 פאַרזאַמלונג פון קהילה־ראַט.

3.11 דוד בן־גוריון אָפאַדעמיע צו זיין 75־יאָריקן געבוירנטאָג (טעאַטער נאַסיאָנאַל).

15.11 די קהילה באַערט אירע ערשטע מיטגלידער, בויערס פון ישוב, וואָס האָבן זיך אַנגעשלאָסן מיט 50 יאָר צוריק.

30.11 די קהילה און וועד־הקהילות באַגריסן דעם נשיא יצחק בן־צבי צו זיין 75־יאָריגן געבורט־רנטאָג.

3.12 חנוכה־פייערונג.

7.12 דעלעגאַציע קיין מאָנטעוויד צו די פייערונגען פון ערשטן אַרויסזאָג פון לערער־סעמינאַר.

14.12 אָקט פון איבערגעבן די פּרעמיעס דעם ד״ר כ. ליבערמאַן און ד״ר ב. איסאַיעוו — „פּאַר־גאַנגענהייט, קעגנוואַרט, און צוקונפט פון די ייִדן אין אַרגענטינע״.

דעצ. אין יאָר 1961 — צוגעקומען 1.600 נייע מיטגלידער.

דעצ. באַריכט און אַלגּ באַאַנאַס פון דער קהילה (67סטער פּעריאָד).

— 1962 —

12.1 באַזוך פון טשילענער סטודענטן אויף זייער וועג קיין ישראל.

19.2 קבלת־פּנים פאַר משה שריג־שטיינבערג, צום איבערנעמען דעם אַמט אלס מנהל פון וועד החינוך המרכזי.

25.3 מסיבה לכבוד דעם קאַפּיטאַן און אַפּיצירן פון דער ישראל־שיף „טעאַדאָר הערצל״.

10.4 ס׳וועלן געהאלטן די סובסידיעס פאַר חינוך.

24.4 באַראַטונג מיט עסקנים וועגן די קולטור־אָקטן אין די געגנטן.

30.4 פאַרזאַמלונג פון קהילה־ראָט.

4.5 באַראַטונג מיט זשורנאַליסטן און לעקטאָרן וועגן דער קולטור־אַרבעט אין דער קהילה.

8.5 מעלדונג צו דער מיטגלידערשאַפט, אַז ס׳וועט געהעכערט דעם מינימום־אָפצאָל אויף 40 פּעזאָס חודשלעך.

13.5 צענטראַלע יום־העצמאות פייערונג אין טעאַטער „אָפּעראַ״.

10.6 שבועות־פייערונג.

12.6 געשאָפן אַן אינסטיטוט פאַר סאָציאַלע פאָרשונגען; פרעסע־קאָנפערענץ אין דער קהילה.

13.6 סטיפענדיעס פאַר אַספיראַנטן אויף שוחטים.

26.6 אויפנאַמע פאַר דעם יוגנט־ראָט פון לאַטיין־אַמעריקע.

19.7 אויפנאַמע לכבוד פראָפּ׳ ערנסט ב. חיין.

28.7 דער ישוב האָט דורכגעפירט דעם גראַנדיאָזן פּראָיעקט־שטרייק קעגן די נאַציעס אָנפאַלן אויף יידן.

29.7 אָנשלוס־אָקט פון דער קהילה צום 100־יאָריקן יובל פון דער ייִדישער קאָנגרעגאַציע אין אַרגענטינע.

5.8 צענטראַלער אָקט געווידמעט 100 יאָר מאָריס ראָזענפעלד.

8.8 אָקט צום נאַציאָנאַלן טרויער־טאָג תשעה־באב.

16.9 דערעפענונג פון חודש פון יידישן בוך, מיטן אָנטייל פון מרדכי שטריגלער.

23.9 געשטעלט 300 מצבות פאַר עלנטע נפטרים אויף די בתי־עלמינס פון סיודאַדעלַא, ליניערס און טאַבלאַדאַ.

7.10 צענטראַלער אוכרה־אָקט נאָך די אומגעקומענע קהילות אין פוילן.

11.10 באַזוך פון לייבל כ״ץ, פרעזידענט פון בני־ברית (פאַר׳ שטאַטן).

29.10 פרעסע־קאָנפערענץ וועגן פינאַנצירן מצב פון דער קהילה.

30.10 פאַרזאַמלונג פון קהילה־ראָט. באַשטעטיקט עמערגענץ־קאָמפיין פאַר די לאָקאַלע הצטרכות פון ישוב.

1.11 מסיבה אין דער קהילה לכבוד די עסקנים און מנהיגים פון די ספרדישע און דייטש־רעדנדיקע קהילות.

14.11 באַראונגס־אָקט לכבוד די מיטגלידער, וואָס האָבן פאַרענדיקט פופציק יאָר זייַנט זיי האָבן זיך אָנגעשלאָסן אין דער אַמאָליקער חברה־קדישא.

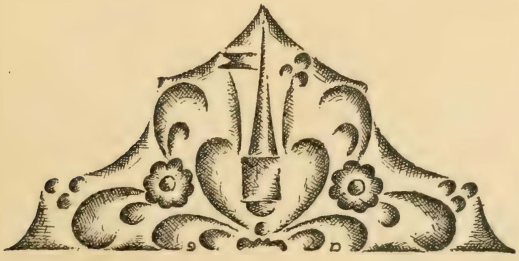
14.11 די קהילה־פאַרוואַלטונג אונטערגעשריבן דעם קויף־שיין אויף אַ שטיק באָדן פאַרן בית־עולם פון טאַבלאַדאַ.

19.11 פאַרזאַמלונג פון שול־עסקנים וועגן דער לאָגע פון היגן יודישן שול־ווען.

22.11 דערשינען „באַריכ׳ט פון אינסטיטוט פאַר סאָציאַלע פאָרשונגען און סטאַטיסטיק ביי דער קהילה. — די קהילה האָט אַרויסגעלאָזט געשאַנק־באָנאָס וויַ אַן אָנהייב פון קאַמפיין פאַר די דרינגלעכע הצטרכותן פין ישוב.

28.11 געזעגענונגס־מסיבה אין דער קהילה לכבוד הרב פינק צו זיין עילה זיין קיין מדינת ישראל.

3.12 געשלאָסן דעם קולטור־זמן פון דער קהילה.

II

די טעטיקייט פון וועד הקהילות

צען יאָר עקסיסטענץ פון וועד־הקהילות

א סך־הכל פון דערגרייכונגען

— 1 —

דער וועד־הקהילות, וואָס צייכנט איצט אָפ דעם צען־יאָריקן יוביליי פון זיין עקסיסטענץ, איז ארויסגעקומען פונעם קאָנגרעס פון די לאַנדעס־קהילות, וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן אין די טעג פון 4טן ביזן 7טן סעפטעמבער 1952. דאָס מיינט נישט צו זאָגן, אז עס זיינען אויך פריער נישט געמאַכט געוואָרן פרווון צו גרינדן א פאַרבאַנד פון ארגענטינער קהילות.

אָבּ פרוּוו איז בפירוש געמאַכט געוואָרן נאָך אין יאָר 1945, ווען עס איז געפייערט געוואָרן דער חנוכת־הבית פונעם קהילה־הויז, און עס זיינען פאַרבעטן געוואָרן פאַרשטייער פון די פאַר־זוינ־קהילות, צו באַטייליקן און מיטפרייען זיך מיט דער וויכטיקער געשעניש. ביי דער דאָ־זיקער געלעגנהייט איז אָנגעווויזן געוואָרן אויף דער נויטוועניקייט צו שאַפן א צענטראַלע פון די קהילות, כדי צו העלפן לייזן די קהילות אין דער פראַוינץ זייערע וויטאַלע פראָבלעמען. פון יענעם פרווו אָדער פרווון איז אָבער גאָר נישט ארויסגעקומען.

ביי דעם פריער דערמאָנטן קאָנגרעס זיינען געווען פאַרטראָטן 36 קהילות דורך 97 דעלע־גאַטן. צבי פיינגערש, דעמאָלטיקער סעקרעטאַר פון דער בוענאָס־איירעסער קהילה, וועלכער האָט ביי דעם קאָנגרעס געהאַלטן א רעפעראַט אויף דער טעמע: „דער וועד־הקהילות, זיינע צילן און זיין ארגאַניזאַציע", האָט ביים רעזומירן די מיינונגען געזאָגט:

„און בכדי צו קענען געבן א לייזונג די אַלע באַרירטע פראָגן, גלייבן מיר, אָז עס דאַרף געשאַפן ווערן א צענטראַלער ארגאַניזם — דער וועד־הקהילות. מען האָט מיר געפרעגט צי מיר דאָבן נישט צוגעגרייט אייניקע קאָנקרעטע פּראָיעקטן פאַר דעם. ענטפער איך, אז פונקט ווי פאַר א קהילה איז נישט גענוג, וויפל סטאַטוטן מען זאָל נישט מאַכן, ווייל דאָס וואָרט קהילה אַליין פאַר זיך איז א סטאַטוט, וואָס פארפליכטעט צו גרעסערע רעאַליזירונגען, אזוי זיינען אויך די צוויי ווערטער „וועד־הקהילות", וואָס באַטייט פאַראייניקן אַלע צעשפרייטע ישובים, וואָס לעבן ביז איצט אָלס אָפגעזונדערטע שבטים, און פאַרפליכטן צו א פאַרצווייגטער ארבעט, בכדי צו פאַרפעסטיקן אונדזער יידיש לעבן".

ביים שליסן דעם דאָזיקן גרינדונגס־קאָנגרעס, האָט דער פרעזידענט פון דער בוענאָס־אייר־רעסער קהילה און פון קאָנגרעס, ד"ר משה גאָלדמאַן, בפירוש אָנגעווויזן, אָז דאָס איז נישט דער ערשטער קאָנגרעס פון דעם מין. ד"ר גאָלדמאַן האָט אין זיין וואָרט געזאָגט:

„עס איז מיין אויפגאַבע איצט צו שליסן אָט־דעם קאָנגרעס, וואָס אויב ער איז נישט דער ערשטער פון דעם מין, איז ער בלי־ספק דער ערשטער וואָס איז דורכגעפירט געוואָרן ביי אונדז אין לאַנד מיט אַזעלכע גוטע וווּנטשן און פערספעקטיוון. אין פאַרלויף פון אונדזערע דעבאַטן, האָב איך געהאָט די געלעגנהייט עטלעכע מאָל צו פאַרשטאַרקן מיין צוטרוי אין דער צו־קונפט פון אָט־דעם ארגאַניזם, וואָס עס איז אונדז מעגלעך געוואָרן צו פאַרוואַנדלען

אין אַ שיינער ווירקלעכקייט, אַ דאַנק די געמיינזאַמע אַנשטרענגונגען פונעם ייִדנטום פון אונדזער גאַנצער רעפובליק".

אין זיין ווייטערדיקן וואַרט רופט ד"ר גאַלדמאַן צו פאַראייניקן זיך אַרום דעם וועד־הקהילה אין אונ־ער בערנגט אַרויס אַ פראָגראַם פאַר דער נייער אַרגאַניזאַציע:

„מיר בויען אַ גרויסע ברודערשאַפט, וועלכע וויסט נישט פון קיין אונטערשיידן צווישן אַרעמע און רייכע בריידער: עס זיינען נישטאָ קיין דעלעגאַטן פון דער הויפטשטאָט אַדער פראָ־ווינץ פון גרויסע אַדער קליינע קהילות. מיר זיינען באַזעלט פון אַ געמיינזאַמער שטרעבונג פון אחדות פון אונדזער ישוב, צו באַפעסטיקן אין צו פאַרזיכערן זיין קיום, צו העלפן יענע וואָס נויטיקן זיך אין אונדזער הילף. איך בין זיכער, אַז איר אַלע וועט איבערגעבן צו אייערע קהילות דעם דעמאָקראַטישן גייסט וואָס האָט געהערשט אויף אָט־דעם קאָנגרעס און די אידייען וואָס האָבן איט באַלעבט. אויב מיר וועלן זיך פעסט האַלטן אין דעם גייסט און אין די אידייען, וועט דער וועד־הקהילות דערגרייכן די פרוכטן וואָס מיר אַלעווינטשן אים".

דעריבער איז פון יעדן שטאַנדפונקט באַרעכטיקט צו רעכענען דעם בראשית פון וועד־הקהילות, זינט ער האָט אָנגעהויבן זיין ווירקלעכע טעטיקייט, זינט ער איז געוואָרן אַ בר־קיימא, אַ לעבעדיקער פאַקטאָר אין אונדזער לעבן.

— 2 —

צען יאָר עקסיסטענץ פאַר אזא צענטראַלע אַרגאַניזאַציע מיט דערציִערישע און קולטורעלע אויפגאַבן, איז באמת זייער ווייניק בכדי צו קענען מאַכן אַ סך־הכל פון אירע קאַנקרעטע דער־גרייכונגען. מען דאַרף אָבער זאָגן, אז די ערשטע צען יאָר עקסיסטענץ איז דער סאַמע שווער־סטער פעריאָד. במשך די יאָרן איז געלייגט געוואָרן דער פונדאַמענט און ס'איז אַפילו אויפגע־הייבן געוואָרן דער סקעלעט פון בנין פון וועד־הקהילות, וואָס שטעלט מיט זיך פאַר היינט צו טאָג אַ סאָלידן אַרגאַניזאַציאָנעלן בנין.

פאַר אַלעם איז נויטיק געווען צו געווינען דעם צוטרוי פון די קהילות. אין דער פראַוויינץ האָט מען זיך תחילת באַציִגן מיט אומצוטרוי און חשד צו דער נייער אַרגאַניזאַציע, וואָס פרע־טענדירט צו ווערן דער דעה־זאָגער און בעל־הבית פון אַלע קהילות פון לאַנד.

וועגן מ'איז געקומען פאַרליינן אַ קהילה זיך אָנצושליסן אין וועד־הקהילות, האָבן די עסקנים געשטעלט אַ ווידערשטאַנד. „מ'וועט זיך פריער אַרומקוקן, נאָכפרעגן זיך, געווויר ווערן ווי אַנ־דערע קהילות וועלן זיך נוהג זיין"... דאָס איז טאַקע אַ גוטער שטריך, וואָס רעדט צום גוטן פון די קהילות. אייִדער מען גייט זיך אַנשליסן אין אַ צענטראַלער אַרגאַניזאַציע, מוז מען פריער וויסן וועגן דעם כאַראַקטער און די צילן פון דער אַרגאַניזאַציע.

דאָס איז אפשר די סיבה פאַרוואָס די פריערדיקע פרווון האָבן נישט פראָספּעריִרט. ס'איז נויטיק געווען צו ברעכן די דאָזיקע רעזיסטענץ און אָפּרייניקן די אָטמאָספער פון דעם אומצו־טרוי צו דער נייער אַרגאַניזאַציע.

זיכער האָט מען היינט טענות צום וועד־הקהילות, און אַ סך פון זיי זיינען גאָנץ באַרעכטיק־טע, קיינער אָבער וועט היינט נישט חושד זיין דעם וועד־הקהילות אין האָבן זייטיקע, באַהאַל־טענע כוונות, ווי, למשל — וועלן לייגן אַ האָנט אויף די סופּעראַוויטן פון די קהילות...

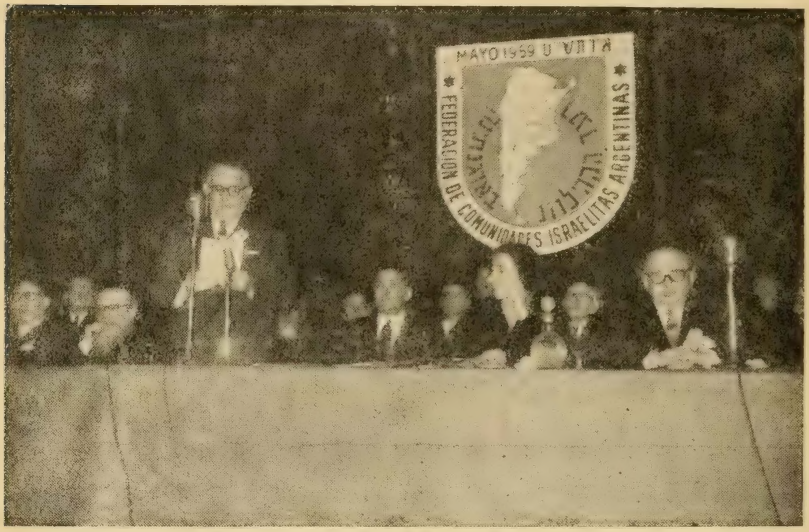
עס האָבן אויך נישט געפעלט אידעאָלאָגישע חשדים. אַ צאָל קהילות, ווו די אָנפירונג האָט געהאָט אַ לינקיסטישע שטעלונג, האָבן פשוט נישט דערלאָזט אז זייערע קהילות זאָלן פאַרשטאַרקן אַ רעאַקציאָנערע כלל־ישראל אַרגאַניזאַציע מיט ציוניסטישע צילן...

מיט נישט ווינציק אַרבעט, און דורך פערזענלעכער ווירקונג, זיינען די אַלע חשדים באַזיי־טיקט געוואָרן. היינט צו טאָג איז נישטאָ קיין אין וויכטיקער ישוב, וועלכער זאָל נישט זיין אָנ־געשלאָסן אין דעם וועד־הקהילות. אָפיציעל האָבן מיר 120 קלענערע, גרעסערע און גאָר קליינע

קהילות; אומאָפּיציעל אָבער זיינען מיר אַן אַדרעס פאַר אַלע פונקטן פון ישוב, ווו עס ווווינען גאָר ייִדן, איינגעשלאָסן אויך די ייִנעניקע פונקטן, ווו עס לעבן נאָר געציילטע ייִדישע משפּחות וואָס זיינען צעוואָרפן איבער דעם ריזיקן שטח פון דער אַרגענטינער טעריטאָריע.

פאַר די 10 יאָר עקסיסטענץ פון וועד־הקהילות, זיינען צושטאַנד געקומען, איינגעשלאָסן דער ייִעצטער — זעקס קאָנגרעסן פון די קהילות. לויט דעם פאַרנעם פון יעדן פון די קאָנגרעסן, לאָזט זיך אָבסערווירן דער וווּקס פון וועד־הקהילות.

די וויכטיקסטע קאָנגרעסן זיינען געווען דער 4טער און 5טער. עס זיינען דאָרט געווען פאַר־טרעטן העכער 60 קהילות. דער 4טער קאָנגרעס, אין יאָר 1959, האָט זיך אויסגעטיילט דערמיט וואָס דער ערן־גאָסט פון קאָנגרעס איז געווען גאָלדע מאיר, די אויסערן־מיניסטאָרין פון מדינת־ישׂראל.

4טער קאָנגרעס פון וועד הקהילות מיט דער באַטייליקונג פון ישראלס אויסערן מיניסטאָרן גאָלדע מאיר. אלימלך גוטקין ביים דערעפענען דעם קאָנגרעס.

די פראָבלעמען וואָס זיינען באַהאַנדלט געווארן דורך די קאָנגרעסן זיינען כמעט די זעלבי־קע, די פראָבלעמען פון חינוך, יוגנט, קולטור, זיינען שטענדיק לאָטענט און ווערן נישט אַראָפ־גענומען פון טאָג־אַרדענונג. דאָס זיינען אייביקע פראָגן וואָס האַלטן אונדז פערמאָנענט באַשעפ־טיקט, אַזוי ביי אונדז, ווי אין אַלע אַנדערע תפוצות. דאָס זיינען פראָגן מיט וועלכע עס איז פאַר־בונדן אונדזער וווייטערדיקער קיום.

אויף אַלע דערמאָנטע קאָנגרעסן זיינען געהאַלטן געווארן אויסשפּנדיקע רעפעראַטן אויף די פריער־דערמאָנטע טעמעס. ביי אַלע כמעט קאָנגרעסן זיינען דורכגעפירט געווארן ביי דער דערעפענונג־זיצונג, באַערונגען פאַר די קהילות און קדושים אומגעבראַכטע דורך די נאַציס. דערמיט איז באַטאָנט געווארן אונדזער גייסטיקער קשר מיט יענע אָמאָליקע קהילות, יידישע פעסטונגען פאַר אונדזער המשך.

אויפן 2טן קאָנגרעס איז בריוט אַרומגערעדט געוואָרן די פראָגע פון קאָאָרדינירן די דע־מאָלט בייִדע עקסיסטירנדיקע וועדי־החינוך, פון דער שטאָט און פֿאַר דער פּראָווינץ. דערמיט איז רייִף געוואָרן דער געדאַנק און ס׳איז צוגעגרייט געוואָרן דער באַדן צונויפצוגיסן דעם „וועד החינוך הראשי״ מיטן „וועד החינוך״ אין איין־אייִנציקע צענטראַלע אַרגאַניזאַציע פֿאַר אונדזער חינוך־וועזן.

בייִם 2טן קאָנגרעס, אין יאָר 1955, האָט די אַרגאַניזאַציע ערשט געהאַלטן אין דער ערשטער פּאָזע פון איר גרינדונג. די אַרבעט האָט ערשט געהאַלטן בייִ איר סאָמע אָנהייב. שמואל ראבי־נאָוויטש, דער פּרעזידענט פון דער קהילה און פון וועד־הקהילות, האָט עס אין זייִן רעדע קלאָר פֿאַרמולירט:

„מיר האָבן בייִז איצט נישט אָנגעוויזן אויף גרויסע אויפּטוען, אָבער מיר שטרעבן צו זיי. שוין איצט איז דער וועד־הקהילות, פֿאַר די צוויי יאָר פון זייִן עקסיסטענץ, געוואָרן אַ פערמאַ־נענטער אַדרעס פֿאַר אַלע אונדזערע קהילות און פונקטן פון דער אַרגענטינער פּראָווינץ — צי זיי זיינען יאָ אַדער נישט אָנגעשלאָסן אין אונדזער צענטראַלע. און דאָס אַליין באַדייט שוין אַ סך. די ישובים פון דער פּראָווינץ פילן זיך עלנט און פֿאַרגעסן. אין אונדזער ישוב איז נישטאָ די אַרגאַניזאַציע, וואָס זאָל זיך פֿאַרנעמען מיט זייערע טאָג־טעגלעכע זאָרגן און נויטן. מיר האָבן באַזויזן צו לייגן דעם יסוד פֿאַר אַזאַ אַרגאַניזאַציע״.

אין זייִן רעפֿעראַט וואָס דער דעמאָלטיקער פּרעזידענט פון דער קהילה און פון וועד־הקהי־לות, ה׳ אליעזר גוטקין, האָט געהאַלטן אויפן 4טן קאָנגרעס אויף דער טעמע: „אַרגאַניזאַציע און פונקציע פון וועד־הקהילות״, האָט ער פעסטגעשטעלט אַז דער וועד־הקהילות איז געוואָרן אַ וויכטיקער יש אין דעם אַרגאַניזאַציאָנעלן לעבן פון אונדזער ישוב. די עקסיסטענץ זיינע דאַרף מען נישט באַערטיקן מיט קאָמפּליצירטע טעאָריעס, נאָר זי ווערט באַערטיקט פון זיך זעלבסט דורך קאָנקרעטע, טאָג־טעגלעכע מעשים.

„ווען דער וועד־הקהילות זאָל מער נישט האָבן אָנצוווייזן ווי אויף זייִן פּערמאָנענטער זאָרג און סיסטעמאָטישער אַרבעט אויפן שטח פון יידישן חינוך, וואָלט דאָס אַליין שוין גענוג געווען צו באַערטיקן ויין עקסיסטענץ. בפרט נאָך, ווען די פונקציע אונדזערע איז אַ פֿאַרצוויגטע און נעמט אַרום די וויכטיקסטע געביטן פון אונדזער לעבן. דער אויספֿירלעכער און אָנאָליטישער באַריכט פון ה׳ פיינגערש האָט אייך געגעבן אַ גאַנץ בילד פון די דאָזיקע אָנשטרענגונגען פֿאַר דעם אויפהאָלט און חיזוק פון דעם יידישן לעבן אין די פּראָווינץ־ישובים.

„ס׳איז היינט נישט מעגלעך צו רעדן וועגן אונדזער ישוב און זיינע אַרגאַניזאַציעס, נישט צו דערמאָנען אויפן ערשטן אָרט דעם פֿאַרבאַנד פון די אַרגענטינער קהילות.

אין אײַר אָנטוויקלונג איז אונדזער אַרגאַניזאַציע געגאַנגען אויף אַ נאָרמאַלן וועג. ס׳איז בפֿירוש גוט וואָס דער וועד־הקהילות האָט אָנגעפֿאַנגען זיין פונקציע נישט מיט טעאָריעס נאָר מיט מעשׂים, איבערלאָזנדיק די אַרגאַניזאַציאָנעלע סטרוקטור אויף שפּעטער. איצט, נאָכן האָבן געליִיגט אַ סאָליד יסוד, איז די צייט צו בויען דעם אַרגאַניזאַציאָנעלן בנין אין אַלע זיינע דע־טאַלן. די אַרבעט, די פּראַקטיק אַליין, האָט אונדז געלערנט ווי אזוי דער בנין דאַרף זיין״.

אינזש. נחמן ראַזיכאָווסקי, געוועזענער־סעקרעטאַר פון דער קהילה און פון וועד־הקהילות, ווייזט אַן אין זיין באַריכט אויפן 3טן קאָנגרעס פון די קהילות אין יאָר 1957, אויף אַ וויכטיקן פּרינציפּ וואָס ווערט אָפּגעהיט בייִ דער אָנפֿירונג פון וועד־הקהילות. ראַזיכאָווסקי זאָגט:

„אייִנער פון די הויפּט־פּרינציפּן, וואָס מיר האָבן זיך באָמיט אָפּצוהיטן אין אונדזער אַר־בעט, איז האַלטן דעם וועד־הקהילות ווייט פון וועלכער ס׳איז פּאַרטייישער באַפֿאַרבונג. נישט געקוקט וואָס איך אַליין און די חברים מיינע פון פּרעזידיום זיינען אָנגעהערט פון ציוניסטישע פּאַרטייִען, האָבן מיר אָבער פֿאַרשטאָנען אַז דער וועד־הקהילות דאַרף געהאַלטן ווערן ווייט פון יעטוועדער פּאַרטיי־אידעאָלאָגיע. דאָס איז אַ פּרינציפּ, וואָס דאַרף אויך אָפּגעהיט ווערן אין יע־דער קהילה, מעג זי זיין די קלענסטע, און אוודאי איז דאָס צענפּאָכיק נאָך וויכטיקער, לגבי דעם

פֿאַרבאַנד פון קהילות. במשך די דרייסיק חדשים אַקטואַציע איז אונדז אויסגעקומען בייצושטיין אַ סך ניסיונות, אָבער מיר זיינען פון זיי אַרויס בשלום.

„היינט צו טאָג — פרייט מיך צו באַטאָנען — געפינט זיך דער וועד־הקהילות אויף דעם ברייטן שליאָך פון כלל־יידישע זאַרגן, פילבאַר פאַר יעדער איניציאַטיוו, וואָס קען מיט עפּעס בייטראָגן אויסצובעסערן דעם מצב פון אונדזערע קהילות — פאַר דעם גאַנצן יידישן לעבן, אין אַלע זיינע מאַניפעסטאַציעס".

אין זיין דערעפענונג־וואָרט ביים 5טן קאָנגרעס, צו דעם הונדערט־יאָריקן יובילייי פון ישוב, ווייזט אָן ד"ר טוביה קאַמענשיין, פּרעזידענט פון וועד־הקהילות, אויף איניקע עיקר־פּראָבלעמען פון אונדזערע ישובים. ד"ר קאַמענשיין האָט צווישן אַנדערן געזאָגט:

„אונדזערע לאָטיין־אַמעריקאַנער יידישע ישובים פעלט נאָך אַלטע טראַדיציע און קולטור־רעלע אומאָפּהענגיקייט. מיר זיינען נאָך פּראַיניקט מיט אונדזער שטאָם. מיר לעבן נאָך מיט אַ סך זיכרונות און חלומות, וועלכע פילן אויס אַ גרויסן טייל פון אונדזער לעבן, און גיבן צו אונדזערע ישובים אַ גרויסע אינטימקייט און האַרציקייט.

„אָבער מיר גלייבן אָן עס איז געקומען דער מאָמענט ערנסט אַ טראַכט צו טאָן ביז ווען מיר וועלן קענען אויפהאַלטן אָט דעם מצב. מיר זיינען נאָך ישובים, וועמענס אָנפירונג געפינט זיך אין די הענט פונעם ערשטן דור און מיר דאַרפן ערנסט זיך באַטראַכטן וועגן דער קומענדיקער תקופה און זאַרגן פאַר די דורות, פאַר וועלכע אונדזערע זיכרונות קענען שוין נישט האָבן קיין גרויסע נשמהדיקע באַדייטונג. מיר טאָרן נישט פּראַגעסן אָן די עקאָנאָמישע, סאָציאַלע און פּאָליטישע באַדינגונגען, אין וועלכע עס לעבן די יידישע ישובים אין לאָטיין־אַמעריקע, זיינען גאָר אַנדערע ווי אין יענע אין וועלכע עס האָבן געלעבט די ישובים פון מיזרח־איראָפּע, וועמענס המשך מיר דאַרפן זיין.

„כמעט אין גאַנצן דרום־אַמעריקע זיינען מיר פאַרוואַנדלט געוואָרן אין שטאָטישע ישובים, דערמאָנען לענדער און שטעט איז כמעט דאָס זעלבע פון געאָגראַפישן שטאַנדפונקט. דערמאָנען טשילע איז פאַר אונדז דאָס זעלבע ווי סאַנטיאַגאָ, אַנרופן אורוגוויי איז פאַר אונדז דאָס זעלבע ווי מאָנטעוידעאָ, פּערו ווי לימאַ, אאַז"ו. דער גרעסטער טייל פון די מיזרח־איראָפּעישע יידן האָבן געלעבט אין קלייניע שטעטלעך, וועלכע זיינען געווען אָן אמתער גייסטיקער רעזערוו פאַר די גרעסערע קהילות.

„די עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון יענע קהילות זיינען געווען אין גאַנצן אַנדערע ווי די אונדזערע. אָט־די אין אַנדערע פאָקטאָרן שטעלן אָוועק אונדזערע ישובים פון לאָטיין־אַמעריקע אַפאַר שוועריקע פּראָבלעמען, וועלכע וועלן נאָך מער קאָמפּליצירט ווערן אין די קומענדיקע צען יאָר. דער אומקום פון דעם גרויסן גייסטיקן יידישן צענטער, פון וואַנען מיר האָבן באַקומען אונדזער השפּעה, דער אויפקום פון די נייע יידישע צענטערס און דער שטאָטלעכער יידישער ווידערגעבורט, האָבן געשאַפֿן נייע קוואַלן פון עקסיסטענץ און קיום פאַרן יידישן פאָלק".

די זאַרגן פון חינוך פון יונגן דור און די אויפגאַבע צו באַרייכערן אונדזער לעבן מיט טראַדיציאָנעלע ווערטן, פאַרנעמען אַ הויפּט־אָרט אין די אויפגאַבן פון וועד־הקהילות.

מיט אַ פאַרשטאַרקונג פון די פּרינציפּן פון דער קהילות־צענטראַלע, איז לעצטנס ערשט דורכגעפירט געוואָרן דער זעקסטער קאָנגרעס פון די קהילות, צו דער געלעגנהייט פון צענטן אַניווערסאַר פון וועד הקהילות. דער דאָזיקער כנוס האָט באַקומען אַ באַזונדערע חשיבות דורך דער באַטייליקונג אין אים פון אַזעלכע חשובע געסט, ווי ד"ר יעקב צור, פאַרזיצער פון אק־ציאָנס־קאָמיטעט און פון קרן קימת לישראל, און דער קולטור־גאַסט מרדכי שטריגלער.

ס'איז זיכער געווען אַ גוטע איניציאַטיוו, וואָס דער קאָנגרעס איז דורכגעפירט געוואָרן אין די טעג, ווען עס איז דערעפענט געוואָרן ביי דער בוענאָס־אײַרעסער קהילה דער „חודש פון יידישן בוך און ספר". דער־אָ מאָמענט האָט אַרויסגעבראַכט פּייערלעכקייט. סיי דאָס באַקענען זיך מיט דער אויסשטעלונג און סיי דאָס אויסהערן שטריגלערס באַלערנדיקן רעפעראַט —

4טער קאָנגרעס פון וער הקהילות מיטן אָנטייל פון ישראלס אויסערן מיניסטאָרן גאָלדע מאיר. א מאָמענט פון דער פייערלעכער דערעפענונג פון קאָנגרעס בעת גאָלדע מאיר האָלט איר באָגריסונגס־רעדע.

„מיטן ייִדישן ספר אין גאַנג איבער דורות" — איז געווען אַ מאַמענט פון נחת־רוח פאַר די דעלעגאַטן פון דער פראַווינץ.

אויפן סדר־היום פון קאָנגרעס האָבן, פארשטייט זיך, פארנומען אַ הויפט־אָרט די וויטאָלע פראַבלעמען פון די קהילות. עס איז אויך באַערט געוואָרן דער אַנדענק פון דעם לעגענדאַרישן ייִדישן דאָקטער פון דער קאָלאָניע, ד"ר נח ירחי ע"ה, צו זיין פופציקסטער יאָרצייט. דאָ איז אויך געהערט געוואָרן די אויטענטישע שטים פון דער פראַווינץ, דורך אירע דעלעגאַטן ביי דעם קאָנגרעס, וועלכע האָבן אַלזייטיק באַריכטעט וועגן דעם געראַנגל פאַרן אויפהאַלט פון ייִדישקייט אין זייערע ישובים.

***

פאַר די צען יאָר עקזיסטענץ זיינען געשטאַנען ביי דער אָנפירונג פון וועד־הקהילות מענטשן, וואָס האָבן אַרויסגעווויזן אַ טיפע פאַרשטענדעניש פאַר דער פונקציע פון אַזא אַרגאַניזאַציע, מיט אויפגאָבן צו פאַרשטאַרקן דאָס יידישע לעבן אין די פראַווינץ־ישובים.

יעדער פון זיי האָט פערזענלעך בייגעטראָגן אויף זיין אופן פאַר דער וויטערער אַנטוויקלונג פון דער צענטראַלער קהילות־אַרגאַניזאַציע.

צום לויב פון די קהילות דאַרף געזאָגט ווערן, אז אירע עסקנים זיינען שטענדיק געקומען אויף אונדזער רוף, דערמיט האָבן זיי אַרויסגעווויזן זייער פארשטענדעניש פאַר די קהילה־פראָב־לעמען און זייער גרייטקייט מיטצוארבעטן פאַר זייער לייזונג.

זוי אַ וויכטיקער באַשלוס פון 5טן קאָנגרעס, דאַרף דערמאָנט ווערן דאָס גוטהייסן די אַנ־שליסונג פון וועד־הקהילות אין דער ציוניסטישער וועלט־אַרגאַניזאַציע, אַלס מיטגליד מיט באַ־ראַטונג־רעכט. אין איינקלאַנג מיט דעם באַשלוס איז דער וועד־הקהילות געווען באַטייליקט מיט אַ דעלעגאַציע אין דעם 25סטן קאָנגרעס, וואָס איז פאַרגעקומען אין ירושלים.

די אויפגאָבע איז אויפצוהאַלטן, פארשטארקן דאָס ייִדישע לעבן אין דער אַרגענטינער פראָ־ווינץ דורך דער דערציונג פון יונגן דור, דורך ייִדישער קולטור־אַרבעט, דורך פארשטארקן דאָס ייִדישע טראַדיציאָנעלע לעבן. דאָס זיינען גענוואַלדיק שווערע אויפגאָבן, באַזונדער נאָך וועג מען נעמט אין אַכט דעם מאָגל אין נויטיקן מענטשן־מאַטעריאַל, מאָגל אין כלי־קודש, און איבער־הויפט די ריזיקע דיסטאַנץ וואָס טיילט אונדז אָפּ פון יענע וויטע ישובים אויף דרום אַדער אויף צפין פון דער רעפובליק. עס זיינען פאַראַן קהילות וועלכע ליגן אויף אַ דיסטאַנץ פון 2,500 קי־לאָמעטער פון דער הויפטשטאָט. אין אזעלכע באַדינגונגען שטעלט מיט זיך פאָר אַ פראָבלעם דאָס אָנהאַלטן אַ קאָנטאַקט מיט די צעווארפענע און וויטע קהילות.

אַ קאָנקרעטער מיטל אָנצוהאַלטן אַ קאָנטאַקט מיט די וויטע ישובים און וועקן דעם צוטרוי אין זייערע אייגענע כוחות, און ממילא פארקלענערן זייער עלנט, איז געווען דאָס שאָפן די רא־יאָן־קאָמיטעטן, אַדער פיליאַלן פון וועד־הקהילות אין פארשיידענע זאָגעס פון לאַנד. מיט די דאָזיקע פיליאַלן וועלן באַצוועקט ארויפצולייגן מער אָפטריות און איניציאַטיוו אויף די גרעסערע קהילות אין אינערן פון לאַנד, וווּ אַ מיטל צו קאָארדינירן די ארבעט, העלפן די קלענערע קהי־לות, און נישט דארפן זיין אפהענגיק אין זייערע הצטרכותן נאָר פון דער גרויסער און אַזוי וויי־טער בוענאָס־אייִרעס.

הייַנט צו טאָג האָבן מיר זעקס ראַיאָן־קאָמיטעטן, וועלכע זיינען:

1. ראָזאַריאָ, וואָס נעמט אָרום די פראָווינצן סאַנטאַ־פע און קאָרדאָבאַ — צוזאַמען 13 פונקטן.
2. טוקומאָן, וואָס נעמט אָרום די צפון־פראָווינצן: טוקומאָן, סאַנטיאַגאָ־דעל־עסטעראָ, סאַלטאַ, לאָ־ריאָכאַ, קאַטאַמאַרקאַ און כוכוי — צוזאַמען 8 ישובים.
3. רעסיסטענסיאָ, נעמט אָרום טשאַקאָ, קאָריענטעס, פאָרמאָסאַ און מיסיאָנעס — צוזאַ־מען 8 ישובים.

4. מענדאסא — נעמט ארום די פראווינצן מענדאסא, סאן־כואן און סאן־לוים — צוזאמען 4 ישובים.

5. באהיא־בלאנקא. דאס איז דער גרעסטער פון די ראיאן־קאמיטעטן. ער איז כולל די דרומדיקע קהילות, פון דער פראווינץ בוענאס־איירעס, לאָ־פאמפא, ריא־נעגראָ, נעוקען און טשובעט — צוזאמען 38 ישובים.

6. קאנסעפסיאן־דעל־אורוגוויי. ער נעמט ארום די ישובים פון ענטרע־ריאס — סך־הכל 28 פונקטן.

די ראיאן־קאמיטעטן האבן א ברייט פעלד פון פאזיטיווער און קאנסטרוקטיווער ארבעט. פארשטייט זיך, אז נישט אלע זיינען טעטיק אין דער זעלביקער מאס, אזוי ווי מיר וואלטן גע־וואלט. זיי זיינען אבער דאך וויכטיקע ארגאניזאציאנעלע אינסטרומענטן און זיי פארגרינגערן אין א גרויסער מאס אונדזער אויפגאבע.

ביי די ראיאן־קאמיטעטן קומען פאר לכל־הפחות איין מאל אין יאר ראיאן־צוזאמענפארן, וואס ווערן באזוכט פון דער גרעסטער צאל ישובים פונעם ראיאן. די דאזיקע צוזאמענפארן האבן אן אומגעהויער וויכטיקן דערציערישן באטייט און זיי זיינען קודם־כל א גרויסער סטימול צו וועקן צוטרוי אין די אייגענע כוחות. דאס איז א געלעגנהייט פאר די גרעסערע קהילות צו וועקן זייער געפיל פון אחריות און סאלידאריטעט מיט די קליינע ישובים.

די טעמעס וואס ווערן באהאנדלט ביי די צוזאמענפארן זיינען די אייביקע פראבלעמען אונד־זערע, ווי חינוך, יוגנט, קולטור־ארבעט, באציונגען צווישן די קהילות, ארגאניזאציאנעלע ענינים אדער ספעציעלע פראגן. עס קומען צו די ראיאן־צוזאמענפארן א פארשטייער פון צענטראלן וועד־הקהילות, שטענדיק אבער באטייליקט זיך אין זיי דער רייזנדיקער אינסטרוקטאר, וועלכער העלפט פערזענלעך צוגרייטן די צוזאמענפארן.

נישט שטענדיק איז מעגלעך אנצוווייזן וועלכע עס זיינען די קאנקרעטע דערגרייכונגען פון אזעלכע כינוסים. די באגעגעניש בלויז פון צענדלינגער דעלעגאטן פון קהילות, וועלכע באַ־האנדלען מיטן פולן ערנסט פראבלעמען פון זייער קהילה־לעבן, איז שוין פאר זיך א דערגרייי־כונג און אן אויפטו. די וויכטיקסטע דערגרייכונג באשטייט אין דעם: נישט צו זיצן מיט פאר־לייגטע הענט און ארויסקוקן אז די גאנצע הילף זאל קומען פון בוענאס־איירעס, נאר אליין טאן, האבן אייגענע איניציאטיוון. די באטייליקטע עסקנים אין די צוזאמענפארן פארן צוריק א היים אין זייערע ישובים דערמוטיקט און געשטארקט.

עס וואלט געווען אן אומרעכט פון אונדזער זייט נישט אנצווויזן אז דער ראיאן־קאמיטעט פון ענטרע־ריאס איז דער סאמע טעטיקסטער און צום בעסט־ארגאניזירטער. אבער אויך די אנדערע ראיאן־קאמיטעטן ארבעטן זיי מיט מיט דער צענטראלע און פירן אויס וויכטיקע פונק־ציעס וועגן נאר דאס איז נייטיק.

אין די ראמען פון די ראיאן־קאמיטעטן באנוצן מיר זיך אויך מיטן סיסטעם פון קהילה־צענטערס. דאס מיינט, אז די גרעסטע אין צאל און בעסערע ארגאניזירטע קהילות, זאלן נעמען אויף זיך די אחריות דירעקט צו זארגן פאר די קליינע ישובים אין זייער אומגעגנט. ס׳איז פאר זיי א פליכט צו באזארגן זיי מיט א רעדנער פאר א קולטור־אקט, העלפן ארגאניזירן ביי זיי א שולע, כאטש איין מאל אין דער וואך, און בכלל העלפן צו דערהייבן זייער גייסטיק לעבן און לאזן פילן יענע אינצלנע י־דישע מישפחות, אז זיי זיינען נישט אין גאנצן פארגעסן פון דעם יידישן כלל. אזא מין אקטיוויטעט איז פראקטישע יידישע סאלידאריטעט און שטעלט אין א גייסטיקן קאנטאקט צווישן די קהילות.

א פראקטיש און ווירקזאם מיטל אויפצוהאלטן א פערזענלעכן קאנטאקט מיט די צעווארי־פענע קהילות, איז דער רייזנדיקער אינסטרוקטאר אונדזערער. ער איז דער וואס פארט פערמא־נענט איבער די קהילות און גרייכט אפילו צו די וויסטסטע ישובים. אומעטום קומט ער אין קאנ־

סאָקט מיט די לאָקאַלע עסקנים. האַלט אָפּ מיט זיי באַראַטונגען. נעמט אויף זייערע פּראָבלעמען אין זאָרגן און ברענגט זיי צו דער צענטראַלע.

נעמענדיק אין אַכט אַז דער רייזנדער דאַרף באַזוכן יעדן פון די ישובים כאָטש איין מאָל אין יאָר און פאַרבלייבן עטלעכע טעג, קען ער ביים בעסטן ווילן איינער אַליין נישט באַארבעטן די גאַנצע פּראָווינץ. מיר נויטיקן זיך אין צוויי אַדער דריי אזעלכע אינסטרוקטאָרן. אויב מיר האָבן זיי ביז איצט נישט, איז עס דערפאַר ווייל מיר האָבן נישט די פּאָסיקע קאַנדידאַטן פאַר זיי.

דער רייזנדיקער־אינסטרוקטאָר האָט פאַר זיך אַ ברייט פעלד פאַר דאַנקבאַרער אַרבעט. די הויפּט־פונקציע איז נישט אַזוי אין די גרעסערע קהילות, מיט אַן איינגעשטעלטן אַפּאַראַט, ווי דער עיקר אין די גאָר קליינע ישובים, וווּ זיי האָבן גאָר נישט און זיי לעבן אין אָפּגעלאָזנקייט און עלנט. דאָ איז זיין קומען און זיין אַרבעט בכלל זייער און זייער אַנגעלייגט.

געגראָל־סעקרעטאָר פון דער קהילה צבי פייגנגרש פירט אַן מיטן דערעפענונג־אָקט פון 4טן קהילות־קאָנגרעס, מיטן אַנטייל פון נאָלדע מאיר.

די באַזוכן פון דעם רייזנדיקן־אינסטרוקטאָר האָבן אַ געוואַלדיק וויכטיקן מאַראַלישן באַטייט. זיין אויפגאַבע באַשטייט אייגנטלעך אין אַנטדעקן די ווייט־פּאַרוואַרפענע יידישע שבטים אוּן זיי פאַרבינדן מיטן גרויסן יידישן ציבור. ער קומט נישט מאָכן קיין קאַמפּיין, נאָר אויסשליסלעך צו באַקענען זיך אויפן אָרט וווּ עס לעבט זיך יידן, באַהאַוונט ווערן מיט זייערע פּראָבלעמען אוּן אָריענטירן, העלפן זיי, אַדער צוזאַמען מיט זיי זוכן אַ פּאָסיקע לייזונג.

קאָנקרעט איז די אויפגאַבע פון דעם רייזנדיקן־אינסטרוקטאָר אָפּצוהאַלטן פּאַרזאַמלונגען מיט יונג אוּן אַלט, שמועסן מיט זיי ווען באַטייט פון דער קהילה אוּן פון וועד־הקהילות; זאַמלען סטאַטיסטישע דאַטן אוּן ציפערן; דערמאָנען זיי אין זייערע יידיש־נאַציאָנאַלע פליכטן; סטימולירן זייער קולטור־לעבן אוּן טאָן אַלץ וואָס איז נאָר מעגלעך אַרויסצובערענגען אַ ביסל אומרו אין דעם פאַרגליווערטן לאָקאַלן לעבן.

אַ הויפּט־וויכטיקע אויפגאַבע איז צו שטעלן זיך אין יעדן ישוב אין קאָנטאַקט מיט דער

יוגנט. פֿאַרשטאַרקן זייער צענטער און שאַפֿן אַזאַ אויב עס איז נישטאָ, און גאָר באַזונדערס — דערנענטערן זיי צו די פונקציעס פון דער קהילה. ס׳איז אונדזער שטרעבונג צו שאַפֿן ביי יעדער קהילה אַ יוגנט־אָפּטיילונג, ווי אַ מיטל זיי זאָלן זיך אויסלעבן אין דער ראָם פון דער קהילה און מיטאַרבעטן מיט איר.

ס׳איז די אויפגאַבע פונעם אינסטרוקטאָר צו וועריירן יוגנטלעכע פֿאַר דעם לערער־סעמינאַר אין מאַזעסוויל און צוריקצוגעבן עלטערן, אויב זיי אַליין מוזן דאָרט וויטער בלייבן — אַרויס־צושיקן זייערע קינדער אין גרעסערע יידישע צענטערס.

ווי ס׳איז צו זען, האָט פֿאַר זיך דער רייזנדיקער־אינסטרוקטאָר אַ ברייט פעלד פֿאַר אָקטי־ווישטע און איניציאַטיוו. זיינע באַזוכן האָלטן מיר פֿאַר אויסערסט וויכטיק.

— 3 —

וואָס שטעלן מיט זיך פֿאַר די 120 קהילות אין דער פראָווינץ? וועלכע איז די צאָל פון זייער מיטגלידערשאַפֿט, זייער פֿאַרנעם און מהות?

פֿאַרשטייט זיך אַז נישט אַלע קהילות האָבן דעם זעלביקן פנים, כאַראַקטער און גרויס. שוין דערמיט אַליין וואָס די קהילות זיינען אָנגעשלאָסן אין דעם פֿאַרבאַנד פון אַרגענטינער קהילות, פֿאַרקלענערט דאָס זייער געפיל פון עלנט. דורך אונדז זיינען זיי פֿאַרבונדן מיטן יידישן כלל.

פון די לערך 450 טויזנט יידן וואָס לעבן אין אַרגענטינע, איז אַ פערטל פון זיי, אָדער 30 פּראָצענט, געפינען זיך אין דער פּראָווינץ. דאָס גיט שוין אַ באַגריף וועגן דער אימפֿאָרטאַנץ וואָס דער פֿראָווינץ־ישוב שטעלט מיט זיך פֿאָר.

וואָס שייך די קהילות, קלאַסיפיצירן מיר זיי קודם־כל לויט דער צאָל פון זייערע מיטגלי־דער. די אמתע קהילות, וואָס פילן אויס די קהילה־פונקציעס און פֿאַרדינען אָנגעזעפון צו וועלן קהילה, זיינען אין אַ קליינער מינדערהייט.

די גרעסטע מערהייט בילדן די קהילות, וואָס האָבן אַ מיטגלידערשאַפֿט מיט וויניקער פון 50 מיטגלידער. זיי זיינען 65, דאָס מיינט, העכער אַ העלפט פון אַלע קהילות.

קהילות ביז 100 מיטגלידער האָבן מיר 25.

קהילות מיט אַ מיטגלידערשאַפֿט פון 100 ביז 300 — האָבן מיר 15.

קהילות פון 300 ביז 500 מיטגלידער — האָבן מיר 4.

קהילות פון 500 ביז 800 מיטגלידער — 6.

די העכסטע קאַטעגאָריע בילדן די קהילות וועמענס מיטגלידערשאַפֿט שטייגט אַריבער די 800. אַזעלכע קהילות האָבן מיר 7.

אין דער קאַטעגאָריע איז אויך אָנגעשלאָסן די קהילה פון בוענאָס־אייִרעס, וואָס האָט אַ מיטגלידערשאַפֿט פון לערך 50 טויזנט.

פון דער קלאַסיפיקאַציע איז צו זען, אַז די ערשטע צוויי קאַטעגאָריעס קהילות — אונטער 50 און ביז 100 מיטגלידער — זיינען צוזאַמען 90, אָדער 75 פּראָצענט פון אַלע אָנגעשלאָסענע קהילות.

און זאָגן דאָרף מען, אַז די דאָזיקע קליינע קהילות זיינען אונדזער הויפּט־זאָרג, ווייל זיי זיינען איבערגעלאָדן מיט פּראָבלעמען. ביים בעסטן ווילן זיינען זיי נישט ביכולת אַליין צו אַר־גאַניזירן זייער קהילה־לעבן און אויסטראָגן זייערע הצטרכותן. זיי נויטיקן זיך אין אונדזער ברו־דערלעכער מיטהילף און מיטאַרבעט.

די קליינע ישובים וויזן אַרויס די טענדענץ צו וועלן קלענער און איינגעשרומפּענער. ביס־לעכווייז לייזן זיי זיך אויף. די באַפעלקערונג קלייבט זיך אַריבער אין די נאָענטע, גרעסערע ישובים פון דער געגנט. פֿאַר אַלעם בלייבן זיי פֿאַרלאָזט פון דער יוגנט, וועלכע האָט דאָרט נישט קיין שום פערספּעקטיוו. פון יאָר צו יאָר וועלן זייער באַפעלקערונג קלענער. ס׳איז אַבער טראַ־גיש דער פּעריאָד פון צאָנקען פֿאַר די נאָך פֿאַרבליבענע מישפּחות.

די דעלעגאַטן צום 4טן קאָנגרעס פון וועד הקהילות.

גלייכצייטיק טרעפן מיר אויך אָן אויף אַ פּראָבלעם וועלן עס קומען אויף נייע קהילות. אזוי דערשיינונג האָבן מיר לעצטנס אין וויזשאָגוויי, פּראָווינץ פון ענטרע־ריאָס. וויזשאָגוויי האָט אַמאָל געהאַט געציילטע ייִדישע מישפחות נאָר, און איצט זיינען זיי אויסגעוואַקסן צו אַ ישוב פון הונדערט מישפחות. דער אויפקום פון דער נייער קהילה איז פאַרשטייט זיך אויפן חשבון פון די קליינע ישובים. די מישפחות וואָס האָבן פאַרלאָזט די קליינע פונקטן האָבן זיך באַלעבט אין וויזשאָגוויי. דאָס איז אין אַ געוויסן זין אַ פּאַרגיטיקונג, וועל דער פּאַרגאַנג וועט רעקאָמפּענסירט אויך מיט אויפגאַנג.

אָבּ, די קהילה פון וויזשאָגוויי וועייזט אַרויס אַ ווילן זיך אויפצובויען און אַרגאַניזירן דאָס ייִדישע לעבן. אין אַ קורצער צייט האָבן זיי זיך איינגעשאָפט אַ קהילה־הויז, האָבן אַ ייִדישע שולע און וועיזן אַרויס איניציאַטיוו און אומרו.

מיר האָבן זיך אָנגעשטויסן אויף דער אַלטער דערשיינונג פון רייסעריי, מחלוקות אין די קהילות, וואָס האָבן געדראָט צו צעריסן די ישובים. די מחלוקות זיינען נישט געווען אידעאָלאָגישע, לשם שמים, נאָר פערזענלעכע, צווישן יחידים. דאָס האָט אונדז פאַרשאָפט נישט וויניקיק זאָרג און עגמת־נפש. פאַרשטייט זיך, אַז מיר האָבן אָנגעוועגדעט אונדזער גאַנצן אייגפלוס צו באַזייטיקן די קריגעריי־ן און פאַרזיכערן דעם שלום, אָבער נישט שטענדיק איז דאָס אונדז גע־לונגען. דערביי האָבן מיר געמוזט זיין זייער גערוואָרנט נישט צו פאַווריזירן איינעם פון די צדדים. אין אזעלכע פאַלן האָבן מיר זיך אריינגעטירט אויף וויפל אונדזער אינטערוועניע קען העלפן צו שטאַרקן די פאָזיציע פון דער קהילה.

מען דאַרף אָבער זאָגן, אז בדרך־כלל איז די אַטמאָספער אין די ישובים אַ ריינע און מא־ראַליש אַ געזונטע. אפילו ווען ייִדן פירן מחלוקות — ווערן זיי געפירט מיט אַחריות. מען טרעט זעלטן אַריבער די גרענעץ אויף צו זוכן הילף מחוץ פון אונדזער סביבה. ס׳איז נישט פאַרצייכנט ביי אונדז קיין איין־אינציקער פאל פון אַ מסירה. נישטאָ אין אונדזערע קהילות קיין משומדים, וועלכע פלעגן אונדז אמאל פאַרשאָפן אזוי פיל צרות. אומקערנדיק זיך צו דער קהילה פון בוע־נאָס־אירעס, דאַרף מען זאָגן, אז זי בילדעט אַ קאָטעגאָריע פאר זיך. און ביי דער געלעגנהייט דאַרף באַטאָנט ווערן, אז נאָר אַ דאָנק דער בוענאָס־אירסעער קהילה עקסיסטירט דער וועד־הקהילות. פון דער קהילה איז אַרויסגעקומען די איניציאַטיוו צו שאַפן די פעדעראַציע פון די קהילות אין זי איז דער מאַראַלישער און אויך דער מאַטעריעלער אַנשפּאַר אין איר אַקטיוויטעט אין עקזיסטענץ.

אַ חוץ די 120 אָנגעשלאָסענע קהילות, זיינען צעוואָרפן איבער דעם ריזיקן שטח פון דער רעפּובליק אַ סך צענדלינגער און טאָקע הונדערטער פונקטן, ווו עס לעבן איינצלנע אָדער צו עטלעכע ייִדישע מישפחות. דאָס זיינען די סאָמע איינאָמסטע «אַרענדאַרן» אונדזערע. זיי לעבן אָפּגעריסן פון ייִדן און ייִדישקייט און זיי ווערן פאַרגרעבט, פאַרטעמפּט, מישן זיך אויס אין פאַרשווינדן גייסטיק און פיזיש.

עס זיינען פאַראַן צענדלינגער פאַלן פון אזעלכע ייִדישע מישפחות וואָס וווינען איינע־אַליין אין אַ שטעטל צווישן הונדערטער מישפחות נישט־ייִדן. די דאָזיקע איינצלנע, איינזאָמע ייִדישע מישפחות האָבן זיך גאָר נישט צו באַקלאָגן אויף דער באַציונג מצד די אַרגענטינער שכנים. מען וווייזט זיי אַרויס רעספּעקט און מען וויל זיי זען וויי אייגענע אויף אַלע אונטערנעמונגען און אק־ציעס — זיי און זייערע באַהנטע קינדער...

ווער קען זיך פאַרשטעלן, ווי שטאַרק עס איז דער צער פון יענע מישפחות און ווי שטאַרק עס איז זייער געפיל פון איינזאָמקייט. אויף אַ סך קילאָמעטערס וויייט אַרום איז נישט בנימצא נאָך אַ ייִד, מיט וועמען צו קענען אויסרעדן אַ וואָרט, אַ שמועס טאָן היימישלעך, ייִדישלעך — מיט אַ קרעכץ, מיט אַ וווּנק, אַזוי ווי נאָר ייִדן קענען שמועסן און זיך פאַרשטיין, אַ שטענדיקע דער־דרינדיקע איינזאָמקייט און לויערנדיקע סכנות לויערן דאַרט אויף יענע עלנטע ייִדישע היימען.

מיר איז באַקאַנט אַזאַ פאַראיינזאָמטע ייִדישע מישפּחה, וואָס לעבט אין שטעטל עטלעכע

די דעלעגאַטן פון 15טן וועד הקהילות־קאָנגרעס לייגן אַ בלומען־קראַנץ ביים מאָנומענט פון סאַן מאַרטין.

צענדלינג קילאָמעטער פון בוענאָס־איירעס. ווען דער פאָטער פון דער מישפּחה קומט אין שטאָט אַריין, ברענגט ער מיט זיך אַ הונגער נאָך ייִדן. קומט ער צו אונדז אין ביורא אַריין און זאָגט: — איך בין אַ גאָנצע ייִדישע קהילה...

לויט זיין אומרו וואָס ער ברענגט מיט זיך, איז דאָס קיין האָר נישט איבערגעטריבן. דער איינציקער ייִד פּירט דאָרט אויס אין זיין ישוב די פונקציע פון אַ קהילה. אין דעם באָשטייט די אייגנאַרטיקייט פון דער ייִדישער עדה. יעדער איינצלנער ייִד איז בבחינת אַ גאָנץ פאָלק, אין מיניאָטור. יעדער ייִד טראָגט אויף זיך די פליכטן פון אַ גאָנצער עדה. ווען נישט דער־אַ באַ־וווסטזיין און די־אַ שליחות פון דעם יידישן יחיד, וואָלטן מיר אפשר פאַרפאַלן געוואָרן אויף דעם לאַנגן וואַנדער־וועג פון אונדזער געשיכטע. דאָ שטייען מיר זיכער פנים־אל־פנים מיט איינעם פון די סודות פון אונדזער קיום.

וואָס קען מען טאָן פאַר די דאָזיקע ייִדן? דאָס ווירקזאַמסטע וואָלט געווען זיי צו סטימולירן זיי זאָלן אַריבער אין גרעסערע ייִדישע צענטערס. לאָזט זיך אָבער דאָס נישט אַזוי גרינג פאַרווירקלעכן, ווייל זייער זיצן דאָרט איז פאַרבונדן מיט עקאָנאָמישע פאַזיציעס.

מיר וואָלטן זיך צופרידנגעשטעלט ווען מען זאָל לכל־הפחות קענען אַרויסראָטעווען זייערע קינדער פון דער סכנה פון אומקום וואָס לויערט אויף זיי. מיר קומען טאָקע צו די דאָזיקע ייִדן מיט דער לאָזונג: גיט אונדז אייערע קינדער!

דער וועד־הקהילות האָט אויך טיילוויַיז מצליח געווען אַריינצוציען די ספרדישע ברידער אין אַ געמיינזאַמער מיטאַרבעט און שותפות. פון דעם ערשטן מאָמענט אָן האָבן מיר געזוכט אַ קאָנטאַקט מיט די ספרדישע קהילות, און ס׳איז אונדז געלונגען צו שאַפן אַ דערנענטערונג מיט זיי, אַזוי אין בוענאָס־איירעס ווי אין דער פּראָווינץ. די געלונגענע פרוון גיבן אונדז אַ גרונט צו האָפן אַז מיט דער צייט וועלן אונדזערע ספרדישע ברידער וואָס דערגרייכן דאָ צו אַ ציפער פון לערך 60 טויזנט נפשות, פאַרנעמען אַ גלייכבאַרעכטיקט אָרט אין דעם וועד־הקהילות.

מיר האָבן געפונען פאַר אונדזער פליכט גאָר באַזונדערס צו פאַרבעטן די ספרדישע געמיינדעס צו די קאָנגרעסן פון די קהילות. די באַטייליקונג זייערע איז גאָר שטאַרק געווען ניכר אויפן פערטן קאָנגרעס (אין יאָר 1959), וווּ עס זיינען געווען פאַרטרעטן דורך זייערע דעלעגאַטן די גרעסטע ספרדישע קהילות פון דער הויפטשטאָט און אויך אַ צאָל פון דער פּראָווינץ. אייניע פון די סעסיעס פון קאָנגרעס איז געווען אָפּגעגעבן די ספרדישע קהילות און זייערע פראָבלעמען.

ווי אַ קאָנצעסיע פאַר די ספרדישע ברידער אונדזערע, זיי זאָלן זיך נישט פילן געטראָפן, ווי עס פאַסירט מיט זיי, ווען מען רעדט ייִדיש אין זייער אָנווועזנהייט, האָבן מיר אויף דעם קאָנגרעס איינגעפירט, אַז די רעדעס געהאַלטן אין ייִדיש זאָלן גלייך אויפן אָרט איבערגעזעצט ווערן אויף שפּאַניש, דורך דעם סיסטעם פון פריוואַטע אוריקולארעס, ווי עס פירט זיך אויף די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנגרעסן.

לאָמיר דאָ דערמאָנען, אַז דאָ אין בוענאָס־איירעס האָבן מיר צווישן די אָנגעשלאָסענע איינע פון די חשובסטע ספרדישע קהילות — די „אָסאָסיאַסיאָן קאָמונידאַד איזראַעליטאַ דע בוענאָס־איירעס", אויף דער גאָס קאָמאַרגא, וואָס ציילט 2.700 משפחות. זיי שאַצן אָפּ די וויכטיקע ראָל פון ועד הקהילות און קומען נאָך פינקטלעך מיט זייערע התחייבותן. הלוואי וואָלטן אונדזערע גרויסע קהילות אַרויסגעווויזן אַזאַ פאַרשטענדעניש און דיסציפּלין בנוגע די עלעמענטאַרע אָר־גאַניזאַציאָנעלע פליכטן.

אַ ריי פון אונדזערע קהילות אין דער פּראָווינץ, באַזונדערס די פון צפון, ווי סאַלטאַ, קאַטאַמאַרקאַ, לאַ ריאָכאַ, אויך סאַן לוּיס, האָבן צווישן זייערע מיטגלידער אַ באַדייטיקע צאָל ספּרדים. דאָס זיינען די אַזוי־גערופענע „געמישטע חתונות". ס׳איז פאַראַן אַ האַרמאָנישע גאָנצקייט אין דעם אייגלעבן זיך פון די ביידע שבטים.

אין יענע צפון־פּראָווינצן זענען די ספרדים געווען די ערשטע צו באַזעצן זיך. איז דערייבער נאָטירלעך אַז זיי האָבן געגרינדעט קהילות, און די בית־עלמינס געפינען זיך אין זייערע הענט. אין די ישובים, ווו די אשכנזישע יידן האָבן שפּעטער געשאַפן אייגענע קהילות, זיינען זיי אָבער

געבליבן אָפהענגיק מיט דעם בית־עולם פון די ספרדים, ווייל נישט שטענדיק איז גרינג צו באַקומען ביי די פֿראָווינציעלע און מוניציפּאַלע באַהערדן אַ דערלויבעניש אויף אַ בית־עולם. דאָס אַבער איז נישט קיין סיבה אַז עס זאָל צעשטערן דעם שלום־בית צווישן די ספרדים און אשכנזים.

— 4 —

אַרגאַניזאַציאָנעל האָבן מיר זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו שטאַרקן די קהילה, אויסצוּבריטערן אירע פונקציעס און געבן איר וואָס מער פרעסטיזש. אין יעדן יידישן פונקט, ווו גרויס אַדער ווי קליין ער זאָל נישט זיין — מוז די קהילה זיין דער צענטראַלער פונקט פונעם ישוב, וויל ס׳איז נישטאָ קיין אַנדער לייזונג ווי בוינן דאָס יידישע לעבן דורך דער קהילה, אַ מאַדערנע יידישע קהילה, מיט דער אויפגאַבע צו שטאַרקן דאָס יידישע לעבן אויף די פֿלעצער און מיטן פּנים צו ישראל. אונדזער קהילה באַדאַרף דינען אַזוי דעם יחיד ווי דעם כלל און שטיין צו דינסט די אינטערעסן פון דער מדינה.

דערביבער האָבן מיר זיך געשטעלט פאַר אַ ציל צו פֿאַרוואַנדלען די איצטיקע חברה־קדישאס, פֿאַראיינען, צענטערס, אוניאָנען אַדער אַסאָציאַציעס — אין אמתע דעמאָקראַטישע קהילות, אויפן מוסטער פון אונדזער קהילה אין בוענאָס־איירעס. מיר וויסן אַז דאָס איז אַ שוועריע אויפגאַבע, אַ פּראָצעס, וואָס פֿאַדערט צייט, מי און אויסדויער. עס זיינען פֿאַראַן פֿאַלן, ווו עס איז נייטיק צו פירן אַ קאַמף פאַר דער עקזיסטענץ פון דער קהילה, ווייל די עלטערע עסקנים ווילן נישט אריפגעבן, רעזיגנירן פון זייערע פריוַרדיקע פאָזיציעס.

דאָס שאַפן די קהילה איז פֿאַרבונדן מיט אַנשטרענגונגען, מיט קאַמף, אַבער ס׳איז כדאי. דאָס יידישע לעבן קען פון אַזא איבערגאַנג צו דער קהילה אַ סך געווינען. ס׳איז שווער צו ווירקן אויף יונגע הי־געבוירענע יידן, זיי זאָלן קומען אַקטיוון אין דער חברה־קדישא, מען קען אַבער יאָ אויף זיי ווירקן און זיי פֿאַראינטערעסירן מיט די אויפגאַבן, וואָס עס האָט אַ דעמאָקראַטישע קהילה.

די סטאַטוטן פון דער בוענאָס־איירעסער קהילה מיט איר פֿאַרצווייגטער אַקטיוויטעט דינט אונדז ווי אַ מוסטער אין דער אויפגאַבע. די יורידישע אַסעסאָרן אונדזערע העלפן מיט די קהילות אין צוגרייטן די נייע סטאַטוטן. דאָס שאַפן אַבער די קהילה איז נישט קיין יורידישער, נאָר אַ געזעלשאַפטלעכער ענין, וואָס פאַדערט צייט און פֿאַרשטענדעניש.

מיר האָבן אַנצווייזן אויף אַ צאָל קאָנקרעטע דערגרייכונגען. אַ דאַנק אונדזער אינטערוועניע מיטהילף, איז באַוויזן געווארן צו טראַנספֿארמירן חברה קדישאס אין קהילות. דאָס איז דער פּאָל מיט סאַנטאַ־פע, מאַזעסוויל, באַסאַווילבאַסאָ, באַהיא־בלאַנקאַ און אַ צאָל קלענערע ישובים, וווּ מיר האָבן מיטגעהאָלפן און סטימולירט צו אַרגאַניזירן די קהילה. עס בלייבט נאָך אַבער נאָר אַ סך צו טאָן אויף אַט דעם שטח און מיר האַלטן ערשט אין סאַמע מיט אַדער ערשט ביים סאַמע אָנהייב פון דעם פּראָצעס.

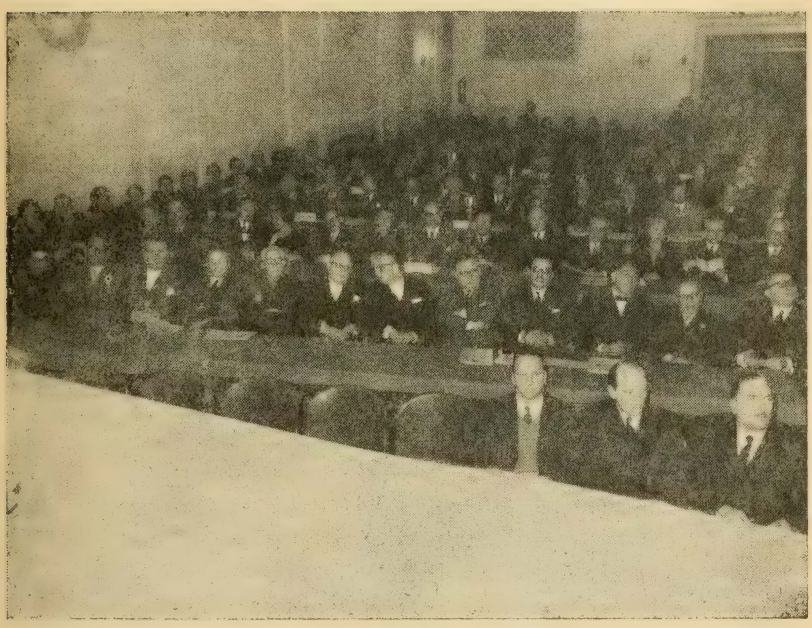
אין אונדזער שטרעבונג צו שטאַרקן מאָראַליש און אַרגאַניזאַציאָנעל די עקזיסטירנדיקע קהילות, האָבן מיר אויסגענוצט יעטוועדע געלעגנהייט צו פֿאַרגרעסערן זייער פרעסטיזש און באַטאָנען זייער געזעלשאַפטלעכע חשיבות.

אָזוי, למשל, אַריינטירן מיר די עסקנים: אַז די יידישע שול דאַרף זיך געפינען אונטער דער אויפזיכט און אפוטרופּסות פון דער קהילה. די עקזיסטענץ גופא פון דער שול דאַרף נישט זיין נאָר די זאָרג פון די עלטערן וואָס שיקן די קינדער אין אַריין. נאָר דאַרף זיין פון די ערשטע אויפגאָבן פון דער קהילה.

כדי אויסצומיידן שווערקייטן מיט די עקזיסטירנדיקע שול־פֿאַרוואַלטונגען, דאַרף דער איבערגאַנג געמאַכט ווערן בהדרגהדיק. לכל הפחות, מוז די קהילה זיין פֿאַרטראָטן אין דער אַנפירונג פון דער שול דורך אירע פֿאַרשטייער, ביז זי ווערט מיט דער צייט אינגאַנצן איבערגענומען

יוערן פון דער קהילה. אומעטום וווּ עס זיינען אַנטשטאַנען סכסוכים אויף דעם שטח. האָבן מיר געשטיצט די קהילה אין איר רעכט צו האָבן אונטער איר אויפזיכט דעם חינוך פונעם יונגן דור. דאָס איז אַ רעכט און אַ פליכט פון דער קהילה, באַוונדערס איצט, זוען דאָס אויסהאַלטן אַ שול פאַדערט מאַטעריעלע אַנשטרענגונגען.

מיר האָבן אויך אַריינטירט די קהילה צו העכערן דעם מיטגליד־אָפּצאָל. נישט פאַרלאָזן זיך און שטיצן דעם ביודזשעט פון דער קהילה אויף קבורה־געלטער. נאָר אויך אַ פערמאַנענטן חודשלעכן אָפּצאָל, וואָס זאָל זיין אין אינקלאַנג מיט איר אקטיוויטעט און די פליכטן וואָס זי

אויפן רעכטן פלייגל פון ועד הקהילות.

טראָגט פאַר דעם גאַנצן יידישן לעבן. דאָס העכערן דעם חודשלעכן מיטגליד־אָפּצאָל האָט אויך אַ דערציִעריש באַדייט. דאָס לערנט אויס, אַז די אַנגעהעריקייט צום יידישן ציבור קען מען נישט אָפּקומען מיט סענטן, נאָר איז באַרעכטיקט צו פאַדערן לכל הפחות אַ מינימאַלע אַנשטרענגונג.

אַ דאַנק אונדזערע אַנווייזונגען איז באַדייטיק געהעכערט געוואָרן דער מיטגליד־אָפּצאָל אין די נערסטע פון די קהילות.

מיר האָבן אויך סטימולירט און מיטגעהאָלפן די קהילות צו שטעלן מאַנומענטן אויף זייערע בית־עלמינס נאָך די זעקס מיליאָן קדושים אונדזערע פון דער היטלער־עפּאָכע. די קהילה איז די יואָס דאַרף אויפהאַלטן און אָפּהיטן אין דעם נאַציאַנאַלן זכרון דעם גרויסן חורבן פון אונדזער דור און עפּעס לערנען פון די טראַגישע געשעענישן. אַזעלכע מאַנומענטן זיינען געשטעלט גע־ווָארן דורך די גרעסערע און אויך קלענערע קהילות. און זיי פילן אויס דעם חלל פון אויסגעליי־דיקטער יידישקייט מיט טראַגישן יידישן אינהאַלט.

מיר האַלטן אויך, אַז די קהילה איז באַרעכטיקט אָנצוהאַלטן אַ קאָנטראָל אויף די זאַמלונגען וואָס ווערן דורכגעפירט אין דער פֿראָווינץ. עס טאָר נישט דורכגעפירט ווערן קיין שום קאַמפּיין אָדער זאַמלונג אין די פֿראָווינץ־ישובים, אָן דער גוטהייסונג און אויטאָריזירונג פֿון דער לאָקאַלער קהילה. דאָס גלייכן דאַרף די קהילה קאָנטראָלירן די פֿונקציעס פֿון די אַזוי־גערופענע סוב־קאָמיסיעטן פֿון די אינסטיטוציעס אין בוענאָס־אײַרעס. זיי דאַרפן זיך אונטערשרײַבן דער אויפזיכט פֿון דער לאָקאַלער קהילה. דאָס איז אין איינקלאַנג מיט אונדזער שטאַנדפּונקט אַז דער אײַנציקער אָדרעס פֿון יעדן ישוב איז נאָר די קהילה.

אין אונדזער באַגער צו שטאַרקן די קהילות, האָבן מיר געזוכט אַ פֿערזענלעכן קאָנטאַקט מיט די עסקנים פֿון דער פֿראָווינץ. אין אָפּטע צירקולאַר־בריוו האָבן מיר זיי געשריבן, אַז ווען זיי קומען קיין בוענאָס־אײַרעס זאָלן זיי זיך שטעלן אין פֿערזענלעכן קאָנטאַקט מיט אונדז. דורך

קאָנגרעס פֿון וועד הקהילות אין יאָר 1960.

אַזא דירעקטן שמועס באַוויזן מיר שטענדיק צו סטימולירן די עסקנים און דערלײַדיקן ענינים וואָס דורך קאָרעספּאָנדענץ קען מען דאָס נישט באַווייזן. מיר רופן אויך די עסקנים פֿון די פֿראָווינץ־קהילות זיי זאָלן קומען צו די עקזעקוטיוו־זיצונגען פֿון וועד־הקהילות און אפֿילו פֿון דער בוענאָס־אײַרעסער קהילה. דאָס באַטײַליקן זיך אין אָזא זיצונג, וווּ ער קען אויך קומען צום וואָרט און עקספּאָנירן עפּנטלעך די פּראָבלעמען פֿון זײַן ישוב, האָט אַ גרויסן אַלגעמיינעם וואָרט פֿאַר יענע וווינטע עסקנים, וואָס טראָגן דעם שווערן עול פֿון זייערע ישובים אין אַ סביבה פֿון אַפּאַטי און אַפּגעלאָזנקייט.

מיר זיינען איצט באַשעפטיקט מיט דער פּראָבלעם פֿון שאַפֿן אַ פֿאָנד צו הילף פֿאַר די

קליינע קהילות, וועלכע זיינען נישט אימשטאַנד ביי זייער בעסטן ווילן נאַכצוקומען די קהילהשע הצטרכותן פון זייערע קליינע ישובים, מיט אַ באַגרענעצטער באפעלקערונג וואָס דערגרייכט נישט צו די 50 משפחות. אַזאַ פאַנד וואָלט געווען אַ גרויסער סטימול פאַר די קליינע ישובים און וואָלט אויך פאַרגרינגערט פינאַנציעל דעם עול פון דער בוענאס־איירעסער קהילה, צו וועל־כער מען וועגדעט זיך נאָך מאַטעריעלער הילף פון דער גאַנצער רעפובליק. נעמענדיק אין אַכט־אַז עס איז פאַראַן אַן איינפאַרשטענדעניש דורכצופירן ביי אונדז אַ קאמפיין פאַר די לאַקאַלע הצטרכותן, וועט אויך אַזוי אַרום דער געפלאַנטער פאַנד באַקומען אַ תיקון.

— 5 —

אַ הויפט־זויכטיקע פונקציע שרייבן מיר צו דער יידישער שול אין דער הויפטשטאָט אוּן נאָך דאָפּלט וויכטיק איז זי אין דער פראָווינץ. דער מאַקסימום וואָס לאָזט זיך טאָן פאַר יענע וווייטע, פאַרוואָרפענע ישובים, איז עפענען אַ יידישע שול, זי פילט אויס דעם ליידיקן חלל אוּן שאַפט אַן אַטמאָספער פון יידישקייט. דורך די קינדער שטראָלט די שול אויס איר יידישקייט אויף אויף די דערוואַקסענע אוּן דריגט אַריין אין זייערע היימען.

דער חינוך, דאָס שולווען, וואָס ווערט אויפגעהאַלטן אין דער פראָווינץ דורך דעם אַרגא־ניזאַציאָנעלן אָפּאַראַט פון וועד־החינוך אוּן ווערט דורך אונדז סובסידירט, שטעלט פאַר מיט זיך אַ גרויסן אויפטו אוּן איז אַ גאַראַנטיע פאַרן המשך פון יידישקייט אין די פראָווינץ־שטעט.

וויפל חסרונות מען זאָל נישט אָנווייזן אויף די פראָווינץ־שולן, ווערט אָבער נאָך אַלץ נישט פאַר־מינערט זייער באַדייט אוּן דערגרייכונג. די ערגסטע שול איז נאָך אַלץ בעסער ווי אין גאַנצן אַן אַ שול. אוּן דער אמת איז, אַז די פראָווינץ־שול איז באמת נישט אַזוי שלעכט ווי מיר מיינען. אין די מערסטע פאַלן שטייט זי נישט אַפּ סיי פּעדאַגאָגיש אוּן סיי מיט איר ווירקונג פון די שולן אין דער הויפטשטאָט. אַן אויסנאַם זיינען, פאַרשטייט זיך, די יעניקע שולן מיט איין־אַיינציקן לערער. אָבער אויך די דאָזיקע שול, וואָס איז פון פּעדאַגאָגישן שטאַנדפונקט אַנארמאַל, האָט אָבער אַן אומגעהויערע באַדייטונג, ווי אַן אָאַזיס פון יידישקייט אין דעם מדבר פון אָפּגעלאָזנ־קייט אוּן פרעמדקייט.

דאָס זעלביקע לאָזט זיך אויך זאָגן בנוגע דעם באַזוך פון די קינדער. בשעת דאָ אין דער הויפטשטאָט דיסקוטירט מען נאָך אַלץ וויפל פּראָצענט פון יידישע קינדער אין שול־עלטער באַזוכן די שול — 25 אָדער 30 — גרייכט דער באַזוך אין דער פראָווינץ ביז 90 אוּן אָפילו צו די סאָמע הונדערט פּראָצענט.

עס איז כדאי צו דערמאָנען, אַז די קהילה פון ראָזאַריאָ היט אַפּ דעם פּרינציפּ פון נישט נעמען קיין שכר־לימוד ביי די עלטערן, אוּן די טירן פון דער שול שטייען אָפן פאַר יעדן קינד, אָפילו ווען דאָס איז פאַרבונדן פאַר דער קהילה מיט מאַטעריעלע אָנשטרענגונגען.

מען רעדט כסדר וועגן די גרויסע אויפגאָבן וואָס מ׳לייגט אַרויף אויף דער שול. צי מיינט דאָס נישט, אַז מען לייגט אַרויף צופיל לאָסט אויף דער יונגער פלייצע פון דעם לערער? דער יונגער לערער אָדער לערערין דאַרף דאָקן אַלע בלויזן, אויספילן דאָס פּעלן פון יידישן שטיי־גער, דאָס פּעלן פון רעליגיעז־טראַדיציאָנעלן לעבן — דאָס אַלץ דאַרף דער יונגער, אומדער־פאַרענער לערער אַיינער אַליין דאָקן, מתקן זיין.

מיר האָבן געהאָט אַ שטאַרקן מאָנגל אין לערער פאַר דער פראָווינץ. אין אַ צאָל ישובים האָבן נישט געקענט דערפּענט ווערן יידישע שולן נאָר דערפאַר, ווייל מיר האָבן נישט געהאָט די נייטיקע לערער פאַר זיי. די אָפּטע הילפס־רופן פון דער פראָווינץ „שיקט אונדז אַ לערער, וואָס זאָל ראָטעווען אונדזערע קינדער פון גייסטיקן אומקום״ — האָבן מיר ליידער נישט געי־קאָנט נאָכקומען. מיר האָבן די לערער נישט געהאָט. די לערער וואָס זיינען אַרויסגעקומען פון לערער־סעמינאַר ביי דער בוענאָס־איירעסער קהילה — זיינען אָדער פאַרבליבן אין שטאָט, אַ

טייל פון זיי זיינען עולה געווען, אדער האבן זיך בכלל נישט פארנומען מיט לערעריי און האבן ווייטער געלערנט.

דערפאר איז דאס שאפן דעם לערער־סעמינאר אין מאזעסוויל, געווען א געוואלדיק פאזיטיווער אויפטו אויף צו באזארגן די פראווינץ מיט לערער. אחוץ די גרויסע מאטעריעלע מיטלען, וואס זיינען אינוועסטירט געווארן אין דעם דאזיקן אינסטיטוט, וואס ווערט אינגאנצן אויסגעהאלטן דורך דער בוענאס־איירעסער קהילה, איז אויך דא ארויסגעלייגט געווארן א סך פיעטעט און ליבשאפט. און די דאזיקע פלאנץ גיט שוין ארויס אירע ערשטע פרוכט. דער ערשטער ארויס־לאז פון יונגע, הי־געבוירענע לערער איז מיט זייער גאנצער אומדערפארנקייט און קנאפער איינגעוואלצטקייט אין יידישקייט, דאך א ברכה פאר אונדזער שול־וועזן אין דער פראווינץ. מאזעסויל האט געלייזט דעם מאנגל אין לערערס פאר די פראווינץ־ישובים.

פרעזידענט פון דער דאיא, ד״ר יצחק גאלדענבערג, באגריסט דעם 6טן צוואמענפאר פון ועד הקהילות (1962)

ס׳איז נישט אונדזער אויפגאבע דא זיך אפצושטעלן אויספירלעך אויף דער אימפארטאנץ פון דעם מאזעסוויל־לער סעמינאר; דאס ווערט געטאן אין א באזונדער ארבעט. דא ווילן מיר נאר אנווייזן וואס דער סעמינאר באדייט דער עיקר פאר דער פראווינץ, ווי א רעטונג פאר די יוגנט־לעכע. די תלמידים פון סעמינאר רעקרוטירן זיך פון צענדליקער ישובים איבער דער ארגענטינער פראווינץ. די דאזיקע יוגנטלעכע ווערן ממש אפגעראטעוועט דורך דעם סעמינאר, וועלכער שטעלט מיט זיך פאר אן עיר־מקלט אויף אפראטעווען וויכטיקע טיילן פון אונדזער יוגנט, וואס וואלט פארלוירן געווארן פאר אונדזער לעבן.

א וויכטיקע געשעעניש און דערגרייכונג פאר דעם חינוך־וועזן אין דער פראווינץ, איז געווען דאס איבערנעמען מצד דעם ועד־הקהילות די שולן פון דעם „ועד־החינוך הראשי״ ביי דער

קאָנגרעסאַציע. דער דאָזיקער אָפמאַך איז ראַטיפיצירט געוואָרן דורך דעם דריטן קאָנגרעס פון די קהילות אין מערץ 1957. נאָך אַ קורצן איבערגאַנגס־פּעריאָד זיינען ענדלעך פאַראייניקט געוואָרן בייִדע־עדי־החינוך אין איין צענטראַלער אָרגאַניזאַציע פון דעם ועד החינוך. דערמיט זיינען אויסגעגליכן געוואָרן די פּראָווינץ־שולן מיט די שולן פון דער הויפּטשטאָט. דערמיט איז געהויבן געוואָרן דער פּעדאַגאָגישער ניוואָ פון די שולן.

אַ צוויי־טע וויכטיקע דערגרייכונג דאַרף דערמאָנט ווערן, וואָס דער ועד הקהילות האָט אַוועקגעשטעלט די סובסידיעס פאַר די פּראָווינץ־שולן אויף אַ ווירדיקער באָזע. אונדזער סובסידיע טראָגט נישט דעם כאַראַקטער פון סתם אַ הילף און אָוודאי נישט פון קיין נדבה, נאָר ווי אַ פליכט און טאָלידאריטעט מצד דעם שטאָטישן ישוב בכדי צו באַטיילקן זיך אין דערגן פאַר אונדזער המשך. די סובסידיע דערגרייכט הינט ביז 40 פּראָצענט פאַר יעדן קינד. דאָרט וווּ דער ישוב אי"ז אַ קליינער און אַן מיטלען, דעקן מיר ביז 40 פּראָצענט פון דעם שול־בודזשעט. אָנדערע פאָרמען פון סובסידיעס זיינען אויך פאָראַן, וווּ עס ווערט דערגאָנצט דעם לערערס געהאַלט.

די סובסידיעס פאַר די פּראָווינץ־שולן צוזאַמען מיט אויסהאַלטן דעם סעמינאַר אין מאַזעסוויל, באַטרעפט יערלעך די סומע פון פּינף הון אַ האַלבן מיליאָן פּעזאָס.

עס פונקציאָנירן בייִם היינטיקן טאָג אין דער פּראָווינץ 62 פאָלקס־שולן, 28 גני־ילדים, 9 מיטל־שולן און סעמינאַרן און 14 אָוונט־קורסן, צוזאַמען 113 שולן מיט 4.521 תלמידים, וואָס זוערן באַדינט פון 160 לערערס און פרעבליסטינס.

די לערערס פון די פּראָווינץ־שולן זיינען ביז 90 פּראָצענט הי־געבוירענע לערערס און זיי זיינען אַ פּראָדוקט פון אונדזער סביבה. ווי הי־געבוירענע, זיינען זיי פסיכאָלאָגיש און שפּראָכלעך גאַנץ צום היגן קינד און ממילא קען זייער דערציִערישע השפּעה זיין ווירקזאַמער.

דער ועד־הקהילות האָט באַזונדערע און ספּעציעלע פאָדערונגען פון דעם לערער. עס גייט נישט אין סתם פאָרגרעסערן די לאָסט וואָס מ'לייגט אויף אים אַרויף, נאָר זיי זיינען אַ פּועל־יוצא פון דער סביבה אין וועלכער עס קומט זיי אויס צו אַקטוירן. די פאָדערונגען זיינען געזעלשאַפט־לעכע. דער לערער פון אַ פּראָווינץ־ישוב קען זיך נישט דערלויבן צו באַגרענעצן זיין פונקציע נאָר צו די ד' אמות פון דער שול. ער מוז אויך געזעלשאַפטלעך זיין אַקטיוו, ווירקן, אַריִנטירן, זיין דער וועקער און מאָנער, און ווען עס איז נייטיק — אויך אַ מוכיח.

— 6 —

פאַר די צען יאָר עקזיסטענץ פון ועד הקהילות האָבן מיר אָנצוווייזן אויף אַ ריזיקן סכום פון אַרבעט, אָנשטרענגונגען אויף צו הייבן דעם קולטור־ניוואָ פון די ישובים. מ'קען אָנווייזן אויף הונדערטער קולטור־אַקטן און קאָנצערטן. מיר האָבן זיך געשטעלט פאַר אַ ציל דורכצוּפירן אין יעדן ישוב במשך דעם קולטור־זמן לכל הפחות צווי קולטור־אַקטן. גאָר באַזונדער האָבן מיר געמוען אין אָכט די קליינע ישובים. נישט נאָר האָבן מיר געהאָלפן אָרגאַניזירן די אַקטן, נאָר אויך געדעקט די הוצאות מיט וועלכע דאָס איז פאָרבונדן.

אין אונדזער זאָרג, אַז דאָס לעבעדיקע יידישע וואָרט זאָל דערגיין צו די וווייטע און דער עיקר קליינע ישובים, האָבן מיר סובסידירט פאָרשיידענע אָרטיסטן־טרופּעס, וואָס האָבן זיך אָרויסגעלאָזט איבער דער פּראָווינץ, מיט אַ בעסערן רעפּערטואָר פון טעאַטער־פּיעסן אַדער קליינקונסט־נומערן. די דאָזיקע סובסידיעס באַטרעפן פיל צענדליקער טויזנטער פּעזאָס. מיר האָבן דערפאָר די סאַטיספאַקציע, וואָס דאָס האָט דערמעגלעכט צענדליקער יידישע ישובים צו זען אמאָל אַ בעסערע פאָרשטעלונג.

מיר האָבן אויך געגעבן אַ געלעגנהייט דער פּראָווינץ צו זען גוטע ישראל־פילמען. צו דעם צוועק האָבן מיר איינגעקויפט אַ פּראָשעקטאָר און אָנגעשטעלט אַ מענטשן וואָס זאָל פאָרן מיט די פילמען איבער דער פּראָווינץ. די דאָזיקע פילמען, וואָס זיינען געווייזן געוואָרן אין העכער 40

ישובים, אינגאַנצן אומזיסט — האָבן פֿאַרשאַפֿט אַ נחת־רוח פֿיל טויזנטער ייִדן. אין די מערסטע פון די ישובים האָבן אויך נישט־ייִדן די בילמען. דאָס איז אַ מיטל צו וועקן סענטימענט און פֿריינטשאַפֿט פֿאַר מדינת־ישׂראל.

אַ נייע קולטור־דערשיינונג וואָס מיר האָבן אינגעפֿירט אין די גרעסערע קהילות, זיינען די ביכער־אויסשטעלונגען אויפֿן מוסטער פון דער קהילה פֿון בוענאָס־אירעס. וועלן אפֿילו נישט מיט דעם זעלביקן גלאַנץ און פֿאַרנעם, ברייגען די אויסשטעלונגען דאָך אַריין אַ קולטור־אויפֿ־לעבונג און וועקן אינטערעס פֿאַר דעם ייִדישן בוך.

ה״ב הראשי ד״ר יעקב פינק באַגריסט דעם 6טן צוזאַמענפֿאָר פון די קהילות אין 10טן אַניווערסאַר פון וועד הקהילות (יאָר 1962).

די אויסשטעלונגען ווערן דורכגעפֿירט יעדעס יאָר מיט אַ שטייגדיקן דערפֿאָלג, וואָס דריקט זיך אויס אין דער צאָל פֿאַרקויפֿטע ביכער. די ביכער־אויסשטעלונג ווערט אויך באַגלייט פון רעפֿעראַטן אויף ליטעראַרישע, געשיכטלעכע אָדער אַלגעמיינער קולטור־טעמעס. אַזעלכע אויס־שטעלונגען ווערן לעצטנס דורכגעפֿירט אין אַלע גרעסערע קהילות פון לאַנד און זייער אָפּקלאַנג שטייגט אַריבער די גרענעץ פון דער קהילה און ווערט אַן אַלגעמיינע קולטור־דערשיינונג.

מיר האָבן אויך אינגעפֿירט ווי אַ נייעס, בילדער־אויסשטעלונגען פון היגע ייִדישע מאָלער אין אַ צאָל גרעסערע קהילות. צווישן די בילדער־אויסשטעלונגען האָבן זיך אויסגעטיילט די בילדער פון ישׂראל־פֿייזאַזשן און טיפּן פון ישׂראל־שבטים, און זיינען באַוווּנדערט געוואָרן דורך טויזנטער באַזוכער. צווישן די קויפערס פון די בילדער זיינען אויך געווען קריסטלעכע גייסט־לעכע און אַרגענטינער מיליטער־לייט.

ס׳איז געווען אונדזער גרעסטע זאָרג, אַז דאָס ייִדישע לעבעדיקע וואָרט און ייִדיש־העברעיִשע געזאַנג זאָל גרייכן צו די ווייטסטע ישובים, ווי אָ סטימול און דערציונג פאַקטאָר אויפצוהאַלטן ייִדישן סענטימענט ביי גרויס און קליין. דערבייַ האָבן מיר געהאַט גרויסע שוועריקייטן צוליב דעם גרויסן מאַנגל אין דעם פאַסיקן מענטשן־עלעמענט.

אין אונדזער באַגער צו הייבן דעם קולטור־ניוואָ פון די פּראָווינץ־ישובים, האָבן מיר זיך געהאַלטן ביים פּרינציפּ אַז דאָס וואָס מיר גיבן דער פּראָווינץ, מוז זיין פון דער בעסטער קוואַליטעט. אויב מיר האָבן נישט די מעגלעכקייט דורכצופירן אָ סך קולטור־אַקטן אין די קהילות, מוז כאַטש די ווינציקע וואָס ווערן יאָ דורכגעפירט, זיין קוואַליטאַטיוו פון אָ הויכן ווערט.

מיר האָבן אויך אַרויסגעשיקט אָ באַדייטנדיקן סכום ביכער־מתנות, צו באַרייכערן די ביבליאָטעקן ביי די קהילות. די דאָזיקע ביכער־מתנות זיינען דערמעגלעכט געוואָרן אָ דאַנק דעם קולטור־דעפּאַרטאַמענט פון דער בוענאָס־אײַרעסער קהילה.

אָפּשאַצנדיק ווי אָ נייטיקע און פּאַזיטיווע אַקטיוויטעט פאַר די גרעסערע קהילות, האָבן מיר סטימולירט צו שאַפן וועכנטלעכע ראַדיאָ־אויפֿיציעס. אָזעלכע אויפֿיציעס — עס פונקציאָנירן איניקע — זיינען אָ גוטער אויפּקלערונגס־אינסטרומענט פאַר ייִדן און נישט־ייִדן איבער ייִדישע פּראָבלעמען און וועגן ישׂראל.

אָזעלכע אויפֿיציעס זיינען אויך גוט אַרײַנצוציען יוגנטלעכע און דערנענטערן זיי צו דער קהילה־אַקטיוויטעט. אומעטום ווו עס פונקציאָנירן אָזעלכע ראַדיאָ־אויפֿיציעס ווערן זיי דורך אונדז סובסידירט און מען באַזאָרגט זיי מיט מאַטעריאַלן. אין אַלע פאַלן פאַדערן מיר, אַז אָזעלכע אויפֿיציעס מוזן זיך געפינען אונטער דעם קאָנטראָל פון דער קהילה.

— 7 —

אָ גאָר שוווערע פּראָבלעם פאַר וועלכער מיר האָבן ביז איצט נישט געפונען קיין לייזונג, זיינען די געמישטע מישפחות. די דאָזיקע פּראָבלעם איז פאַראַן און איז לאַטענט אין יעדער איינער פון די קהילות, ווו מערער ווו ווינציקער.

ס׳איז כדאי צו באַטאָנען, אַז די פּראָבלעם פון געמישטע מישפחות דאַרף נישט אידענטיפיצירט ווערן מיט דער פּראָבלעם פון געמישטע חתונות. דאָס זיינען צוויי באַזונדערע ענינים. דאָס פאַרמיידן אָדער פאַרקלענערן די צאָל געמישטע חתונות, איז אָ פראָגע פון ייִדישער דערציונג. דאַרט ווו עס איז פאַראַן אָ יידישע שול און אין די היימען ווו מ׳היט אָפּ ייִדישקייט, ייִדישע טראַדיציעס, איז די געפאָר פון געמישטע חתונות אָ סך קלענער, ווו די עלעמענטן זיינען נישט בנמצא.

אונדז גייט אָבער דאָ אין די געמישטע מישפחות, וועלכע זיינען פאַראַן אין אַלע ישובים און וועלכע זיינען אָ פּועל־יוצא פון די געמישטע חתונות. עס זיינען פאַראַן ישובים, ווו די געמישטע חתונות דערגרייכן ביז צו אָ דריטל פון דער ייִדישער באַפעלקערונג, און אפשר נאָך מער. דער דאָזיקער מצב דאַרף אונדז באמת אַלאַרמירן.

די מערסטע פון די געמישטע מישפחות, ווו דער פאָטער איז אָ ייִד — ווייזן אַרויס אינטערעס און אָ ווילן צו זיין און בלייבן ייִדן. זיי שיקן די קינדער אין דער ייִדישער שול אַריין, צאָלן פאַרן פאַראיינקטן קאָמפּיין און קומען נאָך בכלל אַלע אָנדערע ייִדיש־נאַציאָנאַלע התחייבותן. איז די פראָגע: דאַרף מען זיי באַטראַכטן ווי ייִדן, אָדער נישט?

דאָס איז אָ פּראָבלעם פאַר וועלכער עס מוז געפונען ווערן אָ פּאַסיקע לייזונג, וואָס זאָל זיין אין הסכם מיט די אומשטענדן און מיט דער רעאַליטעט. די פראָגע איז: ווי אַזוי זאָלן מיר זיך באַציען צו זיי און צו זייערע קינדער? דאַרף מען זיי פאַררעכענען פאַר פולקאָמע ייִדן אָדער נישט? צי דאַרף מען זיי אַרײַננעמען אין דער קהילה ווי גלייכבאַרעכטיקטע און גאַנצע מיטגלידער?

מיר האָבן די דאָזיקע פראָבלעמען אויפגענומען און איר געווידמעט אייניקע זיצונגען, אין וועלכע עס האָבן זיך אייך באָטייליקט די רבנים פון דאָבינאָט. אונדזערע קאָנצעפטן גייען זיך אָבער פונאָנדער. די רבנים באַציען זיך אין די אַלע פאַלן שטרענג לויטן יידישן דין, און דער יידישער דין איז קאָטעגאָריש און אומבויגזאָם. אויב די פרוי איז אַ נישט־יידישע, דאַרפן די קינדער פון אַזאָ מישפּחה באָטראַכט ווערן ווי נישט־יידן, און עס דאַרפן פאַר זיי פאַרמאַכט ווערן די טירן פון דער קהילה.

דאָס איז אָבער אַ שוועריקייט פאַר די קהילות, באַזונדער דאָרט ווו די געמישטע מישפּחות בילדן אַ באַדייטנדיקן פראָצענט פון דער באָפעלקערונג. זיי קענען זיך נישט דערלויבן אַרויסצושטויסן די אַלע מישפּחות פון יידישן תחום. כסדר באָקומען מיר וועגנדונגען פון די קהילות, אָנפראָגן ווי זיי דאַרפן האַנדלען לגבי די געמישטע מישפּחות, די פראָבלייבט אָבער שטיין אויף איר אָרט אָן אַ לייזונג.

פיבליקום ביים 6טן וועד הקהילות־צוזאַמענפאָר אין יאָר 1962.

דער מצב פון רעליגיעזן לעבן אין די פראָווינץ־ישובים האָלט אינדז שטאַרק באַזאָרגט. דאָס איז נישט נאָר אַ פראָגע פון פרומער רעליגיעזער יידישקייט, נאָר פון יידישקייט בכלל. ביי דער פוסטקייט פון דעם יידישן לעבן דאָרט, אָן יידישן שטייגער, אָן שום טראַדיציע, אָן אַ שפּור פון שבת־יום־טובדיקייט אין דער היים, האָבן די נאָך פארבליבענע רעליגיעזע שפּורן אַ גרויסן דערציערישן באַדייט. עס טוט וויי צוזעענדיק, ווי די רעליגיעזע יידישקייט וואָס האָט אויפגעהאַלטן במשך לאַנגע דורות אונדזער קיום. ווערט ממש אָפּגעווישט אין דער פראָווינץ.

און די שוועריקייט פון דער לאַגע איז די, וואָס עס לאָזט זיך כמעט גאָרנישט טאָן מיט עפּעס אויסצובעסערן דעם מצב. מיר האָבן אַ שטאַרקן מאַנגל אין כלי־קודש. עס פעלן שוחטים

און מיהלים. אָבט קומען צו אונדז פון פּראָווינץ — ישובים מען זאָל זיי העלפן באָזאָרגן מיט אַ שוחט אדער מוהל. ביים בעסטן ווילן אָבער איז נישט מעגלעך נאָכצוקומען זייער בקשה. אַזאַ פּראָווינץ ווי ענטרע־ריאָס, וווּ ס׳איז פאַראַן אַ געדיכטע יידישע באָפעלקערונג, איז פאַרבליבן אָן אַ שוחט און אַ מוהל. אָזוי איז עס אויך אין אַנדערע פּראָווינצן.

אין דער גאַנצער פּראָווינץ איז נישטאָ קיין אייַן רב. עס פעלט דער רב סיי אָלץ רעליגיע־זער און סיי אָלץ גייסטיקער מנהיג, וואָס זאָל לערנען, אריענטירן און משפּיע זיין אויף יוגנט און ה׳ערוואַקסענע. האָבן אַ רב איז נישט נאָר אַ רעליגיעזע נויטוועניקייט, נאָר אַ נאַציאָנאַלער ענין. דאָס פעלן פון רבנים אין פּראָווינץ האָבן מיר געפרווט ממלא זיין דורך די פעריאָדישע באָזוכן פון הרב פינק, דער אָב בית־דין, אין פאַרשיידענע קהילות.

במשך די צען יאָר האָבן מיר עטלעכע מאָל געמאַכט וועגדונגען צו די גרעסערע פּראָווינץ־קהילות וועגן אָנשטעלן אַ רב. אויב זיי זיינען באמת גרייט אויפצונעמען אַ רב, וועלן מיר אים אַראָפּברענגען פון ישראל אָדער פון די פאַראיניקטע שטאַטן. די קהילות אָבער האָבן זיך נישט געאיילט צו באַשליסן וועגן דעם. ס׳איז געמאַלט, אַז די נויטוועניקייט אין האָבן אַ גייסטיקן מנהיג, איז מיט דער צייט אטראָפירט געוואָרן.

א געוויסע לייזונג וואָלט געווען אָנצושטעלן ביי יעדן פון די ראַיאָן־קאָמיטעטן אַ שוחט־מוהל און אויך אַ רב, וואָס זאָל באָדינען די ישובים פונעם ראַיאָן. דאָס וואָלט געווען אַ פּראַק־טישער אופן אויפצוהאַלטן די לעצטע שפּורן פון רעליגיעזער יידישקייט אין די וויטע פּראַ־ווינץ־קהילות.

ווי די זאַך זאָל נישט זיין, זיינען די פּראָווינץ־ישובים אויסגעלייזדיקט פון יעדן שפּור פון רעליגיעזן יידישקייט. מיר שיקן אַרויס מוהלים אין דער פּראָווינץ, אומעטום וווּ מ׳נייטיקט זיך אין זיי. אָפּטע באָזוכן מאַכט אונדזער מוהל אין די ישובים פון ענטרע־ריאָס און אין אַנ־דערע פּונקטן פון לאַנד. מיט אַ שוחט אָבער קען מען דאָס זעלביקע נישט באָווייזן. עס זיינען פאַראַן אין די פּראָווינץ־ישובים אַ צאָל מישפחות וועלכע עסן נישט קיין פלייש, ווייל עס איז ביי זיי קיין שוחט נישטאָ.

א צאָל קהילות באָאַרגט מען אויף ימים־נוראים מיט חזנים אָדער בעלי־תפילות. מיר העלפן אויך איינשאַפן די קליינע קהילות אַ ספר־תורה. דאָס בייט אָבער אויף אַ האָר נישט דעם שוועָרן מצב פון רעליגיעזער יידישקייט אין דער פּראָווינץ.

לעצטנס, מיט דער גרינדונג פון דער ישיבה, איז פאַראַן אַן אויסזיכט אַז עס זאָלן ביי אונדז אויסגעבילדעט ווערן רבנים אין כלי־קודש. דאָס איז ערשט אַן ענין אויף עטלעכע יאָר שפּע־טער. צווייטנס, וועלן די גראדוירטע רבנים נישט זיין אין אוא צאָל אַז זיי זאָלן קענען אָנקומען פאַר די פּראָווינץ־קהילות. נישט געקוקט דערויף וואָס אַ כלי־קודש איז געזיכערט מיט אַ בכבו־דיקער פּרנסה, זיינען אָבער אונדזערע יונגעלייט נישט געניגט צו ווידמען זיך דעם דאָזיקן גע־ציט, אפילו נישט די רעליגיעזע יוגנט.

— 9 —

די פּראָבלעם איינצוהאַלטן די יוגנט אין אונדזער תחום האָלט אונדז שטאַרק באָזאָרגט. עס פעלט דעם יונגן דור די באָזע פון יידישן חינוך און יידיש וויסן, און דאָס פאַרגרעסערט נאָך מער די סכנה.

די יוגנט־צענטערס אין די ישובים, וווּ אַזעלכע זיינען פאַראַן, נייטיקן זיך אין מדריכים. ליידער אָבער האָבן מיר אַ גרויסן מאַנגל אין מדריכים פאַר דער יוגנט. ס׳איז אפילו לעצטנס ביי אונדז אַרויפגעשווומען די איניציאַטיוו צו שאַפן אַ סעמינאַר פאַר אַזעלכע מדריכים. אָבער די איניציאַטיוו לאָזט זיך נישט אזוי גרינג פאַרווירקלעכן.

ס׳איז אָבער נייטיק פעסטצושטעלן, אז נישט געקוקט אויף די שוועָרע באַדינגונגען, ווערט דאָך געטאָן אַ פאַזיטיווע אַרבעט פאַר דער יוגנט צו אַריענטירן זי אויפן וועג וואָס פירט צו

יידישקייט. דער יוגנט־דעפארטאמענט פירט אָן אינטענסיווע טעטיקייט, וואָס מילדערט אַ ביסל די פארלוירנקייט פון דער יוגנט. די סעמינארן פאר יוגנט וואָס ווערן דורכגעפירט אין פארשיידענע געגנטן פון לאנד, האבן זיך ארויסגעוויזן פאר ווירקזאם.

צווישן זיינע קאנקרעטע אויפגאבן, דארף אונדזער רייזנדיקער ספעציעל זיך פאראינטערעסירן מיט דער יוגנט און ער דארף זיך באמיען צו שאפן א יוגנט־צענטער ביי יעדער קהילה און סטימולירן זיי דורך פארזאמלונגען, האבן מיט זיי שמועסן. און איז דער ישוב א קליינער, דארף ער סטימולירן די יוגנטלעכע זיי זאלן אריבערפארן אין גרעסערע צענטערס.

די דעלעגאציע פון וועד הקהילות צום ציוניסטישן קאנגרעס ביים נשיא יצחק בן־צבי. — פון רעכטס אויף לינקס: ד״ר פכח, גרמ״ז (ראזאריא), ד״ר קאמענשין, נשיא יצחק בן־צבי, דעם פרעזידענט מיליטערישער דעקאן קאלאנעל כרמ״ל, הרב פינק אין ד״ר דינער.

לעצטנס טרעפט מען אָן אין דער פראָווינץ אויף ישובים, וווּ עס זיינען טעטיק יונגע עסקנים אין די קהילות. דאָס זיינען הי־געבוירענע יונגעלייט, וועלכע וויזן אַרויס גרויס אינטערעס און פארשטענדעניש מיטצובאטייליקן זיך אין טראָגן די זאָרגן פאר דעם יידישן קהילה־לעבן. די דאָזיקע יונגע עסקנים צוואַמען מיט עסקנים פון עלטערן דור, איז פאר זיי די קהילה א גלענצנדיקע געזעלשאפטלעכע שול, וווּ זיי טרעפן זיך אָן אויף פארשיידנארטיקע יידישע פראָבלעמען. דאָס זיינען אבער נאָר געציילטע דערשיינונגען.

די זיצונגען פון עקזעקוטיוו פון וועד־הקהילות זיינען עפנטלעכע. זיי קומען פאר לכל הפחות איין מאָל אין חודש. דאָ ווערן דעבאטירט מיט דער פולער ערנסט פראָבלעמען פון קהילה־לעבן און די וועגדונגען צום וועד־הקהילות פון די ישובים, שפיגלט זיך אָפּ ווי אין קאליידאָסקאָפּ דאָס לעבן. די שווערע זאָרגן און דער עלנט פון די פאַרוואָרפענע ישובים.

די זיצונגען באָקומען אויטענטישקייט דורך דער אָנוועזנהייט פון פאָרשטייער פון פראָ־

ווינק. כּמעט אין יעדער זיצונג באַטייליקן זיך דעלעגירטע פון די קהילות פון אינערן פון לאַנד, ספּעציעל געקומענע אַדער וועלכע געפינען זיך צוליב פּריוואַטע ענינים אין דער הויפּטשטאָט. דורך די באַריכטן הערט מען די דירעקטע שטים פון דער פּראַווינץ. אַזעלכע אויטענטישע גרוסן זאָל זיינען רעטונגס־רופן צו דעם גרויסן יידישן צענטער, מאַכן אַ שטאַרקן איינדרוק.

די זיצונגען פון ועד הקהילות פֿאַרוואַנדלען זיך אין קליינע כינוסים. די דעבאַטעס ווי די באַשלוסן וועלן דאָ אָנגענומען, באַקומען שטענדיק אַן אָפּקלאַנג אין אונדזער געזעלשאַפטלעכן לעבן, אויך מחוץ פון אַרגענטינע.

די אָנפירונגען פון ועד־הקהילות האָבן פֿאַרשטאַנען אַז די אַרגאַניזאַציע טאָר נישט בלייבן באַגרענעצט אין אירע פּאַזיציעס צו די גרענעצן פון אַרגענטינע. אַרגענטינע איז דער גרעסטער און צאָלריכסטער ישוב אין לאַטיין־אַמעריקע, האָט די פּליכט אויסצושטרעקן אָ ברידערלעכע האַנט צו די קלענערע ישובים אויפן קאָנטינענט און פֿאַרגרינגערן זיי אין די כלל־יידישע זאָרגן און אויפגאָבן. אָ צאָל פון זיי האָבן זיך באַטייליקט אין די קאָנגרעסן פון די קהילות, און ביי יעדער געלעגנהייט וועלן זיי פֿאַרגלייכט מאַראַלישע הילף און מיטאַרבעט.

מיר זיינען די איינציקע וואָס זאַמלען וועלטפּולע סטאַטיסטישע דאַטן און ציפערן דורך די קהילות וועגן יידיש לעבן אין די פּראַווינץ־ישובים. דאָס איז ביז איצט אָ שטאַרק פֿאַרנאַכלעסיקטער געביט ביי אונדז. הנם די באַקומענע דאַטן זיינען נישט קיין קאָמפּלעטע, איז דאָס אָבער אָ וועלטפּולער אויטענטישער מאַטעריאַל, אויף וועלכן מיר קענען זיך שטיצן, צו באַקומען אַ בילד פון דער פּראַווינץ.

דער נייער אָנקעטע־בויגן, אָן אויסגעבריטערטער, נעמט אָרום די געביטן פון קהילה, באַפעלקערונג, חינוך, יוגנט, רעליגיע, קולטור־לעבן, פֿאַרבינדונגען מיט ישראל, קרעדיט־אינסטיטוציעס און קאָנטאָקט מיט דער הויפּטשטאָט. דער אויסגעבריטערטער פּראָגע־בויגן האָט ביז אַצינד פּראָגן. וועלן מיר האָבן אַלע ענטפֿערס, אָפילו נאָר פון אונדזערע אָנגעשלאָסענע קהילות, וועט דאָס זיין אַן אויסשפּנדיקער מאַטעריאַל וועגן יידיש לעבן איבער דער כמעט גאַנצער אַרגענטינער פּראָווינץ. אויפן סמך פון די מאַטעריאַלן וועט מען מעגלעך זיין אָנצושרייבן אַן ערנסטע פּאַרש־אָרבעט.

נעמענדיק אין אַכט, אַז די קלענערע קהילות האָבן נישט קיין אָנגעשטעלטע וואָס זאָלן ענטפֿערן אויף די אַלע געשטעלטע פּראָגן, איז דאָס אויך אייניע פון די אויפגאָבן פון אונדזער רייזנדיקן אינספּעקטאָר, צו ברענגען פון זיינע באַזוכן די אויסגעפּולטע פּראָגע־בויגנס.

נישט געקוקט אויף באַדייטיקע אָרגאַניזאַציאָנעלע דערגרייכונגען פון ועד הקהילות, האָבן מיר אָבער נאָך נישט באַווייזן צו דיסציפּלינירן די קהילות בנוגע אָרייַנצוטראָגן רעגולער זייער מיטגליד־אָפּצאָל. פון יאָר צו יאָר איז אויף אַט דעם שטח צו פֿאַרצייכענען אַ שריט פֿאָרויס, אָבער בדרך־כלל איילן זיך נישט די קהילות נאָכצוקומען מיט דער קאָנקרעטער התחייבות.

אין אָנהייב איז דער אָפּצאָל געווען פּופּציק סענט פֿאַר יעדן מיטגליד חודשלעך. איצט גרייכט דער אָפּצאָל שוין צו צוויי פּעזאָס חודשלעך. אָפילו ווען אָלע קהילות זאָלן רעגולער אַרייַנשיקן זייער מיטגליד־אָפּצאָל, וואָלט דערמיט קוים געדעקט געווארן אַ קליינער טייל פון אונדזער ביי־דזשעט. מיר באַשטייען אָבער אויף אונדזער פֿאַדערונג אַז די קהילות זאָלן נאָכקומען זייערע פֿאַרפליכטונגען. דער מיטגליד־אָפּצאָל מצד די קהילות האָט פֿאַר אונדז מער אַ מאַראַלישן ווי אַ מאַטעריעלן באַדייט. אויב מען צאָלט פֿאַר עפּעס, איז דאָס אַ באַווייז פון נייטיקן זיך אין דעם, אָן אויסדרוק פון פֿאַרשטענדניש פֿאַר דער צענטראַלער אַרגאַניזאַציע.

די קהילות, ווי די פּראָווינץ בכלל, האָט ביז איצט געהאַט אַ טראַדיציע פון נעמען און נישט געבן, און דערפֿאַר איז נישט גרינג אויבצוברעכן די טראַדיציע.

ס׳איז פֿאַראַן אין דער פּראָווינץ אָ טענדענץ צו נעמען ביי דער שטאָט וואָס און וויפל עס לאָזט זיך. דאָס איז אַ טראַדיציע, אָן איבערבלייבעניש נאָך פון יענע בראשית־יאָרן, וועו די איק״א־דירעקציע האָט געהאָלפן די קאָלאָניסטן. די דאָזיקע טענדענץ וואָס קומט צום אויסדרוק

אין דער קולטור־אַרבעט און מערער נאָך אין אויסהאַלטן די לאָקאַלע יידישע שול, איז אַ שטער אין דער אַרבעט. דאָס נעמט צו ביי די פּראָווינץ־ישובים זייער איניציאַטיוו און געפיל פון זעלבסטשטענדיקייט.

עס ווערן איצט געמאַכט פרווון צו פאַרוואַנדלען זיי אין זעלבסטשטענדיקע ישובים, נישט צו דאַרפן זיין אָפהענגיק פון דער גרויסער שטאָט, אויף אירע נתינות. דעם דאָזיקן פּרינציפּ ווילן מיר קודם־כל אָנווענדן לגבי די גרעסערע קהילות. אַ קהילה מוז אַליין דעקן אירע הצטרכותן. בישטאָ קיין אָרעם קהל. דאָס מיינט, אַז די קהילה איז באַרעכטיקט צו פאָדערן מאַטעריעלע אַנ־שטרענגונגען פון אירע מיטגלידער.

דורך אונדזער אָקציע צו דערהייבן דעם פּרעסטיזש פון דער קהילה און זי אַוועקשטעלן אין דעם צענטער פון יעדן ישוב, איז אַרויסגערוקט געוואָרן די פּראָגע: ועד הקהילות אָדער

די דעלעגאַטן אין דאָס פּרעזידיום פון 6סן קהילות־קאָנגרעס ציזאַמען מיט מרדכי שטריגלער.

„דאָ־אַ" ווער פין זיי ביידע איז וויכטיקער און מער באַרעכטיקט צו רעידן אין נאָמען פון דעם אַרגאַניזירטן יידישן ציבור.

אמת, אונדזערע קהילות זיינען נישט פערפעקט, אָבער אפילו אַזוי ווי זיי זיינען, מיט זייערע אַלע בלויזן, זיינען זיי פאַר אונדז אינסטרומענטן דורך וועלכע מ׳קען ווירקן אויף צו שטאַרקן דאָס יידישע לעבן פון די פּראָווינץ־ישובים. די עסקנים זייערע זיינען אַוועקגעשטעלט געוואָרן ביי זייער אָנפירונג נישט דורך אַ באשטימונג פון דער וויטער בוענאָס־אייִרעס, נאָר דורך וואָלן פון דער לאָקאַלער יידישער באַפעלקערונג. דאָס האָט געגעבן אַרט עס זאָלן זיך שאַפן געוויסע סיכסוכים צווישן די פאַרשטייער פון דער „דאָ־אַ" אין דער לאָקאַלער קהילה.

מיט דער צייט אָבער איז אָנגעצייכנט געוואָרן די ליניע פאר יעדער אינערס טעטיקייט, און דערמיט זיינען אויסגעמיטן געוואָרן מעגלעכע סיכסוכים און רייבונגען צווישן די צוויי פאַראַלעלע אָרגאַניזאַציעס. זוכנדיק אן אינפארשטענדעניש מיט דער אָנפירונג פון דער „דאיא" איז מען געקומען צו דעם באַשלוס: עס זאָל געשאפן ווערן ביי יעדער קהילה אַ ספעציעלע סוב־קאָמיסיע פאר פאָליטישע ענינים, דאָס מיינט ענינים אָדער וואָס זיינען פאַרבונדן מיט פאַר־טיידיקן די רעכט פון דער יידישער באפעלקערונג, וואָס עס איז די אייגנטלעכע אויפגאָבע פון דער דאיא.

דאָס מיינט, אַז עס איז אָנגענומען געוואָרן דער פרינציפ אַז די קהילה פון יעדן ישוב איז דער אינסטיטוציאָנעלער כוח וואָס באַרעכטיקט זי צו ריידן אין נאָמען פון דעם לאָקאַלן ישוב. וואָס שייך די פיליאַלן פון דער „דאיא" אין די גרעסערע קהילות, פאַרנעמען זיי זיך נאָר מיט די ספעציפישע „דאיא"־ענינים.

— 10 —

די אויפגאָבע צו פאַרוואָנדלען די עקזיסטירנדיקע כמו־קהילות אין אמתע, גאַנצע און דעמאָקראַטישע קהילות, איז אַ ברייטע פראַגראַם פון ארבעט. דורך דער ארבעט פון ועד־הקהילות איז רייף געוואָרן דער געדאַנק פאר דער קהילה, אַז די קהילה מוז אויפקגעשטעלט ווערן אין צענטער פון יידישן לעבן, אַזוי אין דעם גרעסטן ווי אין דעם קלענסטן ישוב. די קהילה איז נישט נאָר אַן אויסערלעכע אָרגאַניזאַציאָנעלע פאַרעם, נאָר אַ וויכטיקער און וויר־דיקער אינסטרומענט פאַר דעם יידישן לעבן און זיין קיום.

עס איז נישט די אויפגאָבע פון דער קהילה צו מאַנאָפּאָליזירן און פאַרכאַפן פאַזיציעס. זי דאַרף אָבער שטענדיק זיין די טרייב־קראַפט, דער סטימולירנדיקער כוח, וואָס רופט אוף נאַנט. עס מוז אויסגעמיטן ווערן די צעשפליטערונג פון כוחות און דובלירונג פון ענלעכע אינסטיטוציעס מיט דער זעלביקער פונקציע.

די קהילה איז נישט נאָר באַרעכטיקט, נאָר זי האָט די פליכט צו קאָנטראָלירן דאָס גאַנצע געזעלשאפטלעכע לעבן און זאָרגן פאַר דעם פיזישן און מאָראַלישן געזונט פון דער יידישער באפעלקערונג.

קיין איין ייד טאָר נישט בלייבן מחוץ פון דער פרייוויליקער קהילה אונדזערע, די קהילה. וואָס האָט אין אַלע צייטן און אין אַלע גלותן געהאָט די פונקציע פון אַ מלוכה אין אַ מיניאַטור. עס מוז ווערן אַן עלעמענטאַרער אמת, אַז די יעניקע וואָס שטייען מחוץ פון דער קהילה — דער שטאַרקסטער אויסדרוק פון אונדזער אָרגאַניזירטן ציבור־לעבן — געפינען זיך מחוץ פון דעם יידישן כלל, מחוץ למחנה.

די קהילות אונדזערע איבער דער גאַנצער פראַווינץ, צוזאַמען מיט דער קהילה פון בוענאָס־איירעס, שטעלן מיט זיך פאַקטיש פאַר אונדזער גאַנצן דעמאָקראַטיש־אָרגאַניזירטן ישוב. אויף אַ נאַטירלעכן אופן איז דער ועד הקהילות אַרויסגערוקט געוואָרן אויף דער ערשטער פאַזיציע, ווי אַ צענטראַלע אָרגאַניזאַציע מיט כלל־זאָרגן און אויפגאָבן.

פּראָבלעמען פון ייִדישן לעבן אין אַרגענטינע

רעפעראַט וואָס זיינען געהאַלטן געוואָרן אויפן 5טן קאָנגרעס
פון די קהילות, אין אויגוסט 1960

ד״ר טוביה קאַמענשטיין

אונדזער ישוב אינעם לויף פון זיינע 100 יאָר עקזיסטענץ

„1960 איז אַ יאָר פון גרויסע אַניווערסאַרן אין לעבן פון אונדזער פאָלק. 100 יאָר זינט עס איז געבוירן געוואָרן ד״ר טעאָדאָר הערצל; די 200סטע יאָרצייט פון דעם בעל־שם־טוב, גרינדער פון איינער פון די שענסטע ייִדישע באַוועגונגען — דאָס חסידות, וואָס האָט איבער־געלעבט זייער טיפע שפּורן אינעם כאַראַקטער פון אונדזער פאָלק; דער 100־יאָריקער געבוירן־טאָג פון אונדזער גרעסטן מאָדערנעם היסטאָריקער, שמעון דובנאָוו; דעם 100־יאָריקער גע־בוירנטאָג פונעם גרויסן ייִדיש־רוסישן פּאָעט שמעון פרוג. היינטיקס יאָר איז אויך פראָקלאָ־מירט געוואָרן ווי דאָס יאָר פון רבי שלמה איבן גבירול, דער גרויסער פילאָסאָף און דיכטער פון דער שפּאַנישער גאָלדענער עפּאָכע, מחמת עס ווערט איצט 900 יאָר זינט זיין פּטירה. עס ווערט אויך 100 יאָר זינט עס איז געבוירן געוואָרן איינער פון די גרעסטע פיגורן וואָס עס האָט אַרויסגעגעבן דאָס פוילישע יידנטום, דאָס איז נחום סאָקאָלאָוו. דאָס יאָר 1960 איז אויך אַ גלאָרייכע דאָטע ביים אַרגענטינער פאָלק, וואָס פייערט איצט 150 יאָר פון זיין מאַי־רעוואָלוציע, וואָס איז געווען דער אָנהייב פון דער אַרגענטינער דעמאָקראַטיע.

„די גאַנצע ייִדישע וועלט דערמאָנט די 100יאָריקע עקסיסטענץ פונעם אַרגאַניזירטן ייִדישן לעבן אין אַרגענטינע. אין יאָר 1960 האָט שוין געלעבט ביי די ברעגן פונעם ריאָ דע לאַ פלאַטאַ אַ צאָל ייִדישע משפּחות, און דעם 11טן נאָוועמבער פון יענעם יאָר איז פאָרגעקומען די ערשטע געזעצלעך אָנערקענטע ייִדישע חתונה. לויט אַ ספּעציעלן דעקרעט פונעם העכסטן גערעכט פון דעם לאַנד. אין יאָר 1870, נאָך דער פראָנצויזיש־פרייסישער מילחמה, האָבן שוין דאָ געלעבט וואָסערע טויזנט ייִדישע נפשות. אָבער מיר דאַרפן זאָגן, אַז דאָס יאָר 1889 איז געווען דער אָנהייב פון אַן אַרגאַניזאַטאָרישער איינוואַנדערונג פון ייִדן קיין אַרגענטינע, ווייל אין יענעם יאָר זענען אָנגעקומען 136 פאָמיליעס פון פוילן, וועלכע זיינען געווען דער אָנפאָנג פון אונדזער לאַנדווירטשאַפטלעכער קאָלאָניזאַציע.

„אין די קומענדיקע יאָרן האָט אונדזער ישוב זיך באָמיט צו פאַרפעסטיקן זיין אַרגא־ניזאַציע דורך דעם וואָס ער האָט געגרינדעט זיינע ערשטע וויכטיקע אינסטיטוציעס, די קאָנ־גרעגאַציע און שפּעטער די חברה־קדישא, אונדזער היינטיקע קהילה. אונדזער ישוב האָט אין די פאַרשיידענע עטאַפּן פון זיין אָנטוויקלונג אויך געמאַכט גרויסע אָנשטרענגונגען צו אַרגא־ניזירן זיינע צענטראַלע אינסטיטוציעס. דער ערשטער פונקט אין דעם זינען איז געווען די פע־דעראַציע פון ייִדישע אינסטיטוציעס, וועלכע איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1909 לערך, וועלכע

איז אָבער אונטערגעגאַנגען נאָך צוויי יאָר עקסיסטענץ. שפּעטער מיט צען יאָר, אין יאָר 1920, איז געמאַכט געוואָרן אַ פּרווו צו שאַפֿן אַ צענטראַלע קהילה — די אַליאַנס — וועלכע האָט עק־סיטירט ביז דעם יאָר 1926.

„ווען עס איז אויפגעקומען דער היטלעריזם, האָט אונדזער ישוב אַרגאַניזירט די „דאיא", וועלכע האָט זיך מיט דער צייט פֿאַרוואַנדלט אין אונדזער צענטראַלער רעפּרעזענטאַנץ.

„אין יאָר 1949 איז די חברה קדישא פון בוענאָס־אייִרעס, וועלכע האָט שוין אין משך פון צענדלינגער יאָרן דורכגעפֿירט די פונקציעס פון אַ קהילה, פּראָקלאַמירט געוואָרן אַלס אָפּי־ציעלע קהילה פון אונדזערע אשכנזים, און אין עטלעכע יאָר אַרום איז געגרינדעט געוואָרן דער וועד־הקהילות, וועלכער פירט היינט דורך אָט־דעם פייערלעכן קאָנגרעס צו די הונדערט יאָר פון קיום פונעם יידישן לעבן אין אַרגענטינע. פון די וויטע אַנדן־בערג ביז צום בריטן לאַ פּלאַטאַ־טייך, פון די בערג אויף צפון ביז צו די סטעפּעס פון פּאַמפּאַ אין דרום, זיינען געקומען

די בינע־דעקאָרירונג בעתן אָפּן פּיערן 70 יאָר יידישע קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע.

אַהער פאַרטרעטער פון די גרויסע און קלייניע קהילות, וועלכע שטעלן צוזאַמען דאָס אַרגענ־טינער יידנטום, וואָס איז צעשפּרייט איבער דער אומגעהייער גרויסער אַרגענטינער טערי־טאָריע.

„אַ סך קאָפּיטלען פון אונדזער לעבן זיינען געשריבן געוואָרן מיט בלוט און שווייס אין משך פון אָט־די הונדערט יאָר: עס איז געווען ליכט און שאָטן, אויפבוי, קאַמף און עקשנות, ביז עס האָט זיך קאָנסאָלידירט אונדזער גרויסער ישוב. וועלכער פאַרנעמט היינט צו טאָג איינע פון די וויכטיקסטע פאָזיציעס אין דער יידישער וועלט.

„עס וואָלט געווען זייער אַ סך צו דערציילן וועגן דעם אַלעמען. מיר פאַרענדיקן די ערשטע הונדערט יאָר מיט אַ גרויסן באַלאַנס פון דערגרייכונגען אויף אַ סך געביטן פון אונ־דזערע טעטיקייטן: קאָלאָניזאַציע און אַגריקולטור, קאָאָפּעראַטיוויסטישע באַוועגונג, חינוך און

אַרגאַניזירט קהילה־לעבן, צענטראַלע יידישע רעפּרעזענטאַנץ, גרויסע אַנשטרענגונגען און בייטראָגן פאַר דעם אויפבוי און קאָנסאָלידאַציע פון מדינת־ישראל און ענגע פאַרבינדונגען מיטן גאַנצן יידישן פֿאָלק.

„מיר האָבן אויך אַ סך בייגעטראָגן צו דער עקאָנאָמישער און קולטורעלער אַנטוויקלונג פון אַרגענטינע. יידישע פּויערים האָבן געאַקערט און געזייט צענדליקער און הונדערטער טויזנטער העקטאַר פון די אַרגענטינער פעלדער. יידישע אַרבעטער און אונטערנעמער האָבן גע־לייגט די פונדאַמענטן פאַר גרויסע אינדוסטריעס. מיר האָבן אויך באַרייכערט די אַרגענטינער קולטור מיט שרייבערס, קינסטלערס, אוניווערסיטעט־פּראָפעסאָרן און פֿאָליטיקער. די יידישע פּעריקייט האָט אַרויפגעלייגט איר שטעמפּל אויף אַט דעם היסטאָרישן עטאַפּ אונדזערן.

„נאָך אַלעמען זיינען מיר נאָך איינער פון די יינגסטע יידישע ישובים אין דער וועלט. אַנדערע ישובים האָבן שוין אַ לאַנגע טראַדיציע, וועלכע גיט זיי אַ ספּעציפּישן כאַראַקטער און אַספּעקט. לאָמיר דאָ נאָר דערמאָנען דעם נאָרד־אַמעריקאַנער יידישן ישוב, וועלכער האָט שוין אַ טראַדיציע פון 300 יאָר און אייגענע אַריגינעלע שטריכן, וועלכע האָבן די טענדענץ זיך צו פאַרוואַנדלען אין אַ נייעם יידישן נוסח.

„אונדזערע לאַטיין־אַמעריקאַנער יידישע ישובים פעלט נאָך אַלטע טראַדיציע און קול־טורעלע אומאָפּהענגיקייט. מיר זענען נאָך פאַראייניקט מיט אונדזער שטאָם. מיר לעבן נאָך מיט אַ סך זיכרונות און חלומות, וועלכע פילן אויס אַ גרויסן טייל פון אונדזער לעבן און געבן צו אונדזערע ישובים אַ געווּיסע אינטימקייט און האַרציקייט.

„אָבער מיר גלייבן אַז עס איז געקומען דער מאָמענט ערנסט אַ טראַכט צו טאָן ביז ווען מיר וועלן קענען אויפהאַלטן אָט דעם מצב. מיר זיינען נאָך ישובים, וועמענס אָנפירונג געפינט זיך אין די הענט פונעם ערשטן דור און מיר דאַרפן ערנסט זיך פאַרטראַכטן וועגן דער קומענ־דיקער תקופה און זאָרגן פאַר די דורות. פאַר וועלכע אונדזערע זיכרונות קענען שוין נישט האָבן קיין גרויסע נשמהדיקע באַדייטונג. מיר טאָרן נישט פאַרגעסן אַז די עקאָנאָמישע, סאָציאַלע און פֿאָליטישע באַדינגונגען, אין וועלכע עס לעבן די יידישע ישובים אין לאַטיין־אַמעריקע, זיינען גאָר אַנדערע ווי יענע, אין וועלכע עס האָבן געלעבט די ישובים פון מיזרח־אייראָפּע, ווּעמענס המשך מיר דאַרפן זיין.

„כּמעט אין גאַנץ דרום־אַמעריקע זיינען מיר פאַרוואַנדלט געוואָרן אין שטאָטישע ישובים, דערמאָנען לעגדער און שטעט, איז כּמעט דאָס זעלבע פון אונדזער געאָגראַפישן שטאַנדפונקט. דערמאָנען טשילע איז פאַר אונדז דאָס זעלבע ווי סאַנטיאַגאָ, אַרופן אורוגוויי איז פאַר אונדז דאָס זעלבע ווי מאָנטעווידעאָ, פּערו ווי לימאַ אאַז״ו. דער גרעסטער טייל פון די מיזרח־אייר־ראָפּעישע יידן האָבן געלעבט אין קליינע שטעטלעך, וועלכע זיינען געווען אַן אמתער גייסטיקער רעזערוו פאַר די גרעסערע קהילות.

„די עקאָנאָמישע באַדינגונגען פון יענע קהילות זיינען געווען אין גאַנצן אַנדערע ווי די אונדזערע. אָט די און אַנדערע פאַקטאָרן שטעלן אַוועק אונדזערע ישובים פון לאַטיין־אַמע־ריקע פאַר שוועריע פּראָבלעמען, וועלכע וועלן נאָך מער קאַמפּליצירט ווערן אין די קומענדיקע צען יאָר. דער אומקום פון דעם גרויסן גייסטיקן יידישן צענטער, פון וואַנען מיר האָבן באַ־קומען אונדזער השפּעה, דער אויפקום פון נייע יידישע צענטערס און דער שטאַטלעכער יידי־שער ווירערגעבורט, האָבן געשאַפֿן נייע קוואַלן פון עקזיסטענץ און קיום פאַרן יידישן פֿאָלק.

„מיר הייבן אָן אַ ניי יאָרהונדערט פון אונדזער לעבן אין אַ וועלט, וואָס איז אינערגעלאָדן מיט סתירות און פאַרוויקלטע פּראָבלעמען, אין אַ וועלט וועלכע קעמפּט מיט איר גורל, וועו עס זיינען נאָך נישט פאַרהיילט געוואָרן די וווּנדן וואָס דאָס יידישע פֿאָלק האָט געליטן אין דער לעצטער קאַטאַסטראָפע. אָבער דאָס יידישע פֿאָלק האָט אויך אַ גלאָרייכע קעגנווּאַרט און האַ־פענונגען אויף אַ בעסערער צוקונפט אין זיין נייעם היסטאָרישן עטאַפּ פון אויפבוי פון דעם דריטן בית־המקדש.

„מיר האָבן דערמאָנט דאָס יאָר 1960 אָלס אַ יאָר פון היסטאָרישע זיכרונות, אָבער צום

באַדויערן האָט דאָס יאָר זיך אַנגעהויבן מיט דראָענדיקע סימפּטאָמען פון דער באַנייוּנג פון שנאה־געפילן צו אונדזער פאָלק, ווען וועלכער מיר האָבן געהאַלטן אז זיי זיינען שוין גאָר ווייט פון דער מענטשהייט. א נייַ כיוואַליע פון אַנטיסעמיטיזם האָט פאַרפלייצט א גרויסן טייל פון דער וועלט און אָט די דערשיינונג צווינגט אונדז זיך ערנסט צו פאַרטראַכטן אין אָט די פייערלעכע טעג. אונדזער ישוב פֿאַרנעמט היינט א צענטראַלן פלאַץ אינעם לעבן פונעם ייִדישן פאָלק, זייַנדיק דער צווייטער אין דער פרייַער וועלט. מיר באַדויערן וואָס מיר קענען נישט רעכענען אויף די ייִדישע ישובים היינטער דעם אייזערנעם פאַרהאַנג, וועלכע קענען נישט דערהערן אונדזער שטים. מיר זיינען א פאַקטאָר וואָס באַקומט יעדעס מאָל מער וואָג אינעם ייִדישן לעבן אין דער וועלט. מיר פארנעמען ערשטראַנגיקע פאַזיציעס אויף די געביטן פון חינוך, חלוציות און קולטור. מיר באַטייליקן זיך אין אַלע גרויסע אונטערנעמונגען פון אונדזער פאָלק און מיר זיינען א וויכטיקער טייל פון יענע וואָס באַמיען זיך אייַנצושליסן דאָס גאַנצע ייִדישע פאָלק אין א וועלט־ראַם. אָט די פאַזיציע לייגט אויף אונדז ארויף גרויסע אחריותן.

„אונדזער מאַדערנע געשיכטע האָט אַוועקגעשטעלט שוין צוריק מיט 60 יאָר אונדזער ישוב אַנטקעגן דעם ישוב פון ארץ־ישראל אין א דיסקוסיע צווישן ד״ר הערצל און באָראָן הירש, וועלכע האָבן זיך נישט געקענט פאַרשטיין אייניער דעם אַנדערן. די חלומות פון ד״ר הערצל האָבן זיך אין אונדזער דור פאַרוואַנדלט אין מדינת־ישראל, מיט וועלכער אונדזער ישוב איז פאַרבונדן מיט טויזנט פֿעדים און פון דעם אומפאַרשטענדעניש פונעם באָראָן הירש פאָר הערצלס אידעאַלן איז געבוירן געווארן א פאַרוואַרצלטע ייִדישע קאָלאָקטיוויטעט, וועלכע פייערט היינטיקס יאָר דעם 100־יאָריקן געבוירנטאָג פון הערצל און די ערשטע 100 יאָר פון איר עקזיסטענץ. אָט־אזוי באַגעגענען זיך איצט אויפסניי די צוויי גרויסע פיגורן פון אונדזער מאַדערנער געשיכטע, אין א גליקלעכן מאָמענט פון פאַרווירקלעכונג פון זייערע שטרעבונגען.

„חשובע געסט פון ישראל און פון די אַמעריקאַנער ישובים, דעלעגאַטן פון דער היפּט־שטאָט און פון די פראָווינצן! מיר באַגריסן אייך הארציק אין אָט־דעם מאָמענט פון פייערלעכ־קייט און דערהייבונג!״.

וואָרט פון געזעלשאַפֿט־סעקרעטאַר ה׳ אליעזר פרידמאַן

איך בין זייער צופרידן, וואָס איז מיר געגעבן געווארן די געלעגנהייט צו טרעפן זיך מיט די פאַרשטייער פון אונדזערע קהילות. דער דאָזיקער קאָנטאַקט איז פאַר אונדז זייער וויכ־טיק און וועט ברענגען פיל נוצן דער צוקונפטיקער צוזאַמענארבעט פון אונדזער אַרגאַניזאַציע — דעם „וועד הקהילות״.

מיר וויסן זייער גוט וויפל שווערקייטן עס האָבן די קהילות פון דער פראָווינץ, איבער־הויפט די וויטע ישובים אויף אַנצוהאַלטן דאָס ייִדישע לעבן. מיר, דאָ, האָבן די בעסטע כוונות אויף צו העלפן אייך, אויף וויפל נאָר עס דערלויבן אונדז אונדזערע מעגלעכקייטן, צו געפינען א לייזונג צו אייערע פראָבלעמען. מיר זוכן מיטלען און די ריכטיקע וועגן אויף דורכצופירן די דאָזיקע אַרבעט, אָבער מיר שטעלן אויך זיך אַליין די פראָגע, צי זיינען די דאָזיקע וועגן די ריכטיקע, אָדער אפשר קענען מיר געפינען בעסערע? צוליב דעם האָבן מיר געפונען פאַר נייַ־טיק צו רופן דעם איצטיקן צוזאַמענטרעף. ס׳איז דאָ א יידישער שפּריכוואָרט אז „דער בעס־טער דאָקטאָר איז דער חולה אַליין״. מיר ווילן צוואַמען מיט אייך זיך באַראַטן ווי אזוי צו לייזן אייערע פראָבלעמען און עס קומט אייך באמת א יישר־כוח וואָס איר האָט איבערגעלאָזן אייערע

פֿאַרשיידענע באַשעפֿטיקונגען און אויף אונדזער רוף געקומען צו אונדז אָפּילו פון די ווייטסטע ישובים.

בעט איך אייך דעריבער אונדז אויסצוהערן מיט אויפֿמערקזאַמקייט, אַרויסטראָגן איינע מיינונגען און אויב נייטיק אונדז אויך קריטיקירן. אייערע מיינונגען קענט איר אַרויסטראָגן צו די פֿאַרשיידענע קאָמיסיעס, וואָס וועלן אויסגעקליבן ווערן אויף דעם דאָזיקן צוזאַמענפֿאָר. איר קענט דאָרט אויך איבערגעבן אייערע איניציאַטיוון אין פֿראַיעקטן.

עס וועלן אויסגעקליבן ווערן אויף דעם צוזאַמענפֿאָר די פֿאָלגנדיקע קאָמיסיעס:

1) פֿאַרבינדונגען מיט די תפוצות און מדינת ישראל;

2) די אַרגאַניזאַציע פון אונדזער קהילה;

3) אַרבעטן און אַקטיוויטעטן פון „וועד הקהילות" (בילדונג, קולטור און דער צוקונפטיקער דור);

4) רעליגיעזע פֿראָבלעמען;

5) פֿראָבלעמען פון די ספֿרדישע קהילות, וואָס מיר ווילן אז זיי זאָלן צוזאַמענאַרבעטן מיט אונדז.

ווען מיר האָבן געהאַלטן אין צוגרייטן דעם דאָזיקן קאָנגרעס, האָבן מיר צעשיקט צירקולאַרן צו די קהילות, בעטנדיק אונדז צו מעלדן, וועלכע זיינען די פֿראָבלעמען, וואָס זיי האָבן אַן אינטערעס אז זיי זאָלן באַהאַנדלט ווערן אויף דעם דאָזיקן צוזאַמענפֿאָר. מיר האָבן געוואָלט אז די פֿראָווינץ־קהילות זאָלן זיין גלייכע שותפים מיט אונדז ביים צוגרייטן דעם קאָנגרעס, אָבער ליידער, האָבן נאָר געצייטלט קהילות אונדז געענטפֿערט אויף אונדזער רוף. איך שטרייך אונטער אז זייער צאָל איז זייער א מינימאַלע. איך רעד דאָ נישט אין א טאַן פון א באַשולדיקער, אָבער איך וויל עס זאָל קלאָר זיין פֿאַר אַלעמען, אז מיר ווילן אייער מיטאַרבעט און אַרײַנטאָציע, ווען עס ווערן באַהאַנדלט וויכטיקע ענינים פון געמיינזאַמען אינטערעס.

אָבער, עס איז נאָך נישט צו שפּעט, און איר קענט קלאָר אַרויסזאָגן אייערע מיינונגען. דאָס איז דאָך די סיבה צוליב וועלכער איר זענט אַהער געקומען. די פֿראַקטישע אַרבעטן פון צוזאַמענפֿאָר הייבן זיך פֿאַקטיש איצט אָן.

אלס סעקרעטאַר פון דעם „וועד הקהילות" וואָלט איך געדאַרפט אָפּגעבן א באריכט וועגן די דורכגעפֿירטע אַרבעטן, אָבער נעמענדיק אין אַכט אז עס ערשט מיט דריי מאָנאַטן צוריק האָבן מיר איבערגענומען אונדזערע אַמטן, וועט מיין באריכט צוליב דעם זיין אַן אַלגעמיינער און איך וועל נישט אַריינגיין אין קיין פּרטים. די לעצטע עטלעכע מאָנאַטן זיינען די אַרבעטן דורכגעפֿירט געווָארן לויט די אָנגענומענע נאָרמעס פון דער פּריערדיקער פֿאַרוואַלטונג. אויף אונדזערע זיצונגען ווידמען מיר תמיד צייט צו באַהאַנדלען די פֿראָבלעמען פון די קהילות פון איינערן פון לאַנד. איך שטרייך אונטער מיט פּרייד אז אונדזער אַדרעס איז א פֿלאַץ וווּ עס וועגדן זיך נישט נאָר די קהילות פון די פֿראָווינצן פון לאַנד, נאָר אויך פון די שכנותדיקע לענדער וועגדט מען זיך צו אונדז אויף צו באַהאַנדלען די פֿאַרשיידענע פֿראָבלעמען, וועלכע פֿאַדערן א לייזונג. איך וויל אז איר זאָלט וויסן אז מיר באַציען זיך צו די אַלע פֿראָבלעמען מיט דעם פולסטן ערנסט און סיי מיר, ווי אויך דער טעכנישער פערסאָנאַל ווידמען א סך צייט אָן ענערגיע אויף צו פֿאַרלייכטערן אייער שווערע אַרבעט. אייערע פֿראָבלעמען זיינען אונדז באַענט און באַאומרויקן אונדז און מיר טוען וואָס נאָר מיר קענען אויף צו ברענגען צו אייך דאָס יידישע וואָרט און ליד. אָבער, אונדזער אַרבעט איז נישט קיין לייכטע, וויל מער ווי עס פעלן אונדז עקאָנאָמישע מיטלען אויף צו רעאַליזירן אונדזערע פלענער, פעלט אונדז פּאָסיקער מענטשן־מאַטעריאַל. עס זיינען אויך דא אַרגאַניזאַציאָנעלע פֿראָבלעמען, וויל ליידער פעלט אין דער פֿראָווינץ ווער עס זאָל קאָארדינירן די אַרבעטן פון די קהילות אין די פֿאַרשיידענע ראַיאָנען. איך מיין דא די ראַיאָן־קאָמיטעטן, וואָס צום באַדויערן פילן זיי נישט אויס די מיסיעס צוליב וועלכע זיי זיינען געגרינדעט געוואָרן.

רעדנדיק וועגן די ראַיאָן־קאָמיטעטן, וואָלט געווען אָן עוולה פון מײַן זייט נישט צו דערמאָנען דעם ראַיאָן־קאָמיטעט פון ענטרע־ריאָס, מיט זײַן זיץ־פלאַץ אין קאָנסעפּסיאָן דעל אורוגוויי, וואָס אונטער דער פּרעזידענץ פון ד״ר אברהם זאלצמאַן קען ער דינען אלס מוסטער פאַר די איבעריקע קאָמיטעטן, צוליב דער פרוכטבאַרער אַרבעט וואָס ער רעאַליזירט. אָבער, אַזוי ווי ד״ר זאלצמאַן אליין וועט רעדן אויף דעם דאָזיקן צוזאַמענפאַר, באַגנוגן איך זיך נאָר מיטן אונטערשטרייכן אלס אַ יוצא מן הכלל דעם דאָזיקן קאָמיטעט.

אין מײַן אַריינפיר־וואָרט מוז איך אויך דערמאָנען אַ ווייטיקלעכן פּראָבלעם. איך מײַן דאָס פּעלן פון עקאָנאָמישע מיטלען אויף אָנצוגיין מיט די אַקטיוויטעטן פון ועד הקהילות און די נישט־רעגולערע מיטאַרבעט פון די פּראָווינץ־קהילות אין דעם דאָזיקן זין. איך וויל אַז עס זאל קלאָר זיין פאַר אייך אַז יעדע אַרגאַניזאַציע, כדי זי זאל קענען אָנגיין מיט אירע אַקטיוויטעטן, מוז זי האָבן די נייטיקע מיטלען צו דעם, און איר אלס מיטגלידער פון דער אַרגאַניזאַציע מוזט טראָגן די אחריות און זאָרגן אַז מיר זאלן האָבן די דאָזיקע מיטלען. איך וויל דאָ איבערגעבן אייניקע ציפערן:

אין משך פון יאָר 1959 האָבן נאָר 25 פון די 120 קהילות, אָנגעשלאָסענע אין ועד הקהילות, אַריינגעשיקט צו אונדז זייערע מיטגלידס־קוואָטעס; דאָס איז נאָר אַ קליינער פּראָצענט, קוים 20 פּראָצענט, די איבעריקע 80 פּראָצענט האָבן אפילו נישט געפונען פאַר נייטיק אַריינצושיקן אַ סימבאָלישע קוואָטע. דער סך־הכל הכנסות פון די קהילות גרייכט קוים צו 64,847 פּעזאָס.

דעם לויפנדיקן יאָר — 1960 — האָבן נאָר 5 קהילות אַריינגעטראָגן זייערע קוואָטעס, די סומע איז 21.000 פּעזאָס. זייט אַזוי גוט און בּאַרעכנט וואָס פאַר אַ פּראָצענט איז אַזאַ הכנסה פאַר הוצאות פון קרוב 5 מיליאָן פּעזאָס? עס וואָלט זיין לעכערלעך צו טראַכטן אַז נאָר מיטן צאָלן מיטגליד־אָפּצאָל דערפילט אַ קהילה אירע פליכטן צום „ועד הקהילות״, אָבער דאָס צאָלן מיטגלידס־אָפּצאָל וירקט אויך מאַראַליש, וויל אַזאַ קהילה וויזיט אַרויס איר אינטערעס אין פאַרשטיין די פּראָבלעמען און איר גרייטקייט מיטצוארבעטן מיט אונדז.

דער „ועד הקהילות״ האָט דעם מזל, וואָס די בוענאָס־אײַרעסער קהילה דעקט תמיד זיינע דעפיציטן. אָבער איז אַזאַ סיטואַציע אַ נאָרמאַלע, און ביי אַזאַ פאַסיוויטעט מצד די קהילות, קען דען דער „ועד הקהילות״ אָנגיין מיט זיינע אקטיוויטעטן?

איך בין נישט געקומען וויי אַ באַשולדיקער, און איך וועל נישט אָנגעבן קיין נעמען פון די קהילות, וואָס וויזיט נישט אַרויס קיין שום אינטערעס אין אונדזערע ארבעטן. אָבער איך וויל בעטן די חשובע דעלעגאַטן, אַז זיי זאָלן זיך ערנסט באַציען צו דעם פּראָבלעם און העלפן געפינען אַ לייזונג.

אונדזער קאָלעקטיוויטעט האָט אַ ריי פּראָבלעמען, וואָס דאַרפן געלייזט ווערן, צווישן זיי פּאָליטישע, געזעלשאַפטלעכע און אַרגאַניזאַציאָנעלע; דעליגיעזע און קולטור־פּראָבלעמען — אין אויפן ערשטן פלאַץ דעם פּראָבלעם פון די פּראָבלעמען, דאָס דערציען דעם יונגן דור.

די היינטיקע זיצונג איז געווידמעט דעם פּראָבלעם פון אונדזער קהילה־לעבן; יעדער פּראָבלעם וועט באַהאַנדלט ווערן אייגנער נאָכן אַנדערן, לויט ווי עס איז באַשטימט אין טאָג־אָרדענונג; יעדער אייגנער פון די חשובע רעדנער וועט זיי זען אין אַן אַנדער ליכט און לויט זיין מיינונג. עס איז זעלבסטפֿאַרשטענדלעך אַז די דעלעגאַטן מוזן נישט זיין איינשטימיק מיט יעדער אייגנער פון די אַרויסגעזאָגטע מיינונגען און זיי וועלן האָבן אַ מעגלעכקייט אַרויסטראָגן זייערע אייגענע מיינונגען צו יעדן פונקט, אָבער ווי אַ נייעס איז אויף דעם קאָנגרעס אייגעפּירט געוואָרן די אויסדערוויילונג פון קאָמיסיעס און די פאַרשיידענע מיינונגען וועלן אַרויסגעטראָגן ווערן אין די דאָזיקע קאָמיסיעס, וווּ עס וועט געעבן ווערן די מעגלעכקייט צו באַהאַנדלען בריייטער יעדן אייגעם פון די פונקטן. איידער איך גיב איבער דאָס וואָרט צו די רעדנער, וויל איך רופן אייער אויפמערקזאַמקייט צו דער פּראָבלעם פון די „געמישטע חתונות״. דאָס איז זייער אַ ווייטיקלעכער פּראָבלעם פאַר די קהילות און ער נעמט אַרום אַלע פּראָווינציעלע קהילות אוֹן

א צאל פון הונדערטער משפחות. וואס געפינען זיך „אין קיינעמס לאנד" צווישן די יידן און די קריסטן. א טייל פון די דאזיקע משפחות וואלטן געווואלט זיין מיטגלידער אין די קהילות און דיינען גרייט אפצוהיטן אלע יידישע פליכטן, א טייל פון זיי שיקן זייערע קינדער אין די יידישע שולן, עס וואלט נישט געווען פראקטיש פון אונדזער זייט צו באציען זיך צו זיי מיט דער גאנצער שטרענגקייט וועלכע די רעליגיע פאדערט, און ארויסשטויסן זיי פון אונדזער סביבה. ס'איז א שווערער פראבלעם פאר די קהילות, וואס וויסן נישט קלאר צי דאדרפן זיי די דאזיקע משפחות באטראכטן אלס יידישע אדער נישט, צי דאדרפן זיי דערלויבן די דאזיקע משפחות פייערן זייערע בר־מצוות אין אונדזערע שולן אדער נישט. שווערער איז דאזיקע סיטואציע פאר די געמישטע משפחות גופא, וועלכע שטייען ביי דער שוועל פון ביידע סעקטארן.

אויף איינער פון די לעצטע זיצונגען פון אונדזער עקזעקוטיוו, איז אויף מיין איניציאטיוו געגרינדעט געווארן א קאמיסיע בראש פון אונדזער חשובן רב, ד"ר יעקב פינק, וועלכע וועט אויסארבעטן א פראיעקט אויף צו געפינען א דעפיניטיווע לייזונג צום דאזיקן פראבלעם.

אויב דער דאזיקער אויסערארדנטלעכער צוזאמענפאר וועט נישט לייזן קיין שום פראבלעם, אבער ער וועט עפעס אויפטון אויף צו געפינען א לייזונג צו דעם דאזיקן וויטיקדיקן פראבלעם, וועלן מיר דארפן עס פאררעכענען פאר א גרויסן דערפאלג, הלוואי!

מארק טורקאוו

פאליטיש־געזעלשאפטלעכע אספעקטן פון די קהילות

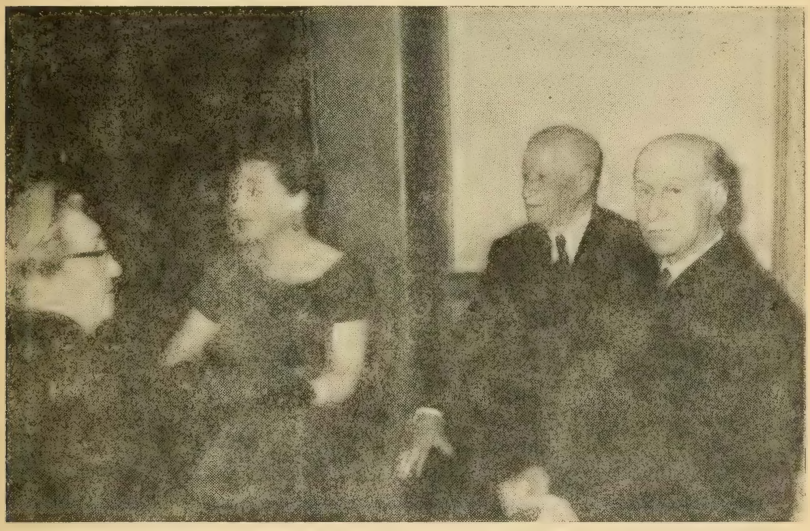
„דער איצטיקער אויסערארדנטלעכער קאנגרעס פונעם ועד־הקהילות איז א פייערלעכער, וויל ער איז פארדופן געווארן צו פייערן הונדערט יאר ארגאניזירט יידיש לעבן אין ארגענטינע. דאס אליין איז שוין א געניגנדיקע סיבה פאר אזא מאביליזאציע, אבער עס זיינען פארא נאך אנדערע סיבות אויך.

„בשעת איך בין געזעסן ביי דער יום־טובדיקער דערעפענונג נעכטן אין אוונט, און האב מיך צוגעקוקט צו דעם גרויסן און אויפמערקזאמען עולם, האב איך מיך דערמאנט אין א קאנגרעס פון 50 יידישע קהילות אין פוילן, וועלכער איז פארופן געווארן אין ווארשע אין יאר 1933. ער האט נישט געהאט קיין טאג־ארדענונג און זיין אייניציקער צווועק איז געווען צו זיין א מאניפעסטאציע פון אלע כוחות אין יידישן לעבן קעגן דער אויפקומענדיקער אנטיסעמיטישער און היטלעריסטישער געפאר, קעגן דער געפאר וואס מען וויסט נאר וועט זי הייבט זיך אן, אבער מען וויסט נישט וועט זי פארענדיקט זיך. די אזכרה, וואס איז פארגעקומען היינט אינדערפרי אויפן בית־עולם אין טאבלאדא, ביים מאנומענט פון די קדושים, האט אויך געזאלט זיין א מאניפעסטאציע פון דעם מין, אבער צום באדויערן האט זי נישט געהאט אזא גרויסן אפקלאנג ווי זי וואלט געווען געדארפט האבן לויט אלע דערווארטונגען.

„מען דארף דא דערמאנען דריי גאנץ וויכטיקע פאליטישע מאמענטן, וועלכע זיינען פאר־געקומען אין לאנד אין משך פונעם לעצטן יאר. דער ערשטער איז געווען די אנטיסעמיטישע האקנקרייץ־כוואליע פון די חדשים דעצעמבער 1959 און יאנואר 1960, וועלכע האט זיך אנ־געהויבן אין דייטשלאנד אין האט זיך אויסגעשפרייט ווי אויף א באפעל אדער סיגנאל, איבער

אַ סך לענדער פון איראָפּע און צפון־ און דרום־אַמעריקע, נאָטירלעך אויך איבער אַרגענטינע. דער גרעסטער טייל פון די דורכפירערס פון אָט־די אַנטיסעמיטישע עקסצעסן זיינען אומע־ טום געווען יוגנטלעכע פון וואָסערע זעכצן־אַכצן יאָר, אָבער די אמתע אַרגאַניזאַטאָרן זיינען זיכער געווען אַנדערע פּאַרשוינען, וועלכע האָבן זיך באַהאַלטן הינטער די פלייצעס פון אָט־די יינגלעך. יידן אומעטום זיינען אויפגערודערט געוואָרן, ווייל זיי האָבן נישט געגלייבט אַז אין דער איצטיקער צייט וועלן נאָך קיינען פּאַרקומען אַזעלכע באַשיימפּערלעך אַרגאַניזירטע אַנטי־ סעמיטישע אויפּברויזן כמעט אין דער גאַנצער וועלט. קיין וויכטיקע ייִדישע רעאַקציע איז אָבער אין דעם פאַל נישט געקומען.

„דערנאָך איז געקומען דער צווייטער מאַמענט, וועו מען האָט געכאַפּט אין אַרגענטינע דעם קריגס־פאַרברעכער און יידן־מערדער אַדאָלף אייכמאַן און מען האָט אים אַוועקגעפירט קיין ישראל, בכדי ער זאָל דאָרטן געשטעלט ווערן פאַר אַ געריכט. עס האָט זיך דאַן אָנגע־

אויף אַ פייערונג פון 70 יאָר ייִדישע קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע. פון לינקס אויף רעכטס: פרוי בערטאָ געשונאָוו, די פרוי פון שרייבער אַלבערטאָ געשונאָוו; נעבן איר — די טאָכטער פון אַלבערטאָ און בערטאָ געשונאָוו, פרוי אַנגאָ געשונאָוו דע קאַנטאָר.

הויבן דער באַקאַנטער דיפּלאָמאַטישער סיכסוך צווישן אַרגענטינע און ישראל, וועלכער האָט אונדז יידן, פאַרשאַפּט אַ סך ביטערניש. עס האָט זיך ביי דער געלעגנהייט קלאָר אַרויסגע־ שטעלט מיט ווי וויניק פאַרשטענדעניש און מיטגעפיל מיר קענען זיך רעכענען אין אַועלכע פאַלן און אויף וויפל מיר זיינען איזאָלירט. אין דאָזיקן מאָמענט האָבן די ייִדיש־נאַציאָנאַלע כוחות אין לאַנד באַוויזן צו שטיין אויף דער געהעריקער הייך. אָט דער פאל האָט אָבער אויך באַוויזן ווי שטאַרק דער ישוב דאָרף זיין אַרגאַניזירט כלפי פנים און כלפי חוץ, בכדי צו קענען זיך פאַרטיידיקן קעגן פרעמדע און אויך אייגענע „פריינט". מיר אונטערשטרייכן דאָ בפירוש די בגידה וואָס עס זיינען באַגאַנגען קעגן אונדזער כלל די זייער רעדוצירטע קרייזן פון די ייִדישע לינקע.

„דער דריטער וויכטיקלעכער מאָמענט איז געווען דער אויסברוך פון ממש ווילדן כוליגא־

נישן אנטיסעמיטיזם און זאָלאָגישן האַס צו יידן אין געוויסע קרייזן פון דער סטודענטישער יוגנט פון די מיטלשולן, וועלכער האָט דערפירט ביז צום עקסטרעם אז אין יידישער יונגער־מאַן איז גאָנץ ערנסט פאַרוווונדעט געוואָרן דורך א רעוואָלווער־קויל. די פאַראַנטוואָרטלעכע באַהערדן האָבן ליידער נישט געניג אנטשלאָסן און ענערגיש גענומען אָפּצוהעלפן דעם אויסברוך פון דעריבער האָבן די יידישע עלטערן א שטיקל מורא געהאַט צו שיקן זייערע קינדער אין די מיטלשולן. עס איז עפּעס נישט אין אָרדענונג וועלן אין אזא לאַנד ווי אַרגענטינע, ווי די באַפעלקערונג איז פאַקטיש כמעט ווי נישט אַנטיסעמיטיש, און די געזעצן זיינען געניג ליבעראַלע, קומט אויס צו הערן אזעלכע לאָזונגען ווי אין אַמאָליקע היטלער־דייטשלאַנד. דאָס באַווייזט אויך, אז מיר דאַרפן זיין אויף דער וואַך און זיך באַמיען אונטערצונעמען די געהעריקע שריט דאָרט ווו מען דאַרף, בכדי אזעלכע פאלן אויסצומיידן, לויט מעגלעכקייט. אויך אין דער פּראַקטיק עקסיסטירן די זעלביקע פּראָבלעמען. אויך דאָרטן זיינען פאַראַן אַנטיסעמיטישע אַרויסטרעטן פון צייטונגען און פון געוויסע דעפוטאַטן.

„דעריבער דאַרף מען פון אַט־דער טריבונע פונעם אַרגאַניזירטן יידנטום לאָזן הערן די שטימע פון פּראָטעסט און פון אנטשלאָסענעם ווילן צו פארטיידיקן דאָס יידישע לעבן און דעם יידישן כבוד. מיר דאַרפן טאָן אַלץ וואָס עס איז נאָר מעגלעך אַרייַנצוזיצן די יוגנט אין אונדזערע רייען און זי מאכן פאַרן שטענדיקן אוואַגאַרד פון אונדזערע אקטיוויטעטן. מיר דאַרפן איבערצייגן די יוגנט אז זי דאַרף זיין מיט אונדז אין אלע ענינים פונעם טאָג־טעגלעכן לעבן און נישט בלויז אין מאַמענט פון געפאָר און קאַמף.

„עס דאַרף דא אויך זיין אן ענין פון ספעציעלן שטודיום די פּראָבלעם פון פערפעקציאָנירונג פון דער יידישער רעפּרעזענטאַנץ. אויב עס איז נאָך נישט געקומען דער מאַמענט פאַר דער אויפלייזונג פון דער „דאיא", איז שוין אָבער זיכער די העכסטע צייט זי צו רעפאָרמירן און ענג קאָאָרדינירן אירע טעטיקייטן מיטן ועד הקהילות. מען דאַרף אויך טראַכטן וועגן שאַפן די נייע פערמאַנענטע קערפערשאַפט אַרום דער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע, אין וועלכער עס זאָל זיך אנשליסן אויך דער היגער ועד־הקהילות און וועלכע זאָל שטיין אויף דער וואַך פון די יידישע אינטערעסן קעגן אלע אונדזערע שונאים, און זאָרגן פאַר דער אויפבוי־אַרבעט אין מדינת־ישראל.

„עס דאַרפן פאראייניקט און קאָאָרדינירט ווערן אלע אונדזערע כוחות לטובת אונדזער יידישן לעבן, וועלכעס טרעט איצט אַריין אין צוויטן יאַרהונדערט פון זיין קיום".

ד״ר אברהם זאלצמאן

די פונקציע פון די ראיאן־קאמיטעטן

„עס איז זייער ריכטיק וואָס די פּראָגע וועגן דער פונקציאָנירונג פון די ראיאן־קאָמיטעטן און אָוועקגעשטעלט געוואָרן אויפן טאָג־אָרדענונג פינעם איצטיקן קאָנגרעס, ווייל די ענינים פון דער פראָווינץ דאַרפן גרינטלעך אַרומגערעדט ווערן. אָמאָל זיינען אין דער פּראָווינץ, דער עיקר אין די יידישע קאָלאָניעס, געווען צענטערן פון אינטענסיוון יידישן לעבן און פון דאָרטן זיינען אַרויסגעקומען א סך היינטיקע פירערס פונעם אַרגענטינער יידישן ישוב. און איצט זיינען מיר דערגאַנגען צו א פּראָקערטן פּראָצעס: די שטאָט מוז קומען צו הילף די פּראָווינץ־ישובים, באזונדערס יענע אין דער פּראָווינץ ענטרע־ריאָס, וועלכע זיינען אין די לעצטע יאָרן שטאַרק אָפּגעשוואכט געוואָרן. א גוטער אינסטרומענט פאַר דעם וואָלטן געקענט זיין די ראיאן־קאָמיטעטן פונעם ועד־הקהילות, וועלכע האָבן דעריבער אויסצופילן א וויכטיקע מיסיע, אויב עס זעלן נאָר געפונען ווערן די פּאסיקע מענטשן און פונעם צענטער וועט מען מיטהעלפן.

„עס איז נישט ריכטיק צו רעדן וועגן דער פראָווינץ אין אַן אָפּטימיסטישן טאָן, ווייל ווען מען הערט אויס די באַריכטן פון די פֿאַרשיידענע דעלעגאַטן און פון דעם רייזנדן אינספּעקטאָר פונעם ועד הקהילות, זעט מען אַז כמעט אין אַלע פּראָווינץ־קהילות זיינען פֿאַראַן סיי ליכט־ און סיי שאָטן־זייטן. א סך ליכט ברענגט אַריין אין אונדזער לעבן מדינת־ישראל, אָבער אויך דאָ אין לאַנד האָבן מיר אָנצוווייזן אין א סך ערטער אויף גאַנץ פֿאַזיטיווע דערגרייכונגען. עס זיינען אָבער פֿאַראַן א סך קהילות, וועלכע פירן א ביטערן געראַנגל פֿאַרן אויפהאַלט פונעם יידישן לעבן און זיי דאַרפן האָבן הילף און אָנווייזונגען פונעם ועד הקהילות. עס איז קיינמאָל נישט צופיל ביי יעדער געלעגנהייט צו דערמאָנען, אַז עס טאָר נישט דערלאָזט ווערן דאָס יידישע לעבן זאָל אויסגעלאָשן ווערן אָפילו אין די קלענסטע קהילות.

„ס׳דאַרף פֿאַרשטאָנען און אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז די פונקציע פון די ראַיאָן־קאָמיטעטן איז נישט אויסצוטיילן בכבודיקע אָמטן, נאָר צו טון וויכטיקע ממשותדיקע אַרבעט לטובת הכלל. אויף א סך ערטער זיינען נישטאָ איניגאָנצן קיין עסקנים, אָבער עס זיינען פֿאַראַן אַזעלכע וואָס אַרבעטן שוין אין משך פון צענדליקער יאָר אויף זייערע אָמטן און זיי זיינען שוין מיד. דאָס איז זייער א הארב פּראָבלעם, וואָס פֿאַדערט א דרינגענדיקע לייזונג. עס מאַכט זיך אָפּט, אַז ווען דער ראַיאָן־קאָמיטעט רופט ערגעץ אויף א פֿלאַץ א פֿאַרזאַמלונג, קומען בלויז געציילטע מענטשן, ווייל דער רוב פילט שוין נישט אויף זיך קיין אחריות און שאָצט נישט אפֿ די וויכטיקייט פון אַרבעטן פֿאַרן יידישן קיום. ליידער זיינען גאַנץ באַזונדער דערווייטערט פון אונדז די קרייזן פון די פּראָפעסיאָנאַלן, אוניווערסיטעריער און פון דער יוגנט בכלל.

„א באַזונדערס וויכטיק פּראָבלעם זיינען די געמישטע חתונות, כאָטש עס באַרירט נישט בלויז די פֿראָווינץ און עס איז דאָרטן מסתמא נישט שווערער ווי אין שטאָט. אָבער צוליב דער קליינער צאָל פון דער יידישער באַפעלקערונג אינעם גרעסטן טייל פון די פֿראָווינץ־קהילות זעט עס זיך מער ארויס, פון איין זייט, און פון דער אַנדערער זייט באַמיט מען זיך אָפּט וועגן דעם וויניק און אומקלאָר צו רעדן, ווייל מען קאָן אַמאָל נישט וועלנדיק אָנרירן און וויי־טאָן א נאָענטן, אָדער א קרוב.

„די קולטור־אַרבעט אויף דער פֿראָווינץ איז באַזונדערס שווער, ווייל געוג אייגענע אינטעלעקטועלע כוחות זיינען נישטאָ און אויך די וואָס וואָלטן געקענט קומען אין באַטראַכט, וווערן אָפטמאָל נישט אויסגענוצט צוליב זייער אָפּגעפּרעמדקייט, אָדער צוליב אָפּאַטיע. ברענגען כוחות פון בוענאָס־אירעס קאָסט זייער טייער און עס איז אויך גאָרנישט לייכט זיי צו באַקומען. די טענה, אַז די פֿראָווינץ־ישובים זיינען פֿאַרמעגלעך און זיי קאָנען אַליין שאַפן די נייטיקע מאַטעריעלע מיטלען צו פינאַנצירן זייערע טעטיקייטן, איז ווייט פון צו זיין אינגאַנצן ריכטיק. דערביבער קומט שוין אַן זייער שווער אָפּילו אויסצוהאַלטן די שולן אין די פֿראָווינץ־קהילות, ווו אַזעלכע זיינען פֿאַראַן, כאָטש דאָס איז דאָך דאָס וויכטיקסטע פֿאַר אונדזער קיום.

„נאָך שארפער איז די לאַגע אויפן געביט פון רעליגיעזן און טראַדיציאָנעלן לעבן. שוחטים זיינען פֿאַראַן זייער וויניק אביצרן לאַנד. קיין רב איז, אויסער דער הויפטשטאָט, אין ערגעץ נישטאָ. אין גאַנץ ענטרע־ריאָס איז נישט פֿאַראַן קיין איין מוהל און אַראָפּברענגען אַזעלכן, ווען מ׳דאַרף אים האָבן, קומט אַן זייער שווער. קיין בעל־קורא קען מען שוין באַלד נישט קריגן און אָפּילו צונויפשטעלן א מנין איז אויף א סך ערטער שוין גאָרנישט לייכט. איך בין נישט קיין רעליגיעזער מענטש, אָבער איך פיל אז אזא סיטואַציע טאָר אויף דעם געביט אויף וויייטער בשום אופן נישט אָנהאַלטן. דער קאָנגרעס וועט זיך דאַרפן זייער ערנסט פֿאַרנעמען מיט דעם ענין, וועלכער האָט צו טאָן ממש מיט נאַציאָנאַלן פּרעסטיזש.

„דאָס וואָס עס קען נישט אויפטאָן אין דער פֿראָווינץ פֿאַר די אויבנדערמאָנטע פּראָבלעמען פון צענטראַלע פונעם ועד־הקהילות דערפֿאַר וויייל זי געפינט זיך אין דער הויפטשטאָט, וויייט פון די ערטער וואָס נייטיקן זיך אין מיטארבעט, וואָלטן פיל לייכטער געקענט אויפטאָן די ראַיאָן־קאָמיטעטן. בעיקר ווען זיי וואָלטן געהאַט גינסטיקערע באַדינגונגען פֿאַר זייער ארבעט״.

דר. יעקב פינק

רעליגיעזע ענינים

„די פראגע וועגן די רעליגיעזע פראבלעמען וואלט געווען געדארפט אפשר איינגעשלאסן ווערן אינעם סימפאזיום וועגן דער צוקונפט פונעם יידישן לעבן אין ארגענטינע. דאס וואס א סך פריערדיקע רעדנערס האבן שוין זיך באציגן צו די רעליגיעזע פראבלעמען באווייזט, אז זיי באאומרויקן א סך פון אונדזערע עסקנים און מען מוז זיך באמיען צו געבן אויף זיי א ריכטיקן ענטפער. אזוי לאנג ווי עס טוט ווי, איז נאך נישט צום פארזינדיקן און עס איז פארא א האפענונג צו קענען זייער א סך אויסבעסערן.

„מען דארף אבער נישט מיינען, אז וועגן מען האט א רב אין שטאט, האט מען שוין במילא געלייזט אלע פראבלעמען. דער בעש״ט זצ״ל, וועמענם 200סטן יארצייט מען פייערט היינטיקס יאר, האט אמאל געזאגט, אז א רב ווערט אנגערופן מרא דאתרא און דאס האט א טאפלטן באטייט. עס קען הייסן, אז ער איז דער באלעבאס פונעם פלאץ און אויך אז ער איז דער רידל וואס דארף אויסגראבן דאס גאנצע ביסל אומריינקייט פונעם פלאץ. אין די צייטן פון גלות בבל האבן יידן געדינט דער עבודה־זרה, אבער זיי האבן אויפגעהאלטן אן אייגן יידיש לעבן, — איז פאר זיי דאך געווען א האפענונג. ס׳זיינען אבער אויך געווען אנדערע צייטן, וועו יידן האבן דווקא קיין עבודה־זרה נישט געדינט, זיי האבן נאר קיין אייגן יידיש לעבן נישט געהאט און זיי האבן זיך אויסגעמישט מיט די ארומיקע פעלקער — האבן זיי קיין אויסלייזונג שוין מער נישט געקענט האבן, ווייל מער ווי א רעליגיע האבן מיר א תורה, אן אייגענעם לעבנסווערג.

„מען דארף פארמאגן דאס אינערלעכע יידישע געפיל, וואס א סך פריערדיקע דורות האבן אנטוויקלט און איינגעפלאצט אין אונדזער לעבן. מען דארף זיין דורכגעדרונגען מיט דער ספע־ציעלער יידישער לעבנס־מאראל, וואס איז אויסגעארבעט געווארן דורך אונדזערע על־טערן אין משך פון הונדערטער יארן. מען דארף זיין יידן מיט יידישע קעפ, מיט יידישע אברים און מיט א גאנצער יידישער נשמה. דער אונטערבאווסטזיין דארף זיין יידיש, ווייל א קינסטלעך און מעכאניש יידיש לעבן איז נישט מעגלעך צו פירן. מען דארף זיין יידן מיטן גאנצן הארצן און מיט דער גאנצער נשמה.

„מען טאר נישט זיין וויכהארציק און צוליב רחמנות, אדער אנדערע מאטיוון, זיך איילן מגייר צו זיין פארליבטע יונגע געמישטע פארלעך, וויל דאס קען ברענגען דערנאך שווערע קאנפעקווענצן. אין שייכות מיט די געמישטע חתונות דארף מען זאגן, אז עס איז בכלל אומ־געזונט פאר אונדזער פאלקס־ארגאניזם מגייר צו זיין אויף איינמאל צופיל און צו שנעל נישט־יידישע מענטשן און מען דארף די אלע פאלן פריער גאנץ געווי און גרינטלעך שטודירן און פארשן. בכדי אויסצומיידן געמישטע חתונות, דארף מען זיך אליין שטארקער פארפאנצערן מיט אמונה און דאס וועט אויך זיין א מיטל צו דערנענטערן און איינצוהאלטן די יוגנט ארום אונדז. מען דארף זיך שטעלן דעם ציל מיר זאלן זיין וואס נעענטער צום לעבנס־שטייגער פון אונדזערע עלטערן און דעמאלט וועלן מיר קענען אויסמיידן א סך שטרויכלונגען. אויב אבער מען דארף דעם רב, בכדי אויף אים ארויפצולייגן אזעלכע שווערע פראבלעמען ווי געמישטע חתונות, איז עס אפשר זיין פליכט דאס צו נעמען אויף זיך, אבער מ׳דארף וויסן אז עס איז אומ־מעגלעך מיטאמאל מתקן צו זיין דאס וואס די עלטערן האבן אין משך פון א לענגערער צייט קאליע גענאמאט מיט דעם נישט דערפילן די פליכטן צו געבן די קינדער א גוטע יידישע דער־ציונג. אזעלכע זאכן קען מען בלויז מתקן זיין בהדרגהדיק.

„די פראגע פונעם מאגנל אין כלי־קודש, באזונדערס אין דער פראווינץ, וואלט מען שוין מסתמא געקענט שנעלער פארענטשערן, טיילווייז דורך ברענגען זיי אהער פון אויסלאנד אין

טיילווייז דורך אויסבילדן זיי אין אַ היגער ישיבה, אָבער ווי עס זאָל נישט זיין, איז עס אָן ענין פון נענוגדיקע געלטמיטלען, ווייל אויך כלי־קודש האָבן אַ רעכט צו קענען פירן אַ באַלעבאַטיש אָנשטענדיק לעבן אין פינאַנציעלן זינען.

„יעדנפאַלס דאַרף מען פאַרשטיין, אַז די רעליגיעזע פראָבלעמען מוזן אינטערעסירן נישט בלויז דעם רב אַליין און נישט אפילו נאָר אַ באַגרענעצטן קרייז פרומע יידן. עס טאָר נישט בלייבן קיין ווינקל־פראָבלעם, נאָר עס דאַרף זיך פאַרוואַנדלען אין אַ קאַרדינאַלער פראָגע פונעם גאַנצן ישוב און דעמאָלט וועט מען מעגלעך זיין צו ענדערן לטובה די איצטיקע לאָגע. יועלכע פאַרשאַפט אונדז נישט קיין איבעריקן כבוד".

חיים פינקלשטיין

אונדזער קולטור־און דערציונגס־פאַליטיק

„כאָטש מיר האָבן ערשט צוריק מיט געציילטע וואָכן דא באַהאַנדלט אויפן חינוך־קאָנגרעס די פראָבלעמען פון דערציונג און קולטור, האָט דער ועד־הקהילות דאָך גוט געטאָן וואָס ער האָט איצט ווידער אָוועקגעשטעלט אויפן סדר־היום אָט־די וויכטיקע פראָבלעמען. וויל פון זייער גוטער לייזונג איז אין אַ גרויסער מאָס אָפהענגיק דער קיום פונעם יידישן פאָלק.

„אונדזער ישוב האָט צו זיין הונדערטסטן יאָרטאָג צו פאַרצייכענען אַ סך וויכטיקע דער־גרייכונגען אויפן דערציונגס־געביט, מיט וועלכע מיר באַווייזן זיך פאָר געסט וואָס קומען צו אונדז פון אויסלאַנד. מיר קומען דעריבער צו דער איצטיקער פייערונג נישט מיט קיין לייר־דיקע הענט. אונדזערע שולן זיינען איצט אין אַ גרעסערער צאָל און זיי זיינען אויך איצט בעסערע ווי מיט צוואַנציק־דרייסיק יאָר צוריק זיי ארבעטן אויך איצט אין פיל בעסערע באַ־דינגונגען ווי דעמאָלט, אָבער אויך די נויטן זיינען איצט גרעסערע ווי דעמאָלט. מיר האָבן זיכער אַ סך אויפגעטאָן און דערגרייכט, אָבער דאָך באַשיימפערלעך נישט גענוג. ווייל אין מאָמענט וועט דער נייער דור דאַרף טיילווייז אָדער אינגאַנצן אַריבערנעמען די אָנפירונג פונעם יידישן געזעלשאַפטלעכן לעבן, זעען מיר אַז ער איז דערצו נישט גענוג צוגעגרייט און קען נישט אַרויסגעבן פון זיך אַ יידיש־קוואַליפיצירטע אינטעליגענץ וואָס זאָל אָנפירן מיט אונ־דזער לעבן.

„מיר ליידן פון אַ מאַנגל אין צוגעפאַסטע שפּערישע יונגע מענטשן, עס זיינען דאָך שוין פאַראַן פּלעצער אין דער פראָווינץ ווו עס איז נישטאָ קיינער וואָס זאָל קענען רעדאַגירן אַן אָנשרייבן קאָרעקט אַ יידיש בריוול. אונדזער יוגנט איז צו רויק און דער איצטיקער קאָנגרעס דאַרף זיין אַ רוף צו אומרו, נישט נאָר פאַר דער יוגנט, נאָר אויך פאַר אונדז, דערוואַקסענע אַליין. ביז נישט לאַנג האָבן מיר געשעפט אונדזער אינטעליגענץ און גייסטיקע יניקה פון מזרח־אייראָפּע, וועלכע איז אויך אַזא גרויזאַם־בעסטיאַלישן אופן פאַרניכטעט און אויסגעריסן געוואָרן מיטן וואָרצל. הייבט אָבער קענען מיר זיך מער אויף קיינעם נישט פאַרלאָזן און מיר מוזן דרינגענדיק אַליין שאַפן די נייטיקע כוחות. מיר האָבן אַ היפּשע צאָל שייגע אינסטיטו־ציעס, מיר קענען זיי אָבער אָפט נישט אָנפולן מיטן ריכטיקן אינהאַלט צוליב מאַנגל אין צו־געפאַסטע כוחות. אונדזער שטאַרקייט איז קיינמאָל נישט געלעגן אין פיזישער קראַפט, נאָר אין גייסטיקער און מאָראַלישער, און לעצטנס איז ביי אונדז ליידער גייסט און מאָראַל היפּש אָפגעשוואַכט געוואָרן.

עס רופט ביי אונדז אָרויס אומרו דער שאָס אין דער סאָרמיענטאָ־שול קעגן אַ ייִדישן יוגנטלעכן. אָבער אָט־דער אומרו איז צו אונדזער יוגנט כמעט נישט דערגאַנגען און זייער רויקייט דאָרף וועקן ביי אונדז אומרו. מיר מוזן אונדזער יוגנט אויפוועקן און געבן איר צו פֿאַרשטיין וואָס עס איז ייִדישקייט, פֿאַרוואָס האָט מען אונדז פיינט און וואָס עס מיינט אויך אין געוויסע קרייזן די כלומרשטע ליבע צו אונדז. מיר מוזן אָננעמען די געהעריקע מיטלען צו פֿאַרפֿאָנצערן אונדזער יוגנט נישט נאָר קעגן דער ייִדן־שנאה, נאָר אויך קעגן די אָפּענע אָרעמס פון דער אָסימילאַציע. אַ גרויסער טייל פון אונדזער יוגנט איז באַווירקט פון אַ נייעם קאָסמאָפּאָליטיזם און א נייע אינטעגראַציע־שטרעבונג. עס ציט שוין נישט די יעווסעקציע פּרץ

אָקט געוויזעט דעם אָנדענק פון וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאַנד. עס רעדט ד״ר שלמה ביקל.

אמאָל, אָבער עס איז אַ מין נייער שמד, נישט דווקא קיין רעליגיעזער. מוזן מיר זייער ענערגיש און אָנטשלאָסן קעמפן קעגן דעם.

„עס איז בלי־ספק אַ שווערע אויפגאבע צו קעמפן קעגן דער אָסימילאַציע, ווייל עס איז פֿאַראַן צוויישן דער יוגנט פיל אומווויסנקייט און עם־הארצות און אויך די געמישטע חתונות זיינען אַ שטערונג. אַ גרויסע געפֿאָר איז אויך די אינטעגראַציע אין נאָמען פון אַ כלומרשטן אידעאָל, וועלכער מען דאָרף זיך אָנטקעגן שטעלן מיט אָלע כוחות. דער וועג דערצו איז אָן צווייפל דערציונג. עס ווערט אָבער ביז איצט נישט געלייגט גענוג אָכט אויף דעם. אינעם וועד הקהילות זיינען אָנגעשלאָסן 120 קהילות, אָבער בלויז 60 פון זיי האָבן ייִדישע שולן, בעסערע אָדער ערגערע. דאָרף מען אַוועקשטעלן ווי אַ מינימאָלן באַדינג, אַז יעדע קהילה דאָרף האָבן אַ שולע. זאָל זיין אָפּילו נאָר מיט אַ האָלבן לערער, אָדער זאָל מען כאָטש לערנען איינמאָל אין דער וואָך. אויב מען קען פאָדערן אַ בישטייערונג פאַרן פאַראייניקטן קאָמפּיין, אָפּילו ביי

אַזעלכע ייִדן וואָס ווילן נישט געבן, פֿאַרוואָאָס זאָל מען נישט שטעלן אויף דער זעלבער מדרגה אויך דעם ייִדישן חינוך?

„מיר דאַרפן אויפהערן צו דער וועלט און מיר מוזן אַלע טענות וועגן צו זיך אַליין. מיר דאַרפן אַנווענדן דעם שטאַרקסטן געזעלשאַפטלעכן און מאַראַלישן דרוק אויף אַלע ייִדישע עלטערן, זיי זאָלן זייערע קינדער שיקן אין די ייִדישע שולן און זיי זאָלן אויך ברענגען פֿאַרן ייִדישן חינוך די גרעסט־מעגלעכע מאַטעריעלע קרבנות. וואָס פֿאַר אַ זין קען שוין האָבן אונדזער גאַנצע געזעלשאַפטלעכע ארבעט, אויב מיר גיבן נישט אונדזערע קינ־דער קיין ריכטיקע ייִדישע דערציִונג און גרייטן זיי נישט צו זיי זאָלן זיין אונדזערע גייסטיקע יורשים, אויך נישט בלויז די פיזישע?

„מען דאַרף אויסמיידן דעם קעגנזייטיקן קאַמף צווישן די פֿאַרשיידענע חינוך־טענדענצן ויועלכע דאַרפן זיך אַלע באַזירן אויפן ענגן בונד מיט ישראל און מען דאַרף נישט פֿאַרגעסן אַז די וועלט פון דער ייִדישער קולטור האָבן אויפגעהאַלטן ביז איצט אונדזער וויִיטערדיקן קיום. מען דאַרף אויך אויפהערן צו באַווײַנען דעם ייִדישן חינוך, נאָר מען דאַרף זיך נעמען צו דער ארבעט אויף דעם געביט מיט אַלע כוחות און מען דאַרף אָנהייבן אַ שטאַרקע אָפענסיוו אויפן קולטור־ און דערציִונגס־געביט, בכדי אַרײַנצוציען אַלע קינדער וואָס זיינען נאָך איצט אויסער דער ייִדישער שול, וועלכע זיינען צום באַדויערן אין איצטיקן מאָמענט נאָך די מער־הייט. אויב מיר וועלן וויִיטער שמידן אונדזער צוקונפט, וועלן מיר באַווייַזן צו מאָכן אונדזערע נייע דורות פֿאַר גוטע ייִדן, איבערגעבנדיק זיי אונדזערע אויסערגעווײַנטלעכע רייַכע גייסטיקע אוצרות.

„מיר זיינען דער דור, וואָס האָט זיך געראַטעוועט פונעם לעצטן גרויליקן מבול און מיר דאַרפן אויך ראַטעווען דעם ייִדישן גייסט און אים איבערפלאַנצן אין די קומענדיקע ייִדישע דורות. אונדזער קאָנגרעס איז זיך צוזאַמענגעקומען צו פייערן אַ היסטאָרישן מאָמענט פון אונדזער ישוב. איינער פון אונדזערע וויכטיקסטע ווערטן איז ביז איצט געווען דער גייסטיקער בייטראָג, טאָ לאָמיר אים איבערגעבן ווי אַ פאַקל צו אונדזערע אויסערגעווײַנטלעכע רייַכע גייסטיקע דורות".

פֿראָפּ׳ לאַזאַר שאַלמאַן

דער נייער דור

„דער פערטער קאָנגרעס פונעם וועד־הקהילות האָט רעקאָמענדירט אַלע קהילות פונעם לאַנד, זיי זאָלן אַריינטרין זייער ארבעט אין שייכות מיט דער יוגנט, נעמענדיק אין באַטראַכט אַז עס עקסיסטירט אַ נייער דור מיט אַן אייגענער מענטאַליטעט, וואָס איז אין אינקלאָנג מיט דער תקופה אין וועלכער ער לעבט. סיי אין דער קהילה פון בוענאָס־אייִרעס, סיי אין עטלעכע קהילות פון דער פֿראָווינץ — קודם־כל פון ראָזאַריאָ, לאָ־פלאַטאַ און קאָרדאָבאַ — האָט יענע רעקאָמענדאַציע געפונען אַן אָפּקלאַנג און זיי האָבן סטימולירט די טעטיקייט פון די יוגנט־אָרגאַניזאַציעס, געהאָלפֿן די חלוצישע באַוועגונגען; אָרגאַניזירט קורסן פון ייִדישער געשיכטע, ייִדיש און עבֿרית; באַשטימט סטיפּענדיעס פֿאַר ייִדישע שטודיעס און זיי האָבן זיך באַמיט צו דערנענטערן די יוגנט — באַזונדערס די אוניווערסיטעט־סטודענטן — צום ייִדישן קהילה־לעבן.

„אָט אַזוי זיינען געמאַכט געוואָרן עטלעכע עפעקטיוו שריט און אַנדערע האַלטן בײַם

דורכגעפירט ווערן, למשל, דאָס אַרגאַניזירן פון קורסן פאַר יוגנט־אינסטרוקטאָרן; די צוגרייטונג־זיצונגען פאַרן יוגנט־קאָנגרעס; די פאַרשפרייטונג פון אויפקלערונג־מאַטעריאַלן וועגן אַקטועלע ייִדישע פראָבלעמען אאז״ו. אָבער עס איז נישטאָ קיין ספק, אַז גאָרנישט איז אויפ־געטאָן געווארן, כל־זמן עס בלייבט נאָך איבער עפעס צו טאָן און דאָס עס דאַרף נאָך געטאָן ווערן איז אומגעהויער פיל.

„קודם־כל איז נייטיק צו געפינען אַ ווירקזאַם מיטל צו באַזיגן די אומפאַרשטענדניש צווישן די דורות און צו דערגרייכן אַן איינפאַרשטענדניש צווישן די אַלטע און די יונגע מיט די מיטעלע, שאָפנדיק פון זיי אַ מין בריק.

„דער תמצית פון דעם פראָבלעם איז דאָס פעלן פון ייִדישן גייסט און קולטור. די יונגע מענטשן פון אונדזער צייט, און אפילו די וואָס זיינען עס נישט מער, דערגייען צום עקסטרעם צו פארגעסן דאָס פינפטע געבאָט פון די עשרת־הדיברות: „גיב אַף כבוד דיין פאָטער און מו־

דער גרויסער עולם אין זאל בעת דעם אַקט געווידמעט דעם אַנדענק פון וואַרשעווער געטאָ־אויפשטאַנד.

טער״. עס איז נאָך ערגער וואָס אפילו די עלטערן רעספעקטירן אפטמאָל נישט זייערע קינדער. דורך דעם וואָס זיי לערנען זיי אין זאָך און אַליין טוען זיי עפעס אנדערש. און עס איז דאָך גוט באַקאַנט, אַז עס האָט נישט קיין שום ווערט צו פרעדיקן עפעס וואָס מען באַקרעפטיקט נישט אַליין מיטן ביישפיל. א דעלעגאַט פון דער פראָווינץ האָט זיך באַקלאָגט מיט פארשטענד־לעכער ביטערקייט, אַז אין זיין געגנט וויל די מערהייט אָריענטירן זייערע קינדער אויף רע־ליגיע, אָבער אַליין האַלטן זיי אַפן זייערע געשעפטן אפילו אין די טעג פון ראש־השנה און יום־כיפור. דאָס איז א מינדערשאַצונג פאַר די קינדער און אַן אומווירדיקייט, אויסער דעם איז עס קעגן דעם וואָס מען וויל דערגרייכן, וויייל אַנשטאָט צו דערגענטערן די קינדער צו דער טראַ־דיציע פון ייִדישקייט, שטויסט מען זיי אַפ פון איר און אפילו פון זייערע אייגענע עלטערן.

אַזוי לאַנג ווי עס וועט נישט געשאַפן ווערן אין זייערע היימען אַן אַטמאָספערע פון ייִדישער גייסטיקייט וועט זיין אומניצלעך דאָס באַקלאָגן זיך און דאָס פרעדיקן.

אין דער גאַנצער ייִדישער וועלט און באַזונדערס אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, איז צור מערקן אַ געוויסע אויפלעבונג פונעם רעליגיעזן געפיל און אָפילו געוויסע קולט־פראָקטיקעס. אָט דאָס הייבט זיך אויך אָן צו מערקן צווישן אונדז.

„באַציונדיק זיך צום אינטעגסיוון מיסיאָנערן־קאָמפּיין וואָס עס פירן דורך די פֿראָטעס־טאַנטן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, האָט דער באַקאַנטער דיכטער דוד איינהאָרן געשריבן דאָ נישט לאַנג אין אַרטיקל אין „פֿאָרווערטס", אַז די אומוויסנקייט פון דער ייִדישער יוגנט וואָס שייך רעליגיע איז אַזוי גרויס, אַז עס איז לייכט אַיר איינצורעדן אַז דאָס קריסטנטום איז אַ מער אַטטוויקלטע פֿאָרעם פון ייִדישקייט. די ריזיקע מען זאָל גלייבן אין אָזא פֿאַלשקייט איז נאָך גרעסער אָפילו ביי אונדז אין אַרגענטינע, וויייל אָזא זאַך האָט אויך ביי אונדז גאָנץ ערנסט באַהויפּטעט נישט קיין קלענערער ווי אַלבערטאָ גערשונאָוו, דער מייסטער פון די „ייִדישע גאוטשן", וועלכער זאָגט אין אַן עסיי, אַז „דער קאָטאָליציזם איז אַן אַרגאַניזירטע ייִדישקייט". דאָס איז נאָטירלעך פונקט אַזוי פֿאַלש ווי די באַהויפּטונג פון אַן אַנדערן ייִדן וואָס איז געשטאַנען אין דער שפּיץ פון דער קאָטעדרע פון ביאַלאָגישער פיזיק פון דעם ליטאַראַל־אוניווערסיטעט, דער ד״ר מ. ס. ניישלאָס, וועלכער פֿאַרזיכערט „אַז דאָס גרעסטע פֿאַרדינסט פונעם ייִדנטום איז צו האָבן געבוירן דאָס קריסטנטום מיט אַלע זייַנע היסטאָרישע אָפּצווייגונגען". און גלייך ווי דאָס וואָלט געווען צו וויניק צו דעמאָקריטן די שטודירנדיקע יוגנט, און נאָך מער די נישט־שטודירנדיקע, טרעפן מיר זיך אַן מיט דער איבערראַשונג אַז אַלפרעדאָ ל. פּאַלאַסיאָס, דער אַנער־קענט לערער פון דער יוגנט, פֿאַרזיכערט אויך אין זיין שיינעם בוך וועגן סאָציאַליזם יושר, וואָס איז פֿאַרעפנטלעכט געוואָרן אין יאָר 1954, אַז „דער הויפּטונקט פונעם ייִדנטום איז דאָס קריס־טנטום".

„מען וואָלט געקענט ברענגען נאָך אַ סך באַהויפּטונגען פון דעמזעלבן מין, וועלכע וואָלטן אַלאַרמירט נישט נאָר איינהאָרנען, נאָר אַלע יענע וואָס האָלטן פונעם אמת און וויייז, אַז דאָס ייִדנטום איז דאָס קריסטנטום שטעלן מיט זיך פּאָר גייסטיק, נישט מער און נישט וויניקער. וויי צוויי אַנטקעגנגעזעצטע וועלטן.

„עס איז דעריבער אונדזער חוב אויפצוקלערן, קודם־כל די אוניווערסיטעט־יוגנט, וועגן דעם תמצית פונעם ייִדישן גייסט, וועלכער איז גאָנץ פֿאַרשידן פון די עוואַנגעליש נאָרמעס.

„עס איז כדאי דאָ צו ברענגען נאָך איין באַמערקונג פון אַ פּראָווינץ־דעלעגאַט: די ייִדישע יוגנטלעכע באַקלאָגן זיך וואָס עס זיינען נישט פֿאַראַן צווישן אונדז אויך קיין גייסטלעכע. דאָס איז נאָך אַ שלאָגדיקער באָווייז וועגן דער פונדאַמענטאַלער אומוויסנהייט פון אונדזער יוגנט וועגן דעם גייסט פון ייִדישקייט, וועלכער אונטערשיידט זיך פון דער קריסטלעכער דאָקטרין דורך דעם וואָס דער ייִד דאַרף נישט האָבן קיין שום פֿאַרמיטלער צווישן זיך און דעם בורא־עולם. אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם דאַרף מען דערמאָנען, אַז ר׳ מענדעלע קאָצקער האָט אַמאָל געענטפערט אַ ייִדן וואָס האָט ביי אים געבעטן ער זאָל פֿאַר אים זיין אַ מליץ־יושר ביים רבונו־של־עולם, אַז ער איז שוין געוואָרן דערוואָקסן זיך אַליין אייַנצופֿאַרשטיין מיטן רבונו־של־עולם, נישט דאַרפנדיק אַנקומען צו אַ פֿאַרמיטלער.

„עס איז דעריבער נישטאָ קיין ספק, אַז מען דאַרף אונטערנעמען אַ קאַמפּיין צו ייִדישן אונדזער יוגנט און נישט דווקא בלויז אין דער הינזיכט פון רעליגיע.

„דאָס פעלן פון ייִדישער קולטור איז צו מערקן אָפילו אין די חלוצישע באַוועגונגען אוך עס איז אינבאַראַשנדיק פעסטצושטעלן, אַז אַ סך גלויבן הפנים, אַז דאָס ייִדנטום איז ערשט געבוירן געוואָרן מיט דעם ציוניזם און אַ גרויסער סעקטאָר פון אונדזער יוגנט וויסט גאָר־נישט וועגן רבי עקיבא, אַדער וועגן רבי יוחנן בן זכאי.

„נישט קוקנדיק אויף דעם, איז צו מערקן ביי אַ סך יוגנטלעכע נישט נאָר אומרויקייט, נאָר אויך אומצופרידנקייט און שטאַרקער ווילן צו לערנען. דאָס איז אַ גוטער סימן, ווייל די אמתע געפאָר שטעקט אין דער רוטין, אינעם פעלן פון אומרויקייט, אין דער אָפּגעלאָזנקייט און אינדיפֿערענץ.

„אויסערדעם איז כדאי אונטערצושטרייכן, אַז חוץ די טעטיקייטן וואָס קומען פאָר אין די חלוצישע באוועגונגען, איז אויך פאַרשטאַרקט געוואָרן אין דער לעצטער צייט די דערנענטערונג פֿון אונדזערע אוניווערסיטאַריער צום ייִדישן לעבן. עס איז וויכטיק וואָס זיי האָבן זיך גרופּירט נישט נאָר אין דער הויפּטשטאָט, נאָר אויך כמעט אין אַלע אוניווערסיטעט־צענטערן, דאָס הייסט אין ראָזאַריאָ, קאָרדאָבאַ, טוקומאַן, באהיא בלאַנקא אאז"וו. מיר שטייען פאָר אַ קאָנגרעס פון ייִדישע אוניווערסיטאַריער פונעם גאַנצן לאַנד, וועלכער וועט וואַרשיינלעך פאָרקומען אין ראָזאַריאָ, אין מאַנאַט אַקטאָבער, און עס איז נאַטירלעך אז די באַטרעפנדיקע קהילות וועלן אים קרעפטיק שטיצן.

„לעצטנס באַמערקט מען אויך דאָס אויפקומען פון גרופּעס אַן אַ ציוניסטישער באַפאַרבונג אַדער דעפיניציע, פון רעליגיעזע אַדער קולטורעלע גרופּעס, אַדער סתם סאָציאַלע. דאָס זיינען עלעמענטן וואָס זיינען עלול זיך צו דערנענטערן צום ייִדישן לעבן און זיך דורכדרינגען מיט אונדזער פאָרערונג פאַר מדינת־ישראל. אויב מען וועט זיי נאָר ריכטיק אריינטירן.

„אָבער עס איז פאַראַן עפּעס וואָס עס דאַרפן געדענקען יענע וואָס פרעטענדירן צו דערַבערן דעם גוטן ווילן פון דער יוגנט און זי צו אריינטירן און דהיינו: מען דאַרף זיי שטענדיק זאָגן דעם אמת און מען דאַרף זיי איבערצייגן מיטן גוטן ביישפּיל. וואָס די יוגנטלעכע זיינען קיינמאָל נישט מוחל איז, מען זאָל זיי אָפּנאַרן, אַדער ליגן זאָגן".

ז. וואָסערצוג

אָרגאַניזאַציאָנעלע פראַגן פון די קהילות

„כדי אויסצומיידן די אַלע פראַגן און שוועריקייטן וואָס זיינען פאַרבונדן מיט דער אָרגאַניזאַציאָנעלער זייט פון די קהילות, וואָלט איך געמאַכט אַ פאָרשלאָג: אַז אַלע קליינע און מיטעלע קהילות וואָס מיר האָבן אין דער פראָווינץ, זאָלן דערהייבן וועלן צו דער מדרגה פון דער קהילה אין בוענאָס־איירעס.

„דער פאָרשלאָג איז זיכער אַ גוטער, עס איז נאָר שווער דאָס דורכצופירן אין דער פראַקטיק. אַלנפאַלס, איז עס אונדזער שטרעבונג, אונדזער ציל. וואָס טוט מען אָבער ביז מען דערגרייכט דעם דאָזיקן ציל?

„די קהילה פון בוענאָס־איירעס, אין דעם מצב ווי זי געפינט זיך היינט צו טאָג, איז אַ פּראָדוקט, ווי מיר אַלע ווייסן — פון העכער אַ האַלבן־יאָרהונדערט אַרבעט, פלייס, מי פון אירע עסקנים, זוכן, עקספּערימענטן, קאַמפן און בלאָנדזשענישן.

„די קהילה פון בוענאָס־איירעס וואָס איז מיט איר אַרגאַניזאַציע, מיט איר דעמאָקראַטישן כאַראַקטער און מיט איר אינהאַלט וואָס שליסט אין אַלע שטחים פון ייִדישן לעבן — אַ מוסטער און אַן אוניקום אין דער גאַנצער ייִדישער וועלט, איז דער פאַלקס־שפּעריישער פּראָדוקט פון עטלעכע דורות ייִדן, וועמענס זאָרג איז געווען ממשיך צו זיין דאָס ייִדישע לעבן אין די נייַע היימען אויפן קאָנטינענט.

„ס'איז מער נישט ווי נאַטירלעך אַז די קהילות אונדזערע אין דער פראָווינץ זאָלן אַנטרעפן

אויף שטרויכלונגען, שווערישקייטן אויפן וועג פון זייער עוואלוציאנעלער אנטוויקלונג, אין דער נערעכטער שטרעבונג פון די עסקנים אוועקצושטעלן די קהילה אינעם צענטער פאַרן משך פון אונדזער לעבן.

„שווערישקייטן, פראָבלעמען, זיינען אַ סימן פון לעבן, יעדער לעבעדיקער ארגאניזם האָט זיך זיינע פראָבלעמען. מען דאַרף זיך נאָר פאַר זיי נישט אָפשרעקן, פאַר יעדער פראָבלעם איז פאַראַן אַ פאַסיקע לייזונג. אויב די לייזונג איז נישט מעגלעך שוין איצט, וועט זי מעגלעך זיין נאָכגרגן.

„וואָס שייך זאַרגן, פראָבלעמען, צרות — קענען מיר אַ סך לערנען פון אונדזערע אמאָליקע קהילות מיט הונדערטער יאָרן צוריק, אין די ציטן פון פינצטערן מיטלאָלטער און אויך אין שפעטערדיקע תקופות.

„אונדזער קהילה, ווי אַן אוראַלטע יידישע אינסטיטוציע, וואָס האָט פאַרטראָטן דעם יידן זיין מלוכהשע זעלבסטשטענדיקייט און איז געווען פאַר אים אַ גייסטיקער פאַנצער, האָט אַנגעקליבן אַן אומגעהויער רייכע דערפארונג, פון וועלכער מיר קענען און דאַרפן לערנען — לעק־ציעס פון יידישן מוט, יידישן שטאָלץ און מסירת־נפש.

די דעלעגאַטן וואָס קומען אין שטאָט אַריין ברענגען מיט זיך שווערע זאַרגן, ערנסטע פראָבלעמען אין דעם קאַמף פאַרן אויפהאַלט פון יידישקייט אין יענע וויטע ישובים. די עסקנים דאַרפן אָבער וויסן און געדענקען אז אויך די אמאָליקע קהילות האָבן געהאַט שווערע זאַרגן אויף זיך, זאַרגן, וואָס האָבן מיט זייער ערנסט אין די סכנות וואָס זיי האָבן מיט זיך פאַרגע־שטעלט, וווייט, וווייט אַריבערגעשטיגן די זאַרגן וואָס מיר האָבן היינט פאַר זיך.

„די עסקנים דאַרפן געדענקען אז דער אויפהאַלט, דער קיום פון יידישקייט האָט שטענ־דיק געפאָדערט קרבנות און איז אפטמאל געווען פאַרבונדן מיט קאַמף און מסירת־נפש.

„די פראָבלעמען פון די אמאָליקע קהילות אונדזערע זיינען געקומען פון דרויסן, מצד די שכנים, מצד די רעגירער, אין דער פארעם פון כלערליי נגישות, גזירות, באַשרענקונגען אין פאַדערונגען. אינערלעך אבער זיינען די קהילות געווען גאַנץ, גוט־ארגאניזירט, מיט א הייכער־נאַציאָנאַלער דיסציפלין און פעסטער מאָראַל.

„דערפאַר זיינען אונדזערע היינטיקע קהילות ברוך־השם פריי פון דער שרעק, פון די סכנות וואָס קענען קומען פון דרויסן, מצד דער אינפירנדיקער מאַכט. און לאָמיר טאָקע ביי דעד געלעגנהייט באַטאָנען די אומגעהויערע טאָלעראַנץ, פולשטענדיקע פרייהייט און בריי־טער האָרציקע פארשטענדעניש, וועלכע אונדזערע קהילות טרעפן אַן ביי די נאַציאָנאַלע, פראָווינ־ציעלע אָדער מוניציפאַלע באַהערדן, ביים אויספירן זייערע פונקציעס.

„די הויפט־פראָבלעמען פון אונדזער קהילה־לעבן היינט צו טאָג קומען פון דעם אינער־לעכן פראָנט. עס האָט אויפגעהערט די פערזענלעכע אחריות פון דעם יידישן יחיד פאַר קיום־האומה. עס זיינען לויז געוואָרן די רעליגיעזע פליכטן וועלכע פלעגן אמאָל האלטן דיסציפלי־נירט דעם יידן ביי זיין יעדן טראָט. דער יונגער דור וואָקסט אויס אין א סביבה און אין א היים וואָס איז אויסגעליידיקט פון יידישער טראַדיציע און פון יידישן שטייגער.

„בשעת די פראָבלעמען פון די אמאָליקע קהילות אין מיטלעלטער האָבן געשטעלט אין סכנה די פיזישע עקזיסטענץ פון די יידן, באַדראָען די היינטיקע פראָבלעמען נישט די פיזי־שע, נאָר דעם גייסטיקן קיום אונדזערן אלס יידן.

„און ס׳איז פון יעדן שטאַנדפונקט כדאי צו כאפן א בליק אויף די אמאָליקע יידישע קהי־לות אונדזערע. פון זיי קענען מיר א סך לערנען און שעפן דערמוטיקונג, אינספיראַציע אין אונדזער היינטיקן קאַמף פאַר קיום היהדות.

„אוודאי איז שווער היינט צו זיין דער ראש־הקהל פון א צאנקעדיקער קהילה, צו שטיין בראש פון א לויזער עדה, פאַר וועלכער ער קען גאָרנישט טאָן. דאָס איז פארבונדן מיט א שיוערן עול און מיט מאָראַלישע פיין. דאָס איז אבער גאָר קיין פאַרגלייך נישט מיט די פראָ־בלעמען און סכנות פאַר וועלכע עס זיינען אוועקגעשטעלט געוואָרן די אמאָליקע ראשי הקהל

אין שפּאַניע, איטאַליע, דייטשלאַנד, פֿראַנקרייך און אין אַלע אַנדערע ישובים פון דער אָמאָ־ליקער אירדאָפּע.

„די קעניגן און אַלערליי פּירשטן האָבן זיי תּמיד שאַנטאַזשירט און טעראָריזירט דורך גזלנט־פּאַדערונגען און עקסטרא־אָפּצאָלן און קאָנטריבוציעס. אין פּאַל פון ריטוועלע בילבולים פלעגט מען זיי די ערשטע אַריינשליידערן אין די תּפיסות, אינקוויזיטאָריש פּייניקן. אָפּטמאָל האָבן זיי באַצאָלט מיט זייערע לעבנס פֿאַר די כלומרשטע חטאים פון די קהילות און זיי־נען אומגעקומען על־קידוש־השם אויף די שייטערהויפנס.

„אָחוץ די כסדרדיקע שרעק פֿאַר בילבולים און פֿאַראָמען, איז געווען א גרויסע צרה פֿאַר די קהילות דאָס דאַרפן צאָלן דעם קעניג הויכע שטייערן. יידן האָבן באַזונדער געמוזט צאָלן פֿאַר דעם שוץ וואָס זיי האָבן באַקומען ביים קעניג. זיי האָבן זיך גאָרנישט געקענט אויסצאָלן פֿאַר דעם דאָזיקן חסד.

„פון די קעניגלעכע אקטן פון אַראָגאָניע, שפּאַניע, ווערט מען געווויר, אז אין יאָר 1285 האָבן יידן געצאָלט דעם קעניג פּעדראָ דעם ווונטן א שטייער פון 12 מיט א האַלבן פּראָצענט פון די הכנסות פון קאָפּיטאַל, פון גיטער און פון כלערליי פֿאַרדינסטן.

פון די אָפּצאָלן זיינען די קהילות אַזוי פֿאַראַרעמט געוואָרן, אַז זיי זיינען געווען געצוווונגען צו לייען געלט ביי קריסטן אויף גרויסע פּראָצענטן, דער בארצעלאָנער רב, רשב״א, האָט אין יענער צייט געשריבן, אַז אָפּט איז די גערעטעניש פון די בעסטע פעלדער נישט גענוג אויף צו באַצאָלן די שטייערן דעם קעניג.

„רייכע יידן וואָס האָבן געהאט א צד ביי די הויפן פון די קיסרים אָדער פון די פּאָדאָלע פירשטן, פלעגן אויספועלן אַז מען זאָל זיי באפרייען פון צאָלן שטייערן, און מחמת דעם איז די שווערקייט פון די שטייערן געפאלן אויף דער אַרעמער מאסע. דאָס איז געווען א שווערע פֿראָבלעם פֿאַר די קהילות. די צוזאַמענפֿאַרן פון די רבנים האָבן זיך באַשעפטיקט מיט די האַרבע פראָגן.

„אין דעם בארצעלאָנער אַרכיוו זיינען פֿאַרבליבן צוויי טויזנט קעניגלעכע אקטן וואָס האָבן א שייכות צו יידן, אין דעם אָפּשניט פון 15 יאָר נאָר. דער קעניג האָלט אין איין קאָרעספּאָנדירן וועגן יידן אָדער מיט די יידישע קהילות פון צענדליקער שטעט אָדער מיט אַרטיקע אַראָגאָנען מכוח יידן. דעם גרעסטן אָרט אין די אקטן פארנעמען חשבונות צווישן דעם קעניג און די קהילות וועגן שטייערן אָדער אנדערע געלט־געשעפטן, פאָדערונגען פון אַוואָנסן על חשבון פון קומענדיקע אָפּצאָלן, אָדער מעלדונגען וועגן אויסערגעווינטלעכע אָפּצאָלן.

„די יידישע קהילות אונטער זייער שוץ זיינען געווען מעלקעדיקע קי פֿאַר די מלכים פון אַראָגאָניע אין קאָסטיליע. זיי האָבן געבויט זייער מליכה־בודזשעט דער עיקר אויף די הכנסות פון די יידן.

„און נאָך ערגער איז געווען וואָס דער קעניג מישט זיך אָפּט אַריין אין די אינעוויניקסטע ענינים פון די קהילות. ער נעמט אויף זיך די ראָלע פון א בורר אין סיכסוכים צווישן צווויי קהילות אָדער צווישן א קהילה־פֿאַרוואַלטונג און פּריוואָטע מענטשן. אין זייער געלט־גייצי־קייט בכדי אויסצופֿרעסן וואָס מער געלט פון די קהילות, גייען די קעניגן אָזוי ווייט, אַז זיי שטעלן זיך אָפּט אין פֿאַר יידישע דינים.

„דאָס כסדרדיקע אַריינמישן זיך פון קעניג אין די אינערלעכע קהילה־ענינים, איז געווארן אַן אמתע צרה און האָט פֿארשאָפּט די פרנסי הקהל גרויסע זאָרגן.

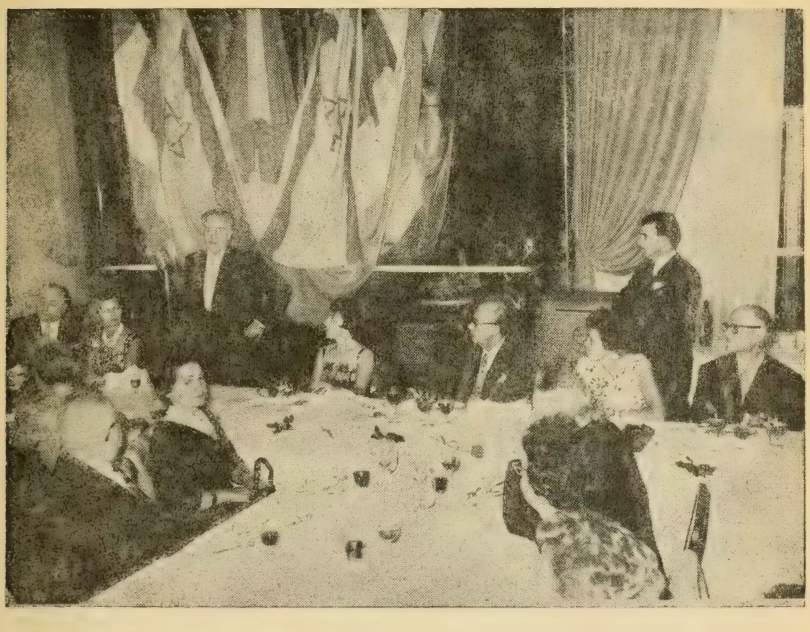
„אוודאי האָבן אונדזערע קהילות עקאָנאָמישע זאָרגן, פינאַנציעלע שווערקייטן. אָבער ווי קליין אוז נישטיק עס זיינען די זאָרגן אין פֿאַרגלייך מיט די פאָדערונגען און צודרינגלעכקייט פון די קעניגן, וועלכע האָבן געזויגן פון די קהילות ווי די פּיאָווקעס, ביז צום לעצטן ביסל חיות.

„אָבי די קהילות אונדזערע פֿאַרדריסט וואָס דער וועד־הקהילות שיקט זיי אַריין פון צייט צו צייט א בריוול און דערמאָנט זיי וועגן די הינטערשטעליקע צאָלונגען. אמת, די עסקנים

מאכן זיך נישט קיין וועזן פון אזעלכע בריוולעך און זיי צאלן נישט דאס וואס זיי דארפן צאלן דעם וועד־הקהילות. אבער ווי בלייך, ווי אומשולדיק דאס קוקט אויס מיט יענע פאדערונגען און די קאנטריבוציעס וואס די קעניגן פלעגן ארויפלייגן אויף די קהילות.

„ווען עס איז געווען א מחלוקת אין די קהילות, און דאס האט ב"ה קיינמאל נישט געפעלט — פלעגט טרעפן אז דער שוואכערער צד האט געזוכט אן אונטערשטיצונג ביי דער ארטיקער קריסטלעכער מאכט. דאס איז געווען אן אקט פון מסירה, וואס האט פארשאפן די קהילות גרויסע צרות.

„איינמאל האט געטראפן אז דער קעלנער ארציבישאף האט געוואלט באשטעטיקן זיין קאנדידאט פאר א חזן אין א שיל. נאר דער חזן גופא, א ייד מיט מוט האט זיך געווענדעט צו

דער קבלת־פנים באנקעט לכבוד אמבאסדאר יוסף אבידר. (1960).

דעם ארציבישאף און אים געזאגט: איך וועל פון דיר נישט אננעמען קיין דערלויבענים אויף דער עבודת־הבורא.

„געווען פאלן, ווען די רעגירונגען האבן באשטימט און געוואלט אימפאנירן זייערע רבנים. דא אבער האבן די קהילות באוויזן זייער נאציאנאלע דיסציפלין, און די פון אויבן־באשטימטע רבנים זיינען אינגאנצן נישט געגומען געווארן אין אכט. קיינער האט זיי נישט געפאלגט און קיינער איז נישט געקומען צו זייערע דרשות וואס זיי האבן געהאלטן. דערפאר אבער, איז פאר זיי געווען הייליק יעדעס ווארט פון די גייסטיקע פירערס וואס זיי אליין האבן זיך אויסגעקליבן.

„א צרה און א געפאר זיינען אמאל געווען פאר די קהילות די כסדרדיקע טענות פון די גלחים און בישאפן קעגן דער תורה פון יהדות. זיי פלעגן פראוואצירן און ארויסרופן די קהילות אויף עפנטלעכע וויכוחים.

„אָ באָזונדער שווער קאָפּיטל פאַר די קהילות זייַנען געזונט די משומדים. זיי זייַנען אַרויס־געקומען מיט מסירות אַז ייִדן זאָלן כלומרשט אין זייערע תפילות שענדן דעם קריסטלעכן גלויבן. דאָס פאַרטייִדיקן זיך קעגן אַזעלכע בילבולים האָט געפאַדערט אָ סך טאָקס, אינטעלי־גענץ און אָ סך ייִדישן וויסן.

„אָ סך פון די ראשי הקהילה האָבן באַצאָלט מיט זייערע לעבנס פאַר אַזעלכע בילבולים. ס׳איז אונדז גוט באַקאַנט דער וויכוח וואָס דער פראָגער רב רבי יום־טוב ליפּמאַן מילהויזן, האָט געהאַט מיטן משומד פסח־פּעטרוס אין יאָר 1399, און פון וועלכן ער איז אַרויסגעקומען בשלום. דריי אָבער פון די אַרעסטירטע ייִדן פון זיין קהילה איבער דעם בילבול, זייַנען פאַר־ברענט געוואָרן אויפן שייטערהויפן.

„אונדזערע קהילות היינט האָבן פאַר זיך די ערנסטע פראָבלעמס פון געמישטע מישפּחות, פאָלן וועג קריסטלעכע פרויען וואָס זיינען פאַרהיראַט מיט ייִדישע מענער און זיי זיינען גע־וואָרן טוערנס פון „וויצאָ" און זיי מאַנען פאַרן פאַראיניקטן קאָמפּיין. דאָס איז די פראָבלעם פון געמישטע מישפּחות וואָס וואַרטן אַז זייער סיטואַציע, זייער געפּינען זיך אויפן קיינעמס לאַנד, צווישן ייִד און גוי, זאָל דעפּיניטיוו רעגולירט ווערן. אַזעלכע צרות אָבער פון משומדים זואָס האָבן געבראַכט אומגליקן אויף גאַנצע קהילות — גאָט צו דאַנקען ווייסן מיר היינט נישט דערפון.

„די אַמאָליקע קהילה האָט מיט זיך פאַרגעשטעלט זייער אָ קאָמפּליצירטע אינסטיטוציע, ממש אָ מלוכהשע אַרגאַניזאַציע, וואָס האָט רעגולירט דאָס גאַנצע לעבן פונעם ייִדן. די קהילה האָט דעגולירט דעם ייִדנס לעבן דורך רעליגיעזע פליכטן, דינים, תקנות און מנהגים — פון זויגל ביז צום קבר. און אָלע פאַרשריפטן, אָלע תקנות האָבן געצילט צו אין איינציקן פונקט: צו קענען לעבן, קענען אויפהאַלטן דעם קיום אין אָ ים פון שנאה, סכנות און גזירות.

אונדזערע היינטיקע קהילות זייַנען פאַקטיש מער נישט ווי אַן עכאָ פון יענע אַמאָליקע קהילות. עס מאַכט דעם איינדרוק אַז די פאַרשטייער פון אונדזערע קהילות, אַנשטאָט טראָגן אויף זיך דעם שוועריקן עול און פליכטן פאַר דעם ייִדישן לעבן — וואַרטן זיי און האָפן אַז דאָרט, אין דער ווייטער בוענאָס־אייִרעס וועט מען לייַזן זייערע פראָבלעמען. מיר לעבן היינט אין פרייַ צייַטן, מען האָט פון זיך אַראָפּגעוואָרפן אַלע רעליגיעזע פליכטן און אָפילו די אָנגע־הערישקייט צו דער קהילה איז אָ פרייַ זאַך פאַר דעם ייִדן.

„כ׳האָב זיך אָפּגעשטעלט מיט אָ כיוון אויספּרלעכער און געצויגן אָ פּאַראַלעל מיט די אַמאָליקע קהילות כדי צו באַווייַזן אַז ווי שווער די פראָבלעמען זאָלן נישט זיין איז מעגלעך צו געפּינען פאַר זיי לייזונגען אין דער ראָם פון דער קהילה, וואָס מיינט אינעם גייסט פון אונ־דזער ציבור און אונדזערע כלל־אינטערעסן.

„ס׳איז דאָ אָן אַלט־ייִדיש פּאָלקס־וואָרט וואָס זאָגט: נישטאָ קיין אָרעם קהל. און פאַראַ־פראַזירנדיק מען מען זאָגן: נישטאָ קיין אוממעגלעכעס פאַר קהל. די קהילה האָט אָלע מעג־לעכקייטן צו געפּינען אָ לייזונג פאַר אירע פראָבלעמען, ווי שווער זיי זאָלן זיך אונדז נישט אויסווייזן.

„אָבער מיט אין באַדינג: די קהילה דאַרף זיין אָ קהילה אין דעם פולן זין פון דעם באַ־גריף. און די עסקנים אירע דאַרפן האָבן דעם נייטיקן באַוווסטזיין וועגן דער הויכער שליחות זואָס זיי דאַרפן דורכפירן.

„אָ גוט־אָרגאַניזירטע קהילה מיט די בריייטע פונקציעס פאַר דעם גאַנצן ייִדישן לעבן, טראָגט שוין ממילא אין זיך די מעגלעכע לייזונגען. די קהילה אַליין אין אָ גרויסער מאָס שוין די לייזונג.

„און דערפאַר זיינען די לעצטע יאָרן געמאַכט געוואָרן מצד דעם וועד הקהילות ערנסטע באַמיונגען צו הייבן דעם פרעסטיזש פון דער קהילה און שטאַרקן איר מאָראַליש־סאָציאַלער אָפּאָזיציע.

„וואָס שייך די קהילות אונדזערע אין דער פראָווינץ, איז די לאָגע אָזאָ: פון די 120 קהילות

וואָס זייענען היינט צו טאָג אינגעשלאָסן אין וועד הקהילות, איז פֿאַראַן אפשר אַ מנין צוויישן זיי, וועלכע פֿאַרדינען און זייענען ראוי צו טראָגן דעם אָלט־יידישן יחוס־נאָמען — קהילה.

„דעריבער האָבן מיר זיך געשטעלט פֿאַר אַ ציל צו פֿאַרוואַנדלען די אַלע פֿאַראייניגן, אַסאָציאַציעס, צענטערס, חברה־קדישאס — טאָקע אין אמתע קהילות, אַז זיי זאָלן וועלט זיך צו טראָגן דעם דאָזיקן נאָמען וואָס איז מחייב צו מעשים.

„איינע פון די וויכטיקסטע אויפגאָבן פון אונדזערע רייהנדע אינספעקטאָרן איז אַוועקצושטעלן די פֿראָגע אויפן סדר־היום פון יעדן ישוב, אָנרעגן צו פֿאַראייניקן די כוחות און שאָפֿן די קהילה, אַז זי זאָל ווירקלעך זיין דער אָרגאַניזאַציאָנעלער שעפּערישער אויסדרוק פון יעדן ישוב. ווי גרויס אָדער קליין ער זאָל נישט זיין.

„ס׳איז אָפילו געשאָפֿן געווארן אַ יורידישע קאָמיסיע ביים וועד־הקהילות, וואָס זאָל שטיין צו דינסט צו הילף דער טראַנספֿארמאַציע און יורידיש אריענטירן די עסקנים אין די אַלע ענינים, און דער עיקר ביים דעפּינירן די אויפגאָבעס און פונקציעס פון דער קהילה.

„אין אייניקע שטעט האָבן מיר דערגרייכט, אַז די פֿראָגע פון דער קהילה איז געשטעלט געווארן אויפן סדר־היום און איז דעבאַטירט געווארן מיט גרויס אינטערעס. עס זיינען פֿאַר־געקומען פֿאַרזאַמלונגען מיט דער באַטייליקונג פון די פֿאַראינטערעסירטע לאָקאַלע אינסטי־טוציעס. עס זיינען געשריבן געווארן פּראָטאָקאָלן, אין וועלכע עס איז געבראַכט געווארן צום אייסדרוק אַלעמענס איינשטימיקייט אַז די קהילה זאָל געשאַפֿן ווערן.

„און דאָך זיינען אויפגעשוומען שוועריקייטן, שטרויכלונגען וואָס האָבן נישט דערלאָזט עס זאָל רעאַליזירט ווערן די שאַפונג פון דער קהילה. די הויפּט־שולדיקע זיינען די פֿאַטריאָטן פון די אינסטיטוציעס, וועלכע וואָלטן געדאַרפט אויפלייזן זייער עקזיסטענץ און אָפּטרעטן דאָס אָרט פֿאַר דער קהילה. זיי, די פֿאַטריאָטן, די בויערס פון די אינסטיטוציעס, מיט אומצווייפל־האָפּטע פֿאַרזיכטן פֿאַר דעם לאָקאַלן יידישן לעבן, ווילן נישט רעזיגנירן פון זייערע פּאָזי־ציעס. זיי שרעקן זיך פֿאַר דעם איבערגאַנג, וואָס וואָלט געקאָנט זיין אַ ברכה פֿאַר די ישובים.

„דאַרף מען זאָגן, אַז מיר באַטראַכטן נישט די דאָזיקע איניציאַטיוו פֿאַר אַ דורכפֿאַל. חלילה וחס; די געווארפענע לאָזונג, אפילו וען זי טרעפט אָן אויף מאַמענטאַנע אומפֿאַרשטענ־דעניש און שטרויכלונגען, וועט דאָך מיט דער צייט שלאָגן וואָרצלען און וועט באַווייזן צו עפענען זיך אַ וועג צום באַוווסטזיין פון אונדזערע עסקנים. אַ דאָנק אונדזער אקטואַציע איז אַ סך רייפער געווארן דער גדאַנק וועגן דער אימפּאָרטאַנץ פון דער קהילה, ווי אַ פאַסיקע אָר־גאַניזאַציאָנעלע פֿאָרעם אויפצוהאַלטן דאָס יידישע לעבן אין די פֿראָווינץ־ישובים.

„אגב, דער פרייוויליקער כאַראַקטער פון די קהילות, דערציילט וועגן דעם הויכן באַ־ווּסטזיין פון דער יידישער באַפֿעלקערונג, וועלכע וויל זיין אָנגעשלאָסן אין דער אינסטיטוציע וואָס טראָגט אויף זיך דעם אָלטן חותם פון דעם אָרגאַניזירטן יידישן כלל־לעבן.

„מען דאַרף נעמען אין אַכט, אַז די קהילות אין דער פֿראָווינץ — די וואָס זיינען עס יאָ — קומט אויס אָנצופירן זייער אַקטיוויטעט אין אַן אַרומיקן מדבר פון נאַכלעסיקייט, פרעמד־קייט און אַפּאַטיע; אין אַ סביבה וווּ די אַסימילאַציע איז אַ דראַנדיקער כוח, וווּיט פון אַ גרויסן יידישן צענטער, אויסגעלידיקט פון דער יידישער אינטעליגענץ און אינטעלעקטועלע כוחות.

„אין אַזעלכע אומשטענדן איז נייטיק, אַז די עסקנים פון יענע קהילות זאָלן זיין באַ־וואָפנט מיט פֿאַרטאַרטעוועטן ווילן, מיט עקשנות, אויסדויער און מיט אַ טיפן באַווּסטזיין און גלויבן וועגן דער וויכטיקער און נויטוועדיקייט פון זייער אַרבעט.

„אָוודאי איז נישט גרינג צו טראָגן טאָג־טעגלעך דעם שווערן עול פֿאַר אונדזער לעבן, אין אַ גרויסן יידישן צענטער, אָבער זיבן מאָל שווערער נאָך איז דער עול אין די קלענערע ישובים — דאָרט איבער דער וויייטער פֿראָווינץ, אָפּגעריסן, פֿאַרלאָזן און פֿאַרגעסן פון דער יידישער וועלט.

„וואָס קלערער דער ישוב, — אַלץ? גרעסער זיינען די גייסטיקע נויטן, אַלץ שווערער די אפאַטיע און פּאַרצערנדיקער דער עלנט וואָס קוקט אַרויס פון יעדן ווינקעלע.

„וואָס שייך אונדזער אויפגאַבע אַוועקצושטעלן די קהילה אינעם צענטער פון יידישער אַקטיוויטעט און לעבן, דאַרף זיין אונדזער שטאַנדפונקט, אויב דאָס איז שווער צו דערגרייכן אַרגאַניזאַציאַנעל, דאַרף מען צו דעם צוקומען — פונקציאָנעל, בהדרגהדיק. מעג די קהילה ווייטער הייסן חברה קדישא, סענטראַ, צי אוניאָן — אויב זי טראָגט נאָר דעם עול און די פליכטן פאַר דעם יידישן לאָקאַלן לעבן, איז זי די פאַקטישע קהילה, די אַרגאַניזאַציאַנעלע אייסבעסערונגען וועלן מיט דער צייט קומען. פיל וויכטיקער פון דעם נאָמען איז דאָך דער אינהאַלט פון דער קהילה.

„און דערפאַר האַלטן מיר כסדר אין סוגערירן די קליינע כמו־קהילה־אינסטיטוציעס זיי זאָלן אויסברייטערן זייערע פונקציעס און בהדרגהדיק נעמען אויף זיך דעם עול פאַר דעם לאָקאַלן יידישן לעבן. פאַר אַלעם סטימולירן מיר די עסקנים איבערצונעמען די אויפזיכט איבער דער הויפט־וויכטיקער אַקטיוויטעט, וואָס איז דער חינוך פון יונגן דור — די יידישע שול.

„געווען פאַלן פון מחלוקת אין ישובים צווישן דעם צד וואָס האָט אויסגעהאַלטן די יידישע שול מיטן צד פון די עסקנים אַרום דער קהילה. הגם, מיר האָבן אויסגעמיטן צו שטעלן זיך אייף דער זייט פון איינעם פון די צדדים, האָבן מיר אָבער בארעכטיקט די פאַדערונג פון דער קהילה צו נעמען אונטער איר אפוטרופסות דעם יידישן חינוך.

„און דאָס איז די דערשיינונג וואָס מען טרעפט אין אונדזערע מערסטע פּראָווינץ־ישובים, יועלכע צייגן נאָר עטלעכע צענדליק יידישע משפחות. די עקזיסטירנדיקע חברה־קדישא אָדער סענטראַ, איז טאַקע נישט קיין קהילה לויט אונדזערע באַגריפן וואָס אַ קהילה דאַרף זיין, זי איז דאָס אָבער יאָ לויט די פונקציעס אירע. אויב זי טראָגט אויף זיך די זאָרגן פאַר דעם לאָקאַלן יידישן לעבן, אין אַ גרעסער אָדער קלענערער מאָס — פאַרדינט זי צו טראָגן דעם אַלט־יחוסדיקן נאָמען קהילה.

„די חברה קדישא אָדער וואָסער אַנדערן נאָמען זי טראָגט — זאָל מען זי רופן כמו־קהילה — איז זי אָבער דער אַדרעס און די היים פון ביסל צאַנקנדיקן יידישקייט. זי איז דער אַדרעס פאַר דער „מגבית", פאַר דעם צוגעפּאַרענעם רעדנער און פאַר דעם יידישן אַקטיאָר, וואָס פאַרבלאָנדזשעט אַמאָל אהין אין יענע וויינט, פאַרוואַרפענע, בלאָטיקע מקומות.

„און דערפאַר איז פאַראַן ביי די דאָזיקע נישט דערבאַקענע קהילות — אַ פאַרדרוס און הערשנדער אַנטאַגאָניזם צווישן דער לאָקאַלער קהילה און דער פילייאַל פון דער דאָזיקער. ביידע פרעטענדירן זיי צו רעדן אין נאָמען פון ישוב.

„צי אָבער זיינען די עסקנים פון דער קהילה נישט געוואָרט מיט זייער פאָדערונג, אַז דער וואָס טראָגט די פליכטן פאַר דעם יידישן לעבן אַ גאַנץ קיילעכיק יאָר — דער איז אויך בארעכטיקט צו רעדן אין נאָמען פון דעם לאָקאַלן ישוב?

„אין דער ערגסטער לאָגע זיינען די גאָר קליינע פונקטן, וווּ עס לעבן געציילטע יידישע משפחות. אזעלכע פונקטן זיינען פאַראַן אין די צענדליקער, צעוואַרפענע איבער דער ריזי־קער לענג און בריים פון דער רעפובליק.

„די דאָזיקע יידן זיינען צווישן די עלנטע פּראָווינץ־יידן די סאַמע עלנטסטע. וואָס קענען מיר טאָן פאַר יענע פאַרגעסענע יידן — דער אמת פאַרגעסענער שבט — צו וועלכע עס פאַר־בלאָנדזשעט זעלטן אַהין די שטים פון אונדזער ישוב?

זיי ווערן דאָרט פאַרגרעבט און זייערע קינדער פאַרפרעמדט.

„אויב אין די אַנדערע קליינע ישובים פון דער פּראָווינץ האָלט נאָך אַן דער יידישער פונק זיין פייער, וואָס איז מעגלעך נאָך אויפצולעבן, אויפצובלאָזן, איז דער פונק אין די עלנטע ישובים פאַרדעקט מיט אַ דיקער שיכט פון אַש און ער לעשט זיך אויס, אויב ער איז שוין נישט פאַרלאָשן אינגאַנצן.

„וואָס קאָנען מיר דאָך טאָן פאַר די דאָזיקע פאַרגעסענע אַרעמאַרן אונדזערע? עס וואָלט געזונט אַ זינד פון דעם ייִדיש־נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט אינגאַנצן זיי צו פאַרגעסן אָדער זיך מייאש זיין פון זיי.

„קודם־כל וואָלט מען געדאַרפט אונטערנעמען אַן אקציע אויף אָפּצורופֿטעוונען זייערע קינדער אוו יוגנטלעכע. אויב די מישפחות מוזן שוין דאָרט בלייבן, דאַרף מען לכל־הפחות זענען צו ראַטעוונען זייערע קינדער. דאָס איז אַן אמתע הצלת נפשות.

„די ראַיאַן־קאָמיטעטן אונדזערע האָבן אין די צעשפרייטע ייִדישע מישפחות אַ דאָנקבאַר פּעלד פאַר אָקטיוויטעט. פאַרט אָמאָל ארויס צו זיי, אָדער פאַרבעט זיי צו זיך. דאָס אָנהאַלטן בלויז אַ קאָנטאָקט מיט די פאַרוואַרפענע ייִדן וועט זיין פאַר זיי אַ געשענעניש. אייער אויסגעשטרעקטע ברידערלעכע האַנט וועט זיין אַ סטימול אין זייער עלנט.

„מיר ווייזט אויס, אַז עס וואָלט נייטיק געווען צו סטימולירן די אינצלנע ייִדישע מישפחות זיי זאָלן עוואָקויִרן די אינזאָמע ווויִן־ערטער און זיך באַעצן אין ישובים מיט אַ גרעסערער ייִדישער באַפעלקערונג. דערמיט וואָלטן זיי אויסגעלייזט געווארן פון זייער אינזאָמקייט און וואָלטן אויך אָפּגעראַטעוועט זייערע קינדער.

„פאַרשטייט זיך, אז אזא עוואָקואַציע איז נישט גאָר גרינג דורכצופירן. דאָס איז פאַרבונדן מיט עקאָנאָמישע אינטערעסן, מיט אינגעוואָרצלטע פרנסות. ווייסן מיר אָבער, אַז עס גייט אַן אזא עקסאָדוס. עס האָלט אַן אַ וואַנדערונג־שטראָם מצד דער ייִדישער באַפעלקערונג וואָס וויייזט אַרויס די טענדענץ צו באַזעצן זיך אין גרעסערע ישובים, בכדי צו לעבן צווישן ייִדן.

„אונדזער אויפגאַבע וואָלט נאָר געווען צו סטימולירן און צואיילן דעם עוואָקואַציע־פּראָצעס פון די קליינע ישובים.

„ס'איז אַ שווערע אויפגאַבע? — זיכער איז עס נישט גרינג. דער פּראָצעס אָבער פון קיבוץ גלויות איז נאָך טויזנט מאָל שווערער און קאָמפּליצירטער, און דאָך שטעלט מען זיך נישט אפּ דורכצופירן אזא סכנותדיקע אויפגאַבע.

„אין שייכות מיט יענע ייִדן וואָס בלייבן פאַרדאָרטע צווייגן פון אונדזער שטאָם, ווילט זיך דאָ ציטירן איין שטעל נאָר פון דער צוואה וואָס דער רב ר׳ אליעזר הלוי, רב פון דער קהילה אין מיינץ אין 16טן יאָרהונדערט, האָט אויבערגעלאָזט צו זיינע קינדער. צווישן פיל אַנדערע עצות און רעקאָמענדאַציעס, שרייבט ער אויך אין זיין צוואה אָט־די ווערטער:

„«...זאָלן מיינע זין און מיינע טעכטער זיך פליסן צו ווויגען אין אַ שטאָט, וווּ עס איז פאַראַן אַ ייִדישע קהילה, בכדי זייערע קינדער זאָלן אויבערגעמען ייִדישע מנהגים. זאָלן זיי מיט זייערע קינדער לערנען תורה, אפילו ווען זיי זאָלן צוליב דעם מוזן ארומגיין אויבער די הייזער נאָך נדבות».

„אָט אַזוי הויך האָבן אונדזערע אמאליקע ייִדן געהאַלטן די זאַרג פאַר זייערע קינדער, פאַר דער ייִדישקייט פון די קומענדיקע דורות, אַז עס איז צוליב דעם כדאי צו גיין אויבער די הייזער און קלייבן נדבות.

„אָט אַזוי געוואָלדיק הויך האָבן ייִדן אָמאָל געשטעלט די נאַציאָנאַלע אינטערעסן, די זאַרגן פאַר קיום־האומה אויבער די אייגענע פערזענלעכע קליינע ענינים.

„אַן אייביק ליכט שטראָלט ארויס צו אונדז פון יענע ווייטע ייִדישע דורות. וויפל מיר האָבן פון זיי צו לערנען!".

מ. יאַנאָפסקי

דער ספּרדישער בייטראָג צום קהילה־לעבן אין די תפוצות

„אַט־דער קאָנגרעס פונעם וועד־הקהילות וואָס ווערט אָפּגעהאַלטן אין דער צייט ווען עס ווערט דערמאָנט און געפייערט דער ערשטער יאָרהונדערט פונעם יידישן ישוב אין אַרגענטינע, וווייזט אויס צו זיין דער דעפּיניטיוועך קריסטאַליזאַציע־פונקט פון אונדזער געמיינדע אין אַט־דעם לאַנד. די אַנשטרענגונגען וואָס ווערן געמאַכט איינע נאָך דער אַנדערער מיטן צוועק זי צו אַרגאַניזירן לויט צוגעפאַסטע פאָרמען, דאַרפן דערקלערט ווערן ווי צייכנס פון דער נטיה אויסצופורעמען דעפּיניטיוו איר פּיזיאָנאָמיע. בכדי אַט־דאָס צו דערגרייכן, נישט דאַרפנדיק שפּעטער אָנקומען צו אָפּהאַלטנדיקע רעקטיפיקאַציעס, איז נייטיק צו נעמען אין באַטראַכט, אַז צווישן היסטאָרישע שטראָמען פונעם טראַדיציאָנעלן יידנטום האָבן זיך גלייך־צייטיק צענויפגעגאָסן אין דעם פלוס פונעם אַרגענטינער יידישן טייך, נעמענדיק אָ סאָציאַ־לאָגישן און קולטורעלן אָנטייל אין זיין אויספורעמונג. אַט־די שטראָמען פונעם יידנטום זיינען יענע וואָס ווערן היסטאָריש אָנגערופן כוללדיק ספּרדים און אשכנזים. דער אשכנזישער שטראָם, וואָס איז אַלט העכער טויזנט יאָר, האָט זיך אויסגעבילדעט אין צענטראַל־ און מיזרח־איראָפּע, הויפּטזאָכלעך ביי די טייכן ריין, דניעפּער, וואָלגאָ, וויסל און ביים שוואַרצן ים. אַט־די יידן, וואָס האָבן אָנגענומען דייטש אַלס זייער טעגלעכע שפּראַך און וואָס האָבן זיך ביסלעכווייז צעשפּרייט, אין גרעסערע אָדער קלענערע באַפעלקערונג־מאַסן, אין יענע רחבות־דיקע עגענטן פונעם אַלטן קאָנטינענט, האָבן געשאַפן אָ רעליגיעזע קולטור אויף לשון־קודש און אויך אָ פֿאָלקס־קולטור אויף דער פּריער דערמאָנטער וועלטלעכער שפּראַך. פון אָט דעם מין איז אויך פּאַרבליבן די רייכע ליטעראַטור אויף יידיש. צוליבן דרוק פון די היסטאָ־רישע באַדינגונגען, וועלכע זיינען געווען אין אַלגעמיין אומגינסטיק פאַר דער ציווילער און רעליגיעזער פרייהייט, האָט דאָס אשכנזישע יידנטום זיך אָפּגעזונדערט פונעם רעשט פון דער באַפעלקערונג, אָ זאַך וואָס עס האָט זיך קלאָר אָפּגעשפּיגלט אין זיינע גייסטיקע שאַפונגען. די קולטור פונעם אשכנזישן יידנטום איז געווען ביז צו דער עמאַנציפּאַציע, וואָס איז געווען אָ פועל־יוצא פון דער פראָנצויזישער רעוואָלוציע, אַן אויסשליסלעך יידישע קולטור.

„אָ גאַנץ אַנדער מזל האָט געהאַט דער ספּרדישער שטראָם. עס ווערן אַזוי אָנגערופן די יידן, וועלכע זיינען לויט דער געשיכטע אָנגעקומען אויפן איבעריקן האַלב־אינדזל, אין פאַר־שיידענע עטאַפּן, אָרום דעם יאָר 300 פון דער געוויינטלעכער צייטרעכענונג, און זיינען דאָרט פאַרבליבן ביז צום 15טן יאָרהונדערט. ווען עס איז אויפגעקומען די אינקוויזיציע און עס איז פאַרגעקומען דער גירוש שפּאַניע. אָרום דעם 9טן יאָרהונדערט האָט אַט־דאָס יידנטום שוין געהאַט אַן אייגענע פיזיאָנאָמיע. אין משך פון פינף הונדערט יאָר האָט עס געשפּילט אָ היס־טאָריש ראָלע אָ דאַנק זיינע הויכווויכטיקע אינטעלעקטועלע שאַפונגען און צוליב דעם איינפלוס וואָס עס האָט געהאַט אַלס קולטור־גרופּע, אויף דער אַנטוויקלונג פון אייראָפּע. אָנגעקומען אויף יענער ערד נאָך פאַר די וואַנדאַלן און וויזיגאָטן, זיינען זיי געווען טעטיק מיט די מוסול־מענער, און אַן אָנדערש מאָל מיט די קריסטן, באַמיענדיק זיך שטענדיק צו דינען אַלס קולטור־פאַרבינדונג צווישן דעם מזרח און דעם מערב, צווישן דער גריכיש־רוימישער ציוויליזאַציע און יענער נייער וואָס איז דעמאָלט אויפגעקומען אויפן האַלב־אינדזל, אונטער דעם שטאַרקן איינפלוס פון דער דאָפּלטער גייסטיקער ירושה, דער אייגענער מיטגעבראַכטער מיטן תנ״ך און תלמוד, און דער העלענישער, מיט וועלכער עס איז געווען דורכגעזאָפּט די מוזולמאַנישע

אינטעלעקטועלע עליט. האָבנדיק אַ בעסערן גורל פון זייערע אשכנזישע ברידער, האָבן די ספרדים געמאַכט פון בירגערלעכע רעכט און האָבן נישט געליטן פון קיין שום געזעצלעכע דיסקרימינאַציעס. זיי האָבן געשפילט אַ וויכטיקע ראָלע אין הויפן פון די קאָליקן און דערנאָך אויך פון די קריסטלעכע קעניגן. ספרד (שפאַניע), איז געווען ווי עס פאַרזיכערט אַ היסטארי קער, „די ערד וווּ עס האָבן זיך דערהויבן טראָנען אויך פאַר די ייִדן, איידער זיי זיינען פון דאָרטן אַרויסגעריסן געוואָרן דורך דער בייזקייט און דער שינאה". אָבער פון אָט־די כמעט טראָנען פאַר די ייִדן איז אויפגעקומען אַ ניי ליכט פון ייִדישער קולטור, וועלכע האָט געקענט לייכטן אינעם מערב אין משך פון לאַנגע יאָרהונדערטער. צווישן די ארכיטעקטן פון אָט־דעם גייַסע ייִדנטום דאַרפן דערמאָנט ווערן דער גרויסער חכמאי אבן שפרוט, קודם־כל, און שמואל הלוי הנגיד נאָך אים.

„אָט־די געמיינדע האָט זיך אַרגאַניזירט לויט כללים, וועלכע זיינען הפנים שפּעטער קאָ־פירט געוואָרן אינטוויטיוו דורך דער ארגענטינער קהילה. די געמיינדע איז געווען אן אומאָפּ־הענגיקע קערפערשאַפט מיט יוריסדיקציע איבער אירע מיטגלידער. זי איז באשטאַנען פון אַ ראָט, איינגעטיילט אין צוויי טיילן: אין טייל, אָדער מעמד, איז געבילדעט געוואָרן דורך זעקס מיטגלידער און דער צווייטער — באַראַטנדיקער טייל — איז באַשטאַנען פון דרייסיק מיט־גלידער. וועלכע האָבן געהייסן „די זקנים". אין בוענאָס־אייִרעס היסן זיי היינט־צו־טאָג „די־רעקטיוואָר ראָט", אין „קאָנסולטיוואָר ראָט". יענע געמיינדע האָט געהאָט אַ ספּעציעל הויז, וועלכעס איז געווען דער זיצפלאַץ פונעם ראָט, פונקט ווי עס פאַרמאָגט היינט אַזעלכעס, אונ־דזער קהילה אויף דער גאַס פאָסטעוור. ביי געוויסע געלעגנהייטן האָבן זיך די פאַרשיידענע דיסטריקט־ראָטן פאַראַמלט, בכדי צו שאַפן אַ גרעסערן ארגאַניזם, מיט אַ יוריסדיקציע אין דעם גאַנצן דיסטריקט; עפּעס ענלעכס צו אונדזער ארגענטינער וועד־הקהילות.

„אויסערדעם האָט פונקציאָנירט אַ ראַבינאַט, אָדער בית־דין, וועמענס פולמאַכטן זיינען נאָטירלעך געווען אָנגעהערט ווי פון ענלעכע אינסטיטוציעס היינט־צו־טאָג, נעמענדיק אין באַ־טראַכט די גאַנץ פאַרשיידענע היסטארישע באדינגונגען. אין דער ספרדישער סינאַגאָגע פון לאָנדאָן, וועלכע איז מיט עטלעכע יאָר צוריק אָלט געוואָרן 250 יאָר, וועלכע קאָנסערווירט אייי־ניקע ארגאַנען פון סאציאָלער הילף, וועלכע שטאַמען נאָך פון יענער גאָלדענער תקופה און וואָס זיינען זייער ענלעך צו די פונדאַמענטאַלע אינסטיטוציעס וואָס וועלן אויפגעהאַלטן פון אונדזערע קהילה אין ארגענטינע. אויסער אָט־די קערפערשאַפטן פאַר סאָציאָלער הילף, האָבן געאַסן פון ספּעציעלע פריווילעגיעס זינט די צייטן פון אבן שפרוט און שמואל הנגיד די עלע־מענטארע און העכערע דערציונג־אָנשטאַלטן. עס זיינען געווען באַריימט די שולעס פאַר יידישע לימודים אין קאַרטאָבא, גראַנאַדא און מאַלאַגא, אָבער דאָס וואָס איז באַוונדערס כאַראַקטע־ריסטיש פאַרן ספרדישן ייִדנטום, זיינען נישט אַזוי די גינציקע תנאים פאַרן אויפקום פון גרויסע שטודיר־צענטערן, נאָר דאָס וואָס אָט־די צענטערן האָבן געפונען די וועגן צו אַ גרעסערן אוניווערסאַליזם אין יידיש וויסן און זייערע לערנערס און געלערנטע האָבן געווואָסט ווי אַזוי צו געפינען די באַרירונג־פונקטן צווישן דער יידישער וועלט־אָנשויונג און דער פילאָסאָפּיע פון די גריכישע מייסטערס, קודם־כל פון פלאַטאָן און אַריסטאָטעלעס. דער אַריסטאָטעלישער ראַציאָנאַליזם עפנט נייע האָריזאָנטן פאַר דער אויסטייטשונג פונעם תנ"ך און תלמוד און די פלאַטאָנישע וויזיע פראַיעקטירט זיך אויפן יידישן גייסטיקן פארמעגן, בכדי צו באַפרוכפערן אי־נעם ייִדנטום די מיסטישע זריעות, וואָס געפינען זיך אין אים. אָט־די שולעס געפינען די האָר־מאָניע צווישן די רבנישע סטודיעס און די וויסנשאפטלעכע פאַרשונגען. די אינטעלעקטועלע וואַרטונגערס פון אָט די קהילות אונטערשטיצן די וויסנשאפטלעכע פארשונגען. די אינטעלעק־טועלע וואַרטונגערס פון אָט־די קהילות אונטערשטיצן די קונסט, אפלאַדירן די נייע פאַעטישע איסדרוקן און שרעקן זיך נישט אפ פאר די וועלטלעכע טעמעס, וועגן וועלכע עס הייבן אָן צו זינגען אין דער הייליקער העברעישער שפראַך אַזעלכע בארדן און פאַעטן ווי יהודה הלוי, אבן גבירול און משה אבן עזרא. דיכטערס און דענקערס פון אָט־דער גאָלדענער תקופה פאַר

דער עבֿרעישער קולטור האָבן געוואָרפן די ערשטע זוימען פון די אידייען וועגן דער ייִדישער נאַציאָנאַלער גאולה, וועלכע האָט שפּעטער מיט הונדערטער יאָרן באַקומען איז דער איראָפּעישער אשכנזישער סביבה דעם פֿאַרנעם פון אַן אידאָלאָגיע פון אַ פּאָליטישער שטויס־קראָפֿט, וועלכע האָט סוף־כל־סוף דערפֿירט אין אונדזערע צייטן צו דער שאַפֿונג פון דער נייער מדינת־ישׂראל.

„אַ דאַנק די געאָגראָפֿישע, היסטאָרישע, קולטורעלע און סאָציאָלע נייע תנאים אין אָט־דער נייער וועלט, האָבן זיך היינט צו טאָג די גרויסע צוויי ייִדישע שטראָמען פֿאַמעלעך צוגעגיפֿעלט אויף אָט־דער ערד, ביז זיי האָבן געשאַפֿן אַן אָנהייב פון אַ פֿאַראייניקטן ייִדנטום. ביי ספֿרדים און אשכנזים הערשט אָפֿן אויסדרוק־אינסטרומענט די שפּאַנישע שפּראַך. אשכנזים אין ספֿרדים פון אָט־דעם לאַנד ווערן צוגלייך באַגייסטערט פון דער זעלבער אידייע, פון דער אידייע פון אַ קאָנסאָלידירטער און פֿאַרפֿעסטיקטער ציון און פון אַ שטענדיק פֿראָגרעסירנדיקן ייִדנטום. דאָ האָט הפּנים באַקומען אַ פּראַקטישע באַדייטונג די לעגענדע פון מדרש, אַז די פֿאַרשיידענע שטיינער וואָס האָבן געדינט אָפֿן צוקאָפּנפּס פֿאַר יעקב אָבינו, האָבן זיך צונויפֿגעשמאָלצן אין איינעם אַ דאַנק דער וואַרעמקייט פון די אידעאָלן וועמענס אויסדרוק און פּיר־שפּרעכער עס איז טאָקע אונדזער פֿאַטריאַרך".

ד״ר בנימין איבאַיעוו

פֿראָבלעמען פון די ספֿרדישע קהילות

„אויפן פֿאַראַנגענעם קאָנגרעס פונעם וועד הקהילות האָב איך גערעדט וועגן אָלגעמיינע ענינים אין היינט וואָלט איך געוואָלט רעדן וועגן תכלית־ענינים, עס איז אָבער נישט מעגלעך אָפּצוטיילן איינס פונעם אַנדערן.

„יידן זיינען דאָ געווען אַ סך פריער, ווי מען רעכנט. די ערשטע יידן זיינען דאָ געווען די מאָראָנעס, וואָס האָבן אין אַ געוויסער צייט אויסגעמאַכט וואָסערע 25% פון דער אָלגעמיינער באַפֿעלקערונג. די אינקוויזיציע האָט דאָ געוואָלט שאָפֿן אירן אַ טריבונאַל, אָבער דאָס איז נישט דערגרייכט געוואָרן און עס זיינען בלויז באַשטימט געווארן אירע קאָמיסאָרן, וועלכע האָבן געדאַרפט אָכטונג געבן אויף די יידן. יענע אָנוסים אָבער זיינען אומגעקומען, אָדער זיי האָבן זיך אויסגעמישט מיט דער קריסטלעכער באַפֿעלקערונג און האָבן נישט געלאָזט קיין שפּירן נאָך זיך. עס ווערן בלויז דערמאָנט עטלעכע מאָרטירער פון זיי, ווי ד״ר דאָ סילווא, וועלכער איז צוגעלייגט יאָר געפֿיניקט געוואָרן אין די אינקוויזיציע־קאָמערן.

„היינט איז דאָ נישטאָ קיין דרוק און פֿאַרפֿאָלגונגען קעגן יידן, אָבער גראָד די צופֿיל גוטע באַציונגען זיינען אַ געפֿאָר אַז גרויסע טיילן פון אונדזערע יידן זאָלן זיך אָסימילירן, די־מיטלען צו באַקעמפן די אָסימילאַציע זיינען, לויט מיין מיינונג, די יידישע דערציונג און אַ גרעסערע צוזאַמענארבעט מיט די אשכנזים, ווייל די ביז איצטיקע צוזאַמענארבעט איז געווען נישט גענוגנדיק. צוליב דעם, וואָלט אפֿילו כדאי געווען, אַז געוויסע ספֿרדישע קינדער, באַזונ־דערס אין דער פּראָווינץ, זאָלן לערנען די יידישע שפּראַך. יידן לערנען בדרך־כלל אַלערליי שפּראַכן, זיי שרעקן זיך נישט פֿאַר לערנען זייערע קינדער ענגליש און אפֿילו מוזיק און מאָ־לעריי, אויף צו לערנען יידיש וואָלטן די ספֿרדים בלויז געדאַרפט האָבן אַ ביסל מער גוטן ווילן. דאַרף מען זיי אויבערצייגן אַז דאָס איז כדאי, בכדי זיי זאָלן זיך קענען בעסער פֿאַרשטענ־דיקן מיט זייערע אשכנזישע ברידער.

„די יידישע דערציונג פון די ספרדישע קינדער דארף אויך אויסגעבריי־טערט און פאר־טיפט ווערן און עס זיינען נייטיק ספעציעלע אינספעקטארן פונעם ועד החינוך פאר די ספרדישע שולן. אויך ביי די ספרדים איז די פראבלעם פון דער יוגנט א גאנץ שווערע. אין די פאמיליעס הערשט א שווערער קאמף צווישן די פרומע עלטערן און די יוגנטלעכע וואס ווילן נישט גיין אין זייערע ווענ. עס איז פארן א גרויסע צאל קלובן, וווּ עס ווערט געפירט א צוגעפאסטע ער־בעם, אבער די צעטיילונג אויף פארשיידענע סעקטארן האט נישט קיין גוטע ווירקונג.

„אויך די צעטיילונג צווישן ספרדים און אשכנזים און די קעגנזייטיקע אומקענטעניש איז גענוג שעדלעך. דערביבער איז נייטיק א גרעסערע צוזאמענארבעט און בעסער צו דערקענען איינער דעם אנדערן.

„אויך דאס פראבלעם פון ביכער איז גענוג וויכטיק. די אשכנזים געבן ארויס א צאל ביכער, אבער די ספרדים קענען דאס נישט באוויזן צו טאן, כאטש זיי האבן א געוויסע צאל שרייבער, וועלכע וואלטן אויף א מעגלעכקייט ארויסצוגעבן זייערע ביכער, אבער זיי געפינען נישט קיין פארשטענדעניש און נישט קיין מיטהילף אויף דעם געביט און אויך די קליימס־קאנפערענץ גיט נישט קיין שטיצע פאר די קולטורעלע באדערפענישן פון די ספרדים. דערווייל געפינען זיי אין ערגעץ נישט קיין הילף און קיין פארשטענדעניש, אבער עס איז נייטיק דאס זאל סוף־כל־סוף קומען, ווייל מיר לעבן אין א מאמענט נישט בלויז פון קיבוץ־גלויות נאר אויך פון חיזוק גלויות און עט די פאראיניקונג פון אלע יידן דארף פארקומען נישט נאר אין ישראל, נאר אויך דא אויפן פלאץ.

אינוש אלפרעד אבולאפיא

די ספרדים אין ארגענטינע

„קודם־כל אונדזער דאנק דעם וועד־הקהילות פאר דער געלעגנהייט, וואס ער גיט אונדז, ספרדים, זיך צו באטייליקן אין דעם הונדערט־יאריקן אניווערסאר פון אונדזער ישוב און דאס איז טאקע אין אינקלאנג מיט דער שטרעבונג פון די ספרדישע קהילות מיטצוארבעטן מיט אונדזערע אשכנזישע ברידער.

„מען דארף דא אנגעבן עטלעכע דאטעס וועגן די ספרדישע יידן אין ארגענטינע. זיי האבן אנגעהויבן אייניצוואנדערן אהער אין אנהייב פונעם איצטיקן יארהונדערט פון דער טערקיי און די באלקאנען. היינט לעבן דא אין לאנד וואסער 70 טויזנט ספרדישע יידן און זיי מאכן אויס לערך 15% פונעם היגן יידנטום. די ערשטע ספרדישע קהילה איז געגרינדעט געווארן אין יאר 1914 און אירע מיטגלידער זיינען גרעסטנטייל געווען געקומענע פון טערקיי. אין יאר 1918 האט די קהילה באקומען „פערסאנעריא כורידיקא" און אין יאר 1923 האט זי אויסגעבויט איר טעמפל אויף דער גאס קאמארגא. היינט ציילט זי 2.800 פאמיליעס און פירט דורך זייער וויכטיקע סעטיקייטן.

„אויסער מיט אלגעמיינע יידישע ענינים און מיט א בית־עולם אין באנקאלארי, פארנעמט זי זיך אויך מיט סאציאלער הילף וואס ווערט אויסגעטיילט פאר ארעמעלייט און עלטערע מענטשן לויט מעטאדן וועלכע געבן זייער גוטע רעזולטאטן. זיי געבן אויס אויף אט־דעם צווישן לערך א האלבן מיליאן פעזעס און זיי שטיצן אויך אזעלכע אשכנזישע פילאנטראפישע אינסטיטוציעס ווי דער יידישער שפיטאל, ארט־אזא א"א. זיי האבן אויך אן אייגענע „מוטואליסטא" מיט אן אייגענעם בודזשעט פון 300 טויזנט פעזעס. לעצטנס ארבעטן זיי אויך מיט דער אשכנזישער קהילה פון בוענאס־אירעס אויף פארשיידענע געביטן. אט די מיטארבעט, באזונדערס אויפן

שול־געביט, וואָלט געקענט דינען אַלס מוסטער פאַר אַזעלכע קהילות אין דער פראָווינץ, ווו עס זיינען פאַראַן סיי אשכנזים, סיי ספרדים.

„זייער פיל ווערט אויך געטאָן אויפן רעליגיעזן געביט אונטער דער אָנפירונג פונעם ראַבינער ד"ר אָנדזשעל, וועלכער גיט אויך רעליגיעזע לעקציעס פאַר לערך 300 תלמידים. אויך פאַרן פאַראייניקטן קאמפיין און פאַר אַנדער ציוניסטישע צוועקן אַרבעטן מיט די ספרדים. אין דער דאָיִגער זייערע מענטשן אַ גאַנץ וויכטיקע ראָלע.

„צוויי וויכטיקע פראָבלעמען שטייען ביי זיי אויפן טאָג־אָרדענונג, וועלכע זיי באַמיען זיך צו לייזן אויף אַ פאַסנדיקן אופן. קודם־כל, שטרעבן זיי צו פאַראייניקן די פאַרשיידענע ספרדישע סעקטאָרן, וואָס לעבן נאָך מיט רעגיאָנעלע אָטאָוויזמען און איינצופלאָנצן אין זיי דעם געדאַנק פון אַ געמיינזאַמען קהילה־לעבן. אַ זייער וויכטיקע פראָבלעם איז אויך צו דערציען די יוגנט און זיי צוגרייטן זיי זאָלן מאָרגן קענען איבערנעמען די אָנפירונג פונעם יידישן לעבן בכלל אין פון די יידישע אינסטיטוציעס, בפרט אין דעם ספרדישן סעקטאָר.

סימפאָזיום אויף דער טעמע „פערספעקטיוון פאַרן יידישן לעבן אין אַרגענטינע"

אייגלייטונג פון ד"ר מיכיה קאַמענשיין

„מיר האָבן נאָכגעוואָס פאַרענדיקט אַ קאָנגרעס, וואָס איז פאַרופן געוואָרן אונטערן צייכן פון הונדערט יאָר יידיש לעבן בייַ אונדז אין לאַנד. אָזאַ קאָנגרעס קאָן זיך נישט שלייַן אייִדער מיר שאָפן פאַר זיך אַ פערספעקטיווע פון דער צוקונפט עס גייט דאָ נישט וועגן קיין וויזיע. אונדזערע נביאים האָבן אַמאָל עשאָפן אַ גרויסע וויזיע פאַר אונדזער פאָלק און פאַר דער גאַנצער וועלט. מיר קענען בלויז פאָרמולירן מיינונגען און געדאַנקען. אויסערדעם לעבן מיר אין אַ צייט פון אָוועלוציאָנערע געשעענישן, וועלכע קענען אַריינברענגען אין אייַן אויגנבליק אַן איבערקערעניש אינעם לעבן פונעם יחיד און פונם גאַנצן דור. דאָס יידישע לעבן אין די תפוצות — אין אונדזער פאָל, אין לאַטיין־אַמעריקע און אין אַרגענטינע — איז פראָבלעמאַטיש, אָבער די צוויי טויזנט יאָר יידישע וואַנדערונגען האָבן באַוויזן, אַז מיר האָבן געשאָפן אַ גאַנצע רייַ פון גלות־צענטערן מיט גרויסע קולטור־ווערטן.

„דעם נייעם יאָרהונדערט פון יידישן לעבן אין לאַטיין־אַמעריקע און אַרגענטינע הייבן מיר אָן מיט אַ סך דערגרייכונגען און אויפטוען, אָבער אויך מיט אַ סך זאָרגן וועגן אונדזער קומענדיק יידיש לעבן אין אָט־די לענדער. עס איז פאַראַן אַ כלל, אַז קולטור־צענטערן זיינען נישט אייביק, ווי בלויז אויף אין פאַרוועלקן. דאָס איז אַ סאַציאָלאָגיש לעבנס־געזעץ. אָבער דאָס יידישע לעבן איז נישט אונטערגעגאַנגען אין משך פון טויזנטער יאָרן. איצט לעבן מיר אין אַ מאָמענט ווען נאָכן חורבן פונעם יידישן לעבן אין מזרח־אייראָפּע הייבן זיך אָן אויסצופורעמען נייַע יידישע צענטערן אין אַמעריקע. די יידישע צענטערן אין לאַטיין־אַמעריקע וועלן מסתמא זיך אויסבילדן אויף אַ גאַנץ אַנדערן אופן ווי דער גרויסער יידישער צענטער אין נאָרד־אַמעריקע.

„קולטור־צענטערן דאַרפן האָבן אַ טראַדיציע פון לאַנגע דורות און מיר זיינען אַ ישוב. וועלכער פאַרמאָגט נישט קיין טיפע קולטור־וואָרצלען. אין אַ געוויסער מאָס זיינען מיר ווי אַ מין איפראָויזאַציע אויף דעם געביט, ווייל מיר זיינען פון די יינגסטע ישובים אין דער יידישער צעשפרייטקיים. עס זיינען פאַראַן פאַקטאָרן לטובת און אויך קעגן אונדזער וויטערדיקער

אַנטוויקלונג אין אָט־די לענדער. דאַרפן מיר זיך באַמיען קלאָר צו מאַכן און פרעגן: וועלכע פון אָט־די פאַקטאָרן וועלן זיגן אין וואָס זיינען אונדזערע אויסזיכטן פאַר דער צוקונפט? וועגן אָט־דעם אַלעמען דארפן זיך אונדזערע עסקנים פאַרטראַכטן און דעריבער שליסט זיך נישט אָט־דער קאָנגרעס אונדזערער מיט אַ רוטינערן סך־הכל וועגן דערגרייכונגען, נאָר מיט דער לעבנס־וויכטיקער פראַגע: ווהין גייען מיר? פאַר אונדז איז קלאָר, אז מיר זיינען אַ פאָלק וואָס שפאַנט, טראָץ אַלעמען, אין דער אייביקייט אַריין און דעריבער האָבן מיר דעם מוט אָוועק־צושטעלן אזעלכע פראַגן די אַנטיילנעמער פון דעם סימפאָזיום. אינזש׳ שלום ראָזענבערג, שלמה סוסקאָוויטש, ד״ר נתן לערנער און ד״ר לעאָן דוכאָווני, געהערן צו פאַרשיידענע דורות און קולטור־ספערן — וועלן זיי מסתמא זוכן דעם ענטפער איף פאַרשיידענע אופנים און פון פאַרשיידענע שטאַנדפונקטן״.

רעפעראַט פון ד״ר נתן לערנער

„ביים באַהאַנדלען די טעמע וועגן די פערספעקטיוון פאַרן ייִדישן לעבן אין ארגענטינע, איז עס נאַטירלעך זיך אויסצוהיטן פון אַריינפאַלן אין אַ טאָן פון נביאות־זאָגעריי. עס האַנדלט זיך יוועגן אַ פרווו צו מאַכן אַ רעאַליסטישן פראַגנאָז וועגן דער עוואָלוציע פונעם היגן ייִדישן לעבן, אין דער נאָענטערער אָדער ווייטערער צוקונפט, פאַרשטייענדיק אונטער דעם דעם סאָ־ציאָלאָגישן פראָדוקט פון אַ באַשטימטער סביבה, וואָס אקטוירט אויף אַ געוויסער מענטשן־אַנזאַמלונג.

„וועלכער איז געווען דער סוד פונעם ייִדישן קיום אין דער פאַרגאַנגענהייט? דערמאָנענדיק געדאַנקען וואָס עס האָט ארויסגעזאָגט חיים גרינבערג, קען מען באַהויפטן, אז אָט דער סוד שטעקט אינעם פאַקט וואָס ייִדן זיינען נישט געווען, ביז צו די לעצטע צענדליקער יאָרן, קיין מינאָריטעט. די ייִדן זיינען געווען אַ מינאָריטעט פונעם נומעריש, סטאַטוסטישן שטאַנדפונקט, אָבער נישט פונעם קוואַליטאַטיוון, פסיכאָלאָגישן שטאַנדפונקט, פונקט אָזוי ווי עס איז נישט קיין מינאָריטעט דער סאָליסט פון אַן ארקעסטער. די מינאָריטעטן אונטערשיידן זיך פון די מינאָריטעט. די ייִדן זיינען געווען אַ מינאָריטעט פונעם נומעריש, סטאַטיסטישן שטאַנדפונקט, אָזא הייליקייט איז געווען פאַר די ייִדן דער באַזיץ פונעם אריסטאָקראַטישן באַווסטזיין פון דער בחירה. דאָס פילן זיך וויי אַ „קהילה קדושה״. דעריבער האָט מען אין די פאַרגאַנגענע יאָרהונ־דערטער נישט געקענט רעדן וועגן די ייִדן ווי וועגן אַ מינאָריטעט. הייַנט אָבער האַלטן זיך די ייִדן אין פאַרוואַנדלען אין אַן עטנישער מינדערהייט, וועלכער עס פעלט אויס די גייסטיקע דראַמאַטישע שפאַנונג וואָס וואָלט געקענט גאַראַנטירן זייער קיום.

„אָט דאָס איז גילטיק פאַרן ארגענטינער ייִדנטום, וועמען עס איז אומזיניק צוצושרייבן די פאַרדינסטן פון אַ נייער בבל. אָט דאָס ייִדנטום געפינט זיך אין אזעלכע באַדינגונגען, וועלכע דערלויבן נישט צו האָבן קיין זייער גינציקע און אָפטימיסטישע האָפענונגען וואָס שייך זיין צוקונפט, עס ווירקן אויף אים סביבהדיקע אביעקטיוון באַדינגונגען, די וויכטיקסטע פון וועלכע עס איז די אונטערדריקערישע קאָטוילישע־שפאַנישע טראַדיציע וואָס טאָלערירט די רעליגיעזע, אָדער קולטורעלע מינדערהייט, איז אָבער נישט געניגט צו טיילן זיך מיט זיי מיט אזעלכע לעבנס־פאָרמען, און וועלכע אלע סעקטאָרן פון דער באַפעלקערונג זיינען גלייכע שותפים. אָט־די טראַדיצי׳ע איז גורם, אז נישט קוקנדיק אויף די לויטן בוכשטאָב און גייסט ליבעראַלע געזעצן אין לאַטיין־אַמעריקע, זיינען די בירגער פון די מינאָריטעט־גרופן פאַקטיש בירגער פון אַ צוויי־טן קלאַס. אין ארגענטינע איז געווען אַן ענערגישע רעאַקציע קעגן אָט דעם מאַנאָליטישן דרוק, פון דער זייט פון אייראָפעיזירנדיקע און פראָגרעסיסטישע טענדענצן, וועלכע האָבן צום אומגליק אַנ־געהויבן צו קעמפן אין ריקצוג זינט וואָסערע דרייסיק יאָר. הייַנט פאַלט צונויף אָט דער אונטער־

דריקערישער דרוק מיט ראסיסטישע, נאציסטישע און נישט־דעמאקראטישע לינקיסטישע טענ־דענצן, וועלכע שפרייטן זיך אויס אלץ מער אין די יוגנטלעכע קרייזן.

„צו דעם קומט נאך אויסערדעם צו דער ספעציעלער קלימאט, וואס הערשט אין אונטער־אנטווייקלטע לענדער, וועלכע מאכן דורך אן אויפוואכונג־פראצעס און ליידן פון באזונדערס שעד־לעכע אן שארפע אינפערייריטעט־קאמפלעקסן.

„דער הויפט־העלד פון אט דעם ספעציעלן מאמענט אינעם ארגענטינער יידישן לעבן, איז דער דריטער יידישער דור אין לאנד. דער ערשטער דור האט איינגעוואנדערט ביים סוף פונעם פארגאנגענעם יארהונדערט און, וויינענדיק אין דארף אדער אין שטאט, האט ער אפגעגעבן זיין גאנצע ענערגיע און זארג פאר דער אויפגאבע צו פארדינען אויפן לעבן. די צווייטע יידישע געניראציע, וועלכע איז שוין אויפגעצויגן געוואָרן דא אין לאנד, האט געזוכט זיך צו אינטעגרירן אויף אלע געביטן פונעם ארגענטינער לעבן, אויפן פעלד פון דער קולטור, פון דער אוניווער־סיטעט, פון די פראפעסיעס, פון דער ליטעראטור און קונסט. היינט האבן מיר צו טאן מיטן דריטן דור, וועלכער וואקלט זיך צווישן דער דערווייטערונג און אויפלייזונג, פון איין זייט, און דער צוריק־טרעפינג מיטן יידישן לעבן, מיט דער הילף פון מיטלען און אינסטרומענטן וואס קען נישט שטענדיק געפינען, פון דער צווייטער זייט. עס ווירקט אויף אים אויסערדעם דאס מאדערנע לעבן, וועלכעס איז וויניק צוגעפאסט פאר נישט פאראינטערעסירטער באטראכטונג און וועלכעס מאכט אפטמאל צונישט די קראפט פון די ווידערשטאנד־פאקטארן.

„וועלכע זיינען אט די ווידערשטאנד־פאקטארן? דער וויכטיקסטער איז אין אנדערע צייטן בלי־סצק געווען די רעליגיע, אבער היינט געפינט זי זיך אין דעפענסיווע, באזונדערס צווישן דער יוגנט. אן אנדערער פארטיידיקונג־פאקטאר איז געווען די שפראך, אבער היינט איז נישט מעגלעך אנצונעמען על־פי־שכל, אז די יונגע דורות זאלן אט די לענדער וועלן רעדן אן אנדערע שפראך ווי די לאנד־שפראך, נישט קוקנדיק דערויף וואס עס זיינען געמאכט געוואָרן באדייטנ־דיקע פארשריטן אין דער פארשפריטונג פון עברית. דאס איז בדרך־כלל גילטיק פאר אלע מאניפעסטאציעס פונעם קולטור־לעבן.

„עס זיינען פארהאן נאך דריי ווידערשטאנד־פאקטארן. דער ערשטער פון זיי, דורכויס א בעיקטיווער, איז די פיינטלעכע סביבה. די אנדערע צוויי, העכסט פאזיטיווע, זיינען די פאר־שריטן אויפן געביט פון יידישער דערציונג — וועלכע זיינען נישט אינגאנצן באפריידיקנדיק, דאך אנגעוויזדיק — און גאנץ באזונדערס דער קיום, די פארשריטן און אויפטוען פון מדינת־ישראל. אין דער פארבינדונג מיט ישראל, קולטורעל און אויף אלע געביטן פון די מענטשלעכע טעטיקייטן, קען געפונען ווערן א גרויסע פעסטונג פון ווידערשטאנד און פארטיידיקונג קעגן דעם אנגריף פון די דערמאנטע נעגאטיווע פאקטארן.

„דאס יידישע לעבן אנטוויקלט זיך היינטיקס יאר אונטערן צייכן פון גרויסע אניווערסארן: הונדערט יאר יידיש לעבן אין ארגענטינע; הונדערט יאר זינט הערצלס געבורט; הונדערט יאר זינט דער שאפונג פון דער פראנצויזישער „כל ישראל חברים"; צוויי הונדערט יאר זינט דער פטירה פונעם גרינדער פון חסידות. עס וואלט נייטיק געווען זיך צו אינספירירן אין אזא התלה־בות ווי יענע, וואס האט כאראקטעריזירט דאס חסידות, בכדי אין דער העכסטער מאס אויסצו־נוצן די ווידערשטאנד־פאקטארן, וועלכע עס האט היינט צו זיין דיספאזיציע דאס ארגענטינער יידנטום".

רעפעראט פון אינזש' שלום ראזענבער:

„אלץ וואס איך פארמאג האב איך דערוואָרבן אין ארגענטינער ישוב, אין אט דעם ישוב וואס איז מיר ליב און טייער און פאר ווען איך זאל מען שטעלט איצט אוועק די פראגע ווי אזוי ער וועט אויסזען און ווי ער וועט זיך אנטוויקלען אין משך פון די קומענדיקע הונדערט יאר. כדי

צו קענען רעדן וועגן דעם עתיד. איז נייטיק צו כאָפן אַ בליק אויפן עבר און אין אונדזער גע־שיכטע איז די תקופה פון בית־שני געווען ענלעך צו אונדזער צייט אין אַ סך פרטים.

„אויך אין יענער צייט איז געווען אַ מלוכהשער צענטער אין ישראל און אויסערדעם צוויי גרויסע תפוצות: איינע אין אלעקסאַנדריע של מצרים און די צוויטע אין בבל. אין אלעקסאַנדריע האָט געלעבט זייער אַ גרויסער צאָל יידן, וואָלכע האָבן געהאַט גריכיש, פֿאַרמאָגט גרויסע טעמפּלען און אַרויסגעגעבן פון זייער מיט גרויסע פילאָסאָפן, אָבער קיין אייגן יידיש לעבן אין אַ בריטערן זינען האָבן זיי נישט געפירט. דער יידישער ישוב פון בבל וויידער האָט זיך אַנ־געהויבן מיט אַ גלות־מאָסע אין וועמענס שפּיץ עס איז געשטאַנען זייער געוועזענער קעניג. מיט דער צייט האָט ער פאָר זיך געשאַפן אַן אינערלעכע אויטאָנאָמיע קהילה־ארגאַניזאַציע מיט אַ ריש־גלותא בראש און מיט ישיבות צו לערנען און אויסטייטשן די אייגענע תורה. בעת אלעקסאַנדריע האָט אַרויסגעגעבן דעם באריטמן פילאָסאָף פילאָן (ידידיה), עס איז דאָרטן גע־מאַכט געווארן די גריכישע איבערזעצונג פונעם תנ״ך (וואָס וועלט געהויפן „סעפטואַגינטא״) און עס זיינען דאָרטן געשאַפן געווארן אויך אַנדערע נישט קיין ריין־יידישע קולטור־ווערטן, איז אין בבל געשאַפן געווארן דער גראַנדיאָזער תלמוד בבלי וועלכער האָט געהאַט און האָט נאָך היינט אַ געוואַלדיקע השפּעה אויפן יידישן לעבן פון אַלע שפּעטערדיקע דורות.

„מען קען זען אַ פּאַראַלעל צווישן די יידישע געמיינדעס פונעם אמאָליקן אלעקסאַנדריע און דעם היינטיקן ניו־יאָרק, פון דעם אמאָליקן בבל און דעם היינטיקן ארגענטינער. די גרויס־קייט פון די שעפער פון תלמוד בבלי איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס זיי האָבן זיך באַטראַכט אַלס שליחים, וואָס האָבן אויסגעפירט די געזעצן פון ירושלים און זיי האָבן נישט געוואָגט גאָרנישט צו ענדערן אין דעם יידישן דת. דער ארגענטינער יידישער ישוב, וועלכער האָט זיך אַנגעהויבן מיט דער באַראָן הירש קאָלאָניזאַציע, האָט געשאַפן פאָר זיך אַ גוטע קהילה־ארגאַניזאַציע און האָט אין אַ היפּש מאָס קאָנסערווירט זיין אייגנארטיק יידיש לעבן, בעת דער גרויסער נאָרד־אַמעריקאַנער יידנטום האָט נישט באַווייזן אויפצוטאָן דאָס זעלבע. אויפן סמך פון דעם פּאַראַלעל קענען מיר נאָך דערוואַרטן צו שאַפן וויכטיקע גייסטיקע ווערק. ווער וויסט צי עס איז אונדז באַשערט צו שאַפן עפּעס אזעלכעס וואָס זאָל אין אַ געוויסער מאָס דערמאָנען אינעם תלמוד בבלי. אויב אין גלות בבל איז אויפגעקומען די קראים־סעקטע, וועלכע האָט געבראַכט מיט זיך אַ שפּאַלטונג, דראָט אונדז די געפאָר מיר זאָלן פאַרלירן געוויסע טיילן פון אונדזער יונגן דור דורך דער פאַרפרעמדונג און דערווייטערונג. דעריבער פאַלט אויף אונדזערע מנהיגים אַ גרויסע פאַראַנטוואַרטלעכקייט. מיר זיינען זיכער קלענער ווי די אמאָליקע יידן פון בבל. מיר זיינען אָבער ווי קליינע קינדער וואָס זיצן אויף די אקסלען פון זייערע עלטערן און דעריבער זעען זיי וויייטער.

„אין קומענדיקן יאָרהונדערט וועט געשטעמפּלט ווערן אונדזער צוקונפט און מיר דאָרפן האָבן די פאַראַנטוואַרטלעכקייט פון יענע לערער וואָס קאָנען נישט רויק זיצן אין גן־עדן און זייערע תלמידים זאָלן זיך געפינען אין גיהנום.

„איינס פון די וויכטיקסטע געבאָטן פון אונדזער תורה איז כיבוד אב ואם. איז ישראל אונדזער מוטערלאַנד, געגליכן צו אַ גייסטיקע מוטער און אין אַ מוטער גלייבן אַלע, בנוגע אַ מוטער זיינען נישט פאַראַן קיין אפּיקורסים. אָבער דער פאָטער איז אונדזער תורה, ביי וועלכער מיר דאַרפן געטריי זיך האַלטן אין אַלע צייטן. אין אָט די ביידע וועט דער נייער דור געפינען זיין נשמה רו און דעם פולן אויסדרוק פון זיין יידישקייט. אָן זיי וועט אונדזער נייער דור זיין אין דער בחינה פון יענעם העלד פון אונדזער געניאַלן שלום עליכם, וועלכער האָט געהאַלטן אז „מיר איז גוט, איך בין אַ יתום״. ער וועט טאָקע זיין גייסטיק פאַריתומט.

„פאַראַן אזעלכע וואָס גדעניקען אין זייערע עלטערן אין מאָמענט פון יזכור. אויך אונדזער גאַנצער ישוב האָט אַנגעהויבן זיין יידיש געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט מיט אַ חברה־קדישא. מען דאַרף אָבער שטענדיק גדעניקען אויך אין אַנדערע און לעבעדיקע מאָמענטן פון יידישקייט. מען דאַרף למשל גדעניקען צו געבן אונדזערע קינדער אין די הענט אַריין אַ תנ״כל וואָס זאָל נישט זיין געמומען פון די מיסיאָנערן. דאָס איז בלויז לדוגמא איין איינצלהייט פון אַ סך ענלעכע.

וועגן וועלכע מען רעדט ביי אונדז זעלטן, אָדער קיינמאָל נישט. מען דאַרף, נאָטירלעך, אויך געדענקען וועגן חינוך, וועגן קולטור־לעבן און וועגן אַנדערע כדומה וויכטיקע זאַכן. אויב מיר וועלן דאָס אַלץ געדענקען, קענען מיר דערוואַרטן אז אויך דעם צווייהונדערט יאָריקן אַניוועזר כּאָר פון אונדזער ישוב וועלן פייערן אַ סך גוטע יידן. עס איז אַ פראָגע וויפל זיי וועלן זיין אין צאָל, אָבער דאָס איז אָפהענגיק פון אונדז און פון דער מאָס פון אונדזער אחריות־געפיל. מיר ווילן האָפן, אז צום צווייַ הונדערט יאָריקן אניוועזרסאָר פון אונדזער ישוב וועלן אין אַרגענטינע דין גאָר אַ סך גוטע יידן, פולבלוטיקע און גאַנצע יידן, וויל נצח ישראל לא ישקר!".

רעפּעראַט פון שלמה סוסקאָוויטש

„דאָס אַרגענטינער יידנטום איז נישט קיין באַזונדער שבט וואָס טיילט זיך אויס פון די איבעריקע ישובים. מיר זיינען אַנדערש בלויז אין דעם פרט וואָס מיר האָבן נאָך אין אַ גרויסער מאָס די זאָפטן און די ירושה פון דעם מיזרח־אייראָפּעישן יידנטום. און אויך מיט דעם וואָס דער גרעסטער טייל פון אונדז באַטראַכט זיך פאָר וועלטלעך. מיר זיינען אָבער דאָך פאָר־בונדן מיטן גאַנצן פאָלק. מען קאָן נישט זאָגן קיין נביאותן, בפרט וועגן אַזאַ דינאַמישן עלעמענט זוי יידן, אָבער עס איז נישט אויסגעשלאָסן אז די אַרגענטינער יידן זאָלן באַווייזן אויך אויף וויי־טער אויפצוהאַלטן זייער גייסטיקע נאַציאָנאַלע צוגהערייקייט. דער באַגריף יוועלטלעכקייט דאַרף פאַרשטאַנען ווערן אין אַזאַ זינען. אז מען לייגט נישט דעם טראָפּ אויף אַ רעליגיעזער טראַדיציאָנעלער יידישקייט, נאָר אויף אוניווערסאַלער וועלטלעכער קולטור. אויב אַזוי, איז עס היפּש אומפּאַרשטענדלעך פון וואַנען עס האָט זיך גענומען צו די אַרגענטינער יידן אַזאַ ליבע צו וועלטלעכקייט.

„די יידישע מאַסן־איינוואַנדערונג קיין אַרגענטינע קען אייגנטיילט ווערן אין דריי שטראָ־מען. די ערשטע זיינען געווען די קאָלאָניסטישע פיאָנערן, זיי זיינען נישט אַנטלאָפן פון דער יידישקייט, וואָס זיי האָבן אריבערגעבראַכט אַהער פון די אַלטע היימען מעבר לים און זיי האָבן באַוויזן צו שאָפן אויף אָט דער נייער ערד אַ מער־ווייניקער געטרייע קאָפּיע פון דעם אַמאָליקן לעבנסשטייגער. זייערע קינדער זיינען גרעסטנטיילס געאַסימילירט אין זייערע וועגן און זיינען גע־בליבן נאָמינאַל צו זייערע עלטערן. דער צווייטער עמיגראַציע־שטראָם איז געקומען אַהער ביים אָנ־הייב פונעם היינטיקן יאָרהונדערט. בשעת און נאָך דער רוסיש־יאַפּאָנישער מילחמה און די רע־וואָלוציאָנערע אויפּברויזן וואָס זיינען געקומען אַלס איר פועל־יוצא. דעמאָלט איז געקומען אַ ראַדיקאַלער עלעמענט מיט לאָזונגען פון אוניווערסאַלער קולטור און קעגנעריש צו דער כלומר־שטער קלעריקאַלער רעאַקציע. זייערע היימען זיינען שוין גרעסטנטיילס אויסגעלייַדיקט געוואָרן פון יידישקייט און זייערע קינדער זיינען אויך געוואָקסן אינגאַנצן אָן דעם. דער דריטער שטראָם איז געקומען נאָך דער ערשטער וועלט־מילחמה. ער איז געווען גרייט אויפצוהאַלטן אַ סך טרא־דיציעס פון די עלטערן אין אַ וועלטלעכער פאָרעם, אָבער עס האָבן אים לייַדער נישט געסטייעט קיין כוחות זיך אָנטקעגנצושטעלן דער שלעכט־פאַרשטאַנענער וועלטלעכקייט פון די פריער גע־קומענע.

„דער דריטער חורבן האָט ערשט געשאָפן אַ נייע סענסיביליטעט און אויפגעוועקט אַ נייעם ווילן, אויפצובויען לויט מעגלעכקייטן. דאָס פאַרשניטענע — דאָס געזעץ פון דער קאָמפּענסאַציע האָט נישט אָפּגענאַרט. האָט מען אָנגעהויבן צו זוכן וועגן ווי אַזוי אויפצוהאַלטן דאָס יידישע לעבן. פאָר די פרומע יידן איז דאָס נישט שווער, וויל זיי האָבן דאָך זייער רעליגיעזע פראָגראָם. וואָס דאַרפן אָבער טאָן די וועלטלעכע יידן? וועלכע מיצוות קענען און דאַרפן זיי איבערנעמען פון דעם רעליגיעזן שטייגער? ד״ר שמואל מאַראָשעס האָט נישט לאַנג רעקאָמענדירט פּערצן אַזעלכע מצוות, אַ קאָמבינאַציע פון רעליגיעזע און וועלטלעכע, וועלכע הייבן זיך אָן מיט דער מילה, חתונה און קבורה און לאָזט זיך אויס מיט קיפן אַ בוך וועגן יידישע ענינים. דער וועלט־

לעכער ייד האָט טאָקע נישט קיין מורא פֿאַרן גיהנום, אָבער אויך ער איז נישט פֿריי פֿונעם פּחד פֿאַרן נישט־זײַן אוֹן האָט אָפֿילו די זעלבע מעטאָפֿיזישע באַדערפֿענישן ווי דער רעליגיעזער ייִד. עס מאַכט נאָך אַלעמען נישט אַזויפֿיל אויס וואָס דער וועלטלעכער ייִד גלייבט נישט אין גאָט, ווייל ייִדישקייט איז מער ווי א רעליגיע, א לעבנס־שטייגער, וועלכער האָט זיך אַנגעהויבן מיטן באַקעמפֿן דעם פֿאַנאַטיזם. דעריבער זאָגט דער נביא, אין נאָמען פֿון גאָט, אַז הלוואי וואָלטן די ייִדן אים פֿאַרלאָזט אָבער געהאַלטן זיין תורה. און אָט די ייִדישקייט מיט גרענעצלאָזער אהבת־ישראל איז דער גרעסטער פֿרינציפּ פֿון אונדזער וועלטלעכקייט. וועלטלעכע ייִדן קענען דעריבער אויסערנעמען די גרונט־יסודות, בעיקר די עטישע, פֿון דער ייִדישער רעליגיע, וואָס איז נישט קיין דאָגמאַטישע, און זיי קענען זיי אויך איבערגעבן צו זייערע קינדער.

„עס נעמט אָן א שרעק צו טראַכטן אַז אַכציק פּראָצענט פֿון די ייִדישע קינדער ביי אונדז באַזוכן נישט קיין ייִדישע שולע, דעריבער וועלן זיי גאָרנישט באַקומען פֿון די זייער גרויסע אָנגעזאַמלטע ייִדישע אוצרות. וועלן זיי אפֿשר נישט קענען וועלן אינגאַנצן אויס ייִדן אָבער זיי וועלן זיין זייער טראָגישע ייִדן. פֿון די גרעסטע קאָלעקטיוויטע שאָפֿונגען פֿון אונדזער פֿאָלק, זייַנען אפֿשר די ווייטיקסטע און גרעסטע אונדזערע צוויי שפּראַכן, העברעיש און ייִדיש; דאָרף מען זיי אייפּערדיק אָפּהיטן, כדי זיי זאָלן ביי אונדז נישט פֿאַרלוירן ווערן, כאָטש אָפּטמאָל מיינט מען אַז עס לוינט זיך נישט צו מאַכן אַנשטרענגונגען אויפצוהאַלטן די ייִדישע שפּראַכן. אָבער האָבן דען אמאָליקע ייִדן פֿיל געטראַכט וועגן דעם וואָס עס לוינט זיך אין וואָס עס לוינט זיך? העברעיש איז כאָטש פֿאַרזיכערט מיט איר עקסיסטענץ אין מדינת־ישראל, אָבער ייִדיש איז געבליבן נאָכן חורבן פֿאַריתומט און דאָס אויפֿהאַלטן ייִדיש און נישט לאָזן עס אונטערגיין, איז איינע פֿון די גרעסטע נאַציאָנאַלע מצוות פֿונעם וועלטלעכן ייִדנטום.

„מיר זיינען מתפּלל פֿאַרן קיום פֿונעם ארגענטינער ייִדנטום אוֹן מיר האָפֿן אַז אויב מיר וועלן דערפֿילן אונדזערע נאַציאָנאַלע פֿליכטן ווי עס גהער צו זיין, וועלן אונדזערע תפילות אויך אָנגענומען ווערן".

רעפֿעראַט פֿון ד"ר לעאָן דוכאָוונע

„איך וועל רעדן וועגן קאָנקרעטע זאָכן אוֹן וועל מיך נישט פֿאַרנעמען מיט זאָגן נבואות. וועיל קיינער האָט אין יאָר 1914 נישט געקענט פֿאַרויסזאָגן די זאָכן וואָס זיינען געשען מיט אייַנע פֿיר־פֿינף יאָר שפּעטער — איז דאָך קלאָר אוֹן פֿאַרשטענדלעך, אַז מיר קענען היינט נישט פֿאַראויסאָגן וואָס עס וועט געשען אין הונדערט יאָר. אויב מיר קענען נישט וויסן וואָס עס וועט געשען, וויסן מיר אָבער וואָס מיר ווילן אוֹן מיר ווילן עס זאָל זיין יידן אומעטום ווי זיי זיינען פֿאַראַן, אוֹן נאַטירלעך אויך אין ארגענטינע. בכדי דאָס זאָל קענען געשען, זיינען פֿאַראַן סיי פֿאַזיטיווע, סיי נעגאַטיוע פֿאַקטאָרן, וועלכע מיר וועלן דאָ גאָנץ בקיצור דערמאָנען. די פֿאָזיטיווע פֿאַקטאָרן זיינען:

„1) דער פֿאַקט וואָס עס זיינען פֿאַראַן ביי אונדז אין לאָנד צווישן פֿיר הונדערט אוֹן פֿינף הונדערט טויזנט יידן. אָט אָזא באַדייטנדיקע צאָל יידן קאָן אויף קיין פֿאַל נישט אָזוי שנעל פֿאַרשוווּנדן ווערן.

„2) דאָס וואָס אונדזער ישוב האָט מאָדעלירט זיין לעבן לויטן ביישפּיל פֿונעם מיזרח־איראָפּעישן יידנטום אוֹן עס איז אויך וויכטיק דאָס וואָס די גרעסטע מערהייט פֿונעם ארגענטינער יידנטום לעבט קאָנצענטרירט אין בוענאָס־אייַרעס.

„3) וואָס מיר לעבן אין גאָנץ גינציקע עקאָנאָמישע באַדינגונגען אוֹן דעריבער האָבן מיר מעגלעכקייטן צו שאָפֿן שולן, ביבליאָטעקן, פֿאַרלאָגן אאַ״וו. עס איז שוין היינט נישט ווי אָמאָל, ווען אַרויסגעבן א ייִדיש בוך איז געווען כמעט אומעגלעך.

„4) דער פֿאַקט וואָס אויף דעם זעלביקן קאָנטינענט געפֿינט זיך דער גרויסער ייִדישער

ישוב פון נאָרד־אַמעריקע, וואָס האָט שוין באַוויזן, אַדער האָלט אין באַוויזן, ווי אַזוי מען קען איבערגיסן ייִדישע קולטור אין אַ פּרעמדער שפּראַך, אין דעם פאַל אין ענגליש. מיט אָט־דעם שטאַרקן ברודער־ישוב דאַרפן אונדזערע באַציונגען ווערן וואָס אמאָל אלץ ענגערע.

די נעגאַטיוויע פאַקטאָרן פאַרן קיום פון אונדזער היגן ישוב זיינען פאָלגנדיקע:

„1) דאָס וואָס עס איז פאַרשוווندן, אַדער שטאַרק פאַרקלענערט געוואָרן, אין דער לעצטער צייט די ווירקונג אויף אונדזער כלל־לעבן פון ייִדישע קאָלאָניעס, וועמענס באַדייטונג עס איז געזען אומאָפּשאַצבאַר פאַר דער אויספּורעמונג פון אונדזער ישוב. עס קענען דאָס ריכטיק אָפּ־שאַצן אָלע יענע, וועלכע זיינען געבוירן און דערציִיגן געוואָרן אין די ייִדישע לאַנדווירטשאפּט־לעכע קאָלאָניעס.

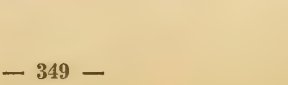
„2) דאָס וואָס פאַר די לעצטע צוואַנציק יאָר לערך קומט נישט מער אַהער קיין ייִדישע עמיגראַציע און דעריבער זיינען מיר אָנגעווויזן בלויז אויף די אייגענע כוחות און צוליב דעם איז אויך אונדזער אחריות גרעסער געוואָרן.

„3) אונדזער גאַנצע עקאָנאָמישע לאָגע האָט אויך דערפּירט דערצו, אַז עס זיינען אויפּ־געקומען צוויישן אונדז אַ גרויסע צאָל פון נייַע גבירים, וועמענס איבערגעטריבענע רייכקייט ווירקט נעגאַטיוו — גרעסטנטיילס האַנדלט עס זיך וועגן אומגעבילדעטע פּשוטע מענטשן, וועלכע ווערן שטאַרק פאַררייסן ביי זיך און זייער אָפּט אומטאָקטישע אויפגעבלאָזנקייט שטויסט־אָפּ די יוגנט בכלל און אפילו זייערע אייגענע קינדער. וועגן אַזעלכע אויפגעקומענע גבירים האָט שוין אמאָל געזאָגט דער באַרימטער דענקער און שרייבער חיים גרינבערג ז״ל, אַז זיי פאַרלירן זייער יידישן לעבנס־שטייגער און קיין אַנדערן געפינען זיי נישט.

„4) אונדזערע באַציונגען מיט די נאָרד־אַמעריקאַנער יידן זיינען דערווייל נישט אַזוי ווי זיי וואָלטן געדאַרפט זיין. עס קען זיין, אַז די אין אַלגעמיינע אומפּריינטלעכע באַציונג וואָס איז פאַראן אין די לאַטיין־אַמעריקאַנער לענדער לגבי נאָרד־אַמעריקע, ווירקט אויך אויף די באַציונ־גען פון די ייִדישע ישובים אין אָט־די לענדער.

„מיר האָבן ביז איצט זייער וויניק געטאָן אויף צו פאַראינטערעסירן אונדזער יוגנט מיט אונדזערע פראַבלעמען בכלל און מיט מדינת־ישראל בפרט, דעריבער איז זי דערווייטערט פון אונדז און פון אונדזערע אינסטיטוציעס. וועגן די „העבראיקאַ״, למשל, האָט אמאָל געהאַט נאָר 400 מיטגלידער, פלעגן 300 פון זיי קומען צו אַ קאָנפערענץ וואָס איז דאָרטן איינגעפאַרדנט געוואָרן. איצט האָט די זעלבע יוגנט־אינסטיטוציע 25 טויזנט מיטגלידער, און עס קומען בלויז געציילטע עטלעכע צענדליגע אויסהערן אַ קאָנפערענץ. די רעליגיע און דאָס קולטור־לעבן זיי־נען בלי־ספק פאַקטאָרן אין אונדזער לעבן, אָבער אויך דער אַנטיסעמיטיזם איז עס אין אַ גרויסער מאָס, ווי פאַראַדאָקסאַל דאָס זאָל נישט קלינגען. אויב אין מיטלעלטער איז דער אַנטיסעמיטיזם געווען אַ פאַקטאָר וואָס האָט בלויז געפירט צום אומברענג פון יידן, פירט ער היינט אפטמאָל צו דער אויפהאַלטונג פון יידנטום.

„דאַרף מען זיך אָנשטרענגען צו פאַרשטאַרקן די פאַזיטיוויע פאַקטאָרן און לויט מעגלעכ־קייט צו נייטראַליזירן די נעגאַטיוויע. אויב מיר וועלן אויי טאָן, אויפריכטיק, און מיטן גאַנצן האַרצן, קענען מיר האָפן און עס זיינען פאַראַן אויסזיכטן צו פייערן דעם צוויי הונדערט־יאָריקן אָניִיוערסאַר פון אונדזער היגן ישוב, אפילו אין בעסערע באַדינגונגען פון די, אין וועלכע מיר געפינען זיך איצטער.

מאיר בערלסאָן

ייִדיש שול־וועזן אין פֿראָוינץ אין די לעצטע 5 יאָר (1958–1962)

אַרײַנפֿיר:

זײַט דער וועד־החינוך הראשי האָט זיך צוזאַמענגעגאָסן מיטן וועד החינוך המרכזי, האָט דער חינוך־וועזן אין אינערן פון לאַנד אָנגעהויבן דורכמאַכן אַרגאַניזאַציע־ און אינהאַלט־שינויים וואָס קומען אַרויס בולטער פון יאָר צו יאָר.

די עקאָנאָמישע מיטלען וואָס זיינען געשטעלט געווואָרן צו דער דיספּאָזיציע פון צענטראַלן וועד החינוך האָבן דערמעגלעכט דורכצופירן אַן אַרבעט פון אַ גרעסערן פֿאַרנעם ווי פריִער. ימי עיון פֿאַר עסקנים און לערערס, פֿערפֿעקציאָנירקורסן, רעגיאָנעלע צוזאַמענפֿאָרן, אויסאַר־בעטונג פון דידאַקטישע מאַטעריאַלן, אָפּטערע באַזוכן מצד דער צענטראַלע אין די גרעסערע ישובים און אויך אַ גרעסערע שטיצע פֿאַרן שול־וועזן אויף דער פֿראָוינץ האָבן פּיל מיטגע־ווירקט, אַז עס זאָל אַרויס אויף אַ בעריטערן שליאַך. און אחרון־אחרון מוזן מיר דערמאָנען דעם נייעם סעמינאַר פון מאָזעסווייל, אַ ריזיקע אונטערנעמונג וואָס איז געקומען ווי אַ דבר בעתו, מחמת ער איז געשאַפֿן געוואָרן ווען עס זיינען אונטערגעגאַנגען די אַלע אינסטיטוציעס וואָס האָבן בשעתם צוגעשטעלט לערערס פֿאַר דער פֿראָוינץ.

די צענטראַלע ביורא פון וועד החינוך המרכזי האָט אין איר אַרבעט צו פֿאַרצייכענען גרויסע דערגרייכונגען אין די לעצטע 5 יאָר: לערן־טעקסטן פֿאַר תלמידים און ביכער פֿאַר זעלבסטפֿערפֿעקציאָנירונג פונעם לערער, כסדרדיקע מעטאָדישע אַנווייזונגען פֿאַר דירעקטאָרן און לערערס און אַ שריפטלעכער קאָנטאַקט מיט די צענדלינגער און צענדלינגער וואָס געפֿינען זיך צעשפּרייט און פֿאַראיינזאַמט אין דער אומעגנדלעך גרויסער אַרגענטינער פֿראָוינץ זיינען די טאָג־טעגלעכע אַרבעט מיט וואָס די ביורא איז באַשעפטיקט. די הונדערטער בריוו וואָס די ביורא באַקומט און שיקט אַרויס שטעלן מיט זיך פֿאַר אַ פֿאַפּירענעם בריק וואָס פֿאַרבינדט אונדז מיט די אַלע מקומות.

עס וואָלט אָבער אַ טעות געווען צו דענקען, אַז די אויסגערעכנטע מיטלען זיינען גענוג־דיקע. עס דאַרף פעסטגעשטעלט ווערן די מיזאַמע טעטיקייט פון די אַרומפֿאָרערס פון צענטראַלן וועד החינוך; אינספּעקטאָרן, פּעדאַגאָגישע אינסטרוקטאָרן און אַנדערע פֿאַרבינד־מענטשן וואָס באַזוכן די ישובים און ברענגן פֿראָקטישע אַנווייזונגען פֿאַרן לערער, אַריענטאַציע פֿאַרן עסקן און אויפקלערעריש ווארט פֿאַרן ישוב. דער באַזוך פון אָזא פֿערזאָן איז טאַקע אַ ברכה און זייער דערציערישׂ פֿאַר די אויסגערעכנטע גורמים.

ס׳איז אומבאַדינגט נייטיק פעסטצושטעלן גלייך בײַם אָנהייב אַ פֿאַר גרונטשטריכן פון די ישובים אין אינערן פון לאַנד אין קעגנזאַץ צום יידישן ישוב פון דער גרויסער בוענאָס־אייִרעס, כדי מען זאָל קענען פֿאַרשטיין און האָבן אַ קלאָר בילד פון דער סביבה אויף דער פֿראָוינץ אין וועלכע עס קומט אויס דעם לערער צו אַרבעטן

דער אַלגעמיינער וועלט־פֿראָצעס אַריבערצוגיין פון דאַרף אין שטאָט האָט זייער שטאַרק געטראָפן אונדזער ישוב. אַמשטאַרקסטן איז אויפגעטרייסלט געוואָרן די קאָלאָניזאַציע־באַוועג־גונג און אין די לעצטע פֿאַר יאָר, וועז די שטאָט מיט אירע אינדוסטריע־אונטערנעמונגען האָט

אייִנגעזאַפּט די ייִדישע יוגנט, איז די קאָאָנִיע אויסגעלייִדיקט געוואָרן פון דעם ייִדישן אייִנוויגער. די נאָענט־ליגנדע שטעטלעך וואָס זיינען געווען וויכטיקע צענטערס פון ייִדישקייט זיינען אויך שיטערער געוואָרן און ס׳האָבן זיך אין זיי באָזעצט נישט־ייִדן. צום סוף האָבן מיר די נרויסע שטעט פון פּראָווינץ: זייער ייִדישער אייִנוווינער איז פּראָפּאָרציאָנאַל און דערוויטערט פון דעם גרויסן ייִדישן צענטער בוענאָס־אייִרעס.

אין די־אַ פונקטן קומט אויס אונדזער שול־וועזן אויף דער פּראָווינץ זיך צו אַנטוויקלען און דורכמאַכן אַ פּראָצעס וואָס איז גאַנץ פאַרשייִדן פון דעם וואָס עס קומט פאַר אין בוענאָס־אייִרעס, ביי אַ קאָמפּאַקטער ייִדישער מאַסע מיט אַן אַרגאַניזירט ייִדיש קהילה־לעבן.

אם כן, מוזן מיר קוקן אויפן חינוך־וועזן פון דער פּראָווינץ מיט גאָר אַנדערע אויגן און האָבן אַן אַנדערן צוגאַנג צו איר פּראָבלעמאַטיק, וועלכע מיר וועלן וויייטער אַנאַליזירן.

סטרוקטור און אינהאַלט פון דער שול אויף דער פּראָווינץ

קיין שום שוואַרצוועער וואָלט נישט געקענט פאַרויסזאָגן, אַז אין פאַרלויף פון אַזאַ קורצער צייט וועט די גאַנצע אַנגעהויפּנטע ייִדישע קולטור, טראַדיציע און וויסן אַזוי אכזריותדיק אַרויסגעשטויסן ווערן פון דער ייִדישער היים, ווי דאָס איז פעסטצושטעלן אין איצטיקן מאָמענט. נישט אייִנמאָל פרעגן מיר זיך די פראָגע: „הזאת נעמיה?", איז דאָס אַ ייִדישע מאַמע? נישט נאָר וויייסט זי נישט דעם אינהאַלט פון אַ ייִדישן יום־טוב, נאָר זי איגנאָרירט אָפילו דעם עטישן און עסטעטישן ווערט פון אַ שבת, ייִדישע ווערטן זיינען איר אינגאַנצן פרעמד און שטעלן מיט זיך פאָר אַ ספר חתום. די־אַ מאַמע שיקט דאָס קינד אין דער ייִדישער שול, נישט האָבנדיק די אינערלעכע אביערציגונג, אַז המשך פון ייִדישן פאָלק איז פאַרבונדן מיט מצוות מעשיות.

אויסגעוואָקסן אין אַזאַ סביבה, קומט דאָס ייִדישע קינד אין דער ייִדישער שול אַן אַ שפּראַך, אַן באַגריפן פון ייִדישקייט און אַן ייִדישע עמאָציעס. דאָרף די שול דורכפירן די שיוערע אַרבעט פון אַרייִנצופירן בהדרגהדיק דאָס קינד אין אַ ייִדישער אַטמאָספער וווּ ער זאָל זיך פילן היימיש און זאָל אויך אַנהייבן ליב באָקומען ייִדישקייט.

די אויסגעייִדישטע ייִדישע מאַמע, דערוויטערט — ווי געזאָגט — פון אַלץ וואָס איז אונדז אַזוי טייער, הן אין וואָרט און הן אין טאַט, הייבט אַזוי אַרום אַן אויפצוואָכן פון איר לעטאַרגישן שלאָף, ספּעציעל ווען זי דערהערט אַ ייִדיש וואָרט אין איר קינדס מויל און הייבט אויך אַן מיטגאַריסן ווערן מיט די שיינע מסיבות וואָס די ייִדישע שול אַרדנט אין.

די ישובים אויף דער פּראָווינץ זיינען אין זייער כמות זייער פאַרשייִדן און די שולן שפּיגלען עקזאַקט אַפּ די־אַ ווירקלעכקייט. יעדע שול האָט איר אייגנאַרטיקן אויסזען לויט די באַדינגונגן פון דעם פלאַץ, זי האָט דורכגעמאַכט עליות און ירידות לויט דער צאָל איינוווינערס וואָס געפינט זיך אויפן אָרט. מיר קענען אַנווייזן אויף ישובים וואָס האָבן אַמאָל געשפּרודלט מיט ייִדיש לעבן און אין וועלכע מען האָט אויסגעבויט שיינע בנינים און היינט פוסטעווען זיי, און אויב עס איז נאָך אין אזא אָרט פאַראַן אַ שול איז זי נישט מער ווי אַ קליינער איבערבלייב פון דער אַמאָליקער פאַרגאַנגענהייט, אַ שאָטן פון דעם אַמאָליקן שיינעם עבר.

צוזאַמען מיט דעם אַנגעוויזענעם כמות־פאַקטאָר, איז אויך אַ גורם פאַר דער כאַראַקטעריסטיק פון דער ייִדישער שול דער אָפּשטאַם פון די ייִדישע אייִנוווינערס אין די באַטרעפנדיקע ישובים. ערטער וואָס פארמאָגן נאָך אַן עמיגראַנטן עלעמענט, ביי וועלכע די ייִדישע שפּראַך לעבט נאָך אין ווערט כסדר באַנוצט, ווו אַ ייִדיש ספר פאַרנעמט דעם אויבנאָן און יום־טובים זוערן ווי געהעריק אָפּגעהיט, פאַרמאָגן אַ שטאַרקע ייִדישע שול וויייל די אַלע אויסגערעכנטע פאַקטאָרן זיינען גורמים געזונט צו מאַכן די קרויז־אינסטיטוציע פון אונדזער קהילה־לעבן און זי צו באַשיצן פון אַלדאָס בייז. אין די־אַ שולן איז דער באַזוך פון די קינדער כמעט פון אַ הונדערט פּראָצענט.

מאידך איז כמעט אומגלייבלעך די גרויסע טראַנספאָרמאַציע וואָס אייניקע ישובים האָבן

דורכגעמאַכט אין די לעצטע יאָרן. די נויטוועניקייט פון דער יידישער שול איז פאַר זיי גע־ווָארן אַן אקסיאָמע, די באַציונג צו איר האָט זיך לגמרי געביטן צום גוטן און מען זאָרגט כסדר פאַר איר פּאַרשטאַרקונג און פאַרבעסערונג. עס איז אַנטשטאַנען די געזונטע פאָדערונג, אַז די יידישע שול זאָל אין איר סטרוקטור און אינהאַלט שטיין אויף אַ העכערן ניוואָ ווי די אַלגע־מיינע מלוכה־שול.

עס זיינען ווערט פאַרצייכנט צו ווערן די וויטעגייענדיקע שריט וואָס די הי־געבוירענע עסקנים האָבן דורכגעזעצט לטובת דער יידישער שול: עס זיינען אויפגעבויט אַדער איינגע־קויפט געוואָרן מאַדערנע געביידעס מיט די נייעסטע אינריכטונגען; עס זיינען איינגעלאַדן געוואָרן דירעקטאָרן מיט אַ פרייער דירעקציע און מען האָט באַזאָרגט שולן מיט אַ טעכניש־אַדמיניסטראַטיוון פערסאָנאַל, וואָס דאָס זיינען גאָר נייע איינפירן אויפן שול־וועזן פון פראַ־ווינץ; דער ענין איז שוין דערגאַנגען אַזוי ווייט, אַז די גרעסערע ישובים שטעלן אויטק טראַנס־פאָרט־מיטלען וואָס פירן די קינדער אין שול און אַהיים.

ווי עס איז שוין אונטערגעשטראָכן געוואָרן, לויערן אויפן יידישן לעבן פון פּראָווינץ גרעסערע געפאָרן ווי אויפן יידישן לעבן אין דער גרויסער שטאָט. די יידן אין פּראָווינץ בילדן נישט קיין קאָמפאַקטע מאַסן און זיינען דערצו אַרומגערינגלט פון אַ נישט־יידישער סביבה; עס פעלט דער גייסטיק־אַריענטירנדיקער פאַקטאָר וואָס זאָל כסדר רופן צו יידישקייט; אין די קליינע ישובים מערקט זיך דאָס פעלן פון אחדות; מען באַקומט נישט טעגלעך קיין יידישע צייטונג וואָס זאָל פאַרבינדן מיט כלל־ישראל. דאָס אַלעס און נאָך אַ סך אַנדערע פאַקטאָרן שטעלן אַוויק דעם לערער פאַר דער דילעמע, וועלכן מעטאָד ער זאָל אַנווענדן בכדי דער שילער זאָל אַרויסטראָגן פאַר זיך און פאַר זיין היים אַ קלאָרע פאַרשטעלונג פון יידישקייט.

אַ סך מאָל איז דער לערער געצוווונגען מוותר צו זיין אויפן פאַרשריט פון די לימודים און זיך פאַרוואַנדלען אין אַן אַנפירער פון מסיבות און פייערונגען, ווייל דאָס איז דער איינ־ציקער דערציערישער וועג וואָס פאַרבינדט די שול מיט דער היים.

וועגן מיר קוקן זיך איין אין דער טאַבעלע נומ׳ 2* וואָס טיילט איין די שולן אין קאַטעגאָריעס געפינען מיר, אַז פון דער אַלגעמיינער צאָל שילערס פון יאָר 1962, 4.521 בסך־הכל, געפינען זיך 3.439 (איבער 76%) אין דער 1טער און 2טער קאַטעגאָריעס שולן גוט־אַרגאַניזירטע מיט אַ דירעקטאָר אַדער מער ווי איין לערער — אין וועלכע עס וועט אויסגעפירט אַ לערן־פּראָגראַם לויט די אַנווייזונגען פונעם וועד החינוך המרכזי. די שולן פון דער גרופּע 4 אין דער זעלבער סאַבעלע — שטעטלעך ביי יידישע קאָלאָניעס — זיינען אויך נישט אינהייטלעך אין זייער אינהאַלט. ווי באַווסט, האָט די יידישע קאָלאָניזאַציע אין די פּאַרשיידענע אַרגענ־טינער פּראָווינצן נישט באַזעצט קיין אינהייטלעכן עלעמענט. דאָס רופט זיך פאַרשטענדלעך אָפּ אויף דעם געבוי פון דער יידישער געזעלשאַפט און ממילא אויך אויף דער יידישער שול. למשל: מאַזעסוויל און די שטעטלעך וואָס אַרום איר שטעלן מיט זיך פאַר כמעט אַן אוניקום. דאָרט געפינט מען אַ חותם פון יידישער אייגנאַרטיקייט. דאָס זעלבע געשעט אין ווישאַ קלאָרא — פּראָווינץ ענטרע־ריאָס — און אין בערנאַסקאַני — פּראָווינץ לאַ פאַמפּא —. פון די אַנדערע שטעטלעך מעגן מיר זיך דערלויבן צו זאָגן, אַז די שכינה האָט זיך פון זיי אָפּגעטאָן.

וועגן מיר מאָכן אַ פאַרגלייך צווישן די יאָרן 1958 און 1962 באַמערקן מיר, אַז די באַציונג צו דער שול איז געוואָרן פאַזיטיווער דווקא ביי דער מאַמען וואָס האָט קיין יידיש דערציונג נישט באַקומען און אַז די עסקנים זיינען היינט צו טאָג מער ענטוזיאַסטיש פאַר דער יידישער שול ווי זייערע פאַרגייערס און די פאָדערונגען צו דער יידישער שול זיינען פיל גרעסער ווי מיט 5 יאָר צוריק.

אלס פּועל־יוצא פון דעם געזאָגטן קומען מיר צום אויספיר, אַז עס האָט זיך געביטן די גאַנצע פאַנאַראַמע פון שול־וועזן אין אינערן פון לאַנד. מיר האָבן אַ נייעם טיפּ עסקן, אַ הי־געבוירע־

---

* זע זייטן 362־3.

נעם. דער תלמיד פון אונדזערע שולן איז אויך נישט דאָס וואָס מיט 5 יאָר צוריק און דאָס זעלבע איז חל אויפן לערער, וועלכער איז אַ פראָדוקט פון דער נייער וויכקלעכקייט.

זעען מיר קוקן זיך איין אין די טאַבעלעס נומ׳ 1 און 2 — שולן איינגעטיילטע לויט קאַטעגאָריעס אין די יאָרן 1958 און 1962 — און אין דער טאַבעלע נומ׳ 3 וואָס פאַרגלייכט די־אַ דאַטן, באַמערקן מיר אינטערעסאַנטע דערשיינונגען: די שולן פון דער 1טער און 2טער קאַטעגאָריעס פאַרשטאַרקן זיך ביסלעכווייז: עס קומען צו נייע מיטלשולן, אַ נייע רובריק „חוג עברי״ און צו דער 1טער קאַטעגאָריע אַ נייע שול — סאַן־כואַן — וואָס איז פריער געווען אין דער 2טער קאַטעגאָריע. די אַלגעמיינע צאָל תלמידים פון די ביידע קאַטעגאָריעס גייט איבער פון 2.934 אין יאָר 1958, צו 3.439 אין יאָר 1962, ד״ה פון 72% צו 76% רעספעקטיוו פון דער אַלגעמיינער צאָל תלמידים. די צאָל שילערס פון די סעמינאַרן פאַרטאַפלט זיך כמעט (פון 190 צו 357) און אין די אוניווערסיטעטן דערזען די תלמידים כמעט 3 מאָל אַזוי פיל (פון 125 צו 337).

מיט די שולן פון די קאַלאָניעס און שטעטלעך ביי די קאַלאָניעס איז דער אומבייט כמעט אַ באַרקערטער: פון 7 שולן אין די קאַלאָניעס אין יאָר 1958, בלייבן איבער בלויז 3 צום יאָר

טאַבעלע 3

פאַרגליך־טאַבעלע פון שולן לויט זייערע קאַטעגאָריעס, און צאָל שילערס

יאָרן 1958 — 1962

צאָל שולן לויט קאַטעגאָריע

קאַטעגאָריע	יאָר 1958	יאָר 1962	באַמערקונגען
קאַלאָניעס	7	3	
שטעטלעך	13	12	
3טע	21	28	
2טע	9	8	
1טע	10	11	
סך־הכל	60	62	

צאָל שילערס אין די שולן, קינדערגערטנער, מיטלשולן, אוניווערסיטעטן־קורסן און חוגים עבריים אין די יאָרן 1958 — 1962

קאַטעגאָריע	שולן		גנים		מיטלשולן		אוניווערסיטעטן־קורסן		חוג עברי	
	1958	1962	1958	1962	1958	1962	1958	1962	1958	1962
קאַלאָניעס	110	27	—	—	—	—	—	—	—	—
שטעטלעך	425	297	52	56	—	—	—	—	—	—
3טע	458	549	72	44	—	—	—	109	—	—
2טע	535	363	112	73	—	—	43	78	—	—
1טע	1.463	1.870	509	523	190	357	82	150	—	25
סך־הכל	2.991	3.106	745	696	190	357	125	337	—	25

1962 און פון 110 שילערס וועלן 27, אין די שטעטלעך ביי די קאלאניעס, פון 447 שילערס אין 1958, וועלן 353 צום יאר 1962. נעמענדיק אין באטראכט ביידע קאטעגאריעס צוזאמען זעען מיר אז זיי האבן אין יאר 1958, 587 תלמידים, ד"ה איבער 14% פון דער אלגעמיינער צאל תלמידים. אין 1962 אבער, פארמאגן זיי נישט מער ווי 380 שילערס אדער אנדערש גע־רעדט, ביי די 9% פון דער אלגעמיינער צאל.

אין יאר 1958 האבן מיר אין דער 3טער קאטעגאריע 530 תלמידים — איבער 13% פון דער אלגעמיינער צאל —, אין 1962 זיינען פארן 702 שילערס, ד"ה איבער 15% פון דער אלגעמיינער צאל שילערס און עס קומט נאך צו א נייע רובריק: אוונט־קורסן, מיט 109 תלמי־דים. אויך די צאל שולן איז פארגרעסערט געוואָרן. פון 21 אין 1958 זיינען געווארן 28 צום יאר 1962.

טאבעלע 4

פארגלייך־דאטן פון די שולן אויף דער פראווינץ אין די יארן:
1957, 1958, 1959, 1960, 1961, 1962

צאל	1957	1958	1959	1960	1961	1962
שולן	66	60	55	57	56	62
קינדערגערטנער	26	25	30	29	27	28
מיטלשולן	3	5	6	7	8	9
אוונט־קורסן	4	6	9	10	10	14
לערער־פערסאנאל	148	138	125	120	121	160
צאל שילערס						
אין די גראדן	2.746	2.991	2.656	2.755	2.876	3.106
אין קינדערגארטן	709	745	637	785	747	696
אוונט־קורסן	51	125	52	121	128	337
חוג עברי	—	—	—	—	—	25
אין מיטלשולן	110	190	319	277	302	357
ס"ה צאל שילערס	3.616	4.051	3.664	3.938	4.053	4.521

עיוואלוציע פון דעם שוליוועזן אין אינערן פון לאנד לענגזים די יארן 1962 — 1957

די טאבעלע נומ' 4 ברענגט אונדז פארגלייך־דאטן פון די אויבנדערמאנטע יארן. למראות עין זייענן דאס טרוקענע ציפערן וואס געבן אונדז א באגריף פונעם פראצעס וואס די פראווינץ האט דורכגעמאכט אין דעם־א צייט־אפשניט פון 6 יאר.

פון דעסטוועגן וויפל ראנגלענישן, וויפל זוכענישן אין דער פינצטער ביז מען האט גע־פונען דעם ריכטיקן וועג, וויפל ענערגיע און וויפל אוממיטלבארער האפענונג שטעקן אין די־א „טרוקענע" ציפערן! זיי זייענן א סינטעטיזירטער עדות־זאגן פון דעם ריזיקן קאמף וואס איז דורכגעפירט געוואָרן פאר דער אויפהאלטונג און אויסבעסערונג פונעם שול־וועזן אין דער פראווינץ. אן ארמיי פון הונדערטער עסקנים, לערערס, עלטערן, מיט דער אריענטאציע פון דעם

וועד החינוך המרכזי האָט באָוויזן בייצוקומען דעם שונא אין באַשטאַנד פון כלערליי שטרויכ־לונגען און פּראָבלעמען פון אַלזייטיקן כאַראַקטער — פון עקאָנאָמישע ביז ריין־פּעדאַגאָגישע — וואָס האָבן געדראָעט חרוב צו מאַכן דעם דורך שוועריקייטן אויפּגעשטעלטן חינוך־בנין פון אינערן אַרגענטינע. דער קאָמף איז נאָך נישט פאַרענדיקט, אָבער די פּאָגראָמע האָט זיך זייער געביטן און די אויסזיכטן זיינען זייער גוטע.

צוליב מאַנגל אין לערערס, האָט זיך די צאָל שולן פאַרקלענערט צווישן די יאָרן 1957־1961. הייַ־יאָר האָבן מיר דערגרייכט צו דער צאָל שולן וואָס מיר האָבן געהאַט אין 1957 (4 פון די 66 וואָס מיר האָבן דעמאָלט פאַרמאָגט, זיינען געווען אין דער הויפּטשטאָט. וועגן דער אָמאָ־ליקער וועד החינוך הראשי האָט זיך פאַראייניקט מיטן צענטראַלן וועד החינוך, זיינען די־אָ שולן אַריבער אין רשות פון דער אָפּטיילונג פאַר הויפּטשטאָט־שולן).

פון קינדערגערטנער מערקט זיך נישט קיין עליה. די צאָל בלייבט מער־ווייניקער סטאַטיש. דאָס איז צוליב דעם וואָס מיר האָבן נישט קיין ספּעציאַליזירטן פּערסאָנאַל אויף דעם געביט ווי אויך נישט קיין קינדערגערטנער־אינסטרוקטאָרנס ווי עס איז פאַראַן אין הויפּטשטאָט. אויף דער אָפּטיילונג דאַרפן מיר טאָקע לייגן דעם טראָפּ, בכדי די גנים זאָלן דורכמאַכן די זעלבע עליה ווי אָלע אַנדערע געביטן פון אונדזער שול־וועזן אין פּראָווינץ.

אָונט־קורסן זיינען געווען אָ זעלטנקייט אויף דער פּראָווינץ. גאָר ווייניק יוגנטלעכע צי דערוואַקסענע האָבן געהאַט אָן אינטערעס צו לערנען אין אָזאלכע קורסן. ביסלעכווייז אָבער האָבן מיר באָוויזן צו פּאַרוואַנדלען די דאָזיקע אָפּאטיע אין אָ וואָס אמאָל גרעסערן אינטערעס. אין 1957 האָבן מיר געהאַט 4 אָונט־קורסן. הייַנט פאַרמאָגן מיר 14, ד״ה איבער 3 מאָל אַזוי פיל און די צאָל שילערס וואָס לערנט אין זיי איז געשטיגן אין אָ נאָך גרעסערער פּראָפּאָרץ: פון 51 אין יאָר 1957 האָבן מיר איצט — 1962 — 337, איבער 6 מאָל אַזוי פיל שילערס ווי דעמאָלט. אָ חוץ דעם איז נאָך צוגעקומען אָ חוג עברי אין באַשטאַנד פון 25 מיטגלידער.

די גרעסטע דערגרייכונגען האָבן מיר געהאַט מיטן מיטלשול־וועזן וועלכער, ווי עס ווערט שוין געזאָגט אין אָן אַנדער אָרט פון דער־אָ אַרבעט, דאַרף און וועט פאַרוואַנדלט ווערן אין דער באַזאָרגער פון לערערס פאַר דער פּראָווינץ.

אין 1957 האָבן מיר געהאַט 3 מיטלשולן. דאָס זיינען געווען — אויסער דער יהדות־סע־מינאַר פון מאַזעסוויל — די ערשטע טריט פון דער פּראָווינץ אויף דעם שווערן וועג. די צאָל שילערס איז דעמאָלט געווען 110. נעמענדיק אין אַכט די נויטוועניקייטן פון אַזעלכע אַנ־טשאַלטן אויף צו בילדן לערערס און פאַרמירן יידישע אינטעליגענטן וואָס זאָלן גיין וויייטער אויף אונדזערע דרכים, האָבן ביסלעכווייז די גרעסערע ישובים געשאַפן ביי זיך התחלות פון סעמינאַרן־מיטלשולן. און די פּרווו האָט געהאַט דערפאָלג.

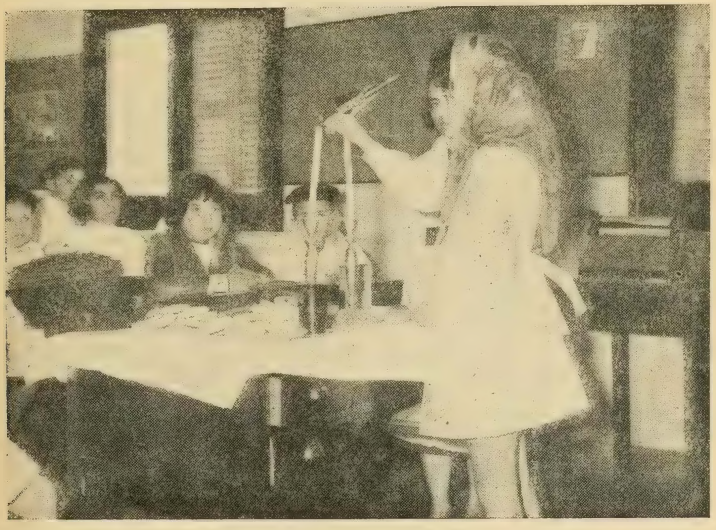
נישט לייכט איז אָנגעקומען צו גיין דעם וויייטן מהלך וואָס פירט פון אָ העכערן קורס צו אָ גוט־אַרגאַניזירטער מיטלשול. מיט דער צייט און מיט דער דערפאָרונג וואָס די צייט גיט, האָט מען באָוויזן צו דערגרייכן פאַזיטיווע רעזולטאַטן. די גרעסערע ישובים האָבן אָנגעהויבן נאָכטאָן דעם ביישפּיל און די געזונטע דערשיינונג האָט געגעבן אירע פרוכטן: הייַנט צו טאָג האָבן מיר 9 מיטלשולן־סעמינאַרן (3 מאָל אַזוי פיל ווי אין 1957) פון וועלכע 4 האָבן שוין דעם גאַנצן קורס און אירע אַבסאָלווענטן אַרבעטן אין אונדזער שול־וועזן. דאָס דערפרייען־דיקסטע פון דעם פאַקט איז אז עס זיינען פאַראַן גוטע אויסזיכטן אין די קומענדיקע יאָרן — און אפשר טאָקע אויף איבעראיאָר — 1963 — זאָלן אַנדערע גרעסערע ישובים עפענען הע־כערע קורסן וואָס מיט דער צייט וועלן זיי פאַרוואַנדלט ווערן אין מיטלשולן.

אייניק פון די האַרבסטע פּראָבלעמען אין אינערן פון לאַנד איז דאָס פעלן פון אָ ענגוגנדיקע צאָל לערערס. צוליב דער־אָ סיבה בלייבן יאָר־יערלעך אָ סך שולן געשלאָסן, אַדער עס איז אונדז אוממעגלעך צו עפענען נייע שולן אין ישובים וואָס האָבן אזעלכע נאָך קיינמאָל געהאַט. איז פון תמיד אָן געווען אונדזער ציל דאָס האָבן אָ ענגוגנדיקע צאָל לערערס פאַר אָלע אונ־דזערע באַדערפענישן. הייַ־יאָר האָבן מיר דעם ציל כמעט דערגרייכט, איבערהויפּט, אָ דאַנק

די לערערס וואָס עס האָט אונדז צוגעשטעלט דער נייער לערער־סעמינאַר פון מאָזעסווייל. בלויז צוליב זיין בייטראָג האָבן מיר היי־יאָר דערגרייכט צו אַ צאָל לערערס אָן פרעצעדענטן אין דער געשיכטע פון חינוך־וועזן אויף דער פראָווינץ: 160.

דאָך איז די צאָל נישט געגנגנדיק. ווי עס ווערט אָנגעווויזן אין דער טאָבעלע נומ׳ 6, וואָלטן מיר הייַנטיקס יאָר געקענט עפענען נאָך 8 שולן וועו מיר האָבן די לערערס. דאָרפן מיר אינ־טענסיפיצירן אונדזער ארבעט און פֿאַרשטאַרקן די סעמינאַרן פון פראָווינץ בכדי זיי זאָלן דעם מאָרגנדיקן טאָג אונדז צושטעלן די נייטיקע צאָל לערערס. אויב נישט נאָך העכער. דאָס לעצטע וואָלט געווען זייער כדאי, ווייל מיר וואָלטן געקאָנט אויסקלייבן די בעסטע פון צווישן זיי.

די סך־הכלען פון דער צאָל שילערס אויף דער פראָווינץ זאָגן עדות ווי שווער עס איז אַנ־געקומען דאָס פֿאַרשטאַרקן דעם דאָזיקן שול־וועזן. מיט אַלע מיטלען האָבן מיר געזוכן צוצוציען תלמידים צו אונדזערע לערן־אַנשטאַלטן און דער סוף איז געווען „יגעתי ומצאתי". הייַנטיקס

אַ שילערין בענטשט ליכט ביי אַ קבלת־שבת אין דער שול פון פאָאַדאָס (1960).

יאָר האָבן מיר 905 שילערס מער ווי אין 1957. וועו מיר רעכענען צו די 4 אויבנדערמאָנטע שולן פון דער הויפּטשטאָט וואָס זיינען פריער געווען אונטער אונדזער רשות, וואָלט די דיפּע־רענץ געשטיגן צו אַ 1.200 שילערס, אַ גאַנץ בכבודיקע צאָל אין דעם איצטיקן מאָמענט.

מיר וועלן ווייטער אָן אונדזערע מיטלען צו פֿאַרשטאַרקן און פֿאַרבעסערן ווי ווייט מעגלעך אונדזער טעטיקייט לטובת דעם שול־וועזן אין אינערן פון לאַנד. לאָמיר האָפֿן, אַז אונדזער ארבעט וועט ווערן געקרוינט מיטן געהעריקן דערפאָלג.

ווי אַזוי זיצן מיר צו אויסגעיידישטע יידישע קינדער צו אונדזערע שולן? מיר פֿאַר־אינטערעסירן זיי און ברענגן זיי צוביסלעך אַריין אין אַ יידישער אטמאָספער. מען אַרדנט אין שייַנע יום־טובים און ס׳וועלן ביים קינד ארויסגערופן יידישע עמאָציעס. ער ווערט באַ־גייסטערט פון יידישע העלדן און הייבט אָן ווערן אַן אוהב־ישראל און אַלץ וואָס הייסט יידיש־קייט וועלט אים ליב. די ווירקונג וואָלט אַבער געווען אַ סך גרעסער ווען די היים וואָלט דער־

נעמצט דאָס וואָס די שול גיט אים. אויב די היים וועט נישט פֿאַריידישט ווערן, וועט זיין ווי שלמה עטינגער זאָגט אין איינעם פון זיינע משלים:

„נו, לאָמיך שוין אַמאָל הערן,
לאָמיך שוין אַמאָל געווויר ווערן,
איר ברענגט דאָ מיך אַריין אין צאָרן,
איך בין דאָך שוין, כ׳לעבן, גאָר פֿאַרמישט!
זאָגט מיר שוין, וואָס איז אויס דעם קינד געווארן?
עס איז אויס אים געווארן טאָקע — א נישט!

און אויב די היים וועט נישט פֿאַריידישט ווערן וועט דער יום־טוב אין שול בלייבן ווי א סוראָגאַט, אָדער באַנוצנדיק א טעכניש ווארט, אן „ערזאַץ" וואָס וועט נישט קענען באַווירקן דאָס קינד, ווייל א יום־טוב דארף מען נישט בלויז דערציילן, מאַכן פון אים נישט מער ווי ליטע־ראַטור, נאָר טאָקע אים איבערלעבן. דער ציל פון אינדזער שול איז דערציען דאָס קינד אלס נאַציאָנאל־באַווּסטזיניקן ייִד, בכדי ער זאָל נישט וואָקסן קיין גייסטיקער קריפּל, נאָר ער זאָל זיין נאָנץ מיט זיך אַליין, ער זאָל וויסן פון וואַנען ער קומט און ווהין ער גייט. דערצו מוז מען האָבן די מיטהילף פון דער היים און צו דעם שטרעבן מיר.

פּאַרשטעלונג „אגדת מודיעין", „טאַנץ פון די כּכבייערנס" — „ד״ר הרצל״־שול פון באָסטאָן בלאָנקאָ — יאָר 1958.

אונדזער לימודים־פּלאַן ליידט פון צוויי־שפּראָכיקייט. די מערהייט שולן וואָס זיינען נישט נוט אַרגאַניזירט זיינען אויך נישט ביכולת דורכצוועצן דעם לימוד פון די 2 שפּראָכן אויף אַזויפיל, אַז אין 6טן גראַד, נאָך 7 יאָר לערנען, זאָל דער תלמיד באַזיצן גענוג ייִדיש און העברעיש עד זאָל אין זיי קענען אויסדריקן זייַנע געדאַנקען און געפילן. מאַכט אָבער דאָס קינד דורך נאָרמאַל 2 יאָר קינדערגאָרטן און שפּעטער 7 לערניאָר אין דער אָנפאַנג־שול מיט געוגע מעטאָדישע מיטלען פּאָר די־אַ לימודים, באַקומט מען צופֿרידנשטעלנדע רעזולטאַטן. צום באַדויערן, קענען מיר נישט אָנווייזן דאָס דאָזיקע, נישט אויף די שלעכט־אָרגאַניזירטע שולן מיט

1 לערער און נישט אויף די וויניק צאָל יאָרן וואָס די מערהייט פון אונדזערע שילערס לערנען. דערפאַר זיינען טאָקע די כמותדיקע דערגרייכונגען גאָנץ באַגרענעצטע. מיט דער כוונה קעגן־צוויזירקן די אויסגעראָטענטע נעגאַטיוויטעט פֿאַקטאָרן, האָבן מיר זיך אָנגעצויגן אַן עבֿד־ציל פֿאַר אונדזער דערציִערישער אַרבעט און ער איז, אַז דער גייסט פון אונדזער פֿאַלק מיט די נייע שטראָמונגען וואָס אונדזער נאַציאָנאַלע באַוועגונג האָט געשאַפֿן, זאָלן זיין די באַגלייט־מיטלען פֿאַרן לימוד און שאַפֿן אַ פערמאַנענטע פֿאַרבינדונג צווישן דעם קינד און די הויכע אידעאַלן פון אונדזער פֿאַלק דורך שול־פייערונגען, אַן אויסוואָל פון העלדן פון אונדזער פֿאַרגאַנגענהייט און פון היינט, וואָס דינען ווי אַ סימבאָל פון די אייביקע יידישע נבואות־קאַנצעפּטן איז — נישט־קוקנדיק אויף די שווערישקייטן און צווייפלהאַפֿטע מעגלעכקייטן פאַר גרויסע רעאַליזאַציעס — וואָס זיינען די אינציקע מיטלען ביי אונדז אין די תפוצות אין איצטיקן מאָמענט, מיר זאָלן קענען דערגרייכן אונדזער ציל.

מיר שטייגן פאַר גרויסע רעאַליזירונגען אויף דעם געביט פון ס׳איז צו דערוואַרטן, אז גאָר אין גיכן וועט דער ענטפֿער זיין גאַנצער און מעטאָדישער לגבי דער צוקונפֿט פון דעם קינדס נשמה אין די תפוצות.

מ י ט ל ש ו ל ן

צוזאַמען מיטן אַלגעמיינעם ווילן אויסצובריטערן און פֿארטיפֿן די ידיעות פון אונדזערע תלמידים אין דער הויפּטשטאָט האָט זיך געמערקט אויך אויף דער פּראַוינץ די זעלביקע שטרעבונג: עסקנים האָבן זיך אָנגעהויבן איבערצייגן, אַז די ידיעות וואָס די קינדער באַקומען אין דער עלעמענטאַר־שול זיינען נישט גענוגנדיק. האָט זיך כמעט ווי אין יעדן גרעסערן ישוב אָנגעהויבן אַ באַוועגונג צו עפענען פּריוואַטע העכערע קורסן פאַר די שילערס וואָס האָבן גענעזן דיקט דעם 6טן גראַד און דערנאָך פֿארוואַנדלען די־אַ קורסן אין מיטלשולן אַדער סעמינאַרן.

ווי עס איז שוין געזאָגט געוואָרן, זיינען די מיטלשולן געשאַפֿן געוואָרן אין די גרעסערע ישובים — אָחוץ מאָזעסוויל, וואָס האָט „געוואָגט" צו שאַפֿן דעם „יהדות"־סעמינאַר און דערנאָך איז צוגעקומען דער נייער לערער־סעמינאַר — וואָס צעפּיגען זיך זייער ווייט אייגער פון אַנדערן. דערביבער האָבן זיי געמוזט זיין זעלבסטשטענדיק און זיך באַזאָרגן מיט אייגענע כוחות. נאָר אַזוי ארום האָבן זיי געקענט דעקן זייערע נויטן פאַר דער עקזיסטענץ פון די באַטרעפֿנדיקע מיטלשולן.

דער אידעאַליסטישער לערער יוסף דראָזנין ע״ה איז געווען דער ערשטער וואָס האָט אין אין „זייַן" מאָזעסוויל געגרינדעט אַ סעמינאַר. ער האָט געהאַט אויסצושטיין גענוג קריטיק פאַר זיין „העזה". זיין דערפאָלג איז אָבער געווען אומאָפּפערגעבאַר; דער סעמינאַר „יהדות" האָט שוין ארויסגעגעבן הונדערטער לערערס פון וועלכע אַ גרויסער טייל אַרבעט אין אונדזערע שולן ווי אויך אין אויסלאַנד. אין דער פרוי פרידא גוטמאַן האָט דער סעמינאַר געפונען אַ קאָאָפּעראַציע וואָס איז געווען אין לשער. און אויב מאָזעסוויל איז נישט אַראָפּ פון דער מאַפּע אלס יידישער צענטער איז דאָס אַ דאַנק דעם סעמינאַר, וואָס איז געווארן אַ שם־דבר אין אַר־גענטינע און אין אויסלאַנד.

ראָזאַריאָ איז געווען דער צווייטער ישוב אין דער פּראָווינץ וואָס האָט באשלאָסן צו עפֿענען אַ סעמינאַר. אין זיער אָנפאַנג־שול אַרבעטן היינט 5 לערערס — אַביטוריענטן פון דעם־אַ לערער־סעמינאַר. אין דעם ישוב איז מערקווירדיק דער דראַנג פון די שילערס פון 6טן גראַד פֿאַרצוועגן זייערע לימודים אין דעם סעמינאַר.

נאָך ראָזאַריאָ איז געקומען קאָרדאָבאַ, דערנאָך לאַ פּלאַטאַ, באַהיאַ בלאַנקאַ, רעסיסטענסיאָ, סאַנטאַ פע. די אַלע העכערע אנשטאַלטן זיינען גענוגנדע עדות וועגן באַווונדערונג פון עסקנים און עלטערן, וועלכע האָבן גאָנץ גוט פֿארשטאַנען די נויטוועניקייט צו פֿארשפּרייטן

אונדזער קולטור, — מיט אַ העכערן ניוואָ — צווישן די יוגנטלעכע און זיי אַריענטירן אין זייערע זוכענישן פון עלעמענטן וואָס זאָלן זיי מאַכן פילן שטאָלץ צו געהערן צום יידישן פאָלק.

אין די דערמאָנטע ערטער באַנוצט מען זיך מיטן לערן־פראָגראַם פון דעם לערער־סעמינאַר ביי דער קהילה פון בוענאָס־איירעס אַלס יסוד. די וואָס האָבן געענדיקט אונדזערע מיטלשולן זיינען נישט נאָר דערגאַנגען צו וויסן תנ"ך אין מקור, נאָר אויך די יסודות פון משנה, אגדה אין אַלגעמיינע באַגריפן פון תלמוד. אויך ווערט אינטענסיוו געלערנט יידישע געשיכטע, נאָציאָנאַלע שטרעמונגען ביי יידן, ציוניזם און בכלל אַלץ וואָס איז פאַרבונדן מיט אונדזער רייכער, פיר־טויזנט־יאָריקער קולטור.

אין דזש מערהייט פון די דערמאָנטע מיטלשולן ווערט אויך געזאָרגט, אז די דערציערישע טייל פון די לימודים זאָל ווערן באַגלייט מיט מעשים און אז אין די יאָרן פון זייער לערנען זאָלן די יונגטלעכע דורכמאַכן אַ טעטיקייט־פּלאַן וואָס זאָל זיי מדריך זיין אין דער פראַבלעמאַטיק פון אונדזער יידיש־לעבן.

נישט אַלע אַבסאָלווענטן פון די סעמינאַרן ווערן טאַקע לערערס, אָבער זיי ווערן יאָ באַוווסטזיניקע יידישע אינטעליגענטן וואָס טראָגן צו צו דער פאָרשטאָרקונג פון אונדזער ישוב.

וועגן דעם נייעם סעמינאַר אין מאַזעסוויל, אַן אוניקום אין גאַנץ אַרגענטינע און אפשר אויך אין גאַנץ זיד־אַמעריקע, און וואָס איז געשאפן געוואָרן און ווערט אויסגעהאַלטן דורך דער קהילה פון בוענאָס־איירעס, איז פאַראַן אַ באַזונדער אַרבעט וואָס באַהאַנדלט אים בהרחבהדיק.

אינטעגראַלע שולן

מיטן אויפקום פון הי־געבוירענעם עסקן, ווען די היגע מאַמע האָט אַנגעהויבן שיקן אירע קינדער אין דער יידישער שול און דער פראָפעסיאָנאַל האָט אַנגעהויבן זיך פאַראינטערעסירן מיטן יידישן לעבן, האָבן די השגות און איינשטעלונגען לגבי דער יידישער שול זיך ראַדיקאַל געביטן. אַנשטאָט ביודזשעטן פאַר אין לערער און עדזונגענע געבויידעס פאַר דער יידישער שול זייענן אויסגעוואָקסן ריזן־ביודזשעטן פון מיליאָנען פאַר געבויידעס, געהאַלטן, פערסאָנאַל, טראַנס־פאָרט־מיטלען א"א. צוזאַמען מיט דעם האָבן די פריער־דערמאָנטע פאַקטאָרן פאַרשטאַנען אז ס'איז נישט מעגלעך פאַרצוזעצן דעם לימוד אין דער יידישער שול ווען זי איז נישט מער ווי אַ צוגאָב צו דער מלוכה־שול, וווּ דאָס קינד פארברענגט איין טורנע, דאַרף צוגרייטן די לימודים אינדערהיים, לערנען אַנדערע קעגנשטאַנדן און באַזוכן נאָך צוויי מאָל אין וואָך אין דער מלוכה־שול כדי צו קענען דערגענצן די אויסגעבריייטערטע לערן־פראָגראַם וואָס די מלוכה ארבעט אויס פון יאָר צו יאָר. דאָס האָט געבראַכט דעם גדאַנק וועגן שאפן אינטעגראַלע שולן.

די שטאָט קאַרדאָבאַ איז אויף דעם געביט צוזוען נחשונדיק און האָט די ערשטע געפּנט אַ שול וווּ די יידישע לימודים זיינען געלערנט געוואָרן צוזאַמען מיט די אַלגעמיינע. דער אַנהייב איז געווען זייער א שווערער. ווי געווייגלעך, זיינען די דערגרייכונגען לכתחילה געווען זייער באַגרענעצט, און דער יידישער לימוד איז געווען דער גליטענער צד. מען האָט געזוכט וועגן, מען איז געווען בספק צי עס לוינט אזא טיפ שול וואָס באַלאַסט זייער שטאַרק די קאַסע פון דער קהילה, אין דער צייט ווען די דערגרייכונגען זיינען נישט פון די גרויסע. די יידישע געזעלשאפט, די בריטע מאַסן האָבן אויך אויפגענומען מיט צווייפל די־אַ איניציאַטיוו, נישט קוקנדיק אויף דעם וואָס זיי אַליין זיינען געווען די וואָס האָבן געבראַכט דערצו מיט זייער נישט שיקן די קינדער אין דער יידישער שול, ווייל דער נישטיקער פראַצענט יידישע קינדער וואָס האָבן באַקומען א יידישע דערציונג האָט באַוווּיגן דער ארטיקער קהילה צו עפענען אַן אינטעגראַל־שול.

מען האָט על פי טעות געדופן דעם־אַ אַנשטאַלט „אינטעגראַל־שול". זי איז אָבער נישט אינטעגראַל אין אירע ערשטע יאָרן, ווייל טראָצדעם וואָס די קינדער לערנען טאַקע אַלגעמיינע

און ייִדיש לימודים אין דער זעלבער צייט, איז אָבער די צאָל שעהן וואָס ווערן געווידמעט ייִדישע לימודים אָזוי קליין, אַז עס דערמעגלעכט נישט אָנצוצייכענען דערציערישע פּלענער אין איינקלאַנג מיט דעם וואָס דער קאָנצעפּט „אינטעגראַלע דערציונג" איז מחייב.

די ערשטע שריט פון קאָרדאָבער ישוב אויף דעם געביט פון אינטעגראַלע שולן האָבן באַווירקט אַנדערע גרעסערע ישובים, וועלכע האָבן געליטן פון אַ קליינער קינדער־אָסיסטענץ, פון אפאטיע מצד די עלטערן און פון אַ שטאַרקער קריטיק מצד די יעניקע וואָס האָבן געטענהט, אַז די שול אין אַזאַ לאַגע באַפרידיקט נישט. פריער מענדאָסאַ און שפּעטער טוקומאַן און אָסונ־סיאָן (פּאַראַגוויי), זיינען געגאַנגען אין די וועגן פון קאָרדאָבאַ און אין די דאָזיקע ישובים האָט

שילערינס פון דער ח. נ. ביאַליק־שול אין ראָזאַריאָ.

זיך אָנגטוויקלט אַ נייער סאָרט שול וועגן וועלכן ס׳איז כדאי זיך אָפּצושטעלן אָביסל ברייטער, היות אַנדערע ישובים אויף דער פּראָווינץ ווילן פאָרוואָנדלען זייערע צוגאָב־שולן אין אינ־טעגראַלע לערן־אָנשטאַלטן.

לאָמיר גלייך ביים אָנהייב פעסטשטעלן, אַז במשך די יאָרן עקזיסטענץ פון די 4 שולן, איז די צאָל שילער כסדר געשטיגן, דערגרייכנדיק אין קאָרדאָבאַ צו דער קאָלאָסאָלער ציפער פון 600 תלמידים, כן ירבו׳ דער אָרגומענט פון די עלטערן איז געווען, אַז צוויי שפּראָכן אין אַ שול איז צופיל און פאָלגלעך, מוז מען אויסקלייבן איין שפּראַך. פאַר זיי איז העברעיש געווען די בכורה־שפּראַך צוליב זייער נישט זייַן פאָרבונדן מיט ייִדיש. עס זיינען אויך צוגעטראָטן צו דער שול די ספּרדים, אַן עלעמענט וואָס איז, צום באַדויערן, זייער ווייט פון שיקן זיינע קינדער אין דער ייִדישער שול.

עס מאַכט דעם אינדרוק, אַז דער „ונהיה ככל הגויים בית ישראל" איז געווען דער אונ־טערבאָווסטזיניקער פאַקטאָר וואָס האָט באַווויגן די ערשטע גרינדערס פון דער אינטעגראַלער שול. ווען מיר מאַכן אָבער אַן אָביעקטיוון אַנאַליז פון די־אַ 4 שולן, זייערע דורכפאַלן און דער־גרייכונגען, זעען מיר אַז די לעצטע זיינען געווען פיל מערער ווי די ערשטע. עס זיינען רעאַ־

לייזערט געוואָרן איניציאַטיוון דורך די אַרטיקע פּארוואַלטונגען מיט גרויס דערפֿאָלג. די שול איז געוואָרן בייַ די הי־געבוירענע עלטערן, שפּאַניש־רייַדנדיקע, דער צענטער פֿון זייער קול־טור־לעבן, זייער אָנשפּאָר. דורך די שולן איז אַריינגעבראַכט געוואָרן אויפקלערונג פֿון ייִדיש־קייט־ענינים און א דאַנק זייער איבערגעגעבנקייט איז זייער פּעדאַגאָגישער niveau שטאַרק גע־שטיגן, אַריבעריאָגנדיק די אַרטיקע מלוכה־שולן. נאָטירלעך איז עס געקומען צין דעם בא־וווסטזיין פון די עסקנים וואָס האָבן צוגעטיילט דעם יידישן טייל די געהעריקע פֿאָרציע, נאָך לאַנג זוכן און זיך ראַנגלען מיט כלערליי שווערקייטן. ווען עלטערן האָבן דערוען אַז מען קען לערנען יידישקייט און אַלגעמיינע לימודים נישט פֿאַרמינערנדיק די דערגרייכונגען פון די לעצטע, האָבן זיי אָלץ מער געזוכט צו דערנענטערן זיך צו דעם שול־וועזן און האָבן פיל בייַ־געשטייערט פֿאַר איר פֿאַרשענערונג און דערפֿאָלג. אַזוי איז אויך געשאַפֿן געוואָרן די ערשטע

אינטעגראַל־שול פון אסונסיאָן דעל פּאַראַגוויי — יאָר 1961.

אינטעגראַלע מיטלשול אין קאַרדאָבא. מענדאָסא האלט ביים מאָמענט אוא שריט אין דורך דעם וועלן אויך די יוגנטלעכע בלייבן מיט אונדז במשך די צינף יאָר וואָס עס דויערט דער ציקל פון מיטל־בילדונג אין אַרגענטינע.

עס איז צו דערוואַרטן אַז דער אמתער זין פון אינטעגראַלער דערציונג זאָל אויך ווערן א רעאַליטעט מיטן איינפירן א לימוד פון צווייַ טורנעס — אינדערפרי און בייטאָג — כדי דאָס קינד זאָל באַקומען זיין אַלגעמיינע און יידישע פֿאַרמירונג אין דער יידישער שול און נישט אייסער איר. אָן דעם טייל קען מען נישט רעכענען פון קיין אינטעגראַלער דערציונג און אָן דער טייל קען דער אנשטאַלט נישט אָנגערופן ווערן „אינטעגראַל־שול".

כדי צו דערגענצן כאַטש טיילווייז דעם איינשטעל האָבן די שולן איינגעפירט א דערגענ־צונג־לערע פאר פֿאַרשיידענע קעגנשטאַנדן. קינדער וואָס האָבן נייגונגען צו מוזיק, האָבן־אר־

טאבעלע 1

רשימה פון שולן איינגעטיילטע לויט קאטעגאריעס – יאר 1958

קאלאניעס

נומ'	קאלאניעס
1.	קאלאניע לאפין
2.	קאלאניע ראקא
3.	קאלאניע אבינגדיר
4.	לא קאפיזשא
5.	סאן אנטאניא
6.	קאפיווארא
7.	ראבאן

שול — — — 110

שטעטלעך ביי די קאלאניעס

נומ'	שטעטלעך ביי די קאלאניעס
1.	סערעס
2.	לאס פאלמעראס
3.	מאגיגאטעס
4.	רייזוערא
5.	בערנאסקאני
6.	מעדאנאס
7.	אלקאראס
8.	באסאווילבאסא
9.	דאמינגעז
10.	ווילשא קלארא
11.	סאן סאלוואדאר
12.	פערערנאל
13.	אובאכיי

שול — — — 425
גן — — — 52
ס"ה — 477

3טע קאטעגאריע***

נומ'	3טע קאטעגאריע***
1.	קאטאמארקא
2.	לא ריאכא
3.	סאן ראפאעל
4.	סאן מארטין
5.	סאן לויס
6.	ווילשא מאריא
7.	ריא קוארטא
8.	סאן ניקאלאס
9.	סאן קריסטאבאל
10.	סאראטע
11.	קאמפאנא
12.	מאנטע גראנדע
13.	אדראגע
14.	בעריסא
15.	ק. קאסארעס
16.	טאנדיל
17.	ראפאעלא
18.	גענעראל ראקא
19.	גואלעגואיטשו
20.	ווילשאנואי
21.	ווילשא אנכעלא

שול — — — 458
גן — — — 72
ס"ה — [illegible]

2טע קאטעגאריע**

נומ'	2טע קאטעגאריע**
1.	סאלטא
2.	ס. [illegible] עסטערא
3.	קאריענטעס
4.	[illegible]
5.	קאנקארדיא
6.	[illegible]
7.	[illegible]
8.	מאר דעל פלאטא
9.	ס. דעל אורוגואי

שול — — 535
גן — — 112
א"קורס — 43
ס"ה — 690

1טע קאטעגאריע*

נומ'	1טע קאטעגאריע*
1.	קארדאבא
2.	ראזאריא
3.	לא פלאטא
4.	באהיא בלאנקא
5.	רעסיסטענציא
6.	טוקומאן
7.	מענדאסא
8.	מאזעסוויל
9.	לאמאס דע סאמארא
10.	סאנטא פע

שול — — — 1.463
גן — — — 509
א' - קורסן — 82
מיטלשול — 190
ס"ה — 2.244

צאל שילערס אין יאר 1958

קאטעגאר'	שולן	גנים	א. ק.	חוג עברי	מיטלשולן
קאלאניעס	110	—	—	—	—
שטעטלעך	425	52	—	—	—
3טע	458	72	—	—	—
2טע	535	112	43	—	—
1טע	1.463	509	82	—	190
ס"ה	2.991	745	125	—	190

שולן — — — — — — — — — — — — 2.991 שילערס
גנים — — — — — — — — — — — — 745 „
מיטלשולן — — — — — — — — — — 190 „
אונטערקורסן — — — — — — — — 125 „
סך־הכל — — — — — — — 4.051 שילערס

אלגעמיינע צאל תלמידים אין די קאלאניעס — — — — — — — 110 שילערס
„ „ „ שטעטלעך ביי די קאלאניעס — 447 „
„ „ „ שולן 3טער קאטעגאריע — — 530 „
„ „ „ „ 2טער „ — — 690 „
„ „ „ „ 1טער „ — — 2.244 „
סך־הכל — — — — — — — 4.051 שילערס

* נאר ארגאניזירטע שולן מיט א דירעקטאר.
** שולן מיט א קינדערגארטן און מער ווי איין לערער.
*** שולן מיט אומנארמאלע ארבעט־באדינגונגען.

טאבעלע 2

רשימה פון שולן איינגעטיילטע לויט קאטעגאריעס. – יאר 1962

קאלאניעס

נומ'	קאלאניעס
1.	קאלאניע לאפין
2.	קאפיוארא
3.	ארקאראביטא

שול — — — 27

שטעטלעך ביי די קאלאניעס

נומ'	שטעטלעך ביי די קאלאניעס
1.	סערעס
2.	לאס פאלמעראס
3.	מאגיגאטעס
4.	רייזוערא
5.	בערנאסקאני
6.	מעדאנאס
7.	אלקאראס
8.	באסאווילבאסא
9.	דאמינגעז
10.	ווילשא קלארא
11.	סאן סאלוואדאר
12.	פאלאסיאס

שול — — — 297
גן — — — 56
ס"ה — 353

3טע קאטעגאריע***

נומ'	3טע קאטעגאריע***
1.	קאטאמארקא
2.	לא ריאכא
3.	סאן מארטין
4.	סאן לויס
5.	אלטא גראסיא
6.	סאן ניקאלאס
7.	סאן לארענסא
8.	ראפאעלא
9.	סאן קריסטאבאל
10.	סאראטע
11.	קאמפאנא
12.	מאנטע גראנדע
13.	אדראגע
14.	בעריסא
15.	טאנדיל
16.	פינטא אלטא
17.	ווילשא מיטרע
18.	טרעס ארויאס
19.	סאפאלא
20.	גענעראל ראקא
21.	טשיפאלעטי
22.	ווילשאגואי
23.	ווילשא אנכעלא
24.	פינערא
25.	ראקע סאענס פעניא
26.	פארמאסא
27.	אסונסיאן
28.	כוכוי

שול — — — 549
גן — — — 44
א' - קורס — 109
ס"ה — 702

2טע קאטעגאריע**

נומ'	2טע קאטעגאריע**
1.	סאלטא
2.	ס. דעל עסטערא
3.	קאריענטעס
4.	פאסאדאס
5.	קאנקארדיא
6.	פאראנא
7.	מאר דעל פלאטא
8.	ק. [illegible] אירוגואי

שול — — - 363
גן — — - 73
אונט־ק' — 78
ס"ה — 514

1טע קאטעגאריע*

נומ'	1טע קאטעגאריע*
1.	קארדאבא
2.	ראזאריא
3.	לא פלאטא
4.	באהיא בלאנקא
5.	רעסיסטענסיא
6.	טוקומאן
7.	מענדאסא
8.	מאזעסוויל
9.	לאמאס דע סאמארא
10.	סאנטא פע
11.	סאן כואן

שול — — — 1.870
גן — — — 223
א' - קורסן — 150
מיטלש' — — 357
ס"ה — 2.925

צאל שילערס אין יאר 1962

קאטעגאר'	שולן	גנים	א. ק.	חוג עברי	מיטלשולן
קאלאניעס	27	—	—	—	—
שטעטלעך	297	56	—	—	—
3טע	549	44	109	—	—
2טע	363	73	78	—	—
1טע	1.870	523	150	25	357
ס"ה	3.106	696	337	25	357

שולן — — — — — — — — — — — 3.106 שילערס
קינדערגערטנער — — — — — — — 696 „
מיטלשולן — — — — — — — — — — 357 „
אונטערקורסן — — — — — — — — — 337 „
חוג עברי — — — — — — — — — — 25 „
סך־הכל — — — — — — — 4.521 שילערס

צאל תלמידים אין די קאלאניעס — — — — — — — — 27 שילערס
„ „ „ שטעטלעך ביי קאלאניעס — — — — 353 „
„ „ „ שולן 3טע קאטעגאריע — — — — 702 „
„ „ „ „ 2טע קאטעגאריע — — — — 514 „
„ „ „ „ 1טע קאטעגאריע — — — — 2.925 „
סך־הכל — — — — — — 4.521 שילערס

* נאר ארגאניזירטע שולן מיט א דירעקטאר.
** שולן מיט א קינדערגארטן און מער ווי איין לערער.
*** שולן מיט אומנארמאלע ארבעט־באדינגונגען.

בעט, צייכענונג א״אנד קענען אנטוויקלען פרייַ זייערע פעיקייטן, כאטש נאָך נישט אין דער־געהעריקער מאָס און פאָרעם. ווי געזאגט, זיינען די בנינים נאָך נישט געניג צוגעפאסט צו אזעלכע פאדערונגען און בהדרגה ווערט איינגעפירט יעדע נייע איניציאטיוו וואָס קען ווירקן לטובת דער פולקאמער דערציונג פון דעם קינד און שפעטער פון דעם יוגנטלעכן.

די היינטיקע מלוכה־שול אין ארגענטינע דערמעגלעכט טאקע אנצוהאלטן די צוגאב־שולן אין אירע איצטיקע פארמען. עס איז אבער פארויסצוזען א ראדיקאלער אומבייט מצד די מלוכה־באהערדן און דאן וועט די ייִדישע געזעלשאפט דארפן אויפנעמען די איניציאטיוו צו שאפן די אינטעגראל־שולן אלס זעלבשטענדיקע לערן־אנשטאלטן מיט אינדזערע קעגנשטאנדן און אינהאלט אלס באזע פאר זייער עקזיסטענץ.

פארלויפיק זיינען מיר נאָך נישט ביכולת אנצונעמען אן ענדגילטיקע שטעלונג וועגן דעם וועלכער טיפ שול איז צוגעפאסטער פאר אונדזער ישוב. דאס לעבן שאפט אבער גצוויסע סיורפריזן וואס מיר זיינען נישט אימשטאנד זיי פארויסצוזען.

יצחק הרכבי, ישראל־אמבאסאדאר, באווכט די שול פון אסונסיאן (פאראגווי).

ס׳איז נאָך נישט מעגלעך צו מאכן א באלאנס פון די אינטעגראל־שולן אין די פרויער דערמאנטע ערטער, אבער מיר קענען יא פעסטשטעלן אז מיט אנדערטהאלבן צענדלינג יאָר צוריק איז די צוגאב־שול אין קארדאבא געווען באגרענעצט הן אין כמות און הן אין איכות. דווקא עלטערן געקומענע מעבר לים האבן נישט געשיקט זייערע קינדער אין דער יידישער שול, ווי אויך נישט ארויסגעווייזן קיין באציונג צו איר. היינט צו טאָג איז נישט נאָר די קהילה — יועלכע האט במשך פון די לעצטע צען יאָר זיך גוט ארגאניזירט און איז די איניציאטיוו־געבערן פאר אלע דערציערישע שריט פון ישוב — נאָר אויך די יונגע מאמעס, כמעט אלע הי־געבוירענע, ענטוזיאסטן פון דער אינטעגראל־שול און די צאל תלמידים איז היפש גע־שטיגן.

דער אינהאלט פון דער אינטעגראל־שול, אויסער דעם יידיש־לימוד, איז דער זעלבער ווי אין אונדזער אנפאנג־שול. די גוט־ארגאניזירטע גראדן, די דירעקציע מיט איר מלוכהשן איינ־

שטעל, דער פינקטלעכער באָזוך פון די תלמידים במשך אַלע לערנטעג פון יאָר, דער זיבן־יעריקער קורס וואָס עס מאַכן דורך די תלמידים אויף אַ נאָרמאַלן און בהדרגהדיקן אופן, דער קעגנזעצלעכער רעספעקט וואָס עס הערשט צווישן די לערערס פון אַלגעמיינע לימודים און די לערערס פון די ייִדישע לימודים שאָפט אַ האָרמאָנישע גאַנצקייט וווּ אין טייל שטערט נישט דער אַנדערער נאָר פאַרקערט, זיי דערגענצן זיך קעגנזייטיק. ס׳איז כדאי דאָ אונטערצושטרייכן, אַז אין די 4 אינטעגראַל־שולן אויף דער פּראָווינץ, זיינען סיי די דירעקטאָרן און סיי די לערערס פון אַלגעמיינעם לימוד יידן און אין אַ סך פאַלן אונטעריכטן זיי אויך ייִדישע לימודים, היות זיי האָבן געענדיקט די מלוכה נאָרמאַל־שול און אַ ייִדישן לערער־סעמינאָר.

אָט־די האָרמאָנישע גאַנצקייט דערמעגלעכט דער שול צו געבן דעם קינד אַן אַיינהייטלעכע און האָרמאָנישע דערציונג, פריי פון קעגנזעצלעכע השגות וואָס שעדיקן אַזוי שטאַרק די צאַרטע נשמה פון קינד, וועלכע איז אַ פרוכטבאָרער באָדן פאַר דער אַסימילאַציע פון כלערליי אידייען און באַגריפן, צווישן זיי אייך אידייען און באַגריפן וואָס זיינען וויי פון אונדזער ייִדישער טראַדיציאָנעלער און נאַציאָנאַלער וועלט־אָנשויונג.

ס׳איז פאַר אַלעמען קלאָר, אַז מיטן שיקן דאָס קינד אין אינטעגראַלער שול, וווּ עס הערשט אַן אַיינאונאַיינציקיע ריכט־ליניע, ווערן אויסגעמיטן פיל פּראָגע־צייכנס ביים קינד אין זיין פאָרמירונג־עפאָכע.

די צען וועכנטלעכע לעקציעס פאַר ייִדישע לימודים ווערן אין די העכערע גראָדן דער־געגנט מיט באַזונדערע 3—4 לעקציעס אַ וואָך. ספעציעל דאָרפן אונטערגעשטראָכן ווערן די עקזיסטירנדיקע קינדער־קלובן וואָס זיינען אַ דערציערישער פאַקטאָר, ווייל זיי דינען פאַר אַ דערגענצונג צום לימודים־פלאַן.

די אינטעגראַל־שול איז אַ דערציערישער פאַקטאָר אויך פאַר דער געזעלשאַפט, ווייל די מוטער־קאָמיטעטן ווערן וויכטיקע קרייזן וואָס דינען די דערציערישע וועגן פון דער שול. די קאָמיטעטן באָקומען פראַקטישע אָנווייזונגען פון די לערערס און אַ סך מאָל ווערן אייַנגעאָרדנט ספעציעלע לעקציעס פאַר די מוטערס לויט דעם אינשטעל פון די גראָדן.

וועג די ייִדישע מאַמע ווערט איינגעלאָדן אין דער שול, וווּ איר קינד באָקומט זיין גאַנצע דערציונג, ווערט איר פאַרבינדונג מיטן אַנשטאַלט גאַנצער, פעסטער און ער פאַרוואַנדלט זיך אין דעם צענטער פון גייסטיקן אינטערעס אין איר לעבן. אַ דאַנק דעם עפענען זיך אומענדלעכע מעגלעכקייטן פאַר דער שול, וועלכע באָקומט די עקאָנאָמישע שטיצע פון די עלטערן — און זי קען שטראָלן מיט אירע דערציערישע דערגרייכונגען.

די לערער־פראָגע אויף דער פּראָווינץ

די האָרבע פראָבלעם פון פּאַסיקע לערערס איז צום שטאַרקסטן אָנגעוווּדיק אויף דער פּראָווינץ. וואָלט די מערכה פון לערער אין אינערן פון לאַנד געווען איינגעשלאָסן אין די ד׳ אמות פון זיין לערערישער טעטיקייט, וואָלט זיכער די פראָבלעם נישט געווען אָזוי שאַרף. צום באַדויערן איז דער ייִדיש־אינטעלעקטועלער כוח אויף דער פּראָווינץ, היינט־צו־טאָג, כמעט ווי פאַרשוווּנדן. דעריבער ווערן די נויטן פון יעדן ישוב אַרויפגעלייגט אויפן לערער, וועלכער איז נישט אימשטאַנד זיי נאָכצוקומען.

היינט איז פאַרשוווּנדן פון דער פּראָווינץ דער איראָפעישער לערער. הונדערט פּראָצענטיק פאַרנעמט זיין אָרט דער הי־געבוירענער, אויסגעבילדעט אין די היגע מיטלשולן ווי דאָס זיינען דער מכון ללימודי היהדות, יהדות־סעמינאַר פון מאָזעסוויל און דער נייער לערער־סעמינאַר פון דער „ירושלים דארגנטינה״.

די טאַבעלע נומ׳ 5 פאַרגלייכט די לערערס וואָס זיינען צוגעקומען צום שול־ווּעזן אין אינערן פון לאַנד און זייער אויסבילדונג אין די יאָרן 1958 און 1962. פון איר קען מען לערנען

דעם אינטערעסאַנטן אומבייט וואָס איז פאַרגעקומען אין דעם 5־יעריקן צייט־אָפּשניט (1958־1962) אין שייכות מיט די סעמינאַרן וואָס האָבן אונדז באַזאָרגט מיט לערערס.

דער מכון ללימודי היהדות האָט אונדז אין יאָר 1958 צוגעשטעלט די מערהייט לערערס וואָס זיינען דעמאָלט אַרייַנגעטראָטן אין די שולן פון פּראָווינץ. יאָר־יערלעך איז די צאָל געוואָרן קלענער: פון 23 אין יאָר 1958 (איבער 47% פון די אַרייַנגעטראָטענע לערערס) איז די צאָל פאַרקלענערט געוואָרן ביז 9 אין יאָר 1962 (ביי די 11%).

טאַבעלע 5

פאַרגלייך־רשימה פון לערערס וואָס זיינען צוגעקומען צום שול־ווען אויף דער פּראָווינץ און זייער אויסבילדונג. יאָרן 1958 — 1962

נומ׳	געלערנט אין	צאָל 1958	צאָל 1962	באַמערקונגען
1.	נייער סעמינאַר מאָזעסוויל	—	36	
2.	יהדות־סעמינאַר, מאָזעסוויל	13	10	
3.	מכון ללימודי היהדות	23	9	
4.	סעמינאַר פון קאַרדאָבא	—	9	
5.	ישראל	7	3	
6.	זעלבסטבילדונג	3	—	
7.	איראָפּע	2	—	
	ס״ה — — — — — — —	48	67	

פאַרגלייך־רשימה פון לערערס וואָס האָבן אונדז פאַרלאָזט און סיבות. יאָרן 1958 — 1962

נומ׳	ס י ב ה	צאָל 1958	צאָל 1962	באַמערקונגען
1.	פאַרלאָזט לערעריי	15	12	
2.	אַריבער אין שטאָט	10	7	
3.	אַרבעטן אין אויסלאַנד	2	5	
4.	קיין ישראל	2	1	
5.	געוואָרן אינסטרוקטאָרן	2	—	
6.	משפחה־אָנגעלעגנהייטן	—	1	
7.	אָפּרו	—	1	
8.	אנטזאגט	—	1	
	ס״ה — — — — — — —	31 לערערס	28 לערערס	

דער „יהדות״־סעמינאַר פון מאָזעסוויל שטעלט יעדעס יאָר צו די זעלבע צאָל לערערס מיט קלייניע וואַריאַנטן.

פון ישראל באַקומען מיר לערערס לויט די יאָרן און לויט די נויטוועניקייטן און מעגלעכקייטן פון די ישובים. שווער נאָכצוקומען זייערע געהאַלטן. מחמת זייער חשבון איז לויט

דער זוערט פון דעם דאָלאָר. בלויז די גרעסערע קהילות קענען זיך דאָס דערלויבן (ראָזאָריאָ, למשל), אָדער דער נייסטער סעמינאָר פון מאָזעסוויל צוליב דער אפּוטרופּסות פון דער בוענאָס־איירעסער קהילה.

טאבעלע 6

1. — נייע שולן און ערטער — יאָר 1962

1. — אלקאראסיטא
2. — געגנראל פינעדא
3. — דאמינגעז
4. — טרעס אראָזשאָס
5. — מעדאנאס
6. — סאנס פעניא
7. — פארמאסא
8. — פונטא אלטא
9. — כוכוי

2. — געשלאָסענע שולן — יאָר 1962

1. — גואלעגואיטשו
2. — סאן ראפאעל
3. — קארלאס קאסארעס

3. —

צאל ניי־געעפנטע שולן — — — — — — — —	9
געשלאָסענע שולן — — — — — — — — — —	3
צוגעקומען — — — — — — — — — — —	6 שולן

4. — שולן וואָס וואָלטן געקענט געעפנט ווערן אין יאָר 1962.

1. — לאָ קאפיזשאָ
2. — קאָלאָניע אביגדור
3. — טשאָכארי
4. — געגנראל קאמפאס
5. — טשאראטא
6. — סאן ראפאעל
7. — אָבערא
8. — קרעספּא

זינט דעם יאָר 1958 זיינען צוגעקומען אָלס קוואָל פון לערערס דער סעמינאָר פונקטן דאָבא, פון וועלכן מיר האָבן באָקומען היי־יאָר 9 לערערס וואָס באָזאָרגן שולן פון זייער פראָווינץ און איבערהויפט דער נייער סעמינאָר פון מאָזעסוויל וואָס האָט ממש געלייזט די פראָבלעם פון מאַנגל אין לערערס פאַר דער פראָווינץ. צום יאָר 1962 האָט דער דאָזיקער סעמינאָר צוגעשטעלט 36

לערערס, ד״ה איבער 53% פון דער אַלגעמיינער צאָל לערערס וואָס זיינען הייַיאָר צוגעקומען וועט נישט דער סעמינאַר, וואָלטן הייַיאָר געווען צוגעקומען נישט מער ווי 31 לערערס קעגן 28 וואָס האָבן אונדז פֿאַרלאָזט. אַנדערש גערעדט: מיר וואָלטן הייַיאָר געציילט נישט מער ווי 3 לערערס מער ווי פֿאַראַיאָרן. דאָס וואָלט זיך אויסגעוויַרקט זייַער נעגאַטיוו אויף אונדזער פֿראָוינצער שול־וועזן: עס וואָלטן געשלאָסן געבליבן בייַ 16 שולן (וואָס וועלן באַזאָרגט פון אַבסאָלוועטן פון דעם נייַעם סעמינאַר) און בייַ די 16־17 גרעסערע שולן וואָלטן געזען פֿאַרמינערט זייַער לערער־פערסאָנאַל.

עס איז אינטערעסאַנט דער פֿאַקט וואָס אין 1962 האָבן אונדזערע די סעמינאַרן פון פֿראָוינץ צוגעשטעלט 82% פון די נייַ־צוגעקומענע לערערס: דער נייַער סעמינאַר פון מאַזעסוויל 36 אַבסאָלוועטן; דער יהדות־סעמינאַר 10 און דער סעמינאַר פון קאַרדאָבאַ 9. אינזינעם: 55 לערערס. דאָס איז אַ זייַער דערפֿרייענדיקע דערשיינונג, ווייל עס איז אַ באַווייַז אַז דער שול־וועזן פון פֿראָוינץ האָט דערגרייכט צו אַזאַ הויכער מדרגה, אַז ער קען זיך אַליין באַזאָרגן מיט לערערס, נישט דאַרפנדיק כּמעט אַנקומען צו אַנדערע לערן־אַנשטאַלטן וואָס זיינען אויסער זיין יוריסדיקציע.

אויך דאַרף מען זייַער אין אַכט נעמען, אַז אונדזערע אַבסאָלוועטן זיינען געבוירן געוואָרן אויף דער פֿראָוינץ און זיינען גוט באַקאַנט מיט אַלע אייגנשאַפֿטן, פּעלערן און מעלות פון די ישובים אין וועלכע זיי וועלן דאַרפן אַנטוויקלען זייַער דערציִערישע אַרבעט. אַ חוץ דעם זיינען זיי קאַנדידאַטן אויף לאַנגע יאָרן און דאָס רופט זיך אָפּ פֿאַזיטיוו אויף די רעזולטאַטן.

אין דער טאַבעלע נומ׳ 5 זעען מיר אויך אַ פֿאַרגלייך־רשימה פון לערערס וואָס האָבן אונדז פֿאַרלאָזט אין די יאָרן 1958—1962 און די סיבות צוליב וועלכע זיי האָבן דאָס געטאָן. די צאָל לערערס וואָס פֿאַרלאָזן אונדזער שול־וועזן יאָר־אין יאָר־אויס איז מער־ווייניקער די זעלבע: בייַ די 30. די מערהייט פון זיי פֿאַרלאָזט אינגאַנצן לערעריי אָדער גייט אַריבער אַרבעטן אין שטאָט נאָך 2—3 יאָר פּראַקטיק אויף דער פֿראָוינץ. וועט מיר וואָלטן די־אַ לערערס געקאָנט באַזאָרגן מיט צוגעפּאַסטע עקאָנאָמישע באַדינגונגען, וואָלטן מיר זיי געקאָנט אַנהאַלטן מער צייַט, ווי אויך געהאָט די מעגלעכקייַטן צוצוציִען יונגע און ווירדיקע כוחות פון דער הויפּטשטאָט.

אין דער טאַבעלע נומ׳ 6 באַמערקן מיר אינעם 1טן פונקט „נייַע שולן און ערטער — יאָר 1962״, אַז היינטיקס יאָר זיינען צוגעקומען 9 שולן, נייַע. אין 2טן פונקט זעען מיר, אַז עס זיינען געשלאָסן געוואָרן 3 שולן, ד״ה: אַז לגבי פֿאַראַיאָרן האָבן מיר 6 שולן מער. וועט מיר וואָלטן געהאָט מער לערערס, וואָלטן מיר געקענט עפענען נייַע שולן אין נאָך 8 ישובים וואָס פֿיגורירן אין 4טן פונקט פון דער טאַבעלע נומ׳ 6.

אינספּעקציע און אינסטרוקציע

דער לערער וואָס געפינט זיך אין די וווייטע פֿאַרוואָרפענע ישובים פון פֿראָוינץ איז זייַער פֿאַראיינזאַמט און האָט נישט מיט וועמען זיך צו באַראַטן. טיילמאָל אָנטשטייען שוועָרע פֿראָבלעמען און דער לערער ראָנגלט זיך אָפּילו מיט זיך אַליין. נישטאָ די פערזאָן וואָס זאָל אים אָריענטירן אין זיין שול־אַרבעט. די גרעסטע צאָל שולן אין אינערן פון לאַנד פונקציאָנירט אָן דירעקטאָרן און די יונגע לערערס, אָן דערפֿאַרונג, וווייסן אָפטמאָל נישט ווי מען דאַרף שטיין אין אַ קלאַס פֿאַר די תלמידים און ווי אַזוי זיי דערלאַנגען די עלעמענטאַרסטע ידיעות.

אַממיינסטנס איז עס אַן אינפֿאַרמאַטיוו לערנען און נישט קיין דערציִערישער לימוד. די יונגע לערערס וווייסן נאָך נישט ווי אַזוי מען דאַרף פון יעדער לעקציע אָריוסכישופן דעם מאַקאַ משמע לן. דעם יונגן לערער זיינען אומבאַקאַנט די דערציִערישע צילן פון אונדזער שול און עס זיינען פֿאַראַן נאָך אַ סך פֿראָבלעמען וואָס פֿאַדערן פון אים אַ געוויסע פּראַקטיק וואָס

ער פאַרמאַגט נישט. איז נייטיק אים — דעם יונגן לערער — צו געבן די נייטיקע אַריענטאַציע אין אינסטרוקציע ער זאָל וויסן ווי אַזוי זיך אומצוגיין ביי דער אַרבעט אין שול און אַרום איר.

די פערפעקציאָניר־קורסן און ימי־עיון וואָס מיר אָרדענען איין גיבן אים אַ סך עלעמענטן פאַר דער אָנטוויקלונג פון זיין טעטיקייט. מיט דעם אַליין קען מען אָבער נישט יוצא זיין. עס איז נייטיק דורכצופירן אַ געוויסע קאַנטראָל אויף זיין אַרבעט און אים געבן די הדרכה טאַקע אייפן אָרט, אין דעם פאַסיקן מאָמענט, ביי די באַטרעפנדע אומשטענדן נאָכדעם ווי עס איז געמאַכט געוואָרן בכובד ראש אַ פאַסיקער אָנאַליז פון דער סיטואַציע. דאָס איז די פונקציע פון

אַ יום־טוב פֿין דער ח. נ. ביאַליק־שול אין ראָזאַריאָ.

דעם אינספעקטאָר אין שול־וועזן פון דער פראָווינץ, וועלכער איז גלייכצייטיק אויך אַן אינספּטאָר וואָס אָריענטירט דעם לערער אין דער דורכפירונג פון זיין מיסיע.

די דערמאָנטע פונקציעס באַגרענעצן אָבער נישט די אַרבעט פונעם פראָווינץ־אינספעקטאָר. זיינע אויפגאָבעס פאַרנעמען אַ פיל ברייטערן שטח. נישט איינמאָל קומט אויס די־אַ אינספעקטאָרן צו לייזן קהילה־פראָבלעמען אָן פארמיטלען צווישן פאַרשיידענע געזעלשאַפט־לעכע כוחות. אויך מוז ער אָפטמאָל געבן רעפעראַטן ווי נאָר עס איז פאַראַן אַ געלעגנהייט דערצו, ווייל דער באַזוך פון דעם אינספעקטאָר־אינספּטאָר וואָס קומט פון דער גרויסער שטאָט בוענאָס־אייראָס איז אַ וויכטיקע געשעעניש אין לעבן פון די פראָווינץ־ישובים, וועלכע שאַצן אָפּ יעדן באַוויז אַז די מוטער־שטאָט האָט זיי זייער אין זין.

דער לערער פון אינערן אַרגענטינע טרעפט זיך אָן אויך מיט אַנדערע שווערקייטן מחוץ די וועגן פון דער שול. ער וועט פאַרוואַנדלט אין דער צענטראַלער פיגור אַרום וועלכע עס דרייט זיך דאָס נאָנצע יידיש־געזעלשאַפטלעך לעבן. מען פאַדערט פון אים ער זאָל זיין טעטיק אויך געזעלשאַפטלעך און וועלן דער אָנערקענט פאַר אַלע יידיש־נאַציאָנאַלע אָקטיוויטעטן. אַממיינסטן איז ער דערצו נישט צוגעגרייט. איז חל אויפן אינספעקטאָר צו געבן הדרכה אויף דעם געביט און אָנווייזן פאַרשיידענע וועגן פאַר אַ פאַזיטיווער טעטיקייט אויף דעם ברייטן

פּעלד פון געזעלשאַפטלעכע אַקטיוויטעטן. דער אינספּעקטאָר איז געוואָרן פּאַר דער פּראָווינץ אַן א־ממיטלבאַרע נויטוועניקייט און לערערס וואָרטן מיט אומגעדולד אויף זיין באַזוך, אין וועלכן זיי נייטיקן זיך אַזוי שטאַרק.

מיט אַ 5—6 יאָר צוריק האָבן מיר געהאַט פּאַר דער אַרגענטינער פּראָווינץ — אומענדלעך גרויס — 4 רייזנדע אינספּעקטאָרן וואָס האָבן קוים געקענט נאָכקומען די הצטרכותן פון דעם שול־וועזן וואָס איז נאָך דעמאָלט נישט געווען אַזוי צעוואַקסן. ביי היינט צו טאָג, ווען לויט דער לאָגיק וואָלטן מיר באַדאַרפט האָבן אַ גרעסערע צאָל אינספּעקטאָרן־אינספּעקטראָרן, איז די אָנגעוויזענע צאָל פּאַרקלענערט געוואָרן אויף אַ העלפט: דער שרייבער פון די שורות און דער ה׳ עקיבא מאָזעס. זיכער זיינען געווען אַ סך בלויזן אין דער דאָזיקער אַרבעט צוליבן פּעלן פון ענגונגדיקן פּערסאָנאָל. איז מען געפּאַלן אויף אַ המצאה: דירעקטאָרן פון די גרעסערע שולן באַזוכן די אַנשטאָלטן פון זייערע באַטרעפּנדע געגנטן.

דאָס איז אָבער נישט מער ווי אַ צייטווייליקער פּרווו וואָס קען נישט געבן קיין גאָר גוטע רעזולטאַטן, ווייל די דאָזיקע דירעקטאָרן האָבן ענגוג אַרבעט אין און אַרום זייערע שולן זיי זאָלן זיך קענען צופרידנשטעלנדיק אָפּגעבן אויך צו דער־אָ שווערער אַרבעט.

די אייניקיק לייזונג אויף דעם געביט, איז אויסצורייטערן די אינספּעקציע מיט פּאַסיקע מענטשן צו דער פונקציע, וואָס זאָלן זיך אָפּגעבן נאָר און אויסשליסלעך צו דער אַרבעט. נאָר אַזוי אַרום וועט יעדע שול האָבן פּאַרזיכערט א מינימום פון 3—4 באַזוכן אַ יאָר מצד די באַטרעפּנדע אינספּעקטאָרן.

פּערפּעקציאָנירן־קורסן און ימי־עיון פּאַר לערערס פון דער פּראָווינץ

כדי צו פּאַרפולקאָמען די לערערס אין זייערע ידיעות און דערגענצן זייער מעטאָדישע צוגרייטונג וועלן יאָר־יערלעך איינגעאָרדנט פּאַר זיי פּערפּעקציאָניר־קורסן אין וועלכע עס באַטייליקן זיך די בעסטע לעקטאָרן וואָס מיר פּאַרמאָגן פּאַר די נייטיקע קעגנשטאַנדן.

די השתלמות־קורסן זיינען שוין ביי אונדז פּאַרוואָנדלט געוואָרן אין אַ פּאָזיטיווער אינסטיטוציע. איינגעפירט זיי צום 10ן מאָל — אויף אַ גוט־פּלאָנירטן אופן — אין יאָר 1958, טראָגן מיר אָריין ביי יעדן נייעם קורס פּאַרבעסערונגען אויפן סמך פון אונדזערע דערפּאַרונגען אויף דעם געביט. זיי וועלן דורכגעפּירט מערסטנס אין דער צייט פון די זומער־וואָקאַציעס, במשך לערך אַ חודש צייט. אויך האָבן מיר דורכגעפּירט קורצע פּערפּעקציאָניר־קורסן אין די ווינטער־וואָקאַציעס.

די קורסן וועלן דורכגעפּירט אין ערטער וואָס זיינען דערווייטערט פון די גרעסערע ישובים, וווּ די לערערס־תלמידים האָבן די געלעגנהייט צו זיין אין דער נאָענטקייט פון דער פּרייער נאַטור און גלייכצייטיק זיך ווידמענען אינטענסיוו צו די לימודים, אַן קיין שום שטערונגען. דאָס צונויפטרעפן זיך פון די לערערס מיט זייערע חברים נאָך אַ יאָר אַרבעט איז זייער פּראָדוקטיוו: עס שאַפן זיך מיינונג־אויסטוישונגען וועגן דער אַרבעט, זיי דערגענטערן זיך אייגער צום אָנדערן און פילן זיך ווי אין גרויסע משפּחה וואָס איר הייליקע אויפגאָבע איז צו פּאָרשפּרייטן אונדזער קולטור אין אַלע עקן פון אַרגענטינע און דורך דעם פילן זיי זיך נישט פּראַי־זינאָמט. די עלעמענטן וואָס זיי באַקומען אויפן קורס דינען ווי אַ יסוד און אַן אָנרעגונג צו זעלבסט־פּערפּעקציאָנירונג, וואָס דאָס איז זייער נייטיק פּאַרן לערער.

די פּערפּעקציאָניר־קורסן דינען אויך די לערערס פּאר אַ מין „וואָקאַציעס", מחמת מיר קלייבן שטענדיק אויס צוגעפּאַסטע ערטער פּאַר דעם צוועק. בערגיקע פּלעצער מיט אַ טייך פון דורכזיכטיקע וואַסערן. מיט ביימער און אַלערליי געוויקסן, מיט פּרישע לופט צום אָטעמען, דערווייטערט פון דער פּינצטערניש און גרויקייט פון די צעמענט־תפיסות, זיינען די בעסטע סביבה דורכצופירן אַזא סאָרט טעטיקייט און די ווירקלעכקייט האָט עס טאָקע באַ־

שטעטיקט: די לערערס געניסן זייער פון דער נאַטור, זאָפן אין זיך אַריין די שוינקייטן פון אונדזער קולטור און פון גאַטס וועלט און גייען אַרויס דערפרישטע, מיט נייע כוחות, מוט און אַריענטאַציע פאַרצושעצן מיט זייער ארבעט לטובת אונדזער שול־וועזן.

כדאי דאָ צו באַמערקן, אַז די קורסן זיינען פאַרבונדן מיט ריזיקע אויסגאַבן וואָס ווערן פולשטענדיק געדעקט דורך דער קהילה פון בוענאָס־אייִרעס, וועלכע צאָלט אויך אַ העלפט פון די אויסהאָלט־אויסגאַבן פון די לערערס בעת זייער בייזיין די קורסן .

2טער פערפעקציאָניר־קורס פאַר לערערס — אונקיזשאָ (קאַרדאָבאַ) — דעצעמבער 1958.

די רעזולטאַטן פון די פערפעקציאָניר־קורסן זיינען זייער פאַזיטיוו: מיר האָבן דאָס פעסט־געשטעלט מיט אונדזערע באַזונדערע אין די שולן. לערערס וואָס האָבן זיך אין זיי באַטייליקט האָבן אַרויסגעווויזן אַ גרעסערע צוגרייטונג צו דער דורכפירונג פון זייער אַרבעט, ווי די לערערס וואָס האָבן עס נישט געטאָן.

די השתלמות־קורסן זיינען געווארן אַ פערמאַנענטע אינסטיטוציע פאַר דעם שול־וועזן פון פראָווינץ און ווערן אויפגענומען מצד די לערערס נישט ווי אַ לאַסט וואָס אונדזער צענטראַלע לייגט אויף זיי אַרויף, נאָר להיפוך, באהבה, ווייל זיי האָבן גוט פאַרשטאַנען וויפל פאַזיטיווע עלעמענטן זיי האָבן באַקומען אויף די קורסן, וויפל אַנשטרענגונג מצד די צענטראַלע אינסטאַנצן עס ווערט אין זיי אַרייַנגעטאָן, און אַז דאָס איז דער אינציקער און עפעקטיווסטער אויסוועג צו פערפעקציאָניר־ונג און דורך דעם צו גרעסערע פערזענלעכע דערגרייכונגען.

די דאָזיקע קורסן ווערן דערגענצט דורך ימי־עיון, אַללענדישע און אויך רעגיאָנעלע אויף וועלכע עס ווערן באַטראַכט אַלע פראָבלעמען פון אונדזער שול־וועזן און עס ווערן באַהאַנדלט בכובד־ראש די אַלע שווערקייטן וואָס דראָען צו צעשטערן דעם שול־וועזן פון פראָווינץ. לערערס ברענגען אַליין אַרויס די מיטלען און איניציאַטיוועס וואָס מען קען אַנווענדן קעגן די געשאַפענע פראָבלעמען און באַקומען אַריענטאַציע פון די עלטערע חברים, דירעקטאָרן פון שולן, אַדער פאַרשטייערס פון וועד החינוך המרכזי וואָס נעמען אין זיי אַן אַקטיוון אַנטייל.

דאָס באַהאַנדלען די אַלע פּראָבלעמען ברענגט אַ סך מאַל צו גוטע רעזולטאַטן, צו נייע איניציאַטיוועס און שריט, ווי אויך צו אַנדערע ריכטונגען אין אונדזער חינוך־וועג. זיי ברייטערן אויס דעם האָריזאָנט פונעם לערער און זיין אַרבעט און בכלל זיינען זיי אַ ברכה פאַרן שול־וועזן.

מיר שטרעבן צו פאַרוואַנדלען אויך די ימי־עיון אין אַ פּערמאַנענטער אינסטיטוציע און ביי דעם האַלטן מיר טאָקע.

זומער־קאָלאָניעס

זומער־קאָלאָניעס זיינען אייניגעפּירט געוואָרן אויף דער פּראָווינץ ערשט מיט עטלעכע יאָר צוריק. אין אונדזער שול־וועזן איז עס כמעט אַ נייע דערשיינונג: ביז נישט־לאנג האָט מען אין אינערן פון לאַנד נישט געוווסט פון קיין קינדער־קאָלאָניעס וואָס זאָלן ווערן אָרגאַניזירט דורך די שולן, ווי עס פירט זיך אין דער הויפּטשטאָט.

טעטער פּערפעקציאָנירקורס פאַר לערערס פון פּראָווינץ, דורכגעפּירט אין לאָ פּאיסאַניטאַ — קאָרדאָבער בערג — אין די חדשים דעצעמבער 1961 — יאַנואַר 1962.

טיילווייז איז עס געווען אַ פאַרזען, אַ בלויז אין אונדזער חינוך־בנין. אָבער עס איז אויך געווען אַ צו שווערע אונטערנעמונג פאַר די פּראָווינץ־כוחות, מחמת דאָס איז פאַרבונדן מיט דיזיקע אויסגאָבן וואָס זייער וויניק — אָפילו פון די גרעסערע — ישובים זיינען אימשטאַנד צו דעקן. קודם־כל דאַרף מען אייַנקויפן אַ פּלאַץ אויף אַ צוגעפּאַסט אָרט און דערנאָך אלע נייטיקע אייניריכטונגען און מכשירים. וואָס פאַראַ אויסערגעווייניטלעכע אָנשטרענגונגען דאָס אַלעס שטעלט מיט זיך פאַר איז פאַר אַלעמען קלאָר.

ביסלעכווייז האָט מען אייַנגעזען, אַז אין אונדזער שול־וועזן קומט אָבער פאַר דער פאַל־גנדיקער קוריאָז: במשך דעם לערן־פּעריאָד האָבן מיר ביי זיך דעם תלמיד בלויז אַ האַלבן טאָג און דעריבער איז אונדזער השפּעה אויף אים נישט אָזוי גרויס ווי עס וואָלט געווען ג־

וויכטשן. אין די זומער־וואַקאַציעס דאָקעגן וואָלטן מיר געקאָנט האָבן דעם תלמיד אונטער אונדזער רשות נישט נאָר גאָנצע טעג, נאָר אָפילו גאַנצע וואָכן און שאָפן אַרום אים אַ באמת עכטע יידישע סביבה, אין וועלכער ער זאָל זיך אויסלעבן יידישלעך גאַנצע מעת־לעתן אָן קיין שום אומגעוווּנטשענע אויסערלעכע שטערונגען פון גאָס און אָפטמאָל... פון זיין אייגענער משפחה.

מען איז געקומען צום אויספיר, אַז דער צייט־אָפשניט פון די זומער־וואַקאַציעס איז אַן אומדערשעפּבאַרער קוואַל פון מעגלעכקייטן פאַר אַ פאַזיטיווער אַרבעט צום גונסטן פון אונדזערע חניכים, וועלכן מיר האָבן ביז איצט נישט געוווצט. מען האָט אָנגעהויבן פאַרשטיין אַז זומער־קאָלאָניעס אין פראָווינץ פאַר דער פראָווינץ זיינען אַ מוז און אַז די שווערקייטן זיינען אַ קליניקייט אָנטקעגן דאָס ניצלעכע וואָס מען קען פון אָזעלכע אונטערנעמונגען אַרויסבאַקומען. אין אָנדערע ווערטער: זומער־קאָלאָניעס זיינען אַ זייער לוינבאַרע אינוועסטיציע, אַ „גוט געשעפט" וואָס קען געבן זייער גרויסע פאַרדינסטן, אויב מען וועט עס ווי געהעריק עקספּלואַטירן.

און מען האָט זיך צענומען צו דער אַרבעט. מיט דער אָריענטאַציע פון פראָווינץ־דעפּאַרטאַמענט ביים וועד החינוך המרכזי זיינען געשאַפן געוואָרן ענדע 1960 און אָנהייב 1961 די ערשטע זומער־קאָלאָניעס פאַר קינדער פון דער פראָווינץ אין סטראַטעגישע ערטער וואָס זיי־נען געשטאַנען צום דינסט פון די באַטרעפנדיקע געגנטן. די געפּענטע קאָלאָניעס זיינען געווען:

1) באהיא בלאַנקא: פאַר קינדער פון דרום־אַרגענטינע.

2) לאָ פּאַיסאַניטאַ (קאַרדאָבאַ): פאַר קינדער פון צענטער־געגנט (פראָווינצן קאַרדאָבאַ און סאַנטאַ פע).

3) רעסיסטענסיאַ (טשאַקאָ): פאַרן צפון־מזרח אַרגענטינע (טשאַקאָ, קאָריענטעס, פאָר־מאָסא, מיסיאָנעס).

4) נועדאָסאַ: פאַרן אַרגענטינער „קוזשאַ"־געגנט.

די גרינדונג פון די קאָלאָניעס האָט מאָבילִיזירט אַלע יידישע עקאָנאָמישע און געזעל־שאַפטלעכע כוחות פון דער פראָווינץ, וועלכע האָבן אָנגענומען די איניציאָטיוו מיט פאַרשטאַנד און בריטוויליקייט. עס האָט אָפילו נישט געפּעלט דער מצענאַט וואָס האָט געשאַנקען אַ פּלאַץ פאַר אָט דעם צוועק (קאָלאָניע פון באהיא בלאַנקא). אָנדערע קהילות, האָבן איינגעקויפט ספּע־ציעלע פּלעצער, אָדער זיך באַנוצט מיט ליידיקע ערטער וואָס זיי האָבן פאַרמאָגט.

די דערגרייכונגען פון די קאָלאָניעס זיינען געווען צופרידנשטעלנדע. די בלויזן אין דער אַרבעט צוליבן פעלן פון אַ ענגונגדער עקספּעריענץ האָבן די דירעקטאָרן און מדריכים, עסקנים און אָנדערע געזעלשאַפטלעכע כוחות אויסגעפילט מיט זייער איבערגעבענער טעטיקייט לטובת די קאָלאָניעס מיט זייער אחריותפולן באַשלוס בייצוקומען אַלע שטרויכלונגען ווי שווער זיי זאָלן נישט זיין. האָט מען טאָקע פיל דערגרייכט, נעמענדיק אין אָכט די אַלע נעגאַטיוויע פאַק־טאָרן וואָס האָבן אונדז געשטערט ביים אָרגאַניזירן און דורכפירן די־אַ וויכטיקע איניציאָטיוו.

עס האָבן באַזוכט די קאָלאָניעס 163 קינדער פון גאַנץ אַרגענטינע. דורכשניטלעך מאַכט עס אויס 40 קינדער אין יעדער איינער פון זיי און געארבעט האָט אַ פערסאָנאָל פון 17 מענטשן, צוזיש זיי דירעקטאָרן און מדריכים.

די דערגרייכונגען זיינען געווען פילזייטיקע: קהילות האָבן זיך מאָבילִיזירט, דערוואָכט פון זייער אָפּאַטיע. עס האָט אָנגעהויבן בלאָזן אַ פרישער ווינט וואָס האָט אויפגעוועקט דעם פונק פון יידישן נאַציאָנאַל־באַווּסטזיין. דעם גרעסטן דערפאָלג האָבן מיר אָבער צו פאַר־צייכענען אויפן ריין־דערציערישן געביט: אָפּגעפּרעמדטע יידישע קינדער זיינען בהדרגה אריין־געצויגן געוואָרן אין אַ טראַדיציאָנעלער יידישער אטמאָספער און זיי האָבן גאַנצע 24 שעה אַ טאָג געלעבט אין אַ יידישער סביבה. זיי האָבן דורכגעמאַכט אומפאַרגעסלעכע מאָמענטן און אין זייערע הערצעלעך האָבן זיך איינגעקריצט זייער שיינע איבערלעבונגען. קינדער האָבן אַנ־געהויבן ווי געהעריק אָפּצושאַצן זייער אָפשטאַם און זיינען אָנגערעגט געוואָרן צו באַזוכן אַ

ייִדישע שול, אָדער זיך אָפּגעבן מערער מיט ייִדישע לימודים. אונדזער פּראָבלעמאַטיק האָט זיי שטאַרק פּאַראַינטערסירט און זיי האָבן אָנגעהויבן פּאַרשטיין פּאַרוואָס מיר רופן זיך דאָס אייביקע פּאָלק, און דער עם־הספר. זיי האָבן זיך געפילט שטאָלץ מיט דעם וואָס זיי געהערן צו אַ פּאָלק וואָס האָט הינטער זיך אַזאַ גלאָררייכע פאַרגאַנגענהייט און האָט פאַר זיך אַזאַ ליכטיקע צוקונפט.

אויך סוף 1961 און אין אָנהייב 1962 זיינען דורכגעפירט געוואָרן זומער־קאָלאָניעס און מיר דענקען צו פאַרוואָנדלען דעם ענין אין אַ פּערמאָנענטער אינסטיטוציע, ווי אויך צו אינטענסיפיצירן אונדזער אַרבעט אויף דעם געביט און אַרייַנברענגען די נייטיקע אויסבעסערונגען וואָס די דערפאַרונג און די סיטואַציע פאָדערן.

זומער־שולן

עס זיינען פאַראַן אויף דער פּראָווינץ אַ סך ישובים וואָס האָבן נישט קיין געוגנדעט צאָל קינדער אָנצוהאָלטן במשך אַ גאַנץ יאָר אַ נאָרמאַלע אָנפאָנג־שול, אָדער אַזעלכע וואָס פאַרמאָגן נישט די עקאָנאָמישע מיטלען אויסצוהאָלטן אַ שול. זייער אינטערעס אין חינוך־הבנים איז געווען גרויס, אָבער גרעסער זיינען געווען די שוועריקייטן וואָס האָבן זיך אָנטקעגנגעשטעלט דער־אָ רעאַליזאַציע. כ׳זיינען געווען אויך ישובים אין וועלכע דער אינטערעס איז נישט געווען אָזוי גרויס. און אָפילו אויך אַפאַטישע ישובים וואָס האָבן זיך נישט געוואָלט אונטערנעמען צו מאַכן אַזעלכע גרויסע אָנשטרענגונגען ווי עס פאָדערט דאָס שאָפן און אויפהאָלטן אַ שול.

דער וועד החינוך המרכזי, אָלס צענטראָלע אינסטאַנץ פון ייִדישער דערציונג אין אַרגענטינע האָט געזוכט די וועגן ווי אָזוי צו ענדערן די סיטואַציע פון די אויבנדערמאַנטע ישובים און זיי אָנרעגן צו עפענען נאָרמאַלע שולן וואָס זאָלן פונקציאָנירן אַ גאַנץ יאָר.

האָט מען געפונען אַ מיטל: שאָפן אין די ערטער שולן, וואָס זאָלן פונקציאָנירן בלויז אין די זומער־חדשים און וואָס זאָלן אין דעם קורצן צייט־אָפשניט פון 2—3 מאָנאַטן אויפוועקן דעם אינטערעס פאַר אַ גאַנצן־יאָריקער שול ביי די נישט־פאַרמעגלעכע ישובים; זיי זאָלן זוכן מיטלען — עקאָנאָמישע — פאַר אָזאַ אונטערנעמונג און זיי זאָלן פאַרשטיין אַז זייערע אַנשטרענגונגען זיינען כדאי און ביי די אָפּאַטישע ישובים, אויפצוועקן זייערע ייִדיש־נאַציאָנאַלע געפילן.

דורכצופירן די־אַ איניציאַטיוו איז דווקא נישט געווען פון די לייכטע אויפגאָבעס, וויל עס זיינען אנטשטאַנען אַ סך שוועריקייטן: קודם־כל, די אידייע גופא וואָס קלינגט אָבּיסל פרעמד. צווייטנס, אַרויסרופן אינטערעס ביי די ישובים וואָס האָבן קיינמאָל געהאַט קיין שול אוּן האָבן נישט געוווסט פון קיין פּראָבלעמען אויף דעם געביט. דריטנס, די דאָזיקע קורסן האָבן געזאָלט פאַרקומען אין די זומער־חדשים, וועו קינדער מיט זייערע עלטערן פאָרן אַרויס אויף וואָקאַציעס אאַ״וו, אאַ״וו. נישט קוקנדיק אויף די אַלע שטערונגען האָבן מיר דורכגעזעצט דעם ענין. נאָכן לערניאָר 1960 האָבן מיר געעפנט (אין אָנהייב 1961) 9 זומערשולן אין וועלכע עס האָבן געלערנט 153 תלמידים, ד״ה אַז אין דורכשניט האָט יעדער קורס געציילט 17 שיילערס. די דאָזיקע שולן האָבן פונקציאָנירט אין פאָלגנדיקע ערטער:

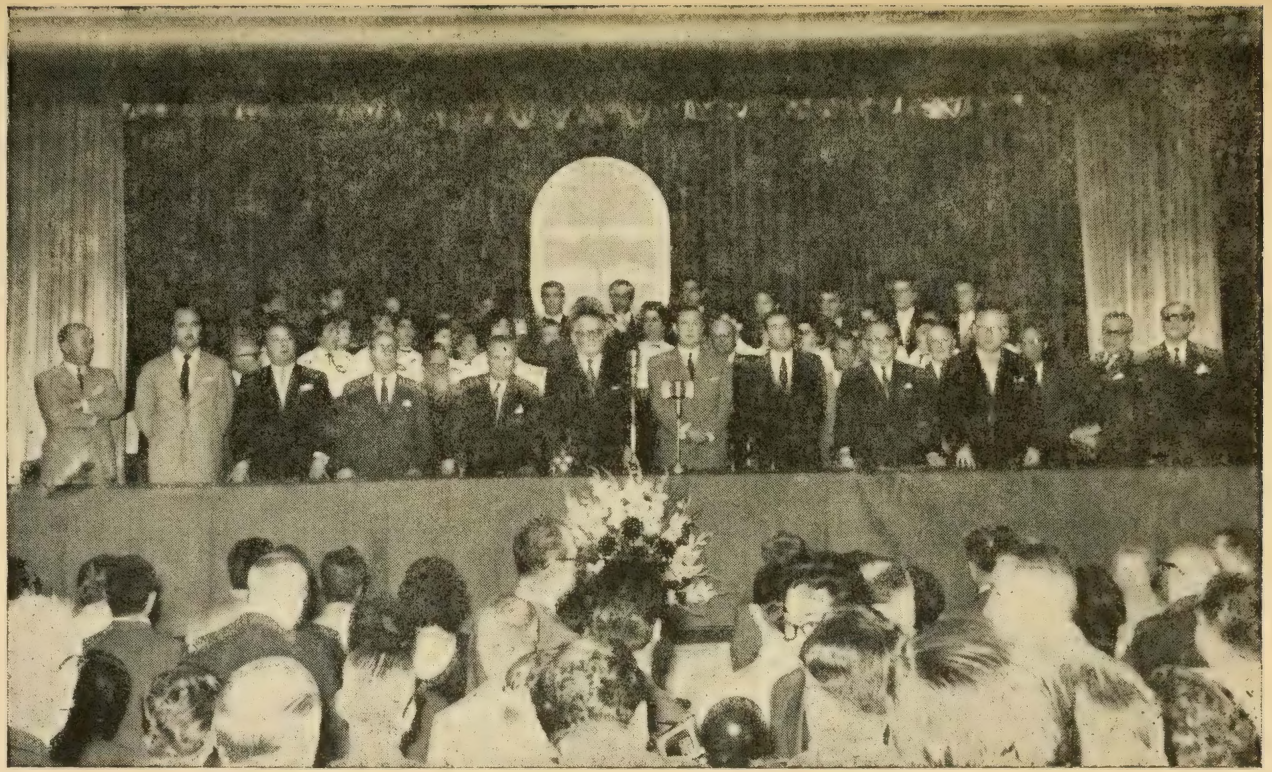
1. — לאַ קאַפיזשאַ (ענטרע־ריאָס)
2. — זאָנענפעלד " "
3. — אביגדור " "
4. — געג. קאַמפּאָס " "
5. — סאַן פראַנסיסקאַ (קאָרדאָבא)
6. — קאָראָנעל סואָרעס (בוענאָס־איירעס)

7. — לאַ ריאַכאַ (הויפטשטאָט פון פראָווינץ)
8. — טשאַראַטא (טשאַקאָ)
9. — סאַן מאַרטין „

געוויסע טעכנישע שוועריקייטן האָבן אונדז נישט דערמעגלעכט פאַרצושטעלן אין די ווי־טערדיקע יאָרן די איניציאַטיוו, וואָס האָט געגעבן רעזולטאַטן, אָבער נישט אין אַזאַ מאָס ווי מיר האָבן עס דערוואַרט. אַלנפאַלס איז עס געווען אַ זייער אינטערעסאַנטער פרווו וואָס דאַרף געזומען ווערן אין אַכט און באַהאַנדלט ווערן בכדי צו דערגיין ווי אַזוי ס׳איז מעגלעך צו דער־גרייכן בעסערע רעזולטאַטן.

ש ל ו ס ־ ו א ָ ר ט

פון די יוקא־שולן אין ערשטע יאָרן פון אונדזער ישוב ביז דער היינטיקער שול איז אַ גרויסער מהלך, אַ לאַנגער וועג וואָס אונדזער ישוב איז דורכגעגאַנגען מיט שנעלע טריט. דער ישוב איז במשך פון אַ גאַר קורצער צייט געוואָרן זעלבסטשטענדיק אויף אַלע געביטן: אויפן עקאָנאָמישן, קולטורעלן, דערציערישן א״אָנד׳. מיר מוזן אָנערקענען אַז אין אַרגענטינע האָט זיך געשאַפן אַ ישוב מיט אייגנארטיקע שטריכן וואָס טיילן אים אויס פון אַנדערע ישו־בים. דער שול־וועזן אונטערשיידט זיך פון ענלעכע דערציונג־אַרגאַניזאַציעס אויף דער יידישער וועלט. ביי אונדז האָט דער שול־עסקן, דער יוגנטלעכער הי־געבוירענער לערער, די לאָקאַלע סעמינאַרן מיט זייערע ספעציפישע דערגרייכונגען אויפן געביט פון ביידע שפראַכן, יידיש און הברעיש און אָפילו די אָפּגעפרעמדטע סביבה וווּ עס קומט אויס צו אַרבעטן, געשאַפן אַזאַ לאַגע זוּ די שול איז אויסגעוואָקסן און געוואָרן אַ יש מיט אייגענע אייגנשטעלונגען און אפשר אויך מיט אַן אייגנארטיקן פּראָגראַם פון לימוד וואָס שטייט נעגוג הויך מיט זיינע דערגרייכונגען, נישט קוקנדיק אויף זיינע פעלערן און נישט דעפינירטע צילן. מיט אין וואַרט: אַ שול־וועזן וואָס קען זיך גרויסן מיט זיינע דערגרייכונגען, האָבנדיק די פּרעטענזיע צו זאָגן, אַז ער איז נענוג זעלבסטשטענדיק אָנצוהאָלטן אויף אזיף וויטער זיין דרך, וואָס איז דער וועג וואָס פּירט צו אהבת עם ישראל און מדינת־ישראל.

די סראקלאמירונג פון די פייערונגען פון 100 יאר ארגענטינער ישוב, מיטן אנטייל פון ד״ר נחום גאלדמאן, אמבאסאדאר אריה לבבי און געוועזענער מיניסטער ד״ר וויטאלע.

III

אונדזער ישוב בײם אַרײנטרעטן אין צווייטן יאָרהונדערט פון זײן עקזיסטענץ

פאַליק לערנער

די פּייערונגען פון הונדערט יאָר יידיש לעבן אין אַרגענטינע

(פאַקטן און סך־הכלען)

1960 — א יאָר פון אָפּשלוס און פאָרזעצונג

דאָס יאָר 1960 וואָס איז פאָר אונדז געווען א יאָר פון פּייערן 100 יאָר ישוב אין אַרגענטינע, איז אויך געווען א יאָר פון אונטערציען סך־הכלען פון א יאָרהונדערט יידיש לעבן דאָ אין לאַנד.

אונדזער ישוב איז אַנטשטאַנען אין דעם אַלגעמיינעם פּראָצעס פון א שטורמישן יאָרהונדערט אין דער יידישער געשיכטע, א יאָרהונדערט פון טיפּע גייסטיקע און קולטור־טראַנספאָרמאַציעס און פון דעמאָקראַפישע איבערוואַנדערונגען, וואָס האָבן אין גאַנצן געענדערט די צורה פון אונדזער פאָלק, אין עקאָנאָמישן, סאָציאַלן און פּאָליטיש־רעכטלעכן זין. אויב די געשיכטע, (און די יידישע געשיכטע קען נישט זיין קיין אויסנאָם), טיילט זיך אין תקופות, קען דער גרעסטער טייל פון דעם לעצטן יאָרהונדערט ביז צו דער אַנטשטייונג פון מדינת ישראל באַצייכנט ווערן אַלס די אַמעריקאַנער תקופה און דערפאַר זיינען הונדערט יאָר יידיש לעבן אין אַרגענטינע א וויכטיקער מיילשטיין אויף דעם דאָזיקן געשיכטלעכן וועג.

אין משך פון די דאָזיקע הונדערט יאָר, האָט אונדזער ישוב דורכגעמאַכט פאַרשיידענע גילגולים, אַבער שטענדיק מיט א טענדענץ צו אויפשטייג, הגם נישט שטענדיק מיט דער זעלבער הצלחה. די אַנטוויקלונג פונעם ישוב איז געווען אַפּהענגיק פון א סך פאַקטאָרן, פון יידישן און אַלגעמיינעם כאַראַקטער, און די אַרומיקע באַדינגונגען זיינען געווען אַזעלכע, אַז אַפּטמאָל האָט מען געמוזט אימפּראָוויזירן, אָנשטאָט צו בויען פלאַנמעסיק און דער דאָזיקער שטריך ווירקט נאָך אין א געוויסער מאָס ביז היינט צו טאָג אין אונדזער היגן לעבן. דער עכט־פאָלקסטימלעכער כאַראַקטער פון אונדזער ישוב האָט זיך אויסגעווירקט אין צווייענדיקן זין אויף דער אַנטוויקלונג פון אונדזער ישוב: פון אייַן זייט פרייווילליקע קרבנות־גרייטקייט פון הונדערטער יידן, וואָס האָבן אַוועקגעגעבן זייער צייט און אַרבעט לטובת הכלל, לשמה, אָן שום פּרעטענזיעס פון וועלכן עס איז שכר; און פון דער צווייטער זייט, אַלטע מעטאָדן, לויט וועלכע דאָס יידישע לעבן פון מיזרח־אייראָפּע איז פשוט און פּראָסט אריבערגעטראָגן געוואָרן אהער ווי עס שטייט אין גייט, נישט רעכענענדיק זיך מיט דער נייער סביבה און אָן וועלכער עס איז וויזיע פאַר דער צוקונפט. די דאָזיקע מעטאָדן זיינען אפשר די הויפּט־גורמים וואָס היינט, בעת מיר געפּינען זיך אין דעם סאַמע ווירבל־שטראָם פון א שפּראַכלעכער אַסימילאַציע, איז כמעט נישטא קיין גייסטיק און קולטור־לעבן פון יידישן אינהאַלט אויף דער לאַנדשפּראַך, ווי עס איז דער פאַל פון די פאַראייניקטע שטאַטן פון צפון־אַמעריקע. עס איז א פעסטגעשטעלטער פאקט אז בעת דער קאַנסומענט פון קולטור־ווערטן אויף דער יידישער שפּראַך ווערט ביי אונדז וואָס א מאָל וויניקער, איז כמעט ווי נישט צוגעקומען קיין קאַנסומענט פון די זעלבע קולטור־ווערטן אין דער שפּאַנישער שפּראַך.

מיר האָבן געמאַכט די דאָזיקע דרך־אגבדיקע באַמערקונג, נישט סתם אין דער וועלט אַריין. בײַם אונטערציען סך־הכלען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע זיינען פאַר־צייכנט געוואָרן גרויסע דערגרייכונגען און דערפאָלגן. מיר האָבן דאָ אויסגעבויט וויכטיקע אינ־סטיטוציעס פון פאַרשיידענעם כאַראַקטער, וואָס זיינען אַן אויסדרוק פון אונדזער דראַנג פאַר־צוזעצן אונדזער אייגנאַרטיק לעבן. אונדזער ישוב האָט אין עקאָנאָמישן זין געמאַכט גרויסע פאָרשריטן און זעט זיך אַן אַלס אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין דעם עקאָנאָמישן לעבן פונעם לאַנד. מיר וואָלטן אָפילו געזאָגט, אַז דער דאָזיקער פאַקטאָר איז אין דעם זין אפשר איינע פון די גע־זונטסטע דערשיינונגען דאָ אין לאַנד, ווייל ער איז אַ רייַנער אויסדרוק פון פריוואַט־איניציאַטי־וע, וועלכע די לאַנד־עקאָנאָמיק האָט נייטיק ווי לופט צום אָטעמען. מיר קענען זיך באַרימען מיט אַ סך דערגרייכונגען, אָבער איין זאַך האָבן מיר נאָך נישט דערגרייכט, טראָץ די אָנשטרענ־גונגען וואָס ווערן אין דעם זין כסדר געמאַכט: מיר זיינען נישט זיכער מיט דעם המשך פון אונ־דזער לעבן אַזוי ווי מיר האָבן עס שטענדיק געוואָלט זען. אונדזער יונגער דור וויזט נישט אַרויס דעם געוונדיקן דראַנג פאַרצוזעצן אונדזער לעבן אין דער מאָס ווי מיר האָבן עס געטאָן, זינט עס האָט אָנגעהויבן אויפצוגיין ייִדיש לעבן ביי די ברעגן פונעם לאַ פלאַטאַ־טייך. וועגן אַ ייִדיש לעבן ווי מיר האָבן עס געקענט, קען שוין אָפילו קיין רייד נישט זיין. דער געראָנגל וואָס גייט ביי אונדז אַן ביז צום היינטיקן טאָג צו געווינען די יוגנט פאַר אונדזער לעבן, האָט נאָך ביז איצט נישט געגעבן די געהעריקע רעזולטאַטן. די יוגנט און איר צוקונפט — דאָס איז דאָס טונקעלע פינטעלע אין דער פאַראַמע פון אונדזערע דערגרייכונגען פון הונדערט יאָר לעבן דאָ אין לאַנד.

דער בראשית פון ייִדיש לעבן אין לאַנד

ווי באַווּסט, שטיצט זיך די קיילעכדיקע ציפער פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַר־גענטינע אויף אַ פּריוואַטער עפּנטלעכער יידישער פאַסירונג אין 1860, וואָס האָט לויט איר כאַראַקטער און אין די באַדינגונגען פון יענער צייט, פאַרגעשטעלט מיט זיך אַן אויסדרוק פון ייִדישן באַווּסטזיין און פון ייִדישן מוט, צו באַווייזן זיך עפּנטלעך מיט דעם ייִדישן אייגנאַרט. דעם 11טן נאָוועמבער פון 1860, האָט אַ ייִדיש פאַרפאָלק זיך געוועדט צום ציווילן געריכט און געפאָדערט אַ חתונה־שיין אויפן סמך פון חופה־וקידושין, לויטן ייִדישן דין. אויף צו פאַרשטיין די טראַסצעדענטאַלקייט פון דער דאָזיקער האַנדלונג, דאַרף מען נעמען אין אַכט אַז די השפּעה פון דער קאַטוילישער קירכע איז דאָן געווען אַן אַבסאָלוטע אין אַרגענטינע און אַז דאָס לאַנד האָט זיך אָפּגעשטעלט אָנגעהויבן באַפרייַען פון דעם אַבסאָלוטיסטישן קירכלעכן רעזשים אונטער דער השפּעה פון דער נייער קאָנסטיטוציע וואָס איז דעמאָלט אָנגענומען געוואָרן, נאָך יאָרן־לאַנגער דיקטאַטור און פאָליטישן קאָמף, נאָך דעם וואָס די ראַסאָס־טיראַניע איז צעשמעטערט געוואָרן אין 1852, דורך דעם אויפשטאַנד פון גענעראַל אורקיסאַ. מען קען דעריבער זאָגן, אַז די דאָזיקע ערשטע ייִדישע עפּנטלעכע חתונה צייכנט אַן נישט נאָר דעם בראשית פון עפּנטלעכן ייִדישן לעבן דאָ אין לאַנד, נאָר בכלל דעם אָנהייב פון ליבעראַליזם. עס איז געווען אין גאַנצן אין חודש נאָך דעם וואָס די נייע קאָנסטיטוציע איז אָנגענומען געוואָרן און שוין האָט דאָס ייִדישע פאַרפאָלק — סאָלאָמאָן און עליזאַבעט לעווי האָבן זיי עהייסן און זיי זיינען געווען פראָנצויזישע בירגער — זיך דערוועגט צו גיין פאָדערן אַ חתונה־שיין לויטן ייִדישן דין. ביז דעמאָלט, וואָלט מיסתמא קיין איין ייד פון די וואָס האָבן שוין דעמאָלט געלעבט אין אַרגע־טינע, נישט געוואָגט צו גיין בעטן אַזאַ דאָקומענט. מען דאַרף געדענקען אַז ביז העט־שפּעט אין פאַריקן יאָרהונדערט זיינען אין די מערסטע לאַטיין־אַמעריקאַנישע לענדער, אַרגענטינע בתוכם, נישט אָפּגעשאָפט געוואָרן די געזעצן פון דער שפּאַניישער אינקוויזיציע, הגם די מערסטע אומ־אָפּהענגיקייטס־רעוואָלוציעס האָבן זיך עגשטיצט אויף די ליבעראַלע פרינציפּן פון דער פראַנ־צויזישער רעוואָלוציע. די האַנדלונג פון סאָלאָמאָן און עליזאַבעט לעווי זיינען בכן געווען דער ערשטער עפּנטלעכער אויסדרוק פון ייִדיש לעבן, כאָטש זיי האָבן גאָר דערפון נישט געטראַכט

אָפילו. עס איז אומבאַוווסטזיניק געווען דער אויסדרוק פון ייִדישן נאַציאָנאַלן באַוווסטזיין און דערפאַר איז דער דאָזיקער עפיזאָד געגומען געווען אַלס דער אָנהייב פון ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע.

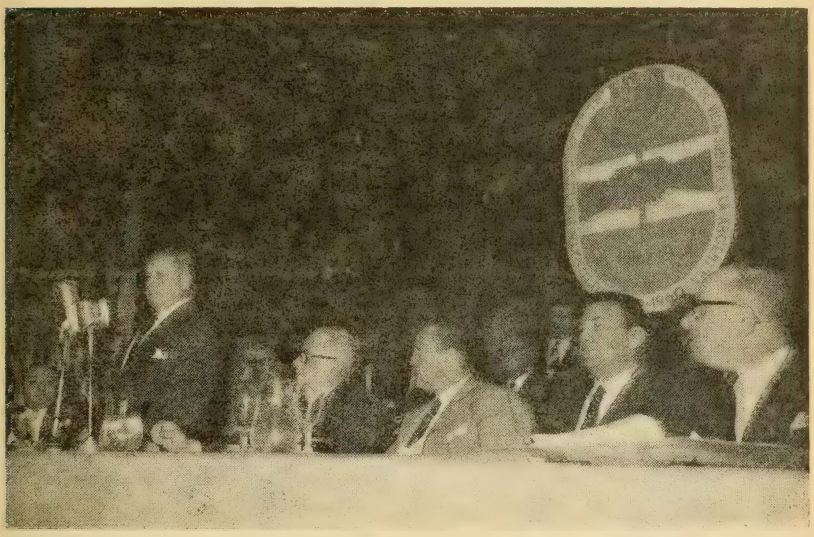
דער דאָזיקער, אין פלוג אומבאַדייטנדיקער עפיזאָד, באַווייזט אונדז, אַז אומעטום איז ייִדיש לעבן געווען פאַרבונדן מיט די אַלגעמיינע באַדינגונגען פון דער סביבה. און אַז די באַדינגונגען זיינען שוין געווארן רייף פאַר דעם אָנהייב פון ייִדיש לעבן אויף אַן עפּנטלעך־אַרגאַניזירטן אופן, באַווייזט אונדז דער פאַקט, וואָס מיט צווויי יאָר שפּעטער איז אין בוענאָס־אייִרעס געגרינדעט געוואָרן די ערשטע ייִדישע אינסטיטוציע: די „ייִדישע קאָנגרעגאַציע" וואָס פייערט היינטיקס יאָר איר הונדערט־יאָריקן אַניווערסאַר. די נייַע קאָנסטיטוציע וואָס איז אָנגענומען געוואָרן אין 1860 האָט געשאַפן די באַדינגונגען אין געעפנט דעם וועג פאַרן אָנהייב פון אַ ייִדיש־עפּנטלעכן לעבן אין לאַנד.

מען דאַרף אָבער נישט מיינען אַז דאָס ייִדישע לעבן צווישן 1860 און 1889, וועו עס איז אָנגעקומען די ערשטע גרופּע ייִדישע אימיגראַנטן פון מיזרח־אייראָפּע צו קאָלאָניזירן זיך דאָ אין לאַנד, האָט געהאַט אַ דוגמא צו דעם וואָס מיר רופן היינט אַן ייִדיש לעבן. לויט ברי און העזרי דזשאָסעף (דער אָזוי גערופענער „גרויסראַבינער" פון דער געגרינדעטער „קאָנגרעגאַציע"), די ערשטע ייִדן וואָס האָבן זיך דאָ „געקהלט", זיינען געווען מערב־אייראָפּעישע ייִדן, וואָס האָבן פון דער אָלטער היים געבראַכט אַ קנאַפּן באַגאַזש פון ייִדיש וויסן. די עטלעכע מניינים ייִדן וואָס האָבן זיך 1862 מאַניפעסטירט זייער ייִדישקייט אויף אַן עפּנטלעכן אופן, זיינען געווען פון דייטשלאַנד, פראַנקרייך, עלזאַס, בעלגיע, ענגלאַנד און זייער ייִדישער באַוווסטזיין איז ווייטער פון אַ ביסל רעליגיעזער ייִדישקייט נישט געגאַנגען. דאָך, קען מען זיי נישט מבטל זיין אָלס די פאָרגייער פונעם ציבורדיקן ייִדישן לעבן דאָ אין לאַנד. די דערמאָנטע לויט ברי און העזרי דזשאָסעף, זיינען אגב געווען די מיטגרינדערס נישט נאָר פון דער „קאָנגרעגאַציע", נאָר אויך פון דער חברה קדישא אין 1894 אין פון דער „עזרה" אין 1900. דער פאַקט אַליין וואָס זיי האָבן זיך געראַנגלט מיט זייער ייִדישקייט און נישט געוואָלט פאַרלירן גיין אין דעם נישט־ייִדישן ים וואָס האָט זיי אַרומגערינגלט, גיט זיי דעם ערנהאַפטיקן טיטל פון פאָרגייער פון דעם ייִדישן לעבן אין אַרגענטינע. היינט זעט אונדז זייער ייִדישקייט אויס מאָדנע, אָבער אין זייער צייט איז דאָס מאַניפעסטירן זיך אָלס ייִד אין אַרגענטינע געווען עפעס אַזוינס ווי אַ העלדיש־קייט. עס זיינען דאָך גוט באַקאַנט די געריכטלעכע שווערקייטן וואָס דאָס אויבנדערמאָנטע פאָרפאָלק האָט אָנגעטראָפן וועו זיי האָבן געוואָלט באַקומען אַ התונה־שיין אויפן סמך פון ייִדישן דין. זיי האָבן עס באַקומען נאָך לאַנגע געריכטלעכע פראָצעדורן און זייער זיג איז אין דער אונטערשטער שורה געווען אַ זיג פון ייִדישע רעכט. דער בראשית פונעם ייִדישן לעבן אין אַרגענטינע, האָט הינטער זיך דראַמאַטישע מאָמענטן. די עפיזאָדן וואָס וועלן איבערגעגעבן פון די ערשטע יאָרן פון ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע ברענגען אַרויס די בענקעניש צו אַן אייגן ייִדיש לעבן פון די עטלעכע ייִדישע יחידים וואָס האָבן דעמאָלט געלעבט אין בוענאָס־אייִרעס. די ראשונים פון יעדער באַוועגונג זיינען שטענדיק געווען דראַמאַטישע פיגורן און אויך אין דעם פאַל האָט נישט געקענט זיין קיין אויסנאַם.

דער אָנהייב פון ייִדיש מאָסן־לעבן

אויב מיר באַטראַכטן די הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע אַלס אַ טייל פון דעם אַלגעמיינעם איבערוואַנדערונגס־פראָצעס וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין ייִדישן לעבן אין די לעצטע פאָר צענדלינג יאָר פון אַמעריקן יאָרהונדערט, דאָן איז דאָס יאָר 1889 אַ וויכטיקער עטאַפּ אין דער געשיכטע פון אונדזער ישוב. דעם 14טן אויגוסט פון 1889 איז צו די אַרגענטינער ברעגן אָנגעקומען די ערשטע גרויסע ייִדישע גרופּע, וואָס מען קען באַטראַכטן אָלס דעם אָנהייב פון דעם ייִדישן מאָסן־לעבן דאָ אין לאַנד. די דאָזיקע גרופּע ייִדן האָט געשטאַמט פון

פֿאדאליע, אוקראַינע, און געקומען זיינען זיי זיך קאָלאָניזירן דאָ אין אַרגענטינע, אייִדער דער באַראָן הירש האָט אונטערגענומען זיין גרויסן פּלאַן פון ייִדישער קאָלאָניזאַציע דאָ אין לאַנד. די רייִזע פון די דאָזיקע ייִדן — 824 נפשות זיינען דאָס געווען — איז אַליין און פאַר זיך אַ דראַמאַטיש קאַפּיטל געשיכטע פון ייִדישער מיגראַציע און נישט דאָ איז דאָס פּלאַץ זיך ברייטער אָפּצושטעלן אויף דעם. בכל אופּן, איז אויסער שום ספק אַז די דאָזיקע ערשטע גרופּע אימיגראַנטן פון 136 מישפּחות איז דער קערן פון דעם מאַסן־ישוב וואָס איז שפּעטער אויפגעקומען דאָ אין לאַנד. די דאָזיקע ייִדן, וואָס האָבן דורכגעמאַכט אַ דראַמאַטישע עפּאָפּייע דאָ, אין דעם פאַר זיי זוייטן און פרעמדן לאַנד, זיינען פאַקטיש געווען די ערשטע וואָס האָבן געבראַכט מיט זיך די הויפּט־עלעמענטן פון וועלכע עס האָט זיך שפּעטער אויסגעפורעמט אונדזער ישוב — די עלעמענטן פון דעם מיזרח־אייראָפּעישן ייִדנטום, וואָס פרעדאַמינירן נאָך ביז היינט צו טאָג אין אונדזער לעבן.

דער אַקט פון פּראָקלאַמירן 100 יאָר ייִדישער ישוב. עס רעדט ד״ר נחום גאָלדמאַן. (יאָר 1960).

דער דאָזיקער עפּיזאָד איז אויך פון גרויסער וויכטיקייט וואָס נוגע דעם פּראָצעס וואָס האָט זיך דעמאָלט אָנגעהויבן אָנטוויקלען אין ייִדישן לעבן פון מיזרח־אייראָפּע. עס איז געווען דער בלי־פּעריאָד פון וואַנדערונגס־לוסט צווישן די ייִדישע מאַסן פון מיזרח־אייראָפּע, וואָס האָבן געזוכט אַן אויסגאַנג פון זייער רעכטלאָזער לאָגע און פון דער עקאָנאָמישער מיזעריע אין וועלכער די מערהייט האָט געלעבט. עס זיינען דעמאָלט אויפגעקומען אין די ישובים פון מיזרח־אייראָפּע אָזעלכע באַוועגונגען ווי די „חובבי ציון״ און די באַוועגונג „עם עולם״, די ערשטע מיט אַ טעַנדענץ אויף ארץ־ישראל און די צווייטע אויף די פּראַיניקטע שטאַטן, וואָס זיינען דעמאָלט געפּגט געווארן פּאר אַ ברייטער איינוואַנדערונג פון דער אַלטער וועלט. פון די דאָזיקע מיגראַציע־באַוועגונגען האָט זיך דעמאָלט צום ערשטן מאָל אויסגעפּיקט דער געדאַנק פון פּאַרן אין דער ווייטער אַרגענטינע, ווו מען האָט געהאָפט איבערצובויען דאָס לעבן אויף פּראָדוקטיוע יסודות. די דאָזיקע רייִזע פון די 136 יידישע משפּחות, וואָס איז אַרגאַניזירט געווארן

טיילווייז, מיט דער הילף פון דער „אליאנס איזראעליט אוניווערסעל", איז געווען דער אָנזאָג פון אַ שפּעטערדיקער איניציאַטיווע פון דעם בּאָראָן הירש, וואָס האָט געעפנט אַ בריי־ט קאָפּיטל אין דער געשיכטע פון יידישער מיגראַציע בכלל און איז געווען דער גרונטשטיין פון דעם יידישן מאָסן־ישוב דאָ אין לאָנד. די דערמאָנטע ערשטע גרופּע, און שפּעטער די מחנות יידן וואָס זיי־נען געבראַכט געווארן פּאַר דער קאָלאָניזאַציע פונעם בּאָראָן הירש, זיינען געווען די ערשטע ציגל פון דעם בנין וואָס הייסט היינט יידישער ישוב פון אַרגענטינע. די מערהייט פון זיי זיינען טאַקע געבראַכט געווארן פּאַר קאָלאָניזאַציע און זיינען קאָלאָניזירט געווארן אין פּאַרשיידענע פונקטן פונעם לאָנד. עס זיינען אָבער געווען נישט ווייניק וואָס האָבן פון דעם ערשטן מאָמענט אָן נישט געקענט צופּאַסן זיך צו דער קאָלאָניזאַציע און זיי זיינען עס געווארן דער ערשטער קערן פּין דער יידישער מאָסן־באַפעלקערונג אין די שטעט, איבערהויפּט אין בוענאָס־אירעס. אָט די דאָזיקע „דיזידענטישע" עלעמענטן פון דער יידישער קאָלאָניזאַציע און די איינוואַנדע־רונג וואָס האָט זיך שוין אָנגעהויבן דירעקט אין שטעט אַריין, האָבן זיך שוין אזוי אָנגעהויבן אָנזען אז עס איז נייטיק געווארן צו שאַפן די נייטיקע מוסדות פאר די עלעמענטאַרע הצטרכותן, ווי קבורה אדער אַנדערע ענינים פון יידישן רעליגיעזן באַדאַרף. אין פּינף יאָר אַרום נאָך דעם וואָס עס זיינען אָנגעקומען די ערשטע יידישע אימיגראַנטן פון מיזרח־אירופּע — אין 1894 — איז געגרינדעט געווארן די חברה קדישא, וואָס איז געווען די פּאַרגייערין פון אונדזער היינטי־קער קהילה.

מיר שרייבן נישט קיין געשיכטע פון דעם יידישן ישוב אין אַרגענטינע און אפילו נישט קיין מאַטעריאַלן צו דער דאָזיקער געשיכטע, אָבער מיר האָבן געפונען פאַר נייטיק צו ברענגען די דאָזיקע קורצע דאַטן וועגן דעם בראשית פונעם ישוב, בכדי צו קענען מאַכן די וויכטערדיקע אויספירן פון הונדערט יאָר יידיש לעבן דאָ אין לאָנד. די דאָזיקע הונדערט יאָר האָבן געהאַט נישט נאָר מאָמענטן פון אויפשטייג, נאָר אויך שאַטנדיקע מאָמענטן, וואָס האָבן דעם ישוב אַוועק־געשטעלט אין אַ זייער מיאוסן ליכט, ווי דאָס איז געווען דאָס באַדויערלעכע קאָפּיטל פון די „טמאים", קעגן וועלכע דער ישוב האָט געקעמפט ביז ער האָט זיך פון זיי באפרייט, דורך אי־זאָלירן זיי און שפּעטער זיי אין גאַנצן אַרויסשטויסן פון זיין מיט.

די שפּעטערדיקע איינוואַנדערונגען

דער יסוד פונעם ישוב איז שוין געווען פאַרלייגט און די געשעענישן אין דעם יידישן וועלט־לעבן האָבן געטאָן זייערס. אין רוסלאַנד איז די לאַגע פון די יידן געווארן וואָס אַ מאָל שוועריר און סאַציאַל־עקאָנאָמיש אומדערטרעגלעכער און דאָס האָט געפּירט צו אַ שטאַרקערן דראַנג פון אויסוואַנדערן. אַרגענטינע האָט, פון יידישן שטאַנדפונקט, אָנגעהויבן ווערן וואָס אַ מאָל אלץ מער צוציענדיקער און „נעענטער". די פאַגראָמען פון די לעצטע יאָרן פון נייניצנטן יאָרהונדערט און פון די ערשטע יאָרן פון היינטיקן יאָרהונדערט און דער דורכפאַל פון דער רוסישער רעוואָלוציע פון 1905, זיינען געווען אַ מעכטיקער שטויס פון יידישער איוואַנדע־רונג און אַ טייל פון דער דאָזיקער מיגראַציע איז געגאַנגען קיין אַרגענטינע. די דאָזיקע עלע־מענטן זיינען על פּי רוב געווען דער קערן פון דער יידישער קולטור־טעטיקייט וואָס האָט זיך דאָ אָנגעהויבן. דער נייער איינוואַנדערונגס־שטראָם האָט מיט זיך געבראַכט מענטשן וואָס זיי־נען אין דער אַלטער היים געווען טעטיק אין די רעוואָלוציאָנערע קרייזן, אין די קריזיז פון דער רוסישער און יידישער אינטעליגענץ און זיי האָבן געהאַט, אויסער דאגות־פרנסה, אויך קול־טור־הצטרכותן. די דאָזיקע עלעמענטן זיינען עס געווען די וואָס האָבן פאַרלייגט דעם יסוד פון דעם היגן יידישן קולטור־לעבן דורך שאַפן קולטור־קרייזן, ביבליאָטעקן, אָנגעהויבן ארויסגעבן צייטונגען און פאַרלייגט דעם יסוד פון אַ דערציונגס־וועזן. דער פּעריאָד צווישן 1905 און 1914, וועו עס האָט אויסגעבראַכן די ערשטע וועלט־מילחמה, איז געווען אַ צייט פון קולטור־גאַזעל־שאַפטלעכער פערמענטאַציע, וואָס האָט געלאָזט באַדייטנדיקע שפּורן אין דעם היגן ישוב. צווישן

די דאָזיקע עלעמענטן זײַנען שוין אָפּילו געווען אַזעלכע וואָס האָבן מיט זיך געבראַכט שעפּע־רישן אומרו אָלס פּען־מענטשן און קינסטלערס און אײַניקע פון זיי זײַנען געווען די פֿיאָנערן פון דעם היגן ייִדישן צייטונגסוועזן און פון דער היגער ייִדישער ליטעראַטור.

וועגן דער דאָזיקער אײַנוואָנדערונג פון נאָך דער דורכגעפֿאָלענער רוסישער רעוואָלוציע, געפֿינען מיר אַן אינטערעסאַנטע שילדערונג אין דער אויסצירלעכער געשיכטלעכער אַרבעט וועגן פּופּציק יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע פון פּיניע כ״ק, דערשינען אין דעם בוך „אַר־גענטינע״, וואָס איז אַרויסגעגעבן געוואָרן לכבוד דעם 20סטן אַניווערסאַר פון „די פֿרעסע״, אין 1938. פּיניע כ״ק האָט עס נישט געדאַרפט זוכן אין קיין דאָקומענטן, ווייל ער איז געווען אײַ־נער פון די ייִדישע אינטעליגענטן וואָס האָבן אײַנגעוואַנדערט קיין אַרגענטינע אין יענער צייט. דערציילט ער צווישן אַנדערן:

„אויף די אײַנגעוואַנדערטע אין די דערמאָנטע יאָרן (נאָך 1905), ליגט דער שטעמפּל פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע, פון די פֿאַרשיידענע באַוועגונגען און ריכטונ־גען, וואָס האָבן באַהערשט די ייִדישע מאַסן אינעם צאַרישן רוסלאַנד פֿאַר און נאָך דער רעוואָלוציע. דאָס זײַנען מערסטנס געווען בעל־מלאכות, אַרבעטער, האַנדלס־אַנגעשטעל־טע און האַלב־אינטעליגענץ, וואָס האָבן געשטעלט דער רעוואָלוציע די פֿאַרשיידנסטע פֿאָדערונגען, אַנהייבנדיק פון דער עלעמענטאַרסטער זיכערקייט פֿאַר לעבן און פון דער עלעמענטאַרסטער גלייכבאַרעכטיקונג פֿאַר ייִדן, ביז דער בונדישער פֿאָדערונג פון נא־ציאָנאַל־קולטורעלער אויטאָנאָמיע אָדער פרייַע שול־פֿאַראײַנען, ווי די ס״ס האָבן דאָס געוואָגט, ביז צו דער פרייַער זעלבסטבאַשטימונג פֿאַר דער ייִדישער נאַציע צוגלייך מיט די אַנדערע נאַציעס פון דער רוסישער אימפּעריע, ווי דאָס האָבן געפֿאָדערט די פּועלי־ציון, און ביז צו נאַציאָנאַל־פֿאָליטישער אויטאָנאָמיע (סיים), ווי עס האָבן גע־פֿאָדערט די ייִדישע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן, מיט בן־אַדיר און חיים זשיטלאָווסקי אין דער שפּיץ; פון ציוניסטן, בונדאָוצעס, עס־עס, און פּועלי־ציון, ביז איסקראָווצעס, עס־ער, אַנאַרכיסטן און סינדיקאַליסטן.״

די מערסטע פון זיי, ווייזט אָן כ״ק, זײַנען געפֿאָרן קיין אַרגענטינע מיטן אידעאַל צו ווערן ערדאַרבעטער, און נישט סתם־ערדאַרבעטער, נאָר טאַקע אויף קאָאָפּעראַטיוו יסודות און לויט די סאָציאַליסטישע פּרינציפּן. עס זײַנען אין דעם זין געמאַכט געוואָרן פֿאַרשיידענע פּרווון, אָבער די מערסטע פון זיי זײַנען דורכגעפֿאַלן צוליב די גרויסע שוועריקייטן וואָס זיי האָבן אָנ־געטראָפֿן אין דעם נייעם, ווייטן און פֿרעמדן לאַנד. א סך פון זיי האָבן נישט געקענט דערגרייכן דעם אידעאַל פון ווערן ערדאַרבעטער, ווייל זיי זײַנען על פּי רוב געווען בחורים און ביי דער „ייקא״ איז געווען א פּרינציפּ צו קאָלאָניזירן בלויז פֿאַמיליעס. די וואָס זײַנען דורכגעפֿאַלן אין זייערע פֿאַרשיידענע פּרווון האָבן אויסגעוואַנדערט אין די שטעט אַריין און אַנדערע זײַנען פון לכתחילה פֿאַרבליבן אין די שטעט און זיי זײַנען געוואָרן דער קערן פון דער ייִדישער שטאָט־שער באַפֿעלקערונג, איבערהויפּט אין דער הויפּטשטאָט בועאנאָס־אײַרעס. געאַרבעט האָט מען ביי וואָס עס האָט זיך גערלאָזט, אָלס שווערצאַרבעטער און אָלס בעל־מלאכות, ביי די טיפּיש־ייִדישע פֿאַכן, ווי שנייִדעריי, קליידער־קאָנפּעקציע, מעבל־סטאָלעריי, וואָליזעס א״א. א גרויסער טייל האָט זיך באַשעפֿטיקט מיט „קלאַפֿעריי״, דאָס הייסט זיי זײַנען געוואָרן „קוועטניקעס״, א פֿאָפולערע פֿראָפּעסיע ביי די ייִדן אין נייַע איינוואַנדערונגס־לענדער אין לאַטיין־אַמעריקע. די דאָזיקע עלעמענטן, מערסטנס אַזעלכע ווי עס שילדערט זיי פּ. כ״ק, אָלס מענטשן מיט א געוויסן גייסטיקן און קולטורעלן אומרו, האָבן זיך געוויטיקט אין די געהעריקע אינסטיטוציעס און ער דערציילט וועגן דעם אָט־וואָס:

„אין דער הויפּטשטאָט, גרינדעט זיך דעמאָלט די „ביבליאָטעקא רוסא״ (1905) אין דעם שמאָלן געסל לאַ פּאָס 43, צווישן די גאַסן מאָנטעוויידעא און ראַדריגעס פעניאַ. די גרינדערס זײַנען איסקראָווצעס, עס־ערן און בונדאָוצעס. עס גרינדעט זיך אין זעלבן יאָר

אָ פאַראיין „חרות" פון סאָציאַליסטן־טעריטאָריאַליסטן, וואָס בייט אין 1906 זיין נאָמען אויף עס־עס (ציוניסטן־סאָציאַליסטן), וואָס מאַכן אָ פרווו ארויסצוגעבן אָ צייטונג מיטן נאָמען „נאָכריכטן", און שפעטער פועלי־ציון, באַראָנוצעס. די ארבעט זייערע איז מערסטנס אָ קולטור־ארבעט, רעפעראַטן, דיסקוסיעס איבער פראָגראַם־פראָגן, ליבהאָבערישע ספעקטאַקלען, אָבער אויך פארטיי־פראָפאָגאַנדע, פאַרשפרייטונג פון פאַרטייליטעראַטור, אָנטייל אין סאָציאַליסטישע מאַניפעסטאַציעס, פראָפעסיאָנעלע ארגאַניזאַציע, די אָנארכיסטן גרינדן די גרופע „ארבעטער־פרייַנד" און זי פארשפרייט דעם לאָנדאָנער „ארבעטער־פרייַנד" און די ניו־יאָרקער „פרייַ ארבעטער שטימע". אין 1906 גרינדעט זיך אויך דער ערשטער יידישער פראָפעסיאָנעלער פאַראיין, דער פאַראיין פון די היטלמאַכער־ארבעטער. אין 1907, גרינדעט זיך די ארגאַניזאַציע „אוואַנגאַרד" (אר־גענטינער „בונד"). שפעטער איז געגרינדעט געוואָרן דער פראָפעסיאָנעלער פאַראיין פון די שנייַדער־ארבעטער, אָ יידישע סעקציע ביי דעם אַלגעמיינעם סטאַליער־פאַראיין, אָ פאַראיין פון יידישע בעקערס א"א. אין 1908 דערשיינט די ערשטע סאָציאַליסטישע אויסגאָבע אין יידיש „דער אייואנגארד" (פון „בונד"), די „שטימע פון אוואַנגאַרד", ארויס־געגעבן פון די איסקראָווצעס, און אין 1909 דערשיינט „ברויט און ערע" פון די פועלי־ציון".

דער פּראָקלאַמירונג־אָקס: 100 יאָר יידישער ישוב אין ארגענטינע (יאָר 1960).

כ"ץ ווייסט אונדז אויך צו דערציילן פון די ערשטע שפּראָצן פון דער ציוניסטישער באַוועגונג, אומגעפער אין יענע פריע יאָרן פון דעם ארגאַניזירטן יידישן לעבן אין ארגענטינע. אין דער דרמאַנטער ארבעט, זאָגט ער, צווישן אַנדערן:

„אויך צווישן די ציוניסטן ברענגט דער נייער שטראָם אריין אָ פאַרייניגערונג. עס גרינדעט זיך אין אַפּריל פון 1906 דער פאַראיין „תפארת ישראל" פון יונגעלייט האָרע־פאַשניקעס, וואָס האָבן נישט געקענט פאַרלייַדן דעם אומאויפריכטיקן און אַוואַנטוריס־

טישן גייסט פון דער „ליגע טעאָדאָר הערצל". עס שטייט צו צו דעם יונגן פּאַראיין דער וועטעראַן פונעם ציוניזם אין אַרגענטינע, יעקב יאָסעלעוויטש, וואָס האָט נאָך אין 1905 אַרויסגעלאָזט אינדיווידועל ציוניסטישע פלוג־בלעטלעך קעגן דעם שרייערישן ציוניזם, און אַנדערע שטילע ציוניסטן, ווי ש. ליבעשוץ, כ. כורין, און עס הייבט אָן דערשיינען אַ ציוניסטישע וואָכנבלאָט „די יידישע האָפענונג" (אויגוסט 1908)".

פּ. כ"ץ דערציילט אויך פון אַנדערע טעטיקייטן פון יענער צייט, וואָס האָבן געבראַכט צום אויסדרוק אַ באַדייטנדיקן קולטור־אומרו פון די ניי־איינגעוואַנדערטע. ער דערציילט אונדז וועגן יידיש טעאַטער וואָס מען האָט שוין דעמאָלט געשפילט אין בועניאָס־אירעס און וועגן אָן אינ־טענסיווער קולטור־טעטיקייט. עס האָבן אָנגעהויבן בלאָזן נייע ווינטן אויף דער יידישער גאַס, ווינטן וואָס האָבן געלייגט אָן ענדגילטיקן חותם אויפן כאַראַקטער פון דעם יידישן לעבן אין אַרגענטינע.

אַ וועלטלעכער יידישער ישוב

דער קענצייכן פונעם יידישן ישוב אין אַרגענטינע, איז זיין וועלטלעכער כאַראַקטער. אָפילו אין די אָספּעקטן וווּ ער איז רעליגיעז אָדער נאַציאָנאַל־טראַדיציאָנעל, איז ער אַ דורכויס־וועלט־לעכער ישוב. דעם דאָזיקן גרונטשטריך זיינעם, דאַרף מען זוכן נישט אין זיינע בראשית־יאָרן, נאָר אין דער עפּאָכע פון נאָך דער דורכגעפאָלענער רוסישער רעוואָלוציע, וואָס האָט געבראַכט אַהער אָן עלעמענט וואָס איז אין זיין גרעסטן טייל געווען וועלטלעך־רעוואָלוציאָנער. די וואָס האָבן דאָן אויסגעוואַנדערט פון רוסלאַנד קיין צפון און דרום־אַמעריקע, זיינען על פּי רוב גע־ווען אַזעלכע וואָס האָבן מער נישט געקענט בלייבן אונטער דער רעאַקציע וואָס האָט זיך אויפ־געהויבן אין רוסלאַנד נאָך דעם דורכפאַל פון דער רעוואָלוציע און זיי זיינען געפּאָרן זוכן בריי־טערע האָריזאָנטן פּאַר זייערע נייע אידייען. פון די סאָציאַליסטישע און אַנאַרכיסטישע עלעמענטן איז דאָך אָפּגערעדט, אָן פּאַר זיי איז יידישע רעליגיע און אָלץ וואָס האָט מיט איר גהאַט אַ שייכות, געווען טריף; אויך די נאַציאָנאַל־געשטימטע עלעמענטן, מיט קלייניע אויסנאַמען, זיינען געווען וועלטלעך געשטימט און זיי האָבן דעם חותם פון אָט דער אידעאָלאָגיע אָפּגעשטעמפּלט אויף דעם געזעלשאַפטלעכן און קולטור־לעבן וואָס זיי האָבן מיט אימפּעט געמומען אַרגאַניזירן. דער רעליגיעזער טייל פון דעם ישוב איז על פּי רוב געווען אַ סטאַטישער, אָן דעם נויטיקן די־נאַמיזם פון אַרגאַניזאַציע אין בריינט און טיפן זין פון וואָרט. דאָקעגן זיינען די וועלטלעכע עלע־מענטן געווען דינאַמיש, פול מיט איניציאַטיוו און דראַנג, ווי עס באַווייזן די צאָלרייכע קולטור־אינסטיטוציעס וואָס זיינען געגרינדעט געווארן צווישן 1906 און 1914, וועלן עס האָט אויסגע־בראַכן די ערשטע וועלט־מילחמה. יענע צייט האָט דעפּיניטיוו באַשטימט דעם וועלטלעכן כא־ראַקטער פון אונדזער ישוב.

דער דאָזיקער דראַנג צו וועלטלעכקייט האָט נישט אויפגעהערט אָפּילו אין די יאָרן פון רעאַקציע, וואָס האָט באַגלייט די פּייערונגען פונעם הונדערטסטן אַניווערסאַר פון דער אַרגע־טינער מאַי־רעוואָלוציע, אין 1910. ווי באַווּסט, האָט דער דעמאָלטיקער אויפגעבלאָזענער פּאָס־ריאָטיזם. באַגלייט פון אַ שאַרפער פּאָליטישער רעאַקציע, געבראַכט צו אויסערפּאָלן און פּאָג־ראָמען אויף אַלע אינסטיטוציעס וואָס האָבן אַרויסגעווייזן סימנים פון פראָגרעסיוויקייט, און די יידישע אינסטיטוציעס, איבערהויפּט די ביבליאָטעקן און קולטור־צענטערן, זיינען דעמאָלט פּא־גראָמירט געווארן און זיי האָבן געמוזט איינשרומפן זייער טעטיקייט. ערשט נאָך דעם וואָס דער פּרעזידענט ראָקע סאָענס פּעניאַ האָט איבערגענומען די מאַכט, האָבן אין לאָנד אָנגעהויבן בלאָזן ליבעראַלע ווינטן און די טעטיקייט פון די פּאַרשיידענע יידישע ביבליאָטעקן און קולטור־צענ־טערן האָט זיך ווידער אָנגעהויבן מיט אַ פּאַרשטאַרקטן ריטם. עס איז אָבער אונטערגעקומען די וועלט־מילחמה, וואָס האָט דאָס לאָנד איזאָלירט פון דער וועלט און דער היגער יידישער ישוב איז אָפּגעשניטן געווארן פון דער איבעריקער יידישער וועלט. די מילחמה מיט אירע נאָכווי־

ענישן פון ייִדישע צרות אויפן אַלטן קאָנטינענט, האָט מיט זיך געבראַכט אַ שפּאָגל־נייַע טעטיקייט: די הילפס־טעטיקייט פאַר די מילחמה־לייִדנדיקע. די דאָזיקע טעטיקייט האָט אַרויסגערופן צום לעבן צענדלינגער לאַנדסלייט־פאַראיינען, וואָס זיינען מיט דער צייט געוואָרן אַ גרויסער פאַקטאָר אין דער אַלגעמיינער געזעלשאפטלעכער און קולטור־אַרבעט פונעם ישוב. די צוויי גרעסטע לאַנדסלייט־פאַראיינען וואָס זיינען אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מילחמה געגרינדעט געוואָרן — דער פאַראיין פון פוילישע ייִדן און דער בעסאַראַבער לאַנדסלייט־פאַראיין — האָבן שפּעטער געשפּילט אַ גאָר וויכטיקע ראָל אויפן געביט פון הילפס־אַרבעט פאַר די נויטלידנדיקע ייִדן פון איראָפּע און זיינען גלייכצייטיק געוואָרן די באַדייטנדיקסטע צענטערס פון אַן אַרטיקער טעטיקייט. שפּעטער איז אויפגעקומען דער פאַרבאַנד פון גאַליציאַנער ייִדן און צענדלינגער קליינע לאַנדסלייט־פאַראיינען פון די באַטרעפנדיקע שטעט און שטעטלעך, וואָס זיינען געוואָרן אָנגעזעענע פאַקטאָרן אין דער מאַזאיק פון אונדזער ציבורדיקן לעבן.

100 יאָר ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע. ציזאַמענטרעף אין דער קהילה פון געזעזענע און איצטיקע מיסגלידער פון די קהילה־פאַריואַלטונגען.

דאָס אַלץ, ווי געזאָגט, האָט געטראָגן אַ וועלטלעכן כאַראַקטער און האָט געהאָט אַ דעפּיניטיוע השפּעה אויף דער געשטאַלטונג פונעם ישוב. דער רעליגיעזער טייל, וואָס האָט נאָטירלעך קיין מאָל נישט געפּעלט, איז בדרך־כלל געזונן אַ פּריוואָטער ענין אָדער אַן ענין פון באַשרענקטע גרופּעס, וואָס האָט זיך נישט אָפּגעשפּיגלט אויף דעם אַלגעמיינעם פּנים פונעם ישוב. די כשרות־פּראָגע, וואָס שפּילט אַזאַ וויכטיקע ראָל אין דעם לעבן פון דעם נאָרד־אַמעריקאַנער ייִדנטום, האָט דאָ קיין מאָל נישט געטראָגן קיין ציבורדיקן כאַראַקטער. אָפילו היינט צו טאָג,

ווען דאָס רעליגיעזע לעבן פונעם ישוב איז שוין מער־ווייניקער אַרגאַניזירט און אויסגעבריי־
טערט, איז אַ כשרער רעסטאָראַן נאָך אַלץ אַן ענין פון אויסנאַם. טראָץ דעם וואָס דאָס וועלט־
לעכע דערציונגס־וועזן האָט זיך ביי אונדז אָנגעהויבן אַ סך שפּעטער און די ערשטע דערציונגס־
מוסדות זיינען על פּי רוב באַשטאַנען פון תלמוד־תורות אַדער פון שולעס מיט אַ רעליגיעזן
אונטערשלאָג, באַזונדערס די מיט וועלכע עס האָט אָנגעפירט די „יונקע" אין די ייִדישע קאָלאָ־
ניעס און אין די ישובים פון אינערן פון לאַנד, האָט עס אָבער מיט גאָר נישט געשטערט אַז דער
ישוב זאָל זיך אָנטוויקלען אויף וועלטלעכע יסודות. פונקט פאַרקערט, דאָס ייִדישע לעבן פון די
קאָלאָניעס, וואָס איז לכתחילה געווען ענלעך אויפן ייִדישן לעבן פון די ייִדישע שטעטלעך אין
מיזרח־אייראָפּע, וווּ די רעליגיעזע טראַדיציע האָט געשפּילט אַ היפּש ראָל, האָט זיך אויך
אָנגעהויבן פאַרוועלטלעכן. עס זיינען געגרינדעט געוואָרן קולטור־אינסטיטוציעס פון וועלט־
לעכן כאַראַקטער, ביבליאָטעקן, וועלטלעכע שולעס און גראָד אין די קאָלאָניעס האָט זיך אָנ־
געהויבן אָנטוויקלען אַן אינטענסיוו קולטור־לעבן וואָס האָט אין משך פון אַ סך יאָרן געהאַט אַ
השפּעה אויפן ישוב און אַרויסגעגעבן אַ באַדייטנדיקע צאָל פּירנדיקע פיגורן. אין פאַר־
שיידענע קאָלאָניעס זיינען געווען קאָאָפּעראַטיוועס און אונטערן איינפלוס פון אָט דער וועלט־
לעכקייט, האָט דער קאָאָפּעראַטיוויסטישער גייסט זיך אָנגעהויבן צו מאַדערניזירן און פאַרפּעס־
טיקן און דאָס האָט שפּעטער געהאַט אַ דעפּיניטיוון איינפלוס אויף דער אַרגאַניזאַציע פון אַ סך
צווייגן פונעם עקאָנאָמישן און פּינאַנציעלן טייל פון אונדזער ישוב, מיט אַ קענטיקער השפּעה
אויף דעם אַלגעמיינעם ייִדישן לעבן אין לאַנד.

נייַע איינוואַנדערונג — אַ נייַער אימפּולס

אין משך פון פיר יאָר פון דער ערשטער וועלט־מילחמה, איז דער ישוב געווען אָפּגעזונ־
דערט פון די הויפּט־רעזערוואָרן פון ייִדישער איינוואַנדערונג: די מיזרח־אייראָפּעישע ישובים.
ווי עס איז שוין פריַער דערמאָנט געוואָרן, האָט זיך דאָס ייִדישע לעבן דאָ נישט אָפּגעשטעלט,
נאָר זיך וויייטער אָנטוויקלט מיט אייגענע, הגם שוואַכע כוחות. דער ייִדישער ישוב האָט זיך
געמוזט אָריענטירן און קאָנצענטרירן אויף די אייגענע כוחות און דווקא אין יענער צייט זיינען
פאָרגייגט געוואָרן די יסודות פון אייניקע צענטראַלע אינסטיטוציעס, צווישן זיי, פונעם ייִדישן
שפּיטאָל און תיכף נאָכן וועלט־קריג, אין 1918, פונעם מושב זקנים און בית יתומים. וועגן דער
הילפס־אַרבעט וואָס האָט זיך אָנגעהויבן אין דער צייט פון דער ערשטער וועלט־מילחמה, האָבן
מיר שוין דערמאָנט. מען האָט זיך געריכט אויף אַ גרויסער ייִדישער איינוואַנדערונג אויף נאָך
דער מילחמה, אָבער עס האָט געדויערט היפּש עטלעכע יאָר ביז די דאָזיקע מאַסן־איינוואַנדע־
רונג האָט זיך אָנגעהויבן. תיכף נאָך דער ערשטער וועלט־מילחמה האָט זיך דאָ אָנגעהויבן אַ
רעאַקציאָנערער קורס קעגן דער איינוואַנדערונג פון מיזרח־אייראָפּע, אויס מורא פאַר דעם באָל־
שעוויסטישן איינפלוס און — פאַרשטייט זיך — ייִדן האָבן געליטן אויפן ערשטן פלאַץ פון אָט
דעם קורס. אין די ערשטע פאָר יאָר נאָך דער מילחמה איז די איינוואַנדערונג פון ייִדן געווען
אַ קליינע, אָבער אַרום 1921, האָט זיך אָנגעהויבן אַ גרעסערע איינוואַנדערונג פון ייִדן, איבער־
הויפּט יענע וואָס זיינען אָנטלאָפן פון די פאָגראָמען אין אוקראַינע און פון פוילן, וווּ עס האָט
זיך שוין געהאַט אָנגעהויבן דער אַרגאַניזירטער אָפּיציעלער און האַלב־אָפּיציעלער אַנטיסעמי־
טיזם, וואָס האָט שפּעטער רוינירט דאָס ייִדישע לעבן אין פוילן. די דאָזיקע איינוואַנדערונג איז
ווידער אַ מאָל, ווי בעת די פאָריקע איינוואַנדערונגס־שטראָמען, געווען אַ פועל־יוצא פון דרא־
מאַטישע אויפטרייסלונגען אין ייִדישן לעבן און זי האָט מיט זיך געבראַכט אַן עלעמענט וואָס
איז געקומען מיטן דראַנג איבערצובויען זיך און שאַפן פאַר זיך אַ נייַע היים אין בעסערע באַ־
דינגונגען פון אַרבעט און גייסטיקער אויסלעבונג. דאָס איז איבערהויפּט געווען אַ יונגער עלע־
מענט, וואָס האָט מיט זיך געבראַכט נישט נאָר נייַע וועלטלעכע אידייען, נאָר אויך אַ גרויסע
דערפאָרונג אויפן געביט פון אַרגאַניזאַציע און אָנפּירונג פון ייִדיש־גזעזלשאַפטלעכן לעבן. דער

דאָזיקער עלעמענט האָט געגעבן א שטאַרקן שטויס פאַרויס דעם ישוב און אים אָנגעהויבן פאַר־פעסטיקן אויך עקאָנאָמיש. דער דאָזיקער שטראָם האָט מיט זיך געבראַכט טויזנטער יידישע בעלי־מלאכות און ספּעציאַליזירטע אַרבעטער פון פאַרשיידענע בראַנשעס, וואָס זיינען געוואָרן די פּיאָנערן פון וויכטיקע אינדוסטריעלע צווייגן דאָ אין לאַנד, איבערהויפּט פון מעבל־פאַבריקאַציע, טעקסטיל, שטריקערייַ און קאָנפעקציע פון פאַרטיקע קליידער און וועש.

גלייכצייטיק איז דער דאָזיקער עלעמענט, פונקט ווי דער פון 1905, געקומען מיט אַ דראַנג זיך אויסצולעבן גייסטיק און קולטורעל יידיש און ער האָט דאָ אָנגעהויבן פאַרפלאַנצן די ערשטע שפּראָנצן פון דער גרויסער קולטור־באַוועגונג וואָס איז אויפגעקומען אין מיזרח־אייראָפּע צווישן ביידע וועלט־מילחמות. עס קומט אויך פאָר אַ גרויסע אידעאַלאָגישע דיוואַרסיפיקאַציע אין דעם היגן יידישן לעבן, אונטערן איינפלוס פון דער באָלפור־דעקלאַראַציע און פון דער רו־

100 יאָר יידישער ישוב אין אַרגענטינע. געוועזענע אין אַצטיקע מיטגלידער פון קהילה־פאַרוואַלטונגען.

סישער רעזשאָלוציע. דאָס בריטע יידישע קולטור־לעבן און די אויסזיכטן פון פראָדוקטיוויזאַציע פון די יידישע מאַסן אין סאָוועטן־רוסלאַנד דערמאָנערט דאָ אַ סך אָנהענגער און אין דער זעלבער צייט בריטערט זיך אויס די ציוניסטישע באַוועגונג אונטער די נייע באַדינגונגען פון דעם ענגלישן מאַנדאַט און דער פאַרשטאַרקונג פון דער עליה נאָך דער צווייטער וועלט־מילחמה. דער יידישער ישוב פון אַרגענטינע, הויבט אָן «אַנטדעקט» צו ווערן פאַר דער יידישער וועלט, צום ערשט דורך ה. ד. נאָמבערג, וואָס האָט באַזוכט דאָס לאַנד אין 1922 און שפּעטער פון פּרץ הירשביין, וואָס האָט באַזוכט אַרגענטינע שוין צום צוויטן מאָל, שפּעטער, אַרום 1928, באַזוכט אַרגענטינע זלמן רייזען און דערנאָך קומען אָהער אַנדערע וויכטיקע פּערזענלעכקייטן, איבער־הויפּט פון פוילן, וואָס קומען זאַמלען הילף פאַר די יידישע וועלטלעכע שולעס פון פוילן און העלפן דערווייל גרינדן דאָ־הי ענלעכע שולעס. די צווויי יידישע צייטונגען, «די אידישע צייטונג», וואָס איז געגרינדעט געוואָרן אין 1914, אין סאַמע ברען פונעם וועלט־קריג, און «די

פּרעסע״ וואָס איז געגרינדעט געוואָרן דעם 1טן יאַנואַר פון 1918, איבן אויס אַ מעכטיקן איינ־פלוס אויפן ישוב און אין דער זעלבער צייט קומט פאַר אַן אינטענסיווע זשורנאַליסטישע און ליטעראַרישע טעטיקייט פון עלעמענטן וואָס די מילחמה־אימיגראַציע האָט געבראַכט. מען פילט אַ גייסטיקן אומרו און אַ יוגנטלעכן אימפּולס און עס זעט אויס אַז אַרגענטינע וועט ווערן אַ דריטער ייִדישער ליטעראַרישער צענטער. אין דער זעלבער צייט, ברייטערט זיך אויס די קול־טור־טעטיקייט מיט פאַרשיידענע פיזיאָגאַמיעס, אָבער כמעט דורכויס מיט אַ וועלטלעכן כאַראַק־טער. דער ישוב הייבט אָן זיין אויפשטייג מיט ברייטע שריט ביז צו אַ נייער וועגדונג אין דער אינטערנאַציאָנאַלער לאָגע און אין דעם ייִדישן לעבן, ווען ער וועט ווידער מוזן מוותר זיין אויפן איינפלוס פון דרויסן און זיך קאָנצענטרירן אויף אייגענע כוחות. דער דאָזיקער פּעריאָד האָט זיך אָנגעהויבן אין 1933, ווען דער נאַציזם איז געקומען צו דער מאַכט, און האָט באַקומען זיין קלימאַקס אין דער צייט פון דער צווייטער וועלט־מילחמה, ווען דאָס ייִדישע לעבן אין אייראָ־פע איז חרוב ונחרב געוואָרן. דאָס איז געווען די צייט ווען עס האָט זיך פאַקטיש פאַרענדיקט די צייט פון ציען יניקה פון ״דער אַלטער היים״ און דער ישוב איז איבערגעגאַנגען, פון גייס־טיקן און קולטור־שטאַנדפונקט, ״אויף אייגענע קעסט״.

אין אָט דעם פעריאָד איז אויפגעקומען די נייַע פאַזע פון אונדזער קאָלעקטיווער אַרגאַני־זאַציע מיט דער ״דאַיאַ״ אלס די צענטראַלע רעפּרעזענטאַטיווע קערפּערשאַפט פונעם ישוב כלפי די לאַנד־באַהערדן. די דאָזיקע רעפּרעזענטאַנץ איז אויפגעקומען נאָך אַ ריי פּרווון צו אַרגאַניזירן דעם ישוב קעגן די העפּטיקע שפּראַנג פון אַנטיסעמיטיזם וואָס זיינען דאָ אין לאַנד געבוירן גע־וואָרן אונטערן אינפלוס פונעם נאַצי־פאַשיזם אין אײַראָפּע.

אויף די אייגענע פיס

עס איז געקומען די צייט ווען אונדזער ישוב האָט זיך גענומזט שטעלן אויף די אייגענע פיס. די צווייטע וועלט־מילחמה האָט דעם ישוב אין גאַנצן אָפּגעשניטן פון די מיזרח־אייראָפּעי־שע ישובים פון וועלכע ער האָט שטענדיק געצויגן די יניקה און שפּעטער, ווען די מילחמה האָט זיך פאַרענדיקט און דער חורבן פונעם ייִדישן לעבן האָט זיך אַנטפלעקט אין גאַנצן שוי־דערלעכן פאַרנעם, האָט דער ישוב זיך אָנגעהויבן רעאָרגאַניזירן מיט אַ שנעלן טעמפּאָ און האָט זיך אָוועקגעשטעלט אויף די אייגענע פיס. עס האָט זיך אָנגעהויבן אַן איבערשאַצונג פון אונד־זערע אייגענע כוחות און אַ פאַרווירקלעכונג פון צוויי עיקרדיקע געביטן פון אונדזער לעבן, וואָס האָבן שוין פריער עקסיסטירט, אָבער וועלכע האָבן געדאַרפט באַקומען זייער קאָנקרעטן סטאַטוס, כדי זיי זאָלן האָבן די געהעריקע וויכטיקייט אין די נייַע אומשטענדן און באַדינגונגען: די דעמאָקראַטישע אַרגאַניזירונג פונעם ישוב אויף אַ רעפּרעזענטאַטיווער באַזע און די אויס־ברייטערונג פון אונדזער דערציונגס־וועזן. דאָס ערשטע איז דערגרייכט געוואָרן דורכן פאַר־וואַנדלען די געווענטע חברה־קדישא אין דער היינטיקער קהילה און דאָס צווייטע — דורך אַן אויפגעווקטן דראַנג צו בויען פאַסיקע בנינים פאַר אונדזערע שולעס.

פלענער וועגן שאַפן אַ קהילה אין בוענאָס־איירעס זיינען געווען אַ סך און זיי האָבן זיך נישט איינגעגעבן, ווייל די חילוקי־דעות און דער אינטערעסן־שפּיל זיינען שטענדיק געווען אַזוי גרויס, אַז וויפל מאָל מען האָט אונטערגענומען די איניציאַטיוו צו שאַפן אַ צענטראַלע אינסטי־טוציע (די ״פעדעראַציע״ אין 1908 און די ״אַליאַנץ״ אין 1920), האָט זיך עס נישט איינגעגעבן. סיי־ווי־כּיי אָבער, האָט די חברה־קדישא דערפילט די ראָל פון אַ קהילה, לויט די פונקציעס וואָס זי האָט דערפילט אין דעם לעבן פון דער היפּטשטאָט און לויט דער צאָל מיטגלידער וואָס איז פון יאָר צו יאָר געוואָרן גרעסער. מען האָט בלויז געדאַרפט האָבן דעם געהעריקן מאָמענט און די אַנטשלאָסנקייט צו דערקלערן זי אלס אַזעלכע און דאָס האָט פאַסירט דעם 31סטן מאַרץ פון 1949, בעת פּרעזידענט פון דער חברה־קדישא איז געווען דער ד״ר משה סלינין. אין די ייִדישע צייטונגען איז דעמאָלט דערשינען אַ מעלדונג אַז די חברה־קדישא איז פראַקלאַמירט

געווארן אלס קהילה, אָנגעבנדיק דעם הויפטמאָטיוו אז די חברה־קדישא האָט סיי־ווי דערפילט די פונקציעס פון אַ קהילה און אז לויט דער פראָפאָרץ יידישע משפחות וואָס זיינען אין איר אָנגעשלאָסן איז זי ראוי צו ווערן די קהילה פונעם ישוב פון דער הויפטשטאָט. אין דער זעל־בער מעלדונג זיינען אויך אויסגערעכנט געווארן אַ ריי באשלוסן וואָס די פארוואלטונג האָט אָנגענומען, בכדי צו שאפן די באַדינגונגען און די מעגלעכקייטן אז די קהילה זאל קענען אויס־ברייטערן איר טעטיקייט אויף די פֿאַרשיידנסטע געביטן און הצטרכותן פונעם ישוב. באַזונ־דערס, האָט זיך די אינסטיטוציע אין איר נייעם עטאַפּ אָנגעצייכנט גרויסע פֿלענער אויפן גע־ביט פון שולווען און קולטור־טעטיקייט און זי האָט אין די שפעטערדיקע יאָרן אויפגעטאָן באמת קאָלאָסאַלע זאכן אויף די דאָזיקע געביטן.

דער גרויסער אויפשוונג פון אונדזער שולווען האָט אייגנטלעך זיך אָנגעהויבן אַ סך פריער אידער די קהילה איז פראָקלאָמירט געוואָרן. דער אָנהייב פון דעם דאָזיקן אויפשוונג דאַרף מען רעכענען פון דעם מאָמענט וען עס איז פאַרלייגט געוואָרן דער גרונטשטיין פון דער שלום עליכם־שולע אויף דער גאַס סעראַנא. דאָס איז געווען דער ערשטער אָנרעג צו די נייע גרויסע השגות אויפן געביט פון שולווען. דער וויטערדיקער ווקס איז אָבער מעגלעך געווען טאָקע אַ דאַנק דער נייי־פֿראָקלאָמירטער קהילה, וועלכע האָט אויף אַן אָנטשיידענעם אופן אָנ־געהויבן צו שטיצן דעם בוי פון נייע שולעס און זייערע בודזשעטן. מיט דער צייט זיינען די איניציאָטיוועס צו בויען שול־געביידעס אזוי אויסגעוואָקסן ביי אונדז, אז אונדזער ישוב קען מיט רעכט שטאָלצירן מיט דעם וואָס ער האָט אויפגעטאָן אויפן געביט פון בויען שולעס. די נייע שול־געביידעס האָבן מיט זיך געבראכט נייע הצטרכותן און נייע פלענער, אזוי אז היינט צו טאָג איז אונדזער שולווען איינער פון יענע געביטן, אָרום וועלכן עס דרייט זיך די מערהייט פון אונדזער טעטיקייט אויף צו פאַרזיכערן אונדזער גייסטיקן קיום. איינער פון די בולטסטע קענצייכנס פון אונדזערע שולעס איז דאָס, וואָס די מערהייט פון די לערערס זיינען היינט צו טאָג הי־גבוירענע, אויסגעבילדעטע אין דעם לערער־סעמינאַר ביי דער קהילה. אונטערן אייב־פלוס פון אונדזער קהילה, האָבן די גרעסערע ישובים פון אינלאַנד אויך אויסגעברייטערט זייער שוליוועזן און היינט צו טאָג קען מען אין איניקע שטעט פון אינלאַנד טרעפן ממש יידישע מוס־טער־שולעס. דער וועד־הקהילות, וואָס איז שפעטער געשאפן געוואָרן, איז איינער פון די רע־סאָרטן פאַר אַ קאָאַרדינירטער טעטיקייט פון אלע ישובים פון לאַנד און ער דערפילט אויף דעם געביט אַ וויכטיקע פונקציע. אונדזערע שולעס האָבן אויסגעברייטערט זייער טעטיקייט מיט זו־מער־קאָלאָניעס, אזוי אז די דערצי־ונגס־טעטיקייט פון די יידישע שולעס שטעלט זיך כמעט נישט אפ אין משך פון אַ גאַנץ יאָר.

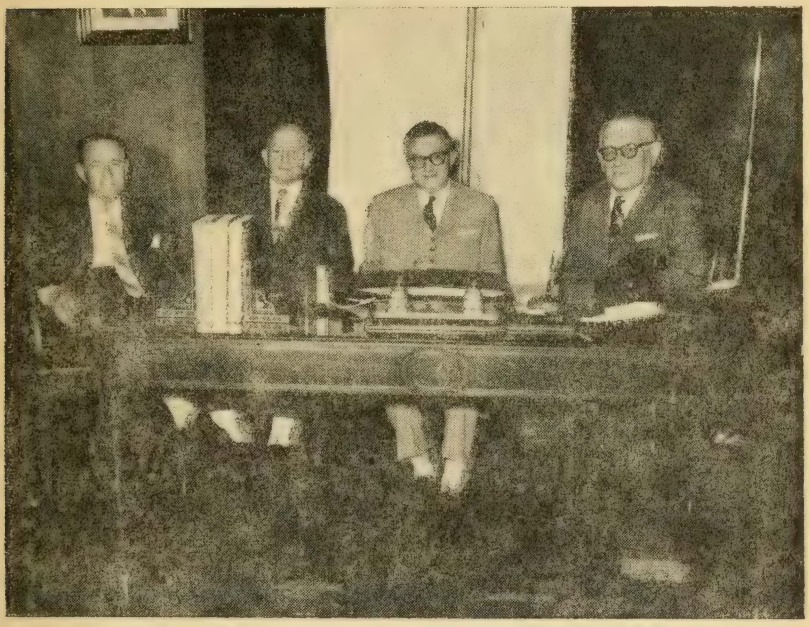
די שלוסן פון הונדערט יאָר יידיש לעבן

אין 1960 האָט אונדזער ישוב געפייערט הונדערט יאָר יידיש לעבן דאָ אין לאַנד. מיט וואָס האָבן מיר אָפּגעשלאָסן די דאָזיקע הונדערט יאָר יידיש לעבן און ווי אזוי האָבן מיר זיי גע־פייערט? מיר ווילן זיך באַמיען אין די וויטערדיקע שורות צו געבן אַ סינטעטישן איבערבליק, צו די הונדערט יאָר יידיש לעבן, האָבן מיר אין דער הויפטשטאָט געהאָט אַ קהילה מיט כמעט פופציק טויזנט מיטגלידער. אין יענעם יאָר האָט דער יערלעכער בודזשעט פון דער קהילה באַטראָפן אָרום זיבעציק מיליאָן פּעזעס, פון וועלכע גאַנצע פערציק פראָצענט זיינען אויסגע־געבן אויף דערציונג און קולטור־אַרבעט.

אין עקאָנאָמישן זין, האָט אונדזער ישוב אָפּגעשלאָסן די הונדערט יאָר מיט גאָר גרויסע דערגרייכונגען, איבערהויפט אויפן געביט פון פינאַנציעלן קאָאָפּעראַטיוויזם. אין דעם דערמאָנטן יאָר זיינען אין גאַנצן לאַנד געווען ביי צוויי הונדערט קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוועס, וואָס נעמען אָרום צענדלינגער טויזנטער מיטגלידער און האָבן אַן אומזאַץ פון טויזנטער מיליאָנען פּעזעס. די דאָזיקע פינאַנציעלע פאַלקס־אינסטיטוציעס, שפילן אַגב אַ וויכטיקע ראָל אין אונדזער גע־

זעלשאַפטלעכן לעבן בכלל און זיי זיינען אַן אָנשפּאַר פאַר אַ סך פון אונדזערע וווילטעטיקע אינסטיטוציעס. פאַר די לעצטע יאָרן האָט זיך די ייִדישע עקאָנאָמיק אין לאָנד אַזוי געענדערט, אַז ייִדן זיינען פאַקטיש פאַרטראָטן אין אלע ווירטשאַפטלעכע צווייגן און אין אייניקע בראַנשעס, ווי די אויטאָמאָביל־בראַנשע, אין בויוועזן, אין דער באָקלייד־אינדוסטריע און אין דעם צווייג פון עלעקטריש הויז־מכשירים, שפּילן זיי אַן ערשטראַנגיקע ראָל. אויך אויפן געביט פון פרייע פראָפעסיעס זענען זיך ייִדן שטאַרק אַן אין אַרגענטינע.

און אויב עס איז צוריידּ געקומען וועגן קאָאָפּעראַטיוויזם, דאַרף מען בעת אַן איבערבליק פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, דערמאָנען אַז ייִדן זיינען געווען פון די ערשטע קאָאָפּעראַטיווויסטן דאָ אין לאָנד. די ערשטע אַגראַר־קאָאָפּעראַטיוועס, פון וועלכע מען געפינט

100 יאָר ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע. פיר פֿרעזידענטן פון דער קהילה: פון רעכטס אויף לינקס: אלימלך גוטקין, ד״ר טוביה קאַמענשיין, אייִדעלמאַן און ד״ר משה גאָלדמאַן.

היינט אַ סך אין לאָנד, זיינען געשאַפן געוואָרן פון ייִדן, אויך גרויסע האַנדלס־אינסטיטוציעס אויף קאָאָפּעראַטיוויסטישע יסודות זיינען געשאַפן געוואָרן פון ייִדן אין היינט צו טאָג זיינען זיי גרויסע אונטערנעמונגען מיט אַן אומזאַץ פון הונדערטער מיליאָנען פּעזאָס. אויך די גרויסע וווילטעטיקע אינסטיטוציעס, ווי דער ייִדישער שפּיטאָל, דער מושב זקנים און בית ילדים, די ליגע קעגן טובערקולאָז, דער ביקור חולים און אַנדערע אַנשטאַלטן, קענען פאַרעכנט ווערן צו די גרויסע דערגרייכונגען מיט וועלכע מיר האָבן אָפּגעשלאָסן הונדערט יאָר דאָ אין לאָנד. דאָס פאַרלאָזט מיט וועלכן אונדזער ישוב שמט היינט צו טאָג אין דער ייִדישער וועלט, איז אויך געווען אייניער פון יענע אַנשטרענגונגען וואָס אונדזער ישוב האָט געמאַכט נאָך דעם צווייטן וועלט־קריג צו שטעלן זיך אויף די אייגענע פיס און דער דאָזיקער צווייג פון אונדזער קולטור־לעבן האָט גושא־פירות געווען. צו די הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, האָט אונדזער

ישוב אויך געקענט אָנגעבן אַ פיינעם באַלאַנס וועגן זיין מיטאַרבעט פאַרן בוי פון דער ייִדישער מדינה דורך ליפערן אַ באַדייטנדיקע צאָל חלוצים, וואָס געהערן היינט צו די אויסגעצייכנטע בויער און פאַרטיידיקער פון דער מדינה. אונדזער קולטור־פאַטרימאָניום, סטימולירט און גע־ שטיצט פון דער קהילה, איז אויך אַ וויכטיקע דערגרייכונג און איניקע קולטור־אימפּרעזעס, ווי די קולטור־אָקטן אין דער קהילה און אין די אומגעגנטן, ווי דער חודש פון ייִדישן בוך, זיינען שוין צעוואַרן טראַדיציעס, אָן וועלכע מיר וואָלטן אויסגעזען אַ סך אַרעמער. אָלס אַ סך־ הכל פון הונדערט יאָר עזראָלוציע און געראָנגל פאַר דעם קיום, איז דער אַרגענטינער ישוב היינט צו טאָג אַ וויכטיקער פאַקטאָר אין דעם ייִדישן וועלט־לעבן.

די פייערונגען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן

אונדזער ישוב האָט געפייערט דעם הונדערטסטן אַניווערסאַר פון ייִדיש לעבן דאָ אין לאַנד מיט אַ ברייטער פּראָגראַם פון פאַרשיידענע פאַראַנשטאַלטונגען וואָס האָבן אַרויסגעבראַכט די פולע גאַמע פון דעם היינטיקן מעמד פון אונדזער היגן ציבור. די ערשטע אָפּיציעלע מעלדונג פון די פייערונגען, איז געקומען צום אויסדרוק אויף אַ פּרעסע־קאָנפערענץ דעם 7טן מאַרץ פון 1960 אין דעם זיצונגס־זאַל פון דער קהילה, וווּ עס איז געמאַלדן געוואָרן דער צוואַמענשטעל פון דער ספּעציעלער קאָמיסיע, וואָס האָט געדאַרפט אַרגאַניזירן די פייערונגען. די דאָזיקע קא־ מיסיע איז באַשטאַנען פון פאַרשטייער פון דער קהילה, וועד־הקהילות, „דאַיאַ", ציוניסטישע לאַנד־אַרגאַניזאַציע און ייִדישע קאָנגרעסאַציע, מיט דער באַוואַרענישע אַז מען וועט אויף להבא קענען צוזיצן פאַרשטייער אויך פון אַנדערע אינסטיטוציעס, אויב עס וועט זיך אַרויסווייזן פאַר נויטיק אין צוועקמעסיק. אויף דער דערמאָנטער פרעסע־מסיבה, האָט דער פרעזידענט ה' אלימלך גוטקין, וואָס האָט זיך נאָר־וואָס געהאַט אומגעקערט פון אַ שליחות צו פאַרטרעטן אונדזער ישוב אויף אַ ריי ייִדישע וועלט־אַסיפות, ווי די פון דער קליימס־קאָנפערענץ, פון ייִדישן וועלט־ קאָנגרעס און פון ייִדישע אַרגאַניזאַציעס, איבערגעגעבן אַז די פייערונג פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן האָט אַרויסגערופן גרויס אינטערעס אין דער ייִדישער וועלט, וווּ מען האָט עס קאָמענ־ טירט אָלס אַ וויכטיקע געשעעניש אין דעם ייִדישן וועלט־לעבן. ער האָט איבערגעגעבן זיינע אינדרוקן פון דעם אָפּקלאַנג וואָס דאָס האָט געהאַט און אַ גאַנצע ריי אינצלהייטן פון געשעע־ נישן אין דעם ייִדישן וועלט־לעבן, וואָס זיינען פאַרבונדן געוואָרן מיט דער פייערונג פון הונ־ דערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, דער עיקר דער פלאַן פון פאַרשן די היינטצייטיקע ייִדי־ שע געשיכטע, מיט דעם פאַרשונגס־צענטער אין ירושלים.

דער סעקרעטאַר פון דער קהילה, ה' צבי פיינגערש, האָט ביי יענער פרעסע־קאָנפערענץ אינפאָרמירט אויספירלעך וועגן די צוגרייטונגען צו פייערן דעם וויכטיקן אַניווערסאַר און האָט אויסגערעכנט אַ גאַנצע ריי אינצלהייטן, צווישן זיי אַז דער ערשטער עפּנטלעכער אָקט וועט פאָרקומען דעם 23סטן מאַרץ און עס וועט זיך אין אים באַטייליקן דער פרעזידענט פונעם ייִדישן וועלט־קאָנגרעס ד"ר נחום גאָלדמאַן און אַ הויך־געשטעלטע פערזענלעכקייט פון דער אַרגענ־ טינער דעגירונג, וואָס האָט שפּעטער זיך אַרויסגעוויזן צו זיין דער דעמאָלטיקער אינערן־מי־ ניכטער ד"ר אלפרעדאָ ר. וויטאַלאָ. אייגנטלעך, האָבן די פייערונגען זיך געזאָלט אָנהייבן מיט עטלעכע טעג פריער, נאָר מען האָט זיך געמוזט צופּאַסן צו די מעגלעכקייטן פונעם ד"ר גאָלד־ מאַן, וועלכער האָט פאַר דעם 23סטן נישט געקענט קומען צו אונדז. באָלגלעך, האָבן די פייע־ רונגען זיך אָנגעהויבן פאַקטיש אין דער פראָווינץ, אין ראָזאַריע, סאַנטאַ־פע און קאַרדאָבאַ, וווּ־ הין עס זיינען אַרויסגעשיקט געוואָרן ספּעציעלע רעדנערס אויף צו באַטייליקן זיך אין די אָר־ גאַניזירטע אָקטן. עס זיינען אויך פאַרויסגעזען געוואָרן ספּעציעלע קאָנצענטראַציעס אין וויכ־ טיקע פונקטן פון די ייִדישע קאָלאָניעס. עס איז אויך געווען פאַרויסגעזען די אָרגאַניזירונג פון ספּעציעלע פייערונגס־קאָמיטעטן אין אַלע ישובים וואָס זיינען אָנגעשלאָסן אין דעם וועד־הקהי־ לית און אַ פאַרשונגס־אָרבעט וועגן הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, בראש מיט דעם

שרייבער אין געשיכטע־פֿאָרשער ה׳ משה שענדעריי. עס זיינען אויך געמאַלדן געוואָרן אייַך די חדשים יוני, יולי און אויגוסט ספּעציעלע כינוסים וועגן חינוך, פון דער ייִדישער יוגנט פונעם גאַנצן לאַנד און פון די קהילות פונעם גאַנצן לאַנד, מיט פֿאַרשטייער פון אַנדערע לאַטיין־אַמעריקאַנער ישובים, בכדי געמיינזאַם צו באַהאַנדלען עיקרדיקע פראַגן פונעם ייִדישן לעבן אין לאַטיין־אַמעריקע, ווי די באַציונגען מיט ישראל, חינוך־וועזן, קולטור־טעטיקייט און רעליגיעזע פראַגן. אין די ראָמען פון די פייערונגען, איז אויך באַשטימט געוואָרן אַ פּרעמיע פאַר אַ ליטעראַרישער אַרבעט אויף איינער אָדער צווויי טעמעס וועגן הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, מיט דריי קאַטעגאָריעס, פון 50, 30 און 10 טויזנט פּעזעס. אונטער דער השגחה פונעם וועד־החינוך, זיינען באַאַרגט געוואָרן ספּעציעלע לעקציעס אין די ייִדישע שולעס וועגן דער

בײַם איבערגעבן די פּרעמיע וואָס די קהילה האָט אײַנגעשטעלט לכבוד הונדערט יאָר ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע. — ווייַס־פּרעזידענט ש. גלאַזערמאַן גיט איבער די פּרעמיע דעם געוויַנער ד״ר ליבערמאַן

באַדייטונג פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, עס זיינען צוגעגרייט געוואָרן ספּעציעלע פּראָגראַמען וועגן דעם זעלבן ענין דורך ראַדיאָ אין טעלעוויזיע און פֿאַרשייַדענע אַנדערע קולטור־אָקטן, צווישן זיי, דעם אויסדרוקלעכן באַשלוס צוצוגעבן דעם „חודש פון ייִדישן בוך״ פון דעם יאָר א ספּעציעלן כאַראַקטער, דורך פֿאַרקויפן אויסער ביכער אויך פלאַטן פון ייִדישער מוזיק און בילדער פון ייִדישע קינסטלערס. צווישן אַנדערע ווערק פון דערציִעריש כאַראַקטער, איז באַשלאָסן געוואָרן צו לייגן דעם גרונטשטיין פון דעם נייעם בנין פון דעם לערער־סעמינאַר.

מיט אָט דער פּרעסע־מסיבה האָבן זיך פאַקטיש אָנגעהויבן די פייערונגען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע.

דער פּראָקלאָמירונגס־אָקט פון די פּייִערונגען

די אייִגנטלעכע פּייִערונגען האָבן זיך אָנגעהויבן מיט דעם אָפּיציעלן פּראָקלאָמירונגס־אָקט פון 23סטן מאַרץ פון 1960, אין וועלכן עס האָבן זיך באַטייליקט אַלס גאַסט פונעם וועלט־ייִדן־טום, דער ד״ר נחום גאָלדמאַן; ישראל איז געווען פּראָטעקטן דורכן אַמבאַסאַדאָר אַריה לבבי, און די אַרגענטינער רעגירונג איז אויף דעם פּראָקלאָמירונגס־אָקט געווען פּראָטעקטאָרדן דעם ד״ר אַלפרעדאָ ר. וויטאָלאָ, וואָס איז דעמאָלט געווען אינערן־מיניסטער, באַגלייט פונעם סובסעקרעטאַר, גיזשערמאָ אָקוניאָ אַנסאַרעאָ, פונעם ראָטגעבער פון דער פּרעזידענץ, ד״ר מאָריאָנ וויינפעלד און פונעם דעפוטאַט איסאַק ברייטער. עס זיינען ביי דער געלעגנהייט אויפגעטראָטן מיט רעדעס דער פּרעזידענט פון דער קהילה, ה׳ אלימלך גוטקין, דער אמבאַסאַדאָר לבבי, דער ד״ר נחום גאָלדמאַן און דער אינערן־מיניסטער, ד״ר וויטאָלאָ.

דער ד״ר גאָלדמאַן האָט אין יענעם אָוונט געהאַלטן איינעם פון זיינע גייסטרייכסטע פּאָרטרעגן, אין וועלכן ער האָט אָנאַליזירט די באַדייטונג פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע אין דעם ליכט פון די עשעניש וואָס זיינען פּאָרגעקומען אין משך פון די דאָזיקע הונדערט יאָר אין דעם ייִדישן לעבן בכלל. אין משך פון די דאָזיקע הונדערט יאָר, האָט ער אָנגעוויזן, האָט דאָס ייִדישע לעבן גליטן א סך מפלות. אָבער עס האָט אָפּגעהאַלטן צוויי פונדאַמענטאַלע ניצחונות: די ייִדישע גלייכבאַרעכטיקונג אין דער מערהייט פון די ציווילישירטע לענדער, צוישן זיי אַרגענטינע, און די אָנטשטייונג פון דער ייִדישער מדינה. „דער דאָזיקער יאָרהונדערט — האָט ד״ר גאָלדמאַן געזאָגט צווישן אַנדערן — איז, דער היסטאָריש, אייִנער פון די גרעסטע אין דער ייִדישער געשיכטע און די דאָזיקע צוויי ניצחונות האָבן אין גאַנצן פאַרענדערט דעם פּיזיאָנאָמיע און די פּראָבלעמאַטיק פון אונדזער פאָלק און די פּראָגע איז איצט: וועלכע זיינען די פּראָבלעמען פון היינט? דער ענטפער איז: אויפצוהאַלטן די מדינה איז אפשר שוועראַווי דאָס שאָפן זי און דאָס וועט פאָדערן א סך הילף און סאָלידאַריטעט, פינאַנציעל און עקאָנאָמיש. אויף אַלע געביטן און אַלע וועלן מיר זיין גליקלעך, אויב דער דור וואָס האָט געשאפן די מדינה, וועט עס קענען איבערגעבן דעם צווייטן דור א פאַרזיכערטע און א באַפעסטיקטע״.

וועגן דעם צווייטן אספּעקט פון אונדזערע ניצחונות אין די הונדערט יאָר, האָט דער ד״ר גאָלדמאַן אָנגעוויזן אז דער פּראָצעס פון אונדזער עמאַנסיפּאַציע איז נאָך נישט קיין גאַנצער, כל־זמן עס זיינען פאָראַן לענדער אין וועלכע יידן זיינען דיסקרימינירט אויפן געביט פון זייער גייסטיקן און קולטור־לעבן, ווי עס איז דער פאַל מיט די יידן אין סאָוועטן־פאַרבאַנד, אַנווייזנדיק אז בכלל האָבן אונדז די דאָזיקע צוויי דערגרייכונגען פון מלוכהשער אומאַפהענגיקייט און רעכטלעכער עמאַנסיפּאַציע געקאָסט א צו טייערן פּריים, קומענדיק צום אויספיר אז די צוקונפט פונעם יידישן לעבן אין די תפוצות איז איצט אָפּהענגיק פון דעם אויף וויפל עס וועט זיין אַן ענגע און פערמאַנענטע צוזאַמענארבעט צווישן דעם וועלט־יידנטום און מדינת־ישראל, וועלכע דאַרפן זיך קעגנזייטיק באַווירקן און העלפן.

א זייער וואַרעמע רעדע האָט אין יענעם אָוונט געהאַלטן דער ד״ר וויטאָלאָ, וואָס האָט גערעכט די אָפּיציעלע באַגריסונג פונעם פרעזידענט פון דער רעפובליק און האָט אונטערגעשטראָכן דעם ייִדישן בייטראָג צו דער אַנטוויקלונג פונעם לאַנד אויף פאַרשייִדענע פונדאַמענטאַלע געביטן, ווי די אַגריקולטור, קאַמערץ און אינדוסטריע אין משך פון די דאָזיקע הונדערט יאָר. דער ד״ר וויטאָלאָ האָט צווישן אַנדערן געזאָגט: „אייִערע זין און אייניקלעך האָבן זיך אַריינגעוואָקסן אין אונדזער לעבן און אונדז געבראַכט א וווּנדערבאַרן מוסטער פון איבערגעגעבנקייט צו עלטערן, לאַנד און פאָלק. זיי האָבן געבראַכט כבוד אונדזער קונסט און ליטעראַטור, ווייל די דאָזיקע זין אייערע זיינען קודם־כל ארגענטינער פאַטריאָטן אין געטרייע מענטשן. ארגענטינע איז שטאָלץ מיט אירע ייִדישע בירגער״.

די לאַנד-צוזאַמענפאַרן פון חינוך און וועד הקהילות

די פייערונגען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע זיינען אָנגעהויבן געווארן דורך דער קהילה־פאַרוואַלטונג אונטער דער פרעזידענץ פון אלימלך גוטקין און סעקרעטאַר צבי פיינגערש און זיי זיינען פאַרגעזעצט געווארן דורך דער נייער קהילה־פאַרוואַלטונג אונטער דער פרעזידענץ פון ד״ר טוביה קאַמענשיין און סעקרעטאַר, ה׳ אליעזר פרידמאַן. אלע פאַראַנשטאַלטונגען וואָס זיינען פאַרגעקומען איז פאַרשטייט זיך נישט מעגלעך אויסצורעכענען. וועלן מיר דעריבער דערמאָנען בלויז צוויי וואָס זיינען, לויט אונדזער מיינונג, געווען די עיקר־דיסקטע פון אַלע פייערונגען: דער צוזאַמענפאַר פון אונדזער חינוך־ווען און דער כינוס פון דעם וועד־הקהילות, וואָס זיינען פאַרגעקומען אין די חדשים יולי און אויגוסט, רעספעקטיוו, פון 1960. מיר דערמאָנען בעיקר די דאָזיקע צוויי לאַנד־אַסיפות, וויל אויף זיי זיינען באַאַנדלט געווארן די וויכטיקסטע אספעקטן פון אונדזער ציבורדיקן לעבן, וואָס האָבן אַן אַרגאַנישע שייכות מיט דעם המשך פון אונדזער ישוב.

ד״ר ב. א־אַיזענ, געווינער פון דער קהילה־פרעמיע, רעדט וועגן דער פאַרשונג פון אַרגענטינער ייִדישן ישוב.

אינעם צוזאַמענפאַר פון וועד־החינוך האָט זיך באַטייליקט דער גאַסט ד״ר בן־יהודה, וועל־כער האָט תיכף געגעבן דעם טאָן פאַר דעם הויכן ניוואָ פונעם צוזאַמענפאַר. ער האָט צווישן אַנדערן געלויבט די אַנשטרענגונגען פון דער קהילה אויפן געביט פון חינוך, צוגעבנדיק: „איך פיל מיך זייער באַאַרט צו רעדן דאָ אין נאָמען פון אונדזער חינוך־אָפּטייל (פון ישראל) און אייך ברענגען אויפקלערונג. וויל אזא קהילה, וואָס לייגט אַריין אזוי פיל אַנשטרענגונג איז ראוי פאַר אזא ריי ערנסטע געדאַנקען און איבערהויפט פאַר בשותפותדיקייט מיט ישראל און מיר וועלן די דאָזיקע געדאַנקען אַרויסברענגען, אפילו ווען זיי וועלן זיין ערנסט און וויטגייענדיק״.

אין זיין רעפעראַט האָט ער צווישן אַנדערע גייסטרייכע געדאַנקען אַרויסגעבראַכט דעם קענ־טיקן פאַקט, וואָס דאָס ייִדישע פאָלק באַזיצט אזא גייסטיקע קראַפט, אַז עס באַווייזט שטענדיק צו באַזיגן די פרעמדע אינפלוסן וואָס שפּאַרן זיך צום ייִדישן לעבן פון אַלע זייטן מצד אַנדערע קולטורן, באַגרינדנדיק זיין טעזע מיט פאַקטן פון דער ייִדישער געשיכטע אין פאַרשיידענע עפּא־כעס, וועו דער אויסערלעכער אינפלוס האָט זיך אַממערסטן געמערקט.

אויף די וויטערדיקע זיצונגען, אין וועלכע עס האָבן זיך באַטיליקט שול־עסקנים און פע־דאַגאָגן, זייִנען בריט באַהאַנדלט געוואָרן פאַרשיידענע אַספּעקטן פון אונדזער שולווועזן אויף דער באַזע פון אויספירלעכע באַריכטן וואָס זיינען אָפּגעגעבן געוואָרן סיי פון דער הויפּטשטאָט און סיי פון דער פראָווינץ. דער סיום פון דעם כינוס איז פאַרגעקומען ביי אַ מסיבה אין דעם זאַל פון הכנסת־אורחים און ביי דער געלעגנהייט האָט מען אונטערגעצויגן סך־הכלן פונעם צו־זאַמענפאַר און דער גאַסט ד״ר בן־יהודה, האָט ביי דער געלעגנהייט געהאַלטן אַ רעדע, אַרויס־ברענגענדיק זייַנע אייִנדרוקן און מיינונגען וועגן דעם גייסט וואָס הערשט אַרום אונדזער חינוך־וועזן, וואָס איז לויט זיין מיינונג אַ פאָזיטיוויער, פול מיט גוטן ווילן און מיט דראַנג צו איבער־שטייגונג. אין זיין שלוס־וואָרט פון דער מסיבה האָט דער פרעזידענט פון וועד־החינוך, לייב גאָלד געזאָגט אַז דער כינוס האָט באַוויזן אַז אַ בולטע: אז די שולע איז אין אונדזער צי־בורדיקן לעבן אַן עיקר העיקרים און — דאָס איז זייער וויכטיק.

דער קאָנגרעס פונעם וועד־הקהילות איז דערעפנט געוואָרן שבת דעם 27סטן אויגוסט פון 1960 ביי דער אַנווועזנהייט פון דעלעגאַטן פון די וויכטסטע פונקטן פון לאַנד. דער קאָנגרעס איז פייערלעך דערעפנט געוואָרן מיט אַ פאַרטראָג פונעם פרעזידענט פון דער קהילה, ד״ר טוביה קאַמענשיין, אויף דער טעמע „אונדזער ישוב אינעם ליכט פון זייַנע הונדערט יאָר עקסיסטענץ״, אַנווייַנדיק אויף די וויכטיקסטע עטאַפּן פון דער אַנטוויקלונג פון אונדזער ישוב און זיין ביי־טראָג צום אַלגעמיינעם לעבן פונעם לאַנד אויף פאַרשיידענע געביטן, באַטאָנענדיק גלייכצייטיק די וויכטיקע פראָבלעמען וואָס אונדזער ישוב ווערט האָבן צו לייזן אין די קומענדיקע יאָרן פון זיין עקסיסטענץ. ביי דער דאָזיקער דערעפענונג זייַנען אויבערגעלייענט געוואָרן באַגריסונגען פאַר אונדזער ישוב פונעם נשיא יצחק בן־צבי, גאָלדע מאיר, ד״ר יעקב צור, געווועזענער אַם־באַסאַדאָר פון ישראל אין אַרגענטינע, פון ד״ר נחום גאָלדמאַן, ד״ר ישראל גאָלדשטיין, פונעם פאַרזיצער פון דער כנסת, קדיש לוז, און פון אַ גאַנצער ריי אָנגעזעענע אַנדערע ייִדישע פער־זענלעכקייטן פון דער וועלט און פון ישראל. דאָס וואָרט פון ישראל האָט געבראַכט דער מי־ניסטער־ראָטגעבער, ד״ר מרדכי אַבידע.

דאָס שלוסוואָרט פון דעם פייערלעכן אקט, האָט געהאַט דער ד״ר מנחם געלערטער, שליח פון דער אלוועלטלעכער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע, וועלכער האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף כאַר־שיידענע אספּעקטן פון דעם ייִדישן וועלט־לעבן און געקומען צום אויספיר אז צו זיינע הונ־דערט יאָר, שטעלט אונדזער ישוב מיט זיך פאָר אַ וויכטיקן פאַקטאָר אין דעם ייִדישן לעבן, אלס המשך פון דעם כאַרשניטענעם ייִדישן לעבן אין מיזרח־אייראָפּע און אלס שטיצפונקט פאַר דער ייִדישער מדינה.

די סעסיע פונעם קאָנגרעס זיינען פאָרגעקומען זונטיק דעם 28סטן און מאָנטיק דעם 29סטן אויגוסט פון 1960 און זיי האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייער ערנסט. עס זיינען באַהאַנדלט געוואָרן אלזייטיקע פראָבלעמען פונעם ישוב. איינע פון די וויכטיקסטע פראָגן וואָס דער צווא־מענפאַר האָט געהאַט צו באַהאַנדלען איז געווען דער אַנשלוס פון אונדזער ישוב צו דער אל־וועלטלעכער ציוניסטישער אַרגאַניזאַציע און נאָך אַ בריייטער דעבאַטע איז אָנגענומען געוואָרן אַ רעזאָלוציע, לויט וועלכער אונדזער ישוב זיך אָנגעשלאָסן צו דער ציוניסטישער אר־גאַניזאַציע. עס זיינען אָנגענומען געוואָרן נאָך אַנדערע רעזאָלוציעס וועגן פאַרשטאַרקן די ייִדי־שע דערציונג, וועגן פאַרטיפן און אויסבריייטערן דאָס רעליגיעזע וועזן און וועגן אַ מער־אינ־טענסיווער אַרגאַניזאַציע פון אונדזער ציבורדיקן לעבן. די דעלעגאַטן זיינען אויך אויפגענומען געוואָרן פייערלעך אין דער אמבאַסאַדע פון ישראל אין עס איז פאָרגעקומען אַ פייערלעכע אזכרה

ביים דענקמאָל נאָך די קדושים אויפן בית־עולם פון טאָבאַדאָ. איינער פון די וויכטיקסטע אַספעקטן פון דעם דאָזיקן צוזאַמענפאָר איז געווען די אויסמערקזאַמקייט וואָס מען האָט געשענקט דער פּראָגע פון דער יוגנט און איר צוקונפט. עס איז אויף דעם כינוס אויך אָפּגעגעבן געוואָרן א באַריכט וועגן דעם ציבורדיקן לעבן פון די ספרדים און זייער בייטראָג צו אונדזער קאָלעקטיוון לעבן.

פון דעם דאָזיקן צוזאַמענפאָר פון אונדזערע קהילות אין דעם יאָר פון פייערן הונדערט יאָר ייִדיש לעבן אין אַרגענטינע, האָט זיך באַקומען דער אויספיר פון א ברייט, פאַרצוויגט ייִדיש לעבן אויף אַלע געביטן, וואָס האָט צו פאַרצייכענען א סך וויכטיקע דערגרייכונגען, אָבער וואָס געפינט זיך אין פראָצעס פון אַרגאַניזאַציע און קאָאַרדינאַציע און עס איז נייטיק צו שטיין פּערמאַנענט אויף דער וואַך און וויטער ציען דעם פאָדעם פון אונדזער יידישן לעבן אין נישט גאָר קיין לייכטע באַדינגונגען פון א סביבה וואָס לאָקט מיט אירע מעגלעכקייטן און רופט אַרויס א באַווּעגונג פון א לייכטזינניקער אַסימילאַציע, אָן פּערספּעקטיוון פון א העכערן קולטור־ניוואָ.

קאָנפערענצן, קולטור־אַקטן, פּרעמיעס

ווי עס איז שוין דערמאָנט געוואָרן, זיינען אין צוזאַמענהאָנג מיטן פייערן הונדערט יאָר ייִדיש לעבן דאָ אין לאָנד, דורכגעפירט געוואָרן קאָנפערענצן און קולטור־אַקטן וואָס האָבן פאַקטיש אַרומגענומען אַלע ישובים פונעם לאָנד, אָן אויסנאַם. עס איז נישט נייטיק אויסצורעכענען אַלע נעמען פון די ישובים, אָבער מיר וועלן יאָ ברענגען די רשימה פון די וואָס האָבן מיט זייער וואָרט און טאַלאַנט בייגעטראָגן צום דערפאָלג פון דער דאָזיקער אויפקלערונגס־אַקציע. עס זיינען אויפגעטראָטן מיט רעפעראַטן און לעקציעס אין דער הויפטשטאָט און פּראָווינץ די וויטערדיקע פערזאָנען: ד״ר טוביה קאַמענשטיין, יעקב באַטאַשאַנסקי, משה שענדעריי, פּנחס קאַרפּ, סאַלאָמאָן וואַפניר, ד״ר כוליו קעסעלמאַן, אינזש. ש. ראָזענבערג, אינזש. טענענבוים, אליהו טאָקער, גרעגאָריי וועריצקי, ד״ר ל. מ. פערעס, כ. אימאָטש, א. פּלאָטקין, אל־בערטאָ גייסער, פּראָפ. לאָזאַראָ שאַלמאַן, ד״ר ב. איסאַיעוו, י. ל. גרוזמאַן ע״ה, מאָרק טורקאָוו, ד״ר חיים שאָשקעס, ד״ר בנימין פרידמאַן, נחמיה צוקער, חיים גראָדע (וועלכער איז געווען דער גאָסט פונעם ישוב) און אַנדערע רעדנערס און פּרעלעגענטן.

אין די קינסטלערישע פּראָגראַמען וואָס האָבן באַגלייט די קאָנפערענצן און אויפקלערונגס־אַקטן זיינען אויפגעטראָטן די קינסטלערס בען באַנוס און מינא בערן (פון נאָרד־אַמעריקע), סאַראָ גאָרבי, י. דענקער, דאָרע ווינדלער, מ. פורמאַנסקי, זלמן הירשפעלד, די טעאַטער־טרופּע „ארטעא״, די זינגערין זשעני פאַסטערנאַק און אַנדערע קינסטלערישע קרעפטן פונעם ישוב. די קאָנפערענצן האָבן געהאַט א שטאַרקן אָפּקלאַנג און האָבן אַרייַנגעבראַכט אַן אויפלעבונג אין די וויטסטע ישובים פון לאַנד.

וואָס שייך די פּרעמיעס פאַר די באַשטימטע ליטעראַרישע אַרבעטן אויף דער טעמע „די פאַרגאַנגענהייט, קעגנוואָרט און צוקונפט פון דעם אַרגענטינער ייִדנטום״, זיינען זיי געווענען געוואָרן פון דעם ד״ר ב. איסאַיעוו און ד״ר יוסף ליבערמאַן. די זשורי פון דעם קאָנקורס איז באַשטאַנען פון יעקב באַטאַשאַנסקי, ד״ר לעאָן דוכאָווני, פּראָפ. לאָזאַראָ שאַלמאַן, יוסף מענדעל־סאָן און זלמן וואַסערצוג. דעם 24סטן נאָוועמבער פון 1961 האָט די דערמאָנטע זשורי אָפּגע־האַלטן א זיצונג, אויף וועלכער עס זיינען רעווידירט געוואָרן די באַטרעפנדיקע צוגעשטעלטע מאַטעריאַלן. עס זיינען געווען דריי אַרבעטן, איינע אין ייִדיש און צוויי אין שפּאַניש. נאָך א גע־העריקן ישוב־הדעת, האָט די זשורי איינשטימיק באַשלאָסן אז די אַרבעט אין ייִדיש באַזיצט נישט די נויטיקע קאָנדיציעס פונעם קאָנקורס און זי קען איבערהויפּט נישט געמומען ווערן באַטראַכט. וואָס שייך די אַנדערע צוויי אַרבעטן, אין שפּאַניש, האָט זיך די זשורי געאייניקט אויף דער מיינונג אז זיי זיינען ראוי צו באַקומען די צווייטע פּרעמיע, אין באַטראַף פון 30 טויזנט

פּעזעס, יעדע איינע. נאָכן עפענען די קאָנווערטן, ווו די מחברים האָבן פּיגורירט מיט פּסעוודאָנימען, האָט זיך אַרויסגעוויזן אַז די געווינערס זיינען דער ד"ר ב. איסאַיעוו און דער ד"ר יוסף ליבערמאַן.

וואָס שייך דער אַרבעט וואָס מען האָט באַאויפטראַגט דעם ה' מ. שענדערעי וועגן דער געשיכטע פונעם ישוב, האָט ער די אַרבעט רעאַליזירט, לויט עס איז צו דרינגען פון די נאָכאָנאַנדיקע וועגדונגען צו די אינסטיטוציעס פונעם ישוב, אַז זיי זאָלן צושטעלן די נויטיקע דאָטן וועגן זיך, און עס איז צו גלויבן אַז די דאָזיקע אַרבעט וועט פּריער אָדער שפּעטער דערשיינען.

אַן אזכרה אויפן בית־עולם ליניערס פאַר די בויער פון ישוב, אין די ראַמען פון די פּייערונגען 100 יאָר יידישער ישוב אין אַרגענטינע.

צווישן דער סעריע אָקטן וואָס זיינען דורכגעפירט געווָארן אין צוזאַמענהאַנג מיט די פּייערונגען פון הונדערט יאָר יידיש לעבן דאָ אין לאַנד, איז דער אָקט פון לייגן דעם גרונטשטיין פּאַרן בנין פונעם לערער־סעמינאַר, געווען אויפער פון די וויכטיקסטע פונעם שטאַנדפונקט פון וויטערדיקן המשך פון אונדזער לעבן דאָ, להיפוך צו אַנדערע פּייערונגען וואָס האָבן געהאַט

צו טאָן מיט דער פאַרגאַנגענהייט און מיט דער קעגנווארט, האָט דאָס לייגן דעם גרונטשטיין פונעם נייעם בנין פאַרן סעמינאַר אויף דער גאָס אושאקוטשא 632, געטראָגן אָן אויסדרי־קלעכן כאַראַקטער פון אונדזער זאָרג פאַר דער ייִדישער דערציונג אין דער צוקונפט. דער אָקט איז פאַרגעקומען דעם 10טן אַפּריל פון 1960 און האָט געטראָגן אַ פייערלעכן און מאַסן־כאַראַקטער. אונדזער גאַנצער ישוב איז געווען פאַרטראָטן ביי דער דאָזיקער קולטור־שימחה און די רעגי־רונג איז געווען פאַרטראָטן פונעם בילדונגס־ און יוסטיץ־מיניסטער אין יענער צייט, ד״ר לויס ר. מאַקקעי; פון דעם העכסטן יוסטיץ־אינספעקטאָר, ד״ר סאַנטיאַגאָ בערקאָוויטש, און פון אַנדערע הויכע באַהערדן. ישראל איז געווען רעפרעזענטירט פון דעם דעמאָלטיקן אמבאַסאַדאָר אין אַרגענטינע, ד״ר אריה לבבי און דעם מיניסטער־ראָטגעבער, ד״ר מרדכי אַבידע. עס האָבן ביי דער גרעלעגגהייט געהאַלטן פייערלעכע רעדעס דער דעמאָלטיקער פרעזידענט פון דער קהילה, ה׳ אלימלך גוטקין; דער פאַרזיצער פונעם וועד החינוך המרכזי, ד״ר דוד טאַבאַקמאַן, דער די־

100: ־אַר ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע. אלטע און יונגע מיטגלידערינס פון דער קהילה אויף אַ פייערונג.

רעקטאָר פונעם לערער־סעמינאַר, ה׳ יוסף מענדעלסאָן, דער דירעקטאָר פון דער שלום עליכם־שולע, היים פינקעלשטיין, וועלכער האָט גערעדט אין נאָמען פון אלע ייִדישע שולעס, דער אַמ־באַסאַדאָר ד״ר לבבי און אויך אין נאָמען פון די תלמידים פונעם סעמינאַר האָבן באַגריסט די שילערינס שרה פּראָגער און רחל מענדעלסאָן. די קוואָטערס בייַם לייגן דעם גרונטשטיין, זיינען געיוון דער בילדונגס־מיניסטער, ד״ר מאַקקעי און דער אַמבאַסאַדאָר פון ישראל, ד״ר א. לבבי. אַנגעפירט מיט דער צערעמאָניע האָט דער דעמאָלטיקער סעקרעטאָר פון דער קהילה, צבי פיינ־גערש.

אין זייערע רעדעס האָבן אלע רעדנערס אָנגעוויזן וואָס עס באַדייט פאַר דער צוקונפט פון

דער ייִדישער דערציונג דאָ אין לאַנד דאָס לייגן דעם גרונטשטיין פון אַ לערער־סעמינאַר. עס זיינען ביי דער געלעגנהייט אויך אָנגעקומען באַגריסונגען פון ישׂראל און פון ייִדישע אָרגאַניזאַציעס פון פאַרשייִדענע לענדער.

דער סיום פון די פייערונגען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן

ווי מיר האָבן שוין פריער געזאָגט, זיינען אין משך פון דעם יאָר פאָרגעקומען אַ סך געזעלשאַפטלעכע און קולטור־אַקטן וואָס האָבן געהאַט אַ דירעקטע שייכות מיט דער פייערונג פון הונדערט יאָר ייִדישע לעבן. צווישן די בייערונגען וואָס זיינען פאָרגעקומען אין דער פראָווינץ איז באַזונדערס כדאי צו דערמאָנען דעם אָקט אין מאָזעסוויל, ווו מען האָט באַערט די פיאָנערן פון דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע.

דער סיום פון די פייערונגען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן דאָ אין לאַנד איז דורכגעפירט געוואָרן מיט דריי סימבאָלישע אָקטן: 1) אַ פייערלעכער קבלת־שבת אין דעם טעמפּל פון דער גאַס פאַסאָ, פרייטיק דעם 11טן נאָוועמבער פון 1960, פונקט צו די הונדערט יאָר ווען עס איז פאָרגעקומען די אויבן־דערמאָנטע ייִדישע חתונה, וואָס סימבאָליזירט דעם אָנהייב פון עפּנטלעכן ייִדישן לעבן דאָ אין לאַנד; 2) אַן אויפנאָמע אין דער קהילה פאַר די עסקנים בײַן אונדזערע צענטראָלע אינסטיטוציעס, וואָס האָבן געלייסטעט זייער מי און אַרבעט פאַר אונדזער ציבורדיקן לעבן אין האָבן דערלעבט דעם מאָמענט ווען אונדזער ישוב פייערט הונדערט יאָר זיבט זיין אָנט־שטייונג; 3) אַ פייערלעכע אזכרה אויפן בית־עולם פון ליזיערס, זונטיק דעם 13טן נאָוועמבער, ביים קבר פונעם ערשטן פרעזידענט פון דער חברה־קדישא, ה' מנחם ענקין, נאָך די פיאָנערן אין כלל־טוערס פון אונדזער ישוב.

ביי די אַלע דריי סימבאָלישע אָקטן זיינען דערמאָנט געוואָרן וויכטיקע מאָמענטן אין דער געשיכטע פון אונדזער ישוב, וואָס איז אויסגעוואָקסן אַ פאַרפלאָנצטער אויף אַ נייעם און פרעמדן באָדן, אין צייטן ווען דאָס ייִדישע לעבן האָט דורכגעמאַכט דראַמאַטישע פאַרפאַלגונגען אין לענדער ווו ייִדיש לעבן איז אַלט געוווען הונדערטער און אפילו טויזנטער יאָרן. עס זיינען דערמאָנט געוואָרן די שוועריקייטן אין ניסיונות וואָס די ראשונים זיינען דאָ אויסגעשטאַנען, ארויסווייזנדיק אויסדויער און אידעאַליזם און ברענענדיק גרויסע קרבנות אויף צו אָנטוויקלען דעם ישוב. עס זיינען אָנגעוויזן געוואָרן נעמען פון מענטשן וואָס האָבן זיך מוסר־נפש געווען אין אַ צייט ווען דאָס ייִדישע לעבן איז נאָך דאָ געווען אין די וויקלעך, ווען דער ישוב איז עקאָנאָמיש נאָך געווען שוואַך און דאָס גרינדן אין בויען ייִדישע אינסטיטוציעס איז געווען פאַרבונדן מיט גאָר גרויסע שוועריקייטן. מען האָט אונטערגעציכנט סך־הכלען און דער אונטערצי פונעם חשבון האָט זיך אַרויסגעוויזן צו זיין אַ גאַנץ חיפשער. די פייערונגען פון הונדערט יאָר ייִדיש לעבן דאָ אין לאַנד און דער אונטערצי, זיינען געווען מער ווי אַלץ אַ דערמאָנונג פאַר די וואָס שטייען בראש פון אונדזערע אינסטיטוציעס, אַז מיטן פייערן הונדערט יאָר ייִדיש לעבן האָבן מיר בלויז געמאַכט אַ גרעסערע סטאַנציע און אַז אונדזער חוב איז דאָס דאָזיקע לעבן וויטער צו ציען און אָנטוויקלען.

י. צוזדיקער

„דאַיאַ" – די פּאָליטישע רעפּרעזענטאַנץ פון אַרגענטינער יידנטום

קורצער אַריינפיר

ס׳וואָלט געווען אפשר אַ סך בעסער, ווען מען הייבט אָן צו דערציילן וועגן די ברייט־פּאַר־צווייגטע טעטיקייטן פון דער „דאַיאַ", פון דעם וואָס מיר ווילן דערציילן ביים סוף. מיר וואָלטן דאָן אָנגעהויבן צו דערציילן וועגן דער געוואָלדיק־גרויסער אַרבעט, וואָס די „דאַיאַ" האָט אָפּ־געטאָן אין חודש יוני פון יאָר 1962, אין צוזאַמענהאָנג מיט די וואַנדאָליש־אַנטיסעמיטישע אַקטן, וואָס האָבן זיך פונאַנדערגעפלאַקערט ביי אונדז אין לאַנד און מיט דעם ווירדיקן וויידער־שטאַנד, וואָס אונדזער ישוב האָט געגעבן אויף די אַנטיסעמיטישע פּראָוואָקאַציעס — אָ זאָך וואָס איז אַרגאַניזירט און דורכגעפירט געוואָרן, אין גרעסטן טייל, אָדער כמעט אויסשליסלעך, דורך דער צענטראַלער יידישער רעפּרעזענטאַנץ, וואָס טראָגט דעם נאָמען „דעלעגאַציע (אָדער רעפּרעזענטאַנץ) פון יידישע אינסטיטוציעס אין אַרגענטינע", (פּאַרקירצט: „דאַיאַ").

אָבער כאָטש אזא אופן פון דערציילן, וואָלט געווען אָ לייכטערער, וואָלט ער אָבער פאַר קיין פאַל נישט געווען קיין ריכטיקער. ווייל דאָס וואָלט געקענט שאַפן דעם איינדרוק, אַז די אינציקע, און אפשר אויסשליסלעכע, אַרבעט פון דער „דאַיאַ" איז דער קאַמף קעגן אַנטיסעמי־טיזם און קעגן אַנטיסעמיטישע איבערפאַלן. דאָס וואָלט געווען בלויז אָ טיילווייזער אמת, אָבער ווייט נישט דער גאַנצער אמת.

און דער גאַנצער אמת איז דער, אַז כאָטש דער קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם און פאַר יידי־שע רעכטן און יידישער ווירדע, איז אָ וויכטיקער באַשטאַנד־טייל פון דער טעטיקייט פון דער „דאַיאַ", איז דאָס אָבער נישט די גאַנצע אַרבעט אירע. ווייל וואָלט די גאַנצע טעטיקייט פון דער „דאַיאַ" באַשטאַנען בלויז אין קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם, וואָלט געווען געגוג די אַמאָליקע קער־פערשאַפט, וואָס איז געווען דער אורשפרונג פון דער „דאַיאַ" — דער „קאַמיטעט קעגן אַנטיסע־מיטיזם", וואָס איז געשאַפן געוואָרן אין יאָר 1933 און פון וועלכן עס האָט זיך טאַקע שפּעטער אויסגעטיילט די איצטיקע קערפּערשאַפט, וואָס טראָגט דעם נאָמען „דאַיאַ".

און וואָלטן מיר אַרויסגעגאַנגען פון דער הנחה, אַז די איינציקע אַרבעט פון דער „דאַיאַ" איז בלויז דער קאַמף קעגן אַנטיסעמיטיזם, וואָלט מען געדאַרפט גלויבן, אַז אין מאַמענט ווען דער אַנטיסעמיטיזם וועט פאַרשווינדן — און מיר זיינען טיף איבערצייגט אַז פרי־ער, אָדער שפּעטער וועט דער אַנטיסעמיטיזם מוזן פאַרשווינדן — וועט נישט בלייבן קיין פלאַץ פאַר קיין „דאַיאַ"־טעטיקייט.

אָזא איינשטעלונג איז דורכאויס אָ פאַלשע.

די „דאַיאַ", נאָך דעם ווי זי איז געוואָרן אויס בלויזער „קאַמיטעט קעגן אַנטיסעמיטיזם" און זיך פאַרוואַנדלט אין אָ „רעפּרעזענטאַנץ פון יידישע אינסטיטוציעס אין אַרגענטינע", שטעלט

פֿאַר זיך אַ סך בריי־טערע צילן און אויפגאַבן; שטרעבט צו ווערן און איז אין אַ גרויסער מאַס געווואָרן די פֿאַרשטייערשאַפֿט און רעפּרעזענטאַנץ פון אַלע יידישע אינסטיטוציעס אין אַרגענטינע, וועלכע זי באַמיט זיך צו פֿארטרעטן און פֿאַרצושטעלן, אַזוי אין פּריידן, ווי אין ליידן.

1. עפּעס ווענען די צילן און אויפגאַבן פון דער „דאַיאַ"

מיר קלייבן זיך דאָ נישט צו שרייבן קיין אויספֿירלעכן טראַקטאַט, אַדער אַ פּולשטענדיקע געשיכטע פון דער „דאַיאַ". מיר ווילן דאָ בלויז איבערגעבן די וויכטיקסטע טעטיקייטן פון דער „דאַיאַ" פֿאַר די לעצטע פינף־זעקס יאָר.

זאָל דאָ אָבער פון אָנהייב באַמערקט ווערן, אַז עס איז פֿאַראַן אַזאַ קנאַפּע באַקאַנטשאַפֿט מיט די צילן און אויפגאַבן פון דער „דאַיאַ", אַז מיר געפֿינען פֿאַר נויטיק ווענען דעם צו דער־מאָנען, אויף אַ קורצן, זאָל זיין סכעמאַטישן אופֿן.

עס איז פֿאַראַן אַ געוואָלדיקע אומבאַקאַנטשאַפֿט דערמיט וואָס עס שטעלט מיט זיך פֿאַר די „דאַיאַ"; מיט אירע צילן און אויפגאַבן, און אויב מען איז נישט באַקאַנט מיט די צילן פון דער דאָזיקער קערפּערשאַפֿט, קען פֿארשטענדלעך נישט זיין קלאָר איר טעטיקייט.

נישט לאַנג האָט אינער, אַן אָנגעזענער פּירער פון דער „דאַיאַ" זיך געקלאָגט אויף דעם, אַז אין דער נישט־יידישער וועלט קען מען זייער ווייניק דאָס וואָס עס קומט פֿאַר אויף דער יידישער גאַס אין מען קלייבט זיך דאָרט ווייניק פֿונאַנדער אין דעם וואָס אַזוינס עס איז די „דאַיאַ", „אמיא" אין ענלעכע ראשי־תיבות. דאָס דאָזיקע קען אויסגעבריי־טערט ווערן אויך אויף דער יידישער גאַס, ווו עס איז פֿאַראַן אַ קליינע באַקאַנטשאַפֿט מיט דער „דאַיאַ" און אין גרעסטן טייל האָלט מען זי פֿאַר אַזאַ מין קערפּערשאַפֿט, וואָס — הלוואי מען זאָל זי נישט דאַרפֿן... דאָס הייסט פֿאַר אַזעלכע, וואָס איז טעטיק בלויז אין צייטן, ווען עס זיינען דאָ צרות אַדער איבער־פֿאַלן אויף יידן.

מען וויסט אָבער זייער ווייניק ווענען דער דאָזיקער טעטיקייט פון דער „דאַיאַ", וועלכע עס איז כדאי באַקאַנט צו מאַכן און בעטן, אַז הלוואי זאָלן אַזעלכע טעטיקייטן זיך וואָס אָפטער אי־בערחזרן.

קודם־כל, איז די „דאַיאַ" די פֿאָליטישע רעפּרעזענטאַנץ פון דער אַרגענטינער יידישער קאָלעקטיוויטעט, סיי כלפי פנים, פֿאַר דער אייגענער יידישער קאָלעקטיוויטעט און סיי כלפי חוץ, פֿאַר די אויטאָריטעטן פון לאַנד און פֿאַר אויסלאַנד.

מיר פֿארמאָגן אַ גאַנץ באַדייטנדיקע יידישע קאָלעקטיוויטעט אין אַרגענטינע, וואָס איז די גרעסטע אין גאַנץ לאַטיין־אַמעריקע און איינע צווישן די וויכטיקסטע אין דער וועלט. אַזאַ מין קאָלעקטיוויטעט האָט אירע אינסטיטוציעס און קערפּערשאַפֿטן פון פֿארשיידנאַרטיקן כאַראַקטער: עקאָנאָמישע, פּאָליטישע, קולטורעלע, פילאַנטראָפּישע אאז"ו. אָט די אַלע אינסטיטוציעס דאַרפֿן האָבן זייער פֿארשטייערשאַפֿט וואָס זאָל זיי פֿארטרעטן און ארויסברענגען זייערע פּראָבלעמען. אַזאַ פֿארטרעטערשאַפֿט איז טאַקע די „דאַיאַ", וואָס ווערט צוזאַמענגעשטעלט פון פֿארשטייער פון יידישע אינסטיטוציעס אין אַרגענטינע.

אין איצטיקן מאָמענט זיינען אין דער „דאַיאַ" אָנגעשלאָסן איבער 120 אינסטיטוציעס פון דער הויפּטשטאָט און זי פֿארמאָגט 54 פֿיליאַלן, אַדער פֿארשטייערס אין דער גרויסער אַרגענ־טינער פּראָווינץ.

ווי אַזעלכע, פֿארטרעט די „דאַיאַ" די יידישע קאָלעקטיוויטעט אין אַלע פֿאַטריאָטישע סייע־רינגען פון נאַציאָנאַלן באַטייט, וועלכע ווערן דורכגעפֿירט אין לאַנד. באַלד נאָך איר גרינדונג האָט זי זיך אָנגעשלאָסן אין דער אַקציע צו שטעלן אַ מאָנומענט דעם גענעראַל כוליאַ א. ראָקאָ, זועלכער איז געווען דער ערשטער אַרגענטינער פּרעזידענט (אין די יאָרן 1880—1886 און שפּע־טער 1898—1904) וואָס האָט געפֿונען די טויערן פון לאַנד פֿאַר דער יידישער אימיגראַציע.

אין יאָר 1950 האָט די „דאָיאַ" געגומען אויף זיך די אויפגאַבע צו אָרגאַניזירן די באַרונגעךְ פון דעם יידישן ישוב פאַר דעם באַפרייַער פון אַרגענטינע, געגראָל סאַן מאַרטין, צום הונ־דערטסטן יאָרצייט נאָך זיין טויט. צווישן אַנדערע באַרונגען, האָט די „דאָיאַ" איינגעפאַסט אַן אַנדענק־טאָוול אין נאָמען פון דער אַרגענטינער יידישער קאָלעקטיוויטעט אויף דעם „סעררא דע לאָ גלאָריאַ" אין די אַנדז־בערג — דער באַרג פון דעם באַפרייַער.

די „דאָיאַ" האָט אויך אָרגאַניזירט די באַטייליקונג פון דעם ישוב אין דער באַרונג וואָס די אַרגענטינער רעגירונג האָט דורכגעפירט אין אַנדענק פון דעם גרויסן ייִדיש־אַרגענטינער שרייבער, מחבר פון „די ייִדישע גאָטשן" אַלבערטאָ גערשונאָוו, אַנרופנדיק אויף געדענקווס נאָמען אַ באַן־סטאַנציע אין סאָמע מיט פון די ייִדישע קאָלאָניעס אין דער פראָווינץ ענטרע־ריאָס.

חודשלעכער מיטיק פון דאָיאַ דעם 31סטן אויגוסט 1961. „דער רעליגיעזער ראָסן־האָס אין דער פענאָל־רעפּאָרט". עס האָלט אַ פּאַרטראָג ביי דעם דאָזיקן מיטיק דער ד״ר סעבאַסטיאַן סאָלער. עס זענען אויך בייגעווען דעם מיטיק די אינטעלעקטואַלן: ד״ר ל. מ. באפי באגערא (מיניסטער פון דער כּופרעמע קאַרטע), ד״ר פראַנציסקאַ לאַפלאַסאַ (דעקאַן פון יוריִדישן פאַקולטעט), ד״ר ענריקע בולי־גאני (עקס דעפּוטאַט).

די „דאָיאַ" האָט פאַטראָניזירט דאָס פלאַנצן אַ וואַלד אויפן נאָמען פון סאַן מאַרטין אין ישראל, צוזאַמען מיטן קרן־קיימת; האָט פאַטראָניזירט אלע פייערונגען לכבוד די פופציק יאָר יידישע קאָלאָניזאַציע אין לאַנד און האָט ביי דער געלעגנהייט אַרויסגעגעבן אַ ווערטפול בוך מיטן נאָמען „פופציק יאָר יידישע קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע" און אַ בראָשור מיטן נאָמען „אַ האַלבער יאָרהונדערט אויפן אַרגענטינער אַקער"; האָט בכלל אַרויסגעגעבן אַ גרעסערע צאָל ביכער און בראָשורן, וואָס האָבן אַלס ציל צו באַקענען די נישט־יידישע וועלט מיט דעם וואָס עס שטעלט מיט זיך פאַר די יידישע קאָלעקטיוויטעט.

די „דאָיאַ" האָט זיך אויך אָנגעשלאָסן אין דער נאַציאָנאַלער עקזעקוטיוו־קאָמיסיע פון 150־סטן אַניווערסאַר פון דער מאַי־רעוואָלוציע, מיט וועמען זי איז געשטאַנען אין ענגן קאָנטאַקט

און צוזאַמען מיט די זויכטיקסטע יידישע אינסטיטוציעס פון לאַנד, האָט זי געשאַפן די ספע־
ציעלע קאָמיסיע אויף צו פייַערן דעם אַניווערסאַר פון דער מאַי־רעוואָלוציע און האָט געשיקט
צו דעם דעמאָלטיקן אַרגענטינער אמבאַסאַדאָר אין ישׂראל, ד״ר ראָדאָלפֿאָ גאַרסיאַ אַריאַס, א
ביוסט פון גענעראַל סאַן מאַרטין, וואָס איז אַוועקגעשטעלט געוואָרן אין רמת־גן. זי האָט ביי
דער געלעגנהייט דורכגעפירט אַן עמאָציאָנעלע צערעמאָניע, אין וועלכער עס האָט זיך באַטייַ־
ליקט דער דעמאָלטיקער אינערן־מיניסטער ד״ר וויטאָלאָ, וואָס איז געווען פֿרעזידענט פון דער
צענטראַלער קאָמיסיע פון די מאַי־פייערונגען.

צוזאַמען מיט דער קהילה פון בוענאָס־אייִרעס, האָט די „דאַיאַ״ איינגעשטעלט אַ פרעמיע
פֿאַר דער בעסטער וויסנשאַפטלעכער אַרבעט, אַדער פון סטימול פֿאַר דער ווייַסנשאַפט. די דאָזי־
קע פרעמיע טראָגט דעם נאָמען פון דעם פֿארשטאַרבענעם עקס־פרעזידענט פון דער „דאַיאַ״,

אָקט פון פֿאַרטיילן די ניבשן־פרעמיע אין יאָר 1960.

ד״ר אַברהם מיבשן ז״ל, און וועלט אָנגעפירט פון דעם באַוווסטן פראָפעסאָר און נאָבעל־פרע־
מ־ע־לאָורעאַט ד״ר בערנאַרדאָ הוסאַי.

מיר האָבן אויסגערעכנט בלויז אַ טייל פון די טעטיקייטן פון דער דאָזיקער וויכטיקער קער־
פערשאַפט און מיר וועלן שפעטער דערמאָנען אַנדערע.

אין אַ דאָקומענט אַרויסגעגעבן פון דער „דאַיאַ״, וועלן איבערגעגעבן די הויפּט־צילן פון
דער קערפערשאַפט אין פיר פֿאַלגנדיקע פונקטן:

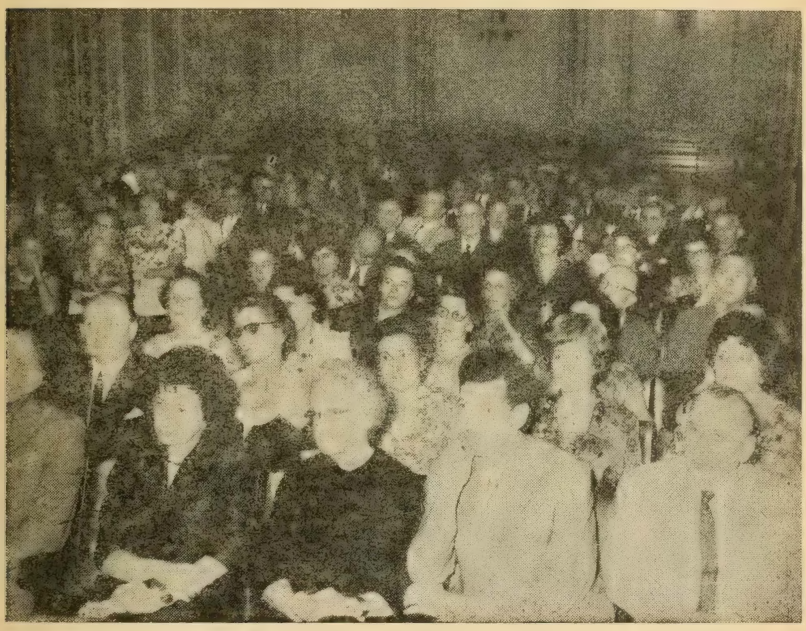
1) פֿאַרזיכערן די פולשטענדיקע פראַיניקונג פון אונדזער קאָלעקטיוויטעט, אומאָפּהענ־
גיק און איבער די פֿאַרשיידענע אידעאָלאָגישע מיינונגס־פֿאַרשיידנהייטן אָרום איין טיש, וואָס
זאָל מיט זיך פולשטענדיק פֿארשטעלן אונדזער ישוב, סיי אויפן אינערלעכן געביט און אויך
אויסערלעך לגבי די נאַציאָנאַלע אויטאָריטעטן;

2) בייטראָגן צו דער בעסערער איינפֿארשטענדעניש פון אונדזער קאָלעקטיוויטעט מיט דער
באַפעלקערונג פון לאַנד, פון וועלכע מיר זיינען אַ וויכטיקער באַשטאַנדטייל, דורך אַ כסדרדיקער

אויפקלערונג פון אונדזערע פראָבלעמען. וואָס זיינען אייגנטימלעך פאַר אַלע בירגער און אייג־ווינער פון לאַנד;

3) אַרבעטן אויף אַ כסדרדיקן פערמאַנענטן אופן אין פאַרטיידיקונג פון אונדזערע אינטע־רעסן ווי יחידים און ווי בירגער און הויפטאָפּלעך ווען עס באַווייזן זיך די סימפּטאָמען פון אַנ־טיסעמיטיזם, וואָס קומען פון גרופּעס, וואָס באַמיען זיך צו פאַרשפּרייטן שינאה פון איין סעק־טאַר, אַדער איין טייל פון דער באפעלקערונג קעגן אַ צווייטער;

4) זיך באַמיען צו געבן די לעגאַלע פאַרמען אין פאַרטיידיקונג פון אונדזערע רעכטן, דורך דער אינשליסונג פון יורידישע רעסורסן, אַנהייבנדיק פון נעזעצן, ביז דער קאַנסטיטוציע גופא, זאַלן באַדייטן אַ גאַראַנטיע צו רעספּעקטירן די פערזענלעכע און מענטשלעכע רעכטן. דאָס וואָס

דער עולם אין זאַל בעתן אָפּן פון פאַרטיילן די מבשן־פרעמיע (1960).

עס שטעלט מיט זיך פאַר די בעסטע פאַרטיידיקונג פון מענטשלעכע רעכטן, שטעלט אויך מיט זיך פאַר די פערפעקציאָנירונג פון אונדזערע דעמאָקראַטישע אינסטיטוציעס".

די דאָזיקע פיר פונקטן האָבן פאָקטיש זייער אַ סך יורידישע טערמינען. מיר דאַרפן אָבער נישט פארגעסן, אַז דער גרעסטער טייל אַקטיוע טוערס אין דער „דאַיאַ" זיינען יוריסטן, און דאָס איז זייער שפּראַך...

2. פאַרשיידענע אַספּעקטן פון דער „דאַיאַ"־טעטיקייט

פון די אויבן אויסגערעכנטע צילן און אויפגאַבן פון דער „דאַיאַ", איז קלאָר אַז איר אַר־בעטס־פעלד איז אַ גרויסער און באַדייטנדיקער און נעמט פאָקטיש אַרום כמעט אַלע שטחים פון יידישן לעבן און עס איז אַ פאָקט, אַז אין אָט די אַלע שטחים האָט די „דאַיאַ" אַנטייל גענומען

אין די ראַמען פון אירע מעגלעכקייטן און זייער אָפט זיך פאַרוואַנדלט אין דער שטויס־קראַפט, וואָס האָט גרופירט און אַרגאַניזירט די ייִדישע קאָלעקטיוויטעט און די ייִדישע אַרגאַניזאַציעס אויף דורכצופירן געוויסע אקציעס אין אינטערנעמונגען.

מיר שרייבן דאָ נישט קיין געשיכטע פון דעם ייִדישן ישוב פון לאַנד, אָפלו נישט די געשיכטע פון דער „דאיא". מיר מיינען אָבער, אז דער קומענדיקער היסטאָריקער וואָס וועט זיך יאָ צורירן צו דער דאָזיקער געשיכטע, וועט זיך דאַרפן היפש גריבלען אין די אַרכיוון פון דער דאָזיקער קערפערשאַפט, כדי זיך צו דערווייסן א סך געשעענישן אין ייִדישן לעבן פון די הייַנטיקע יאָרן.

חודשלעכער מיטיק פון דער דאיא דעם 28סטן סעפטעמבער 1961 (פּשער מיטיק). „טאַטאליטאַריזם און פאַרלאַמענטאַריזם". כ"ם דער באַטייליקונג פון די עקס סענאַטאָרן און דעפוטאַטן: ד"ר אַנסעלמאָ מאַריני (עקס דעפוטאַט), ד"ר אַניבאַל דאַוילאַ (עקס סענאַטאָר) אין ד"ר באַנוּעל בעלניקאָף (עקס דעפוטאַט).

זיי זיינען פאַראַן פאַזיטיוע און נעגאַטיוע. צים באַדויערן מער נעגאַטיוע ווי פאַזיטיוע. אָבער אין ביידע האָט די „דאיא" געוומען אַן אַקטיוון אָנטייל, ווי דאָס דאַרף טאָן אַ פאַרשטייערשאַפט, אָדער אַ רעפּרעזענטאַנץ פון ייִדישע אינסטיטוציעס.

מיר וועלן פאַרצייכענען אייניקע געשעענישן ביי אונדז אין לאַנד פאַר די לעצטע פינף יאָר.

אין יאָר 1957 איז אין אַרגענטינע צוזאַמענגערופן געוואָרן די קאָנסטיטואַנטע, וואָס האָט נעהאָט אַלס ציל דורכצופירן געוויסע רעפאָרמען אין דער אַרגענטינער קאָנסטיטוציע און זי צופאַסן צו דער איצטיקער צייט.

די אַרגענטינער קאָנסטיטוציע רעכנט זיך פאַר איינע פון די דעמאָקראַטישסטע קאָנסטיטוציעס אין דער וועלט. זי איז אינספּירירט געוואָרן פון דעם גייסט פון דעם גרויסן אַרגענטינער דענקער און הומאַניסט כואָן באָוטיסטאַ אַלבערדי; זיינע באַרימטע „באָזעס" זיינען אין א גרויסער מאָס געווען די הויפּט־באָזעס פאַר דער אַרגענטינער קאָנסטיטוציע. וועגן מען האָט אין אָמאַ־

ליקן דעמאָקראַטישן דייטשלאַנד געשאפן די קאָנסטיטוציע פון ווייַמאַר, האָט מען געזומען אלס מוסטער די אַרגענטינער קאָנסטיטוציע.

די שלעכטע זייט פון בייידע קאָנסטיטוציעס און פון אלע קאָנסטיטוציעס אין דער וועלט בכלל, איז דאָס וואָס מען היט זיי נישט אפּ און מען פירט זיי נישט דורך, אָדער מען פירט זיי דורך אויף אַ שלעכטן אופן. שוין דער באַרימטער ייִדיש־דייטשישער סאָציאָליסט פערדינאַנד לאַסאַל, האָט אין זיין באַקאַנטער בראָשור „דער עיקר פון דער קאָנסטיטוציע" פעסטגעשטעלט, אַז „דער עיקר איז נישט דער טויטער אות פון דער קאָנסטיטוציע, נאָר די לעבעדיקע דורכפיר־רער".

עס איז אויך געווען פאַרשטענדלעך, אַז אין יאָר 1957 זיינען די לעבנס־באַדינגונגען אַנ־דערע ווי אין יאָר 1853, דאָס יאָר וועלן די אַרגענטינער קאָנסטיטוציע איז אָנגענומען געוואָרן. אויך די „דאָיאַ" האָט פאַרשטאַנען אַז עס דאַרפן דורכגעפירט ווערן געוויסע רעפאָרמען אין דער אַרגענטינער קאָנסטיטוציע, בכדי זי צוצופּאַסן צו דער איצטיקער צייט. הויפּטזאַכלעך האָט די „דאָיאַ" געהאַלטן, אַז עס דאַרפן געמאַכט ווערן רעפאָרמען אין דעם אַרטיקל 16 פון דער אַרגע־טינער קאָנסטיטוציע, אין וועלכן עס ווערט פעסטגעשטעלט, אַז „די אַרגענטינער מלוכה אַנער־קענט נישט קיין פאַרצוגלעכע רעכטן פון יחוסדיקן בלוט אָדער געבורט; נישטאָ אין איר קיין פֿערזונלעכע פריווילעגיעס און קיין אָדל־טיטלען. אַלע אירע איינוווינער זיינען גלייך פאָרן גע־זעץ און ווערן אָנגענומען אויף אָמטן אָן אַ שום אָנדער באַדינג אַ חוץ זייער פעיקייט. די גלייכ־הייט איז די באַזע פון שטייער און פון די מלוכה־לאָסטן". צום דאָזיקן אַרטיקל, האָט די „דאָיאַ" געוויזן צוגעבן די אַרטיקלען 2 און 7 פון דער אוניווערסאַלער דעקלאַראַציע פון מענטש־רעכט, וואָס איז אָנגענומען געוואָרן פון דער „או״ן און אין וועלכע עס רעדט זיך וועגן דער גלייכהייט פון אלע מענטשן פאַרן געזעץ, אָן אונטערשייד פון ראַסע און גלויבן.

די דאָזיקע צוגאָבן פון דער „דאָיאַ" צו דער רעפאָרם פון דער אַרגענטינער קאָנסטיטוציע, האָבן געהאט אלע שאָנסן אָנגענומען צו ווערן. אלע דעמאָקראַטישע כוחות פון לאַנד, וואָס זיי־נען גענוען פאַרטרעטן אין דער קאָנסטיטוואַנטע, האָבן צוגעזאָגט זייער אָנשלוס צו די געבעטענע ענדערונגען. די רעדאַקציע־קאָמיסיע האָט דאָס שוין געהאט אָנגענומען. עס איז אָבער געשען דער באַדויערונגסווערטער פאַל מיטן צורויקציען זיך פון געוויסע פאַרטייען פון דער קאָנסטי־טואַנטע־פאַרזאַמלונג וואָס איז געבליבן אָן אַ קוואָרום און עס זיינען פאָקטיש נישט דורכגעפירט געוואָרן קיין שום רעפאָרמען אין דער קאָנסטיטוציע, אויך נישט די פאַרגעלייגטע רעפאָרם פון דער „דאָיאַ".

די „דאָיאַ" האָט אויך אינטערוועניִרט וועגן דעם ענין ייִדישע אימיגראַציע קיין אַרגענטינע. עס איז פאָקטיש אין ערגעץ נישטאָ קיין פאַרבאָט קעגן ייִדישער אייִנוואַנדערונג אין לאַנד און קיין שום העכערער באַאַמטער האָט קיין מאָל נישט געריידט וועגן פאַרווערן ייִדן אַריינצוקומען אין לאַנד; עס איז נישטאָ קיין געזעץ און קיין אייִנוואַנדערונגס־פאַרבאָט, עס איז אָבער אַ פאָקט, אַז די אימיגראַציע פון ייִדן אין לאַנד ווערט כסדר שטאַרק באַשרענקט.

בכלל געזומען, האָט אַרגענטינע אויפגעהערט צו זיין דאָס לאַנד פון אייִנוואַנדערונג, ווי דאָס איז געווען מיט יאָרן צוריק. עס קומען בכלל אַריין ווייניק אימיגראַנטן, אָבער גאָר ווייניק, אָדער כמעט גאָר נישט קיין ייִדן, מיסתמא זיינען שוין פאַראן אזעלכע וואָס „זאַרגן" זיך דער־פאַר אַז קיין „צו פיל" אָדער אין גאַנצן קיין ייִדן זאָלן אין לאַנד נישט אַריינקומען.

די „דאָיאַ", צוזאַמען מיט דעם אימיגראַנטן־שוץ־פאַראיין „סאָפאַטימיס" האָט זיך באַטיי־ליקט אין דער דעלעגאַציע, וואָס עס האָט אויפגענומען דער דעמאָלטיקער מלוכה־פרעזידענט אַרטוראָ פראַנדיסי. אין דער דאָזיקער דעלעגאַציע האָט זיך אויך באַטייליקט ד״ר טשאַרלעס ל. איזראַעלס, פֿרעזידענט פון דעם „האָיאַס". די דעלעגאַציע האָט אָוועקגעשטעלט אין דער גאַנ־צער בריית די פראָגע פון אַריינלאָזן ייִדן אין לאַנד און האָט אָנגעוויזן אַז דאָס שכוותדיקע ברא־זיל האָט געגעבן אַ דערלויבעניש דריי טויזנט ייִדישע פאַמיליעס, אָפשטאַמיקע פון צפון־אַפרי־קע, אויף צו באַזעצן זיך אין לאַנד.

צום באַדויערן איז אויך אויפן דאָזיקן געביט כּמעט גאָר נישט דערגרייכט געוואָרן. דער מלוכה־פּרעזידענט האָט נישט אָפּגעזאָגט, אָבער אויך גאָר נישט צוגעזאָגט און אַלץ איז געבליבן בײַם אַלטן. עס איז באַשלאָסן געוואָרן איבערצוגעבן די דאָזיקע ענינים די קאָנסולן אויף די פּלעצער, וואָס דאָס מיינט — א פּאקטישער אָפּזאָג.

עס איז בלויז עפּעס דערגרייכט געוואָרן וועגן די אַזוי־גערופענע „אומלעגאַלע אימיגראַנטן", וועמענס צאָל עס האָט דערגרייכט צו עטלעכע טויזנט. דאָס זיינען געווען אַנטלאָפענע אין גע־ראַטעוועטע פון אַלע פייערן און אַלע געטאָס, וואָס האָבן דערגרייכט צו די ברעגן פון אַרגענטינע, טאָקע אויף אַן אומלעגאַלן אופן. די רעגירונג האָט דעמאָלט אַרויסגעגעבן א דעקרעט, וואָס האָט די אַלע „אומלעגאַלע אימיגראַנטן" געגעבן א מעגלעכקייט אין פאַרלויף פון זעקס חדשים צו רע־גילירן זייער סיטואַציע און באַקומען אַרגענטינער דאָקומענטן.

ביסיק פון דער דאָ־אַ דעם 17טן מאַי 1962, „די פּעלקער אין זייער שטרעבונג צו אימאַפּהענגיקייט". עס האָבן זיך באַטייליקט די אינטעלעקטואַלן: ד״ר כאָסע פעקא, ד״ר מאַרגאַריטא ארוגאס, ד״ר ל. מ. באפי באַנערא.

עס וועלט אויך דערלויבט די אייניזאַנדערונג פון יחידים, קרובים פון ערשטן גראַד (ווי קינדער, עלטערן, ברידער און עגלעכע). צום באַדויערן זיינען נאָך די שרעקלעכע שחיטות אויף יידן אין מיזרח־אייראָפּע געבליבן זייער וויניק קרובים פון דעם קלאַס און פאַר עפּעס וווייטערע קרובים וועלן אָנגעהאַלטן די פּריערדיקע באַשרענקונגען.

א סך מער איז דערגרייכט געוואָרן אויפן געביט פון אַפּשרייען די גזירה אויף דער יידישער שפּראַך.

עס איז נאָך בײַן היינטיקן טאָג נישט קלאָר, פון וואַנען עס האָט זיך געגנומען דער פאַרבאָט צו רעדן יידיש אויף עפּנטלעכע פאַרזאַמלונגען. עס איז אַפילו נישט זיכער צי ס׳איז טאַקע גע־

וועג אזא פארבאט, אדער עס האט זיך געהאנדלט אין א פשוטן ווילקיר פון א פאליציי־באאמטן. עס איז אבער א פאקט, אז מען האט א לאנגע צייט נישט דערלויבט צו רעדן קיין יידיש אויף עפנטלעכע אקטן, סיידן עס האט זיך געהאנדלט וועגן אויסלענדישע געסט. מיט אזעלכע געסט האט מען געוואלט לעבן בשלום.

עס איז ביז היינטיקן טאג שווער צו פארגעסן די חרפה, וואס יידן האבן געפילט ביים פאר־באט צו רעדן אויף דער שפראך וואס זיי רופן אן "מאמע־לשון". באזונדערס האט דער דאזיקער ענין געשמעקט מיט נאך עפעס ערגערס. מיר געדענקען אלע גוט ווו אין מיט וואס עס פלעגן זיך פארענדיקן די פארבאטן קעגן רעדן יידיש. אויך ביי אונדז האט מען אמאל געמאכט א פרווו צו פארבאטן יידישע צייטונגען און זשורנאלן, און וואלט זיך דאס איינגעגעבן, וואלט מען מיס־תמא געגאנגען נאך ווייטער; עס איז געווען אין דער צייט פון שוידערלעכן היטלעריסטישן אויפ־שטייג, וועג היטלער האט געהאט אונטער זיין בלוטיקן שטיוול גאנץ אייראפע און זיך געקליבן צו וועלן דער באלעבאס פון דער גאנצער וועלט.

דער בראנדז־טאוול וואס די מוניציפאליטעט האט צוגעפעסטיקט אויפן כוועג וועלכער האט באקומען דעם נאמען "שלום־עליכם".

צום גליק איז דער "דאיא" געלונגען צובישט צו מאכן די דאזיקע שענדלעכע גזירה קעגן יידישן לשון, וואס האט פאקטיש באדייט א גזירה און אן אטענטאט קעגן דער גאנצער יידישער קאלעקטיוויטעט.

עס איז אויך געלונגען אין סוף פון 1957 דורכצופירן אז עס זאל אויפהערן צו דערשיינען אין בוענאס־אירעס דער נעא־נאצישער זשורנאל "דער וועג", וואס איז עדרוקט געווארן אין לאנד און פארשפרייט געווארן איבער דער גאנצער וועלט.

מען האט נאך דעמאלט נישט געוווסט, כאטש מען האט אינטואיטיוו געפילט, אז ארגענ־טינע איז איינע פון די נאצישע הויפט־צענטערן אין דער וועלט. די מעשה אייכמאן איז פארגע־קומען ערשט א צייט שפעטער. עס איז אבער געווען שטארק דערווידער די יידישע און מענטש־

לעכע געפילן פון דעם היגן ישוב, וואָס גראָד פון אַרגענטינע, פון דעם לאַנד וואָס האָט די גרעס־טע יידישע קאָלאָקטיוויטעט, וואָס האָט אַ סך בייגעטראָגן פאַר דער אַנטוויקלונג פון לאַנד, אַז גראָד פון דאָנען זאָל פאַרשפּרייט ווערן דער נאַצישער אין אַנטיסעמיטישער סם איבער דער וועלט. „דער וועג" און זיין רעדאַקטאָר עינאָר אַלבערג, זיינען סוף פון יאָר 1957 אַוועק פון אַר־גענטינע קיין שוועדן. אָבער דאָרטן האָט דער אַנטיסעמיטישער זשורנאַל לאַנג נישט אָנגעהאַלטן און איז אונטערגעגאַנגען.

עס איז אונטערגעגאַנגען דער אַנטיסעמיטישער זשורנאַל אָבער בשום אופן נישט דער אַנ־טיסעמיטיזם גופא, וואָס האָט זיך גראָד אין די לעצטע יאָרן פאַרשטאַרקט איבער אַ גאַנצע רייַ לענדער און אויך ביי אונדז אין אַרגענטינע.

די „דאָיאָ" האָט אויך אינטערוועניר אין אַ גאַנצע רייַ פאַלן אין פּראָווינצן וועגן דעם ענין פון קאָטוילישער דערציונג אין די אָפיציעלע מלוכה־שולעס.

עס איז פאַר אַלעמען באַקאַנט, אַז איינע פון די זאַכן מיט וועלכע עס האָט זיך אויסגעצייכנט די אַרגענטינער פאָלקס־שולע, וואָס איז די שולע פון גרויסן שטאָמאַן און דערציער דאָמינגאָ פאוסטינאָ סאַרמיענטאָ, איז געווען איר וועלטלעכער כאַראַקטער. דאָס האָט אויך דערמעגלעכט, אַז קינדער פון אימיגראַנטן, וואָס פון זיי באַשטייט די גרעסטע מערהייט פון דער אַרגענטינער באַפעלקערונג, זאָלן זיך נישט פילן צעטיילט צוליב רעליגיעזע מאָטיוון.

אָבער שוין אַ לענגערע צייט ווי עס בלאָזן אָנדערע ווינטן אין אַרגענטינע. נאָך אין יאָר 1931, ווען עס איז אייניגעשטעלט געוואָרן די אוראָבורִיסטישע דיקטאַטור אין לאַנד, האָט מען אָנגעהויבן צו רעדן וועגן אייניקע רעליגיעזן, אין דעם פאַל — קאָטוילישן אונטערריכט אין די שולעס. אין אַ גאַנצע רייַ פּראָווינצן און אויך אין דער הויפּטשטאָט, האָט מען אייניגעפירט די לערע פון „מאָראַל", אַ זאַך וואָס עס איז גאָנץ שווער צו דעפינירן, וואָס אַזוינס מען מיינט ־ער־מיט. אַ פאַקט איז אָבער, אַז יידישע קינדער און אויך קינדער פון אָנדערע גלויבנס פילן זיך גאָנץ שלעכט בעת די דאָזיקע „מאָראַל"־לעקציעס און דערפאַר זיינען זיי נישט אָבליגאַטאָריש. אָבער דער פאַקט גופא פון דאָרפן אַוועקגיין בעת די לעקציעס, שאפט אַן אונטערשייד צווישן די קינדער און אַ געוויסן אייפרודער אין דער קינדערשער נשמה.

אין די לעצטע פינף יאָר האָט זיך די אָפענסיוו קעגן דער וועלטלעכער פאַלקס־שולע פאַר־שטאַרקט. פון אָנהייב האָט זיך דאָס געהאַנדלט וועגן שאפן „פרייַע" (ליינ: קאָטוילישע) אינ־ווערסיטעטן, שפעטער איז דאָס איבערגעגאַנגען צו אייניפירן רעליגיעזע (ליינ נאָך אַ מאָל: קא־טוילישע) דערציונג אין די שולעס. דער לעצטער עטאַפּ איז דאָס אַרויסנעמען די פאַלקס־שולעס פּין דער נאַציאָנאַלער יוריסדיקציע און זיי איבערגעבן די פּראָווינצן.

און ווער עס קען די אַרגענטינער פּראָווינצן און וויסט דעם שטענדיק פינאַנסיעלן קריזיס וואָס די דאָזיקע פּראָווינצן מאַכן דורך, דער וויסט אויך, אַז דאָס איבערנעמען די דערציונגס־אַנשטאַלטן באַטייט פאַר די דאָזיקע רעגירונגען אַ שטאַרקע פינאַנסיעלע לאַסט, מיט וועלכע זיי וועלן זיך נישט אָזוי לייכט ספּראָווען און דעריבער וועלן זיי מוזן אָנקומען נאָך מאַטעריעלע הילף צו די דאָרטיקע פינאַנץ־קרייזן; צו די תקיפים און צום קלער, וועלכע וועלן משפּיע זיין און ליינן זייער שטעמפּל אויף דעם גייסט און כאַראַקטער פון די פאַלקס־שולעס.

דאָס מיינט נישט צו זאָגן, אַז די דאָזיקע שולעס וועלן זיין אַנטיסעמיטישע, אָדער אַנטי־יידישע, זיי וועלן אָבער שאפן אַן אַטמאָספער, וואָס וועט זיין שווער פאַרן יידישן קינד.

די „דאָיאָ" האָט רעאַגירט קעגן דעם, אָבער אַ ביסל צו שפּעט און האָט דערביי נישט גע־האָט די געהעריקע מיטהילף פון די פיליאַלן אין דער פּראָווינץ. אַ גאַנצע רייַ פּראָווינץ־פיליאַלן האָבן נישט געענטפּערט אויף די וועגדונגען פון דער „דאָיאָ", אָדער געענטפּערט צו־שפּעט. און עס האָט זיך גאָנץ ריכטיק אויסגעדריקט אייניער פון די הויפּט־פירער פון דער „דאָיאָ": „פונקט ווי מיר זיינען זיכער, אַז אין אימיגראַנטן מאָמענט איז שוין אוממעגלעך אָפּצושרייַבן די דורכגע־זירטע ענדערונגען אין דעם שול־וועזן פון געוויסע פּראָווינצן, אזוי זיינען מיר זיכער, אַז מען

וואָלט געקענט די דאָזיקע ענדערונגען יאָ אָפשרייען, ווען מען וואָלט אָנגענומען די מיטלען אין דער גהעהעריקער צייט״.

אָלס רעזולטאַט פון נישט אָננעמען די מיטלען אין דער גהעהעריקער צייט, זיינען אין די פּראָווינצן קאָטאָמאָרקאָ, קאָרדאָבאָ, סאָנטאָ־קרוז און טוקומאַן אויסגעפירט געוואָרן די רעליגיעז־קאָטוילישע לימודים אין די דאָרטיקע מלוכה־שולעס. אין דער פּראָווינץ בועאָנס־אייראָס האָט מען אויסגעפירט דעם לימוד פון „מאָראַל״ אין די שולעס. אין אָט די אַלע פאַלן גיט מען אַ מעגלעכקייט די ייִדישע שול־קינדער און די קינדער פון די אַנדערש־גלויביקע קאָ־לעקטיוויטעטן אַרויסצוגיין בעת די לעקציעס און אין די אַנדערע פּראָווינצן האָט מען דערווייל די דאָזיקע פּראַגע אַראָפגענומען פון טאָג־אָרדענונג.

3. פּאָזיטיווע דערגרייכונגען פון דער „דאָיאָ״

מיר האָבן ביז איצט זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ רייַ וועגדונגען וואָס די „דאָיאָ״־אייטאָריטעטן האָבן געמאַכט צו די פּאָרשטייער פון דער רעגירונג אין לאַנד. עס זיינען אויך געווען וועגדונגען צו פּאָרשייַדענע אַנדערע רעגירונגען, ווי צו דער רעגירונג פון ראָטנפאָרבאַנד, רומעניע, צו די פּאָרשטייער פון די רעגירונגען פון מאָראָקאָ, טוניס און עגיפּטן, וועגן אָנטי־ייִדישע אַרויסטרע־טונגען אין זייערע לענדער, וואָס כאָטש מען האָט געוווסט פּאָרויס דעם רעזולטאַט וואָס די וועג־דונגען וועלן האָבן, האָט מען דאָך געהאַלטן פאַר דעם ייִדישן חובֿ די דאָזיקע וועגדונגען צו מאַכן.

מיר וועלן אָבער אויך דערמאָנען אַ גאַנצע רייַ פּאָזיטיווע דערגרייכונגען, וואָס עס האָבן געהאָט די „דאָיאָ״־וועגדונגען צו די מלוכה־אינסטאַנצן און וואָס זיינען אין אַ גרויסער מאָס גע־וואָרן אַ כבוד פאַר דער ייִדישער קאָלעקטיוויטעט אין לאַנד.

אין צוזאַמענהאַנג מיט די גרויסע פייערונגען, וואָס דער ייִדישער ישוב אין לאַנד, צוזאַ־מען מיט דער ייִדישער באָפעלקערונג פון דער גאַנצער וועלט האָבן דורכגעפירט צום הונ־דערטסטן געבוירן־יאָר פון גרויסן פּאָלקס־שרייבער שלום־עליכם, האָט די „דאָיאָ״ געמאַכט אַ וועגדונג צום שטאָט־ראַט פון בועאָנס־אייראָס, אַז עס זאָל באָשטימט ווערן אַ פּלאַץ אויפן נאַמען פון דעם גרויסן ייִדישן פּאָלקס־שרייבער.

די דאָזיקע וועגדונג האָט באַקומען אַ גינסטיקן ענטפער און אָפּקלאַנג. אין דעם היגן שטאָט־ראַט, וואָס האָט פּאָרטראָטן די פּאַרטיידנאַרטיקסטע ריכטונגען פון דער אַרגענטינער באָפעלקע־רונג, זיינען נישט געווען קיין שום קעגנער צו דער געמאַכטער וועגדונג. פּאַרקערט, מען האָט אין דעם אינגאַנצן אַ מיטל צו קולטור־דערנענטערונג צווישן די פעלקער, מיטן אַרויסהייבן אַזעלכע ווערטן ווי עס שטעלט מיט זיך פאַר דער גרויסער ייִדישער שרייבער און הומאַריסט שלום־עליכם.

עס איז אויסגעטיילט געוואָרן דער פלאַץ, אַדער „פלאַסאַלטאַ״ וואָס געפינט זיך צווישן די גאַסן לאַוואַשע־קאַרדאָבאָ און גאַסקאָן, און די פייערונג וואָס עס איז פאַרגעקומען ביים גענג די דאָזיקע „פלאַסאַלטאַ״ דעם נאָמען שלום־עליכם און דאָס אָנשלאָגן דעם טאָוול מיט דעם נאָמען פון גרויסן ייִדישן פּאָלקס־שרייבער, האָבן זיך פּאַרוואַנדלט אין אַן אמתדיקער מאָניפעסטאַציע פון סאָלידאַרנוג פאַר דעם גרויסן ייִדישן שרייבער און פאַר דער ייִדישער קאָלעקטיוויטעט.

אויף דער פייערונג פון געבן דעם סקוועד דעם נאָמען שלום־עליכם, האָבן געהערט דער סעקרעטאַר פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער מוניציפּאַליטעט, ד״ר אלדאָ אַרמאַנדאָ קאָקאָ, וואָס האָט געזאָגט וואָרעמע לויב־ווערטער פאַר דער ייִדישער קאָלעקטיוויטעט און פאַר דעם שרייבער שלום־עליכם, און עס האָט אויך געהערט דער געוועזענער פרעזידענט פון דער „דאָיאָ״, ד״ר אַברהם מיבשן ז״ל. עס איז אויך געווען אַ קינסטלעריישער פּראָגראַם געווידמעט שלום־עליכמען, דורכגעפירט פון דעם אַרטיסט יוסף מאָורער, וואָס האָט רעציטירט שלום־עליכמס ווערק אין ייִדיש און שפּאַניש.

פון נישט קיין קלענערער באדייטונג, איז דאס אנרופן א גאנצע רייַ גאסן מיט דעם נאמען מדינת־ישראל, אדער אויף שפאניש „עסטאדא דע איזראעל". איינע פון די גאסן גרענעצט זיך טאקע מיט דעם שלום־עליכם־פלאץ און ציט זיך פון דער גאס גאסקאן ביז קאררייענטעס. אויך דאס איז געטאן געווארן אויף א וועג־זינג פון דער „דאיא".

אויף וויפל די דאזיקע גאס איז א פרייד און שטאלץ פאר דער יידישער באפעלקערונג, אייך אזוי פיל איז זי א דארן אין אויג ביי אלע יידישע שונאים. און ווען עס האט זיך אנגעהויבן די אנטיסעמיטישע כוואליע פון די צעבושעוועטע „טאקוארא"־באנדעס, האבן שמוציקע הענט פארואמרייניקט די שילדלעך פון דער דאזיקער גאס מיט סמאלע־באמבעס.

אייפנאמע פון דער דאיא פאר פראפ׳ באריס כיין. פון רעכטס צו לינקס: ד״ר ב. הוסאי, פארשטייער פון דער ישראל־אמבאסאדע י. ענוג, פראפ׳ אלעכאנדרא קעסאבלאס, געוועזענער מיניסטער ד״ר קארלאס אדראגע, פרע־זידענט פון דער דאיא ד״ר יצחק גאלדענבערג, פראפ׳ ב. כיין (רעדט), פראפ׳ סארא דע דעקאורגעז און ד״ר כשה גאלדמאן.

און עס איז פאר אונדז אלעמען געיוען א פרייד זיך צוצוקוקן, ווי עס האט אויף דעם רעא־גירט די געזונטע ארגענטינער געזעלשאפט. דער באקאנטער שפאניש־וואסקישער גייסטלעכער און הומאניסט לאנסא דעל וואסטא האט געבראכט א לייטערל און האט מיט די איגענע הענט אפגעוואשן די סמאלע־פלעקן פין די שילדלעך מיט דעם נאמען „עסטאדא דע איזראעל". דאס איז פאר אונדז געווען א סך מער טרייסט, ווי דער פארדרוס וואס עס האט געקענט ארויסרופן די שמציקע ארבעט פון א גרופע אנאנימע כוליגאנעס.

עס איז אינטערעסאנט, אז גאסן און פלאסעס אויפן נאמען פון מדינת־ישראל, געפינען זיך

אין אַ דיי שטאַט פון דער פּראָווינץ, ווי סאַן־מאַרטין, באַהיאַ־בלאַנקאַ, פּאַסאַדאַס א״אַנד. דאָס איז אַלץ צו פאַרדאַנקען די אינטערוועניץ פון די ״דאיאַ״־פּיליאַלן אין די געגעבענע ערטער.

די ״דאיאַ״ איז גוט באַקאַנט אין די רעגירונגס־קרייזן, ווו מען באַטראַכט זי אַלס די אָפּי־צי־עלע אויטאָריטעט און פּראָטעקטיירין פון דער יידישער קאָלעקטיוויטעט.

מיר האָבן שוין דערמאָנט דעם 150סטן אַניווערסאַר פון דער מאַי־רעוואָלוציע, ווען עס איז געשאַפּן געוואָרן די צענטראַלע קאָמיסיע אויף דורכצופירן די דאָזיקע פייערונגען, האָט די דאָזיקע קאָמיסיע זיך געוועדעט צו דער ״דאיאַ״, אַז זי זאָל זיך באַטייליקן ווי אַ פּראָטעקטירין פון דעם יידישן ישוב, אַ זאַך וואָס די ״דאיאַ״ האָט מיט פּראָגעניגן אָנגענומען און מיט גרויס אָחריות דורכגעפירט. עס זיינען אין צוזאַמענהאָנג דערמיט דורכגעפירט געוואָרן א ריי פייערונגען צווישן דער יידישער באַפעלקערונג און אינסטיטוציעס. אויף אייניע פון די דאָזיקע פייערונגען, וואָס איז אויך פאַרבונדן געוואָרן מיט דעם הונדערטסטן אניווערסאַר פון דעם היגן יידישן ישוב, האָט זיך, ווי דערמאָנט, באַטייליקט דער דעמאָלטיקער אינערן־מיניסטער אַלפרעדאָ ראָקע וויטאָלאָ, וואָס האָט געהאַלטן אַ פּרעכטיקע רעדע מיט אַ סך פּאַרדינטע לויב־ערזאָגען פּאַר דער יידישער קאָלעקטיוויטעט.

די ״דאיאַ״ איז אויך גוט באַקאַנט אין די אַרגענטינער וויסנשאַפּטלעכע קרייזן, מיט דער אינגעשטעלטער פּרעמיע פון הונדערט טויזנט פּעזאָס יערלעך, פּאַר דער בעסטער וויסנשאַפּטלעכער אַרבעט. די דאָזיקע פּרעמיע ווערט געגעבן צוזאַמען מיט דער קהילה פון בוענאָס־אייִרעס און טראָגט דעם נאָמען פון דעם וואָס איז יצחק־לאַנג געווען פּרעזידענט פון דער ״דאיאַ״ און אויך פון דער קהילה — פון פּראָשטאַרבענעם ד״ר אברהם מיבשן ז״ל. יצחק־יערלעך קומען זיך צוזאַמען צענדליגער אַרגענטינער וויסנשאַפּטלייט בעת דעם אויסטיילן די דאָזיקע פּרעמיע.

די אַרגענטינער וויסנשאַפּטלעכע און פּאָליטישע וועלט קען אויך די ״דאיאַ״ א דאַנק די חודשלעכע צוזאַמענקונפטן, אין דער פּאַרעם פון מיטאָגן, וואָס ווערן אין די לעצטע צוויי יאָר דורכגעפירט און צו וועלכע עס ווערן איינגעלאָדן אָנגעזעענע פערזענלעכקייטן פון דער אַרגענטינער פּאָליטישער, קולטורעלער און וויסנשאַפּטלעכער וועלט.

ערב די ימים־נוראים און אויך ערב פּסח וועגדט זיך די ״דאיאַ״ צו די געהערקע אינסטאַנצן, אַז מען זאָל באַפרייַען אויף די טעג די יידישע סאָלדאַטן און אַז די יידישע שילער זאָל נישט פאַרלאָזט ווערן דאָס פעלן צו די לימודים אין די דאָזיקע טעג.

די דאָזיקע און ענלעכע וועגדונגען, ווערן שטענדיק געטומען אין אַכט.

4. דער אַנטיסעמיטיזם אין אַרגענטינע

עס וואָלט געווען וויַיט נישט ריכטיק, ווען מיר וואָלטן געזאָגט, אַז אין אַרגענטינע איז קיין מאָל נישט געווען קיין אַנטיסעמיטיזם. עס איז אָבער אַ פאַקט, אַז דער אַנטיסעמיטיזם אין אַרגענטינע איז נישט קיין אייִנגעוואָרצלטער, ווי ער איז דאָס, צום באַדויערן געווען (און איז דאָס אפשר נאָך ביז היינט) אין א גרויסן טייל לענדער פון מיזרח־אייראָפּע.

דער אַנטיסעמיטיזם אין אַרגענטינע, איז נישט קיין אייִנגעוואָרצלטער און נישט קיין גע־בוירענער ביי אונדז אין לאַנד, נאָר אַן אימפּאָרטירטער פון אַנדערע און פרעמדע לענדער, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס געוויסע טיילן פון די אַנטיסעמיטישע גרופּעס און אַרגאַניזאַציעס ווילן זיך דווקא קליידן אין פּאַטריאָטישע מאַנטלען און גיבן זיך אַלטע היסטאָרישע נעמען.

נאָך אייניע פון די אייִנגשאַפּטן פון אַרגענטינער אַנטיסעמיטיזם, איז דאָס וואָס ער איז דער־ווייל נישט קיין אָפענער, ווי אין די אַלטע אייראָפּעישע הייַמען, נאָר אַ באַהאַלטענער. עס איז דאָ זעלטן צו געפינען אַ פערזאָן, אַדער פּאַרטיי, וואָס זאָל זיך אָפן דערקלערן ווי אַן אַנטיסעמי־טישע; אָפילו די טרויעריק־בארימטע ״טאָקוואַרא״־באַנדע, דערקלערט אָפט מאָל — ווען עס לוינט איר — אַז זי האָט גאָרנישט קעגן יידן, זי איז בלויז ״קעגן דעם וואָס אַרגענטינער געבוירענע פּאַרן אַווק און מאַכן דורך מיליטער־דינסט אין ישראל״...

עס זיינען פֿאַרשטייט זיך אויך פֿאַראַן אויסנאָמען; עס איז געווען דער טרויעריק־באַרימטער אַנטיסעמיט הוגו וואָסט, דער מחבר פון די עקלדיקע ביכער „אַראַ" (גאָלד) און „קאַהאָל"; עס איז געווען און איז נאָך אפשר פֿאַראַן דער זאָאָלאָגישער אַנטיסעמיט קאַרלאָס סילווירא, רע־דאַקטאָר פון דער שמוציק־פֿאַרנאַגראַפישער „שטירמער"־אויסגאַבע, די „קלאַריאַדאַ" און עס איז אויך פֿאַראַן דער „גייסטלעכער" כולאָ מעינוויעללע, דער מחבר פון דעם פֿאַסקווויל „דער ייִד אין דער מיסטעריע פון דער געשיכטע" און רעדאַקטאָר פון דער אַנטיסעמיטישער אויסגאַבע פון דער „גוואַרדיא רעסטאַוראַדאָראַ נאַסיאָנאַליסטאַ" — „קאַמבאַטע". אָבער די פֿאַר אויסגע־רעכנטע, צו ווילכע מען קען צורעכענען נאָך אייניקע, זיינען די אויסנאָמען וואָס באַשטעטיקן דעם כלל.

און דער כלל אין דעם פֿאַל איז: אַז דער אַנטיסעמיטיזם אין אַרגענטינע איז נישט קיין אייג־נעווּאַרצלטער, איז אַ פֿרעמדער און עקזאָטישער אָנווּוקס, וואָס אַרבעט באַהאַלטן און וואָגט זעלטן אַריסצוגיין אויף דער אויבערפלאַך און אין דער עפֿנטלעכקייט.

אָט די אַלע זאַכן האָבן פֿאַרשטייט זיך זייערע גוטע און שלעכטע זייטן: עס איז גוט צו וויסן, אַז דאָס אַרגענטינער פֿאָלק, אַלנפֿאַלס דער גרעסטער טייל פון דאָזיקן פֿאָלק, איז ווייט פון די אַנטיסעמיטישע פֿרעדיקונגען און „תורהס". עס איז אָבער אויך שלעכט די פּעסטשטעלונג. אַז דאָס אַרגענטינער פֿאָלק קען אונדז ווייניק, און אין אָזא פֿאַל קענען זיך צו אַ גרויסן טייל צו־קלעפן אָ טך זאַכן און איינרעדענישן, וואָס מען דערציילט וועגן אונדז.

און גאָנץ אָפּט קלעפּט זיך עס צו: ספּעציעל קלעפּט זיך עס צו אין שלעכטע עקאָנאָמישע צייטן און אין צייטן פון פֿאָליטישן כאַאָס און אומרו. אָזעלכע צייטן האָבן זיך אָנגעהויבן אין די דרייסיקער יאָרן פון היינטיקן יאָרהונדערט.

אין דער צייט פון נאַציש־אויפֿשוווּנג אין דייטשלאַנד, וועו איבער די גאָסן פון בערלין, מינכן, נירענבערג א״אָנד. דייטשישע שטעט האָט מען אָנגעהויבן צו זינגען דאָס בארימטע ליד: „היינט געהערט צו אונדז דייטשלאַנד, מאָרגן די גאַנצע וועלט", האָט זיך אויך ביי אונדז אָנגע־הויבן צו פֿאַרשפּרייטן, אויף אַן אָרגאַניזירטן אופן, דער אַנטיסעמיטיזם.

סתם אַנטיסעמיטישע אויסברוכן, האָבן מיר שוין געהאַט אַ צייט פֿריער. שוין אין די יאָרן פון די „סענטענאַר"־פֿייערונגען זיינען אין אַרגענטינע פֿאַרעקומען ספֿאַראַדישע אַנטיסעמיטי־שע אַרויסטרעטונגען. אין יענער צייט זיינען די אַרויסטרעטונגען געווען קעגן די „רוסאָס" (אַזוי פֿלעגט מען יענער צייט רופן די ייִדן), נאָר שאַרפער זיינען די דאָזיקע אַרויסטרעטונגען געיוון אין דער טרויעריק־באַרימטער „סעמאַנא טראַגיקאַ" (טראָגישע וואָך) פון יאַנואַר 1919. אָבער אָט די אַרויסטרעטונגען זיינען געווען פֿאַראייניצלטע און נישט געהאַט קיין שום אָפּקלאַנג און קיין שום פֿאַרבינדונג צווישן זיך.

אַרגאַניזירטע אַנטיסעמיטישע און ספּעציעל אַנטי־ייִדישע אקציעס האָבן זיך אָנגעהויבן אין ערשטן טייל פון די דרייסיקער יאָרן און די זעלביקע הענט, וואָס האָבן דאַרטן, אין דייטשלאַנד, אויפֿגעשריבן, אַז: „ווען דאָס יודן־בלוט שפּריצט אויפן מעסער, איז דאָס אַלץ בעסער"; די זעל־ביקע האָבן דאָ געמאַכט זייער שלעכטע שפּאַנישע איבערזעצונג פון „האַגא פּאטריאַ אי מאָטע און כודיאַ", וואָס דאָס מיינט — אַרבעט פֿאַרן פֿאָטערלאַנד און הרגע אַ ייִדן.

און זינט יענער צייט האָט זיך אָנגעהויבן דער אַנטיסעמיטישער קאַמף, וואָס האָט אין פֿאַר־שייעדנע צייטן אָנגענומען פֿאַרשייעדנע פֿארמען. און אין יענער צייט האָט זיך, ווי געזאָגט, גע־שאַפֿן דער „קאַמיטעט קעגן אַנטיסעמיטיזם", פון ווילכן עס האָט זיך שפּעטער אויסגעבילדעט די פֿאָליטישע רעפֿרעזענטאַנץ פון אַרגענטינער יידנטום. די „דעלעגאַציע פון ייִדישע אינסטי־טוציעס אין אַרגענטינע", אַדער די „דאיאַ".

5. אַנטיסעמיטישע אַרויסטריטן אין די לעצטע צוויי יאָר

עס וואָלט פֿאַרנומען צופיל פּלאַץ ווען מען זאָל וועלן אויסרעכענען אַלע אַנטיסעמיטישע אַרויסטרעטונגען אין אַרגענטינע. מיר וועלן דערפֿאַר בלויז דערמאָנען אייניקע אַנטיסעמיטישע בולגאַנישע אַקציעס פון די לעצטע צוויי יאָר.

אין זאָל דערביי באַמערקט ווערן, אַז עס איז נישט ריכטיק די מיינונג, אַז די אַנטיסעמיטישע „אַקציעס" האָבן זיך אָנגעהויבן ערשט נאָך דעם „אייכמאַן־פּאַל". אין יענער צייט האָבן זיי זיך בלויז פֿאַרשטאַרקט, נאָר אָנגעהויבן האָבן זיי זיך נאָך מיט אַ פּאָר חדשים פריער (מעגלעך, אָנגעפירט פון דעם זעלביקן אייכמאַן), בעת דער אַקנקרייך־מגיפה ביי אינדז אין לאַנד, וואָס איז געווען אַ טייל פון דער אַלגעמיינער „מגיפה" איבער דער גאַנצער וועלט.

עס איז דעמאָלט געלונגען צו מאָביליזירן די אַרגענטינער עפּנטלעכע מיינונג קעגן די „אָנאָנימע" פֿאַרשפּרייטער פון דאָזיקן שענדלעכן קרייץ, וואָס זיינען כלל נישט אַזוי אָנאָנים. עס האָבן זיך דעמאָלט אַרויסגעזאָגט קעגן די אַקנקרייצן אין זייערע פֿאַרשפּרייטער, אַ גרויסע צאָל לעגיסלאַטאָרן, מלוכה־באַאַמטע, מיניסטאָרן און די גאַנצע בעסערע אַרגענטינער עפּנטלעכע מיינונג. און אַ גרויסער טייל פון דער אַרבעט צו באַוועגן די דאָזיקע מיינונג איז געווען פון דער „דאָיא".

אומגעפֿער אין דער זעלביקער צייט הייבט זיך אָן צו באַווייזן דאָס ווילדע באַשעפֿעניש, וואָס גיט זיך דעם עכט־אַרגענטינער נאָמען „טאַקואַראַ" (לויט די טאַקואַראַ־שטעקנס וואָס עס האָבן באַנוצט די גאָוטשן פון געגראָל גוועמעס אין קאָמף קעגן די שפּאַניער). פּאַקטיש האָט די דאָזיקע פֿאַרברעכערישע אָרגאַניזאַציע שוין עקסיסטירט מיט אַ צייט פריער, נאָך אין די יאָרן 1958, וועו עס האָט זיך אָנגעהויבן דער קאָמף קעגן דער וועלטלעכער שולע פון סאַרמיענטאָ. אָבער זייער אָנטי־ייִדישן פרצוף האָט די דאָזיקע גרופּע אָנגעהויבן אַרויסצוויזן ערשט אין אָנהייב פון יאָר 1960, טאָקע נאָך דער אַקנקרייץ־מגיפה און ערב דעם „פֿאַל אייכמאַן".

אין יענער צייט זיינען פֿאַרגעקומען די עפּנטלעכע מיטינגען פון אָט־דער באַנדע. זיי זיינען פֿאַרגעקומען אין די סאָמע באַפּעלקערטסטע טיילן פון שטאָט און פון אינלאַנד: די אָקטן זיינען פֿאַרגעקומען אויף פּלאָסאַ אָנסע, פּלאָסאַ קאָנסטיטוסיאָן, אין מאַטאַדעראָס און אין די גרעסערע שטעט פון לאַנד.

פון רייד זיינען זיי איבערגעגאַנגען צו מעשים: עקלדיקע מעשים, ברוטאַלע מעשים, וואָס זיינען אויסן געווען צו שאַפֿן אַ פּאָניק־שטימונג אין לאַנד, ספּעציעל צווישן דער ייִדישער באַפֿעלקערונג. דער סאָמע ברוטאַלסטער אָקט איז געווען דאָס שיסן אויף קינדער פון דער נאַציאָנאַל־שולע סאַרמיענטאָ, פון וועלכע אייניקע זיינען פֿאַרוווּנדעט געוואָרן. אייניער פון די פֿאַרוווּנדעטע, מאָנועל טרילניק, איז אַ צייט לאַנג געווען אין לעבנס־געפֿאָר.

ביז עס איז אינטערגעקומען דער „פֿאַל אייכמאַן". אין יענער צייט האָבן אַנטיסעמיטן פון אַלע מינים, קריאָשאַ־אַנטיסעמיטן, אַנטלאָפּענע נאַציס וואָס האָבן דאָ געפונען זייער שוץ־פלאַץ, אָפּפּאָל פון די קראָאַטישע פֿאַוועליטשעס באַאַנדע, צוזאַמען מיט כוליגאַנעס פון אַנדערע אומות געבילדעט אַ מין פֿאַראייניקטן פראָנט קעגן דער ייִדישער באַפֿעלקערונג פון לאַנד.

און די איבערפֿאַלן אויף ייִדישע אינסטיטוציעס, ייִדישע געשעפטן, ייִדישע צייטונגען זיינען געווען אַ טאָג־טעגלעכע דערשיינונג. אָט די אַלע איבערפֿאַלן ווערן קיין מאָל נישט געמאָכט עפּנטלעך, נאָר ווי פֿאַרברעכערישע אָקטן ווערן זיי געמאָכט אין דער שטיל אין דערפֿאַר איז אין גרעסטן טייל שווער צו אינדיווידואַליזירן די דורכפֿירערס פון די דאָזיקע אָקטן.

דער קולמינאַציע־פונקט פון אָט די אַלע פֿאַרברעכנס איז געווען דער באַרבאַריש־וואַנדאַלישער אָקט קעגן דער ייִדישער מיידל סיראָטאַ, וואָס „טאַקואַראַ"־כוליגאַנעס, אַדער סתם כוליגאַנעס האָבן דורכגעפֿירט קעגן איר אַ שענדלעכן אָקט, פֿאַרטויבנדיק איר און אויסשניידנדיק אויף איר קערפּער מיט אַ ספּעציעלן אינסטרומענט דעם שענדלעכן צייכן — דעם אַקנקרייץ.

שפּעטער האָבן זיך אַזעלכע וואַנדאָלישע אָקטן איבערגעחזרט אין אַנדערע שטעט און אויך אין שכנותדיקן אורוגוויי.

— אָבער דאָ קומען מיר צום לעצטן קאַפּיטל פון אונדזער אַרבעט, וואָס טראָגט דעם שטאָלצן נאָמען: „אָפּוועור־קאָמף פון דער „דאַיאַ".

6. דער אָפּוועור-קאָמף פון דער „דאַיאַ"

דער יוּאָס וועט אָמאָל שרייבן די געשיכטע פון אונדזער ישוב, וועט מוזן ווידמען אַ באַזונדער קאַפּיטל דעם הערישן אָפּוועור־קאָמף פון דער „דאַיאַ", הויפּטזעכלעך אין די לעצטע צייט יאָר.

גראָד אין די דאָזיקע צוויי יאָר האָט זיך צום בולטסטן אַרויסגעוויזן די נויטוועניקייט פון דער „דאיא" אָלס פאָליטישע רעפּרעזענטאַנץ־אינסטיטוציע פון אַרגענטינער יידישן ישוב. אָן אינסטיטוציע וואָס זאָל דעם דאָזיקן ישוב רעפּרעזענטירן פאָר די געהעריקע מאַכט־אַרגומענטן זאָל קאָנען דעם ישוב מאָביליזירן אין אַ מאָמענט וען עס וועט זיין נייטיק אָנצופירן דעם אָפּוועור־קאָמף.

שטאַרק צוגעהאָלפן צו דער ווירקזאָמער אַרבעט פון דער „דאיא", האָט די רעסטרוק־טוראַציע פון דאָזיקן אַרגאַניזם און דאָס אַריינציען אין אים יונגע כוחות און יונגע עלעמענטן אין דער אָנפירונג, אַזוי, אין דער הויפּטשטאָט און אויך אין די וויכטיקסטע פיליאָלן אין דער פראָווינץ.

די רעסטרוקטוראַציע פון דער „דאיא" איז געקומען אָלס פועל־יוצא פון אַ לעבהאַפטיקן וויכוח אין דער געזעלשאַפטלעכקייט, וועלכער האָט אַרויסגעברַאכט די נויטוועניקייט צו רע־פאָרמירן דעם אופן פון ווייל די „דאיא"־לייטונג און אויך אַריינברענגען נייע אופנים אין איר טעטיקייט־ספּערע, כּיי אין דער הויפּטשטאָט און באַזונדערס אין דער פראָווינץ. נאָך לאַנגע פאָרהאַנדלונגען און באַראַטונגען פון פאָרשיידענע צוגעשטעלטע פראַיעקטן איז לסוף אַנגע־נומען געוואָרן די איצטיקע לייטונגס־סטרוקטור פון דער „דאיא", וואָס איז בכלל־אופן מער צו־געפּאַסט צו די נייַ־אַנטוויקלטע לעבנס־תנאים פון אונדזער ישוב, ווי אויך צו די נייע באַדיי־גונגען אין וועלכער דער „דאיא" קומט אויס צו פירן איר טעטיקייט.

נאָך מיט אַ צייט פריער אַידער עס האָבן זיך אָנגעהויבן די אַנטיסעמיטישע אַרויסטריטן אין אַ גרויסן מאַסשטאַב, האָט די „דאיא" צוגעגרייט דעם געהעריקן אָפּאַראָט, וואָס זאָל קאָנען אַריינטירן די עפּנטלעכע מיינונג; עס זיינען געשאַפן געוואָרן די קאָמיסיעס, פאָר פרעסע און עפּנטלעכע פאַרבינדונגען, פאָר אויספּאָרשן די עפּנטלעכע מיינונג און פאָר אויפקלערונג.

די חודשלעכע צוזאַמענקונפטן, מיט די פאַרשטייער פון דער אַרגענטינער פאָליטישער און אינטעלעקטועלער וועלט, אויף וועלכע עס זיינען באַאַנדלט געוואָרן אַ רייע וויכטיקע ענינים, זיינען געווען צוזאַמענקונפטן פון אויסערגעווייַנלעך וויכטיקער באַדייטונג, סיי צוליב די פראָגן וואָס זיינען דאָרטן באַהאַנדלט געוואָרן און נאָך מער, צוליב די אָנגעזעענע פערזענלעכקייטן, וואָס האָבן זיך אין זיי באַטיילקט, צוישן זיי דער גרעסטער טייל אָזעלכע, וואָס זיינען אפשר דאָס ערשטע מאָל אין זייער לעבן, געווען אויף אַ באַגעגעניש מיט יידן.

אויך דער צוזאַמענפאָר פון די „דאיא"־פיליאָלן, וואָס איז פאָרגעקומען אין די טעג פון 13טן ביזן 15טן אַפּריל, איז געווען אַ צוזאַמענפאָר וואָס האָט געהאַט אָלס ציל, צו סיגנאַליזירן און רופן די אויפמערקזאַמקייט פון דער יידישער באַפעלקערונג אויף דער אָנקומענדיקער גרעסער און אויף דער נויטיקייט צו שטיין אויף דער וואַך, כדי אָפּצושלאָגן די מעגלעכע אַטאַקעס קעגן דעם יידישן ישוב און פאַרטיידיקן דעם יידישן כבוד.

און וועגן די אַנטיסעמיטישע געשעענישן זיינען שפּעטער געקומען אונטער כלומרשטן אויסרייד, וויל מען האָט אין ישראל באַשטראָפט, איינעם פון די שוידערלעכסטע נאַצי־מערדער;

ווען אין לאַנד האָבן זיך אָנגעהויבן אַ ריי באַנדיטיש־קרימינעלע אָנטיסעמיטישע איבערפאַלן, וואָס האָבן געהאַט זייער קולמינאַציע־פונקט, אין דעם שענדלעכן איבערפאַל אויף דעם ירושלימער מיידל גראַסיעלאַ נ. סיראַטאָ, האָבן זיי געטראָפן דעם ירושלמי ישוב אַ צוגעגרייטן וואָס האָט אויפגענומען די געשעענישן מיט דעם גאַנצן ערנסט, אָבער אָן פאַניק און וואָס עס איז זיכער דאָס וויכטיקסטע, זיי האָבן געטראָפן אַ גוט־צוגעגרייטע פירערשאַפט, וואָס האָט געוווסט ווי אַזוי צו לענקען דעם אָפּוורף־קאַמף און געבן דעם וויכטיקן ענטפער, וואָס זאָל אָפּשטעלן די שענדלעכע אַטאַקעס און נישט דערלאָזן אז די „איזאָלירטע" אָנטיסעמיטישע איבערפאַלן, זאָלן זיך פאַרוואַנדלען אין אָנטיסעמיטישע מגפה.

עס איז דער „דאַיאַ" געלונגען אין געציילטע טעג, צו אַרגאַניזירן די ווירדיקסטע ירושלמי מאַניפעסטאַציע, וואָס איז ווען עס איז פאַרגעקומען ביי אונדז אין לאַנד — די גרויסע פּראָטעסט־מאַניפעסטאַציע פון 28סטן יוני, וואָס ווען זיכער באַטראַכט ווערן ווי דער הערשאַפטער אָרויסטריט פון אונדזער ישוב, אין וועלכן עס האָבן זיך אָנגעשלאָסן נישט בלויז אַלע ירדן, אָן אויסנאַם, נאָר אויך אַ גרויסער טייל פון דער נישט־ירושלמי דעמאָקראַטישער וועלט.

***

מיר וואָלטן געקאָנט אויסרעכענען אַ ביז גאָר לאַנגן צעטל פון די „דאיא"־טעטיקייטן אין די לעצטע צוויי יאָר, אָנהייבנדיק פון איר אינטערוועניע ביים פאַליציי־שעף פון דער פּראָווינץ בוענאָס־אירעס, קעגן דעם וואָנדאַליש־אָנטיסעמיטישן איבערפאַל אויף דער הכשרה א"נ „בערל קאַצענעלסאָן" און ענדיקנדיק מיט דער אינטערוועניע ביי די פאַליציייִשע און מלוכה־אויטאָרי־טעטן, וואָס האָט דערפירט צו דער דערקלערונג פון אינערן־מיניסטער ד"ר פּערקינס, קעגן די אָנטיסעמיטישע און ראַסן־אָרויסטרעטונגען. מיר וואָלטן אויך געקאָנט איבערגעבן אַ גאַנצע ריי אינטערוועניעס פון דער „דאיא" קעגן אָנטיסעמיטישע פּובליקאַציעס און טעאָטער־פאָרשטעלונגען.

אָבער דאָס וואָלט דערפירט דערצו אז מיר זאָלן פאַרוואָנדלען אונדזער איבערזיכט אין אַ צו לאַנגער מגילה און צו דער מיינונג, אז די „דאיא" איז בלויז אַ קאָמפּס־אינסטרומענט קעגן אָנטיסעמיטיזם, וואָס מיר האָבן שוין אין אָנהייב באַצייכנט ווי אַ פאַלשע.

סיי ווי ווערט פון אָט דער אַרבעט, האָפּנטלעך, קלאָר, אַז די „דאַיאַ" איז די לעגיטימע פאָליטישע רעפּרעזענטאַנץ פון דעם אַרגענטינער יידנטום, כלפי־חוץ און כלפי־פנים, אַזוי אין לייד און אַזוי אין פרייד.

— און הלוואי זאָל דאָס אויך וווייטער קומען צום אויסדרוק מער אין פרייד, ווי אין ליידז!

משה שענדערי

דער ישוב אין ארגענטינע און זיינע פארבינדונגען מיט דער יידישער וועלט

ווי וויים דאס לאנד ארגענטינע איז געווען אמאל פון די יידישע צענטערס אין אייראפע, איז דאך איר יידישער ישוב א צייט־לאנג געווען א שם־דבר און א צענטער פון יידישן פאלקס־אינטערעס. ארום וועלכן עס האבן זיך געפירט די וויכוחים צווישן „פאלעסטינצעס" און „ארגענטינצעס". ביידע לענדער זענען אין די אויגן פון יידישע פירער און דענקער געווען די פארזעצונג פון דעם צוריקקער צו „עבודת־האדמה", דער אידעאל פון די „משכילים", וואס האט אנהייב ניינצנטן יאהרהונדערט אנגעהויבן רעאליזירט צו ווערן דורך די רוסישע צארן אויף די וויייטע פעלדער פון דרום־רוסלאנד און איז צום סוף פון דעם זעלביקן יאהרהונדערט אין זיינע אכציקער און ניינציקער יאהרן, אריבערגעטראגן געווארן וויייטער אויף דרום, קיין ארץ־ישראל אין ארגענטינע, ווו ער האט אנגעהאלטן. דער פרוווו צו אנטוויקלען יידישע ערד־ארבעט אויף צפון, אין די פאראיניקטע שטאטן, איז דורכגעפאלן באלד, ביי די ערשטע פאזן פון זיין אויפקום.

1) „אליאנס"

דער ארגענטינער יידישער ישוב איז אויפגעקומען אין 1860, דעם זעלבן יאר ווען עס איז אין פאריז געגרינדעט געווארן די ערשטע יידישע אינסטיטוציע וואס האט הויך פראקלאמירט דעם פרינציפ פון יידישער סאלידאריטעט אין וועלט־מאסשטאב; דאס איז געווען די חברה „כל ישראל חברים" — ווי מען האט זי גערופן מיט איר העברעישן נאמען — וועלכע איז מער באקאנט אונטער איר פראנצויזישן נאמען „אליאנס איזראעליט אוניווערסעל". מיט אט דער אינסטיטוציע איז פארבונדן דער אנפאנג פון דער יידישער קאלאניזאציע אין ארגענטינע, וואס איז שפעטער אנגעפירט געווארן פון איר שוועסטער־אינסטיטוציע, די יק״א. א דריטל פון זיין קיום איז דער יידישער ישוב אין ארגענטינע געשטאנען אונטער דער השפעה פון דער „אליאנס".

אין סוף 1888 שיקט די „אליאנס" קיין ארגענטינע אכט יידישע משפחות, וואס גרינדן, אנהייב 1889, די ערשטע יידישע קאלאניע ,די קליינע „מאניגאטעס וויעכא", וואס וועט שפעטער אנגעשלאסן ווערן אין דער ערשטער גרויסער קאלאניע מאזעסווילע, וואס ווערט גרינדעט צום סוף פון זעלביקן יאר. די גרינדער פון מאזעסווילע, די אזוי גערופענע פאדאליער גרופע, האט באקומען א היפשע שטיצע פון דער „אליאנס", וואס האט דערמעגלעכט איר ערי־בערפארן קיין ארגענטינע. די „אליאנס" האט אויך מיטגעארבעט מיט דער יק״א אויפן געביט פון איר שול־ווען אין די קאלאניעס. די „אליאנס" האט געשיקט אהער תלמידים פון אירע נארמאל־שולן אלס דירעקטארן און לערער פון אלגעמיינע לימודים אין די שולעס פון די יק״א־קאלאניעס. עס פארשטייט זיך, אז די לערער האבן געהאט א השפעה אויף די קאלאניסטן, כאטש אפילו קיין גאר גוט לעבן איז צווישן זיי נישט געווען, דאך קען מען זייער איינפלוס נישט אוועקמאכן מיט דער האנט.

די „אַליאַנס"־לערער זענען געווען ספרדים און זייער אָנווענדונג אין די קאָלאָניעס איז געווען אַ התחלה פאַר קעגנזייטיקער באַקאַנטשאַפט צווישן ספרדים און אשכנזים. ספרדים זענען אויך געווען צווישן די אַדמיניסטראַטאָרן פון דער יק״א; עס פלעגן אָפטער טרעפן „געמישטע" חתונות צווישן ספרדישע לערער און יק״א־באַאַמטע מיט קאָלאָניסטישע אשכנזישע טעכטער. עס איז געווען אַ מין מיזוג־גלויות אין קליינעם מאַסשטאַב.

די דאָזיקע השפּעה דורך די יק״א־שולעס האָט אויפגעהערט אין די יאָרן 20־1918, ווען די יק״א האָט איבערגעגעבן איר שול־וועזן די רעגירונגען פון די פראָווינצן ווי אירע קאָלאָניעס האָבן זיך געפונען. אָבער דאָך איז נאָך געווען אַ געוויסע השפּעה פון דער „אַליאַנס" דורך די „רעליגיעזע קורסן", געגרינדעט פון ראַבינער ד״ר ש. חלפן ז״ל, און געשטיצט פון דער קאָנגרעגאַציע. אַ קאָמיטעט פאַר דער „אַליאַנס" עקזיסטירט ביז היינט אין אַרגענטינע, כאָטש זיין טעטיקייט איז נישט צופיל אָנגעוווּדיק אין לעבן פון דעם ישוב.

אויפנאַמע פאַרן ישראל־אַמבאַסאַדאָר אין אַרגענטינע, ד״ר אריה לבבי. יאָר 1958.

2) ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע

כמעט אייגנצייטיק מיטן פאַרשווינדן פון דער „אַליאַנס"־השפּעה דורך די יק״א־שולעס, שטעלט איין דער ישוב אַ דירעקטן קאָנטאַקט מיט דער אַלוועלטלעכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

דער ציוניזם אין זיין חובבי־ציוניסטישער פאָרם איז אויפגעקומען אין אַרגענטינער ישוב כמעט אייגנצייטיק מיט דער קאָלאָניזאַציע. צווישן די קאָלאָניסטן זענען געווען חובבי־ציון. אין די קאָלאָניעס זענען געגרינדעט געוואָרן חובבי־ציוניסטישע קרייזלעך. אין בוענאָס־איירעס

זענען אויך געווען חובבי־ציוניסטן פון אַדעסער נוסח, וואָס האָבן געגרינדעט אַ קלוב מיטן רוסישן נאָמען „נאדיאזשדא" („התקוה" — די האָפענונג) אין וועלכן מען האָט מער געערעדט און געלייענט רוסיש...

אין 1897, צום ערשטן ציוניסטישן קאָנגרעס, צו וועלכן דער ישוב איז איינגעלאָדן געוואָרן דורך מאַקס נאָרדוי ז״ל, איז געגרינדעט געוואָרן די ערשטע ציוניסטישע אגודה אין בוענאָס־אירעס. די חובבי־ציוניסטישע קרייזלעך זענען פאַרוואָנדלט געוואָרן אין ציוניסטישע פאַראיינען. עס איז אפילו געשאפן געוואָרן עטוואָס ענלעכעס אויף אַ לאַנדעס־פעדעראַציע. דער אימיגראַציע־שטראָם פון אָנפאַנג צוואַנציקסטן יאָרהונדערט האָט געבראַכט ציוניסטן פון די פאַרשידענע שאַטירונגען. געווען באַלעבאָטישע ציוניסטן (דורשי ציון), פאַלקסטימלעכע ציוניסטן (תפארת ציון) אויך פועלי־ציון און מזרחי. דער ישוב איז אפילו אַ פאָר מאָל געווען פאַרטראָטן אויף די ציוניסטישע קאָנגרעסן, דורך צופעליקע דעלעגאַטן, ד״ה סוחרים ציוניסטן,

ד״ר א. טבשן ז״ל געזעגנט די דעלעגאַטן צום שטאָקהאָלמער קאָנגרעס, צבי פיינגערש אין אלתר הירש.

וואָס זענען געפאָרן קיין אייראָפּע צוליב געשעפט און זיך בדרך־אגב באַטייליקט אין קאָנגרעס. אַזעלכע זענען געווען אַדאָלפאָ קרעניאָוויטש ע״ה, א. יאָקובאָוו ע״ה, א״אַנד׳. אין אַכטן קאָנגרעס האָבן זיך באַטייליקט צוויי דעלעגאַטן פון אַרגענטינע, די חלוצים בצר און באברין, וואָס האָבן זיך אויף זייער רייזע קיין ארץ־ישראל פאַרהאַלטן ביים קאָנגרעס אין האַג.

אָבער די ציוניסטישע טעטיקייט איז נאָך געווען אַ גאַנץ שוואַכע, די מחלוקתן זענען געווען אָפטע און שטאַרקע. די ערשטע ציוניסטישע לאַנדעס־פעדעראַציע, געגרינדעט אין 1905 איז זיך שנעל צעפאַלן, ערשט אין 1913 איז געגרינדעט געוואָרן אַ צווייטע פעדעראַציע וואָס האָט געהאַט מער אריכת־ימים, און עקזיסטירט ביז היינט. אָבער ביז 1917 האָט דער ישוב נישט געהאַט קיין דירעקטן דעלעגאַט פון דער ציוניסטישער וועלט־אָרגאַניזאַציע. אין 1917 איז אָנגעקומען דער ערשטער דעלעגאַט, שליח, ד״ר ב. עפשטיין ע״ה, וועלכער האָט געהאַט אַ גרויסע השפעה, זיין באַזוך איז צוזאַמענגעפאַלן מיט דער באַלפור־דעקלאַראַציע, און דאָס

האָט געגעבן אַ שטאַרק אימפולס דער באַוועגונג. אין 1918 איז געקומען פון די פאַר׳ שטאַטן דער פועלי־ציוניסטישער טוער און זשורנאַליסט מאַרקאָס רעגאַלסקי ע״ה, וועלכער האָט אַנטוויקלט די פועלי־ציוניסטישע באַוועגונג אין לאַנד, און איז שוין פאַרבליבן אַ תושב אין ישוב, באַ־ווירקנדיק די אַנטוויקלונג פון זיין פאַרטיי.

די אַנווועזנהייט פון די שליחים, ווי אויך די באַלפור־דעקלאַראַציע האָט דעם ציוניזם געגעבן פליגלען. איז אין 1918 אָפגעפאָרן אַ גרופע יידישע לעגיאָנערן וואָס האָבן געזאָלט קעמפן אין ארץ־ישראל, אָבער דער וואָפנשטילשטאַנד האָט זיי פאַרכאַפט אויפן וועג אַהין. אין 1919 איז דורכגעפירט געווארן דער ערשטער גרעסערער קאָמפיין (עמערגענץ). אין 1920 דער ערשטער קרן־היסוד קאָמפיין, און פון דאָן זענען שליחים פון דער ציוניסטישער באַוועגונג און ציוניסטישע פאַרטייען געווארן אַן אָפטע דערשיינונג. עס האָט מער ווי איינמאָל גע־

די דעלעגאַציע פון אַמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט אויף אַן אויפנאַמע אין דער קהילה.
עס רעדט דושיקאָב בלאוישטיין.

טראָפן אַז אין ישוב זאָלן זיך איינצייטיק געפינען, אַ מנין, און אַ מאָל טאָקע עטלעכע מניינים שליחים. אין יאָר 1921 איז געשיקט געווארן אַ דירעקטער דעלעגאַט צום 12טן ציוניסטישן קאָנגרעס, דער קאָלאָניסטישער טוער ש. י. הורוויץ.

אייניקע שליחים האָבן אויסער זייער דירעקטער מיסיע זיך באַמיט צו באַאיינפלוסן דעם ישוב אויך אויפן געביט פון הויבן זיין קולטור־ניוואָ און יידישן באַוווסטזיין. עס לאָזט זיך זאָגן, אַז דער ציוניזם האָט דורך אייניקע פון זיינע שליחים היפש בייגעטראָגן צו הייבן דעם קולטור־ניוואָ אין די לאַטיין־אַמעריקאַנער ישובים, בעיקר אין אַרגענטינע.

דער ארגענטינער ישוב ווערט באַטראַכט ווי אויסדריקלעך ציוניסטיש אין זיין גרעסטן טייל, זינט דעם אויפקום פון מדינת־ישראל איז ער מקיים די מצווה פון עליה און פון עליה־לרגל (טוריזם) און באַטייליקט זיך דירעקט דורך זיינע זין אין טעכטער אין בנין־הארץ, אייר־

ניקע פון זיי זענען אפילו געפאלן אויף די פארטיידיקונגס־פאזיציעס פון דער ייִדישער מדינה.

דער עלטסטער ישוב וואס ארגענטינער ייִדישע יוגנטלעכע האבן אויפגעשטעלט אין ישׂראל איז „מפלסים"; נאכהער זענען געקומען „עין־השלושה", „ניצנים", „כסופים", „מבואות ביתן", „בחן", „געש", „אֶנד". קליינע גרופעס פון ארגענטינער חלוצים געפינען זיך אויך אין א רייע אנדערע קבוצים; אין „משמר־הנגב", „מצר", „גזית", „בית־נשף", „כרמיה", „כפר־סזאלד", „הראל", „רשפים", „ניר־יצחק", „מגידו", „רבדים", „שמרת", „להבות חביבה", „רמת־השופט", „מסילות", „גן־שמואל", „בית־זרע", „עין־השופט", „הזורע", „יד־מרדכי" (וואס טראגט דעם נאמען פון מרדכי אנילעוויטס, דער קאמענדאנט פון ווארשעווער געטא־אויפ־שטאנד), „עין־שמר", „רמות מנשה", „חצור", „יקום", „עין־החורש", „גבולות", „גשר", „שדה־נחום", „גינוסר", „בארי", „נען", א״אנד".

די צאל פערזאנען פון ארגענטינע וואס זענען פארבונדן מיט די קבוצים איז פיל גרעסער, וויייל אויסער חלוצים ווויינט אין זיי א צאל פון חלוצים־עלטערן, וואס לעבן זיך אויס אין לאנד.

די חלוצישע עליה פון ארגענטינע איז פארטיילט צווישן די ציוניסטישע פארטייען. לויט א סטאטיסטיק פון דער ציוניסטישער לאנדעס־ארגאניזאציע האבן פון 1949 עולה געווען דורך די פארטייען 3.765 חלוצים, פארטיילט אזוי:

איחוד הבונים	1.350
השומר הצעיר	580
הנוער הציוני	800
דרור	800
למרחב	100
החלוץ העצמאי	60
בית״ר	30
בני־עקיבא	30
קאָרדיניר־קאָמיטעט פון אומ־פארטייִשע	15
סך־הכל	3.765

מען קען נאך צוגעבן א צאל עלטערן וואס האבן עולה געווען מיט זייערע קינדער, חלוצים.

3) אגריקולטור און אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען

דער ארגענטינער ישוב האט אויפגעשטעלט אין ישראל א רייע אונטערנעמונגען, וואס פארבינדן דעם ישוב מיט דער מדינה אויפן עקאנאמישן געביט.

אזוי האט די געזעלשאפט „קאירא" (איצט קאיסא) אויפגעשטעלט דעם אגריקולטורעל־אינדוסטריעלן ישוב „כפר ארגענטינה", וואס אנטוויקלט זיך גאנץ גוט. דער אפיציעלער נאמען פון ישוב איז „ניר־צבי" אין זכר פון בארוך הירש ע״ה (צבי־הירש).

די טוריסטן־געזעלשאפט „מאריס" האט געגרינדעט א מעטאלורגישע פאבריק אין באר־שבע.

די געזעלשאפט „אפיקים", האט א וועבערייִ (אף־אר) אין אפיקים.

די „אריזה" געזעלשאפט גיט זיך אפ מיט בויי־ארבעט אין ישראל.

„זמורות" איז אן אונטערנעמונג פון ארגענטינער ייִדן. וואס איז טעטיק אויפן אגריקול־טור־געביט, בעיקר פרדסים און כרמים אין צפונדיקן נגב. „עלה" איז אן אינדוסטריעלע אונ־טערנעמונג פאר פלאסטיק, וואס איז אויפגעשטעלט געווארן אין רמלה.

אַרגענטינער יידן האָבן אויפגעבויט דעם האָטעל „אקאדיא" און האָבן זיך אויך באַטייליקט אין דעם אויפבוי פון האָטעל נאַרדוי, איצט „שרתון", ביידע האָטעלן זענען אַריבער אין אַמעריקאַנער הענט, וואָס זענען גרעסערע מאַדימס אויף דעם געביט.

אַרגענטינער יידן האָבן אויך געגרינדעט דעם אַגראָבאַנק, וואָס זיי האַלטן איצט בשותפות מיט דער הסתדרות. פאַראַן אויך אַ פריוואָטער באַנק פון די ברידער מירעלמאַן.

די געזעלשאַפט „ארפאלסא" איז פון זינט דעם אויפקום פון דער מדינה אַקטיוו אויפן געביט פון האַנדלס־אויסטויש מיט ישראל, אין די ערשטע צייטן איז דער הויפט־עקספּאָרט־אַרטיקל געווען פלייש, וואָס האָט פיל אַרויסגעהאָלפן דעם ישוב אין ישראל אין די צייטן פון צנע.

אויף צו סטימולירן דעם האַנדלס־אויסטויש צווישן אַרגענטינע און ישראל האָט דער ישוב געגרינדעט אַן אַרגענטינע־ישראל האַנדלס־קאַמער, וואָס פירט דורך אַ זייער פאַרצווייגטע און אינטענסיווע טעטיקייט, אויף די געביטן פון עקספּאָרט און אימפּאָרט.

די קהילה־פאַרשטייער שענקען דער שיף „ד״ר הערצל" אַ בילד פון ד״ר הערצל.

דער אַרגענטינער ישוב האָט אויך היפש בייגעטראָגן צו דער קולטור־אַנטוויקלונג פון דער מדינה, דורך היפשע צענדליקער לערער, אויסגעבילדעטע אין אַרגענטינע, וואָס פאַרנעמען איצט פאָסטנס אין די שולעס פון ישראל. אַלס אויסטויש האָט ישראל געשיקט קיין אַרגענטינע לערער פון אַ העכערער קאַטעגאָריע פאַר די מיטל־שולעס און „מדרשה". אַרגענטינער יידישע סטודענטן שטודירן אין דער העברעישער אוניווערזיטעט, פאַראַן אַ פאַר אַרגענטינער פראָפעסאָרן, אויך פאַרשער אין ווייצמאַן־אינסטיטוט. מיט איין וואָרט: די צוזאַמענארבעט פון ישוב מיט ישראל איז אַ פולקאָמע.

דער דירעקטער קאַנטאָקט מיט מדינת־ישראל, האָט נישט אָפּגעשוואָכט דעם קאַנטאָקט מיט דער ציוניסטישער וועלט־אַרגאַניזאַציע און דער יידישער אַגענץ.

פֿאַרן אויפֿקום פון דער מדינת־ישׂראל זענען די דעלעגאַציעס פון אַרגענטינע צו די ציוניסטישע קאָנגרעסן געווען זייער קלייבצאָליק. אין משך פון לאַנגע יאָרן פלעגן פֿאַרן צו אָ קאָנגרעס איינער, אָדער העכסטנס צוויי דעלעגאַטן. נ. געזאָנג ע״ה האָט פֿאַרטראָטן דעם ישוב און זיין ציוניסטישן סעקטאָר אויף מערערע קאָנגרעסן. עס זענען אויך געפֿאָרן דעלעגאַציעס פון צוויי פֿערזאָן, אַזוי, למשל: ד״ר א. מבשן ע״ה און, יבדל לחיים, י. לוצקי, מ. קאַסטרינסקי אין ח. פינקעלשטיין, מ. רעגאַלסקי ע״ה און הרב י. ל. זלאָטניק ז״ל, וואָס איז דערווייל־ט גע־ווָארן אַלס דעלעגאַט פון אַרגענטינע, בשעת זיין באַזוך אין 1935.

מיטן אויפֿקום פון דער מדינה, האָבן די דעלעגאַציעס צו ציוניסטישע קאָנגרעסן גע־שטיגן אין צאָל. מיר וועלן דאָ נישט אויסרעכענען באַזונדער יעדע דעלעגאַציע צו יעדן קאָנ־גרעס, עס איז אָבער בדאי צו געבן אָ רשימה פון די דעלעגאַטן וואָס האָבן זיך באַטיילי־קט

די קהילה־פֿאַרוואַלט־נג נעמט אויף די אַפּיצירן פון דער שיף „ד״ר ט. הערצל״, יאָר 1962.

אין איינעם אָדער מערערע קאָנגרעסן: ד״ר י. גאָלדענבערג, ד״ר ט. קאַמענשיין, צ. פיינגערש, נ. ראָזיכאָווסקי, ד״ר י. פֿדהצור, ח. פינקלשטיין, ל. גאָלד, א. פיודיק, ד״ר מ. וואָדאָווָז, ה. געזאָנג, ד. קלימאָווסקי, י. באָקסער, י. בראָנפמאַן, מ. שטאַרקמאַן, מ. רעגאַלסקי ע״ה, מ. קאַס־טרינסקי, נתן צוגמאַן, ד״ר נתן לערנער, יוסף וועננטורא, אברהם גאַרבאַט און י. לייבאָוויטש.

אָ גרעסערע דעלעגאַציע איז געשיקט געוואָרן צום חנוך־קאָנגרעס פון 1961, אין וועלכן עס האָבן זיך באַטיילי־קט די חינוך־עסקנים: ד״ר ט. קאַמענשיין, ל. גאָלד, מ. האָניק, א. גראָקאָפֿ, ז. אָרנשטיין, י. בערנשטיין, ד. קלימאָווסקי און די לערער: ח. פינקלשטיין, פ. קאַרפֿ, מ. קליין, ג. טאָפּעט, ד. אייזן און מ. טורניאַנסקי.

4) „ א ר ט ״

אַזוי פרי ווי אין 1937, וועלכע געגרינדעט אָ פיליאָלע פון „אָרט־אָזע״ אין אַרגענטינע. די הויפּט־טוער מצד דעם „אָרט״ זענען געווען די זשורנאַליסטן אליהו טראָצקי און ד״ר משה

מערקין. די ערשטע פאַרוואַלטונג איז באַשטאַנען פון י. זאַסלאַווסקי, ד. גרויסמאַן, מ. אווינבורג, מ. עליזאַבעצקי ע״ה א״אנד.

דער ישוב האָט זיך באַטייליקט אין דריי וועלט־צוזאַמענפאַרן פון „אָרט״. אין 1946, אין פּאַריז, דעלעגאַט: י. וועגראַווער; אין 1953, דעלעגאַטן: משה אווינבורג און מ. מערקין; אין 1960, אין לאָנדאָן, דעלעגאַטן: יעקב וועגראַווער, מיטגליד פון דער וועלט־עקזעקוטיווע פון „אָרט״, משה וויינטרויב און ג. ווערטהיים ע״ה. די „אָזע״ האָט זיך אָפּגעטיילט פון „אָרט״ און איר טעטיקייט טראָגט אַ מער לאָקאַלן כאַראַקטער.

געזעלשאַפטלעכע טוער פון די פאַראייניקטע שטאַטן ד״ר ישראל גאָלדשטיין און לייבל קאַץ, אויף דער אויסשטעלונג פון יידישן בוך מיט עסקנים פון דער קהילה־פאַרוואַלטונג.

5) יידישער וועלט קאָנגרעס

אין אָנפאַנג פון צווייטן וועלט־קריג קומט קיין ארגענטינע, אין שליחות פון יידישן וועלט־קאָנגרעס ד״ר יעקב העלמאַן ע״ה, וועלכער זוכט אויפצושטעלן אַ קאָמיטעט און ביורא פאַר גאַנץ לאַטיין־אַמעריקע.

דער ישוב אין ארגענטינע האָט זיך באַטייליקט אין דער גרינדונג פון יידישן וועלט־קאָנגרעס דורך אַ דעלעגאַציע אין באַשטאַנד פון דוד גרויסמאַן, יצחק מזרח, משה טוב, עזרא טעובאל און יעקב דאָם, וועלכע האָבן מיטגעאַרבעט מיט יעקב העלמאַן ע״ה אין זיין מיסיע. אָנפאַנג 1940 וועלן ארגאַניזירט די ביורא פון יידישן וועלט־קאָנגרעס וואָס האָט זיך געפונען אונטער דער לייטונג פון ד״ר העלמאַן ע״ה ביז זיין פטירה, אַ שטיקל צייט שפּעטער האָט איבערגענומען די לייטונג פון דער ביורא מאַרק טורקאָוו. וואָס פירט אַן מיט איר ביז היינט צו טאָג.

דורכן ייִדישן וועלט־קאָנגרעס האָט זיך דער ישוב פֿאַרבונדן מיטן גרויסן ייִדישן ישוב אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן.

אין 1941 באַטייליקט זיך דער אַרגענטינער ישוב אין דער „קאָנפֿערענץ פון אַמעריקאַנער ישובים", וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין באַלטימאָר, און האָט אומדירעקט גענדינט ווי אַן ערשטער פֿרוּוו נעגטער צו ברענגען די לאַטיין־אַמעריקאַנער ייִדישע ישובים. דעלעגאַטן צו דער קאָנפֿערענץ זענען געווען: מאַרקאָס רעגאַלסקי ע״ה, יהודה גלאָזמאַן ע״ה, ד״ר נ. ראָפּאָפּאָרט ע״ה, יעקב העלמאַן ע״ה, אין יבדל לחיים, דוד גרויסמאַן.

לייבל קאַץ פֿאַרשרייבט זיך אין אָנדענק־בוך פון דער קהילה.
עס שטייען פון בייזע זייטן: ד״ר ט. קאָמענשיין און א. פרידמאַן; עס זיצט מרדכי שטריגלער.

אין 1944 באַטייליקט זיך דער ישוב אין דער „וועלט־קאָנפֿערענץ פאַר רעטונג און רעקאָנסטרוקציע", וואָס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן אין אַטלאַנטיק־סיטי (פאַר׳ שטאַטן), און האָט געדאַרפט אויסאַרבעטן די פּאָדערונגען און סיסטעמען פון דער רעקאָנסטרוקציע פון די רוּינירטע ייִדישע ישובים אין אייראָפּע. מיט דער באַטייליקונג אין דער קאָנפֿערענץ איז דער אַרגענטינער ייִדישער ישוב אַרייַנגעטראָטן אין דער ספערע פון די פּוליעריקע און בעסערקאָנסטרוקטיווע גרויסע ייִדישע ישובים וואָס טראָגן די זאָרג פאַר די קלענערע און שוואַכערע ייִדישע גרופּעס און ישובים.

דעלעגאַטן צו דער וועלט־קאָנפֿערענץ זענען געווען: ד״ר מ. גאָלדמאַן, ד״ר י. וואלאך, הירש טריוואָקס, מ״מ בערטאָ גערשונאָוו און להבדיל בין החיים והמתים, הרב י. פֿאַניזשעל, מ. רעגאַלסקי און מ. שטירבו — אַלע ע״ה.

אין 1945 איז דער ישוב געווען פֿאַרטראָטן אויף דער קאָנפֿערענץ אין סאַן־פֿראַנסיסקאָ דורך ד. גרויסמאַן. די קאָנפֿערענץ איז אויך בייגעווען אַלס זשורנאַליסט ה׳ יעקב באַטאַשאַנסקי.

דעם זעלבן יאָר באָקומט דער ישוב אַ סַארשטייער אין העכסטן ראַט פון דער יק״א, ד״ר ר. דובראָווסקי.

אין 1946 פֿאָרן צו דער „דזשאָינט״־קאָנפערענץ אין אייראָפּע די ה״ה: יעקב מורמיס און לעאָן קאָזשאַני, טוער פון קאָמיטעט פאָר הילף די יידישע מלחמה־געליטענע.

דעם זעלבן יאָר באָזוכט די פֿאראיניקטע שטאָטן דער זשורנאַליסט משה שענדערייַ, וואָס איז דאָן געווען טעכנישער לייטער פון דער חברה־קדישא. ער שטעלט אין אַ קאָנטאָקט מיטן אָמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט. „דער אָמעריקאַנער יידישער קאָמיטעט״, דורך זיין מיטאַר־בעטער, דעם אַרגענטינער מאיר (מאָקסימאָ) יאָגופסקי, איז אויך געווען אָקטיוו ביים פֿאראיניקטע טערעסירן יידישע אינטעלעקטואַלן פון די פֿאראיניקטע שטאָטן צו באָזוכן אַרגענטינע.

די פֿאַרבינדונג פון ישוב מיטן אָמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט האָלט אָן ביז היינט דורך דעם ביוראָ וואָס דער קאָמיטעט האָט איינגעשטעלט אין בוענאָס־אירעס, אַ ביוראָ בראש פון וועלכן עס איז געשטאַנען מאיר (מאָקסימאָ) יאָגופסקי, און וועלכער גיט אַרויס דעם ביולעטין „ידיעות״ אויף יידיש. דער „קאָמיטעט״ האָט אויך באַאיינפלוסט די גרינדונג פון דעם „אינס־טיטוט פאָר אינפֿאָרמאַציע און קולטור״, וואָס גיט אַרויס דעם זשורנאַל „קאָמענטאַריאָ״, וועל־כער דערשיינט אין שפּאַניש און אין וועלכן עס אַרבעטן מיט אַרגענטינער און יידיש־אַרגענ־טינער שרייבער און זשורנאַליסטן. אַ רייַע אַנגעזעענע טוער האָבן זיך באַטייליקט אין די צו־זאַמענפֿאַרן פון אָמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט: ס. מירעלמאַן, אינזש. א. קליין, ד״ר א. ווי־ניצקי, ד״ר י. שטיינהאַרט.

אַ דעלעגאַציע פון „אָמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט״ מיט זיין ערן־פֿרעזידענט, ה׳ יעקב בלוישטיין און דאָקטאָר־נדיקן פֿרעזידענט, ה׳ אירווינג ענגעל, האָט באַזוכט אַרגענטינע אין 1958.

אין 1947 באַטייליקט זיך דער ישוב אין דעם צוזאַמענפאָר פון יידישן וועלט־קאָנגרעס אין מאָנטרע. דעלעגאַטן צום צוזאַמענפאָר זענען געווען: ד״ר מ. גאָלדמאַן, מ. טוב, א. ל. שוס־היים ע״ה.

אין 1959, אויפן צוזאַמענפאָר אין שטאָקהאָלם זענען געווען אָלס דעלעגאַטן: א. הירש, ד. הירש און צ. פיינגעלד.

אין 1952 ווערט געגרינדעט די קליימס־קאָנפערענץ אין וועלכער אַרגענטינע איז פֿאָר־טראָטן דורך צוויי דעלעגאַטן, ד״ר ר. דובראָווסקי און ד״ר י. שווארצבאַרד ע״ה. אין די יאָרן 1856־58, נאָך דער פּטירה פון ה׳ י. באָרו, רוקט אַרויס ה׳ טריוואָקס די פֿאָדערונג אַז דער אַר־גענטינער ישוב זאָל באַקומען אַ פּלאַץ אין עקזעקוטיוו פון דער קליימס־קאָנפערענץ. עס אָנט־שטייט אָן אָפּאָזיציע, ווייל דאָס אַריינגעמען אָן אַרגענטינער דעלעגאַט, וואָס איז נוטה צום וועלט־קאָנגרעס וואָלט געשטערט דעם גלייכגעוויכט מיט די אַנדערע פאָקטאָרן אין עקזעקוטיוון ראַט. דאָך זיגט דער פֿאָרשלאָג פון ה׳ טריוואָקס, וועלכער באַקומט די שטיצע פון בארַאָן ראַט־שילד און ה׳ טריוואָקס ווערט אָנגענומען ווי דער ערשטער פֿאָרטרעטער פון אַרגענטינער ישוב אין ראַט פון דער קליימס־קאָנפערענץ.

אין 1957, וועו עס ווערט געגרינדעט די קאָנפערענץ פון די יידישע וועלט־אַרגאַניזאַציעס, וואָס באַשטייט פון יידישן וועלט־קאָנגרעס, אָמעריקאַנער יידישער קאָמיטעט, אָמעריקאַנער אַרבעטער־קאָמיטעט, בני־ברית, קאָנגרעס פון קאַנאַדער ישוב, באַטייליקן זיך אין דער אַר־גאַניזאַציע אויך פֿאַרשטייער פון אַרגענטינע. דער ישוב איז אויך פֿאַרטראָטן אין דער „קליימס־קאָנפערענץ״. דער פרעזידענט פון וועד־הקהילות באַטייליקט זיך אין די זיצונגען פון דעם אַזוי־וויכטיקן פֿאָקטאָר אין יידישן לעבן.

אין די סעסיעס אָפּגעהאַלטן אין קאָפּענהאָגען און אָמסטערדאָם, האָבן זיך באַטייליקט: א. גוטקין און א. ליצקי.

דער ישוב איז אויך פֿאַרבונדן מיטן „דזשאָינט״, וואָס האָט איינגעשטעלט אין אַרגענטינע

זיין צענטראַלע ביורא פאר לאַטיין־אַמעריקע אין 1940 און זי פונקציאָנירט אַן איבעררייס, זייט דאַן.

דער אַרגענטינער ישוב איז אויך פאַרבונדן מיט די ישובים פון לאַטיין־אַמעריקע דורך פערזאָנען וואָס האָבן באַזוכט די מקומות אין ציוניסטישע שליחותן, ווי אויך דורך לערער וואָס פירן אַן א וויכטיקע קולטורעלע און דערציערישע טעטיקייט אין פערו, פאַראַגוואַי, אורוגוואַי, באָליוויע, פאַנאַמא, קאָסטאַ־ריקא א״א.

צום לאַטיין־אַמעריקאַנער צוזאַמענפאָר, אָפגעהאַלטן אין סאַן־פאָולאָ אין 1962, איז געפאָרן אַ צאָלרייכע דעלעגאַציע.

מיטן פּנים צו דער היינטצייטיקער ייִדישער ווירקלעכקייט און פאַרבונדן מיט אַלע פאַקטאָרן וואָס דערהאַלטן אונטויקלען דאָס ייִדישע וועלט־פּאָלק, איז דער אַרגענטינער ייִדישער ישוב געבליבן זעליש פאַרבונדן מיט דער טראַדיציע פון די אַלטע עקזיסטירנדיקע און אומגעבראַכטע ייִדישע קהילות, וואָס באַאיינפלוסן דאָס ייִדישע לעבן אין אַרגענטינע, דורך זייער היסטאָרישער, גייסטיקער השפּעה.

עס איז אַ דאַנק דעם אַלעמען וואָס עס האָט זיך געקענט אויסקריסטאַליזירן אַן אייגנארטיק ייִדיש לעבן, וואָס מען הייבט אָן מיט רעכט צו באַצייכענען ווי נוסח אַרגענטינע, אַ נוסח וואָס הייבט אָן משפּיע צו זיין אויף אייניקע ישובים פון דעם אַמעריקאַנער קאָנטינענט.

י. י. לערמאן

ייִדישע קאָנגרעסאציע פון אַרגענטינע

די יידישע קאָנגרעסאציע פון אַרגענטינע, וואָס האָט אין 1962 געפייערט דאָס 100סטע יאָר פון איר גרינדונג, איז געווען די ערשטע יידישע אָרגאַניזאַציע וואָס האָט עקזיסטירט אין לאַנד, און מיט איר האָט אָנגעהויבן צו באַקומען אַן אויסדרוק דאָס יידישע קאָלעקטיווע לעבן אין אַרגענטינע.

גלייכצייטיק מיט דער נאַציאָנאַלער פאראייניקונג, מיט דעם פּראָצעס פון שטאַטלעכער אָרגאַניזאַציע אין אַרגענטינע און אונטערן שוץ פון קולט־ און אַסאָסיאַציע־פרייהייט, ווי אויך פון פרייער לערע, גאָראָנטירט דורכן 4טן אָרטיקל פון דער נאַציאָנאַלער קאָנסטיטוציע פון יאָר 1853, האָבן די געקומענע יידן פון פּאָרשיידענע איראָפּעישע לענדער געפונען אין היגן לאַנד אַ צוגעפּאַסטן באָדן צו גרינדן אין 1862 זייער ערשטע אָרגאַניזאַציע, די „יידישע קאָנ־ גרעגאַציע פון בועאָס־אירעס". דאָס איז געווען ביים אָנהייב פון דער פּרעזידענץ פון געניע־ראָ באַרטאָלאָמע מיטרע.

אָזוי איז געשאָפן געוואָרן די נייע אינסטיטוציע — זייער באַשיידן אין איר אָנהייב — אין וועלכער עס זענען געווען אָנגעשלאָסן נאָר 20 משפחות. דאָס הייסט, כמעט די גאַנצע יידישע באָפעלקערונג פון אָרגענטינע אין יענער צייט, וואָס האָט במשך הזמן זיך אָנטוויקלט, פאָר־ גרעסערט און אויסגעבילדעט די איצטיקע צאָלרייכע יידישע באָפעלקערונג.

אין יאָר 1868 האָט די יידישע קאָנגרעגאַציע פון בועאָס־אירעס געביטן איר נאָמען אויף „יידישע קאָנגרעגאַציע פון אַרגענטינע", אונטערן פּאָרזיץ פון ה' סעכיסמונדאָ אָוערבאַך.

דער רעגיסטער פון געבורטן, חתונות און טויט־פאַלן איז געפירט געוואָרן דורך דער קאָנ־ גרעגאַציע אין אָפיציעלע רובריקירטע ביכער, ביז עס איז גילטיק געוואָרן דער געזעץ פון ציווילן רעגיסטער אין 1886.

די דורך דער קאָנגרעגאַציע דורכגעפירטע טעטיקייט אויף אירע פאַרשיידענע געביטן האָט שנעל געשאָפן די נויטוועניקייט צו פאָרמאַליזירן די־אָ אינסטיטוציע, אין איינקלאַנג מיט די פאָרשריפטן פון געמיינשאַפטלעכן רעכט.

אין 1871 זענען געעגדערט געוואָרן אייניקע טיילן פון דעם סטאַטוט מיטן ציל אים צוצו־ פאַסן צו דער אומאויפהערלעכער אַנטוויקלונג פון דער קאָנגרעגאַציע און אין יאָר 1892 איז דער אינסטיטוציע אָנערקענט געוואָרן איר יורידישע פּערסאָנאַליטעט. עס שרייבט אונטער דעם באַטרעפנדן דעקרעט, דער דעמאָלטדיקער פּרעזידענט פון אַרגענטינע, ד"ר קאַרלאָס פעלע־ גריני, און עס לעגאַליזירט עס דער ד"ר כואַן באַלעסטראָ, יוסטיץ־ און דערציונגס־מיניסטער.

איינצייטיק, פון יאָר 1888, פאָרגרעסערט זיך די יידישע באָפעלקערונג פון אַרגענטינע מיט משפחות, געקומענע פון איראָפּע, וועלכע האָבן זיך באַזעצט אין פאַרשיידענע קאָלאָניעס (מאָניגאָטעס און מאָזטווייל, אין פראָווינץ סאַנטאַ־פע) אויף אָפצוגעבן זיך מיט עדל־אַרבעט.

די קאָלאָניזאַציע האָט זיך פאָרשטאַרקט מיט דער מיטהילף פון דער „דזשוויש קאָלאָני־ זיישן אָסאָסיעישן" (ייקא), געגרינדעט דורכן פילאַנטראָפּ באַראָן מאָריס הירש, און דערנאָך האָט זי זיך פאָרשפּרייט אויף די פּראָווינצן פון עַנטרע־ריאָס און בועאָס־אירעס.

די קאָנגרעגאַציע האָט אָנגעהויבן איר טעטיקייט אויף דער גאָס כונין, צווישן וויסענטע לאָפּעס און גידאָ. נאָך אַ צייט־אָפּשניט פון צוויי יאָר האָט זי זיך אַריבערגעצויגן אויף דער גאָס בעלגראַנאָ 1275. איר שול איז געווען אויף בעלגראַנאָ 837 — אין יאָר 1892 — און זי

האָט געקענט אויפנעמען נישט מער ווי 50 מתפללים; ראָבינער איז דעמאָלט געווען דער ה׳ הענרי דזשאָזעף.

די יידישע קאָנגרעגאַציע פון אַרגענטינע גיט זיך דעמאָלט אָפּ מיט די פאַרשיידענע באַדערפענישן פון דעם אַרגענטינער יידישן ישוב, און די־אַ טעטיקייט האָט זיך אויסגעדריקט אין דער גרינדונג פון נייַע אינסטיטוציעס וואָס האָבן געזומען אונטער זייער רשות פאַרשיידענע ספּעציפישע אָספּעקטן פון יידישן לעבן. צווישן אָנדערן קענען מיר דערמאָנען די חברה קדישא — היינט יידישע קהילה פון בוענאָס־אייִרעס (א.מ.י.א.) — און די ערשטע רעליגיעזע שול „תלמוד תורה הראשונה".

פּייערונג פון דער קהילה לכבוד דער הונדערטיאָריקייט פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע. יאָר 1962. עס רעדט דער ראש הקהל ד״ר ט. קאַמענשיין.

דער ערשטער יידישער טעמפּל אין דער הויפּטשטאָט, וואָס האָט דורכגעפירט זיין טעטיקייט אין אַ ספּעציעל־אויפגעבויטן בנין, האָט געהערט צו דער קאָנגרעגאַציע, און ער איז באַנייט געוואָרן אין 1897 אויף דער גאַס ליבערטאַד 785.

אין יאָר 1905 האָט אָנגעהויבן דורכצופירן זיין גייסטיקע טעטיקייט דער גרויס־ראָבינער ד״ר שמואל חלפון, וועלכער האָט פאַרנומען דעם אָמט במשך 25 יאָר.

אַ דאַנק זיין איניציאַטיוו זענען געגרינדעט געוואָרן די ווילטעטיקייט־געזעלשאַפּס פון יידישע פרויען, די שול־נעץ פון ועד החינוך הראשי, די שוץ־געזעלשאַפּט פאַר יידישע אימיגראַנטן, די שוץ־געזעלשאַפּט פאַר יידישע קינדער און פרויען, און אַ סך אָנדערע אינסטיטוציעס, וואָס זייער טעטיקייט האָט זיך פאַזיטיוו אויסגעווירקט אויף אונדזער יידיש־געזעלשאַפטלעכן לעבן.

אויך דער יידישער שפּיטאָל „עזרה" האָט געציילט צווישן זיינע גרינדער און זיינע שפּע־טערדיקע אַנטווּיקלער די פירער פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע. דאָס זעלביקע דער בית־יתומות און מושב זקנים ובית ילדים.

ביזן סוף פון דעם פאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט איז די גרעסטע טייל פון דער יידישער באָפעלקערונג געווען פארשפרייט איבער די קאָלאָניעס פון אינערן פון לאַנד. אין דעם ערשטן יאַרצענדליק פון דעם איצטיקן יאָרהונדערט, האָט דער צופלוס פון דעם קאָלאָניסטן־עלעמענט אין דער הויפטשטאָט געבראַכט דערצו, אַז א נייער דור זאָל איבערגעמען די אָנפירונג פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע.

די אַלטע שול אויף דער גאָס ליבערטאַד 785 איז שוין געווארן קליין אויפצונעמען די אַלץ־שטייגנדיקע צאָל מתפללים. אַלס פּועל־יוצא דערפון האָט מען באַשלאָסן איבערצובויען דעם טעמפּל אויף דער זעלבער גאָס. דער טעמפּל איז באַנייט געווארן אין קודש יולי פון יאָר 1932.

די ראָסן־פאַרפאָלגונגען וואָס זענען פאָרגעקומען אין אירופּע האָבן געהאָט א שטאַרקן אָפּקלאַנג אין אונדזער לאַנד און האָבן געבראַכט צו דער אומפאַרמיידלעכער גרינדונג פון פאַרטיידיקונגס־אָרגאַניזמען וואָס האָבן פאַרטראָטן דעם גאַנצן יידישן ישוב. אין די דאָזיקע אָרגאַניזמען האָט די קאָנגרעגאַציע געזומען אַן אַקטיוון אַנטייל (קאָמיטעט קעגן אַנטיסעמיטיזם, וואָס איז שפּעטער פאַרוואַנדלט געווארן אין דער ד.א.י.א.).

פון דעם 15טן יוני 1937 האָט איבערגענומען די גייסטיקע לייטונג פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע דער ראָבינער ד"ר גישערמאַ שלעזינגער.

די 2טע וועלט־מלחמה מיט אירע גרויליקע פאָלגן פון פאַרניכטונג פון דעם גרעסטן טייל פון דעם אייראָפּעישן יידנטום, האָט שטאַרק געווירקט אויף דעם היגן יידישן ישוב און אויף די מיטגלידער פון דער קאָנגרעגאַציע.

מיטן פארשווינדן פון די אמאָליקע אייראָפּעישע ישיבות און סעמינארן האָט זיך אָנגע־הויבן פילן דער מאָנגל פון יידישע לערערס און דאָס האָט געברענגט צו שווערע דאגות. אויך די קאָנגרעגאַציע האָט אויף איר אופן געזוכט א לייזונג פאַר דער פראָגע. אירע אָנ־שטרענגונגען האָבן זיך אויסקריסטאַליזירט מיט דער גרינדונג פון מכון ללימודי היהדות, וואָס איז איצט טעטיק אין דעם בנין פון דער גאָס טוקומאַן 3177.

דער מכון ללימודי היהדות האָט שוין אויסגעבילדעט 283 לערערס — פון ביידע גע־שלעכטער — לערערס פון העברעיש און רעליגיע, וועלכע זענען טעטיק אין אונדזער לאַנד און אין כמעט גאַנץ לאַטיין־אָמעריקע.

די וויכטיקע אַרבעט וואָס די יידישע קאָנגרעגאַציע האָט דורכגעפירט אין אַרגענטינע איז געווען די סיבה פון דער איינלאַדונג וואָס זי האָט באָקומען פון דעם קאָנסולטיוון ראָט פון יידישע אָרגאַניזאַציעס אָנטייל צו נעמען אין דער קאָנפערענץ וואָס האָט זיך פאָרזאַמלט אין לאָנדאָן, אין פעברואַר 1946, מיטן ציל צו באַהאַנדלען פראָבלעמען פון הילף פאַר ווידער־אויפבוי פון די יידישע קהילות אין אייראָפּע.

פונעם יאָר 1943 אָן דערשיינט רעגלמעסיק דער ביולעטין „די קאָנגרעגאַציע", וואָס ווערט פאַרטיילט צווישן דער מיטגלידערשאפט און אינסטיטוציעס פון אַרגענטינע אוּן אויסלאַנד.

די יידישע קאָנגרעגאַציע האָט אויך איינגעקויפט דעם בנין אויף ליבערטאַד 773, וווּ עס פונקציאָנירט איר רעליגיעזע שול און עס פירט דורך אירע אַקטיוויטעטן די יוגנטלעכע אָר־גאַניזאַציע.

די אנטשטייונג פון מדינת־ישראל, וואָס האָט פאַרווירקלעכט דעם צוויי טויזנט יאָריקן חלום פון אונדזער פאָלק, האָט געפונען אָן אָפּקלאַנג אין די הערצער אוּן מוחות פון די קאָנ־גרעגאַציע־פירערס און זייער באַצוּנג צו דער מדינה איז אָפט געקומען צום אויסדרוק אויף א פאָזיטיוון אופן.

וועג ס'איז נפטר געווארן דער ערשטער פרעזידענט פון מדינת־ישראל, ד"ר חיים ווייצמאן ע"ה, איז דורכגעפירט געווארן א טרויער־אקט אין דעם טעמפּל פון דער יידישער קאָנגרעגא־

ציע, אויף וועלכן עס זענען בייגעווען די נאָציאָנאַלע באַהערדן און מיטגלידער פון דער דיפּלאָ־מאַטישער קערפערשאַפט אין אַרגענטינע.

אין דער פּאָרזאַמלונג פון דער „יוניײַטעד סינאַגאָג אָוו אַמעריקא", אויף וועלכער עס איז געגרינדעט געוואָרן דער „וועלט־ראַט פון שולן" אין ניו־יאָרק, האָט זיך באַטייליקט די קאָנ־גרעגאַציע, — פּאַטראָן דורך איר גרויס־ראַבינער, ד״ר גישערמאָ שלעזינגער — אָלס מיטגרינדערן פון דער דערמאָנטער אינסטיטוציע.

מיטן ציל צו פֿאַרשטאַרקן דאָס ייִדיש־רעליגיעזע און גייסטיקע לעבן פון די אָנדערע קהילות פון לאָטיין־אַמעריקע, האָט די ייִדישע קאָנגרעגאַציע פון אַרגענטינע פֿאַררופן אין חודש אויגוסט 1958 די ערשטע באַראַטונגס־קאָנפערענץ פון לאָטיין־אַמעריקאָנער שולן, וואָס האָט זיך פֿאַרזאַמלט אין בוענאָס־אייִרעס.

די קאָנגרעגאַציע האָט אין יאָר 1959 געשאַפֿן אַ ספּעציעלע יוגנט־אַרגאַניזאַציע מיט וועל־כער עס פירט אָן דער געהילף־ראַבינער, מאַרשאַל ט. מאיער.

אין דער זעלבער צייט, און מיטן צוועק אויסצובייטערן איר קאָמוניטאַרן צענטער, האָט די קאָנגרעגאַציע איינגעקויפט די געבוידע אויף ליבערטאַד 769/761, פֿאַר די אָקטיוויטעטן פון איר יוגנט־פֿאַראין „רמה", און פֿאַר די פֿאַרשיידענע קורסן פֿאַר קינדער, יוגנטלעכע און דערוואַקסענע, פֿאַר דעם דאָמען־קרייז („בנות ישראל") און פֿאַראין „עמיקם".

די ייִדישע קאָנגרעגאַציע פון אַרגענטינע האָט זיך אין יאָר 1960 אָנגעשלאָסן צו דער פּייערונג פון דעם 150סטן אַניווערסאַר פון דער מאַי־רעוואָלוציע און האָט דורכגעפֿירט אַ ספּעציעלן אָקט, אויף וועלכן עס האָבן זיך באַטייליקט רעגירונגס־באַהערדן און פון דער ישראל־אַמבאַסאַדע. אין דעם אָקט האָבן זיך אויך אָנגעשלאָסן די וויכטיקסטע ייִדישע אינס־טיטוציעס פון לאַנד, מיט דער קהילה בראש.

די טעטיקייט פון דער קאָנגרעגאַציע האָט פֿאַרדינט די אָנערקענונג פון דער רעגירונג פון דער פּראָווינץ בוענאָס־אייִרעס, וועלכע האָט איר געגעבן אויף קאָנצעסיע אַ פּלאַץ וואָס פֿאַרנעמט אַ 5 העקטאַר, אויף די ברעגן פון דער אָזיערע „לאָס פֿאַדרעס", נאָענט פון מאָר דעל פּלאַטאַ, וווּ עס זענען אויפגעבויט געוואָרן די נייטיקע איינריכטונגען פֿאַר אַ זומער־קאָלאָניע. די־אַ קאָלאָניע פונקציאָנירט שוין צוויי יאָר, מיט אַ וואָס אָמאָל גרעסערן דערפֿאָלג אין אירע דערציערישע אָספּעקטן. הייַיאָר האָבן די באַטייליקטע דערגרייכט צו דער צאָל פון 350, אייַ־געטיילט אין צוויי טורנעס.

הייַ־אָר פייערט די ייִדישע קאָנגרעגאַציע דאָס 100סטע יאָר פון איר גרינדונג (1862) און עס זענען פֿראָגראַמירט געוואָרן פֿאַרשיידענע אָקטן וואָס באַצווועקן צו פֿאַרלייכטערן די באַטייליקונג פון דער גאַנצער ייִדישער באַפֿעלקערונג.

דעם 31סטן מאַרץ 1962 איז געשאַפֿן געוואָרן אַ לאָטיין־אַמעריקאָנער ישיבה, וואָס איז טעטיק אין דער קאָנגרעגאַציע־געבוידע אין וועסט גשטיצט דורך דער ס.ע.נ.ט.ר.א. — געזעל־שאַפֿט פון לאָטיין־אַמעריקאָנער קהילות און אַרגאַניזאַציעס און דער וועלט־ראַט פון שולן.

די ייִדישע קאָנגרעגאַציע האָט זיך באַטייליקט אין אַלע איניציאַטיוון פון געזונטן פֿאַטריאָ־טיזם (מאָנומענט פֿאַר בערנאַרדינאָ ריוואַדאַוויאָ, א״אַנד׳).

פֿרעזידענטן פון דער קאָנגרעגאַציע זענען געווען די ה״ה סעכיסמונדאָ אוערבאַך, יצחק קרעמער, אָקיל לוי, שמעון קראמער, לוזיס בריע, מארקס רע, ראַדאָלפֿאָ ארנשטיין, מאריס לאָזער, מ. סיגאל, גוסטאַוואָ וויייל, גוסטאַוואָ גלאָזער, הערמאַן גאָלדענבערג, מאָקס גליקסמאַן, ראָבערטאָ מירעלמאַן, מאָקסימאָ וויייל, מאָקס מאָזאַר־באַרגעס.

די איצטיקע פֿארוואָלטונג באַשטייט פון:

פֿרעזידענט: אַדאָלפֿאָ וויייל; ערשטער וויצע־פֿרעזידענט: לעאָן מירעלמאַן; 2טער וויצע־פֿרעזידענט: אַדאָלפֿאָ דיין; סעקרעטאַר: נאַטאַליא קאַטייפּע; פֿראָ־סעקרעטאַר: משה עטלים; קאַסיר: ישראל לעוויטע; פֿראָ־קאַסיר: אברהם קליין; וואָקאָלן: מאָקס מאָזאַר־באַרגעס, חיים סקאַראָפּין, ישראל עטלים, יצחק פריימויער, יעקב אָטמאַן, יוסף ענגלאַנדער, יעקב מורמיס,

כאָרכע ראָזענפעלד, יצחק גאָרפונקעל, ל. בערענשטיין; געהילפס־וואָקאָלן: ישראל מייזעלס, פּאָבלאָ עטינגער, קאָלאָמאַן האָרטמאַן, לילי וו. דע בערענשטיין האהן, פּעדראָ גוטמאַן, יעקב פּאָווערענע; רעכענונגס־איבערזעערס: מאָקסימאָ קליין, יצחק נ. פּרייזער.

דער קאָנסולטיוועט ראָט איז צוזאַמענגעשטעלט פון די ה״ה:

פּרעזידענט: ראָבערטאָ מירעלמאַן; וויצע־פּרעזידענט: מאָקסימאָ ווייל; סעקרעטאַר: אַל־בערטאָ קליין; וואָקאָלן: גישערמאָ אייזנשטיין, פּאָבלאָ גוטמאַן, יעקב גרייץ, גישערמאָ קראָקאָווסקי.

דער גרויס־ראָבינער ד״ר גישערמאָ שלעזינגער און דער געהילפס־ראָבינער ה׳ מאַרשאָל מאַיער זענען דער קאָנגרעגאַציע גייסטיקע וועגווייזערס*.

די יידישע קאָנגרעגאַציע „כנסת ישראל״ אַלס פאָקטאָר אין דעם יידישן חינוך פון אַרגענטינע

די יידישע קאָנגרעגאַציע „כנסת ישראל״, ווי די ערשטע יידישע אינסטיטוציע פון אַרגענטינע, האָט תמיד געהאַט אַלס צענטראַלן ציל די דערציונגס־פּראָבלעמען פון דער יידישער יוגנט און האָט מיטגעווירקט בכדי אונדזערע יוגנטלעכע זאָלן זיין דורכגעדרונגען מיט יידישן באַווּסטזיין און טריי די וועלט פון יידישקייט, פון אונדזער טראַדיציע און פון דער ירושה פון אונדזערע אבות.

נאָך אין איר בראשית־תקופה, איז די יידישע קאָנגרעגאַציע געווען אַ שוועסטע צו דער דערציערישער אַרבעט פון דער ייקא און האָט באַוויזן אויפצוקלערן די פּליכט פון יעדן יידן מחנך צו זיין זיינע קינדער אין דעם יידישן גייסט.

אויף דעם געביט זענען וועלט דערמאָנט צו ווערן די לעקציעס פון יידישער געשיכטע און דערציונג פון דער יוגנט, וואָס עס האָט געגעבן דער דעמאָלטדיקער גרויס־ראָבינער פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע, ד״ר שמואל חלפון ע״ה דעם 5טן יאַנואַר 1917, ביי אַ קבלת־שבת דורכגעפירט אין דער דערמאָנטער אינסטיטוציע.

דעם 8טן אַפּריל פון דעם זעלבן יאָר (2טער טאָג פּסח) און דעם 25סטן סעפּטעמבער 1917 (פּאָר כל־נדרי), האָט דער ד״ר שמואל חלפון רעפּעריט אויף דער טעמע: „ווידערגעבורט פון יידישן פּאָלק און די פּראָבלעם פון דער יידישער דערציונג״.

די טעטיקייט פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע לטובת דער דערציונג פון דער יידישער יוגנט אין אַרגענטינע איז כסדר פאָרגעזעצט געוואָרן און אין יאָר 1939 גיט די ייקא איבער דער אינסטיטוציע איר גאַנצן דערציערישן אַפּאַראַט און די לעצטע רעאָרגאַניזירט דעם ועד החינוך הראשי. זיינע אינספּעקטאָרן לייגן דעם טראָפּ אויף דעם גוטן גאַנג פון די לימודים, עס וועלן געפּענט נייע שולן, מ׳דרוקט דידאַקטישן מאַטעריאַל פאָר די לערערס, מ׳שטעלט צו דער דיספּאָזיציע פון די תלמידים טעקסט־ביכער, מען אָרדנט אין פּרעפּעקציאָנירקורסן פאָר לערערס און מען שטיצט אויך עקאָנאָמיש די שולן פון דער הויפּטשטאָט און פּראָווינץ וואָס זענען געווען אָנגעשלאָסן אין ועד החינוך הראשי.

אויסער דעם, פירט די יידישע קאָנגרעגאַציע דורך בר־ און בת־מצוה־קורסן ווי אויך פון העברעיש, העברעישע ליטעראָטור און געשיכטע, רעפּעראָטן פאָר יוגנטלעכע און דערוואַקסענע און עס פּראָמלעזן זיך אין איר צענטער „רמה״ הונדערטער יידישע יוגנטלעכע, אין וועלכע זי הויבט אָריין אונדזערע מאָליש וועלטן.

אין חודש נאָוועמבער 1943 באַשליסט דער דירעקטוויער־ראָט פון דער יידישער קאָנגרעגאַציע צו גרינדן דעם מכון ללימודי היהדות.

פון דעם באַשלוס איז מען אָריבער צו טאָג, און גלייך ביי זיינע ערשטע יאָרן פון עק־

---

* אין יאַנואַר 1963 איז ראָבי מאַרשאל מאַיער צוזאַמען מיט אַ ריי עסקנים אָנטיק פון דער קאָנגרעגאַציע אין געשאָפן אַן אירגענע געמיינדע אונטערן נאָמען „בית אל״.

זיסטעמ, האָט דער מכון ללימודי היהדות זיך אויסגעצייכנט מיט זײַן ערנסטקייט, אַרגאַניזאַציע, דיסציפּלין און הויכן לימודים־ניוואָ. דורכוועגדיק אויף אַ פּולשטענדיקן אופן דעם פֿלאַן וואָס עס האָבן אויסגעאַרבעט זיינע גרינדערס.

די באַנייונג פֿון מכון ללימודי היהדות איז פֿאַרגעקומען דעם 24סטן מאַי 1945 און די לימודים האָבן זיך אָנגעהויבן דעם 25סטן יוני פֿון זעלבן יאָר.

אין חודש נאָוועמבער 1944, בעת עס ווערט אָנגענומען דער באַשלוס צו גרינדן דעם מכון ללימודי היהדות, ווערט גלייכצייטיק באַשטימט אַ דירעקטאָריום פֿאַר דעם לערן־אָנ־שטאָלט אין באַשטאַנד פֿון די ה״ה:

פֿרעזידענט: ידידיה אפרון (ע״ה); סעקרעטאַרן: ד״ר גיזשערמאָ שלעזינגער, מאָקס מאַזאַר־באַרנעט; וואָלאָלן: אינזשיניער אַלבערטאָ קליין, שמעון מירעלמאַן, ד״ר מאַריאָ שטיינגאַרט; מאָקסימאָ וויי און מאָקסימאָ יאָגופסקי.

אָבסאָלוענטן פֿון מכון ללימודי היהדות אין נאַרבאַל־שול פֿאַר לערערינס, נאָכן באַקומען די דיפּלאָמען.

אָלס דירעקטאָר פֿון דעם לערן־אָנשטאָלט איז אַ טראַדיציאָנעלער אָנשטאָלט און האָט זיך געשטעלט דעם ציל: אויסצובילדן יידישע לערערס, כלי־קודש, צוקונפטיקע גייסטיקע פֿירערס פֿון אונ־דזער געזעלשאַפט. דורכגעדרונגען מיט אונדזערע אידעאַלן, אונדזערע עטישע און גייסטיקע ווערטן, צוגרייטן זיי פֿאַר זייער וויכטיקער שליחות אין די פֿאַרשיידענע קהילות. דערמעגלעכן דאָס שאָפן אַ פֿרע־רָאַבינישן סעמינאַר און אַרגאַניזירן אַ ספּעציעלן קורס פֿאַר מיידלעך וווּ זיי זאָלן אויסגעבילדעט ווערן אָלס לערערקעס פֿון העברעיש, טראַדיציע און רעליגיע פֿאַר אונדזערע שולן.

אין דעם לערן־אָנשטאָלט הערשט אַ טראַדיציאָנעלער גייסט. פֿאַר די לימודים דאָוונען די תלמידים בציבור און דאָס זעלבע געשעט אויך אין די שבתים און יום־טובים.

דער פּראָגראַם פֿאַרנעמט אײַן צוגרייטונגס־קורס נאָך 6 יאָר און ער איז אויסגעבראַכט געוואָרן אין 1960.

חוץ דער אויסבראַכטער קורס פון לימודים־פּראָגראַם איז אויך איינגעפֿירט געוואָרן דער ענדע־קורס־עקזאַמען (בחינת הבגרות); ביים פֿאַרענדיקן דעם לעצטן יאָר, באַקומען דער תלמיד בלויז אַ באַשטעטיקונג, אָבער בכדי צו באַקומען דעם דיפּלאָם וואָס דערלויבט אים צו אַרבעטן אַלס לערער, דאַרף ער באַלייגן דעם לעצטן עקזאַמען וואָס באַשטייט פון אַ שריפטלעכער אַרבעט

די ביבליאָטעק פון מכון.

און מינדלעכע פּראָגעס פון די באַזישע קעגנשטאַנדן וואָס אַר האָט געלערנט אין דעם אַנ־שטאַלט זינט זיין אַריינטריט אין אים.

בכדי צו פֿאַרשטאַרקן דעם קאָנטאַקט צווישן היים און שול, וועלן פּעריאָדיש פֿאַררופֿן זיצונגען פון עלטערן, אויף וועלכע די פּראָפעסאָרן טיילן זיי מיט די אויפֿפירונג און פּליי־סיקייט פון זייערע קינדער.

וועגן דער הויכער מדרגה אויף וועלכער עס שטייט דער מכון ללימודי היהדות זאָגט עדות דער דאָזיקער פּאַקט: צווישן די יאָרן 1953־1959, זענען אין הויפּטשטאָט דורכגעפירט געוואָרן

15 ליטעראַרישע קאָנקורסן פֿאַר שילערס פון אונדזערע סעמינאַרן און מיטלשולן. אויף די דאָזיקע קאָנקורסן האָבן זיך באַטייליקט 51 שילערס פון מכון ללימודי היהדות פון וועלכע 33 זענען פּרעמירט געוואָרן:

מיטן 1טן פּרייז — 16; מיטן 2טן — 9; מיטן 3טן — 5; מיט אַ סטימול־פּרייז — 3.

פֿין די 15 דורכגעפֿירטע ליטעראַרישע קאָנקורסן זענען פֿיר (4) געווען אײַף העברעיש און די אַנדערע 11 אויף יידיש און נישט קוקנדיק אויף דעם וואָס אין מכון ללימודי היהדות אין יידיש בלויז אַ קעגנשטאַנד (אַלע אַנדערע קעגנשטאַנדן וועלן געלערנט אויף העברעיש), זענען די תלמידים פון דעם־אָ אינסטיטוט געווען די וועלכע האָבן געווונען אַ גרויסן טייל פון די פּרייזן פֿאַר שריפטלעכע אַרבעטן אויף יידיש.

דער מכון האָט אין זיינע ערשטע יאָרן געהאַט אַן אינטערעס און מען האָט געלערנט די קעגנשטאַנדן פון באַזונדערן ציקל פון די רעגירונגס־מיטלשולן. דער תלמיד פון מכון האָט אַזוי אַרום באַקומען אַן אַלגעמיינע קולטור וואָס האָט אים דערלויבט צו פֿאָרזעצן זיינע לימודים אין אוניווערזיטעטן. אייניקע שילערס באַקומען אַ ספּעציעלע סטיפּענדיע זיי זאָלן קענען וווייטער לערנען אַן שום עקאָנאָמישע שוועריקייטן.

אין יאָר 1950 איז געגרינדעט געוואָרן די נאָרמאַל־שול פֿאַר לערערס פון רעליגיע און העברעיש מיט אַ פּראָגראַם פון 4 יאָר יידישע לימודים און 3 יאָר אַלגעמיינע (באַזונדערע ציקל פון נאַציאָנאַל־שולן). גלייכצייטיק מיט דער גרינדונג פון דער־אָ שול איז געשאַפֿן געוואָרן אַן אינטערנאַט פֿאַר די שילערנס.

אין די פּרימאַרגן־שעהן וועלן געלערנט אין דער געבּיידע פון אינטערנאַט די אַלגעמיינע לימודים, דורך דיפלאָמירטע פּראָפעסאָרן. אין די נאָכמיטאָג־שעהן לערנען די שילערנס די יידישע קעגנשטאַנדן.

ביזן יאָר 1958 האָבן דער מכון ללימודי היהדות (פֿאַר יינגלעך) און די נאָרמאַל־שול (פֿאַר מיידלעך) פונקציאָנירט באַזונדער. פון דעם יאָר און וויטער לערנען יינגלעך און מיידלעך צוזאַמען, מיט אַ פּאַראַלעלן לערן־פּראָגראַם.

די ביבליאָטעק פון מכון ללימודי היהדות באַזיצט 1.500 עקזעמפּליאָרן, צווישן זיי טעקסטן־, לערן־ און אַלגעמיינע ביכער. זי איז ספּעציעל געשאַפֿן פאַר די תלמידים פון אינסטיטוט וועלכע מען באַרגט אויס אַהיים די ביכער. אויף צו באַרייכערן די ביבליאָטעק אויף אַלע געביטן פון יודאַיסטיק וועלן יעדעס יאָר איינגעקויפט נייע ביכער, אויך וועלן זיי איינגעשאַפֿן אין ישראל, מיט דער פֿאַרמיטלונג פון דער מחלקה תורנית לגולה (טעקסט־ביכער אויף זייער ביליקע פּריייז פֿאַרן לערערטום און דעם שילער־עלעמענט וועלכע באַנוצן זיך מיט זיי במשך די פֿאַרשיידענע לערן־פּעריאָדן).

ביים גרינדן ביידע לערער־אַנשטאַלטן, האָט די גרעסטע טייל פון די תלמידים געשטאַמט פון דער פּראָווינץ און בלויז אַ קליינער חלק איז געווען פון הויפּטשטאָט און אומגעגנט. אין איצטיקן מאָמענט שטאַמען 80% פון די תלמידים פון דער הויפּטשטאָט און בלויז אַ 20% קומט פון דער פּראָווינץ.

אין 1טן יאָר פון מכון ללימודי היהדות (1945) האָבן זיך פֿאַרשריבן 19 תלמידים אַף אין דער נאָרמאַל־שול (1958) — 31 תלמידות.

היינט צו טאָג ציילט דער לערן־אַנשטאַלט 582 תלמידים פון ביידע געשלעכטער, אייגנע־טיילט אין 2 טורנעס.

זייט דער גרינדונג פון ביידע לערן־אַנשטאַלטן האָבן זיך אין זיי פֿאַרשריבן אַ קימאַ־לן פון 843 תלמידים: 419 יינגלעך אַף 424 מיידלעך.

ביזן יאָר 1960 האָבן ביידע אינסטיטוטן אַרויסגעלאָזט 200 אַבסאָלווענטן:

יאָר	יונגלעך	מיידלעך
1950	12	—
1952	11	32
1953	8	6
1954	7	16
1955	—	22
1956	14	—
1957	12	17
1958	11	17
1959	13	2
סך־הכל	88 +	112 = 200 אַבסאָלווענטן

23 אַביטוריענטן האָבן באַקומען סטיפענדיעס פאַר אָ פערפעקציאָניר־קורס אין ישראל אין מכון „הרב גולד" (15 יונגלעך און 8 מיידלעך).

די מערהייט אַבסאָלווענטן זענען טעטיק ביי דערציִערישער אַרבעט אין פארנעמען וויכטיקע פאָסטנס אין שולן פון אַרגענטינע, אָלס דירעקטאָרן פון אָנפאַנג־שולן, פּראָפעסאָרן אין די פאַרשיידענע סעמינאָרן און מיטלשולן, אין דעם מכון לתּרבות ישראל, אין דעם זעלבן מכון ללימודי היהדות, אין דער מדרשה העברית און אויך אין לאָטיין־אַמעריקאַנער לענדער ווי אורוגוויי, פאַראַגוויי, טשילע, קובא, קאָסטאַ־ריקא, פאַנאַמא, א״אַנד׳.

אָלע אַבסאָלווענטן פון מכון וואָס זענען איצט טעטיק אָלס פּראָפעסאָרן אין סעמינאַרן און מיטלשולן האָבן פאַרגעזעצט זייערע לימודים אין דער מדרשה העברית, אין פערפעקציאָניר־קורסן פון ישראל און אייניקע אויך אין דער ירושלימער אוניווערזיטעט.

די לייטונג פון מכון ללימודי היהדות און פון דער ייִדישער קאָנגרעגאַציע פון אַרגענטינע זאָרגן פאַר דער כסדרדיקער פאַרבעסערונג פין מכון, בכדי זיינע אַבסאָלווענטן זאָלן זיין צוגעגרייט צו פאַרנעמען דירעקטיווע אָמטן אין אונדזער געזעלשאַפט און פון דיר־אָ אָמט זאָלן זיי קענען פאָרזעצן זייער טעטיקייט לטובת דער גייסטיקער און קולטורעלער אַנטוויקלונג פון לאָטיין־אַמעריקאַנער ייִדנטום.

אייניקע דאַטן וועגן ביידע אַנשטאָלטן

צאָל תּלמידות פון דעם יאָר 1950:

1950	— — — — — — —	21 תּלמידות
1951	— — — — — — —	50 „
1952	— — — — — — —	56 „
1953	— — — — — — —	63 „
1954	— — — — — — —	82 „
1955	— — — — — — —	87 „
1956	— — — — — — —	90 „
סך־הכל	— — —	449 תּלמידות

אבסאלוועטעס פון דער נאַרמאַלישול פאַר לערערינס פון רעליגיע אין העברעיש

יאָר	צאָל אבסאָלוועטעס	ארבעטן אין	צאָל אבסאָלוועטעס
1952	13	שטאָט	9
1953	6	פּראָווינץ	35
1954	16	קיין ישראל	4
1955	19	ייִד׳ אינסטיטוציעס	1
סך־הכל	54	סך־הכל	49

צאָל תלמידים פון מכון ללימודי היהדות פונעם יאָר 1945

1945	19	תלמידים
1946	30	„
1947	34	„
1948	49	„
1949	64	„
1950	53	„
1951	62	„
1952	66	„
1953	60	„
1954	66	„
1955	71	„
1956	81	„
סך־הכל	655	תלמידים

אבסאָלוועטן פון מכון ללימודי היהדית

1950	13	אבסאָלוועטן
1952	11	„
1953	7	„
1954	7	„
1956	14	„
סך־הכל	52	אבסאָלוועטן

ארבעטס־אָרט	צאָל אבסאָלוועטן
פּראָווינץ	12
פּראָפעסאָרן	6
דירעקטאָרן	4
קיין ישראל	3
זעצן פאַר לימודים אין הויפטשטאָט	12
אויסלאַנד	2
סך־הכל	39

משה פריידע

אונדזערע אינסטיטוציעס פאר סאציאלער הילף

די יידישע ווירקלעכקייט אין ארגענטינע איז אזוי אלט ווי דער ארגאניזירטער ישוב. א סאלידאריטעט־גפיל פון מענטשן וועלכע עס האט פאראיינקט די זעלביקע הילפלא־זיקייט, די זעלבע אומזיכערקייט אין נייעם לאנד, אין דער פרעמדער סביבה, וווּ אלץ: דער ארום, די געווינהייטן, די שפראך זיינען געווען ניי און אומבאקאנט — איז געווען די טרייב־קראפט וואס האט דערפירט צו דער שאפונג, בוי און אנטוויקלונג פונעם סאציאלן ווערק וואס עס שטעלן מיט זיך פאר די ווירקלעכקייט אינסטיטוציעס פונעם ישוב.

מער ווי ווירקלעכקייט האט כאראקטעריזירט די טעטיקייט פון אונדזערע סאציאלע אנ־שטאלטן די נייגונג צו קעגנזייטיקער הילף, צו העלפן איינער דעם אנדערן. דעריבער טראגן אונדזערע הילף־ארגאניזאציעס דעם כאראקטער פון מוטואליסטישע קערפערשאפטן וואס העלפן דעם יחיד אין עת־צרה, אבער ווי דער זעלבער הילף־נעמער שטייערט צו אין זיין נארמאלן צושטאנד צו די מיטלען און שאפט די מעגלעכקייט פון אזא הילף. אויף אזא אופן באקומט ער זי נישט ווי א נדבה, ווי א נויטבאדערפטיקער הילפלאזער מענטש וועמען עס קען קומען נאר דאס וואס עס ווערט דיקטירט פון רחמנות־גפיל, נייערט ווי א בארעכטיקטער מיטגליד.

די יידישע סאציאלע הילף אין ארגענטינע ווערט היינט צו טאג געפירט דורך פאלגנ־דיקע אינסטיטוציעס: יידישער שפיטאל „עזרה", מושב זקנים ובית ילדים, ביקור חולים, הכנסת אורחים, יידישע ליגע קעגן טובערקולאז, בית־יתומות און קינדער־הימ. פון דעם השבון נעמען מיר ארויס די אפטיילונג פון סאציאלער הילף ביי דער קהילה, וועגן וועלכער עס ווערט גע־רעדט באזונדער. אנטשטאנען זיינען זיי אלע אין דער זעלביקער תקופה, כמעט אין די זעל־ביקע יארן, אויב מיר זאלן מאכן אן אויסנאם פארן „ביקור חולים", וועלכער איז געגרינדעט געווארן נאך ביים סוף פון פריערדיקן יארהונדערט.

דער יידישער שפיטאל ביי דער „עזרה" האט דערעפנט צום ערשטן מאל זיינע טירן דעם 25סטן מאי 1921, דער גרונטשטיין איז געלייגט געווארן דעם 9טן אקטאבער 1916, דעם באי־שלוס וועגן קויפן דעם באדן אויף וועלכן דער שפיטאל איז אין יארן ארום אויפגעבויט געווארן. האט מען אנגענומען אויף א מיטגלידער־פארזאמלונג וואס איז אפגעהאלטן געווארן אין חודש יולי פון 1910.

פינף יאר איידער דער „עזרה"־שפיטאל איז דערעפנט געווארן איז געגרינדעט געווארן דער מושב זקנים ובית יתומים. דער בית יתומות אין דרי יאר ארום, אין 1919. דער הכנסת אורחים — אין 1922, די יידישע ליגע קעגן טובערקולאז — אין 1916. די יינגסטע פון אונדזערע ווירל־טעטיקע אינסטיטוציעס: די יידיש־ארגענטינער קינדער־הימ האט געעפנט אירע טירן אויפ־צונעמען ארעמע קינדער, אין 12 יאר ארום, דאס הייסט אין 1928.

דער יידישער שפיטאל

דער יידישער שפיטאל איז, אן ספק, די גרעסטע סאציאלע אינסטיטוציע פון יידישן אר־גענטינע. בכדי זיך צו שאפן א באגריף ווענן דעם וווקס פון דער אינסטיטוציע, איז געווג צו זיסן, אז אינעם יאר פון איר גרינדונג, דאס הייסט במשך די זיבן חדשים פון 1921, זיינען אינ־טערנירט געווארן אין יידישן שפיטאל 589 קראנקע און אין די אויסערלעכע קאנסולטאריע

זיינען באַהאַנדלט געוואָרן 10.973. חולאים. אין 1939, דאָס הייסט אין 18 יאָר אַרום, זיינען שוין געוואָרן 2.898 אינטערנירטע חולאים און 86.267 באַהאַנדלטע אין די אויסערלעכע קאַנסולטאַריעס אין דער זעלביקער צייט וואָס די שפּיטאָל־אַפּטייק האָט אַרויסגעגעבן 108.060 רפואות.

וויִ זעט אויס די לאַגע היינט צו טאָג?

די סאַציאָל־מעדיצינישע טעטיקייט פון דער אינסטיטוציע ווערט געפירט אין 28 אָפּטיילונגען אין וועלכע עס ווערן באשעפטיקט העכער הונדערט דאָקטוירים, א טייל פון זיי מיט אַ גוט פאַרדינטן פּרעסטיזש אין דער אַרגענטינער וויסנשאַפּטלעכער וועלט.

דער ערשטער פאַוויליאָן פון יידישן שפּיטאָל.

דער יידישער שפּיטאָל „עזרה", וועלכער נעמט אויף קראַנקע פון דער שטאָט און פון דער גאַנצער פּראָווינץ, איז דער גרעסטער פון אונדזערע ווילטעטיקע אַנשטאַלטן. דער שפּיטאָל קען זיך נישט פאַרשעמען לגבי אַנדערע ענלעכע אינסטיטוציעס, אפילו מלוכהשע, הן וואָס נוגע זיך באַדינונג, הן וואָס נוגע דער צאָל קראַנקן־סאַלעס און קאַנסולטאַריעס וואָס נעמען אַרום אַלע ספּעציאַליטעטן פון דער מעדיצינישער וויסנשאַפט, שוין אָפּגערעדט פון זיין מע־דיקער־קאַרפוס, אין וועלכן עס זיינען פאַראַן אַ צאָל אוניווערזיטעט־פּראָפעסאָרן, מיט אויסער־געווייניעלעכע וויסנשאַפטלעכע לייסטונגען.

ס׳האָט געמוען יאָרן ביז צום היינטיקן פאַנאַדעראוויקס פון יידישן שפּיטאָל, כדי דורכ־צומאַכן דעם באַרג־אַריף וועג זינט זיין באַשיידענעם אָנהייב, מיט דעם אייניקן פאַוויליאָן און מיט בלויז צווייַ סאַלעס, ביז צו דעם איצטיקן ריזן־פּאַרנעם, מיט צענדליקער קראַנקן־סאַלעס, קאַנסולטאַריעס און כלערליי מעדיצין־באַדינונגען, איז געווען נייטיק אַ שלל ענערגיע, אַרבעט און אַנשטרענגונגען.

דער זווק פונעם שפיטאל „עזרה" איז געגאנגען האנט ביי האנט מיטן זווק פונעם ישוב.

די געזעלשאפט „עזרה" ביי וועלכער עס איז מיט יארן שפעטער געשאפן געווארן דער שפיטאל, האט לכתחילה זיך געשטעלט פאר אן אויפגאבע מאטעריעל בייהילפיק צו זיין די אומבאמיטלטע מענטשן. זי איז ענגרינדעט געווארן דעם 25סטן דעצעמבער 1900, אין די יארן פון גרויסן אימיגראציע־שטראם. איר ערשטער פארזיצער איז געווען יעקב זשאבאטינסקי. דעם 29סטן אקטאבער איז געלייגט געווארן דער גרונטשטיין פון יידישן שפיטאל. דער ערשטער פאוויליאן זיינער טראגט דעם נאמען „סענטענאריא", דאס הייסט יארהונדערט, טאקע דערפאר וואס זיין בוי איז אונטערגענומען געווארן צום הונדערטסטן יאר פון דער ארגענטינער אומאפהענגיקייט־דעקלאראציע, און ווי א באגרונג פארן לאנד וואס האט אזוי גאסטפריינטלעך אויפגענומען גרויסע מאסן יידישע אימיגראנטן און האט פאר זיי געשאפן די מעגלעכקייט אויפצובויען נייע היימען.

אבער ערשט דעם 25סטן מאי 1921 האט דער „עזרה"־שפיטאל געעפנט צום ערשטן מאל זיינע טירן פארן יידישן חולה וועלכער האט ביז דעמאלט געמוזט אנקומען צו קריסטלעכע הייל־אנשטאלטן אין א סביבה ווו ער האט זיך געפילט פרעמד. צום יאר נאך דער דערעפענונג פונעם שפיטאל האבן זיינע עסקנים שוין געטראכט וועגן צובויען א נייעם פאוויליאן, ווייל אזוי האבן עס דעמאלט דיקטירט די נויטן פונעם ישוב. דאס ווערט א וויכלקעכקייט אין זיבן יאר ארום, און דעם 4טן נאוועמבער 1928 ווערט דערעפנט דער צווייטער פאוויליאן. דער 3טער און 4טער פאוויליאן ווערן דערעפנט דעם 31סטן אקטאבער 1948.

היינט צו טאג איז דער שפיטאל „עזרה" דער גרויסער הייל־אנשטאלט, די פארצווייגטע מעדיצינישע ארגאניזאציע פון ארגענטינער יידישן ישוב.

דער שפיטאל פארמאגט פיר הונדערט בעטן אין 13 קראנקן־סאלעס; צווויי סאלעס פון מעדיצין־קליניק פאר מענער, צווויי — פון מעדיצין־קליניק פאר פרויען, איינער פין אלגעמיינער כירורגיע פאר מענער, צווויי — פון אלגעמיינער כירורגיע פאר פרויען, איין סאלע פאר גינע־קאלאגיע, איינע — פאר מוטערשאפט, איינע — פון ארטאפעדיע און טראומאטאלאגיע פאר ביידע געשלעכטער, איינע — פון אויגן־קראנקייטן אויך פאר ביידע געשלעכטער, איינע פאר האלץ־ליידנדיקע, איינע — פאר קינדער פון ביידע געשלעכטער. חוץ לזה איז פארן א פענ־סיאנאט וועלכער איז איינגעטיילט אין דריי קאטעגאריעס.

די אויסערלעכע קאנסולטאריעס פאר חולאים וואס קומען אהין אויף קוראציע זיינען פאלגנדיקע: קאנסולטאריע פון מעדיצין־קליניק פאר מענער; קאנסולטאריע פון מעדיצין־קלי־ניק פאר פרויען; פאר מעדיצינישער קליניק־כירורגיע, גינעקאלאגיע, ארטאפעדיע און טראו־מאטאלאגיע, מוטערשאפט, אויגן־קראנקייטן, ציין־קאנסולטאריע, פיזיאטעראפיע, מאסאזש־היילינג.

די קאנסולטאריעס וועלכע זיינען פארבונדן מיט דער כירורגישער אפטיילונג פונעם שפי־טאל, זיינען פאלגנדיקע: קאנסולטאריע פאר נערוון־כירורגיע, פאר פלאסטישער כירורגיע, פאר ברוסטקאסטן־כירורגיע און פאר נירן־קראנקייטן.

חוץ לזה זיינען פארן פאלגנדיקע מעדיצין־באדינונגען: פאר הויט־קראנקייטן, פאר נאז־האלדז און אויערן־קראנקייטן, פאר נערוון־קראנקייטן, פאר ענדאקרינאלאגיע, פאר פלעגונג־קראנקייטן, פאר רעוומאטיזם, באדינונג פאר ראדיאלאגיע, ראדיאטעראפיע און די אפטיילונג פאר בלוט־טראנספוזיע און פלאסמאטעראפיע.

אנדערע וויכטיקע אפטיילונגען פון גרויס באדייטונג פאר דער מעדיצינישער טעטיקייט פונעם אנשטאלט זיינען: די ביאכעמישע צענטראלע לאבאראטאריע, די לאבאראטאריע פאר פאטאלאגיע, דער קינסטלעכער הארץ און לונג, די אפטייק און די אפטיילונג פאר הארץ־ און בלוט־צירקולאציע־פארשונגען. בסך־הכל באשטייט דער יידישער שפיטאל, ווי עס איז צו זען, פון 29 מעדיצין־באדינונגען.

אויסער דעם דארף מען צורעכענען די פארמאנענטע מעדיצין־וואך, במשך די 24 שעה פונעם

מעת־לעת פֿאַר דרינגענדיקער מעדיצינישער הילף, און די אָקערשט געשאַפענע אָפּטיילונג פֿאַר ענדאָקרינאָלאָגיע־הולאַיס, אין באַזונדערס די איזאָטאָפּן־לאַבאָראַטאָריע, מיט וועלכער די מעדיצין־באַדינונגען פון יידישן שפּיטאָל גרייכן צו 32. וועגן מען רעכנט צו זיי די דרייצן קראַנקן סאָלעס און די דריי קאָטעגאָריעס פונעם פענסיאָנאַט, האָבן מיר אַ סך־הכל פון 48 אָפּ־טיילונגען וואָס שטעלן צוזאַמען דעם קאָמפּליצירטן אָפּאַראַט פונעם גרויסן אַנשטאָלט פֿאַרן געזונט־שוץ פון דער בוענאָס־אירעסער יידישער באָעלקערונג, באַזונדערס פֿאַר אירע אַרעמסטע שיכטן.

צו דינסט די טויזנטער קראַנקע אין די פֿארשיידענע שפּיטאָל־אָפּטיילונגען שטייען 142 דאָקטוירים אין 321 אָנגעשטעלטע פונעם טעכנישן און סאַניטאַרן פערסאָנאַל. די אַדמיניסטראַ־ציע באַשטייט פון 48 באַאַמטע, דער אינקאַסענטן־פערסאָנאַל פון 12 און די דינערשאַפט — 23. צוזאַמענגענומען זיינען באַשעפטיקט 546 מענטשן.

דער נייעסטער פֿאַוויליאָן פון יידישן שפּיטאָל.

די אויפגאַבע פון יידישן שפּיטאָל איז צו היילן די דאָזיקע וועלכע קענען, מחמת זייער מאַטעריעלער לאָגע, זיך נישט דערלויבן צו היילן אויף אַ פריוואַטן אופן. אין דעם ליגט זיין גרויסע סאָציאַלע שליחות. אָבער דער יידישער שפּיטאָל — דער שפּיטאָל פון יידישע דאָק־טוירים פֿאַר יידישע הולאַיס — האָט פון אָנהייב אָן געהאַט נאָך אַ גרעסערע אויפגאַבע: קעמפן קעגן דעם טראַגישן עלנט פון די קראַנקע. נישט נאָר היילן די פאַציענטן מיט די רפואות און מיטלען וואָס די וויסנשאַפט האָט אַרויסגעבראַכט, נייערט צו שאַפן פֿאַר אים אַ היימישע סביבה און אַ מענטשלעכע באַציונג, צי שטאַרקן דעם חולהס גייסט, ווי אַ באַדינג צו היילן און קרעפ־טיקן זיין גוף.

דורך דער צייט איז די אינסטיטוציע באַרייכערט געוואָרן מיט נייע דאָקטוירים. מאַסן יונגע דאָקטוירים האָבן אין שפּיטאָל דורכגעמאַכט זייערע פּראַקטישע אויסשולונג און דער שפּיטאָל גיבט איז מיט דער צייט געוואָרן אַ וויכטיקער פֿאַרש און לערן־אנשטאַלט.

דער ייִדישער שפּיטאָל איז אַ וויכטיק בלאָט אין דער געשיכטע פון דער ייִדישער סאָציאָלער אַרבעט אין אַרגענטינע. אין דאָזיקן בלאָט שיינען די נעמען פון געזעלשאַפטלעכע טוער, וואָס האָבן אַוועקגעגעבן לאָנגע יאָרן אַרבעט פאַר דער אינסטיטוציע, און עס שיינען אויך די נעמען פון מעדיצינער וואָס דער ישוב פֿאַרגעסט אין זיי נישט און וועט אין זיי קיינמאָל נישט פאַרגעסן.

גרויס איז די חולאים־מאַסע וואָס קומט טאָג־טעגלעך אינעם ריזיקן הייל־אַנשטאַלט. מען קען זיי זען מיט זייער זאָרג, מיט וויטיק אין גוף, מיט מורא אינעם געמיט, אַריינקומענדיק און אַרויסקומענדיק פון די געוויימע סאָלעס, פון די מאַדערן־אויסגעשטאַטעטע קאַנסולטאַריעס.

וויפל טויזנטער לעבנס האָט דער ייִדישער שפּיטאָל געראַטעוועט במשך זיין לאַנג־יאָריקער עקזיסטענץ? אין וויפל היימען האָט דער ייִדישער שפּיטאָל אַרייַנגעטראָגן דאָס גליק פון צוריק־געווינענעם געזונט? קיין ציפערן און קיין ווערטער קענען עס נישט אָפּשאַצן.

זינט דער ייִדישער שפּיטאָל איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1921 ביזן 31סטן דעצעמבער 1961 האָבן זיינע קראַנקן־זאָלן אַרייַנגענומען 140.156 פאַציענטן און די אויסערלעכע קאַנסולטאַריעס האָבן באַהאַנדלט 1.414.145 פאַלן.

אַ קאָלאָסאַלע מי איז נייטיק געווען כדי צוריקצוגעבן דאָס געזונט אָדער מענטשן־מאַסע. די בריטהאַרציקייט און די פֿאַרשטענדעניש פונעם ישוב וואָס האָט אַרויסגעוויזן באַציונג און אַרומגערינגלט מיט ליבע זיין גרעסטע סאָציאָלע אינסטיטוציע, האָבן דאָס אָלץ דערמעגלעכט.

ווי זעט אויס דער עקאָנאָמישער מצב פון דער אינסטיטוציע אין דער שפּראָך פון די ציפערן?

דער באַלאַנס פֿאַרן לעצטן פינאַנץ־פֿעריאָד וואָס נעמט אָרום דעם יאָרלעכן צייט־אָפּשניט צווישן 1טן יאַנואַר און 31סטן דעצעמבער 1961, מאַכט באַקאַנט אַז די הוצאות פונעם שפּיטאָל האָבן געגרייכט צו 55.143.055, דאָן וועט אין יאָר 1954 זיינען די אויסגאָבן דערגאַנגען צו 9.825.984 פּיזעס. אין אָנדערע ווערטער הייסט עס אַז דער ביודזשעט איז געוואָקסן אין קוים זיבן יאָר, זיבן מאָל אַזוי פיל.

איצט, ווי זעען אויס די הכנסות?

אין יאָר 1961 האָבן אָלע אייַנקונפטן אין די פֿאַרשיידענע רובריקן דערגרייכט צו 55.062.694.43 פּיזעס אין פֿאַרגלייך מיט 9.831.775 אין 1954.

צוואַמען מיטן וווקס פון די הוצאות איז צו מערקן די גלייכצייטיקע שטייגונג פונעם דעפיציט וועלכער איז פון 396.167,50 פּיזעס אין 1954 דערגאַנגען צו 994.619,78 פּיזעס אין 1961. איז דערביבער זיך נישט צו וווּנדערן וואָס דער דעפיציט פונעם יידישן שפּיטאָל גרייכט היינט צו טאָג, נאָך דער אָנוואַלונג פון די דעפיציטן פון די לעצטע יאָרן, צו העכער זיבן מיליאָן פּיזעס, וואָס לייגט זיך ווי אַ שוווערע לאַסט אויף דער אינסטיטוציע און שטעלט זי אינעק פאַר אַזאַ שוווערן פינאַנציעלן מצב וואָס איז נישט אויסקומאַכן מיט דער האַנט. דאָס רופט אַרויס זאָרג ביי דער פאַרוואַלטונג און פאָדערט וועגן דעם זיך צו באַטראַכטן אויב מען וויל אויסמיידן אַן אמתע סכנה.

במשך די לעצטע פינף יאָר זיינען ביים יידישן שפּיטאָל געשאַפן געוואָרן פאַלגנדיקע נייע אָפּטיילונגען: סאָלע פאַר ענדאָקרינאָלאָגיע, העמאַנאַמיע־לאַבאָראַטאָריע, סאָלע פאַר האַרץ־קראַנקייטן, סאָלע פאַר אויגן־קראַנקייטן און די עקספּערעמענטיר־לאַבאָראַטאָריע פון דער בלוט־צירקולאַציע. חוץ לזה איז כדאי אָנצומערקן אַז עס איז פאַרן אָנשטאָלט איינגעשאַפן געוואָרן דער קינסטלעכער האַרץ און לונג.

צום פֿרעסטיוש פון יידישן שפּיטאָל דאַרף באַטאָנט ווערן אַז אין לעצטן יאָר איז ער אָנערקענט געוואָרן מצד דעם מעדיצינישן פאַקולטעט ביים נאַציאָנאַלן אוניווערזיטעט פון בוענאָס־איירעס, ווי אַ שפּיטאָל־אינהייט, דאָס הייסט ווי אַ הויך־שולע פאַר מעדיצין ווו יידישע פֿראָפֿעסאָרן לערנען די פארשיידענע צווייגן פון דער מעדיצין־וויסנשאַפט יידישע און נישט־יידישע אוניווערזיטעט־סטודענטן.

מושב זקנים ובית ילדים

אַן אייגנאַרטיקע אינסטיטוציע, מיט אַ שם אין אַרגענטינע, איז דער מושב זקנים ובית ילדים, די הילפס־אַרגאַניזאַציע וואָס האָט שטאַרק געענדערט איר סאַציאַלן פּרצוף זינט זי האָט זיך איבערגעצויגן אין די הײַמען וואָס די ייִדישע בריטהאַרציקייט האָט אויפגעבויט אין בורסאַקאַ.

מושב זקנים ובית ילדים איז אפשר די סאַציאַלע אינסטיטוציע, וואָס קריגט דעם גרעסטן סכום ספּאַנטאַנע באַשטייַערונגען. זייער אַ סך יחידים וואַרטן בישט מען זאָל זיי וועקן אָן רופן נאָר זיי שיקן אַליין צו זייערע נדבות. — אין מזומן און חפצים.

פּאַוויליאָן פּאַר קינדער אין ב־רסאַקאַ.

די געשיכטע פון דער אינסטיטוציע איז פּאַרבונדן מיט רירנדיקע מאַמענטן פּאַרן ישוב, זיי למשל, מיט דער געשעעניש וועגן עס זיינען געקומען די הונדערט מילחמה־יתומים פון אוקראַינע, אָן האָבן גענומען א וואַרעמע היים אויף קאַבילדאָ 3642, וווּ די אינסטיטוציע האָט געהאַט איר ערשטן בית־יתומים. דער ישוב זיי דעמאָלט, אינעם וווינטן יאָר 1921, אַרום־געריגלט מיט אַזא ליבע ווי עס וואַלט זיך געהאַנדלט וועגן אייגענע קינדער.

בקיצור איז די געשיכטע פונעם אַנשטאַלט אזא:

17טן סעפּטעמבער 1915 איז פּאַרגעקומען די ערשטע זיצונג אויף וועלכער עס איז באַטראַכט געוואָרן די נייטיקייט צו שאַפן אַן אינסטיטוציע פּאַר היימלאָזע ייִדישע זקנים.

9טן יאַנואַר 1916. — אָפּיציעלע דערעפענונג פונעם מושב זקנים אויף דער גאַס כורא־מענטא 1719.

אויגוסט 1918. — דערעפענונג פונעם בית־יתומים אויף דער גאס קאבילדא 3652.

25סטן דעצעמבער 1918. — עס וועלן באשלאסן צו שאפן דעם קינדער־ארקעסטער ביים בית־יתומים און עס איז באטראכט געוואָרן די לוינבארקייט צו שאפן א דרוקערייי פאר דער פאך־דערציונג פון די קינדער. די דאזיקע איניציאטיוו איז שפעטער פארווירקלעכט געוואָרן.

22סטן נאוועמבער 1921. — עס זיינען אנגעקומען פון אוקראינע קיין בוענאס־אירעס, 100 יתומים פון דער צווייטער וועלט־מילחמה: 70 יינגלעך און 30 מיידלעך. די יינגלעך זיינען אריינגענומען געוואָרן אין מושב־זקנים און בית־יתומים. די מיידלעך — אין בית־יתומות ביים יידישן ווילטעטיקן פרויען־פאראיין.

28סטן פעברואר 1926. — אפיציעל וועלן דערעפנט די נייע געביידע פאר מושב זקנים אויף דער גאס מאנטע 2049.

דער יערלעכער יום־טוב פון בורסאקא.

25סטער נאוועמבער 1930. — עס וועלן געדונגען דאס הויז אויף דער גאס גרעגאריו דע לאפערר 1824 פאר אן אינוואלידן־הויז.

29סטער דעצעמבער 1942. — די פארוואלטונג פונעם אנשטאלט נעמט צו קענטעניש אז ה' כאסע איטוראט, א קריסט, האט באשלאסן צו שענקען 18.600 קוואדראט־מעטער לאנד, אין דער בוענאס־אירעסער ביישטאט בורסאקא, צוזאמען מיט די הייזער און אינריכטונגען וואס זיינען דארט פאראן, מיטן צווועק אויפצובויען דארט די היימען פאר יידישע זקנים און קינ־דער. שפעטער איז דער געשאנקענער באדן פארגרעסערט געוואָרן מיטן אינקויף פון נאך 18 שכנותדיקע קוואדראט העקטאר, דאס הייסט נאך 18 טויזנט קוואדראט מעטער לאנד.

28סטער נאוועמבער 1943. — עס וועלן געלייגט דער גרונטשטיין פאר די היימען אין בורסאקא.

13טן אפריל 1947. — אפיציעל וועלן דערעפנט די היימען פון בורסאקא.

1טער יוני 1952. — די אינסטיטוציע בייט איר פריערדיקן נאמען אויף „יידיש־אַרגענטינער היימען פאר זקנים און קינדער".

בכדי זיך צו שאפן א באגריף פון דעם וואס די בורסאקא־היימען שטעלן מיט זיך פאר איז כדאי אנצווייזן אז די דאזיקע זקנים־ און קינדער־שטאט, ווערט צוזאמענגעשטעלט פון:

1. — א גרויסער פאוויליאן פאר זקנים.
2. — א גרויסער פאוויליאן פאר זקנות.
3. — זעקס היימען־געביידעס פאר קינדער.
4. — א שפיטאל־בנין אין וועלכן עס זיינען טעטיק א מעדיצין־קאנסולטאריע, א צאן־קאנסולטאריע, א קראנקן־סאל און אן אפטייק.
5. — א שול וואס דינט אויך פאר א קאנפערענצן־ און טעאטער־זאל.
6. — בנין פאר דער אלגעמיינער אנפאנג־שולע און פאר דער יידישער שולע.
7. — בנין פאר דער טעכנישער פאך־שולע.
8. — ביבליאטעק, לייענ און מוזיק־זאל.
9. — קינדער־קלוב.
10. — ברייטער ספארט־פלאץ און שווים־באסיין.
11. — בנין פאר דער אדמיניסטראציע און צענטראלער מאגאזין.
12. — שפייז־ און וועש־מאגאזין.
13. — בנין אין וועלכן עס געפינען זיך די קיך, בעקערייא, פריר־קאמערן און וועשעריי.
14. — אפטיילונג פאר עופות־צוכט.
15. — פעלד פאר גרינס־ אין כרוכט־קולטיוון.
16. — געביידע פארן הויז־וועכטער און פאר דער עלעקטרישער צענטראלע.

די אינסטיטוציע גייט היינט צו טאג אויפן וועג פון א נאך מער אויסגעברייטערטער טעטיקייט ווי דאס באוייזט די פארגאנגענע אפטיילונג פאר דערציען מענטאל־אפגעשטאנענע און פסיכיש־דעפעקטיוע קינדער.

א שווער פראבלעם איז פאר דער אינסטיטוציע דאס אויפהאלטן יידישע אינוואלידן — טייל זקנים יערן אויך פארויאנדלט אין אינוואלידן מיטן גאנג פון דער עלטער — ווייל דאס פאדערט באזונדערע זאלן און אביערהויפט א ספעציעלע אויפפאסונג. א סך איניציאטיוועס זיינען אויפגעקומען פאר דער לייזונג פון אט־דער הארבער פראגע, און ביי פארשיידענע גע־לעגנהייטן זיינען אונטערגענומען געווארן אקציעס אין דער־א ריכטונג. מען האט פאר דעם דערווארט די שטיצע אין די מאטעריעלע מיטלען פון פארשיידענע קוועלן. אבער דערווייל איז מען בלויז געבליבן ביי די גוטע כוונות.

א צווייטער פראבלעם וואס הארויסגערופן זארג איז די פראגע פין דער דערציונג פון די קינדער וועלכע איז נישט צוגעפאסט, לויט דער מיינונג פון בארופענע פערזאנען, צו די פאדערונגען פון אונדזער חינוך.

אויף דער רעקאמענדאציע פון א ספעציעל־באשטימטער קאמיסיע פון אנגעזעענע פע־דאגאגן אין דערציער, האט די לעצטע מיטגלידער־פארזאמלונג באשלאסן, אז די פארוואלטונג זאל זוכן א פאסיקע געביידע אין בוענאס־אירעס וואס זאל דינען פאר א היים פון די קינדער פון בית־ילדים, בכדי זיי זאלן לערנען צוזאמען מיט „נארמאלע" קינדער, דאס הייסט, קינדער סון נארמאלע היימען, באזונדיק פאר דעם צווק געווינטלעכע יידישע און מלוכהשע שולן.

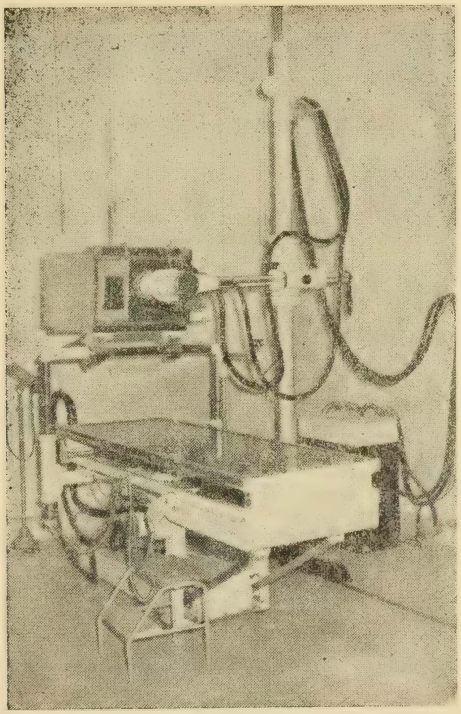
בשותפות מיטן נאציאנאלן יידישן שול־פארבאנד האט דער מושב זקנים ובית ילדים אר־גאניזירט במשך איניקע יארן א קינדער־קאלאניע אין בורסאקא. אויף אזא אופן האט מען בא־צווקט אוועקצונעמען ביי די אינטערנירטע קינדער דעם געפיל פון עלנט און פארית־מקייט, שטעלנדיק זיי אין קאנטאקט מיט קינדער פון נארמאלע היימען.

די לעצטע מיטגלידער־פארזאמלונג פון דער אינסטיטוציע האט באשלאסן אפצוזונדערן

די קינדער פון די זקנים און פאר דעם צוועק ווערט געזוכט א פאסיקע געביידע אין בוענאס־איירעס, ווו די קינדער וועלן איינגעארדנט ווערן און דערציונג ווערן אין בעסערע באדינגונגען.

ביקור חולים

דער היל־אנשטאלט „ביקור חולים" איז די עלטסטע ווילטעטיקע אינסטיטוציע אינעם יידישן ארגענטינע. נישט געקוקט אויף דעם וואס איצט איז זי טעטיק אויפן געביט פון געזונט־שוץ און הילף פאר קראנקע, איז זי אבער געגרינדעט געווארן דעם 24סטן אקטאבער 196, ווי א „יידישער ארבעטער פאראיין". דאס איז געווען דער ערשטער נאמען פונעם אנשטאלט.

מאדערנער אפאראט פאר טיפער אין אויבערפלעכלעכער ראדיאטוראפיע אין ביקור חולים.

אירע ערשטע מיטגלידער זייענען געווען מענטשן וואס האבן געזוכט אין דער נייי־געשאפענער געזעלשאפט די מיטלען און דעם וועג פאר קעגנזייטיקער הילף, און אפשר מער דערפון — די מענטשן־דערנענטערונג איינעם אין פרעמדן לאנד. דעריבער איז פארשטענדלעך וואס אינעם „ארבייטער־פאראיין" איז געווען טעטיק א ביבליאטעק, און שפעטער — א שול, און אין יארן ארום האט מען זיך פארטראכט צו שאפן א קאנסולטאריע און אנגאזשירן א דאקטער בכדי אונטערצוקומען מיט מעדיצינישער הילף די מיטגלידער אין פאל פון נויט.

אט אין דאזיקן באשלוס צו אנגאשירן א דאקטער און געבן די ערשטע מעדיצינישע הילף אינעם אלטן יידישן בוענאס־איירעס ליגט דער שורש פונעם הינטיקן „ביקור חולים" אזן פון זיינע סאציאל־מעדיצינישע אויפגאבן.

צווישן די גרינדער און די ערשטע עסקנים פון דער אינסטיטוציע געפינען זיך אזעלכע נעמען ווי אביש שוסטער, פ. וואַרטמאן, סאלי באראק, אלעקסאנדער גערשטיין, י. ש. ליא־כאויצקי.

פון 1914 אן האט דער „ביקור חולים", וואס זיינע אויפגאבן זיינען געווען צו געבן מע־דיצינישע הילף אין אירע קאנסולטאריעס און באזוכן דעם קראנקן אין זיין היים, אנגעהויבן גיין פאראויס מיט ריזיקע שריט. דאס זיינען געווען יארן פון אלץ וואקסנדיקן אימיגראציע־שטראם, וואס האט געברענגט צו די ארגענטינער ברעגעס אן ארעמע איינוואנדערער־מאסע וועלכע האט געמוזט אנקומען צום דעמאלטדיקן איינציקן יידישן הייל־אנשטאלט אין פאל פון קראנקייט.

עס איז כדאי צו באמערקן אז אין די יארן צווישן 1901 און 1929 האט דער ביקור חולים געהאלפן זיינע מיטגלידער און סתם דער יידישער ארעמשאפט, נישט נאר מיט מעדיצינישער הילף, נייערט אויך מיט מאטעריעלער הילף און אפילו מיט הילף צו דערפילן זייערע רעלי־גיעזע הצטרכותן.

די טעטיקייט פון דער אינסטיטוציע איז כסדר געוואקסן און אין יאר 1934 זיינען שוין דורך „ביקור חולים" טאג־טעגלעך באהאנדלט געוואָרן צווישן 90 און 120 חולאים.

דער „ביקור חולים" געפינט זיך איצט אין זיין רחבותדיקן אייגענעם בנין אויף דער גאס קאנגאזשאָ 3460, וווּ עס ווערט געגעבן הילף דעם מיטגליד און דעם אומבאמיטלטן נישט־מיטגליד, אויף אלע געביטן פון דער מעדיצין.

נישט געקוקט דערויף וואס דער „ביקור חולים" איז אן ארגאניזאציע פון מוטואליסטישן כאראקטער, טיילט זיך אויס זיין ארבעט דערמיט וואס ער גיט זיין מעדיצינישע הילף נישט נאר צו מיטגלידער.

די אויפגעמ־שעהן אין די מעדיצינישע קאנסולטאריעס — אין דער פרי און פארנאכט — זיינען אינגעשטעלט געוואָרן אויף אזא אופן אז זיי פאלן נישט צוזאמען מיט דער נארמאלער ארבעטס־צייט פון די פאציענטן, זיי ווערן דעריבער נישט אן קיין שכירות, וואס דאס וואלט זיך געלייגט שווער אויפן מצב פון די מענטשן וואס דארפן אנקומען צו דער אינסטיטוציע. אויך דער פאמיליען־פרוי, דער מוטער פון קינדער, זיינען זייער באקוועם די שעהן אין וועלכע עס זיינען אינגעשטעלט די „ביקור חולים"־באדינונגען.

דער אנשטאלט, וואס האט זיך לעצטנס אינגעשאפן די מאדערנסטע מעדיצין־אפאראטן, ווי אן עקיפ פאר איקס־שטראלן, אן אפאראט פאר טיפער און אויבערפלעכלעכער ראדיאטע־ראפיע — לייסטעט פאלגנדיקע מעדיצין־באדינונגען: מעדיצינישע קליניק, כירורגיע, הארץ־קראנקייטן, ארטאפעדיע און טראומאטאלאגיע, הויט־קראנקייטן, קינדער־קראנקייטן, גינעקא־לאגיע, נאז־אויערן־האלדז־קראנקייטן, דענטיסטיק, איקס־שטראלן־קאבינעט, אויבערפלעכלע־כע און טיפע ראדיאטעראפיע, ביא־כעמישע לאבאראטאריע און אפטיק. עס זיינען באשעפ־טיקט 22 דאקטוירים.

די הוצאות האבן אין יאר 1961 דערגרייכט צו 2.425.006 פיזעס און די הכנסות צו 2.633.403.62 פיזעס. דער סופעראווויט דארף נישט צוגעשריבן ווערן די נארמאלע איינקונפטן — פאר מיטגלידס־אפצאלונגען איז בלויז אריינגעקומען 706.177 פיזעס — נייערט דער טע־טיקייט, מי און זארג פון דער פארוואלטונג וואס האט געשאפן דורך פארשיידענע וועגן — דורך ביישטייערונגען און אונטערנעמונגען — די איבעריקע טייל.

ייִדישע ליגע קעגן טובערקולאָז

צוזאַמען מיטן ייִדישן שפּיטאָל און דעם „ביקור חולים" בילדעט די ייִדיש־אַרגענטינער ליגע קעגן טובערקולאָז דעם דרײַ־עק פון די גרויסע געזונט־שוץ אינסטיטוציעס פונעם ישוב.

געגרינדעט אין יאָר 1916, האָט דער דאָזיקער אנשטאָלט געשפּילט אַ וויכטיקע ראָל לטובת דער ייִדישער אָרעמשאַפט פון בוענאָס אײַרעס און פונעם גאַנצן לאַנד, צוויישן וועלכער די טובערקולאָז־מחלה האָט געפונען אירע קרבנות, ספּעציעל אין די ענגע הײַמען פון דער אָרעמער ייִדישער אימיגראַנטן־מאַסע.

פון דעמאָלט ביז היינט האָט די מעדיצין־וויסנשאַפט געמאַכט אַן אויסערגעווײַנלעכן פאָרשריט, אָבער אַז היינט צו טאָג איז לייכט געוואָרן צו באַקעמפן די אָמאָל שרעקלעכע קראַנקייט, עס איז אָבער טעותדיק צו מיינען אַז טובערקולאָז איז שוין אַן ענין וואָס געהערט צו דער פאַרגאַנגענהייט. די סכנה פון דער געפערלעכער קראַנקייט איז נאָך נישט פאַרשוווונדן. זי קומט נאָך אַלץ אַריין דאָרט ווו עס פעלט זון און דאָרט ווו עס פעלט אַ געזונטע פלעגונג פאַרן גוף, און טובערקולאָז נעמט נאָך אָפּ, הגם אין אַ סך אַ קלענערער מאָס, זײַן טראַגישן שטייגער פון מענטשלעכע לעבנס יאָר־אײַן יאָר־אויס.

באַקעמפן די קראַנקייט קען מען נאָר דורך פאַרהיטונג־מיטלען, דורך פראָפילאַקטישער דערציונג און דורך אַ קוראַציע וואָס זאָל קומען באַצייטנס. אַנדערש לויערט אַלץ די טויט־דראָונג פון שווינדזוכט.

געשאָפן די אינסטיטוציע — אין יאָר 1916 — האָבן פאָלקס־מענטשן, די ערשטע עסקנים פון דער ליגע האָבן פאַרשטאַנען אַז נישט נאָר איז נייטיק בייהילפיק צו זײַן די ייִדישע טו־בערקולאָז־חולאים אין די שפּיטעלן, נייערט ס׳איז אויך נייטיק אויפצוווכן דעם קראַנקן אוי־סער דעם ייִדישן שפּיטאָל און אים שטיצן מיט אַלדאָס נייטיקע פאָר זײַן געזונטער באַשפּי־זונג. אָט דער דאָזיקער סאָלידאַריטעט־געפיל איז געקומען צום אויסדרוק מיטן ברענגן דעם אויפגעזוכטן חולה ברויט, מילך, פוטער, צוקער און אַנדערע שפּייזן וואָס ער האָט אין זײַן אָרעמקייט נישט געקענט זיך פאַרשאַפן.

די פראָגע פון אַ סאַנאַטאָריע פאַר ייִדישע שווינדזוכטיקע איז אַרויפגעקומען שפּעטער, אַז אין פינף יאָר אַרום נאָך דער גרינדונג, אויף דער מיטגלידער־פאַרזאַמלונג פונעם 5טן מערץ 1921, רעדט מען שוין וועגן דער שאַפונג פון אַ פאַרם־סאַנאַטאָריע, אויף באָדן פון דער „איקא".

זינט 1925 פונקציאָנירט דער דיספענסאַר פון דער ליגע אין בוענאָס־אײַרעס. שפּעטער איז ער אַריבערגעפירט געוואָרן אין דער אייגענער געבײַדע.

אין יאָרן אַרום איז געשאַפן געוואָרן די סאַנאַטאָריע „באַראָן הירש" אין אונקיזשאָ, קאָר־דאָבאָ בערג, וועלכע איז מיט עטלעכע יאָרן צוריק פאַרוואַנדלט געוואָרן אין דער זומער־קאָלאָניע „קינדער־וועלט", וווּ ייִדישע קינדער אָטעמען אייַן געזונט אין אַ פרעכטיקער נאַטור־סביבה במשך די זומער־חדשים. זיי ווערן געשטאַרקט פיזיש, צו דער זעלבער צייט ווערט דורך אַ צוגעפאַסטער דערציונג, אין זיי ען געשטאַרקט זייער ייִדישער באַוווסטזיין.

די חולאים וואָס פאַר זיי איז נייטיק געווען אויפצוהאַלטן די סאַנאַטאָריע אין אונקיזשאָ זוערן עהיילט — אַזוי האָט זיך אַרויסגעוויזן פאַר מער לויבנבאַר — אין פאַרשיידענע סאַנא־טאָריעס פון די קאָרדאָבער בערג, וווּ די לופט אַליין איז אַ גוטע רפואה, פאַר די קראַנקע וואָס זיינען אָנגעגריפן פונעם קאָך־באַציל.

די פאַרצווייגטע סאָציאַל־מעדיצינישע טעטיקייט פונעם דיספענסאַר פון דער ייִדישער ליגע קעגן טובערקולאָז אין בוענאָס־אײַרעס, ווערט דערגענצט מיט אַ ווייטקער ראַדיאָלאָגישער באַדינונג, אַ דאָנק וועלכער עס ווערן פאַרהיט פון לונגען אָן אָטעמונג־קראַנקייטן אַ גרויסע צאָל שול־קינדער.

דער ביודזשעט פון דער ייִדישער ליגע קעגן טובערקולאָז וועלכער האָט אין יאָר 1956

געגרייכט צו 2.866.971 פּעזאָס איז געשטיגן אין פּינף יאָר אַרום, דאָס הייסט אין 1961, צו 7.360.023.28 פּעזאָס. אין זעלביקן צייט־אָפּשניט זיינען די הכנסות געוואָקסן פון 2.936.629.31 פּעזאָס צו 7.326.114.12 פּעזאָס.

הכנסת אורחים

דער „הכנסת אורחים" — געגרינדעט אין יאָר 1922 — האָט אויסגעפילט און פילט נאָך אײַז עד־היום אַ וויכטיקע סאָציאַלע פונקציע אין יידישן בוענאָס־אײַרעס. אין די יאָרן פון דער מאַסן־אימיגראַציע, האָבן טויזנטער יידן וואָס זיינען היינט גבירים און שטיצן די אינסטיטוציע, גלייך ביים באַטרעטן דעם אַרגענטינער באָדן געשטילט זייער הונגער אינעם הכנסת־אורחים.

הכנסת אורחים — אַ סדר פּאַרן עולם.

דער אימיגראַנטן־שטראָם האָט זיך אָפּגעשטעלט, אָבער די אַרעמשאפט אין בוענאָס־אײַרעס איז פאַרבליבן. דער דאָזיקער ברייטער אַרעמקייט־מאָס — צווישן זיי אינווואַלידן, מענטשן אין טיפן עלטער און אָזעלכע וואָס קענען אַליין זיך נישט העלפן — העלפט דער הכנסת־אורחים ביזן היינטיקן טאָג.

די אמאָל באשיידענע אינסטיטוציע פונקציאָנירט היינט צו טאָג אין אַ גערוימען אייגענעם בנין, וווּ טאָג־טעגלעך ווערן באַדינט מיט אַן אומזיסטיקן מיטאָג אין אָוונט־בריוט, העכער הונדערט נויטבאַדערפטיקע.

הוץ לזה זיינען פאראן אָפּטיילונגען פאַר סטודענטן און אָנגעשטעלטע וועלכע באַקומען זייער באַשפּייזונג אויף זייער ביליקע פרייזן. די אינסטיטוציע באַאַרגט אויך די נויטבאַדערפטיקע מיט מלבושים און וועש הונדערטער מענטשן.

צווישן די וויכטיקע אויפטוען פונעם הכנסת אורחים במשך די פאַרגאַנגענע פינף יאָר דאַרף מען דערמאָנען דאָס וואָס די אינסטיטוציע האָט געשאפן אין ישראל, א סאלע פאַר שנעלער מעדיצין־הילף און האָט מנדב געווען אַן אַמבולאַנס פאַרן מגן דוד אדום.

בית יתומות

דער ווילטעטיקייט־פאַראיין פון יידישע פרויען איז איינע פון די עלטסטע אַרגאַניזאַציעס אינעם ישוב. געבראַכט די איניציאַטיוו צו איר גרינדונג האָט דער דעמאַלטדיקער גרויסראַבינער ד״ר שמואל חלפון.

די פראָנט־געביידע פון יידישן קינדערהיים.

דער דערמאָנטער פאַראיין האָט געגרינדעט אין נאָוועמבער 1919, **דעם בית־יתומות**, וועלכער האָט אַרײַנגענומען אין יאָר 1921 — 30 מילחמה־יתומות וואָס זיינען אין יענעם יאָר געבראַכט געווארן פון אוקראַינע.

טויזנטער היימלאָזע יידישע קינדער האָט זינט דעמאָלט געשיצט און דערצויגן דער אַגשטאַלט וואָס האָט די לעצטע יאָרן, אין זיין גרויסן בנין אויף דער גאַס אַרעוואַלאָ 2040 אויך

געשאפן אַ יידישע היים פאר סטודענטינס וואָס קומען פון דער פראָווינץ, במשך די לימוד־חדשים.

לעצטן יאָר האָט אינסטיטוציע זיך אַריבערגעצויגן אין איר נייער היים אויף דער גאָס ווישאנוואָ 1361, וווּ עס זיינען אינטערנירט יתומות און היימלאָזע יידישע קינדער.

קינדער־היים

די פריער־אויסגערעכנטע אנשטאָלטן באַרגעמען זיך מיט די סאָציאַלע נויטן פון ישוב אויף פאַרשיידענע גרעניצן.

עס איז אַבער פאַראן נאָך אַ ווילטעטיקע אינסטיטוציע וואָס טוט סאָציאַלע ארבעט אויף אַ גאַר וויכטיקן געביט. זי זאָרגט פאַר דער פרוי וואָס איז געצוונגען צו ארבעטן, צו מפרנס זיין איר משפחה. פאַר דער דאָזיקער פרוי שטעלט זיך אַוועק די פראָבלעם פון דער דערציונג פון אירע קינדער. יועלכע דאַרפן פאַרבלייבן אַ גאַנצן טאָג אין דער היים, אַן דער געהעריקער השגחה, מיט אַלע סכנות, מאַראַלישע און פיזישע וואָס דאָס שטעלט מיט זיך פאַר.

די יידיש־אַרגענטינער קינדער־היים וואָס האָלט אויס, באַשפייזט און דערציט קינדער במשך דעם טאָג — איז צו דער זעלבער צייט אַ שולע און אַ קינדער־גאָרטן. דאָרט געפינען אַ היים די קינדער פון עלטערן, טאַטעס און מאַמעס — צומאָל מאַמעס אַליין — וואָס זיינען גע־ציוונגען מחמת זייער באַשעפטיקונג טאָג־טעגלעך פון אין דער פרי ביז אין אָוונט אַוועקצוגיין פון שטוב.

די יידיש־אַרגענטינער קינדער־היים האָט איר היים אויף דער גאָס מאַנטע 2150. זי פאַר־מאָגט אַן אייגענעם אָמניבוס ווָאָס ברענגט אין דער פרי די קינדער אין פירט זיי צוריק אין אָוונט אהיים צו זייערע עלטערן.

פאַר העכער הונדערט קינדער יעדעס יאָר באדיינט די דאָזיקע אינסטיטוציע אַן אמתע דעטונג.

די יידיש־אַרגענטינער קינדער־היים ווערט אין די וואָקאַציע־חדשים פאַרוואַנדלט אין אַ זומער־קאָלאָניע פאַר הונדערטער קינדער אין אירע גאָרטנס און גרויסע געביידעס.

די גרויסע ידישע ווילטעטיקע אינסטיטוציעס אין אַרגענטינע לויטן מאַטשטאַב פון די ציפֿערן

זייער ווירקזם במשך די לעצטע פינף יאָר

אַנשטאַלט	צאָל מיטגלידער		הכנסות פון מיטגלידער		אַלגעמיינע הכנסות		הוצאות	
	צום 31סטן דעצעמבער		צום 31סטן דעצעמבער		צום 31סטן דעצעמבער		צום 31סטן דעצעמבער	
	1956	1961	1956	1961	1956	1961	1956	1961
ידישער שפיטאָל „עזרה" — —	22.323	23.492	1.840.086	8.150.160	9.831.775	55.062.694	9.825.984	55.143.055
מושב זקנים ובית ילדים — —	23.949	28.753	2.169.823	7.398.603	5.835.789	23.380.985	5.710.040	22.686.938
ידישע ליגע קעגן טובערקולאָז —	35.422	39.812	1.975.441	3.211.357	2.936.629	7.326.114	2.866.971	7.360.023
הכנסת אורחים — — — — — —	8.016	9.234	532.434	711.102	890.241	2.825.500	872.743	2.812.390
ביקור חולים — — — — — —	3.819	4.423	288.717	706.177	858.556	2.633.403	771.543	2.425.006
בית יתומות — — — — — —	2.072	2.426	436.551	793.161	879.993	2.092.314	913.994	2.016.124
קינדער־הים — — — — — —	1.725	2.246	110.273	270.785	413.943	1.888.532	437.638	1.896.216

אברהם נאָבּים

דער איצטיקער צושטאַנד פון דער ייִדישער קאָאָפּעראַציע אין אַרגענטינע

מיר שרייבן אונדזער איבערזיכט אין אָ מאַמענט וועלן אַרגענטינע לעבט איבער איינעם פון די שוועריסטע קריזיסן וואָס דאָס לאַנד האָט וועלן אַדורכגעמאַכט; וועלן די אַגריקולטור און פי־צוכט פּראָדוקציע גייט פון יאָר צו יאָר בארג־אַראָפּ און וועלן אין דער אַלגעמיינער קאָאָפּעי־זאַציע גייט אָן אָ פארקלענערונג און אָן אַנטמוטיקונג איבער פּאַקטאָרן וואָס אונדז וועט וויי־טער אויסקומען צו דערמאַנען און אויסרעכענען.

מיר האָבן האָאָר אָן ערנסטע דויערנדיקע טריקענישׂ אין דער דרום־מזרח טייל פון פּראָ־וינץ בועאָס־איירעס און אין אָ היפּשן טייל פון דער פּראָווינץ לאָ־פּאַמפּאַ, אין וועלכער עס געפינען זיך אונדזערע קאָאָפּעראַטיוון בארגן־הירש, לאַפּין און נאַרסיס לעווען. די קאָנסטעלוועציע פון אָט דער טריקענישׂ זיינען: דאָס פארלירן דריי „קאָסטשעס", דאָס בלייבן אָן פּאָשע פאר די בהמות, דאָס פאַרבאַרגן זיך אין די בענק, מחמת דער נייטיקייט צו קויפן פּאָשע און מחמת דער נייטיקייט פון אַריבערפירן די בהמות, אָדער אָ טייל פון זיי אין אַנדערע געגנטן וווּ עס איז יאָ פאַראַן פּאָשע. צו דעם קומט צו דאָס דאַרפן צאָלן גאָר הויכע אַרענדע־פרייזן פאר פּאָשע־פעלדער; די היפּשע פאַרלוסטן דורכן פאָלן פון די בהמות, אַזוי אָן די קאָאָפּעראַטיוון זיינען פשוט געבליבן אָן מיטלען נישט נאָר צו צאָלן די קוואָטעס פון די חובות, וואָס זיינען אָנגעוואָקסן — נאָר אפילו די פּראָ־צענטער זיינען נישטאָ פון וואָנען צו צאָלן.

די טריקענישׂ וועלן שוין היינט צו טאָג פאַרערגנט אָלס נאָציאָנאָלע פלאָג, וועלכער די אָנגעזעענסטע פּרעסע פון לאָנד ווידמעט די ערשטע זייטן און די רעגירונג פון לאָנד מוז העלפן מיט דרינגלעכער הילף. די עקאָנאָמישע לאָגע אין דער דערמאָנטער געגנט איז פשוט אָ פאַר־צווייפלטע מחמת דעם קאָאָפּעראַטיוון איז נישט מעגלעך נאָכצוקומען די עלעמענטאָרע התחייבויתן. דער שאָדן אין ווייץ, האָבער און קאָרן וועלן אין דער פּראָווינץ בועאָס איירעס געשאַצט אין 900.000 (ניין הונדערט טויזנט טאָן), וואָס באַטרעפן 4.479.200.000 (פיר טויזנט פיר הונדערט ניין און זיבעציק מיליאָן צוויי הונדערט טויזנט) פּעזעס. אין פּראָווינץ לאָ־פּאַמפּאַ וועלן גע־שאַצט דער שאָדן אין 400.000 (פיר הונדערט טויזנט טאָן), אין באַטרעף פון 3.097.500.000 (דריי טויזנט זיבן און נייניציק מיליאָן פינף הונדערט טויזנט) פּעזעס. דער פאַרלוסט אין בהמות אין די דערמאָנטע צוויי פּראָווינצן צוגערעכנט אויך די פון ריאָ־נעגראָ — באשטייט פון 1.164.700 (אָ מיליאָן הונדערט פיר און זעכציק טויזנט זיבן הונדערט) קעפּ רינדער, 5.066.000 (פינף מיליאָן זעקס און זעכציק טויזנט) קעפּ שאָף, 19.823 (נייניצן טויזנט אַכט הונדערט דריי און ציאָנציק) טאָן ווייץ וואָס באַטרעפן אויך 8.525.000.000 (אַכט טויזנט פינף הונדערט פינף און ציאָנציק מיליאָן) פּעזעס, וואָס גיט אָ סך־הכל פון 16.101.700.000 (זעכצן טויזנט הונדערט אין מיליאָן זיבן הונדערט טויזנט) פּעזעס — פאַרלוסט.

אין אַזאַ מאַמענט גייען מיר צו מאַכן אָ בליק־איבערבליק איבערן איצטיקן מצב פון דער ייִדישער קאָאָפּעראַציע דאָ אין לאַנד, וועלכער וועט זיין געבויט אויף דער באַזע פון פּערזענ־לעכער לאַנג־יאָריקער דערפאַרונג, אויף דעם פערמאַנענטן קאָנטאַקט וואָס מיר האַלטן אָן מיט

אונדזערע קאָלאָניעס און קאָאָפּעראַטיוועס, אויף די שמועסן מיט חברים וואָס שטייען נאָענט ביי דער פּירערשאַפט פון אונדזערע קאָאָפּעראַטיוועס, אויף דאָטן און ציפערן פון אייגענעם אַרכיוו און ספּעציעל אויף סטאַטיסטישע דאָטן פון דער היגער ייִקא־דירעקציע, וועלכע איז די איינ־ציקע וואָס זאָמלט אָט־די דאָטן.

אונדזער פּליכט איז פעסטצושטעלן, אַז:

איבער דעם איצטיקן מאָנגל פון פּערזונלעכן, טאָג־טעגלעכן, דירעקטן קאָנטאַקט מיט אינדזערע קאָלאָניעס און קאָלאָניסטן אויפן פּלאַץ — ווי מיט אָכט יאָר צוריק — איז היפּש אי־בערגעריסן געוואָרן דער פּאָדעם פון פּינקטלעכער סטאַטיסטיק וועלכע מיר האָבן געזאָמלט ביז דעמאָלט.

מיר וועלן זיך אָבער אַנשטרענגען צו זיין וואָס נענטער צו דער ווירקלעכקייט בנוגע דאָטן און ציפערן — אום אָנצוהאַלטן דעם צוטרוי וואָס איז אונדז געשאָנקען געוואָרן אין פאַרלויף פון צענדלינגער יאָרן.

אין דעם שמועס וואָס דער מיטאַרבעטער פון „די אידישע צייטונג", ה' יוסף האָרן, האָט געהאַט מיטן פרעזידענט פון צענטראַל־ראַט פון דער „ייקא" בעת זיין צווייטן באַזוך דאָ אין לאַנד דעם חודש סעפּטעמבער 1962, אויך בעת די באַזוכן וואָס דער זעלבער פרעזידענט פון דער „ייקא", ה' אביגדור גאָלדשמיד, האָט געמאַכט אין אַלע אונדזערע היגע קאָלאָניעס, האָט ער ספּעציעל אונטערגעשטראָכן זיין גרויסע צופּרידנקייט מיט דעם טעכנישן פאָרשריט וואָס ער האָט באַמערקט, דעם צופּרידנשטעלנדיקן לעבנס־סטאַנדאַרט וואָס ער האָט געטראָפן, די עקאָנאָמישע בעסערונג, די ווערטפּולע עוואָלוציע וואָס די קאָאָפּעראַטיוועס מאַכן דורך, דער אויפשטייג פון דער פּראָדוקציע פון דער אַגריקולטור און פי־צוכט, אאַז"וו.

די צאָל פון ייִדישע היגע קאָלאָניסטן, האָט ה' גאָלדשמיד, ביי די געלעגנהייטן געהאַט אַ־געגעבן אין צוויי טויזנט.

די עקאָנאָמיק פון די קאָלאָניעס האָט ער געפונען און פאַרעכנט אַלס אַ פעסטע, וואָס דערמעגלעכט צו באַוואָרענען די צוקונפט מיט אייגענע מיטלען און אַלוויטיקע מעגלעכקייטן.

געוויס פאַרדינט די מיינונג פונעם פרעזידענט פון דער ייקא גענומען צו ווערן אין אַכט — מיר וועלן אָבער זען אין די וויטערדיקע שורות אין וועלכע פונקטן זיינען מיר איינשטימיק און אין וועלכע מיר צעגייען זיך.

דער באַגריף פון אייגענער און געזונגענער אַרבעט ביי אונדזער היגער קאָלאָניזאַציע

דער וואָגיקסטער אַרגומענט פאַרוואָס אונדזער אַרגענטינער יידישע קאָלאָניזאַציע ווערט פון געוויסע פערזונען געמאַכט צו נישט, איז צוליב דער געדונגענער אַרבעט אויף דער נחלה.

מענטשן האָבן זיך געשאָפן אַ באַגריף אַז קאָלאָניזאַציע איז דאָס באַאַרבעטן אַליין דעם באָדן, ווי אויך טון אַליין פאַרשיידענע פאַרצווייגטע אַרבעטן וועלכע עס נעמט אַרום די ווירט־שאַפט פון קאָלאָניסט.

עס ווערט דערביי געמאַכט דער פאַרגלייך מיט דער אַמאָליקער ערד־אַרבעט אין דער אַלטער היים, ווו דער פויער האָט באַאַרבעט אַ האַלבן דעסאַטין ערד, אַ מאָל אויך אַ גאַנצן, כמעט מיט די נעגל, זי געקראַצט און אַרויסגעצויגן פון איר דאָס ביסל אַרעמע פראָדוקציע וואָס האָט קוים געסטייעט פאַרן אויפהאַלט פון דעם גוף — ווייל וועגן ער האָט פון זיין פּראָ־דוקציע אַראָפּגענומען אַ ביסל אויף אויסצובייטן אויף אַנדערע אומבאַדינגט נייטיקע זאַכן פאַר דער שטוב, איז אים שוין נישט געבליבן געגנוג פאַר זיך און ער האָט גאָנץ אָפט געמוזט אונ־טערהונגערן.

אַנדערע מאַכן דעם פאַרגלייך מיט ישראל און אַנדערע אזעלכע לענדער, ווו דער פויער

באַקומט אַנדערהאַלבן, צוויי און העכסטנס דריי העקטאַר לאַנד צום באַארבעטן און ער טוט עס אַליין, אָדער מיט פאַמיליען־מיטגלידער — פאַרגעסנדיק דערביי אַז דער היגער פויער באַקומט הונדערט און מערער העקטאַרן לאַנד און ביי זיין בעסטן ווילן אָפילו, איז ער פשוט נישט בכח אַליין צו באַארבעטן זיי אַן דער הילף פון געדונגענער אַרבעט.

די ערשטע דריי צענדלינג יאָר, ווען די נחלות אין אונדזערע קאָלאָניעס זיינען נאָך גאָווען קליינע, אַממערסטנס פון 50, 75 און הונדערט העקטאַר לאַנד, איז די ווירטשאַפט גאָווען אַן אינטענסיוועריע. די נויט און באַדערפענישן — גרויסע און שטאַרקע. אין שטאַט אַרײַנלויפן האָט געפעלט די שפראַך, אַרבעט און באַשעפטיקונג איז געוועזן שוועער צו באַקומען, איז די טשאַקרע אַממייסטנס באַארבעט געוואָרן דורך דער אײַגענער פאַמיליע פון קאָלאָניסט; עס האָט געאַר־בעט דער טאַטע, די מאַמע, די זין און אָפילו די מיידלעך און די קליינע קינדער, און נאָר אין אויסנאַם־פאַלן, שניט־צייט, ביים נישט האָבן קיין אײַגענע דרעש־אָדער שנייד־מאַשין, איז מען אָנגעקומען צו פרעמדער אַרבעט, און זעלטענער איז דאָן געוועזן צו טרעפן דעם פּאָן אין דער נחלה.

שפּעטער איז די נחלה פאַרגרעסערט געוואָרן. דער רוב קאָלאָניסטן האָבן באַקומען ביז צו 150 העקטאַר לאַנד.

די ווירטשאַפט האָט זיך געבומען באַגרענעצן אויף דער גרויס־פּראָדוקציע פון „קאָסע־טשע" אויף דער האָדוואָניע פון פּ. קאָלאָניסטישע זין האָט די ייִקאַ כמעט ווי נישט קאָ־לאָניזירט, האָט די יוגנט געבומען לויפן אין דער גרויסער שטאָט אַריין.

די לעצטע צוויי צענדלינג יאָרן איז די שטאָטישע אַזוי־גערופענע, אינדוסטריאַליזאַציע געוואַקסן. די פּראָספּעריטי האָט זיך פאַרשפּרייט אויף פיל געביטן, האָט די שטאָט געבומען מער לאָקן דעם מענטשן פון דער קאָלאָניע, מערסטנס דער יוגנט, נאָטירלעך, און זי האָט זיי טאַקע געגעבן די מעגלעכקייטן זיך צו דערשלאָגן צו אַן אַרבעט, צו אַ שטעלע אין אַ גע־שעפט, צו אַנדערע באַשעפטיקונגען און דערביי נישט נאָר צו געפינען פרנסה, נאָר אָפילו גאַנץ אָפט צו דערגרייכן אַ קאָפּיטאַל און דערנאָך אַרויסרופן צו זיך אַנדערע פאַמיליע־מיטגלידער און דערנאָך די עלטערן.

די קאָלאָניע האָט זיך געבומען אַריבערצוזיין אין נאַנטן שטעטל, איינער האָט געצויגן דעם צווייטן, און דאָס פלאַץ פון קאָלאָניסט אין דאָרף האָט פאַרנומען דער „פּאָאָן", און מער פון אַלעמען — די מאַשין.

די היגע קאָלאָניזאַציע איז נישט געבויט אויף קראַצן די ערד מיט די נעגל, אויף פאַר־גיסן שוויין און בלוט פאַר אַ שטיקל טרוקן ברויט — זי איז געבויט אויף צו זיצן פון איר די פּראָדוקציע דורך וואָס אַ גרעסערער און בעסערער טעכניק. דורך וויסנשאַפטלעכע מעטאָדן פון עקספּלאָאַטאַציע, דורך באַקומען פון איר אַן אָנשטענדיק לעבן דורך אײַגענער אַרבעט, אײ־גענער פאַרוואַלטונג — מעג זי אָנגערופן ווערן אונטערנעמונג אויב זי איז נאָר אַן אָגראָפּע־קוראַרע איז זי געוווּנטשן פאַרן לאַנד און אַ ברכה פאַר דער וועלט.

אַרגענטינער ייִדישע קאָלאָניזאַציע, אַלץ עקסטענסיווע ווירטשאַפט האָט כמעט קיינמאָל נישט געקענט באַארבעט ווערן אין גאַנצן מיט אײַגענער אַרבעט. ווי מיר וועלן ווייטער זען האָט דער היגער ייִדישער קאָלאָניסט באַקומען פון דער ייקא אַ שטח לאַנד צוליב וועלכן ער האָט געמוזט אָנקומען צו געדונגענער אַרבעט.

היינט צו טאָג איז דער שטח אַ גרעסערער, דער קאָלאָניסט ווווינט אין נאַנטן שטעטל אָדער גאָר אין דער גרויסער שטאָט און די געדונגענע אַרבעט איז דערביי אומבאַדינגט.

ווי־פל ייִדישע קאָלאָניסטן זיינען איצט בארגענטינע ?

היינט צו טאָג זיינען דאָ אין לאַנד פאַראַן 1.686 ייִדישע קאָלאָניסטן וואָס האָבן באַקומען ייִערע נחלות פון דער ייקא און 237 ייִדישע קאָלאָניסטן וואָס האָבן זיי באַקומען דורך אײַ־

געגע מיטלען, ד״ה א סך הכל פון 1923 יידן וואס גיבן זיך אפ מיט קאלאניזאציע, דירעקט און אומדירעקט.

פון די 1.686 ייקא־קאלאניסטן וווינען נאך היינט צו טאג 782 אויף זייערע נחלות און 904 אין די נאענטע שטעטלעך און וויטער פון זיי.

די נישט ייקא־קאלאניסטן וווינען אויסער זייערע נחלות אין א גרעסערער פראפארץ ווי די ייק״א־ קאלאניסטן.

דאס וווינארט פון די ייקא־קאלאניסטן לויט דער קאלאניע איז ווי פאלגט:

אין אביגדור וווינען אויף זייערע נחלות 36 קאלאניסטן און 10 אין נאענטן שטעטל און אויסער איר.

אין בארון־הירש און אין לאפין (ריוואדאוויע) וווינען אויף זייערע נחלות 212 קאלאניסטן און 69 אין די נאענטע שטעטלעך און וויטער פון זיי.

אין קלארא וווינען אויף זייערע נחלות 207 קאלאניסטן און 186 אין די נאנטע שטעטלעך און וויטער פון זיי.

אין כהן־אונגרע וווינען אויף זייערע נחלות 41 קאלאניסטן און 30 אין די נאענטע שטעט־ לעך און וויטער פון זיי.

אין דארא וווינען אויף זייערע נחלות 4 קאלאניסטן און 6 אין די נאנטע שטעטלעך און וויטער פון זיי.

אין לוסיענוויל וווינען אויף זייערע נחלות 60 קאלאניסטן און 66 אין די נאענטע שטעט און שטעטלעך.

אין מאוריציא וווינען אויף זייערע נחלות 28 קאלאניסטן און 37 אין די שטעטלעך און וויטער פון זיי.

אין מאזסוויל וווינען אויף זייערע נחלות 69 קאלאניסטן און 274 אין די נאענטע שטעט־ לעך און אויסער זיי.

אין מאנטפיארע וווינען אויף זייערע נחלות 29 קאלאניסטן און 48 אין סערעס און אין אנדערע שטעט און שטעטלעך.

אין נארסיס לעווען וווינען אויף זייערע נחלות 32 קאלאניסטן און 72 אין נאנטן שטעטל און וויטער פון זיי.

אין ריא נעגרא וווינען אויף זייערע נחלות 2 קאלאניסטן.

און אין סאנטא איזאבעל וווינען אויף זייערע נחלות 62 קאלאניסטן און 106 אין נאנטן שטעטל און אין אנדערע שטעט.

פארגלייך צווישן יידישע ארגענטינער קאלאניסטן מיט דער ארגענטינער יידישער באפעלקערונג

אין דער ארגענטינער אגריקולטור און פי־צוכט זיינען פארן: 172.234 אייגנטימערס פון נחלות, 156.633 ארענדאטארס און 139.813 אזעלכע וואס באארבעטן די נחלות אויף דער קאנדיציע פון באקומען א געוויסן פראצענט פון דער פראדוקציע, ד״ה א סך־הכל פון 468.680 אגראר און פי־צוכט פראדוצירער, וואס שטעלן מיט זיך פאר 1.874.730 נפשות און א פראצענט פון די 21.000.000 איינוווינערס, וואס באשטייט פון 8,93%.

יידן ציילן מיר זיך דא אין לאנד אין דער צאל פון 450.000 נפשות. יידישע קאלאניסטן, ווי שוין דערמאנט, 1923, וואס שטעלן מיט זיך פאר 7.692 נפשות אין 1,7% פון דער היגער יידישער באפעלקערונג.

אין ישראל גרייכט אונדזער קאלאניסטישע באפעלקערונג צו צען פראצענט פון דער דארטיקער אלגעמיינער באפעלקערונג און שטייגט עטוואס איבער די ארגענטינער פראפארץ

פון קאָלאָניסטן. — מיר באַציען זיך צו די אַלגעמיינע נאַטירלעך. די שלוסן וואָס מיר קענען ציען פון דעם דאָ געבראַכטן, באַווייזן אונדז, אַז נישט קוקנדיק אויף דעם היסטאָרישׂ־וועלט־באַרימטן אויפטו פון בוענאָס דע הירש, מיט דער אַרגענטינער ייִדישער קאָלאָניזאַציע, שטייען מיר ווייט נאָך מיט אונדזער דערגרייכונג אין דעם זינען אַז אין פאַרגלייך מיט דער אַלגעמיינער קאָלאָניזאַציע דאָ אין לאַנד.

אין די בליענדיקסטע צייטן פון אונדזער ייִדישער קאָלאָניזאַציע דאָ אין לאַנד, האָבן מיר געהאַט געגרייכט צו דער צאָל פון 2.600 משפחות צווישן ייִקאַ־קאָלאָניסטן און אַנדערע. היינט צו טאָג ציילן מיר 1923 אַזעלכע משפחות און דער פאַרלוסט באַשטייט פון 677 קאָלאָניסטן זואָס באַטרעפן 26% פון דעם וואָס מיר האָבן פאַרמאָגט.

וויפל ערד באַרכטיגט היינט צו טאָג אַרגענטינער ייִדישע קאָלאָניסטן?

אין פאַרלויף פון די 73 יאָר פון דער ייִקאַ־קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע, האָט זי איינגעקויפט 617.822 העקטאַר לאַנד, פון וועלכע זי האָט קאָלאָניזירט 484.410 העקטאַר. 105.890 העקטאַר לאַנד זיינען דורך איר פאַרקויפט געוואָרן פאר פאַרשיידענע צוועקן, ווי שטעטלעך אאַז"וו און די רעשט איז רעזערוו און שלעכטער באַדן.

די אָנגעהעריקייט ווידער פון יעדער נחלה האָט דורכגעמאַכט אַ פראָצעס פון טויש און איז נאָטירלעך ביי יעדער אָוא געלעגנהייט, געשטאַנען אין געפאַר פון פאַרפרעמדונג, וויייל אויב דער דורשט נאָך אַ שטיקל באַדן מערער איז ביים יידישן קאָלאָניסט געווען אַ גרויסער און אַן אידייישער — איז עס געווען נאָך פיל מערער ביי נישט־ייִדן וואָס האָבן שטענדיק געבענקט און געווען גיריק נאָך אַ שטיקל באַדן.

איינע פון די הויליקסטע און נאָבלסטע מיסיעס איז דערפאַר ביי אונדזערע קאָאָפּעראַטיוועס געווען אונטערצוקומען אין אַזעלכע פאַלן און מאַכן די גרעסטע אַנשטרענגונגען, מאַטעריעלע ווי מאָראַלישע, אַז די נחלה וואָס שטייט אין פארקויף זאָל דינען צו דער פאַרגרעסערונג פון די נחלות פון די שכנים וואָס נייטיקן זיך אין איר.

זי זאָל דינען פאַר קאָלאָניזירן קאָלאָניסטישע זין און זאָל טאָקע אויך דערגענגן גאַנץ אָפט, די אומבאַדינגטע צאָל העקטאַרן פון דעם יענעם קאָלאָניסט וואָס קען פשוט אַן דעם נישט קומען צו קיין געהעריקן אייגנטום. צו דער „סטאַנדאַרט טשאַקרע", וואָס זאָל דערמעגלעכן דעם נייטיקן פראָגרעס.

עס איז צוליב דעם געגרינדעט געוואָרן דער „פאַמענטאַ אַגראַריאַ איזראַעליטאַ אַרכענטינאַ", וואָס האָט געדאַרפט דינען — אפשר טאָקע היפש געדינט — מיט די ארעמע מיטלען וואָס איז אים געגעבן געוואָרן, כדי צו ראַטעווען נחלות פון ליקווידירט ווערן, כדי צו דערמעגלעכן אַז אַזעלכע נחלות זאָלן אַריינפאַלן אין געוווּנטשענע הענט, ווי אויך כדי צו ראַטעווען גאַנץ אָפט דעם קאָלאָניסט אין א שווערן מאָמענט וואָס אים קומט, צום באַדויערן, אויס אַדורכצומאַכן, הן דורך נאָטור־פלאָגן, הן דורכן פעלן פון די מיטלען.

אַ שאָד וואָס דער שטאַטישער מענטש האָט אַרויסגעוויזן צו דער אינסטיטוציע אַזוי פיל ביטול, אַזוי פיל שלעכטן ווילן און פעלן פון פארשטאַנד און אָוא קאַלטע באַציונג.

און אויב עס איז יאָ פאַרפרעמדט געוואָרן ייִדישער באַדן צווישן 10 און 15 פראָצענט, איז נאָענט פון דער צאָל איינגעקויפט געוואָרן פון אַנדערע קוועלן מצד ייִדן וואָס מיר פאַרעכענען צוויישן די וואָס האָבן זיך קאָלאָניזירט דורך אייגענע מיטלען. דערפאַר וועט געראַכנט אַז אין ייִדישן באַזיץ זיינען פאַראַן 471.000 העקטאַר לאַנד. נאָענט פון דער צאָל וואָס ייִדן האָבן פאַרמאָגט אין דער בעסטער צייט פון אונדזער קאָלאָניזאַציע דאָ אין לאַנד.

ווו געפינען זיך אונדזערע קאָלאָניעס דאָ אין לאַנד ?

דער בארַאן הירש ז״ל איז געקומען, אַדער דערפירט געוואָרן, צום געדאַנק פון פרא־דוקטיוויזירן ייִדישע מאַסן, נאָר דעם ווי ער האָט אַ סך יאָרן געלעבט אין אַ פרעמדער וועלט, וויִיט פון ייִדן. ער האָט זיך צופעליק אָנגעטראָפן מיט ייִדישע מאַסן אין גרויסער נויט און אַרעמקייט וואָס האָבן געוואָנדערט איבער דער וועלט אום צו געפינען אַ טיר וואָס זאָל זיך אַפֿן זיי עפענען, אַ דאַך איבערן קאָפּ, אַ היים און אַ שטיקעלע פלאַץ ווו דעם קאָפּ אַוועקצולייגן.

ווייל אין די לעצדער וווּ זיי האָבן יאָרהונדערטער געלעבט און געשאַפֿן, האָבן זיי קיין מענטשלעכע רעכט נישט געהאַט, זיינען צו קיין פרנסות נישט צוגעלאָזט געוואָרן און שטענדיק געווען אין שרעק אינגאַנצן פיזיש אומגעבראַכט צו ווערן.

דערפאַר איז דער פלאַן פון דער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע פאַרטראַכט געוואָרן אויף אַן אופן, אַז ער זאָל נישט דערלאַזן צו קיין גרעסערער קאָנצענטראַציע פון ייִדישע מאַסן, — נאָר פון געשפרייטקייט, וואָס זאָל פירן צו אויסמישונג מיט אַנדערע עטנישע גרופּן, צו פרידלעכן אויבערגאַנג צו קאָסמאָפּאָליטיזם.

מעגלעך איז, אַז דער בארַאן־הירש און זיינע ראָטגעבער, האָבן געוואָלט אויסמיידן דעם: „למה יאמרו הגויים״ אויף אַ קאָנצענטראַציע פון ייִדן אין אַ געוויסן פונקט פון אַ ניי לאַנד.

דערפאַר זאָל דער באַדן אין אַרגענטינע האָבן געקויפט געוואָרן אין פינף פראָווינצן אַדער גובערניעס, וווּ טייל פון זיי האָבן זיך דאַן גערופן און אונדזערע קאָלאָניעס געפינען זיך אין:

פראָווינץ בוענאָס־אייִרעס:

קאָלאָניע מאָוריסיאָ: — מאָוריסיאָ הירש.
בארַאן הירש און לאַפין, ריוואַראַ.
די ערשטע ציילט 65 קאָלאָניסטן, די צווייטע 217, און די דריטע 64.
די קאָלאָניע לאַפין איז היינט צו טאָג די אינציקע קאָמפּאַקטע קאָלאָניע לויט דער צאָל קאָלאָניסטן, ווי אויך לויט דעם עקאָנאָמישן, סאָציאַלן, קולטורעלן און נאַציאָנאַל אייגענעם לעבן.

פראָווינץ סאַנטאַ־פע:

קאָלאָניע מאָזעסוויל — מאָזעסוויל.
קאָלאָניע מאָנטעפיאָרע, סערעס.
די ערשטע מיט 343 קאָלאָניסטן און די צווייטע מיט 77.

פראָווינץ ענטרע־ריאָס:

קאָלאָניע קלאַרא, דאָמינגעז, קלאַרא און אַנדערע.
קאָלאָניע סאַן אַנטאָניאָ, לאָ קלאַריטא.
ביידע ציילן 393 קאָלאָניסטן.
קאָלאָניע לוסיענוויל, באָסאָווילבאָסאָ, ציילט 126 קאָלאָניסטן.
קאָלאָניע סאַנטאַ איזאָבעל, פעדעראַל, לאָפּעז און בערא, סאַן סאַלוואַדאָר. קורבעלאָ און וואַלטער מאָס, גענעראַל קאָמפּאָס.
קאָלאָניע פּאַלמאַר־זשאַטאַי, אובאַכאַי וואָס ציילן 168 קאָלאָניסטן.
קאָלאָניע אונגערע־כהן אַלקאַראַס ציילט 71 קאָלאָניסטן.

פראָווינץ פאַנטיאַגאָ דעל עסטעראָ:

קאָלאָניע דאַרא — 10 קאָלאָניסטן.

פראָווינץ לאָ פּאַמפּאַ:

נאַרסיס לעווען, בערנאַסקאַני — 104 קאָלאָניסטן.

ריאָ נעגראָ — 2 קאָלאָניסטן.

טן־הכל קאָלאָניסטן פון דער ייִקא — 1.686, ווי שוין אויבן דערמאָנט.

די יעניקע וואָס האָבן דערווארבן ערד דורך אייגענע מיטלען זיינען מערסטנס צעשפרייט איבערן גאַנצן לאַנד.

די הויפּט־פונקטן ווי אזוי קאָלאָניזאַציע איז רעאַליזירט געווארן זיינען: טשאַקא: „קאָ־לאָנ־ָ רוסא", כענעראַל ראָקא, ריאָ נעגראָ, ווייזשאַ־אַלבאַ, מדאָנאָס, ווייזשאָלאָנגא און אַנדי.

וועלכע זיינען די פּראָדוקטן וואָס ווערן קולטיווירט אין אונדזערע קאָלאָניעס?

אין אונדזערע קאָלאָניעס פון דער פראָווינץ ענטרע־ריאָס ווערט אַממערסטנס קולטיווירט ווייץ, ליאַן אין מאיס. די לעצטע יאָרן פארנעמען דאָרט א גרויסן פלאַץ די פוראַזשן הן פאר פּאַשע, הן פאַרן פארקויף אלס קאָנטראַלירטע זריעות.

דער צווייטער צוויג פון די דאָרטיקע ווירטשאפטן איז די פי־האָדעוואָניע פאַרן פאַר־קויף פון פלייש.

די דריטע איז די מילך־פּראָדוקציע און די פערטע פון עופות־צוכט.

אין דער פראָווינץ סאַנטאַ־פע ווו עס געפינט זיך מאַזסוויל און מאַנטעפיאָרע, פאַרנעמט דאָס אָנגעזעענסטע פלאַץ אין דער פּראָדוקציע די האָדעוואָניע פון פי און דער קולטיוו פון צוצערן פאר פּאַשע ווי פאר זריעה.

אין א קלענערן מאַשטאַב ווערט אויך קולטיווירט ליאַן און לעצטנס פארנעמט דאָרט אָן אָנגעזען אָרט דער קולטיוו פון פוראַזשן.

ווייכטיק איז דאָרט אויך די מילך־פּראָדוקציע וואָס ווערט אין זעקס־זיבן סמעטענע־פאַבריקן אויסגעאַרבעט אין סמעטענע און ווערט טאָג־טעגלעך איבערגעשיקט אין דער קאָא־פּעראַטיווער פוטער־פאַבריק „סאַנקאָר" וואָס אַרבעט אויס נאַנט פון 54% פון דער גאַנצער פוטער פון לאַנד.

כדאי דא פאַרבייגייענדיק צו באַמערקן, אז די איניציאַטיוו צו גרינדן אָט די ריזיקע קאָאָפּעראַטיווע פוטער־פאַבריק איז געקומען מצד די דאָרטיקע סמעטענע־פאַבריקן און איז טאַקע מערסטנס פון זיי פארווירקלעכט געווארן און זייער באַטייליקונג אין איר איז ביז היינט צו טאָג אָן אָנזעעוודיקע.

אין פראָווינץ בוענאָס־איירעס, אין אונדזערע קאָלאָניעס בארָאָן הירש, און לאָפין ווערט אַממערסטנס קולטיווירט קאָרן, גערשטן, האָבער און לוצערן.

די זריעה פון לוצערן איז דאָרט פון גוטער קוואַליטעט צוגלייך מיט דער פון מאַזעס־זיל און פון דאָרא.

די פי־האָדעוואָניע פארנעמט דעם צווייטן פלאַץ אין דער עקספלאָאַטאַציע, דערנאָך קומט די מילך און די עופות־צוכט, אין קלענערן מאַשטאַב.

פון דער מילך ווערט דאָרט אויפן פלאַץ אויסגעארבעט דורך דער קאָאָפּעראַטיווע „בא־ראָן־הירש" קעזין פין פארשיידענע מארקעס און קוואַליטעטן, וועלכע געפינען א גוטן אָפּזאַץ־

מאַרק אין די נענטערע שטעט, ווי באַהיא בלאַנקאַ און אַנדערע און ווערן זעלטן אַרויסגע־שיקט אויפן מאַרק פון דער הויפטשטאָט.

די פּראָדוקציע כאַראַקטעריסטיק פון נאַרסיס לעווין איז כמעט די זעלבע ווי פון באָראָ הירש, מיט דעם אויסנעם, וואָס דאָרטן ווערן נאָר ווינציק פּראָדוצירט לוצערן. די מילך־פּראָדוקציע און עופות־צוכט זיינען כמעט נישטאָ.

אין דאָרא באַקומט זיך נאָר גוטע לוצערן פּאַר פּאָשע און ספּעציעל פּאַרן מאַרק, עס זיינען אויך געווען פּרווון פון וואַטע1קולטיוו אָן גרויסע רעזולטאַטן. די דאָרטיקע גאַרטנווארג־פּראָדוקטן צייכענען זיך אויס מיט די גוטע קאָוועגעס און אַנדערע אַזעלכע פּראָדוקטן.

מיט די אויסגערעכנטע פּראָדוקטן ווערט יערלעך פאַרזייט און אַנגעהאַלטן קולטיוון צווישן 200.000 ביז 240.000 העקטאַר לאַנד, די איבעריקע ערד ווערט געלאָזט פאַר דער בהמות־האָדעווואַניע וואָס ווייזט זיך שטענדיק ארויס צו זיין ווייניק פּאַר דער צאָל בהמות וואָס זיינען פאראַן.

ווי לעבן זיך אויס עקאָנאָמיש, קולטורעל און סאָציאַל אונדזערע קאָלאָניסטן?

פון די דרייסיק מיליאָן ליטער מילך וואָס מען באַקומט יערלעך פון דער סטאַדע פון דריי הונדערט טויזנט קעפ בהמות, פון עופות און אייער־פאַרקויף פון די הונדערט זעקציק טויזנט עופות, ווי אויך פון די קאָסטשטעג פון די פאַרזייטע 200.000 ביז 240.000, העקטאַרן באַקומען אונדזערע קאָלאָניע ברוטאָ אינקונפט פון 450 מיליאָן פּעזאָס יערלעך.

אין פאַרגאַנגענעם יאָר איז די דורכשניט־פּראָדוקציע געפאַלן מיט דרייסיק פּראָצענט אי־בער דער אויבן־דערמאָנטער טריקענישן און אַנדערע פלאָגן. זי האָט אָבער אין ברוטאָ איינ־קונפט באַטראָפן נאָנט צו די 450 מיליאָן פּעזאָס איבער דער העכערונג פון די פּראָדוקט־פּרייזן, אויב מיר רעכענען אַראָפּ זעכציק פּראָצענט אויסגאָבן, בלייבט הונדערט אַכ־ציק מיליאָן פּעזאָס רייַנער אינקונפט, פאַר יעדן קאָלאָניסט דורכשניטלעך — 106.762 פּעזאָס.

איבעריק צו דערמאָנען, אַז אַזוי ווי אַ היבשע טייל קאָלאָניסטן האָבן גאָרנישט געהאָט קיין קאָסטשטעג האָבן זיי צוגעטראָגן אַרבעט אין אויסגאָבן און די אַנדערע האָבן נאָטירלעך באַקומען מערער פון דורכשניט, וואָס איז אָנגעוויזן.

די ראָל פון אונדזערע אַגראָר־קאָאָפּעראַטיוון אין גרעמיאַלן און עקאָנאָמישן לעבן פון קאָלאָניסט

אין דער פּאַרטיידיקונג פון די „גרעמיאַלע" און עקאָנאָמישע אינטערעסן פון יידישן קא־לאָניסט אונדזערן, פּאַרנעמט די לאָקאָלע אַגראָר־קאָאָפּעראַטיווע אַ ביז גאָר אָנגעזען פּלאַץ. די צענטראַלע, די „פּראָטערניראַד אַגראַריאַ", וואָס האָט איר זיץ־פּלאַץ דאָ אין דער הויפּט־שטאָט, דערגענצט די אַזיזיטיקע פּאַרטיידיקונג פּון די אינטערעסן פון די קאָלאָניעס.

אַזעלכע לאָקאָלע קאָאָפּעראַטיוועס זיינען פאַראַן אין אונדזערע קאָלאָניעס אין דער צאָל פון עטלעכע און צוואַנציק — 24 פון זיי זיינען אָנגעשלאָסן אין דער אויבנדערמאָנטער צענ־טראָלע, דורך וועלכער זיי מאַכן זייער אייגקויף פּאַרן קאָנסום און נוצן, פּאַרקויפן זייער פּראָדוקציע און טרויען אָלע ענינים וואָס זיינען פאַרבונדן מיט די אינטערעסן פון דער קא־לאָניאַציע דירעקט צי אומדירעקט.

די אַראַר־קאָאָפּעראַטיוון וויסמען זיך אַממערסטנס צום אויסטייל פון אַרטיקלען און פּראָדוקטן פאַרן קאָנסום און נוצן, ווי צום פּאַרקויף פון דער פּראָדוקציע פון די מיטגלידער. אייניקע פון זיי גיבן זיך אָפ ספּעציעל מיטן אויסטייל פון פלייש און טויש פון אַ בהמה וואָס דער מיטגליד שטעלט צו זיין קאָאָפּעראַטיווער יאָטקע.

ניין פון זיי גיבן זיך אָפּ ספּעציעל מיט דעם ערשטן עטאַפּ פון דער מילך־אינדוסטריע, זיי אַרבעטן אויס די סמעטענע און שיקן זי איבער אין „סאַנקאָר"; אַנדערע צווישן די ניין אַרבעטן אויס קעז און פוטער.

די דאָזיקע קאָפּעראַטיוועס זיינען פּאָרן מיטגליד ווי פּאָר זיין משפּחה ווי די צווייטע הייס; אָהין ברענגט ער כמעט זיין גאַנצע פּראָדוקציע צום פּאָרקויף און דאָרטן ווערט אויף אַ פּרידלעכן אופן דערלידיקט יעדער סכסוך צווישן די מיטגלידער ווי צווישן אַ מיטגליד, מיט וועמען עס זאָל נישט זיין.

אין אַ היבשער מאָס האָט דער מיטגליד צו פּאַרדאַנקען דער קאָאָפּעראַטיוו דער געזיכערטקייט פון זיינע עקאָנאָמישע און גרעמיאָלע אינטערעסן, זיין ווירדע אָלס מענטש. אָפּילו זיין באַווּסטזיין און פּראָגרעסיווער אָנטוויקלונג.

דער קרעדיט:

אין אונדזערע קאָלאָניעס איז פּאַראַן א שטענדיק באָדערפענישׂ אין קרעדיט פּאַרן אָקערן אין זייען; פּאַרן אַראָפּנעמען די „קאָסעטשע"; כדי אויסצוהאָלטן די פּראָדוקציע אום זי צו פּאַרקויפן אין דער פּאָסיקער צייט, ווי אויך כדי נאָכצוקומען די קוואָטעס פון צאָלן די חובות פּאַר דער מאָשינעריע, די הויכע שטייערן און קאָסטבאַרע באָדערפענישן. אָפּילו דאָן וועט דער פּראָדוקט איז שוין אַ פּאַרקויפּטער און די באָצאָלונג פּאַר אים איז אויף אַ שפּעטערדיקן טער־מין מוז דער קאָלאָניסט אָנקומען נאָך א הלוואה.

אמת איז אַז אין אונדזערע יידישע קאָלאָניעס זענען שוין פּאַראַן אָזעלכע וואָס קענען אַליין פּינאַנצירן זייער ווירטשאַפט, די מערסטע קאָלאָניסטן מוזן אָבער אָנקומען צו קרעדיט, ייִיל די אונטערנעמונג איז א גרעסערע און פּאָדערט גוואַלדיקע קאָפּיטאַלן פּאַר איר פּינאַנ־צירונג.

קולטורע:

אויף וויפל דעם שרייבער פון די שורות, זאָל נישט אויסקומען ווייטיקלעך עס צו אָנער־קענען, מוז דאָך געזאָגט ווערן אז א גרויסע טייל פון אונדזערע קאָלאָניעס זיינען היבש צוריק־געשטאָנען קולטורעל, ווייל ברענגען קולטור און פּאַרווייַלונג פון דרויסן, טראָגט אויס צו טייער פּאַר די קלייניע גרופּעס מענטשן וואָס זיינען פּאַראַן אין קאָלאָניע אָדער אָפּילו נאָענטן שטעטל.

אין אייניקע צענטראָלע פונקטן פון אונדזערע קאָלאָניעס זיינען פּאַראַן שיינע ביבליאָטעקן אין וועלכע עס ווערן אָבער זעלטן באַנייט די ביכער. עס ווערט אַרויסגעוויזן א גרויסע אָפּא־טיע, די באָזוכער זיינען מערסטנס די שטודירנדיקע יוגנט און אָנדערע אָזעלכע לייענער און באָזוכער אין א באָגרענעצטער צאָל.

ווינציק יידיש צייטונגען ווערן אָבאָנירט און נאָך ווינציקער יידיש ביכער ווערן גע־קויפט; מען שפּייזט זיך גייסטיק מיט דער שפּאָנישער פּרעסע ווו דעם אויבן אַן פּאַרנעמט דער ספּאָרט און די פּאָליטיי־נייעס אין מיט דעם טיפּ זשורנאָלן וואָס זיינען שעדלעך פּאַר דער יוגנט.

סאָציאָל:

סאָציאָל איז יאָ פּאַראַן א טעטיקייט וואָס איז מעסטנס געווידמעט מדינת־ישׂראל, אָבער זעלטן דער לאָקאָלער אונטערנעמונג אָדער באָדערפענישׂ.

די אויגן זיינען געווענדעט צו דער גרויסער שטאָט, ווו די מעגלעכקייטן זיינען פיל גרע־סערע און עמעץ נוצט זיי אָמאָל אויס.

די אינדוסטריאַליזאַציע פון דער אייגענער פּראָדוקציע

מיר האָבן שוין פֿאַרבייגייענדיק דערמאָנט די קאָאָפּעראַטיוון פּוטער־פּאַבריק „סאַנקאָר" וואָס פֿאַרנעמט אַזאַ אָנגעזען אָרט אין דער מילך־אינדוסטריע פון לאַנד.

אין באַסאָווילבאַסאָ, ענטרע־ריאָס, איז אויך פֿאָראַן אַ קאָאָפּעראַטיוון פּוטער־פּאַבריק וואָס געהערט צו דער ענטרע־ריאָסער פעדעראַציע פון קאָאָפּעראַטיוון, וואָס אינדוסטריאַליזירט די מילך פון אַ היבשער געגנט אַרום, פון וועלכער זי באַקומט אַ גוטע קוואַליטעט פוטער.

אין פֿאַרגאַנגענעם יאָר איז אַרויסגעגעבן געוואָרן און אָריין אין פולער פונקציע אַ גרויסע בוימל־פּאַבריק וואָס איז אויסגעבויט געוואָרן אין דאָמינגעז, ענטרע־ריאָס נעבן דער סטאַנציע מיטן זעלבן נאָמען און אין שכנהשאַפט מיטן עלעוואַטאָר וואָס האָלט אין איבערגיין צו דער דאָרטיקער קאָאָפּעראַטיווער אָדער צו דער צענטראַלע פון די קאָאָפּעראַטיוון.

די דאָזיקע פּאַבריק וואָס אָרבעט אויס דעם בוימל און סוב־פּראָדוקטן פון דעם אייגענעם לויף פון די מיטגלידער פון די קאָאָפּעראַטיוועס וואָס האָבן דירעקט צי אומדירעקט זי געבויט, איז באַרופן צו לייזן די פּראָבלעם פון פּאַרטיידיקונג פון דער פּראָדוקציע וואָס דער מיטגליד ברענגט אָריין אין דער קאָאָפּעראַטיוון.

מיט דעם וועלט כמעט ווי פּאַראַנדיקט דער ציקל פון באַקומען די ריכטיקע פּריים פאַרן פּראָדוקט, עס איז אָזוי אָרום פּאַראַנדיקט דער ציקל פון דער פונקציע וואָס די קאָאָפּעראַטיוון האָט געהאַט פון צונעמען דעם פּראָדוקט ביים מיטגליד און אים פּאַרקויפן צום פּאַבריקאַנט, צום עקספּאָרטירער, וואָס איז נישט נאָר פּאַרבליבן מיטן גרויסן פּאַרדינסט נאָר האָט אים שטענדיק פּאַרטייערט צום שאָדן פון פּראָדוצירער ווי פון קאָנסומענט און פּאַרברוכער.

די בוימל־פּאַבריק האָט געקאָסט דרייסיק מיליאָן פּעזאָס, איז געבויט און אייגאָאָרדנט לויטן לעצטן וואָרט פון דער טעכניק און האָט אין ערשטן יאָר שוין באַווייזן צו האָבן אַריינ־געבראַכט פּאָרן אָגראָ־פּראָדוצירער פונעם לויף היבשע מיליאָנען פּעזאָס פון רוח וואָס פלעגט ביז איצט פּאַרבליבן ביים אומנוצלעכן פּאַרמיטלער.

אויב אָט־די אויסגערעכנטע אינדוסטריאַליזאַציע קען אינגאַנצן נישט פּאַרעכנט ווערן אָלס אָנגעהערטקייט צו אונדזערע ירידישע קאָלאָניסטן, האָבן זיי אָבער צו דעם בייגעטראָגן אזוי פיל ווי עס פּאַרדינט דאָ דערמאָנט צו ווערן.

וועָר און וואָס האָט דערפירט צו דעם היינטיקן מצב פון דער ירידיש־אַרגענטינע קאָלאָניזאַציע ?

עס איז גאָר קיין צווייפל נישט אַז דער ייקאָס טעותן, איר אָפּטע איינגעפּקשנטקייט, אירע גאָר נישט צוגעפּאַסטע מענטשן וואָס האָבן אָנגעפּירט מיט דער קאָלאָניזאַציע, האָבן אַ גרויסן חלק שולדיקייט אין דעם וואָס עס איז געשען מיט דער ירידישער קאָלאָניזאַציע אין פאַרלויף פון די 73 יאָר.

דער אָפּטער ווייַ־געשריי פון אַרגענטינער ירידישן קאָלאָניסט איז צו דער צענטראָלע נישט דערגאַנגען און איז ער אַמאָל יאָ דערגאַנגען האָט ער זיך אָנגעטראָפן אויף פּאַרגליווערטע רעג־לען און פּרינציפּן, וואָס זיינען ווייט נישט געווען אין איינקלאַנג מיט דער צייט, מיט די אום־שטענדן, מיט דער פּאַרעם פון קאָלאָניזאַציע, מיט די מענטשן וואָס האָבן זיך מיט איר באַ־שעפטיקט ווי מיטן נייעם קורס וואָס די וועלט־געשעעניסן, די עקאָנאָמיק און די ירידישע אינטערעסן האָבן געפּאָדערט.

אין די לעצטע יאָרן איז אין דעם זין פּאַרגעקומען אַ געוויסע ענדערונג לטובת דער קא־לאָניזאַציע. עס איז אָבער געשען אַביסל צו שפּעט און איז אויך נישט אַלע מאָל פּריי פון צו־ריקגעהאַלטנקייט. פון דער צווייטער זייט דאַרף אויך געזאָגט ווערן אַז נישט אַלע אָנגעגנומענע

קאנדידאטן פאר קאלאניזאציע זיינען געווען צוגעפאסט פאר איר, אדער האבן באמת געוואלט ווערן קאלאניסטן, א סך פון זיי זיינען פשוט פון דער גרויסער נויט און עלנט צו איר גע־שטויסן געוואָרן, האבן זי באטראכט, אלס איבערגאנגס־פעריאד און האבן זי לייכט, ביי דער ערשטער געלעגנהייט פארלאזט.

דער אפשטעל פון דער יידישער אימיגראציע קיין ארגענטינע האט צוגענומען דעם הויפט־צופלוס פון פריש בלוט פאר דער קאלאניזאציע און וויפל דער אפפאל זאל נישט געווען זיין קיין היבשער — איז דאך שטענדיק פון אים עפעס פארבליבן און פארגרעסערט אדער אנגעהאלטן די קאלאניסטן־צאל.

יידן האבן לייכט פארגעסן דעם צוזאג צו פארלאזן די אין דער אלטער היים ארויפגע־צויגענע לופט־פרנסות און איבערצוגיין צו פראדוקטיוויער ארבעט — ספעציעל צו דער ערד־ארבעט.

פאר יעדער איינארדענונג פון א קאלאניסט, פאדערט זיך, היינט צו טאג, א קאפיטאל פון צווי טיליאן פעזעס. דער איינקונפט איז וויט פון צו זיין א געזיכערטער און א רעציאנעלער און איז גארנישט אין פארגלייך מיט די פארדינסטן וואס ווערן מיט אזא קאפיטאל דערגרייכט אין דער הויפטשטאט, ביי אנדערע אונטערנעמונגען און פרנסות.

די אידיליע פון דארפישן לעבן איז ביי אונדז ווי אינגאנצן פארשוווּנדן, זי איז כמעט ווי נישטא אין קאלאניע און איז מער נישט צו געפינען אין אונדזער היגער ליטעראטור.

די קאלאניזאציע, ווי די אגריקולטור פון לאנד אין אלגעמיין, האט דורכגעמאכט שווערע און ביטערע יארן פון טריקענישׂ, פון פארפלייצונגען, פון האגל, פון היישעריק, „טוקורא ראשא" ווי פון אנדערע הונדערטער און אשר טויזנטער אינזעקטן און פלאגן.

א שווערע פלאג פאר דער אגריקולטור איז די אויסערגעווענליכע עקספלאטאציע ביים אויפקויף פון דער פראדוקציע ווי פון דער פי־צוכט. די אגראר־קאפיטאליזאציע האט נאך דער־ווייל ווייניק אויפגעטאן און דער פראדוצירער ווערט בארויבט און דער קאנסומירער פשוט באשווינדלט.

די שטייגערן פון דער רעגירונג און אנדערע אינסטאנצן גרייכן אפטמאל ביז צו די צווי דריטל פון באטראף פון דער פראדוקציע, וואס קומט פון דער אגריקולטור און פון דעם פי־צוכט.

די פראספעריטי פון דער הויפטשטאט האט איינגעשלונגען כמעט א דריטל פון דער גאנ־צער באפעלקערונג פון לאנד א דאנק דער אויפגעבלאזענער אינדוסטריאליזאציע, א דאנק דעם אנטרייבן גוואלדיקע מאסן מענטשן אין די רעגירונגס־ביוראען — וועו דער איינערן פון לאנד איז אינגאנצן ווי פארגעסן געוואָרן, א דאנק דער מגלעכקייט צו מאכן וואס בעסערע געשעפטן און א דאנק דעם בעסערן לעבן באקוועמלעכקייטן.

די מאשין האט פארטראטן די מענטשן וואס פעלן אויפן לאנד — זי טראגט אבער אויס גוואלדיק טייער, טרייבט ארויף אין גרויסע חובות וועלכע קענען פון דער ווירטשאפט נישט איבערגעטראגן ווערן און לייגט זיך שווער אויף די פראדוצירי־קאסטן.

די געזעצן פארן פעלדארבעטער זיינען וויט נישט ציגעפאסט צו דער קליינער און מי־טעלער ווירטשאפט און די באציונג מצד דער רעגירונג און אנדערע אינסטאנצן מוטיקן גאנץ ווינציק די אנטוויקלונג פון דער אגראפקואריער פראדוקציע פון לאנד.

דאס אויסגערעכנטע איז וויט נישט די גאנצע רשימה פון גורמים וואס האבן געטריבן צו דער פארקלענערונג פון צאל קאלאניסטן.

אין וואָס באַשטייט דער פאַרלוסט פון דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע?

דער פאַרלוסט פון דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע באַשטייט אין דעם וואָס די צאָל קאָלאָניסטן איז פאַרקלענערט געוואָרן מיט 26 פּראָצענט און דער זון איז נאָנץ אָפּט נישט געקומען פֿאַרבייטן דעם אָלטן טאָטן.

אָבער אין אָלגעמיין איז דאָס דער מצב פון דער אַגריקולטור פון לאַנד, און אויף וויפל די טרייסט איז נישט קיין גאָר קלוגע, געפינט מען דאָך אין איר אַ געוויסע פאַרענטפערונג, מיט דעם צוגאָב אַז דעם זיידנס אָדער טאַטנס חלום פון איבערגיין צו פּראָדוקטיוויזאַציע איז היפש אויסגעוועפט און פאַרגעסן געוואָרן.

דער שטח באַדן דאָקעגן וועלט אַנגעהאָלטן און דאָס וויל זאָגן, אַז מערסטנס איז עס דער אָלטער טאַטע, דער זון אָדער דאָס אייניקל פון אַ קאָלאָניסט, אָדער גלאַט אַ קליינע צאָל יידן פון די שטעט און שטעטלעך וואָס באַאַרבעטן, פאַרוואָלטן אָדער אינוועסטירן אַ טייל פון זייער קאַפּיטאַל אין קויף פון לאַנד אום צו זיין זיכערער מיטן מאַרגן, אום צו האָבן אַ פאַרבינדונג מיט דער ייִדישער קאָלאָניזאַציע, אום אויסצולעבן זיך ביי אַ נאָבעלער פרנסה און זיין נאָענט פון דער נאַטור.

די פּראָדוקציע איז געוואָקסן אין פאַרשיידנאַרטיקייט און האָלט אָן די צאָל אין די הויפּט־פּראָדוקטן ווי ווייץ, ליאָן, געשטן, קאָרן, האָבער, מאַיס. פלייש, מילך, אייער ווי עיפּית איז היפש געפֿאַלן.

דער אויספיר

וועָן מיר נעמען אין אַכט וואָס עס פאַסירט מיט דער אַגריקולטור און פיצוכט דאָ אין לאַנד און אויף דער גאַנצער וועלט, וועָן מיר לייענען אַז אויך אין מושב פון ישראל — וווּ די באַדינ־גונגען פאַר קאָלאָניזאַציע זיינען גינסטיקערע ווי אין היגן לאַנד, — און דאָך דאַרף אויך דאָרט געקעמפט וווערן, אַז די קינדער זאָלן פאַרבליבן אויפן טאַטנס שוין איינגעאַרדנטן און באַ־צאָלטן מושב; און אחרון אחרון — וועָן מיר נעמען אין באַטראַכט אַז הייַנט צו טאָג דאַרף נאָר די איינאַרדענונג פון 1923 ייִדישע קאָלאָניסטן אָפּגאָסטן 5.846.000.000 (פינף טויזנט אַכט הונדערט זעקס און פערציק מיליאָן) פּעזעס, שוין נישט ריידניק פון דעם וואָס זייער אינוועסטאַר שטייגט ווייט אַריבער די סומע, איז לייכט צו פאַרשטיין אַז דאָס וואָס מיר פאַרמאָגן — ווי אַזוי עס איז, שטעלט מיט זיך פאָר הן מאַטעריעל, הן מאָראַליש אַ וויכטיקע ייִדישע פאַזיציע.

דערפאַר איז פאַר אונדז יעדער אַרגענטינער ייִדישער קאָלאָניסט — אויף וואָס פאַר אַ אופן ער זאָל זיין באַדן נישט באַאַרבעטן אָדער פאַרוואָלטן, — טייַער און ער פאַרדינט די אַכ־טונג פון די אַרגענטינער יידן.

משה פריידע

דער ייִדישער קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוויזם אין אַרגענטינע

א מעכטיקער פינאַנציעלער און געזעלשאַפטלעכער כח איז אַנטשטאַנען די לעצטע יאָרן אין יידישן אַרגענטינע, באַזונדערס אין דער הויפטשטאָט און אין גרויס בוענאָס־אייִרעס. דאָס איז: דער קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוויזם וואָס האָט באַדייטנדיק מיטגעווירקט צו דער אַנטוויקלונג פון דער אינדוסטריע און דעם מסחר, אָבער האָט זיך גלייכצייטיק פאַרוואַנדלט אין א פעסטן אַנ־שפּאַר פאַר די הצטרכותן פון אונדזער געזעלשאַפטלעכן לעבן, פאַר אונדזערע ווילטעטיקע אר־גאַניזאַציעס, קולטור־אינסטיטוציעס און לערן־אַנשטאַלטן.

צו וויפל גרייכן זיי, די דאָזיקע קאָאָפּעראַטיוועס, וואָס האָבן צוגעגעבן א נייע אייגנאַר־טיקייט דעם כאַראַקטער פון אַרגענטינער יידישן ישוב?

די אַרגענטינער פעדעראַציע פון קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון ציילט אין דער רשימה פון אירע אָנגעשלאָסענע אינסטיטוציעס — 163 אָזעלכע אַנשטאַלטן, פון וועלכע נישט ווינציקער פון הונ־דערט פערציק זיינען יידישע.

טייל פון זיי זיינען אָקערשט אַנטשטאַנען, אָנדערע זיינען געגרינדעט געוואָרן אין די סאָמע בראשית־יאָרן פונעם ישוב, נאָר אָנדערע זיינען אויפגעקומען אין די יאָרן פונעם גרויסן יידישן אימיגראַציע־שטראָם. א באַדייטנדיקע צאָל איז געשאַפן געוואָרן די לעצטע יאָרן.

א גרויסער טייל פון זיי זיינען געשאַפן געוואָרן ביי לאַנדסלייט־פאַראיינען, ווי באַשיידענע ליי־קאָסעס, אונטערצוקומען מיט א הלוואה אָן אַרעמען לאַנדסמאַן אין אַן עת־צרה, אין א מא־סענג פּן נויט. און אָט די באַשיידענע גמילת חסדים־קאָסעס זיינען, מיטן גאַנג פון די יאָרן, אויסגעוואַקסן צו דער הייך פון גרויסע קרעדיט־אַנשטאַלטן. זייער צאָל איז היינט צו טאָג א בכבודיקער און זייער כח, ווי אַן עקאָנאָמישער פאַקטאָר — א מעכטיקער. די טראַנזאַקציעס פון די אַמאָל אַרעמע לייַ־קאָסעס זיינען אויסגעוואַקסן צו אַזא מאַשטאָב, אַז עס וועט נישט ווין קיין גיזמא צו באַטראַכטן טייל פון זיי ווי בענק. אָזא איז געווען דער אָנהייב פון היינטיקע ריזיקע פינאַנץ־אינסטיטוציעס. די גרויסע יידישע פאַלקס־באַנק, די „באַנקא איזראַעליטא" דעל ריא דע לא פלאַטא", איז אויך געשאַפן געוואָרן — אויף איר גרינדונגס־פאַרזאַמלונג פונעם 31סטן אָקטאָבער 1921 — נישט ווי א באַנק „אינסטיטוציע", נייערט ווי א מין אַרגאַניזאַציע פאַר קעגן־זייטיקער הילף, וואָס דאָס מיינט אין דער ווירקלעכקייט א קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוועג.

דער זעלביקער געפיל פון חברשאַפט וואָס האָט פאַרבונדן א לאַנדסמאַן צו א לאַנדסמאַן, דער געפיל פון מענטשלעכער און יידישער סאָלידאַריטעט האָט דערפירט צו שאַפן ליי־קאָסעס אַרער קאָאָפּעראַטיוון.

לאַנג איז דער אָפּגעאַנגענער וועג פון אַרגענטינער יידישן קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוויזם, פון זיין באַשיידענער התחלה, ביז צו זיין היינטיקן ריזן־פאָרנעם. אין זייער אָנהייב האָבן זיי געדינט אַרעמע איבערצוקומען נויט; היינט זיינען די קאָאָפּעראַטיוון, אָלע צוזאַמענגענומען, א מעכ־טיקער אימפּולסירנדיקער כח צום מאַטעריעלן פאָרשריט פאַרן יחיד, און א וואָגיקער פאַקטאָר אין דער אָנטוויקלונג פון א בריטן סעקטאָר פון דער לאַנד־עקאָנאָמיק.

אַלגעמיינער איבערבליק

לאָמיר געבן אַן איבערבליק וועגן דער ראָל, געשיכטע און ווירקונג פון אַרגענטינער קאָאָפּעראַטיוויזם בכלל. די טרוקענע, אָבער קלאָרע, שפראַך פון די ציפערן קען אונדז ווייזן אַן אַלגעמיינע באַגאַראָמע.

עס איז געווען צו זאָגן אַז פון יעדע נייַן מענטשן וואָס באָפעלקערן די אַרגענטינער טעריטאָריע איז איינער אַן אָנגעהעריקער צו אַ קאָאָפּעראַטיוויסטישער געזעלשאפט פון וועלכן עס איז באַראַקטער, זאָל עס זיין: אַגראַר־קאָנסום־קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווע אָדער אַנדערע, וואָס

פראָנט פון דער קאָאָפּעראַטיוו „פלאָרעכטא״

דינען פאַרשיידענע עקאָנאָמישע הצטרכותן און וואָס זייערע אויפגאבן באַצווען צו פאַרבעסערן אויף אַזאַ אָדער אַן אַנדער אופן — דעם מענטשנס לעבנס־באַדינגונגען, אָדער פאַרלייכטערן דעם וועג צו זיין מאַטעריעלן פראָגרעס.

די פריער דערמאָנטע ציפער רעדט וועגן אַן אויסערגעווייניליכן וווקס פון אַ קרעפטיקער באַוועגונג.

3.026 קאָאָפּעראַטיווע פון אַלע מינים זייַנען הייַנט צו טאָג טעטיק אין אַרגענטינע. זיי אַלע צוזאַמען באַדינען אַ מיטגלידערשאפט וואָס גרייכט צו 2.226.813 יחידים, דאָס הייסט: 10.72 פּראָצענט פון דער גאַנצער אַרגענטינער באַפעלקערונג. וועג מען זאָל נעמען אין באַטראַכט, אַז

מיטגלידער זיינען בלויז די ראשי המשפחה און אַז אַ פאַמיליע באַשטייט אין דורכשניט פון פיר פערזאָן, הויבן מיר קומען צום אויספיר אַז העכער אַ דריטל פון דער אַרגענטינער באַפעלקערונג איז איינגעשלאָסן אין דער קאַאָפּעראַטיוויסטישער באַוועגונג און ווערט פון איר — אין אַ גרעסערער אָדער אַ קלענערער מאָס — באַדינט און באַגינסטיקט.

דאָס איז אין דיקע שטריכן דער קעגנוואַרטיקער מצב פונעם אַרגענטינער קאָאָפּעראַטיוויזם. לאָנג איז אָבער דער וועג וואָס ער איז געגאַנגען זינט ער האָט אין לאָנד געשטעלט זיינע ערשטע אומזיכערע טריט.

אין 1927 — אין צייטן וועו קיין אָפּיציעלע סטאַטיסטיקעס זיינען נאָך נישט באַקאַנט געווען — האָט די צאָל קאָאָפּעראַטיוועס געגרייכט, ווי מען שאַצט, צו פופציק בסך־הכל, וואָס אַלע צוזאַמען האָבן זיי געציילט אומגעפער צוואַנציק טויזנט מיטגלידער, און זייער אַלעמענס קאָפּיטאַל האָט דעמאָלט געגרייכט צו זיבן מיליאָן פּעזאָס.

פון דעמאָלט ביז היינט — דאָס הייסט נאָך דעם ווי עס איז פאַריבער אַ פערטל יאָרהונדערט — איז פאַרגעקומען אַ גוואַלדיקע ענדערונג. די פופציק קאָאָפּעראַטיוועס זיינען געשטיגן צו העכער דריי טויזנט. זייער מיטגלידערשאַפט איז פון צוואַנציק טויזנט געוואָקסן צו העכער צוויי מיליאָן מיט צוויי הונדערט טויזנט, און דער קאַפּיטאַל וואָס באַוועגט זייער טעזיקייט גרייכט צו דעם סכום פון 1.658.541.100 פּעזאָס.

מיט דריי ציפערן, אַרויסגענומענע פון דער מלוכה־סטאַטיסטיק, וועלן מיר פּרווון באַווייזן ווי אַזוי דער נעכטיקער קאַרליק איז אויסגעוואַקסן צום היינטיקן ריז: די קאָאָפּעראַטיוועס זיינען פאַרגרעסערט געוואָרן, לויט זייער צאָל, אין 6.052 פראָצענט; לויט זייער מיטגלידער־מאָס — אין 11.134.1 פראָצענט; און לויט זייער קאַפּיטאַל — אין 52.264.9 פראָצענט.

דער ווּקס פונעם אַרגענטינער קאָאָפּעראַטיוויזם איז געווען באַזונדערס מערקבאַר אין די לעצטע צען יאָר, וועו פון 1.413 אָזעלכע אַרגאַניזאַציעס, וואָס האָבן עקסיסטירט אין יאָר 1951, איז אין יאָר 1961 געשטיגן זייער צאָל צו 3.026; זייער מיטגלידערשאַפט איז געוואקסן מיט 316.8 פראָצענט און זייער פאַרמעג — אין 1.435.4 פראָצענט. די דאָזיקע ציפערן זיינען געווגן־דיק זיך צו שאַפן דעם באַגריף פון דער אַלץ טיפערער איינבירגרונג פונעם קאָאָפּעראַטיוויס־טישן געדאַנק און זיין אַריינדרינגונג אין וואָס אַמאָל בריטערע פאָלקס־שיכטן איבער דער גאַנ־צער לענג און בריים פון דער אַרגענטינער טעריטאָריע.

אַזוי האָט זיך אויסגעשפרייט אין אַרגענטינע, מיטן לויף פון די יאָרן, זינט זיין באַשיידע־נער התחלה. דער עקאָנאָמישער סיסטעם וואָס וואָרצלט אין אידייען פון בריידערלעכער צוזאַמענ־אַרבעט און מענטשלעכער אחדות, און וואָס האָט אויפגעשפּראָצט ווי אַ סאַיאָלע נויטוועניד־קייט אויף דער וועלט, מיט 114 יאָר צוריק אין שטעטל ראָטשדייל, בשכנות פונעם טעקסטיל־צענטער מאָנטשעסטער, אין ענגלאַנד.

אַ בלעטל געשיכטע

דער קאָאָפּעראַטיוויסטישער געדאַנק האָט דערגרייכט אַרגענטינע צום סוף פון פאַרגאַנ־גענעם יאָרהונדערט, וועו די ערשטע אימיגראַנטן־גרופעס פון פראַנקרייך, דייטשלאַנד און ענג־לאַנד — לענדער וווּ דער קאָאָפּעראַטיוויזם האָט שוין דעמאָלט געקראָגן אַ שטאַרקן אימפולס און אַ באַדייטנדיקע אַנטוויקלונג — זיינען אָהער געקומען.

בוענאָס־איירעס, יאָר 1884. דאָס זיינען די שטאָט און די דאָטע פונעם געבורט פונעם אַר־גענטינער קאָאָפּעראַטיוויזם. ער איז געבוירן געוואָרן וועו דער ענגלישער אונטערטאָן, דייזיד עטווייל, האָט געשאָפן אין לאָנד די ערשטע קאָאָפּעראַטיווע, אַ שפייז־קרעמער קאָאָפּעראַטיווע, וואָס האָט נישט געהאַט קיין אריכת־ימים. דעריבער וווּרט באַטראַכט דער סאַציאָליסטישער פירער כוען באַוטיסטאַ כוסטאַ ווי דער אמתער פונדאַמענט־לייגער און פאָטער פונעם אַרגענ־טינער קאָאָפּעראַטיוויזם. ווייל ער איז געווען דער ערשטער צו ברענגען דעם גדאַנק פון שאַפן

א קאָאָפעראַטיוויסטישע אָרגאַניזאַציע, וואָס זאָל אויף אַלע הונדערט פּראָצענט זיך סומך זיין, וואָס נוצע איר טעטיקייט און וויכטיקייט — אויף די סאָציאַלע און דעמאָקראַטישע פּרינציפּן פון די ראָטשדיילער פּיאָנערן. די קאָאָפעראַטיווע וואָס איז געשאַפן געוואָרן אויף דער אינספּיראַציע פון כּוחן ב. כוסטאָ, האָט געטראָגן דעם נאָמען פון "אַרבייטער־קאָנסום קאָאָפעראַטיווע", און איז געווען טעטיק זינט איר שאַפונג, אין יאָר 1898, אינעם הויז פון דער גאָס מעקסיקע 2070, אין בוענאָס־אייראס, ווו עס האָט געהאָט איר צענטראַלע די אָקערשט געשאַפענע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין אַרגענטינע. די קאָאָפעראַטיווע איז געווען געצוווּנגען אָפּצושטעלן איר טעטיקייט אין יאָר 1901, אָבער דאָס האָט נישט אָנטמוטיקט אירע גרינדער וועלכן האָבן אין אייניקע יאָרן אַרום געבראַכט צום אויסדרוק זייערע שטרעבונגען אין א נייער שאַפונג: די קאָאָפעראַטיווע "על האָגאר אָבראַרע" (די "אַרבעטער־היים"), וואָס איר ערשטע פּאַרוואַלטונג איז געווען צוזאַמענגעשטעלט פון ניקאָלאָס רעפּעטאָ, כוחן ב. כוסטאָ, ענריקע דיקמאַן, אָטענסיאָ, דע אַרמאָס, פּעטראַלי און הערמידאָ.

א הערזיש און וויכטיק קאַפּיטל אין דער געשיכטע פונעם אַרגענטינער קאָאָפעראַטיוויזם, שטעלן מיט זיך פאָר די אַגראַר־קאָאָפּעראַטיוועס. אויפן דאָזיקן געביט קען מען זאָגן אַז די ייִדישע קאָלאָניעס פון באַראָן הירש האָבן געוויזן א ביישפּיל פון עקשנות און אויפריכטיקן אי־דעאַליזם. אָזעלכע נעמען ווי אינוש, מיגעל סאָכאַראָוו ע"ה און יצחק קאָפלאָן, צווישן א גאַנצער פלעיאָדע, זיינען ענג צוזאַמענגעבונדן מיט דער אָנטשטייונג, געשיכטע און אָנטוויקלונג פונעם אַרגענטינער אגראַר־קאָאָפּעראַטיוויזם, וואָס איז געווען א פעסטער אָנשפּאָר פאָר לאָנדווירטן אין די הערזישע בראשית־יאָרן פון די אַגראַר־קאָלאָניעס.

און אָזעלכע נעמען ווי "פּאָנדאָ קאָמונאַל" פון דאָמינגעז, פּראָווינץ ענטרע־ריאָס, און די ייִדישע לאָנדווירטן־קאָאָפּעראַטיוע "לוסיענוויל" — וואָס איז געגרינדעט געווארן צוויי יאָר נאָך דעם ווי פּראָנצויזן האָבן אויפגעשטעלט די ערשטע אַרגענטינער אגראַר־קאָאָפּעראַטיוע, אין פּיגוע, פּראָווינץ בוענאָס־אייראס — רעדן וועגן פּיאָנערישקייט און פעסטן גלויבן אין אָן אידייע.

א מעכטיקע באַוועגונג

אין די לעצטע יאָרן האָט אָנגענומען ברייטערע פּאָרמען א נייע קאָאָפּעראַטיוויסטישע באַוועגונג; די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוועס, וואָס זייער צאָל אין לאָנד דערגענטערט זיך צו די דריי הונדערט, און יוועגן וועלכע מען מעג זאָגן — אָן דער מורא אַריינצופאַלן אין א גוזמא — אַז נישט וווינציקער פון נייניציק פּראָצענט זיינען זיי דער פּראָדוקט פון ייִדישער איניציאַטיוו און ייִדישן אונטערנעמונגס־גייסט.

דער ערשטער פּרווו צו שאַפן א קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווע ביי אונדז אין לאָנד, איז געווען די גרינדונג פון דער "באַנקא פּאָפולאָר אַרגענטינאַ", וועלכע האָט אָנגעהויבן איר טעטיקייט אין 1887, ווי אָן "אינסטיטוציע פאָר געלט־דעפּאָזיטן, קרעדיטן און היפּאָטעקן־הלוואות". ווען עס איז אין יאָר 1927 אַרויסגעגעבן געוואָרן דער ערשטער אַרגענטינער געזעץ וואָס שייכנט אָן די תקנות פאָר דער שאפונג און פונקציאָנירונג פון די קאָאָפּעראַטיוועס האָט די דערמאָנטע באַנק זיך פּאַרוואַנדלט אין אָן אָנאָנימער אקציע־געזעלשאַפט.

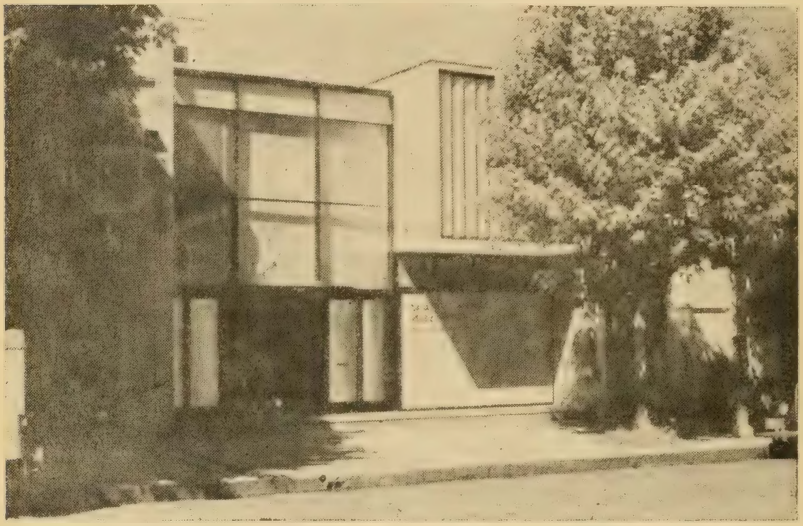
זינט יענעם ווייטן אומזיכערן שפּאָן ביז היינט צו טאָג איז דער קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוויזם געווּאקסן בהדרגהדיק אויף אָן אויסערגעווייניליכן אופן.

לויט דער סטאַטיסטיק פון דער מלוכהשער קאָאָפּעראַטיוון־דירעקציע, האָט די צאָל קרע־דיט־קאָאָפּעראַטיוועס אין לאָנד געגרייכט אין יאָר 1960 צו 197, זייער מיטגלידערשאפט צו 206.966, דער עציייכנטער קאפּיטאָל צו 287.781.600 פּעזעס, דער רעאליזירטער קאפּיטאל — צו 266.296.769 פּעזעס און די קרעדיט־אָפּעראַציעס, דאָס הייסט די אַרויסגעגעבענע הלוואות צו 2.485.437.842 פּעזעס.

די דאָזיקע טרוקענע ציפערן: צוויי הונדערט אַרגאַניזאַציעס מיט א טאָג־טעגלעכער אַרבעט

פון טויזנטער אַנגעשטעלטע און פֿאַרוואַלטער; צוויי מאָל הונדערט טויזנט נפשות באַדינט פון די דאָזיקע אָרגאַניזאַציעס; קרוב צו דריי הונדערט מיליאָן, דער קאַפּיאַל־פֿאַרמעג; און קנאַפּע דריט־האַלבן מיליאַרד פּעזאָס אַרויסגעבענע הלוואות — שאָפן פֿאַר אונדז די פֿאַנאַמע פון א ריזיק צעצויגטער באַוועגונג וואָס נעמט אָרום גאָר בריטע שטחים פון דער לאַנד־עקאָנאָמיק.

אָבער די דאָזיקע ציפֿערן דאַרפן שוין באַטראַכט ווערן פֿאַר פֿאַרעלטערט. זינט די אָפּיציעלע סטאַטיסטיק איז פֿאַרעפֿנטלעכט געוואָרן איז פֿאַרבייַ העכער צוויי יאָר, און פֿון דעמאָלט ביז היינט איז דער קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווויזם געוואָקסן נאָך מער, מיט דער שאָפונג פון נייַע צענדליגער אָרגאַניזאַציעס וואָס האָבן אַריינגעצויגן אין דער קאָאָפּעראַטיווויסטישער באַוועגונג טויזנטער נייַע מיטגלידער.

פֿראַנט פון דער קאָאָפּעראַטיווע „וועלט סאַרספּיעלד".

ווי שוין דערמאָנט זיינען נייַנציק פּראָצענט — אויב נישט מער — פֿינעם קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוויזם, דער פּראָדוקט פון יידישער אַרבעט. אויפן דאָזיקן געביט האָבן יידן אין אַרגענטינע אַרויסגעווויזן אייסערגעווינלעכע שעפּערישקייט, איניציאַטיוו, אחריות, אַ פּאַרשטענדעניש פֿאַר סאָלידאַריטעט און אַ געפיל פֿאַר אחדות.

ווּוקס פון די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון בשעת די לעצטע 5 יאָר

יאָר	צאָל קאָאָפּעראַטיוון	צאָל גליטגלידער	קאַפּיטאַל — פּעזאָס
1957	141	151.418	134.124.700.—
1958	158	173.317	152.525.450.—
1959	182	195.319	202.755.745.—
1960	197	206.966	287.781.600.—
1961	263	223.861	563.318.900.—

געאיניקטער כוח

„דאָס וואָס יעדער אייגער באַזונדער איז נישט ביכולת דורכצופירן, זיינען מיר אַלע צוזאַמען נעכטן צו דערגרייכן", — דאָס איז אייגנטלעך דער תמצית פונעם קאָאָפּעראַטיוויסטישן געדאַנק. מיט גלויבן אין דער דאָזיקער אידייע זיינען ממש אויפגעטון געוואָרן וווּנדער.

דער געאיניקטער כח פון הונדערטער און טויזנטער מענטשן האָט געשאַפן אַזעלכע פּינאַנסיעלע אַנשטאַלטן וואָס שטייען נישט אַפּ פון בענק — הן אינעם מאַסשטאַב פון זייערע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון, הן לויט זייערע קאַפּיטאַלן. נאָך מער: פאַראַן אַזעלכע יידישע קרעדיט־קאָאָפּעראַציעס, הן לויט זייערע אומזאַץ, זייער פאַרמעג און זייערע רווחים — וועלכע ווערן פאַרווענדט לטובת די מיטגלידער און פאַר פאַרשיידענע געזעלשאַפטלעכע הצטרכותן — שטייגן וויט אַריבער די ציפערן וואָס מען קען לייענען אין די באַלאַנסן פון גאַנץ באַדייטנדיקע בענקינסטיטוציעס.

לאָמיר עס באַשטעטיקן מיטן אומאַפּפּרעגלעכן אמת פון די ציפערן. עס איז פאַר דעם גענוג מיר זאָלן אַריינקוקן אינעם באַלאַנס פון איינער פון אונדזערע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוועס. לאָמיר נעמען אַלס ביישפּיל די יידישע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווע „פּלאַרעסטאָ", וועלכע איז, לויטן מאַסשטאַב פון אירע פּינאַנץ־אָפּעראַציעס, די גרעסטע פון איר מין אין אַרגענטינע. וואָס רייַדן די פאַרצייכנטע סכומים אינעם לעצטן באַלאַנס פון דער אינסטיטוציע, דעם באַלאַנס וואָס איז געשלאָסן עגוואַרן דעם 30סטן יוני 1962?

דער געצייכנטער קאַפּיטאַל גרייכט צו 33.846.900 פּעזעס, די אַרויסגעגעבענע קרעדיטן — צו 609.594.554,96 פּעזעס, און די דעפּאָזיטן אין שפּאָר־קאַסע צו — 287.411.276,94 פּעזעס.

דאָס שאָפט פאַר אונדז אַ בילד וועגן איר איצטיקן מצב. אָבער לאָמיר זיך אויך שאָפן אַ באַגריף פונעם טעמפּאָ ווי אַזוי די קאָאָפּעראַטיווע איז געוואקסן. פאַר דעם צוועק וועלן מיר אַרייַנקוקן אין אַ באַלאַנס פון פינף יאָר צוריק. 4.375.1.00 פּעזעס איז דעמאָלט געווען דער גרייכטער קאַפּיטאַל, צו 75.155.140,67 האָבן געגרייכט די אויסגעטיילטע הלוואות, און צו 32.378.997,94 פּעזעס די דעפּאָזיטן אין שפּאָר־קאַסע. דער וווקס, ווי עס איז בולט צו זען, איז אַן אויסערגעווייַנלעכער.

נישט ווייט פון דער דאָזיקער קאָאָפּעראַטיווע, לויט איר פאַרנעם, שטייען די קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוועס „בוענאָס־איירעס", „בעלגראַנאָ", „ריאָ דע לאַ פּלאַטאַ", "לאָוואָזשעכאַ", „וועלעס סאַרספיעלד", „ווייזשאַ לורדאַ". אָבער אויך אַנדערע צענדלינגער און צענדלינגער קאָאָפּעראַטיוועס וואָס זיי אַלע אויסרעכענען איז נישט מעגלעך, פירן אַ פינאַנץ־טעטיקייט פון אַזאַ מאַסשטאַב וואָס פאַרדינט אָפּגעשאַצט צו ווערן.

ס באַזונדער וויכטיק קאַפּיטל פאַרדינען אויך יענע קאָאָפּעראַטיוון וואָס באַזאָרגן פאַרשיידענע בראַנדזשעס פון דער אינדוסטריע מיט רוי־מאַטעריאַלן, ווי די קאָאָפּעראַטיוון פון די יידישע שטריקער־פאַבריקאַנטן און פון די האַלץ־און איזן־אינדוסטריאַלן. אויך דער יידישער קליין־האַנדל, דער וואָס ווערט געפירט פון די „קוועטעניקעס", איז צענטראַליזירט אין צוויי מעכטיקע קאָאָפּעראַטיוועס, די „ערשטע קאָאָפּעראַטיווע" פון דער גאָס היפּאָליטאַ איריגאַזשען, און די „צווייטע" פון דער קאַנגאַזשאַ־גאַס. זיי, צוגלייך ווי די קרעדיט־אַרגאַניזאַציעס, זיינען דער אויסדרוק פון אַן אויטענטישן קאָאָפּעראַטיוויזם וואָס באַגינסטיקט אַ סך הונדערטער קליינע סוחרים, בעלי־מלאכה און פאַבריקאַנטן.

געזעלשאַפטלעכער כח

קאָאָפּעראַטיוויזם מיינט צוזאַמענארבעט פון מענטש מיט מענטש, פון חבר מיט חבר. קאָאָפּעראַטיוויזם מיינט אויך גלייכע רעכט און גלייכע התחייבותן. אָבער איבער אַלץ איז קאָאָפּעראַטיוויזם דער אויסדרוק פון עקאָנאָמישער דעמאָקראַטישקייט: נישט וויכטיק איז דער קאַפּיטאַל וואָס יעדערער האָט צוגעטראָגן אין דער אַרגאַניזאַציע. אַ גרעסערער געלט־צושטייער גיט נישט

קיין גרעסערע רעכט. א עיקרדיקער דעמאקראטישער פרינציפ פונעם קאאפעראטיוויזם איז: אין מיטגליד — איין שטימע, נישט נעמענדיק אין אכט דעם סכום פונעם צוגעטראגענעם קאפיטאל, דאס הייסט די צאל אקציעס. דער דאזיקער פרינציפ דארף אפהיטן דעם פאלקסטימלעכן כאראקטער פון די קרעדיט־קאאפעראטיוועס און דערמאנען זייערע אנפירער, אז עס איז זייער חוב אפצוהיטן די אינטערעסן פון דער מיטגלידערשאפט וואס איז דער אמתער באלעבאס פונעם פארמעג פון דער קאאפעראטיוו.

די קאאפעראטויסטישע עסקנים אונדזערע פארשטייען אבער אויך אז די קאאפעראטיוע איז א פארמעג פונעם כלל, פונעם ישוב אלס גאנצן, פון וועלכן די קאאפעראטיוע מיטגלידער זיינען א טייל. די מער באזוכסטע יארלעכע פארזאמלונגען פון אונדזערע יידישע אינסטיטוציעס זיינען די מיטגלידער־פארזאמלונגען פון די קאאפעראטיוועס, ווו מען קען זען, ביי א סך פאלן, ווי הונדערט אקציאנערן זאגן זיך אפ פון די דיוויידענדן וואס עס קומט זיי, בכדי זיי זאלן פארוועדט ווערן פאר גרויסע געזעלשאפטלעכע און קולטור־הצטרכותן, ווי שטיצן וווילטעטיקע אנשטאלטן און בויען שולן.

די פארוואלטונג פון יעדער קאאפעראטיוע ציילט אין דורכשניט 15 מיטגלידער. אויב מיר זאלן רעכענען אז עס זיינען פארן קרוב צו 200 אזעלכע ארגאניזאציעס אין דער הויפטשטאט, אין גרויס בוענאס־איירעס און אויף דער ארגענטינער פראווינץ — קומט אויס אז אין סך־הכל ווערן זיי אנגעפירט פון אומגעפער דריי טויזנט עסקנים. דאס איז א געזעלשאפטלעכער אקטיוו, וואס פארדינט אפגעשאצט צו ווערן.

דער יידישער קרעדיט־קאאפעראטיוויזם אין ארגענטינע איז א פאקטאר אינעם היגן עקאנאמישן לעבן, אבער אויך א פעסטער יסוד און וויכטיקער אנשפאר פאר דער אלגעמיינער כלל־ארבעט. דער ווקס פון אונדזער קרעדיט־קאאפעראטיוויזם האט אויך געמיינט א גאר באדייטנדיקע שטיצע, ביי פארשיידענע געלעגנהייטן, פאר אונדזערע סאציאלע און קולטור־מוסדות. צי־פערן וועגן דעם ענין וואלטן אנטפלעקט א גאר אינטערעסאנט בילד און אנגעווייזן אויף א נייער טענדענץ וואס ווערט מיט דער צייט שפילן א נאך גרעסערע ראל אין אונדזער געזעלשאפטלעכן לעבן.

יידישע קאאפעראטיוועס וואס זענען אנגעשלאסן אין דער ארגענטינער פעדעראציע פון קרעדיט־קאאפעראטיוועס

קאסא דעל אנסע — — — — — — יואלענטין גאמעס 2978
על סאל — — — — — — — — — — רעפובליקא אריענטאל דעל אורוגוויי 327, מאראן
קאבאזשיטא — — — — — — — — — — ריוא ויאלע 749
וויזשא קרעספא — — — — — — — — — — וועראַ 736
ריא דע לא פלאטא — — — — — — — — — — פאסא 587
פערוואנטעס — — — — — — — — — — ניקאסיא אראניא 2082
לאס אנדעס — — — — — — — — — — קאנגאזשא 2194
טרעס אראזשאס — — — — — — — — — — טרעס אראזשאס 752
קאסא פאפולאר כלאריד — — — — — — קארלאס פ. מעלא 1853, פלאריד
לא אינדוסטריאל — — — — — — — — — — קאריענטעס 2783
קאסא פאפולאר בעלגראנא — — — — — — אמענאבאר 2968
קאריענטעס — — — — — — — — — — קאריענטעס 2791
ליניערס — — — — — — — — — — ראמאן פאלקאן 6387
פלארעסטא נארטע — — — — — — — — — — מאראן 3067
לא אוניאן — — — — — — — — — — גאנא 81־2571

לאמאס דע סאמארא — — — — — לאפרידא 432, לאמאס דע סאמארא
קאבא קאמערסיאל — — — — — — קאריענטעס 4720
וועלעס סארכפיעלד — — — — — — סענוראלא 33-1129
אלמאגרא — — — — — — — — קאנינג 122
וויזשא לורא — — — — — — — — לאפע דע וועגא 1300
סאנטאס לוגארעס — — — — — — אלפאטאקאל 1401, סאנטאס לוגארעס
דעל סוד — — — — — — — — פאוואן 4635, לאנוס
פארקע טשאקאבוקא — — — — — פאזואן 4219
על ליבערטאדאר — — — — — — — אזוענידא סאן מארטין 6853
נועווא טשיקאגא — — — — — — — מארטינעז לעגיסאמאן 1862
וויזשא סאהארעס — — — — — — גאווילאן 2148
סאן מארטין — — — — — — — — סאן לארענסא 189, סאן מארטין
סאן פערנאנדא — — — — — — — קאנסטיטוסיאן 1470, סאן פערנאנדא
פלארעסטא — — — — — — — — כעגוראלא 1595
וואלעלא — — — — — — — — וואלעלא 1270
מערקאנטיל אונידא — — — — — — מאלאביא 539
פאלערמא — — — — — — — — אנכעל גאזשארדא 752
טוקומאן — — — — — — — — — קאריענטעס 5286
25 דע מאזשא דע ל. דע סאמארא — — אזוענידא מעקס 356, לאמאס דע סאמארא
מאלדאנאדא — — — — — — — — פרינגלעס 986
25 דע מאזשא — — — — — — — כענעראל מאנועל א. ראדריגעס 1162
לאוואזשקא — — — — — — — — קאנגאזשא 2672
פוערטעדאן — — — — — — — — פוערטעדאן 667
וויזשא אורקיסא — — — — — — — וואלדענגראא 3470
אנטעסאנא — — — — — — — — אנטעסאנא 145
לא אמיסטאד — — — — — — — — אזקוענאגא 278
וויזשא לוגאנא — — — — — — — מיראזשא 2735
וויזשא רעאל — — — — — — — — פעדרא לאסאנא 5276
אלידען — — — — — — — — — אלידען 1245
כענטענאריא — — — — — — — — לואיס מאריא דראגא 158
לא טעקסטילערא — — — — — — — קאריענטעס 4136
קאזשאא — — — — — — — — — קאנגאזשא 1760
דיאס וועלעס — — — — — — — — דיאז וועלעז 3964
על האנאר דע פארקע פאטריסיאס — — סאאוועדרא 344
פארקע — — — — — — — — — קוענקא 2567
על פארוועניר — — — — — — — — וועלאזקא 710
באקא אי באראקאס — — — — — — דאניעל סערי 1528
לא קאנפיאנסא — — — — — — — סאנאבריא 2260
אמעריקא דעל סוד — — — — — — מאלאביא 229
דעוואטא לינטש — — — — — — — סאלוואדאר מ. דעל קאריל 2762
קאאפערמאזשאר — — — — — — — לארעא 574
סאליידאריידאר — — — — — — — אינדעפענדענסיא 2880
בעראנא — — — — — — — — — אסעווענא 566
לא וויקטאריא — — — — — — — בערמודעס 1465
פאסא — — — — — — — — — פאסא 424

וויזשע אַרטיפאַר — — — — — — — טריוונזויראַטאַ 3572
דעל בוד — — — — — — — — — טאַריכאַ 4145
וויזשע דעל פּאַרקע — — — — — — — כוּאַן אַגוסטין גאַרסיאַ 2250
משיקאַנאַ — — — — — — — — — אַלאַגאַן 149
וואַלענטין אַלסינאַ — — — — — — — פּלאַרידאַ 473, וואַלענטין אַלסינאַ
על דעקויערדאַ — — — — — — — — זשאַטאַ 681
סאַרמיענטאַ — — — — — — — — וואַלענטין גאַמעז 3243
וועראַזשטעם — — — — — — — — קאַלדעראַן 2003
קאַנסטיטוסיאָן — — — — — — — — סאַן כאַסע 1032
בוענאַס איירעס — — — — — — — — קאַריענטעס 3112
דאַ קאַפיטאַל דעל פּלאַטאַ — — — — — פּועירעדאַן 535
פּאַטערנאַל — — — — — — — — — סעגי 1815
דעווואַטאַ — — — — — — — — — באיגאַריאַ 5080
כונין — — — — — — — — — — כונין 265
העלגעראַ — — — — — — — — — העלגעראַ 2369
פּאַסטעזר — — — — — — — — — קאַריענטעס 1979
דאַ קאַנסיסטאַ — — — — — — — — וואַלענטין גאַמעז 3243
עי קאַנטינענטע — — — — — — — — קאַריענטעס 2763
קריעדיטאַם מוטואַם דע זאַנוס — — — אַ׳היגינס 1870, לאַנוס
על אַרדען — — — — — — — — — פּראַגאַטאַ פּרעסידענטע סאַרמיענטאַ 2225
פּלאַנעס — — — — — — — — — פּלאַנאַס 59־1049
קאַנגרעסאַ — — — — — — — — — קאַנאַזשאַ 3845
לאַ ליכערטאַד — — — — — — — — וואַלענטין גאַמעז 2950
לאַ עספּעראַנסאַ — — — — — — — — גאַאַנאַ 4387
באַלוואַנערא נאַרטע — — — — — — — קאַריענטעס 2593
ניקאַסיאָ אַראַניא — — — — — — — — ניקאַסיאָ אַראַניא 1669
9 דע כוליא — — — — — — — — — וואַלענטין גאַמעז 2615
אויעזשאַנדאַ — — — — — — — — — כענעראַל פּאַז 27, אַוועזשאַנדאַ
12 דע אָקטובער — — — — — — — — סעגי 1624
וויזשע דעווואַטאַ — — — — — — — — אַוונידאַ כענעראַל מאַסקאַני 3845
לאַ קאַפיטאַל — — — — — — — — — קאַריענטעס 1994
פּראַגאַטאַ פּרעסידענטע סאַרמיענטאַ — פּראַגאַטאַ פּרעסידענטע סאַרמיענטאַ 935
סונטשאַלעם — — — — — — — — — כונטשאַלעם 848
דעל אַעסטע — — — — — — — — — גוימעז 76, ראַמאַס מעכיא
על פּלאַטאַ — — — — — — — — — עקוואַדאָר 575
באַראַן הירש דע בוענאַס איירעס — — בילינגהורסט 664
פּאַרקע טשאַס — — — — — — — — גאַנדאַראַ 2465
בית עם פּון לאַנוס — — — — — — — כאַרמיענטאַ 1831, לאַנוס
אַמעריקאַ לאַטינאַ — — — — — — — לאַוואַזשכאַ 391
פּלאַרעס סיד — — — — — — — — באַרטאַלאָמע מיטרע 4467
קאַנגאַזשאַ — — — — — — — — קאַנגאַזשאַ 3637
פּאַוואַן — — — — — — — — — — פּאַוואַן 4127
בערנאַרדינאַ ריוואַדאַוויא — — — — דיאַז וועלעז 3964
פּרוטאַם אי פּיעלעס דעל פּאַיס — — — באַרטאַלאָמע מיטרע 2410
אַראַאַס — — — — — — — — — אַראַאַס 118
פּלאַרעס — — — — — — — — — וואַרעלאַ 850
נאַסקאַ — — — — — — — — — נאַזקאַ 1758
25 דע אַגאַסטאַ — — — — — — — — אַנכעל גאַזשאַרדאַ 213

דער וווקס פון די 7 גרעסטע יידישע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוועס
במשך די 5 יאָר

קאָאָפּעראַטיוו	צאָל מיטגלידער		אַקציע־קאַפּיטאַל		אַרויסגענעבענע קרעדיטן		אַקציאָנערן־פּאָנד	
	1957	1962	1957	1962	1957	1962	1957	1962
„פּלאָרעסטאָ" — — —	3.980	8.060	3.296.900	33.846.900	54.055.183	609.594.554	24.781.534	287.411.276
„ווישאָ לוראָ" — —	2.419	5.510	1.958.075	26.775.100	35.408.249	547.606.000	15.010.130	245.445.000
„וועלעס סאַרספילד" —	2.858	6.074	2.652.650	26.302.660	42.216.670	493.312.718	16.433.078	196.901.236
„בוענאָס איירעס" — —	2.351	3.750	3.859.885	32.270.945	34.720.824	250.802.544	11.697.038	76.997.755
„בעלגראַנאָ" — — —	1.711	3.146	874.800	12.305.750	16.066.006	212.672.150	6.210.531	86.400.649
„לאָוואָשעקאָ" — —	1.792	3.987	3.280.160	18.750.300	21.145.200	197.460.700	7.921.000	71.143.200
„ריאָ דע לאָ פּלאַטאָ" —	2.290	3.147	4.749.400	11.681.269	53.673.487	142.225.903	37.481.646	93.878.775

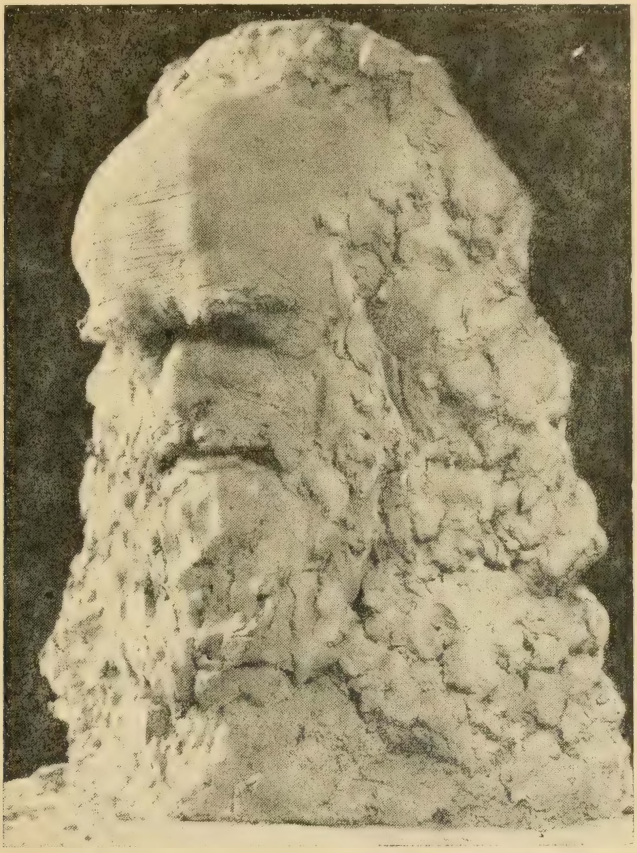
דער יִידישער אַנטיי אין דער אַרגענטינישער קולטור, קונסט און ווִיסנשאַפט

א.

ביז איצט האָט מען נאָך נישט גענוג אָפּגעשאַצט דעם יִידישן בייטראָג אויף אַלע געביטן סונעם אַרגענטינער פּראָגרעס. מען זעט נאָר די עקאָנאָמישע זייט, די אַרגאַניזאַציע פון די יִידישע בענק, די יִידישע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון און אויך פֿאַרשיידענע מינים קאָרפּאָראַציעס. מען זעט אויך אויסגעבויטע בנינים פּאַר פילאַנטראָפּישע, געזעלשאַפטלעכע און דערציונגס־צוועקן, — מען זעט אַלץ, וואָס מען קען אויפכאָפּן מיטן אויג, אָבער מען זעט נישט די זאָפּטן, וואָס גייען אין דער בריוט און גראָבן אין דער טיף. דער אמת איז, אַז יִידן האָבן אַ סך בייגעטראָגן פּאַרן גייס־טיקן פּראָגרעס פון אַרגענטינע, — אויפן געביט פון דער אַלגעמיינער קולטור, וויסנשאַפט און קונסט. די געשיכטע וועגן דעם בייטראָג איז גאָר נישט קיין קלייניע און עס לוינט אַריינצובליקן אַ ביסל טיפער אין דער רעאַליטעט פונעם יִידישן זייַן אין אַרגענטינע און צו אַנאַליזירן זי: אַנטוויקלונג פונעם היגן יִידישן לעבן אין פּאַרבינדונג מיטן אַלגעמיינעם פּראָגרעס פונעם לאַנד. דעמאָלט קומט מען צו מסקנות, וואָס יִידישע שונאים וועלן קיינמאָל נישט וועלן אַנערקענען. האָבן יִידן בייגעטראָגן פּאַר דער אַלגעמיינער וויסנשאַפט אין אַרגענטינע? מען האָט ביי אונדז קיינמאָל נישט געפֿירט וועגן דעם קיין ספּעציעלן רעגיסטער, עס פּעלט דער פּינקס פון די אַמאָליקע צייטן, וואָס האָט אַלץ פּאַרצייכנט. דאָס איז גאָר אַ גרויסער שאָד, ווייל אַ סך נעמען וועלן פּאַרגעסן אין אַ סך נעמען קומען נישט אַרויס אין דער עפֿנטלעכקייט בכלל, בלייבן ערגעץ־וווּ אין די אַרכיוון, אויך מחמת דעם, ווייל דעם יִידישן בוענאָס־אייראָס און דעם יִידישן אַרגענטינע בכלל פּעלט די געהעריקע געזעלשאַפט אַדער אינסטיטוציע, וואָס זאָל פֿירן דעם חשבון פון דער יִידישער שע־פערישקייט אינעם לאַנד. טיילווייז קען מען עס נאָך וויסן וועגן בוענאָס־אייראָס גופא, אָבער עס איז אַ פּאַקט, אַז אין די פּאַרשיידענע פּראָווינץ־שטעט, ווי קאָרדאָבאַ אַדער מענדאָסאַ, סאַנטאַ־פע אַדער טוקומאַן זיינען פּאַראַן יִידן וואָס פּאַרנעמען אַ געוויסן אָרט אין דער וויסנשאַפט און אין דער אוניווערזיטאַרישער אַרבעט, אָבער זייערע נעמען וועלן אזוי פּאַרשלונגען, אַז זיי וועלן פּולשטענדיק אַסימילירט אינעם אַלגעמיינעם קאָנטעקסטער און ס׳איז אוממעגלעך מען זאָל וויסן אַז עס האָנדלט זיך וועגן מענטשן פון יִידישן אָפּשטאַם.

האָבן יִידן אַ חלק אינעם פּראָגרעס פון דער אַרגענטינער וויסנשאַפט? דער ענטפער קען זיין נאָר אַ פּאָזיטיוער. אַרגענטינע איז נאָך פּאַרהעלטנישמעסיק אַ יונג לאַנד און האָט נאָך נישט געשאַפן קיין גינציקע באַדינגונגען פּאַר אַ נאַרמאַליזירטער אַנטוויקלונג פון דער וויסנשאַפט. אויפֿלעס קומט פּאַר אין יעדן יונגן לאַנד, אָבער דאָס האָט לחלוטין נישט געשטערט, אַז אין די אַרכיוון פונעם מעדיצינישן פּאָקולטעט פון בוענאָס־אייראָס אוניווערזיטעט זאָלן ליגן און פּאַרשטויבט ווערן ביי אַ פּיר הונדערט דיסערטאַציע־טעזיסן פון יִידישע מעדיקער, ספּעציעל צוגעשטעלט אויף צו באַקומען דעם דאָקטאָראָט. צווישן זיי געפינען זיך ביז גאָר וויכטיקע מעדיצינישע־וויסנשאפטלעכע אַרבעטן, און נישט נאָר די אַרבעטן, נאָר אפילו די נעמען פון די דיסערטאַנטן בלייבן אומבאַקאַנט. נישט וויניק יִידן צייכענען זיך אָבער אויס אין דער אַרגענ־טינער מעדיצינישער וויסנשאַפט, ווי קאָטעדראָטיקער, אָבער אויך אין דעם פּאַל לעבט דער

יידישער מעדיקער־וויסנשאַפֿטמאַן אין ספּעציעלע אומשטענדן. געבוירן צו דערמאָנען אָדער צווייַ נעמען, וווּ ד״ר בערקאָנסקי אין קאַרדיאָלאָגיע אין ד״ר א. קאַמינסקי אויפֿן געביט פֿון הויט־קראַנקייטן. ד״ר בערקאָנסקי האָט דורכגעפֿירט וויכטיקע פֿאָרשונגען אויפֿן געביט פֿון האַרץ־קראַנקייט ביי יידן אין נישט־יידן. זיינע אַרבעטן זייַנען געוואָרן אַן אָריענטאַציע פֿאַר אַ סך מעדיקער. פֿון דעסט ווועגן פּעלט דעם ד״ר בערקאָנסקי די קאָטעדרע פֿון וואָנען ער זאָל

ליובאַ גייכמאַן: דער נביא (סקולפּטור).

קענען אויסבילדן סטודענטן פֿאַר דער מעדיצינישער וויסנשאַפֿט. און ענלעכס געשעט מיט ד״ר קאַמינסקי, וועמענס נאָמען אָלץ מעדיקער־וויסנשאַפֿטמאַן האָט אַ רעזאָנאַנס אין דער גאַנצער מעדיצינישער וועלט. ביידע דערמאָנטע האָבן אָפּילו זייער אָפּשאַצונג אין דער אַרגענטינער נישט־יידישער וויסנשאַפֿטלעך־מעדיצינישער וועלט, דאָך נישט אין דער מאָס, וואָס זיי פֿאַרדינען.

מען האָט זיך אָפּגעשטעלט אויף צווויי נעמען, וואָס האָבן אויך זייער רעזאָנאַנס אין דער יידישער געזעלשאַפֿטלעכקייט, אָבער נאָר וויי מעדיקער אין נישט וויי פֿאַרדינסטפֿולע וויסנ־

שאַפטלייט. פאַראן אויך צווישן יונגע יידישע מעדיקער אזעלכע וואס צייכענען זיך אויס אין דער מעדיצינישער וויסנשאַפטלעכער וועלט, אַבער זייערע נעמען בלייבן לחלוטין פאַרטושט און אומבאַקאַנט. די שאַפונג און די אַרגאַניזאַציע פון דער אַדאַנטאַלאַגישער אַפטיילונג ביים מעדיצינישן פאַקולטעט פון בוענאס־אייראַסער אוניווערזיטעט איז די אַרבעט פונעם פאַרשטאַר־

לויבא גייכמאַן: דער אַרבעטער" (סקולפטור).

בענעם פראַפעסאָר ד"ר זשאַבאַטינסקי. אויך אין דער פסיכיאַטריע צייכנט זיך אויס דער יידישער מעדיקער ד"ר סאַלאַמאַן טשיטשעלניצקי, וואס האָט א סך בייגעטראָגן פאַר דער פסיכיאַטריע אין אַרגענטינע. ער צייכנט זיך אויס אויף דעם געביט מיט זיינע פאַרשונגען. אייגע פון זיינע לעצטע פאַרשונגען אויפן געביט פון פסיכיאַטריע „סינדראָמעס נעוראָפסיקיאַטריקאָס דע

לאָס טומאָרעס דעל לאָבולאָ פראָנטאל״ האָט געצויגן די אויפמערקזאָמקייט פון דער אוניווער־סאָלער מעדיצינישער וועלט און דאָס ווערק איז אויפגענומען געוואָרן קריטיש־פאָזיטיוו און אויך ווי אַ לערנווערק פאַר ספעציאָליזירטע מעדיקער. אויפן געביט פון גינעקאָלאָגישער מע־דיצין פאַרדינט דערמאָנט צו ווערן דער יונג־פארשטאַרבענער ד״ר דובראָווסקי, וואָס האָט איבערגעלאָזט אַ גאַנצע רייִ וויכטיקע וויסנשאַפטלעכע ארבעטן, פאַרעפנטלעכטע אין פאַרשיידענע וויסנשאַפטלעכע זשורנאַלן אין לאַנד און אין אוסלאַנד. אייניקע פון זיינע ארבעטן ווערן אויך באַנוצט אויף דער קאַטעדרע פונעם זעלבן קעגנשטאַנד אין מעדיצינישן פאַקולטעט פון בוע־נאָס־איירעסער אוניווערזיטעט.

אויך דאַרף מען דערמאָנען דאָס ווערק פון ד״ר טעאָדאָר סלאָנימסקי ״די משפחה און מענטשלעכע באַציונגען״, אַ ווערק פון אַ פארשונגס־כאַראַקטער, וואָס איז אין דער זעלבער צייט אַ טיפע פאַרשונג פון אַ סאַציאָל־פסיכאָלאָגישן כאַראַקטער ווענן דער סטרוקטור פון די משפחה־באַציונגען צווישן עלטערן און קינדער, צווישן קינדער פון אין פאַטער און מוטער אאז״ו״, גע־זען פון מעדיצינישן שטאַנדפונקט, — אַ בוך, וואָס הייבט אויף אַ מין פאַרהאַנג איבער דער משפחה־מיסטעריעזקייט.

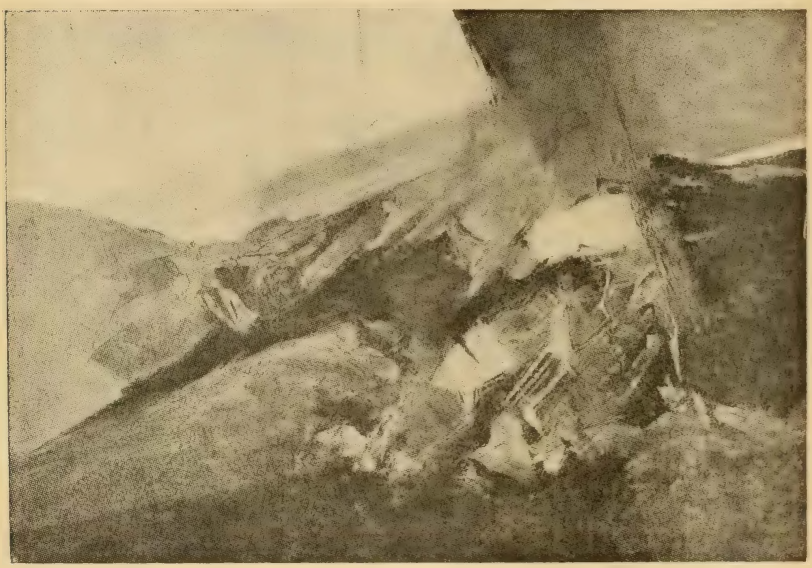
אַ ווערק וואָס געווינט אַ באַזונדערע באַדייטונג אויפן געביט פון פסיכאָ־אַנאַליז איז ד״ר דוד ליבערמאַנס ״די קאָמוניקאַציע אין דער פסיכאָאַנאַליטישער טעראַפעווטיק״, — ס׳איז אַן אַרבעט פון אַ טיפן דענקער, וואָס בריייטערט אויס די טעאָריע פון פסיכאָאַנאַליז און וויזט אַן אויפן אופן פון איר אַנווענדונג אין דער מעדיצינישער פראַקטיק אויפן געביט פון פסיכישע און אַנדערע ענלעכע דעפעקטן.

דאָ ווערן געבראַכט נאָר אייניקע נעמען, הגם די צאָל יידישע מעדיקער, וואָס איבן אויס נישט נאָר אין זייער פראַפעסיע, נאָר געבן זיך אויך אָפּ מיט מעדיצינישע־וויסנשאַפטלעכע פאָר־שונגען, איז אַ סך אַ גרעסערע. צוויי נאָר יונגע מעדיקער, וואָס האָבן זיך דורכגעלייגט אַ פאָר־דינטן וועג אויך צו דער אוניווערסאָלער מעדיצינישער וויסנשאַפט זיינען דער יונגער קאָר־דיאָלאָג ד״ר לעאָנארדאָ טשאַיס און דער יונגער קאָנסערוואָטאָר ד״ר יוסף שאָוועלזאָן (כאָסע שאָ־וועלזאָן), — בריידע זיינען מיטגלידער פון די אָנגעזעענסטע אינטערנאַציאָנאַלע מעדיצינישע־וויסנשאַפטלעכע אָרגאַניזאַציעס, בריידע ווערן גאָנץ אָפט גערופן זיך צו באַטיליקן אין וויכטיקע אינטערנאַציאָנאַלע מעדיצינישע קאָנגרעסן, אויסשליסלעך פאָר זייערע וויכטיקע וויסנשאַפט־לעכע אַרבעטן. צו זיי געהערט אויך ד״ר סאָמועל טארנאָפּאָלסקי מיט זיינע מעדיצינישע אַר־בעטן וועגן רעזומאַטישע קראַנקייטן, הוץ וואָס ער איז אַן אָנגעזעענער אָרגאַניזאַטיאָר שרייבער, טיילווייז אויך אויף היסטאָרישע טעמעס פון גרויסער וויכטיקייט. אַ באַזונדערן אָרט פאָרנעמט ד״ר שטיינגאָרט ווי דער ערשטער יידישער אָקאָדעמיקער. די סאָציאָלע טעמע אין דער מע־דיצין האָט דער ערשטער אין אַרגענטינע באַרירט ד״ר חיים פאָוועלוקעס.

י׳דן זענען באַטייליקט אויף אָלע געביטן פון דער אַרגענטינער וויסנשאַפט, נישט נאָר אין דער מעדיצין, און מען געפינט זיי אין דער פילאָסאָפישער און היסטאָרישער וויסנשאַפט. ענוג צו דערמאָנען דעם ד״ר דוכאָוונע, דעם זון פון קאָלאָניסט און אַ קינד פון דער קאָלאָניע, וואָס האָט זיך דורכגעלייגט אַ וועג צו דער פילאָסאָפישער וויסנשאַפט ווי ער פארנעמט אַן אָנגע־זעענע פאָזיציע דורך זיינע פאַרעפנטלעכטע ווערק אויפן געביט פון פילאָסאָפיע צווישן וועלכע עס צייכנט זיך אויס זיין דרייבענדיק ווערק וועגן שפינאָזאָן, זיין פאָפולער ווערק וועגן יידישער פילאָסאָפיע און אַנדערע ווערק פון אַ גרויסן באַטייט פאר דער אַרגענטינער וויסנשאַפט און קולטור. אין זין פון דער פילאָסאָפישער וויסנשאַפט גייט ד״ר לעאָן דוכאָונע אין שפיץ פון אָלע אַרגענטינער וויסנשאַפטסלייט. ד״ר לעאָן דוכאָונע איז כמעט דער אייניציקער צווישן די יידן, וואָס האָבן זיך געווידמעט דער פילאָסאָפישער וויסנשאַפט. ער האָט אויך דורכגעמאַכט דעם יורידישן פאַקולטעט און גיט זיך אָפּ מיט יוריספרודענץ. אין דערזעלבער צייט האָט ער אויך באַרייכערט דעם אַרגענטינער קולטור־ און וויסנשאַפטס־גענאַנק מיט אַ צאָל איבערזע־

צונגען פון וויכטיקע ייִדישע ווערק, ווי דובנאָוס „ייִדישע געשיכטע", און אַנדערע וויכטיקע ווערק פון ייִדישער היסטאָריישער און פילאָסאָפישער טעמאַטיק.

די יונגע ייִדישע וויסנשאַפטלערן בערטאָ פּערעלשטיין, אַן איבערצייגטע מאַרקסיסטן פון לינקער ריכטונג, האָט פֿאַרעפנטלעכט אַן אינטערעסאַנט ווערק „פֿאַזיטיוויזם און אַנטיפֿאַזיטיוויזם אין אַרגענטינע". עס איז דאָס ערשטע ווערק וואָס באַטראַכט די פילאָסאָפישע שיטה אין אַרגענטינע פון אַ מאַרקסיסטישן שטאַנדפונקט ביי דער געלעגנהייט זאָל אויך דערמאָנט ווערן דער יונג־פֿאַרשטאַרבענער ד״ר כאַסקעלעוויטש, אַן איבערצייגטער קאַנטיאַנער, וועמעס ווערק וועגן אַר־סטאָטעלעס לערע וועגן נשמה, שטעלט פֿאָר דעם דערמאָנטן ד״ר כאַסקעלעוויטש ווי אַ דענקער פון אַריגינאַליטעט און פֿאַרנעם. ליידער איז ער זייער יונג געשטאָרבן און האָט נישט באַויזן אויסצונוצן זיינע פילאָסאָפישע קענטענישן לטובת דער ווייסנשאַפט און קולטור אין אַרגענטינע.

לאה ליבלין: „שטורעם" (אייליבילד).

אין די אַרגענטינער היסטאָרישע ווייסנשאַפטן טרעפט מען אויך אַ גאַנצע רייַ ייִדן וואָס פֿאַרנעמען אַ באַדייטנדיקן אָרט. ד״ר אַנכעל ראָסנוואָסער ווערט באַטראַכט פֿאַר בעסטן אַר־גענטינער עגיפּטאָלאָג. זיין קליין ביכל „די אַמאַטעירן פֿאַזיץ אינעם אַלטן עגיפּטן" איז אַ פֿאָפולערער שטודיום, וואָס ווערט באַנוצט פון די אַלע, וואָס ווידמענען זיך דער היסטאָרישער ווייסנשאַפט פון די אַלטערטימלעכע צייטן. אַן אַנגעזעענעם אָרט אין דער אַרגענטינער־היסטאָ־רישער פֿאָרשונג פֿאַרנעמט ד״ר אַלבערטאָ פּאַלקאָס מיט זיינע ווערק וועגן אַרגענטינער היס־טאָרישע פּערזענלעכקייטן אין ניינצנטן יאָרהונדערט. פֿאָראַן אויך אַ מיינונג, אַז ריקאַרדאָ לע־יוענע. אייגנטלעך דער, וואָס האָט אַרגאַניזירט און געגעבן אַ ריכטונג דער אַרגענטינער היס־טאָרישער־ווייסנשאַפט און האָט אויך דער ערשטער פֿאַרפאַסט די גרויסע צענבענדיקע גע־שיכטע פון אַרגענטינע, שטאַמט פון ספרדישע ייִדן. א גאַנץ נייַעם טאָן אין דער אַרגענטינער

היסטאָרישער פֿאַרשונג האָט אַריינגעבראַכט באַלעסלאָו לעווין. זיין ווערק וועגן יידן אין אַר־גענטינע אין דער קאָלאָניאַלער עפּאָכע, ווי אויך וועגן דער אינקוויזיציע אין לאַטײַן־אַמעריקע, און באַונדערס זיין גרויס און אינטערעסאַנט ווערק וועגן „טופּאַק אַמאַרו" שטעלן אים פֿאָר ווי דעם געשיכטע־שרייבער פון פֿאַרנעם, וואָס האָט געשאַפֿן זיין אייגענע פֿאַרעם און סטיל פֿון געשיכטע־פֿאָרשונג. לעצטנס טיילט זיך אויס אויפֿן געביט פון אַרגענטינער געשיכטע מאַרקאָס מערטשענסקי. זיין ווערק „די אידעאָלאָגישע ריכטונגען אין דער געשיכטע פון אַר־גענטינע", הגם דאָס ווערק איז שטאַרק קריטיקירט געוואָרן, פֿאַרדינט דאָך אַן אינטערעס, שׂאָפּע וויל ער באַטראַכט די אידעאָלאָגישע ריכטונגען אין דער אַרגענטינער געשיכטע פון אַ היינטצייטיקן שטאַנדפּונקט.

נישט ווייניקער צייכענען זיך אויס יידן אין דער יוריספֿרודענץ און עקאָנאָמיש־סאָציאָלע וויסנשאַפֿטן. דער ד״ר י. ווייגער געהער צו די וואָס האָט אַרגאַניזירט די מלוכהשע בוכפּירונג אין האָט אויך געהאַט די קאָטעדרע פֿאַר דער דאָזיקער וויסנשאַפֿט. א צוויטער יידישער עקא־נאָמיסט איז הערופן געוואָרן צו אַרגאַניזירן די מלוכהשע שטייער־אַרגאַניזאַציע. דאָס אַרגא־ניזירן דעם שטייער־אַפּאַראַט איז די אַרבעט פון ד״ר ס. ראַפֿאַפּאָרט און די אַרגאַניזאַציע איז אַוועקגעשטעלט אויף א ווייסנשאַפֿטלעכן יסוד. אויפֿן געביט פון דער עקאָנאָמיק צייכנט זיך אויס ד״ר שפּאָס, וועלכער איז הערופן געוואָרן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן אויף א ציקל לעק־ציעס אויף עקאָנאָמישע טעמעס. ד״ר שפּאָס פֿאַרנעמט אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער אַרגענ־טינער עקאָנאָמישער ווייסנשאַפֿט. דער אינזשיניער דאָרפֿמאַן, באַקאַנט מיט זיינס א ווייכטיקער אַרבעט וועגן דער אַרגענטינער עקאָנאָמיק, איז פֿאַרבעטן געוואָרן פון דער „סעפּאַל" ווי אירס א שטענדיקער מיטאַרבעטער און אָקאַרשט נישט־לאַנג איז ער געווען דעלעגירט פון דער דא־זיקער אַרגאַניזאַציע קיין מעקסיקע צו רעדן וועגן דער עקאָנאָמיק פון לאַטײַן־אַמעריקע.

אויך די אַרגענטינער יוריספֿרודענץ האָט צו פֿאַרצייכענען יידישע יוריסטן, וואָס האָבן מיט זייער ווייסן מיטגעשטייערט צו דער באַרייכערונג פון די אַרגענטינער רעכט־ווייסנשאַפֿטן. ד״ר אַנטאָקאָליץ, א יוד פון ליטע, וואָס האָט אגב אין אַרגענטינע אַזוי זיך אַסימילירט, אַז ער האָט אַפֿילו נישט געוואָלט אַנערקענען זיין יידישקייט, האָט דער ערשטער זיך געווידמעט דעם שטודיום פון אַרגענטינער אַרבעטער־ און אַרבעטס־רעכט און זיין אַרבעט אויף דעם גע־ביט איז דאָס ערשטע ווערק וואָס האָט דעם אַזוי־גערופענעם לאַבאַראַלן רעכט געגעבן אינ־האַלטן און אינטערפּרעטאַציע. דער טראַגיש־אומגעקומענער ד״ר סאַטאַנאָווסקי איז געווען פֿאַררעכנט פֿאַרן בעסטן קענער און ווייסנשאַפֿטסמאַן פונעם אַרגענטינער האַנדלס־רעכט. זיינע אַרבעטן אויף דעם גביט זיינען א וועגווייזער פֿאַר סטודענטן ביים שטודירן דעם קעגנשטאַנד. פון די יונגע יוריסטן צייכנט זיך אויס ד״ר איגנאַציאָ וויניצקי, וואָס האָט א גאַנצע ריי וויכ־טיקע אַרבעטן און האָט א קאָטעדרע אינעם אוניווערזיטעט פון לאַ פּלאַטאַ. ד״ר קרייזעלבורד צייכנט זיך אויס מיט זיינע אַרבעטן וועגן קרימינעלן רעכט און ד״ר איסאַק גאָלדענבערג וועלכער פֿאַררעכנט פֿאַר אייגענע פון די בעסטע קענער פונעם רעכט וועגן אַנאַנימע אַקציען־געזעל־שאַפֿטן.

באַונדערס אַנזעעוודיק זיינען יידן פֿאַרטראָטן אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור. דער דרייליגג. אַלבערטאַ גערשונאָוו, סאָמועל אייטשעלבוים און צעזאַר טיעמפּאַ פֿאַרנעמען אַן אוי־בנאָן, — אַלבערטאַ גערשונאָוו אין דער פּראָזע, סאָמועל אייטשעלבוים אין טעאַטער און צעזאַר טיעמפּאַ אין דער דיכטונג אָלע דריי פֿאַרנעמען זיי א באַונדערן אין בכבודיקן אָרט. אַלבערטאַ גערשונאָוו „יידישע גאָטשן" ווערן באַטראַכט ווי א קלאַסיש ווערק אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור. גערשונאָוו דערציילט אין זיין בוך „ענטער־ריאָס — מיין לאַנד" זיין ביאָגראַפּיע און אין דעם ווערק אידענטיפיצירט ער זיך מיט אַרגענטינע. חוץ אין זיינע „יידישע גאָטשן" בארירט ער נישט אין זיינע אנדערע ווערק די יידישע טעמע. דאָך אין זיין ביכל דערציילונגען „דערציילונגען פון נעכטן", באַונדערס אין א דערציילונג וואָס טראָגט דעם נאָמען „דער טאָג פון גרויסע פֿאַרדינסטן", שפּירט מען דעם יידישן ווי פון א סטודענט וואָס וויל לערנען און

עס פּעלט אים די מיטלען. דעם יִידישן וויי פֿילט מען אינעם הומאָר, וואָס איז דורכגעדרינגען מיט טרויער די „יִידישע גאוטשן" און „דערציילונגען פֿון נעכטן" זיינען די בעסטע פֿון זייַנע ווערק, די אַנדערע ווערק זיינע ווי „דער מאַן וואָס האָט גערעדט אין סאַרבאָנע", „דער וויכּטיקער מאַן", „דאָס ליבע־לעבן פֿון ברוך שפּינאָזע" און אַנדערע, טראָגן מער אָ פּובליציסטישן כאַראַקטער. אָבער שוין דאָס ווערק „יִידישע גאוטשן" איז אוא מאָנומענטאַל ווערק, אַז עס מאַכט אַלבערטאָ גערשונאָוון פֿאר אָ בכבודיקן בירגער פֿון דער אַרגענטינער ליטעראַטור מיט אַן אויבנאָן אין איר מזרח־וואָנט. קיינער האָט אַזוי נישט אויסגעכאַפּט דעם יִידישן מענטש אויפֿן אַרגענטינער באָדן, איבער די ערדן פֿון ענטרע־ריאָס, ווי אַלבערטאָ גערשונאָוו. ער שילדערט די יִידן, וואָס זענען געקומען מיט אָ טיפֿער אידייע און גרויסער איבערצייגונג צו ווערן אמתע יִידישע פּויערים, — די מענטשן אין וועמענס שוואַרצאָפּלען עס שפּיגלען זיך די טויזנט־יאָריקע וואַנדערונגען איבער דער גאָרער וועלט און אומעטום און איבעראַל פֿירן זיי מיט זיך

לויסאַ רייסנער־רובינס מיט איר בילד „דאָס פֿרינצעל"; פֿאָטאָגראָפֿיע אין סאַלאָן פּויסער.

דעם „ספֿר הספֿרים", טראָגן עס אין האַרץ און אין דער נשמה, כאָטש נישט גרינג קומט זיי אָן דאָס פֿאַרוואַרצלען זיך אינעם נייעם באָדן, דאָך וועלן זיי גובר זיין, — די יִידישע קלאַסישע עקשנות איז פּעיִק אָפּילו אייזן צו ברעכן. און ווי שיין איז דער מאָמענט וועַן ער שילדערט, ווי דער יִידישער קאָלאָניסט ניגונט אויס דעם תהילים, וואָס גיסט זיך צוזאַמען מיט דער טרויעריקער מעלאָדישקייט פון דער „ווידאָליטאָ".

אַלבערטאָ גערשונאָוו פֿארנעמט דעם בכבודיקן אָרט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור אין וועלט באטראַכט פֿאר איינעם פון די בעסטע סטיליסטן פון דער שפּאַנישער שפּראַך אויפֿן לאַטיין־אַמעריקאַנער קאָנטינענט. זיין סטיל וועלט באָנוצט ווי אָ מוסטער און די מעלה פון זיין שפּראַך איז דאָס וואָס זי צייכנט זיך אויס מיט איר לייכטקייט און שפּילעוודיקייט.

נאָך אַלבערטאָ גערשונאָוו פֿארנעמט אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור אייטשעלבוים, אָ קאָלאָניסטישער זון. סאָמועל אייטשעלבוים פֿאראייניקט דריי זאָכן אויף אַמאָל. דערציילער, דראַמאַטורג און זשורנאָליסט, אָבער מער פון אלץ וועלט געזומען אין באַ־

טראָכט זיין דראַמאָטורגיע, מחמת מיט איר האָט ער אַריינגעבראַכט אַ נייעם טאָן אין אַרגענטינער טעאַטער. עקספּרעסיאָניסט אין זיין דראַמאָטורגיע, מיט אַ געוויסער נייגונג צו סימבאָליזם, האָט ער אַריינגעבראַנגט אינעם אַרגענטינער טעאַטער די דראַמע פון פּסיכאָלאָגישן קאָנפליקט. אָנגעהויבן האָט סאָמועל אייטשעלבוים מיט דער דערציילונג „די שטעטלשע רויקייט", אָבער ריכטיקע אויפמערקזאָמקייט האָט ער געצויגן מיט זיין ווערק „דער מאָנסטער פון פריידייט". שוין דאָ ווערט אַרויסגעבראַכט דער פּסיכאָלאָגישער קאָנפליקט, אָדער ריכטיקער גאָנג, די אינערלעכע באַשרייבונג פונעם פּערסאָנאָזש, דעם סקעפּטיקער, ווָאס זוכט זיך אַליין. בכלל צייכענען זיך אויס אייטשעלבוימס ווערק מיט „אינזיכייט", הגם דער דיאַלאָג פאַרנעמט אַ באַשטימענדיקן אָרט אין זייַנ ווערק. זייַנע דערציילונגען „גאָטס שטורעם" און „דער אומבאַוואָגלעכער רייזנדיקער" זיינען ווערק ווָאס בריינגען אַ גאַנצע ריי קליינע סקיצן אין וועלכע ער אַנאַליזירט אויף אַן איידעלן אופן דעם פּערסאָנאָזש אין דער עקספּרעסיוויטעט פון זיין פּערזענלעכקייט, ווָאס באַקומט אַ נאָך מער שאַרפן אויסדרוק אין זייַנע טעאַטער־ווערק. דאָס נייַע ווָאס ער האָט אַריינגעבראַכט אין דער אַרגענטינער דראַמע, איז: דאָס פּסיכאָלאָגישע ווָאס באַוועגט זיך אין אַ קאָנטראָפּונקט פון אידייען. אין זייַנע טעאַטער־ווערק „דער געוואָגטער פון 900", „אייַנער אַ סערוואָנדאָ גאָמעס", „דער קאַטער און זיין וואַלד", „די בושה ליב צו האָבן", „דער ליימענער פויגל" און אָלע אַנדערע דראַמאָטישע ווערק זייַנע איז דער מחבר אויסן צו זאָגן, אַז דאָס לעבן באַוווייזט שטענדיק דעם ריכטיקן ווערט פון יעדער זאַך אין אונדז. מען דאַרף נאָר וויסן ווי אַזוי עס צו באַהאַנדלען און עס אַרויסצובערענגען. דערביי שטרייכט ער אונטער אַ באַשטימטע אייגנארטיקייט פון די פערסאָנאָזשן, ווייל גראָד די מער אינטעליגענטע באַהאַלטן זיך אין קאָנווענציאָנאַליזם, פעלשן און מיידן־אויס צו זיין דאָס, ווָאס זיי זיינען אין דער וירקלעכקייט, בעת די פּשוטע מענטשן, ווָאס פאַרמאָגן נישט קיין קולטור באַגריפן אינסטינקטיוו ווָאס זיי האָבן צו טאָן און האַנדלען מיט אַן אויפריכטיקן און גליכן שכל הישר. סאָמועל אייטשעלבוים איז דער אויסגעשפּראָכענער אינדיווידואַליסט, אייניקע פון זיינע פּערסאָנאָזשן זיינען מעוברת מיט ניטשעאַניזם און די אויבערמענטשלעכקייט מאַכט זיי פאַר שוואַכלינגען, ווָאס געפינען נישט קיין אַריינטאָציע.

סאָמועל אייטשעלבוימס דראַמאָטישע ווערק זיינען געווען און געווארן דער נייער גייסט פונעם אַרגענטינער טעאַטער. זיינע ווערק האָבן געשאַפן אַ נייע ריכטונג און געגעבן אַ נייע אָריענטאַציע דער אַרגענטינער בינע. פונקט אַזוי האָט עס געטאָן צעזאַר טיעמפּע מיט זיין דיכטונג. אין אונטערשייד צו אַלע אַנדערע ייִדן־שרייבער אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור האָט צעזאַר טיעמפּע געוויידמעט זיין דיכטונג אויסשליסלעך דער ייִדישער טעמע. זיין דיכטונג טראָגט אָן אורבאַניסטישן כאַראַקטער. ער זעט דעם ייִדישן מענטשן אין זיין אורבאַניסטישער מעטאַמאָרפאָזע און דאָס פירט אים אַריין אויך אין אַ סאָציירישן טאָן. צעזאַר טיעמפּע איז דער מייסטער פונעם פערז, זייַנע שפּראַך־וואָריאַציעס זיינען אַבסאָלוטע קונסט. אַ דאַנק דער סאָטירע מיידט ער אויס די געפאָר פון אַרייַנפאַלן אין פעליעטאַניסטישקייט און איינס פון זייַנע בעסטע שליסל־ווערק צו זיין דיכטערישער פערזענלעכקייט „פערזן פאָר פויזע פון שבת" שטעלן אים אָנוועק צווישן די מערסט־פערסאָנעלע דיכטער פון דער אַרגענטינער ליטעראַטור. זיין קאָנצעפּט „סאַבאַדאַמינגאָ" איז אַ דעפּיניציע, ווָאס האָט געפונען בירגערשאַפט אין דער אַרגענטינער דיכטונג. צעזאַר טיעמפּע האָט פּראָבירט מיט דראַמע, אָבער וויניקער גלילקלעך. זיין ווערק „קריאָזשע־ברויט", ווו דער הויפּטפערסאָנאָזש איז אַ ייִד, ווָאס איז געוואָרן אַ ריכטער, פאַרמאָלט שוין נישט די אייגנארטיקייט ווָאס זיין דיכטונג. זיין אָרט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור איז פאָר אַלע פאַרנעמט ער אַ דאַנק זיין פּאָעזיע און נישט צוליב זיין דראַמאָטישן שאַפן, אגב נישט קיין באַזונדערס גרויסע, — צווויי אָדער דריי דראַמאָטישע ווערק.

סאָמועל גלוזבערג האָט זיך געוויידמעט צו שטודירן די שטאָטישע ייִדן. ער האָט זיי שטודירט מיט אַ בליק פון אַ שמייכלענדיקן מענטשן און דעריבער זיינען זיינע פּערסאָנאָזשן סימפּאָטיש און אַ דאַנק דער סימפּאָטישקייט געווינען זיי אויך קאָמוניקאָטיווקייט. ער זעט דעם

ייִדן וואָס הייבט אָן אַריינצופֿאַסן זיך אינעם קרעאָלישן לעבנס־שטייגער, נישט נאָר אויסער־לעך, נאָר אויך אינערלעך. ער פֿארקויפט הייליקע בילדער צו קאַטאָליקן, אָבער די קוויטונג גיט ער די קונים געשריבן מיט העברעישע בוכשטאָבן, ווייל קיין אַנדער כתב קען ער נישט. די פרויען פֿאַסן זיך נישט אַריין אַזוי גרינג אינעם קרעאָלישן שטייגער־לעבן און זיי שטאַרבן, ווען אַ טאַכטער האָט חתונה מיט אַ נישט־ייִד. איינע פון זיינע פּערסאָנאַזשן מיטן נאָמען פּעטראָניוסקי איז אין דער אַלטער היים געווען אַ העברעישער לערער און אין אַרגענטינע נעמט ער זיך צו אַלץ. ער מוזן האָבן פֿרנסה, ער איז אַן אַרעמאַן אין זיבן פֿאַלעס, אָבער די אַרגענטינער „פֿאַטריאָטן" קענען אים נישט זען אַנדערש ווי אַ מיליאָנער, קאָמוניסט און זיי דערמאָרדן אים. סאָמועל גלוזבערגס פּערסאָנאַזשן לעבן מיט דער אַלטער טראַדיציע, האָבן מורא אַז מען וועט זיי צווינגען אָפּשערן די בערד און פֿאַלן אריין אין אַ שרעק, ביים געדאַנק,

משה פייגענבלום: „ביים לערנען" (אייליד).

אַז מען קען זיי צווינגען צו עסן חזיר־פלייש. דער יידישער טרויער פֿארשווינדט נישט ביי זיי קיינמאָל. זיי טראָגן אים אפילו טיף אין זיך, אָבער אזוי, אז מען זעט אים. סאָמועל גלוזבערג האָט אַ גאַנצן באַנד אַזעלכע דערציילונגען און דער באַנד טראָגט דעם נאָמען „דאָס גרויע רעקל".

סאָמועל גלוזבערג שרייבט זייער וויניק, אָבער די אַלע דערציילונגען, וואָס ער האָט פֿאַר־עפֿנטלעכט האָבן אַן אויסגעשפּראָכענעם ליטעראַרישן ווערט. זיינע דערציילונגען זיינען שפּראָך־לעך זייער פֿאַלירט, ציכטיק אין דער פּראָזע און אין די אויסדרוקן און מען שפּירט ביי אים אין יעדער דערציילונג אַ ליבע צו זיינע פּערסאָנאַזשן, ממש ווי זיי זאָלן לעבן אין זיין געווויסן אין בלוט.

כוליאַ פינגערויט איז פֿאַרטראָטן סיי אין דער ליטעראַטור־קריטיק, סיי אין דער דערציי־לונג. אין זיין ווערק „רעאַליזם" ברענגט ער אַ רייכן עסייען־מאַטעריאַל וועגן אזעלכע שרייי־בער, ווי וואַלדאָ פראַנק, טאָמאָס מאַן, טעאָדאָר דרייזער און אַנדערע. זיין ליטעראַטור־קריטיק

איז מער אַן אַנאַליטישע, באַגלייט מיט טעאַרעטישע אויפקלערונגען, ווי אויך מיט קאַנצעפטן וועגן ליטעראַטור. כולׅא פינגערין האָט געפרוווט אויך אין דער דערציילונג. באַקאַנט איז זיין טרילאָגיע „גורלות". דער אורבאַניזם פֿאַרנעמט דאָס וויכטיקסטע אָרט אין זיין ליטעראַרישער נאָוועליסטישער שאַפונג. דער עיקר ביי אים איז די געזעלשאַפט ווי אַזעלכע. אויך אין דער נאָוועלע איז ער רעאַליסטיש און די געזעלשאַפט איז פֿאַר אים אַן ענין פון אָבסערוואַציע, ער שילדערט זי אַזוי ווי ער זעט זי אין די פּענסיאָנען, ווי אויך אין די טרעפונגס־היזער, קאַפֿעען, — אין די ערטער זעט מען די געזעלשאַפט אין איר גאַנצער נאַקעטקייט. כולׅא פינגערין אינטערעסירט נישט פסיכאָלאָגיש זיך צו פֿאַרטיפן אינעם געזעגענעם און אויפגעכאַפּטן, — ער איז אויסן נאָר אויסערלעך צו וווייזן די געזעלשאַפט אין איר גאַנצער דעקאַדענץ: מענער נאָך וועמען עס שלעפט זיך נאָך עפּעס אַ צוטשעפּעניש, און פרויען וואָס קענען זיך נישט באַנוגענען מיט אייַן געליבטן. כולׅא פינגערין האָט זיך באַמיט צו געבן אַ בילד פון דער בוענאָס־איירעסער געזעלשאַפט פון אַ געוויסן פּעריאָד און ער שטעלט זי פֿאָר אין אַזעלכע רעליעף־אויסגעבריטערטע פֿאַרבן, אַז די דעקאַדענץ מיט די פּשוט־דעגענערירטע טיפן וואַרפן זיך ממש אין די אויגן. אינעם זעלבן שטייגער זיינען אויך זיינע „עווא גאַמבעטאַ" און „מערסעדעס", ווו דער פּערסאָנאַזש שפּילט שוין אויך אַ געוויסע ראָל. כולׅא פינגערין פֿאַרמאָגט אַ רייכקייט פון שפֿראַך, וואָס גיט אים די מעגלעכקייט צו שאַפן פֿאַרבּיקן קאָלאָריט אויף בריייטע לייוונטן.

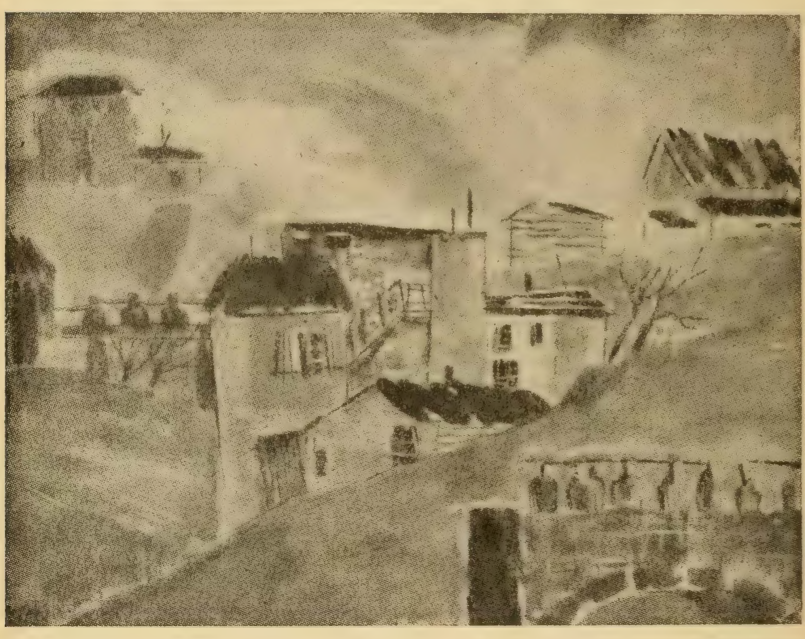
כדאי אויך צו דערמאָנען יעקב פיכמאַן, הגם זיינע לידער זיינען פון אַן אויסשליסלעכן קאָטווילישן כאַראָקטער און אינהאַלט. די לידער זיינען דורכגעדרונגען מיט אַ רעליגיעזן מיסטיציזם, ער זעט מלאכים און שרפים אין די ווייטע הימלען. פון דעסט וועגן ווי ער צירט נישט זיין ליד מיט קאָטאָליציזם, שפּירט מען דאָך ווי עפּעס יידישעס וואַרגט אים ממש, — ער וויל זיך פון דעם באַפרייען און קען נישט. אָבער דערפֿאַר איז דורכויס יידיש און יידישלעך קאַראַקטער מ. גרינבערג. זיין בוך „מאסטער דע כודעריא" פֿאַרמאָגט תפילהדיקייט און אויסגעצייכנט זיינען די תהילים־איבערדיכטונגען. אויך ער איז אויסגעצייכנט אין דער שפּראַך; זיין שפּראַך איז אַ טיף־ליטעראַרישע, פֿאַרן דורכשניטלעכן ליבהאָבער פון דיכטונג אַ ביסל אַ שווערע אין אימפּאַרשטענדלעכע. פעדעריקאָ העקטאָר בלאָמבערג צייכנט זיך אויס מיט דער עקזאָטישקייט פון זיינע לידער. ער זינגט וועגן וויטקייטן און בענקט נאָך וויטע האָפנס. אילקאָ קרופקין שרייבט לידער, פאָעמעס און דערציילונגען. צווישן זיינע ווערק צייכנט זיך אויס זיין בוך דערציילונגען „אַ טעצל שאָקאָלאַד", — דערציילונגען, וואָס זיינען אמתע פאָעזיע אין פּראָזע. ער איז וויץ, צארט־לירישׁ, אָבער ער קען אויך זיין „ווויליונגעריש" אין ליד.

אויפן געביט פון היסטאָריאָגראַפיע צייכנט זיך אויס אַלבערטאַ פאַלקאָס. זיין געשיכטע־שרייבונג באַזירט זיך אויף דאָקומענטן. ער איז בכלל דער אויסערסט־פאַרזיכטיקער אין זיין געשיכטלעכער עסייִסטיק. פון זיינע געשיכטלעכע עסייען צייכענען זיך אויס און זיינען פון באַזונדערן אינטערעס די עסייען וועגן סאַרמיענטאָ און ריוואַדאַוויאַ. מען פילט ביי אים אַ גרויסע ליבע צו די צוויי אַרגענטינער גרויסע פערזענלעכקייטן און די עסייען גופא זיינען געשריבן אויף אָפֿן, אַז זיי לייענען זיך ממש ווי פאַרכאַפּנדיקע דערציילונגען. באַקאַנט איז אויך זיין ווערק „דער זשעני", — אַ פּייִנע אַרבעט פון אַ פּסיכאָאַנאַליטישן כאַראַקטער. סאַלאַמאַן וואַפּניר, וואָס גיט זיך לעצטנס אַפּ מיט רעפֿאָרטאַזשן וועגן אַרגענטינע איז באַקאַנט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור מיט זיינע צוויי ליטעראַטור־קריטישע ווערק „פון רעכטס צו לינקס" און „דער רויטער בליישטיפט". לעצטנס האָט סאַלאַמאַן וואַפניר אויך געפרווט מאַכן אַ סכּעמע פון דער „געשיכטע פון דער ליטעראַטור־קריטיק אין אַרגענטינע", אַן אינטאַרמאַטיוו ווערק, וואָס קען דינען אויך ווי אַ פירער איבער דער אַרגענטינער ליטעראַטור־קריטיק.

אַ גאָר אָנגעזעענעם אָרט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור פֿאַרנעמט בערנאַרדאָ ווער־ביצקי. ווערביצקי איז בכלל פילזייטיק אין זיין ליטעראַרישער אַרבעט. ער שרייבט ראָמאַנען, איז אַן אויסגעצייכנטער דערציילער, אַ דיכטער, אַ קריטיקער און אויך אַ זשורנאַליסט.

זיין ערשטער ראָמאַן „עס איז שווער אַנצוהייבן צו לעבן" האָט גלייך געדרופן די אויפ־

מערקזאַמקייט און אים דערוואַרבן אַ בכבודיקן אָרט צווישן די אַרגענטינער דערציילער. זיין הויפט־טעמע איז דער אורבאַניזם און דער מענטש אין די אומשטענדן פונעם אורבאַניזם. אין זייַנע ראָמאַנען איז ער דורכויס סאָציאַל און אויך זייַנע פערסאָנאַזשן שילדערט ער אויפן פאָן פון דער סאָציאַלער מיליע. אין זיין גרעסטערער נאָוועלע „די גאַסן פון טאַנגאָ" און „דער עק פון דער גאַס" מאָלט ער די אַרגענטינער יוגנט פונעם אַזוי גערופענעם „אַראַבאַל". אין די ביידע נאָוועלן שילדערט ער דאָס לעבן פון דער יוגנט, איר דעזאָריענטירט־קייט ביים זוכן אַ וועג אין לעבן. ער שטרייכט אונטער, אַז די יוגנט איז אַ פארוואָר־לאָזטע, איז אָנגעווויזן אויף זיך אַליין און אָפטמאָל דערפירט עס צו טראַגישע איבערלעבונגען. ער איז אויסן צו באַטאָנען, אַז די יוגנט איז גייסטיק־אומרויק, זוכט און שטרעבט, אָבער זי איז

אברהם באַלאָן: פייסאָוש.

פאַראורטיילט אויף אַזא אייגנאַמקייט אַז זי ווערט לחלוטין פאַרלוירן. אין זיין נאָוועלע „די קאָפּע פון די מלאכימלעך" שילדערט ער די דראַמעס און אַוואַנטורעס פון טאַג־טעגלעכן לעבן. די נאָוועלע פאַרמאָגט אַ טיפן פסיכאָלאָגישן הינטערגרונט און אויף דעם פסיכאָלאָגישן הינ־טערגרונט אַנימיזירט ער די שטאָט, ווי זי זאָל זיין אַ לעבעדיקער וועזן מיט אַן אייגענער נשמה. אין די דריי דערמאָנטע נאָוועלן גייען אַדורך אַ גאַנצע ריי פערסאָנאַזשן, על פּי רוב יוגנטלעכע, און יעדער אייגער טראָגט זיין טראָגעדיע. אַזוי ווייזט ער אין „די גאַסן פון טאַנגאָ" די נשמה־ריינקייט און גייסט־ציכטיקייט פון צוויי יונגע מענטשן, אַ יונגער בחור און אַ יונג מיידל, וואָס האָבן זיך צופעליק געטראָפן און פאַרליבט. דאָס מיידל מאַכט דורך אַ טראָגעדיע, וועז זי שטויסט זיך צופעליק אַן אייַן אינפן לעבן פון איר מוטער, דער אלמנה. בכלל קוקט גריגאָריאָ ווער־

ביצקי אַרײַן אין אַלע ווינקעלעך פונעם שטאָטישן לעבן און זײַנע ווערק זײַנען אָ רייכער מאָ־טעריאַל פאַר אָ סאָציאָלאָגישן שטודיום ווײַל אוראַנאיזם און דער גיזעלשאַפט אינעם אורבאָ־ניזם. אין זײַן „די קליינע משפּחה״ שילדערט ער די ספּעקולאַנטן ביים פאַרקויפן פּלעצער און דעם אופן און סיסטעם ווי עס ווערט געמאַכט דאָס הייבן די פרייזן ביים פאַרקויפן דורכן אַזוי גערופענעם „לאָטאָ״. אין זײַן גרעסערער נאָוועלע „א שידוך״ הייבט ער אויף אָ פאַראַנג אי־בערן לעבן פון זשורנאָליסטן און דעם פערזאָנליזם בכלל. אַן אויסנאַם איז זײַן גרעסערע דער־ציילונג „אין די יאָרן״ — אָ טעמע פון דער שפּאַנישער רעוואָלוציע, דעסינירט אין דער אידייע פון פרייהייט אין דער וועלט און אין גייסט.

אָ גרויסן אינטערעס האָט אַרויסגערופן זײַן נאָוועלע „ווײַזשאָ מיזעריאָ איז אויך אַמעריקע״. אין דער היינטצייטיקער אַרגענטינער ליטעראַטור פעלן נישט קיין דערציילונגען פון דעם מין, אָבער בערנאַרדאָ ווערביצקי האָט די טעמע געזוכט גאַנץ אַנדערש. ער שילדערט אין דער־ציילט וועגן דער וויזשאָ מיזעריאָ מיט אָ באַשטימטן געדאַנק און אידייע: עס איז אַן אָנקלאָגע אויפן קאַנצן הערשנדיקן סאָציאַלן סיסטעם. עס איז אָ באַשולדיקונג קעגן דער גאַנצער געזעל־שאַפט. לעצטנס האָט בערנאַרדאָ ווערביצקי פאַרעפנטלעכט אָ סינטעטישע אַרבעט וועגן „דאָס טעאַטער פון אַרטור מילער״ און אָ גרעסערע נאָוועלע „די ערד איז בלוי״. בערנאַרדאָ ווערביצקי פאַרמאָגט אַן אייגענעם סטיל און אויך די קאָנסטרוקציע־פאַרם פון זײַנע דערציילונגען איז אַן אייגנאַרטיקע. זיין שפּראַך איז אָ בויגזאַמע, אָ פאַלקישע און פארמאָגט אָ סך סענסיביליטעט און מיט רעכט מעג מען אים אָנערקענען פאַר אינעם פון די בעסטע נאָוועליסטן, וואָס די אַר־גענטינער ליטעראַטור פארמאָגט.

אַן אייגנארטיקער דערציילער איז דוד קרייזלבורד. זײַנע צוויי ביכער דערציילונגען „די פעדערן פון ניאַנדו״ און „די שאָטנס פון ניאַנדואַי״ זיינען לייַן־שטאָף פאַר עלטערע און פאַר קינדער. באַזונדערס איז אויסגעצייכנט דאָס בוך „שאָטנס פון ניאַנדואַי״, ווו דער דיכטער גיט אַריין אָ לעבעדיקע נשמה דער הויז־חיה, ווי זי זאָל זיין אָ מענטשלעכער וועזן. דוד קרייזל־בורדס שפּראַך איז אָ רייך־פאָלקישע און די סקיצן וואָס ער ברענגט אין בוך שטעלן פאַר אָ מאָל קינדער און אָ מאָל די הויז־חיה. דער מחבר איז אויסן צו באַווייזן, אַז אויך ביי דער הויז־חיה געפינט מען אָ מאָל טיפע מענטשלעכקייט. אַזוי לאָזט זיך נישט די בהמה מעלקן, ווייל זי ווייל די מילך באַהאַלטן פאַר איר קינד. און דערפאַר ווייל זי ווייל זיין אָ גוטע מוטער, פאַרמישפט מען זי אַוועקצושיקן אין שעכטהויז. נאָטירלעך זיינען עס אָלץ אַלעגאָריעס, דורכאויס אינטע־רעסאַנטע און אייגנארטיקע. איניקע פון די סקיצן לייענען זיך ממש ווי לידער.

פון אָ שטייגער־כאַראַקטער זיינען די ווערק פון סאָמוּעל טאַרנאָפּאָלסקי. זיינע צוויי ביכער „אינדיאַנישער אַלאַרם אויפן דרומדיקן גרענץ״ שילדערן דעם שטייגער אין דער פאַמפּאַ. זיי־נע ווערק האָבן אויך אָ באַשטימטן היסטאָרישן כאַראַקטער. בכלל פאַרפאָלגט סאָמוּעל טאַרנא־פּאָלסקי מיט זיין שרייבן אָ באַשטימטע אידייע: ער איז אויסן צו דערווקן דעם אינטערעס צו די אינדיאַנער פון דער פאַרגאַנגענהייט וואָס זיינען אומגעבראַכט געוואָרן דורך די שפּאַנישע אָקופּאַנטן. אין זיין אָ קלענערן ווערק, אָקאַרשט נישט לאַנג דערשינען, באַטאַנט סאָמוּעל טאַר־נאָפּאָלסקי, אַז די אַרגענטינער געשיכטע־שרייבער זיינען זיך טוּעה מיטן אָננעמען אַז אַרגען־טינע האָט נאָר גיירשנט פון די שפּאַניער. ער ווייזט אויף, אַז אינעם אַרגענטינער שטייגער איז פאַראַן אָ סך פונעם אינדיאַנישן לעבן און ער רעגט אָן, אַז אויף דעם געביט דאַרפן אונ־טערגענומען ווערן ריכטיקע פאָרשונגען. בכלל מערקט מען אין זיינע ווערק אָ סימפּאַטישע באַ־ציונג צום אינדיאַנער. אין זיין ווערק „דער אָקאַראיזן פון סאַלינאָס גראַנדעס״ שילדערט ער די מענטשן פון די גרענעצן, וואָס זיינען אין אָ סך פאַלן אַוועק מיט די אינדיאַנער ווי אָ פּרא־טעסט קעגן דעם אומרעכט, וואָס די ווייסע שפּאַניער זיינען באַאַנגען קעגן דער אינדיאַנישער באַפעלקערונג. דאָס ווערק טראָגט אָ היסטאָרישן כאַראַקטער און שילדערט די בארימטע עקס־פּעדיציע קעגן די אינדיאַנער פון דער פאַמפּאַ. אין דעם ווערק באַווייזט אויך סאָמוּעל טאַר־נאָפּאָלסקי זיין היימישקייט מיטן אופן רעדן פונעם גאָוטש. וואָס שייך דעם צווייטן ווערק, וואָס

טראָגט שוין מער אַ נאָוועליסטישן כאַראַקטער, ווערט דערציילט ווען דעם אויפברויז צווישן די אינדיאַנער, וואָס טויכט אויף ווען צווישן אויסלענדער, געפירטע פון אַ גאָוטש באַוויזן זיך אין די־ געמאַרקן ווו עס ווויבען די אינדיאַנער. פאַראַן אינעם ווערק אַ סך אומהיימלעכקייטן, — שיכרות, אויסוורפן, — אַזוי זעט אויס דאָס לעבן אין די געצעלטן, אָבער אין צווישן פאַרבינדן זיך אויך ליבעס. דער מחבר שילדערט אַן אינדיאַניש מיידל וואָס איז הוילער רייק. זי פאַר־ליבט זיך אין איינעם פון די ווייסע, אַ זאַך וואָס איז אומפאַרשטענדלעך פאַר די אינדיאַנער. אָבער אין דער זעלבער צייט שילדערט ער אויך די רעספעקטפולע באַציונג פון אַן אינדיאַנער צו אַ ווייסער געפאַנגענער.

מאָנעל קאָנטאַר: „קינדער אייפן מארק".

סאָמעל טאַרנאָפּאָלסקיס ווערק זיינען אַ בייטראָג צו אַ סאָציאָלאָגישן און פסיכאָלאָגישן שטודיום ווען אַרגענטינער שטייגער און נישט ווייניקער געווינען זיינע דערמאָנטע ווערק פון זייער היסטאָרישער וויכטיקייט.

אַ צווייטער ייִדישער שרייבער, וואָס קולטיווירט אין דער נאָוועלע די אַרגענטינער גע־שיכטע איז כאָסע (יוסף) ווינדערמאַן. ער איז שוין דער דריטער דור יידישע קאָלאָניסטן אין אַרגענטינע מיט זיין ווערק „רעזיסטענסיאַ", ווו ער שילדערט די טשאַקא־עפאָפּייע און די גע־שיכטע, ווי עס איז אויפגעבויט געוואָרן די שטאָט רעזיסטענסיאַ. אין אַ צווייטן ווערק זיינעם דערוויזיט כאָסע ווינדערמאַן, אַז אורקיסאַ איז נישט געשטאַרבן מיט אַ נאַטירלעכן טויט, נאָר ער איז דערמאָרדעט געוואָרן דורך זשאַרדאַנס אַ פאַטרול, ווען דער פאַטרול איז כלומרשט גע־קומען אים צו באַגלייטן צו אַ צחאַמענטרעף מיט אַ רעגירנדיקער פערזאָן. כאָסע ווינדערמאַן שרייבט זיינע היסטאָרישע ווערק אינעם אופן פון נאָוועלעס. דערביי באַנוצט ער זיך מיטן מעטאָד

פון „עד־ראיה“, — ער פֿאָרט איבער דער רעפּובליק און האָט שמועסן מיט די עלטסטע לייט, וואָס דערציילן וועגן זאָכן און געשעענישן פון אַ היסטאָרישן כאַראַקטער.

מאָוריציאָ ראָזנטאָל, אַן אייניקל פון ייִדישע קאָלאָניסטן, איז אַריין מיטן רעכטן פוס אין דער אַרגענטינער ליטעראָטור. שוין זיין ערשטער בוך דערציילונגען „די פֿאַרשנייטע פֿאַמפֿאַ“ האָט אים געגעבן אַנזען צווישן דעם יונגן דור אַרגענטינער דערציילער, אָבער אַבסאָלוט אנער־קענונג האָט ער געווינען מיט זיין גרויסן ראָמאַן „דאָס אש פון גאָט“, — אַ ראָמאַן אין וועלכן ער שילדערט די גרויסע עדצויטערניש אין מענדאָסאַ אין פֿאַרגאַנגענעם יאָרהונדערט. גע־שריבן מיט קראַפט און מיט אַ פֿאַלירטן דיאַלאָג, ברענגט ער אַרויס אינעם ראָמאַן אַ גאַנצע רייַ כאַראַקטעריסטישע פערסאָנאָזשן. אין צענטער פונעם ראָמאַן פיגורירט דער הומאָניטאַרער מדיקער מאריאָאָ גאַדאָי, וואָס האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציל מיט זיינע מדיצינישע קענ־טענישן צו דינען און זאָרגן פאַרן געזונט פון די פֿאַלקסשיכטן. אויך זיין פרוי מאַרטאַ דע לאַ מערסעדעס בענאָוויידעס איז אַ קרבנות־גרייטע פרוי. זי גיט זיך אָפּ אין דער יוגנט צו רוראַלער אַרבעט כדי אַזוי אַרום צו קענען העלפן איר מאַן אין דער הויכער מיסיע וואָס ער האָט אויף זיך גענומען. דער מחבר באַוויזט אויך ווי דורך רכילותן און נידערקיק ליידנשאַפטן איז מען אויסן זיך קעגנצושטעלן דעם מאַן, וואָס טראָגט זיין הויכע מיסיע. אַלץ דראָט צוזאַמענבערכן, אָנגעהויבן פון דער ליבע וואָס באַזעלט זיינע האַנדלונגען.

אין זיינע ערשטע ווערק מערקט מען נישט ביי מאָוריציאָ ראָזנטאַל קיין נייגונג צו אַ ייִדי־שער טעמע אָדער ייִדישע פערסאָנאָזשן, אָבער לעצטנס האָט ער זיך געווענדט צו דער ייִדישער טעמע. אַזאַ איז זיין ראָמאַן „זיך דערנענטערן צום באָדן“ פאַר דעם ראָמאַן איז אים צוגעטיילט געוואָרן דער פּריַיס אינעם קאָנקורס פון פֿאַרלאָג „איזראָעל“. מאָוריציאָ ראָזנטאַל האָט זיך גע־פרוווט אין דער דראָמע און מיט דערפֿאָלג.

מאַרסעלאָ מענאַשע האָט אָנגעהויבן מיט קלענערע דערציילונגען. לעצן מירלאָס איז דער אָפּיציעלער איבערזעצער און פֿאָפּולאַריזירער פון אַ׳ניילס טעאַטער און האָט אויך אָנגעשריבן אַן אינטערעסאַנט ווערק וועגן אַ׳ניילס בכלל. אויפֿן געביט פון פּראָזע און דראָמע צייכנט זיך אויס אויך מ. גרייוועור. צווויי אינטערעסאַנטע ווערק פון אַ נאַציאָנאַל־ייִדישן כאַראַקטער האָט אָנגעשריבן מ. גידעקעל און אַן אינטערעסאַנטער עסייִיסט און ליטעראַטור־קריטיקער, מען קען זאָגן איינער פון די בעסטע, איז געווען עמיליאָ בעטשער (מיסתמא „בעכער“). זיינע לי־טעראַרישע עסייען און אַרטיקלען זיינען צעזייט און צעשפּרייט איבער די פֿאַרשיידענע אַרגע־טינער זשורנאַלן און צייטונגען און ערשט זיבעצן יאָר נאָך זיין טויט איז דערשינען זיין בוך עסייען אונטערן נאָמען „דער דיאַלאָג מיט די שאָטנס“. לויט דעם בוך עסייען קען מען אור־טיילן וועגן דער רייכער קולטור וואָס בעטשער האָט פֿאַרמאָגט. זיין סטיל איז אַן אָבסאָלוט־סערוואָנטישער, חוץ דעם מערקט זיך אַ מין רעליגיעז־דענקערישער שטריך אין זיינע עסייען.

סאָמוּעל פּעקאָר געהערט צו די גאָר יונגע שרייבער. ער האָט זיך פֿרעזענטירט מיט צווויי ווערק אויסשליסלעך אויף ייִדישער טעמאַטיק און זיין ערשט ווערק „די ייִדן פון קליינוויל“ איז דאָס ערשטע ווערק בכלל אין דער אַרגענטינער ליטעראָטור אין וועלכן עס ווערט כאַראַק־טעריזירט די ייִדישע געזעלשאַפּטלעכקייט. סאָמוּעל פּעקאָר האָט אַ חוש פאַר הומאָר און סא־טירע. ער פֿאַרמאָגט אויך די אייגנשאַפּט צו פֿאַרבינדן הומאָר מיט סאַטירע, אָבער אין אַיי־דעלן טאָן. זיין סאַטירע שטעכט נישט, נאָר מען נעמט זי אויף מיט אַ מילדן שמייכל. סאָמוּעל פּעקאָר ווייזט אויס צו זיין שטאַרק באַאיינדרוקט פון שלום עליכמס הומאָר און פון מענדעלעס בייזער סאַטירע און האָט פון דעם געשאַפן זיין אייגענעם סטיל פון אַ ייִדישלעך־פֿאַרשפּאַני־זירטן סאַטירע־הומאָר. ער באַמיט זיך אויך צו האַלטן ביי אַ פֿאַרשטענדלעך־פֿאָפולערער שפּראַך, אָבער אַן דעם ער זאָל מפקיר זיין סטיל אוּן פֿאַרם.

ווייניקער זיינען ייִדן פֿאַרטראָטן אויפֿן געביט פון דיכטונג, אויב מען נעמט אין אַכט נאָר די דיכטערס און דיכטערנס וואָס האָבן באַקומען אנערקענונג. סאָראָ באָנדאָר האָט פֿאַרעפנט־לעכט א פּיינעם באַנד פּאָעזיע, וואָס האָט באַקומען אַ פּיינע אנערקענעניקע קריטיק. עז די

אנערקענטע יונגע דיכטערנס געהער לויסא פאסאמאניק. לויסא פאסאמאניק האלט שוין ביים פערטן ביכל לידער. „דער פארשיקטער מלאך" און אירע ערשטע דריי ביכלעך לידער „פאע־מעס ציום מענטש פון מארגן", „שווערע בעטענישן" און „א חלל פאר די סטרונעס" האבן איר צוגעטיילט א בכבודיקן ארט אין דער ארגענטינער דיכטונג. פאר איר פארלעצטן בוך האט זי

שמחה שחארץ: תכידישער טאנץ.

באקומען דעם „ערנבאנד" פון דער געזעלשאפט פון ארגענטינער שרייבער „סאדע". לויסא פא־סאמאניק שרייבט דאס ליד פון היינט, אבער אין איר יעדן ליד שפירט מען א פארבינדונג מיט א פארמיסטיזירטער פארגאנגענהייט וואס איז אויסן ארויינצודרינגען אין דורכצודרינגען דעם מארגן. אין אירע לידער איז זי פערסאנעל, אינדיווידואליסטיש און מען שפירט אין זיי אויס־זאמקייט און בענקעניש. צו די יונגע דיכטער געהערט אויך ענריקע סווערדליק. זיין ערשט ביכל

לידער „די פאַרבויכטע הונגערס" אַטעמט מיט דיכטעריש־אויפריכטיקייט און דיכטערי־שער אוממיטלבאַרקייט. סוערדליק האָט זיינע לידער צעזייט און צעשפרייט איבער פאַרשיידענע זשורנאַלן און אויסגאַבעס און ערשט צונויפגעזאַמלט אין אין באַנד דערווייסט מען זיך ווען זיינע דיכטערישע אייגנשאַפטן. דאָס לידּ איז פאַר אים אַ מיסיע, אַ שליחות, אינספּיריּרט פונעם מענטש גופא, און פונקט ווי דער מענטש גופא איז אויך זיין לידּ אַן אינספּיראַציע פון פּראָ־בלעמען, וואָס ליגן איבערן מענטש און אינעם מענטשלעכן געוויסן. אַ גאָר באַזונדערן רעזאָ־נאַנס האָט באַקומען אין דער אַרגענטינער דיכטונג כאָטש איסאַקסאַן. ער איז דער אמתער דיכ־טער פון דער היינטיקער צייט און אויב די מאָדערנע צייט איז די עפּאָכע פון אָפּגעריסענע פּאַרדשאַטע מוזיק־טענער און פון פליענדיקע קאָהעטן, איז דאָס אויך דער סטיל און די פאָרם פון כאָטש איסאַקסאַנס לידער. כאָטש איסאַקסאַן איז דיכטער דורך און דורך, ער פילט די דיכ־טונג, אָבער ער נעמט זי אויך אויף ווי אַ פילאָסאָפישן קאָנצעפּט און דאָס גיט צו זיין דיכטערישן שאָפן אַ באַשטימטן אינטעלעקטואַליזם. אויך ראַקעל ציפּריס מאַכט זיך דורך איר וועג צו דער דיכטונג און איר ערשט ביכל לידער „דאָס בינעלע" האָט באַקומען די גינציקסטע קאָמענטאַרן. אירע דיכטונגען זיינען אַ מוסטער פון פּרוידישער און יידיש־מאָמעשער צאַרטקייט און זאָרג, געשריבן אין אַ שפּראַך וואָס פאַרמאָגט מוזיקאַלישן ריטם און אוממיטלבאַרקייט. אויפן געביט פון פּראָזע איז פאַרטראַטן עטעל קורלאַט מיט צוויי ווערק: „דאָס האַרץ אויפן ווינט" און „טוג־קעלע טעג". עטעל קורלאַט האָט אַ חוש פאַר שטודירן די פערסאָנאַזשן, וואָס פילן אַ פּוסטקייט אין לעבן. דער רוב פון אירע פערסאָנאַזשן מאַכן אַן איינדרוק ווי זיי זאָלן זיין די גליקלעכסטע, אָבער זיי ליידן פון דער אייביקער וועלט־אַריטעט וואָס רינגלט זיי אַרום. אַנדערע פערסאָנאַזשן אירע ווערן ציניקער וויייל זיי האָבן אַ פאַרגעניגן פון אָפּנאַרן זיך אַליין, אָבער אַלע זיינען זיי איינזאַמע מענטשן, פאַרוואַרלאָזטע פונעם לעבן.

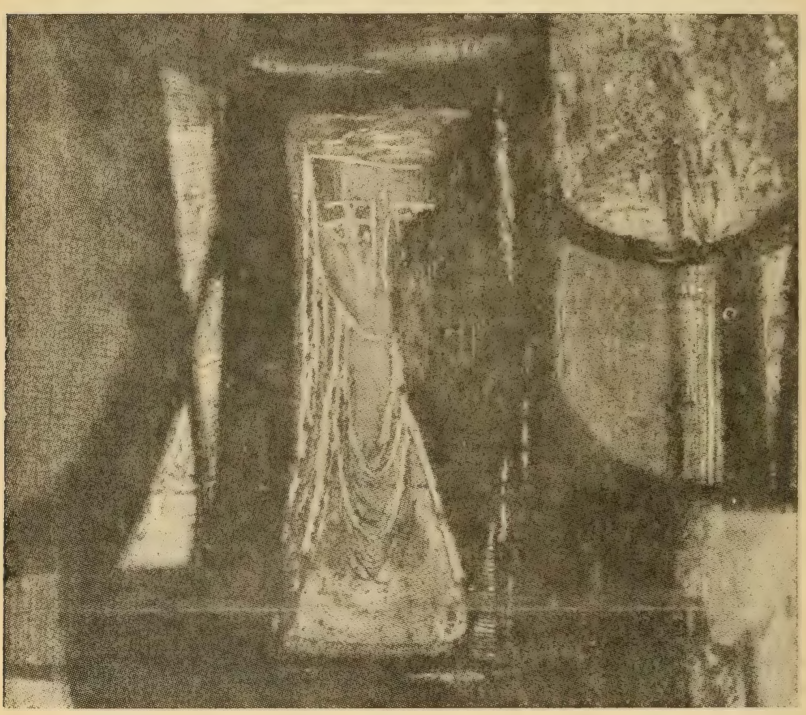
ביי דער געלעגנהייט דאַרף אויך דערמאָנט ווערן לאָזאַראַ ליאָטשאַ (ליאָכאָוויצקי), ווע־מענס אַ באַנד לידער „פאָעמע צום מענטש" האָט געדרוקן אַלגעמיינעם אינטערעס און קריטיש־דיכטערישע אנערקענונג. לאָזאַראַ ליאָטשאַ צייכנט זיך אויס מיטן לירישן סטיל פון זיין דיכ־טונג. לאָזאַראַ ליאָטשאַ שרייבט אויך פובליציסטיק, אָבער ער באַוויזט פאַנאַנדערצוטיילן דיכ־טונג אָן זשורנאַליסטיק, — אויך זיין זשורנאַליסטיק האָט אַן אייגענעם סטיל, אַ נאָענטן צום קרעאַליזם. זיין ברודער קאַרלאָס ליאָטשאַ איז אַן אָנגעזעענער פובליציסט און ליטעראָטור־קריטיקער.

מיט שפּראַך און פּעדאַגאָגישע פראָגן באַשעפטיקט זיך לאָזאַראַ שאַלמאַן. זיין בוך „טיש־געשפּרעכן ווען דער ארגענטינער שפּראַך" איז אַ האַנטבוך פאַר יעדן וואָס וויל דערגרונטע־ווען דעם סטיל פון ארגענטינער לשון. לאָזאַראַ שאַלמאַן איז נישט נאָר אַ בקי אין דער שפּראַך ווי אַ גראַמאַטיקער, נאָר אויך ווי איינער, וואָס דרינגט אַריין אין דער פילאָסאָפיע פון דער שפּראַך. אין אַ צווייטן ווערק זיינעם „די הומאַניזירונג פון דער פּעדאַגאָגיק" רעדט אַ דערפאַ־רענער דערציער, וואָס זעט די פעלערן פון דער פּעדאַגאָגיק און שטרייכט אונטער די נייטי־קייט אַריינצוברענגען אין איר הומאַניסטישע עלעמענטן. אין דער שאָפונג פון לאָזאַראַ שאַל־מאַן קען מען מערקן צוויי פעריאָדן: אינער אַן אויסשליסלעך ארגענטינער, ווען אים אינטע־רעסירט די שפּראַך, די ארגענטינער שול און די פעדאַגאָגיק, און דער צווייטער — ווען ער הייבט אָן זיך צו דערנענטערן צום יידישן לעבן. דעם אַריינטריט אינעם יידישן לעבן און יידישער פּראַבלעמאַטיק הייבט ער אָן מיט נוצלעכן ווערק „דיקציאָנאַר פון העברעיזמען און קרובישע שטימען". ער האָט אויך אָנגעשריבן אַן אָפּהאַנדלונג ווען סאַן מאַרטין און דעם איינפלוס פון דער ביבל אויף דעם דאָזיקן ארגענטינער פּראָסער.

ביי דער געלעגנהייט דאַרף מען אויך דערמאָנען שכנא רעזניקן ע"ה, דער ערשטער ווע־לכער האָט אויף זיך גענומען צו באַקענען די ארגענטינער וועלט מיט די אוצרות פונעם יידישן געדאַנק. זיין א־בערזעצן אייניקע ווערק פון ד"ר חיים זשיטלאָווסקי און שמעון דובנאָוס „קורצע געשיכטע פונעם יידישן פאָלק" זיינען געווען אַ גרויסער אויפטו. וויכטיק זיינען חוץ דעם אויך

זיינע איבערזעצונגען פון דער יידישער ליטעראַטור אויף שפּאַניש. א וויכטיקע איניציאַטיוו אין אידייע איז געווען דער זשורנאַל „כודאַיקאַ" און עס איז נאָר צום באַדויערן וואָס מיט זיין פּטירה איז אויך געשטאָרבן דער זשורנאַל, וואָס האָט אין געציילטע נומערן געבראַכט זייער וויכטיקע אַרבעטן פון יודאַיסטישן וויסן.

אַן ענלעכע אַרבעט טוט אויך לוּיס קאַרדונער, וועלכער האָט תחילת אַנגעהויבן ווי א דערציילער, אָבער בהדרגהדיק איז ער אַריבער צו איבערזעצונגען פון דער יידישער ליטעראַטור אין שפּאניש. ער האָט אַריינגעבראַכט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור י. ל. פּרץ און שלום־עליכם, יוסף אָפּאַטאָשו און אנדערע שרייבער און זיין פּאַרדינסט איז אויך די מאַנאַגיע וועגן אגואדאָן, דער נאַענטסטער פריינט פון סאַן־מאַרטין, וואָס איז געווען אויב נישט

לילי־אַנא פּאַרטער: „גראַוויור".

קיין גאַנצער, איז א האַלבער ייד. לוּיס קאַרדונער געפינט זיך אינעם אויפבלי פון זיין שעפּערישקייט און מען דערוואַרט פון אים נאָך אַנדערע וויכטיקע אַרבעטן.

אַן אָרט אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור האָט זיך דורכגעלייגט דער יונגער שרייבער און עסייִסט יחזקאל (יעזעקיעל) קאַרנבליט. זיינע קריטישע אַרבעטן באַזירט אויף קריטישער ביבליאָגראַפיע, מיט דעם האָט ער זיך געשאַפן אַן אַנגעזעענע פּאָזיציע אין דער אַרגענטינער ליטעראַרישער וועלט. יחזקאל קאַרנבליט האָט אויך אַרויסגעגעבן וועדק אויף אַלגעמיינע טעמעס און פון די וועדק קען מען אורטיילן, אז דאָס שפּראַכלעכע פּאַרנעמט גאָר א גרויסן אָרט אין זיין שאַפן, — ער באַמיט זיך צו קולטיווירן דעם קלאַסישן שפּאניש און דאָס ווירקט, אז

זייַנע ווערק ווי אויך זייַנע עסייען, זאָלן זיין נישט צוגענגלעך פֿאַר יעדן לייענער. יחזקאל קאַרנבליט געפינט זיך ערשט אין אַנהייב פון זיין ליטעראַרישער קאַריערע אין בלי ספק ווייַט ער נאָך ענדערן דעם סטיל און דעם מאָניר פון זיין שרייבן.

לעצטנס האָט זיך אויך פֿרעזענטירט מיט אַ גאָר וויכטיק ווערק דער ד״ר איסאַיעוו. זיין זייער אינטערעסאַנטע און פונדאַמענטאַלע אַרבעט „די פֿאַרמענלעכונג פון דער פֿרוי״ האָט אַרויסגערופן פֿאַרשיידענע קאַמענטאַרן שטאַרק גינסטיקע פֿאַרן מחבר. ד״ר איסאַיעווס אַרבעט איז אַ סאַציאַלאָגישער שטודיום, געבויט אויף געשיכטע. מען שפּירט דורכן ווערק די גרויסע ערודיציע פון מחבר און פון סאַציאַלאָגישן אַספּעקט איז זיין ווערק „די פֿאַרמענלעכונג פון דער פֿרוי״ אַ יחיד במינו פֿאַר דעם אַרגענטינער געדאַנק.

וויניקער זענען יידן פֿאַרטראָטן אין דער זשורנאַליסטיק. אייגנטלעך קען מען צו די זשורנאַליסטן מיט ווירקונג צורעכענען נאָר צוויי: סאַנטיאַגאָ נודעלמאַן, וואָס האָט געשפּילט אַ ראָל אין דער אַרגענטינער פּאָליטיק, און ליבעשוץ, וואָס איז געווען אַ זייל אין „לאַ פּרענסאַ״.

ב.

אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור זיינען יידן פֿאַרטראָטן אין אַ גאַנץ פּיינער פֿראַפֿאָרץ, און בכלל איז נישטאָ קיין געביט פון קולטור און קונסט ווו יידן זאָלן נישט זיין אָנגעעוודיק. אין דער אַרגענטינער באַלעט־קונסט זיינען רעפּרעזענטאַטיוו פֿאַרטראָטן דריי פּרויען־פיגורן פון גאָר אַ הויכער קונסט־קאַטעגאָריע: אַניטאַ איטעלמאַן, לוסאַ גרינבערג און מאַריאַ פוקס. אַניטאַ איטעלמאַן לעבט לעצטנס אין די פֿאַרייניקטע שטאַטן, וווּ זי פֿאַרנעמט אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער באַלעט־קונסט, אָבער אירע אָנהייבן האָט זי געמאַכט אין אַרגענטינע און אין אַרגענטינע דערגרייכט איר הויכע פֿאָזיציע, וואָס האָט איר געעפנט אַ וועג צו די פֿאַרייניקטע שטאַטן, וווּ אַ קינסטלער האָט מער מעגלעכקייטן. לוסאַ גרינבערג, אַ באַדייטנדיקע פיגור אין דער אַרגענטינער באַלעט־קונסט, האָט אויסגעווייזלט דעם וועג פון באַלעט־פעדאַגאָגיק, פירט אַן אַ באַלעט־שול און דערציט אַ דור יונגע טענצער. אויך מאַריאַ פוקס האָט דערגרייכט גאָר אַ הויכע יעראַרכיע אין באַלעט. איר קונסט באַזירט זיך אויפן מאָדערנעם באַלעט און אירע טעמעס נעמט זי פון דער אוניווערסאַלער פֿאָלקסן. זי איז די ערשטע וואָס האָט געגעבן אַ קינסטלעריש אינטערפּרעטאַציע פֿאַר גאַרסיאַ לאָרקאַס פֿאָלקסן זי איז די ערשטע וואָס האָט מאָדערניזירט די קלאַסישע ליניע פון דער באַלעט־קונסט.

אויך אויפן געביט פון מוזיק פֿעלן נישט קיין יידן. יעקב פיכער איז אַן אינטערנאַציאַנאַלע פיגור אין דער מוזיקאַלישער וועלט. ער האָט באַקומען אַ סך פּרעמיעס פֿאַר זיינע מוזיקאַלישע ווערק, — די גלאַזונאָוו־פּרעמיע אין רוסלאַנד אוּן אין צפון־אַמעריקע האָט ער באַקומען אַ פּרעמיע פֿאַר זיינס אַ מוזיקאַליש ווערק, ספּעציעל אַקצעפּטירט צו פּיגורירן איז די פֿראַגראַמען פון די פּרעזידענציאַלע ראָוטן. אין זיין מוזיק פֿעלט אויך נישט די יידישע טעמע אוּן אין „תלמודישע סימפאָניע״ אוּן „חסידישע טענץ״ זיינען פֿאַרבונדן דאָס אינויוערסאַלע מיטן יידישן. אויך גרעצער שאָפט אויף אַלגעמיינע און יידישע טעמעס אוּן אויפן געביט פון ליד צייכנט זיך אויס ד. פּינטאָ. דער יונגער דאָווידאָווסקי האָט פֿאַר זיין שאָפונג אַ „קוואַרטעט״ באַקומען אַ סטיפענדיע צו פֿערפֿעקציאָנירן זיין קאָמפּאָזיציע־שטודיום אין די פֿאַרייניקטע שטאַטן אוּן זיינע ווערק, אַריגינעלע אוּן אַבסאָלוט־מאָדערניסטישע, פיגורירן שוין אין די אינטערנאַציאָנאַלע קאָנצערט־פֿראַגראַמען. אייניקע פון זיי זיינען אויסגעפירט געווואָרן אין היגן טעאַטער „קאַלאַן״ דאָווידאָווסקי איז גאָר אַ יונגער מענטש, אויף ווועלכן עס ווארט אַ רייכע נוזיקאַליש־שפּעלרישע צוקונפט. מיט לידער־מוזיק צייכנט זיך אויס רות פרידמאַן. פיינע קאָמפּאָזיציעס האָט געשאַפן אסיאָ ווילענסקי. אוּן די אויסגערעכנטע זיינען נאָר אַ טייל פון דער צאָל יידן, פֿאַרטראָטענע אין דער אַרגענטינער מוזיק־וועלט מיט זייערע שאָפונגען, אָדער חי

אַרקעסטער־דירעגענטן, ווי טעאַדאָר פּוקס, סימאָן בלעך און דוד באַשאָם, אָדער די פּיאָנע־קאָנצערטיסטן ווי א. ספּיוואָק, אָסיאָם ווילענסקי אין די יונגע סילוויע קערסטנבוים, אָדער די פּידלער־קאָנצערטיסטן ווי ליערקאָ שפּילער און אַנדערע.

נישט קיין איז דער ייִדישער אַנטייל אויך אין די פֿאַרשיידענע מינים פון דער פּיקטאָרישער קונסט, — מאָלערײַ, גראָוויור און סקולפטור. מען קען נישט געניט וויסן די צאָל פון די ייִדישע מאָלער־קינסטלער, גראָווירער און סקולפטאָרן, די צאָל שטייגט וויײַט אַריבער די הונדערט נאָר אין דער הויפּטשטאָט און א גרויסע צאָל געפינט זיך אויך אין די פֿאַרשיידענע קרייזן פון דער הויפּטשטאָט. אַזוי אַרום קען מען רעדן נאָר וועגן די קינסטלער, וואָס האָבן שוין געהאַט אויסשטעלונגען און זיינען באַקאַנט געוואָרן דעם עולם דורך די צייטונגען און דורך דער קריטיק.

אין בוענאָס־אײַרעס זיינען פֿאַראן ביז גאָר פּעיקע ייִדישע מאָלער, גראָווירער און סקולפּטאָרן, אָבער א סך פון זיי בלייבן אין שאָטן, ווײַל א קינסטלער קומט נישט צום אויסדרוק ביז מען „טו־בט" אים נישט דורך אַן אויסשטעלונג אין א סאַלאָן און די ספּעציאַליזירטע קונסט־קריטיק גיט אים נישט קיין אַפּיציעלע סמיכות. אפילו אָנערקענטע מאָלער מאָכן דורך אָדער פלעגן דורכמאַכן שוועריקייטן ביים דורכפירן אַן אויסשטעלונג און אַן אויסשטעלונג פֿאַר א קינסטלער איז דאָסזעלבע וואָס א בוך פֿאַר א שרייבער. אפילו אַזא אָנערקענטער סקולפּטאָר ווי ישראל האָפמאַן שטייט נישט איינמאָל פֿאַר א פֿראָבלעם, ווען ער וויל זיך פֿרעזענטירן פֿאַר דער עפֿנטלעכקייט מיט זיינע נייע אַרבעטן. דערבײַ געהערט ישראל האָפמאַן צו די אָנערקענטע קינסטלער־סקולפּטאָרן און דערצו איז ער זייער א פֿרוכטיקער שאַפֿער.

ישראל האָפמאַן אַרבעט מיט פֿאַרשיידענע מאַטעריאַלן: גיפּס, מאַרמאָר, בראָנדז. זיינע אַרבעטן געפֿינען זיך כמעט אין אַלע מוזייען פּונעם לאַנד. אָנגעזעענע קונסט־קריטיקער האָבן פֿאַרפֿנטלעכט ספּעציעלע אָפּהאַנדלונגען און ביכער וועגן זיינע סקולפּטורן. ס׳פּעלן נישט אין אַרגנטינע קיין גרויסע אָנערקענטע סקולפּטאָרן, קינסטלער אין פּולן זין פון וואָרט, און ישראל האָפמאַנס נאָמען גייט גלייך מיט די נעמען פון די גרעסטע אַרגענטינער סקולפּטאָרן. ישראל האָפמאַן איז פֿאַרשיידנאַרטיק אין זיין טעמאַטיק, אָבער ער וויזיט אַרויס א גרויסע ליבע צו דער ייִדישער טעמע. צווישן זיינע ווערק געפֿינען זיך סקולפּטורן אייגנאַרטיקע, סיי אין דער טעמאַטיק און סיי אינעם אופן פון מאָנומענטאַליזירן א טיפּ. אין אייניקע פון זיינע סקולפּטורן אַרבעטן שפּירט זיך א טיפע רעליגיעזקייט און בולטע מיסטישע נייגונגען לעצטנס גיט זיך ישראל האָפמאַן אָפּ אויך מיט מאָלערײַ און גראָווירונגען. אין דער גראָווירונג איז ער שטאַרקער ווי אין דער מאָלערײַ, מחמת דעם פּשוטן טעם, ווײַל צווישן דער גראָוויור און סקולפּטור איז פֿאַראַן מער נאָענטקייט און מער סמיכת־הפֿרשה ווי צווישן דער סקולפּטור און דער מאָלערײַ. דערפֿאַר זעען מיר, אַז ווען זיינע גראָווירונגען האָבן א פּעסטע רעליעפּע ליניע, זיינען זיינע מאָלעריין אירדל און צאַרט אין דער קאָלאָריסטיק און ווייך אין דער ליניע. אין אַלע דריי מינים קונסט האָלט זיך ישראל האָפמאַן פּעסט ביי דער קלאַסישער פֿאָרעם. ער איז ווייט פון יעדן מאָדערניזם און אָנערקענט בכלל נישט די מאָדערנע אָריענטאַציע אין דער קונסט, זאָל עס זיין די אַבסטראַקטע אָדער די סוררעאַליסטישע קונסט, — דאָס רעאַליסטישע און נאַטוראַליסטישע האָבן אין זיין שאָפן דעם אמתן תיקון.

אָבער מען וואָלט באַגאַנגען א גרויסן פּעלער, ווען מען זאָל נישט דערמאָנען דעם פֿאַרשטאַרבענעם גרויסן מאָלער נעמירָוואָסקי, וואָס האָט אויף זיין באַלאַנס נישט נאָר גרויסע מאַלעריי־ווערק, נאָר ער האָט ממש אויסגעמאָוועט א דור אַרגענטינער קינסטלער. נעמירָוואָסקי, ביי פֿיזאָזישיסט ווי פֿאַרטרעטיסט, פֿאַרבינדט אין זיין פּיקטאָרישער קונסט דאָס נאַטוראַליסטישע מיט רעאַליזם, אויסגעצייכנט אין דער דעליקאַטקייט פון קאָליריק, וואָס גיט צו זיי אַן אויסדרוק פון פּריידיקיט. נעמירָוואָסקי איז אויך געווען קונסט־פֿראָפעסאָר אין טוקומאַנער אוניווערזיטעט, ווו א צאָל מאָלער האָבן באַקומען זייער קונסט־בילדונג און פֿאַרנעמען אַן אָנגעזעענעם אָרט אין דער אַרגענטינער פּיקטאָרישער קונסט.

רבקה גיטעלזאן: „אייטאָפּאָרטרעט".

צו די וואָס האָבן פֿאַרנומען א גרויסן און אָנגעזעענעם אָרט אין דער מאָדערני געהערט דער מאָלער מאָנועל אייטשלבוים, באַקאַנט אויך ווי איטשעלע, בעת ער האָט זיך אָפּגעגעבן מיט יידישער קאָריקאַטוריסטיק. מאָנועל אייטשלבוים האָט איבערגעלאָזט א גרויסע קונסט־ירושה און זיינע בילדער געפינען זיך אין אַרגענטינער מוזייען, צוויישן זיי — אין איינעם פון די גרעסטע מוזייען אין לאַנד, דער מוזיי פון לאַ באָקאַ, חוץ דעם — אין מוזיי פון סאַנטאַ־פע און אין מינקאָוסקי־מוזיי פון „ייוואָ", ווו אויך ביי פּריוואַטע מענטשן און פּריינד. אויך מאָנועל אייטשלבוים האָט געהערט צו די אומדערמידלעכע קינסטלער. מאָלעריי איז געווען זיין סטיכיע אוז אין זיינע בילדער, באַזונדערס אין די פּייזאַזשיסט, דער פּייזאַזש איז געווען זיין קינסטלעריש שטאַרקייט און דאָס איז דערפאַר ווייל מאָנועל אייטשלבוים האָט דאָס פּערסאָנאַלע אַריינגעבראַכט אין זיין פּיקטאָרישער קונסט. און מאָדנע: ווען מען לייענט מאָנועל אייטשלבוימס א בילד, און בילד דאַרף מען קענען נישט נאָר זען, נאָר אויך לייענען, דערשפּירט מען, ווי ער ברענגט אַרויס אין זיינע פּייזאַזשן פּאַרשיידנאַרטיקע דראַמעס, ממש ווי זיינע אויגן וואַלטן געבוירן געווארן צו דערבליקן דאָס דראַמאַטישע אין דער נאַטור, דעם דראַמאַטישן הינטערגרונט פון דער נאַטור. בכלל קען מען באַמערקן צוויי כאַראַקטעריסטישע שטריכן אין מאָנועל אייטשלבוימס מאָלעריי: אומרו אָ פּאַרחלומטקייט. די דאָזיקע ביידע אייגנשאַפטן זעען אויס צו זיין א רעמיניסצענס אַדער גאָר אַן אַטאַוויזם פון זיין יידישן אָפּשטאַם. אגב גיט דאָס צו זיין מאָלעריי־קונסט א געוויסע מלאָנכאָלישקייט וועלכע ווערט אויסגעדריקט מיט א טאָן־דעליקאַטקייט פון דער פּאַרב און מיט א מאָלערישן פּענדזל־שטריך.

חוץ דעם פּייזאַזש האָט מאָנועל אייטשלבוים אויך קולטיווירט דעם קינסטלערישן פּאָרטרעט און דעם קאַריקאַטור־פּאָרטרעט. צו זיין פּעדער געהערן א גאַנצע ריי קאַריקאַטורן פון יידישע געזעלשאפטלעכע טויער. דאָך, פונקט ווי מאָנועל אייטשלבוים האָט געקענט פּאַרשטעלן א מענטש אין א קרומען שפּיגל, אזוי האָט ער אויך געקענט פּאַרשטעלן דעם מענטש אין א ליכטיקער קינסטלערישער שיינקייט. דערצו האָט ער זיך באַמיט דורך שטריכן און קאַלאָריסטיק אַרויסצובערענגען די פּסיכאָלאָגישע זייט פונעם פּאַרטרעטירטן מענטש. אין אַלגעמיין גענומען איז מאָנועל אייטשלבוים געיוען דער קינסטלער וואָס האָט דורך קאָליר און פּאַרם אַרויסגעבראַכט אין זיין קונסט־שאפן א וויטאַלע דינאַמישקייט.

ענלעך איז אויך געווען די צו פּרי אין צו יונג פּאַרשטאַרבענע קינסטלערן אידא ווייסמאַן. זי איז אַויעק פון דער וועלט ווען איר מאָלעריש שאפן האָט זיך פונאַנדערגעוויקלט מיט א באַזונדערן קינסטלערישן אימפּעט און די קינסטלערן גופא איז אַרויפּגעשטיגן אויף דער העכסטער טרעפּ פון דעם קונסט־לייטער. אין אַלע אירע בילדער מערקט מען אַן אויסערגעווינלעכע פּרויען־סענסיביליטעט. אין רוב באַנוצט זי זיך מיט העלע פּאַרבן: ווייס, בלוי, טיילוויי — רויט. אַלע אירע געמאַלטע געשטאַלטן דריקן אויס טרויער. פּאַרבענקטע, יידיש־צניעותדיק אַראָפּגעזאָטע אויגן כאַראַקטעריזירן דעם רוב פון אירע פּרויען־געשטאַלטן, צוויישן וועלכע עס צייכנט זיך אויס א בילד „מוטער און קינד". די אויגן פון דער מוטער זיינען געווענדט צו די וויטקייט, ווי נישט צו דער וועלט, נאָר צו אַן אומבאַקאַנטער וועלט, אין וועלכער עס איז איממעגלעך אַריינצודרינגען מיטן שכל, — א מיסטעריעזע וועלט, וואָס קיינער וויסט נישט וואָס זי איז און וווּ זי איז. אידא וויסמאַן איז געשטאַרבן פאַר דער צייט און זי וואָלט נאָך געוויס געקענט באַרייכערן דעם אַרגענטינער פּיקטאָרישן קונסט־אוצר מיט א סך שאפונגען.

וואָלף באַנדורעק האָט זיין שפּעריישן לעבן דורכגעמאַכט א גאַנצע אריסייע פון וואַנדערונגען — פון פּוילן קיין פּאַריז, די מעקע פון אַלע מאָלערס, וווּ ער האָט זיך פערפעקציאַנירט אין זיין מאָלעריי־קונסט. פּאַריז איז דער באַלעבנדיקער גייסט פון יעדן מאָלער. פון פּאַריז האָט אים דער גורל פּאַרטריבן קיין פּאַראַגוויי, וווּ ער האָט גלייך באַקומען אנערקענונג. אָבער פּאַראַגוויי איז געווען א צו באַגרענעצטער קרייז פאַר זיין שאפן, דעמאָלט קומט ער קיין בוענאָס־אייראס, ווערט דאָ א תושב און פאַרבינדט זיין קינסטלעריש גורל מיט דער ארגענטינער

קינסטלעריש׳ער וועלט. שוין בעת זיינע אויסשטעלונגען אין פּאַראַגוויי האָט וואָלף באַנדורעק געוראָפן די אויפמערקזאַמקייט פון דער אַרגענטינער פּיקטאָריש׳ער וועלט און טאָקע ביי זיין ערשטער אויסשטעלונג אין „העבראיקא" און נאָך דעם אין גאַלעריע „פּויסער" איז ער אויפגענומען געוואָרן ווי אַן אַלטער באַקאַנטער און היימיש׳ער. וואָלף באַנדורעק האָט זיך אויסגעאַרבעט בעט זיינס אַן אייגענעם סטיל אין דער מאָלעריי, ער מיידט נישט אויס אויך דעם פּייזאָזש, אָבער זיין ריכטיקע „וואָקאציאָנעלקייט" איז צו זיין דער מאָלער פון ייִדישע און חסידיש׳ע טיפּן, ווי ער האָט זיי געזען אין פוילן, — די פּאַרשניטענע, וואָס וועלן שוין מער קיין מאָל נישט זיין. וואָלף באַנדורעק פילט די טיפּן, טראָגט זיי אין זיין אימאָזש און שטעלט זיי פּאָר אין התלהבות, פון וועלכן עס דרינגט אַרויס דער ספּעציפיש־ייִדישער טרויער. ער שטעלט זיי פּאָר ווי וועזנס, וואָס הייבן זיך אויף העכער פון דער ערד, ווילן מיט זייערע בליקן און אייגנגעהויקערטע פּי־גורן דערגרייכן דעם הימל. פּאַראָן אין זיינע פּיגורן עפּעס פון יעקב אבינו וואָס האָט זיך גע־ראַנגלט מיטן מלאך און איז אים בייגעקומען. וואָלף באַנדורעק שאַפט דעם אימאָזש און שטעלט זיין פּיקטאָריש׳ע קונסט אויף דער קאַמפּאָזיציע.

צו די אַריגינעלע מאָלער געהערט מאַנועל קאַנטאָר. ער האָט אַנגעהויבן מיט דער קאַרי־קאַטור און די קאַריקאַטורן האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייער אַריגינעלקייט. זיינע קאַריקא־טורן האָט ער געצייכנט נישט מיט סאַטירע אָדער קאָמיזם, נאָר דווקא מיט א הומאָר, יואָס פאַרמאָגט אין דעם שמייכל אויך א ביסל ביזקייט. מיט דער צייט האָט קאַנטאָר זיך געווייד־מעט מער דער מאָלעריש׳ער קונסט און באַזונדערס די מורעלן. איניקע מוראָלן געמאַכט אין ישראל האָבן אַרויסגערופן גרויסע פּאָלעמיקעס. אָבער קאַנטאָר, דער איבערצייגטער קינסט־לער, דערצו דער נישט באַגרענעצטער און נישט איינזייטיקער, האָט געוווסט ווי צוריקצוווייזן די נעגאַטיוון זייטן פון דער פּאָלעמיק. אין זיין מאָלעריי און אָפּילו אין זיינע צייכענונגען פילט מען א דיכטערישע אינספּיראַציע, וועלכע ער גיט איבער דורך פּאָרב און אינעם אופן פון קאַנ־צענטרירן די פּאַרבן דערגרייכט קאַנטאָר א הויכן פונקט אין זיין פּיקטאָריש׳ער קונסט. דאָס איז אויך די סיבה פאַרוואָס קאַנטאָר איז פאַרליבט אינעם בראַזיליענער פּייזאָזש, טאָקע ווייל דער בראַזיליענער פּייזאָזש ליפערט אים א פאַרשיידנארטיקע פיל־קאָלירפּיקייט. און קאַנטאָרס אייגנשאַפּט באַשטייט אין דעם, וואָס ער איז שטענדיק דער אומצופרידענער, שטענדיק דער זו־כער פון נייע פאַרמען אוּן סטיל. ער באַנוגנט זיך נישט מיטן דערגרייכטן, נאָר ער ווערט גע־טראָגן פון אַן אומאויפהערלעכן אימרו. קאַנטאָר איז ווייט אַוועק פון דעם פּיקטאָריש־ן קלאַ־סיציזם אוּן רעאַליזם, ער איז מאָדערניסטיש, אָבער זיין מאָדערניסטישקייט איז נישט פון די אויסגעשריגענע, נאָר אַן אייגענע, ווייל אין אים לעבט די צייט אוּן ער זעט דעם מענטש אין דער נייער פאָרם פון דער היינטצייטיקייט אונטער דער שווערער מאַסע פון פליענדיקע מא־שינען. דער מענטש פליט צוואַמען מיט דער פליענדיקער מאַשין אַרויפבליקנדיק צו איר אוּן דאָס ענדערט די געאַמטריע פונעם מענטשלעכן קערפּער. די געאַמעטריש׳ע ליניע פאַרנעמט א ווירקנדיק אָרט אין קאַנטאָרס קונסט. צוויי באַקאַנטע בילדער זיינע גיבן א פולשטענדיקן באַ־גריף ווי אזוי ער באַנוצט די געאַמעטרישע ליניע אוּן ווי אַזוי עס זעט אויס דער מענטש אין פאַרבינדונג מיט דער דאָזיקער ליניע. „מיידלעך אויפן מארק" אוּן „די דינאַמיק פון פוטבאָל־זיינען אין דעם זין כאַראַקטעריסטיש פאַר קאַנטאָרס באַנוצן די געאַמעטרישע ליניע, וואָס ווערט ביי אים קאַמבינירט אין פארשיידענע געאַמעטרישע פיגורן, אַנהייבנדיק פונעם געשלאָסענעם דרייעק ביזן קאַמפּליצירטן ראַמב אוּן קאָנוס.

ענלעך ווי קאַנטאָר איז אַמעריקא באלאן אין דער גראָוויור. אַמעריקא באַלאָן האָט תחילת אַנגעהויבן מיט מאָלעריי אוּן איז נאָך דעם אריבער צו דער גראָוויור. די גראָוויור הייבט אַן בכלל צו ווערן די באַליבטע קונסטפאָרם פון א סך מאָלער, כאָטש די קונסט פון גראָוויור איז א סך קאַמפּליצירטער. און מעגלעך, אז טאָקע צוליב דעם האָט אַמעריקא באַלאָן אויסגעווײלט דעם קונסט־זשאַנער, וואָס פּאַראַנטפערט מער זיינע שטרעבונגען אוּן ענטפערט אויף זיין אינ־זיכישקייט. עס איז פּאַראַן אַן אידענטיפיצירונג צווישן דער גראָוויור אוּן דער פּסיכישער וועלט

פון אַמעריקאַ באַלאַן. ענלעך ווי די גראַוויור איז ער אויסערלעך דער געמיטלעך־רויקער, אָבער אין זיין אינעווייניק שטורעמט ממש אַ וווּלקאַן פון אומרו און קאַמפליצירטקייט. מחמת דעם קען מען אונטערשיידן צווישן מאַמענטן אין אמעריקאַ באַלאַנס גראַוויור־קונסט: דעם אָנהייב און דעם ווייטערדיקן גאַנג. אין אָנהייב האָט באַלאַן געשטעלט זיין גראַוויור אויפן בורלעסקיש־קאַמישן, אָבער אינעם צווייטן פעריאָד באַפרייט ער זיך פונעם בורלעסק און גייט אַריבער צו ערנסטקייט. דער סאַציאַלער מאַמענט בלייבט איבער אויך אינעם צווייטן פעריאָד, אָבער ער

מאַנועל אייטשעלבוים: פּאַרטרעט (אייל).

זוערט שוין טראַקטירט ערנסט. די גראַוויור באַקומט ביי אים אַ פילאָסאָפיש־עקספרעסיאָניס־טישן אויסדרוק און ווירקט באַזונדערס עקספרעסיוו. זייַנע גראַוויורן זיינען קאַמוניקאַטיוו און מיט דעם האָט אמעריקאַ באַלאַן אויך געווינען זיין אַנזעעוודיקע פאָזיציע אין דער פּיקטאָרישער קונסט. פון אויסשטעלונג צו אויסשטעלונג געפינט מען ביי אים אַלע מאָל אַ נייַעם שטריך, וואָס כאַראַקטעריזירט די דינאַמישקייט פון זיין קינסטלערישער פערזענלעכקייט און כדאי איז אינטער־צושטרייכן: ווען עס האָט זיך געהאַנדלט ווענן אַן אינטערנאַציאָנאַלער פיקטאָרישער אויסשטע־

לונג אין יאָפאַן, איז אַמעריקאָ באַלאַן געווען דער אינציקער זוכה בגורל צו זיין פּאַרטנאָר מיט זיינע גראָוויורן אויף דער דאָזיקער אויסשטעלונג.

צו די אייגנאַרטיקע מאַדערניסטישע מאָלער געהערט א. ווייַנשטיין. דער באַרימטער מאָלער פּעטאַרוטי האָט פון דער וויטנס אָפּגעשאַצט א. ווייַנשטיינס פּיקטאָריש אייגנשאַפטן אוּן פּעיזשיזם אוּן האָט אים איבערגעגעבן זיין אָטעליע אוּן אים אָנגעטרויט די וויטערדיקע אָטעליע־אָנפּירונג. א. ווייַנשטיין האָט זיך פּאַר זיין קונסט צוגעאייגנט א באַמערקונגסווערטיקע אוּן אינטערעסאַנטע פּאָרם: ער דערגרייכט א סינטעז צווישן דער קלאַסישער קאָמפּאָזיציע וואָס וואָרט ביי אים באַזירט אויף מאַדערניסטישער ליניע. חוץ דעם האָט ער אויך א געוויסע נייגונג צו באַונדן דעם פלעק־סטיל אין זיין מאָלערייַ. געוויס האָט עס א שייכות מיטן כאַראַקטער פּוּנעם מאָלער גופא. זיינע מאָלעריש ארבעטן זאָגן עדות וועגן א באַשטימטער פילאָזאָפישקייט אוּן אינטעלעקטואַליזירטקייט, באַזונדערס וען ער רירט זיך צו צו א ייִדישער טעמע. ער האָט זיי אָפּילו וויניק, אָבער מען פילט אַן אומרויקן אינטעלעקט, אַן אומצופרידענעם אוּן ליידנדיקן. אָלץ איז פּאַרשאַטנט, דער מענטש פּרעזענטירט זיך נישט קיין מאָל אין זיין ריכטיקן געשטאַלט, אָפּט מאָל איז דער מענטש בכלל א פּיקציע. א. ווייַנשטיין שפּיגלט עס אָפּ אין זיין קינסטלערישן אימאַזש אוּן קאָמבינירט אַזוי די פּאַרבן וּוי זיי זאָלן אויסדריקן, אַז די מינדסטע פּרייד וועט פּאַרשלונגען אינעם ים פון ליידן. אוּן אויך דאָס איז א קינסטלעריש־פילאָסאָפישע טעזע וואָס וויל זאָגן אַז אָפּילו וען די קונסט איז דורכגעדרונגען מיט א ים פון ליידן, פּאַרשאָפט זי אויך סרייד.

בערנארד אָדער בערל סמענער איז א מאַדים אין דער גראָוויור. זיין האָנט איז זיכער אינעם שניידן די גראָוויר־ליניע. זיינע טעמעס זיינען אין רוב, אוּן אפשר אויך אויסשליסלעך, ייִדישע. אוּן שוין דאָס אַליין ווירקט אַז איבער זיינע קונסט־אַרבעטן זאָל שוועבן א וואָלקן פון טרויער. דער רוב פון זיינע פּערסאָנאָזשן אין דער גראָוויור זיינען אינגעהויקערטע, ווייל זיי געהערן צו דער שכר־יומיקער קאַטעגאָריע. זיינע „ייִדישע כלי־זמר" אָדער „ייִדן אין שמחת־תורה", „דער אינווּאַליד" אָדער „דער וואַסערטרעגער", — דאָס זיינען אָלע פּערסאָנאָזשן ווו דאָס סאָציאָלע מוּ נעמען די אויבערהאַנט איבערן עסטעטישן. בערנארד סמענער האָט געהאַט א סך אינדיווידועלע אויסשטעלונגען אוּן זיך אויך באַטייליקט אין קאָלעקטיוּוע אויסשטעלונגען אוּן אָלע מאָל האָבן זיינע גראָוויורן זיך אויסגעטיילט צווישן אַנדערע. בערנארד סמענער האָט אויך א גאַנצע סעריע גראָוויורן פון שלום־עליכם־טיפּן אוּן פּערסאָנאָזשן, געמאַכטע מיט פּאַרשטענדניש פאַר די אייגנשאַפטן פון שלום־עליכמס „לאָכן מיט יאָשטשערקעס". בערנארד סמענער האָט זיך אויך באַטייליקט אינעם פּרילינג־סאַלאָן פון סאַנטאַ־פע אוּן איז געווען דער אינציקער „אויסלענדער" (בערנארדאָ סמענער האָט דעמאָלט נאָך נישט געהאַט די אַרגענטינער בירגערשאַפט) וועמען מען האָט צוגעטיילט אינשטימיק די ערשטע פּרעמיע פאַר גראָווירונגס־קונסט.

צו די אויסשליסלעך ייִדישע מאָלער האָט געהערט משה פּיגנבלום. ער האָט „פּאַרייִדישט" אָפּילו דעם „נאַטור־מאָרט". זיינע שבת־ליכט, שבת־טיש, שבת־אויבסט, דער ספר, — דאָס זיינען אָלץ געווען טעמעס פאַר זיין קינסטלערישן פענדזל. דערצו האָט ער פאַראייניקט דאָס מאָלעריש בילד מיט דער גראָוויור. און מערקווירדיק: וואָס מער ייִדיש ס'זיינען געווען די טעמעס פון זיינע קאָמפּאָזיציעס, אָלץ א גרעסערן אינטערעס האָט מען געהאַט צו זיינע ווערק אין דער נישט־ייִדישער וועלט. געוויס איז עס געווען מחמת דער עקזאָטישקייט פון זיינע קינסטלערישע ארבעטן. אָבער זיינע ווערק זיינען איינגעהילט אין א חסידישער אַטמאָספער, וואָס לאָזט זיך פּיקן נישט נאָר אין זיינע ווערק פון אַן אימאַזש־כאַראַקטער, נאָר אויך אָפּילו אין זיינע „נאַטור מאָרט". איבער זיי שוועבט דער חסידות־טאַן פון א י. ל. פּרץ.

לעאָן פאָך איז לעצטנס וויניק אקטיוו אין דער פּיקטאָרישער קונסט, אָבער ער האָט א היפּשן פּאָרמעגן פון דער נישט־וויטער פּארגאַנגענהייט. פאָך איז געקומען צו דער נישט־ייִדישער וועלט מיט זיין ייִדישער קונסט, געשעפט פון ביבלישן קוואַל. זיכער אינעם פענדזל, אויסגעצייכנט אין דער טעכניק פון מאָלעריי געפינט מען אין זיינע ארבעטן א מין תהילימדיקע

צעזונגענקייט, — אלץ זינגט אין זיין מאלעריי, אבער אויף אן אלט־יידישן שטייגער. אין זיינע מאלעריייען געפינט מען א סך ענלעכקייט צו דער ספעציפיש־יידישער מאלעריי פון די אלטע הכרות און אזוי איז ער אויך אין אייניקע מוראלן, וואס געפינען זיך אין די שלום־עליכם־סיזן און אין דער שול „מדינת ישראל". איבער זיינע מוראלן און מאלעריייען שוועבט, חוץ דעם ביבלישן טאן, א מין גמרא־טאן און גמרא־ניגון פון א ישיבה־בחור, אפילו איבער אזא ווערק יוי די נאדלשטעך־צייכענונג „שמשון מיטן לייב". זיין באזוך אין ישראל האט באריכערט זיין קונסט מיט אן אויסגעצייכנטן אלבום גראווירונגען „24 צייכענונגען פון ישראל", ווו ער שטעלט פאר דאס מאדערנע ישראל מיט תנכישע רעמיניסצענצן.

לעאן ב. אייכהארן האט פארן צווייטן וועלט־קריג זיך באזעצט אין ארגענטינע, א געצוווג־גענגער צו פארלאזן עסטרייך, זיין געבוירנשטאט ווין, ווו ער האט געלערנט און געענדיקט די קונסט־אקאדעמיע. לעאן אייכהארן איז געווען די עמינענץ פון דער עסטרייכישער פיקטארישער וועלט. ער איז געווען דער אפיציעלער מאלער פונעם עסטרייכישן קייזערלעכן הויף, אבער אויך אין בוענאס־איירעס האט ער גלייך פארנומען זיין ארט. לעאן אייכהארן איז אויסשליסלעך געווען א פייזאזשיסט, אבער פון צייט צו צייט האט ער אויך זיך געמוטשעט צום פארטרעט. אייכהארן איז געווען א נאטוראליסט, טיילווייז ענגוויגט צום אימפרעסיאניזם און זיין אימפרעסיאניזם האט זיך אנגעהויבן אין ארגענטינע מיט א ריי פייזאזשן פון טיגרע. אלע זיינע פייזאזשן האבן א פער־סענלע נאטע. זיי פארמאגן לעבן, א העלקייט פון אן אפטימיסטישן גייסט און דאס האט אויף זיינע בילדער ארויפגעלייגט א חותם פון קאמוניקאטיוזער אויסדריקלעכקייט.

צווישן די סקולפטארן טיילט זיך אויך אויס פאול האנעמאן. פאול האנעמאן איז א פילזוי־טיקער קינסטלער. אליין א סקולפטאר, פילט ער זיך זיכער און שטארק אויך אינעם אקוואראל. אין ביידע פאלן איז ער רעאליסטיש מיט א חוש פאר פיגוראטיוויקייט אין דער סקולפטור. פאול האנעמאן האט אויך געשאפן קאמפאזיציעס אויף דער טעמע פון די היטלעריסטישע גאז־קאמערן און אין די קאמפאזיציעס וויזט ער ארוס א זיכערע האנט פאר גרופן־סקולפטור. זיינע גרופן־סקולפטורן האבן אן עפישן סטיל. אין זיינע אקוואראלן ווידער איז ער רעפראדוקטיוו אוף די פארבן זיינען דעליקאטע, נאענט צו לירישקייט.

נחום גוימאן איז א מאדים אינעם אילבילד און בויט זיין פיקטארישע קונסט אויסשליס־לעך אויף דער קאמפאזיציע. אין זיין סטיל איז ער אימפרעסיאניסטיש און הויפטזעכלעך וועגדט ער זיין מאלעריי צום אימאזש. אין אזעלכע בילדער זיינע ווי „דער פישער" אידענטיפיצירט ער דעם מענטש מיט דער נאטור־סטיכיע און אין זיין „א פרוי פון אלטן דור" שפירט מען ביי אים א ליבע צו דער פארגאנגענהייט. דורך דעם דערמאנטן בילד דריקט ער אויס דעם הומאניזם, וואס דער אלטער דור האט פארמאגט.

יעקב גראנאט ווידמעט זיך דעם אילבילד און דעם אקוואראל און איז אבסאלוט נאטוראל־ליסטיש אין זיינע מאלעריייען. האללע עדווין איז שטארקער אין דער צייכענונג ווי אין דער טעמפעראַ, אבער אין ביידע פאלן מערקט מען אין זיינע ווערק א באשטימטע אידייע, וואס ווייזט אן א רעליגיעזע שטימונג. איסר האפמאן איז אימפרעסיאניסטיש אינעם פייזאזש און לויס וויסמאן פארמאגט אין זיינע גאלעריייען זיכערקייט און מען שפירט ביי אים ליבע צום געמאלטן פערסאנאזש. ווי ער זאל טראגן דעם פערסאנאזש אין זיך.

וואלטער ווינד איז דער טיפישער רעפרעזענטאנט פון דער דייטשער נאטוראליסטישער־אימפרעסיוואר שול אין דער מאלעריי, ווי זי איז אויפגעשטעלט געווארן פונעם גרויסן דייטש־ידישן מאלער ליבערמאן. אבער מען טרעפט ביי אים א מערקווירדיקע דערשיינונג: אויף וויפל ער איז אין זיינע מאלעריייען דער טרייער נאכפאלגער פון מאקס ליבערמאן איז ער אין דער צייכענונג דאך נעענטער צו הערמאן שטרוק. ביידע מעגן אנשטיין, ווייל ביידע זיינען געווען גרויסע מאלער און גראד פון אזא פארבינדונג שאפט א גאנץ אינטערעסאנטער און פיינער סינ־טעז. וואס שייך דער טעכניק פילט מען ביי הערמאן א פולשטענדיקע זיכערקייט, אויך וויייט ער ארויס א פיינעם חוש פאר פארבן־קאנצענטרירטקייט.

אַן אינטערעסאַנטע דערשיינונג אין דער אַרגענטינער פּיקטאָרישער וועלט איז ב. לאזאנסקי, וואָס האָט אָנגעהויבן מיט מאָלעריי און איז אריבער צו דער גראַוויור. בכלל געהער ב. לאזאנסקי צו אַ מישפּחה קינסטלער. מאַרקאָס לאזאנסקי איז אַ סקולפּטאָר און אַ סקולפּטאָרן איז אויך שרה־דבורה לאזאנסקי, אָבער דער אויסנאָם איז ב. לאזאנסקי. ווי נאָר ער איז אַרויס מיט זיינע ערשטע גראַווירונגען האָט ער געצויגן אויף זיך די אויפּמערקזאַמקייט. די קונסט־קריטיקער האָבן אים געלויבט און אָנגעוויזן, אַז ער איז אַ געבענטשטער קינסטלער. ב. לאזאנסקי איז אָבער געקומען אין אַ מאָמענט, וועלכער אויף דער אַרגענטינער קונסט־גאָס האָט געהערשט מער קנאה־שנאה, ווי חברשאַפט. דאָס האָט אים געצוונגען אויף אַ צייט צו פאַרלאָזן אַרגענטינע און אַריבערצופאָרן אין די פאַראייניקטע שטאַטן. ב. לאזאנסקי איז נישט געפאָרן אין די פאַרייניקטע שטאַטן צו באַזוכן זיך, נאָר צו פערפעקציאָנירן זיך מער אין דער גראַוויור־קונסט, אָבער באַלד נאָך זיין ערשטער אויסשטעלונג אין די פאַרייניקטע שטאַטן האָט זיך אַלץ געענדערט. ב.

פאָולינע העלער: ווינטער (איילבילד).

לאזאנסקי האָט גלייך דעראָבערט אַלגעמיינע אָנערקענונג און אַן אָנגעזעענע פּאָזיציע אין דער צפון־אַמעריקאַנער קינסטלערישער וועלט. די פאַרייניקטע שטאַטן האָבן אים געמאַכט פּאַר אַן אייגענעם און וועלט ער איז געקומען דורכצופירן צוריק מיט אַ יאָר אַן אויסשטעלונג אין בוענאָס־אייִרעס, איז די אויסשטעלונג געווען פּאַטראָניזירט פון דער צפון־אַמעריקאַנער אַמבאַסאַדע אין אַרגענטינע. איצט איז אַרום ב. לאזאנסקין אַ פלוגתא: אַרגענטינע באַטראַכט אים ווי אירע אַ קינד, מחמת זיינע ערשטע טריט אין דער פּיקטאָרישער קונסט האָט ער געשטעלט אין בוענאָס־אייִרעס, אָבער אין די פּאָר׳ שטאַטן האָלט מען אים פּאָר אַן אָזא אייגענעם, אז מען באַטראַכט אים פּאַרן אויסגעשפּראָכענעם צפון־אַמעריקאַנער קינסטלער און אויך פּאַרן רעפּרעזענטאַנט פון דער צפון־אַמעריקאַנער גראַוויור־קונסט.

מאַרקאָס לאזאנסקי גיט זיך אָפּ מיט סקולפּטור. ער באַהערשט פולשטענדיק די טעכניק, איז פעסט אין אַרויסברענגען רעליעף־סקולפּטאַרישע ליניעס און אין זיינע שאָפונגען פילט זיך

אָ געביעטשטע האָבט אין דער סקולפּטור האָט נחום קנאפּ. קנאפּ דערהייבט די סקולפּטור צו דער העכסטער מדרגה פון קינסטלערישקייט, אין זייַנע אַרבעטן פילט זיך שאָפּנדיקער אומרו אָן געדאַנקלעכקייט. פאַראָן אוממיטלבאַרקייט אין זייַנע שאָפונגען אָן שטריכן, וואָס באַווייזן די צנגע פאַרבינדונג צווישן שאָפנדיקער אינטויציע אָן אינטעלעקט.

עס האָט זיך אויך אַרויסגעהויבן יעקב וואָלבערג. יעקב וואָלבערג איז נישט קיין אויטאָדי־דאָקט אין דער פּיקטאָרישער קונסט. שוין אין זיין אַלטער היימשטאָט גראָדנע האָט ער געלערנט מאָלעריי, אָבער ביים אָנקומען קיין אַרגענטינע האָט ער, מחמת דאגות פּרנסה, געמוזט אויסנוצן זיין מאָלערישן טאַלאָנט אויף צו פאַרדינען דאָס שטיקל ברויט. פון דעסט ווענן האָט ער זיך נישט מייאש געווען אָן שוין אין בוענאָס־אייראס פאַרגעסט זיין מאָלעריש שטודיום ביי אָנגעזעענע קינסטלער־פּעדאַאָגן, צווישן זיי — אויך ביים רוסישן מאָלער אורוואָנצאָוו. זייַנע ערשטע אויסשטעלונגען, אין דער גאָלעריע „ראָז־מאריע" אָן נאָכדעם אין גאָלעריע פּויסער, זייַנען ממש געווען אָן אָנטפּלעקונג פאַר דער נישט־ייִדישער מאָלעריישער וועלט. די אָנערקע־נונג האָט ער באַקומען דורך זייַנע שאָפונגען אויף ייִדיש טעמעס אָן אויסשליסלעך אַרגענטי־נער פּייזאָזש, אַרויפגענומען אויף זייַנע לייוונטן, באָונדערס פון די אַרטמסטע געגנטן, ווי באָקאָ, פון אָלטע אַרגענטינער בנינים וואָס דערציילן די געשיכטע פון די אַרגענטינער קאָלאָניאָלע צייטן. יעקב וואָלבערג האָט אָ חוש פאַר פּאָר אָרט אָן די פאַרבן אין זיין מאָלעריי זינגען ממש, באַ־זונדערס אין די פּייזאָזשן פון די קאַרדאָבער בערג. צוליב שטודיום איז יעקב וואָלבערג אויך געפאָרן קיין ישראל אָן האָט זיין באָזוך אין ישראל פאַרפּיקסירט אין אָ גאַנצע ריי בילדער וואָס שטעלן פאָר דעם ישראל־פּייזאָזש, אָן אַרטיקע טיפּישע געשטאַלטן. יעקב וואָלבערג איז אין זיין מאָלעריי דורכויס ייִדיש. זייַנע באָבערדלטע חסידישע טיפּן אָנטפּלעקן זיין ליבע צום ייִדן פון אָמאָל, אָבער אָפילו אין זייַנע פּייזאָזשן שפּירט מען, אז ער זעט די נאָטור מיט אויגן פון אָ ייִד אָן אין אָ שטימונג וועגן וועלכער מענדעלע זינגט אין זיין „פּרק שירה".

ביי דער גלעגנהייט פאַרדינט אויך דערמאָנט צו ווערן אהרן ליפּיצקי, אָ זיכערער אינעם פּייזאָזש, אין דער ליניע און אין פאַרבן־קאָמבינירונג. יוסף קעסלמאַן פאַרמאָגט אייגנאָפּט טעכניש־פּיין צו פאַרוועגדן די אייל־פאַרב און קינסטלערישע פאַרשטענדעניש ווייזט אַרויס יואל (כוליא) סמענער. כוליאָ סמענער געהערט צו דעם יונגערן דור ייִדישע מאָלער, אָבער ער איז נישט מיטגעריסן געוואָרן פונעם היינטצייטיקן מאָדערניזם. זיין נסיעה איבער איראָפּע און ישראל האָבן אין אָ גרויסער מאָס בייגעטראָגן פאַר זיין מאָלערישער ארבעט. אין זיין קונסט געפינט מען דעם סאָציאַלן שטריך, באָונדערס דעמאָלט ווען ער ברענגט אַרויס אין בילד די אַווי־גערופענע „אַראַבאַלן", אָבער אין דערזעלבער צייט איז ער אויך פעסט אינעם פּייזאָזש. דווקא אינעם פּייזאָזש זוכט ער מער דאָס עקספּרעסאָניסטישע, ווייל דאָס עקספּרעסאָניסטישע ליפערט אים מער שטאָף פאַרן עסטעטישן און אָפילו ווען ער מאָלט דעם אַרויפגאַנג אין אַרעמ־קייט־הויז, איז ער מקפּיד אויף דער עסטעטיק. דאָס קומט אויך פון דעם וואָס ער פאַרמאָגט אַן געאיידלטן חוש פאַר דער קאָלירן־ציכטיקייט.

די גאָלעריע פון ייִדישע קינסטלער, פאַרטראָטענע אין דער אַלגעמיינער פּיקטאָרישער קונסט איז גאָר נישט קיין קלייניע. עס קומט אויס צו דערמאָנען נאָר די ייִדישע מאָלער, וואָס האָבן זיך פרעזענטירט אין דער עפנטלעקקייט דורך אינדיווידועלע און קאָלעקטיוע אויסשטע־לונגען, אָבער עס זיינען פאַראַן אויך מאָלער, וואָס די מאָטעריעלע אומשטענדן דערלויבן זיי נישט צו פרעזענטירן זיך אין דער עפנטלעקקייט, מחמת דעם פשוטן טעם, וואָס דער רוב גאָלעריעס זיינען פריוואָטע און אָ סאָלאָן אין אָ פריוואָטער גאָלעריע פאָדערט גרויסע סומעס. לעצטנס איז אויסגעקומען צו פאַרציכענען די בילדער־אויסשטעלונג פון כּוּאַן אייכלער, אָ יידישער מאָלער ג־קומען פון פּוילן, וועלכער האָט פאַר גאָר אָ קורצער צייט באַווייזן זיך צו אָקלימאַטיזירן אין דער אַרגענטינער קינסטלערישער סביבה. די אויסשטעלונג פון זיינע בילדער האָט געגעבן אָ גע־

לעגנהייט צו קאָנסטאַטירן, אַז זײַן מאָלעריי איז אַ פּיגוראַטיוו־עקספּרעסיוו, פּאַרמאָגט טיפּע דימענסיע און געהערט צו דער אַזוי־גערופענער מעטאַפיזיש־סוררעאַליסטישער ריכטונג.

אַ גרויסע אויפמערקזאַמקייט האָט לעצטנס גערופן דער גראַוירער אָסוואַלדאָ רעמבאַרג. זײַנע גראַוירונגען פּאַרראַטן אַ שטאַרק־רעליעפן עקספּרעסיאָניזם. זײַנע פּיגורן פּאַרמאָגן קאָמוניקאַטיווקייט און מען זעט ווי ער באָמיט זיך געוויסנהאַפט צו פּאַראַיינפאַכן די עלעמענטן, וואָס באַשטימען דעם כאַראַקטער פון זײַנע גראַווירונגען. דער אימאַזש ביי אים איז אַ געמאָסטענער, אַ האַרמאָנישער און דורך די שטריכן־ליניעס רעדט ממש אַרויס אַ פֿלאָסטישע עלאָקווענץ. חוץ אַרגענטינע האָט אָסוואַלדאָ רעמבאַרג שוין אויך באַוויזן צו זײַן באַטייליקט אין אַ קאָלעקטיווער אויסשטעלונג אין ישׂראל. אויך כאַרכע אַבעל קראָסנאָפאָלסקי האָט באַוויזן צו באָקומען די ערשטע פּרעמיע פּאַר פּיקטאָרישער קונסט אינעם היי־יאָריקן נאַציאָנאַלן סאַלאָן פּאַר פֿלאָסטישער קונסט און אויב אַ זשורי האָט ווען עס איז געהאַנדלט ריכטיק און אויפריכטיק איז עס געשען אינעם פֿאַל פון כאַרכע אַבעל קראָסנאָפֿאָלסקי. כאַרכע אַבעל קראָסנאָפֿאָלסקיס מאָלעריי־אַרבעטן אָנט־פֿלעקן אַן אויסערגעווײנלעכע קינסטלעריש סענסיביליטעט, צוזאַמען מיט אַ ראַפֿינירטקייט אין באַנוצן די פֿאַרב, מ׳שפּירט דעם אוממיטלבאַרן שאַפֿנדיקן פונק אינעם קינסטלער און דאָס האָט באמת אַרויסגעטיילט זײַן ווערק צוישן דער גרויסער צאָל ווערק וואָס זענען געווען אויסגעשטעלט אינעם נאַציאָנאַלן פּרילינגס־סאַלאָן.

אברהם זילבערמאַן, אַ געבענטשטער פֿייזאָזשיסט, איז אַ מאַדים אַרויסצוברענגען דעם זײַן פון קאָליר און פֿאַרב. זײַנע מאָלעריש אַרבעטן מאַכן אַן אײַנדרוק פון אינטימקייט, אַן אַרײַנגעוועבטע אין אַן עקספּרעסיווער, אָבער דעליקאַטער עמאָטיווקייט. אין תוך איז דער סטיל פון זײַנע מאָלעריין אַן אימפּרעסיאָניסטישער, אָפֿילו ווען זײַנע קאָמפּאָזיציעס טראָגן אַן אורבאַניס־טיש כאַראַקטער. זיין אייגנשאַפֿט איז צו קענען זען און אויפֿנעמען שיינקייט אין אַלץ, — אינעם בוים אויף דער קרייצונג פון גאַסן, אין דער אינזאַמער בלום ערגעצווו אין אַ ווינקל פון אַ גערטנדל. דאָס שווייגנדיקע רעדט ביי אים מיט אַ שפּראַך פון עקספּרעסיווער שיינקייט און אַ דאַנק דעם ווייעט אויך פון אַלע זײַנע שאַפונגען, אָפֿילו פון די אורבאַניסטישע, אַן אינטימע דיכ־טערישקייט, אַרויסגעבראַכט דורך ליניע, פֿאַרב און קאָליר.

ליבער פרידמאַן איז אַ מאָלער מיט אַ פּעסטער טעכניק; זיין סטיל אַ מער נאַטוראַליסטיש־רעאַליסטישער, אָבער מיט דער אייגנשאַפֿט פון קאָליר־עקספּרעסיוויקייט. ראָבערטאָ אייזנבערג ווידער איז דער מאָלער פון אַן אויסגעשפּראָכענער אינדיווידואַליסט, ער איז פערסאָנעל אָפֿילו אין דער צייכענונג, האַלט זיך שטרענג ביים רעאַליזם און מען שפּירט ביי אים דאָס נישט־וועלן מיטגעריסן ווערן פונעם מאָדערניזם. און אויך ראָבערטאָ ראָזנפעלד איז דער אינדיווידואַליסט, זיין עקספּרעסיאָניזם איז אַ נאַטירלעכער און ער שאַפֿט זיך זײַנע אייגענע גרענעצן סיי אין דער צייכענונג און סיי אין דער מאָלעריי גופא.

אַ באַזונדערע דערשיינונג אין דער אַרגענטינער סקולפטור איז קאסיטשע. קאַסיטשעס ריכטיקער נאָמען איז אפרים פאליק און קאסיטשע איז נאָר דער נאָמען פונעם שטעטל, ווו ער איז געבוירן געוואָרן. מעגלעך, אַז מיט דעם איז דער קינסטלער אויסן אַנצוווייזן אויפֿן שורש, און דער סקולפּטור־אויפֿוווקס אויפֿן שורש איז גאָר אַן אייגנארטיקער. אַליין דער אַרגאַניזי־רער פון דער גרופּע „מאַדי״ אין דער קונסט האָט קאסיטשע אַריינגעבראַכט אַ נייעם טאָן און אַ נייע דימענסיע אין דער סקולפּטור. מ׳קען נישט דעפֿינירן גאולה קאסיטשעס קונסט נאָר ווי מאַדערניזם. דאָס וואָלט באַדייט גאָרנישט זאָגן, אָבער ס׳איז מאַדערניזם אויף וויפל גאולה קא־סיטשע באַזירט זיין קונסט אויף די אַפּליקאַטיוויע וויסנשאַפֿטן, ווי שטח־פיזיק, רעזיסטענץ פון מאַטעריעלער מאַטעריע אידענטיפיצירט ער מיט ענערגיע און די מאַטעריע פאַרמאָגט די אייגע־שאַפֿט צו אימפּאָנירן אייגענע געזעצן. מען קען עס מערקן אין אַזאַ ווערק זיינעם ווי „שטחדיקע געשפּאַנטקייט״, אָדער אין אַזאַ סקולפּטור זיינער ווי „צוויי פֿאַרמען אומצוטיילבאַרער שטח״.

דאָס אייגנארטיקסטע פון גאולה קאסיטשעס סקולפּטור־קונסט באַשטייט אויך אין דעם, וואָס בשייכות וואסער, ווי אַ מאַטעריע, האָט מען אויסגעמיטן פֿאַרגלייכן, און מען האָט בכלל

אויסגעמיטן דעפיניציעס, הגם מען ווייסט, אַז וואָסער איז אַ קוואַל פון ענערגיע, אָבער אַז וואָסער איז אויך אַ פאַקטאָר פון עסטעטיק, וועגן דעם האָט מען קיינמאָל נישט גערעדט. און אין דעם באַשטייט קאָסיטשעס אייגנשאַפט, — ער האָט אַריינגעפירט די אַזוי גערופענע „אַרכיטעקטור פון וואָסער". גאולה קאָסיטשע, וואָס איז אגב אויך אַ טאַלאַנטירטער דיכטער, אַנטוויקלט דעם קאָנצעפט אין זיין „הידראָולישער פאָעמע", און אויך דאָס שטרייכט אונטער, אַז ער פאַרבינדט זיין קונסט מיט דיכטונג און אין אַזעלכע סקולפטורן זיינע „די ערשטע הידראָולישע סקולפטור" אין „באַזעגלעכע דעמי־ספערישקייט" שפירט מען דאָס דיכטערישע.

גאולה קאָסיטשע, — אפרים פאליק, — האָט אויך געווונען די אינטערנאַציאָנאַלע סקול־פטור־פרעמיע פונעם אינסטיטוט טארקוואטא די טעלא.

יאָזעפינאַ ריבינשטיין־סלאָנימסקי: „די שטאָט".

א וויכטיקע איבערראַשונג איז שמחה שוואַרץ, וואָס האָט מיטאַמאָל זיך אַנטפלעקט ווי אַן אייגנארטיקער סקולפטאר מיט א רעוואָלוציאָנערן גאנג אין דער סקולפטור. מיט זיין ערשטער אויסשטעלונג האָט ער נישט נאָר געזרוגן די אויפמערקזאַמקייט פון דער אַרגענטינער קינסטלער־רישער וועלט, נאָר האָט אויך ארויסגערופן באַוונדערונג. די סקולפטור האָט ביז די לעצטע יאָרן זיך געהאַלטן בייַ איר מקדמוניקן סטיל און פאָרעם. נאטוראַליזם און רעאַליזם זיינען געווען איר עיקר. ערשט אין די לעצטע יאָרן האָבן איריקע סקולפטאָרן אין ענגלאַנד אָנגעהויבן צו רעיוואָלטירן קעגן די אַלטע שאַבלאָנען פון דער סקולפטור־קונסט און נאָך עד־היום גייט אַן א שארפע דיסקוסיע וועגן די נייע ריכטונגען אין דער סקולפטור. מיט רעכט קען מען זאָגן, אַז שמחה שוואַרץ דווקא אין בוענאָס־אייראס האָט געפונען די ריכטיקע לייזונג פאר א נייער פאָרעם, נייעם סטיל און נייער טעמאַטיק אין דער סקולפטור. מיט זיינע אויסגעשטעלטע ווערק האָט שמחה שוואַרץ באַווּיזן, אַז מען קען אַנימירן גיפס, שטיין און בכלל יעדן מינעראַל, וואָס קומט אַריין אינעם קינסטלערס האַנט, וועלן דער קינסטלער האָט אַן אידייע, וועלן דער קינסטלער בא־

וויזט די אידייע איבערצוברענען אינעם פאקום פון זייער מעדיטאַציעס, וועלן דער יסוד פון די מעדיטאַציעס איז דאָס אינטעלעקטועלע אָדער דאָס רעליגיעז־אמונהדיקע. שמחה שוואַרץ באַ־וויזט צו פאַריניקן ביידע דערשיינונגען אויף אַמאָל. דאָס אינטעלעקטועלע מיטן רעליגיעז־גלויבערישן, — ביידע דרינגען אַריין ביי אים אין אַן אויסגעשפּראָכענעם מיסטיציזם, וואָס באַ־קומט ביי אים אויסלאָדונג נישט דורך אַ פּיגור געשטעלט אויף אַ געווײַנלעכן רעאַליזם, נאָר דורכן אַריינברענגען אַ קבלה־קאָנצעפּט אינעם אַנימיזירן דעם מינעראַל. אים איז גענוג אַן אות, אָן דאָס אות זאָל אין פאַרשיידענע קאָמבינאַציעס אַרויסברענגען זיין אינהאַלט, זיין אין־סופיקייט. און באמת: האָט דען נישט דאָס יידישע אות אַ קבלה־באַדייטונג און קבלה־אינהאַלט? שטאָמט דען נישט דאָס יידישע אות פון די גאָר אַלט־יידישע היראָגליפן? „די אותיות פון רבי עקיבא" דערציילן עפּעס וועגן דעם אַלעמען און ביי שמחה שוואַרץ איז עס אַן אַבסאָלוטע אַרגאַנישקייט, אַ שאָפונג וואָס דריגט אַרויס פון זיין מיסטישער נשמה, וואָס לעבט אין אַן אינסופיקייט, — דער סימבאָל פון די אייביקע זוכונגען און גייסטיקן אומרו. און אויך זיין סטיל איז אַן אייגנאַר־טיק־פערזענלעכער: ריטם, דינאַמישקייט, געבויט אויף געאָמעטרישער ליניע פון אַ דריי דימענ־סיאָנעלקייט מיט אַ פערטער דימענסיע מחוץ דער ליניע, וואָס האָט געדינט ברוך שפּינאָזאָן ווי אַ יסוד פאַר זיין גרויסן וועלט־„די עטיק" און וואָס איז בכלל געווען דער גאַנצער יסוד פון זיין פילאָסאָפיע.

אויך אַ גאַנצע ריי יידישע פרויען צייכענען זיך אויס אין דער מאָלערײַ און פאַרנעמען אַן אָרט אין דער קונסט־קריטיק. ביי אַיניקע פון די פרויען־קינסטלערנס מערקט מען אַריגינעל־קייט און שאַרף־אויסגעשפּראָכענע אינדיווידואַליטעט, צוזאַמען מיט דער זיכערקייט און קרעפטי־קייט פון דער טעכטיק. מרים גאָוונסקי, עדיט שרה דבורה לאסאנסקי, די פּיינע סקולפּטאָרן, אסתר מירקין, אַדעלא סארקין, ראָסאַליא פליטשמאַן, שרה שמידט, דבורה קראַוויטש, דאָרא באַראַסקינאס, די סקולפּטאָרן ליובא גייכמאַן, די סקולפּטאָרן לאה לובלין, די מאָלערן יענטע, די סקולפּטאָרן נאָעמי גערשטיין, מאָרטא גרינבערג, סעסיליא אַדלער, מינא גאָנדלער, סעסיליא מארקאָוויטש, זשאַזעפינא רובינשטיין, ראָסא נעמי, פּאָולינא העלער, רבקה גיטעלזאָן, לוסא רייסנער, לילי־אַנא פּאָרטער, שושנה געלמאַן און נאָך אַ סך אַנדערע. ס׳איז אַ גאַנצע פאַנאָראַמע פון יידישע פרויען־קינסטלערנס, וואָס האָבן באַקומען זייער העכסטע אַנערקענונג פאַר זייערע קינסטלערישע שאַפונגען.

ס. אַדלער פאַרמאָגט אַ פיינע טעכניק אינעם גענעם אויף איז אויך זיכער אין דער צייכענונג. איר סטיל איז אַ גענעש פון רעאַליזם מיט אימפּרעסיאָניזם, אַבער ערטערווייז רייסט זיך אַריין ביי איר אויך דער מאָדערניסטישער עטריך. ד. באַראַסקינאס איז די אויסגעשפּראָכענע אימ־פּרעסיאָניסטן, אינדיווידועל אין דער קאָלאָריסטיק. א באַזונדערן אינטערעס האָט אַרויסגערופן אין סאַלאָן פּעוסער אירס אָן אויסשטעלונג פון פייזאָזשן פון ישראל, נאָך איר פאַרברענגען עטלעכע חדשים אין ישראל. די אויסשטעלונג האָט אָנגעצייכנט אַ צווייטן עטאַפּ אין איר קינסט־לעריש־מאָלעריישער אַנטוויקלונג. אַבער דער סטיל איז אַלץ געבליבן אַן אימפּרעסיאָניסטישער, בעת די קאָלאָריסטיק איז שוין אַ גאַנץ אַנדערע, א נייע, א שאַרפערע אינעם אויסדרוק און אַ פאַרשיידנארטיקע, אַ באַדעקטע מיט ספּעציפּיש־בענקנדיקער מעלאַנכאָלישקייט, אָן אייגנארטיקן שטריך געפינט מען אויך אין די מאָלעריין פון ראָסאַליא פליטשמאַן. זי איז מער די קינסטלערן פון קאָמפּאָזיציעס. אירע שאָפונגען דערציילן וועגן אַ באַשטימטער ראָמאַנטישקייט, און די רא־מאַנטישקייט וויקלט זי אין אין אידל־פיינע און דעליקאַטע פארבן. און באַמערקנסווערט: אינעם רוב פון אירע שאָפונגען מערקט מען שטריכן וואָס זיינען אויסשליסלעך אייגן דעם יידישן כאראַקטער. פאַראַן אין אירע בילדער א פיליגראַנישקייט פון טרויעריקער בענקעניש, וואָס מען געפינט אויף די בילדער וועגן די אַמאָליקע יידישע פרויען, ביים לייענען אין די שבתים נאָכמיטיק דעם „צאינה וראינה"; ראָסאַליא פליטשמאַן פאַרראַט אין זיך אַזא אַטאַוויזם דורך דער פאַרב־ליניע.

א באַזונדערן אינטערעס האָט ביי דער ארגענטינער קונסט־קריטיק אַרויסגערופן די סקולפּ־

טאָן לויבאַ גייכמאַן, וואָס צייכנט אירע שאַפונגען מיטן נאָמען „לויבאַ". אַן אויסערגעווייניקע שפּעריש און דינאַמישע נאַטור צוזאַמען מיט איר סקולפּטור־קונסט אויך אַ מאָלערן, האָט זי אַרויסגעוואָרפן אינטערעס מיט איר עקזאָטישער טעמאַטיק. און איז אַ טשעקאָווע דערשיינונג, וואָס האָט, אגב, ביי אַ גלעזענהייט געוואָרפן אויך די אויפמערקזאַמקייט פונעם כינעזישן אַמבאַסאַדאָר אין אַרגענטינע: לויבאַ גייכמאַן האָט אַרייַנגעבראַכט אין דער סקולפּטור־קונסט די כינעזישע עקזאָטישקייט און זי ברענגט זי אַרויס מיט אַזעלכע דעטאַלן ווי אין איר גופא זאָל לעבן אַ דור־דורותדיקע כינעזישע נשמה, אַדער אפשר גאָר אַ כינעזישער „דיבוק", וואָס פירט איר האָנט ביים נעמען דעם סקולפּטאָרישן סקאַלפּעל. בכלל טראָגן אַלע אירע ווערק אַ פיזיאָנאָמיש־אָריענטאַלישע סטרוקטור. כינעזישע און אינדישע געטער, כינעזישע קעניגן, אינדישע פּרינצן, און בכלל פאַרשיידענע פאָלקס־טיפּן פון דער מילע־מיליאָסעדיקער כינע באַקומען ביי איר אַ מאָגישקינסטלערישן אויסדרוק. עס איז בכלל אַ מערקווירדיקע דערשיינונג: די טעמאַטיק וואָס קען אָנבאָטן די געשיכטע און די טראַדיציע פון כינע לעבן אין איר גייסט און ווערן ביי איר אויסגעלאָדן אין קינסטלערישע־עסטעטישע פאָרמען. און עס איז כדאי צו פאַרצייכענען: בעת איינער פון אירע לעצטע אויסשטעלונגען איז געווען אָנווענדט אַ כינעזישער קאָלקציאָנער טשאַן, און נאָכן זען אירע אַרבעטן האָט ער אָפּגעקויפט ביי איר אייניקע פון אירע ווערק פאַר דער פינאַנטאָפּן פון דעם כינעזישן מלוכהשן קונסט־מוזיי. די ווערק פון דער סקולפּטאָרן לויבאַ געפינען זיך אינעם קונסט־מוזיי פון לאָ באָקאָ און אין די מוזייען פון ראָסאַריאָ, טרעס אַראָשאָס און אַנדערע. די אַרגענטינער שול אין פלאָרידאַ האָט ספּעציעל ביי איר באַשטעלט אַ סקולפּטור פאַרן טאָג פון דער מוטער און דער אַרגענטינער קאָנגרעס האָט אין 1961 ביי אַ ספּעציעלער סעסיע באַשטימט צו קויפן איינס פון אירע באַרימטע ווערק פון דער אינדישער מיטאָלאָגיע, די געטן סיווא. לעצטנס גיט זיך די סקולפּטאָרן לויבאַ אָפּ מיטן שטודירן די יידישע ביבל און ווען מען האָט זי ביי אַ קאָלעקטיוור אויסשטעלונג אין מאָראָן געפרעגט וועגן אירע וויטערדיקע שפּעפּעריש פלענער, האָט זי דערקלערט, אַז זי שטודירט די ביבל, ווייל זי פילט אין איר גייסט דעם אימאָוש פון די יידישע נביאים און איר אַמביציע איז זיי אַרויסצוברענגען סיי סקולפּטאָריש און סיי מאָלעריש.

פּעסט אין דער סקולפּטור־קונסט איז נעמי גערשטיין. סעסיליא מאַרקאָוויטש האָט פאַר איר סקולפּטור־שאָפונג, ביי דער לעצטער אויסשטעלונג פונעם נאַציאָנאַלן סאַלאָן, באַקומען די פּרע־מיע „דזשאָקי־קלוב". סעסיליא מאַרקאָוויטש פאַראייניקט קינסטלעריש צייכענונג, מאָלעריי און סקולפּטור און אין יעדע שאָפונג אירע פילט מען דיכטערישע אינספּיראַציע. מינאַ גאַנדלער, אַ קינסטלערן מיט אַן אויסגעשפּראָכענעם חוש פאַר שיינקייט, צייכנט זיך אויס מיטן ערנסט פון אירע שאָפונגען; מען שפּירט אין איר יעדער מאָלערי, ווי דאָס מאָלן זאָל זיין פאַר איר אַ ריכ־טיקע עבודת־הבורא, אַ תפילה אַרויסגעבראַכט דורך קאָליר און פּאַרב. אַ דאָנק דעם באַקומט איר מאָלעריי אַ כאַראַקטער פון סימבאָלישע אימאָושן.

מאַרטאַ גרינבערג באַנוצט זיך אין איר מאָלעריי מיט די פּשוטסטע עלעמענטן. און אינ־טערעסאַנט: אין יעדן מאָלעריי־ווערק שפּירט מען אַ מיסטעריעזן אומרו וואָס פילט זיי אַן מיט לעבן דורך זעלטן־שיינע פאַרמען. אַ באַזונדער אייגנשאַפט פון דער קינסטלערן איז אַן איבער־געטריבענע און דאָך מיט דער אינפאַכסטער און זייער פאַרזיכטיקער כראָמאַטיק, געשאַפענע האַלוצינאַציע־אַטמאָספער.

צו די אייגנאַרטיקע מאָלערנס געהערט אויך יענטע (פון דער משפּחה קריינאָוויטש). יענטע איז אַן אויסגעשפּראָכענע מאָדערניסטן. איר מאָלעריי באַזירט זיך אויסשליסלעך אויפן קאָליר, דאָס הויפּטזאַכלעכע איז די קאָנסטרוקציע. דער אימאַזש דאַרף קומען נישט פון דער פיגור, נאָר פון דער קאָנסטרוקציע וואָס נעמט אַן ביי איר פאַרשיידענע געאָמעטרישע פיגורן און אויסדרוקן. צום ערשטן אינטערעסירט זי די האַרמאָניע פון פאַרבן און זי קאָנצענטרירט די פאַרבן אויף אַזאַ שטייגער אַז זיי ווערן ממש אַ געזאַנג, מיט איר מאָלעריי באַשטעטיקט זי די פּאָעמע פונעם געניאַלן דייטשן דיכטער גאָטע וועגן די פאַרבן, וואָס פאַרוואַנדלען זיך אין אַ האַרמאָנישן געזאַנג.

זוען מען דרינגט אַריין אין דער מיסטעריעזקייט פון זייער סענסיביליטעט, — די קינסטלערן יענטע לעבט אין דער מיסטעריעזער סענסיביליטעט פון די פֿאַרבן, — דאָס איז איר סטיל אין אויך דער יסוד פון אירע שאָפונגען.

ראָסאָ נעמי (ראָסאָ נעמיראָווסקי) געהער צו די גאָר יונגסטע מאָלערנס, אָבער איר ערשטע אויסשטעלונג אין גאַלעריע פּועסער האָט אָנטפלעקט אַ באַאָבטע קינסטלערן, וואָס האָט שוין אָן אייגענעם טאָן אין דער פּיקטאָרישער קונסט. עס איז געווען געזונ צו אָנאַליזירן נאָר איין בילד, וואָס האָט פּיגורירט אויף דער אויסשטעלונג „דריי געשיכטעס", כדי צו דערקענען דעם באַאָקטער און די אייגנשאָפטן פון דער יונגער מאָלערן. דריי אייגנשאָפטן אין איין בילד: סור־רעאַליזם, רעאַליזם און סוב־רעאַליזם און טאָקע דער סוב־רעאַליזם איז דער נייער טאָן, וואָס

אהרון ליפּיץ: פּייזאַזש אין קאַטאַלאָניע.

די יונגע ראָסאָ נעמי ברענגט אַריין אין דער מאָלעריי־קונסט. אין דערזעלבער צייט איז אָבער דאָס רעאַליסטישע דער צענטער פון איר מאָלערישן סטיל און דערזעלבער רעאַליזם האָט צוויי קאָנטינויטעטן, אָדער ריכטיקער געזאָגט, צוויי דימענסיעס, אייניע צו די הויכקייטן, די צוויטע צו די טיפענישן, די טיפענישן זיינען דער שורש, דער וואָרצל און די מאָלערן נעמט אָן דעם סוב־רעאַליזם, וויל זי איז אויסן צו דערגרונטעווען די טיפענישן פון דערשיינונגען אין די טי־פענישׂ פון מענטשלעכן זיין, — עס איז די שטרעבונג צו קענען זיך אַליין, זיך אליין צו אָנטפלעקן אין דעם אייגענעם „איך" און פון דעם געווינען ראָסאָ־נעמיס מאָלעריי שאָפונגען אַ פערסאָנעלע קאָפּריז־שפּילעוודיקייט.

פּאָולינאַ העלער וויזט ארויס מער פּאַרצוג פּאַר דער אָקווארעל־מאָלעריי און דער רוב פּון אירע מאָלעריייען זיינען איינדרוקן פון רייזעס. דערפּאַר זיינען אירע מאָלעריייען פּאַרשיידנאַרטיק, זיינען אטמאָספּעריש־פּארשיידן און אויך קאָליריסטול־פּאַרשיידן. אייניע פּון אירע לעצטע אויס־שטעלונגען „איינדרוקן פון אַ רייזע" איז געווען אינעם סאלאָן פון דער „קולטור־דינסט פון די

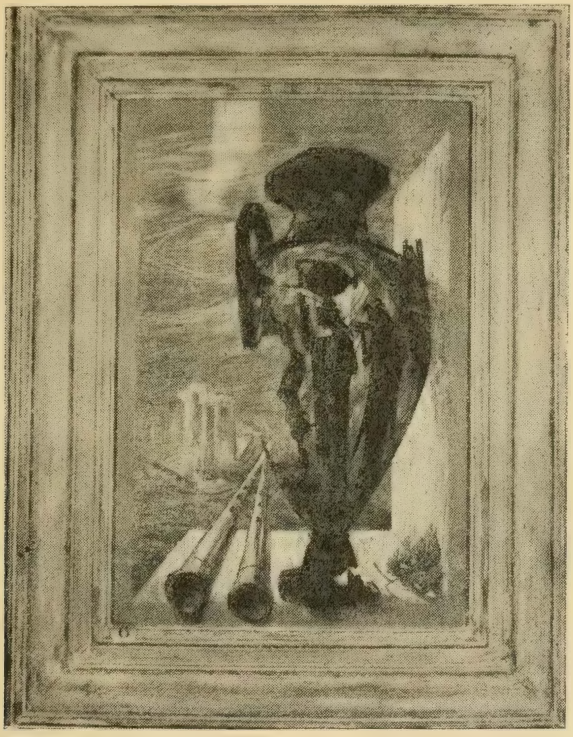
פֿאראייניקטע שטאַטן אין אַרגענטינע". אלע אָקוואַרעלן אירע זיינען געווידמעט די לענדער וואָס זיי באַזוכט. אין איר לעצטער אויסשטעלונג האָט זי אַרויסגעבראַכט דורך אָקוואַרעל די פֿאראייניקטע שטאַטן, קאַנאַדע, מעקסיקע און פּאַנאַמאַ, — דער רוב אָקוואַרעלן זיינען אַבער געווידמעט פֿאראייניקטע שטאַטן, און אויב אַ שרייבער באשרייבט זיינע רייזע־אייַנדרוקן, טוט פֿאולינאַ העלער דאָס זעלבע דורך אָקוואַרעליזירן אירע אינדרוקן, — די פֿאַרב ווערט איר שפּראַך און די קאָליר ברענגען אַרויס אויף אַן אימפּרעסיוון אופן אירע שטימונגען.

זשאַזעפינאַ רובינשטיין האָט דורכגעמאַכט צוויי עטאַפּן אין איר מאָלערײַ. אין אַנהייב האָט איר מאָלערײַ געטראָגן אַ נאַטוראַליסטישן און רעאַליסטישן כאַראַקטער. אייניקע פון אירע ערשטע בילדער וויזן אויך אַ געוויסן אימפּרעסיאָניזם. אָבער אינעם צוויטן עטאַפּ באפרייט זי זיך פון די פֿרידעריקע פֿארמען און גייט אַריבער צו אַן אויסגעשפּראָכענעם מולטי־פֿארביקן קאָסמאָפּאָליטישן אָפּשאַטן. זשאַזעפינאַ רובינשטיין איז אורבאַניסטיש אין איר מאָלערײַ, מעגלעך מחמת דעם וויל אינעם אורבאַניזם געווינט דער עקספּרעסיאָניזם אַ בולטערן אויסדרוק. זשאַזעפינאַ רובינשטיין פֿארפֿלאַכט אָבער נישט דעם עקספּרעסיאָניזם און זי פֿארגייסטיקט אים, אַ דאַנק דעם געווינען אירע שאָפונגען אַ פּערסאָנעלן סטיל.

צו די יונגע געהערט אויך פּעליסאַ ציר. עס איז ווייניק צו זאָגן, אַז זי איז אַן אייגנאַרטיקע מאָלערן. פּעליסאַ ציר האָט אידייע אין דער מאָלערײַ. פֿאַר איר איז די מאָלערײַ דיכטונג דורך קאָליר. מאָלערײַ דאַרף זיין דיכטונג און דיכטונג איז אינטויִציע. צוליב דעם מוז דאָס האַרץ שפּילן אַ גרויסע ראָל אין דער שאָפונג און פונקט ווי דאָס האַרץ שאָפט נישט קיין פֿראַיעקטן, אַזוי איז אויך אין דער מאָלערײַ־קונסט. ביים שאַפן אַ בילד קען מען נישט מאַכן קיין פֿארויסיקע פֿראַיעקטן, נאָר עס מוז קומען ספּאָנטאַן, ווי עס זאָל ארויסזינגען פון הארץ. אין פּעליסאַ ציר קונסט־מאָלערײַען שפּירט מען ספּאָנטאַנקייט און אַבסאָלוטע אינספּיראַציע און דאָס אינספּיראַטיוון באַשטימט אויך דעם כאַראַקטער פון די באַנוצטע פֿארבן, די אינטויִציע זאָגט איר ממש אונטער אַז וועג עס קומט דער גרויסער קאָליר זאָל אַוועקגעשטעלט ווערן די ראָזע־פֿארב, נישט כדי צו קאָמביניירן ליכט און שאָטן, נאָר ווייל דער ראָזער קאָליר איז דער אויפגאַנג פונעם לעבן. אין פּעליסאַ ציר׳ס בילדער האָבן לעבן, ווי א ריכטיק־אינספּיריר׳ט ליד און פּאָעמע.

רבקה גיטעלזאָן איז די מיסטעריעזע מאָלערן אין פּולן זין פון וואָרט. איר אָקאָרשטע אויסשטעלונג אין דער גאַלעריע וואָן־ריעל האָט אַוועקגעשטעלט אין אַ גרויסער פֿארלעגנהייט די וואָס ווילן דעפּיניירן דעם כאַראַקטער פון אירע שאָפונגען, פֿארעם און סטיל. רבקה גיטעלזאָן רעוואָלטירט אַבסאָלוט קיין יעדער סימעטרישקייט און ליניע־גלייכגעוויכט אין דער מאָלערײַ־קונסט. זי בויט אויסשליסלעך אויף דער דעזאָקוויליבריטקייט פון דער ליניע. אָבער רבקה גיטעלזאָנס בילדער זאָל זיך שאָפן רווקא דורך דער אַסימעטרישקייט פון דער ליניע. אַבער רבקה גיטעלזאָנס בילדער דאַרף מען נישט נעמען לויט סטיל און פֿארעם און מען דאַרף אויך נישט אַנווענדן צו אירע שאָפונגען די אַנגענומענע געזעצן וועגן הארמאָניע, אַדער די טעאָריע וועגן ליכט און שאָטן. שאָטן איז פאַר איר מער ווי דאָס ליכט, ווייל אינעם שאָטן גופא איז פֿארבאָרגן דאָס ליכט. פון הינטן נעמט זיך צו רבקה גיטעלזאָן אזא איינשטעלונג אין דער מאָלערײַ־קונסט? ווייל זי איז די אַבסאָלוט־ייִדישע מאָלערן וואָס קען נישט און וועט זיך קיינמאָל נישט באַפרייען פון איר ייִדישקייט־אַטאַוויזם. ער לעבט אין איר טיף פֿארוואָרצלט און אין דעם אַטאַוויזם איז אויך טיף פֿארוואָרצלט דער טויזנטיאָריקער ייִדשער ליידן־וועג. מען דאַרף נאָר זען אירע דריי בילדער „ביי הזכרת־נשמות", „אויך מיר לערנען העברעיש", „געוויסע טעג האָב איך באַגלייט מיין פֿאָטער" און די בילדער וועלן דערציילן, אַז אינעם אונטערבאַווסטזין פון דער קינסטלערן איז פֿארוואָרצלט א טויזנטיאָריקע ייִדישקייט מיט אַלע אירע ליידן. עס איז אַ ספק צו רבקה גיטעלזאָן האָט אמאל געלייענט יצחק קאַצענעלסאָנס „דאָס ליד פון מיין אויסגעהרגעטן ייִדישן פֿאלק", אָבער עס איז פֿאַראן אַן אידעניטשקייט צווישן דער דאָזיקער פֿאָעמע און איר מאָלערײַ. רבקה גיטעלזאָן גיט נישט קיין נאָמען דעם רוב פון אירע בילדער. לויט דער טעאָטיק מוז די אַבסטראַקטקייט זיין איר אייגנשאַפֿט־סטיל און די אבסטראַקטקייט ברענגט זי אַריין אין א

כּפּערע פון אויסמיידנדיקער קאָלאָריסטיק. מחמת דעם האָט זי טאָקע דריי פון אירע בילדער באָטיטלט „דאָס גרויע איז געווען זיין קאָליר" און מיט דעם דריקט זי אויס אויך שטעלונג צו קאָליר. איר פּרעפּערענץ זיינען גרוי און שוואַרץ און דאָס פּאַסט זיך אויך צום כּאַראַקטער פון אירע שאָפונגען, טיף־מיסטישע און טיף־פּסיכאָלאָגישע, אזוי אז מען האָט ממש מורא פּאַר א געזיכט פּאַטאָלאָגישקייט וואָס פּאַרפאָלגט די קינסטלערן. ווי געזאָגט, טאָר איר קונסט־שאָפונג נישט באַטראַכט ווערן לויט די אָנגענומענע געזעצן פון הארמאָניע און טעאָריע וועגן ליכט און שאָטן, אָדער גאָר לויטן מאָסשטאָב פון קינסטלערישער אָנאָטאָמיע. רבקה גיטעלזאָן איז אין איר

לעצן פּאָר: א קרוג.

מאָלעריי דער אבסאָלוטער רעוואָלט קעגן אַלע פאָרמען, זי נעגירט די אַלע פאָרמען און טעאָריעס, וואָרפט זיי אָפּ, ווייל זי זוכט דעם אמת דורך קונסט און די קונסט איז דער אמת וועגן דער דעזעקוויליבריטקייט פון דעם מענטשנס נשמה. דער מענטש אין זיין עקזיסטענץ איז טראָגעדיע און טראָגיק און טראָגעדיע און טראָגיק האָבן נישט קיין סימעטריע, נאָר זיינען אָסימעטריש, אָריטמיש און זיגזאָג־ווירקנדיק. עס איז א באַוונדערע אייגנשאַפט פון אַן אויטענטישער קינסט־לערן, אָבער אויסשליסלעך פון א יידישער אין וועלכער עס לעבט א מין אמביציעזקייט פון „לא ככל הגוים", וואָס איז צו איר געקומען נישט פון אינטעלעקט און איבערצייגונג, נאָר פון אַטאַוויזם און אינטויציע, וואָס דרינגט אַרויס ממש פון א פּסיכא־פּאַטאָלאָגישקייט.

אן ענלעכע ריכטונג געפינט מען אויך ביי דער יונגער מאלערן לויסא רייסנער. אויך לויסא רייסנער רייסט איבער מיט די אנגענומענע געזעץ־נארמען פון דער מאלעריי־קונסט. אויך זי מאכט נישט קיינע פארויסיקע פראיעקטן פארן מאלערישן בילד, נאר עס ווערט ביי איר געשאפן ספאנטאן. ווי נאר זי נעמט דעם פענדזל אין האנט און רירט זי צו צו דער פארב, דעמאלט הייבט אן ווירקן איר אינספיראציע און ממש א געטרעגענע פון א פארבארגענע גייסטיקע האנט מאלט זי, אן צו וויסן אויף וואסער אופן דאס מאלערישע ווערט זיך אויסווייקלען. וועגן דעם דער־ציילן אירע בילדער וואס זיינען געווען אויסגעשטעלט אין דער גאלעריע פעיסער. אויך לויסא רייסנער פארשאפט קאפברעכענישן ביים דעפינירן איר קונסט, אויך צו איר מאלעריי קען מען נישט אנווענדן די אנגענומענע געזעצן פון דער קונסט. לויסא רייסנערס בילדער רעדן קלאר פאר זיך אליין, אז מען האט פאר זיך א קינסטלערן פון א גוואלדיקן אינערלעכן אומרו און דער אומרו פארארזאכט די דינאמיק פון איר מאלעריי. אירע בילדער רעדן קלאר וועגן אן אינטענסיוו־אינערלעכער וועלט, וואס איז פול מיט סימבאלן און מיסטישקייט. לויסא רייסנערס קינסט־לעריישער תוך איז די סטיכישקייט וואס פירט צו אומבאוווסטקייט. אין דעם פרט איז איר מאלעריי פון א מעטאפיזיש־טראנסצענדענטאלן כארעקטער און אייניקע פון אירע בילדער דרינגען ארײַן אין פילאסאפישע מעדיטאציעס. בכלל איז איר קונסט און דער סטיל פון איר קונסט א מעדי־טאטיוואר. דערביי באנוצט זיך לויסא רייסנער מיט די פשוטסטע מיטלען און רעדוצירט קא־לירן, ווי שווארץ און רויט, אין געוויסע פאלן אויך מיט ווייס און גרין. ווייס פון מאכן פארויסיקע פראיעקטן, שאפט זי די קאמפאזיציע צוזאמען מיטן ווערק גופא און דאס איז אויך נאטירלעך, מחמת איר קינסטלערישער שאפן איז כולו אינטויציע און אינספיראציע.

ליליאנא פארטער איז די גאר יינגסטע צווישן די מאלערינס, אבער שוין מיט דערפא־רונג. קוים האט זי אין 1958 פארענדיקט איר שטודיום אין דער קונסט־שול „מאנועל בעל־גראנא" אין בוענאס־אירעס, איז זי אין זעלבן יאר געפארן קיין מעקסיקע, וווּ זי האט אין מעקסיקאנער אוניווערסיטעט שטודירט ארכיטעקטור און פלאסטישע קונסט. אין דער זעלבער צייט האט זי זיך אויך ספעציאליזירט אין דער גראוויור. ליליאנא פארטער האט שוין דריי פער־סאנאלע אויסשטעלונגען און זיך באטיליקט אין פינף קאלעקטיוו אויסשטעלונגען, און האט באקומען צווייַ מאל פרעמיעס פאר אירע גראוויורן. אין איר קונסט ברענגט זי אריין די אר־כיטעקטור־פראעקטירטקייט, און דאס ארכיטעקטאנישע אויף פעסט־רעליעפע ליניע איז די אייגנשאפט פון איר גראוויור־קונסט.

צו די גאר יינגסטע געהער שושנה געלמאן. איר אייגנשאפט איז די צייכענונג, א פעסטע און זיכערע אין דער טעכניק און מיט באשטימטע נייגונגען צו מיסטיק און מיסטעריעזקייט.

***

דאס איז בלויז א קליינער סך־הכל פונעם אנטייל פון יידן אין דער ארגענטינער קולטור, וויסנשאפט און קונסט. ווייט נישט אלץ איז אויסגעשפט, סיי אויפן געביט פון דער וויסנשאפט אין סיי אויפן געביט פון דער קונסט. ס׳פעלן נאך דאטן וועגן דעם אנטייל פון יידן אין די פיזי־קאליש־ע און כעמישע וויסנשאפטן; מ׳וויסט אויך אז יידן זיינען באטיליקט אין די ביאכעמישע וויסנשאפטן און אין די אטאמיש־נוקלעארע פארשונגען, אבער דאס געבראכטע גיט א קלארן באוויז, אז דער יידישער בייטראג פאר דער ארגענטינער קולטור איז גארנישט קיין קליינער. מען דארף נעמען אין אכט, אז דער יידישער וויסנשאפטלער האט גארנישט אזא גרינגן וועג צווישן זיינע נישט־יידישע קאלעגן־וויסנשאפטלער און דאס זעלבע אויך דער יידישער קינסטלער. עס פעלן נישט קיין ראסן־דיסקרימינאציעס און דעם בעסטן ביישפיל האט מען געהאט אין דער נישט־וווייטער פארגאנגענהייט, וועו פראפעסאר נירענשטיין איז געווען רעקטאר פון בוענאס־אירעסער אוניווערזיטעט. פראפעסאר נירענשטיין האט שטענדיק געלייקנט זיין אנגעהעריקייט צום יידישן פאלק, אבער די ראסן־דיסקרימינירנדיקע אוניווערזיטארישע עלעמענטן האבן

אים עס געגעבן צו פילן און בייַ די ערשטע רעקטאָר־וואָלן האָט מען אים באַזייטיקט. פראָפעסאָר נירענשטיין האָט שוין דעמאָלט אפן געזומען ריידן וועגן זיין אַנגעהעריקייט צום יידישן פאָלק, האָט אפילו געוואָלט לערנען יידיש און העברעיש, כדי זיך צו פילן מער נאָענט און פאַריניקט מיטן יידישן פאָלק, אָבער דער טויט האָט אים דאָס געשטערט. עס איז אויך מעגלעך אַז די ראָסן־דיסקרימינאַציע איז געווען איינע פון די סיבות, וואָס האָבן פארקירצט זיין לעבן. יעדער אויפריכטיקער געשיכטע־שרייבער פון דער ארגענטינער קולטור־אַנטוויקלונג וועט אָבער אָנערקענען, אַז יידן אין ארגענטינע האָבן אין גאָר אַ גרויסער מאָס בייגעטראָגן אויף אַלע געביטן פון דער ארגענטינער קולטור, אָנהייבנדיק פון דער ליטעראָטור און קונסט ביז דער עקזאַקטער און הומאַניסטישער וויסנשאַפט.

פֿאַליק לערנער

דער בייטראָג פון דער קהילה צום אויפבוי פון בתי־עם

א נייע וועגדונג אין ישוב

עס האָט אין דעם דאָזיקן בוך וועגן דער טעטיקייט פון דער קהילה נישט געקענט פעלן אינער פון די בולטסטע אַספעקטן פון אונדזער געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, צו וועלכן די קהילה האָט דירעקט און אומדירעקט בייגעטראָגן; מיר מיינען דאָ די בתי־עם וואָס זענען די לעצטע יאָרן אויפגעבויט געוואָרן אין דער הויפטשטאָט און אין די ישובים פון גרויס־בוענאָס־איירעס. עס וועט נישט זיין איבערגעטריבן צו זאָגן אַז די דאָזיקע פֿאַלקס־הייזער, אין וועלכע עס קאָנצענטרירט זיך בדרך־כלל די גאַנצע געזעלשאַפטלעכע, דערציִערישע און קולטור־טעטיקייט פון די באַטרעפנדיקע געגנטן, זענען אין אַ גרויסער מאָס אויפגעקומען אונטער דער סטימולירנדיקער השפּעה פון דער קהילה־טעטיקייט, וואָס האָט ביי אונדז אַרויסגערופן צום לעבן אַ סך דרימלענדיקע כוחות. מיר וועלן זיך באַמיִען אין די וויטערדיקע שורות איבערצוגעבן איניקע דעטאַלן וועגן דער אַנטשטייונג פון די וויכטיקסטע בתי־עם אין דער הויפט־שטאָט און אין אומגעגנט, וואָס וועלן געבן אַ באַגריף וועגן דער פונדאַמענטאַלער ראָלע וואָס די דאָזיקע אינסטיטוציעס שפּילן היינט־צו־טאָג אין אונדזער ישוב. מען וואָלט דעם דאָזיקן קאָנצעפּט געקענט אויסברייטערן אויך אויף דער פראָווינץ, אָבער מיר וועלן זיך באַגנוגענען מיטן צענטער, וווּ עס געפינט זיך דער רוב מנין פון אונדזער ישוב, און דאָס וועט במילא געבן אַ פּאַרשטעלונג וועגן אָט־דעם אַספּעקט פון אונדזער אַרגאַניזאַציאָנעלן לעבן.

דער אויפקום פון די בתי־עם איז, געמאָסטן אין דער פערספּעקטיוו פון דער צייט און אין ליכט פון דער עוואָלוציע פונעם ישוב, נישט קיין צופעליקייט. דער ישוב האָט געשאַפן זיינע אינסטיטוציעס כמעט פון דעם ערשטן מאָמענט אָן זינט עס האָט זיך דאָ אין לאַנד באַווײַזן אַ סימן פון יידיש לעבן אין דער עפּנטלעכקייט, לויט די באַדינגונגען פונעם מאָמענט און לויט זייַנע מאַטעריעלע מעגלעכקייטן. די קהילה פון היינט איז נעכטן געווען אַ חברה קדישא, די גדוסע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוו, אַ קליינע גמילת־חסד־קאַסע און דער בית־עם אַ קליינע געגנט־אינסטיטוציע אַדער אַ לאַנדסלייט־פֿאַראײַן. און ווען עס וועט ווען עס איז געשריבן וועט דער אויפ־קום פון די בתי־עם פֿאַרנעמען דאָס געהעריקע פּלאַץ, ווי אַ וויטערדיקער עטאַפּ אין אונדזער געזעלשאַפטלעכער אַנטוויקלונג, ווי אַ נייער צוגאַנג צו געזעלשאַפטלעך־דערציִערישע פּראָבלעמען און טאָקע ווי אַ סימן פון אַ העכערער השגה אין אונדזער לעבנס־ניוואָ. אין דער פערס־פּעקטיוו פון דער צייט, וועט דאָס אויך דערשיינען ווי אַן אויסדרוק פון אַ נייעם געזעלשאַפט־לעכן דינאַמיזם, וואָס איז געבוירן געוואָרן אונטער דער השפּעה פון אַ גאַנצער רייַע סיבות אין צווישן זיי די השפּעה פון דער קהילה און איר ברייטע טעטיקייט.

קעמערלעך פון אונדזער געמיינדע־לעבן

די בתי־עם זיינען, לויטן כאַראַקטער און טעטיקייט, עפּעס אַזוינס ווי די „קאָמיוניטי סענ־טערס" פון די פֿאַרייניקטע שטאָטן. מיר האָבן געזאָגט „עפּעס אַזוינס", ווייל זיי זיינען נישט דאָס

זעלבע. זיי קאָנען נישט זיין דאָס זעלבע, ווייל די אַרגאַניזאַציע פון אונדזער ישוב איז אַנדערש ווי די פונעם נאָרד־אַמעריקאַנער ייִדישן ישוב. אונדזער געזעלשאַפטלעכע אַרגאַניזאַציע איז אַ צענטראַליזירטע, דאָן ווען די אַרגאַניזאַציע פונעם נאָרד־אַמעריקאַנער ייִדישן ישוב איז אַ — דעצענטראַליזירטע — אָדער, בעסער געזאָגט, — אַ פילאַרטיקע. אין די פאַרייניקטע שטאַטן איז נישטאָ אוֹא זאַך ווי אַ קהילה. עס זיינען פאַראַן אַ סך ייִדישע אינסטיטוציעס און גאַנצע אַרגאַניזאַציעס — צווישן זיי די גרויסע פראָטעראַלע אַרגאַניזאַציעס, ווי דער ייִדישער אַרבעטער־דינג אָדער דער נאַציאָנאַלער אַרבעטער־פאַרבאַנד — וואָס דערפילן די פונקציעס פון קהילות, אָבער קיין קהילות זיינען זיי נישט. ביי אונדז איז אַנדערש; אונדזער לעבן איז אַרגאַניזירט אין דער פאָרעם פון אַ קהילה און אין לאַנד־מאָסשטאָב פון אַ וועד הקהילות און די בתי־עם, הגם זיי באַדינען באָשטימטע געגנטן, זיינען זיי אין גרונט־געמומען געזעלשאַפטלעכע קעמערלעך פון אונדזער געמיינדע־לעבן, וואָס דערפילן וויכטיקע פונקציעס. זיי זיינען, ווי די אמתע קעמערלעך אין אַ געזונטן, וואָקסנדיקן קערפער אַנטשטאַנען, ווען אונדזער געזעלשאַפטלעכער קערפער איז געוואָרן גרעסער, און עס האָט זיך געפאָדערט מער עקספּאַנסיע פאַר זיין טעטיקייט. ווען די חברה קדישא איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין דער קהילה, וואָס האָט אַנגעהויבן אַרומנעמען וואָס אַמאָל מער אַספעקטן פון אונדזער ציבורדיקן לעבן, האָט עס באַקומען אַן אָפּקלאַנג אין די וויטסטע געגנטן פון דער הויפּטשטאָט און גרויס בוענאָס־איירעס און האָט אַרויסגערופן אַ געזעלשאַפטלעכן דינאַמיזם, וואָס איז פריער געווען אומבאַקאַנט. די השפּעה פון דער קהילה איז אין דעם זין געווען דעצידירנדיק אויף דורך אַן אַנדער קאַנאַל: דורך דער ייִדישער שול. ווען מען האָט ביי אונדז אָנגעהויבן בויען גרויסע שול־עביידעס מיט דער אַנטשיידענער הילף פון דער קהילה, איז אַנטשטאַנען די אידייע פון אויפבויען געביידעס וואָס זאָלן דינען נישט נאָר פאַר שולעס, נאָר אויך פאַר אַנדערע צוועקן פון געזעלשאַפטלעכן און קולטור־כאַראַקטער. און אַז אַזוי איז עבוירן געוואָרן דער גאַנצער פון די בתי־עם, וואָס זענען היינט אמתע צענטערס פון ייִדישער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט און פון ייִדיש־נאַציאָנאַלער דערציונג. די בתי־עם זיינען די קעמערלעך נישט נאָר פון אונדזער לאָקאַלן געזעלשאַפטלעכן קערפער, נאָר ממש פון אונדזער נאַציאָנאַלן קערפער אין בריייטסטן זינען פון וואָרט. אין זיי ווערט קאָנצענטרירט נישט נאָר דאָס לעבן פונעם ישוב, נאָר די טעטיקייט וואָס האָט אַ שייכות מיט אונדזער נאַציאָנאַלן לעבן בכלל. יעדער איינער פון די בתי־עם איז נישט נאָר אַ שול פאַר ייִדישע קינדערלעך, וואָס זוערן דאָרט דערצויגן אין ייִדיש־נאַציאָנאַלן גייסט, נאָר זיינען שולן אויך פאַר דער יוגנט און זאַמלפונקטן פאַר די דערוואַקסענע. אין די דאָזיקע פאַלקסהייזער קומען פאַר די געזעלשאַפט־לעכע מסיבות פון די געגנטן און אויך דאָס ייִדישע פאַמיליען־לעבן קומט דאָרט צום אויסדרוק אין דער פאָרעם פון פריוואַטע שמחות. אייניקע שטאָט־געגנטן, וווּ עס ווּוינען צענדליקער טויזנ־טער ייִדן, זיינען דורך דעם אויפקום פון די בתי־עם פשוט אויפגעלעבט געוואָרן און היינט צו טאָג זיינען זיי שפּרודלדיקע צענטערס פון ייִדישער דערציונג און קולטור.

אַוודאי זיינען די דאָזיקע אינסטיטוציעס אויפגעקומען קודם־כל אַ דאַנק דער איניציאַטיווע פון די אַרטיקע כלל־טוערס און עסקנים. מען דאַרף אָבער נישט פאַרגעסן אַז אָן דער הילף אוֹן דעם סטימול פון דער קהילה, וואָלטן זייערע איניציאַטיוועס דורכגעפירט געוואָרן אַ סך לאַנג־זאַמער און מיט מער שווערקייטן. איז ווען מיר רעדן ווען די בתי־עם ווי פון אַ גרויסער דער־גרייכונג אין אונדזער ציבורדיקן לעבן, דאַרף מען עס באַטראַכטן ווי נאָך איין דערגרייכונג פון דער קהילה, וואָס איז די מוטער־אינסטיטוציע פונעם ישוב נישט נאָר לויט דער עלטער און דער צאָל מיטגלידער וואָס זי נעמט אָרום, נאָר אויך לויט איר פאַרצווייגטער טעטיקייט און לויט דער השפּעה וואָס זי איבט אויס אויף אונדזער געזעלשאַפטלעכן לעבן דורך אירע מעשים און ממשותדיקער הילף. אין די ווייטערדיקע שורות ווילן מיר איבערגעבן אייניקע דאַטן און צי־פערן פון עטלעכע בתי־עם וואָס זענען ביי אונדז אַנטשטאַנען אין משך פון די לעצטע יאָרן, און וואָס זענען היינט צו טאָג גלענצנדיקע אינסטיטוציעס, מיט וועלכע אונדזער ישוב קאָן שטאָלצירן.

דער בית־עם „מדינת ישראל" — אַן אייגנאַרטיקער פאַל

מיר הייבן אָן מיטן בית־עם „מדינת ישראל" פון פלאַרעסטאָ, נישט מחמת ער געהער צו די עלטסטע אינסטיטוציעס פון דעם מין, נאָר ווייל די דאָזיקע אינסטיטוציע אַנטשפרעכט אַמ־קלאָרסטן די דערשיינונג פון דעם נייַעם געזעלשאַפטלעכן דינאַמיזם וועלכן מיר האָבן אויבן דערמאָנט. דער דאָזיקער בית־עם איז פון די יינגסטע אינסטיטוציעס פון אונדזער ישוב, אָבער ער האָט פאַר דער צייט פון זיין קורצער עקזיסטענץ זיך קונה־שם געווען מיט זיין פאַרצווייגטער דערציִערישער און קולטור־טעטיקייט. סיי דער אופן ווי ער איז אויפגעבויט געווָארן און סיי די מיטאָדישע און פּלאַנמעסיקע טעטיקייט וואָס ווערט אין אים דורכגעפירט, דערציילן אונדז וועגן דעם אויפקום פון נייַע דינאַמישע כוחות אין אונדזער ישוב, וועגן וועלכע מען האָט פריִער אפילו נישט געחלומט. עס וועט נישט זיין אויף קיין האָר איבערגעטריבן צו זאָגן אַז די אַנטשטייונג פון דעם בית־עם אויף אַלוואַרעס כאַנטע 4896, האָט פולשטענדיק געענדערט די צורה פון דער דאָזיקער געגנט אין וועלכער עס לעבט אָ גרויסער יידישער ישוב פון טויזנטער פאַמיליעס. דער דערפאָלג פון דער דאָזיקער אינסטיטוציע באַווייזט אונדז, אַז דער באַגריף צו אַזאַ פאַלקסהויז האָט עקזיסטירט אין דעם געמיט פון די דאָרטיקע תושבים און עס האָט נאָר געפעלט דער פונק וואָס זאָל אָנצינדן דעם פלאַם פון דעם נייַעם פאַקל וואָס באַשיינט היינט אַזוי וווּנדערלעך דאָס יידישע לעבן פון יענער געגנט.

דער געדאַנק פון אויבויען אָ בית־עם מיט אָ יידיש־העברעישער שול איז געבוירן געוואָרן אין דער קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוו „פלאַרעסטאָ", נאָך אייִדער די דאָזיקע פינאַנץ־אינסטיטוציע האָט אויפגעבויט איר אייגענע פרעכטיקע געביידע אויף סעגוראַלאַ 1595, און דערנאָך האָבן זיך צו דער איניציאַטיוו אָנגעשלאָסן די אָנדערע צוויי קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון פון דער געגנט „ווישאָ לוראָ" און „וועלעס סאַרספיעלד". דער בית־עם איז אַזוי אַרום אויסגעבויט געוואָרן אויף דער איניציאַטיוו און מיט די פאַנדן פון די דערמאָנטע דריי פינאַנץ־אינסטיטוציעס. עס דאַרף דערביי באַטאָנט ווערן, אַז די כלל־טוער פון די דערמאָנטע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון, האָבן געווויסט מיט וואָס עס שמעקט דער פּלאַן פון אויפבויען אָזאַ בנין און די אחריות וואָס זיי נעמען אויף זיך נישט נאָר פאַר זיין אויפבוי, נאָר אויך פאַר זיין ווייטערדיקער פונקציע און ביז היינט צו טאָג זעט מען זיי ביי דער טאָג־טעגלעכער אַרבעט פונעם בית־עם.

דעם 19טן מאַי פון 1957 איז געלייגט געוואָרן דער גרונטשטיין און דער בוי פון דער גע־ביידע איז צוגעגאַנגען שנעל. דעם 5טן אַפּריל פון 1959 איז פאַרעפענטלעכט דער צערעמאָניע פון דעקן דעם דאַך און זונטיק דעם 12טן יוני 1960 איז פאַרגעקומען דער גראַנדיעזער חנוכת־הבית פון דעם פרעכטיקן בנין. אין פינף יאָר צייט איז רעאַליזירט געוואָרן איינע פון די שענסטע איניציאַטיוועס וואָס זיינען ווען עס איז אונטערגענומען געוואָרן ביי אונדז, אייגנוויליק און ספאָנטאַן פון אָ גרופּע פאַלקס־מענטשן.

די יידיש־העברעישע שול וואָס עקזיסטירט ביים בית־עם האָט אין דריי יאָר צייט דורכ־געמאַכט אָ גרויסן פראָגרעס און זי געהער היינט צו די בעסטע געגנט־שולן וואָס מיר האָבן. פון 730 קינדער אין 1960, איז די צאָל אין פאַרגאַנגענעם יאָר געשטיגן צו 815 און עס וואָלט געווען מער, ווען די געביידע האָט מער פּלאַץ. דער קינדער־גאָרטן איז פון 6 גרופּעס אין 1960 אויסגעוואַקסן צו אַכט גרופּעס אין 1962 און די אָנפאַנגס־שול פון 12 קלאַסן אין 1960 — צו 14 קלאַסן אין 1962. עס האָבן נאַטירלעך געמוזט פאַרגרעסערט ווערן די מיטלען וואָס באַ־דינען די שול, צווישן זיי דעם טראַנספאָרט. די שול פאַרמאָגט אָ קינדער־אַרקעסטער, אָ קינ־דער־כאָר און אָ קינדער־טעאַטער. אין משך פון די ערשטע דריי יאָר עקזיסטענץ זיינען אין דעם בית־עם דורכגעפירט געוואָרן צענדליקער דערפאָלגרייכע אונטערנעמונגען מיט גרויס דערפאָלג, אָ סך פון זיי מיטן אָנטייל פון די שול־קינדער. עס זיינען אויפגעטראָטן מיט קאָנפערענצן און לעקציעס באַרימטע פיגורן פונעם ישוב און פון אויסלאַנד און עס זיינען אין דעם גרויסן סאַלאָן פאַרגעקומען גרויסע פייערונגען און קולטור־אַקטן. עס עקזיסטירט ביים בית־עם אָ טיכטיקער

יוגנט־קרייז און איינער פון די שענסטע און רירנדיקסטע אַקטן וואָס זיינען דורכגעפירט געוואָרן אין דעם סאַלאָן פונעם בית־עם איז געווען די גזעזגענונג פֿאַר אַ גרופּע יוגנטלעכע פונעם יוגנט־קרייז וואָס האָבן עולה געווען אַלס חלוצים קיין ישראל. עס עקזיסטירט אויך אַ דינאַמישע פרויען־קאָמיסיע.

די גרינדונג פון בתי־עם אין פֿאַרשידענע געגנטן

מיר האָבן דעם פֿאַל פונעם בית־עם „מדינת ישראל" אויסגעטיילט באַזונדערס צוליב צוויי טעמים: 1) ווייל עס האָנדלט זיך וועגן אַ פולשטענדיק נייַ־געשאַפענער אינסטיטוציע פון דעם מין; 2) ווייל דער אופן ווי אַזוי די דאָזיקע אינסטיטוציע איז געשאַפן געוואָרן, איז דער אויסדרוק פון אַ נייַעם און אייגנארטיקן געזעלשאַפטלעכן דינאַמיזם וואָס האָט זיך באַוויזן אין אונדזער געזעלשאַפט. אויב מיר וועלן וועגן די אָנדערע בתי־עם איבערגעבן בקיצורדיקע דאָטן, איז דאָס נישט דערפאַר ווייל מיר מינדערשעצן זייער באַדייטונג, נאָר דערפאַר ווייל דער גרעסטער טייל פון זיי זענען אייגנטלעך דער המשך פון אַלטע אינסטיטוציעס וואָס האָבן זינט אַ סך יאָרן שוין עקזיסטירט אין די באַטרעפנדיקע געגנטן און צווייטנס — ווייל די טעטיקייט און דער כאַראַקטער פון כמעט אַלע בתי־עם איז דער זעלבער און עס האָט נישט קיין זין איבערצוחזרן. מיר ווילן לשם אינפֿאָרמאַציע בלויז אָנווייזן, אַז אומגעפער אין דעם זעלבן פּעריאָד, צווישן די יאָרן 1954 און ווייטער, זענען אין דער הויפּטשטאָט און גרויס בוענאָס־אירעס געגרינדעט געוואָרן אַרום צען בתי־עם, פון וועלכע די מערהייט פונקציאָנירן שוין און אָנדערע האַלטן ביים אַרויס־ענדיקן זייערע געביידעס וואָס זיי האָבן אָנגעהויבן צו בויען. פֿאַרשטייט זיך, אַז די פֿאַרבלעם פון אַרויסענדיקן די בנינים איז איצט אַ סך שווערער ווי פריער, אָבער דאָס איז שוין אַזוי צו זאָגן אַ „טעכנישער ענין". דער עיקר איז דאָ דער סכום פון געזעלשאַפטלעכער איניציאַטיווע אין ענערגיע וואָס די נייַע וועגדונג האָט אַרויסגערופן. מיר וועלן אָנהייבן מיט אַ צווייטן גרויסן בית־עם פון דער הויפּטשטאָט:

בית־עם „דוד וואָלפֿסאָן"

דער בית־עם „דוד וואָלפֿסאָן" פון אַמענאַבאַר 72־2970, אין געגנט בעלגראַנאָ, איז נישט קיין נייַע אינסטיטוציע, נאָר אַ המשך פון אַן אַלטער אינסטיטוציע וואָס עקזיסטירט אין יענער שטאָט־געגנט נאָך פון די צוואַנציקער יאָרן. דער יידישער ישוב אין בעלגראַנאָ האָט זיך אָנגעהויבן אומגעפער אין אָנהייב פון דעם יאָרהונדערט און היינט איז ער אַ דינאַמישער טייל פון אונדזער ישוב פון דער הויפּטשטאָט. זיין הויפּט־כאַראַקטעריסטיק באַשטייט אין דעם, וואָס די איצטיקע כלל־טוער פון דער געגנט — און פֿאַלגלעך פונעם בית־עם וואָס איז דער צענטער פון דער געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט — זיינען יונגע מענטשן, צווישן זיי פֿראַפעסיאָנאַלן מיט אַ נייַעם צוגאַנג צו געזעלשאַפטלעכע און דערציערישע פראַבלעמען. עס דאַרף דערייבער נישט וווּנדערן, וואָס פון דאָרט האָט זיך אָנגעהויבן די טענדענץ צו פֿאַרוואַנדלען די שול פונעם בית־עם אין אַן אינטעגראַלער שול, אַן ענין וועגן וועלכן מען האָט אַ סך דיסקוטירט. ווי געזאָגט פריִער, האָט זיך דער ישוב אין בעלגראַנאָ אָנגעהויבן אין אָנהייב פונעם יאָרהונדערט, ווען עס האָבן זיך דאָרט באַזעצט אייַנצלנע פֿאַמיליעס, וואָס זיינען געוואָרן דער קערן פון דעם שפּעטערדיקן ישוב. די שול „דוד וואָלפֿסאָן" איז געגרינדעט געוואָרן אין די צוואַנציקער יאָרן פון די אַלטע תושבים. די דאָזיקע שול איז געוואָרן דער צענטער פון דער יידישער־נאַציאָנאַלער טעטיקייט. אין די פערציקער יאָרן איז געקויפט געוואָרן דעם בנין אויף אַמענאַבאַר, וווּ עס געפינט זיך דער בית־עם און עס איז געגרינדעט געוואָרן דער יוגנט־צענטער „קדימה", פון וועלכן עס זענען אַרויסגעקומען די מערהייט פון די איצטיקע יונגע און מיטליעריקע כלל־טוער פון דער געגנט. אומגעפער אין דער זעלבער צייט איז געשאפן געוואָרן די „קאָא פֿאָפולאַר דע בעלגראַנאָ", וואָס האָט שטאַרק מיטגעהאָלפן ביים אויפבוי פונעם בית־עם.

די געביידע פונעם בית־עם פון פּינף גאָרן, איז באַנייט געוואָרן דעם 22סטן נאָוועמבער פון 1959. זי געפינט זיך אויף אַ שטח פון 1.400 קוואַדראַט־מעטער און האָט אַ סאַלאָן מיט זיץ־פּלעצער פאַר 600 פערזאָן און אַ גאַלעריע מיט אַ קאַפּאַציטעט פון נאָך 200 פערזאָן. אין דער געביידע געפינט זיך די שול, וואָס באַשטייט פון אַ קינדער־גאָרטן און אַנפאַנגס־שול מיט אַכט גראָדן. אויך די קרעדיט־קאַסע געפינט זיך אין דער געביידע פונעם בית־עם און ווי געווײַנלעך דער יוגנט־צענטער און אַלע נאַציאָנאַלע פֿאַנדן.

דער בית־עם פון לאָנוס

דער יידישער ישוב פון לאָנוס איז אַלט כמעט אַזויפיל ווײַפל דער ישוב פון דער הויפּט־שטאָט און ער האָט זיך שטענדיק אויסגעצייכנט מיט זיין געזעלשאַפֿטלעכן דינאַמיזם און איניציאַטיוועס אויפן קולטור־געביט. אין לאָנוס איז פֿאַראַן אַ טיכטיקע גרופּע כלל־טוער און דער געדאַנק פון שאַפֿן אַ בית־עם אין וועלכן עס זאָל זיך קאָנצענטרירן די טעטיקייט פון דעם ישוב פון אַריבער 500 משפּחות, איז געבוירן געוואָרן אין אַנהייב פּופּציקער. אין 1954 איז געקויפט געוואָרן דאָס פּלאַץ אויף דער גאָס איטוסאַינגאַ 650, וואָס פֿאַרנעמט אַ שטח פון 1.800 קוואַדראַט־מעטער מיט דעם פּלאַן אויפצובויען אַ בנין וואָס זאָל דינען פֿאַר די געזעלשאַפֿטלעכע, פֿאַמיליערע און קולטור־הצטרכותן פונעם גאַנצן ישוב. די הויפּט־זאַרג פון די כלל־טוער וואָס האָבן אינטערגענומען די איניציאַטיווע, איז די יוגנט, וואָס האָט זיך נישט געהאַט וווהין אַהינצוטאָן אַן זי איז געגאַנגען אין נישט־יידישע קלובן, וואָס עפנט דעם וועג פֿאַר אַסימילאַציע און אַפּ־פּרעמדונג. דער פּלאַן איז דעריבער פון לכתחילה אָן געווען צו שאַפֿן אַזעלכע באַקוועמלעכקייטן, ווי ספֿאָרט־פּלעצער, אַ שווימ־באַסיין אין אַנדערע, וואָס זאָלן צוציען די יידישע יוגנט. דער גרונטשטיין פונעם בית־עם איז גלייגט געוואָרן דעם 22סטן דעצעמבער 1958 און דעם 25סטן דעצעמבער 1960 איז שוין באַנייט געוואָרן דער גרויסער שווימ־באַסיין. דער בית־עם פון לאָנוס איז נאָך נישט פֿאַרענדיקט געוואָרן לויט די פֿאַרויסגעזעענע פּלענער, אָבער זינט עטלעכע יאָר איז ער דער צענטער פונעם ישוב און פון דער גאַנצער לאָקאַלער און נאַציאָנאַלער טעטיקייט.

די באַגרענעצונג פון די אַלטע בתי־עם און דער אויפֿבוי פון נייע אין פֿאַרשידענע גענטן

מיר וואָלטן וועגן די איניציאַטיוועס פון שאַפֿן און אויסבויען בתי־עם געקאָנט ברענגען אויספֿירלעכע באַשרייבונגען, וואָס וואָלטן אָן שום ספּק אַרויסגעבראַכט טיפּישע מאַמענטן פון דער געזעלשאַפֿטלעכער טעטיקייט אין די שטאָט־געגנטן. מיר קאָנען אָבער נישט פֿאַרענדיקן די דאָזיקע אַרבעט (וואָס איז נישט קיין געשיכטע, נאָר בלויז אַ קורצער איבערבליק וועגן אײַן אַספּעקט פון אונדזער ציבורדיקן לעבן) אָן דעם אַז מיר זאָלן פֿאַרבייגיענדיק נישט דערמאָנען די אַלטע בתי־עם, ווי דער פון ווייַסאַ־דעוואָטאָ אויף דער גאָס מאַסקאָני, וואָס איז דער עלטסטער צווישן די בתי־עם־אינסטיטוציעס אין אונדזער שטאָט און איז דערבי דער צענטער פון אַ ברייטער דערציִערישער און קולטור־אַרבעט פון דער געגנט און פון פֿערמאָנענטער ציוניסטישער אַקטיוויטעט, און דעם בית־עם פון פלאָרעס־סוד אויף דער גאָס ווַאַרעלאַ 850, אונטערן נאָמען „חיים ווייצמאַן", ביידע אַלטע אינסטיטוציעס מיט אַ יאַרנלאַנגן סטאַזש פון שול־אַרבעט און קולטור. לעצטנס זיינען אויסגעברייטערט געוואָרן די בנינים פון די פֿערשטע בתי־עם, מיט שולן, מיטל־שולן, די געשיכטע און די טעטיקייט פון די דאָזיקע צוויי מוסדות זיינען פֿאַרצייכנט אין דער טאָג־טעגלעכער כראָניק פונעם ישוב און זיי פֿיגורירן ביי אונדז אויף אַ בכבודיקן פּלאַץ מיט זייער געגנטלעכער געזעלשאַפֿטלעכער און דערציִערישער אַרבעט.

דאָס זעלבע איז דער בית־עם פון וויזשאַ־סאהאַרעס, זיין „ביאַליק"־שול, קאָאָפּעראַטיווע און יוגנט־צענטער.

וואָס שייך די איניציאַטיוועס פון אויפבויען בתי־עם אין שפּאַניע־גענגטן, וועלן מיר אויבערגעבן בקיצור וועגן די פּאַלגנדיקע איניציאַטיוועס און רעאַליזירונגען:

בית־עם פון פּאַלערמאָ

מיט אַ פּיר יאָר צוריק איז ביי אַ גרופּע עסקנים פון דער פּאַלערמאָ־געגנט געבוירן געוואָרן דער געדאַנק פון שאַפן אַ בית־עם אין דער דאָזיקער געגנט, וואָס איז מיטאַמאָל געוואָרן אַ „ייִדישע", מחמת עס האָבן זיך אַריינגעצויגן אַהין אַ סך ייִדישע משפּחות פון אַנדערע שטאָט־געגנטן. צוריק מיט אומגעפּער אַ זעקס חדשים, איז דער חלום פאַרווירקלעכט געוואָרן דורכן קויפן אַ פּראָכטיק הויז אויף אַ באַטראָפּ פון זעקס מיליאָן פּעזעטאָס. די איניציאַטיוו איז אונטער־גענומען געוואָרן פון אַ גרופּע עסקנים, אָבער עס דאַרף אונטערגעשטראָכן ווערן די גרויסע שטיצע וואָס זיי האָבן באַקומען פונעם פּרעזידענט פון דער קהילה ד"ר טוביה קאַמענשיין, וואָס האָט אַרויסגעוויזן גרויס אינטערעס צו דער איניציאַטיוו. די אָפּשאָצונג דערפון איז געקומען צום אויסדרוק אויף דעם קבלת־פּנים לכבוד אים אין חודש דעצעמבער.

היינט צו טאָג קאָנצענטרירן זיך אַרום דעם בית־עם צענדליקער ייִדישע פאַמיליעס פון דער געגנט, צווישן זיי אַזעלכע וואָס זיינען שטענדיק געשטאַנען אַן דער זייט פונעם געזעל־שאַפטלעכן ייִדישן לעבן. עס איז ביים בית־עם אויך פאָראַן אַ טיכטיקע פּרויען־גרופּע, וואָס באַטייליקט זיך אָקטיוו אין אַלע טעטיקייטן פונעם בית־עם. דאָס וויכטיקסטע אָבער איז, וואָס עס האָט זיך איינגעגעבן צוצוציען אַ באַדייטנדיקע צאָל קינדער און יוגנט, וואָס זיינען איינגע־טיילט אין דריי פאַרשיידענע גרופּעס און געבן זיך על־פּי־רוב אָפּ מיט ספּאָרט און קולטור־טע־טיקייטן. אין חודש מאַרץ, וועט ביים בית־עם אין פּאַלערמאָ דערעפנט ווערן אַ קינדער־גאָרטן און קורסן פון העברעיש און פון קונסט און דעקאָראַציע. אויב מען דאַרף עפּעס באַזונדער אונ־טערשטרייכן, איז דאָס די באַציונג וואָס עס וויזן אַרויס צום בית־עם די אַזוי־גערופענע אסי־מילירטע קריזן, אַ באַציונג וואָס ווערט וואָס אַמאָל אַלץ וואָרעמער, און דאָס איז אַן איבעריקער באַווייז וועגן דער גרויסער אין נוצלעכער ראָלע וואָס די בתי־עם שפּילן היינט צו טאָג אין אונדזער ישוב.

פּיניעראָ־לאַ מאָסקאַ

דעם 18טן נאָוועמבער פון 1962 האָבן די ייִדישע תושבים פון פּיניעראָ־לאַ מאָסקאַ געפּייערט דעם חנוכת־הבית פון זייער נייעם בית־עם. דער ייִדישער צענטער פון דעם דאָזיקן ישוב איז נישט קיין נייער. שוין אַ פּאָר צענדליק יאָר אַז ער האָט עקזיסטירט אויף דער גאָס פּאָסאָס 245 אין אַלטן בנין, וואָס האָט מיט דער צייט אויפגעהערט אַנטשפּרעכן די הצטרכותן פונעם ישוב און עס איז געבוירן געוואָרן דער געדאַנק פון אויסבויען אַ גרעסערן בית־עם מיט מער באַקוועמלעכקייטן. די איניציאַטיוו האָט אָנגעהויבן פאַרווירקלעכט צו ווערן מיט אַ פּיר יאָר צוריק, ווען עס זיינען אין דער פאַרוואָלטונג אַריין אייניקע פּאָלקס־מענטשן, וואָס האָבן זיך אָנגעהויבן באָמרויקן פון די אַסימילאַטאָרישע טענדענצן פון דער יוגנט. מען האָט צוגעצויגן צו דער פאַרוואָלטונג עטלעכע יונגע מענטשן און מען האָט רעאָרגאַניזירט די אינסטיטוציע אויף אָנדערע יסודות. מען האָט געקויפט אַ פּלאַץ און מען איז צוגעטראָטן בויען אַ נייעם בנין פון אַ בית־עם, וווּ עס קאָנצענטרירט זיך היינט צו טאָג די גאָנצע טעטיקייט פונעם ישוב. די קהילה פון בוענאָס־אײַרעס האָט פּאַרשטאָנען ווי וויכטיק עס איז די אינציאַטיוו און זי האָט אַ סך מיטגעהאָלפן צו רעאַליזירן די אונטערנעמונג.

די קהילה פון פּיניעראָ־לאַ מאָסקאַ האָט 120 מיטגלידער. אין בית־עם פונקציאָנירט אַ ייִדיש־העברעיש שול אין וועלכער עס לערנען 62 קינדער און עס איז דאָרט אויך פאָראַן אַ

קרעדיט־קאָאָפעראַטיוו און אַ ביבליאָטעק, אָרום וועלכער עס קאָנצענטרירט זיך איבערהויפּט די יוגנט. דער בית־עם איז די אמתע געזעלשאַפטלעכע און קולטור־הַיים פון אַלע ייִדישע איינ־ווינגער פון פּיניראַ־לאָ מאָסקאָ.

די „העברַאיקאָ" פון מאַרטינעס

אין מאַרטינעס לעבט אַ גאַנץ היפּשער ייִדישער ישוב, וואָס קאָנצענטרירט זיך געזעל־שאַפטלעך אָרום דער „אָסאָסיאַציאָן העברַאיקאָ". די אינסטיטוציע איז געגרינדעט געוואָרן דעם 17טן אַפּריל 1958, אין אַ קליינעם פּראָווינציאָרישן לאָקאָל, אויף דער גאַס ליבערטאַד 349, וווּ עס איז באַלד געגרינדעט געוואָרן אַ קליינע שול. אין 1959, האָט מען זיך אַריבערגעצויגן אין אַ נייעם לאָקאָל, וווּ עס איז קוים געווען פּלאַץ פאַר 40 קינדער, דאָן וועלכן עס זענען געווען בייַ די 180 קינדער אין שול־עלטער אַלס קאָנדידאַטן. עס האָבן זיך געפּאַדערט ראַדיקאַלע מיטלען אויף צו אויסברייטערן די מעגלעכקייטן פון אויפנעמען מער קינדער.

דעם 3טן יאָנואַר 1961, האָט די געזעלשאַפֿט־פֿאַרוואַלטונג באַפֿולמעכטיקט די פֿאַרוואַלטונג צו קויפֿן אַ פּלאַץ און צוטרעטן בויען אַ בנין וואָס זאָל אָנטשפּרעכן די הצטרכותן פון דעם אָר־טיקן ישוב. דער קאָסט פון דער אונטערנעמונג איז פֿאַרויסגעזען געווואָרן אויף דריי מיליאָן פּע־זעס און די קהילה פון בוענאָס־אייִרעס האָט סטימולירט די איניציאַטיוו מיט אַ סובסידיע פון 875 טויזנט פּעזעס. שפּעטער זיינען אָנטשטאַנען שווערישקייטן צו רעאַליזירן דעם פּלאַן, צוליב דעם יקרות אויף בוי־מאַטעריאַלן, און אויף דער גענעראַל־פּאַרוואַלטונג פון יוני 1961, איז באַ־שלאָסן געוואָרן צו פֿאַרקויפֿן דאָס פּלאַץ אויף וועלכן מען האָט געדענקט צו בויען און קויפֿן אַ פֿאַרטיק הויז. דאָס הויז איז טאַקע שפּעטער געקויפט געוואָרן אויף דער גאַס טרעס סאָר־כענטאָס 2067 און דאָרט פונקציאָנירט איצט דער בית־עם פון מאַרטינעס, וווּ עס ווערט אָנגע־פירט אַ טיכטיקע דערציִערישע און קולטור־אַרבעט. די פֿאַרוואַלטונג איז צוזאַמענגעשטעלט פון יונגע מענטשן וואָס ווידמענען זיך צו זייער טעטיקייט מיט ליבע און ענטוזיאַזם.

די קהילה פון קילמעס

אין קילמעס לעבט אַ ייִדישער ישוב פון אַרום 350 משפּחות. פון שטענדיק אַן, האָבן דאָרט געהערשט סיכסוכים און קריגעריַיען צווישן די געזעלשאַפטלעכע טוער, וואָס האָבן געשטערט צו דער סטאַביליזאַציע פונעם ישוב. מיט פיר יאָר צוריק, איז געקומען גרוואָרן אַן אָלט הויז אויף דער גאַס מאַרענאָ 727, וווּ עס האָט זיך געזאַלט קאָנצענטרירן די גאַנצע געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט, אָבער דאָס הויז איז וויַיט נישט גענוג צוגעפּאַסט פאַר אַ בריַיטער טעטיקייט. מיט צווויי יאָר צוריק איז דאָרט אונטערגענומען גרוואָרן די איניציאַטיוו אויסצובויען אַ גרויסן בנין, וואָס זאָל זיין די היים פון דער אָרטיקער געזעלשאַפטלעכער און נאַציאָנאַלער טעטיקייט. די אונטערנעמונג איז געווען פאַרבונדן מיט גרויסע אָנשטרענגונגען, אָבער די עסקנים האָבן זיך נישט אָפּגעשראָקן פאַר די שווערישקייטן און האָבן אויפגעוועקט דעם אינטערעס בייַ אַ גרוי־סער צאָל תושבים פאַר דער איניציאַטיוו. די קהילה פון בוענאָס־אייִרעס האָט די דאָזיקע אָנ־שטרענגונג דערמיטיקט מיט אַ באַדייטיקער הילף און אין 1962 האָבן די ייִדישע תושבים פון קילמעס געפּייערט דעם חנוכת־הבית פון זייער בית־עם, וווּ עס איז פֿאַראַן אַ שול און באַקוועמ־לעכקייטן פאַר דער יוגנט.

אַ שיינער בית־עם איז אויך אויסגעבויט געוואָרן אין ווִיזשאָ לינטש, וווּ די נאַציאָנאַלע ייִדישע געזעלשאַפט האָט שטענדיק געהאַט קעגן זיך די קאָנקורענץ פון די „פּראָגרעסיוו" מיט זייער טעטיקייט. היינט שטייט אויף דער גאַס קוינקאָ אַ שיינער בית־עם, אין וועלכן עס קאָנ־צענטרירט זיך די גאַנצע נאַציאָנאַלע טעטיקייט פון דער יוגנט. זיי האָבן אַ שיינעם סאָלאָן, אַ שול, אַ בית־הכנסת, באַקוועמלעכקייטן פאַר דער יוגנט און אַנדערע טעטיקייטן.

אין מונטאָ איז נישט לאַנג באַנייט געוואָרן אַ בית־עם, נישט ווייט פון דעם בית־עם פון בּלאָריאַ, וואָס איז שוין אַן אַלט באַקאַנטע איסטיטוציע מיט אַ פּאַרצוויגטער טעטיקייט. אויך אין סאַן פֿערנאַנדאָ איז באַנייט געוואָרן אַ געבּיידע פון אַ בית־עם, וווּ עס פונקציאָנירן אַלע אַרטיקע מוסדות און די פון אַלגעמיין־נאַציאָנאַלן כאַראַקטער.

אין ראָמאָס מעכּיאָ, אַ פֿאַרשטאָט, וווּ עס געפינט זיך אַ צאָלרייכער ייִדישער ישוב, איז זונטיק, דעם 8טן נאָוועמבער 1959 געפֿייערט געוואָרן די דערעפֿענונג פון דעם בית־עם, וואָס איז געקוימט געוואָרן אין נאָוועמבער 1958. אין ראָמאָס מעכיאָ וווינט, אגב, געבוירן אַ גראַנדייזע געבּיידע פֿאַר אַ ייִדיש־העברעישער שול און עס וווינט דאָרט געפירט אַ גאַנץ דינאָמישע געזעלשאַפטלעכע און קולטור־טעטיקייט. זיי האָבן אויך אַ שווים־באַסיין, יוגנט־צענטער, זומער־קאָלאָניע. עס איז כדאי צו באַמערקן אַז אין יענער געגנט באַשטייען די כּלל־טוער על־פּי־רוב פון יונגע און מיטליערע מענטשן.

אין לאָמאָס דעל פּאַלאָמאַר, וווּ עס געפינט זיך אַ ישוב פון אומגעפער אַ 250 משפּחות פון אשכנזישע, ספֿרדישע און דייטשע ייִדן, איז דעם 18טן דצעמבער פון 1960 דערעפנט געוואָרן אַ בית־עם אויפן נאָמען פון אַלבערטאַ גערשונאָוו, פֿאַר געזעלשאַפטלעכע און דערציערישע צוועקן. דאָס הויז האָט געקאָסט צוויי מיליאָן פּעזאָס און עס עקזיסטירט אויך ביים בית־עם אַ ייִדיש־העברעישע שול אין וועלכער עס לערנען ביי די 60 קינדער.

אויך דער ישוב פון וויזשאַ פֿאַרקע־קאָסטאַראָס האָט געקויפט אַ געבּיידע אויף דער גאַס קאָפּעראַטאַ 166 פון יענעם שטעטל און זי פֿאַרוואַנדלט אין אַ בית־עם וואָס איז דער צענטער פון דעם אָרטיקן ייִדישן לעבן. אין דעם בית־עם געפינט זיך אַ שול, אַ יוגנט־צענטער און אויך אַ קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוו. די דאָזיקע ישובים זיינען געזעלשאַפטלעכע קאָלעקטיוון וואָס האָבן אָנגעהויבן אַרויסווייזן אַ טענדענץ צו אַרגאַניזירן זיך געזעלשאַפטלעך די לעצטע יאָרן און די דאָזיקע קאָנצענטראַציע פון געזעלשאַפטלעכע כוחות קומט על פּי רוב פֿאַר אָרום דער אידייע פון שאַפן זיך אַ געמיינזאַם פֿאַלקסהויז פֿאַר די פֿאַרשידענע הצטרכותן.

די דינעזאָן־שול פון קאָסיאָ 5830, אין לינירס, איז אַן אינסטיטוציע וואָס איז שוין אַלט אַ האַלבן יאָרהונדערט. דאָס איז אַן אַלטע אינסטיטוציע, אין וועלכער עס האָבן באַקומען זייער דערציונג אַ סך אינווויינער פון דער געגנט און זי איז בכלל געווען אַ צענטער פון ייִדישער טעטיקייט, נאָר אין יענע צייטן, וועז דער ישוב איז געווען קליין און זיינע השגות — באַשרענקטע. דורך דער דאָזיקער שול זיינען דורכגעגאַנגען אַ גאַנצע פלעיאַדע ייִדישע כלל־טוער פון דער אַלטער שול. זי האָט יאָרנלאַנג עקזיסטירט אויף דער גאַס קאָסיאָ, אָבער אין נאָוועמבער 1959 איז געקויפט געוואָרן אַ הויז אויף דער גאַס ראָמאָן פאַלקאָן 6387, מיטן ציל אויסצובויען אַ בית־עם, אין וועלכן עס זאָל, אויסער דער שול, זיך קאָנצענטרירן די גאַנצע טעטיקייט פון דער גענגט. דאָס איז אין הסכם מיט דער נייער טענדענץ.

מיר גלייבן אַז פון די ביז־איצט געבראַכטע דאַטן באַקומט זיך אַ בולט בילד וועגן דער באַוועגונג צו בויען ביי אונדז די דאָזיקע פֿאַלקסהייזער, אין וועלכע עס זאָל זיך קאָנצענטרירן די גאַנצע געזעלשאַפטלעכע און דערציערישע טעטיקייט פון די באַטרעפנדיקע געגנטן. די דאָזיקע טענדענץ איז אַ פּועל־יוצא פון אַ סך פאַקטאָרן, אָבער צווישן אַלע אַנדערע דאַרף מען אויסטיילן צוויי: די פֿאַרגרעסערונג פונעם ישוב און די השפּעה וואָס האָט אויף דעם אויסגעאיבט די דינאָמישע און בריייטע טעטיקייט פון אונדזער קהילה. אָט דער דאָזיקער צווייטער פאַקטאָר איז געווען און וועט אויף להבא זיין אַ סטימולירנדיקער כוח אין דעם פּראָצעס פון דער אַנטוויקלונג פון אונדזער ישוב. מיר גלייבן, אַז דער דאָזיקער פאַקט דאַרף גוט געזומען ווערן אין אַכט, ווייל עס זיינען פאַראַן אַזעלכע וואָס

מיינען אַז דאָס אַלץ וואָס אונדזער קהילה טוט פֿאַלט אַראָפּ פון הימל. מיר מאַכן די דאָזיקע באַמערקונג נישט צופֿעליק, נאָר בכדי פֿעסטצושטעלן אַ זאַך וואָס אַלע מוזן וויסן: אַז פּינקט אַזוי ווי די קהילה איז געווען און איז אַ סטימולירנדיקער פֿאַקטאָר אויף צו שאַפֿן די דאָזיקע געזעלשאַפֿטלעכע „קעמערלעך" פון אונדזער ישוב וואָס מיר רופן בתי־עם, אַזוי דאַרפן די דאָזיקע קעמערלעך מיט זיך פֿאַרשטעלן לעבעדיקע פֿאַקטאָרן אין דעם שטיצן די טעטיקייט פון דער קהילה. אַ געזונטער קערפֿער קאָן נאָר דעמאָלט לעבן און אָטעמען געזונט, וועַן זיינע קעמערלעך אַנטשפֿרעכן דעם צענטער פון דעם דאָזיקן דינאַמיזם. די קהילה שטרענגט זיך אָן צו טאָן דאָס בעסטע אַז אונדזער אויסגעבריטערטער ישוב און זיינע אינסטיטוצי־עס זאָלן זיין שעפּעריש און יידיש־באַווּסטזיניק. דאַרפן די דאָזיקע אינסטיטוציעס זיין דער צענטער פון דער־ציונג און פון אויפקלערונג און אַלע, אָן אויסנאַם, דאַרפן מיר זיך באַטייליקן אין דער דאָזיקער געבענטשטער טעטיקייט פון אונדזער צענטראַלער אינסטיטוציע. דער דראַנג צו שאַפֿן בתי־עם דאַרף זיך נישט אָפּשטעלן בלויז ביי דעם אויסערלעכן אַספּעקט פון אויפבויען שיינע און באַקווע־מע בנינים, נאָר זיי דאַרפן ווערן די צענטערס, וווּ עס זאָל אַנטוויקלט ווערן דער געזעלשאַפֿט־לעבער באַווּסטזיין פון אונדזער ישוב בנוגע זיינע אויפגאַבן און פליכטן.

יִידיש טעאַטער אין אַרגענטינע

I

דאָס פֿראָפעסיאָנעלע טעאַטער און די אַקטיוויטעט פון יידישן אַקטיאָרן־פֿאַריין אין די יאָרן 1957־1962

דער יידישער אַקטיאָרן־פֿאַריין, וועלכער איז געגרינדעט געוואָרן אין יאָר 1932, האָט זיך געשטעלט אַלס אויפגאַבע צו רעגולירן דאָס יידישע טעאַטער־וועזן אין אַרגענטינע און אין די שכנותדיקע לענדער פון קאָנטינענט; צו שטיין אויף דער וואַך פון נאָרמאַלן גאַנג און סאָ־ליִדער עקסיסטענץ פון יידישן טעאַטער; אָפּצוהיטן דעם מאָראַלישן ניוואָ און אינהאַלט פון די ספּעקטאַקלען און די רייטקייט פון יידישן לשון אויף דער בינע; ועל כולם באַשיצן די פּראָפּע־סיאָנעל־עקאָנאָמישע אינטערעסן פון שוישפילער.

אויך האָט דער יידישער אַקטיאָרן־פֿאַריין אין זיינע סטאַטוטן די וויכטיקע אויפגאַבע צו שטיין אין ענגן קאָנטאַקט מיט די צענטראַלע יידישע קולטור־אָרגאַניזאַציעס ווי קולטור־קאָנ־גרעס, ייוואָ, שרייבער־פֿאַריין „ה. ד. נאָמבערג", יידישע שולן אאַז"ו און געמיינזאַם מיט זיי, אָדער אויף אייגענער האָנט, אָדורכצופירן קולטור־אונטערנעמונגען, יובל־פייערונגען, דיס־קוסיע־אָוונטן א"א.

אין דעם פּעריאָד פון די פֿאָרגאַנגענע זעקס יאָר האָט דער אַקטיאָרן־פֿאַריין אָנגעהאַלטן די ליניע פון אָרגאַניזאַציאָנעל־פּראָפעסיאָנעלער און קולטור־געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט.

יאָר 1957

טעאַטער „אַרגענטינאָ"

ס'איז אָרגאַניזירט געוואָרן דאָס יידישע קונסט־טעאַטער אונטער דער קינסטלערישער לייטונג פון מאָריס שוואַרץ און אָדמיניסטראַטיווער אָפּפירונג פון ווילי גאָלדשטיין אין צע־טער־טעאַטער „אַרגענטינאָ". די טרופּע איז באַשטאַנען פון שוישפילער, מיטגלידער פון אַק־טיאָרן־פֿאַריין: אהרון אָלעקסאַנדראָוו, בעלא אייזן, לעאָן ברעסט, קלאָרא גאָלדשטיין, אלבערט האָראָוויץ, ציפורה וואַלדמאַן, מרים לערער, דוד לעדערמאַן, יעקב לעוו, בערנאַרד סאָוער, לעאָניד סאַקאַלאָוו, מאָריס סענד, גאָלדע פלאָמי, אסתר פערעלמאַן, דוד קאָפּלאָן, מאַקס קלאָס, יעקב קורלענדער און פרענצים שוואַרץ (טאַכטער פון מאָריס שוואַרץ). בינע לייטער: שלמה צוקער. עס זיינען אויפגעפירט געוואָרן — אונטער דער רעזשי פון מאָריס שוואַרץ פאָלגנדי־קע ספּעקטאַקלען: „יאָסעלע סאָלאָוויי" פון שלום עליכם. „אסתרקע" פון אהרון צייטלין, „בלאָנדזשענדע שטערן" פון שלום עליכם, „קידוש השם" פון שלום אש, „כעלעמער חכמים" פון א. צייטלין. די טרופּע אין איר גאַנצן באַשטאַנד האָט אויך געשפּילט אין ראָזאַריאָ און מאָנטעווידעאָ — אורוגוויי.

מאָריס שוואַרץ האָט געשלאָסן מיטן אַקטיאָרן־פֿאַריין אַן אָפּמאַך אויף 6 חדשים. הגם די אויפּפֿירונגען זיינען געווען דערפֿאָלגרייך לכל הדעות, האָבן דאָך די גרויסע הוצאות דער־פּירט צו אַ דעפּיציט פון אַן ערך צען טויזנט אַמעריקאַנער דאָלער, אַזוי אַז מ. שוואַרץ האָט זיך געזען געצווונגען צו שליסן דעם סעזאָן נאָך 5 חדשים שפּילן. די אַנגאַזשירטע אַקטיאָרן האָבן אָבער פון דעם נישט געליטן מאַטעריעל, ווייל מ. שוואַרץ האָט זיי באַצאָלט פּאָר גאַנצע 6 חדשים לויט זיין אָפּמאַך מיטן אַקטיאָרן־פֿאַריין; דאָס איז געווען א נאָבעלער זשעסט — א

באַוויַיז פון זייַנע מידות־טובות און ליבשאַפט צום ייִדישן אַקטיאָר און באַצוונג צו זיין אָר־גאַניזאַציע.

כדי די טרויפע זאָל נישט בלייבן אַרבעטלאָז אין מיטן סעזאָן, האָט דער אַקטיאָרן־אַרייַן באַוויַרקט ווילי גאָלדשטיין ווייטער אָנצוגיין אַליין מיטן טעאַטער „אַרגענטינאָ"; ער האָט אַראָפ־געבראַכט די שוישפילער בן־ציון ווייטלער אין שיפרה לערער, וועלכע האָבן אויפגעפירט די פיעסן: „מיין גליקלעכע היים" און „אין אַ רומענישער קרעטשמע", ביידע — מוזיקאַלישע ספעקטאַקלען, נאָכן פאַרענדיקן דעם סעזאָן אין בוענאָס־אייִרעס, האָט ווילי גאָלדשטיין גע־פירט די זעלבע טרופע אין איר גאַנצן באַשטאַנד, צוזאַמען מיט די גאַסטראָליאָרן, אויף אַ טורנע אויבער אורוגוויי אין בראַזיל.

טעאַטער „סאָלעיל"

די אונטערנעמער סאָלאָמאָן שטראָמער, ישראל פעלדבוים און לעאָן נאַרעפקין, האָבן דורכן אַקטיאָרן־פאַריין אַרגאַניזירט אַ טרופע פון פאָלגנדיקע שוישפילער: פנחס אָפּעל, סא־מועל גולדין, יעקב דענקער, ישכר האַנדפוס, דאָרא ווינדלער, ענריקע כייקאָווסקי (טשאַי־קאָ), עני ליטאָן, מיכאל מיכאָלאָוויטש, אַנא פעלדבוים, ראָסיטאַ צוקער און קלאָרא שטראָמער. שפּעטער זיינען צוגעקומען די שוישפילערינס: מאַרגאָט שטיינבערג, אַניטאַ לאָנג און פּעליקס לעווין. ס׳איז אויפגעפירט געווארן „די איינאָמע שיף" פון דלוזשנאָווסקי אונטער דער רעזשי פון דוד ליכט. דערנאָך איז אַראָפּגעבראַכט געווארן יוסף בולאָוו און ער האָט אויפגעפירט די ספעקטאַקלען „דאָס טאָגבוך פון אַנא פראַנק", „איך און מיין שותף" און „דער קיבעצער". אין אָקטאָבער זיינען אויפגעטראָטן אונדזערע מיטגלידער — די געסט־שפילער הענרי גערא, ראָסיטא לאנד־בער, פיניע גאָלדשטיין, אַנדושע ראָפעל, צוזאַמען מיט די שוישפילער: הערמאַן קלאצקין, סאָפיאַ ראָפאַלאָוויטש, גאָלדבערג, ב. איז, גאָלפערין און די פאַמיליע בערנשטיין.

קולטור-געזעלשאַפטלעכע טעטיקייט:

אין אַקטיאָרן־פאַריין איז דורכגעפירט געווארן:

אַ פייערלעכע מסיבה לכבוד מאַריס שווארץ צום דערעפענען פון קונסט־טעאַטער „אר־גענטינאָ".

—אַ קבלת־פנים לכבוד יוסף בולאָו.

—אויפנאָמע לכבוד דעם טעאַטער־דירעקטאָר יצחק לובעלטשיק פון בראַזיל.

—אַ חברלעכע מסיבה פאַר מאָקס פערלמאַן און גיטאַ גאָלינאַ.

—אַ קבלת־פנים פאַר בן־ציון ווייטלער אין שיפרה לערער.

—אַ חברלעכע שימחה צום געזונט ווערן פון פאַריינס־פאַרזיצער יוסף מאָורער.

—אַ יום־טוב לכבוד דעם שרייבער־גאַסט יצחק באַשעוויס.

—בר־מצווה־פייערונג פון טעאַטער „סאָלעיל".

—געזעגענונג פאַר מאַריס שווארץ צום פאַרענדיקן זיין סעזאָן פון קונסט־טעאַטער.

—אַ לחיים ערב ראש־השנה.

די אַלע צוזאַמענקומען זיינען פאַרוואַנדלט געוואָרן אין לעבהאַפטע, אַפּטמאָל ליידנשאַפט־לעכע דיסקוסיעס וועגן גורל, אויפגאבן און פֿערספּעקטיוון פון יידיש טעאַטער ביי אונדז אין אויף דער גאַנצער יידישער וועלט.

דער פאַריין האָט דורכגעפירט אַ פּורים יום־טוב אונטערן פריַיען הימל אין דער זומער־היים „לאַ־רעכא", מיטן אָנטייל פון אַלע מיטגלידער. ס׳איז געווען אַ טאָג פון געזאַנג און פֿרימדיקער פרייד. דער עולם איז באַשטאַנען פון אַ גרויסער צאָל שרייבער, קולטור־טוער און טעאַטער־פריינד.

אויף דער יערלעכער אונטערנעמונג פון הילפספאָנד, וועלכער קומט תמיד אָנטקעגן די מיטגלידער מיט אַ געהעריקן גמילת־חסד, איז געשפילט געוואָרן ישראל אַשענדאַרפס דראַמע „דער זעלבער גורל" און די רעווי „אַלדאָס גוטס פאַר יידן...".

סוף יאָר איז אַדורכגעפירט געוואָרן אין דער זומער־היים אַ פאַרווייַלונג — „אַ טאָג אין בייבעריק".

יאָר 1958

טעאַטער „ארגענטינאַ"

דאָס וואַנדער־טעאַטער — אַרגאַניזירט פון ווילי גאָלדשטיין שפּילט אין מאָנטעווידעאָ די חדשים אַפּריל, מאי און די וווייטערדיקע 4 חדשים — אין היגן טעאַטער „ארגענטינאַ". אין אָקטאָבער מאַכט ער אַ טור איבער דער ארגענטינער פראָווינץ. בראש פון דער טרופּע זיינען געשטאַנען: דושעני לאָוויטש, פיניע גאָלדשטיין, אַנא ראָפּעל און חיים לעווין. עס זיינען געשפילט געוואָרן די פּיעסן: „אַ כלה אָן נדן". „די קלוגע מיליאָנערשע", „די מזלדיקע רייזל", „די וואַרשעווער חזנטע". די טרופּע איז באַשטאַנען — חוץ די אויבן־אויסגערעכנטע, פון ב. אייז, ק. גאָלדשטיין, א. אַלעקסאַנדראָוו א״א.

נאָכן טורנע איז דאָס וואַנדער־טעאַטער אַריבער אין טעאַטער „סאָליל", צו וועלכן ווילי גאָלדשטיין, האָט אַראָפּגעבראַכט הערמאַן יאָבלאָקאָוו; עס זיינען געשפילט געוואָרן פאָלגנדיקע פּיעסן: „ס׳קאָן אויך טרעפן מיט אייך", „אוי איז דאָס אַ וועלט" און „פאָפּיראָסן". נאָך אַ חודש שפּילן אין דערמאָנטן טעאַטער, האָט וו. גאָלדשטיין געמאַכט מיט דער טרופּע אַ טורנע איבער מאָנטעווידעאָ און בראַזיל.

אין טעאַטער „סאָליל"

האָט אונטער דער זעלבער דירעקציע גאַסטראָלירט דער שוישפילער מנחם רובין. אונטער דער רעזשי פון דוד ליכט איז אויפגעפירט געוואָרן: „מיין טאַטנס בית־דין שטוב" פון יצחק באַשעוויס, „בר־כוכבא" פון אברהם גאָלדפאַדען (אויך באַארבעט פון ד. ליכט), און „אין יעדער היים" — אויפגעפירט פון מ. רובין.

נאָך מ. רובין איז אַראָפּגעבראַכט געוואָרן פון ישראל דער הבימה־קינסטלער שמעון פּינקעל, וועלכער האָט געשפילט — אונטער דער רעזשי פון דוד ליכט — פאָלגנדיקע פּיעסן: „וועסט ירשענען ווינט", „אונדזער ערד" פון א. אשמן, אין דער יידישער איבערזעצונג פון זלמן הירשפעלד. נאָך פינקלס אָפּפאָרן קיין ישראל — צוליב דרינגענדיקע פאַמיליע־מאַטיוון, האָט ז. הירשפעלד איבערגענומען צו שפּילן זיין ראָל. דערנאָך ווערן געשפילט יעקב גאַרדינס „דער פרעמדער" און ז. ליבנס „היינטיקע קינדער", אויפגעפירט פון סאָלאָמאָן שטראָמער. שפּעטער טרעטן אויף מאַקס פּערלמאַן און גיטאַ גאָלינאַ אין די קאָמעדיעס: „דער פריילעכער אלמן", „אַ לעקציע פאַר וויבער".

די טרופּע איז באַשטאַנען פון: פנחס אָפּעל, פּאָולינאַ טאַכמאַן, מיכל מיכאָלאָוויטש, יוסף

מאָורער, דוד לעדערמאַן, דוד קאָפלאַן, סאָמועל גולדין, בעלאַ אַריעל, חנה פעלדבוים, הערמאַן קלאַצקין, עלזאַ ראָבינאָוויטש, מאַרגאָט שטיינבערג, ראָסיטאַ צוקער, קלאָראַ שטראָמער אין ישראל שענקער. בינע־לייטונג: שלמה צוקער.

אַקטיאָרן־פּאַריין

עס זיינען פֿאַרגעקומען יום־טובֿים לכבוד די געסט־שווישפילער מנחם רובין, שמעון פּינקעל און זיין פרוי יאָסעפֿאַ שאָקען, לכבוד דעם שרייבער יעקב פּילאָווסקי פון טשילע.

— אַ מסיבה פֿאַר די חברים: דושעני לאָוויטש, חיים לעווין, פּיניע גאָלדשטיין, אַנאַ ראָפּעל.

—אַן אויפֿנאָמע פֿאַר דער שוישפילערן מאָלווינאַ ראָפּעל, וואָס איז געווען צוגאָסט ביי איר משפּחה און איז דאָ אויפֿגעטראָטן מיט אין רעציטאַל אין קהילה־זאָל.

—אַ יום־טובֿדיקע מסיבה לכבוד די חברים קאָטיא פֿלאָווינאַ און סאַשאַ ראָזנטאָל, צו זייער איבערגיין אויף עמעריטור.

—אַ געזעגענונג־מסיבה פֿאַר סאָלאָמאָן און קלאָראַ שטראָמער ,ישראל פעלדבוים און מאַרגאָט שטיינבערג, צו זייער אָפּפֿאָרן קיין ישראל.

—עס איז דורכגעפירט געוואָרן די ירלעכע אונטערנעמונג לטובת דעם הילפספֿאָנד אין אַ יום־טוב אין דער זומער־היים „אונטערן פרייען הימל...“

—עס איז דעם יאָר דורכגעפירט געוואָרן די געגנראָל־פֿאַרזאַמלונג און ס׳זיינען אויסגעזוילט געוואָרן די חברים יוסף מאָורער — פּרעזידענט; זלמן הירשפעלד — געז. סעקרעטאַר, און דוד לעדערמאַן —קאַסיר.

—עס איז אין דעם יאָר דורכגעפירט געוואָרן אַ פייערונג לכבוד דער שוישפילערין עלזאַ ראָבינאָוויטש, צו דער געלעגנהייט פון איר 50 יאָר שפּילן יידיש טעאַטער.

יאָר 1959

טעאַטער „מיטרע“

אין טעאַטער „מיטרע“ איז אַרגאַניזירט געוואָרן אַ טרופּע פון אַקטיאָרן־פּאַריין אונטער דער דירעקציע פון ווילי גאָלדשטיין און מרים לערער.

די טרופּע האָט אָנגעהויבן מיט אייגענע כוחות. לכבוד דעם שלום־עליכם יאָר, איז דער סעזאָן דערעפנט געוואָרן מיט דער טראָגי־קאָמעדיע „צעזייט און צעשפרייט“ פון שלום עליכם, אונטער דער רעזשי פון יוסף מאָורער. די צווייטע אויפֿפירונג: „דער קונצנמאַכער“ פון משה דלוזשנאָווסקי, רעזשי יוסף מאָורער. דערנאָך קומען די געסט פערלמאַן־גאָלינא, וועלכע פירן אייף „פּרנסה“ פון חנא גאָטעספֿעלד, „צווי הונדערט טויזנט“ פון שלום עליכם און די מוזיקאַלישע קאָמעדיע „אַ ברודער אין ישראל“, א״א.

די טרופּע איז באָשטאַנען פון: קלאָראַ גאָלדשטיין, ציפּורה וואָלדמאַן, סאָניא לעמבערג, פֿאָולינא טאָכמאַן, בעלאַ אַריעל, יוסף מאָורער, דוד קאָפלאַן, אהרון אַלעקסאַנדראָוו, דוד לעדערמאַן, פּנחס אָפּעל, חיים לעווין. בינע־לייטונג: יוסף ליבערזאָן.

אַקטיאָרן־פּאַריין

עס איז געפראָווט געוואָרן אַ יום־טוב אין דער זומער־היים: „צוגאָסט ביי בלאָנדושנדיקע שטערן“.

—עס איז פֿאַרגעקומען אַ פּרעסע־קאָנפֿערענץ, בשייכות מיט דער סכנה, אַז בוענאָס אייראָס קאָן בליבן אָן יידיש טעאַטער, צוליב מאַנגל אין אַ פּאָסיקן טעאַטער־זאָל; ביי דער קאָנפֿערענץ האָט דער אַקטיאָרן־פּאַריין אָנגעבאָטן דער געזעלשאַפט זיין אייגנטום אין וועדט פון צווי מיליאָן פּעזאָס אויף אַ פּאָנד צו בויען אַ יידיש טעאַטער.

—עס איז געפייערט געוואָרן די גאָלדענע חתונה פֿאַרן וועטעראַן־שוישפילער לעאָן ברעסט און זיין פֿרוי, ווי אויך אַ חברלעכע מסיבה לכבוד ענריקע כייקאָווסקי (טשייקאָ), צו זיין וועלן אַ בן־שבעים.

—ס׳איז געזעגנט געוואָרן די שוישפילערן נאַטאַליאַ ליפמאַן צו איר אָפּפאָרן קיין ישׂראל.

—ס׳איז געשפילט געוואָרן במשך פון 4 וואָכן, אין פֿאַרזעצונגען, שלום־עליכמס „טוביה דער מילכיקער״ אויף ראַדיאָ „דעל פּועבלאָ״, אונטער דער רעזשי פון יוסף מאָורער, אָרגאַניזירט און פּינאַנסירט פון דער קהילה.

—ס׳איז געשאַפֿן געוואָרן דער סוב־קאָמיטעט פון מגבית ביים אָקטיאָרן פֿאַריין.

—דער אָקטיאָרן־פֿאַריין האָט געפייערט דאָס שלום־עליכם־יאָר מיט דער אויפֿפירונג פון „שוועָר צו זיין אַ ייִד״ פון שלום־עליכם; רעזשי: מאָקס קלאָס.

יאָר 1960

טעאַטער „מיטרע״ האָט אונטער דער זעלבער דירעקציע אָנגעהויבן דעם סעזאָן מיט פּיניע גאָלדשטיין און אַנא ראַפֿאַל, מיט די קאָמעדיעס: „פּישל דער גראָטעסקער״. „דער מזלדיקער שלימזל״, „מנשה וועדט אַ פּאַבריקאַנט״. נאָכדעם זיינען אַראָפּגעבראַכט געוואָרן פון ניו־יאָרק די רעווי־קינסטלער בען באַנוס און מינאַ בערן, וועלכע האָבן אויפגעפירט די ספּעקטאַקלען: „ייִדן בויען, ייִדן זינגען״, „אַמאָל איז געווען אַ מעשה״, „ראָזשינקעס מיט מאַנדלען״ און פּרץ הירשבייַנס „דעם שמידס טעכטער״, לידער פון יצחק יאַנאַסאָוויטש, מוזיק פון ש. טענאָוואָסקי.

צום שלוס פון סעזאָן זיינען אַראָפּגעבראַכט געוואָרן פון ישׂראל די שוישפילער מרדכי ספּעקטאָר און מרים סאַנדלער, און עס זיינען געשפילט געוואָרן די פּיעסן „אונדזער רביניו״, „אַ חתונה אין ישׂראל״, און „דער זינגער פון תל־אביב״.

די טרופּע איז באַשטאַנען פון: א. אַלעקסאַנדראָוו, דוד לעדערמאַן, דוד קאַפלאַן, פּנחס אָפּעל, ישׂראל שענקער, סימאָן נוסבוים, קלאָרא גאָלדשטיין, בעלאַ אַריעל, ציפּורה וואַלדמאַן, רבקה רעבען און סאַניאַ לעמבערג.

אָקטיאָרן־פֿאַריין

געפייערט 84סטן געבוירן־טאָג פון וועטעראָן־קינסטלער בן־ציון פֿאָלעפֿאַדע.

—מסיבה לכבוד שלמה פֿריזאַמענט צום דערשיינען פון זיין בוך „בראָדער זינגער״.

—פּייערונג לכבוד דעם שוישפילער דוד לעדערמאַן צום דערשיינען פון זיין ביך „פון יענער זייט פֿאַרהאַנג״. — גרויסע טעאַטער־אונטערנעמונג לטובת דעם יידישן שפּיטאָל, אין טעאַטער „אָסטראָל״. — קבלת־פּנים פֿאַר די שוישפילער בן־ציון און שונה בערדיטשעווסקי, צו זייער צוריקקומען פון ישׂראל. — אויפנאַמע לכבוד דעם שרייבער יעקב פּילאָווסקי.

—אויפנאַמע לכבוד די שוישפילער בען באַנוס און מינאַ בערן

—מסיבה לכבוד די חברים מאָקס פּערלמאַן, גיטאַ גאַלינאַ, סימאָן נוסבוים, סאַניאַ לעמבערג און סימאָן טענאָוואָסקי, צו זייער אומקערן זיך פון אַ טורנע איבער אַמעריקאַנער לענדער.

—אונטערנעמונג לטובת דעם הילפספאָנד; אויפגעפירט „דער דיבוק״ (דריטער אָקט), „טאָג נאַכט״ (ערשטער אָקט) פון ש. אַנסקי; רעזשי: זלמן הירשפעלד.

יאָר 1961

טעאַטער „סאַליל״

דער טעאַטער איז ווידער דערעפנט געוואָרן אונטער דער דירעקציע פון שטראָמער־פּעלד־בוים־נאַראָפּקין, מיט דער פאָמיליע בורשטין. אויפגעפירט די מוזיקאַלישע פּיעסן: „וועָר איז

מיין מאַן", „טאַטע האָב חתונה", „לייבקע פון אַריענט", „גאָלדענער שידוך" און „אַ חתונה אין שטעטל".

—די שוישפילערינס עני ליטאַן, שושנה זאַן און ר. ליכט האָבן אין זעלבן טעאַטער גע־שפילט „מיר פרויען", איבערגעזעצט פון פויליש. רעזשי: דוד ליכט.

—לכבוד דעם שוישפילער ישראל פעלדבוים, איז געשפילט געוואָרן „עקדת יצחק" פון אברהם גאָלדפאַדען. רעזשי: סאָלאָמאָן שטראָמער.

טעאַטער „מיטרע"

אונטער דער זעלבער דירעקציע: גאָלדשטיין־לערער.
—גאַסטשפילן: מרדכי ספעקטאָר־מרים סאַנדלער.

—אויפגעפירט די מוזיקאַלישע פיעסן: „געזאַנג פון מיין היים", „שטענדיק אין מיין האָרץ", „צווישן צוויי פרויען" און „די רומענישע חתונה". רעזשי: ישכר האַנדפוס.

—עס קומען נאָכדעם פיניע גאָלדשטיין און אַנא ראָפעל וועלכע פירן אויף „פּאַרלאָז אייך אויף נפתלען", „א פינפטע ראָד צום וואָגן". שפעטער ווערט מיט ספעקטאַקל אויפגעפירט פון אַלטן ייִדישן רעפערטואָר: „שולמית" פון א. גאָלדפאַדען און „א מענטש זאָל מען זיין" פון א. שאָר. רעזשי: ישכר האַנדפוס.

—ס'איז געפייערט געוואָרן דער 70־יאָריקער יובילעאום פון סופליאָר און טעאַטער־מענטש יוסף ליבערזאָן.

אַקטיאָרן־פאַריין

—קבלת־פנים מסיבה פאַרן רעזשיסאָר יוסף שיין.
—אויפנאָמע פאַר דער קינסטלער־משפחה בורשטיין.
—פּירים־פייערונג אונטערן פרייען הימל, אין דער אייגענער זומער־היים.
—יערלעכע אונטערנעמונג לטובת דעם הילפספאָנד מיט אַ קליינקונסט ספעקטאַקל.
—יובילייי־פייערונג פון שוישפילער דוד לעדערמאַן מיט דער אויפפירונג „קרייצער סא־נאַטא" פון יעקב גאָרדין. רעזשי: מאַקס קלאָס. אָרגאַניזירט צוזאַמען מיט אַ געזעלשאַפטלעכן קאָמיטעט.

—יובל־פייערונג לכבוד דער קינסטלערן קלאָרא שטראָמער. אויפגעפירט: „כאָסיע די יתומה" פון יעקב גאָרדין.

יאָר 1962

טעאַטער „סאַלעיל"

אונטער דער זעלבער דירעקציע איז אָרגאַניזירט געוואָרן אַ טרופּע פון אַקטיאָרן־פאַריין, בראש מיט מאַקס פערלמאַן און גיטאַ גאַלינא. עס זענען אויפגעפירט געוואָרן: „דער טאַטע בין איך" און נאָך צוויי אַנדערע פיעסן פון מוזיקאַלישן מין.

דער צווייטער גאַסטראָליאָר איז הערמאַן יאָבלאָקאָוו, וועלכער האָט אויפגעפירט: „איך און מיין זון", „דער פּאַיאַץ" און „דער פּאַרכישופּטער ניגון".

די טרופּע איז באַשטאַנען פון קלאָרא שטראָמער, פּאָולינא טאַכמאַן, בעלא אַריעל, עלזאַ ראָבינאָוויטש, מאַרגאָט שטיינבערג, אַנא פעלדבוים, סאָפיא ראָפאַלאָוויטש און רבקהלע רעבען. מענער: יוסף מאָורער, משה אייכבוים, סאָמועל גולדין, לייזער מינצעס, הערמאַן קלאָצקין און סאָלאָמאָן שטראָמער.

טעאַטער „מיטרע"

ווי אַלע יאָר האָט די עמפּרעסע פון טעאַטער „מיטרע" גאָלדשטיין־לערער, אַרגאַניזירט אַ טרופּע פון ייִדישן אַקטיאָרן־פּאַריין. די גאַסט־שפּילן האָבן זיך אָנגעהויבן מיט דער משפּחה בורשטיין; פּ. בורשטיין האָט אויפגעפּירט „דער דאָרפּס־יונג" פון ל. קאָברין. שפּעטער אָנדערע מוזיקאַלישע פּאַרשטעלונגען פון זיין רעפּערטואָר.

צו דער צווייטער העלפט פון סעזאָן איז אַראָפּגעבראַכט געוואָרן די שוישפּילערן שפּרה לערער. צו איר דעבוט האָט דוד ליכט אויפגעפּירט דעם מוזיקאַלישן ספּעקטאַקל „סוזי" אין אַ ייִדישער איבערזעצונג פון ש. זאַק. שפּעטער איז אויפגעפּירט געוואָרן „מאַדאַם־פּרייליין", רע־זשי: מאַקס קלאָס. צום סוף — די פּיעסע „די מעזינקע", רעזשי: זשאַק ארנט. עס איז אויך גע־שפּילט געוואָרן פון אַלטן ייִדישן טעאַטער־רעפּערטואָר, די פּיעסע „דאָס פּינטעלע ייִד", רעזשי: ישכר האַנדפוס.

אין דער טרופּע זיינען געווען פאַלגנדיקע אַקטיאָרן: א. אַלעקסאַנדראָוו, מ. קלאָס, ישכר האַנדפוס, אַנא, לעאָן און מישא בלומענטאַל, בערנאַרד סאָוער, דוד קאָפלאָן, דער יונגער ישראל־שוישפּילער אינא טאָפּער, קלאָרא גאָלדשטיין, ציפּורה וואַלדמאַן.

אַקטיאָרן־פּאַריין

—מסיבות לכבוד די געסט־שוישפּילער: שפּרה לערער און אינא טאָפּער.

—אַנשלוס צו דער פּייערונג פון 70 יאָר „צוקונפט".

—יערלעכע אונטערנעמונג פּאַרן הילפספּאָנד. עס איז אויפגעפּירט געוואָרן „אונטער פּרייַ הימלען" פון זלמן הירשפּעלד, רעזשי: יוסף מאָורער.

—אויפנאַמע פּאַר הערמאַן יאַבלאָקאָוו.

—געזעגענונג־מסיבה פּאַר מ. פּערלמאַן און גיטאַ גאַלינאַ צו זייער פּאַרן שפּילן אין ניו־יאָרק — 35־יאָריקע יובילייַ־פּאַרשטעלונג לכבוד דעם שוישפּילער דוד קאָפלאָן.

—געזעגענונג פּאַרן רעזשיסער דוד ליכט צו זיין אָפּפּאָרן קיין נאָרד־אַמעריקע.

—געזעגענונג־מסיבה פּאַר די יונגטלעכע יהודה הירשפּעלד און יוסף קאָפלאָן (די קינדער פון אונדזערע מיטגלידער הירשפּעלד־קאָפּעל און דוד קאָפלאָן), צו זייער עולה זיין קיין ישׂראל.

יובל־פּייערונג פּאַר דער שוישפּילערן עלענאַ שטרייטמאַן, צו איר וועלכער 70 יאָר.

—געזעראַל־פּאַרזאַמלונג: איז דורכגעפּירט געוואָרן אין חודש אָקטאָבער, ביי וועלכער עס זיינען באַאַנדלט געוואָרן פיל וויכטיקע ענינים בנוגע ייִדיש טעאַטער. עס זיינען דערווייַלט גע־וואָרן די חברים (אויף צוויי יאָר): מאָורער — פּרעזידענט, הירשפּעלד — געז. סעקרעטאַר, לע־דערמאַן — קאַסיר. און די חברים: קלאָס, גולדין, אַלעקסאַנדראָוו, קלאַצקין, ש. צוקער, סאָוער — אין דירעקטיוון ראַט. רעכענונגס־איבערזעער: שושנה בערדיטשעווסקי און מאָריס סענד.

—ס׳איז געזעגנט געוואָרן די חברטע סוסאַנאַ זאַן, צו איר עולה זיין קיין ישראל.

—אזכרה־אָקטן: צום דריטן יאָרצייט פון מאָריס שוואָרץ, צו די שלושים פון ישראל פּעלד־בוים, בן־ציון בערדיטשעווסקי, בן־ציון פּאַלעפּאַדע, לעאָן ברעסט, סאַשאַ ראָזנטאַל.

ייִדיש טעאַטער אין דער פּראָווינץ, מיט דער הילף פון ועד הקהילות

גאָר נישט לאַנג צוריק, ס׳איז אין דעם אפּשר נישט מער ווי לערך צען יאָר, פּלעגן ייִדישע אַקטיאָרן נאָכן פּאַרענדיקן דעם סעזאָן אין בוענאָס־איירעס, אַרויספּאָרן איבער די קאָלאָניעס און פּראָווינץ־שטעט שפּילן טעאַטער. שטאַרק לוינבאַר איז עס נישט געווען און דערצו נאָך זייער שווער און אָנשטרענגענדיק, אָבער עס האָט געציגן צו שפּילן פּאַרן נאַווון, פּאַלקסטימ־

לעכן אין דאָנקבאָרן עולם פֿון דער פּראָווינץ. לעצטנס אָבער האָט מען אינגאַנצן אויפֿגעהערט צו פּאָרן, מסתמא צוליב די גרויסע הוצאות, וועלכע האָבן נישט געקענט געדעקט ווערן.

דער אָקטיאָרן־פּאָריין האָט זיך דעריבער פֿאַרשטענדיקט מיט ועד הקהילות און מיט דער בוענאָס־אירעסער קהילה און נאָכדעם, ווי עס איז פֿאָר דעם צוזעק באַשטימט געוואָרן אַ סוב־כידיע, איז מעגלעך געוואָרן עס זאָלן אַרויספֿאָרן אַ קליינע טרופּע און מהנה זיין די פּראָווינץ מיט ייִדישער קליינקונסט און אויך גאָבצע פּיעסן.

אָנגעהויבן האָט זיך דער טור מיט אַ קליינקונסט־פּראָגראַם אין קאַרהוע, דעם 17טן יאָנואַר 1958. דער מאָטאָריעלער און אויך מאָראַלישער דערפֿאָלג איז געווען אַ גוטער, אָבער די הוצאות גרויסע. שבת, דעם 18טן יאָנואַר האָט די טרופּע מיט דערפֿאָלג געשפּילט די פּיעסע פון קאָברין „די גרויסע ירושה" אין דער קליינער קאָלאָניע לאָפֿין. עס איז צו דער פֿאַרשטעלונג געקומען אַ היפּשער יוגנטלעכער ייִדיש־רייַדיקער עולם. אין דעם גרעסערן ישוב ריוואַראַ זיינען געשפּילט געוואָרן צוויי פֿאַרשטעלונגען מיט גאָר אַ גרויסן דערפֿאָלג דעם 9טן און 21סטן יאָנואַר. די טרופּע איז זייער גוט אויפֿגענומען און באַאָנדלט געוואָרן פון די אינסטיטוציעס, דער עיקר, פון דער לאָקאָלער קאָאָפּעראַטיוו. אין באַהיא בלאַנקאַ, די באַדייטנדיקסטע קהילה פון יענער געגנט, איז געשפּילט געוואָרן צוויי מאָל, דעם 23סטן און 28סטן יאָנואַר אין ענלעכע באַדינגונגען ווי אין ריוואַראַ, כאָטש די פֿאַרשטעלונגען זיינען פֿאַרגעקומען אין וואָכנטעג. די צוויי טעג — 25/1 און 26/1, וואָס מען האָט געשפּילט אין בערנאַסקאָני, זיינען פֿאַרוואַנדלט געוואָרן אין אמתע ימים־טובים. דאָרטן האָבן זיך פֿאַרענדיקט די גאַסטשפּילן אין די פּראָווינצן בואַנאָס־אייַרעס און לאָ־פּאַמפּאַ און די טרופּע האָט זיך אַרויסגעלאָזט קיין ענטרע־ריאָס.

סובסידיעס פון דער קהילה און פּענסיעס פֿאַר אַלטע שוישפּילער

באַלד נאָכדעם ווי די אָנפּירערשאַפט פון דער קהילה, איז אַריבער אין די הענט פון דער פּאַרוואַלטונג בראש מיט אלימלך גוטקין אלס פּרעזידענט און צבי פּיינגערש אלס געז. סעקרעטאַר — האָט זיך אונדזער מוטער־אינסטיטוציע, אָגגעהויבן פֿאַראינטערעסירן מיטן גורל פון היגן ייִדישן טעאַטער און פון ייִדישן אָקטיאָר. די ייִדישע טעאַטערס באַקומען פון דער קהילה אַ חודשלעכע סובסידיע אין פֿאַרלויף פון דער צייט וואָס עס האַלט אָן דער סעזאָן.

אויף דער איניציאַטיוו פון קהילה־סעקרעטאַר האָט די קהילה באַשטימט באַשייַדענע חודשלעכע פּענסיעס פֿאַר אונדזערע פֿאַרדינסטפֿולע וועטעראַנען. דער אויפּטו האָט אַרויסגעריסן גערופֿן דאָנקבאַרקייט אין אָנערקענונג אין דער גאָרער ייִדישער קולטור־וועלט אלס אָן אונים־קום־דערשיינונג. די נייַע קהילה־לייטונג האָט אַרויסגעוויזן דעם ייִדישן אָקטיאָר און זיין פֿאַריין די זעלביקע וואַרעמקייט אין אויפּמערקזאַמקייט.

א ב ד ו ת

אין די לעצטע 6 יאָר האָט אונדזער היגע טעאַטער־משפּחה געליטן שוועריע אבידות. עס זיינען אָוועק אויפֿן עולם־האמת גוטע, קרעפּטיקע שוישפּילער; עס זיינען אַרויסגעריסן געוואָרן פּעסטע דעמבעס פון אונדזער וואַלד, וואָס ווערט אַלץ שיטערער. זיי זיינען אָוועק און איבערגעלאָזט אַ ווייטיקלעכן בלויז, אַ ליידיק אָרט, וואָס ווען לייַדער נישט אַזוי גיך פֿאַרפולט ווערן... עס איז די טראַגישע סיטואַציע פון דור הולך ודור אינו בא...

נעמען פון די פֿאַרשטאָרבענע: לעאָניד סאָקאָלאָו, שמואל זילבערבערג, מרדכי פּעלץ, משה גאָלדשטיין, שמואל איריס, מאָרסעלאָ וויינ, ענריקע קייקאָווסקי (טשייקאָ), בן־ציון בער־דיטשעווסקי, מינא אָקסעלראָד, יצחק און סאַניע לאָכמאַן, אברהם שטרייטמאַן, ישראל פּעלד־בוים, סאַשאַ ראָזנטאָל, בן־ציון פֿאָלקפֿאָדע, משה ליפֿמאַן און לעאָן ברעסט, ע"ה.

חבל על דאבדין ולא משתכחין...

II

דאָס נישט־פֿראָפּעסיאָנעלע טעאַטער

נאַציאָנאַלער יידישער פֿאָלקס־טעאַטער

אין חודש דעצעמבער פון פֿאַרגאַנגענעם יאָר, 1962, האָט דער נאַציאָנאַלער יידישער פֿאָלקס־טעאַטער אָפּגעשלאָסן דעם דריטן סעזאָן פון זיין עקזיסטענץ. פֿאַקטיש איז שוין אין יאָר 1959 געמאַכט געוואָרן אַן ערנסטער פרווּו, וואָס קאָן באַטראַכט ווערן ווי אַ פּראָלאָג צו דעם אויפקומענדיקן פֿאָלקס־טעאַטער.

אין דעם יאָר 1959 האָבן די טויער און די שוישפילער פון דעם היינטיקן פֿאָלקס־טעאַטער מיט זוד ליכט בראש, ווי אַ ביישטייער צום שלום עליכם־יאָר, אויפגעפירט דעם ספּעקטאַקל „מעשׂות פון טויזנט און איין נאַכט" פון אונדזער גרויסן הומאָריסט. די דאָזיקע געלונגענע אויפּפירונג איז געשפּילט געוואָרן אלס פּרעמיערע דעם 18טן יולי אין טעאַטער „אַסטראַל" און דער־נאָך איז די פּיעסע געשפּילט געוואָרן גאַנצע זעקס וואָכן, יעדן פֿרייטיק, שבת און זונטיק, ביז צום סוף סעזאָן, אין דעם טעאַטער־זאַל פון דער שלום־עליכם־שול, אויף סעראַנע.

די פֿאַקטישע גרינדונג פון דער טעאַטער־געזעלשאַפט איז פֿאַרגעקומען אין די ערשטע טעג פון חודש אַפּריל 1960, אין זאַל פון דער שלום־עליכם שול.

אויף דער גרינדונגס־פֿאַרזאַמלונג זיינען אַנוועזנד געווען געזעלשאַפטלעכע טוער, פֿאַרשטייער פון אינסטיטוציעס, צווישן זיי: קהילה, וועלט־קאָנגרעס, קולטור־קאָנגרעס, שרייבער־פאַריין און אַקטיאָרן־פאַריין.

ס׳איז אויסגעוויילט געוואָרן פֿאַלגנדיקע אָנפּירערשאַפט: פֿאָרזיצער — משה לעבענדיקער, וויצע —ד״ר ל. זשיטניצקי, סעקרעטאַר — הערמאַן לאָסטער, פּרָאָ — משה פֿלאָמבוים, 2טער פּרָאָ־סעקרעטאַר — שמואל לאָי, אַדמיניסטראַטיווער סעקרעטאַר — יחיאל פּרידמאַן, קאַסיר — ישראל קאַרפּעס, פּרָאָ — יוסף מאַרגאָליס, 2טער פּרָאָ־קאַסיר — מרדכי פּינקוס. וואָקאַלן: ישראל טריסקער, מאַטעס גאָלדפֿאַרב, אברהם מיטלבערג, פּסח פֿאָדראַבינעק, משה גאָלדשטיין, א. עפּעל־בוים, אברהם מאָשקאָוויטש, סאָלאָמאָן קריסטאָל, שניאור וואַסערמאַן, מענדל ליפּשיץ, יעקב בלאָט, חיים טשאָלקאָף, משה קאָרין, שמואל ווינדלער און י. פּינטשוק.

די דערעפענונגס־פּרעמיערע פון נאַציאָנאַלן יידישן פֿאָלקס־טעאַטער, איז פֿאַרגעקומען דעם 18טן יוני 1960, אין טעאַטער „אָלוועאָר", מיט דער אויפּפירונג: „א וועלט מיט יידן", לויט די מחברים משה קולבאַק, בערל גרינבערג און רות יואלית; אינסצעניזירט און רעזשיסירט דורך דוד ליכט. דערנאָך איז די פֿאַרשטעלונג געשפּילט געוואָרן אין טעאַטער־סאָלאָן פון דער שלום עליכם־שול, אַריבער צוויי חדשים.

די צווייטע אויפּפירונג אין דעם זעלבן סעזאָן איז געווען „פון אונדזער אוצר" פּינף איינ־אַקטערס, לויט די מחברים: י. ל. פּרץ, דוד בערגעלסאָן, יגאל מאָסענזאָן און מענדעלע מוכר ספּרים — אינסצעניזירט און רעזשיסירט דורך דוד ליכט. עס איז אבערזיך צו זאָגן, אַז ביידע אויפּפי־רונגען, דאָס שפּילן ווי די רעזשי, האָבן אַרויסגערופן גרויס אַנערקענונג, סיי ביי די באַזוכער און סיי ביי דער טעאַטער־קריטיק.

ביז אָפֿ געוואָגט, און מיט גרויס דערפאָלג, האָט דער נאַציאָנאַלער יידישער פֿאָלקס־טעא־טער אָנגעפאַנגען זיין צווייטן סעזאָן אין יאָר 1961, מיטן אַראָפּברענגען א רעזשיסיער פון ישראל.

אין די ערשטע טעג פון חודש אַפּריל, פון דערמאָנטן יאָר, איז אַהער געקומען דער רע־זשיסאָר יוסף שיין. די ערשטע פֿאָרשטעלונג, פֿאַוול קאָהוטס פּיעסע „אוֹא ליבע", איבערזעצט פון משה קויפמאַן, איז פֿאַרגעקומען אין חודש מאַי; אין חודש יולי, פון זעלבן יאָר, איז פֿאַר־געקומען די צווייטע פּרעמיערע — אפּרים קישונס קאָמעדיע „זיין נאָמען רעדט שוין פֿאַר זיך". אין סעפּטעמבער איז געקומען די דריטע אויפּפירונג: לאה גאָלדבערגס דראָמאַטישע פּיעסע „די האָרינטע פון שלאָס". אָלע דריי אויפּפירונגען, האָבן אַרויסגערופן לויב פֿאַר די שוישפילער און

טויער פון נאַציאָנאַלן יידישן פֿאָלקס־טעאַטער. א חוץ דעם, וואָס יוסף שיין האָט אויפגעפירט די דערמאָנטע דריי פּיעסן, האָט אין דעם זעלבן סעזאָן אויך מיטגעאַרבעט אַלס קינסטלערישער לייטער דוד ליכט, וועלכער האָט איינגעשטעלט מיטן אַנסאַמבל קליין־קונסט־נומערן, כדי צו באַדינען קולטור־אינסטיטוציעס און דעם פֿראָגראַם פֿאַר די קהילה־פֿרימאָרגנס. דעם זעלבן יאָר האָט דער נאַציאָנאַלער יידישער פֿאָלקס־טעאַטער געגעבן א סך פֿאַרשטעלונגען אין פֿאַרשיידענע געגנטן פון שטאָט און איז אויך אַרויסגעפֿאָרן שפּילן אין ראָזאַריאָ, סאַנטאַ־פע, פֿאַראַנאַ און אין מאַנטעווידעאָ און אויך זיך באַטייליקט, זייענדיק פֿאַרבעטן פון דער קהילה, צו די פּייערונגען פון דעם ערשטן לערער־אַרויסלאָז פון סעמינאַר אין מאָזעסווייל.

אין פֿאַראַנגענעם יאָר, אונטערן צייכן פון א פֿאַרשטאַרקן פֿאָליטישן און ווירטשאַפֿטלעכן קריזיס, האָט דער נאַציאָנאַלער יידישער פֿאָלקס־טעאַטער דערפֿאָלגרייך פֿאַרענדיקט דעם סעזאָן. צום אָנהייב פון סעזאָן האָט מען געשפּילט לאה גאָלדבערגס „די האַרינטע פון שלאָס". דאָן איז געקומען דוד ליכטס א גרויסע אויפֿפֿירונג „אויך פּחדנים וועט מען משפּטן" פון לעאָן קרוטשקאָווסקי. אין דער צווייטער העלפט פון סעזאָן אין זאַרבעטן געוואָרן אַלס רעזשיסער זשאַק אַרנט, וועלכער האָט אויפגעפירט די קאָמעדיע „יעקב און קריסטיאָן" פון סאַמי גראַנעמאָן, איבערגעזעצט פון י. פרידמאָן.

אין די אַלע דערמאָנטע אויפֿפֿירונגען האָבן אַנטיילגענומען די פֿאָלגנדיקע שוישפּילער: דוד טשעקאָווסקי, פריידל לאַנדאָן, יעקב לעוו, י. מילשטיין, גאָלדע פלאָמי, זישע גאָלדוואַסער, יוסף קאָבלענץ, רבקה רינעק, סאָניע סילווע, משה יאָבלאָנקאָווסקי (אַנאַשקא), הינדע קאָניעווסקי, נחה באַראַט, אברהם בינדער, סאמועל סטעל, אַדאָלפֿאָ קירשמאַן, רבקהלע רעבען, דוד שערעשעווסקי, לויס מינצעס, סייגעלע ליבערמאַן, לויס ראָזענבערג, יצחק ליכטענשטיין, ראָזענפֿאַרב און ווינטער.

ביים נאַציאָנאַלן יידישן פֿאָלקס־טעאַטער עקזיסטירט אויך א טיכטיקע פֿרויען־קאָמיסיע, וואָס פירט א בריייטע טעטיקייט.

די פֿלענער פון נאַציאָנאַלן יידישן פֿאָלקס־טעאַטער צום נייעם סעזאָן זיינען: ברענגען א פֿערמאָנענטן רעזשיסאָר, וואָס זאָל אויך אַנפירן מיט א טעאַטער־שול צו בילדן נייע קאַדערן יונגע שוישפּילער פֿאַר דער ביינע. מען טרעט אויך צו צו וועריירן מיטגלידער כדי צו פֿאַרייכערן די וויטערדיקע עקזיסטענץ פֿון נאַציאָנאַלן יידישן פֿאָלקס־טעאַטער.

„אַרטאָ"

די גרופּע יוגנטלעכע טעאַטער־ליבהאָבער אונטער דער קינסטלערישער לייטונג פון מאָקס בערלינער, האָט פֿאַר די לעצטע יאָרן אויפגעפירט די פֿאָלגנדיקע פּיעסן:

אין יאָר 1957: „דער ליגנער" פון אברהם גאָלדפֿאַדען; „משפּט מיך" פון יהודה עלבערג; „דער זאָג פון קרישטאָל" פון טענעסי וויליאַמס; „איי לייק מייק" פון אהרן מגד (אין עבֿרית).

אין יאָר 1958: „געוואָלד וועז שטאַרבט ער" פון חנא גאָטעספּעלד.

אין יאָר 1959: „מענטשן" פון שלום־עליכם.

אין יאָר 1960: „מיכל בת שאול" פון א. אַשמאַן (אין שפּאַניש); „הם יגיעו מחר" פון נתן שחם (עבֿרית); דעזשי נ. שמילעווסקי.

צוליב אידעישע חילוקי־דעות האָט זיך „אַרטאָ" געשפּאָלטן. דער רעזשיסער און גרינדער פון דעם טעאַטערל, מאָקס בערלינער, האָט זיך מיט אייניקע יוגנטלעכע אָפּגעטיילט אין געשאַפֿן א גרופּע אד"נ „אברהם גאָלדפֿאַדען". זיי האָבן אויפגעפירט די איינאַקטערס: „מאַקעס" פון משה דלוזשנאָווסקי; „אוראַל" פון אברהם רייזען, „שבתי־צבי" פון י. זשולאָווסקי.

די געבליבענע „אַרטאָ" האָט אויפגעפירט די אַרגענטינער פּיעסע „דער קאָסיר איז אַרויס אויף א ווייל" פון אַורעליאָ בערעטי (אין יידיש). שפּעטער זיינען זיי איבערגעגאַנגען אויף

שפּאניש — ביז די גרופּע איז זיך צעפּאלן און טיילווייז זיך צוזאמענגעגאסן מיטן נאציאנאלן ייִדישן כאלקס־טעאטער.

קינדער־טעאטער

עס זיינען געווען פּארשידענע פּרווון צו שאפן א סטאביל קינדער־טעאטער ביי דער "שלום עליכם־שול און ביי דער שול "מדינת ישראל".

אין ביידע שולן איז אונטער דער רעזשי פון מאקס בערלינער אויפגעפּירט געווארן:

"די גליקלעכע" פון ע. שטיינבערג; "די מורא־זשקעס"; "טוביה דער מילכיקער" פון שלום עליכם; "מאטל פּייסי דעם חזנס" פון שלום־עליכם; "נאכן גאט פון מדבר" פון ק. מאלאדאוויסקי; "אויף ארגענטינער ערד" פון מ. אלפּערסאן; "לעבן און שאפן פון דר. הערצל" פון מ. בערלינער; "13 יאר מדינת־ישראל" פון מ. בערלינער; "דער ארענדאר" פון י. ל. פּרץ; "שולמית" פון א. גאלדפאדן.

„טעס"

א גרופּע יונגע לערער און אביטוריענטן פון סעמינאר, אונטער דער לייטונג פון שמואל ראזשאנסקי האבן אויפגעפּירט:

אין יאר 1958: „סערקעלע" פון ד"ר שלמה עטינגער.

אין יאר 1959: „די גאלדענע קייט" פון י. ל. פּרץ.

אין יאר 1960: „צווישן פאלנדיקע ווענט" פון שמערקע קאטשערגינסקי.

אין יאר 1962: „כאמיליע צבי" פון דוד פּינסקי; „מוסר" פון י. ל. פּרץ; „די הייליקע" פון דוד פּינסקי.

„יונג יידיש טעאטער"

א גרופּע ביים קולטור־קאנגרעס האט אויפגעפּירט אין 1957:

„מענטשן" פון שלום־עליכם, רעזשי יעקב דענקער; „מזל טוב" פון שלום־עליכם, רעזשי: יעקב דענקער.

טעאטער־פּרווון אויף העברעיש

אויף דער איניציאטיוו פון דעם עקשנותדיקן, אידעאליסטישן העברעיסט טוביה בן אפרים אלייסקער און פון זיין טאכטער בת־עמי (די משפחה לעבט היינט אין ירושלים) האט זיך אין יאר 1946 געשאפן א גרופּע ליבהאבער פון העברעיש טעאטער, וועלכע האבן במשך פון יארן אויפגעפּירט אונטער דער רעזשי פון זלמן הירשפּעלד א ריי ספּעקטאקלען.

אין יאר 1958 האט דער ישראל־רעזשיסער משה הלוי צוזאמענגעשטעלט א גרופּע און אויפגעפּירט זיין אריגינעלן ביבלישן ספּעקטאקל, „יעקב ורחל" מיטן פּראפּעסיאנעלן שוישפּי־לער זלמן הירשפּעלד אין דער ראל פון לבן הארמי.

שפּעטער האט זיך די גרופּע רעארגאניזירט אונטערן נאמען „נחת (נוער חובב תיאטרון) און זלמן הירשפּעלד האט מיט זיי אויפגעפּירט די אקטועלע איינאקטיקע קאמעדיעס פונעם ישראלדיקן הומאריסט אפּרים קישון: „זיגי וחבובה", „יד לפה", „אתה האיש".

אויך דער רוב באטייליקטע אין „נחת" זיינען למזל עולה געווען קיין ישראל.

עס האט אויך עקזיסטירט א קורצע צייט א גרופּע „מסך", אנגעפּירט פון פּעדאגאג ברוך טענענבוים.

סטאטיסטיק פון אַרגענטינער ייִוואָ פאַר די לעצטע 6 יאָר

דעם קומענדיקן יאָר וועט דער אַרגענטינער ייִוואָ פייערן זיין 35סטן יובילי, וואָרום די גרופּע „פריינד פון ווילנער ייִוואָ", וועלכע האָט זיך פאַרנומען מיט זאַמלען געלט און דאָקומענטן פאַרן ייִוואָ אין ווילנע, אין איז געווען דער יסוד פונעם היינטיקן „ייִוואָ", האָט זיך געשאָפן אין יאָר 1928 אין בועאַנאָס־אייראָס.

היינט צו טאָג איז דער אַרגענטינער ייִוואָ אַ זעלבשטענדיקע קולטור־אינסטיטוציע מיט אַ ביבליאָטעק (די גרעסטע יידישע ביבליאָטעק אויפן דרום־אַמעריקאַנער קאָנטינענט), געזונט אַר־כיוו, מוזי, פאַרלאַג, לעקציע־אוידיטאָריעס, אויסשטעלונגען אאז"וו.

מיר גיבן דאָ אין קורצע שטריכן די טעטיקייטן פון די באַוונדערע סעקציעס פון ייִוואָ פאַר די לעצטע 6 יאָר.

ביבליאָטעק (צענטראַלע און ליי־ביבליאָטעק)

וועגן דעם שנעלן וווקס פון די ביידע ביבליאָטעקן זאָגן עדות די וווייטערדיקע ציפערן: ביזן יאָר 1956 זיינען פאַרצייכנירט געוואָרן 33.700 איינקן אין דער צענטראַלער און 11.200 אין דער ליי־ביבליאָטעק. היינט צו טאָג פאַרמאָגט די צענטראַלע ביבליאָטעק אַריבער 40 טויזנט ביאָ־ביבליאָגראַפישע איינסן און ביי די 20.000 איינסן פאַרמאָגט די ליי־ביבליאָטעק. די צוגע־קומענע ביכער זיינען אַריין דורך קניות און מתנות. אַזוי זיינען אַריין די עזבונים פון די פאַר־שטאָרבענע משה לייוואָ (אַריבער 4.000 איינסן), יוסף אַקסענפאָוו, מ. קיפּען, מ. רעגאַלסקי, יוסף העקמאַן און נאָך אַנדערע. די ביכער אין דער צענטראַלער ביבליאָטעק זיינען אין די וווייטער־דיקע שפראַכן: ייִדיש, העברעיש, שפאַניש, דייטש, פראַנצויזיש, ענגליש, רוסיש, פויליש, פאַר־טוגעזיש, רומעניש, לאַדינאָ, עספּעראַנטאָ און נאָך אַנדערע.

פאַר די לעצטע 6 יאָר איז די צאָל באַזוכער אין ביידע ביבליאָטעקן געוואָרן 30'860 — זיי האָבן זיך באַנוצט מיט 104.578 ביכער.

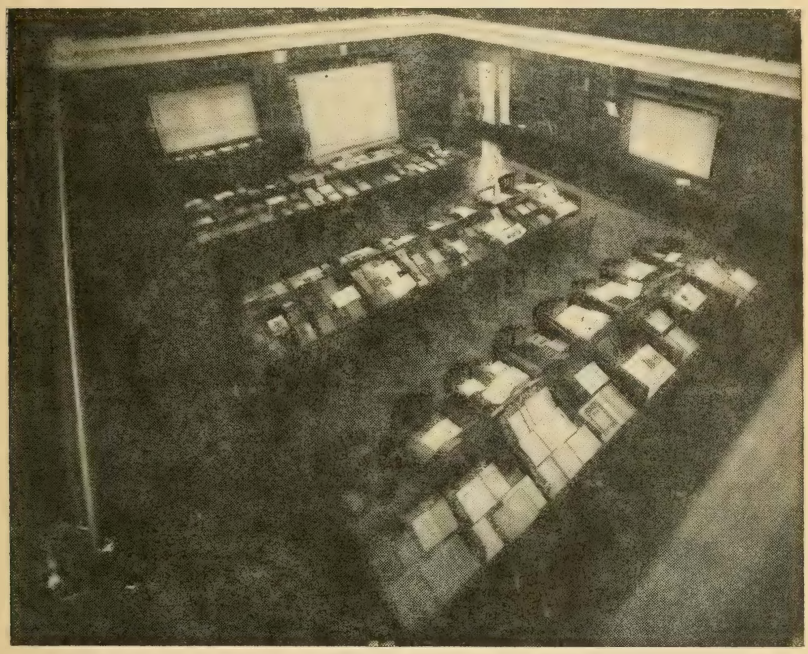
אַרכיוו

די 140 געביטן פון געזעלשאַפטלעכן אַרכיוו ביים ייִוואָ זיינען פאַר די לעצטע 6 יאָר באַ־דייטנדיק באַרייכערט געוואָרן מיט נייע דאָקומענטן און קאָלעקציעס פון פּריוואַטע אַרכיוון פון קאָלאָניסטישע און געזעלשאַפטלעכע טוער, שרייבער, אַקטיאָרן אאז"וו. פאַר די לעצטע יאָרן זיי־נען אַריין אין אַרכיוו וויכטיקע זאַמלונגען פון מ. קיפּען ע"ה, וועלכע אַנטהאַלטן זעלטענע דאָ־קומענטן פון דער אונטערערדישער באַוועגונג אין רוסלאַנד; פון קאָלאָניסטישן עסקן שמואל יואל הורוויטש פון י. אַקסענצאָוו און נאָך אַנדערע. פון ישראל באַקומט דער אַרכיוו סיסטעמא־טישע שיקונגען פון ייִוואָ־זאַמלער (פאַרשיידענע דרוק־זאַכן פון כלערליי ישראל־אינסטיטו־ציעס). בסך־הכל פאַרמאָגט דער אַרכיוו פון אַרגענטינער ייִוואָ העכער אַ מיליאָן און האַלב איינסן.

דער פּעריאָדיק־אַרכיוו איז קאַטאַלאָגירט און פאַרמאָגט 60.449 איינסן (4.035 אויסגאַבעס, צווישן זיי 179. יידישע און העברעישע און 1.856 פּרעמד־שפּראַכיקע), וועלכע זיינען דערשיינען אין 5 קאָנטינענטן (42 לענדער, 171 שטעט). די אויסגאַבעס זיינען פאַרצייכנט אין 78 קאַטאַלאָגן.

מיזיי

דער מינקאָווסקי־מוזיי ביים ייִוואָ פֿאַרמאָגט באַרשייִדענע קונסט־אָביעקטן פון ייִדישן שטייגער — יקר המציאותן, זעלטענע דרוקן, בריוו פון פערזענלעכקייטן און 59 מינקאָווסקי־ביל־דער. דער מוזיי פירט דורך יאָר־יערלעך פֿאַרשייִדענע אויסשטעלונגען. פֿאַר די לעצטע 6 יאָר זייגען דורכגעפירט געוואָרן די וויכטערדיקע אויסשטעלונגען: 1) פון ייִדיש־סאָוועטישע אייס־

ביכער אויסשטעלונג אין „ייִוואָ".

גאַבעס (באַלייט פון אַ ציקל לעקציעס וועגן דער ייִדישער קולטור אין ראָטנפֿאָרבאַנד), 2) גראָ־וויורן פון ישראל האָפמאַן, 3) געטאָ־ און לאַגערן־מאָטעריאַלן (צום 15טן יאָרציים נאָכן אויפ־שטאַנד אין וואַרשעווער געטאָ), 4) 60 יאָר ייִדיש געדרוקט וואָרט אין אַרגענטינע, 5) שלום־עליכם־אויסשטעלונג (בשייכות מיט זיין 100־יעריקן געבוירנטאָג), 6) בילדער און גראָוויורן פון די היגע קינסטלער־מאָדערניסטן א. ווייגשטיין און א. באַלאָן, 7) פון היגע פֿאַרשטאָרבענע קינסטלער (מ. אייטשעלבוים, לעאָ ב. אייכהאָרן, אידאָ וויסמאַן, הערש זיידענבייטל, רפאל מאַנ־דעלצוויג, מאָריץ מינקאָווסקי, בנימין נעמיראָווסקי, משה פייגענבלום), 8) פון סקולפטאָר ישראל האָפמאַן, 9) מאָריץ מינקאָווסקי צום 30סטן יאָרצייט נאָך זיין טראָגישן טויט, 10) חורבן־מא־טעריאַלן (בשייכות מיטן אייכמאַן־פּראָצעס), 11) גראָוויורן פון בערנאָרדאָ סמענער, 12) פון 14 ישראל־מאָלער, 13) גראָוויורן פון בערנאָרדאָ פעדערמאַן, (סינאַגאָגעס און שולן אין פּוילן און אַנדערע לענדער), 15) רעפּראָדוקציעס פון מאַרק שאַגאַל (צו זיין 75סטן געבוירנטאָג), 16) צייי־כענונגען פון שול־קינדער.

די אַלע אויסשטעלונגען זיינען געווען גוט באַזוכט און באַגלייט מיט צוגעפאַסטע רעפע־

ראָטן. בעת דער לעצטער אויסשטעלונג פון די קינדער־צייכענונגען זיינען געווען געווידמעט ספּעציעלע אָוונט די וויִיטערדיקע שולן: שלום־עליכם־שול, זלמן רייזען־שול, הרצליה־שול און שולע תל־אביב נומ׳ 3. עס האָבן זיך באַטייליקט אין די אָוונט די לערער און די שילער.

פּאַרלאָג

פֿאַר די לעצטע 6 יאָר זיינען דערשינען ביים פּאַרלאָג פון אַרגענטינער ייִוואָ די וויִיטערדיקע אויסגאַבעס:

1) אַרג׳ ייִוואָ־שריפטן נומ׳ 6 — אַ זאַמלונג אַרבעטן צו דער געשיכטע פון היגן ישוב (1956).

2) אַרג׳ ייִוואָ־שריפטן נומ׳ 7 — אַ זאַמלונג אַרבעטן צו דער געשיכטע פון היגן ישוב (1958).

3) אַברהם רעכטמאַן — ייִדישע עטנאָגראַפֿיע און פֿאָלקלאָר — זכרונות וועגן אַ עטנאָגראַפֿישער עקספּעדיציע אויף אוקראַינע אין די יאָרן 1912־1914 אָנגעפּירט דורך ש. אַנסקי (1958).

4) מינקאָווסקי־אַלבאָם (צווייטע אויפלאָגע) — אַ קונסט אויסגאָבע מיט 37 רעפּראָדוקציעס פון וועלט־באַרימטן מאָלער — מיט אַ פֿאַרווארט פון ד״ר ל. זשיטניצקי (1958).

5) אַ שפּאַנישער זאַמלבוך וועגן ייִדישע טעמעס Estudios y Ensayos sobre los tópicos Judíos (1958).

6) מרדכי וו. בערנשטיין „גישט דערברענטע שייטן״.

7) ד״ר יעקב שאַצקי־בוך — אַ זאַמלונג פון בריוו און עסייען און אַ פּולע שאַצקי־ביבליאָגראַפֿיע (1958).

8) שלום־עליכם־אַלבאָם — 60 אויסגעקליבענע בילדער פון שלום־עליכמען, וואָס שפּיגלען אַ פּאַרשיידענע עפּאָכעס פון זיין לעבן; אויך אילוסטראַציעס פון זיינע טעאַטער־פּיעסן אין פּערסאָנאָזשן (1959).

9) אַרג׳ ייִוואָ־שריפטן נומ׳ 8 — געווידמעט דער ייִדישער אַגראַר־קאָאָפּעראַציע (1961).

10) סאָוועטישע הרוגי־מלכות פון אַלעקסאַנדער פּאָמעראַנץ — אַ זאַמלונג פון עסייען וועגן די ייִדיש־סאָוועטישע אומגעקומענע שרייבער. אַ ריי בריוו פון די שרייבער אין פּאַרשיידענע פּעריאָדן. אָנטהאַלט אַ גרויסע צאָל פּאָטאָס און ביאָ־ביבליאָגראַפֿישן לעקסיקאָן פון די סאָוועטישע שרייבער (1962).

עס איז פֿאַראויסגעזען אַרויסצוגעבן: 9טער באַנד אַרג׳ ייִוואָ־שריפטן.

אַ שפּאַנישע איבערזעצונג פון פּראָפּ׳ י. בעערס „תולדות היהודים בספרד הנוצרית״ — אַ גייסטע פּאַרשונג וועגן דער שפּאַנישער אינקוויזיציע אויף דער באָזע פון אויטענטישע מאַטעריאַלן.

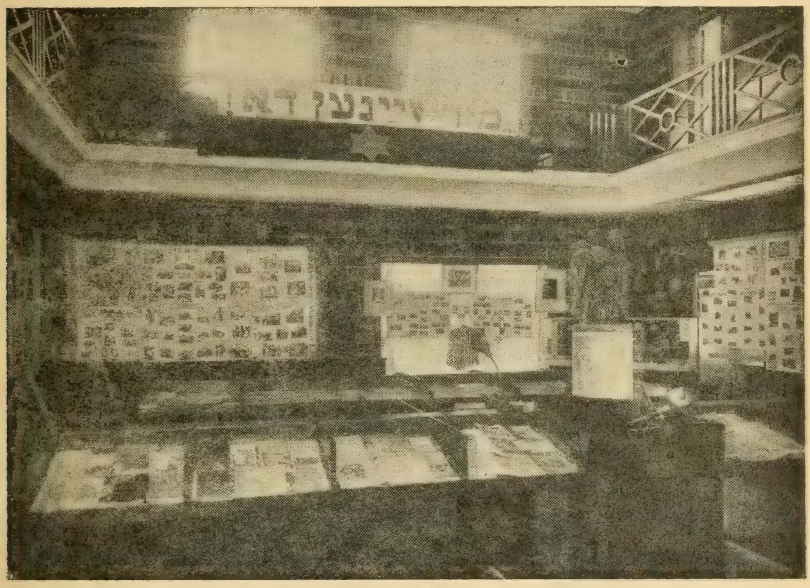
אַ בוך זכרונות פונעם ייִדישן קאָאָניסטישן וועטעראַן יצחק קאָפֿלאָן.

11) אַן אָפּהאַנדלונג וועגן רמב״ם (אין שפּאַניש) פון יוגנטלעכן אָגיניס.

לעקציע־ציקל ביים ייִוואָ

די שבת־פּאַרנאַכטיקע לעקציעס אין ייִוואָ ציען צו אַ גרויסן עולם צוהערער. די טעמאַטיק פון די לעקציעס — צוגעפּאַסט צו פּאַרשיידענע דאָטעס פון ייִדישן לעבן, זיינען געווידמעט דער ייִדישער ליטעראַטור, טעאַטער, דראַמע, וויסנשאַפט, פֿאָלקלאָר, דערציונג, ישראל־פּראָבלעמען אאַ״וו. די וויִיטערדיקע לעקטאָרן זיינען אַרויסגעטראָטן פאַר די לעצטע 6 יאָר פּאַר די ייִוואָ־אוידיטאָריע (לויטן א״ב): רחל אדיב, י. אַשענדאָרף ע״ה, י. איסאַקסאָן, אפרים אויער־

באָך, ישראל אָטיקער, י. ארטוסקי, י. באָטאָשאַנסקי, מ. בערנשטיין, איסר בן־צבי, דב בר־גיר, מאיר בורסוק, ד״ר מיכל גורן, י. ל. גרוזמאַן ע״ה, יואל גאָק, ב. געבינער, ד״ר לעאָן דוכאָווני, זלמן הירשפעלד, ד״ר יעקב הר־אבן, ברוך הויכמאַן, מרדכי הערבסט, זלמן וואַסערצוג, שניאור וואַסערמאַן, אברהם זאָק, ד״ר ל. זשיטניצקי, א. זאפראן, י. זרובבל, י. ל. חדקל, מאַרק טורקאָוו, יצחק יאַנאַסאָוויטש, א. יורקעוויטש, פּראָפּ׳ אַרטור לעמער, ריקל לעוו, י. ליפסקי, פּאליק לער־נער, ד״ר משה מערקין, ד״ר מנחם געלערטער, ד״ר א. מבשן ע״ה, ד״ר רפאל מאהלער, ש. נייִ־הויז, גרשון סאָפּאָזשניקאָוו, שמחה סנה, ד״ר מאיר עדעלביים, ד״ר בערל פרימער, חיים פינ־קעלשטיין, יצחק פאָדלובנע, יוסף פּערלמאַן, אברהם פעסקין, נחמיה צוקער, ד״ר יהודה קאָפּ־

ייִוואָ־אויסשטעלונג געווידמעט חורבן און וידערשטאַנד.

לאָן, מרדכי קויפמאַן, משה קנאַפהייס, ט. קראיזן, פּראָפּ׳ יחיאל קיעל, מ. קאַנסטאַנטינער ש. ראָזשאַנסקי. שלום ראָזענבערג, יוסף רויזען, יוסף שיין, פּראָפּ׳ מ. שדמי, מ. שפרינבערג, ד״ר מ. שטיינבערג, נ. שאַפראָן, משה שענדעריי, אריה שמרי.

אין די ראַמען פון די לעקציע־ציקלען זיינען אויך פאָרגעקומען אָ ריי קאָנצערטן פון ייִדישן און העברעישן ליד. עס זיינען אַרויסגעטראָטן מיט זייערע רעפּערטואַרן: רבקה קליניצ־קי — לעאָן וויינער, כּואַניטאַ לעווין, ראָקעל ציפּריס, סימאָ קאַפּלאָן, אסתרל פליישמאַן, די פּיאַנא־קאָנצערטיסטין סוסאַנאַ זינגער, ברוך גראָבאָווסקי — נאָרמאַ לערער, דאָראַ ווינדלער, יעקב דענקער, יוסף מאָורער, זלמן הירשפעלד.

מיט ספּעציעלע קאָנצערטן זיינען אויפגעטראָטן: בערטאַ זינגערמאַן, יהודית מאָרעצקי, קיוֹאָרטעט „כינור״, ברוך גראָבאָווסקי, רבקהקליניצקי. עס איז אויך פאָרגעקומען אָ טעאַטער־פאָרשטעלונג לטובת דעם ייִוואָ פון נאַציאָנאַלן ייִדישן פאָלקס־טעאַטער.

אין יאָר 1961 האָט זיך אין ייִוואָ אָנגעהויבן דער קולטור־זמן מיט אָ קורס וועגן דוד פינסקי

און זיין שאָפן, דיקטירט פון שמואל ראָזשאַנסקי. דער קורס האָט אַרומגענומען 10 לעקציעס, וועלכע זיינען געווען גוט באַזוכט פון שטודירנדיקער יוגנט, לערערס, אַבסאָלווענטן פון ייִדישע מיטלשולן אאַ"וו.

טאָג פון ייִדישן ניגון

דער „טאָג פון ייִדישן ניגון", וואָס דער ייִוואָ אַרדנט איין יעדן סוף קולטור־זמן איז געוואָרן אַ טראַדיציע אין אונדזער ישוב. דער יום־טוב, וואָס איז אַ פעסטיוואַל פון ייִדישער און העברעישער נגינה, קומט פאָר אויף דער פרייער לופט, אין זומער־וווינונג פון קאָרלאָס פאַברי־קאַנט. די וויטערדיקע זינגער, זינגערינס, אַרטיסטן האָבן די לעצטע יאָרן בייגעטראָגן פאַרן פראָגראַם פון „טאָג פון ייִדישן ניגון" (לויט א"ב): אהרן גוטמאַן, זישע גאָלדוואַסער, יעקב דענ־קער, זלמן הירשפעלד, לעאָן ווייַנער, דאָראַ ווינדלער, פאַני זאַלזינסקי, מאָקס זאַלקינד, יצחק ליפסקי, כואַניטאַ לעווין, סאָפיאַ מאָר, זשעני פאָסטערנאַק, מאָקס פורמאַנסקי, מאַרקאָס קאַץ, רבקה קליניצקי, אסתר ראָפעל, דבורה רייזמאַן. דער לייטער פון כאָר ביי דער קהילה, בער־נאַרדאָ פייער, זינגט איין מיטן עולם פאַרשיידענע ייִדישע און העברעישע לידער.

„ליטעראַטור־נעזעלשאַפט בייַם ייִוואָ" פאַר „מיסטערווערק פון דער ייִדישער ליטעראַטור"

די דאָזיקע נעזעלשאַפט איז געגרינדעט געוואָרן דעם 23סטן סעפטעמבער 1961, אויף דער איניציאַטיוו פון שמואל ראָזשאַנסקי, רעדאַקטאָר פון די „מוסטערווערק". די נעזעלשאַפט אַנט־וויקלט אַן אינטענסיווע אַרבעט, אַרדנט איין יעדן מאָנאַט אין ביבליאָטעק־זאַל פון ייִוואָ אַוונטן געוויידמעט דער ייִדישער ליטעראַטור, מיט דער באַטיליקונג פון יוגנטלעכע קרעפטן. די דאָ־זיקע נעזעלשאַפט איז אַן אומאָפהענגיקע און ווערט אָנגעפירט דורך שמואל ראָזשאַנסקי.

פּרויען־גרופּע בייַם ייִוואָ

אין די לעצטע יאָרן האָט זיך געגרינדעט אַ פרויען־גרופּע בייַם ייִוואָ, וועלכע איז געווען זייער אַקטיוו בייַם אײַנאַרדענען פאַרשיידענע אינטערנעמונגען לטובת דעם ייִוואָ און ספּעציעל בייַם „טאָג פון ייִדישן ניגון".

פאַרוואַלטונג פון ייִוואָ פאַרן פּעריאָד 1962־1964

פאָרזיצער	ד"ר ל. זשיטניצקי
1טער וויצע־פאָרזיצער	אברהם זאק
2טער וויצע־פאָרזיצער	מאָטיע מיזליש
סעקרעטאַר	אהרן יורקעוויטש
פראָ־סעקרעטאַר	ש. מ. רעכטס
קאַסיר	א. פישמאַני
פּראָ־קאַסיר	י. האָפער
אָקטן־סעקרעטאַר	דוד גייסט

מיטגלידער: דוד אייזענבערג, י. בלאַנק, שלום דיאַמענט, ב. עדעלשטיין, מ. פרישמאַן, ש. גדוד, יונה גאָלצבערג, ברוך איסמאַר, ש. קאַמפעל, ב. קוויאַטעק, מ. קוויאַטעק, מ. מייערן־לאָזער, ז. ארזשער, י. פעקער, וואָלף ווינבערג, י. סטאָלאָוויטש, חנן וואָלינסקי, ה. וואַסערמאַן, נ. צוקער.

נ. קריטשמאר

דער שרייבער־פֿאַראיין „ה. ד. נאָמבערג"

ערשטע יאָרן

געגרינדעט אין יאָר 1922, אויף דער איניציאַטיווע פון הערש דוד נאָמבערג, בעת זיין באַזוך אין אַרגענטינע, איז דער פֿאַראיין צוערשט געווען אַן אַרגאַניזאַציע וואָס האָט אויף אירע־ געשלאָסן די יידישע אַקטיאַרן, נאָר אַ צייט שפּעטער איז ער רעאָרגאַניזירט געוואָרן דעפֿיניטיוו אונטערן נאָמען „ליטעראַטן און זשורנאַליסטן פֿאַראיין ה. ד. נאָמבערג", אין צייכן פון אָנער־ קענונג פֿאַרן גרויסן יידישן שרייבער, וואָס האָט אינספּירירט זיין גרינדונג.

צו יענער צייט איז נאָך אונדזער ישוב געווען יונג. וויניק שרייבער, דערהויפּט פּראָפּע־ סיאָנעלע האָבן מיר דאָ געהאַט. דערפֿאַר איז דער עטישער מאָטיוו, געווען דאָס סאָמע וויכטיק־ סטע וואָס האָט פֿאַרבינדן צווישן זיך די קלייַנע שרייבער־משפּחה, וואָס האָט געמאַכט אַ שווער לעבן פון אַלערלייַ אַרבעטן, אָבער נישט פון שרייבעריי. דער ישוב איז בכלל געווען אַרעם, די צייטונגען האָבן קוים געקענט געבן קאָרג צום לעבן דעם הייפּעלע שרייבער, וואָס זייער פּרא־ פּעסיאָנעלע אַרגאַניזירטקייט, וואָלט סיי־ווי־סיי וויניק־וואָס צוגעגעבן.

דאָס אָפּהיטן די עטישע פּרינציפּן פון שרייבעריי איז געווען, אין משך פון יאָרן, דער עיקר טעטיקייט פון די פֿאַרשידענע פֿאַרוואַלטונגען.

ס׳איז אויך אָנגעפּירט געוואָרן אַ קולטור־אַרבעט און נישט געקוקט אויף די אָנגעוויזענע שוועריקייטן, האָבן די שרייבער דאָך זיך נישט אונטערגעגעבן און אָנגעפּירט אַן עקשנותדיקע אַרבעט, אָפּילו אויפֿן געביט פון פּראָפּעסיאָנעלער פֿאַרטיידיקונג.

דער שרייבער־פֿאַראיין ווערט רעאָרגאַניזירט

אין משך פון קנאַפּע 30 יאָר האָבן זיך געביטן פֿאַרוואַלטונגען וואָס האָבן געהערט צו אינער אָדער אַ צווייטער גרופּע, לויט אירע אָנגעהעריקייט צו די צווי יידישע צייטונגען. קיין שלום האָט נישט געהערשט. די אַרבעט איז דערביבער געווען אַ באַשרענקטע.

די לעצטע 12־13 יאָר האָט זיך די לאַגע פיל געבעסערט. די פֿאַרוואַלטונג וואָס איז געוויילט געוואָרן אין יאָר 1951 איז מיט קלייַנע שינויים אביגערעוויילט געוואָרן אין משך פון דער גאַנ־ צער צייט.

די געוויילטע פֿאַרוואַלטונג אין יאָר 1951 מיט יעקב באַטאַשאַנסקי אלס פּאָרזיצער, האָט אָקטיוויזירט די קולטור־אַרבעט פון פֿאַראיין. די ליטעראַרישע אָוונטן וואָס מיר האָבן גלייך אָנ־ געהויבן דורכפֿירן, די קולטור־אַקטן, די מסיבות צום דערשיינען פון נייַע ביכער פון קאַלעגן, האָבן גענומען ציען אַ גרויסן עולם. גאָר גיך איז צושטאַנד געקומען די פֿאַרבינדונג מיט דער גרויסער יידישער וועלט. די איניציאַטיוו אַראָפּצוברענגען אָן אָנגעזעענעם יידישן שרייבער איז קאָנקרעטיזירט געוואָרן. דער אויסוואָל איז געפֿאַלן אויפֿן באַרימטן שרייבער יוסף אָפּאַטאָשו ע״ה.

אָפּאַטאָשוס זיין אין אַרגענטינע האָט זיך צוזאַמענגעטראָפֿן מיטן אָנקומען פון די שרייבער־ פּליטים, וואָס צו זייער קומען צו אונדז האָט דער פֿאַראיין מיטגעהאָלפֿן. דער אויפֿלעב אין אונדזער ליטעראַרישער סביבה איז געווען אָן אויסערגעווייַנלעכער. דער גרויסער שרייבער

האָט עפּנטלעך דערקלערט אז „ער האָט זיך דערוואַרעמט אין דער יידישער סביבה פון אַר־געַנטינע, אז דאָס דערמאָנט אים אין דער אַלטער היים".

דער קולטור־סעזאָן פון 1952, מיט אָפּאַטאָשון ווי דער שרייבער־גאָסט פון ישוב, האָט געמאַכט א גרויסן רושם און שטאַרק געהויבן דעם פּרעסטיזש פון פּאַראַיין. אין א יאָר אַרום, אין 1953, איז געלונגען אַראָפּצוברענגען פון ישראל דעם באַרימטן דיכטער פון דער גרופּע יונג־ווילנע, דעם מייסטער פון יידישן ליד, אברהם סוצקעווער.

אויב אָפּאַטאָשוס זיין דאָ איז געווען א גרויסער דערפאָלג און האָט פּאַרשאָפט כבוד דעם שרייבער־פּאַראַיין, איז סוצקעווערס קומען און זיינע ערשטע רעפּעראַטן, פּאַרוואַנדלט געוואָרן ממש אין א סענסאַציע. סיי דער בריטיטער עולם, סיי די פּיינשמעקער, זענען אַלע געווען באַ־גייסטערט פון די הויך־פּאָעטישע רעדעס פון יונגן דיכטער און פון זיינע מייסטערהאָפטע קינסט־לערישע שילדערונגען פון דער חורבן־עפּאָכע וואָס ער האָט דורכגעמאַכט.

בעת סוצקעווער איז געווען אונדזער גאָסט, איז ער אַלט געוואָרן 40 יאָר. און אָט די דאָזיקע איז עפּעס געוואָרן דורך דעם שרייבער־פּאַראַיין. און ס׳איז דעם פּאָעט פון די געטאָ־לידער צוגעטראָגן געוואָרן א מתנה די לוקסוס־אויסגאָבע פון אַן אָפּקלייב פון זיינע ווערק, וואָס דער דיכטער האָט באַטיטלט: „פון דריי וועלטן".

דער ישוב האָט, ווי געזאָגט, די שרייבער־גסט אַרומגערינגלט מיט וואַרעמקייט, ליב־שאַפט, אַנערקענונג און פיעטעט; מען האָט מאַנוועירט געשטראָמט צו זייערע לעקציעס. דער פּאַראַיין האָט צו זיי חלילה נישט דערלייגט, נאָר, פּאַרקערט, ער האָט נאָך בריטיטער געקענט פּאַנאַנדערווייקלען זיין קולטור־אַרבעט.

עס האָט אויסגעזען ווי דער שרייבער־פּאַראַיין וואָלט זיך אונטערגענומען צו באַוואָרן דעם ישוב מיט אויסלענדישע געסט און גלייכצייטיק אויסבריטערן דעם קריז אָפּנעמער פון יידישער ליטעראָטור. ס׳איז אָבער אונטערגעקומען א זייער לויבנסווערטע איניציאָטיווע פון קולטור־דעפּאַרטאַמענט ביי דער בוענאָס־איירעסער קהילה צו איר ביכער־חודש, אַראָפּצו־ברייגען גרויסע יידישע שריפטשטעלער און לעקטאָרן, געבנדיק דעם עולם א מעגלעכקייט צו הערן אומבאַצאָלט די בעסטע רעפּעראָטן.

פּאַרשטייט זיך אז דער שרייבער־פּאַראַיין האָט נישט געקענט און אויך נישט געוואָלט. קאָנקורירן מיט דער קהילה, אין אָט דער, מיט גרויסע הוצאות פּאַרבונדענער, קולטור־אַרבעט.

פון דעסטוועגן איז נאָך אויסגעקומען מיטצווירקן, ביים פּאַרבעטן שרייבער־גסט פון אויסלאַנד, צום קומען פון יצחק באַשעוויס און אפרים אויערבאַך, וואָס זיינען געווען די חשובע געסט פון שרייבער־פּאַראַיין „ה. ד. נאָמבערג".

אויך אָלע אַנדערע אָנגעזעענע פּאַרשטייער פון דער יידישער ליטעראָטור און וויסן־שאַפט וואָס האָבן אין דעם לעצטן יאָרצענדליק באַזוכט אַרגענטינע, ווי ד״ר שאָצקי, חיים גראָדע, מרדכי שטריגלער, ד״ר ביקל, יהודה עלבערג און אַנדערע, זיינען געווען די חשובע געסט פון שרייבער־פּאַראַיין און מ׳האָט זיי אויפגענומען מיט גרויס כבוד און חברישקייט.

פּאָר דער חשיבות פון יידיש־לשון

בלעטערנדיק די אָקטן־ביכער פון פּאַראַיין, געפינען מיר פּאַרפּאָטאָקאָלירט אויף צענדליקער קער אין צענדליקער זייטן, דעם כסדרדיקן קאַמף וואָס איז אָנגעפּירט געוואָרן פּאָר יידיש, און די אויפריכטיקע זאָרג וואָס איז אַרויסגעוויזן געוואָרן יעדער פּאָזיטיווער דערשיינונג לטובת יידיש און דער שפּעריששקייט אין אונדזער מאָמע־לשון.

צוזאַמען מיט אַנדערע קולטור־אינסטיטוציעס האָט דער פּאַראַיין זיך באַטייליקט אין דער גרינדונג פון א „ליגע פּאָר דער חשיבות פון דער יידישער שפּראָך", פּאָר דער אָרגאַניזירונג פון א פּרווו אייניציפירן „העכערע יידיש־קורסן" און אין דער רעאָליזירונג פון גרויסע עפּנט־לעכע אָקטן, ווי די פּייערונג פון א האַלבן יאָרהונדערט טשערנאָוויצער שפּראָכן־קאָנפֿערענץ.

שלום עליכם־אָונט, צו זיין הונדערטסטן געבוירניאר, אַ פּרץ־דערמאָנונג, מענדעלע־אָקט און אַ סך אַנדערע דערמאָנונגען פון גרויס יידישע בעלעטריסטן און דענקער.

וואָס ס׳איז שייך די אַרגענטינער יידישע שרייבער, האָט דער פאָראיין איינגעפירט ווי אַ באַרמע צו דערמוטיקן יעדן שפּעריש מענטשן, נישט־מאַכנדיק קיין שטרענגע סעלעקציע פון קוואַליטעט. כדי צו סטימולירן די קאָלעגן, וועלכע געפייערט די דערשיינונג פון יעדן נייעם בוך און דעם שרייבער וועלכע צוגעטיילט די געהעריקע אָנערקענונג. פאָרשטייט זיך, אַז דאָס זיינען נישט קיין אָוונטן פון קריטיק, אין אָנגענומענעם זין פון וואָרט, אָבער דאָך קומט ממילא אַרויס אַן אונטערשייד צווישן דעם אָפּשאַץ פון איין ווערק און אַ צווייטן, אָבער בכלל איז דער איינגעשטעלטער פּרינציפּ אויסן צו דערמוטיקן שפּעפּרישקייט, אין דער זיכערקייט אַז די וועלטפּולע ביכער וועלן קומען, דעמאָלט וועלן די שפּעפּרישע קאָלעגן וועלן סטימולירט ווערן.

יובל־פייערונגען פון היגע שרייבער

אַ גאָר באָונדערע אויפמערקזאַמקייט איז געשאַנקען געוואָרן וויכטיקע דאָטעס אינעם לעבן פון אַרגענטינער יידישע שרייבער און אויסגאָבעס.

אָזוי איז געהעריק געפייערט געוואָרן דער 25־יאָריקער יובילייַ פונעם ליטעראַרישן זשור־נאָל „דער שפּיגל״, אונטער דער רעדאַקציע פון י. ל. גרוזמאַן. 20 יאָר „אַרגענטינער ביימע־לעך״, דער קינדער־זשורנאָל אַרויסגעגעבן און רעדאַקטירט פון זעליק מאָזור. 10 יאָר „דווקא״, דער וואָגיקער ליטעראַריש־פילאָסאָפישער זשורנאָל, אַרויסגעגעבן און רעדאַקטירט פון שלמה סוסקאָוויטש. 7 יאָר „אילוסטרירטע ליטעראַרישע בלעטער״, אַרויסגעגעבן און רעדאַקטירט פון משה קנאַפהייס. פאָר דעם דיכטער שמואל צעסלער, צו זיין יונג ווערן 50 יאָר. מיט דעם זעלביקן מאָטיוו — אַן אָונט פאָרן שרייבער פאָליק לערנער.

ס׳איז סוף 1955 געפייערט געוואָרן דאָס 60סטע געבוירן־יאָר פון פאָרזיצער, יעקב באַ־טאַשאַנסקי, דורך אַן אויסגעברייטערטן געזעלשאַפטלעכן קאָמיטעט. אויך צום פאָרענדיקן זיין קאַדענץ, נאָך ניין יאָר זיין דער פרעזידענט פון פאָראיין, איז דורכגעפירט געוואָרן לכבוד אים אַ געזעגענונג־באַנקעט, וווּ חברים האָבן אָפּגעצייכנט זייַנע וויכטיקע אויפטוען פאָרן פאָראיין און פאָרן ישוב, אין משך פון לאַנגן אַרבעט־פּעריאָד.

עס וואָלט פאָרנומען צופיל פּלאַץ אויסצורעכענען אַלע פייערונגען וואָס זענען דורכגע־פירט געוואָרן אין פאָרלויף פון לעצטן יאָרצענדליק, אָלץ מיטן צוועק צו באַקענען דעם ברייטן עולם און טאָקע אויך די חברים שרייבער, מיט די שאָפונגען פון אונדזערע פּען־מענטשן און גלייכצייטיק סטימולירן די שפּעפּרישע קאָלעגן.

קלוב טלאָמאַצקע 13

מיטן אַראָפּברענגען אַהער די שרייבער־פּליטים, וואָס זענען מערסטנס געווען מיטגלידער פון „טלאָמאַצקע 13״ אין אָמאַליקע וואָרשע, איז אויפגעקומען די איניציאַטיוו כאָטש סימ־באָליש דאָ אויפצולעבן די פאָרשוווּנדענע סביבה און פאָראיביקן דעם נאָמען פון באָרימטן ליטעראָרישן קלוב.

אַוודאי האָט דער דאָזיקער קלוב, אויף אַרגענטינער באָדן, קיינמאָל נישט פּרעטענדירט צו פאָרטרעטן די וואָרשעווער אינסטיטוציע וואָס האָט זיך קונה־שם געווען איבער דער גאָרער יידישער וועלט. דער פאָרבאָנד פון רעזידענטן פון אָמאָליקן וואָרשע און פּראָגע, איז אַ שותף צו „טלאָמאַקע 13״ און גיט די אָזוי נייטיקע „פּערפּעריע״, באַלעבט פון דער נאָסטאַלגיע וואָס די דערינערונג פון יענעם קלוב רופט בייַ זיי אַרויס.

זיינען אַ סך פון די פּריער־דערמאָנטע באַערונג־אָונטן און ליטעראָרישע מסיבות פאָרגע־קומען אין קלוב טלאָמאַצקע 13, וואָס האָט אין קולטור־סעזאָן דורכגעפירט יעדן צווייטן פּריי־

טיק אַן עונג־שבת. אײנטן וואָס זענען כּמעט שטענדיק שטאַרק באַזוכט געוואָרן. די פּרויען־קאָמיסיע ביים פּאַרבאַנד האָט באַזאָרגט מיט דעם געהעריקן כיבוד און פּאַרוואַנדלט די צו־זאַמענקונפטן אין אָנגענעמע פּאַמיליאַרע מסיבות.

די דאָזיקע קולטור־טעטיקייט ווערט פּאָרגעזעצט.

טרויער־אָקאַדעמיעס און אזכרה־אָקטן

די פּאַרלוסטן וואָס אונדזער ליטעראַטור ליידט די לעצטע יאָרן, — ליידער שוין צו אָפט — ווערן דערמאָנט פון שרייבער־פּאַראײַן און די ווערק פון די פּאַרשטאָרבענע שרייבער ווערן אַרויסגעהויבן ווי די דאָזיקע גייסטיקע שעפער אונדזערע האָבן עס פּאַרדינט.

חוץ דער גרויסער צאָל אויסלענדישע ייִדישע שרייבער, וואָס פּאָר זיי אָלע זיינען איינ־גענדנט געוואָרן טרויער־אָקאַדעמיעס, זיינען דורכגעפירט געוואָרן פּאָר אונדזערע היימישע פּאַרשטאָרבענע שרייבער אזכרה־אָקטן און דערמאָנונגס־מסיבות.

דער טראָגיש־אומגעקומענער דיכטער־פּאַרטיזאַן, שמערקע קאָטשערגינסקי, דער טאָלאָנ־טירטער דיכטער, דערציילער און דראַמאָטורג, ישראל אשנדאָרף, דער זשורנאָליסט בצלאל טערקעל אין דער טאָלאָנטירטער ארגענטינער ייִדישער שרייבער בערל גרינבערג, וואָס האָט אַליין אָ סוף געמאַכט צו זיין לעבן — זיינען דערמאָנט געוואָרן אויף איינדרוקפולע טרויער־אָקאַדעמיעס, וווּ יעדער פון זיי איז אָפּגעשאַצט געוואָרן לויט זיין פּאָרנעם און באַדייט פּאָר דער ייִדישער ליטעראָטור.

אויך די אָנדערע פּאָר דער צייט אַוועקגעגאַנגענע קאָלעגן, ווי: א. ל. שוסהיים, מ. רעגאָל־סקי, פּיניע כ״ץ, יוסף אָקסענצאָוו, יעקב סיגאָל, משה גראָניטשטיין, מנשה קאָנסטאַנטינאָווסקי, אברהם טקאַטש, אפרים גאָלדבערג, אברהם אייזנבערג, אליהו שמערקאָוויטש, זענען פון פּאָר־אײַן אין דער געהעריקער צייט דערמאָנט געוואָרן.

אויף אזא אופן האָט די פּאַרוואָלטונג דערפילט איר ערנחוב צו דערמאָנען די פּאַרשטאָר־בענע קאָלעגן, און ארויסהייבן פון פּאָרגעסן־ווערן די ווערק וואָס זיי האָבן געשאַפן.

פּראָפעסיאָנעלע טעטיקייט און רעפּרעזענטאַנץ

זינט די ערשטע יאָרן פון זיין גרינדונג, האָט דער שרייבער־פּאַראײַן געהאַט פּאָר זיין ציל די פּאַרטיידיקונג פון די פּראָפעסיאָנעלע אינטערעסן פון זיינע מיטגלידער. די ספּעציעלע סיטואַציע — צוויי סטאַביל טעגלעכע צייטונגען, וואָס איינע פון זיי האָט געהאַט כמעט אַלע אירע מיטאַרבעטער ווי באַלעבאָטים, די דאָזיקע אידעאַלאָגישע אונטערשיידן, — דאָס אַלץ האָט געווירקט, ווי מיר האָבן שוין פּריער דערמאָנט, אַז די סינדיקאַלע אָקציע זאָל נישט קע־נען געהעריק אָרגאַניזירט ווערן. אָבער דער ווילן האָט קיינמאָל נישט געפעלט. אומציליקע מאָל האָט מען וויידער און אָבערמאָל געמאַכט פּאַרזוכן די פּראָפעסיאָנעלע סעקציע צו אָר־גאַניזירן און געווען יאָרן ווען די דאָזיקע סעקציע האָט רעגולער אָנגעפירט איר אָרבעט מיט באַשרענקטע כוחות און אין דער באַגרענעצטער סביבה. גלייכצייטיק האָט עקזיסטירט אָ חברים־בעריכט צו פּאַרגלייכן סיכסוכים פון שרייבערישער עטיק.

דאָרט וווּ דער פּאַראײַן האָט זיך נאָר געקענט אימפּאָנירן האָט ער אָפילו באַוויזן צו לייזן געוויסע קאָנפליקטן און איבערהויפּט האַלטן וואָך אין ענינים פון פּראָפעסיאָנעלער מאָראַל.

וואָס שייך די ריין־סינדיקאַלע ענינים פון די ייִדישע שרייבער וואָס אָרבעטן אין די צייטונגען, געפינען זיי זיך אָנגעשלאָסן אין די אַלגעמיינע פּראָפעסיאָנעלע פּראָבלעמען, וואָס וואָכן אויף דער אָפּהיטונג פון די אָרבעט־געזעצן לויטן סטאַטוט פון זשורנאָליסט. אָבער עס זענען פּאָראַן אויסנאָבעס וואָס באַשעפטיקן שרייבער און עס איז נישט פּאָראַן קיין איינגע־שטעלטער האָנאָראַר פּאָר זייער גייסטיקער אָרבעט. גלייכצייטיק זיינען אויפגעקומען פּאָרלאָגן פון גרויסן פּאָרנעם וואָס פּאַרשאָפן כבוד אונדזער ישוב, אָבער זיי באַשעפטיקן אויך אָ היפּשע

צאָל שרייבער ווי רעדאַקטאָרן און קאָרעקטאָרס, ווו עס איז געווען דרינגנדיק־נייטיק אינצו־שטעלן מינימום־טאָריפן.

האָט דער פּאָראיין זיך פּאָרנומען מיט אָט דער דאָזיקער וויכטיקער אַרבעט און צוזאַ־מענגעשטעלט, ביי פּאַרשיידענע געלעגנהייטן, טאָבעלעס פּאַר די פּאַרשיידענע האָנאָראָרן, לויט אַ גרינטלעכער שטודיע פון די אַרבעטן און די הערשנדיקע לוין־טאָריפן וואָס די אַלגעמיינע סינדיקאַטן האָבן איינגעשטעלט. די פּאָרלאַגן און אָרויסגעבער האָבן באַקומען צוגעשיקט די דאָזיקע טאָריפן־ליסטעס און די מערסטע פון זיי האָבן געהעכערט די האָנאָראָרן אין הסכם מיט די פּאָדערונגען פון פּאָראיין.

די ראָל פון פּאָראיין ווי די רעפּרעזענטאַנץ פון יידישן פּען־מענטשן אין אַרגענטינע, איז אין לעצטן יאָרצענדליק, זייער אַ סך געשטיגן. אומצייליקע מאָל איז עס געקומען צום אויס־דרוק דורך אָפּרופן פון אויסלאַנד, און קאָלעגן אונדזערע וואָס האָבן געהאַט די מעגלעכקייט צו זען זיך מיט יידישע שרייבער אין די וויסטע לענדער, באַשטעטיקן אז דער שרייבער־פּאָראיין "ה. ד. נאָמבערג", איז ברייט באַקאַנט איבער דער גאָרער וועלט.

דער 40סטער יובילייִאָר פון פּאָראיין און דער זאַמלבוך

אויף דער מיטגלידער־פּאָרזאַמלונג פון 1960 איז דערווייזלט געוואָרן פּאַר פּרעזידענט דער וועטעראַן פון די אַרגענטינער יידישע זשורנאָליסטן, געוועזענער רעדאַקטאָר פון "די אי־דישע צייטונג", יוסף מענדעלסאָן, וועלכער האָט אויבערגענומען די פּרעזידענטשאַפט פון יעקב באַטאַשאַנסקי, וואָס האָט זי אָנגעהאַלטן 9 יאָר נאָכאַנאַנד.

די פּאָרוואָלטונג איז מיט גאָר קליינע אויסנאַמען פּאָרבליבן די זעלביקע, אָזוי אַז די אַרבעט איז וויייטער אָנגעגאַנגען אויפן אָנגעצייכנטן וועג.

אויף דעם באַנקעט לכבוד דעם אָוועקגייענדיקן פּאָרזיצער יעקב באַטאַשאַנסקי, וווּ עס איז געווען פּאָרטרעטן די יידישע געזעלשאַפט פון בוענאָס־אייִרעס, דורך אירע סאַמע וויכטיקסטע פּאָרטרעטער פון אינסטיטוציעס, איז פּראָקלאַמירט געוואָרן דער פּאָנד אויף אָרויסצוגעבן דעם זאַמלבוך, וואָס זאָל דערשיינען צום 40סטן אַניווערסאַר פון שרייבער־פּאָראיין "ה. ד. נאָמבערג".

וועגן אָט דער וויכטיקטער איניציאַטיווע איז כדאי צו ציטירן פון פּראָטאָקאָל־בוך פּאָל־גנדיקע שטעלן:

דעם 21סטן אָקטאָבער 1959, שלאָגט פּאָר דער פּאָרזיצער, יעקב באַטאַשאַנסקי, און זיין פּאָרשלאָג וועט אָנגענומען, אַז אין 1960 זאָל אָרויסגעגעבן ווערן אַ יאָר־בוך "אָרגענטינער שריפטן". דער אינהאַלט זאָל זיין מער־ווייניקער אָט־דער: שיינע ליטעראַטור: ליד, נאָוועלע, עסיי; יידישע קולטור־טעטיקייט אין אַרגענטינע; שאָפונגען פון יונגע שרייבער און שול־אָר־בעטן; יידיש־שפּאַניש ליטעראַטור; ביבליאָגראָפיע פון יידישע און יידיש־שפּאַניש ווערק; יידיש־שפּאַניש ליטעראַטור; קאָלאָניסטישע מאָטיוון; יידן אין דער אַרגענטינער ליטעראַטור; איבערזעצונגען; אָוועקגעגאַנגענע שרייבער און שפּאַנישער טייל.

רעאַליזירן דעם פּלאַן פון זאַמלבוך איז געווען זייער שווער. יאָרנלאַנג האָט דער פּאָראיין זיך באַשעפטיקט מיט פּראָיעקטן אָרויסצוגעבן אַן אויסגאָבע, אַ זשורנאַל, צי טאָקע אַ יאָרבוך, וווּ עס זאָלן קומען צום אויסדרוק די שאָפונגען פון די שרייבער־מיטגלידער, און אָלע מאָל זענען געווען די, צי אָנדערע סיבות, וואָס האָבן געשטערט דעם פּלאַן דורכצופירן. איז שוין דערייבער געוואָרן אַן אָמביציע איינמאָל פּאַר אָלעמאָל דורכצוברעכן די שווערישקייטן וואָס שטייגן אין וועג.

ס׳איז באַשטימט געוואָרן אַ רעדאַקציע־קאָלעגיע פון: אברהם זאָק, יוסף מענדעלסאָן און נחמיה צוקער, ס׳איז גלייכצייטיק געשאַפן געוואָרן אַ פּינאַנץ און אָדמיניסטראַציע־קאָמיסיע אין באַשטאַנד פון די חברים: משה שפּרינבערג, וואָלף ברעסלער, משה טאָבאַקשנייִדער, נחום קריטשמאר, מאַרקוס פּאָרישעווסקי און נחמיה צוקער.

דאס יאר 1960 איז געווען הויפטזעכלעך געווידמעט דער ארבעט פארן זאמלבוך. די רע־דאקציע־קאמיסיע האט צונויפגעזאמלט און סעלעקציאנירט די מאטעריאלן, די פינאנץ־קא־מיסיע, ווידער, האט זיך אינטענסיוו אפגעגעבן מיטן קריגן פאנדן פאר דער אויסגאבע.

דאס ארויסגעבן דעם זאמלבוך איז אויסגעפאלן אונטער דער פרעזידענטשאפט פון שרייבער אברהם זאק, וואס האט זיך געראטעוועט פונעם חורבן־אייראפע.

די יובילויי־פייערונג

אין זאל פון דער קהילה פון בוענאס־איירעס, איז דעם 6טן אויגוסט 1961, געפראווט געווארן דער יום־טוב פון 40 יאר שרייבער־פארבאנד. ה. ד. נאמבערג. דער פרעזידענט, אברהם זאק, דער וויצע־פארזיצער יוסף מענדעלסאן, האבן אין קורצע רעדעס דערציילט ווען דעם בייטראג פון יידישן שרייבער צום אויפבוי פון ישוב.

עס האט באגריסט דער פעדעראלער חיים פינקלשטיין, וואס האט ארויסגעהויבן די באדייטונג פון דעם שרייבערס שעפערישער מי פאר דער דערציונג פון יונגן דור.

אנגעפירט מיטן אוונט האט דער סעקרעטאר, נחמיה צוקער.

אין קינסטלערישן פראגראם איז אויפגעטראטן דער כאר פון דער קהילה אונטער דער אנפירונג פון בערנארד פייער און עס זיינען נאכדעם אויסגעפירט געווארן פאסיקע קונסט־נומערן פון די באטייליקטע: זלמן הירשפעלד, אסתר ראפעל, יעקב דענקער, דאראַ ווינדלער, אסתרל פליישמאן, לעאן ווייזער און רבקה קליניצקי.

יעקב באטאשאנסקי, וואס האט זיך צוליב דרינגנדיקע ענינים געפונען אין טשילע, האט צוגעשיקט א וואַרעמען אנשלוס־בריוו צום יובילויי־יום־טוב.

דער פרעזענטירטער זאמלבוך האט געמאכט א גוטן רושם.

די פארוואלטונג און אירע וויטערדיקע ארבעט־פלענער

די איצטיקע פארוואלטונג, בעת מיר שרייבן דעם דאזיקן באריכט, איז פון פאלגנדיקן צוזאמענשטעל:

פרעזידענט — יעקב באטאשאנסקי; ערשטער וויצע — יוסף מענדעלסאן; צווייטער וויצע — שמחה סנה; סעקרעטאר — נחמיה צוקער; פראַ־סעקרעטארן — נחום קריטשמאר און משה שפרינבערג; קאסיר — משה טאבאקשניידער; פראַ־קאסיר — יעקב פאלאטיצקי. וואקאלן: אברהם מאשקאוויטש, שמואל צעסלער און צבי בראנשטיין. רעכנונג־איבערזעער: ברוך הויכמאן און זלמן הירשפעלד. חברים־בעריכט: אברהם זאק, חיים בראקאוש און מענדל מייערן־לאזער.

די מיטגלידער־פארזאמלונג, וואס האט מיט פולער איינשטימיקייט, דעם 19טן אויגוסט 1962, אויסגעקליבן די דאזיקע לייטונג מיט יעקב באטאשאנסקי בראש, האט דורך אקלאמא־ציע באשטימט פאר ערן־מיטגליד דעם געווען־בארויצער, אין פריערדיקע פעריאדן, קאלעגע ד"ר משה מערקין.

די נייע פארוואלטונג האט שוין דורכגעפירט א רייע קולטור־מסיבות און גרייט זיך פאר־צוזעצן, ווי ביז אהער, די וויטערדיקע ארבעט. אויפן ערשטן פלאן: ארויסגעבן דאס זאמלבוך נומער צוויי און זען דערווערבן פארן פאראיין אן אייגענע דירה.

די אמאליקע צעשפליטערטקייט פון דער יידישער שרייבער־משפחה אין ארגענטינע גע־הערט שוין צו דער פארגאנגענהייט. לאמיר האפן, אז אין דער נאענטער צוקונפט ווען די שרייבער־משפחה דא אין לאנד, דערגרייכן נאך גרעסערע דערפאלגן ווי ביז אהער.

זאל דא באטאנט ווערן אז די יידישע פינאנץ־אינסטיטוציעס האבן געשטיצט דאס ארויס־געבן דעם זאמלבוך און אז אויך פריוואט האבן געזעלשאפטלעכע טוער און פרייוד פון יידישן שרייבער געגעבן א ווירדיקן בייטראג.

די קהילה גיט דעם פאראיין א חודשלעכע סובסידיע אין באשטיערט זיך א חוץ ביי יעדער געלעגנהייט.

ב. פיק

דער אַרגענטינער אָפּטייל פון אַלוועלטלעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס

דער קולטור־קאָנגרעס איז געשאַפן געוואָרן אין יאָר 1948, ווי אַן אָפּטייל פון אַלוועלט־לעכן יידישן קולטור־קאָנגרעס אין ניו־יאָרק. אין משך פון די קרוב 15 יאָר פון זיין עקזיסטענץ האָט ער באַוויזן צו רעאַליזירן אַ סך פון די אויפגאַבן צוליב וועלכע ער איז געווען געוואָרן צום לעבן. מיר זאָגן „אַ סך", אָבער ווייט נישט אַלע, ווייל אין גאַנג פון זיין עקזיסטענץ האָבן זיך אַ רויי פּאַרהעלטענישן און באַדינגונגען אין יידישן לעבן געביטן און במילא זיינען אַ טייל פון זיינע אָנגעצייכנטע ציל־ן און פּלענער געווען דעאַקטואַליזירט און אָנדערע ווידער, זיינען גע־ווען צו גרויס און צו שווער, אַז אַן אַרגאַניזאַציע, אין אַרגאַניזאַציע, זאָל זיי קענען רעאַליזירן.

ווי די צענטראַלע אין ניו־יאָרק, האָט אויך דער היגער קולטור־קאָנגרעס בשלימות דער־פילט זיין אויפגאַבע אויפן געביט פון צעברעכן דעם מאַנאָפּאָל וואָס די יידישע קאָמוניסטן האָבן לאָנג יאָרן אָנגעהאַלטן אויפן געביט פון יידישער קולטור־אַרבעט צווישן די יידישע מאַסן. ווער עס דערמאָנט זיך ווי אַזוי די לאָגע האָט אויסגעזען מיט 15 יאָר צוריק איידער דער קולטור־קאָנגרעס האָט אָנגעהויבן ווירקן, דער קען ריכטיק אָפּשאַצן דעם ווערט פון דעם דאָזיקן אויפטו און דער דאָזיקער דערגרייכונג.

בנוגע דעם, אַז דער קולטור־קאָנגרעס זאָל ווערן די צענטראַלע אַרגאַניזאַציע פאַר יידישער קולטור־אַרבעט אין דעם יידישן אַרגענטינע, האָט זיך די דאָזיקע אויפגאַבע נאָר טיילווייז איינ־געגעבן. פאַקטיש טרעפן זיך ביים טיש און ביי דער אַרבעט פון קולטור־קאָנגרעס די וויכטיקסטע אידעיש־געזעלשאַפטלעכע ריכטונגען וואָס ווירקן אין היגן לעבן. אָבער צוליב כמה סיבות זיי־נען אַ רויי יידישע קולטור־פאַקטאָרן געבליבן מחוץ דעם קולטור־קאָנגרעס, לכתחילה מחמת זייער אומדעצידירטקייט אין באַצוג צום יעווסעקישן לאָגער און שפעטער מחמת אַ באַשטימ־טער אינערציע און אָנדערע חשבונות. סיי ווי האָט אָט דער פאַקט צוגענומען ביי דער אַרגאַני־זאַציע אַ גרויסן טייל פון איר מעגלעכקייט זיך צו אָנטוויקלען אין דער געהעריקער ריכטונג.

לכתחילה האָט דער קולטור־קאָנגרעס געפרוווט זיינע כוחות אויף פאַרשידענע שטחים און זיך צעווארפן אויף פאַרשידענע טעטיקייטס־געביטן. אין גאַנג פון די יאָרן איז אויסגעקלאָרט געוואָרן זיין אייגנטלעכע באַשטימונג און זיינע וועזנטלעכע אויפגאָבן. די אַרגאַניזאַציע האָט זיך געשטעלט פאַר אַ ציל נישט צו דובלירן קיין אַרבעטן אויפן קולטור־געביט וואָס ווערן שוין פון עמעצן געטאָן און דאָקעגן צו טאָן נאָר דאָס וואָס קיין שום אָנדערע קולטור־אַרגאַניזאַציע אָדער קולטור־קערפערשאַפט טוט נישט. אין דער ריכטונג איז געפירט געוואָרן די פאַרלעגערישע טע־טיקייט, די טעטיקייט אויפן געביט פון ליטעראַטור־פרעמיעס, שילער־קאָנקורסן, אונטערנעמונ־גען און דאָס גלייכן.

עס איז דערהויפט כאַראַקטעריסטיש פאַרן קולטור־קאָנגרעס וואָס ער נעמט זיך נישט צו קיין גרינגע אויפגאָבן, וואָס שאָפן אַ גרויסן פּירסום. זיין טעטיקייט ווערט געפירט אין דער גרעסטער באַשיידנקייט און אין שטילקייט, דערביי ווערט אָנגעהאַלטן דער דאָזיקער קולטור־ניווא וואָס מוז זיין אַן אומפאַרמיידלעכע באַגלייט־דערשיינונג פון אמתער קולטור־שעפעריש־קייט. אין די ביידע מאָמענטן — באַשיידנקייט און אָפּהיטונג פון הויכן קולטור־ניווא — דאַרף מען זוכן דעם שליסל צו דעם מאַגל זון גאַסיקער פאָפולאַריטעט פון דער אַרגאַניזאַציע.

אַ חוץ די אַרבעטן אויף די געביטן וואָס וועלן שפּעטער דערמאָנט ווערן, איז דער קולטור־קאָנגרעס כסדר און כסדר דער סטימולירער פון אַ ריי בשותפותדיקע קולטור־אַקציעס, וועלכע זיינען דורכגעפירט געווארן מיט דעם ייִוואָ, שרייבער־פֿאראיין „ה. ד. נאָמבערג", אַקטיאָרן־פֿאַר־אייַן אוו אַנדערע. נאָו אייניקע פון די אַקציעס וועלן דאָ דערמאָנט ווערן, אָבער אויף דער וויכ־טיקסטער פון זיי איז כדאי זיך אָפּצושטעלן באָזונדער. דאָס איז די אַקציע צו שאַפֿן העכערע ייִדיש־קורסן וועלכע איז אָנגעהויבן געווארן מיט הצלחה און איז איבערגעריסן געווארן צוליב דעם פעלן פון לערערישע כוחות וואָס זאָלן קענען נאָכקומען דעם ניווּאָ פון אזא לערן־אָנשטאַלט. וועָן נישט אַט־די הויכע (אפשר טאַקע צו־הויכע) פאָדערונג צו זיך אליין, וואָלטן די העכערע ייִדיש־קורסן עקזיסטירט ביז היינט. דער געדאַנק צו עפענען אזעלכע קורסן, בייקומענדיק די עקזיסטירנדיקע שווערישקייטן, האָט אָבער נישט פאַראָאזט דעם קולטור־קאָנגרעס אין ער באַשעפ־טיקט אים ביז היינט.

דערעפענונג פון אַ בילדער־אויסשטעלונג אין קולטור־קאָנגרעס.

אין משך פון דער צייט האָט דער היגער קולטור־קאָנגרעס דורכגעפירט דריי לאַנד־קאָנ־פערענצן — דעם 6טן, 7טן און 8טן — און האָט זיך אויך באַטייליקט מיט אַן אָנזעעוודיקער דעלעגאַציע אויפן צווייטן צוזאַמענפאָר פון אַלוועלטלעכן ייִדישן קולטור־קאָנגרעס אין ניו־יאָרק.

די באָזונדערע פאָזיציעס פון דער אַרבעט פון קולטור־קאָנגרעס זיינען:

פאַרלעגערישע טעטיקייט

אין דער צייט צווישן דער זעקסטער און אכטער לאַנד־קאָנפערענץ, האָט דער קולטור־קאָנ־גרעס דורכגעפירט אַ פרוכטיקע פאַרלאַג־טעטיקייט, וואָס האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט מיט פאַר־ענדיקן דאָס ארויסגעבן די 10 בענד פון ש. דובנאָוס „די וועלט געשיכטע פון ייִדישן פאָלק", עס זיינען אין אַט־דער צייט דערשינען אַ ריי וויכטיקע ווערק, לדוגמא, וועלן מיר אָנגעבן אַ קליינע נישט־פולשטענדיקע רשימה פון די וויכטיקסטע ביכער: 3 בענד „געשיכטע פון חסידיזם" פון

שמעון דובנאָוו; „שלום אַש, זיין לעבן, זיינע ווערק" פון שמואל ניגער; „קריטיק און קריטיקער" פון שמואל ניגער; „תנ"ך־אימפּראָוויזאַציעס" פון י. ראפאפּאָרט; „שריפטן" פון ש. ראָווידאָוויטש; „זוימען אויפן ווינט" פון י. ראפאפּאָרט; „דאָס בוך פון מיין לעבן" פון שמעון דובנאָוו (3 בענד); „לעצטע שריפטן" פון ישראל אַשענדאָרף; „אליהו בחור" פון יעקב שאַצקי; „דאָס טאָג־בוך פון אַנא פראַנק" א"א.

דער קולטור־קאָנגרעס האָט במשך דער צייט געגרייט אַרויסצוגעבן דאָס מאָנומענטאַלע 10־בענדיקע ווערק פון ד"ר י. צינבערג „ליטעראַטור ביי ייִדן" און דאָס ווערק וועט טאָקע שוין בקרוב אָנהייבן דערשיינען. דערפון קען מען זיך שאָפן א בילד פון דער ערנסטער פאַרלאַג־טעטיקייט, ווען דער קולטור־קאָנגרעס האָט אין פאַרלויף פון די לעצטע עטלעכע יאָר דורכגעפירט.

יוסף ליפשיץ־פאָנד

אויפן סמך פון אָן אָפמאַך, ווען עס האָט דורכגעפירט פריינט שמואל ראָזשאָנסקי מיטן באָווסטן קולטור־טוער יוסף ליפשיץ, איז געשאפן געוואָרן ביים קולטור־קאָנגרעס א פאָנד אַרויס־צוגעבן מוסטערן פון די בעסטע ווערק פון דער ייִדישער ליטעראַטור. דער פאָנד באָווײַזן אַרויסצוגעבן, אונטער דער רעדאַקציע פון ש. ראָזשאָנסקי, 10 ווערק פון באָווסטע שרייבער.

ש. עטינגער — „אויסגעקליבענע שריפטן"; מ. ווארשאָווסקי — „ייִדישע פאָלקס־לידער"; ה. ד. נאָמבערג — „אויסגעקליבענע שריפטן"; מענדעלע מוכר ספרים — „מסעות בנימין השלישי"; לייב נייִדוס — „אויסגעקליבענע שריפטן"; יעקב דינעזאָן — „יאָסעלע", „דער קריזיס"; משה בראָדערזאָן — „אויסגעקליבענע שריפטן"; אליהו בחור — „בבא־בוך"; שמעון פרוג — „אויסגעקליבענע שריפטן"; דוד פינסקי — „אויסגעקליבענע שריפטן".

נאָכן אַרויסגעבן דאָס 10טע בוך איז דאָס שותפות אויפגעלייזט געוואָרן און דער פאָנד האָט זיך עטאַבלירט ביים ייִוואָ.

ליטעראַטור - פרעמיעס:

1. האָפער־לייב פרעמיע

אין יאָר 1958 האָט זיך פאַרענדיקט די עקזיסטענץ פון דעם ליטעראַטור־פאָנד אויפן נאָמען פון די קולטור־טוער פנחס האָפער ע"ה און אברהם לייב. דער דאָזיקער ליטעראַטור־פאָנד, ווָאס איז לכתחילה געשאפן געוואָרן אויף 10 יאָר, האָט אין דער צייט פון זיין עקזיסטענץ פאַרטיילט פרעמיעס צו א ריי פאַרדינסטפולע שרייבער פאַר וויכטיקע ווערק. מירן אויסרעכענען די נעמען פון די פרעמירטע פאַר די לעצטע יאָרן. אין יאָר 1955 האָבן די פרעמיעס באַקומען בשותפות — ל. פיינבערג — פאַר זיין פאָעמע „דער פאַרמשפּטער דור" און אלחנן וואָגלער פאַר זיין בוך לידער „פרילינג אויפן טראַקט"; אין יאָר 1956 — ד"ר מוקדוני פאַר זיין בוך „פון ווארשע ביז לאָדזש" און אפרים אויערבאַך פאַר דעם עסייען־בוך „געטראַכט מיט עברי־טייטש"; אין יאָר 1957 — נ. ב. מינקאָוו פאַר זיין דריי בענדיקן ווערק „פּיאָנערן פון דער ייִדישער פאָעזיע אין אַמעריקע"; אין יאָר 1958 האָבן די פרעמיע געטיילט צווישן זיך — דער עסייִיסט י. ראָפאָפּאָרט פאַר זיין בוך עסייען „אָפּגעריסענע בלעטער" און דער דערציילער מ. י. שעלובסקי פאַר זיין בוך דערציילונגען „אין דער וועלט אַריין".

2. פנחס האָפער־פאָנד

ווען ס'האָט זיך געענדיקט דער צען־יאָריקער טערמין פון האָפער־לייב־פאָנד, האָבן די יורשים — די פרוי און קינדער — פון דעם פּריציִיטיק־פאַרשטאַרבענעם פנחס האָפער, באַשלאָסן

צו פֿאַראיביקן דעם אָנדענק פון זייער מאַן און פֿאָטער מיטן איינשטעלן ביים קולטור־קאָנגרעס אַ פּאָסט פֿאַר אַ נייער ליטעראַטור־פּרעמיע.

פֿאַר די עטלעכע יאָר פון דער עקזיסטענץ פון דאָזיקן פֿאָנד (1958־1961), זיינען פֿאַר־טיילט געוואָרן 3 פּרעמיעס צו פֿאָלגנדיקע שרייבערס: חיים גראָדע פֿאַר זיין בוך „דער שול־הויף"; לייבוש לעהרער פֿאַר זיין בוך עסייען „מענטש און אידייע" און צו א. מ. פּוקס פֿאַר זיין בוך „די נאָכט און דער טאָג".

3. יוסף העקמאַן־פֿאָנד

דעם דאָזיקן פֿאָנד האָט די אלמנה נאָכן פֿאַרשטאָרבענעם יוסף העקמאַן — פּרוי חנה העק־מאַן — איינגעשטעלט ביים קולטור־קאָנגרעס לזכר איר מאַן. דער ציל פון דעם פֿאָנד איז — אויסצוטיילן יעדעס יאָר אַ פּרעמיע פֿאַרן בעסטן בוך פון אַ דרום־אַמעריקאַנער ייִדישן שרייבער.

שילער־קאָנקורס פון קולטור־קאָנגרעס.

פֿאַר דער צייט פון דער עקזיסטענץ פון דאָזיקן פֿאָנד זיינען פֿאַרטיילט געוואָרן צוויי פּרעמיעס: פֿאַרן יאָר 1960 האָט די פּרעמיע באַקומען דער שרייבער מרדכי וו. בערנשטיין פֿאַר זיין בוך „דאָס איז געווען אשכנז" אין אין יאָר 1961 האָט די פּרעמיע באַקומען דער שרייבער ב. עפשטיין פֿאַר זיין בוך „זאָנגען איןווינט".

4. „יונגער דור" — ליטעראַרישע קאָנקורסן פֿאַר יונגטלעכע א"ב פון שמערקע קאָטשערגינסקי ע"ה

דער פֿאָנד פֿאַר יונגטלעכע שרייבער איז לכתחילה געשאַפֿן געוואָרן פון דער משפּחה פון מרדכי סטאָליאַר, דעם לאָנגיאָריקן דירעקטאָר פון „די אידישע צייטונג", מיט דער אויפגאַבע

צו „סטימולירן יוגנטלעכע, וועלכע האָבן אין זיך אַ דראַנג צו שרייבן ייִדיש, אָבער האָבן נישט די מעגלעכקייט צו קומען צום אויסדרוק". די ערשטע דריי יאָר זינט דער פאָגר האָט עקזיסטירט: 1952–1953–1954 — זיינען פּרעמירט געוואָרן אַ ריי יונגע שרייבער, און די פּרעמירטע אַר־בעטן זיינען פאַרעפנטלעכט געוואָרן אין בראָשורן מיטן נאָמען „יונגער דור". צוליב דעם וואָס די פאָמיליע סטאָליאַר בריטערט אויס די אויפגאָבן פון פאָנד, איינשליסנדיק אין זיין טעטיקייט דאָס פרעמירן שרייבער אָן באַגרענעצונג פון עלטער, וועט אויפגעלייזט דער לכתחילהדיקער אָפּמאַך פון דער משפּחה סטאָליאַר מיטן קולטור־קאָנגרעס און דער קולטור־קאָנגרעס שטעלט אין זי זעלביקע פּרעמיע פאַר יונגטלעכע שרייבער, וואָס באַקומט דעם נאָמען פון טראָגיש־אומגעקומענעם דיכטער־פאַרטיזאַן שמערקע קאַטשערגינסקי.

בדרך־כלל דאַרפן פאַרטיילט ווערן יעדעס יאָר 3 פּרעמיעס — לויט די אָפּשאַצונגען פון אַ זשורי פון שרייבערס, וואָס ווערט באַשטימט פון אַרגענטינער אָפּטייל פון אַלוי ייִדישן קולטור־קאָנגרעס. פאַר די ערשטע צוויי יאָר (1955־1956) האָבן די פּרעמיעס באַקומען די יונגע שרייי־בערס: שלום ראָזענבערג, אליעזר ראָזענבערג, מנחם גאָרדאָן, גאָלדע הירשמאַן, עקיבא קאַנא־נאָוויטש, רחל ראָזענבאָום, שבע צעסלער, מרדכי הערבסט און אמיתי פילאָווסקי. אין יאָר 1957 זיינען קיין פּרעמיעס נישט פאַרטיילט געוואָרן; מחמת עס זיינען נישט אַריינגעקומען קיין אַרבעטן, וואָס זאָלן ראוי זיין פּרעמירט צו ווערן.

פאַרן יאָר 1958 (דריטער ליטעראַרישער קאָנקורס) זיינען פּרעמירט געוואָרן: ירחמיאל ליאָנס פאַר זיין אַרבעט „אין אַ וועלט פון הפקר" (אינאַקטער) — צווייטע פּרעמיע, און בנימין בערקמאַן פאַר זיין עסיי „וועגן ייִדישן אין גלות" — דריטע פּרעמיע. די ערשטע פּרעמיע איז נישט פאַרטיילט געוואָרן, מחמת די זשורי האָט אייגנפּונקט אַז צווישן די צוגעשטעלטע אַרבעטן האָט זיך נישט געפונען קיין אַרבעט, וואָס זאָל ראוי זיין דער ערשטער פּרעמיע.

אין יאָר 1959 זיינען פּרעמירט געוואָרן: מיט דער צווייטער פּרעמיע — פּניה קליינער, פאַר איר אַרבעט „מיין טאַטנס גראָע האָר"; יוסף בורשטין (צווייטע פּרעמיע) פאַר זיין אַרבעט „דער אַלטער ניקאָלאַס", און שלמה אובפּאַל האָט באַקומען די דריטע פּרעמיע פאַר אַן עסיי „וועגן ייִדישער יוגנט". ווי עס איז צו זען איז אויך אין יאָר 1959 קיינעם נישט צוגעטיילט געוואָרן די ערשטע פּרעמיע.

אין יאָר 1960 זיינען פאַרטיילט געוואָרן 3 פּרעמיעס: די ערשטע פּרעמיע האָט באַקומען יענטעלע וואַקסמאַן פאַר איר אַרבעט „אין באַן". די צווייטע פּרעמיע האָט באַקומען יחיאל שיינ־טוך פאַר זיין אַרבעט „וועגן שלום־עליכסס מאָנאָלאָג „אַן עצה", און די דריטע פּרעמיע האָט באַקומען צוגעטיילט דניאל גאָלדוואַסער פאַר אַ דערציילונג „אקסער נאס".

אין יאָר 1961 זיינען ווידער נאָר פאַרטיילט געוואָרן די צווייטע און דריטע פּרעמיע, וועלכע עס האָבן באַקומען יוסף כאַצקעל פאַר זיין אַרבעט „הומאַניטאַרע מאָטיוון אין שלום־עליכסס הומאָר" (צווייטע פּרעמיע), און יוסף בורשטין (דריטע פּרעמיע) פאַר „דאָן פּעדראָ".

אָלע פּרעמירטע און אויך רעקאָמענדירטע פון דער זשורי, אַרבעטן, זיינען אָפּגעדרוקט געוואָרן אין אַ בראָשור א״נ „יונגער דור", וואָס איז דערשינען יעדעס יאָר צום יום־טוב פון פאַרטיילן די פּרעמיעס.

5. שילער־קאָנקורסן

אין די קריזיז פון דער ייִדישער לערערשאַפט און קולטור־טוער זיינען מיט גרויס אָנערקע־נונג אויפגענומען געוואָרן די שילער־קאָנקורסן וואָס ווערן זינט דעם יאָר 1954 דורכגעפירט דורכן קולטור־קאָנגרעס. אין אָנהייב איז דאָס נאָר געווען אַ פאַרמעסט צווישן די שילער פון די ייִדיש אָנהייב־שולן. זינט 1957 איז דער דאָזיקער פאַרמעסט אויסגעבריטערט געוואָרן אויף אויך די שילער פון די מיטל־שולן.

אין דער דאָזיקער דערציִערישער און זייער וויכטיקער אַרבעט, ווירקן מיט מיטן קולטור־

קאָנגרעס — דער וועד־החינוך און די יידישע לערער־אַרגאַניזאַציע, וועלכע שטעלן צוזאַמען די זשורנאַלס פאַר די יערלעכע פאַרמעסטן.

אין די יאָרן 1957 און 1962, ד״ה אין 6 יערלעכע קאָנקורסן האָבן זיך אין די פאַרמעסטן באַטייליקט 52 אַנהייב־שולן מיט אַ סך־הכל פון 199 שילער און 24 מיטל־שולן מיט אַ סך־הכל פון 196 שילער. די צאָל תלמידים וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט מיט זייערע אַרבעטן און זיינען דורך דער זשורי פרעמירט געוואָרן מיט וועדטפולע ביכער איז אַ גאַנץ גרויסע. אין יאָר 1957 זיינען צוגעטיילט געוואָרן 2 ערשטע פרעמיעס פאַר תלמידים פון מיטל־שולן. די זוכה בגורל זיינען געווען: בנימין בערקמאַן און מלך גרומער. די צווייטע פרעמיע פון דאָזיקן פאַרמעסט האָט באַקומען שולמית פייערט. די צוויי ערשטע פרעמיעס פאַר תלמידים פון אַנהייב־שולן האָבן באַקומען: סימע בערנשטיין און פייגעלע ראָזענבערג. די צווייטע פרעמיע פון דאָזיקע פאַרמעסט האָט באַקומען בריינדעלע בלוואָל.

אַ מסיבה מיט י. אָפּאָטאָשו ז״ל אין קולטור־קאָנגרעס.

אין יאָר 1958: פרעמיעס פאַר תלמידים פון מיטלשולן: די ערשטע פרעמיע — מרים בערנשטיין, די צווייטע פרעמיע — רבקה גלאָנאָווסקי און צבי שמואל לאופער, די דריטע פרעמיע — אורי שטאַרער און רחל מענדעלסאָן.

די פרעמיעס פאַר תלמידים פון אַנהייב־שולן: ערשטע פרעמיע — גאָלדעלע ליבערמאַן, די צווייטע פרעמיע — שושנה וויסמאַן און די דריטע פרעמיע — דבורהלע דייטש און רחל שיינווועטער.

אין יאָר 1959: פרעמיעס פאַר תלמידים פון מיטלשולן: ערשטע פרעמיע — אלתר ראָזענפאַרב, צווייטע פרעמיע — לאה שור.

פרעמיעס פאַר תלמידים פון אַנהייב־שולן: ערשטע פרעמיע — שרה גאַרדאָן, צווייטע פרעמיע — ברוך אַלטמאַן.

אין יאָר 1960: פרעמיעס פאַר תלמידים פון מיטל־שולן: ערשטע פרעמיע — גיסיע לאה ליפשיץ, צווייטע פרעמיע — אסתר ניבאַרסקי, דריטע פרעמיע — יצחק ניבאַרסקי.

פּרעמיעס פאַר תלמידים פון אָנהייב־שולן: ערשטע פּרעמיע — שלמה סלוצקי, צווייטע פּרעמיע — אורעלע רובינסאָן, דריטע פּרעמיע — דינה פּאָקראַסאַ.

אין יאָר 1961: פּרעמיעס פאַר תלמידים פון מיטל־שולן: ערשטע פּרעמיע — גיטל עלווי־ראָף, צווייטע פּרעמיע — יצחק ניבאַרסקי, דריטע פּרעמיע — ורדה שניידלעדער.

פּרעמיעס פאַר תלמידים פון אָנהייב־שולן: ערשטע פּרעמיע — מירעלע גאָלדמאַן, צווייטע פּרעמיע — שמואל קאוואַן, דריטע פּרעמיע — יאָנקעלע זשיטניצקי.

אין יאָר 1962: פּרעמיעס פאַר מיטלשולן: ערשטע פּרעמיע — פּעסי בליטשטיין, צווייטע — אריה ברזשאַסטאָווסקי, דריטע — גיטל געלווערף.

פּרעמיעס פאַר אָנהייב־שולן: ערשטע פּרעמיע — צבי נח לאָנדוי, צווייטע — בערל גולדין, דריטע — שושנה אורבאַך.

אָלע פּרעמירטע אַרבעטן זיינען אָפּגעדרוקט געוואָרן אין ספּעציעלע העפטלעך, וואָס זיי־נען דערשינען צום יום־טוב פון צעטיילן די פּרעמיעס צו די פּרעמירטע. אין סך־הכל זיינען ביז היינט דערשינען 9 העפטן.

אַ קליינע סטאַטיסטיק פון די באַטיליקטע צאָל שולן און שילער

יאָר	צאָל מיטלשולן	צאָל אָנהייבשולן	צאָל פון שילער מיטלשול	אָנהייבשולן
1957	4	5	22	21
1958	4	10	37	36
1959	4	6	37	18
1960	3	12	30	54
1961	5	10	34	43
1962	4	9	36	27

אונטערנעמונגען

חוץ די נאַרמאַלע — ד״ה אונטערנעמונגען וואָס האָבן אַ שייכות מיט דער אייגנטלעכער טעטיקייט פון דעם קולטור־קאָנגרעס, למשל, פּאַרטיילונג פון פּרעמיעס פון די פּאַרשיידענע פּאָנדן וואָס עקזיסטירן ביים קולטור־קאָנגרעס, פּאַרטיילונג פון פּרעמיעס פון די שילער־פּאַר־מעסטן א״א, האָט דער קולטור־קאָנגרעס דורכגעפּירט אַ גאַנצע ריי אונטערנעמונגען אין אָקטן צו געלעגנהייטלעכע געשעענישן אין ייִדישן לעבן. אָפּט, ווי דערמאָנט, זיינען די אונטער־נעמונגען דורכגעפּירט געוואָרן בשותפות מיט אַנדערע קרובישע אינסטיטוציעס, ווי: ייִוואָ, שרייבער־פּאַראיין, אָקטיאָרן־פּאַראיין. אין חודש אויגוסט, צו דער יאָרצייט פון די ייִדישע שרייבער וואָס זיינע אומגעבראַכט געוואָרן אין סאָוועטן־פּאַרבאַנד, פּירט דורך דער קולטור־קאָנ־גרעס, בשותפות מיט די פּריִער־דערמאָנטע אינסטיטוציעס אַ גרויסן דערמאָנונגס־אָקט. פּאַר די לעצטע 3 יאָר האָט דער קולטור־קאָנגרעס דורכגעפּירט אָרום 20 זייער וויכטיקע אונטער־נעמונגען. לדוגמא וועלן מיר נאָר אויסרעכענען די וויכטיקסטע. צווישן סימפּאָזיומס וועגן מרדכי שטריגלערס בוך „שמועסן מיט דער צייט״. אין די דאָזיקע סימפּאָזיומס האָבן אָנטייל־גענומען פּאַרשטייערס פון כמעט אַלע ריכטונגען וואָס ווירקן אין ייִדישן לעבן אין בוענאָס־אײַרעס. עס איז דורכגעפּירט געוואָרן אַ קבלת־פּנים פּאַרן שרייבער יהודה עלבערג פון קאַנאַדע, וועלכער איז געקומען קיין אַרגענטינע אויף דער פּאַרבעטונג פון קולטור־קאָנגרעס. עס איז דורכגע־פּירט געוואָרן אַן אָונט צום דערשיינען פונעם בוך פון באַווסטן דענקער אברהם גאָלאָמב

„אויף די וועגן פון קיום"; אַן אָוונט צום דערשיינען פון י. ראַפאַפּאָרטס בוך „תנך אימפּראָווי־זאַציעס"; אַ דובנאָוו־אָוונט — מיט דער באַטייליקונג פון דיכטער חיים גראָדע, צום דערשיי־נען פון דובנאָוס „דאָס בוך פון מיין לעבן"; אַן אָוונט צום דערשיינען פונעם בוך „שריפטן" פון באָווסטן דענקער ש. ראָבידאָוויטש ע"ה. און נאָך אַ גאַנצע רייַ וויכטיקע אונטערנעמונגען.

אָלע אונטערנעמונגען וואָס דער קולטור־קאָנגרעס האָט דורכגעפירט האָבן זיך אויסגע־צייכנט מיט אַ הויכן קולטור־ניוואָ און האָבן שטענדיק אַריינגעבראַכט יום־טובדיקייט אין היגן ייִדישן לעבן.

דער עקזעקוטיוו, וואָס פירט אַן מיטן קולטור־קאָנגרעס באַשטייט פון די פאָלגנדיקע מיטגלידערס:

יונה גראָדיסקי — פאָרזיצער; יצחק יאַנאָסאָוויטש — סעקרעטאַר; אברהם זאַק — וויצע־פאָרזיצער. מיטגלידער פון דער פאָרוואָלטונג: יעקב באַטאַשאַנסקי, יוסף האַרן, דוד אייזענבערג, הדסה האָלפערן, שלמה זשיטניצקי, מאָטיע מייזליש, לייזער מילשטיין, יעקב פאָלאָטיצקי, גאָלדע צוקער, בער קאָרפ, חיים קודלאָטש, מענדל דייטש, לייב וואָראָנא.

רשימה פון ביכער און אויסגאבעם

דערשינענע אין די יאָרן 1956—1962

באמערקונג פון רעדאקציע: די רשימה איז געמאכט געוואָרן אויפן סמך פון פון די פאַרצייכענונגען פון פרעסע־אַרכיוו ביי דער בוענאָס־איירעסער קהילה. צום באַדויערן איז זי נישט קיין פולע און עס פעלן אין איר געוויסע רובריקן פון ביבליאָגראַפישן כאַראַקטער.

יאָר 1956 (ייִדיש און עברית)

פאַרלאַג „דאָס פוילישע ייִדנטום"

אליעזר ווייזל: און די וועלט האָט געשוויגן.

ד״ר יוסף טענענבוים: צווישן מלחמה און שלום.

ש. בערלינסקי: ירושה.

יוסף אָקרוטני: סוף קאַפּיטל.

זיגמונט טורקאָוו: טעאַטער־זכרונות פון אַ שטורמישער צייט.

בער י. ראָזען: פאַרטרעטן.

א. טענענבוים־ארזי: לאָדזש און אירע ייִדן.

אברהם זאַק: קנעכט זענען מיר געווען.

פאַרלאַג „ייִדבוך"

יעקב פאַט: די לערערן אסתר.

שלמה סיימאָן: וואַרצלען.

משה דלוזשנאָווסקי: האַרבסט אין ווייגאָרטן.

מנחם באַריישאָ: עסייען.

ל. בערנשטיין: ערשטע שפּראָצונגען.

פאַרלאַג „קיום"

משה גראָס־צימערמאַן: ייִדן צווישן ייִדן.

יצחק בן־צבי: מיט דער צווייטער עליה.

פאַרלאַג „ייוואָ"

מרדכי וו. בערנשטיין: נישט־דערברענטע שייטן.

מאָריס ראָזנפעלד: בריוו.

ד״ר א. ליפינער: די געשיכטע פון אַ פאַרגעטערט כתב.

פאַרלאַג „קולטור־קאָנגרעס"

ש. דובנאָוו: וועלט־געשיכטע פון ייִדישן פאָלק (באַנד 10).

פאַרלאַג „אונדזער וואָרט"

חיים פינקעלשטיין: איקוף, דאָס און ייִדיש פאָלק.

פאַרלאַג „ראַציאָנאַליסטישע געזעלשאַפט"

אבא גאָרדין: אין געראַנגל פאַר פרייהייט.

אַרויסגעגעבן פון אַ גע׳ קאָמיטעט, ל״ל פאַרייגען און פון מחבר אַליין

זאַמלבוך: דער האָלץ־ און אייזן־אינדוסטריאַל (1956).

פּנקס וואַרשע
וחי בהם (זאַמלונג פון דינים).
קהת קליגער: פּייזאַזשן פון ישראל.
יזכור־בוך נאָך די קהילות גלובאָק, שאַרקויסצענע, דוסינאָוויטש, פּאָסטאָוו, דרויע און קאָזאָן.
ל. ראָט: דער ייִדישער געדאַנק וויי אַ פּאָקטאָר פון ציוויליזאַציע.
לכבוד יום־טוב (בראָשור לכבוד ראש־השנה, יום־כיפור און סוכות).
מלך טשעמני: אויסגעוואַרצלטע.
ישראל אָשענדאָרף: דער מלך דוד.
ד״ר נחמן מיזשעריצקי: געקליבענע דערציילונגען.
ז. וואָהל: מחקרי המקרא.
בעסאַראַבער יוביליי־אַלמאַנאַך.

יאָר 1956 (שפּאַניש)

Abraham Cohen: El judaísmo y el surgimiento del cristianismo.
Dr. H. Weil: Maimónides. — Edit. Omega.
Samuel Niger: Literatura y guerra. — Edit. Soc. Racionalista.
J. y D. Kimche: Guerrilleros en alta mar. — Edit. Candelabro
S. Rosenberg: Rabi Meir y Bruria. — Edit. Candelabro.
Dr. A. Granot: La tierra y el labrador. — Edit. Candelabro.
J. Bartov: Ni ángeles, ni demonios. — Edit. Candelabro.
A. Kovner: Cara a cara. — Edit. Acervo Cultural.
Los judíos (su historia, su aporte a la cultura). — Editorial Hebraica.
Mendel Man: En una aldea abandonada. — Edit. Israel.
Sintesis del Schulján Arúj (trad. Dr. N. Lerner). — Edit. Sigal.

יאָר 1957 (ייִדיש און עברית)

אַרויסגעגעבן פון אַ גרופּ קאָמיטעט, ל״ל פּאַריינען און פון מחבר אַליין
ב. י. גאָטליב: געזאַנגען צו ישראל.
וו. טשערנאָוועצקי: אַמעריקע דו ביסט גרויס.
ד״ר ש. סאָקאָל: בראָשור וועגן אַרגענטינע אונטער פּעראָן.
י. אָקרוטני: אונטער ליימענע דעכער.
נחמיה צוקער: אויף נייע רעלסן.
דוד גייסט: דאָס לעבן אַליין.
מאיר עדלבוים: די ייִדן־שטאָט מעזריטש.
ועד החינוך: שבועות־העפט (דידאַקטישער מאַטעריאַל).
פּ. לינק: די ייִדישע קולטור.
מאיר בעזאָוויק: אויף קרומע וועגן.
א. מידע: עפּיזאָדן פון ייִדישן טעאַטער.
שמואל מאיר הרכבי: חזון ופתרון.
מיכל ליכט: אַלע לידער אין איין בוך.
אבא גאָרדין: ייִדיש לעבן אין אַמעריקע.
משה קנאַפּהייס: הונדערט סאַנעטן.
לעאָן חידקל: ספר החזנים.
זאַמלבוך: דער האַלץ־ אין אייזן־אינדוסטריאַל (1957).

ועד החינוך: הערצל־ביאַליק־העפט.
נחום בירנצווייג: צו די קומענדיקע ימים־נוראים.
מרדכי הערבסט: צייט־מאַטיוון.
מרדכי וו. בערנשטיין: דער ספר — אונדזער פאַן.
ש. זיידענשטאַט: זכרונות פון מיינע קינדער־יאָרן.
פנקס זאַמאַשטש (רעד.: מ. וו. בערנשטיין).

א. ראַזענטאַל־פאַנד

יודל מאַרק: היסטאָרישע געשטאַלטן.

פאַרלאַג „דער שפּיגל"

תלוש: מיין טאַטנס ניגון.

פאַרלאַג פון „ראַיא"

יידן און יידישקייט אין סאָוויעטן־רוסלאַנד.

פאַרלאַג „אונדזער וואָרט"

שמחה סנה: דאָס געשריי פון דער נאַכט.

פאַרלאַג „דוקא"

יהודה אברבנאל־נומער.
זיגמונט פרויד־נומער.
יונגע אינטעלעקטואַלן־נומער.

פאַרלאַג „יידבוך"

פ. מינץ: יידישער אומקום און ווידערשטאַנד אין פראַנקרייך.
מ. אייזנבונד: געלעבט הינטער קראַטן.
דוד איגנאַטאָוו: אָפּגעריסענע בלעטער.
ח. גוטמאַן (דער לעבעדיקער): פּאַמפּאַדור.

פאַרלאַג „דאָס פּוילישע יידנטום"

מ. קאַגאַנאָוויטש: די מלחמה פון יידישע פּאַרטיזאַנער.
י. גלאַטשטיין: וועז יאָש איז געפאָרן.
ד. פלינקער: נייע צייטן.
מ. ווײַנרייך: פון ביידע זיטן פלויט.
מ. י. שעליובסקי: אין דער וועלט אַריין.

פאַרלאַג „קיום"

ה. לייוויק: אַ בלאַט אויף אַן עפּלבוים.
רחל (בלאָוושטיין): לידער (איבערז': ז. שזר).

פאַרלאַג „קולטור־קאָנגרעס"

ש. דובנאָוו: געשיכטע פון חסידיזם (1טער באַנד).

ליפשיץ־פאַנד כיים קולטור־קאָנגרעס

שלמה עטינגער: אויסגעקליבענע שריפטן.

פאַרלאַג „ראַציאָנאַליסטישע געזעלשאַפט"

א. אַלמי: אין געראַנגל פון אידייען (עסייען).
א. גאַרדין: זכרונות און חשבונות.

יאָר 1957 (שפּאַניש)

Marie Sirkin: Al servicio de una causa (La vida de Golde Meir). — Edit. Kium.
Sch. Aleijem: Estrellas errantes. — Edit. Acervo Cultural.
L. Mosley: Gedeon va a la guerra. — Edit. Acervo Cultural.

A. Eban: Frente a una obstinada beligerancia. — Edit. Acervo Cultural.
Antología: Héroes en Israel. — Edit. Candelabro.
Edwin Samuel: Israel por dentro. — Edit. Candelabro.
J. Kaszer: No temas mi ciervo Jacob. — Edit. Candelabro.
Gral. R. Henriquez: La guerra de 100 horas. — Edit. Candelabro.
M. Schamir: Rey de carne y hueso. — Edit. Candelabro.
A. J. Heschel: La tierra es del Señor. — Edit. Candelabro.
Ajad Haam: El sendero del retorno. — Edit. Israel.

יאָר 1958 (יידיש און עברית)

אַרויסגעגעבן פון אַ גרופּ קאָמיטעט, ל"ל פאַרייניגן און פון מחבר אַליין

א. א. פישער: היסטאָרישע דראַמעס.
מאָשע שטוקער־פאַיוק: גוט יום־טוב (קינדער־לידער).
א. מידע: עפיזאָדן פון ייִדישן לעבן.
פאַליק לערנער: אַ בעסאַראַבער שטעטל.
גרשון סאָפאָזשניקאָוו: פון די טיפענישן (עסייען).
יהושע אַלבערט: ייִדישע וואַרשע דורך פיין, בלוט און טויט.
ד"ר יואל זינגער: דער מענטש און זיין געזונט.
מינאַ באַרדאַ־ריווקין: לידער און איבערליקן.
קהת קליגער: איך און דער ים (לידער).
יעקב באַטאַשאַנסקי: שבת, יום־טוב און וואָך אין מדינת־ישראל.
פנקס פרוזשענע, בערעזע, מאַלטש, שערעשאָוו און סאָלץ (רעד': מ. וו. בערנשטיין).
גאָלדע קרימער: אויפן שיידוועג.
גאָלדע קרימער: דאָס לעבן פון אַ פרוי.
יצחק קאָפלאָן: אָפקלאַנגען פון אַלטן חדר.
א. טקאַטש: ארץ־ישראל־געאָגראָפיע.

פאַרלאַג „דער שורש"

פנחס שטיינוואַקס: סילועטן פון אַ דור.

פאַרלאַג „ג. קאָפלאַנסקי"

א. אַלמי: חשבון און סך־הכל.

אַרויסג' מזעצת המורים פון קק"ל

פסח־מאַטעריאַלן.
פנחס ערליך: כרעסטאָמאַטיע פאַרן 3טן, 4טן און 5טן יאָר.

אַרויסג' פון וועד החינוך

40סטער יאָרצייט פון י. ל. פרץ און שנת־העשור פון מדינת־ישראל.
שבועות־אויסגאַבע.
העפט געווידמעט כ' און כ"א תמוז.
מאַטעריאַלן פאַר ימים־נוראים און סוכות.
זאַמלונג פון אַכט סצענקעס און איינאַקטערס.

פאַרלאַג „דאָס פוילישע ייִדנטום"

לעאָן לענעמאַן: דער חשבון בלייבט אָפן.
ד"ר יצחק שווארצבארד: צווישן ביידע וועלט־מלחמות.
שלמה פראַנק: טאָגבוך פון לאָדזשער געטאָ.
מלך באַקאַלטשוק־פעלין: זכרונות פון אַ יידישן פאַרטיזאַן.

אלימלך ראַק: זכרונות פון אַ יידישן האַנדווערקער־טוער.
הירש אַבראַמאָוויטש: פֿאַרשווונדענע געשטאַלטן.
פנחס וועלנער: אין יענע טעג.
בצלאל טערקעל: צווישן שאַקאַלן.
מאַרק טורקאָוו: די לעצטע פון אַ גרויסן דור.

פּאַרלאַג „יזכור"

מ. פישמאַן: פרייַער און שפּעטער.
מ. דלוזשנאָווסקי: ווי אַ בוים אין פּעלד.
ל. לאַסאָווין: א. חתונה אויפן בארג לבנון.
ב. שעפּנער: אַ בליק אויף ישראל און אויף דער וועלט.
פּ. מינץ (אַלעקסאַנדער): לאָדזש אין מיין זכרון.
אברהם זאַק: אויף די שליאַכן פון הפקר.
נח גאָלדבערג: אויף צעוואַרפענע וועגן.

פּאַרלאַג „ייוואָ"

אַרגענטינער יידישער־שריפטן, נומער 7.
אברהם רעכטמאַן: יידישע עטנאָגראַפּיע און פֿאָלקלאָר.

פּאַרלאַג „קולטור־קאָנגרעס"

ישראל אַשענדאָרף: לעצטע שריפטן.
שמעון דובנאָוו: געשיכטע פון חסידיזם (2טער און 3טער באַנד).

ליפּשיץ־פּאַנד

מאַרק וואַרשאָווסקי: יידישע פֿאָלקסלידער.
ה. ד. נאָמבערג: אויסגעקליבענע שריפטן.

פּאַרלאַג „קיום"

מענדל מאַן: די גאַס פון בליענדיקע מאַנדלען.

פּאַרלאַג „דווקא"

נחמן קראָכמאַל־נומער.
הערמאַן כהן־נומער.

יאָר 1958 (שפּאַניש)

Ka Tzetnik: La casa de las muñecas. — Edit. Israel.
Azriel Eisenberg: El gran descubrimiento. — Edit. Israel.
Iosef Schejtman: La vida de Yabotinski. — Edit. Candelabro.
Igal Mosinson: Jasambra. — Edit. Candelabro.
Samuel Pekar: La generación olvidada. — Edit. Candelabro.
Dra. Erna Schlesinger: Grandes figuras del judaísmo. — Edit. Candelabro.
Dr. J. Shoshkes: Desde el Kremlin a las pirámides. — Edit. Candelabro.
Mendel Man: En las puertas de Moscú. — Edit. Candelabro.
Aba Berdichew: La estela de un águila. — Edit. Candelabro.
Josef Baratz: En la orilla del Jordán. — Edit. Candelabro.
Dr. N. Rapaport: De tiempos lejanos hasta ayer. — Edit. del Autor.
Dr. N. Lerner: en defensa de los derechos humanos. — Edit. Daia.
Arieh Safran: Democracia y autocracia. — Edit. Autor y Varios.
Dr. J. Goldstraj: Sangre sobre las estrellas. — Edit. Autor y Varios.
David Elnecave: Introducción a la Biblia. — Edit. Autor y Varios

Nissim Teubal: El Inmigrante. — Edit. Autor y Varios
Dr. L. Dujovne: La filosofía de la historia en la antigüedad y edad media. — Edit. Autor y Varios.
Nissim Teubal: Consejos para la mujer. — Edit. Autor y Varios.
W. Chernovetzki: Cosas y fenómenos de la vida. — Edit. Autor y Varios.
Salomón Chichelnitzki: La verdad. — Edit. Autor y Varios.
A. Jerusalimski: ¿Quo vadis Moscú? — Edit. Autor y Varios.
Estudios y ensayos sobre tópicos judios. — Edit. I.W.O.

יאָר 1959 (ייִדיש און עברית)

אַרויסגעגעבן פון א געזעלשאַפט, ל"ל פאַריינען אונ פון מחבר אַליין

ל. קלאַצמאַן: אַכט ייִדישע לידער (32טע אויפלאַגע).
פּ. וואַלד: אויף היסטאָרישע ווענ.
ל. ווייַנער: לידער פאַר פּיאַנאָ און געזאַנג.
י. באַטאַשאַנסקי: ווענ ד"ר זשיוואַגאָ פון פּאַסטערנאַק.
זאַמלבוך: האַלץ און אייזן־אינדוסטריאַל (20סטער יאָרגאַנג).
א. טקאַטש און ש. צעסלער: אונדזער המשך (3טע אויפלאַגע).
וו. טשערנאָוועצקי: ערב דער פערטער וועלט־מלחמה...
אברהם גאָלאָמב: אויף די ווענ פון קיום.
בעלכאַטאָוו — יובילייי־אויסגאַבע.
א. טקאַטש: קינדערלאַנד; לערנבוך, (3טע אויפלאַגע).
יובילייי־בוך „וואַרשעווער ייִדן" (10 יאָר עקזיסטענץ פון וואַרשעווער פּאַרבאַנד).

„איקוף"־פּאַרלאַג

פּ. מאַרקיש: ירושה.

פּאַרלאַג „מיריה"

מנחם חריף: לעקציעס פון ייִדישער געשיכטע (באַנד 1).

ראָזענטאַל־פּאַנד

ש. סיימאָן: חכמים, עקשנים און נאַראָנים.

פּאַרלאַג „דור עדעלשטאַט"

ד"ר ח. שאַטאַן: פילאָסאָפישע און אידעאָלאָגישע סתירות.

פּאַרלאַג „אונדזער וואַרט"

לייבל חן (ש. שמעוני): נעכטן.
משה מענאַכאָווסקי: בער באַראַכאָוו — זיין לעבן און שאַפן.
ספר הפלמ"ח (איבער: שמחה סנה).

פּאַרלאַג „יאָס פּוילישע ייִדנטום"

י. ל. וואַלמאַן: פּוילישע ייִדן.
צ. כהן: שטורמישע דורות.
נ. שמן: דאָס געזאַנג פון חסידות.
העלענא שערעשעווסקאַ: צווישן צלם און מזוזה.
פּנחס שטיינוואַקס: ייִדישע מאַמעס צום געדענקען.
יאָנאַס טורקאָוו: נאָך דער באַפרייונג.

פּאַרלאַג „ייִדבוך"

סטעפאַן צווייג: די וועלט פון נעכטן (איבער: מ. בראַקאַוש).
ווילהעם נאַטאַנסאַן: קולטור־קוואַלן.

ב. ריזוקין: ייִדישע דיכטער אין אַמעריקע.

פּאַרלאַג „ראַציאָנאַליסטישע געזעלשאַפט"

א. גאַרדין: דרייסיק יאָר אין ליטע און פּוילן.

מ. בובער: שטעגן און אוטאָפּיע.

שמואל לעווין: צוויי־שן צוויי תהומען.

פּאַרלאַג „ייִוואָ"

י. שאַצקי־בוך (רעדאַקטאָר: י. ליפּשיץ).

שלום־עליכם אין בילד.

פּאַרלאַג „קולטור־קאָנגרעס"

אָנאָ פראַנק: דאָס טאָגבוך.

שמואל ניגער: קריטיק און קריטיקער.

ליפּשיץ־בוך פֿון קולטור־קאָנגרעס

מענדעלע מוכר ספֿרים: מסעות בנימין השלישי.

לייב נייִדוס: אויסגעקליבענע שריפטן.

יעקב דינעזאָן: יאָסעלע: דער קריזיס.

משה בראַדערזאָן: אויסגעקליבענע שריפטן.

פּאַרלאַג „קיום"

א. ל. קובאָווי: וואַרצלען און פּליגלען.

שלמה סיימאָן: אין די טעג פון די ערשטע נביאים.

אפרים אויערבאַך: גילדענע שקיעה.

מרדכי שטריגלער: שמועסן מיט דער צייט.

יצחק יאָנאַסאָוויטש: מיט ייִדישע שרייבער אין רוסלאַנד.

פּאַרלאַג „דווקא"

שלמה אבן גבירול־נומער.

נומער וועגן עקזיסטענציאַליזם.

משה מענדעלסאָן־נומער.

יאָר 1959 (שפּאַניש)

A. N. Poliak: Así se forjó Israel. — Edit. Sión.
S. Pekar: Los rebeldes y los sorprendidos. — Edit. Autor
H. Fast: Moisés. — Edit. Acervo Cultural.
Scholem Aleijem: Retorno de la feria. — Edit. Acervo Cultural.
Dr. D. de Sola Pool: Sé tu mismo. — Edit. Candelabro
M. Banai: El tesoro del Neguev. — Edit. Candelabro.
A. Weissberg: Operación noche y neblina. — Edit. Candelabro.
José Buoi: Predestinado retorno. — Edit. Candelabro.
M. Dluznovski: Las hijas del alfarero. — Edit. Candelabro.
R. San Jean: El rebelde de Jerusalem (2da. edic.). — Edit. Candelabro.
R. Learsi: Historia del pueblo judío. — Edit. Israel.
J. Iadin: Los rollos del Mar Muerto. — Edit. Israel.
M. Senderey: Breve historia del pueblo de Israel. — Edit. Iehuda.

יאָר 1960 (ייִדיש און עברית)

אַרויסגעגעבן פון אַ גרופּ קאָמיטעט, ל"ל פּאַריינען אין פּון מחבר אַליין

ח. ברשעל־סאַלאָ: לידער און אָפּשאַצונגען.

א. צווייג: מדריך למורה העברית בארגנטינה.
שרה דאָוידאָוויטש: דאָס געוויסער פון בלוט און טרערן.
עברית ברדיו (2טער העפט).
עברית ברדיו (3טער העפט).
עברית ברדיו (4טער העפט).
הערצל־העפט.
מאָרקאָס ווייגשטיין: ענציקלאָפעדיע פון צושניידעריי און קאָנפעקציע.
חיים גאָלדזאַק: אַלע ווילן לעבן.
משה קנאַפהייס: א יינגל פון וואַרשע.
ראָשעל אַלפּעראָוויטש: מיין ליד.
אברהם ראָכמילעוויטש: האָנטבוך פאַר סוחרים, בענק און אינדוסטריעלער.
פּנקס זאָמאָשטש.
יוסף אָקרוטני: א שטיין צוקאָפנס.
מענדל אָקערמאַן: אויסגעלאָשענע שטערן.

א. ראָזענטאָל־פּאָנד
פון אַרגענטינע (פּאָעזיע, פּראָזע, פּובליציסטיק); רעד׳: ש. ראָזשאָנסקי.

פּאַרלאָג „ראָס פּוילישע יידנטום"
ו. מערקור: די וועלט פון כעלעם.
ראובן בן־שם: פּוילן ברענט.
י. טורקאָוו־גרודבערג: פּנימער און מאַסקעס.
ש. פּריזאָמענט: בראָדער זינגער.
ד. לעדערמאַן: פון יענער זייט פאַרהאָנג.
שיינע־מרים בראָדערזאָן: מיין ליידנסווענג מיט משה בראָדערזאָן.
פּאָלאָ אָפענשלאָק: יאָנוש קאָרטשאָק.

פּאַרלאָג „יידכוך"
י. פּערלאָוו: פלאָראָ אינגבער.
ש. איזבאָן: די קעניגן איזבל (ערשטער באַנד).
ש. איזבאָן: די קעניגן איזבל (צווייטער באַנד).
שלמה סיימאָן: צווייגן.
מרדכי ו. בערנשטיין: דאָס איז געווען נוסח אשכנז.

פּאַרלאָג „קולטור־קאָנגרעס"
י. ראָפּאָפּאָרט: תנ״ך־אימפּראָוויזאַציעס.

ליפּשיץ־פּאָנד ביים קולטור־קאָנגרעס
ש. פרוג: אויסגעקליבענע שריפטן.

פּאַרלאָג „קיום"
פּנחס שטיינוואָקס: ציוניסטן.
יעקב גלאָטשטיין: אין תוך געזומען (באַנד 1).
יעקב גלאָטשטיין: אין תוך געזומען (באַנד 2).
שלמה ביקל: א שטאָט מיט יידן.
חיים גרינבערג: ייִד און וועלט.

פּאַרלאָג „דזוקא"
איוב־נומער.
ר׳ סעדיה גאון־נומער.
קוהלת־נומער.

יאָר 1960 (שפּאַניש)

Dr. N. Rapaport: Con el tiempo y los recuerdos. — Edit. Autor.
L. Feuchtwanger: El judío en Roma. — Edit. Acervo Cultural.
Israel vista por ojos argentinos (antología).
Prof. Florencio Escardó: Un pueblo despertado. — Edit. Socied. Amigos Universidad Hebrea.
Prof. Boleslao Lewin: Los judíos bajo la inquisición en Hispanoamérica. — Edit. Dédalo.
Henri Amuru: Yo vi vivir a Israel. — Edit. Acervo Cultural.
José Winderman: La epopeya del Chaco. — Edit. Autor.
Natan Asubel: Historia ilustrada del pueblo judio.
Baruj Garfunkel: Relato mi vida. — Edit. Autor.
I. Daián: Una cara nueva en el espejo. — Edit. Candelabro.
H. Ruskal y M. Banai: Kilómetro 95. — Edit. Candelabro.
I. Glatstein: Cuando Iasch llegó. — Edit. Candelabro.
Dr. T. Hertzl: El Estado judío. — Edit. Israel.
H. A. Hanover: Llegó el Pesaj. — Edit. Israel.
Silverman: Las aventuras de Jabibi. — Edit. Israel.
R. Saint John: David Ben-Gurion. — Edit. Candelabro.

יאָר 1961 (יידיש און עברית)

פּאַרלאַג „ג. קאַפּלאַנסקי"
ישראל־מאַפּע אין טאַשן־פֿארמאַט.

אַרויסגעגעבן פון אַ גרופּ קאָמיטעט, ל"ל פּאַריינען און פּין מחבר אַליין
80 יאָר אָרט — יובילייי־בוך.
א. גאָלאָמב: אונדזער גאַנג צווישן פעלקער.
זאַמלבוך פון שטריקער־פּאַבריקאַנטן — רעד. ג. סאַפּאָזשניקאָוו.
משה קנאַפּהייס: א ייִנגל פון וואַרשע (צווייטער באַנד).
ברוך הויכמאַן: יידישע קאָלאָניזאַציע און אַגראַר־קאָאָפּעראַציע אין אַרגענטינע.
זאַבלודאָוער יזכור־בוך.
פּאַליק לערנער: צוגאַסט אויף א ווייל.
יעקב שטרייכער (פון עיזבון): קינדער־לידער.
דוד גאַנז: פרוכטן (קינדער־לידער).
מרדכי הערבסט: באַטראַכטונגען פון דער נאַענט.
מאַשע פעלדמאַן: דער מאַמעס לייכטער (זכרונות פון טאַלנע).
מ. ל. גייסער: כשפים.

פּאַרלאַג „שלום־עליכם־שולן"
100 יאָר יידן אין אַרגענטינע.

„איקוף"־פּאַרלאַג
דוד בערגלסאָן־אויסגאָבע (1טער באַנד).

א. ראָזענטאַל־פּאַנד
שלום עליכם: טוביה דער מילכיקער.

„איקוף"־פּאַרלאַג

צאָלעל בליץ: אַ רייזע צו אונדזער ווייטיק אין צו אונדזער פרייד.
צאָלעל בליץ: טריט אויף סאַנמאַרטינישער ערד.
שלמה מיכאָעלס: אַרטיקלען, שמועסן, רעדעס.

אַרויסג' דורך מדרשה עברית

לקט שירים (פון דער נייער העברעישער פּאָעזיע).

פּאַרלאַג „גאַליציע"

געדענק־בוך „גאַליציע" — רעד. נ. צוקער.

פּאַרלאַג „דאָס פּוילישע ייִדנטום"

ש. ברײַנסקי: מענטשן פון זעלעכאָוו.
דוד דאָוויִדאָוויטש: שולן אין פּוילן.
זיגמונט טורקאָוו: די איבערגעריסענע תקופה.
א. אַלמי־בוך.

פּאַרלאַג „ייִדבוך"

ש. ראָזענבערג: די כוזרים.
יצחק איסאַקסאָן: אַנטאָלאָגיע פון דער ווועלט־ליטעראַטור.
י. י. טרונק: משיח־געוויטער.
יוסף ראָלניק־בוך.
אברהם ווייַ: די לעצטע געטאָ.

פּאַרלאַג „ייִוואָ"

אַרגענטינער ייִוואָ־שריפטן (באַנד 8).

ליפּשיץ־פּאָנד כּיום קולטור־קאָנגרעס

דוד פּינסקי: אויסגעקליבענע שריפטן.

פּאַרלאַג „קולטור־קאָנגרעס"

ר. ראָפּאָפּאָרט: זוימען אין ווינט.
ש. דובנאָוו: דאָס בוך פון מיין לעבן.

פּאַרלאַג „קיום"

חיים גרינבערג: מענטשן און ווערטן.
מ. שטריגלער: שמועסן מיט דער צייט (צווייטער באַנד).

פּאַרלאַג „ראַציאָנאַליסטישע געזעלשאַפט"

רודאָלף ראָקער: עסייען.
שמואל לעווין: שוואַרצע בערג און בלויע טאָלן.

פּאַרלאַג „דווקא"

ספר בראשית־נומער.
חסידות־נומער.

יאָר 1961 (שפּאַניש)

Iehuda Burla: Las hazañas de Acavia. — Edit. Kium.
Josefo Flavio: Obras. — Edit. Acervo Cultural.
David Ben-Gurion: Hacia un rumbo nuevo. — Edit. Acervo Cultural.
Ana Frank: Cuentos, memorias y ensayos. — Edit. Candelabro.
Iaal Daian: Dichosos los que tienen miedo. — Edit. Candelabro.
R. Cansinos Asens: Las luminarias de Januca. — Edit. Candelabro.

Dr. M. Davis: Israel en la civilización moderna. — Edit. Candelabro.
I. Ben-Zvi: Las tribus perdidas (2da. ed.). — Edit. Candelabro.
Aaron Megued: Jana Senesz. — Edit. Israel.
M. I. Cohen: Los caminos de la Biblia. — Edit. Israel.
Los compañeros recordarán a Jimi (en memoria de un jalutz caído). — Edit. Israel.
La ciencia investiga el antisemitismo. — Edit. Inst. Argent.-Judío para Cultura e Información.
Boleslao Lewin: El explorador argentino Julio Popper y la sociedad rumana.
La máquina nazi. — Edit. por D.A.I.A.
Aron Esevich: El destino de Joaquín Acosta. — Edit. Peuser.
Dr. José Lieberman: La tierra soñada.
Dr. Ricardo Lipschitz: Principios elementales del derecho internacional en los que se basa el proceso Eichman. — Edit. Inst. Argent.-Judío para Cultura e Inform.
Estudios. — Edit. por el Inst. de Cultura Israelí.
Rabino M. Moljo: Literatura sefaradí en el oriente.
La iglesia católica se defiene. — Edit. Instit. Argent.-Judío para Cultura e Inform.
L. Dujovne, Menasche y Mosché Konstantinovski: Antiguo testamento en castellano. — Edit. Segal.
Folleto sobre J. N. Bialik. — Edit. Dep. Juvent. del K.K.L.
Raquel Zipris: La pequeña abejita (poemas).
Silvano Santander: El gran proceso.

יאָר 1962 (ייִדיש און עברית)

פאַרלאַג „דאָס פוילישע ייִדנטום"

ד״ר יצחק לעווין: ייִדן אין אָלטן פוילן.
מלך ראָוויטש: דאָס מעשה־בוך פון מיין לעבן.
א. אַלמי־בוך.
ישראל עמיאָט: פאַרדעקטע שפיגלען (דערציילונגען, סקיצן און לידער).
ישעיה טרונק: געשטאַלטן און געשעענישן (היסטאָרישע עסייען).
אברהם זאָק: אין אָנהייב פון אַ פרילינג (זכרונות).

פאַרלאַג „ייִדבוך"

ק. כצנלסון: דער קריזיס פון מאָדערנעם העברעיש.
גריגאָרי אַראָנסאָן: רוסיש־ייִדישע אינטעליגענץ.
ד״ר שלמה סיימאָן: אויף אייגענע דרכים.

פאַרלאַג „קולטור־קאָנגרעס"

שמעון דובנאָוו: דאָס בוך פון מיין לעבן (2 בענד).
שמעון ראָויזמאָוויטש: שריפטן.

פאַרלאַג „ייִוואָ"

אלעקסאַנדער פּאָמעראַנץ: סאָוועטישע הרוגי־מלכות.

פאַרלאַג „קיום"

שלמה ביקל: רומעניע (געשיכטע, ליטעראַטור־קריטיק, זכרונות).
לייב שפיזמאַן: געשטאַלטן.
משה שענדערעי: דער לעבנסוועג פון ב. דאָבריאַנסקי.
מענדל מאַן: על נהרות פוילן.

ליטעראַטור־געזעלשאַפט בייִם ייִוואָ

אליהו בחור: בבא־בוך (איבערדיכטונג פון משה קנאפהייס).
י. ל. פרץ אין 19טן יאָרהונדערט.
י. ל. פרץ אין 20סטן יאָרהונדערט.
מאָריס ראָזענפעלד — אויסגעקליבענע שריפטן.
דוד האָפשטיין, איזי כאַריק, איציק פעפער.

אַרויסגעגעבן פון א גרופּ קאָמיטעט, ל"ל פאַרייניגן און פון מחבר אַליין

פנקס זשירארדאָוו, אַמשינאָוו און וויסקיט.
יצחק פּאַכאַמאָווסקי: ווי איך האָב געזען ישראל (בראָשור).
70 יאָר הומאַניטאַרע אַרבעט פון דער ייִקאַ.
שניאור וואַסערמאַן: צום מענטש (לידער).
מאָשע שטוקער־פּאַיוק: דער צעדערבוים (מעשהלעך און לידער).
אביגדור שפריצער: זון און שאָטן (דערציילונגען, לידער און דראָמען).
שלמה רויז: איינדרוקן פון אַ רייזע (מדינת ישראל).
אברהם זאַק: אויף פרעמדער ערד (לידער).
גאָלדע קרימער: פון דאָס ניי (דערציילונגען).
יעקב באַטאַשאַנסקי: די ייִדישע קעניגין פון דרום־אַמעריקע.
זאַמלבוך פון שרייבער־פאַראיין „ה. ד. נאָמבערג".
שרה בירנבוים: פאָר זון־אויפגאַנג (לידער).
אפרים גאָלדבערג: בדמי הליל (שירים).
זאַבלודאָוויע — יזכור־בוך.

יאָר 1962 (שפּאַניש)

A. Eizenberg: El libro de Bar Mitzva. — Edit. Candelabro.
Aaron Megued: Jedva y yo. — Edit. Candelabro.
Olga Heski: Jezabel, la reina pintada. — Edit. Candelabro.
Prof. L. Schallman: Cuentos israelíes. — Edit. Candelabro.
B. Z. Goldberg: Los judíos en la Unión Soviética. — Edit. Candelabro.
Iemima Tscherovitz-Avidar: A casa. — Edit. Israel.
Paddy Chayeffsky: El décimo hombre. — Edit. Israel.
S. Wassertzug (traducción de P. Guler): Janusz Korczak, maestro y mártir. — Edit. Acervo Cultural.
Moisés Hess: Roma y Jerusalem, traducción y prólogo del Dr. León Dujovne. — Edit. Kium.
Ezequiel Schoijet: Jirones de vida.
Isaac Podlubne: Movimiente y desarrollo del cooperativismo mundial.

יידישע צייטונגען און צייטשריפטן אין אַרגענטינע
אין די יאָרן 1956־1962

טעגלעכע:

„די אידישע צייטונג"
„די פּרעסע".

וואכנטלעכע:

„די נייע צייט"
טריבונע"*
„לאַנדסמאַנשאַפטן"

צווייוואכנטלעכע:

„אונדזער וואָרט"
„אַרגענטינער לעבן"*
„ראַזאַריער לעבן".

חודשלעכע:

„אונדזער געדאַנק"
„אילוסטרירטע ליטעראַרישע בלעטער"
„אלף"*
„אַרגענטינער ביימעלעך"
„אַרגענטינער מאַגאַזין"
„דאָס פרייע וואָרט"
„דער שפּיגל"
„דרום"
„ידיעות"
„קאָלאָניסט קאָאָפּעראַטאָר"
„קהילה און פּאָלק"*

זעריי־חדשים שריפטן:

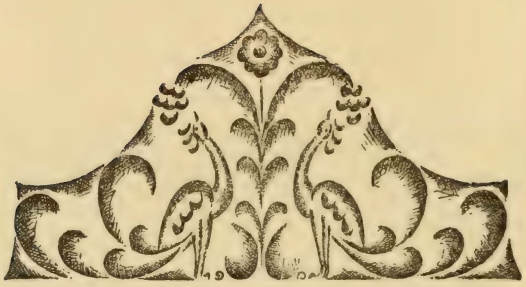
„איקוף־בלעטער"
„דווקא"
„פּראָבלעמען"
„שריפטן".

אין שפּאַניש:

"Acervo Cultural"
"Amanecer" *
"Adelante"
"Bet Israel "
"Club de la Edad de Plata"
"Comentario"
"Davar"
"Eretz Israel"
"Israel"
"Jerusalem"
"Judische Wochenschau"

דאָס שטערנדל (*) באַדייט, אַז די אויסגאַבע דערשיינט שוין נישט מער.

"La Luz"
"La Voz del Centro Isr. de Córdoba"
"La Voz Hebrea"
"Mundo Israelita"
"Nueva Sion"
"Osfa"
"Principios"
"Renacimiento de Israel"
"Revista de la Cám. de Comercio Arg.-Isr."

געזעגענונגס־מסיבה לכבוד ד״ר שלמה ביקל.

יעקב באַטאַשאַנסקי געזעגנט זיין חבר ד״ר שלמה ביקל.

IV

ייִדישע שרייבער פון אויסלאַנד
וועגן אונדזער ישוב

פֿאַרשידן זיינען די וועגן

אין די גאָר יונגע יאָרן מיינע האָב איך זיך מיט אַמעריקע לגמרי נישט אָנגעקערט. מיט אַרגענטינע האָב איך יאָ געהאַט א שייכות. קיינער פון מיינע קרובים, צי נאָענטע מענטשן, איז קיין אַמעריקע נישט געפֿאָרן. נאָר אַרגענטינע ליגט מיר אין טעם זינט איך בין געווען אָ קינד. אָ שטוב זע איך, מיט צעוואַרפן בעטגעוואַנט, מיט קאַרזינעס און קוישן. אָ יִיד, מיט אָ טונקל־רויטער באָרד, אָן איבערגעוואָקסענער, גייט אַרום ווי א פֿארטשאַדעטער. ער זעצט זיך אַוועק אויף אָ קאַרזינע און גיט אָ שפּרונג־אויף; וואָס הייסט ער וועט זיצן? עטלעכע זין, וואָס פֿרוווּן אַריבערוואָקסן דעם טאַטן, וואַלגערן זיך צווישן די אָנגעוואַרפענע זאַכן. דער יִיד איז אָ גליד־שוועסטערקינד מיינער. ער פֿאָרט קיין אַרגענטינע צו אַרבעטן ערד אין אָ קאָלאָניע. דאָס ווי־דערקול פון „אַרבעטן ערד" האָט זיך געטראָגן פון שטוב־צו־שטוב. די גאַנצע גאָס האָט די מיש־פּחה באַגלייט ביז צו דער בריק און פון דאָרטן ערשט האָבן זיך די וועגענער פֿאַרקערעוועט צום שאַסיי, וואָס האָט געפֿירט צום וואָקזאַל.

דער יִיד איז ממש פֿאַרפֿאַלן געוואָרן: קיין בריוו זיינען פון אים נישט אָנגעקומען; קיין גרוסן האָט מען פון אים נישט אָפּגענומען. אַרגענטינע, איז אין מיין קינדערשן מוח אויסגעקו־מען. איז א לאַנד ווו ייִדן וווערן פֿאַרפֿאַלן. נאָר מיסתמא האָבן זיך יאָ דורכגעזיפט ידיעות פון אים. צו מיר זיינען זיי נישט דערגאַנגען. יאָרן שפּעטער איז מיינער אָ נאָענטער חבר אַוועקגע־פֿאָרן קיין אַרגענטינע, — אויך צו אַרבעטן ערד. דער חבר מיינער האָט געהאַט אָ טאַטן אָ פּאָ־סעסאָר. ער אַליין האָט זיך מתעסק געווען מיט דער פֿאָסעסיע און, כאָטש ער האָט אָ פּאָר יאָר „עקסטערניטשאַיעט" אין אָדעס, איז ער דאָך צוריקגעקומען צו דער ערד. ארץ־ישראל איז גע־ווען זיין חלום, — ס'איז געווען די צייט פֿין דער צווייטער עליה, וואָס איר ראָמאַנטיזיום האָט זיך דערטראָגן צו אונדז. נאָר אַווי ווי דעם טאַטנס פֿאָסעסיע איז אויסגעוואָרנען, איז ער אויף דערוויייל געפֿאָרן מיט דער מישפּחה קיין אַרגענטינע, צו אַרבעטן ערד. דער „דערווייל" ציט זיך שוין איבער פּופּציק יאָר...

דערנאָך זיינען געווען די צוויי ברידער דוכאַווני, — איציק און שמואל, — העברעישע לע־רער, זיינען זיי געווען ביי אונדז. פון בעלץ זיינען זיי „אַוועק קיין אַרגענטינע". ישיעה גאָלד־שטיין, וואָס איז אויסגעוואָקסן אין אונדזער שטוב, געווען יעקב פּיכמאַנס און מיין עלטערן ברו־דערס אָ חבר. „שייקעלע" האָבן מיר אים גערופֿן. ער האָט יאָרן געלערנט אין אָדעס אויף עקס־טערן, איז מגולגל געוואָרן קיין בוענאָס־אייראָס און שפּעטער אַרויסגעגעבן און רעדאַקטירט דעם זשורנאַל „דרום". דויד ראַשקאַווני, — אין דער היים האָט ער זיך געשניטן אויף שרייבעריי, — האָט חתונה געהאַט מיט יוסף־חיים שוחטס טאַכטער, ביילע, איז אויך יאָרן „פֿארפֿאַלן" געוואָרן אין אַרגענטינע. דער שוואָגער זיינער, מיין יינגערער חבר בוקי (בערל) קרימסקי, איז זיי נאָכ־געפֿאָרן יאָרן שפּעטער. פון אַרגענטינע וואָלט איך געקענט שרייבן זיכרונות, אָפּילו נאָך איידער איך בין דאָרטן געווען.

נאָר, אַז איך טראַכט זיך אַריין אין די „זיכרונות" מיינע, איז די פּרעמדע אַמעריקע געווען נענטער, ווי אַרגענטינע. אַוודאי, אַמעריקע האָט געהאַט אָ פּריערן יידישן אָנהייב. אַמעריקע איז געווען יידיש גרעסער. אָבער נישט דאָס איז די אייניקע סיבה, לכל־הפּחות נישט די עיקרדיק־טע. צוויי שאַרף־אָפּגעטיילטע וועלטן האָבן געפֿירעמט צפון־אַמעריקע און אַרגענטינע. צפון־אַמעריקע האָט זיך אייסגעפֿירעמט אין ענגלישן גייסט, אָפּילו אַז די „קאָלאָניסטן" האָבן קעגן

ענגלאַנד רעוואָלטירט. אַרגענטינע, ווי גאַנץ לאַטײַן־אַמעריקע, איז געפֿורעמט געיוואָרן אין שפּאַנישן גייסט. צפון־אַמעריקע איז דערפֿאַר געווען נאָענטער צו איראָפּע, און כּמילא איז זי אויך געווען יידן נאָענטער. מיר דאַכט זיך, אַז יידן אין די קלייניע שטעטלעך האָבן נישט געווווסט, אַז אין אַ סך לאַטײַן־אַמעריקאַנישע לענדער זיינען נאָך געבליבן שפּורן פון דער אינקווויזיציע, וואָס די שפּאַנישע קאַנקיסטאַדאָרן האָבן מיט זיך מיטגעבראַכט. זיי האָבן אָבער געווווסט, אַז שפּאַניע האָט איבער די לענדער געהערשט און אינסטינקטיוו האָבן זיי געטראָגן אין זיך אַ פּרעמדקייט צו זיי. צפון־אַמעריקע איז געווען דאָס לאַנד פון גרויסער פֿיאַנערישקייט. די לאַטײַן־אַמעריקאַנישע לענדער זיינען געווען לעטאַרגיש. אין די אַכציקער יאָרן פון פֿאַריקן יאָרהונדערט איז די יידישע אימיגראַציע געגאַנגען דורך לאַנדאָן, — פֿאַר הונדערטער טויזנטער יידן איז לאַנדאָן

דערעפענונג פון חודש פון יידישן בוך אין יאָר 1958. ראש־הקהל אליעזר גוטקין באַגריסט דעם דיכטער־גאַסט אפרים אויערבאַך און זײַן פרוי חנה. דער ערשטער רעכטס: דער קאָסיר אלתר הירש.

געווען די ערשטע סטאַנציע אין זייער איבערוואַנדערונג. אַמעריקע איז געווען די נאַטירלעכע צווייטע און לעצטע סטאַנציע פֿאַר זיי. אַמעריקע איז דאָך געווען אַן ענגליש לאַנד.

דער עלטערער יידישער ישוב אין צפון־אַמעריקע איז לרוב געווען אַ דייטשישער און, ווי וויַיט די דייטשישע יידן זיינען נישט געווען דעם מיזרח־איראָפּעישן יידן, זיינען זיי דאָך אים געווען אַ סך נאָענטער, ווי דער שפּאַניש־יידישער ישוב, וואָס איז געווען דער עלטערער אין די לאַטײַן־אַמעריקאַנישע לענדער. זיינען, הייסט עס, געווען אי עקאָנאָמישע, אי פּסיכאָלאָגישע סיבות פֿאַרוואָס צפון־אַמעריקע איז געווען נאָענט דעם מיזרח־איראָפּעישן יידן, וואָס האָט זיך אַזוי עקבעלאָזט אין זיין איבערוואַנדער אין נייע לענדער, אין נייע וועלט־טיילן.

גאָר אַ וויכטיקע סיבה איז געווען — די יידישע פּרעסע, וואָס האָט ביים סוף פון פֿריער־

דיקן יאָרהונדערט אָנגעהויבן צו וואַקסן אין צפון־אַמעריקע. געדענק איך, ווי אָפילו אין אונדזער שטאָט זיינען אָנגעקומען אויסגעניטן פון ייִדישע צייטונגען אין ניו־יאָרק. דער אימיגראַנט אין ניו־יאָרק האָט אויסגעשניטן פון אַ צייטונג אַ שטיקל נייַעס, לרוב אַ פּעליעטאָן, וואָס האָט אָפּגעלאָכט פונעם צאַר, און געשיקט זיינע קרובים, אָדער פריינט אין רוסלאַנד, גאַליציע און רומעניע. דאָס האָט דעם ייִדן פסיכיש דערנענטערט צו צפון־אַמעריקע.

דער ייִדישער ישוב אין אַרגענטינע האָט שווער געהאַרעוועט, כדי אַרייִנצוגליִדערן זיך אין־נעם וועלט־פאַרנעם פונעם פאָלק אונדזערן. ער האָט שטילערהייט געבויט, געשאַפן, אָנגעהויבן ביסלעכווייַז צו פורעמען אַן אייגן פנים, ביז ער איז דערגאַנגען צו דער מדרגה, וואָס ער פאַר־נעמט איצטער. דער חיסרון פון צוריקגעשטאַנענקייט לגבי צפון־אַמעריקע איז מיט דער צייט געוואָרן אַ מעלה פאַר דער נאַציאָנאַלער קוואַליטעט פונעם ישוב. דער ייִד אין אַרגענטינע האָט זיך מיט זיין פאָלקסטימלעכקייט פאַרפּאָנצערט קעגן דעם אינפלוס פון דעם שפּאַניזם, וואָס איז אים פסיכיש געווען אַ סך פרעמדער, ווי דער אַמעריקאַניזם אונדז. אָפילו די טונקעלע דערמאָ־נונג פון דער אינקוויזיציע, פונעם גירוש שפּאַניע, האָבן געווירקט, אַז דער ייִד אין אַרגענטינע זאָל זיך נישט אַרייִנוואַרפן אין די אַרעמס פון דער אַסימילאַציע.

וואָס איז שייך דעם כלל, איז אויך די אַנטוויקלונג געווען אַן אַנדערע, ווי אין צפון־אַמעריי־קע. דער ייִדישער אימיגראַנט, וואָס איז געקומען קיין ניו־יאָרק אין די אַכציקער, נייַנציקער און אָפילו צום אָנהייב פונעם איצטיקן יאָרהונדערט, האָט דאָ געטראָפן אַ יאָהדימישע באָפעל־קערונג, וואָס האָט זיך שוין געהאַט איינגעבירגערט זינט דעם מיטן פונעם נייַנצעטן יאָרהונ־דערט. עקאָנאָמיש איז דער יאָהודימישער עלעמענט שוין געווען באָפעסטיקט. ער האָט שוין אָפילו פאַרנומען הויכע פאָליטישע פאָזיציעס. ער האָט איינגעשטעלט אַן אייגענעם לעבנס־דרך, — רעפּאָרם־ייִדישקייט, אַן דעם מינדסטן שפּור פון פאָלקשקייט.

אַז די גרויסע ייִדישע אימיגראַציע האָט אָנגעהויבן צו שטראָמען צו די ברעגן פונעם האַד־סאָן, האָט די דייטש־ייִדישע באַזעלקערונג פון אייַן זייט געהאַלטן, אַז זי דאַרף נעמען אונטער אירע פליגלען די „אַרעמע ברידער פון אָסטען" און פון דער אַנדערער זייט האָט זי זיך אויך געוואָלט באַשיצן קעגן דעם אָנפלייַץ פון ייִדן, וואָס האָבן נאָך געקענט קאָליע מאַכן די מערכה זייערע. דערפון איז אַרויסגעוואַקסן די פילאַנטראָפישע באַציונג צו די מיזרח־ייִדישע אימי־גראַנטן מצד די יאָהודים. אָפילו דער זייער סימפּאַטישער דזשעיקאָב שיף האָט געוואָלט אי־דעיש „אויסמענטשלען" די ייִדישע אימיגראַנטן, דער עיקר אַז זיי זאָלן זיך נישט וואַרפן איז די אויגן פון נישט־ייִדן. ער האָט דערפאַר געגרינדעט אַ באַזונדערע באַנק, — געהייסן האָט זי „סטעיט־בענק", — זאָלן ייִדן נישט גיין אין די גויישע בענק און מיט זייער אימיגראַנטישן אויפּזיר אַראָפּוואַרפן דאָס פנים פון די יאָהודים... די ייִדן פון „אפּטאָון" האָבן אויפּגעשטעלט אַן „עדיוקעישאַנעל עלאַיענס", — אַ בילדונגס־אַליאַנץ, — צו האַלטן די גרינע מיזרח־ייִדן דער־וויטערט פון דער וועסט־סאַיד און צו דער אייגענער צייט זיי צו לערנען די תורה פון אַמערי־קאַניזאַציע. דער דרך איז געווען בייַ די מיזרח־ייִדן וועלן וועלן „מענטשן", איז גלייכער זיי צו האַלטן דערווייטערט. די יאָהודים זיינען אַראָפּגעקומען צו די ייִדן פון אויף דער איסט־סאַיד, אָבער זיך געהיט, אַז זיי, די איסט־סאַידער, זאָלן נישט אַרויפקומען. חלילה, צו זיי, אויף דער וועסט־סאַיד.

דערפון איז אַרויסגעוואַקסן, אַז דאָס ייִדישע כלל־לעבן האָט זיך אַנטוויקלט נאָר אין דער ראַם פון זער לאַנדמאַנשאַפט, נישט אויפן פאַרנעם פון אַ קהילה. די צדקה־אַנשטאַלטן זיינען כמעט דורכאויס געלעגן אין די הענט פון די יאָהודים, מיט קרקע האָט זיך פאַרזאָרגט יעדער לאַנדסמאַנשאַפט באַזונדער. פון פאָליטישער שוץ האָט בכלל קיין רייד נישט געקענט זיין, וואָרעם פאָליטיש איז דער ייִד געווען אזוי פריי, ווי די אַנדערע אימיגראַנטישע גרופּעס אין לאַנד. דער עיקר אָבער, — די יאָהודים האָבן מורא געהאַט פאַר אַן אַרגאַניזירטן ייִדישן לעבן.

אַנדערש, דאָכט זיך מיר, איז געווען אין אַרגענטינע. דער ייִדישער אימיגראַנט פון מיזרח־אייראָפּע האָט מיט די שפּאַניש ייִדן נישט געהאַט די מינדסטע שייכות. די שפּאַנישע ייִדן זיי־

נען געווען אַזוי ווייט פון אונדזערע יידן, אז זיי האָבן אפילו נישט געטראַכט פון נעמען זיי אונטער זייער שוץ. זיי האָבן זיך בכלל מיט זיי נישט אָנגעקערט. האָט דער ייִדישער אימיגראַנט געמוזט אויף אייגענעם אַחריות אויפבויען דאָס כלל־לעבן זיינס. קיינער האָט דעם ייִדישן אימיגראַנט קיין טובה נישט געוואָלט טאָן, האָט ער זיך אַליין געמוזט טאָן אַ טובה...

נאָך אַנדערע סיבות זיינען געווען, — דער ייִדישער אימיגראַנט האָט זיך געמוזט באַשיצן קעגן אייגענע עלעמענטן און נאָר אויף אַן אַרגאַניזירטן אופן האָט ער עס געקענט טאָן. נאָר צו וואָס אַרייַנגיין אין פיינלעכע דערמאָנונגען?

את חטאי אני מזכיר: מיט יאָרן צוריק האָב איך אָנגעשריבן אַ ליד, וווּ איך האָב אַ ביסל שפּאָטיש געראַטעוועט דערפון, וואָס אונדזער לעבן אין אַמעריקע האָט זיך אָנגעהויבן פון טויט, — פון קרקע. מיט די יאָרן, מיט דערוואָקסנקייט, האָב איך אָנגעהויבן צו פאַרשטיין, ווי טיף אייגענע־וואַרצלט אין אונדזער פאָלקס־טראַדיציע איז די קרקע. זי ציט זיך נאָך פון אַברהם־אָבינו, וואָס האָט ביי עפּרונען אויסגעדונגען פאַר פיר הונדערט זילבערשטיק אַ שטיקל ערד, דאָרטן מקבר־צו־זיין די אָפּגעשיידטע פון זיין מישפּחה. דאָס איז טאַקע די מערת־המכפּלה, וווּ אונדזערע אָבות און אמהות רוען. אין דער תנכישער ייִדישקייט איז דער ייִד »איינגעוואַנדלט געווארן צו זיין פאָלק« (ויאסף אל עמו) איז די קרקע אַ טיף־איינגעווארצלטע טראַדיציע אין אונדזער פאָלק.

זאָג איך עס אָפּעגן דעם, וואָס דאָס ייִדישע קהילה־לעבן אין בוענאָס־אירעס האָט זיך אָנטוויקלט פון דער חברה־קדישא, — פון דער קרקע, וווּ דער ייִד איז »איינגעוואַנדלט געווארן צו זיין פאָלק«. נאָר אַנדערש ווי ביי אונדז אין צפון־אַמעריקע, איז די חברה־קדישא אין בוענאָס־איירעס געווען אַ כלישע, נישט פון באַזונדערע לאַנדסמאַנשאַפטן. דאָס ייִדישע געזעלשאַפט־לעכע לעבן אין אַרגענטינע האָט זיך טאַקע אָנגעהויבן פון טויט, אָבער ביי אונדז איז טויט — לעבן. אין אונדזער גלותדיקן איבערוואַנדער פון לעבנדער צו לעבנדער איז אַ ישוב געוואָרן צו זיין פאָלק« (ויאסף אל עמו) איז די קרקע אַ טיף־איינגעווארצלטע טראַדיציע אין אונדזער פאָלק.

זאָג איך עס אָפּעגן דעם, וואָס דאָס ייִדישע קהילה־לעבן אין בוענאָס־אירעס האָט זיך אָנטוויקלט פון דער חברה־קדישא, — פון דער קרקע, וווּ דער ייִד איז »איינגעוואַנדלט געווארן צו זיין פאָלק«. נאָר אַנדערש ווי ביי אונדז אין צפון־אַמעריקע, איז די חברה־קדישא אין בוענאָס־איירעס געווען אַ כלישע, נישט פון באַזונדערע לאַנדסמאַנשאַפטן. דאָס ייִדישע געזעלשאַפט־לעכע לעבן אין אַרגענטינע האָט זיך טאַקע אָנגעהויבן פון טויט, אָבער ביי אונדז איז טויט — לעבן. אין אונדזער גלותדיקן איבערוואַנדער פון לעבנדער צו לעבנדער איז אַ ישוב געווארן צו זיין פאָלק« (ויאסף אל עמו) איז די קרקע אַ טיף־איינגעווארצלטע טראַדיציע אין אונדזער פאָלק.

די אָנטוויקלונג פונעם כלל־לעבן אין אַרגענטינע איז דערפאַר אַ פאָלקישע, וואָס ער איז געגאַנגען אויפן דרך פון אונדזער פאָלקס־גאַנג אין דער וועלט. די קהילה איז אַרויסגעוואַקסן פון דער חברה־קדישא און האָט שוין ביים סאַמע אָנהייב געהאַט דעם מענטש־אוצר, וואָס איז »אייגעאַמלט געווארן צו זיין פאָלק«.

אַ ביסל געשלאָגן איז דער ישוב געווען אויפן בית־תפילה. נאָר דאָ איז בייגעשטאַנען דער ייִדישער זאָג: »לעבן צווישן גויים און שטאַרבן צווישן ייִדן«. דאָ איז אויך מערקווירדיק ווי אַנדערש ס׳איז געווען דער דרך פונעם יידן אין אַרגענטינע, ווי אין צפון־אַמעריקע. צו דער בית־תפילה האָט דער ייִד אין אַרגענטינע אָנגעהויבן צו קומען דורכן פאַרדרייטן שליאָך פונעם בית־עלמין. די קהילה אין בוענאָס־אירעס איז אַ וועלטלעכע, אָבער אפילו אַז זי האָט זיך נישט אפּגעקערט פון איר וועלטלעכקייט, איז זי געקומען צום באַווסטזיין, אז אָן דעם שורשדיקן יידישן לעבנס־שטייגער, — אָן דער בית־תפילה, אָן דער ישיבה, אָן טראַדיציאָנעלע לעבנס־פירונגען, — פעלט אין ישוב דער אייביקער יידישער פונדאמענט.

אט־די צעוואַרפענע מחשבות זיינען מיר געקומען בעת איך האָב זיך פאַרטראַכט איבערן פענאָמען פון יידישן ישוב אין אַרגענטינע. פריער האָב איך געוואָגט, אז דער ישוב האָט שווער געהאַרעוועט צו געווינען פאַר זיך אַ חשוב אָרט אינעם פאָלקישן וועלט־פאַרנעם אונדזערן. ער האָט געדאַרפט בייקומען אַ סך שטרויכלונגען, אפּוואָשן פלעקן פון זיך, זיך ראַנגלען פאַרן »בערת הרע מקרבך«. ער איז פונעם גראַנגל ארויסגעקומען מאַראַליש ריין און נאַציאָנאַל לויטער. אינעם גראַנגל איז ער פאָלקיש געשטאַרקט געווארן.

מיין שוועסטערקינד, וואָס פון מיינע קינדער־יאָרן געדענק איך די צעוואַלגערטע שטוב זיינע, איידער ער איז אוועקגעפאָרן קיין ארגענטינע, צו אַרבעטן שרד, — און די אָנדערע טויזנט־טער יידן, וואָס זיינען »געגאַנגען אויף שרד«, האָבן צוגעטראָגן גאָר אַ גרויסן צוטראָג צום אויס־לייטער פונעם ישוב. געדענק איך אויך די גרויסע קריג קעגן דעם באַראָן הירש, אָבער אינעם היסטאָרישן צוריקקוק, איז אפשר געקומען די צייט איבערצושאַצן די באַראָן הירש־עפאָקע. דער עיקר: וואָס דער איצטיקער ישוב אין אַרגענטינע האָט פון איר אפּגעשפּאָרט.

אהרן אַלפּערין (ניו־יאָרק)

די אַלט־נייע יידישע פּעסטונג, וואָס איז אָפּגעהיטן געוואָרן אין אַרגענטינע

מיינע ערשטע ווערטער, וועלן איך הייב אָן שרייבן וועגן דער יידישער קהילה אין בועאָס־איירעס און בכלל וועגן דער אַרגאַניזירטער יידישער געזעלשאַפטלעכקייט אין אַרגענטינע, וואָלטן געדאַרפט זיין:

מיר זיינען שולדיק אייך אַ דאַנק, אין מיר האָבן דעם הויב אייך אויסצודריקן אונדזער אָנערקענונג.

אונדזער דאַנק זיינען מיר אייך שולדיק פֿאַר אייער גרויסן אויפטו אויפצוהאַלטן דעם טיפֿ פון דער היימישער יידישער קהילה. עס איז שוין אויפגעשטאַנען ביי אונדז אַ דור, וועלכער האָט נישט קיין אַרשטעלונג — און פּילט נישט קיין טעם — וועגן דעם וואָס עס איז אמאל געווען די יידישע קהילה, וועלכע האָט עקסיסטירט במשך פון אַזוי פיל דורות אין יידישן לעבן אין אייראָפּע. ליידער איז אָט די אייגנארטיקע צענטראַלע יידישע אינסטיטוציע, אויף וועלכער עס האָט זיך געשטיצט דער אַרגאַניזירטער קיום פון יידישן פֿאָלק יאָרהונדערטער־לאַנג, איצט שוין בלויז אַן ענין פון פֿאַרשונגען פֿאַר היסטאָריקער און סאָציאָלאָגן. די פון אונדז, וועלכע האָבן נאָך געזען די יידישע קהילות אין דער פּריערדיקער מיזרח־איראָפּע ביי זייער אַרבעט, באַזונדערס אין דער תקופֿה צווישן די צוויי וועלט־מילחמות, וויסן וואָס פֿאר א ראָל זיי האָבן געשפּילט אין יידישן כלל־לעבן. מיר וויסן, אַז די קהילה איז געווען אונדזער „נאַציאָנאַלע היים", אַז די קהילה האָט צעמענטירט און דיסציפּלינירט אונדזער געזעלשאַפטלעכקייט. מיר וויסן, אַז אָפילו אין די לענדער וווּ די יידישע ישובים האָבן אָפּיציעל נישט געהאַט קיין קולטורעלע אוטאָנאָמיע און וווּ די יסודות פון דער יידישער זעלבסטפֿאַרוואַלטונג זיינען לויט די רעגירונגס־סטאַטוטן נישט געווען אַזעלכע זיכערע — האָט די קהילה פֿאַקטיש פֿאַרגעשטעלט מיט זיך דעם צענטער פון יידישן אויטאָנאָמען לעבן. אין דער ארבעט פון די קהילות, אויך פון די נישט־דעמאָקראַטיש־געווייטע, איז אַרײַנגעבראַכט געוואָרן דער בריטסטער פֿאַרנעם, אפט מאל אַ סך איבער די מעגלעכקייטן; אין דער קהילה האָט זיך אויסגעדריקט אונדזער נאַציאָנאַלע אַחריות. נישט בלויז פֿאַר די לאָקאַלע, קולטורעלע און סאָציאַלע הצטרכותן האָט די קהילה געוואָרגט אויף אַן ארגאַניזירטן און פֿאַראַנטוואָרטלעכן אופן. אויך די פּראַבלעמען פון וועלט־יידנטום, און גאָר באַזונדערס אונדזער הויפּט־פּראָבלעם — די אידייע און די זאָרג פאַר דער וויידער־אויפֿריכטונג פון יידישן היימלאַנד — האָבן געפונען זייער שטאַרקן אויסדרוק אין דער ארבעט פון די קהילות. נישט איין דיסקוסיע וועגן ארץ־ישראל אין דער אַמאָליקער גרויסער, דעמאָקראַטיש־געווייטער, יידישער קהילה אין וואַרשע קען אין דער פֿאַרם און אין דעם טאָן — אויב נישט אין תוכן — דערמאָנען אַן אַ דעבאַטע אין דער איצטיקער כנסת אין ירושלים. און איך בין נישט מגזם.

די מערסטע קהילות אין מיזרח־איראָפּע, אין דער תקופֿה צווישן די צוויי וועלט־מילחמות, זיינען טאַקע געווען אונטער ציוניסטישער פירערשאפט. און די ציוניסטישע פֿאַרשטייער אין די קהילות פלעגן אויך מיט רעכט זאָגן, אַז דעם פֿאַרלאָמענטאַריזם — וואָס איז געווען דער יסוד פון די פֿאַרהאַנדלונגען און פון דער פונקציאָנירונג פון די קהילות — האָבן מיר אַראָפּגעלערנט פון די ציוניסטישע קאָנגרעסן. אין דער אטמאָספער פון די גרויסע יידישע קהילה־פֿאַרוואַלטונ־

גען אין דער אמאליקער מיזרח־אייראפּע, אין די עפּנטלעכע פּארהאנדלונגען, האָט זיך געפילט עפּעס פון דער סביבה און פון דער שטימונג פון דעם ציוניסטישן קאָנגרעס אין די פּריערדיקע צייטן, פון דעם פּאַרלאָמענט פון דער „ייִדישער מדינה אונטערוועגנס".

געוויס, עס זיינען געווען גוטע און שלעכטע קהילה־פּארוואלטונגען און קהילה־ראַטן; איך האָב געקענט ביידע מינים. אָבער איך בין זיכער, אַז איך וועל נישט אַנטוישן קיינעם, ווען איך וועל זאָגן, אַז מיר בענקען שוין איצט נאָך די קהילה־פּארוואלטונגען און קהילה־ראַטן, וועלכע זיינען אונדז דעמאָלט נישט געווען באַזונדערס צום האַרצן פון ציוניסטישן און פון נאַציאָנאַל־ייִדישן שטאַנדפּונקט.

שרייב איך אָבער נישט די דאָזיקע ווערטער בלויז צוליב נאָסטאַלגיע. עס איז שוין גאָר נישט קיין ענין פון בלויזן בענקען נאָך דעם אמאָל, וואָס איז שוין מער נישטאָ. עס איז אויך נישט קיין ענין בלויז פון ירושה, וואָס מיר דאַרפן האַלטן טייער און וויסן ווי אָפּצושאַצן. עס איז אַ פראָגע פון אַקטועלן קיום. עס האַנדלט זיך וועגן אַ דרינגנדיקער נויטוועندיקייט פאַר אויפהאַלטן אונדזער ייִדיש לעבן, פאַר פארזיכערן אונדזער המשך, וועגן וואָס מיר רעדן אזוי פיל און טוען אָפט — לייִדער — זייער ווייניק.

דערביבער טאָקע האָב איך אַנגעהויבן מיין אַרטיקל מיט אויסדריקן אַ דאַנק און אַנערקענונג דער ייִדישער קהילה אין בוענאָס־איירעס — וועלכע איך האָב געהאַט די מעגלעכקייט אונ דעם גרויסן נחת צו זען פון דער נאָענט ביי אירע ארבעט. איך מיין, אַז עס וואָלט געווען אַ גוטער און שטייַערק געווונטשענער פלאַן צו ארגאַניזירן דעלעגאַציעס פון ייִדישע עסקנים און פאַר־שטייער פון אַנדערע לענדער, וועלכע זאָלן פאָרן באַזוכן די ייִדישע קהילה אין בוענאָס־איירעס און זיך באַקענען מיט דעם אופן פון איר פונקציאָנירונג און מיט דעם פאַרנעם פון אירע טעטי־קייטן. איך גלייב, אַז אַ סך פון זיי וואָלטן שפּעטער באַקומען דעם חשק נאָכצוטאָן דעם ביישפּיל פון דער ארגאַניזירטער ייִדישער געזעלשאַפטלעכקייט אין דער היפּסטשטאָט פון ארגענטינע.

ווייל מיר פאַרגעסן אַ סך מאָל און גיבן זיך אפשר אין גאַנצן נישט אפּ קיין דין־וחשבון וועגן דעם, אַז מיר זיינען איצט אין די תפּוצות אויף אַ זייער וויכטיקן געביט פון ייִדישן כלל־לעבן, אַ סך צוריקגעשטאָנענער, ווי אין די צייטן פון הערצלען, ווען די שאַרפע און מיאוסע אַסימילאַציע האָט ארויסגעריסן גאַנצע שטיקער פון די ייִדישע ישובים. הערצל האָט געוואָרפן די לאָזונג: „כבשו את הקהילות!" הייַנט צו טאָג האַלטן מיר ביי אַ פיל פריערער און מער פרי־מיטיוואָר סטאַנציע; איצט מוזן מיר ערשט ארויסקומען מיט דעם רוף: „שאַפּט קהילות!"

ציוניסטן האָבן אויפגענומען הערצלס לאָזונג און האָבן אַ סך דערגרייכט אין די ייִדישע קהילות אין מיזרח־אייראפּע — באַרייכערנדיק אַ דאַנק דעם דאָס ייִדישע לעבן בכלל און ציו־ניזירנדיק די פאַראַנטוואָרטלעכע ייִדישע געזעלשאַפטלעכקייט, אַז זי זאָל זיך דערהייבן צו דער נויטיקער הויך אין דעם קאַמף פאַר דער ייִדישער נאַציאָנאַלער היים אין ארץ־ישראל און אין דער אויפגאַבע פאַר בויען דאָס ייִדישע היימלאַנד.

ציוניסטן דאַרפן אויך איצט פּארשפּרייטן און פאַלגן דעם רוף וועגן שאַפן ייִדישע קהילות. דאָס איז אַ ציוניסטישער חוב און דארף אַרייַנגיין אין פּראָגראַם פון דער ארבעט פון דער ציו־ניסטישער באוועגונג און פון די ייִדישע וועלט־ארגאַניזאַציעס, וועלכע געפינען זיך אונטערן ציוניסטישן איינפלוס. וואָלט דאָס נישט געווען אַ נויטיקע אויפגאַבע און אַ וויכטיקער ציל פאַר אַזאַ ארגאַניזאַציע, ווי דער ייִדישער וועלט־קאָנגרעס, צו דערמוטיקן און טאָקע העלפן שאַפן פּאַראַיניקטע, דעמאָקראַטיש־געווייַלטע ייִדישע קהילות אין די ישובים, וועלכע מיר האָבן נאָך איצט אין די לענדער פון דער פרייַער וועלט?

דעמאָלט וואָלט דאָס זיכער געמיינט, אַז מען דארף זיך אַראָפּנעמען אַ ביישפיל פון דעם פאַראַנטוואָרטלעכן ייִדישן כלל אין בוענאָס־איירעס, פון דעם אופן, ווי אזוי ער האָט געשאַפן, ארגאַניזירט און אויפקגעשטעלט אויף אזעלכע זיכערע און בריייטע יסודות אַ פאַלקסטימלעכע ייִדישע קהילה, וועלכע וויסט וועגן איר אחריות פאַרן ייִדישן לעבן אין גאַנצן לאַנד און דער־פילט מיט אַזוי פיל ווירדע אירע התחייבותן.

דאָס איז געווען מיין שטאַרקער אײַנדרוק, ווען איך האָב באַזוכט די ייִדישע קהילה אין בוענאָס־אייִרעס. און זינט דעמאָלט בין איך נאָך מער געשטאַרקט געוואָרן אין מיין אײַנדרוק — און אין דער דאָזיקער פעסטער איבערצייגונג מיינער — נאָכפאָלגנדיק דעם גאַנג פון דער אַר־בעט און דעם גייסט פון דער אַנטוויקלונג פון דער דעמאָקראַטישער פאָלקסטימלעכער ייִדישער קהילה אין דער אַרגענטינער הויפטשטאָט, וועלכע האָט אויך אַרגאַניזירט און פאַראײַניקט די ייִדישע קהילות איבער דער גאַנצער אַרגענטינער רעפובליק.

וויסנדיק וועגן דעם.

וויס איך זייער גוט, אַז יידן אין אַרגענטינע לעבן איצט דורך שוועריקייטן. איך וויס, שרייבנדיק די דאָזיקע ווערטער, אַז יידן אין בוענאָס־אייִרעס האָבן איצט דורכגעמאַכט נישט איין שווערן טאָג. אָבער צי זיינען מיר טאָקע שוואַכער אין גייסט און מוט פון אונדזערע ייִדעס אין עלטער־זיידעס, וועלכע האָבן ביי די גרעסטע צרות אין יידישן לעבן נישט אָפּגע־לאָזן די הענט, נישט פאַרנאַכלעסיקט זייערע פליכטן לטובת הכלל, נישט פאַרקלענערט די אַר־בעט פון די קהילות, נאָר להיפוך, זי אויסגעבריטערט און פארשטאַרקט, בכדי נאָכצוקומען די פאַרגרעסערטע באַדערפענישן און דערפילן די פאַרמערטע התחייבותן?

איך וויס, אַז די פאַראַנטוואָרטלעכע מנהיגים פון אַרגענטינער יידנטום וועלן נישט ווערן שוואַכער ביי זיך. איך וויס, אַז דער יידישער כלל אין אַרגענטינע גיט זיך אָפּ דעם געהעריקן דין־וחשבון וועגן זיין נאָך מער אויסגעוואַקסענער אַחריות.

די זיכערקייט פון יידישן ישוב אין אַרגענטינע איז שוין שטאַרקער מיט דעם, וואָס עס עקסיסטירט אין פונקציאָנירט אין בוענאָס־אייִרעס און אין די אַנדערע גרויסע און קלענערע שטעט פון לאַנד די אַלט־נייַע ייִדישע פעסטונג, די פאָלקסטימלעכע ייִדישע קהילה, וועלכע דאַרף קענען — און וועט קענען — זיך אַן עצה געבן מיט די נייַע קאַמפליצירטע פראָבלעמען. די שאַפער פון דער ייִדישער קהילה אין בוענאָס־אייִרעס זיינען געווען עסקנים מיט אַ וויטן קוק, די איצטיקע אָנפירער פון דער קהילה זיינען מנהיגים מיט גרויס אַחריות.

וויסנדיק וועגן דעם, פילט מען זיך אויך זיכערער אין דער בריטער ייִדישער וועלט וועגן דעם גורל פון אַרגענטינער יידנטום.

ניו־יאָרק, כ״ד בסיון תשכ״ב (26סטער מאַי 1962)

שלמה ביקל

די יִידישע אַרגענטינע

דריי באַמערקונגען פון אַ גאַסט אויף אַ ווייל

א. די קהילה

אפילו דער אמת קאָן אַמאָל קלינגען ווי אַ גוזמא. דערעיקרשט ווען מען קוקט אויף אים פון דער נאָענט און מען זעט אים נישט אין דער פערספעקטיוו פון צייט.

אָזוי קאָן זיך אַ יידן, וואָס איז אַ מיטגליד פון דער בוענאָס־אייראָעסער קהילה און איז מיט איר היימיש און האָט זיך נישט געגנומען די מי זיך אוועקצושטעלן אין אַ היסטאָרישער דיס־טאַנץ צו איר, אויסדאַכטן אַז עס איז אַ גוזמא ווען איך וועל זאָגן, אַז עס איז נישט געווען אַזאַ קהילה ווי די בוענאָס־אייראָעסער אין דער יידישער געשיכטע.

וואָס הייסט, ווען דער היימישער יִיד, וואָס האָט פיינט גוזמאות זאָגן, און די גרויסע אמאָ־ליקע יידישע קהילות אין אייראָפּע? די וואַרשעווער, די ווינער, די פּראָגער, די ווילנער און די לעמבערגער קהילה? און ווו זיינען ערגעץ די אַמאָליקע אויטאָנאָמע יידישע קהילות פון „ועד ארבע הארצות״? און די יידישע אויטאָנאָמיע פון נאָך דער ערשטער וועלט־מילחמה אין דער אומאָפּהענגיקער ליטע?

זיינען די אַלע דערמאָנטע קהילות נישט געווען גרעסער און היסטאָריש פאַרנעמיקער ווי די קהילה אין בוענאָס־אייראָס? אוודאי און אוודאי גרעסער. גרעסער אין כמות און פאַר־נעמיקער מיט זייערע אויפטוען איבער יאָרן און איבער דורות. אָבער קיינע פון זיי קאָן זיך נישט פאַרגלייכן מיט דער בוענאָס־אייראָעסער קהילה מיטן אוכן פון איר אויפקום.

וואָרום אַלע יענע דערמאָנטע גרויסע און נאָך גרעסערע קהילות האָבן אין אַזאַ אָדער אין אַן אָנדערער מאָס אויסגעפילט אַן אָפּיציעל־מלוכהשע פונקציע. דער יסוד פון אַלע קהילות איבער דער לענג פון אונדזער נייצייטישער געשיכטע איז געווען אַ פּריווילעגיע מצד דער מלוכה אָדער גאָר אירער אַ קאָסע־אינטערעס. די מלוכה האָט די קהילה באַוואָרגט מיט אַן אָרגאַניזירונג־געזעץ און האָט זי געמאַכט פאַר אַן אָמאָל מער און אָמאָל ווייניקער, אָפּיציעלער אינסטיטוציע. אָפילו די קהילות אין דער צאָרישער רוסלאַנד, וואָס האָבן צום ווייניקסטן געהאַט עפּנטלעכע פונקציעס, האָבן אויך געקאָנט באַשטיין נאָר ווייל די מלוכה האָט זיי באַוואָרגט מיט אַן אומדירעקטן שטייער אויף בענטשליכט און אויף כשר פלייש.

די קהילה פון די אָרגענטינער יידן פילט נישט אויס קיין שום מלוכהשע פונקציעס און געניסט נישט פון קיין שום שטאָטלעכע פריווילעגיעס. זי איז אויפגעקומען דורך דעם פריווילעגיע אימפּולס פון יידן צו שאַפן אַ פאָרעם פאַר זייער קהילה־לעבן אין אַ פרעמדן אָרום און זי באַשטייט מיטן דאָזיקן כוח פון פריווילעגיעס.

זוער עס קוקט אויף דעם בנין פון פאַסטעור 633 מיט אַ ביסל קענטעניש פון יידישער היסטאָריע, מוז פריידיק שטוינען איבער דעם ספּעקטאַקל פון דער יידישער קהילה אין בוענאָס אייראָס און אין די אַנדערע אָרגענטינישע שטעט (איך האָב געזען אויך די קהילות אין לאַ פּלאַטאַ און אין קאָרדאָבאַ), וואָס זיינען געוואָרן נישט צענטערן, נאָר די צענטערן פון יידישן לעבן אַ דאַנק און אויסשליסלעך בלויז אַ דאַנק, דעם פריייַן ווילן פון דער יידישער באַפעלקערונג, צו זיכערן איר קיום דורך געזעלשאַפטלעכער אָרגאַניזירטקייט און דיסציפּלין.

אין אַרגענטינע, וואָס איז מיט אירע פיר הונדערט פופציק טויזנט ייִדן נאָך צפון־אַמעריקע אין נאָך ישׂראל דער דריט־גרעסטער ייִדישער ישוב אין דער פרייִער וועלט, איז די ייִדישע קהילה אין איר פולן בלי.

זעכציק פּראָצענט פון דער ייִדישער באָפעלקערונג צאָלן דער קהילה פרייִוויליק זייער יערלעכן שטייער און די חברה־קדישא מיט אירע הכנסות האָט זיך פרייִוויליק געשטעלט אין דינסט פון דער קהילה. די חברה קדישה פּראָוועט נישט קיין סעפּאַראָטן שבת פאַר זיך און טוט נישט קיין טובות דער קהילה מיט איר סובסידיע, ווי איך געדענק דאָס פון דער רומענישער הייפּטשטאָט בוקאָרעשט, נאָר זי איז אַן אינטעגרירטער, אַקטיוויטער טייל פונעם קהילה־בודזשעט אָן פרעטענזיעס אויף אויטאָ־פאַרוואַלטונג.

עס איז אַן אויסטערליש־שיינער און דערהויבענער אויפטו פון דער יונגער ייִדישער עמיגראַציע אין אַרגענטינע.

ב. חינוך

די צענטראַלע פּראָבלעם פון דער ייִדישער אַרגענטינע איז, פאַרשטייט זיך, ווי אין אַלע ייִדישע ווּוין־לענדער, די פּראָבלעם פון יונגט־דערציונג. איז, לאָמיר דאָ זאָגן פון לכתחילה, אַז שולן פעלן נישט. די שולן זיינען היפש אין צאָל און זיי מאַכן אַן איינדרוק מיט דער גרויס און מיט דער רחבות פון די בנינים און, בלי ספק, אויך מיט די לערן־דערגרייכונגען פון די תּלמידים. איז מען נאָך דערצו מוסיף די אינטענסיוויע אָטמאָספער פון נאַציאָנאַלן אידעאַליזם מצד די שול־טוער און לערער אַרום די שולן און אַרום די טויזנטער שילער אין עלטער צווישן פיר און זיבעצן, באַקומט זיך אין פלוג א בילד פון א ישוב, וואָס דאַרף מער אַדער ווייניקער זיין באַוואָרנט קעגן די סכנות פון אַסימילאַציע.

די שלום־עליכם־שול די גרעסטע שילער־באָפעלקערונג און זי מאַכט דעם איינדרוק פון אַן אמתער חינוך־אימפעריע. דער באַוונדערער ניואָנס פון דער שלום־עליכם־שול איז פאַר מיר געווען דער לימוד פון ייִדיש־ליטעראַטור אין איינער פון די מיטל־שול־קלאַסן. אין דער שלום־עליכם־שול זייגט מען דעם טראָפ אויף ייִדיש. די שילער האָבן נישט נאָר איבערדער־ציילט אין א פליסיקן ייִדיש, וואָס מען האָט געלייענט, נאָר זיי האָבן אין די ענטפערס אויפן לערערס פראָגעס אַרויסגעווויזן אין א געוויסער מאָס ליטעראַרישע בקיאות. זיי האָבן אויפגעכאַפּט דעם לערערס אַסאָציאַציעס צו פריער־געלייענטע ווערק.

אין פּראָצענטן אויסגעדריקט, וואָלט איך געזאָגט, אַז אין דער שלום־עליכם־שול־אימפּעריע איז די פּראָפאָרץ צווישן ייִדיש און העברעיש זעכציק צו פערציק, בעת אין דער ביא־ליק־שול, איז די פּראָפאָרץ פונקט א פאַרקערטע. אין דער ביאַליק־שול בין איך בייגעווען אין א קלאַס, וווּ מען האָט געקענט די חומש־מעשיות וועגן יציאת־מיצרים. און דער קנעלערישער אופן פון לערנען האָט מיך באַאיינדרוקט ווי דער ספּעציפישער שטריך פון די לימודים אין אט דעם לערן־אַנשטאַלט. סיי דער לערער און סיי דער דירעקטאָר האָבן נישט אויפגעהערט צו פאַדערן ביי די תּלמידים דעם „ווי אַזוי שטייט אין פסוק". מיר איז דער דאָזיקער „ווי אין פּסוק שטייט" ליב געווען. עס האָט מיך פאַרן מאָמענט ערגעצווו בארויקט, וואָרעם ס׳האָט דערמאָנט אַז מיט דעם „ככתוב" און מיט דעם „כאמור" האָט מען אין די חדרים אַוועקגעלייגט אויף תּמיד דעם יסוד פאַר מיין און מיינסגלייכן ייִדישקייט.

הינטער דער שלום־עליכם שול שטייט די פאַרטיי פון לינקע פּועלי־ציון; הינטער דער ביאַליק־שול — די מפא״י; די פרץ־שול געפינט זיך אונטער דער השגחה פון דער בונדישער גרופּע. און דער ניואָנס, וואָס האָט זיך פאַר מיר אַנטפלעקט אין דער פרץ־שול איז נישט אַזא, וואָס מאַכט די שול אַנדערש ווי די אַנדערע, נאָר פאַרקערט, אַזא וואָס באַהעפט זי סיי אין

לעֶרן־פּראָגראַם און סיי אין דער אַטמאָספער מיט אַלע אַנדערע שולן, וואָס הייסן: ב״אַליק, שלום־עליכם, ווייצמאַן און מדינת־ישראל.

עס איז געווען אין די יום־טוב־טעג פון „חג־העצמאות״ און די בונדישע פּרץ־שול איז אי מיט די פּאַרביקע פלאַקאַטן אויף די וועגנט פון דער איידיטאָריע, אי מיטן געזאַנג און אי מיט די מעשיות. וואָס די לערער האָבן דערציילט די יינגערע און געלערנט מיט די עלטערע קינדער. נישט אָפּגעשטאַנען מיט גאַרנישט פון די ציוניסטישע אַרבעטער־שולן. מיר איז די דאָזיקע אהדות אין די ייִדישע שולן אַרום דעם אויפקום און קיום פון מדינת־ישראל זייער ניחא געווען. און ס׳איז מיר געווען צום האַרצן דאָס גרויסע פלאַץ (סטאַטיסטיש, לויט דער אינפאָרמאַציע פון די שול־אינספעקטאָרן, אַרום 40 פּראָצענט) וואָס העברעיש פאַרנעמט אין דער פּרץ־שול.

דער פּרעזידיום פון דער קהילה מיטן גאַסט ד״ר שלמה ביקל. עס זיצן פון לינקס צו רעכטס: הרב הראשי יעקב פּינק, ד״ר שלמה ביקל, ד״ר ט. קאַמענשיין, אליעזר פרידמאַן, אשר גראָקאָפּ. עס שטייען: ד. שפּיגעל, משה האָניק, מ. גלאָזערמאַן, ד״ר ד. רויזין, ד. קולאַקאָווסקי.

ייִדיש און העברעיש זיינען, אין זיכען פון דערציונג, אַבסטראַקציעס. זיי האָבן נישט דעם קאָנקרעטן רעליגיעזן ווערט פון מדינת־ישראל און אוודאי נישט דעם פון ייִדישן דת און פון ייִדישן שטייגער, וואָס איז אונדזער דור און צום טייל די קינדער פון אונדזער דור, נאָכגע־גאַנגען אין חדר אַריין און אויך צו דער ייִדיש־וועלטלעכער שול.

איך האָב נישט געקענט נענטער די צישאָ־שולן אין פוילן. אָבער אויף וויפל איך וויס, איז זייער אַטמאָספער געווען אַ סאָציאַליסטישע און אַ סאָציאַליסטיש־ארץ־ישראלדיקע. און די אידייע פון סאָציאַליסטישער גאולה איז נאָך אַלץ אַ קאָנקרעטערער רעליגיעזער ענין ווי סתם שפּראַך און ליטעראַטור, ייִדיש אָדער העברעיש.

דעם ייִדיש־וועלטלעכן חינוך אין אַרגענטינע פעלט, לייט מיין איינדרוק, און אפשר טאַקע לפי דעתי, די ייִדישע שטוב ווי אַן אַרויספאָר־האָפן און עס פעלט אים אַ רעליגיעזע צענטראַל־אידייע ווי אַ האָפן פון ראָטונגע.

ווי מאָדנע דאָס זאָל נישט זיין איז עס אָבער פאַרט אַ פאַקט, אַז די ייִדישע שטוב אין אַרגענטינע איז שפּראָכלעך און שטייגעריש וויניקער ייִדיש ווי ביי אונדז אין צפון־אַמעריקע, און דאָס געזעלשאַפטלעכע לעבן איז אַן אַן ערך וועלטלעכער ווי דאָ אין די פאַראייניקטע שטאַטן. לפי ערך זיינען פאַראַן אַ סך מער ייִדיש־רעדנדיקע יונגע טאַטע־מאַמע אין אַרגענטינע אָבער טראָץ דעם איז אין דער פראָפאָרץ פאַראַן וויניקער, אַ סך וויניקער, ייִדיש לשון און ייִדישער שטייגער אין זייערע שטיבער ווי ביי אונדז אין אַמעריקע. עטלעכע שעה אין טאָג לערנען די קינדער ייִדיש און קנעלן העברעיש אין די צוגאָב־שולן און פראָטעזן צו ביסלעך אויך ייִדישן שטייגער (סדרים, חנוכה־יום־טובים און פורים־שמחות), אָבער וועג זיי שפּאַנען אַריבער די שוועל פון טאַטע־מאַמעס שטוב געפינען זיי גאָר נישט, נישט פון ייִדיש לשון אין נישט פון ייִדישן שטייגער. זייערע טאַטעס, אפילו אַז זיי זיינען עסקנים, רעדן זיי בלויז ייִדיש וועג זיי „נעמען אַ וואָרט", אָבער אַזוי צווישן זיך, פריוואַט און עפנטלעך, רק שפּאַניש.

און ס׳איז נישטאָ ווי אין צפון־אַמעריקע די „סאָבוירב"־ייִדישקייט, וווהין ס׳פּאַלן אַריין בעל־כרחה טויזנטער און אָבער טויזנטער גראָדואַנטן פון ייִדיש־וועלטלעכע שולן און פון „סאָב־די־סקולס" און אפילו די, וואָס זייער איינציקע ייִדישקייט־דערמאָנונג איז בלויז אַ בר־מצווה־פייערונג.

אין אַרגענטינע גייט דער גראָדואַנט אַרויס פון דער ייִדיש־וועלטלעכער שול און פאַלט אַריין אין לעבן ווי אין אַ חלל אַריין. ס׳איז נישטאָ אפילו ינענ סאָציאַלע „סאָבוירב"־ייִדישקייט וואָס זאָל אים קענען פאַרלאָקן אונטער איר שוץ אין אים געבן די אילוזיע פון ייִדיש־פאַלקשער צוגעהעריקייט.

די פראָבלעם פונעם ייִדישן חינוך אין אַרגענטינע איז בכן ראשית, וואַריירנדיק דאָס בארימטע הערצלישע וואָרט, דער אומקער צו דער ייִדישער היים פאַרן אומקער צו דער ייִדישער שול, און שנית איז די פראָבלעם צו מאַכן די ייִדישע רעליגיע, אין דער אָדער אין אַן אַנדערער פאָרעם, פאַר דער צענטראַל־אידייע פון דער ייִדישער דערציונג.

איך מוז זאָגן לשבח פון די קהילה־פירער אין בוענאָס־אייִרעס, וואָס זיינען דורכויס וועלטלעכע ייִדן, אַז זיי האָבן די ריכטיקע זעונג פון די סכנות, וואָס לויערן אויפן ייִדישן חינוך און זוכן אַן אויסוועג אין דער „קלעריקאַליזירונג" פונעם ייִדישן לעבן, זיי ווילן פאַרשטאַרקן דעם כוח פון דער רבנית און האָבן אפילו געגרינדעט אַ „רבנים־סעמינאַר". די ריכטיקע נאַציאָנאַלע אינטויציע זאָגט זיי אונטער אַז צו קיום מוז מען נעמען צו הילף אָחוץ די אידייע פון עם־ישראל און ארץ־ישראל אויך אים אַליין, דעם אלוקי ישראל. בלויז וועג ער, דער צוק ישראל, איז אַ שטיק פעסטונג אין אונדזער לעבן, קאָן די וועלטלעכקייט אין קאָמף קעגן דער פעסטונג געדייען אָן שאָדן פאַרן פאַלקס־קיום. דאָס האָט שוין געווויסט דער טאַטע פון דער ייִדיש־ליטעראָטור און דער טאַטע פון דער ייִדיש־וועלטלעכקייט — יצחק לייבוש פרץ.

ג. כלל־טויער און עקספערטן

די ייִדישע געזעלשאַפטלעכקייט אין צפון־אַמעריקע (אין די פאַראייניקטע שטאַטן און אויך אין קאַנאַדע) איז אַ געזעלשאַפטלעכקייט פון עקספערטן. אין יעדער אַרגאַניזאַציע, צי גרויס צי קליין, רעגירט דער ביורא־אַפּאַראַט. די כלל־טויער זיינען אין תוך נישט מער ווי דעקאָראַטיווע פיגורן. די דירעקטיוון פון דער פראָקטישער אַרבעט און אויך די דורכפירונג פון דער אידייישער אַריענטירונג ליגט אין די הענט פונעם ביורא־אַפּאַראַט. אוודאי ווערט די אלגעמיינע אידעישע ריכטליניע באַשטימט ביי דער גרינדונגס־קאָנפערענץ פון דער אַרגאַניזאַציע.

אָבער די אַלגעמיינע אידייע בלייבט מיט דער צייט נישט מער ווי אַ בלאַט שיינריידעריי פֿאַרנ כלל־טוער, וואָס ברענגט אים אַריין שטורמישע אַפּלאָדיסמענטן. נאָכן כלל־טוער באַווייזט זיך איף דער טריבונע דער עקספערט, דער אָנפּירער פונעם ביוראָ־אָפּאַראַט, און ער גיט אָפּ זיין אַרבעט־באַריכט. דער באַריכט פונעם עקספערט רופט אַרויס וויניקער אַפּלאָדיסמענטן, אָבער איז גורם מער קלאַרקייט ווען „וואָס" און „ווהין" פון דער אָרגאַניזאַציע.

די אָמעריקאָנישע געזעלשאַפּטלעכקייט, די ייִדישע ווי די נישט־ייִדישע, איז בדרך־כלל געוווינט צו טראָגטן נישט דעדוקטיוו, נאָר אינדוקטיוו. אויף איינפאַך מאָמע־לשון הייסט עס, אַז מען איז זיך דאָ נוהג צו קומען פון די פאַקטן צו דער אַלגעמיינער אידייע און נישט פאַר־קערט, פון דער אידייע צו די פאַקטן.

אויך די גרויסע ייִדישע אָרגאַניזאַציעס אין אָמעריקע, די פּאָליטישע און פילאַנטראָפּישע, זוערן דורכאויס געפירט און אידייִיש מאָדיפיצירט פון זייערע עקספערטן, פון זייערע ביוראָ־אָפּאַראַטן. די כלל־טוער הערשן בלויז, אָבער זיי רעגירן נישט. זיי לייענען „טראָן־רעדעס", וואָס ווערן סוגעסטירט און געשריבן פון די עקספערטן. און וויכטיקער ווי דאָס: זייערע באַ־שלוסן ווערן נישט בלויז דורכגעפירט, נאָר אויך צוגעגרייט און באַשלאָסן איידער די כלל־טוער, די כלערליי פּרעזידענטן און „טשערלייט", באַשליסן זיי אינשטימיק.

אָבער די עקספערטן־געזעלשאַפטן האָט אָפֿט אירע חסרונות אויך איר ביסל מעלות. איר הויפּט־מעלה איז, וואָס זי היט אויס פון אידייִשער דעמאָגאָגיע און פון טאָנדענץ פֿאַ־ליטיק־מאַכערייַ. און אויף אַ טייל געזעלשאַפטלעכע געביטן, ווי למשל, די געביטן פון דער־ציונג און פון צדקה, איז דער עקספערטן־אָפּאַראַט, ווי מיר דאָכט, ממש אַ ברכה.

מיין אַריינפיר איז אפשר אַ צו־לאַנגער צו דעם, וואָס איך האָב דאָ אינזינען צו זאָגן וועגן דעם ענין עסקנים וועדסוס עקספערטן אין די לעצטער פון דרום־אָמעריקע. אָבער מיר דאָכט, אַז דאָס בילד, וואָס איך האָב געפרווט אויסמאָלן וועגן דער ממשלה פון עקספערטן אין צפון־אָמעריקע, קאָן ממילא בדרך קאָנטראָסט דערציילן און קלאָר מאַכן וועגן דער ייִדישער גע־זעלשאַפטלעכקייט אין דרום־אָמעריקע, ווו עס רעגירן די עסקנים.

זי איז פּריש און אידייִש ברויזנדיק די ייִדישע געזעלשאַפטלעכקייט אין אַרגענטינע און נישט בלויז זיינען די עסקנים די וואַרטזאָגער, נאָר אוך די הויפּט־טוער אין די אינסטיטוציעס. איך פלעג אין בוענאָס־איירעס אלעמאָל אַריינפאָלן אין התפעלות, ווען איך האָב געזען די נישט־באַצאָלטע קהילה־עסקנים (פּרעזידענט, וויצע־פּרעזידענט, גענעראָל־סעקרעטאַר, קאָסירער, סעקרעטאַר פון דער קולטור־סעקציע און קאָנטראָלער) פאַרברענגען טאָג איין, טאָג אויס לאַנגע שעהן אין קהילה־בנין, נישט בלויז ביי זיצונגען און אויפנאָמעס, נאָר טאָקע ממש אַריינגעטאָן אין שוועדער רוטינערער ביוראָ־אַרבעט.

טייל פון די עסקנים — האָט מען מיר איבערגעגעבן — זיינען באָקאַנט מיט יעדן פּאָפּיר, וואָס קומט אַריין און גייט אַרויס פון זייער אָפּטיילונג. איך בין געווויגט פון ניו־יאָרק אַז דער ערשטער, וואָס קומט אייך אַנטקעגן אין אַן אינסטיטוציע איז דער אָנפירער פונעם ביוראָ־אָפּאַראַט. דורך אים פירט דער וועג צו די פרעזידענטן, וויצע־פּרעזידענטן, גענעראַל־סעקרעטאַרן. דאָ אין בוענאָס־איירעס און אין די אָנדערע דרום־אָמעריקאָנישע צענטערן — פונקט פאַר־קערט.

איז דאָס פון אייך זייט, בלי ספק, געזונט און אָפילו דערהויבנדיק, וואָס די דרום־אָמערי־קאָנישׂ־ייִדישע געזעלשאַפטלעכקייט איז אין פולן בלי פון איר אידיישן אידעאליזם און וואָס אַזאַ גרויסע אינסטיטוציע ווי די קהילה קאָן נהנה זיין פון דער פריוויליקער און מיט אַזאַ ברייטער האָנט געשענקטער ארבעט מצד מענטשן אויפֿגעטלעכע טוער.

אָבער מקדמונים האָט יעדע אידייע אַ נטיה צו אָפּטימיזם און די וואַרטזאָגער פון אַן אידייע זיינען בדרך הטבע ענייגט צו קוקן דורך ראָזעווע ברילן אויף די פאַקטן, וואָס גייען ביינאָנד מיט דער אידייע און אָפילו אויף די, וואָס שטעלן זיך איר אָנטקעגן. פאַקטן ווידער.

די פאַקטן פון לעבן, וואָס לאָזן זיך גערן באַשיינען פון דער אידייע און בלייבן אין תוך גלייכ־גילטיק צום ליכט פון אידיין און אידעאַלן, זיי זיינען געווויינטלעך היפש פאַרכמורעט און פעסימיסטיש.

אידיין האָבן ליב דעם שפיל פון וואָרט און פון געדאַנקלעכער ספעקולאַציע. פאַקטן פאר־לאַנגען מען זאָל זיי שטודירן, מען זאָל זיי אויספאָרשן און מען זאָל זיך דערטראַכטן צו זייערע אָפענע אין באַהאַלטענע כוונות.

איך בין געווען ביי אַ זיצונג פונעם „וועד החינוך" און האָב געהערט רעדן עסקנים. זיי האָבן גערעדט און געמאַכט אַ פיינע אידיישע עקספאָזע, אָבער איך האָב מיך אַרומגעקוקט צו די מענטשן ביים טיש אין האָב געוואָרט צו הערן אויך אַ וואָרט פון די עקספערטן, פון די שטודירערס פון די פאַקטן, אויף וועלכע עס שטויסט זיך אַן די ייִדישע דערציונג אונטער דער השגחה פון דער קהילה.

ד״ר שלמה ביקל רעדט בעת דער אויפנאַמע לכבוד אים אין קהילה.

די עקספערטן, די פאַקטן־קענער, זיינען געזעסן ביים טיש, אָבער גערעדט האָבן נישט זיי, נאָר די עסקנים. וועג ס׳איז געקומען מיין רייַ צו באַדאַנקען די מסובים פאַר דער פריינט־לעכער אויפנאַמע, בין איך געווען געצוג דרייסט אָנצוווינקען, אַז איך זע פאַר מיר די פראָבלעם פון עסקנים וועלכע עקספערטן.

דאָרט ביי דער מסיבה פונעם „וועד החינוך" האָב איך בלויז מרמז געווען. אָבער דאָ, בכתב, קאָן איך עס זאָגן אָפענער און בפירושער. איך האָב שוין דעמאָלט געהאַט באַזוכט אַ היפש ביסל ייִדישע שולן, און ווי שוין נישט אינמאָל דערמאָנט, האָב איך הנאה געהאַט פון דעם אופן קנעלן און פון די ידיעות, וואָס די תלמידים האָבן אַרויסגעווויזן. געטראַכט האָב איך

דעמאָלט בײַ מיינע באַזוכן אַז דאָס אַלץ, וואָס איך זע פאַר מיר, די שולן, די לערער און תלמי־דים און דאָס אַלץ וואָס איך הער מיט הנאה אין די קלאַסן, איז א רעזולטאַט פון דער אָפּטי־מיסטישער אידייע. אָבער וווּ איז דער פּעסימיסטישער פּאַקט, וואָס באַהאַלט זיך אויף אַזוי־פיל, אויף וויפל מען רעדט וועגן אים נישט בפרהסיה, נאָר בלויז בין אָדם לחברו? דער פּאַקט איז, אַז ווען מען פרעגט אַ געזעלשאפטלעכן טוער אין די שטעט פון דרום־אַמעריקע: וווהין פירט דער יידישער חינוך? וווהין פירט די קנעלעריי פון יידיש און העברעיש און פוז די אַנדערע יידישע לימודים אין די צוגאָב־ און אין די אינטעגראַלע שולן? — ווען מען פרעגט דאָס, איז אַדער מען באַקומט אַן אידייש שיינעם ענטפער, וואָס איז קיין ענטפער נישט, אַדער דאָס פּנים פון דעם וואָס דאַרף ענטפערן, פאַרכמורעט זיך אין די תשובה מיט אַ נידעריק קול איז: מען דאַרף אויספאָרשן וויפיל יוגנט עס פאַרבלייבט דער יידישער געזעלשאפט נאָך דעם גרויסן אידאַליסטישן אָנשטרענג אירן צו נאַציאָנאַלן חינוך.

מען דאַרף אויספאָרשן די פאַקטן אויף אַן אינדוקטיוון אופן, עס איז נישט גענוג צו קומען מיט די פאַרטיקע אידייען פון העברעיש, פון יידיש און אפילו פון ארץ־ישראל. עס איז נייטיק צו וויסן צי די פאַקטן פון לעבן לאָזן זיך טאַקע איינגעמען מיט די נאָר־וואָס דערמאָנטע אידייען. קודם איז אפשר נייטיק צו וויסן, וואָס מען האָט מיט דער ביז־איצטיקער דערציונג דערגרייכט און נאָך מער, וואָס עס לאָזט זיך אויפן סמך פון אָט דעם חינוך דערגרייכן, כדי צו קענען אויסארבעטן אַ פראַגראַם מינימום, וואָס זאָל זיין אין הסכם מיט דעם געזעלשאַפט־לעכן אָנשטרענג און אי מיט דער זעונג פון דעם יידישן מענטש, וואָס מיר זיינען אויסן צו געשטאַלטיקן אין אונדזערע שולן.

איז אפשר — האָב איך געטראַכט — געמאָלט, אַז דער פּעלער ליגט אין דעם, וואָס אין יידישן חינוך פון דרום־אַמעריקע הערשן די עקספּערטן און עס רעגירן די עסקנים, אָנשטאָט פּאַרקערט.

יצחק באַשעוויס (ניו־יאָרק)

די קהילה אין בוענאָס־איירעס איז אַן איבעראַשונג

די קהילה אין בוענאָס־איירעס איז אַן אַנגענעמע איבעראַשונג פאַר עמעצן וואָס דאָס קהל־שטיבל איז געווען פאַר אים פאַרבונדן מיט אַסימילאַציע, הויכע צילינדערס, סנאָביזם און פאַראַכטינג צו ייִדיש. די קהילה אין בוענאָס־איירעס איז באמת אַ ייִדישע קהילה. אַ ייִדישער שרייבער פילט זיך דאָרט אין דער הימ. צווישן אייגענע. וועָן איך בין געווען אַ ייִנגל, אין וואַרשע, פלעג איך אָפט לייענען וועגן דער דאָרטיקער קהילה אַז זי איז אָפגעלעבט, אָפגע־פרעמדט. אין דער קהילה אין בוענאָס־איירעס זיצן ייִדישע ייִדן. זי העלפט אַרויסגעבן ייִדישע ביכער. זי נעמט אויף ייִדישע שרייבער. זי אַראַנזשירט פאַר זיי לעקציעס. איך האָף אַז זי וועט ווייטער גיין אויף דעם דאָזיקן וועג, און נאָך פאַרשטאַרקערן די טעטיקייט פאַר דער ייִדישער קולטור.

געווי ישראל־אַבאַדאָר ד״ר אריה לבני רעדט אויפן אָקט לכבוד „70 יאָר ייִדישע קאָלאָניזאַציע אין אַרגענטינע״. דער ערשטער פֿין רעכטס איז דער שרייבער גאָסט יצחק באַשעוויס.

די קהילה האָט אַ גרויסע און וויכטיקע טראַדיציע בייַ ייִדן. זי האָט געזאָרגט אין אַלע צייטן, לויט אירע כוחות, פאַרן ייִדישן גוף און פאַר דער נשמה. דאָס וואָרט קהילה איז אָפט געגאַנגען צוזאַמען מיט קדושה. עס זיינען אויך געווען טעיתים אין מיסבֿרויכן און יענע וואָס

זיצן אין דער קהילה־שטוב טאָרן דערין נישט פאַרגעסן. די גרעסטע געפאַר פון אַ יידישער קהילה איז לייגן צופיל געוויכט אויף פּאַרטייישקייט. די פּאַרטיי איבער אַלע פּאַרטייען איז דאָס יידישע פּאָלק און די יידישע קולטור. פאַר אונדזערע אויגן זיינען אַ רייע פּאַרטייען אונ־טערגעגאַנגען און די טעאַריעס זייערע זיינען געוואָרן ניוועלירט, אָבער דאָס פּאָלק און זיין לשון לעבן.

איך ווינטש דער יידישער קהילה אין בוענאָס־איירעס גרויס דערפאָלג און אַלץ אַ גרע־סערע צוגעבונדנקייט צו יענע וואָס פרווון אויפהאַלטן יידישקייט, דאָס יידישע לשון, די יידישע קולטור, ווי אויך די פאַרבינדונג מיט די היסטאָרישע אָנשטרענגונגען וואָס ווערן געמאַכט אין מדינת־ישראל. ס׳איז נישטאָ און ס׳קאָן נישט זיין קיין שום ווידערשפּרוך צווישן העברעיש און יידיש, צווישן די יידן אין ישראל און אין אָנדערע לענדער. יעדעס געווינס פאַר יידן דאָ אָדער דאָרט, אין יידיש אָדער אין העברעיש, העלפט דעם כלל־ישראל. אַלץ וואָס איז גוט פאַר יידן, איז אויך גוט פאַר דער וועלט.

יעקב גלאַטשטיין

ישוב אַרגענטינע

דאָס כאַראַקטעריסטישסטע פון גרויסן יידישן ישוב אין אַרגענטינע, פון די יידן וואָס אַ יידישן גאָסט־שרייבער קומט אויס צו זען, צו הערן און זיך דורכשמועסן מיט זיי, איז וואָס רעמקייט. מען דערשפירט עס גלייך, אַפילו וען מען רעכנט שוין אַרונטער די יום־טובדיקע שטימונג, וואָס עס הערשט וען אַ גאַסט קומט אויף אַ וויייל. די וואַרעמקייט איז אַזעלכע וואָס וואַרעמט טאַקע אָן, וויייל זי גייט צוזאַמען מיט גלויבן. די טוערס וואָס זענען עוסק אויף פאַר־שידענע געזעלשאַפטלעכע פראַגטן, טוען זייער אַרבעט בשלימות אָן מיט חסידישן ברען. אַפילו די זעלבסט־קריטיק, וואָס קומט אַפט צום אויסדרוק איז נישט קיין צעשטערנדיקע, נאָר אַ גלויבעוודיקע, וואָס קומט פון אַ געפיל אַז מען דאַרף עס און מען קאָן עס מאַכן בעסער, אויב מען וועט זיך מער אַנשטרענגען.

דאַרף דאָ גלייך געזאָגט ווערן, אַז מען מוז וואָס גיכער פטור ווערן פון געדאַנק, אַז מיר דאָ, אין נאָרד־אַמעריקע, זענען דאָס אייבערשטע פון שטייטל, וען עס קומט צו אינטעליגענץ, אַז זיי דאַרטן זענען די פּראָווינציאַלן — ס׳קאָן גאָר נישט זיין קיין ערגערער פּראָווינציאַליזם, ווי זיך אָפּצונאַרן מיט אַזא פּאַרפירערישן געדאַנק. די אינטעליגענץ פון יידישן ישוב, פון רוב מנין ורוב בנין פון יידן, אַדער לאָמיר זאָגן, פון די 45 טויזנט נפשות, וואָס די קהילה קאָנטראָ־לירט, באַשטייט קודם־כל אין דער דיסציפּלין, אין וועלן טאָן יידישע אַרבעט צוזאַמען, אויף אַ האַרמאָנישן אופן. די דיסציפּלין קלאַפּט ווי אַ גוטער זייגער, און מען זעט עס אויף שריט אין טריט — אַנדערש וואָלט נישט מעגלעך געווען אויפצובויען די פּרעכטיקע און קאָלאָסאַלע יידישע בנינים, דער עיקר טאַקע די יידישע שולעס, וואָס זענען דער פּראָבט און גלאַנץ פון ישוב.

די אַרבעט ווערט געטאָן אויף דעם טאַפּלטן באַזיס: מען דאַרף האָבן נחת פון קינדער און אייניקלעך, מען דאַרף אָבער אויך האָבן נחת — פון זיך. זעט מען דערפאַר די פרייד פון די בויערס, וואָס גלייבן, אַז די צוקונפט איז טאַקע אַ גאַנץ ווויילער ענין און מען דאַרף זיי באַאַרגן מיט אַלדאָס־גוטס, אָבער די איצטיקייט איז נאָך אויך אַ וויכטיקער ענין, וואָס מען טאָר נישט פאַרלאָזן און פאַרנאָכלעסיקן. וען מען קומט צו אַ יוגנט־שמחה, לאָמיר זאָגן צו די סדרים, וואָס אַזעלכע שולעס ווי די ביאַליק־שולע און די שלום עליכם־שולע, אַדער אַנדערע יידי־שע שולעס, האָבן דורכגעפירט אויף אַ געהויבענעם און גוט־צוגעגרייטן אופן, מיט געזאַנג, טענץ, דעקלאַמאַציעס, אין יידיש און העברעיש, זעט מען, אַז די קינדער האָבן גרויס הנאה פון יום־טוב און זייער הנאה קומט דערפון, וואָס עס איז אינגאַנצן זייער יום־טוב. אָבער די עלטערן וואָס שטראָמען צו אַזעלכע קינדער־יום־טובים, זענען אויך דורכגעדרונגען מיט אַ טיפער פרייד, וואָס קאָן נישט בלויז אויסגעדריקט ווערן מיט די ווערטער — נחת פון קינדער, נאָר זייער באַטייליקונג אין קינדער יום־טוב, איז אַן אייגענער נחת־רוח, וואָס מען דערגרייכט בלויז וען מען טוט און מען בויט און מען זאָרגט טאָג־טאָגלעך, אַז דער המשך זאָל נישט אויפהערן. ס׳איז, מיט אַנדערע ווערטער, נישט נאָר אַן אינדיווידועלע אַדער משפחה־פרייד, נאָר אַ קאָלעקטיווע וואָס שטאַמט פון דער מוסטערהאַפטער דיסציפּלין, וואָס דער וואָרעם־יידישער ישוב וויזט אַרויס ביי אַלע געלעגנהייטן.

אַפילו אַנטוישונג און מאַסן־קריטיק איז אַ דיסציפּלינירטע. מיר איז אויסגעקומען זיך צו באַטייליקן אין דער געטאָ־אויפשטאַנד־פאַרזאַמלונג, וואָס די „דאַיאַ", די פאָליטישע רעפּרע־

זענטאָנץ פון ישוב האָט אַראָנזשירט. ס׳איז אין בועלגאָס־איירעס שווער צו קריגן אַ פּאָסיקן זאָל, אַדער אַ טעאַטער וואָס זאָל אַרייננעמען אַ פּיר־פינף טויזנט מענטשן. פּאָליטישע פּאַרטיעס קומען צוויי־דריי מאָל אין יאָר אונטערן אָפּענעם הימל, אין גרויסע ספּאָרט־אַרענעס. אָבער וועגן מעלכע פּאַרטיעס לונגען ציען אַמאָל צו אַ 30 טויזנט ייִדן. אָבער וועגן מען וויל זיך מתיחד זיין מיט אַ פּיר־פינף טויזנט ייִדן, איז שווער צו קריגן אַ זאָל פּאַר אַזאַ גרויסער צאָל.

איז דער געטאָ־אָוונט פּאַרגעקומען אין אַ טעאַטער, וואָס נעמט קוים אַריין איבער צוויי טויזנט מענטשן. די הונדערטער ייִדן, וואָס זענען געקומען פון אַלע עקן שטאָט און פון אומגעגנט, האָבן געפונען געשלאָסענע טירן — ייִדן וואָס זענען געקומען זיך גוט אויסווייזן און באַקלאָגן דעם חורבן פון אייראָפּעישן ייִדנטום, זענען געווען ביטער אַנטוישט, ווען זיי זענען געבליבן שטיין אין דרויסן, ווייל דאָס טעאַטער איז געווען אויפגערעפּאָקט און נישט נאָר פּאַר־שלאָסן, נאָר ממש פּאַרזיגלט, אַזוי אַז אָפּילו די רעדנערס האָבן זיך געמוזט אַרייננגנבענען דורך אַ הינטער־טיר און פּאַרביי דער פּאָליציי־וואַך.

די דאָזיקע אינדרויסן געבליבענע ייִדן האָבן קריטיקירט די אָרדענונג, די אַראַנזשירונג, אָבער זיי זענען געבליבן שטיין און האָבן פּאַרפּולט די אַרומיקע גאַסן, מיט זייער אַנווועזנהייט. ביז די פּראָגראַם אינעווייניק האָט זיך געענדיקט, די טירן זענען געעפנט געוואָרן און הונדערטער ייִדן פון אינעווייניק האָבן זיך אויסגעמישט מיט די אַנטוישטע ייִדן פון דרויסן. אָזוי אַ אָפּילו דאָס איז פּאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ קאָלאָסאַל געדענק־בילד פון יאָמער, קלאָג, פּראָטעסט און כבוד־דעמאָנסטראַציע פּאַר די קדושים וטהורים. ס׳איז נישט פּאַרגעקומען קיין אייַן טצענע וואָס זאָל חלילה זיין אַ פּאַרשוועכונג פון דעם גרויסן יאָרטאָג, וואָס באַצייכנט דעם אומקום, ווי אויך דעם גייסטיקן און פּיזישן ווידערשטאַנד פון אייראָפּעישן ייִדנטום.

רעדט זיך דער עיקר וועגן דער דיסציפּלין און וועגן דער אינטעליגענץ פון די גרויסע ייִדישע מאַסן, אַן אינטעליגענץ וואָס דריקט זיך אויס אין אַ צוזאַמענדיקע וואַרעמקייט, אַ מין אינטוויטיווע אינטעליגענץ.

אָבער אָפּילו די בוכשטעבלעכע אינטעליגענץ פון סיסטעמאַטישן בויען און שאַפן, פון באַוווסטזיניקן פלאָנירן, פון אונדזער נאַציאָנאַלן פּאַרטיי־לעבן, פון שטיין בראש פון אַ סך קולטור־אינסטיטוציעס, סיי די ייִדיש־העברעישע, סיי די ריין־ייִדישע, אָדער די שפּאַניש־ייִדישע, איז אַ ממשותדיקע און צענדליקער ייִדישע מענער און ייִדישע פרויען שאפן אַן אָט־מאָספערע פון דערהייבונג און וואַרעמקייט, וועלכע מען קומט זיך צוזאַמען מיט זיי און מען רעדט אַ־טום וויכטיקע פּראָבלעמען. מען הערט געוואָגטע מיינונגען, נישט קיין איבערגעקייטע, נאָר פּרישע, אַליין־דורכגעוויטיקטע און דורכגעטראַכטע.

פּאַראַן ייִדישע הייַמען אין בועלגאָס־איירעס, ווו ס׳איז אַ מחיה אַרייננצוקומען. מען געפינט זיך תמיד אין אַ קולטורעלער מסיבה. אָפּילו דער שיחת חולין איז אַן אינטערעסאַנטער, דער הומאָר איז אַ גוטמוטיקער, נישט קיין בייזער און בייסיקער. אַ מסיבה באַשטייט דאָך נישט בלויז פון הויזגעזינט, יעדע הויז־מסיבה האָט דאָך אויך אירע אייגענע געסט. און אין רעזולטאַט, נאָך אַזאַ פּאַרברענגען אין אַ סך ייִדישע הייַמען, אין דער גרויסער שטאָט בועלגאָס איירעס, אָדער ביי טישן אין רעסטאָראַנען, נאָר אַ פּאַרזאַמלונג, אַ קאָנצערט, אָדער גלאָט אַ קלענערן אָדער גרעסערן צוזאַמענקום, שאָפּט זיך אַ בילד פון אַ שעפּערישער און באַוווסטזיניקער ייִדישער אינטעליגענץ, וואָס קיין סך פון זייער שטייגער געפינט מען נישט ביי אונדז אין ניו־יאָרק. צווישן אַזעלכע טוערס געפינט מען אַ צאָל יונגערע ייִדן, געבוירענע אָדער דערצויגענע אין אַרגענטינע, מענער און פרויען — טאָקע בפירוש שיינע פרויען — וואָס זענען אַקטיוו אין ייִדישן לעבן, וואָס מיינט אין דער ערשטער ריי אין ציוניזם, און נאָך מער אין די רייען פון דער ציוניסטישער אַרבעטער־באַוועגונג, וואָס האָט בעציגן אַרום 36 פּראָצענט שטימען, אין די קהילה־וואָלן, און איז אַ דאָמינירנדיקער פאַקטאָר אין לעבן פון ייִדישן בועלגאָס איירעס.

די אינטעליגענץ פון ישוב איז אַ גאַנץ געדיכטע, און אַ סך ייִדישע מסיבות, אין היימען

און ביי געדעקטע טישן, ביי פאַרשידענע אונטערנעמונגען, פינקלען מיט ליכטיקע ייִדישע רייד און ליכטיקע ייִדישע אינטעליגענטע פּנימער.

אין בוענאָס־איירעס און אין אַ גרויסער מאָס אין טייל שטעט און שטעטלעך אין אַרגענ־טינע, וואָס זיינען פאַראייניקט אין העכער הונדערט קהילות, איז נאָך דאָ אַ געדיכט, פאָלקס־טימלעך ייִדיש לעבן, מיט אַ שטאַרקן ווילן אויפצוהיטן אונדזער גרויסע ירושה, נישט גלאַט מיט רייד, נאָר דורך מעשים און גייסטיקע בנינים, אַרום וועלכע דאָס ייִדיש לעבן איז קאָנצענטרירט.

דאָס גאַנצע פּאַרטיי־לעבן, דאָס אָרגאַניזאַציאָנעלע לעבן איז באַפעסטיקט, יעדע פּאַרטיי אין יעדער אָרגאַניזאַציע לויט אירע אייגענע טענדענצן און געפילן מיט אַ שולע אָדער עטלעכע שולעס, צו גאָר מיט אַ העכערער לערן־אינסטיטוציע. די פּאַרטיי האָט אַ האַפּט און זי שפּילט אויס אירע אַקטיוויטעטן אין ייִדישן לעבן, ווייל זי האָט זיך קודם־כל אויף וואָס אָנצולענען — אויף אַ שולע מיט הונדערטער קינדער, ווו ס׳ווערט דערצויגן דער נייער ייִדישער דור. די לינקע פּועלי־ציון זיינען אַ כוח אין בוענאָס־איירעס, ווייל זיי האָבן די שלום־עליכם שולע מיט אירע צוויי טויזנט קינדער. די רעכטע פּועלי־ציון זיינען אַ דאָמינירנדיקער כוח, ווייל זיי האָבן זיך אויף וואָס אָנצושפּאַרן — אויף דער גרויסער ביאַליק־שולע און אַ גאַנצע נעץ פון אַנדערע ייִדישע לערן־אינסטיטוציעס. דער בונד האָט אָנזען, ווייל ער פאַרמאָגט די שיינע י. ל. פּרץ־שולע. די פּאַרטייען האָבן פעסטונגען און די פעסטונגען זיינען די שולעס.

די ליבשאַפט צו ייִדיש און העברעיִש ווערט פּראַקטיצירט טאָג־טעגלעך. מען קומט נישט גלאַט ריידן צו די עלטערן, אויב מען האָט נישט פריער באַזאָרגט זייערע קינדער. דאָס איז געוואָרן אַקסיאָמאַטיש אין ישוב אַרגענטינע, איינס גייט נישט אָן אַנדערן.

ס׳מוז דאָ באַטאָנט ווערן, אַז נישט געקוקט אויף דעם וואָס דאָס ייִדישע רעליגיעזע לעבן איז שוואַך אָרגאַניזירט, האָבן די רעליגיעזע ייִדן אויך אויפגעבויט אַ צאָל רעליגיעזע שולעס און תלמוד־תורהס. אין אַזאַ שטאָט ווי ראָזאַריאָ, למשל, איז די ייִדישע שולע אַ מין סינטעז פון וועלטלעכקייט און פרומקייט. די שולע געפינט זיך אין קהילה־בנין און די שול דאָמינירט סיי ווי דעם גאַנצן בנין.

ס׳וואָלט זיך געדאַרפט איינשטעלן אַ שטענדיקער קאָנטאַקט מיט די אַרגענטינער ייִדן, כדי צו העלפן די דאָזיקע האַרציקע ייִדן גיין צו זייער ציל, און דער ציל איז די דערציִונג פון יונגן דור, אַז מיר, דער עלטערער דור, זאָלן אים נאָך דערקענען; אַז מיר זאָלן נאָך קענען זען זיין פּנים און נישט די אַנטלויפנדיקע פּיס. דער בוענאָס־איירעסער פאָלקס־ייִד מיינט ערנסט מיט דערציִונג, ווען ער זאָגט אַרויס די ווערטער חינוך, קיום, המשך, זיינען זיי נישט גלאַט שפּרוכן אַזעלכע, נאָר חיבדיקע ווערטער, וואָס פאָדערן טאָג־טעגלעכע מעשים.

דערפאַר וואָלטן אַלע ייִדן, וואָס מיינען ערנסט מיט ייִדישער דערציִונג, זיך געמעגט פאַר־איגטערעסירן מיט די מעשים פון אַרגענטינער ייִדישן ישוב, און דער עיקר מיט דער אָנפירנ־דיקער ייִדישער אויטאָנאָמישקייט אין בוענאָס־איירעס. ס׳איז אינטערעסאַנט אונטערצושטרייכן, אַז די וויכטיקע באַאַמטע פון דער בוענאָס־איירעסער קהילה זיינען אויך דערוויילט געוואָרן צו די זעלביקע אַמטן אין דער אָנפירערשאַפט פון ועד־הקהילות.

מען מוז זאָגן דעם אמת, אַז אַפילו אין ישוב אַרגענטינע, האָבן ייִדן שטאַרק ליב ייִדיש פאַר זיך. זיי זיינען אָבער נישט מקפּיד, אַז די ליבשאַפט זאָל איינגעפלאַנצט ווערן אין קינד. מען נעמט אָן פאַר ליב די אַזוי־גערופענע געענדערטע היסטאָרישע אומשטענדן, און מען פאַר־שטייט נישט, אַז ייִדיש טאָר נישט אונטערגעוואָרפן ווערן קיין אומשטענדן, ווייל ס׳איז אַ תוך־זאַך; ס׳איז נישט קיין שאַלעכץ אָדער אַ קאַפּאָטע וואָס מען טוט אויס, ווען נייע אומשטענדן קלאַפּן אָן אין טיר, נאָר ייִדיש איז אַ היסטאָרישע און האַפּטיקע פאַרקנסונג מיטן ייִדישן פאָלק.

זעט מען ווי אַפילו די וווילע ייִדיש־ליבהאָבנדיקע ייִדן גייען אַנטקעגן די אומשטענדן און זיינען גרייט מותר צו זיין אויף ייִדיש. זיי מאַכן אַלערליי קאָמפּראָמיסן אויפן חשבון פון ייִדיש, וואָס ווערט אַ קאַרליקל און ווערט נעבעך איינגעשרומפּן און איינגעדאַרט פון טאָג צו טאָג.

מען טאָר נישט אַוועקמאַכן מיט דער האַנט דעם פאַקט, אַז ס׳איז שווער צו לערנען אַ קינד־

דריי שפראכן — העברעיש, ייִדיש און שפּאניש, אבער אויף ייִדישע קינדער מוז מען אַרויפ־לייגן אַז די שווערקייט. מען טאָר אויך נישט לייקענען, אַז וועגן מען מוז אויף גיך פאַבריצירן אייגענע לערערס, אַדער מען מוז אימפּאָרטירן לערערס פון מדינת־ישראל, וואָס קענען טאַקע נישט אַדער ווילן באַוווסטזיניק נישט קענען קיין ייִדיש, איז דער ענין ייִדיש זייער אַ קאָמפּלי־צירטער, אָפילו די שרייערס, וועקערס, מאַנערס און שטראָפערס פֿאַרן כבוד פון ייִדיש אין אַר־גענטינע זיינען שוין אַביסל מיד געוואָרן; אויך זיי האָבן אָפּנים זיך געמוטשעט בייגן פֿאַר די אומ־שטענדן.

אָבער ווידעראַמאָל מוז מען איבערחזרן, אַז די אומשטענדן טאָרן ביי אונדז נישט פֿאַדערן קרבן־ייִדיש, מען טאָר די פּרעסערישע אומשטענדן אַזוי פיל נישט נאָכגעבן. מען וועט אונדז אַמאָל משפּטן פֿאַר אַזאַ לייכטזיניקייט. ייִדיש געהערט צום תוך און מען טאָר עס בשום אופן נישט אַוועקווואַרפן.

ס׳איז לייכט זיך איינצוריידן אַז די געשיכטע גייט אויף אונדז, אָבער די ייִדישע געשיכטע איז חלילה נישט קיין אכזרדיקער בעל, וואָס מען מוז זיינע נאָזלעכער אָנזעטיקן, מיט אַ שטילן הסכם ביסלעכווייז אומצוברענגען ייִדיש, וואָס איז אַ טייל פון אונדזער גרויסן אָנגעזאמלטן אַרמעגן.

אָבער דער דאָזיקער שטילער און, כ׳וואָלט געזאָגט רחמנות־הסכם, שפּילט זיך שוין אַפּ אין ישוב אַרגענטינע, אָפילו דאָרט וווּ ייִדן האָבן באמת אַזוי שטאַרק ליב דאָס ייִדישע וואָרט. איז עס אונדזער פליכט זיי צו שטאַרקן און וועקן און טאָקע מאָנען אויך, ווייל ישוב אַרגענטינע, איז אין אַ העכערן זין אויך אונדזערס, ווי ער איז זייערס. דאָרט איז אַ פֿאַרטיקע ייִדישע באַשיצונג, פֿאַרוואָס זאָלן מיר זיי נישט העלפן — נישט צו מאָכן די זעלביקע פאַטאָלע טעותים, וואָס מיר האָבן דאָ אין צפון־אַמעריקע געמאַכט.

און ס׳מוז דאָרט אין ישוב — אַרגענטינע, אויך פֿאַרקומען אַ צוריקטריט פון דער אומ־דעליגיעזער וועלטלעכקייט, — וואָס הייבט זיך שוין סיי ווי אַן באַמערקן אין דאָרטיקן לעבן, אָבער דער צוריקטריט מוז גיין מיט שנעלערע טריט, אויב מען וויל אַז ייִדישע דערציונג זאָל טאָקע פֿאַרפעסטיקט ווערן. אויך דאָס געהערט צום קאָפּיטל פון אונדזערע פאַטאָלע טעותים, אָבער דאָרט אין אַרגענטינער ישוב זיינען פֿאַרן ייִדישן קינד כמעט נישטאָ אָפילו קיין דעקאַ־דאַטיווע סימנים פון ייִדישער רעליגיע — סיידן די יאַרמעלקע. די יאַרמעלקע איז ווייט נישט גענוג און זי קען נאָר העלפן אָפּצווישן אַ טרערן, ביי אַ יזכור, אָדער אַן אל מלא רחמים, אָבער די טרער איז אַ טרער פון אַן אַלטן ייִד, וואָס לייגט נאָך אַריין אין דער יאַרמעלקע אַלדאָס גוטס, פון זיינע זכרונות און חלומות.

זיינען דאָס ווערטער היוצאים מן הלב, וואָס קומען פון אַ נייַ־געווונענער ליבשאפט צו טייערע ייִדן, וואָס האָבן אַ סך אויפגעטון און האָבן זיך גאָר אַ סך מיט וואָס איבערצונעמען. אָבער אויך זיי, און אפשר דווקא זיי, די אויפריכטיקע און וואַרעמע ייִדן מעגן זיך צוהערן צו עצות, וואָס זיינען אַ פּועל־יוצא פון אונדזערע היגע גרויסע און טראַגישע דורכפאַלן.

חיים גראדע

ווי איך זע דעם יידישן ישוב אין ארגענטינע*

טייערע חברים:

מיט צווי יאר צוריק בין איך געווען אייער גאסט. זינט דעמאלט איז מיר צוגעקומען א דעפעראט: „די יידישע קהילה אין ארגענטינע"; א רעפעראט וואס איך האב געהאלטן אין א סך שטעט פון די פאראיניקטע שטאטן און קאנאדע. לויט מיינע באגרענעצטע כוחות מאך איך פירסום אייער קהילה, ווייל איך בין איבערצייגט, אז עס וואלט געווען א ברכה פאר אנדערע יידישע ישובים ווען זיי ווילן און קענען איך נאכטאן.

לויט מיין מיינונג האבן דריי הויפט־סיבות גורם געווען, איר זאלט האבן דעם ווילן און כוח צו פארוואנדלען אייער חברה־קדישא אין א דעמאקראטיש־געווייליטער און צענטראלער יידישער קערפערשאפט, אויפן שטייגער פון די יידישע קהילות אין פוילן צווישן ביידע וועלט־מילחמות. די ערשטע סיבה איז געווען דער באווסטזין, אז די געשיכטע האט אויף איך אנדערע־געלייגט די אחריות צו ווערן דער ממלא מקום פון אויסגעהרגעטן יידישן פאלק אין מיזרח־איראפע. איר האט פריער דערפילט און שפעטער פארשטאנען, אז איר מוזט ממשיך זיין דעם נצח ישראל. צווייטנס: איר האט פאר אייער אויפטו געהאט געגוג מוט, ענערגיע און עקשנות, ווייל איר זענט געקומענע, אדער דירעקטע אפשטאמיקע פון מיזרח־איראפעישע יידן פון יענע קיבוצים, וווּ די קהילה איז געווען אן אלטע דורותדיקע טראדיציע. להיפוך צו די יידישע קהילות אין אלטן בבל, שפאניע און אמאליקע פראנקרייך, וווּ די יידישע פירערשאפט, דער רישׁ־גלותא און נשיא, איז געווען באשטימט פון קעניג אדער סולטאן, איז די יידישע קהילה אין מיזרח־איראפע געווען א געקליבענע פון יידן גופא, פון די אנשי מעמדות, נאך דעם ווי זיי האבן אפגעצאלט א באשטימטן שטייער פאר די צרכי־ציבור. און אט די דעמאקראטישע טראדיציע פון מיזרח־איראפעישן יידנטום האט איר איבערגענומען, בעת איר האט ענגומען ארגאניזירן אייער נאציאנאל יידיש לעבן, אבער דערצו האט איר נאך געמוזט האבן א גרויסן אי־בערלעכן כוח, א געפיל פון גייסטיקער חשיבות און אומאפהענגיקייט, וואס איז, לויט מיין מיינונג, די דריטע און אפשר וויכטיקסטע סיבה, ווועלכע האט מעגלעך געמאכט אייער ארגאניזירט נאציאנאל לעבן.

ערשט איצט, אין טראגישער פערספעקטיוו פון אונדזער חורבן און פארשניטנקייט, זעט מען נאך בולטער אז דער שענסטער כאראקטער־שטריך פון מיזרח־איראפעישן יידנטום בכלל און פון פוילישן יידנטום בפרט, איז געווען דער יידישער שטאלץ, דאס נישט זיין געפאלן ביי זיך, דאס נישט ליידן פון גייסטיקער און פסיכישער עבדות לגבי די ארומיקע נישט־יידישע שכנים, כאטש עס האט קיין מאל נישט אויפגעהערט די סאציאלע און פאליטישע אינטערדרי־קונג. אין אנבליק און אין פארגלייך מיט די מערב־איראפעישע יידן און מיט די קיבוצים פון די ערענקישע יידן אין אריענט, טיילט זיך אויס אט די גוואלדיקע גייסטיקע קראפט פון די פארשניטענע מיזרח־איראפעישע יידן און פון זייערע לעבנגעבליבענע ברידער און קינדער. דאס מיינט לחלוטין נישט, אז אינדזערע טאטעס האבן שטענדיק געלעבט אין קריג און פייגט־שאפט מיט די ארומיקע נישט־יידישע שכנים. א סך מאל זיינען די באציונגען צווישן יידן און

---

* אויף אונדזער בקשה אנצושרייבן זיינע אינדרוקן פון ארגענטינע האט דער דיכטער חיים גראדע אינדז צוגעשיקט די דאזיקע ארבעט, געשריבן אין דער פארעם פון א בריוו צו די אנפירער פון דער קהילה.

נישט־ייִדן אין אַלטן פּוילן, למשל, געווען אומפֿאַרגלייכלעך בעסער ווי צווישן ייִדן און נישט־ייִדן אין דייטשלאַנד. אָבער ווי אַ פּועל־יוצא פון אַ לאַנגער און טיפֿער גייסטיקער דערצויונג זיינען די ייִדן אין מיזרח־אייראָפּע שטענדיק געגאַנגען בקומה זקופה. מיר געדענקען נאָך אַלע די סאַציאַלע און פּאָליטישע שלאַכטן פון ייִדן אין פּוילן ביז צו דער מילחמה פּאָר אונדזער רעכט און זירדע. דאָקטאָר הערצל איז נאָך בשעתו געווען איבעררַשט און פֿאַרחידושט ווען ער האָט זיך צום ערשטן מאָל באַגעגנט מיט די שטאָלצע, געבילדעטע, קעמפֿערישע און נאַציאָנאַל־באַווּסטזיניקע פֿאָרשטייער פון די רוסישע ייִדן. גלייך נאָך דער ערשטער וועלט־מילחמה האָבן די ליטווישע ייִדן געהאַט דעם מוט און די איניציאַטיוו צו שאַפֿן אַ גרויס־פֿאַרנעמיקע ייִדישע אויטאָנאָמיע מיט אַן אייגענעם ייִדישן לעגיסלאַטיוון מיניסטעריום. אויך אייער לעצטער קהילות־צוזאַמענפֿאָר קען דינען פֿאַר אַ ביישפּיל פון קוראַזש און שטאַלק. בעת די גאַנצע ייִדישע וועלט איז געווען באַזאָרגט וועגן דער באַנייטער אַנטיסעמיטישער געפֿאָר אין אַרגענטינע, האָט איר דורכגעפֿירט אַ גרויסע ייִדישע אסיפה צו פֿאַרשטאַרקן און פֿאַרטיפֿן דאָס ייִדישע קהילה־לעבן אין אייער מדינה.

די קהילה־פֿאָרוואַלטונג איז מקבל־פּנים דעם דיכטער חיים גראָדע (יאָר 1960).

ווען איך האָב געהאַט דעם זכות און כבוד צו זיין ביי אייך, האָב איך געזאָגט דאָס זעלבע וואָס איז שפּעטער מיר אויסגעקומען איבערצוחזרן אויך אַנדערשווו, אַז אייער קהילה האָט מקיים געווען די פּיר תנאים וואָס זיינען, לויט מיין מיינונג, די וויכטיקסטע תנאים פֿאַר אַ ייִדישן גע־מיינדע־לעבן אין אונדזער צייט.

דער ערשטער פּרינציפּ איז: דעמאָקראַטיע. יעדער ייִד וואָס דעקלאַרירט זיין אַנגעהעריקייט צום ייִדישן ציבור און נעמט אויף זיך די אַרויפגעלייגטע התחייבותן, האָט רעכט צו קלייבן זיינע פֿאָרשטייער אויף אַ דירעקטן און געהיימען אופן; און נישט ווי עס פּירט זיך אין די אַלערליי אינסטיטוציעס פון צפון און אויך דרום־אַמעריקע, ווו עס הערשט נאָך דער ווילגאַ־רעכט איגנאָראַנטישער צוגאַנג, אַז ווער עס האָט די מאַה, דער האָט די דעה. צווייטנס דאַרפן די

אויסגעקליבענע פרנסים זיך אויסצייכענען מיט זייער מסירת־נפשדיקער ארבעט; און נישט בלויז אפקומען מיט ארויסגעבן באפעלן צו באאמטע, וואס איז ווידער כאראקטעריסטיש פאר ריזיקע געזעלשאפטלעכע פעדעראציעס אין די שטאטן און קאנאדע. דריטנס דארפן די אויסגעקליבענע ראטמענער קומען פון פאלק, פון אינעווייניק, נישט פון דרויסן און פון „אויבן". מען באמייט א היסטאריש אומרעכט קעגן די דייטשישע יאהודים ווען מען טאדלט אן א מאס זייער גרויסע הילפס־ארבעט פאר די יידישע מאסן. אט די דייטשישע יאהודים זיינען קודם־כל געווען הויך־געבילדעטע מענטשן, זיי האבן געהאט א סך פיעטעט פאר חכמת־היהדות וואס שטאמט טאקע פון דייטשלאנד, און זיי זיינען אויך געווען גוטהארציקע יידן, זיי האבן אויסגעגעבן פארמעגנס צו העלפן זייערע ארעמע ברידער. אויך די אסימילאטארישע מנהיגים אין דער אמאליקער ווארשע זיינען געווען געלערנטע און אליין געגעבן מיט דער בריטער האנט. שוין אפגערעדט פון די יידישע פילאנטראפן און געזעלשאפטלעכע טוער אין אמעריקע, די אפשטאמיקע פון די דייטשישע יידן, עס איז נאך זייער ווייט אז די היינטיקע נדבנים און עסקנים אין די פאראיניקטע שטאטן און קאנאדע, די אפשטאמיקע פון מיזרח־איראפע, זאלן זיך קענען פארגלייכן מיט די שיפס, מיט די ווארבורגס אין מארגענטוים אין נדבנות, אין איבערגעגעבענער שתדלנות פאר יידן און אויך אינטעליגענץ. אבער אט די אלע ווונדערלעכע מענטשן און זייערע געשאפענע אינסטיטוציעס האבן געהאט דעם גרינטלעכן חסרון וואס זייער ארבעט איז געווען א פילאנטראפישע, א דערוויילישע. זי איז געקומען פון „אויבן" און איז געווען אויסגערעכנט צו העלפן די נויטבא־דערפטיקע, די עמיגראנטן, אבער נישט וויייטער צו בויען דאס יידישע לעבן אין גייסט פון דער אייגענער טראדיציע, וואס אנטוויקלט זיך בהסכם מיט דער צייט פון אינעווייניק און ווערט נישט אנגעיוארפן פון דרויסן.

דער פערטער פרינציפ פון א יידישן גמיינדע־לעבן אין אונדזער צייט — נאך מער ווי וועלן־נישט־איז פריער — מוז זיין דער צוגאנג, אז די מנהיגים פון א יידישער קהילה קענען זיין נאר אזעלכע יידן, וואס זייער איינציקער שטאנדפונקט איז די אינטערעסן פון אייגענעם יידישן קיבוץ, די אינטערעסן פון אלע אנדערע יידישע קיבוצים און די אינטערעסן פון מדינת־ישראל. פארשטייער פון א פארטיי און באוועגונג וואס זוכן אין דער יידישער קהילה א געזעלשאפטלעכע פלאטפארמע, א פאליטישע קאניוקטור, א מיטל צו פראפאגאנדירן און ארגאניזירן אנהענגער פאר דער וועלט־פארכאפערישער מאכט וואס האט פארענדיקט חרוב מאכן דאס יידישע לעבן און אויסגעקוילעט אירע שרייבער — פארשטייער פון יענער פארטיי און באוועגונג טארן אין א יידישער קהילה נישט אריינדרינגען. טרייף זיינען זייערע כוונות, און זייערע אומריינע כוונות וועלן צעפרעסן אויך זייערע כלומרשטע גוטע מעשים. מיר האבן מיט זיי א לאנגע ביטערע דער־פארונג און מיר ווייסן שוין, אז יעדע שותפות מיט זיי ברענגט פאר אונדז חורבן.

זיבט איך בין געווען אין ארגענטינע און צוריקגעקומען אין די פאראיניקטע שטאטן, איז פאר מיר נאך קלארער געוואָרן, אז וויפל איר זאלט זיך מיט רעכט נישט גרויסן מיט דער צאל קינדער אין אייערע שולן און מיט די גרויסע שיינע שול־בנינים גופא, וואס מען זעט עס נישט אין דער רייכער ריאָ־דע־שאניירא און אין דער שטיין־רייכער צפון־אמעריקע, באטראכט איך פאר אייער גרעסטן אויפטו דעם עצם אנזען פון אייער קהילה אין די אויגן פון אייער יידישן ציבור. אט דער פאקט וואס אייער קהילה שטעלט מיט זיך פאר דעם דעת־הקהל און וואס ארגענטינער יידן אנערקענען דעם פסק־דין פון אייער קהילה — אט דאס איז דאס סאמע וויכטיקסטע אין אייער אויפטו פארן כלל־לעבן פון יידן אין ארגענטינע. געוויס האב איך נישט געזען אנדערשוווּ — אויסער אין מעקסיקע — אזעלכע אימפאזאנטע דורכגעפירטע יום־טובים אין די שוּלן ווי ביי אייך, אזעלכע גראנדיעזע פייערונגען ווי ביי אייך, קיין עין־הרע, וואס קומען הערן א לעקציע און הערן זי מיט אינטערעס א צוויי שעה נאכאנאנד. אבער ווען אפילו פונקט אזעלכע גרויסע אונטערנעמונגען וואלטן דורכגעפירט געוואָרן אויך אנדערשווּ — און טיילווייז קומען דאך פאר אזעלכע אונטערנעמונגען אין די פאראיניקטע שטאטן און קאנאדע, כאטש נישט מיט אזא

פּאַרנעם ווי ביי אייך — וואָלט עס פון דעסטוועגן נישט געהאַט און האָט נישט קיין חשיבות און נאָציאָנאַלע באַדייטונג ווי אין אַ בוענאָס־אייראָס און אויך אין אַ מאַנטעווידעאָ, ווייל ביי אייך איז עס אָן אַקט פון גאַנצן ישוב, דורכגעפירט בהסכם כולם, אַ יום־טוב פון גאַנצן אַרגענטינער יידנטום; בעת אין די אַלע שטעט און לענדער וווּ עס איז נישטאָ קיין יידישע קהילה, ווערט יעדע סאָרט אַרבעט דורכגעפירט פון בלויז אַ פּאָר אינסטיטוציעס, אין בעסטן פאַל, און פון אַ צאָל איבערגעבענע יחידים, און האָט דעריבער נישט די מאַראַלישע קראַפט פון אייערער אָן אַקציע. איך וויס אַז אויך פריִער האָבן ביי אייך עקזיסטירט אינסטיטוציעס און קערפּערשאַפטן פאַר סאָציאַלער הילף, פאַר פּאָליטישער אַקטיוויטעט, פאַר דערציונג און קולטור. אָבער זיי האָבן בשום אופן נישט געקענט האָבן און האָבן נישט געהאַט די נאָציאָנאַלע באַדייטונג וואָס אייער יעדער מוסד און טעטיקייט האָט איצט, זינט איר האָט אַ געאייניקטן דעת־הקהל און אַ שטעמפּל, אַ חותם „וועד הקהילות בארגנטינה".

לחיים לכבוד דער דערעפענונג פון חודש פון יידישן בוך. יאָר 1960. צווישן ראש־הקהל און דעם הרב הראשי, דער גאָסט חיים גראָדע. דער צווייטער פון רעכטס: משה רון פון ישראל.

ווי איינער וואָס האָט נישט קיין דערפאַרונג פון אַ געזעלשאַפטלעכן טוער און אַזוי ווי איך בין ביי אייך געווען בלויז אַ גאָסט אויף אַ וויִיל, בין איך נישט דער באַרופענער מענטש אָנצוּוייזן הסרונות אין אייער אַרבעט, ווי איר פּאַרלאָנגט עס אויסדריקלעך אין אייער בריוו און וואָס איז דאָך בעסטער באַווייזן מיט וויפל ערנסט און אחריות איר באַציט זיך צו אייער אַרבעט. אָבער כאָטש איך האָב נישט קיין דערפאַרונג פון אָן עסקן און בין ביי אייך געווען נישט לאָנג, וויל איך דאָך אָנווייזן אויף אַ פּאָר בלויזן, וואָס איך האָב געזען בעת איך בין געווען ביי אייך און זע עס איצט נאָך בעסער.

אויף מיין צוריקווענדע פון אַרגענטינע בין איך געווען אין בראַזיל און האָב דאָרט אין געוויסע קרייזן אַליין קאַליע געמאַכט די גאַסטפרייַנטלעכע באַציונג צו מיר, ווייל איך האָב אייער קהילה אַרויסגעשטעלט פאַר אַ מוסטער וואָס די יידן אין בראַזיל דארפן נאָכטאָן. אָבער איך

האָב דאָרט אויך געטראָפן עסקנים וואָס פרווון שוין צענדלינגער יאָר אויסקעמפן אַ ייִדישע קהילה אין בראַזיל, און אָט די גינציקע, האַרציקע און אחריותדיקע ייִדן זיינען פול געווען מיט געראַכטע טענות קעגן אייך, אַרגענטינער פרנסים און עסקנים, אַז איר העלפט זיי נישט. דערי־בער איז מיין מיינונג, אַז פון אייערע ערשטע און וויכטיקסטע פונקטן דאַרף זיין דאָס שאַפן אַ קערפערשאפט וואָס זיין אויסשליסלעכע אויפגאַבע זאָל זיין צו העלפן די ייִדישע יש־ובים אין די אַנדערע לאַטיין־אַמעריקאַנער לענדער צו גרינדן ייִדישע קהילות. דורך דעם וועט איר אויך שטאַרקן זיך גופא. און אייער ייִדישלעכע פאַראינטערעסירונג אין אַנדערע ייִדי־שע קיבוצים דאַרף זיך קודם־כל אויסדריקן אין גלייך אַרויסשיקן דעלעגאַציעס פון פאַרעקשנטע און קעמפערישע קהילה־טוער אין די לענדער וווּ וואַרעמע ייִדן קעמפן פאַר אַ ייִדישער קהילה און נייטיקן זיך אין אייער הילף.

וויבאַלד אין דער קהילה זיצן פאַרשטייער פון גאַנצן ישוב, דאַרף אייער געוויילטע קער־פערשאַפט זאָרגן אויך פאַר אַזעלכע גייסטיקע הצטרכותן וואָס די פרנסים אליין, לאָמיר זאָגן, פראַקטיצירן נישט אין זייער פריוואָט לעבן, איך בין געווען ביי אייך ווען אין דער קהילה האָט זיך געפירט אַ הייסער וויכוח וועגן גרינדן אין אַרגענטינע אַ ישיבה. איך בין געווען שטאַרק צופריידן ווען עס האָט עזיגט ביי אייך די שיטה צו גרינדן אין אַרגענטינע אַ מקום־תורה. מען קען נישט פרעגן ביי די ראָטמענער פון דער ייִדישער קהילה אין בוענאָס־איירעס, צי זיי אליין פרעגן ביי אַ רב אַ שאלה און צי זיי עסן טאָקע בלויז כשר פלייש. דאָס איז נישט קיין שטאַנד־פונקט; דער שטאַנדפונקט איז, אַז דער ייִדישער ישוב דאַרף רבנים און שוחטים. אַקוראַט אַזוי דאַרפט איר זיך אויך פירן בנוגע אַנדערע קולטור־אויפגאַבן. לאָמיר זאָגן אייער זאָרג פאַר ייִדיש און ייִדישער קולטור. געווויס איז דער משל נישט גלייך צום נמשל, ווייל ווּיפל פון די פרנסים עס עסן בלויז כשרות האָב איך נישט געזיילט, נאָר אַז אַלע וויילער און אויסגעווייולטע אין אייער קהילה קענען ייִדיש און לעבן זיך אויס אין ייִדיש — דאָס וויס איך זייער גוט. אָבער מיר רעדן וועגן דעם יונגן דור, וואָס וואָלט אויף אַ נאַטירלעכן אופן דערצויגן געווארן בלויז אויף שפא־ניש, ווען ביי אייך איז נישטאָ אַ געפלעגטע און באַוווסטזיניק־געציילטע ייִדישע דערציונג. נאָר די מערכה פון ייִדיש איז אַ סך אַן ערגערע ווי די מערכה פון העברעיש. אומאָפהענגיק פון דעם, צי דער אַן אַן ערך קלענערער אינטערעס צו ייִדיש אין אייערע שולן נעמט זיך פון דעם וואָס די תלמידים זיינען ווייניקער פאַראינטערעסירט אין ייִדיש, אַדער וויייל געוויסע געקומענע לע־רער באַאַרבעטן שטילערהייט די תלמידים קעגן ייִדיש, אַדער וויייל איר האָט נישט און עס קו־מען אויך נישט פון אַנדערשווו אַזעלכע באַגייסטערטע ייִדיש־לערער ווי העברעיש־לערער — נישט געקוקט אויף די אַלע פאַקטן, איז די אויפגאַבע פון דער קהילה און אַלע אירע פאַרטיי־אישע פאַרשטייער אַנצוהאַלטן און קעמפן פאַרן פאַלקסטימלעכן כאַראַקטער פון אייער ישוב. לערנען ייִדיש און קענען די ייִדישע ליטעראַטור איז דער יסוד פון אַ פאַלקסטימלעכן ייִדישן ישוב. ביז איצט האָט נאָר קיינער נישט אָפגעלייקנט דעם היסטאָרישן פאַקט אז אומעטום און אַזוי לאַנג ווי אַ ייִדישער ישוב האָט גערעדט ייִדיש, איז דאָרט אויך געווען אַ ייִדיש פאַלק. אָבער אין די ערטער וווּ מען רעדט בלויז ענגליש, בלויז שפאַניש און אַנדערע נישט־ייִדישע לשונות, צי וועט זיך פון די דאָרטיקע ייִדן אויך אויסבילדן אַ ייִדיש פאַלק — דאָרף נאָך באַ־ווייזן ווערן.

אייגער פון די האַרבסטע און טרויעריקסטע פראָבלעמען איז ווי צו פאַרגרעסערן דעם פראָצענט פון די ייִדישע קינדער אין די ייִדישע שולן. ווען איך בין געווען אין אַרגענטינע האָט עס געהאַלטן, דאָכט זיך, בייַ 25 פראָצענט ייִדישע קינדער וואָס באַקומען אַ וועלכע נישט־איז ייִדישע דערציונג. איך בין זיכער אז ווען איר וועט מאַכן אַ סך־הכל פון אייערע קהילה־אַקטי־ויטעטן וועלן די חינוך־פראָבלעמען פאַרנעמען אַ גרויס און וויכטיק אָרט. אָבער ס׳איז אויך וויכטיק, אַז פונקט ווי איר וועט באַטראַכטן ווי צו פאַרגרעסערן און פארטיפן די ייִדישע לימו־דים אין די שולן און לערער־סעמינארן, דאַרפט איר אויך טראַכטן וועגן די טאַטעס און זיי־דעס, די פאַראַדנע קולטור־יום־טובים, אויסהערן אַ לעקציע און אפילו קויפן אַ ייִדיש בוך איז

נאָך גישט קיין באַוויז אַז מען געהערט צו דער ספערע פון ייִדישער גייסטיקייט. דורך דעם עצם פאַקט וואָס איר האָט געגרינדעט אַ ייִדישע קהילה איז דער אַרגענטינער ייִדישער ישוב מיט איין מאָל עלטער געוואָרן אויף הונדערטער יאָרן. זיין גייסטיקע געשיכטע הייבט זיך מער נישט אָן מיטן ערשטן ייִדן וואָס האָט חתונה געהאַט אויפן אַרגענטינער באָדן. די קהילה האָט אייך איינגעשלאָסן אין דער טראַדיציאָנעלער קייט, אייך פאַרבונדן מיט די עלטסטע ייִדישע קהילות און זייערע טראַדיציעס. אין גייסט און אין סטיל פון אונדזערע אַלטע היימען, כאָטש אין נייע וועלטלעכע פאַרמען, מעג דאָס ייִדישע לעבן אין אַרגענטינע אייך האָבן "אַ קאַלטע שול", ווו מען רוֹוונט בלויז אין די זומער־טעג, דער עיקר שבת און יום־טוב; אַ בערגל אויפן שול־הויף פאר פאַראַדנע חתונות, אַבער עס מוז אויך זיין אַ בית־מדרש פאַר אין מיטן וואָך, דאָרט ווו מען דאַווענט און לערנט יעדן טאָג. איך בין געווען בייַ אייך אין די ימים־נוראים און סוכות־צייט, און איך בין געבליבן מיט אַן אינדרוק פון אַ סך יום־טובדיקע ייִדן וואָס פאַרפאַקן די שולן

חיים גראָדע אויף דער דערעפענונג פון חודש פון ייִדישן בוך אין יאָר 1960.

און די בתי־מדרשים אין די נישט־געווינטלעכע טעג פון יאָר. און נאָך אַן איינדרוק האָב איך געהאַט — און איך זאָג עס אייך לשבח — אַז אַרגענטינע איז אַ גייסטיקע קאַלאָניע פון מדינת־ישראל. און טאַקע דערפאַר, איר זאָלט ווייטער זיין אַ געבענטשטער ישוב סיי פאַר זיך גופא און כּיי אין די אינטערעסן פון מדינת ישראל אין יעדן הינזיכט, דאַרף בייַ אייך זיין אָפן דער בית־מדרש אַ גאַנצע וואָך. עס איז נישט נייטיק אַז איך זאָל פאַר אייך אויסאַרבעטן אַ קאָנקרעטן פראָגראַם; איר ווייסט עס טאָן בעסער פון מיר. דער כלל דאַרף זיין, אַז אויסער גרויסע אונטערנעמונגען פון ברוב עם, דאַרפט איר לייגן זייער אַ סך געווויכט אַריינצודרינגען אין געמיט און געדאַנק פון די יחידים, וואָס אַלע אין איינעם בילדן זיי דעם ציבור. מען זאָל טאָקע לייענען די געקויפטע ביכער, מען זאָל לערנען ייִדישע געשיכטע, מען זאָל זיך מתווכח זיין וועגן ייִדישע פראָבלעמען, עס זאָל געשאַפן ווערן דער גייסט פון תלמידים מיט אַ רבין אַרום אַ טיש, און די

תלמידים מיט אַ רבין אַרום אַ טיש זיינען דאָך געווען נישט קיין חדר־יינגלעך, נאָר טאַטעס און זיידעס.

אויף אייך איז מקוים געוואָרן דער „לא יסור שבט מיהודה", פון יידישער גייסטיקער אַליינ־הערשאַפט און אויטאָנאָמיע, וואָס דער קדוש און היסטאָריקער שמעון דובנאָוו נאָך זאָגט נאָך ווי דעם גרעסטן שבח די פוילישע און ליטווישע יידן. וועט איך בין געווען ביי אייך, האָב איך גע־האַט אַ געפיל אַז איך בין צוריקגעקומען אין מיין היימשטאָט, אין ירושלים דליטא. פונקט ווי די יידישע געסלעך אין ווילנע האָבן זיך געדרייט אַרום ווילנער שול־הויף, האָט זיך מיר אין בוענאָס־אירעס געדאַכט, אַז אַלע יידישע געסלעך דרייען זיך אַרום דער קהילה. יהי רצון, אַז אין בוענאָס־אירעס און אין יעדער אַנדער יידישער שטאָט זאָל דער אומקרייז פון די גאַסן און געסלעך אַרום דער קהילה אַלץ גרעסער און בריייטער ווערן.

ד״ר חיים שאשקעס (ניו־יארק)

אַ פּאָר וועָרטער „ממעמקים״ פּאַר דער אַרגענטינער קהילה

ווען איך בין מיט זיבעצן יאָר צוריק, אַלס „היאס״־דירעקטאָר, אָנגעקומען צום ערשטן מאָל אין אַרגענטינע, האָבן מיך אויפן לופט־פלאַץ צווישן אָנדערע אָפּגעוואַרט צוויי אומפּאָר־געסלעכע יידישע פּערזענלעכקייטן: מ. ראָזאָווסקי און ידידיה עפרון. דער ערשטער האָט גע־זאָגט, אַז ער באַגריסט מיך אין נאָמען פון דער „חברה קדישא״ און דער צווייטער האָט שפּאָסיק צוגעגעבן. „און די „חברה״ האָט אָפּילו די „עגלה״ מיטגעשיקט אייך אָפּצופירן״.

איר מוזט מודה זיין: די רעמיניסצענצן פון דער אַלטער היים, וואָס בינדן זיך מיט די ווערטער „חברה קדישא״ און „עגלה״ זיינען נישט דער בעסטער „ברוך־הבא״ פּאַר אַ נייַ־אָנ־געקומענעם גאָסט: איז ער דאָך געקומען לעבן און נישט מיט קאָמפּאַרט „אָפּגעפּירט ווערן מיט דער עגלה״.

זינט דאָן זיינען אַ סך שטורמישע וואָסערן אָפּגעפלאָסן. פון דער „חברה קדישא״ איז אַ „קהילה״ אויסגעוואַקסן, אַ מערקווירדיקער פּראָדוקט, אויסגעפּורעמט גאָנץ אייגנאַרטיק אויף־דער אַרגענטינער ערד.

איך האָב פיל מאָל אין משך פון די יאָרן באַזוכט בוענאָס־אייראָס און פיל אָנדערע שטעט פון אַרגענטינע. איך האָב געהאַט דעם כבוד, ווי פיל יידישע וואָנדערער מיט אַ געזעלשאַפט־לעכער מיסיע, — צו זיין דער גאָסט פון „ישוב״ און פילן די וואָרעמקייט און נאָסטאַלגישן רייַך פון זיין פאָלקסטימלעכקייט.

קום איך דאָך פון ניו־יאָרק וווּ קיין „סביבה״ איז נישטאָ, וווּ דער ריזיקער מעכאַנישער מאָנסטער, — די גרויסע שטאָט — האָט גאָר נישט קיין פלאַץ, וווּ אַן אורח אויפצונעמען. דאָס הייסט, פלעצער זיינען פאָראַן אַ סך, — שוין צופיל, — אָבער קיין איין סטאָבילער אָדרעס, קיין איין צענטער אויף וועלכן מען זאָל קענען זאָגן, אַז מען איז אַ גאָסט פון יידישן ישוב, — איז נישטאָ. אָלץ צעפלאָסן, סעפּאָרירט, אָפּגעפּרעמדט.

קומט צו אונדז אַ גאָסט מיט אַ נאָמען, בלייבט נישט אָנדערש ווי אויפנעמען אים אָדער אין דער פּאַרטיי, צו וועלכער ער געהערט, אָדער אין אַ פּריוואָטער הויז פון פּריינט און באַ־קאַנטע.

דערביבער איז אַזוי ווערטפול דאָס שאָפן אין אַרגענטינער שטעט דעם נאָטירלעכן „אָדרעס״, די קהילה, וועלכע איז דער פּאָקוס פון אַלע יידישע אינטערעסן.

איך האָב אין משך פון מיינע אָפּטע וויזיטן געהאַט די מעגלעכקייט צו אָבסערווירן דעם אָנטוויקלונגס־פּראָצעס פון די קהילה־אינסטיטוציעס און אויך די אָנטוויקלונג פון דעם מענטשן־מאָטעריאַל, וועלכן דאָס פאָלק האָט אָנפאָרטרויט די פירערשאָפט.

אָביסל בין איך אַ מבין אויף קהילה־אָרבעט, ווייל שוין מיט 45 יאָר צוריק, אין אָנפאָנג פון יאָר 1918 בין איך אויסגעוויילט געוואָרן אַלס מיטגליד צום ערשטן דעמאָקראַטיש־געווייל־טן קהילה־ראַט אין דער געשיכטע פון אוקראַינע, — צום ראַט אין כאַרקאָוו (אגב, ווילט זיך אויך דערמאָנען מיינע שוין איצט פאַרשטאָרבענע חברים פון „צעירי־ציון״, וואָס זיינען דאָן, צוזאַ־מען מיט מיר, אויסגעוויילט געוואָרן אַלס פאַרטרעטער אין ראַט. דאָס זיינען: אייזיק ברודני־בראלי, דער שפּעטערדיקער פרעזידענט פון „בנק הפועלים״, אברהם לעווינסאָן, — סיים־דע־

פּוטאָט און באַרימטער ישׂראלישער קולטור־טוער און שמואל פרידמאַן־עליאָשעוו, — דער שפּעטערדיקער ישׂראל־אַמבאַסאַדאָר אין מאָסקווע. זאָל געבענטשט זיין זייער אָנדענק!

איך בין אויך געווען אַ מיטגליד אין וואַרשעווער קהילה־ראַט, אין זיין שפּעטערדיקער און גרעפֿערלעכער עפּאָכע. האָט מען זיך אויסגעלערנט אָפּשאַצן די אַרבעט פון אַנדערע קהילות.

איז טאָקע דערִיבער צו באַוווּנדערן, ווי אַזוי מענטשן פון פּשוטן פֿאָלק, נישט קיין טרעניִרטע „סאָשעל וואַרקערס", האָט זיך איינגעגעבן אין משך פון אַ פּאַרהעלטניסמעסיק־קורצער צייט אויפֿשטעלן די אינסטיטוציע, וואָס ווערט איצט באַוווּנדערט אין דער גאַנצער יידישער וועלט.

ווען איר הייבט אָן צו סומירן איר פּאַרטוויגטן אַרבעטס־געביט: די קאָנצענטרירטע פּופּציק־טויזנט־קעפּיקע מיטגלידערשאַפט אין בוענאָס־אַיירעס, וואָס איז אָן אָן פּאַר זיך אַ קאָ־

די קהילה־פּאַרוואַלטונג נעמט אויף די געסט לילי מנחם (ישׂראל), יהודה עלבערג (קאַנאַדע) און ד"ר שאָשקעס (פּאַר' שטאַטן).

לאָסאַלע אָרגאַניזאַציע דערגרייכונג: די העברעיש־יידישע שול־נעץ, וואָס ווערט געשטיצט און רעגולירט דורך דער קהילה; די אייגנאַרטיקע קולטור־טעטיקייט, וואָס ווערט אַמבולטסטן אויסגעדריקט אין דערמעגלעכן לעקטאָרן — אָרגענטינער און אויסלענדישע, — צו באַקאַנענ דעם עולם אין בוענאָס־אַיירעס און אין די פּראָווינץ־שטעט מיט די ברענענדע פּראָבלעמען פון דער יידישער ווירקלעכקייט און פּאַרגאַנגענהייט; דער „חודש פון יידישן בוך", וואָס לאָזט אַן אומפּאַרגעסלעכן אינדרוק ביי אונדז אַלעמען, וועלכע זיינען נישט געווינט צו זען לאַנגע רייען פון יונגע און עלטערע יידן, וואָס שטייען און וואַרטן מען זאָל זיי פֿאַרקויפן ביכער פון יידישן אינטערעס.

איך רעד שוין נישט פון אַזאָ ספּעציעל־נייטיקער אינסטיטוציע, ווי דאָס „מתים־שטיבל" ביי דער קהילה. — די אייגנטלעכע „חברה־קדישא", — וועלכע איז נישט מער די „שינד־ברעטל" פון אַרעמאַן אָדער וויניק־פֿאַרמעגלעכן אין די טראָגישע פּאַר אים טעג.

איך האָב זיך ספּעציעל צוגעקוקט בעת מיינע וויזיטן אין דער קהילה צו אַט דעם „טרויער־דיקן ווינקל" אויפן ערשטן שטאָק און טאָקע געזען די גרויסע ענדערונג, וואָס איז פאָרגעקומען אין דער נייער קהילה, ביים אויספירן די מצוה פון „הלוית המת".

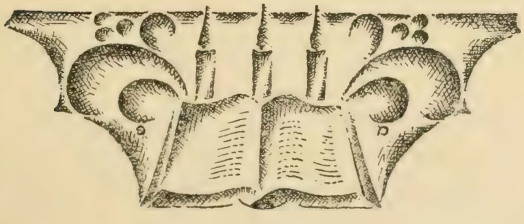
עס איז ווערט אַרײַנצוגיין אין דער קהילה אין דער שעה פון גרויסן טומל, צווישן איינס און צוויי אזייגער בייטאָג, ווען די פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער, צוזאַמען מיטן פרעזידענט ד״ר קאַמענשיין (פריער ח׳ אלימלך גוטקין), זעצן זיך בייַ זייערע טישן אויספירן די מלאכת־הקודש. ווי אַ בינענשטאָק זשומעט דאָן אַרום יעדן פון זיי, פראָבלעמען פון אַלגעמיין־ייִדישער באַדײַטונג, אַרטיקע וויכטיקע אַנטוויקלונג. נו, און די טאָג־טעגלעכע באַדערפענישן פון יחיד, ווּעלכע קוקן אויס קליין אין פאַרגלייך מיט ווּעלט־פראָבלעמען, אָבער גרויס און וויכטיק זיינען פאַר אים, פאַר דעם „יחיד", זייער אָפט פאַר דעם „קליינעם מענטשל", וואָס האָט זיך נישט ווו צו ווענדן, אויסער צו דער קהילה, און דאָ טאָקע באַקומט ער די תשובה און די אַנטשיידונג פאַר זיין פּראָבלעם.

און דער פאַקט, וואָס די פאַרוואַלטונגס־מיטגלידער רייסן זיך אָפּ פון זייערע פּריוואַטע געשעפטן, כדי דעם געזעלשאַפטלעכן פליכט צו דערפילן, — אָפטמאָל איז דאָס געמאַכט מיט גרויסע פּערזענלעכע קרבנות, — דאָרף אויך אונטערגעשטראָכן ווערן: קיין באַלוינונג, — אויסער דאָס ביסל סאַטיספאַקציע, — און אָפטמאָל דאָס ביסל „בזיונות", וואָס זיינען דער שטענדיקער גורל פון כּלל־טוער — באַקומען זיי דאָך נישט.

פאַר מיר זיינען געבליבן אומפאַרגעסלעך מיינע באַזוכן מיט לעקציעס אין נאַמען פון פאַרבאַנד פון אַרגענטינער קהילות אין די פיל פּראָווינץ־שטעט, פון ווּעלכע איך געדענק: ראָזאַריאָ, קאָרדאָבאָ, מענדאָזאָ, סאַן־כואַן, פאַראַנאָ, לאָ פּלאַטאָ, באַהיאַ־בלאַנקאָ, סאַנטאַ־פע א״א.

אומעטום האָב איך אויפן פאַסטן געטראָפן גרופּע איבערגעבענע פרנסים, ווּעלכע זיינען ענג פאַרבונדן מיט זייער צענטער אין בוענאס־איירעס.

איך האָב אַבסערווירט די אַרבעט פון דאָזיקן צענטער אונטער דער פעיקער פירערשאַפט פון ז. וואַסערצוג; עס האָט אויסגעקוקט, ווי אַ קהילה־שטאָב אין לאַנדעס־פאַרנעם, וואָס „קלאַפּט" און פירט אויס באַשלוסן.

בצלאל שערמאן

יידיש לעבן אין אַרגענטינע

א.

דער אַרגענטינער יידישער ישוב האָט זיך נישט צו באַקלאָגן אין די לעצטע יאָרן, אַז ער קריגט נישט גענוג אויפמערק אין דער ברייטער יידישער וועלט. אדרבא, יעדער יידישער שרייבער אָדער רעזשיסאָר טוער, וואָס פֿאָרט אויף אַ באַזוך — און ווערט דורך דעם דער „גאָסט פון דעם ישוב" — האָלט עס פֿאַר זיין חוב צו באַשרייבונגען באַקומט זיך אַ ריכטיק בילד פון דעם צווייטן גרעסטן יידישן קיבוץ אין חוץ־לאַנד (נישט צו רעכענען סאָוועטן־רוסלאַנד). די סיבה איז אַ פשוטע: אַלע באַריכטן זיינען געבויט אויף די טעטיקייטן פון דעם אַקטיוו אין דעם ישוב, אין וועלכן דער יידיש־רייַדנדיקער סעקטאָר איז דער דינאַמישסטער פאַקטאָר. זעלטן ווערט געזומען אין באטראכט דער ספרדישער סעקטאָר, וואָס עס ווערט געשאַצט, אַז ער מאַכט אויס באַלד אַ פערטל פון דער יידישער באַפֿעלקערונג אין בוענאָס־איירעס. מען לאָזט אויך אויס פון די באַריכטן די דייטשיש־יידישע עדה, וואָס איז זינט דעם היטלער־חורבן אין אייראָפּע היפשלעך אויסגעוואַקסן; און ענדלעך שטעלט מען זיך נישט גענוג אַפּ אויף די יונגע דורות, וואָס לעבן זיך אויס קולטורעל און געזעלשאַפטלעך אין דער שפּאַניש־רייַדנדיקער סעקטאָר אַ כסדר קלענער־ווערנדיקע מינדערהייט, הגם ער איז דער נעריוון־צענטער אין דער קהלשער טואונג פון דעם גאַנצן יידישן קיבוץ אין אַרגענטינע.

ווי נישט־געגנוגדיק עס איז דער מאַטעריאַל וואָס מיר האָבן פון דעם ישוב ווערט קלאָר, ווען מיר שטעלן די ערשטע און עלעמענטאַרסטע פראַגע: ווי־פֿיל יידן לעבן היינט אין אַרגענטינע? מיר האָבן נישט קיין פינקטלעכע אינפֿאָרמאַציע וועגן דער צאָל יידן אין די פֿאַראייניקטע שטאַטן, פון דעסטוועגן פֿאַרמאָגן מיר שוין דאָ סטאַטיסטיק, וואָס דערלויבט גוט־באַגרינדעטע שאַצונגען. די סטאַטיסטיק איז באַזירט אויף די באַפֿעלקערונג־שטודיעס וואָס יידן האָבן אַליין דורכגעפירט אין אַ צאָל שטעט און אויף ציפערן וואָס מען קען אַריסהויבן פון די רעגירונג־צענזן. אין אַרגענטינע איז פון דעם אַלעם קיין זכר נישטא. אַלע ציפערן וועגן דער גרויס פון דעם ישוב זיינען באַזירט אויף אינדיווידועלע שאַצונגען; די שאַצונגען זיינען באַזירט אויף השערות; די השערות זיינען באַזירט אויף פֿאַרזענלעכע אייַנדרוקן; און די פֿאַרזענלעכע אייַנדרוקן זענען באַזירט אויף וווּנטשן. וועלן גוט־אינפֿאָרמירטע אַלטע תושבים אַנרופן אַ ציפער פון 400 טויזנט יידן; אַנדערע וועלן רייַדן פון אַ האַלבן מיליאָן; און פֿאַראַן געזעלשאַפטלעכע עסקנים וואָס באַשטייען, אַז נישט ווינציקער ווי 600 טויזנט יידן געפינען זיך היינט אין אַרגענטינע. אַז איר וועט זוכן כאַטש אַ סימן פון אָביקטיוויזם באַשטעטיקונג, וועט איר עס נישט געפינען אין שייכות צו קיין איינעם פון די אָנגעגעבענע ציפערן. בלית־ברירה, וועלן מיר זיך האַלטן ביי דעם ציפער פון 450.000 — אַ ציפער וואָס ווערט צום אַפּטסטן דערמאָנט אין די מאַטעריאַלן וועגן אַרגענטינע.

לאָמיר נעמען אַ צווייטן ביישפּיל. נישט געקוקט אויף די פיל זייער דערמוטיקנדיקע זאַכן וואָס מיר הערן פון אַרגענטינע, רופט אָבער אין באַריכט אַרויס אומרו אפילו ביי די אַפּטי־מיסטישסטע באַזוכערס. עס ווערט אָנגענעבן, אַז נישט מער ווי 25 פּראָצענט פון די יידישע

קינדער קריגן דאָרטן אַ ייִדישע דערציונג. וועגן אָט־דעם ציפער האָט מען שוין געשריבן מאמרים אין גאָר דער ייִדישער וועלט. מען האָט פון דעם געוואָרן אויף ציוניסטישע קאָנגרעסן און אויף צוואַמענקומען פון דעם ייִדישן וועלט־קאָנגרעס. מען האָט געבויט טעאַריעס, געזוכט דערקלערונגען און אָנגענומען רעזאָלוציעס. אָזוי טיף האָט זיך דער ציפער איינגעקריצט אין דעם ייִדישן אינוועניטאַר, אַז מען גיבט נישט פאר נייטיק צו פרעגן: 25 פּראָצענט פון וואָס? וויבאַלד מען וויסט נישט וויפל קינדער פון שול־עלטער עס געפינען זיך אין לאַנד, און וויבאַלד מען קען דאָס נישט וויסן סיידן מען וויסט ענלעכע די צאָל ייִדן און די גרויס פון דער ייִדישער משפחה — טאָ פון וואַנען קען מען וויסן, אַז נישט מער אדער אַז נישט ווינציקער ווי 25 פּראָצענט ייִדישע קינדער קריגן אַ ייִדישע דערציונג? און אפילו ווען מען זאָל אָנגענעמען, אַז דער פּראָצענט איז אַ ריכטיקער — צי מיינט עס אַז בלויז 25 פּראָצענט פון דער יוגנט אין לאַנד קריגן אַ ייִדישע דערציונג בכלל, אדער מיינט עס נאָר אַז אין אַ געוויסע מאָמענט געפינען זיך 25 פּראָצענט פון די קינדער אין די ייִדישע שולן? אומזיסט וועט איר זוכן אַן אויטענטישן ענטפער אויף אָט־די פּשוטע פראָגעס.

די פירערס פון דעם ישוב געפינען זיך אונטער אַ דרוק אויפצוקלערן די סתירה וואָס ליגט צווישן דעם האָפערדיקן בילד וואָס זיי מאָלן פון דעם בלי־ענדיקן מצב פון דער ייִדישער שפראַך און צווישן דעם קליינעם פּאָרנעם פון דער ייִדישער דערציונג. לייקענען זיי נישט אַפּ דעם ציפער; זיי פרווון נאָר אַפּטעמפּן זיין ווידעראַנאַנדיקייט. עס איז אַ בלבול, האָט נישט לאַנג צוריק געשריבן וועגן אָט־דעם ענין דער אָנגעזעענסטער ייִדישער זשורנאַליסט אין אַרגענטינע, אַז נישט מער ווי 25 פּראָצענט קינדער קריגן אַ ייִדישע דערציונג; וואָס זיינען מיר שולדיק, האָט ער געטענהט, אַז מען רעכנט צו אונדז צו [צו דער ייִדיש־ריידנדיקער באָפעלקערונג, הייבט עס, ב. ש.] די ספּרדישע ייִדן און די דייטשע ייִדן? אָן זיי וואָלט שוין דער פּראָצענט ממילא געווען אַ העכערער. דאָס איז אַ ביז גאָר טשיקאַווער חשבון: דער פּראָצענט וואָלט נאָטירלעך געווען נאָך אַ העכערער ווען מען וואָלט אויך אַראָפּגערעכנט די שפּאַניש־ריידנדיקע עלטערן, אָבער פון אַזאַ חשבון — וויפל ייִדן וואָלטן פאַרבליבן אין אַרגענטינע? און וויפל ייִדן וואָלטן היינט בכלל געווען אין דער וועלט, ווען מען זאָל זיך רעכענען נאָר מיט די ייִדיש־ריידנדיקע און בלויז אויף זיי אַרויפלייגן דעם חוב צו געבן זייערע קינדער אַ ייִדישע דערציונג? אין חוץ לזה — די צאָל ייִדיש־ריידנדיקע ייִדן אין אַרגענטינע וויסט מען יאָ? און וויפל פון די ייִדיש־ריידנדיקע שיקן זייערע קינדער אין אַ ייִדישער שול איז באַקאַנט? וועל איך נאָך צו דעם ענין ייִדישע דערציונג זיך אומקערן. דאָ האָב איך נאָר געוואָלט באַווייזן וואָס פאַר אַ קרומער שפּיגל עס באַקומט זיך פון דעם אַרגענטינער ישוב, וועמען פאַרלאָזט זיך אויף ציפאַליקע ידיעות און אויף אויבן־אויפיקע באריכטן אין דער פרעסע מכוח זיין דע־מאָגראָפישן מצב.

ב.

דרייצן יאָר האָבן אָפּגעטיילט מיין צווייטן באַזוך אין אַרגענטינע פון דעם ערשטן. אַלץ אין לאַנד האָט זיך געביטן אין משך פון אָט־דעם פעריאָד. קודם־כל האָט זיך ראַדיקאַל געביטן די פאָליטישע סיטואַציע. בעת מיין ערשטן באַזוך, אין 1948, האָט אין לאַנד געהערשט די פעראָניסטישע דיקטאַטור, וואָס איר טויטע האַנט האָט זיך געליגט אויף יעדער איינעם ביי דעם ערשטן טריט וואָס ער האָט געשטעלט אויף דער אַרגענטינער ערד. דעם אָטעם פון דעם פאַקטיש־פאַסיסטישן רעזשים האָט מען געשפּירט וו נאָר מען האָט זיך געקערט אַדער געוועגדט.

קיין ברוטאַלן אַנטיסעמיטיזם האָט מען, אמת, אונטער דער פעראָן־דיקטאַטור נישט געמערקט. מיר אַליין איז אפילו אויסגעקומען בייצוזיין דעם חנוכת־הבית פון אַ ייִדישן פּעראָניסטישן קלוב, ביי וועלכן פּעראָן און זיין פּאַרשטאַרבענע וויב עווא, וואָס איז אין יענער צייט געוואָגן אפשר נאָך מער פאָפולער ווי ער, האָבן פאַרזיכערט דעם עולם, אַז זיי באַטראַכטן ייִדן

פאר גלייכע בירגערס פון לאנד און וועלן נישט דערלויבן קיין דיסקרימינאציעס קעגן זיי. קיין צופיל בטחון האבן פון דעסטוועגן די יידן אין די פארזיכערונגען נישט געהאט: זיי האבן געזען ווי מען האט ארויסגעשטויסן אלע יידן פון די מלוכה־אמטן און פון דער לערערשאפט אין די הויכשולן; און זיי האבן גאנץ גוט געוווסט, אז וועט זיך עס דעם רעזשים לוינען — וועט ער די באשרענקונגען כלפי יידן אויספרייטן אויף אלע שטחים פון דעם פאליטישן און עקאנאמישן לעבן.

היינט איז די לאגע אין יעדער פרט א בעסערע. די איצטיקע פאליטישע ארדענונג איז נאך וויט נישט קיין איינגעשטעלטע און רעגירונגס־קריזיסן זיינען אין ארגענטינע א טעגלעכע דערשיינונג. דאס לאנד בייגט זיך נאך אלץ אונטער דער ירושה פון עקאנאמישער דיסלאקאציע

די דע־עפענונג פין דער ווייסנשאפטלעכער קאנפערענץ אין יאר 1961. עס רעדט דער גאסט בצלאל שערמאן.

זואס פעראן האט איבערגעלאזט, איז עס זיינען נאך פארען גאר שטארקע פעראניסטישע שטי־מונגען גראד צווישן די ארבעטנדיקע מאסן. פון דעסטוועגן איז דער פאליטישער קלימאט א דעמאקראטישער: עס הערשט דארט פרייהייט פון וואָרט און פון פרעסע און עס איז דא אן עפעקטיווע אפאזיציע. נאטירלעך רופט זיך דאס אפ אויך אין דער יידישער סביבה: דאס מאל האב איך געטראפן א גרויסע צאל יידישע פראפעסארן אין די אוניווערזיטעטן און אן אקטיוון אנטייל מצד די יידן אין דעם אלגעמיינעם פאליטישן לעבן. די געשפאנטקייט האט אפגעלאזט; און אויב עס שפירט זיך נאך אלץ צווישן יידן אן אומרו, נעמט זיך עס נישט פון מורא פאר דעם איצט־קן רעזשים אין לאנד, נאר פון די קאסטרא־סענטימענטן וואס דרינגען אלץ טיפער ארײַן אין גאנץ לאטיין־אמעריקע. באגייסטערונג פאר קאסטראן און האס פאר אמעריקע כאפן ארום די יונגט, ארײַנגערעכנט די יידישע; און די שרעק אז עס רוקט זיך אויף יידן דער גורל פון דעם קובאנער ישוב, איז וויט נישט אן א גרונט, בפרט אז פון דעם עקאנאמישן שטאנד־

פונקט וועלן יידן זיין אויף דעם ערשטן פייער אויב עס וועט קומען צו א סאציאלער צעטרייסלונג.

וואָרעם עקאָנאָמישע האָט דער ישוב אין ארגענטינע מער דעם אָנבליק אויף די אלטע ישובים אין מזרח־איראָפע, ווי אויף די ישובים אין די פֿאראיניקטע שטאַטן, אין ענגלאַנד אדער אין קאַנאַדע. יידישע באַנקן, יידישע קרעדיט־גענאָסענשאפטן, יידישע האַנדל־קאַאָפּעראַטיוון, יידישע געשעפט־פֿארבאַנדן — אט־דאָס אלץ נעמט ארום די יידישע באַפעלקערונג ווי א מין עקאָנאָמישע אויטאַרקיע, וואָס איז אי א ברכה פאר דעם ישוב אי א פאטענציעלער קוואל פין סכנה. א ברכה איז דאָס דערפֿאַר, ווייל די אינסטיטוציעס זענען וויכטיקע פאַזיציעס אין דעם לעבן פון דעם ישוב. זיי זענען עס אויף א דירעקטן אופן מיט דעם וואָס זיי טיילן אויס א באַדייטיקן פּראָצענט פון זייערע רווחים אויף קהלשע צוועקן; זיי זענען עס נאָך מער מיט דעם וואָס זיי פאַרפעסטיקן די בינדונג צווישן יחיד און כלל אין דער יידישער סביבה מיט דעם צעמענט פון עקאָנאָמישן אינטערעס. זיי קענען אָבער אויך פירן צו זייער ערנסטע קאָנסעקוענצן דערפֿאַר ווייל זייער עצם־עקזיסטענץ באַווייזט, אז די יידן זיינען נאָך ווינציק אינטגרירט אין די אלגעמיינע עקאָנאָמישע פּראָצעסן פון ארגענטינע און אז ממילא איז נאָך זייער עקאָנאָמישער יסוד נישט סטאַביליזירט. די יידן זיינען צופיל אפּגעזונדערט פון דער הערשנדיקער עקאָנאָמיע און זיי זיינען דעריבער מער אויסגעזעצט צו דרויסנדיקן דרוק ווי די אַנדערע טיילן פון דער באַפעלקערונג.

גייט מען אריבער פון די פאַליטישע און עקאָנאָמישע פראַבלעמען צו דעם אינעווייניקסטן לעבן פון דעם ישוב, וועלן מען קודם־כל באַווירקט פון דער דעמאָקראַטישקייט פון זיין אר גאַניזאַציע. דאָס איז אפשר דער דעמאָקראַטישסטער ישוב אין די תפוצות.

די קהילה אין בוענאָס־איירעס — און זי איז דער מוסטער פאר די קהילות אין די קלענערע שטעט אין ארגענטינע, ווי אויך פאר מאַנטעווידעאָ, די הויפּטשטאָט פון אורוגוויי — איז, ווי ד״ר מרדכי קאַפלאַן וואָלט זי אנגערופן, אן ארגאַניש. זי איז באַזירט אויף אינדיווידועלער מיטגלידערשאַפט, אָבער אין אירע אקטיוויטעטן דעקט זי כמעט אלע קאַלעקטיווע הצטרכותן פון דעם קיבוץ. די אויספיר־ארגאַנען פון דער קהילה וועלן אויסגעקליבן דורך דירעקטע און געהיימע וואַלן. אין די וואַל־אקציעס וועלן די פראַבלעמען פון דעם ישוב און די פּלאַטפֿארמעס פון די קאַנדידאַטן בריייט און אפן דעבאַטירט. וואָלט אָבער ביי דעם געבליבן — ד״ה וואָלט נאָך דער אינדיווידועלער קאַנדידאַט פיגורירט אין די וואַלן — איז א ספק צי וואָלט די קהילה געשטאַנען אויף דער מאַראַלער און קולטורעלער הויך וואָס זי פארנעמט איצט. וואָס עס פאר־וואַנדלט די קהילה אין אן אמתן פאַרלאַמענט פון דעם ישוב איז דאָס וואָס די קאַנדידאַטן אויף די פארשיידענע אמטן וועלן אויסגעשטעלט דורך פארטייען. די דאָזיקע פארטייען וויסן, אז זיי מוזן קומען צו די ווייליגרס נישט נאָר מיט די בעסטע מענטשן וואָס זיי פארמאָגן, נאָר אז זיי מוזן אויך פאַרליינג קלאָרע פראָגראַמען, וואָס זיי פארפליכטן זיך אויסצופירן, אויב זייערע קאַנדידאַטן וועלן אויסגעקליבן וועלן. אזוי ארום שטייען די פירערס פון דער קהילה אונטער דעם צווייענדיקן קאַנטראָל פון זייער פארטי און פון זייערע ווייליגרס. די צוזאַמענארבעט פון די פארשיידענע ריכטונגען אין דער קהילה איז נישט קיין מעכאַנישע אין נישט אזא, ווי עס איז אפט דער פאל אין אלגעמיינע אינסטיטוציעס אין די פאראיניקטע שטאַטן, וואָס פארקוקט אידעאָלאָגישע חלוקי־דעות מחמת שלום בית. די קהילה וועלט נישט דערטרונקען אין באַזאלן פראַקטיציזם, און זי שענקט געוג אויפמערק צו די גייסטיקע אינטערעסן פון דעם ישוב דווקא דערפֿאַר, ווייל זי איז אויך די ארענע פאר אידישע שטרייטן. די איניקייט אין האַנדלונג, וואָס וועלט דערגרייכט אויף א דעמאָקראַטישן אופן נאָך דעם ווי די באַזונדערע ריכטונגען ברענגען צום אויסדרוק זייערע ספעציפישע איינשטעלן, איז די איניקייט פון אידעישער פארשיידנאַר־טיקייט און געזעלשאפטלעכער אחריות.

דאָ האָבן מיר א קלאָרן ענטפער אויף דער טענה, וואָס מיר הערן אזוי אפט פון די קעג־נערס פון א רעפּרעזענטאַטיווער יידישער קהילה אין די פאראיניקטע שטאַטן, מכוח דעם אז אין א וואָלונטאַרער געזעלשאפט איז נישטא קיין פלאַץ פאר א צענטראַלער אנפיר־אינסטאַנץ.

זאָס נעמט אָן אירע באַשלוסן אויפן סמך פון מערהייט־אָפשטימונגען. אין אָט אָזאָ אָנפיר־אינסטאַנץ, גייט וויטער די טענה, ווערן אונטערגעדריקט מיינונג־פֿאַרשיידנקייטן און די רעכט פון דער מינדערהייט ווערן אין איר פֿאַרגוואַלדיקט. נישט נאָר ווערן מיינונג־פֿאַרשידנקייטן נישט אונטערגעדריקט אין אַרגענטינע, נאָר, פֿאַרקערט, די שטאַרקייט פון דער דאָרטיקער קהיל׳ה נעמט זיך אָקוראַט פון דעם וואָס זי גיט אַ פּלאַטפֿאָרמע פאַר חילוקי־דעות.

דער דעמאָקראַטישער כאַראַקטער פון דער קהילה און דער פֿאַרטייִשער צוזאַמענשטעל פון אירע אָנפיר־אינסטאַנצן רוקן אַרויס צו דעם פֿאַדערגרונט די קאָמונאַלע פּראָבלעמען פון דעם קיבוץ ווי אַ גאַנצן און סובאַרדינירן צו די דאָזיקע פּראָבלעמען די באַזונדערע אינטערעסן פון די אינדיווידועלע ייִדישע אינסטיטוציעס. אַ דאַנק דעם איז די קאָלעקטיווע סקאָלע פון ייִדישע ווערטן אין אַרגענטינע אַ פּיל־העכערע ווי זי איז אין דער ייִדישער געזעלשאַפֿטלעכ־קייט ביי אונדז אין די שטאַטן. איין ציפער וועט דאָס אילוסטרירן: זעכציק פּראָצענט פון דעם גאַנ גרויסן בודזשעט, וואָס די קהילה האָט, גייט אַוועק אויף סובסידיעס פאַר ייִדישער דער־ציונג. דאָס האָט מעגלעך געמאַכט דעם אויפקום און די אַנטוויקלונג פון די פרעכטיקע ייִדישע קינדער־שולן — און גראָד די שולן באַוויזן וויאַזוי עס איז מעגלעך צו גיין אויף פאַרשייִדענע וועגן און דאָך קומען צו אַלגעמיינע צילן. סובסידיעס קריגן — אין אַ גערעכטער צעטיילונג — די שולן פון אַלע קאָנסטרוקטיווע ריכטונגען אין דעם ישוב, אַנהייבנדיק מיט די אַרטאַדאָקסישע און ענדיקנדיק מיט דער בונדיש־אַנגעפירטער פּרץ־שול. נאָטירלעך פירט איטלעכע ריכטונג אירע שולן אין איר אייגענעם גייסט און זי ברענגט אַריין די לימודים וואָס זייִנען אין הסכם מיט אירע פרינציפּן; אין דער זעלביקער צייט אָבער מוזן אַלע שולן אינשליסן דעם אַלגעמיי־נעם קוריקולום וואָס דער וועד החינוך, וואָס ווערט אויך צונויפגעשטעלט פון פֿאַרשטייִערס פון פֿאַרטיין. צייכנט אָן. דאָ האָבן מיר אַ בולטן ביישפּיל ווי אייניקייט ווערט דערגרייכט דורך צעטיילטקייט.

מיט דער געזעלשאַפֿטלעכער אייניקייט, וואָס די דעמאָקראַטישע קהילה דערגרייכט דורך אידעישער פֿאַרשיידנאַרטיקייט, דערקלערט זיך אויך די דויערנדיקע חשיבות פון ייִדיש ווי דער שפּראַך־אינסטרומענט פון דעם ישוב. נישט נאָר קען די קהילה דורכפירן — און זי פירט טאַקע דורך — קולטור־אונטערנעמונגען אויף ייִדיש אין אַ פאַרנעם וואָס וואָלט געווען איבער די כוחות אפילו פון דער גרעסטער פּארטיי באַוונדער, נאָר דורך דעם וואָס די קהילה פירט זיי דורך, קריגן די דאָזיקע אונטערנעמונגען דעם סטאַטוס פון ישובדיקע אַקציעס. ייִדיש איז אָזוי אַרום די אַפּיציעלע שפּראַך פון דעם אַרגאַניזירטן אַרגענטינער ייִדנטום, און די קהלשע אָרויסטריטן אין שפּאַניש זיינען נאָר צוגאַב־אַקציעס, וואָס האָבן נישט דעם זעלביקן פֿרעס־טיזש ווי די ייִדישע. פון אָט־דעם שטאַנדפונקט איז דאָס נישט איבערגעטריבן, ווען מען רעדט פון אַרגענטינע ווי פון דער וויכטיקסטער פעסטונג וואָס די ייִדישע שפּראַך פֿארמאָגט היינט אין דער וועלט. אָבער לייִדער איז דעסטונג שוין געווען אַ היפּש ביסל דורכגעלעכערט נאָך אין 1948. היינט זיינען די לעכער בריייטערע און טיפערע. עס זעט אויס ווי אַ פֿאַראַדאָקס, עס איז אָבער אַ פאַקט: אין דער היינטיקער שטאַרקייט פון דער פעסטונג ליגט איר מאַרגנדיקע שוואַכ־קייט.

ג.

עס איז גרינג צו פֿארשטיין פֿארוואָס אַ ייִדישער שרייבער וואָס באַזוכט אַרגענטינע זעט די פעסטונג אין איר פולן גלאַנץ און פֿארקוקט די לעכער. ער האָט פאַר זיך אויסגעצייכנטע שולן ביט טויזנטער קינדער און הונדערטער לערערס וואָס האָבן אַליין געקראָגן זייער ייִדישע דער־ציונג אויף דעם אַרגענטינער באָדן. ער גיט אַ רעפעראַט און עס קומט אַ טויזנט־קעפּיקער עולם. אויב ער נעמט אויס מיט זיין ריידן, וואָקסט דער עולם פון רעפעראַט צו רעפעראַט און עס שטייגט די צאָל צוהערערס וואָס, נישט געפּינענדיק קיין פלאַץ צו זיצן, שטייען זיי גערן אויף די פּיס די גאַנצע צייט וואָס די „קאָנפערענץ" געדויערט.

ער גייט אַריין אין דעם בנין פון דער קהילה און האָט דעם אינדרוק, אַז ער געפינט זיך אין אַ רעגירונגס־אָמט. צענדליקער אָפּטיילן באַדינען די הצטרכותן פון דעם קיבוץ ווי אַ גאַנצן און די יידישע באַדערפענישן פון אָנצאָליקע יחידים. עס קומען אין די ביוראָען יונג און אַלט, רעליגיעזע און אומגלויביקע. די פונקציאָנאַרן זיינען אַלע פרייוויליקע עסקנים, וואָס באַציען זיך צו די באַזוכערס נישט ווי ביוראָקראָטן און נישט ווי פּאַרקויפערס צו קליענטן, נאָר ווי מענטשן וואָס זיינען אַליין אַריינגעצויגן אין די פּראָבלעמען פון די באַזוכערס. אַלע ריידן יידיש; און יידיש איז אויך די הערשנדיקע שפּראַך אין די אָנדערע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס.

דער גאַסט פון אויסלאַנד לייענט די צוויי יידישע טאָג־צייטונגען, און ער זעט, אַז דאָס זיינען ערנסטע אויסגאַבעס וואָס קיצלען נישט די לייענערשאַפט און קוקן נישט אויף איר פון אויבן־אַראָפּ, ווי אויף עפּעס אַ צוריקגעשטאַנענעם המון. די צייטונגען זיינען נאָך נישט אַזוי מעכאַניזירט אָדער אַזוי קאָמערציאַליזירט, אַז עס זאָל אין זייערע באַציונגען מיט דער לייע־

פּראָפּ׳ משה דייוויס רעדט אויף דער דערעפענונג פון דער ווייסנשאַפטלעכער קאָנפערענץ.

נערשאַפט פעלן דער עלעמענט פון משפּחהדיקער פּאַרוואַנדשאַפט. אויף דעם יידיש־אַריענ־טירטן גאַסט איז דער רושם פון דעם אָלעם ממש אַ פּאַרשיכורנדיקער.

דאַרף מען זיך נישט וווּנדערן וואָס ער קומט צוריק אַהיים אַ באַגייסטערטער, אַן אָפּגע־פּרישטער און אַ דערמוטיקטער. וואָלט ער אַבער געהאַט אַרייגעקוקט טיפּער אין די אינגעווייד פון דער פּעסטזונג — וואָלט ער, אמת, נאָך אלץ געהאַט גרונט צו זיין באַגייסטערט, אַבער ער וואָלט שוין אויך נישט געקענט פּאַרטרייבן פון זיך אַ געפּיל פון אומזיכערקייט. ער וואָלט נישט געקענט רויק פּאַרבייגיין דעם פּאַקט, אַז דער עולם וואָס פילט אַן די זאָלן ביי די יידישע לעק־ציעס אין שטעלט צו די אויידיטאָריעס פּאַר די אָנדערע קולטור־אונטערנעמונגען אויף דער

ייִדישער שפראך, דעקרוטירט זיך אין גאַנצן פון אין קרייז. די זעלביקע צוויי־דריי טויזנט מענטשן באַטייליקן זיך אין אַלע קולטור־אַקציעס, בעת די ריזיקע מערהייט פון דעם ישוב גע־פינט זיך דרויסן פון די דאָזיקע אַקציעס. ער וואַלט זיך אויך געפרעגט: ווי קומט עס וואָס דער טיראַזש פון דער „ייִדישע צייטונג" און דער „פרעסע" איז צוזאַמען פיל ווייניקער ווי 25.000? און דאָס וויכטיקסטע: אויב מען וויסט נישט געניי וויפל קינדער עס קריגן אַ ייִדישע דער־ציונג — פערזענלעך בין איך גענייגט צו גלייבן, אז דער פראָצענט איז אַ פיל־העכערער ווי פינף און צוואַנציק — איז אַבער קיין ספק נישט, אַז די מערהייט ייִדישע קינדער געפינט זיך נישט אין די ייִדישע שולן. די פראָפאָרציע קינדער וואָס גייען ווען עס איז אין אַ ייִדישער שול אין דער ייִדיש־פעסטונג איז זיכער אַ קלענערע ווי אין דער אַסימילירטער אַמעריקע; און אויך אין אַרגענטינע גייט די ייִדישע דערציונג — אפילו ביי די וואָס באַזוכן שוין יאָ אַ ייִדישע שול — זעלטן העכער ווי די בידעריקסטע קלאַסן פון אַן עלעמענטאַר־שול — אָקוראַט ווי אין די פאַראייניקטע שטאַטן. עס איז בפירוש אַ נחת־רוח פאַר דעם גאַסט פון אויסלאַנד צו גיין איבער די רחבותדיקע קלאַס־צימערן פון די פאַרשייידענע שולן; אַבער אויב ער באַמערקט דערבי נישט, אז די טיילונג פון די גראַדן שטייט אין אַ פאַרקערטער פראָפאָרציע צו דער גרויס פון די קלאַסן — וואָס העכער דער גראַד, אַלץ קלענער די זאָל תלמידים — פאַרקוקט ער די עיקרדיקע פראָבלעם פון דער ייִדישער דערציונג אין אַרגענטינע.

איך האָב אין 1961 געפונען אין דער הויפט־פירערשאַפט פון דער קהילה אַ יינגערן און מער אַרגענטיניזירטן עלעמענט, ווי אין 1948. אין שפיץ פון די פאַרשייידענע אינסטיטוציעס שטייען איצט מיטליאריקע עסקנים פון צווייטן דור, וואָס זיינען שוין ווייט נישט אזוי איזאָלירט פון דעם אַלגעמיינעם פאָליטישן לעבן אין לאַנד, ווי עס איז געווען דער פאַל מיט די פריער־דיקע מנהיגים. דאָס איז די פאָזיטיווסטע דערשיינונג אין דער אַנטוויקלונג פון דעם ישוב זינט מיין ערשטן באַזוך; אַבער אויך דאָ קען מען זיך נישט באַפרייען פון אַ געפיל, אַז די היינטיקע פירערס געהערן צו אַ פארשוווינדנדיקער „ראַסע". עס זעט זיך נישט, אַז דער אויפקומענדיקער דור זאָל ארויסגעבן קאַדרעס פון ייִדישע עסקנים, וואָס וועלן אין זיך פאַראייניקן אַ טיפע פאַר־זואַרצלטקייט אין דער מזרח־אייראָפעישער קולטור, אַ ליבשאפט צו דער ייִדישער שפראַך און אַ פארשטענדניש פאַר די לעבנס־פראָצעסן פון אַרגענטינע מיט זאַרג פאַר ייִדישן נאַציאָנאַלן קיום און מיט אַ סאַציאַלן פאָטאָס אין באַציונג צו דער וועלט. איך האָב מורא, אַז די ספעצי־פישע פאַרבינדונג, וואָס האָבן אזויפיל צוגעטראָגן צו דער שאַפערישקייט פון דעם ישוב אין דער פאַראַנגענהייט, וועלן, אויב זיי זאָלן בלייבן פאַרפרוירן אין די איצטיקע ראָמען, ווערן שטיי־גער אויף דעם וועג פון אַ קרעאַטיווער צוקונפט.

ד.

אויף די עיקרדיקע אספעקטן פון דער ספעציפישקייט אין דער אַנטוויקלונג פון דעם ישוב אין אַרגענטינע, האָב איך שוין אַנגעדייט אויבן. די גרונטלייגערס פון דעם קיבוץ זיינען זעוועז אידעיש־אַרגענטירטע עלעמענטן, וואָס האָבן ייִדיש זיין אויסגעטיישט אין באַגריפן פון אַ ייִדיש־ווועלטלעכער פילאָזאָפיע וואָס האָט אין איר צענטער געהאַט די נייע ייִדישע קולטור און די ייִדישע שפראַך. מחמת זייער איזאָלירטקייט פון דעם אַרומיקן לעבן איז זיי געלונגען איבערציפלאַנצן קולטור־באַציונגן פון די אַלטע היימען, און די דאָזיקע באַציונגען האָבן מחמת דער עקאָנאָמישער סעפאַראַציע פון דער ייִדישער באַפעלקערונג געקראָגן אַ פעסטן געזעל־שאַפטלעכן יסוד. ווי די פיאָנערן פון דעם ישוב, האָבן די ייִדישע ראַדיקאַלע עלעמענטן נישט געהאַט צו באַקעמפן, ווי מיר אין די שטאַטן האָבן עס געהאַט, אַ פון פריער איינגעשטעלט אי־נעזיניקסט לעבן. זיי האָבן דעריבער זייערע אייגענע קולטור־ווערטן געקענט שטעלן אויף דעם ערשטן פלאַץ אין דעם סדר־היום פון דעם ישוב. אַן אומגעהויער־וויכטיקע ראָלע האָבן דער־ביי געשפילט די ייִדישע קאָאָפּעראַטיוון, וואָס האָבן דעם ארגענטינער ישוב אַריינגעפירט אין דער

וועלט־באַלעבאַטישקייט פון דעם ייִדישן פֿאָלק. די ערשטע קאָלאָניסטן זיינען בדרך כלל געווען פֿרומע ייִדן — ווייט פון סעקולאַריסטישע טעאָריעס און פון ראַדיקאַלע באַוועגונגען — אָבער דערפאַר טאָקע איז זיי דאָס איבערפלאַנצן זיך פון די קליינע שטעטלעך אין מזרח־אייראָפּע איז דער ווייטער אַרגענטינע אָנגעקומען נאָך גרינגער ווי די אימיגראַנטן וואָס האָבן זיך באַוצטע אין די שטעט. זיי זיינען נישט נאָר פֿאָליטיש און עקאָנאָמיש געווען אָפּגעטיילט פון דער מער־הייט־באָפֿעלקערונג; זיי זיינען אויך געאָגראָפּיש און סאָציאַל געווען אָפּגעגרענעצט. האָבן זיי דערי־בער אַן ייִדישיסטישע מאַטיווירונגען געקענט רעפּראָדוצירן אויף דער נייער ערד לעבנ־פֿאַרמען וואָס האָבן אויף אַ נאַטירלעכן אופן געגעבן דער ייִדישער שפּראַך אַ טעריטאָריעלע באַזע. זייערע קינדער זיינען נאָך דעם פֿאַרלאָזן די קאָלאָניעס געקומען אין שטאָט מיט אַן אַר־גאַנישער פֿאַרוועבטקייט אין דער ייִדישער שפּראַך און אין ייִדישע אינטערעסן. זיי זיינען אויך געקומען מיט אַן אַרגענטינער אויסשולונג און זיינען אַזוי אַרום געווארן דער רינג וואָס האָט פֿאַרבונדן דעם ייִדישן קיבוץ מיט דעם נישט־ייִדישן אַרום.

זיי האָבן נישט מיטגעבראַכט פון די קאָלאָניעס די פּרומקייט פון זייערע אימיגראַנטישע עלטערן, האָבן זיי זיך גיך געקענט אַרייַנלעבן אין דער אַטמאָספערע וואָס די וועלטלעכע ייִדי־שע פּירערט האָבן געשאַפֿן אין בוענאָס־אייִרעס; בפרט אַז זיי זיינען געבוירן געווארן אין אַר־גענטינע, וואָס הגם עס איז אַ קאָטוליש לאַנד, איז עס אָבער נישט קיין פֿרום לאַנד. דאָס האָט נישט ווינציק צוגעטראָגן צו דעם, אַז דאָרט זאָל זיך אויסבילדן דער איינציקער ייִדישער ישוב אין דער וועלט — מיט דעם אויסנאָם אפשר פון מדינת ישראל — וואָס וועלטלעכע ייִדישקייט זאָל אין זיין געזעלשאַפטלעכער טעטיקייט שטיין העכער פון רעליגיע.

איך האָב ביי מיין צווייטן באַזוך שוין אַ געפונען אין בוענאָס־אייִרעס איין כשרן רעס־טאָראַן, עפּעס וואָס האָט נישט עקזיסטירט אין 1948; איך האָב אָבער אויך געפונען, אַז אין גאַנץ אַרגענטינע, וואָס האָט מער ייִדן ווי שיקאַגע און פילאַדעלפיע צוזאַמענגענומען, זיינען דאָ נישט מער ווי 12 רבנים — אָלע געקומענע פון אויסלאַנד. גאַנץ לאַטיין־אַמעריקע, מיט אַ ייִדישער באַפעלקערונג פון אַריבער דריי פערטל מיליאָן, האָט ביז צו דעם היינטיקן טאָג נאָך נישט אַרויסגעגעבן קיין אין אָרטיקן רב. מיך האָט דער ענין אינטערעסירט נישט ווי אַ רע־ליגיעזע פּראָבלעם, נאָר ווי אַ סאָציאָלאָגישע דערשיינונג. איך האָב, ווען איך האָב זיך אומגע־קערט פון מיין ערשטער נסיעה, געפרעגט: וויבאַלד רעליגיע נישט, וואָס ווערט דאָס קול־מענדיקע דורות ביי ייִדישקייט, נאָך דעם ווי זיי ווערן אויפֿהערן זיך צו באַנוצן מיט דער ייִדישער שפּראַך? איך האָב דעמאָלט פֿאַראויסגעזאָגט, אַז ווען דאָס ווערט געשען — ווי עס איז אומפֿאַרמיידנדיק אַז עס זאָל געשען — ווערט די אַסימילאַציע שפּאַנען אין אַרגענטינע מיט גרע־סערע און גיכערע טריט ווי אין די פֿאַראיניקטע שטאַטן. ליידער האָב איך אויף מיין צווייטער נסיעה געהאַט גענוג באַווייזן צו באַשטעטיקן מיין פֿאַראויסזאָג; און עס וואָלטן זיכער געווען נאָך מער באַווייזן, ווען אין צווישן וואָלט נישט אויפגעקומען מדינת ישראל.

אין 1848 איז מיין באַזוך געווען אַ לעגגערער ווי אין 1961, אָבער דער באַזוך איז דע־באָלט געווען מער קאָנצענטרירט אויף דעם ייִדיש־סעקטאָר. צו דעם דאָזיקן סעקטאָר האָבן אויך גהערט די גרעסיילטע אין שפּאַניש־אויסגעשולטע אינטעלעקטואַלן וואָס זיינען געווען אַקטיוו אין ייִדישן געזעלשאַפטלעכן לעבן. איך האָב נישט געהאַט קיין שום שוועריקייט ביים צונויפֿריידן זיך מיט זיי אויף ייִדיש. זייער צאָל איז געווען אַזוי קליין, אַז זיי זיינען נאָר געווען די אויסנאָם וואָס האָט באַשטעטיקט דעם כלל, אַז דער אַרגענטינער קיבוץ האָט נאָך נישט גע־האָט אָנטוויקלט קיין אינטעליגענציע וואָס גיט אויסדרוק צו אירע ייִדישע אינטערעסן אויף שפּאַניש. ביי מיין צווייטן באַזוך האָב איך שוין געזען בולטע סימנים אַז אַזאַ אינטעליגענציע קומט זייער פּאַמעלעכדיק יאָ אויף. איך האָב זי געטראָפֿן צווישן די צוועלף טויזנט ייִדישע סטודענטן אין בוענאָס אייִרעסער אוניווערזיטעט. איך האָב באַגעגנט אינטעלעקטואַלן פון אַ גאָר הויכער אַקאַדעמישער קוואַליטעט, וואָס געפינען זיך אין דער ספערע פון ייִדישע אינ־טערעסן, אָבער זיי געהערן מער נישט צו דעם ייִדיש־סעקטאָר. כדי זיך צו פֿאַרשטענדיקן מיט

זיי, האָב איך שוין געמוזט אָנקומען צו אַן איבערזעצער. דאָס האָט אונטערגעשטראָכן דעם וויי־טיקדיקן פּאָקט, אַז דער ייִדיש־אַריינטירטער אָקטיוו פון דעם קיבוץ איז פאַקטיש אַ צענטער אַן אַ פּעריפעריע; אַ מעטראָפּאָליע אַן אַ הינטערלאַנד. אַריינגעפירט די יוגנט אין דעם קורס פון ייִדישן לעבן האָבן נישט די פיל־פאַרביקע אָקטיוויטעטן פון דער קהילה אויף ייִדיש, נאָר דער אינטערעס אין מדינת ישראל.

ערשט אין אַרגענטינע קען מען דער פּולער מאָס אָפשאַצן די פאַראייניקנדיקע קראָפט וואָס מדינת ישראל ווירקט אויס אין די תפוצות. מען האָט גאָנץ אָפט טענות קעגן די שליחים וואָס ישראל שיקט צו די ייִדישע ישובים אין דער וועלט. בדרך כלל זיינען די טענות באַרעכ־טיקטע: די שליחים צייכענען זיך זעלטן אויס מיט זייער טאָקט, מיט זייער קענטשאָפט פון די באַדינגונגען וואָס הערשן אין די לענדער צו וועלכע זיי ווערן געשיקט, מיט זייער ווילן צו לער־נען וואָס עס קומט באמת פאָר אין די דאָזיקע לענדער, אָדער מיט זייער סענסיטיווקייט לגבי די ווערטן וואָס די דאָרטיקע ייִדישע ישובים באַטראַכטן פאָר דעם יסוד פון זייער עקזיסטענץ. אַ באַזונדער־אומגליקלעכע דערפאָרונג האָבן אויף אָט־דעם שטח געהאַט די ארגענטינער ייִדן. צו זיי, וואָס זייער גאַנץ ארגאַניזירט כלל־לעבן דרייט זיך אַרום דער ייִדישער שפּראַך, האָט מען געשיקט שליחים וואָס האָבן, חוץ דעם וואָס זיי האָבן בכלל מיטגעבראַכט פאַלשע באַגריפן ווען דער ייִדישער שפּערישקייט אין די תפוצות, נאָך געהאַט דעם שלעכטן געשמאַק צו רייִדן מיט גרינגשאַץ ווען דעם באַטייט פון ייִדיש אין דער ייִדישער דערציונג. האָט דאָס, נאָטירלעך, קיין נוצן דעם ישוב נישט געבראַכט און עס האָט אַרויסגערופן דעם פאַרדינטן צאָרן פון דעם ייִדישן גזעזלשאַפטלעכן אָקטיוו. אָבער ווען וויכטיקע וואַרטאָגערס פון דעם דאָזיקן אָקטיוו ווילן וואַרפן אויף די דאָזיקע שליחים די הויפּט־שולד פאָר די אַנווערן וואָס ייִדיש האָט גע־ליטן אין ארגענטינע — מאַכן זיי שוין דעם ענין א ביסל צו פּשוט און באַווייזן נאָר דערמיט ווי ווייט זיי אליין זיינען אָפגעריסן פון דער ווירקלעכקייט. דער אמת איז, אַז זיי האָבן פּשוט קיין קאָנטאָקט נישט מיט די יונגערע ייִדישע דורות; און אויב עס איז צווישן זיי און דעם רוב פון דעם ישוב וואָס געפינט זיך דרויסן פון דעם ייִדיש־סעקטאָר דאָך פאראן א בינדונג — האָט די בריק געוואָרפן דווקא מדינת ישראל. בלויז אין אָקציעס לטובת און אַרום ישראל באַגעגענען זיך אַלע ייִדן פון ארגענטינע — די ייִדיש־רייִדנדיקע און די שפּאַניש־רייִדנדיקע, די מזרח־איראָפּעישע און די ספרדישע. די דייטשע אימיגראַנטן און די נאַטיוו־געבוירענע, די פרומע און די נישט־פרומע. באַציונג צו מדינת ישראל איז די קייט וואָס נעמט זיי אַלע אַרום.

איז טאָקע דער קיבוץ אין ארגענטינע אפשר דער ציוניסטישסטער אין דער וועלט. פון קיין גרויסער עליה פון דאָרטן קען דערווייל אָפּילו קיין רייד נישט זיין, עס איז אָבער א פאָקט אַז מיט ווינציקער ווי א צענטל ייִדן גיט ארגענטינע מער ווי צוויי מאָל אַזוי פיל עולים ווי צפון־אַמעריקע. נאָטירלעך זייִנען די אויבן־דערמאָנטע פאָליטישע און עקאָנאָמישע פאָקטאָרן גורמים דערצו, אָבער נישט אין א קליינער מאָס איז דאָס אויך דער פּועל־יוצא פון די ציוניס־טישע שט־מונגען וואָס הערשן אין דעם ישוב.

ה.

מחמת אַן אידעאָלאָגיע פון איבערגעטריבענעם יידישיזם וואָס אידענטיפיצירט דאָס באַנוצן זיך מיט יידיש ווי אַן אומגאַנג־לשון מיט צוגעהעריקייט צו דעם יידישן פאָלק, ווערן די יונגע יידישע אינטעלעקטואַלן וואָס האָבן זיך א קער געטאָן מיט דעם פּנים צו דער יידישער ווירק־לעכקייט ווינציק דערמוטיקט אין זייערע זוכענישן מצד די אַנערקענטע קולטור־ און וואַרט־זאַגערס פון דעם ישוב. אין א געוויסן זינען ווערן זיי אָפּילו פאַרשטויסן ווי עפּעס פרעמדע אריינדרינגערס וואָס ווילן אראָפּפירן דעם ישוב פון דעם דרך הישר אויף ווועלכן ער איז ביז איצט גייסטיק געגאַנגען. דער דעזולטאַט איז אַז די ייִדישע ווערטן־סקאַלע וואָס פורעמט זיך ביכלעכווייז אויס אין דער שפּאַניזירטער יידישער אינטעליגענציע וויזט נישט אַרויס ענוג

פֿאַרשטענדניש פֿאַר די פֿאַלקס־וועלטן וואָס האָבן געשטאַלטעט דעם קיבוץ פון אַנהייב אָן. אויף דעם סמך פון אומצאַליקע שמועסן וואָס איך האָב געהאַט מיט ייִדישע פֿראָפעסיאָנעלן און אַקאַדעמיקערס — מען רופט זיי אין אַרגענטינע: אוניווערסיטעריער — בין איך געקומען צו דער איבערצייגונג אַז דער ייִדישיסטישער טאַטאַליזם ברענגט אַ סך מער שאַדן דער ייִדישער שפּראַך ווי די אומטאַקטישקייט, און צומאָל אויך די אומפֿאַראַנטוואַרטלעכקייט, פון געוויסע שליחים פון ישׂראל.

אַט האָב איך, למשל, נאָכפֿאַלגנדיק מער־ווייניקער די אַרגענטינער ייִדישע טאָג־צייטונגען פֿאַר יאָרן, נישט געהאַט קיין באַגריף פון דעם פֿאַרנעם פון איינער פון די אינטערעסאַנטסטע אינסטיטוציעס וואָס איך האָב בעת מיין צווייטן באַזוך געטראָפן אין אַרגענטינע — אַ סינאַגאָג פון ייִדישער יוגנט. ביי די גוט־באַזוכטע פֿאַרזאַמלונגען און קאָנפֿערענצן אויף ייִדיש, וואָס מאַכן אַזאַ טיפן און באַרעכטיקטן רושם אויף דעם גאַסט פון אויסלאַנד, האָב איך געזען זייער ווינציק יוגנט אין 1948 און נאָך וויניקער אין 1961; און איך האָב ביידע מאָל נישט געקענט קריגן קיין ענטפער אויף דער פֿשוטער פֿראָגע: ווו זיינען די טויזנטער קינדער וואָס זיינען דורכגעגאַנגען די גרויסאַרטיקע ייִדישע שולן אין אַרגענטינע? איך ווייס נישט וויפל פון זיי עס געפינען זיך היינט אין דער יוגנט־סינאַגאָג פון דער האַלב־קאָנסערוואַטיווער ליבערטאַד־שול אין בוענאָס אירעס, איך ווייס אָבער יאָ אַז פרייטיק נאָך פרייטיק קומען אַהין צו קבלת שבת פון 600 ביז 800 „טין־עיידזשערס" וואָס באַצייכן זיך מיט דער גרעסטער ערנסט און פֿייערלעכקייט צו די תפילות מיט וועלכע זיי פירן אַליין אָן. זיי שטעלן צו פון זיך אַליין די חזנים אָן די בעלי קריאה, און מיט אמתער התלהבות נעמען זיי אַ קאַלאקטיוון אָנטייל אין דעם דאַוונען כּיי אויף העברעיש סיי אויף שפּאַניש. אָבער נישט נאָר דאַוונען קומען זיי (שבת אין דער פרי קומען אין שול אַרום 300 יוגנטלעכע); זיי נעמען אויך דעם טיכטיקסטן אָנטייל אין די אַקטיוויטעטן פון דער שול וואָס שליסן אַיין קורסן אין העברעיש און אין ייִדישער געשיכטע, ייִדיש געזאַנג, דראַמאַטישע פֿאַרשטעלונגען, וכדומה. עס דאַרף דערביי אונטערגעשטראָכן ווערן, אַז בעת די קינדער־שול פֿאַר די יונגע איז תמיד אויך אַ בערגעפֿאָקס און קען אָפּטמאָל נישט אַריינגענעמען די אַלע וואָס ווילן קומען, איז די ליבערטאַד־שול גופא, די מוטער־סינאַגאָג הייסט עס, כּמעט ליידיק אין די געווינלעכע שבתים. די קינדער גייען דאַוונען; די עלטערן — נישט.

איך האָב געוואָלט וויסן צי האָבן מיר אין אַרגענטינע צו טאָן מיט אַ דערשיינונג וואָס איז אַזוי כאַראַקטעריסטיש פֿאַר דעם איצטיקן דור אין די פֿאַראיניקטע שטאַטן, דהיינו: מיט דעם פֿאַקט אז אויב די יוגנט זוכט שוין יאָ באַהעפטונג מיט כלל ישׂראל, זוכט זי עס דורך דעם קאָנאַל פון דער סינאַגאָגע. די ייִדישע שרייבערס און קולטור־טוערס ביי וועמען איך האָב זיך וועגן דעם אָנגעפרעגט האָבן מיר קיין ענטפער נישט געקענט געבן. געווען צווישן זיי אַזעלכע וואָס האָבן דעם גאַנצן ענין אַוועקגעמאַכט מיט דער האַנט: עט, אַ פֿאַרבייגייענדיקע דערשיינונג וואָס וועט באַלד פֿאַרשווינדן און קיין שפור נאָך זיך נישט איבערלאָזן — און דאָס נישט געקוקט אויף דעם וואָס די יוגנט־שול איז שוין דריי יאָר אַלט און האַלט אין איין וואַקסן. אַנדערע האָבן דאָס אָפּילו געשטעמפּלט ווי אַ שׂעדלעכע דערשיינונג: אַן אָסימילאַנטישער עטאַפּ אין דעם פֿראָצעס פון אָפֿרייסן די ייִדישע יוגנט פון וועלטלעכקייט און פון דער ייִדישער שפּראַך. זיי האָבן אָבער בשום אופן דערביי נישט געקענט דערקלערן פֿאַרוואָס די ייִדישע יוגנט איז אויך אייגנטלעך אַזוי שול זיך געגרינדעט צו קיין ייִדישע אינטערנעמונגען נישט געקומען. נאָך אַנדערע האָבן דעם גאַנצן דערפֿאַלג פון דער שול געזוכט פֿאַרטייטשט מיט דער אויסערגעווינלעכער פּעיקייט פון דעם גייסטיקן פירער — אַ יונגער קאָנסערוואַטיווער ראַבּי וואָס איז מיט דריי יאָר צוריק געקומען פון די שטאַטן און אַ וואַרט שפּאַניש, אָן דער־פֿאַרונג און אָן ממשותדיקער הילף פון דער געזעלשאַפֿט — אַלצדינג אַליין אויפֿגעבויט. איז אין דעם־דאָ אַ געוויסער אמת: ראַבּיי מאַרשאַל מייער און זיין פרוי (די טאָכטער פון דעם באַקאַנטן אַמעריקאַנער קאָנסערוואַטיוון ראַבּיי טעאָדאָר פרידמאַן) פֿאַרמאָגן טאַקע אויסערגעווינלעכע פּעיקייטן און עס איז אַ ספק צי זיי וואָלטן אָן דעם געהאַט די הצלחה וואָס זיי האָבן גע־

האָט; אָבער דער פרווו מיט זייערע פעיקייטן אַליין צו דערקלערן דעם דערפאַלג פון זייער טעטיקייט איז אַן אויסדרוק פון קורצזיכטיקייט. די מייערס האָבן געהאַט ברכה אין זייער אַרבעט דערפאַר ווייל זיי האָבן געוווסט ווי אַזוי אָנצושלאָגן אויף סטרונעס אין די הערצער פון דער יוגנט וואָס האָט געוואָרט. אַז מען זאָל אויף זיי שפילן. מיט אַלע זייערע פעיקייטן וואָלטן זיי גאָרנישט געהאַט דערגרייכט ווען זיי געפינען נישט אַ ריפּן באָדן פאר זייערע פלאַנצן — און אָט דעם באָדן האָט דער ייִדיש־סעקטאָר פאַרנאָכלאָזט. איך וווייס נישט פון קיין שווערערן פסק־דין וואָכ מען קען אַרויסטראָגן אויף די פירערס פון דעם דאָזיקן סעקטאָר ווי דער פאַקט אַז זיי זיינען לחלוטין נישט געווען צוגעגרייט פאַר די אָנטוויקלונגען וואָס האָבן געבראַכט צום לעבן די יוגנט־שול; און מחמת דער נישט־צוגעגרייטקייט זוכן זיי איצט פאָנטאַסטישע ראַציאָנאַליזאַציעס כדי צו מינימיזירן די אָנטוויקלונגען אָנשטאָט עפעס צו לערנען פון זיי. אַז עס וועט נישט בלייבן ביי אָט־דער איין שול איז קלאָר; די פּראָגע איז נאָר צי די שול־באָוועגונג וועט בלייבן דרויסן פון דעם ייִדיש־אַריענטירטן צענטער, ווי עס איז איצט דער פאַל, אָדער זי וועט אין אים אַרייַנגעוועבט ווערן אויף דעם יסוד פון קאָנסיסטיקער גייסטיקער דערנענטערונג. די צוקונפט פון דעם ישוב איז אין אַ היפּשער מאָס אָפהענגיק פון דעם ענטפער אויף אָט־דער פראָגע. דאָס ברענגט אונדז צו די אַרגאַניזאַציאָנעלע און סטרוקטוראַלע פראָבלעמען פון דער קהילה.

ו.

קיין זאָך אין דעם קהלשן לעבן פון אַרגענטינע רופט נישט אַרויס אַזויפיל באַוווּנדערונג ווי די גיגאַנטישקייט און די אינערגעגענקייט פון די כלל־טוערס. אויף אַ דורכאויס פרייוויליקן אופן פאַרבינדן זיי אפשר מער צייט אין די ביוראָען פון די קהלשע אינסטיטוציעס ווי אין זייערע פריוואַטע געשעפטן. זיי באַנוצען זיך נישט מיט מאָכן אָנטשיידונגען און אַרויסגעבן דעציזיעס: זיי האַלטן דאָס פאַר זייער חוב גענוי זיך צו באַקענען מיט די אַלע פראָבלעמען וואָס האָבן אַ שייכות צו די באַשלוסן וואָס זיי דארפן אַרויסטראָגן און צו די אָפּציעס וואָס זיי דארפן אונטערנעמען. זייער טעטיקייט צייכנט זיך אויס נישט נאָר מיט אַ וואַרעמער באַציונג, נאָר אויך מיט אַן אינטעליגענטן באַנעם. זיי זיינען טאָקע וועלטלעכע יידן, אָבער דער באַגריף פון מצווה כאַראָקטעריזירט זייער צוגאַנג צו קהלשע אויפגאַבעס — איז דערביבער דאָ אין זייער אַרבעט אי אַ טראַדיציאָנעלע מאָטיווירונג אי אַ קלאָרער ציל. לייַדער זענען זיי אָבער נישט אַז דער פע־ריאָד פון דורכאויסיקן וואָלונטאַריזם אין דער קהלשער אַרבעט דערנענטערט זיך צו זיין סוף. זיי טוען נישט גענוג צו פאַרהיטן די שאָפונג פון אַ וואָקום וועלן דער דאָזיקער פעריאָד וועט זיך ענדיקן.

דער ישוב וואָקסט, די פונקציעס פון זיינע געזעלשאַפטלעכע אינסטיטוציעס טריקענען אויס. אויב עס וועט נישט אויסגעשולט ווערן אַ ייִדישער געזעלשאַפטלעכער פראָפעסיאָנאַלטום, איז דאָ אַ געפאָר, אַז די גאַנצע סטרוקטור פון דער קהילה זאָל אין די נאָענטסטע פאָר צעגדליק יאָר צוזאַמענברעכן. אַזאַ פראָפעסיאָנאַלטום קען זיך אויסשיילן נאָר פון דער שטודירנדיקער יוגנט — און די דאָזיקע יוגנט, דאָרף מען נאָך אַ מאָל אָקצענטירן, געפינט זיך היינט נישט אונטער דער עיקרדיקער השפעה פון די אָפּיציעלע קהילה־אינסטאַנצן. שוין איז צו קאָנסטאַטירן אַ דערשיינונג וואָס, הגם זי איז נאָך דערווייל נישט קיין ערנסטע פראָבלעם, פארמאָגט אין זיך אָבער פאָטענציעלע מעגלעכקייטן מיט דער צייט צו ווערן אַ סכנה פאַר דער דעמאָקראַטיע פון דעם ישוב. איך האָב דאָ אין זינען דעם אינסטיטוט פאַר אינפאָרמאַציע בנוגע אינטערגעזעלשאַפטלעכע באַציונגען וואָס פונקציאָנירט שוין אַ צאָל יאָרן אונטער דער גייסטיקער און מאָטעריעלער פירערשאַפט פון דעם אַמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט (אַמעריקאַן דזשוויש קאָמיטע).

די אָנערקענטע קערפערשאַפט אויף דעם שטח וואָס רירט אָן די באַציונגען צווישן יידן

און נישט־יידן, אַרײַנגערעכנט דעם קאָמף קעגן אַנטיסעמיטיזם, איז די „דאַיאַ" וואָס איז אַ טייל פון דער קהילה־סטרוקטור און וואָס פירט איר טעטיקייט אין ענגער צוזאַמענאַרבעט מיט דער קהילה. דער אינסטיטוט וואָס ווערט געשטיצט פון דעם אַמעריקאַנער יידישן קאָמיטעט אַנערקענט פאָרמעל די אויטאָריטעט פון דער דאַיאַ און ער טענהט, אַז זיין הויפּט־אינטערעס ליגט אין שטודירן עזעלשאַפטלעכע באַציונגען און אין צושטעלן וועגן דעם אויטענטישע אינ־פאָרמאַציע צו די געהעריקע אָרגאַנען פון דעם ישוב. אָבער נאָך דעם ווי איך האָב געזען דעם צונויפשטעל פון דעם אינסטיטוט און האָב אַ ביסל זיך באַקאַנט מיט זייַנע טעטיקייטן און אי־דעאָלאָגיע, בין איך געקומען צו צוויי מסקנות: 1) דער אינסטיטוט, אויסנוצנדיק די נאָכלאָזי־קייט פון די קהילה־קרייזן אויף דעם געביט פון סאָציאָלער פאָרשונג, עטאַבלירט זיך ביסלעכ־ווייז ווי די קערפערשאַפט וואָס מיינט אז נאָר זי האָט די אינטעלעקטועלע קאָמפּעטענץ, די אַקאָדעמישע טרענירונג און די פאָרוואָרצלונג אין דעם אַלגעמיינעם לעבן אין אַרגענטינע, ממילא איז זי מסוגל צו זיין די בריק צווישן דער יידישער סביבה און דער אַלגעמיינער באַ־פעלקערונג אין לאַנד. 2) עס איז אַן אילוזיע צו מיינען אַז דער אינסטיטוט וועט זיך תמיד האַלטן אין די גרענעצן פון „אינפאָרמאַציע" און וועט נישט מיט דער צייט אַנהייבן האַנדלען אויף דער אייגענער האַנט וואָס דאָס וועט זיכער אונטערגראָבן די רעפּרעזענטאַטיוויט גאַנצקייט פון דעם קיבוץ. אויב אין די קהילה־קרייזן וועט מען נישט אַרויסזוייזן מער סענסיטיוויקייט פאַר די באַדערפענישן פון דער יוגנט, אויב מען וועט די אַקאָדעמישע קרייזן נישט געבן אַ באַזע פאַר יידישער טעטיקייט אויף דעם שטח פון זייערע אינטעלעקטועלע דיסציפּלינען אין די ראַמען פון די דעמאָקראַטישע קערפערשאַפטן — וועט לאַנג נישט נעמען איידער די דאָזיקע עלעמענטן וועלן אַנטדעקן די מעגלעכקייטן וואָס דער אינסטיטוט — און ענלעכע קערפער־שאַפטן וואָס וועלן מיט דער צייט זיך אַרום אים גרינדן — גיט זיי. מען דאַרף האָפן אַז דער יידיש־אַרײַנטירטער אַקטיוו וועט לערנען פון דער דערפאַרונג אין די פאַראייניקטע שטאַטן.

און לערנען דאַרף ער אויך אַז וויבאַלד מען וועט אַן אַ פראָפעסיאָנאַלטום אין די געזעל־שאַפטלעכע אינסטיטוציעס זיך נישט קענען באַגיין, דאַרף מען שוין אַנהייבן זאָרגן פאַר דעם אַז דאָס דאָזיקע פראָפעסיאָנאַלטום זאָל נישט, ווי עס איז דער מצב ביי אונדז, אויפקומען ווי אַ ביוראָקראַטיע וואָס מכאַניזירט דאָס קהלשע לעבן. אויב די שיצערס פון דער יידיש־פעסטונג זוילן אַז די צוקונפטיקע פראָפעסיאָנאַלן, וואָס זיי וועלן זיכער זיך נישט צופרידנשטעלן מיט אַ סטאַטוס פון טעכנישע אויספירערס, זאָלן נישט זיין אָפּגעפרעמדט פון די וועלטן וואָס זיינען ביז איצט געווען די ריכטליניע פון דעם ישוב, דאַרפן זיי גלייך אַנהייבן זאָרגן פאַר דעם אַז קאַדערן פון פראָפעסיאָנעלע עסקנים זאָלן אויסגעשולט ווערן אין אַ יידישן פאָלקסטימלעכן גייסט.

די עקאָנאָמישע איזאָלאַציע פון דעם ישוב ווערט זיך גאָנץ באַשטימט אייַנברעכן, פונקט ווי עס ברעכט זיך שוין אין זיין פאָליטישע איזאָלאַציע. דאָס ווערט זיכער אויסשרייַבן דעם שטח פון אַסימילאַציע, און מער ווי ווען עס איז ווען זיין נייטיק נייַע שטיצפונקטן וואָס זאָלן דעם ישוב פאָרטיידיקן קעגן פאָרפליצונגען פון דרויסן. בויען אַוועלכע שטיצפונקטן — דאָס איז דער אַנטשיידנדיקער ציל וואָס די פירערשאַפט פון דעם ישוב מוז זיך איצט שטעלן. זאָלן די כשר־פאַרדינטע קאָמפּלימענטן וואָס זי קריגט פון אויסלענדישע געסט נישט פאַרשטעלן פאַר אי־ד דעם וועג צו אָט־דעם ציל.

***

דאָס אַרטיקל איז געשריבן פאַר די לעצטע וואָלן אין די אַרגענטינער פּראָווינצן וואָס האָבן געבראַכט מיט זיך אַ גוואַלדיקן זיג פאַר די פּערוניסטן. אָט־דער זיג און די פאָ־ליטישע אַנטוויקלונגען וואָס האָבן נאָכגעפאָלגט באַשטעטיקן די ריכטקייט פון דעם אָפּשאַץ פון דער פאָליטישער לאָגע אין אַרגענטינע וואָס ווערט אין אָט־דער אַרבעט געגעבן.

מרדכי שטריגלער

מיט מער אינטערעס

א.

תיכף נאָך מיין ערשטן אומקער פון אַרגענטינע, אין 1958, האָב איך באַגעגנט אויף אַ ניו־יאָרקער גאַס אַ באַקאַנטן עסקן. ער האָט זיך עפּעס דערמאָנט און אַזויווי כלאחר־יד מיך גע־פֿרעגט: „נו, וואָס הערט מען אין יענע מקומות?" כ'בין נאָך געווען פול מיט פֿרישע אינדרוקן און דערפֿאַר אים געגומען דערציילן „אויף אַן אמת". אַ קורצע ווייל האָט ער מיך געדולדיק אויסגעהערט, אָבער שפּעטער האָט ער אָפּגעהאַקט: „מילא, אַ פּראָווינץ!"

ציפּעליק האָב איך געקענט יענעמס „גרויסשטאָטיש" לעבן: יעדן פֿרימאָרגן האָט ער גע־נומען אַ טאַקסי און געפֿאָרן אין זיין ביורא. דאָרט איז ער געזעסן אינעם קרייז פון אַ פּאָר היי־מישע יידן. צענדליקער יאָרן אַזוי. אין אָוונט איז ער געזעסן אין שטוב, געזען טעלעוויזיע, אָדער באַגעגנט זיך מיט פֿריינט — ווידער פון היימישן קרייז. אפֿשר האָט ער אָמאָל אויך געלייענט אַ בוך — אָבער זיכער בין איך נישט. פון צייט צו צייט איז ער געגאַנגען אויף פּאַרזאַמלונגען — ווו ער איז כסדר געזעסן אויף דער טריבונע — און דאָרט געכאַפּט אַ שמועסל, אָדער אַ רבֿילותל פון קליינעם פֿאָרמאַט. דעם עולם פון אַזעלכע אסיפות האָט ער געקענט אויסציילן אויף די פֿינגער: די זעלביקע פנימער זינט צוויי דורות! דאָס איז געווען זיין שטענדיקע וועלט. כ'בין שטאַרק מסופֿק, אויב ער האָט אַפֿילו געקענט די שטאָט ניו־יאָרק ווי געהעריק. כ'וויס אויך נישט, צי ער האָט באַוויזן צו באַנוכן אַ גאַנצן מבין שטעט פון גרויסן אַמעריקע; און דאָ ווו ער איז שוין יאָ געקומען, האָט ער נאָר פֿאַרברענגט אַ נאַכט אָדער צוויי — און זיך ווידער נאָר באַגעגנט מיט די פֿאָר היימישע, וואָס האָבן זיך מיט אים אַדורכגעשריבן. דאָס אַלץ. עפּעס האָב איך קיינמאָל נישט געהערט אַז אַ גרויסע און נישט־יידישע אַרגאַניזאַציע זאָל אים אינלאַדן; אין דער אַמעריקאַנער פּרעסע איז זיין נאָמען קיינמאָל נישט דערמאָנט געוואָרן — און דוכט זיך, אַז דער אַמעריקאַנער פּרעזידענט האָט אים קיינמאָל נישט פֿאַרבעטן אויף אַ באַראַטונג... הכלל: ער איז געבליבן אין זיין באַגרענעצט ווינקל.

אָבער דאָס האָט אים לגמרי נישט געשטערט צו זיין פול מיט ביטול צו „יענע מקומות". וואָס האָט ער שוין צו הערן וועגן אַזאַ פֿאַרוואַרפענעם העק? און ער איז בפירוש נישט געווען דער אינציקער. נאָר מיין ערשטן באַזוך אין אַרגענטינע, האָב איך געפֿרווווט „אָפּגעבן אַ גרוס" אויף פֿאַרשיידענע טריבונעס. האָט מען מיך, צוליב כמה סיבות, אויסגעהערט מיט געדולד; אַפֿילו געפֿרעגט עטלעכע שאלות — אָבער ס'איז פֿאָרט געווען אַ מין טאַן אַ טובה: מילא, אַז ער וויל דווקא דערציילן — — — טאַקע דעמאָלט פֿלעגן מען דאָ איראַניזירן: מיט אַרגענטינע אינטערעסירן זיך בלויז צוויי סאָרטן יידן — אַזעלכע וואָס זיינען שוין דאָרט געווען און אַזעלכע וואָס גרייטן זיך צו פֿאָרן...

און דאָ האָט געשטעקט אַ שפּאָר ביסל אמת: כמעט אַלע אונדזערע כלל־טוער — און אַפֿילו קולטור־מענטשן — האָבן אויפגענומען דאָס יידישע אַרגענטינע ווי עפּעס אַ גאָר־וויכטיע דער־שיינונג. מער ווי עטלעכע מינוט פון אויבערפלעכלעכן אינטערעס האָבן זיי אירע נישט געקענט „שענקען". פון אויסנאָמען איז איצט נישט די רייד.

און איצט? ווען איך האָב זיך אומגעקערט, נאָוועמבער 1962, פון מיין צווייטן באַזוך, זיינען געקומען אַ שיין ביסל בקשות: מיר ווילן הערן אַ גרוס פון אַרגענטינע!

אָוודאי ווייס איך, אַז דאָס האָבן זיך אויך אויסגעווירקט יענע ידיעות, וואָס האָבן אָוש דער־גרייכט צו די הויפּט־קפּע פון די ענגלישע צייטונגען. כידוע, האָט מען דאָ דרך־ארץ פאַר זאָכן וואָס געהערן צו די „העד־ליינס". דאָס איז אָבער נישט אַלץ. במשך פון די לעצטע יאָרן האָט מען טאָקע אינגעזען, אַז אין אַרגענטינע איז פאַראַן אַ באָזונדער מין יידישקייט; עפּעס אָזוינס, וואָס מ׳קען גאָר־זעלטן טרעפן אין אַנדערע מקומות. ווייל מען הערן, וויסן...

ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק בין איך פּשוט „געצווונגען" געוואָרן אָפּצוגעבן אַ באַ־ריכט פאַר אַ צאָל יינגערע מנהיגים פון פאַרשיידענע שטעט. כמעט אַלע זיינען שוין געבוירן אין אַמעריקע — בעיקר פראָפעסיאָנאַלן — און זייער מוטער־שפּראַך איז ענגליש. דעם באַריכט אין יידיש איז זיי זיכער געווען שווער נאָכצופאָלגן. אָבער וען איך האָב עס געפרוווט מאַכן בקיצור, זיינען געקומען ענערגישע און אויפּריכטיקע פּראָטעסטן: נאָר און נאָך!

און די סיבה איז, דוכט זיך, אַ פשוטע: כ׳האָב לגמרי אויסגעמיטן (סיידן ביים ענטפערן אויף שאלות) די פּראָגע פון אַנטיסעמיטיזם און „פּאָגראָם־שטימונג". בעיקר האָב איך דערציילט, ווי אַזוי א גרויסער, יידישער קיבוץ אין מרחקים באַמיט זיך צו לעבן... און דאָס האָט זיי פאַר־כאָפּט. טייל פון די דאָזיקע יונגעלייט, מיט א סך גוטן ווילן, פילן זיך אָפּטמאָל (להבדיל) ווי לוסט טעכטער: זיי ווילן אָנהאַלטן זייער פרייַע יידישקייט מיט אַלע כוחות. נאָר אָפּטמאָל פילן זיי זיך ווי די לעצטע; אַז זיי שטייגן, ווי דאָן־קישאָטן, אויף פאַרלירענע פאָזיציעס. אָבער וען זיי הערן, אַז אָפילו „אַזוי וויט" גייט אַן א נאָרמאַל יידיש לעבן — ווערן זיי זיכערער ביי זיך, פריילעכער...

איז טאָקע א שאָד, וואָס אינעם אַמעריקאָנער יידישן לעבן — ביי אַלערליי מאָסן־פאָרזאַמ־לונגען — דערציילט מען נאָר באַשטימטע קאָטעגאָריעס פון נייעס: העל בשורות פון ישראל, פאָגראָם־כראָניק פון רוסלאַנד, אונטערגאַנגס־אַלאַרמען פון אַנדערע לענדער. אָבער „געווינט־לעכע" און לעבעדיקע באַריכטן פון געזונט־יידישע ישובים זיינען נאָר א טעמע פאַר ענגע קרייזן. זיי זיינען „צו־גרוי" פאַר ריזיקע מאָסן...

ב.

יאָ, פאַראַן אויך אַזאָ זאַך ווי רוטין. דעם גרויסן עולם אין אַמעריקע האָט מען נאָר גערופן צום „שטורעם". נייעס וועגן „אַלע טעג פון א גאַנץ יאָר" אין יידישע ישובים האָט מען נישט קיין חשק צו דערציילן. איז אויך דער פאַרשטאַרקטער אינטערעס צום יידישן אַרגענטינע א שטיקל פועל־יוצא פון דער ספּעציפישער „אָקטואַליטעט". עד־היום, ווי נאָר מען דערמאָנט דעם דאָזיקן נאָמען, קומט אויפן רעיון אַלזשיר און קובאַ. עמיצער האָט שוין געזאָרגט פאַר דער סמיכת־הפּרשיות. האָט עס געהייסן: אַלע אַרגענטינער יידן וועלן באַלד לויפן ווהין די אויגן טראָגן — און אַמעריקאָנער יידן וועלן זיך מוזן אונטערגאָרטלען, העלפן זיי... פונקט ווי די יידן פון אַנדערע בהלה־לענדער.

דערפאַר שטויגן אַזוי פיל ביים הערן, אַז די אַרגענטינער יידן האַלטן נאָך נישט ביים אויסשטרעקן די האַנט; אַז אָפילו וען טוינטער פון זיי גרייטן זיך צו עליה, וועלן זיי עס טאָן אויפן אייגענעם חשבון. און וואָס שייך די אַנדערע, וואָס וועלן דאָרט בלייבן, באַמיען זיי זיך וווייטער צו לעבן נאָרמאַל; צו בויען שולן, פירן די קהילה, גיין הערן לעקציעס, אַרויסגעבן בי־כער, פראָווען שמחות. קעמפן פאַר פולע רעכט, באָפעסטיקן דאָס פאַראַנענע... דאָס קלינגט אַזוי אויסטערלישן!

צווישן אונדז זאָל עס בלייבן: צו איינעם, וואָס איז אָט־שוין א יורד, באַציט מען זיך מיט א סך מיטלייד — אָבער אויך מיט ביטול. וואָס דאַרף מען הערן א סך וועגן זיין לעבן? אין לעצטן סך־הכל דאַרף מען זיך סיי־ווי נעמען צו דער קעשענע. דאָס דערציילן וועגן דער אַרגענטינער „קאָטאַסטראָפע" האָט טאָקע געווען אינטערעס — אָבער אויך אָפּגעריסן שטיקער פון דעם ישובס חשיבות: וואָס קענען שוין אימפּאָנירן זייַנע אויפטוען אויף א וועלקאָן? יעדער שילדע־

רונג פון דער פּאַרקערטער זייט, האָט בכן נאָך אַ באַשטימטע אויפֿאַבע: אומקערן די נאַרמאַלע באַציונג, ווי צו אַ גלייכן.

און דאָ גייט מיר נישט אין דער בלויזער טענדענץ. פּאַראַן אַ צאָל זאַכן, וואָס דאָס גרויסע יִידישע אַמעריקע דאַרף לערנען ביי דעם קלענערן אַרגענטינע. אָבער „לערנען" ווילט זיך נאָר ביי אַ נאַרמאַלן. וויבאַלד מ׳הערט וועגן ערב־אונטערגאַנג, ווירקן אַזעלכע רייד ווי אַן אומהיימ־לעכע סענסאַציע...

אָבער דאָ בעט זיך אַ שטיקל צווישן־באַמערקונג: אויך אין אַרגענטינע גופא האָב איך זיך אָנגעטראָפן אויף אַזאַ שטימונג: ווי נאָר אַ „גאַסט פונעם ישוב" זאָגט אַ גוט וואָרט אויפן דאָר־טיקן ישוב — און ער ווייזט אַן מיט וואָס דאָרט איז בעסער ווי אין גרויס־יִידישן אַמעריקע — נעמט מען אים באַלד חושד זיין... אין חניפה. ס׳דאַרף הייסן, ביי טייל, אַז דערמיט ווייל ער „אָפּ־צאָלן" פאר דער איינלאַדונג. ס׳איז אָבער פּאַרט אַ פּאַקט, אַז אַ יִיד פון די פּאַראַייניקטע שטאַטן מוז דערזע, פּאַזיטיוו שטריכן אין אַרגענטינע, וואָס ער וואָלט געוואָלט אַריבערטראָגן אין זיינע מקומות — און דאָס דערציילט ער אויך אין אַמעריקע, ווו נאָר מען איז אים גרייט אויסצוהערן.

איז גוט, וואָס דער אינטערעס צום יִידישן אַרגענטינע האָט זיך איצט פאַרשטאַרקט — צוליב די אַדער יענע סיבות. אויב מ׳זאָל פאַרשטיין, וויי אַזוי אויסצונוצן דעם מאָמענט (ווייל מי־יודע, ווי לאַנג די „קאָניוקטור" וועט אָנהאַלטן אין אַמעריקע), קען דאָס ברענגען נוצן ביידע צדדים.

ג.

הגם צו די חסרונות (אָדער שוואַכקייטן) פונעם יִידישן אַרגענטינע וועלן מיר ערשט קו־מען שפּעטער, מעג שוין איצט דערמאָנט ווערן: פונקט ווי אין טייל פירנדיקע קרייזן איז פאַראַן ציפיל זעלבסט־זיכערקייט און גדלות, אַזוי איז צווישן די אונטערשטע שיכטן (כ׳מיין: די, וואָס האָבן נישט קיין „פאַזיציעס") פאַראַן צופיל התבטלות. דאָס דריקט זיך קודם־כל אויס אינעם זוכן שטענדיקן מוסטער און הסכמה ביים גרעסערן אַמעריקע; אינעם נישט דערשאַצן ווי גע־העריק דאָס וואָס מ׳האָט אַליין; אינעם אומצוטרוי צו יעדער לאָקאַלער דערגרייכונג.

אַוודאי פאַרמאָגט דער פיל־מיליאָניקער יִידישער ישוב פון צפון־אַמעריקע וווּנדערלעכע אייגנשאַפטן און פאַזיציעס — וואָס פאר אַרגענטינע זיינען זיי בבחינת חלום. אָבער די געזעל־שאַפטלעכע און קולטורעלע צעשטויבטקייט איז אין לשער. אומצייליקע הענט טוען אָפט אינם און דאָס זעלבע — און עס קומען אַרויס טויזנט איבערגעחזרטע קליניקיטן, אָנשטאָט איין גרויסער זאַך. כוואַליעס פון יִידישער ענערגיע (צוואַמען מיט לעגענדאַרע סכומים געלט) גיין טיילמאָל פאַרלוירן, ווייל איין האַנט ווייסט נישט וואָס עס טוט די צווייטע. אין יִידישע אַרגא־ניזאַציעס איז כמעט נישטאָ דער מינדסטער אָפּשיין פון דעמאָקראַטישע וואָלן, פון אַ דעת־הקהל. דערפאַר איז נישט קיין וווּנדער, וואָס אַ גאַסט פון אַמעריקע באַטראַכט די קהילה פון בוענאָס־איירעס מיט אַנדערע אויגן ווי אַן אַרטיקער. אויב די דאָזיקע „אויגן" זיינען אָפענע — מוז ער דערזען, מיט דער צייט, אָלע אירע פעלערן. ער קען אָפילו מסכים זיין צו אַ סך קריטישע באַ־מערקונגען פון די אַרומיקע. אָבער שוין נאָך אָלע זאַכן באַוווּנדערט ער אין אונ מקנא.

אויב דער גאַסט איז דערביי אויך אַ ציוניסט, האָט ער נאָך אַ סיבה פאַר זיין התפּעלות: דער ציוניזם אין די פאַראייניקטע שטאַטן ווערט אָלץ מער און מער פאַרדרענגט פון יִידיש־ענפּנט־לעכן לעבן. עס טוט זיך אַ סך אין יִידישן אַמעריקע — אָבער כמעט אָלץ איז מחוץ די ציוניס־טישע ראַמען. דער חינוך, למשל, ווערט אָלץ מער אויסגעברייטערט און פאַרטיפט. אָבער כמעט אָלע שולן, פון עלעמענטאַרן קלאַס ביז צו אַ הויכשול, טראָגן נישט קיין ציוניסטישן חותם. אַוודאי איז פאַראַן סימפּאָטיע צו דער מדינת־ישראל; זיכער לערנט מען דאָ און דאָרט העברעיש — אָבער דאָס האָט שוין אַ שייכות צום פּערזענלעכן איינשטעל פון די לערער און אַנפירער. די פאַר־ריין־ציוניסטישע שולן פאַרנעמען דעם קלענסטן שטח — בעת די פּריוואָטע, אָדער נישט־

ציוניסטישע איניציאַטיוון באַווייזן וווּנדער. אַזוי איז עס אויך מיט דער קהל־פירערשאַפט: ציוניסטישע יחידים שפילן זיכער גאָר א וויכטיקע ראָלע דאָ און דאָרט; אָבער ציוניזם ווי אזעלכער פאַרלירט אַלץ מער און מער דעם באַדן. גאָר אַ סך קהילות ליגן שוין אין די הענט פון אַ נייעם שיכט, וואָס וועט העלפן ישראל מאַטעריעל (און טיילמאָל פאָליטיש) מיט אָלע כוחות — אָבער ער וועט זיך קיינמאָל נישט אידענטיפיצירן מיט דער ציוניסטישער אידיי אָדער אַרגאַניזאַציע.

איז דאָס יידישע אַרגענטינע אַן אויסנאַם דערמיט, וואָס אי דער חינוך וועלט אַזוי שטאַרק באַווירקט פון ציוניזם און אי דאָס געזעלשאַפטלעכע קהילה־לעבן שטייט אונטער אַן אָפן־ציוניסטישער השפעה.

אויפנאַמע פאַר מרדכי שטריגלער אין דער קהילה (יאָר 1962).

נאָך עפעס: כמעט אָלע פאַרטייען אין אַמעריקע — און זייערע אָנלען־אַרגאַניזאַציעס — לעבן צווישן זיך בשלום ובשלווה. איך געדענק נישט די צייט, ווען דאָ זיינען אָנגעגאַנגען אי־דיישע וויכוחים און פּאָלעמיקס. מ׳קען זאָגן: משיחס צייטן. אָפטמאָל דערגייט עס צו פשוטע קוריאָזן. אַוודאי זיינען פאַראַן אָלע פאַרטייען — נאָר זיי האָבן אָפילו נישט קיין געלעגנהייט צו אָן אידעאָלאָגישן פאַרמעסט, ווייל נישט עס קומען פאָר קהילה־וואָלן און נישט מ׳דאַרף שיקן געוויילטע דעלעגאַטן צו א בשותפותדיקער אינסטאַנץ (דעם ציוניסטישן קאָנגרעס, למשל). אַזא אחדות וואָלט געקענט רירן, אָבער אין טעגלעכן לעבן מיינט עס ווייניק. בעת א צרה קען מען טאָקע גיין אינטערוועניר צוזאַמען — אָבער אין רויקע צייטן איז יעדע אַזוויי אָפגעזונדערט מיט א כינעזישער מויער. א גאַסט פון אַמעריקע מוז בכן באַווונדערן, וויאַזוי אין אַרגענטינע קענען עקזיסטירן פאַרטייען מיטן „אַמאָליקן" פייערל פון „סעקטאַנטישקייט" און דאָך זאָלן אָלע צוזאַמען האָבן איין געוויילטע קהילה; אַדורכפירן אַזוי אָפטע מאַניפעסטאַציעס אין אַלעמענס נאָמען. דאָס איז שוין גאָרנישט קיין קליניקייט.

מיר זענען דאָ כסדר, וויאַזוי מ׳האָט צעשפּליטערט ייִדיש לעבן; אָלץ וואָס האָט אַ שייכות צו קולטור, חינוך, דער עצם־עקזיסטענץ — נישט חלילה דערפּאַר, וואָס מ׳איז אַזוי שטאַרק צעקריגט — נאָר צוליב דעם, וואָס מ׳איז אַזוי בשלומדיק פֿאַרקראָכן אין באַזונדערע ווינקלען. קומען מיר קיין אַרגענטינע, זענען וואָס מיר זען — און מאַכן זיך אַ חשבון: אוי, ווען דאָס איז מעגלעך איז צפון־אַמעריקע!... און טיילמאָל מוזן מיר ביטער שמייכלען: איין סינאַגאָג אין אַ מיטל־שטאָט האָט טיילמאָל אַ גרעסערן בודזשעט (לויט דאָלאַרן) פון דער גאַנצער קהילה אין בוענאָס־אירעס. נו, איז וואָס? קען מען פֿאַרגלייכן, אין פֿראַפֿאַרק, ביידנס דערגרייכונגען? זיכער וויס איך: אַנדערע אומשטענדן און אַנדערע באַדערפענישן. אָבער ביים נאָכטון אַרגענטינע, וואָלטן מיר אין אַמעריקע געשטאַנען פּאָר פּאַנטאָמישע מעגלעכקייטן.

ד.

פונקט ווי טייל אין אַרגענטינע זיינען אָלץ מבטל — אַזוי זיינען אַנדערע גרייטע צו גוזמאות. בעת מיינע ביידע באַזוכן האָב איך אָפט געהערט די שאלה: „נו, צי איז אויך אין אַמעריקע מעגלעך, אַז עטלעכע טויזנט ייִדן מיטאַמאָל זאָלן קומען הערן אַ ייִדישן שרייבער?״. דער ענטפער מוז אייגנטלעך זיין אָפֿן: ניין, דאָס איז נישט מעגלעך אין קיין אַמעריקאַנער שטאָט (אויך ווו עס זיינען פֿאַראַן אַוויפיל ייִדן ווי אין בוענאָס־אירעס); אָפּילו נישט אין ניו־יאָרק מיט מיליאָנען ייִדן. טאָקע דערפּאַר ווערן טייל ייִדישע שרייבער געצירט ביז טערערן, ביים דערזען די פּולע טעאַטער־זאָלן צו זייערע אַ לעקציע.

אָבער דאָס איז גיכער אַ טייל פונעם „טעכנישן״ פּראָבלעם. ביים נאָכפֿאָלגן די כראָניק (אָדער די אומצייליקע אינפֿלאַדונגס־בריוו, וואָס ווערן צעשיקט) קען מען זען: יעדער שבת און זונטיק, קומען פּאָר אין אַזאָ שטאָט ווי ניו־יאָרק הונדערטער (און אפשר טאָקע טויזנטער) פּאַרזאַמלונגען. צו יעדער פון זיי קומען כך־וכך ייִדן. אָלע צוזאַמען רופן זיכער צונויף הונדערטער־טויזנטער... אין מ׳דאַרף אויך געדענקען די ריזיקע צאָל ייִדן, וואָס פּאַרברענגען עטלעכע שעה אין די טויזנטער בתי־מדרשים. אינעם סך־הכל האָבן זיך, בכן, אַמעריקאַנער ייִדן גאָרנישט וואָס צו שעמען כלפּי אַרגענטינער. יאָ, אָפּילו דער ייִדישער שרייבער קען געהערט ווערן אין אַמעריקע פון טויזנטער ייִדן — אָבער... אין הונדערט אָוונטן און אין הונדערט ערטער. דאָס האָט שוין אַ שייכות צו יענער צעשפּליטערונג, פון וועלכער ס׳איז פּריער געווען די רייד. כ׳האָב אַן איינדרוק, אַז 70־80 פּראָצענט פון אָזעלכע ייִדן היטן אָפּ זייער לאָקאַל ווינקל; אָבער צו קיין צענטראַלער אסיפה האָבן זיי נאָך קיינמאָל נישט אַרייַנגעשמעקט.

כ׳דערמאָן זיך מיינס אַ „קאָפֿריז״ פון די ערשטע יאָרן אין אַמעריקע: אין איין ריזיק אסיפה־הויז — וואָס פֿאַרדינגט קלענערע זאָלן צו גיזעלשאַפֿטן — האָב איך געזען ביי דער טיר אַ רשימה פון עטלעכע צענדליק פּאַרזאַמלונגען, וואָס קומען דאָרט פּאָר אין יענעם אָוונט. בין איך געגאַנגען פון איין זאָלעכל צום צווייטן און געפֿרעגט ביי ייִדן, ווער עס זיינען די מענטשן פון דער צוויייטער אסיפה, בשכנות. אָבער קיינער האָט נישט געוווסט, נישט געהאָט דעם מינדעסטן אינטערעס צו וויסן. ס׳האָט געמאַכט דעם אייַנדרוק פון אָן אַ שיעור פּיצלעך שטעטלעך מיט לגמרי־באַזונדערע עקזיסטענצן. אָלע צוזאַמען שטעלן זיכער צונויף אַ מעכטיקן כח; אומפּאַרגלייכלעך־גרעסער פונעם אַרגענטינער. אָבער דאָס ייִדישע בוענאָס־אירעס צעמענטירט מער דאָס פּאַראַנענע; קען גיכער באַדעקן די אָלע שפּליטערן מיט איין דאַך. נישטאָ, דוכט זיך, קיין איין ייִדישער צונויפקום, וואָס זאָל דאָרט נישט נאָטירט ווערן אין דער פּרעסע; און עס וואָלט פּשוט געווען אַבסורדאַל אַז איין גרופּע זאָל נישט וויסן ווער און וואָס עס איז די צווייטע.

ס׳איז אויך אמת: דער „פֿאָלקסטימלעכער עולם״ פונעם ייִדישן אַמעריקע ווערט ביסלעכווייַז נעלם. די געבליבענע ווערן אָלץ מיידער אין עלטער (מסתמא עלטער מיט אַ האַלבן דור פּאָר אַרגענטינער פֿאָלקסטימלעכע ייִדן). דערצו זיינען זיי צעזייט און צעשפּרייט אויף

אַ ריזיקן שטח אין יִעדער כּרך באַזונדער. זיי קענען מער נישט פֿאַרן צו יִעדער אסיפה „אין יִעדן עק וועלט" — און טיילמאָל פּעלט כּח און געדולד אָפּילו צו אַ פֿאַרזאַמלונג, נישט וויִיט פונעם אייגענעם הויז. טייל פון זיי קויפֿן נאָר אַמאָל אַ יִידיש בוך, אָבער לויפֿן אויף אַ בוך־אויסשטעלונג איז שוין נישט פֿאַר זייערטוועגן.

און דאָס וויכטיקסטע: קיין שום קהלישע אַרגאַניזאַציע (הגם טייל פון זיי האָבן מער מיט־גלידער ווי די קהילה פון בוענאָס־אייִרעס) וועט זיך מער נישט אָפּגעבן מיט אַזעלכע „בטלנותן" ווי אייִנאַרדענען אַ גרויסע בוך־אויסשטעלונג במשך פון אַ גאַנצן חודש. זי וועט אַמאָל אַרויס־געבן אַ בוך, אויב זי האָט דערביי אַ געווישן אינטערעס. זי וועט אויך אייִנלאָדן פון צייט צו צייט אַ לעקטאָר, וואָס זאָל געבן אַן אָפּשאַצונג איבער אַ בוך (בעיקר אַן ענגלישן) אָדער האַלטן אַ ליטעראַרישן רעפעראַט — נאָר מאַכן דערפון „אַ צימעס"? מרעיש־עולמות זיין? דאָס וואָלט שוין באמת געווען פֿראָווינציאַנעל.

מהאי טעמא, וואַרפט זיך אַזוי שטאַרק אין די אויגן פון יעדן גאַסט די אַרגענטינישע־יִידישע אַנדערשקייט. וויפל ער זאָל זיך נישט פאַרפּאַנצערן מיט סקעפּטיציזם — גיט עס אויף אים אַ הויך מיט וואַרעמקייט, מיט נאָסטאַלגיע. אין זיין אַמעריקע וועט ער אַזעלכע בילדער נישט זען; וועט ער קיין צונויפֿדרענג אַרום יִידישע ביכער (אָפּילו אין העברעיש אָדער ענגליש) נישט באַמערקן — און דאָס וועט אַוודאי נישט געשען אונטער דער דירעקטער באַווירקונג אַדער איניציאַטיוו פון קהילה־פירער, וואָס דאַרפן אייגנטלעך זיין פראַקטישע פּאָליטיקער — און נישט מער. איז פאַרשטענדלעך, הלמאי אַ גרוס פון אַזאַ ישוב רופט אַרויס מער אינטערעס — אויב אָפּילו די ערשטע אויפמערקזאַמקייט איז אַרויסגערופן געווארן דורך טרויעריקע געשעענישן.

ה.

אויסגערעכנט עטלעכע שבחים (און באמת נישט אַלע), איז שוין צייט צו פרעגן: און וואָס איז מיט דער צווייטער זייט מטבע? אַמעריקאַנער יִידן פון עלטערן דור האָבן אָפּילו וואָס צוצוגעבן, נאָכן אויסהערן אַזאַ פריילעכן גרוס: איר מיינט, אַז ביי אונדז איז גענוגן אַנדערש מיט עטלעכע צענדליק יאָר צוריק? אָבער אַט־דאָס אַלץ האָט נאָר געווארעמט אונדזער דור. ווי נאָר מיר זיינען מיד געווארן — זעט איר דאָך... טאָ ווער קען אונדז גאָראַנטירן, אַז אויך אין אַרגענטינע וועט נישט געשען דאָס זעלביקע — מיט צען יאָר שפּעטער?

ביים הערן אַזאַ שאלה מוז מען אָפּילו צוגעבן: נייַן, קיינער קען טאַקע נישט גאָראַנטירן. נאָכמער: טאָמער חלילה זאָל אַרגענטינע נאָכגיין אַמעריקע — וועט דאָרט זיין... נאָך ערגער. פּשוט דערפֿאַר, ווייל אין אַרגענטינע איז נישטאָ יענער כח וואָס האָט דאָ אונטערגעכאַפּט די „געשטרויכלטע און פֿאַרלוירענע". וואָס מיינט עס? לאָמיר ריידן אָפֿן:

ביי אַלע מעלות פונעם אַרגענטינישן ישוב, שפּירט מען שוין איצט אַ געוויסע סטאַגנאַציע. דער ישוב האָט געגעבן אַזאַ שפּרייז פֿאַרויס אינעם לעצטן יאָרצענדליק — און דערפֿאַר מוז זיך אים דאָכטן, אַז ער האָט שוין דערגרייכט דעם הויך־פונקט. בסך־הכל האָט ער אָבער נאָר דערגרייכט אַ הויך, ביי וועלכער ער טאָר זיך נישט אָפּשטעלן. די מוסריקעס האָבן אַ וועלט: „אויב דו גייסט נישט כסדר העכער, וועסטו מוזן אַראָפּנידערן נידעריקער און נידע־ריקער" (אים אין אתה עולה מעלה־מעלה, בעל־כרחך אתה יורד מטה־מטה). דאָס איז זיכער אמת, ווען מ׳האָט נאָר דערגרייכט אַ געוויסע הייך — דאָרט וווּ ס׳איז געפערלעך צו בלייבן שטיין. דאָס אָנהאַלטן רוטין — אָפּילו ביי אַזעלכע ענינים וואָס האָבן אַמאָל אויסגעזען ווי אוֹם־געווינטלעכע חידושים — מוז מיד־מאַכן; אָפּילו צינוש.

אויך דאָס גרויסע, יִידישע אַמעריקע האָט מיטגעמאַכט עליות און ירידות. אָבער וויבאלד איין שיכט איז געבליבן ביים ירידה־צושטאַנד, האָט זיך באַווייזן אַן אָנדער שיכט, וואָס האָט אַוועקגעפּירט אין אַן אָנדער ריכטונג; צו אָנדערע סאָרטן הייכן... ווי פֿאַראַדאָקסאַל דאָס זאָל

נישט קלינגען — איז די צעשפּליטערטקייט געווען, אויף אַ געוויסן אופן, אַ בפירושע ברכה. דאָס מיינט: וועַן איין טייל האָט זיך אַראָפּגעקוילערט — האָט ער נישט באַווירן מיטצושלעפּן אַלע אַנדערע. אָבער דער ישוב אין אַרגענטינע איז מער־האָמאָגען און דערפֿאַר דראָען אים מער סכנות.

אויב אין די פֿאַריניקטע שטאַטן האָט אַ געוויסער טיפּ אַרגאַניזאַציע מער נישט געקענט אַנהאַלטן איר השפּעה — בפרט אויפֿן יונגערן דור — האָט דאָס נאָכנישט געמיינט קיין פּולער באַנקראָט פונעם גאַנצן ייִדישן קהל. ס׳איז שטענדיק געווען אַ געזונטער קערן אין אַ צווייטער אַרגאַניזאַציע — און פֿון אים האָבן אויפֿגעשפּראָצט נייַע קיום־מעגלעכקייטן. אויב איין סאָרט אינהאַלט האָט זיך אויסגעשעפּט, איז אָבער געבליבן אין אַ צווייטער זייט מער זאָפּט. וועַן די ייִדיש־וועלטלעכע שולן למשל האָבן מער נישט געהאַט קיין דור — איז אָבער פֿאַרבליבן די ישיבה (און די פּאָסיקע מענטשן פֿאַר איר), וואָס האָט אָפּגעלירט צו ייִנגע נשמות. וואָס זאָל אָבער טאָן אַ ישוב מיט אין לעבנס־שטייגער; וואָס האָט נאָר געבויט איין טיפּ שולן, געהאַט איין אַרגאַניזאַציאָנעלע פּאָרם, געפֿירט אַלץ אין איין ריכטונג — בעת עס קומט זיין שעה פון נסיון?

דאָס איז די ערשטע און ביטערע פּראָגע, וואָס דער אַרגענטינער ישוב וועט זיך מוזן פֿרעגן — פֿריִער אָדער שפּעטער. ס׳וואָלט אָבער בעסער געווען — וועַן מ׳טוט עס פֿריִער, כל־זמן אַ צאָל אחריותדיקע מענטשן קענען זי פֿאַרענטפֿערן.

דריי הויפּט־איניגנשאַפֿטן פֿאַרמאָגט דער אַרגענטינישער ישוב — בעיקר אין בוענאָס־אייִרעס: פֿאַלקסטימלעך נאַציאָנאַל און וועלטלעך. יעדער איינע פון זיי האָט דעם ישוב אַ הייב געטון, אים געגעבן ליניע און באַווגונג; שאָפונגס־דראַנג און אייגענעם באַווּסטזיין. עס איז אָבער געקומען אַ צייט, וועַן אָפּילו אַלע דריי צוזאַמען קענען פֿאַר זיך אַליין קיין ייִדישן המשך נישט אויסטראָגן. ס׳פֿאַדערט זיך עפּעס מער, בכדי צו קענען האָבן קאָנטאַקט מיטן ייִדישן אַמעריקע — און אפֿשר אויך מיט מדינת־ישׂראל. כ׳וואָלט אָפּילו געקענט אַנווייזן, אַז אַלע דריי — אויב ס׳פֿעלט דער צוגאַב — עפּעס — זיינען גאָר מסוגל צו שטאַרבן. פֿאַדערט זיך אַ סך מוט, דרייסטער בליק און געוואָגטקייט צום אויפֿריכטיקן חשבון.

מיר דוכט זיך, אַז אין ייִדישן אַרגענטינע מוז מען איצט נעמען רעווידירן אָפּילו די אייגענע מעלות; זען ווי ווייט זיי אַליין קענען נאָך דערטראָגן. אויף וויפֿל ס׳איז פֿאַראַן אַ גרייט־קייט צום דאָזיקן חשבון — וועלן אויך נישט פֿעלן קיין העלפֿער; קיין ביישטייערער צום דאָזיקן אַנאַליז. דערפֿאַר וועלן אויך די איצטיקע רמזים בקרוב באַקומען אַ קלאָרן לשון און מער אָפּנקייט. ווער עס האָט באַזוכט אַרגענטינע — מוז ליב באַקומען דעם גאַנצן ישוב. און דערפֿאַר ווילט זיך אים פֿאַרהיטן אָפּילו אין מרחקים.

תיקון טעות

אין דער רשימה פון די פֿאַרוואָלטונגס־מיטגלידער פונעם פֿעריאָד 1960—1963 (זייט 276) איז על פּי טעות אַרויסגעפֿאַלן דער נאָמען פון יוסף ראָגאָווסקי, וואָס האָט פֿארנומען דעם אָמט פון 2טן פֿראָקאָטיר פון יאָר 1960, ביז דער העלפֿט פון 1961.

Cuadro 026 OCUPACIONES MENCIONADAS POR LA NOVIA, DISCRIMINADAS POR GRUPOS DE EDADES

Edades / Ocupaciones	TOTAL		Hasta 17 años		De 18 a 21		De 22 a 24		De 25 a 27		De 28 a 30		De 31 a 35		De 36 a 40		De 41 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Profes. c/tít. universit.	39	100,0					10	25,6	17	43,6	10	25,6	2	5,2						
Comerciantes, industr.	6	100,0			2	33,4	2	33,3									2	33,3		
Maestras y ots. act. doc.	115	100,0			42	36,5	48	41,7	8	7,0	7	6,2	2	1,7	3	2,6	2	1,7	3	2,6
Técnicas dep. e indep.	23	100,0			1	4,3	11	47,8	4	17,4	4	17,4	2	8,8			1	4,3		
Modistas	12	100,0					3	25,0	7	58,4			1	8,3			1	8,3		
Empleadas	304	100,0	1	0,3	88	28,9	113	37,3	56	18,4	19	6,2	13	4,3	7	2,3	6	2,0	1	0,3
Obreras y costureras ..	6	100,0					3	50,0	1	16,7	1	16,7	1	16,6						
Otras ocupaciones	3	100,0					2	66,6	1	33,4										
Otras ocup. rentadas ..	2	100,0			2	100,0														
Estudiantes	91	100,0	1	1,1	31	34,1	41	45,0	12	13,2	5	5,5	1	1,1						
Amas de casa	199	100,0	4	2,0	61	30,7	62	31,2	34	17,1	14	7,0	14	7,0	1	0,5	9	4,5		
No Especifica*	258	100,0	2	0,8	75	29,1	85	32,9	38	14,8	16	6,2	13	5,0	9	3,5	16	6,2	4	1,5
TOTAL.....	1.058	100,0	8	0,8	302	28,5	380	35,9	178	16,8	76	7,2	49	4,6	20	1,9	37	3,5	8	0,8

* Cabe considerarlas "Amas de casa".

Cuadro 025 OCUPACIONES MENCIONADAS POR EL NOVIO, DISCRIMINADAS POR GRUPOS DE EDADES

Edades / Ocupaciones	TOTAL		De 18 a 21		De 22 a 24		De 25 a 27		De 28 a 30		De 31 a 35		De 36 a 40		De 41 ó más		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Profes. c/título universitario ..	165	100,0			16	10,0	59	35,8	41	24,7	36	21,7	5	3,0	6	3,6	2	1,2
Docentes, artistas, intelectuales	10	100,0	1	10.0	2	20,0	3	30,0	1	10,0	1	10,0			2	20,0		
Comerciantes, industriales	335	100,0	10	3,0	65	19,4	103	30,7	59	17,6	52	15,5	16	4,8	29	8,7	1	0,3
Técnicos depend. e indep.	78	100,0	4	5,1	13	16,7	35	44,9	16	20,5	5	6,4	4	5,1	1	1,3		
Joyeros	37	100,0			12	32,4	10	27,0	9	24,3	6	16,3						
Marroquineros	14	100,0			4	28,6	5	35,7	2	14,3	2	14,3	1	7,1				
Carpinteros y lustradores	5	100,0	1	20,0			1	20,0	3	60,0								
Sastres y tintoreros	16	100,0			5	31,2	5	31,2	2	12,5	1	6,3	2	12,5	1	6,3		
Carniceros y panaderos	5	100,0	1	20,0			2	40,0			1	20,0			1	20,0		
Peleteros	8	100,0					2	25,0	3	37,5	2	25,0	1	12,5				
Tapiceros	4	100,0					1	25,0	1	25,0	2	50,0						
Zapateros	2	100,0	1	50,0					1	50,0								
Empleados	232	100.0	4	1,7	58	25,0	73	31,5	49	21,1	30	12,9	15	6,5	3	1,3		
Corredores	19	100,0			5	26,3	3	15,8	6	31,6	4	21.1			1	5,2		
Obreros	3	100.0	1	33,3	2	66,7												
Obreros gráficos	6	100,0			2	33,2	1	16,7	1	16,7			1	16,7	1	16,7		
Obreros textiles	26	100,0			7	27,0	5	19,2	7	27,0	5	19,2	2	7,6				
Obreros metalúrgicos	5	100,0			2	40,0	2	40,0					1	20,0				
Obreros del transporte	5	100,0			1	20,0	3	60,0			1	20,0						
Obreros del calzado	2	100,0					1	50,0							1	50,0		
Otras ocupaciones remuneradas.	5	100,0			2	40,0			3	60,0								
Estudiantes	47	100,0	3	6,4	13	27,7	21	44,7	9	19,1	1	2,1						
Jubilados y pensionados	1	100,0													1	100,0		
No Especifica	28	100,0	1	3,6	1	3,6	7	25,0	3	10,7	5	17,9	1	3,6	8	28,5	2	7,1
TOTAL.....	1.058	100.0	27	2,6	210	19,8	342	32,3	216	20,4	154	14,6	49	4,6	55	5,2	5	0,5

Cuadro 023 ORIGEN PROVINCIAL DE LOS PADRES DE LA NOVIA

(porcentajes calculados sobre la base del PADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Capital Federal		Provincia Buenos Aires		Provincia Entre Ríos		Provincia Santa Fe		Otras Provincias		No Especif. No Aclara		Extranjero	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Capital Federal	68	100,0	26	38,2	8	11,8	6	8,8	4	5,9	3	4,4	3	4,4	18	26.5
Prov. Buenos Aires ..	22	100.0	8	36,4	9	41,0	1	4,5	1	4,5	1	4,5			2	9,1
Prov. Entre Ríos ...	39	100,0	12	30,7	1	2,6	14	35,9	1	2,6	3	7,7	1	2,6	7	17,9
Prov. Santa Fe	12	100,0	2	16,7					2	16,7	1	8,3			7	58,3
Otras Provincias	9	100,0	3	33,4	2	22,2	1	11,1			1	11,1			2	22,2
No espec. No aclara .	52	100,0	3	5,8			2	3,8			1	1,9	37	71,2	9	17,3
Extranjero	856	100,0	76	8,9	18	2,1	24	2,8	12	1,4	12	1,4	16	1,9	698	81,5
TOTAL	1.058	100,0	130	12,3	38	3,6	48	4,5	20	1,9	22	2,1	57	5,4	743	70,2

Cuadro 024 ORIGEN PROVINCIAL DE LOS PADRES DE LA NOVIA

(porcentajes calculados sobre la base de la MADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Capital Federal		Provincia Buenos Aires		Provincia Entre Ríos		Provincia Santa Fe		Otras Provincias		No Especif. No Aclara		Extranjero	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Capital Federal	68	6,4	26	20,0	8	21,0	6	12,5	4	20,0	3	13,6	3	5,2	18	2,4
Prov. Buenos Aires ..	22	2,1	8	6,2	9	23,7	1	2,0	1	5,0	1	4,5			2	0,3
Prov. Entre Ríos ...	39	3,8	12	9,2	1	2,6	14	29,2	1	5,0	3	13,7	1	1,8	7	0,9
Prov. Santa Fe	12	1,1	2	1,5					2	10,0	1	4,5			7	0,9
Otras Provincias	9	0,8	3	2,3	2	5,3	1	2,1			1	4,6			2	0,3
No espec. No aclara .	52	4,9	3	2,3			2	4,2			1	4,6	37	64,9	9	1,3
Extranjero	856	80,9	76	58,5	18	47,4	24	50.0	12	60,0	12	54,5	16	28,1	698	93,9
TOTAL	1.058	100,0	130	100,0	38	100,0	48	100,0	20	100.0	22	100,0	57	100,0	743	100,0

Cuadro 021 ORIGEN PROVINCIAL DE LOS PADRES DEL NOVIO
(porcentajes calculados sobre la base del PADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Capital Federal		Provincia Buenos Aires		Provincia Entre Ríos		Provincia Santa Fe		Otras Provincias		No Especif. No Aclara		Extranjero	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Capital Federal	43	100,0	21	48,9	4	9,3	4	9,3	1	2,3	1	2,3	2	4,7	10	23,2
Prov. Buenos Aires ..	16	100,0	2	12,5	8	50,0	1	6,3			1	6,3	1	6,3	3	18,6
Prov. Entre Ríos ...	28	100,0	5	18,0	1	3,5	13	46,5	1	3,5	1	3,5			7	25,0
Prov. Santa Fe	7	100,0					1	14,3	3	42,8	1	14,3			2	28,6
Otras Provincias	3	100,0	1	33,3											2	66,7
No espec. No aclara .	51	100,0	6	11,8									35	68,6	10	19,6
Extranjero	910	100,0	63	6,9	6	0,6	23	2,5	9	1,0	7	0,8	18	2,0	784	86,2
TOTAL	1.058	100,0	98	9,3	19	1,8	42	4,0	14	1,3	11	1,0	56	5,3	818	77,3

Cuadro 022 ORIGEN PROVINCIAL DE LOS PADRES DEL NOVIO
(porcentajes calculados sobre la base de la MADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Capital Federal		Provincia Buenos Aires		Provincia Entre Ríos		Provincia Santa Fe		Otras Provincias		No Especif. No Aclara		Extranjero	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Capital Federal	43	4,1	21	21,4	4	21,0	4	9,4	1	7,2	1	9,1	2	3,6	10	1,2
Prov. Buenos Aires ..	16	1,5	2	2,0	8	42,1	1	2,4			1	9,1	1	1,8	3	0,4
Prov. Entre Ríos ...	28	2,6	5	5,1	1	5,3	13	31,0	1	7,1	1	9,1			7	0,9
Prov. Santa Fe	7	0,7					1	2,4	3	21,4	1	9,1			2	0,2
Otras Provincias	3	0,3	1	1,0											2	0,2
No espec. No aclara .	51	4,8	6	6,1									35	62,5	10	1,2
Extranjero	910	86,0	63	64,4	6	31,6	23	54,8	9	64,3	7	63,6	18	32,1	784	95,9
TOTAL	1.058	100,0	98	100,0	19	100,0	42	100,0	14	100,0	11	100,0	56	100,0	818	100,0

Cuadro 019 ORIGEN PROVINCIAL DE LOS CONTRAYENTES
(porcentajes calculados sobre la base del NOVIO)

Novio \ Novia	TOTAL		Capital Federal		Provincia Buenos Aires		Provincia Entre Ríos		Provincia Santa Fe		Otras Provincias		No Especif. No Aclara		Extranjero	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Capital Federal	707	100,0	535	75,8	52	7,3	25	3,5	19	2,7	29	4,1	5	0,7	42	5,9
Prov. Buenos Aires ..	73	100,0	40	54,8	15	20,6	4	5,5	3	4,1	6	8,2			5	6,8
Prov. Entre Ríos ...	43	100,0	26	60,5	5	11,6	7	16,3	2	4.6	3	7,0				
Prov. Santa Fe	45	100,0	29	64,4	3	6,7	4	8,9	3	6,7	2	4,4			4	8,9
Otras Provincias	46	100,0	28	60,9	6	13,0	1	2,2	4	8,7	5	10,9			2	4,3
No espec. No aclara .	10	100,0	1	10,0									7	70,0	3	20.0
Extranjero	134	100.0	81	60,5	10	7,5	3	2,2	5	3.7	5	3,7			30	22,4
TOTAL	1.058	100,0	740	70,0	91	8,6	44	4,1	36	3,4	50	4,8	12	1,1	85	8,0

Cuadro 020 ORIGEN PROVINCIAL DE LOS CONTRAYENTES
(porcentajes calculados sobre la base de la NOVIA)

Novio \ Novia	TOTAL		Capital Federal		Provincia Buenos Aires		Provincia Entre Ríos		Provincia Santa Fe		Otras Provincias		No Especif. No Aclara		Extranjero	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Capital Federal	707	66,8	535	72,3	52	57,1	25	56,9	19	52,8	29	58,0	5	41,7	42	49,4
Prov. Buenos Aires ..	73	6,9	40	5,4	15	16,5	4	9,1	3	8,3	6	12,0			5	5,9
Prov. Entre Ríos ...	43	4,1	26	3,5	5	5,5	7	15,9	2	5,6	3	6,0				
Prov. Santa Fe	45	4,3	29	3,9	3	3,3	4	9,1	3	8,3	2	4,0			4	4,7
Otras Provincias	46	4,3	28	3,8	6	6,6	1	2,2	4	11,1	5	10,0			2	2,4
No espec. No aclara .	10	0,9	1	0,1									7	58,3	2	2.4
Extranjero	134	12,7	81	11,0	10	11.0	3	6,8	5	13,9	5	10,0			30	35,2
TOTAL	1.058	100,0	740	100,0	91	100.0	44	100,0	36	100,0	50	100,0	12	100,0	85	100,0

Cuadro 017 PAIS DE ORIGEN DEL NOVIO, DISCRIMINADO SEGUN EL AÑO DE LLEGADA A LA ARGENTINA

Año de llegada / País de origen	TOTAL		Hasta 1910		De 1911 a 1920		De 1921 a 1930		De 1931 a 1940		De 1941 a 1950		De 1950 en ad.		No corresp.		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	919	100,0													919	100,0		
Rusia	15	100,0	6	40,0			5	33,3									4	26,7
Polonia	74	100,0			1	1,4	14	18,9	36	48,7	10	13,5	3	4,0			10	13,5
Rumania	10	100,0					1	10,0	3	30,0	3	30,0					3	30,0
Otros Países Americanos	19	100,0							6	31,6	3	15,8	2	10,5			8	42,1
Otros Países Europeos	15	100,0							10	66,6	3	20,0	1	6,7			1	6,7
Otros Países Asiáticos	1	100,0							1	100,0								
No Especifica	5	100,0															5	100,0
TOTAL	1.058	100,0	6	0,7	1	0,1	20	1,9	56	5,3	19	1,8	6	0,6	919	86,7	31	2,9

Cuadro 018 PAIS DE ORIGEN DE LA NOVIA, DISCRIMINADO SEGUN EL AÑO DE LLEGADA A LA ARGENTINA

Año de llegada / País de origen	TOTAL		De 1911 a 1920		De 1921 a 1930		De 1931 a 1940		De 1941 a 1950		De 1950 en adel.		No correspond.		No Especific.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	966	100,0											966	100,0		
Rusia	12	100,0	1	8,3	2	16,7			3	25,0			1	8,3	5	41,7
Polonia	47	100,0	1	2,1	6	12,8	10	21,3	8	17,0	4	8,5	1	2,1	17	36,2
Rumania	3	100,0			1	33,3	1	33,3	1	33,4						
Otros Países Americ.	12	100,0					1	8,3	5	41,7	1	8,3			5	41,7
Otros Países Europeos	9	100,0	1	11,1			1	11,1	4	44,5	1	11,1			2	22,2
Otros Países African.	2	100,0									1	50,0			1	50,0
No Especifica	7	100,0					1	14,3							6	85,7
TOTAL	1.058	100,0	3	0,3	9	0,8	14	1,3	21	2,0	7	0,7	968	91,5	36	3,4

Cuadro 015 PAIS DE ORIGEN DEL PADRE DE LA NOVIA, DISCRIMINADO SEGUN EL AÑO DE LLEGADA A LA ARGENTINA

País de origen \ Año de llegada	TOTAL		Hasta 1910		De 1911 a 1920		De 1921 a 1930		De 1931 a 1940		De 1941 a 1950		De 1950 en ad.		No corresp.		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	150	100,0													150	100,0		
Rusia	247	100,0	64	25,9	57	23,1	88	35,6	3	1,2	1	0,4					34	13,8
Polonia	468	100,0	7	1,5	15	3,2	280	59,8	100	21,4	15	3,2	3	0,6			48	10,3
Rumania	57	100,0	7	12,2	5	8,8	35	61,4	5	8,8	1	1,8					4	7,0
Otros Países Americanos	3	100,0	1	33,3	2	66,7												
Otros Países Europeos	35	100,0	2	5,7	3	8,6	15	42,9	9	25,7							6	17,1
Otros Países Asiáticos	44	100,0	5	11,4	14	31,8	12	27,3	2	4,5							11	25,0
Otros Países Africanos	2	100,0	1	50,0									1	50,0				
No Especifica	52	100,0	1	1,9					1	1,9							50	96,2
TOTAL	1.058	100,0	88	8,3	96	9,1	430	40,6	120	11,3	17	1,6	4	0,4	150	14,1	153	14,6

Cuadro 016 PAIS DE ORIGEN DE LA MADRE DE LA NOVIA, DISCRIMINADO SEGUN EL AÑO DE LLEGADA A LA ARGENTINA

País de origen \ Año de llegada	TOTAL		Hasta 1910		De 1911 a 1920		De 1921 a 1930		De 1931 a 1940		De 1941 a 1950		De 1950 en ad.		No corresp.		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	258	100,0													258	100,0		
Rusia	195	100,0	33	16,9	34	17,4	88	45,2	7	3,6	1	0,5					32	16,4
Polonia	430	100,0	3	0,7	10	2,3	169	39,3	173	40,2	15	3,5	6	1,4			54	12,6
Rumania	46	100,0	5	10,9	2	4,3	25	54,4	7	15,2	1	2,2					6	13,0
Otros Países Americanos	8	100,0			3	37,5			1	12,5							4	50,0
Otros Países Europeos	27	100,0	3	11,2	2	7,4	6	22,2	10	37,0							6	22,2
Otros Países Asiáticos	36	100,0	3	8,3	9	25,0	8	22,2	1	2,8							15	41,7
Otros Países Africanos	1	100,0											1	100,0				
No Especifica	57	100,0	1	1,8			1	1,8									55	96,4
TOTAL	1.058	100,0	48	4,6	60	5,7	297	28,1	199	18,9	17	1,6	7	0,7	258	24,5	172	15,9

Cuadro 013 PAIS DE ORIGEN DEL PADRE DEL NOVIO, DICRIMINADO SEGUN EL AÑO DE LLEGADA A LA ARGENTINA

Año de llegada / País de origen	TOTAL		Hasta 1910		De 1911 a 1920		De 1921 a 1930		De 1931 a 1940		De 1941 a 1950		De 1950 en ad.		No corresp.		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	97	100,0													97	100,0		
Rusia	300	100,0	87	29,0	58	19,3	110	36,7	5	1,7							40	13,3
Polonia	498	100,0	7	1,4	12	2,4	353	70,9	80	16,1	12	2,4					34	6,8
Rumania	49	100,0	10	20,5	3	6,1	23	47,0	3	6,1	1	2,0	1	2,0			8	16,3
Otros Países Americanos	4	100,0	2	50,0													2	50,0
Otros Países Europeos	21	100,0	2	9,5	2	9,5	6	28,6	6	28,6	2	9,5					3	14,3
Otros Países Asiáticos	37	100,0	13	35,1	8	21,7	10	27,0	1	2,7							5	13,5
Otros Países Africanos	1	100,0	1	100,0														
No Especifica	51	100,0	1	2,0													50	98,0
TOTAL	1.058	100,0	123	11,6	83	7,8	502	47,5	95	9,0	15	1,4	1	0,1	97	9,1	142	13,5

Cuadro 014 PAIS DE ORIGEN DE LA MADRE DEL NOVIO, DISCRIMINADO SEGUN EL AÑO DE LLEGADA A LA ARGENTINA

Año de llegada / País de origen	TOTAL		Hasta 1910		De 1911 a 1920		De 1921 a 1930		De 1931 a 1940		De 1941 a 1950		De 1950 en ad.		No corresp.		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	184	100,0													184	100,0		
Rusia	259	100,0	71	27,4	43	16,6	107	41,3	9	3,5							29	11,2
Polonia	453	100,0	7	1,5	7	1,5	240	53,0	145	32,0	15	3,3	1	0,2			38	8,5
Rumania	49	100,0	4	8,1	3	6,1	23	47,1	8	16,4	2	4,0	1	2,0			8	16,3
Otros Países Americanos	2	100,0					1	50,0									1	50,0
Otros Países Europeos	24	100,0	1	4,2	2	8,3	9	33,3	8	33,3	1	4,2					3	16,7
Otros Países Asiáticos	30	100,0	3	10,0	5	16,7	14	46,7	1	3,3							7	23,3
Otros Países Africanos	1	100,0					1	100,0										
No Especifica	56	100,0	1	2,0	1	2,0	1	2,0									53	94,0
TOTAL	1.058	100,0	87	8,3	61	5,9	396	37,5	171	16,3	18	1,8	2	0,2	184	17,5	139	12,5

Cuadro 011 PAIS DE NACIMIENTO DE LOS PADRES DE LA NOVIA, DISCRIMINADOS POR SEXOS

(porcentajes calculados sobre la base del PADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Argentina		Rusia		Polonia		Rumania		Otros Países Americanos		Otros Países Europeos		Otros Países Asiáticos		Otros Países Africanos		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	150	100,0	109	72,7	17	11,3	8	5,2	6	4,0	4	2,7	1	0,7	1	0,7			4	2,7
Rusia	247	100,0	65	26,3	114	46,2	44	17,8	11	4,5	4	1,6	2	0,8	3	1,2			4	1,6
Polonia	468	100,0	53	11,3	40	8,6	349	74,6	11	2,4			5	1,0	2	0,4			8	1,7
Rumania	57	100,0	14	24,4	15	26,3	12	21,1	14	24,4			2	3,8						
Otros Países American.	3	100,0	1	33,3	1	33,3	1	33,4												
Otros Países Europeos	35	100,0	2	5,7	5	14,3	11	31,4	2	5,7			14	40,0					1	2,9
Otros Países Asiáticos .	44	100,0	9	20,4	1	2,3			1	2,3			2	4,5	29	66,0			2	4,5
Otros Países Africanos	2	100,0													1	50,0	1	50,0		
No Especifica	52	100,0	5	9,7	2	3,8	5	9,7	1	1,9			1	1,9					38	73,0
TOTAL.....	1.058	100,0	258	24,0	195	18,3	430	40,6	46	4,3	8	0,7	27	2,5	36	3,4	1	0,9	57	5,3

Cuadro 012 PAIS DE NACIMIENTO DE LOS PADRES DE LA NOVIA, DISCRIMINADOS POR SEXOS

(porcentajes calculados sobre la base de la MADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Argentina		Rusia		Polonia		Rumania		Otros Países Americanos		Otros Países Europeos		Otros Países Asiáticos		Otros Países Africanos		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	150	14,2	109	42,2	17	8,7	8	1,9	6	13,0	4	50,0	1	3,7	1	2,8			4	7,0
Rusia	247	23,3	65	25.1	114	58,5	44	10,2	11	23,9	4	50.0	2	7,4	3	8,2			4	7,0
Polonia	468	44,2	53	20,5	40	20,5	349	81,1	11	23,9			5	18,5	2	5,6			8	14,0
Rumania	57	5,4	14	5,5	15	7,7	12	2,8	14	30,4			2	7,4						
Otros Países American.	3	0,3	1	0.4	1	0,5	1	0,2												
Otros Países Europeos	35	3,3	2	0,8	5	2,6	11	2,6	2	4,3			14	51,9					1	1,8
Otros Países Asiáticos .	44	4,2	9	3,6	1	0,5			1	2,2			2	7,4	29	80,6			2	3,5
Otros Países Africanos	2	0,2													1	2,8	1	100,0		
No Especifica	52	4,9	5	1,9	2	1,0	5	1,2	1	2,3			1	3,7					38	66,7
TOTAL.....	1.058	100,0	258	100,0	195	100,0	430	100,0	46	100,0	8	100,0	27	100,0	36	100,0	1	100,0	57	100,0

Cuadro 09 PAIS DE NACIMIENTO DE LOS PADRES DEL NOVIO, DISCRIMINADOS POR SEXOS

(porcentajes calculados sobre la base del PADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Argentina		Rusia		Polonia		Rumania		Otros Países Americanos		Otros Países Europeos		Otros Países Asiáticos		Otros Países Africanos		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	97	100,0	69	71,1	15	15,5	4	4,2	2	2,1	1	1,0	2	2,1	1	1,0			3	3,0
Rusia	300	100,0	52	17,3	185	61,7	40	13,3	11	3,7			2	0,7	1	0,3			9	3,0
Polonia	498	100,0	39	7,9	45	9,0	390	78,3	10	2,0			9	1,8	1	0,2			4	0,8
Rumania	49	100,0	13	26,6	5	10,2	10	20,4	20	40,8			1	2,0						
Otros Países American.	4	100,0	2	50,0	1	25,0					1	25,0								
Otros Países Europeos	21	100,0	3	14,3	2	9,5	2	9,5	4	19,0			10	47,7						
Otros Países Asiáticos .	37	100,0	4	10,8	4	10,8	1	2,7							27	73,0	1	2,7		
Otros Países Africanos	1	100,0	1	100,0																
No Especifica	51	100,0	1	2,0	2	3,9	6	11,8	2	3,9									40	78,4
TOTAL.....	1.058	100,0	184	17,4	259	24,5	453	42,8	49	4,6	2	0,2	24	2,3	30	2,8	1	0,1	56	5,3

Cuadro 010 PAIS DE NACIMIENTO DE LOS PADRES DEL NOVIO, DISCRIMINADOS POR SEXOS

(porcentajes calculados sobre la base de la MADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Argentina		Rusia		Polonia		Rumania		Otros Países Americanos		Otros Países Europeos		Otros Países Asiáticos		Otros Países Africanos		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	97	9,1	69	37,5	15	5,8	4	0,9	2	4,1	1	50,0	2	8,3	1	3,4			3	5,4
Rusia	300	28,4	52	28,2	185	71,4	40	8,8	11	22,4			2	8,3	1	3,3			9	16,1
Polonia	498	47,1	39	21,2	45	17,4	390	86,1	10	20,4			9	37,5	1	3,3			4	7,1
Rumania	49	4,6	13	7,1	5	1,9	10	2,2	20	40,8			1	4,2						
Otros Países American.	4	0,4	2	1,2	1	0,4					1	50,0								
Otros Países Europeos	21	2,0	3	1,6	2	0,8	2	0,4	4	8,2			10	41,7						
Otros Países Asiáticos .	37	3,5	4	2,2	4	1,5	1	0,3							27	90,0	1	100,0		
Otros Países Africanos	1	0,1	1	0,5																
No Especifica	51	4,8	1	0,5	2	0,8	6	1,3	2	4,1									40	71,4
TOTAL.....	1.058	100,0	184	100,0	259	100,0	453	100,0	49	100,0	2	100,0	24	100,0	30	100,0	1	100,0	56	100,0

Cuadro 027 OCUPACIONES MENCIONADAS POR LOS CONTRAYENTES (porcentajes calculados sobre la base del NOVIO)

Novio \ Novia	TOTAL		Profes. c/tít. universit.		Comerciant. industriales		Maestros y ots. act. doc.		Técnicos dp. e independ.		Modistas		Empleadas		Obreras y costureras		Otras ocupaciones		Otras ocup. rentadas		Estudiantes		Amas de casa		No Especif.*	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Profesionales c/título universit.	165	100,0	25	15,2	1	0,6	30	18,2	8	4,8	1	0,6	29	17,6							30	18,2	18	10,9	23	13,9
Docentes, artistas, intelectuales .	11	100,0					2	18,2					6	54,5											3	27,3
Comerciantes, industriales	334	100,0	4	1,2	4	1,2	35	10,5	7	2,1	1	0,3	76	22,8	1	0,3	1	0,3			21	6,3	89	26,6	95	28,4
Técnicos depend. e independ. .	78	100,0	2	2,6	1	1,3	15	19,2	2	2,6			22	28,2	1	1,3	1	1,3			4	5,1	14	17,9	16	20,5
Joyeros	37	100,0					4	10,8			1	2,7	14	37,8	1	2,7					1	2,8	7	18.9	9	24,3
Marroquineros	14	100.0									1	7,1	5	35,7	2	14,4			1	7,1			3	21,4	2	14,3
Carpinteros y lustradores	5	100,0					1	20,0					2	40,0											2	40,0
Sastres y tintoreros	16	100,0											5	31,3									6	37,5	5	31,2
Carniceros y panaderos	5	100.0											3	60,0									1	20,0	1	20,0
Peleteros	8	100,0											4	50,0									3	37,5	1	12,5
Tapiceros	4	100.0									1	25,0	3	75,0												
Zapateros	2	100,0																					1	50,0	1	50,0
Empleados	231	100,0	3	1,3			18	7,8	4	1,7	3	1,3	101	43,7	1	0,4	1	0,4			11	4,8	41	17,8	48	20,8
Corredores	19	100,0									2	10,5	9	47,4									5	26,3	3	15,8
Obreros	3	100,0											1	33,4									1	33,3	1	33,3
Obreros gráficos	6	100,0					2	33,3			1	16,7	2	33,3									1	16,7		
Obreros textiles	26	100.0					1	3,8			1	3,8	11	42,3									6	23,2	7	26,9
Obreros metalúrgicos	5	100.0					1	20,0					2	40,0									1	20,0	1	20,0
Obreros del transporte	5	100.0					1	20,0					2	40,0									1	20,0	1	20,0
Obreros del calzado	2	100,0											1	50,0											1	50,0
Otras ocupaciones remuneradas	5	100.0					1	20,0					2	40,0					1	20,0			1	20,0		
Estudiantes	48	100,0	5	10,4			4	8,3	2	4,2			4	8,3							24	50,0			9	18,8
Jubilados y pensionados	1	100.0																							1	100,0
No especifica	28	100,0																							28	100,0
TOTAL.....	1.058	100,0	39	3,7	6	0.6	115	10,9	23	2,2	12	1,0	304	28,7	6	0.6	3	0,3	2	0,2	91	8,6	199	18,8	258	24,4

* Cabe considerarlas como "Amas de Casa".

Cuadro 028 OCUPACIONES MENCIONADAS POR LOS CONTRAYENTES (porcentajes calculados sobre la base de la NOVIA)

Novio \ Novia	TOTAL		Profes. c/tít. universit.		Comerciant. industriales		Maestros y ots. act. doc.		Técnicos dp. e independ.		Modistas		Empleadas		Obreras y costureras		Otras ocupaciones		Otras ocup. rentadas		Estudiantes		Amas de casa		No Especif.*	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant	%	Cant.	%	Cant.	%
Profesionales c/título universit.	165	15.6	25	64,1	1	16,7	30	26,1	8	34,8	1	8,4	29	9.5							30	33,0	18	9,0	23	8,9
Docentes, artistas, intelectuales .	11	1,0					2	1,7					6	2,0											3	1,2
Comerciantes, industriales	334	31,6	4	10,3	4	66,7	35	30,4	7	30,4	1	8,3	76	25,0	1	16,7	1	33,4			21	23,0	89	44.7	95	36,8
Técnicos depend. e independ. .	78	7,4	2	5,1	1	16,6	15	13,0	2	8,7			22	7,2	1	16.7	1	33,3			4	4,4	14	7,0	16	6,2
Joyeros	37	3,5					4	3,5			1	8,3	14	4.6	1	16,7					1	1,1	7	3,6	9	3,5
Marroquineros	14	1,3									1	8,3	5	1,6	2	33,2			1	50,0			3	1,5	2	0,8
Carpinteros y lustradores	5	0,5					1	0,9					2	0.7											2	0,8
Sastres y tintoreros	16	1,5											5	1,6									6	3,0	5	1,7
Carniceros y panaderos	5	0,5											3	1,0									1	0,5	1	0,4
Peleteros	8	0.6											4	1,3									3	1,6	1	0,4
Tapiceros	4	0,4									1	8,3	3	1,0												
Zapateros	2	0,2																					1	0,5	1	0,4
Empleados	231	21,8	3	7,7			18	15,7	4	17,4	3	25,0	101	33,2	1	16,7	1	33,3			11	12,1	41	20,6	48	18,6
Corredores	19	1,8									2	16,8	9	3,0									5	2,5	3	1,2
Obreros	3	0.3											1	0,3									1	0,5	1	0,4
Obreros gráficos	6	0,6					2	1,7			1	8,3	2	0.7									1	0,5		
Obreros textiles	26	2,5					1	0,9			1	8,3	11	3,6									6	3,0	7	2,7
Obreros metalúrgicos	5	0,5					1	0,9					2	0,7									1	0,5	1	0,4
Obreros del transporte	5	0,5					1	0,9					2	0.7									1	0,5	1	0,4
Obreros del calzado	2	0,2											1	0,3											1	0.4
Otras ocupaciones remuneradas	5	0,5					1	0,8					2	0.7												
Estudiantes	48	4,5	5	12,8			4	3,5	2	8,7			4	1,3					1	50,0			1	0.5	9	3,5
Jubilados y pensionados	1	0,1																			24	26,4			1	0,4
No especifica	28	2.6																							28	10,9
TOTAL.....	1.058	100,0	39	100,0	6	100,0	115	100,0	23	100,0	12	100,0	304	100,0	6	100,0	3	100,0	2	100,0	91	100,0	199	100,0	258	100,0

* Cabe considerarlas como "Amas de Casa".

Cuadro 07 PAIS DE NACIMIENTO DE LOS CONTRAYENTES, DISCRIMINADOS POR SEXOS
(porcentajes calculados sobre la base del NOVIO)

Novio \ Novia	TOTAL		Argentina		Rusia		Polonia		Rumania		Otros Países Americanos		Otros Países Europeos		Otros Países Africanos		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	919	100,0	861	93,7	7	0,8	30	3,3	2	0,2	8	0,9	7	0,8	1	0,1	3	0,3
Rusia	15	100,0	6	40,0	2	13,3	4	26,6	1	6,7			1	6,7			1	6,7
Polonia	74	100,0	58	78,4	3	4,0	10	13,4			1	1,4	1	1,4	1	1,4		
Rumania	10	100,0	10	100,0														
Otros Países Americanos	19	100,0	17	89,4			1	5,3			1	5,3						
Otros Países Europeos	15	100,0	12	80,0			1	6,7			2	13,3						
Otros Países Asiáticos	1	100,0	1	100,0														
No Especifica	5	100,0	1	20,0			1	20,0									3	60,0
TOTAL	1.058	100,0	966	91,3	12	1,1	47	4,4	3	0,3	12	1,1	9	0,9	2	0,2	7	0,7

Cuadro 08 PAIS DE NACIMIENTO DE LOS CONTRAYENTES, DISCRIMINADOS POR SEXOS
(porcentajes calculados sobre la base de la NOVIA)

Novio \ Novia	TOTAL		Argentina		Rusia		Polonia		Rumania		Otros Países Americanos		Otros Países Europeos		Otros Países Africanos		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Argentina	919	86,9	861	89,2	7	58,3	30	63,8	2	66,7	8	66,7	7	77,8	1	50,0	3	42,9
Rusia	15	1,4	6	0,6	2	16,7	4	8,6	1	33,3			1	11,1			1	14,2
Polonia	74	7,0	58	6,0	3	25,0	10	21,3			1	8,3	1	11,1	1	50,0		
Rumania	10	0,9	10	1,0														
Otros Países Americanos	19	1,8	17	1,8			1	2,1			1	8,3						
Otros Países Europeos	15	1,4	12	1,2			1	2,1			2	16.7						
Otros Países Asiáticos	1	0,1	1	0,1														
No Especifica	5	0,5	1	0,1			1	2,1									3	42,9
TOTAL	1.058	100,0	966	100,0	12	100,0	47	100,0	3	100,0	12	100,0	9	100,0	2	100,0	7	100,0

Cuadro 05 EDAD DE LOS PADRES DE LA NOVIA, DISCRIMINADOS POR GRUPOS DE EDADES

(Porcentajes calculados sobre la base del PADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Hasta 40 años		De 41 a 45		De 46 a 50		De 51 a 55		De 56 a 60		De 61 a 65		De 66 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Hasta 40 años	3	100,0	3	100,0														
De 41 a 45	25	100,0	7	28,0	12	48,0	4	16,0	1	4,0							1	4,0
De 46 a 50	148	100,0	8	5,4	56	37,8	64	43,2	14	9,5	1	0,7	1	0,7			4	2,7
De 51 a 55	288	100,0	8	2,8	38	13,2	112	38,9	99	34,4	21	7,3			1	0,3	9	3,1
De 56 a 60	263	100,0	1	0,4	9	3,4	63	24,0	98	37,3	70	26,5	11	4,2	2	0,8	9	3,4
De 61 a 65	123	100,0					6	4,9	34	27,6	49	39,8	28	22,8	1	0,8	5	4,1
De 66 ó más	110	100,0			1	0,9	5	4,5	10	9,2	26	23,6	37	33,7	27	24,5	4	3,6
No Especifica	98	100,0	1	1,0	4	4,1	6	6,1	10	10,2	6	6,1	3	3,1	5	5,1	63	64,3
T O T A L.....	1.058	100,0	28	2,7	120	11,3	260	24,6	266	25,1	173	16,3	80	7,6	36	3,4	95	9,0

Cuadro 06 EDAD DE LOS PADRES DE LA NOVIA, DISCRIMINADOS POR GRUPOS DE EDADES

(porcentajes calculados sobre la base de la MADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Hasta 40 años		De 41 a 45		De 46 a 50		De 51 a 55		De 56 a 60		De 61 a 65		De 66 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Hasta 40 años	3	0,3	3	10,6														
De 41 a 45	25	2,4	7	25,0	12	10,0	4	1,6	1	0,3							1	1,0
De 46 a 50	148	14,0	8	28,6	56	46,7	64	24,6	14	5,3	1	0,6	1	1,3			4	4,2
De 51 a 55	288	27,2	8	28,6	38	31,7	112	43,1	99	37,2	21	12,1			1	2,8	9	9,5
De 56 a 60	263	24,8	1	3,6	9	7,5	63	24,2	98	36,8	70	40,5	11	13,7	2	5,6	9	9,5
De 61 a 65	123	11,6					6	2,3	34	12,8	49	28,3	28	35,0	1	2,8	5	5,3
De 66 ó más	110	10,4			1	0,8	5	1,9	10	3,8	26	15,0	37	46,2	27	75,0	4	4,2
No Especifica	98	9,3	1	3,6	4	3.3	6	2,3	10	3,8	6	3,5	3	3,8	5	13,8	63	66,3
T O T A L.....	1.058	100,0	28	100,0	120	100,0	260	100,0	266	100,0	173	100,0	80	100,0	36	100,0	95	100,0

Cuadro 03 EDAD DE LOS PADRES DEL NOVIO, DISCRIMINADOS POR GRUPOS DE EDADES

(porcentajes calculados sobre la base del PADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Hasta 40 años		De 41 a 45		De 46 a 50		De 51 a 55		De 56 a 60		De 61 a 65		De 66 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Hasta 40 años	1	100,0									1	100,0						
De 41 a 45	6	100,0			3	50,0	3	50,0										
De 46 a 50	68	100,0	1	1,5	17	25,0	40	58,8	6	8,8	2	2,9	1	1.5			1	1,5
De 51 a 55	224	100,0	1	0,4	12	5,4	90	40.2	90	40,2	22	9.8	2	0,9			7	3,1
De 56 a 60	264	100,0			6	2,3	39	14,8	106	40,1	96	36,4	12	4,5	3	1,1	2	0,8
De 61 a 65	214	100,0					8	3,7	49	22,9	86	40,2	56	26,2	4	1,9	11	5,1
De 66 ó más	174	100,0	1	0,6			3	1,8	14	8.0	32	18,4	52	29.9	62	35,6	10	5,7
No Especifica	107	100,0			1	0,9	6	5,6	12	11,2	4	3,7	3	2,8	5	4,8	76	71,0
TOTAL	1.058	100,0	3	0,3	39	3,7	189	17,9	277	26,2	243	23,0	126	11,9	74	7,0	107	10,0

Cuadro 04 EDAD DE LOS PADRES DEL NOVIO, DISCRIMINADOS POR GRUPOS DE EDADES

(porcentajes calculados sobre la base de la MADRE)

Padre \ Madre	TOTAL		Hasta 40 años		De 41 a 45		De 46 a 50		De 51 a 55		De 56 a 60		De 61 a 65		De 66 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
Hasta 40 años	1	0,1									1	0,4						
De 41 a 45	6	0,6			3	7,7	3	1,6										
De 46 a 50	68	6.4	1	33,3	17	43,5	40	21,2	6	2,2	2	0,8	1	0,8			1	0,9
De 51 a 55	224	21,2	1	33.3	12	30,8	90	47,6	90	32,5	22	9,1	2	1,6			7	6,6
De 56 a 60	264	25,0			6	15,4	39	20,6	106	38,3	96	39,5	12	9,5	3	4,0	2	1,9
De 61 a 65	214	20,2					8	4,2	49	17,7	86	35,4	56	44,4	4	5,4	11	10,3
De 66 ó más	174	16,4	1	33,4			3	1,6	14	5,0	32	13,2	52	41,3	62	83,8	10	9,3
No Especifica	107	10,1			1	2,6	6	3,2	12	4,3	4	1,6	3	2,4	5	6,8	76	71,0
TOTAL	1.058	100,0	3	100,0	39	100,0	189	100,0	277	100,0	243	100,0	126	100,0	74	100,0	107	100,0

Cuadro 01 EDAD DE LOS CONTRAYENTES, DISCRIMINADOS POR GRUPOS DE EDADES

(porcentajes calculados sobre la base del NOVIO)

Novio \ Novia	TOTAL		Hasta 17 años		De 18 a 21		De 22 a 24		De 25 a 27		De 28 a 30		De 31 a 35		De 36 a 40		De 41 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
De 18 a 21	27	100,0	2	7,4	22	81,5	2	7,4									1	3,7		
De 22 a 24	210	100,0	1	0,5	106	50,4	90	42,9	11	5,2	1	0,5	1	0,5						
De 25 a 27	342	100,0	3	0,9	111	32,5	148	43,2	64	18,7	10	2,9	5	1,5					1	0,3
De 28 a 30	216	100,0	1	0,8	45	20,8	84	38,9	51	23,6	26	12,0	5	2,3	2	0,8			2	0,8
De 31 a 35	154	100,0	1	0,6	14	9,1	52	33,9	41	26,6	26	16,9	18	11,7	1	0,6			1	0,6
De 36 a 40	49	100,0			4	8,2	4	8,2	10	20,4	9	18,3	14	28,6	5	10,2	3	6,1		
De 41 ó más	55	100,0							1	1,8	4	7,3	6	10,9	11	20,0	33	60,0		
No Especifica	5	100,0													1	20,0			4	80,0
T O T A L.....	1.058	100,0	8	0,8	302	28,5	380	35,9	178	16,8	76	7,2	49	4,6	20	1,9	37	3,5	8	0,8

Cuadro 02 EDAD DE LOS CONTRAYENTES, DISCRIMINADOS POR GRUPOS DE EDADES

(porcentajes calculados sobre la base de la NOVIA)

Novio \ Novia	TOTAL		Hasta 17 años		De 18 a 21		De 22 a 24		De 25 a 27		De 28 a 30		De 31 a 35		De 36 a 40		De 41 ó mas		No Especif.	
	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%	Cant.	%
De 18 a 21	27	2,6	2	25,0	22	7,3	2	0,5									1	2,7		
De 22 a 24	210	19,8	1	12,5	106	35,1	90	23,7	11	6,1	1	1,3	1	2,0						
De 25 a 27	342	32,3	3	37,5	111	36,8	148	38,9	64	36,0	10	13,2	5	10,2					1	12,5
De 28 a 30	216	20,4	1	12,5	45	14,9	84	22,1	51	28,7	26	34,2	5	10,2	2	10,0			2	25,0
De 31 a 35	154	14,6	1	12,5	14	4,6	52	13,7	41	23,0	26	34,2	18	36,7	1	5,0			1	12,5
De 36 a 40	49	4,6			4	1,3	4	1,1	10	5,6	9	11,8	14	28,6	5	25,0	3	8,1		
De 41 ó más	55	5,2							1	0,6	4	5,3	6	12,3	11	55,0	33	89,2		
No Especifica	5	0,5													1	5,0			4	50,0
T O T A L.....	1.058	100,0	8	100,0	302	100,0	380	100,0	178	100,0	76	100,0	49	100,0	20	100,0	37	100,0	8	100,0

NOTAS BIBLIOGRAFICAS

(1) HOROWITZ, Irving Louis: The Jewish Community of Buenos Aires. 1961.

(2) MUNICIPALIDAD DE LA CIUDAD DE BS. AS. Revista de Estadística de la Ciudad de Bs. As. nº 7, 1962.

(3) GERMANI, GINO: Estructura Social de la Argentina, 1955.

(4) MONTEAGUDO, Pío Isaac: Migraciones internas en la Argentina. 1956.

(5) HOROWITZ, Irving Louis: op. cit.

(6) NAVARRO VIOLA, Miguel: La primer boda judía en la Argentina, 1868.

(7) SCHALLMAN, Lázaro: Historia de la Colonización Judía en la Argentina, 1956.

(8) ROSENBERG, Schalom y RUBINSTEIN NOVICK, Daniel: El rol de la tradición religiosa en la comunidad judía de la Argentina, 1961.

(9) SCHALLMAN, L.: op. cit.

(10) MONTEAGUDO, Pío Isaac: op. cit.

(11) UNIVERSIDAD DE BUENOS AIRES, Departamento de Sociología: Encuesta sobre Estratificación y Movilidad Social en la Capital Federal y Gran Buenos Aires, 1961.

(12) KOSTZER, Moisés: Problemas propios de la estadística relativa a los judíos de la Argentina, 1961.

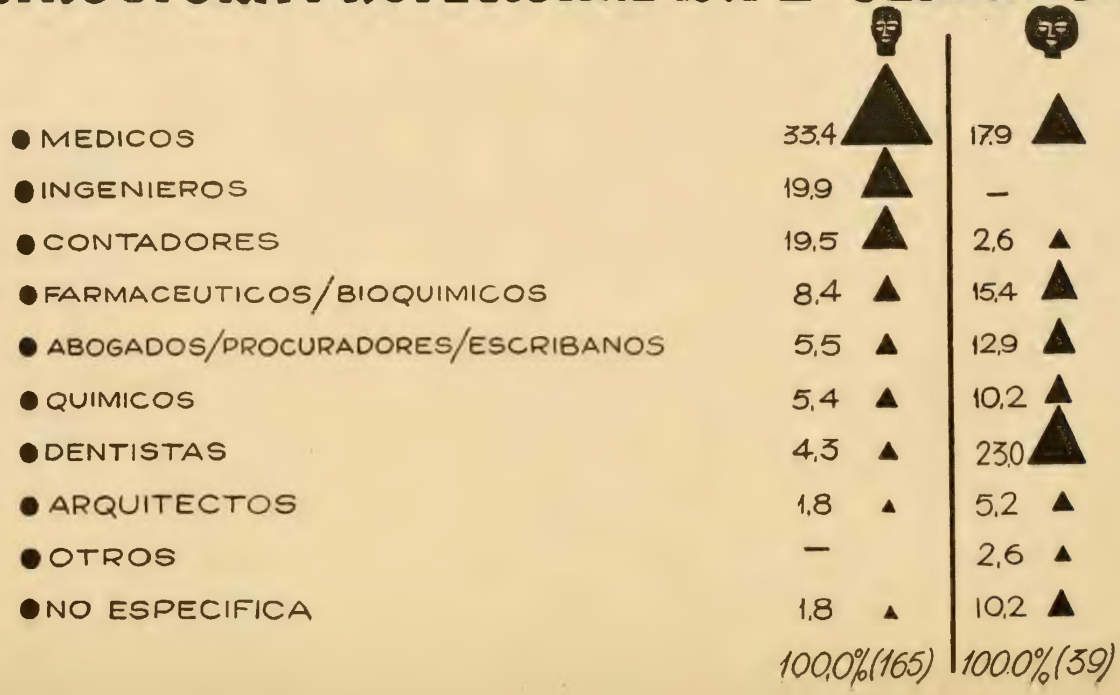
(13) HOROWITZ, Irving Louis: op. cit.

(14) CUCULLU DE MURMIS, Carmen Gloria: :Estudio sobre el prestigio de las ocupaciones, 1961.

(15) INSTITUTO TORCUATO DI TELLA: Oferta de mano de obra especializada, 1962.

(IX)

ESTRUCTURA PROFESIONAL de la 2ª GENERACION

Cuadro XXI: COMERCIANTES E INDUSTRIALES DISTRIBUIDOS ACTIVIDAD

Actividad	Valores absolutos	%
Comerciantes e Industriales (sin especificar más)	340	76,7
Marroquineros	14	3,1
Sastres y tintoreros	16	3,6
Modistas	12	2,7
Peleteros	8	1,7
Carpinteros y lustradores	5	1,1
Carniceros y panaderos	5	1,1
Tapiceros	4	1,0
Zapateros	2	0,7
Total	443	100,0

Como se observa, la persistencia de cierto grupo de actividades típicamente artesanales, induce a extremar los cuidados en los agrupamientos ocupacionales, puesto que no hacerlo supondría marginar el problema de la "desproletarización del inmigrante judío" que tanto preocupa y preocupó a nuestros sociólogos.

Cuadro XX: DISTRIBUCION DE LOS PROFESIONALES POR CARRERA

Carrera	Profesionales en general	Profesionales judíos
	%	%
Incremento prof. judíos		
Medicina	26,8	30,4
Ingeniería	15,9	16,2
C. Económicas	11,5	16,2
Farmacia y Bioq.	5,2	9,9
Ciencias Exactas	5,3	6,3
Incremento prof. en general		
Derecho	12,3	6,9
Odontología	11,6	7,8
Arquitectura	4,4	2,5
Obstetricia	5,5	=
Otros	1,5	0,4
No específica	=	3,4
Total	100,0	100,0
Base	(18.854)	(204)

La distribución de los profesionales, induce a pensar que predomina cierta elección —en los profesionales judíos— de aquellas carreras, tales como medicina, ciencias económicas e ingeniería, que si bien podría explicarse utilizando las premisas sobre "prestigio ocupacional", deberán ser temas de estudios más cuidadosos y especializados.

Hipotéticamente, es posible suponer que la falta de un paralelismo en lo que a la fracción de abogados judíos se refiere, estaría acreditado el hecho de ser esto "pauta" (el ejercicio de la abogacía) "pauta de prestigio" de los grupos de la clase alta tradicional y no de los sectores medios.

Los grupos profesionales judíos ofrecen marcadas diferencias según el sexo, evidencias éstas que señala el Gráfico IX.

2.3.3 *Los comerciantes e industriales*: Difícil resulta disecar prolijamente esta categoría dada la cantidad de menciones ocupacionales que no aclaran el ramo o actividad del comerciante o industrial; no obstante resulta de interés observar la composición interna de esta categoría.

Los datos consignados se refieren a las menciones ocupacionales de los novios y novias.

Dado lo escueto de ciertas categorías los datos serán registrados en sus valores absolutos y porcentuales.

punto de vista funcional— la adecuación de la tarea societaria a las modalidades y necesidades de sus miembros.

2.2.2 *Algunos indicadores*: A más de las menciones ocupacionales de los miembros, y de su estratificación de acuerdo a la metodología planteada, se "rescató" un indicador que permitiría agregar cierta coherencia a las divisiones realizadas.

Así, se intentó medir la proporción de parejas que cambiarán el domicilio anterior (de sus padres) por uno *distinto* al establecer el nuevo hogar.

El Gráfico VIII muestra los resultados divididos según dos grandes grupos ocupacionales: Dependientes e Independientes.

Pocos son los estudios referidos a nupcialidad, y más pocos aún los que contemplan esta pauta, mas una reciente encuesta comercial afirmaba que para las clases medias en ascenso el porcentaje de cambio en las parejas con intención de casarse es del 60 %.

La población aquí estudiada demuestra en total una relación "cambio domiciliario" del 67,8 %, pauta ésta que al compararse con la experiencia señalada permite ser utilizada como "indicadora".

Las diferencias entre las categorías ocupacionales (cambian: *dependientes*: 66,1 %; *independientes*: 73,2 %) indican de alguna manera la coherencia interna de esta dicotomía.

2.3 LOS GRUPOS PROFESIONALES [9]

2.3.1 *Consideraciones generales*: La creciente importancia que van cobrando los distintos grupos profesionales en la ejecución y dirección de la tarea societaria, impuso la necesidad de focalizar sus características ocupacionales.

[9] Ver GRAFICO IX y CUADROS 025 al 030 a más de los intercalados en el texto.

En el presente capítulo son agrupados bajo el rótulo de "grupos profesionales" no solamente los egresados universitarios, sino también el resto de los grupos profesionalizados en tareas cones, por ejemplo: comerciantes, industriales, etc.

2.3.2 *Los profesionales universitarios*: Suele suceder que la necesidad de crear categorizaciones inclusivas, puede oscurecer determinadas variantes internas de la categoría, y en el caso de los "universitarios" esta premisa adquiere marcada significación; de ahí su análisis particularizado.

C. DE MURMIS (14) afirma que "las ideas de prestigio social están estrechamente vinculadas a factores de orden económico"... Las profesiones liberales suelen reducir el consenso del "prestigio", mas admitir diferencias internas según las distintas carreras".

Diferentes estudios sobre "prestigio ocupacional" han originado ciertas hipótesis respecto de las elecciones ocupacionales. Así los médicos y abogados suelen registrar los índices más altos de prestigio ocupacional.

A fin de comprender mejor las características profesionales de los universitarios judíos, hemos recurrido al método comparativo con lo que llamamos "la sociedad nacional".

El Estudio del Instituto DI TELLA (15) sobre la Oferta de mano de Obra especializada en la Argentina, permite inferir datos básicos respecto de los profesionales egresados de la Universidad de Buenos Aires en el período 1955-1960. Así, sobre 18.854 casos, hemos construído el cuadro siguiente, donde —como se podrá observar— las carreras fueron agrupadas en dos grandes categorías:

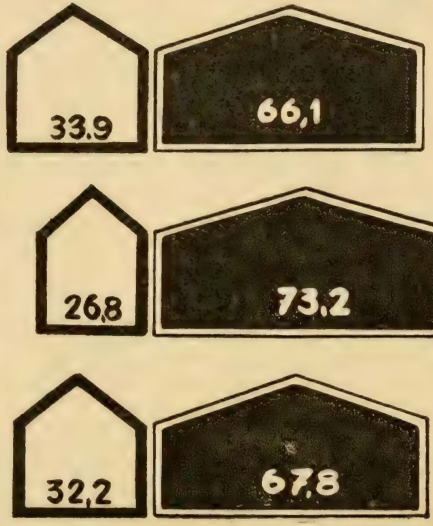
- incremento en favor de los profesionales judíos.
- incremento en favor del total de profesionales.

VIII

DESPLAZAMIENTOS DOMICILIARIOS

ORDENACION SEGUN DEPENDENCIA

NO ESPECIFICA: (33)

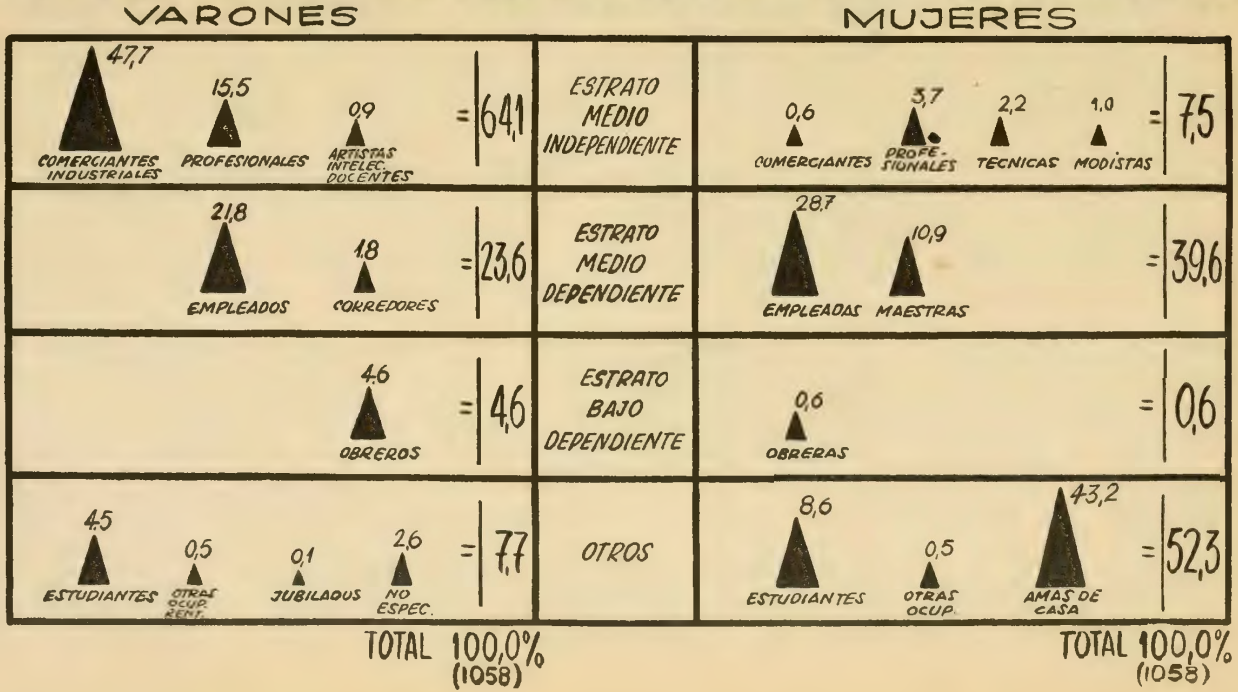

PERMANECEN EN LA MISMA CASA

SE MUDAN DE CASA

78(639)

ESTRUCTURA SOCIO-OCUPACIONAL de la 2ª GENERACION

— 77(640) —

Mas es importante destacar que la composición interna de los estratos (Gráfico VII) demuestra la presencia de un fuerte contingente de obreros y empleados judíos (48,5 % de la población activa) agrupados en los estratos medios dependientes y bajos.

M. KOSTZER (12), estudiando la estructura ocupacional de una muestra de socios de la AMIA, y la de los padres de alumnos judíos de 33 establecimientos educacionales, permite a través de sus datos reconstruir el Cuadro XIX, donde se repite la observación anterior que afirmaba la preponderancia de los estratos medios en la estructura ocupacional judeo-argentina.

Es destacable también que las diferencias que se observan en el cuadro siguiente deberán ser interpretadas a la luz de la distinta composición socioeconómica de los universos muestreados, como de las variaciones azarosas del muestreo.

Cuadro XIX: ESTRUCTURA OCUPACIONAL DE LA POBLACION MASCULINA (económicamente activa)

estrato	muestra Socios	muestra Padres	estudio Kehilá
	%	%	%
estrato medio independiente	65,4	75,8	69,6
estrato medio dependiente	27,2	15,7	25,6
estrato bajo dependiente	7,4	8,5	4,8
Total	100,0	100,0	100,0
Base	(1.035)	(6.433)	(976)

Lo anterior, destinado todo a caracterizar el grupo estudiado, permite inferir en principio que se trata de una población identificable como de "clase media en ascenso" donde se observan marcadas diferencias —en cuanto al "status" se refiere— entre los hombres y mujeres.

La identificación entre los estratos medios y las actividades terciarias (comercios, bancos, servicios en general, etc.), coherentemente señalada por los estudiosos de las clases medias en América Latina, puede ser corroborada para la colectividad judeo-argentina a través de otras fuentes informativas, dada la limitación de nuestros propios datos.

Así, I. L. HOROWITZ (13), reuniendo distintas fuentes, construyó una tabla comparativa de la que infiere que "aún cuando la Argentina tiene un alto porcentaje de su población en los sectores medios, la concentración judía (en las actividades terciarias) es considerablemente mayor que la norma". Lo cual no excluye la importancia de la participación judía en las actividades primarias (agricultura, ganadería, etc.) y secundarias (construcción, industria química, textiles, etc.).

De ahí pues que resulte de interés detectar estos emergentes de la estratificación social de la colectividad judeo-argentina, para lograr así —desde el

puesto hipotético desarrollado anteriormente, en el sentido de que la presencia de fuertes contingentes de mujeres "económicamente activas", determinaría cambios estructurales en la vida familiar judía, en la medida que de una u otra forma se verían ejerciendo "conductas no-tradicionales".

Resumiendo: el quehacer institucional, contando con una información que registra la operación de transformaciones estructurales en los grupos estudiados, estará en mejores condiciones de encontrar las formas más operativas para la integración cohesiva de las distintas partes del "todo comunitario".

2.2 LA ESTRUCTURA OCUPACIONAL [8]

2.2.1 *Estratificación social*: Serias limitaciones ofrecen las fuentes para quien intente estratificar la población estudiada, dado que las "solicitudes" no se proponían resguardar determinados requisitos teóricos. El peligro que supone la creación de grupos reales a partir de la manipulación de las cifras estadísticas, obliga a proponer en este caso clasificaciones conjeturales y meramente hipotéticas, dada la humildad de los datos de que se dispone.

No obstante, respetando las premisas enunciadas, el criterio clasificatorio fue formulado sobre la base de la unificación de conceptos estructurales y psicosociales. Producto de ello, fueron organizados tres estratos (el medio independiente, el medio dependiente, y el popular) paralelamente a la construcción de un cuarto agrupado bajo el rótulo de "otros", que condensa a las ocupaciones no-remuneradas.

El total de la población activa estudiada tiene en su conjunto la distribución que presenta el cuadro siguiente, que al compararla con los datos de una encuesta realizada por el Dpto. de Sociología de la Universidad de Buenos Aires (11) da una clara idea de la "homogeneidad" interna de nuestro universo.

[8] Ver GRAFICO VII y CUADROS 025 al 030 a más de los intercalados en el texto.

Cuadro XVIII: POBLACION ECONOMICAMENTE ACTIVA DISCRIMINADA POR ESTRATOS SOCIALES

estrato	encuesta sociología 1961	Kehilá	
	%	%	
E. altos	4,2	=	
E. medio indep.	54,1	51,5	96,5
E. medio dep.		45,0	
E. popular	41,7	3,5	
Total	100,0	100,0	
Base	(2.262)	(1.481)	

A partir del cuadro anterior, resulta evidente que en la población estudiada los *estratos medios* (dependiente e independiente) aglutinan el 96,5 % de la población estudiada frente al 54,1 % que representan en la encuesta citada.

(VI)

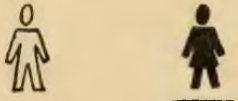
ESTRUCTURA ECONOMICA de la 2ª GENERACION

DISTRIBUCION SEGUN ACTIVIDAD

ACTIVA	92,8	47,9
INACTIVA	4,6	52,1
NO ESPECIFICA	2,6	–
	100,0% (1058)	100,0 (1058)

DISTRIBUCION SEGUN DEPENDENCIA

DEPENDIENTE	32,8	92,0
INDEPENDIENTE	64,1	7,5
NO ESPECIFICA	3,1	0,5
	100,0% (1058)	100,0 (1058)

berse "secularizado", es decir, abandonado las pautas ocupacionales tradicionales, no repiten el rol de la antipua "ama de casa" sino que, desarrollan roles profesionales, empresariales, organizativos, etc. deberán ser motivadas — en lo que al respecto comunitario— se refiere, con un lenguaje, una acción y una cosmovisión acorde y "ajustada" a sus marcos sociales, que de por sí —según se infiere de los datos— está en un constante cambio y desarrollo progresista.

La distribución del trabajo femenino según el grado de ocupación está caracterizado en el cuadro siguiente:

Cuadro XVI: POBLACION FEMENINA DISCRIMINADA SEGUN GRADO DE OCUPACION

Grado de ocupación	Censo 1947 *	Kehilá
	%	%
Económicamente activa	22,6	47,9
Económicamente no-activa	77,4	52,1
Total	100,0	100,0

* Fuente: IV Censo General de la Nación — 1947.

2.1.2 *La población económicamente activa*: Volveremos sobre la población femenina y su grado de ocupación para analizar —a modo de espejo— las características ocupacionales del sector económicamente activo de la población estudiada.

Desde el punto de vista comparativo, y a fin de lograr una mayor exactitud, se homologará la información censal con la nuestra, utilizando las discriminaciones según los diferentes grupos de edades. La información censal (1947) está referida exclusivamente a la Capital Federal.

Cuadro XVII: MUJERES ECONOMICAMENTE ACTIVAS POR 100 MUJERES DE CADA GRUPO DE EDAD

Grupo de edad	Censo 1947	Kehilá
	%	%
14 a 17 años	33,9	?
18 a 29 años	46,5	47,3
30 a 49 años	29,9	38,3
50 años y más	14,8	?
Total	31,2	47,9

Si bien el incremento que se observa en la "actividad" de la mujer judía respecto de la sociedad nacional, pueda ser explicado o bien en términos de una mayor compulsión al trabajo debido a la necesidad de solventar los presupuestos familiares de los hogares recientemente constituídos, o bien en términos de otras variables económicas, complementariamente se refuerza el su-

Cuadro XV: LA POBLACION ECONOMICAMENTE NO ACTIVA DISCRIMINADA POR TIPO DE OCUPACION

Tipo de Ocupación	Censo 1947 *		Kehilá	
	%		%	
Ocupada		40,9		28,6
Quehaceres domésticos	34,5		21,6	
Estudiantes	3,8		6,5	
Otros	2,6		0,5	
No ocupada		3,7		0,1
Jubilados, pensionados	1,7		0,1	
Otros	2,0		=	
No específica		=		1,0
Total		44,6 (i)		29,7 (ii)

* Fuente: IV Censo General de la Nación – 1947.

Las diferencias significativas que se observan, tales como la menor cantidad comparativa de mujeres afectadas a los quehaceres domésticos, de jubilados, y consecuentemente la mayor cantidad de estudiantes, ,deberán buscarse en:

- las diferencias en la estructura socioeconómica de ambos grupos.
- las diferencias de edades entre ambos grupos.
- la antigüedad de las cifras censales.

De la población estudiada, el grupo de mayor interés cualitativo corresponde al de las mujeres afectadas a los quehaceres domésticos.

La edad relativamente más joven de la mujer judía que resultó de la comparación con las estadísticas nupciales de la Municipalidad (ver Cuadro II), paralelamente al hecho de encontrarse una cantidad significativa de *estudiantes* entre las mujeres matrimoniadas, hablan –como hechos fácticos– de las características socio-económicas particulares que le corresponde a la comunidad judía local.

Mas paralelamente a la "denuncia" que hacen las cifras de la estructura económica subyacente a los individuos estudiados, emergen indicios hipotéticos que permiten inferior ciertas pautas psico-sociales.

Si se parte del supuesto de que los matrimonios hoy estudiados son parte del fundamento de la colectividad judía futura, y se acepta a la vez que las hoy "mujeres recientemente casadas" son las futuras madres de nuestros escolares judíos y de los niños judíos en general, se aceptará también la importancia que adquiere el estudio detenido de las pautas ocupacionales de los futuros padres, en la medida en que no sólo devela un indicio económico, sino que habla –en la medida en que se mantenga esta pauta ocupacional– del tipo de relaciones interpersonales y el status socioeducativo de los futuros hijos.

Concretamente, madres que por ha-

Cabe destacar que la mayor cantidad de judíos entrerrianos en nuestro medio no es una variable individual de la población judía, sino que responde a la tendencia general migratoria de la provincia de Entre Ríos.

P. I. MONTEAGUDO (10) define a la Prov. de E. Ríos, como una de las jurisdicciones que tiene distribuído en todo el territorio de la República una población nativa más numerosa que la población total que corresponde a su territorio.

Una vez más, emergen las diferencias cualitativas entre los dos grupos generacionales, evidenciándose en este aspecto que el desarrollo futuro de la comunidad judía local, será no ya a costa de los aportes migratorios, sino debido a cn crecimiento interno de la población judía "porteña".

2. ANALISIS ECONOMICO-SOCIAL

2.1 LA POBLACION ECONOMICAMENTE ACTIVA[7]

A los fines del análisis se ha utilizado como criterio de "persona económicamente activa", el sugerido por las Naciones Unidas, abarcando la clasificación al *conjunto de personas ocupadas con remuneración.*

Las cifras obtenidas —dadas las limitaciones impuestas por las fuentes— corresponden a la Segunda Generación; vale decir, que las comparaciones que pudieran establecerse con los datos Censales, tendrán solamente un valor ilustrativo, en la medida que la información censal abarca a los individuos de 14 años y más, mientras que nuestros datos, al pertenecer a individuos en estado matrimonial, quizá representen los sectores "más activos" de la población.

Obvio resultará explicar detenidamente el porqué de este último supuesto, pero bastará recordar que los efectos de la coyuntura económica tienen reflejos muy incidentes en los matrimonios jóvenes, en la medida que los compulsa de una u otra forma a la búsqueda 'conjunta" de recursos económicos a fin de solventar las necesidades del futuro hogar.

Desde el punto de vista de la "actividad económica" se observarán en principio los datos fundamentales de las poblaciones comparadas.

[7] Ver GRAFICO IV y CUADROS 025 al 030 a más de los intercalados en el texto.

Cuadro XIV: ACTIVIDAD ECONOMICA DE LA POBLACION

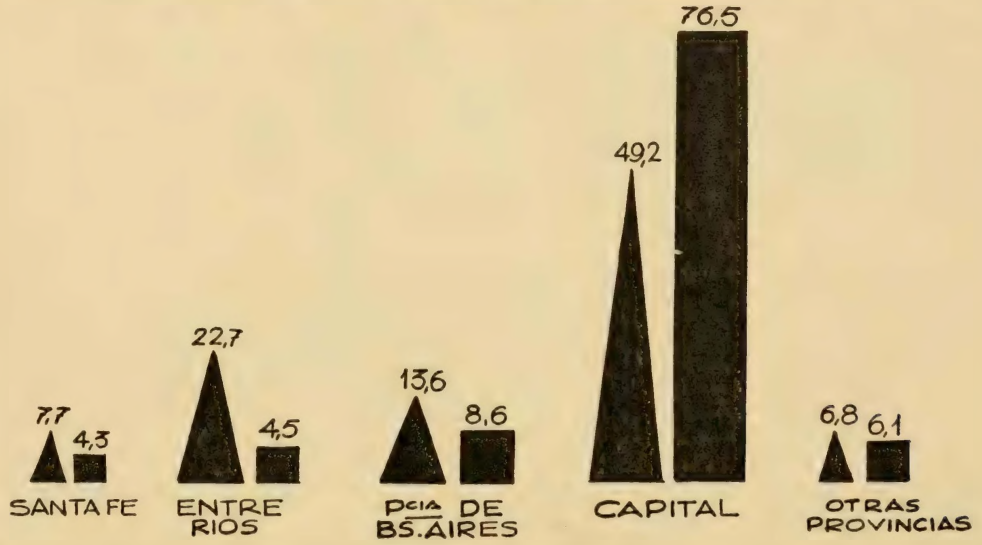
item	Censo 1947	Kehilá
	%	%
P. económicamente activa	55,4	70,3
P. económicamente no-activa	44,6 (i)	29,7 (ii)
Total	100,0	100,0

2.1.1 *La población económicamente no-activa*: el análisis más detallado de las categorías reseñadas con (i) e (ii) en el cuadro anterior, evidencia resultados de marcado interés.

Ⓥ

MIGRACIONES INTERNAS EN AMBAS GENERACIONES

ORDENACION POR PROVINCIA DE NACIMIENTO

▲ 1ra GENERACION 100.0% (698) / ■ 2da GENERACION 100.0% (1875)

— 70(647) —

grcpos socioculturales demográficamente distintos de los que se estudian.

Cabe agregar —para enmarcar estos emergentes— que los mismos nacen y se gestan bajo el espíritu de cumplir el rol de 'sugerencias funcionales' y nunca el de "críticas objetivas".

1.5 LA DISTRIBUCION GEOGRAFICA DE LA POBLACION[6]

1.5.1 *Consideraciones generales*: Este capítulo se propone estudiar comparativamente los fenómenos de distribución geográfica de la población judeo-argentina.

Válido es aclarar también que el análisis de los temas de este informe, es —la más de las veces— producto de un "rescate" de datos, (de acuerdo con lo que se aclaró anteriormente); de ahí pues que los planos del análisis estén siempre *determinados por los datos existentes*, condicionando éstos también la profundidad y amplitud de los emergentes.

En referencia objetiva al tema, fácil resulta evidenciar a partir de la información de que se dispone, el peso que han tenido —en la formación de la colectividad judía local— los contingentes migratorios instalados originariamente en el interior del país.

[6] Ver GRAFICO V y CUADROS 019 al 024 a más de los intercalados en el texto.

Al estudiar comparativamente los miembros nativos de ambos grupos generacionales, emergen diferencias significativas.

La Primera Generación de nuestro universo recluta su contingente más importante entre los judíos nacidos en la Capital Federal, e inmediatamente después entre los judíos entrerrianos; los nacidos en la Prov. de Bs. Aires, y Sta. Fe, así como el resto de los judíos provincianos presentan —en la población estudiada— frecuencias de menor significancia.

Los contingentes provinciales de la Segunda Generación condensan, en cambio, sus mayores frecuencias entre los judíos nacidos en la Capital Federal y la Provincia de Bs. Aires, ubicándose los santafesinos, entrerrianos, y demás provincianos en los puestos subsiguientes.

Este mayor "porteñismo" —explícitamente mostrado en el Gráfico V— del grupo más joven, deberá ser interpretado a la luz del proceso de migración sucesiva a los centros urbanos que cumplieron sus padres.

Dicha traslación, a la que llamamos "migración interna" se evidencia en forma marcada cuando comparamos los datos obtenidos con la información censal de 1947.

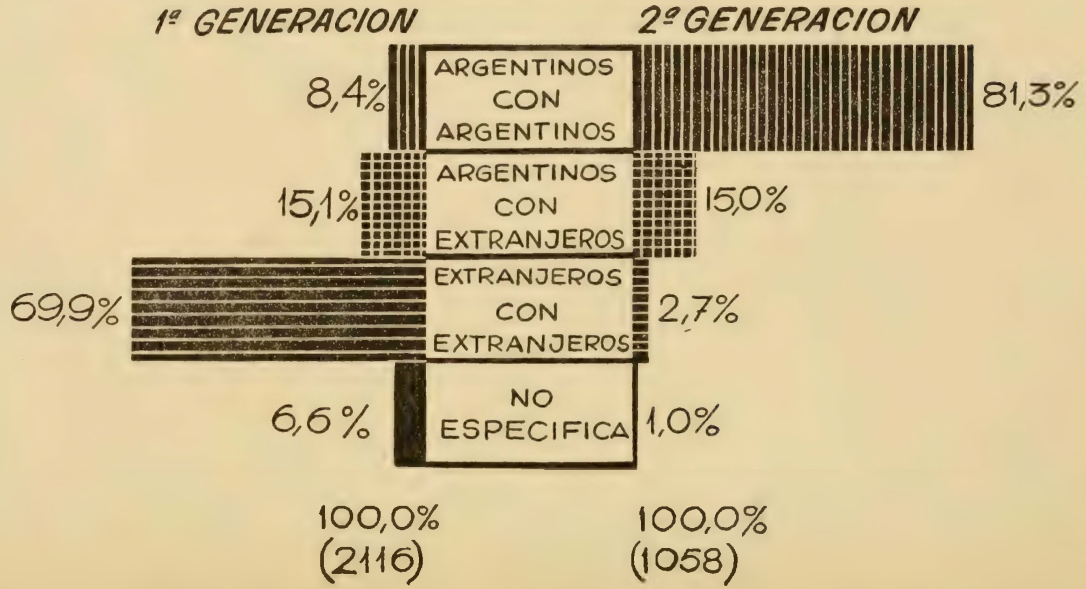
Cuadro XIII: DISTRIBUCION DE LA POBLACION JUDIA POR JURISDICCIONES

Jurisdicción	Censo 1947 *	Kehilá	
		1ª G.	2ª G.
	%	%	%
Capital Federal	66,6	49,2	76,5
Prov. de Buenos Aires	13,1	13,6	8,6
„ de Entre Ríos	4,7	22,7	4,5
„ de Santa Fe	6,8	7,7	4,3
Otras provincias	8,8	6,8	6,1
Total	100,0	100,0	100,0
Base	(249.330)	(689)	(1875)

* Fuente: IV Censo General de la Nación — 1947.

Ⓘ

COMPOSICION NACIONAL DE LOS MATRIMONIOS DE AMBAS GENERACIONES

— 68(649) —

Cuadro XI: NACIONALIDAD DE LAS PAREJAS (cuadro comparativo)

Tipo de identidad	Municip. * (1960)	Kehilá (2ª Gener.)
	%	%
Ambos miembros argentinos	78.0	81.3
Ambos miembros extranjeros	8,0	2,7
Mixtos (arg./ext.; ext./arg.)	14,0	15,0
No específica	=	1,0
Total	100,0	100,0
Base	(24.072)	(1.058)

* Fuente: Revista de Estadística de la Ciudad de Bs. As., nº 7.

A fin de permitir la emergencia propia de las conclusiones operativas, faltaría agregar una última información al capítulo: los índices de masculinidad de la población inmigrada. El Cuadro XII permite inferirla.

Cuadro XII: POBLACION INMIGRADA EN CADA GENERACION, DISCRIMINADA POR SEXOS

Generación	Varones	Mujeres	Total
	%	%	%
Primera	51,5	48,5	100,0 (3427)
Segunda	61.0	39,0	100,0 (219)

Resumiendo, podría afirmarse a la luz de las tendencias demarcadas, dos hechos demográficos salientes:

1º) La población judía inmigrada al país se caracteriza por un marcado *envejecimiento* respecto de la población judía nativa. (Cuadro VI).

2º) La mayor *masculinidad* (Cuadro XII) de la población inmigrada ha puesto un límite a la posibilidad de matrimonios extranjeros únicamente, y paralelamente ha limitado también la posibilidad de matrimonios entre argentinos exclusivamente.

La implicancia sociológica de estos emergentes, induce a pensar en el hecho de que los procesos de "homogeneización" (descenso marcado de la población extranjera) de permanecer sólo en el área demográfica, tienden a provocar un grave defazaje en el resto de las áreas en que se desarrolla la vida comunitaria.

Evitar estos defazajes supone encontrar formas de aculturación comunitaria que respeten los procesos que se dan en la estructura demográfica subyacente.

Se trata, en una palabra, de homologar los "productos culturales" (normas, pautas, tradiciones, costumbres, etc.) a las necesidades y características del grupo que deberá desarrollarlos, evitando el "mero transplante" de marcos socioculturales cuya funcionalidad estaba dirigida al mantenimiento de

Cuadro IX: NACIONALIDAD DE LOS MATRIMONIOS: COMPARACION ENTRE LAS DOS GENERACIONES

Tipo de identidad	1ª Generación	2ª Generación
	%	%
Ambos miembros argentinos	8,4	81,3
Ambos miembros extranjeros	69,9	2,7
Mixtos (arg./ext.; ext./arg.)	15,1	15,0
No específica	6,6	1,0
Total	100,0	100,0
Base	(2116)	(1058)

Otro enfoque comparativo, que pretende ser *aproximado* dado que la fuente censal abarca a los padres de los nativos de todas las edades, mientras que nuestros datos comprenden solamente a los padres de argentinos y extranjeros en edad matrimonial, focaliza más detenidamente el carácter de la transformación nacional de la estructura comunitaria, marcando el exagerado aumento —comparativo— de la inmigración, respecto de lo que llamaremos la "sociedad nacional".

Cuadro X: NACIONALIDAD DE LOS PADRES

Tipo de identidad	Censo * (1947)	Kehilá (padres de la 2ª gen.)
	%	%
Ambos padres argentinos	64,9	8,4
Ambos padres extranjeros	18,6	69,9
Mixtos (arg./ext.; ext./arg.)	16,5	15,1
No específica	=	6,6
Total	100,0	100,0

* Fuente: IV Censo General de la Nación — 1947.

1.4.2 *Las parejas de la Segunda Generación*: En el análisis de este grupo resulta de significativo interés remarcar no ya el carácter de "diferenciador" que tiene sobre la estructura comunitaria, sino su marcado mimetismo con la sociedad nacional.

A fin de establecer esta pauta comparativa, se consultaron los datos municipales sobre los matrimonios habidos en la Capital Federal. El Cuadro XI resume los valores.

Aclaran los autores: "Es interesante destacar que la mayoría de las Sinagogas del Primer Período (1862-1918) fueron creadas por *judíos rusos*, mientras que las cinco del último período (1939 en adelante) son *alemanas*.

Pero pasan por alto el hecho notable de que la primer sinagoga que funcionó en el país fue creada por judíos procedentes de la Europa Occidental: ingleses, franceses, belgas; los cuales fundaron en 1862 la Congregación Israelita de la República Argentina, que celebra justamente este año su primer centenario (9).

Resulta de interés también caracterizar los contingentes inmigratorios, según sus diferentes orígenes nacionales. El peso cualitativo de cada "sub-contingente", no emergía de los análisis anteriores, dado lo cual se ordenó en el Cuadro VIII el material analizado.

Cuadro VIII: CONTINGENTE INMIGRATORIO ORDENADO SEGUN PAIS DE ORIGEN

País de origen	Porcentajes sobre el total inmigrantes
	%
Polonia	57.1
Rusia	29.5
Rumania	6.0
Otros países no-europeos	4.4
Otros países europeos	3.0
Total	100.0
Base	(2929)

Consecuentemente, estos contingentes al radicarse en el país, se integraron —en parte— con la población judía nativa determinando así diferentes relaciones nacionales en sus parejas y concomitantemente relaciones particulares para con sus hijos.

El análisis de estas características será el tema del próximo capítulo.

1.4 RELACIONES NACIONALES ENTRE LAS PAREJAS[5]

1.4.1 *Las parejas de la Primera Generación*: El estudio comparativo de las relaciones nacionales entre las parejas, es decir, el tipo de confluencias nacionales que se producen al enlazarse individuos de diferentes orígenes nacionales, será el tema de este capítulo.

Este análisis, al referirlo comparativamente a los dos grupos generacionales convencionalmente divididos, evidencia una creciente "homogeneización" de la estructura comunitaria desde el punto de vista de la identidad nacional de sus parejas.

Dicha homogeneización no es sólo explicable por la reducción del aporte inmigratorio, sino básicamente por el desarrollo interno de los judíos nativos.

El proceso de identificación nacional (argentina) de las parejas —llamado de homogeneización— puede verse claramente a la luz de los resultados que ofrece el Cuadro IX.

[5] Ver GRAFICOS IV y CUADROS 07 al 012 a más de los intercalados en el texto.

(III)

CONTINGENTES INMIGRATORIOS de la 1ra GENERACION

ORDENACION POR PAIS DE ORIGEN Y DISCRIMINACION POR PERIODO DE LLEGADA

	HASTA 1910	1911/20	1921/30	1931/40	1941/50	1950→
RUSIA 100.0 % (866)	**29,4**	**22,2**	45,4	2,8	0,2	–
POLONIA 100.0 % (1675)	1,4	2,6	**62,3**	29,5	**3,5**	0,6
RUMANIA 100.0 % (175)	14,8	7,4	60,6	13,2	2,8	**1,2**
OTROS PAISES EUROPEOS 100.0 % (89)	9,0	10,1	40,4	**37,6**	2,9	–

■ CONTINGENTE NACIONAL MAS FRECUENTE DE CADA PERIODO

— 64(353) —

b) Que existe una cierta periodización en los contingentes inmigratorios, correspondiéndole al ruso el carácter de más antiguo y al alemán el de más reciente. El contingente polaco ocupa el lugar intermedio.

Los datos del estudio van confirmando estas emergencias; el punto a) está evidenciado en el capítulo anterior y el punto b), explicitado en los cuadros siguientes.

Pero antes de referirnos a ellos, nos creemos en el deber de puntualizar dos inexactitudes en la tabla precedente. La primera, en cuanto al año 1890, como punto de partida de la población judía en la Argentina. Ese año significa muy poco en el proceso de la inmigración judía al Río de la Plata; en todo caso debería mencionarse el año 1889, en que llegó a Buenos Aires a bordo del "Weser" el primer núcleo organizado de 120 familias judías —800 almas— procedentes de Podolia, las cuales echaron las bases de la futura colonia Moisés Ville (Santa Fe). O bien, el año 1891, en que arribaron a nuestro país los primeros núcleos de colonos judíos reclutados en Rusia por la *Jewish Colonization Association*, constituída a dicho efecto ese mismo año por el Barón Mauricio de Hirsch en Londres. Pero ni unos ni otros, fueron los primeros judíos que se radicaron en la Argentina. Recuérdese a propósito que el primer casamiento judío se celebró en Buenos Aires el 11 de noviembre de 1860 "ante diez testigos y uno más que hacía de rabino, y el escribano don Pedro Callejas", según da fe un ilustre testigo presencial (6).

En un estudio sobre la Colonización Judía en la Argentina documenta también L. SCHALLMAN (7) la segunda inexactitud a que hacemos referencia: la emigración masiva de judíos rusos no empezó "después de los pogroms subsiguientes a la revolución de 1905", sino dos años antes, a raíz de los sangrientos *pogroms* de Kischinev y Gomel en 1903, que precipitaron una intensa ola emigratoria que se acentuó dos años después, a causa de las cruentas matanzas de judíos organizadas por los "Cien Negros" en Bialistok y Zhitomir.

Cuadro VII: NACIONALIDAD DE LOS CONTINGENTES INMIGRATORIOS, DISCRIMINADOS POR PERIODOS

País	Períodos		
	anterior a 1920	de 1920 al 1930	1930 en adelante
Rusia	51,6	45,4	3,0
Rumania	22,2	60,6	17,2
Polonia	4,0	62,3	33,6

Paralelamente, S. ROSEMBERG y RUBINSTEIN NOVICK (8), citando una encuesta realizada entre Sinagogas de Buenos Aires, remarcan los siguientes datos:

ORIGEN DE LAS CONGREGACIONES (ordenadas cronológicamente)

Rusas	12
Rumanas	5
Polacas	14
Galitzianas	2
Alemanas	5

1.3 LA INMIGRACION[4]

1.3.1 *Generalidades*: Al ocuparnos en este capítulo de las características inmigratorias de la población estudiada, lo hacemos con referencia exclusiva a los miembros de la *Primera Generación*, por ser ésta la que posibilita un material informativo de mayor riqueza.

Recordando las coyunturas histórico-políticas que provocaron los desplazamientos inmigratorios de las masas judeo-europeas a los países americanos, resulta fácil interpretar este análisis que estudia paralelamente el año de llegada del inmigrante judío, así como su país de origen.

I. L. HOROWITZ (5) publica en su estudio una tabla interpretativa del desarrollo inmigratorio y el crecimiento poblacional de la comunidad judeo-argentina. Dado su ordenamiento interpretativo y la coherencia que entrega a los próximos cuadros de nuestro análisis, hemos creído de interés reproducirla.

[4] Ver GRAFICO III y CUADROS del 013 al 018 a más de los intercalados en el texto.

Tabla I: *Población Judía en la República Argentina* *

Años	Población estable	Inmigración	nacimientos / muertes	Incr. total	Comp. total
1890-94	2.595	7.159	365	7.524	10.119
1895-99	10.119	4.536	941	5.477	15.596
1900-04	15.596	8.370	1.437	9.807	25.403
1905-09 (a)	25.403	40.006	3.267	43.273	68.676
1910-14	68.676	41.027	6.573	47.600	116.276
1915-19 (b)	116.276	1.607	9.044	10.651	126.927
1920-24 (c)	126.927	33.963	10.513	44.476	171.403
1925-29 (c)	171.403	32.836	14.284	47.120	218.523
1930-34	218.523	17.336	17.612	34.948	253.471
1935-39 (d)	253.471	26.159	25.357	51.516	304.987
1940-44	304.987	8.210	27.212	35.422	340.409
1945-49	340.409	7.505	30.407	37.912	378.321
1950-60 (e)	378.321	——	——	41.679	420.000

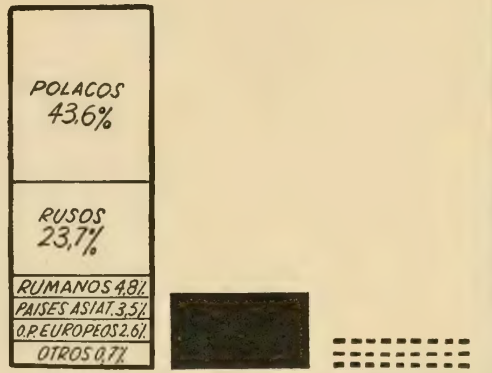
* Datos extractados de la información contenida en SIMON WEILL, *Población Israelita de la República Argentina* (Bs. As.: Bnei Brith, 1936) y JACOBO SHATZKY, *Comunidades Judías en Latinoamérica*, (Bs. As.: Comité Judío Americano, 1952).

Referencias:
(a) inmigración de judíos-rusos después de los pogroms subsiguientes a la revolución de 1905.
(b) la inmigración declina durante la I Guerra Mundial.
(c) segunda ola inmigratoria: eslava y polaca.
(d) inmigración judeo-alemana, paralela al advenimiento del nazismo.
(e) estimación de la población corriente en M. KOSTZER: "Problemas propios de la estadística relativa a los Judíos en la Argentina".

De lo que se deduce: a) Que la expansión de la población judía en la Argentina, es explicable cada vez más por el crecimiento interno de la población nativa y cada vez menos por el aporte inmigratorio.

(II)

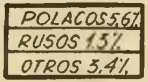
ORIGENES NACIONALES DE AMBAS GENERACIONES

EXTRANJEROS | ARGENTINOS | NO ESPECIFICA

100.0(4232) 78,9% 16,0% 5,1%

1ra GENERACION

EXTRANJEROS | ARGENTINOS | NO ESPECIFICA

10,3% 89,1% 0,6% 100.0(2116)

2a GENERACION

— 61(656) —

peculiares del universo en estudio en lo que al cuadro de nacionalidades se refiere. La preeminencia de la grey ashkenazi, la ausencia casi total de la congregación judeo-alemana, etc., determinan ciertas particularidades en nuestro universo, que obligan a limitar los datos obtenidos *estrictamente* al área comunitaria anteriormente definida.

Retomando las evidencias que surgen de las diferencias generacionales, se observa que la Primera Generación recluta sus miembros masivamente entre judíos provenientes de Rusia, Polonia y Rumania (72.1 % del total); mientras que la Segunda Generación se compone principalmente de judios nativos (89.1 % del total).

Cuadro V: COMPOSICIONES NACIONALES EN AMBAS GENERACIONES

Grupo	Arg.	Ext.	N. e.	Total	Base
Primera Generación	16,0	78,9	5,1	100,0	(4232)
Segunda Generación	89,1	10,3	0,6	100,0	(2116)
Censo 1960 *	81,8	18,2	=	100,0	=

* Fuente: Censo Nacional de 1960. Resultados provisorios.

La inclusión en el cuadro anterior de las cifras correspondientes al último Censo Nacional, reproduce la intención de ofrecer una pauta comparativa de la estructura nacional de la población global.

El Cuadro V marca con suficiente evidencia los resultados del proceso de homogeneización nacional de la colectividad judeo-argentina, proceso éste que se gestó a la luz de la retracción inmigratoria [3].

[3] P. I. MONTEAGUDO (4), afirma que "La mayor influencia inmigratoria se produjo en el período comprendido entre 1901 y 1910, siguiéndole el período 1921-1930. Desde 1930 a 1947 se produce un marcado descenso, con excepción de los años 1948-1951.

Desde el punto de vista de la tarea comunitaria, cobran mayor importancia estas diferencias en la medida en que sugieren en su conjunto la formulación de esquemas organizativos del trabajo societario, acorde con las características socio-culturales de sus miembros; (nacionalidad, lenguaje, habitat, etc.).

1.2.2 *Las edades y las características nacionales*: Consecuentemente, dada la característica temporal del aporte inmigratorio en la formación de la colectividad judía local, obvio es admitir que cuanto más jóvenes sean los grupos de individuos analizados, la dicotomía: argentinos-extranjeros, se irá polarizando en favor de los argentinos.

Cuadro VI: COMPOSICIONES NACIONALES SEGUN EDADES MEDIAS

Grupo	Edad Media	Arg. %	Ext. %	N. E. %	Total %
Padre novio	59	9,1	86,1	4,8	100,0
Padre novia	56	14,2	80,9	4,9	100,0
Madre novio	55	17,4	77,3	5,3	100,0
Madre novia	52	24,0	70,7	5,3	100,0
Novio	28	86,9	12,6	0,5	100,0
Novia	24	91,3	8,0	0,7	100,0

Estas diferencias pueden ser explicadas —a un cierto nivel— como la repercusión lisa y llana de la estructura económica particular de la población comunitaria, en la medida en que los status socioeconómicos cuando más altos, más permisivos son para los jóvenes nucleamientos familiares.

En otro nivel de análisis importan también estas diferencias en cuanto permiten comenzar a develar los complejos procesos de transformación de la estructura familiar.

G. GERMANI (3) explica que "la presencia de mujeres muy jóvenes en los cuadros de nupcialidad tiene además cierta importancia en la dinámica de la población, en tanto afecta la evolución de la tasa de natalidad".

Consecuentemente, el Cuadro III muestra las diferencias de las medias de edades en las poblaciones comparadas.

Cuadro III: MEDIAS DE EDADES EN AMBAS POBLACIONES

UNIVERSO	EDADES MEDIAS				DIFERENCIA
	varones (1)	σ	mujeres (2)	σ	(1) − (2)
Est. Municipal *	29	7	27	7,7	2
Kehilá	28	5,6	24	5,8	4

* Fuente: ibid.

1.1.3: *Los padres*: Al referir el análisis a lo que se ha dado en llamar la "Primera Generación" se evidencia una pauta demográfica, susceptible de diferentes interpretaciones.

Tabulados los 4.232 casos (2.116 padres del novio y 2.116 padres de la novia), se observa que la diferencia de edades entre cónyuges responde a una pauta sistemática, ya observada en las parejas de la "Segunda Generación": vale decir, que la diferencia de 4 años en favor de los hombres se repite cuando se calculan las edades medias de los distintos grupos matrimoniales.

El Cuadro IV, constata numéricamente las afirmaciones anteriores:

Cuadro IV: MEDIAS DE EDADES EN LOS DIFERENTES GRUPOS MATRIMONIALES

GRUPO	EDADES MEDIAS		DIFERENCIAS
	varones (1)	mujeres (2)	(1) − (2) =
Padres del novio	59	55	4
Padres de la novia	56	52	4
Novio-novia	28	24	4

1.2 LA NACIONALIDAD[2]

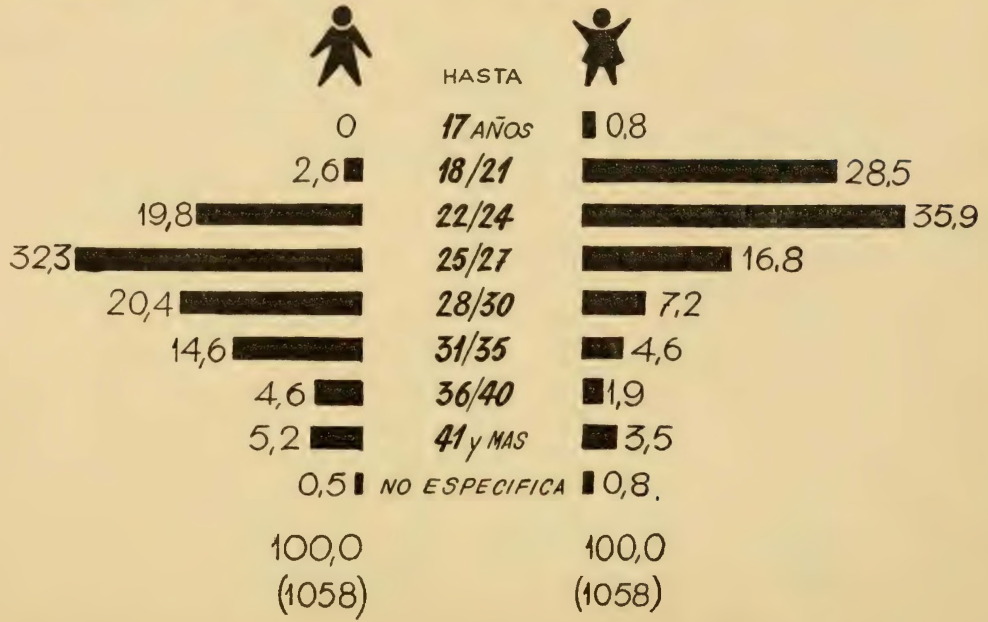
1.2.1: *Las dos generaciones*: Focalizado el estudio en los orígenes nacionales de la población estudiada, se observa que, a grandes rasgos, estamos frente a dos generaciones nacionalmente distintas.

Son dignas de nota las características

[2] Ver GRAFICO II y CUADROS 07 al 012 a más de los intercalados en el texto.

ESTRUCTURA DE EDADES

HOMBRES Y MUJERES DE LA 2DA GENERACION

— 58(659) —

1. ANALISIS DEMOGRAFICO

1.1 LA EDAD DE LOS CONTRAYENTES [1]

1.1.1: *Los novios*: La composición de edades de la población en estudio muestra significativas diferencias entre ambos sexos.

Así en los varones, el intervalo de edades más frecuente es el de 25 a 27 años (32.3 %), siendo el período que media entre los 22 y 30 años y que incluye lógicamente al anterior, el que registra la mayor cantidad de casos: 72,5 %.

Estudiando los 1.058 casos, la edad promedio de los varones resultó ser de 28 años.

1.1.2: *Las novias*: Paralelamente, el grupo de edades más numeroso en las mujeres contrayentes es el de 22 a 24 años, corresponde al 35,9 % del total.

Significativo resulta también en este estudio que el 82,0 % de las mujeres se casas antes de los 28 años.

La edad media de casamiento para ellas es de 24 años.

[1] Ver GRAFICO I y CUADROS 01 al 06 a más de los intercalados en el texto.

Si se observa la distribución por edades que caracteriza a toda la generación, se nota que el intervalo más frecuente es el que corresponde al período de 22 a 24 años (28,0 %).

Agrupados en su totalidad los novios y novias evidencian la siguiente composición de edades:

Cuadro I: EDAD DE LOS CONTRAYENTES
(matrimonios de la segunda generación)

Intervalo	%
menos de 24 años	68.7
24 años y más	31.3
Total	100.0
Base	(2.116)

Estos valores adquieren relevancia cuando se los compara con las Estadísticas Municipales (2), dado que las diferencias observadas lo son en el sentido de una mayor proporción de mujeres jóvenes judías contrayentes comparativamente con la totalidad de la población femenina contrayente de la Capital Federal (ver Cuadro II).

Cuadro II: EDAD DE LOS CONTRAYENTES

Intervalo	Est. Municipal *		Kehilá	
	varones	mujeres	varones	mujeres
	%	%	%	%
Menos de 24 años	24,9	48,6	22,4	65,2
25 años y más	75,1	51,4	77,6	34,8
Total	100,0	100,0	100,0	100,0

* Fuente: Revista de Estadística de la Ciudad de Bs. As., nº 7.

tico, ni sujetas a métodos rigurosos de registro, los datos impidieron el análisis de tópicos tales como: Educación General de los novios, Educación Judía de los novios, etc.

Esta limitación explica también la presencia en los gráficos y cuadros, de frecuencias significativas categorizadas bajo el rótulo "No especifica".

Se consigna también que las categorizaciones y ordenaciones que se han efectuado, lo han sido *a partir de las posibilidades que las fuentes ofrecían*, debiéndose en la mayoría de los casos recurrir a categorizaciones extensas a costa de la precisión de ciertas informaciones.

III *del universo*: La población estudiada, es decir, el universo de este análisis, estuvo compuesto por los *miembros contrayentes* (novio y novia) y sus respectivos *padres* (padre y madre del novio y padre y madre de la novia).

Se remarca que los mismos corresponden exclusivamente a las parejas que han registrado su casamiento en el Rabinato de la Kehilá de Bs. As., quedando *excluídos* por ende todos aquellos matrimonios judíos que se hubiesen registrado en el Gran Templo Israelita (de Paso), en la Congregación Israelita de la República Argentina (de Libertad), o bien en otras congregaciones menores.

A título de información se aclara que las fuentes de registro de los matrimonios judíos de la Capital Federal y Gran Buenos Aires son, por lo general, la Kehilá de Bs. As., el Gran Templo Israelita de la calle Paso y la Congregación Israelita de la Rep. Argentina.

Pero ello no impide que otras comunidades registren también los matrimonios de sus miembros en sus respectivas congregaciones.

No obstante, si se pretendiere evaluar la representatividad numérica del universo analizado, deberá tomarse en cuenta que el mismo corresponde al 52.4 % (1.058 parejas) del total de casamientos registrados en los Templos de Paso, Libertad y la Kehilá de Bs. As. en el período VII-1960/VI-1962.

En otro sentido, sirven también estas aclaraciones para resaltar la *importancia funcional que tendría la "homogeneización" de toda clase de registros que se relacionen con la vida comunitaria, tanto en el ámbito local como nacional.*

IV *de la nomenclatura*: A fin de lograr una mejor especificación de los grupos y subgrupos analizados se definió operativamente al conjunto de padres y madres de los novios como *Primera Generación* y a sus hijos es decir, los novios mismos, como *Segunda Generación.*

V *de los marcos comparativos*: A lo largo del estudio, son citadas a modo *comparativo* fuentes oficiales (censos, encuestas, etc.), que si bien no suelen ajustarse con exactitud a las exigencias de una cuidadosa comparación, sirven —a falta de otros datos— como indicadores de tendencias generalizadas.

INTRODUCCION

Este trabajo constituye el primer fruto de la labor del Instituto de Investigaciones Sociales creado por la Kehilá de Buenos Aires en junio de 1962.

Su creación puso de relieve un hondo afán de búsqueda de materiales e información —de nivel científico— válidos para interpretar con fundamento sólido el quehacer y el desarrollo de la vida comunitaria judía en la Argentina.

Dado el carácter de esta comunicación, resultarán de interés sin duda algunas consideraciones previas.

La aprehensión de la realidad social —a nivel de la investigación— demandó no sólo esfuerzos materiales sino también determinados espacios temporales que actúen en el sentido de ayudar a la consolidación de técnicas y procedimientos. Estos supuestos se tornan más relevantes cuando la realidad por aprehender, en este caso la comunidad judeo-argentina, se muestra a sí misma como abandonada o postergada por la investigación social sistemática y operativa.

La advertencia de este déficit inspiró la organización de la Primera Conferencia de Investigadores y Estudiosos Judeo-Argentinos en el campo de las Ciencias Sociales y la Historia, que se llevó a cabo en esta Capital, en octubre de 1961, con el patrocinio del *Majón Leiahadut Zemaneinu* (Instituto del Judaísmo Contemporáneo) de la Universidad Hebrea de Jerusalem y la Comunidad Israelita de Buenos Aires..

Haciéndose eco de ese déficit sorprendente, I. HOROWITZ (1) se aplicó al estudio de dicha comunidad, a fines de 1961, diciendo en su Informe:

"Absorbiendo más de la mitad de la inmigración judía a América Latina, en el siglo XX, Argentina ocupa el segundo lugar después de los Estados Unidos, como refugio para el Judío de la Diáspora. Dada esta impresionante realidad, el investigador se encuentra con sorpresa de que aún no han sido emprendidos análisis sociológicos serios de los judíos de Buenos Aires".

De ahí que a poco de constituirse haya emprendido el Instituto de Investigaciones Sociales la búsqueda cuidadosa de materiales e información en primera fuente, tendiendo a la inferencia de conclusiones operativas capaces de enmarcar sólidamente la tarea comunitaria.

A medida que sus investigaciones lo hagan factible, irán apareciendo nuevas publicaciones que habrán de llenar el hueco informativo que impone tantas limitaciones a la tarea racional que exige la moderna vida comunitaria.

A fin de facilitar la comprensión de este material se determinan a continuación las limitaciones básicas de este estudio:

I *de las fuentes:* El presente Informe resultó de la cuantificación de los datos inscriptos en "Solicitudes de Casamiento" relevadas por el Rabinato de la Kehilá de Buenos Aires, en el período comprendido entre julio de 1960 y junio de 1962.

II *de los datos:* Consecuentemente, al originarse en solicitudes de carácter administrativo, no preparadas directamente para su estudio estadís-

INSTITUTO DE INVESTIGACIONES SOCIALES

Asesores: Dr. Eduardo I. Rogovsky
Prof. Lázaro Schallman
Dr. Moisés Kostzer

Departamento de Estadística:

Director: Dr. Eduardo I. Rogovsky

Técnicos: Sr. Daniel Hopen
Sr. Eduardo Balan

Este estudio fue realizado por el DEPARTAMENTO DE ESTADISTICA que dirige el doctor EDUARDO I. ROGOVSKY. Su Jefe de Proyecto fue el Sr. DANIEL HOPEN. Actuaron como asesores el Profesor LAZARO SCHALLMAN y el Dr. MOISES KOSTZER.

Ha colaborado en las tareas técnicas el Sr. EDUARDO BALAN.

Buenos Aires, diciembre de 1962.

LA NUPCIALIDAD EN LA KEHILA DE Bs. As.

ESTUDIO ESTADISTICO

existentes en la AMIA hasta el presente y la interpretación de los mismos en relación con los datos actuales.

b) Adaptación de los formularios administrativos de la AMIA a las finalidades de orden estadístico.

c) Colaboración con los principales organismos y entidades comunitarias, tales como Vaad Hajinuj, Vaad Hakehilot, etc., reorientando y adaptando los sistemas actuales a los objetivos investigativos de orden estadístico.

d) Estudio de las actitudes de los diversos sectores que comprenden la población judeo-argentina hacia aspectos esenciales de la vida judía en el país.

e) Localización y examen de las fuentes documentales sobre los orígenes, evolución y estado actual del judaísmo argentino.

f) Completar la serie de publicaciones iniciadas con ocasión de la Conferencia de Octubre.

g) Creación de la Biblioteca especializada del Instituto.

h) Obtención de copias o "microfilms" de los materiales de interés judeo-argentino existentes en los archivos del interior del país y del extranjero.

i) Compilación de los datos y estadística económica de la población: formación de sociedades comerciales, preponderancia por actividad o sector, actividad obrera, grupos profesionales, estructuras socio-económicas, etcétera.

Trabajos realizados

El Instituto ha realizado hasta el presente los siguientes trabajos:

a) Estudio estadístico de nupcialidad sobre la base de las fichas de registro existentes en la AMIA. Dicho estudio se publica en este mismo Anuario.

b) Reorganización del sistema de registro de nupcialidad para todo el país.

c) Análisis y tratamiento estadístico del Censo de la Población Israelita de Tucumán, cuya realización estuvo a cargo de la Kehilá de dicha ciudad.

d) Realización del censo-piloto en Quilmes como ensayo básico para efectuar un censo general de la población israelita en la Capital Federal y el Gran Buenos Aires.

Trabajos en marcha

Por otra parte, están en vías de ejecución los trabajos siguientes:

a)Estudio de mortalidad sobre la base de los registros de los últimos tres años.

b) Estudio de actitudes hacia el judaísmo de las parejas recién casadas.

c) Puesta en marcha de un sistema permanente de control estadístico e investigación de actitudes de la enseñanza judía, que comprende al personal docente y alumnos.

EL INSTITUTO DE INVESTIGACIONES SOCIALES CREADO POR LA KEHILA DE BUENOS AIRES

El Instituto de Investigaciones Sociales, creado por la Kehilá de Buenos Aires, tiene por finalidad el estudio y el esclarecimiento del panorama actual del judaísmo argentino, sobre la base del análisis de sus antecedentes históricos y la recabación de datos fehacientes que permitan la orientación de la vida comunitaria conforme a los resultados de la tarea investigativa.

La labor del Instituto habrá de atenerse desde luego a las normas de la técnica científica moderna, y responderá a los "standards" internacionales exigidos para este tipo de trabajos.

Antecedentes

La creación de la nueva entidad constituye el resultado práctico de la Primera Conferencia de Investigadores y Estudiosos Judíos en el campo de la Historia y las Ciencias Sociales, que se llevó a efecto en Buenos Aires, en octubre de 1961. Organizaron dicha Conferencia, que es la primera en su género realizada en Latinoamérica, el Majón Leiahadut Zemaneinu de la Universidad Hebrea de Jerusalem juntamente con la Comunidad Israelita de Buenos Aires. Tenía por objeto tomar conocimiento de las actuales formas de vida de los judíos en la Argentina y debatir sus orígenes, situación institucional y perspectivas futuras en los diversos aspectos de interés cultural, social y económico. Participación de las deliberaciones de dicha Conferencia, entre otros, el Prof. Moshé Davis, Director del *Majón Leiahadut Zemaneinu* de Jerusalem, el Dr. Shaúl Esh, Profesor de la Universidad Hebrea y el Sr. Bezalel Sherman, destacado sociólogo judío de Nueva York, y fueron considerados en ella una serie de trabajos sobre algunos de los aspectos fundamentales de la vida judía en la Argentina, tales como la tradición religiosa, las características de la tercera generación de colonos, la juventud universitaria, problemas relativos a estadística y demografía judeo-argentinas, formas de asistencia social, fuentes de investigación, etc. Preparóse así el ambiente necesario para hacer factible la creación del Instituto de Investigaciones Sociales, el cual habrá de desenvolver su tarea en tres campos concurrentes.

a) Investigación histórica e institucional.
b) Investigación social con técnicas estadísticas.
c) Investigación económica.

Objetivos inmediatos

Los objetivos inmediatos del Instituto son los siguientes:

a) Promover el ordenamiento estadístico de los materiales de interés social

capital, todos ellos dotados de amplios salones, dependencias para tertulias, restaurantes y canchas de deportes.

La preferencia que muestran los correligionarios por este tipo de entidades se debe a la convicción de que ellas representan centros importantes de difusión cultural. Se pone de manifiesto, sin embargo, que los clubes no pueden cumplir con su función educativa si los grupos de cadetes carecen de la organización adecuada y de instructores especializados y sin un contacto más estrecho con los movimientos culturales israelíes.

Un esfuerzo importante en este sentido ha sido realizado con ayuda de la Agencia Judía. Un "shaliaj" enviado por el Departamento de Organización ha promovido una serie de encuentros juveniles y realizado una visita de jóvenes a Israel.

Colaboración más estrecha

En el seno de la colectividad sefardí madura el pensamiento de que no se puede hacer frente al proceso general de desjudaización de la juventud si no se encuentran los métodos adecuados de una colaboración más estrecha de todos los sectores de la colectividad judeo-argentina. La acción del Vaad Hakehilot en apoyo de las pequeñas comunidades sefardíes en el interior del país que no pueden sostener sus propias escuelas, indica el rumbo que deberá seguirse en el futuro inmediato.

El éxito de la escuela en la ciudad de Córdoba y la labor fructífera de los inspectores del Vaad Hakehilot son pasos decisivos para la superación del aislamiento en que vive todavía el sector sefardí de la colectividad judeo-argentina.

Buenos Aires, enero, 1963.

Interés por Israel

No debe confundirse dicha apatía con una indiferencia hacia el Estado de Israel. Existe un vivo y profundo interés por todo lo que se refiere al joven Estado. Las contribuciones para la Campaña y el K. K. L. no ceden en porcentaje a las del sector ashkenazí; pero fuera de estos límites el interés por Israel no se concreta en ninguna acción creadora. En las barriadas sefardíes no existe un movimiento *jalutziano,* los cursos de hebreo no prosperan, ninguna iniciativa colectiva estimula la "aliá" o encara algunos de los proyectos de inversión. El número de sefardíes que visitan a Israel es extremadamente reducido. La participación de delegados sefardíes en cualquier clase de congreso no alcanza a ser ni siquiera simbólica.

Las comunidades se dan cuenta de los peligros que implica tal realidad y reaccionan en la medida en que les es posible con los medios que están a su alcance. Entre éstos ocupa el primer lugar la reforma de las escuelas.

Reforma escolar

Dicha reforma consiste en el cambio de los métodos de enseñanza y la adaptación de los programas a las exigencias del ambiente y del momento histórico. La Talmud-Torá antigua cede a la escuela primaria moderna, en la cual se trata de lograr una argentinización y una hebraización más pronunciadas a la vez. Como un esfuerzo en tal sentido puede interpretarse la iniciativa de la AISA de convertir su escuela en un colegio incorporado. Actualmente se enseñan las materias generales previstas para los primeros cuatro grados y se presta especial atención a la educación religiosa.

Entre las escuelas de tipo suplementario se destaca la sección "mixta" sefardí-ashkenazí de la Escuela Bialik de Villa Crespo. El éxito logrado en este establecimiento educacional-piloto sirvieron de inspiración a los organizadores de la escuela "Chalom" de Colegiales, los cuales están empeñados en crear una escuela modelo. Cuenta en su labor con la colaboración de un núcleo de maestras, ex alumnas del Seminario de la Kehilá y del Majón, que cumplen desde varios años una tarea de pioneras en las escuelas sefardíes de esta capital; y debe subrayarse que lograron modernizar las escuelas en los barrios Barracas y Flores y en el suburbio San Isidro.

Hay que notar, sin embargo, que en ninguna de estas escuelas va la enseñanza más allá del cuarto grado. Se organizaron cursos de *Bar Mitzvá* para los egresados de las escuelas sin terminar siquiera dicho grado; pero a pesar de los éxitos logrados en dichos cursos se busca una solución más radical al problema de la enseñanza, creando ante todo en el seno de la colectividad sefardí la conciencia de que sin el adecuado aporte financiero por parte de los padres de los alumnos, las escuelas no podrán salir de su fase actual.

Clubes sefardíes

Para resolver el problema de la instrucción post-escolar se considera la reorganización de los clubes. Existen una docena de clubes sefardíes en esta

Dado que la totalidad de los socios de estas instituciones no sobrepasa los 10.000, el número de sefardíes residentes en Buenos Aires no puede ser mayor de 40.000. Estas cifras indican que el período 1958-1962 ha sido más bien de consolidación que de desarrollo de la Colectividad.

Reflejan también un proceso de consolidación los presupuestos de las mencionadas entidades comunales. Es difícil comparar los guarismos cambiantes bajo la influencia de la inflación, pero la moderada ampliación del aparato burocrático indica un ritmo bien lento en la ampliación y mejora de las funciones consagradas por la tradición. La acción de beneficencia que las comunidades tienen a su cargo, se convierte paso a paso en una obra de asistencia social. En los dos dispensarios que sostiene la Colectividad atienden hoy día más de cuarenta médicos a un número creciente de enfermos de situación económica modesta. Crece el interés por las cajas cooperativas de ahorro y préstamo; funcionan ya con éxito tres de estas instituciones hasta ahora ajenas al espíritu "oriental" sefardí. Estos son síntomas de una lenta transformación de instituciones y mentalidad bajo la influencia del ambiente argentino.

La adaptación a las condiciones argentinas era hasta la fecha más bien superficial. Consistía en la elaboración de un estatuto con el fin de asegurar la personería jurídica de las comunidades, la fijación de una cuota única de socio y la convocatoria regular de las asambleas anuales con la respectiva presentación de los balances. En realidad, cada una de las comunidades continuaba siendo una reproducción más o menos lograda de lo que eran la comunidad judía de Alepo, Damasco o Esmirna. Con la ocupación de los puestos directivos por representantes de la "segunda generación", la adaptación al ambiente argentino se vuelve inevitable. El "cambio de guardia" afecta a las comunidades en su modo de ser y en su espíritu.

Espíritu tradicional

El espíritu tradicional que había florecido en los barrios judíos del Oriente era el del fervor religioso. Un paseo por la calle Paso y una visita el día sábado a los templos en el Once, repletos de hombres y mujeres de todas las edades, basta para comprobar que este fervor continúa en el seno de la colectividad "alepina".

Sin embargo, en las demás comunidades se hace sentir con mayor claridad el proceso de "americanización". El judaísmo de los jóvenes adolece de la misma crisis que afecta a la juventud del sector ashkenazí de la colectividad judía argentina. Lo específico sefardí consiste en el caso en la subsistencia de un "natural" misticismo cabalístico mezclado con fuertes elementos nacionalistas. Se trata del sionismo "clásico" sefardí, que no ha podido ser encauzado en una de las corrientes del movimiento sionista y no ha podido cristalizar en una ideología suficientemente clara como para convertirse en un factor constructivo. Al mezclarse lo tradicional sefardí con trozos de cultura adquirida en la escuela argentina o por medio de lecturas superficiales, influencias de cine, radio y televisión, se produce una confusión espiritual que culmina por lo general con una apatía por todo lo que no promete una ventaja económica.

Dr. BEHOR ISSAEV

LA COLECTIVIDAD SEFARDI BONAERENSE EN EL QUINQUENIO 1958 - 1962

Los ficheros de las cuatro comunidades sefardíes de Buenos Aires no registran en los últimos años un marcado aumento del número de sus socios. Dado el cese de la inmigración y la falta de un movimiento migratorio interno de las provincias en dirección a la capital, el crecimiento de la colectividad bonaerense no podía superar el crecimiento vegetativo de la población.

Concentraciones sefardíes

El único movimiento notable fue el del traslado de un número mayor de familias desde el centro de la ciudad a los suburbios. El rincón sefardí que existía desde los comienzos del siglo en la calle 25 de Mayo ha desaparecido. La mayoría de los judíos orientales que habitaban allí son hoy día vecinos del barrio Villa Urquiza. Han crecido las concentraciones sefardíes en San Isidro, San Fernando, Lanús y otros suburbios; pero en general cada una de las *Landsmannschaften* ha permanecido en su lugar de residencia "primitivo". Se explica así que los que arribaron en la época en que el centro comercial y cultural de la Gran Aldea se encontraba en el Sur y se establecieron en las proximidades del antiguo barrio de San Telmo, permanezcan todavía allí, concentrados en torno de sus instituciones ubicadas en las calles Piedras, Castro Barros y Solís.

Son éstos los sefardíes que ya antes del año 1860 habían materializado su emigración a la Argentina desde los barrios judíos de Tánger y Tetuán, ciudades situadas frente al peñasco de Gibraltar.

Los que llegaron desde Esmirna continúan en Villla Crespo; los de Damasco, en Barracas y Flores; los de Alepo en el Once, Flores y Liniers; los de Rhodas en Colegiales y los grupos más reducidos procedentes de Constantinopla, Persia y Bujara quedan dispersos, disponiendo siempre de algún centro de reunión y algunos de ellos, sus propios templos.

Organizaciones con carácter de Kehilá

Las cuatro organizaciones que tienen carácter de Kehilá, la Congregación Israelita Latina, la Asociación Comunidad Israelita Sefardí de Buenos Aires (ACIS), la Asociación Israelita Sefardí Argentina (AISA) y la Asociación Israelita Sefardí "Hijos de la Verdad", abarcan las numerosas *Landsmannschaften,* permaneciendo los "marroquíes" solos entre sí; los procedentes de Turquía, los Balcanes, Rhodas e Italia concentrados en la ACIS y los "sirio-libaneses" repartidos entre la AISA y la Asociación Hijos de la Verdad.

CONCLUSION

De todo lo expuesto se infiere que los planes formulados hace cuatro años, al constituirse la subcomisión de Juventud, no fueron utópicos; algunos de ellos se realizaron plenamente y en ciertos aspectos fueron superadas algunas de las esperanzas más optimistas.

El Departamento de Juventud se ha convertido en la caja de resonancia de todas las inquietudes, problemas y afanes de la juventud judía de la Capital, del Gran Buenos Aires y del interior del país; se sabe que los jóvenes pueden contar siempre con la ayuda moral y material de la Kehilá de Buenos Aires y del Vaad Hakehilot, dispuestas siempre a coadyuvar, dentro de sus posibilidades, a la solución de cuanto problema cultural, social e institucional se le plantee.

De ahí que esté en marcha toda la labor expuesta precedentemente y continúen formulándose planes y sugerencias para consolidarla, ampliarla y mejorarla.

Esa labor ha sido constante y sistemática en los últimos años traduciéndose en diversas realizaciones dignas de nota.

a) En primer término debe recordarse que todas las publicaciones y materiales de esclarecimiento a que hicimos referencia antes, fueron enviados también a las agrupaciones juveniles del interior del país.

b) Con el auspicio de las mismas, se realizaron y se realizan periódicamente actos públicos con la participación de oradores y elementos artísticos comprometidos por el Departamento de Juventud.

c) En los dos últimos años se llevaron a cabo, con señalado éxito, una serie de Seminarios para jóvenes en casi todas las grandes comunidades judías, del interior :Tucumán ,Córdoba, Bahía Blanca, Mendoza, Resistencia, Concordia, Posadas, Santa Fe, Paraná.

La importancia de dichos Seminarios radica en que constituyeron no sólo significativas jornadas de estudio y de esclarecimiento de problemas judíos e israelíes, sino también concentraciones de jóvenes de provincias vecinas; tal es el caso, por ejemplo, del Seminario realizado en Tucumán, en el que participaron también jóvenes de La Rioja, Santiago del Estero, Catamarca y Salta, o bien el de Bahía Blanca, que reunió a numerosos jóvenes de las principales comunidades israelitas del Sur de la República.

Dichos Seminarios estuvieron a cargo de un calificado núcleo de profesores :Ing. Shalom Rosenberg, Prof. Abraham Platkin, Sr. Gregorio Verbitsky —Agregado Cultural de la Embajada de Israel—, Dr. Tobías Kamenszain, doctor Osías Faigón, Sr. Akiva Kononovich y Dr. Conrado P. Weller.

d) Se ha puesto atención asimismo en el intercambio de valores intelectuales entre la Capital y las Provincias; de ahí que se encomendara por ejemplo, el Seminario en Mendoza y San Juan al Dr. Conrado P. Weller de Rosario.

e) Además, deseando sistematizar el trabajo de organización juvenil en las Provincias, se ha destacado a un joven madrij para que visite algunas de las comunidades del interior y organice o reorganice las agrupaciones juveniles, sentando en cada una de ellas las bases necesarias para el trabajo cultural y social. En lo que va del año visitó La Rioja, Catamarca, General Roca, Zapala, San Juan, Corrientes, Posadas, Resistencia.

CONGRESO DE LA JUVENTUD JUDEO-ARGENTINA

Desde hace 2 años viene planeando el Departamento de Juventud la organización del *Primer Congreso General de la Juventud Judeo-Argentino*. Se ha considerado que para asegurar el buen éxito y la trascendencia societaria del mismo, era preciso efectuar previamente una intensa campaña de esclarecimiento y de consolidación de las agrupaciones juveniles; lo cual se ha logrado ya en buena parte. De ahí que se estudie ahora la posibilidad de realizar dicho Congreso en 1963. Las circunstancias excepcionales por las que atraviesa el país, y consecuentemente la comunidad israelita, parecen señalar que ha llegado ya la hora propicia para materializar dicha iniciativa.

am, se encuentran los madrijim con núcleos de 10, 12, 14 años totalmente huérfanos de toda dirección espiritual, deportiva o simplemente recreativa. Y es claro que para atenderlos necesitaríamos muchos madrijim, pues sería insensato dejar que esos muchachitos marchasen a la deriva. Se está estudiando la posibilidad de que el Vaad Hajinuj se ocupe de ellos o se coordine esa tarea con el Departamento de Juventud.

NECESIDAD DE UNA QUINTA

Otro problema de gran importancia es la falta de una quinta espaciosa, con las comodidades requeridas, para que la juventud pueda pasar allí los domingos o feriados en un ambiente espiritual judío. Hay algunas agrupaciones felices que cuentan con ese beneficio :por ejemplo, el Club Atlético Sefaradí Argentino que dispone de una gran quinta en Vicente López, llamada "La Casona", donde se reúnen los domingos y los feriados muchos centenares de jóvenes; están abocados ahora a la construcción de una pileta de natación. Digamos de paso que ese solo Club sefaradí nuclea alrededor de 900 jóvenes judíos.

El Departamento de Juventud ha planteado reiteradamente este problema a la consideración de las autoridades de la Kehilá, en el convencimiento de que valdría la pena hacer cualquier sacrificio para la adquisición o el arrendamiento de una gran Quinta próxima a la Capital, donde nuestros jóvenes pudieran vivir en un ambiente judaico los domingos y feriados, y confía en que se encontrará el modo de llevar a la práctica esta sugerencia.

Por razones análogas, se impone también la necesidad de crear en la Capital Federal la *Casa de la Juventud Judía.*

AMPLITUD DE LA LABOR Y PRESUPUESTO

Vale la pena destacar sin duda que, sin contar los movimientos jalutzianos, el Departamento de Juventud está en contacto con agrupaciones juveniles que reúnen no menos de 8.000 ó 9.000 jóvenes. Esto pone de relieve la amplitud y la trascendencia de su labor y justifica sobradamente todos los esfuerzos que hace y sin duda seguirá haciendo la Kehilá para hacer factible y estimular esa labor.

Dicho esfuerzo es desde luego considerable, y lo pone de relieve el hecho de que el presupuesto destinado a la juventud judeo-argentina, que era de $ 1.499.391.05 en 1958 se elevó en 1959 a $ 1.730.087.55; en 1960 a $ 4.205.627.35; en 1961 a $ 4.897.791.46, y alcanzó en el presupuesto de 1962 a $ 6.000.000.

LABOR EN EL INTERIOR DEL PAIS

Como es sabido, el Departamento de Juventud de la Kehilá extiende su labor al interior del país, por intermedio del Vaad Hakehilot.

JUVENTUD HEBRAISTA

El Departamento de Juventud no es ajeno asimismo a la obra de difusión cultural y del espíritu hebraísta en que están empeñados algunos núcleos de egresados de los seminarios, que han sorprendido a la opinión pública, con publicaciones tan medulosas como "Posición" y *"Tzohar"*. Desde luego está en contacto directo con ellos y respalda el apoyo moral y material de la Kehilá en bien de esa labor.

JUVENTUD SEFARDI

Es grato señalar que en los últimos tiempos empieza a reactivar su vida societaria la juventud sefardí. El Departamento de Juventud contribuyó y contribuye a que esa reactivación se consolide y se logre un mayor entendimiento

Son agasajados los participantes argentinos en la Macabiada 1961.

entre jóvenes askenazíes y sefardíes. Hay entre estos últimos algunos problemas, sobre todo de orden societario, que exigen atención especial, y dentro de sus posibilidades está brindándola el Departamento de Juventud.

EL PROBLEMA DE LOS ADOLESCENTES

Otro problema digno de consideración especial es que el Departamento de Juventud no puede reducir su labor al ámbito de lo que se suele entenderse por juventud; esto es, jóvenes de 17 ó 18 años en adelante. Al visitar las agrupaciones juveniles, sobre todo las que funcionan en un edificio escolar o en un *bet-*

sillos: 1) Fisonomía Social, Política e Institucional de Israel, a cargo del señor Gregorio Verbitsky, Agregado de Prensa de la Embajada de Israel.

2) Sarmiento y su concepto del Judaísmo, a cargo del Prof. Lázaro Schallman.

3) Literatura Hebrea Contemporánea a cargo del Prof. Abraham Platkin.

Paralelamente se promovió la organización de cursillos semejantes en algunos centros del Gran Buenos Aires y del interior del país.

CUADROS FILODRAMATICOS

El Departamento de Juventud ha estimulado la consolidación de algunos cuadros filodramáticos que existían en el Gran Buenos Aires y la formación de otros. El inconveniente con que tropezaban, y tropiezan, casi todos ellos es la escasez de obras de temas judíos en castellano. Para salvar en lo posible este inconveniente, el Departamento de Juventud les facilitó sendas copias mimeográficas de valiosas obras del teatro judío e israelí; entre ellas, "Mijal, bat Shaúl", de A. Ashman, "Las Tres Ofrendas" de I. L. Péretz, "En las Estepas del Néguev" de Igal Mossenson.

Dentro de lo posible, se estimuló también la labor teatral de ARTEA y de otros conjuntos artísticos.

MUSICA, COROS Y DANZAS

A fin de estimular en los centros juveniles el interés por la música, las canciones y las danzas israelíes, se integró el cuerpo de Madrijim con algunos jóvenes especializados en esas disciplinas. Amén de enseñar canciones y danzas a los grupos interesados en los diversos centros, creando así en ellos una atmósfera de cordialidad y de compenetración con el espíritu del folklore israelí, se tiende a la formación de coros juveniles, cuyo intercambio constituiría un factor más de acercamiento entre los grupos juveniles.

A tales efectos se contempla la realización de un concurso de coros juveniles.

INFORMATIVO SOBRE ISRAEL

Aunque parezca increíble, incluso los grupos interesados en la actualidad israelí, carecen por lo general de información obtenida en primera fuente. De ahí que deseando satisfacer el interés existente, y suscitarlo en los sectores alejados de la vida judía, el Departamento de Juventud empezó a editar un informativo titulado *"La Semana de Israel"*. Obtuvo a tal efecto la colaboración de las Oficinas de Cultura y de Prensa de la Embajada Israelí, y se está imponiendo como práctica la lectura de dicho informativo en los actos de Cabalat Shabat y el comentario de las noticias más significativas.

CABALAT SHABAT

Es grato señalar que en gran parte se ha materializado ya la aspiración del Departamento de Juventud de que el *Cabalat Shabat* se convirtiese en una verdadera institución en cada uno de los centros juveniles, y de que se celebre en ellos con dignidad espiritual.

En más de una treintena de agrupaciones juveniles se ha instituido ya, en efecto, como práctica semanal, el acto de *Cabalat Shabat*, que constituye sin duda un buen punto de partida para el acercamiento de los jóvenes a la espiritualidad judía.

OTRAS CONMEMORACIONES

Es de notar asimismo que muchos centros celebraron en 1962 la fiesta de Pésaj, organizando el *Tercer Séder* en el propio ambiente juvenil, y que también se conmemoró en algunos de ellos la fiesta de *Shavuot*. En cuanto a la conmemoración de *Herzl-Bialik*, se llevó a efecto en numerosas entidades. Cabe observar otro tanto respecto de la celebración de *Janucá*, que alcanzó este año proyecciones extraordinarias.

CURSO DE HISTORIA JUDIA

Deseando ofrecer a la juventud judía de la metrópoli y a los dirigentes de centros juveniles la posibilidad de seguir un curso sistemático de Historia Judía, el Departamento de Juventud requirió la colaboración de un núcleo calificado de especialistas en la materia, formulando un programa de dos años, que se ha cumplido normalmente, con numerosa asistencia de alumnos.

El primer curso, desarrollado totalmente en 1961, se inició con una clase de introducción al estudio de la Historia Judía, que tuvo a su cargo el Profesor Dr. León Dujovne, ocupándose de los dos grandes historiadores judíos: Graetz y Dubnow.

El programa del primer curso comprendió la Epoca Antigua (Período Bíblico) y la Epoca Grecorromana y Talmúdica (Período Postbíblico); en el desarrollo del mismo participaron los Profesores D. Moisés Senderey, D. Bernardo Gorelik, Ing. Shalom Rosenberg, D. Marcos Edery, Dr. Conrado P. Weller y Sr. Heriberto Haber.

El programa del segundo curso, desarrollado en 1962, se inició con una clase de introducción a la Edad Media, a cargo del Agregado Cultural de la Embajada de Israel, D. Arie Shoval. En el desarrollo del programa del segundo curso, que abarcó la Historia Judía en la Edad Media, en la Edad Moderna y Contemporánea, participaron los profesores D. Moisés Senderey, Ing. Shalom Rosenberg, Prof. Lázaro Schallman, Dr. Sión Cohen Imach, Dr. León Dujovne, Dr. Pablo Bercovich, D. Elías Blaivais, Prof. Abraham Platkin.

Independientemente del Curso de Historia, se dictaron en 1961, tres cur-

Juventud. Entre esos materiales de lectura, particularmente dignos de nota, cabe mencionar los siguientes:

1) *Carta a nuestros amigos los argentinos.* (Sobre el caso de Adolf Eichman), por Schmuel Schnitser, del vespertino "Maariv" de Israel.
2) *Adolf Eichmann.* (Testimonio de Rudolf Hoess), editado por el Congreso Judío Mundial.
3) *Puntos de vista sobre el Caso Eichmann.*
4) *Principios elementales de derecho internacional en que se basa el proceso Eichmann.*
5) *La Iglesia Católica se define* (editado por el Inst. Judío Arg. de Cultura e Información).
6) *La ciencia investiga el antisemitismo* (editado por el Inst. Judío Arg. de Cultura e Información).

Algunas de esas publicaciones fueron objeto de acaloradas discusiones en los centros juveniles, preparando la atmósfera espiritual necesaria para la lectura y la comprensión de otros trabajos de acentuado interés nacional judío.

PUBLICACIONES DEL DEPARTAMENTO DE JUVENTUD

Correspondiendo a la necesidad de proveer a los dirigentes juveniles de materiales adecuados al desarrollo de una labor cultural sistemática, el Departamento de Juventud se abocó a una serie de publicaciones que fueron acogidas en todos los círculos con marcado interés. Se perseguía con ellas, en primer término, crear en los jóvenes el hábito de la celebración sabática y de la conmemoración de las grandes festividades o fechas históricas del judaísmo.

De ahí que la primera de esas publicaciones se destinara al *Cabalat Shabat.* Así se titula y comprende no sólo una prolija exposición de lo que ha significado y vuelve a significar la tradición sabática en la vida judía, con todo el encanto de su poesía y de su santidad, sino también instrucciones precisas y oportunas sugerencias sobre la organización de *Cabalot Shabat* en las agrupaciones juveniles.

La segunda publicación se titula *Shavuot - Lag Baomer;* la tercera *Herzl-Bialik;* la cuarta, *Las grandes festividades judías* (Rosh Hashaná y Iom Kipur); la quinta, *Janucá, la Fiesta de las Luminarias.*

Tiene a su cargo la dirección de dichas publicaciones el Director del Departamento de Juventud, Prof. Lázaro Schallman.

Por otra parte, debe recordarse, que con el objeto de hacer conocer a los jóvenes y a otros sectores del judaísmo metropolitano la trascendencia de la labor que desarrolla la Comunidad Israelita de Buenos Aires, se publicó un folleto bilingüe (ídish y castellano), en el cual se exponen las bases de la organización democrática y de la multitud de las funciones que cumple la Kehilá.

coincidían todas las opiniones; y era que las agrupaciones juveniles necesitan de la colaboración permanente de un madrij.

Fue asimismo muy importante otra reunión de delegados de instituciones juveniles convocada por el Departamento de Juventud con el propósito de promover la creación de una Federación de entidades deportivas israelitas. Se llevó a efecto el 19 de julio, con la participación de representantes de 23 centros y Federaciones, y al cabo de empeñosas gestiones se constituyó la Federación de Entidades Deportivas Israelitas de Buenos Aires (FEDIBA), que está desarrollando una vasta labor.

Las autoridades de la AMIA y del Departamento de Juventud agasajan a un grupo de estudiantes judíos del Brasil.

Ello prueba que se ha dado en los dos últimos años un gran paso adelante en materia de organización societaria de la juventud.

Debe observarse a propósito que a mediados del año 1962 se advirtió, incluso en algunos sectores de la juventud totalmente alejada de la vida judía, un significativo acercamiento a la misma, que obedeció lamentablemente a la agitación antisemita que viene conmoviendo al país en los últimos tiempos.

MATERIAL DE ESCLARECIMIENTO

Ello explica el crecimiento del interés de los jóvenes por una serie de materiales que les hizo llegar a lo largo de los últimos años el Departamento de

1961, y promover la Confederación General de todas las Agrupaciones Juveniles judías de la Capital y el Gran Buenos Aires, y del interior del país.

Desde luego es muy grato señalar que la empeñosa gestión del Departamento de Juventud fructificó en la creación posterior del Consejo Juvenil Judeo-Argentino, que empieza a desplegar su acción, con el auspicio de todos los sectores juveniles.

Pero desde el punto de vista de la labor sistemática, cabe destacar asimismo la importancia de una serie de reuniones de representantes de instituciones juveniles, que se inició con nuestro patrocinio, en la sala de sesiones de la Kehilá, el 4 de abril de 1962.

La importancia de su celebración radicó no sólo en el gran número de participantes sino ambién en la franqueza con que expuso cada uno de ellos los diversos problemas judíos a que debían hacer frente los centros o Federaciones Juveniles que representaban.

Cabe subrayar que en esa reunión estuvieron representadas más de 20 agrupaciones juveniles, que nuclean aproximadamente 5.000 jóvenes.

Dichas agrupaciones son las siguientes:

Centro Juvenil del Bet-Am Medinath Israel
JAZIT Frente Juvenil - (ACIBA - BET ISRAEL - C.I.B. - N.C.I. - N.C.I. Villa Ballester-LAMROT HAKOL)
Centro "Max Nordau"
AJIM (Mar del Plata)
Centro "Najum Sócolov"
A. H. A. S. "CHALOM"
MACABI - HATZAIR
Bet-Am "Iosef Shprintzak"
Centro Juvenil Israelita "Haganá" de Villa Devoto
Círculo Cultural Isr. de Lomas del Palomar
Centro Juvenil Israelita Dr. Herzl - Escuela Tel Aviv
LOJAMIM
Club Alético Sefaradí Argentino
Ateneo Israelita Argentino de Lomas de Zamora
Centro Juvenil Kadima de Quilmes.

Los temas considerados en dicha reunión fueron muy diversos; se destacó la falta de publicaciones de carácter didáctico y educativo; la escasez de películas cinematográficas relativas a Israel y de Bibliotecas sobre temas judíos; la falta de comodidad de ciertos locales, y hubo quienes señalaron también la falta de comprensión en ciertos círculos, que hablan de acercar a los jóvenes a la vida societaria, pero les ponen mil inconvenientes para el desarrollo de una labor sistemática. Se habló también de la necesidad de proveer a los centros de oradores que puedan interesar a la juventud, y de elementos especializados en la enseñanza de danzas y canciones israelíes. Pero había un asunto en el cual

a) Número de socios con que cuenta cada entidad y su distribución por edades o categorías.

b) Fecha de fundación y propósitos que persigue.

c) Síntesis de las actividades desarrolladas por cada centro durante los años 1960 y 1961.

d) Nómina de oradores o disertantes con que cuentan, y que podrían actuar en reuniones o actos públicos de otras entidades.

e) Si cuentan con un conjunto teatral, informarnos quiénes lo integran y obras representadas o en preparación, sea en castellano, ídish o hebreo.

f) Si disponen de un conjunto coral, decirnos cuántas personas lo integran, quién lo dirige y repertorio en ídish, castellano y hebreo.

g) Si cuentan con un conjunto de bailes israelíes, cuántas personas lo integran y cuáles son los bailes o danzas que interpretan.

h) Si desarrollan actividades deportivas, informar qué juegos practican, si intervinieron o podrían intervenir en campeonatos intersocietarios, etcétera.

i) Si cuentan con biblioteca propia, de qué número de libros disponen, en qué idiomas y si tienen interés o posibilidad de intercambio de libros con otras bibliotecas juveniles.

Las informaciones obtenidas hicieron factible la coordinación de la labor que realizan los centros en diversas zonas del Gran Buenos Aires; y la acción personal de los madrijim favoreció el entendimiento de los dirigentes juveniles con respecto a muchos problemas comunes.

EN TORNO A UNA MESA COMUN

Cabe destacar a propósito la celebración de algunas reuniones juveniles de singular importancia, que se llevaron a efecto por iniciativa del Departamento de Juventud.

La primera de ellas reunió, al cabo de empeñosas gestiones, *en torno a una mesa común,* a los representantes de instituciones tan diversas como la Confederación Juvenil Sionista, Bené Berith, Club Náutico Hacoaj, C.U.S., Departamento de Juventud de la Agencia Judía, RAMAH, Federación Argentina Macabi, JAZIT Hanoar, Comité Coordinador de Centros Apartidarios, Juventud Sefardí, etc.

Esa primera reunión dio margen a muchas otras orientadas con un propósito doble: organizar la participación argentina en la Primera Convención Juvenil Judía de Latinoamérica, que se realizó en Montevideo en octubre de

A poco de constituirse se orientó su labor en tres direcciones concurrentes:

a) Consolidar la organización interna de diversas agrupaciones que sólo existían nominalmente. Acostumbrar a los jóvenes a concurrir a su Centro con regularidad, y a participar en las actividades cuturales o sociales.

b) Difundir en todos los centros la canción judía e israelí, y formar conjuntos corales donde sea posible. A este efecto hemos previsto la designación de un maestro especializado en música y coros, que integra el cuerpo de madrijim.

c) Difundir asimismo en todos los centros el conocimiento y la práctica de las danzas israelíes; a tal propósito incluimos entre los madrijim a dos jóvenes especializadas en esa tarea.

El Agregado Cultural de la Embajada israelí, Sr. Arieh Shoval, da la clase inaugural del Curso de Historia 1962. Aparecen en la cabecera, de derecha a izquierda, los señores Felipe Loy, Dr. David Roizin, Dr. Tobías Kamenszain, Sr. Shoval, Prof. L. Schallman y señor Arieh Roizman.

Se entiende que todos y cada uno de ellos había de colaborar en la tarea común, tendiendo a coordinar las actividades de los centros en cada zona y el intercambio de conjuntos corales, oradores, conjunto de danzas, etc.

Para hacer factible el intercambio cultural, social y deportivo entre las diversas organizaciones que cuentan con elementos artísticos, oradores, conjuntos corales, cuadros filodramáticos, etc., los madrijim empezaron por realizar entre los centros una encuesta tendiente a suministrar las informaciones siguientes:

Ello era tanto más necesario cuanto que el Departamento de Juventud se había trazado como norma no imponer criterios ni planes de trabajo a centro alguno, ni superponer funciones a las que cumplen otros organismos. De ahí que surgiera como una necesidad imperiosa la creación de un cuerpo de madrijim verdaderamente capacitados para el desarrollo de una tarea fecunda.

En 1961 no contaba el Departamento de Juventud más que con dos madrijim; a pesar de eso, logró algunos éxitos notables, según lo puso de relieve una reunión de la casi totalidad de las agrupaciones juveniles de la Capital y del Gran Buenos Aires, *en torno de una mesa común.*

Pero antes de referirnos a esto y a la constitución del *Cuerpo de Madrijim,* debemos señalar que, aún cuando parezca increíble, no todas las organizaciones juveniles de carácter cultural, social y deportivo orientaban su labor con un criterio nacional judío; ni siquiera mostraban interés por las manifestaciones salientes de la cultura judía y en algunos casos no disimulaban cierta hostilidad hacia ellas, o una incomprensión sorprendente respecto de la realidad israelí.

Claro está que todo ello era producto de un desconocimiento total de la esencia del judaísmo; de la falta de cultura judía y de la carencia de medios de información relativa a los problemas fundamentales de la vida comunitaria.

De ahí la importancia de la labor esclarecedora que estaban llamados a cumplir los madrijim.

Pero había, y hay, otro sector juvenil judío más necesitado aún de esa tarea de esclarecimiento; y es el de los muchos cientos o millares de jóvenes que no pertenecen a organización alguna y se encuentran virtualmente apartados de la Comunidad. No les interesa ningún problema judío, ni ven ni actúan entre judíos; son ramas desprendidas del árbol de la vida judía, por circunstancias adversas o por despreocupación de los padres en materia educativa.

El Departamento de Juventud tendió algunas líneas para acercar esos elementos a alguna entidad judía, a fin de promover con el tiempo su retorno al judaísmo. No es tarea fácil desde luego, ni puede pretenderse que se realice premiosamente; pero se han dado algunos pasos satisfactorios, y se persiste en ello, con la colaboración del cuerpo de madrijim.

CUERPO DE MADRIJIM

Hemos señalado ya la importancia de contar con un núcleo de madrijim que concurriesen sistemáticamente a los centros necesitados de dirección técnica y de disciplina en el trabajo. Por ello nos empeñamos en formarlo, valiéndonos principalmente de jóvenes con preparación judía básica; es decir, jóvenes que hubieran cursado algunos de los seminarios o escuelas judías de enseñanza media, o que hubieran seguido el Curso de Madrijim en Jerusalem.

Con espíritu comprensivo y buena voluntad, que debe destacarse, la Mesa Directiva de la Kehilá autorizó en el mes de abril de 1962 las designaciones pertinentes. Se constituyó entonces el Cuerpo de Madrijim, integrado por 10 jóvenes.

cada uno de los "madrijim" al servicio de los movimientos jalutzianos un subsidio mensual de $ 2.500, y se otorgó asimismo un subsidio de $ 1.200 a otros tantos "madrijim" que no percibían hasta ahora ningún tipo de subvención. Ello insume actualmente una suma de $ 203.500 mensuales.

d) La Kehilá favoreció asimismo a los jóvenes de las "hajsharot" organizando allí cursillos de Historia judía para ellos y haciendo factible el estudio sistemático del hebreo y la exhibición de films relativos a Israel y a las faenas agrícolas.

e) La Kehilá acordó asimismo durante los últimos años contribuciones importantes para el arreglo de los edificios y de las instalaciones de las "hajsharot", a fin de que pudieran desarrollarse allí sin inconvenientes las tareas normales de las diversas ramas de explotación, huertas, monte frutal, criaderos de aves, tambos, etc.

f) El Departamento de Juventud ha coordinado su labor con respecto a todo ello con la Confederación Juvenil Sionista, el Brit Irgunim Jalutzim y el Departamento de Juventud Vehejalutz de la Agencia Judía.

g) También ha favorecido la Kehilá con todos los medios a su alcance la "aliá" juvenil, habiéndose convertido ya en una tradición la solemne despedida de los "olim" en la sala de sesiones.

JUVENTUD UNIVERSITARIA

El Departamento de Juventud ha prestado atención especial al acercamiento de la juventud universitaria a la vida judía. A poco de constituirse celebró diversas reuniones con los dirigentes de las diversas agrupaciones universitarias existentes en la capital, procurando coordinar su acción y facilitar su extensión a la gran masa universitaria.

A tales efectos, la Kehilá acordó una subvención mensual al Centro Universitario Sionista y alentó asimismo, con su ayuda moral y material, la proyección de su obra en el interior del país. Al cabo de una intensa campaña de esclarecimiento se constituyeron círculos universitarios sionistas en las principales ciudades de la República: Rosario, Córdoba, Santa Fe, Paraná, Bahía Blanca, etc.; se han confederado en una central (FUSA), que tiene su sede en Buenos Aires.

ORGANIZACIONES DE CARACTER CULTURAL, SOCIAL Y DEPORTIVO

Una de las tareas más importantes del Departamento de Juventud ha sido la de consolidar la organización interna de diversas agrupaciones juveniles que sólo existían nominalmente. Apenas le fue dado contar con un "madrij", dio comienzo a las visitas periódicas a los distintos centros, tendiendo a reactivar su labor y a orientarla dentro de las normas y del espíritu nacional y cultural judío.

Claro está que no era posible cumplir una labor intensa entre las agrupaciones juveniles, sin contar con un cuerpo de madrijim activos y capacitados.

LOS MOVIMIENTOS JALUTZIANOS

Claro está que entre el sector juvenil sionista ocupan un lugar de avanzada los movimientos jalutzianos, con sus organizaciones propias, "tnuot", "kenim" y "hajsharot".

Haciéndose cargo de la escasez de recursos con que contaban, y respondiendo al deseo de estimular y acrecentar su labor, la Kehilá de Buenos Aires puso en práctica una serie de iniciativas sugeridas por el Departamento de "kenim" y "hajsharot".

Parte de la concurrencia al acto inaugural del Curso de Historia Judía para la Juventud. Hace uso de la palabra el Prof. Schallman.

Entre ellas cabe destacar las siguientes:

a) Se asignó una contribución de $ 20 diarios para la manutención de cada uno de los jóvenes que hacen su preparación agrícola en las "hajsharot".

b) Aportó sumas importantes para que los mejores elementos de las "hajsharot" pudieran trasladarse a Israel y seguir allí cursos de capacitación, comprometiéndose a ejercer la función de instructores a su retorno al país.

c) Acordó la asignación de una suma igual al 50 % de la otorgada por la Agencia Judía a los instructores de las agrupaciones jalutzianas. Pero dicha asignación, que era de $ 1.250 en 1959, hubo de ser duplicada en junio de 1962, a raíz del gran encarecimiento de la vida. Desde entonces percibe de la Kehilá

CUATRO AÑOS DE LABOR DEL DEPARTAMENTO DE JUVENTUD DE LA KEHILA

El Departamento de Juventud es el más joven de los organismos de la Kehilá. No cuenta aún con 5 años de existencia, pues en verdad empezó a desarrollar una labor sistemática en 1959.

Virtualmente se constituyó la subcomisión de Juventud el 18 de abril de 1958. Además del Secretario de la misma, Dr. David Roizín, participaron de la reunión constitutiva y de las dos subsiguientes los señores Moisés Perelman, doctor Bernardo Lerner, Gregorio Zelasny, Jacobo Bercovich y Zalman Gotlib.

A lo largo de esas reuniones iniciales fueron considerándose diversos aspectos del plan de labor formulado por el Dr. Roizín. Dicho plan de labor incluía diversas iniciativas tendientes a acercar a la juventud a la vida comunitaria y a despertar su interés por los problemas y las grandes realizaciones de Israel.

A tal efecto se proyectaba la realización de una amplia campaña publicitaria entre la juventud, edición de una obra de gran interés espiritual para la misma, institución de becas para el perfeccionamiento profesional en Israel, capacitación de funcionarios administrativos, vinculación con instituciones juveniles, coordinación con el Departamento de Cultura de la AMIA, estímulo de las actividades corales y teatrales en los ambientes juveniles, etc.

Por otra parte, se contempló la necesidad de estimular la labor de los núcleos juveniles ya existentes, prestándose atención especial a los de carácter jalutziano.

Todas estas iniciativas fueron objeto de análisis y consulta, y conforme a las circunstancias se dio comienzo a su materialización gradual, pudiendo afirmarse que al cabo de tres años de empeñosa labor se logró llevar a la práctica gran parte de esas iniciativas y enriquecer con algunas otras, no menos importantes, la labor de la Subcomisión de Juventud.

Esa labor fue orientada en dos direcciones: estimular por una parte las actividades de la juventud organizada y promover por otra, el nucleamiento de los jóvenes alejados de la vida judía, a fin de acercarlos al judaísmo y a la Comunidad.

LA JUVENTUD ORGANIZADA

La juventud organizada comprende dos sectores claramente diferenciados: uno de orientación claramente sionista y otro de carácter meramente cultural, social o deportivo. Unos y otros fueron objeto de atención y estímulo.

de jóvenes judíos que vivían totalmente alejados de ella; está en marcha una serie de publicaciones de alto nivel cultural, que se leen y comentan en los ambientes juveniles; se ha impuesto en numerosos centros juveniles la celebración del *Cabalat Shabat* y de otras festividades judías; se celebran en muchos de ellos conferencias periódicas, representaciones teatrales de tema judío, etc.; se ha brindado a los jóvenes la posibilidad de asistir a cursos sistemáticos de Historia Judía, de Literatura Israelí, etc.; se ha difundido entre ellos el folklore y la canción judía e israelí; en fin, se hizo y se está haciendo todo lo posible por acercar a la juventud a la vida judía y por esclarecer su conciencia del judaísmo.

Quizás valga la pena señalar, por último, que las manifestaciones antijudías de los últimos meses ejercieron su impacto en el espíritu de los jóvenes, incluso entre aquellos que se habían alejado totalmente del judaísmo. Pero se está procurando hacerles comprender que no es ésta la razón en que se funda nuestro empeño por su retorno a la vida judía. Dentro de lo posible, se trata de crear en los jóvenes una conciencia judía fundada en los valores permanentes del judaísmo, que no está reñida desde luego con su condición de argentinos, ni con su cariño por la tierra natal.

agravante de que no hay quien la sustituya. Es cierto que en los últimos años se advierte cierto empeño por atraer hacia las esferas directivas a elementos jóvenes; pero la generación a que éstos pertenecen está distanciada en su mayoría de la vida societaria, y es muy poco lo que se hizo hasta hoy por interesarla en ella. Incluso hay sectores de la colectividad que parecerían complacerse en mantener ese alejamiento.

Durante largos años no se hizo nada o muy poco por atraer a los millares de universitarios judíos que hay entre nosotros. Y hoy mismo es forzoso reconocer que es muy poco o nada, lo que brinda la colectividad a los millares de jóvenes profesionales que la integran.

La creación del Departamento de Juventud en la Kehilá, en 1958, demuestra, sin embargo, que por fin empezó a comprenderse la gravedad del problema, y la necesidad encarar con firmeza su solución paulatina.

Claro está que al emprender la tarea de acercamiento de los jóvenes a la vida judía y de consolidación de las agrupaciones juveniles existentes, sabíamos claramente que sería ingenuo esperar resultados inmediatos. Teníamos conciencia de lo que se trataba; de que había de realizarse un trabajo empeñoso y sistemático, verdadero trabajo de hormiga.

Por otra parte, advertimos inequívocamente la conveniencia de no dejarse tentar por las soluciones aparatosas y espectaculares, que nunca son tales.

Llegamos asimismo a la conclusión de que debe llegarse a la juventud en los propios *marcos sociales* donde actúa, sea en el ámbito sionista, o en cualquier otro de índole cultural o social.

Estábamos convencidos, por otra parte, que las Kehilot no deben formar nuevas estructuras sino apuntalar las existentes, estimulando en toda forma las actividades de los organismos juveniles, y promoviendo su creación donde no existieren.

A nuestro juicio era menester también que las kehilot incluyeran en sus planes de acción permanente la labor informativa y de esclarecimiento entre la juventud, sobre todo en castellano, que es el idioma que habla y entiende. Y por razones obvias era de desear asimismo que las kehilot apoyasen los movimientos jalutzianos y colaborasen en todas sus actividades; instituyesen becas para estudios técnicos y de profundización de la cultura judía, estimulasen las publicaciones y las representaciones teatrales de interés judío, etcétera.

Al cabo de cuatro años de activa labor, favorecida por la comprensión y el estímulo de las autoridades de la Kehilá y de las principales comunidades israelitas del interior, puede decirse que en buena parte se ha logrado el cumplimiento de los propósitos que inspiraron la creación del Departamento de Juventud, según lo pone de relieve el informe que se publica al respecto en este Anuario. Fueron superados muchos de los obstáculos surgidos en los comienzos, y hoy día se desarrollan una serie de actividades sistemáticas cuyos frutos están a la vista.

Cabe destacar muy especialmente que, merced a la formación del Cuerpo de Madrijim, se han revivido o consolidado numerosos centros juveniles, que sólo existían nominalmente; se ha acercado a la vida judía a centenares

Dr. DAVID ROIZIN

ACERCAMIENTO DE LA JUVENTUD A LA VIDA JUDIA

Nuestra Comunidad puede gloriarse sin duda de contar con una vida judía tan rica como variada.

De ello dan fe, entre otras cosas significativas, la red escolar que honra al judaísmo argentino, los movimientos de "aliá" que se traducen en positivos logros jalutzianos, la creación de "kibutzim" argentinos en Israel, las actividades ponderables de la multitud de centros asistenciales, entidades religiosas, clubes, etc., que hacen de nuestra comunidad la más importante de Latinoamérica.

Pero, como siempre, no es oro todo lo que reluce; lamentablemente no faltan en nuestra vida comunitaria las notas sombrías, y entre ellas cabe destacar principalmente el gran porcentaje de niños y de jóvenes que no reciben ninguna educación judía.

Desde luego resulta muy penoso el espectáculo de la asimilación que va arrastrando a un sector numeroso de nuestra juventud, sea en el dominio de la cultura, sea en el alejamiento de nuestros idiomas tradicionales. Nos hemos equivocado, por desgracia, al suponer que el advenimiento del Estado de Israel representaría un antídoto en el proceso de asimilación de la nueva generación judía.

Sin entrar en un análisis prolijo de la situación existente, podemos señalar en términos generales que hay dos factores que explican ese proceso de alejamiento de los jóvenes de la vida judía.

Por de pronto, es notorio que el bagaje de su cultura judía es muy inferior al de nuestros padres o abuelos. El común de los jóvenes no posee más que nociones sumarias de historia o tradición judía, y más que el fervor por los valores de nuestra cultura milenaria ha galvanizado su espíritu el amor a la libertad, la devoción por el renacimiento judío en Israel.

Pero la vida tiene sus exigencias, y si bien nuestra juventud se siente identificada con el Estado de Israel, gran parte de ella se dejó absorber por el estudio o por las exigencias de la lucha por la vida, y sólo un sector limitado se consagró de lleno a la militancia sionista o a la participación activa en otras esferas —culturales o religiosas— de la comunidad.

Son muchos asimismo los jóvenes que se dejan estar, dominados acaso por la fuerza de la inercia, o por la falta de estímulo; de manera que su asimilación no obedece a razones precisas; en todo caso podría imputarse a su ignorancia, a la exigüidad de su cultura judía.

Por otra parte, es notorio que la dirección de las Kehilot y de la mayoría de nuestras instituciones sigue en manos de la generación que se va, con la

departamento de Cultura, logróse acercar a la esfera societaria judía a padres judíos relativamente jóvenes, que por su edad no pueden pertenecer al marco que abarca el Departamento de Juventud, pero aun son por demás jóvenes para incorporarse a los cuadros de los mayores. La tarea diaria demostró, pues, que no puede ni debe haber una estricta delimitación entre las actividades de los departamentos de Cultura y de Juventud. Ambos tienen el imperativo de actuar con cierta coordinación, dado que, en última instancia, los dos organismos bregan por una misma finalidad.

Es de subrayar en ese sentido que determinadas celebraciones de festividades judías o actos recordativos de ciertas fechas judías congregaron a numerosos jóvenes y, desde el punto de vista psicológico, el hecho revista notable significación ya que tales reuniones constituyeron un marco común para el encuentro de las nuevas generaciones con sus padres y con los hombres mayores. La experiencia demostró que toda acción encaminada a eliminar las barreras entre los jóvenes y las generaciones anteriores encierra capital importancia para nuestro futuro y estimula la incorporación de la juventud a la esfera de la actividad societaria, cuya continuidad afánase por asegurar los militantes comunitarios adultos.

Al asumir el cargo de secretario del departamento de Cultura, vi facilitadas mis tareas por la plausible labor desplegada por mi predecesor en esas funciones, señor Abraham Mitelberg. Hallábanse expeditos ante nosotros muchos senderos explorados y numerosas realizaciones consistentes. Nos esforzamos por continuar la obra iniciada y emprender nuevas iniciativas. Nuestra consigna consistió en consolidar las realizaciones de quienes orientaron la acción cultural con anterioridad a nosotros y al mismo tiempo trazar nuevos rumbos que impulsen la concreción de los fines propuestos.

Abrigamos la esperanza de que aquellos que nos sucederán en esta tarea no deberán tampoco iniciar su cometido desde sus fases primitivas, sino que se encontrarán en un peldaño del cual podrán avanzar en medida creciente y elevar la dimensión de la tarea, lo que constituye, en esencia, el verdadero sentido de nuestra continuidad cultural y societaria.

ideas para subsanar tal estado de cosas. Con igual propósito abordamos la cuestión con escritores y conferenciantes de participación activa en el ciclo cultural.

Esas reuniones resultaron acertadas ya que, tras una detenida apreciación de la cuestión, llegóse a la conclusión de que el factor determinante de la declinación del interés por la actividad cultural judía, era, en medida considerable, el hecho mencionado más atrás de no tomarse en consideración las circunstancias actuales en que desarrollan sus vidas los correligionarios adultos.

Quiero señalar concretamente que si en el pasado los domingos por la mañana era el tiempo más propicio para la realización de actos culturales y conferencias, tal situación ha variado substancialmente en la actualidad debido a una serie de razones que escapa al marco de este trabajo enumerar. Por lo tanto, demás está anotar que si se anhela seguir contando con el activo interés de grandes núcleos judíos residentes en zonas de gravitación cultural de la Comunidad, urge adaptar la acción a las nuevas exigencias y condiciones imperantes en el medio y, en consecuencia, las reuniones deben realizarse en las horas apropiadas que aseguren el éxito de aquéllas.

En los casos en que pusimos en práctica esas conclusiones la asistencia a los actos fue mucho más crecida y fue dable comprobar que muchos correligionarios que no concurrían a los actos matutinos se hicieron, en cambio, presentes en las reuniones efectuadas en horario más apropiado y con renovado interés se incorporaron a la vida cultural y societaria judía de sus respectivas barriadas.

Lamentablemente hemos enfrentado un obstáculo que no pudo ser superado hasta el presente. En efecto, la mayor parte de los participantes de los actos públicos concurriría preferentemente si los mismos se llevaran a cabo los viernes por la noche. Empero, la Comunidad se atiene a una práctica según la cual no auspicia reunión alguna durante las vísperas sabáticas y la jornada siguiente. Por supuesto que la Comunidad se apoya en motivos valederos para justificar esta actitud. Sin embargo, habría que encontrar alguna alternativa que torne viable la realización de actos los viernes por la noche, en forma de veladas sabáticas, que se cumplan en un marco apropiado a las circunstancias y que la disertación o programa artístico a desarrollarse reflejen el espíritu peculiar sabático.

Como puede apreciarse, he consignado aquí un solo ejemplo que muestra cómo es necesario también tomar en consideración, en la labor cultural entre los correligionarios adultos, con el factor referente a las modificaciones operadas en el medio ambiente. Sería posible indicar muchos otros ejemplos al respecto pero en lo que concierne a las horas convenientes para los actos es una imposición de la realidad que no puede desconocerse. Lo mismo cabe afirmarse con respecto al contenido de las reuniones. No debe subestimarse el índice cultural de los judíos de los barrios, sus inclinaciones estéticas ni mucho menos su capacidad de juicio, pues ello implicaría consecuencias desastrosas para la actividad cultural.

Por otra parte, si bien la labor en el ámbito juvenil es desarrollada por la Comunidad a través del departamento respectivo, la experiencia testimonió que la colaboración de aquél con el departamento de cultura es de suma importancia para la consecución de los objetivos perseguidos. Merced a las gestiones del

deros en la labor cultural comunitaria ello se debe poner en práctica no sólo por el hecho de que las nuevas generaciones así lo reclamasen. Naturalmente que nuestra inquietud por allegarnos a la juventud nos impulsa, de manera señalada, a implantar normas renovadas en la actividad cultural y societaria. Pero es necesario recordar que cuando no se toman en consideración la época imperante y las circunstancias que gravitan en derredor, ello puede tener un influjo desfavorable sobre la acción cultural entre los mismos adultos.

También la anterior generación de inmigrantes judíos experimenta constantes transformaciones y, por lo tanto, la actividad cultural como societaria debe adaptarse, forzosamente, a esas condiciones cambiantes. Debido a que el hecho señalado no se tomó en consideración y la acción cultural se atenía, estáticamente, a métodos envejecidos, un considerable número de judíos de la generación anterior de inmigrantes alejóse de la esfera cultural comunitaria con la consiguiente pérdida de aquéllos como interesados activos en nuestro quehacer en el ámbito de la cultura.

Es evidente que se puede promover inquietud en el correligionario común por una intensa actividad cultural y societaria de la misma manera que, un inadecuado enfoque del trabajo, suele redundar desfavorablemente en ese sentido.

A título ilustrativo consignaré el capítulo referente a nuestras actividades realizadas. Es notorio que todos los más importantes actos públicos organizados por la Comunidad, tanto en el salón de la misma como en diversas salas teatrales de la capital, se desarrollaron con franco éxito, sin aludir ya a las reuniones de las que participaron huéspedes del extranjero y destinadas a evocar determinada fecha del calendario judío. Tales actos congregaron, invariablemente, nutrida concurrencia y frecuentemente las más espaciosas salas resultaban reducidas para dar cabida al crecido público. Cuando delineábamos nuestra tarea cultural no sólo contemplábamos el éxito de los actos especiales, sino que prestábamos especial atención en la necesaria organización de los actos habituales, en la metrópoli y en las poblaciones vecinas, a fin de asegurar que también los últimos alcancen la resonancia propuesta. Fue obvio para nosotros que una auténtica labor cultural no puede orientarse a través de expresiones extraordinarias y singulares, sino mediante la actividad permanente y cotidiana. No olvidemos, a la postre, que nuestros mayores se enorgullecían no sólo por el hecho de que los grandes e imponentes templos eran desbordados por la presencia de crecido número de fieles, sino también por la circunstancia de que en la más humilde sinagoga se encontraban correligionarios consagrados al estudio de nuestros sagrados textos.

Cuando observamos el desarrollo de los actos dominicales en las barriadas porteñas con densa población judía y comprobamos que la asistencia de público a los mismos era escasa, no ocultamos nuestra inquietud al respecto, que constituía un síntoma de la amenaza de que en los barrios declinara el interés por las cosas judías.

Esa deplorable situación nos indujo a reunirnos, en dos oportunidades, con los militantes societarios de los diversos barrios con el objeto de intercambiar

MOISES ONIK

EL SENTIDO DE NUESTRA CONTINUIDAD ESPIRITUAL Y SOCIETARIA

El escritor Moisés Koifman, en un meduloso trabajo que publicara sobre la labor de la Comunidad metropolitana en el campo cultural, ofreció un detenido enfoque de los esfuerzos de esa entidad tendientes a asegurar la continuidad creadora de nuestros valores espirituales y de nuestras tradiciones en el nuevo marco que nos rodea.

El autor señaló acertadamente los móviles que guían la conducta de los dirigentes comunitarios entre nosotros y puntualizó la esencia de esa labor, consistente en la búsqueda de una síntesis del pasado y del presente en la vida judía, lograr la integración de manifestaciones tradicionales y de concepciones modernas, en un esfuerzo por resguardar la fecunda existencia judaica en nuestro ámbito, donde nos encontramos afincados, y de brega por los postulados sionistas que nos ligan con el Estado de Israel. Como puede apreciarse, la acción cultural de la Comunidad desarrollóse dentro del más acabado espíritu de judaísmo integral, característica que explica el notable éxito y resonancia de esa tarea, tanto en el medio local como en el más amplio plano del mundo judío.

En mi carácter de secretario del Departamento de Cultura de la Comunidad, que tuvo a su cargo la dirección de esa tarea, sólo me limitaré a hacer algunas apreciaciones en base a la experiencia recogida durante los tres años que cumplí con ese cometido, de 1960 a 1963. Confío en que esa experiencia pueda resultar aleccionadora y servirá como elemento orientador para los que desempeñen en el futuro esas funciones, de la misma manera que la acción de los directivos anteriores sirvió de enseñanza a las actuales autoridades.

La vida judía, al igual que toda la existencia humana, no permanece inmóvil. Para una colectividad que aspira a preservar su acervo cultural, forjado a través de innúmeras generaciones, y velar al mismo tiempo por la plenitud de sus energías vitales, ese hecho provoca los más agudos problemas. En cambio, no enfrentan situaciones penosas aquellos que carecen de un pasado histórico y sólo se encierran en el presente, esto es, los que se afanan por la mera existencia y no persiguen la continuidad. Pero el pueblo que no sólo brega por la existencia sencillamente, sino que se esfuerza por mantener incólume su legado espiritual milenario, que además de afirmar su ser en el presente también quiere conservar la vigencia de sus tradiciones y de su pasado, ese grupo colectivo debe realizar, ciertamente, tesoneros empeños para lograr tal propósito, a fin de que la carga del legado del ayer no desvíe al grupo de su ruta en el presente o que éste no diluya el patrimonio de los mayores.

Quiero poner de manifiesto que cuando se alude a nuevos métodos y sen-

Los ingresos de la Kehilá en el año 1961 fueron los siguientes:

Cuotas de socios	11.222.050	9 %
Ingresos varios	4.312.644	4 %
De los cementerios en general	107.440.191	87 %
	122.974.885	100 %

Las cifras indican la amplia y variada labor de la Kehilá. Nos muestran, asimismo, que hay un punto que preocupa a los dirigentes de la misma: el déficit extraoficial.

Dicho déficit se debe a subsidios prometidos a organizaciones escolares, a instituciones u otras entidades, por un período de 5 meses aproximadamente.

Por eso planteamos ahora, con toda seriedad, al igual que en el momento de proclamarse la Kehilá, hace 13 años, el problema presupuestario y decimos a la opinión pública:

Debe crearse el proyectado Fondo Comunitario o debe llevarse a cabo una campaña en pro de las necesidades societarias para que la Kehilá pueda contar con nuevas fuentes de ingreso, más seguras y regulares, a fin de que los nuevos ingresos puedan liberar a la Kehilá de los pesados déficits que frenan el trabajo y que debilitan consecuentemente la seguridad de las instituciones que dependen de ella.

Con esos ingresos podrán llevarse a cabo las iniciativas, nuevas o viejas, que descansan en las carpetas, esperando la asignación del presupuesto que es menester para ponerlas en ejecución.

El Vaad Hajinuj Central para la Capital y el Interior,

El Vaad Hakehilot y otros departamentos, mayores y menores.

Cada departamento requiere e insume grandes presupuestos. El trabajo se hace con criterio amplio, como corresponde a una Kehilá organizada de nuestro tiempo, que presta atención a todas las cuestiones relativas a la vida judía local y se preocupa de corazón por los problemas del Estado de Israel.

Cuando analizamos los presupuestos, nos hacemos una idea de la envergadura de nuestra labor comunitaria.

Los egresos del año 1961 sumaron 122.902.683 pesos.

Se gastó:

En el rubro Sueldos y Gastos Generales	47.421.840	39 %
Subsidios a la Educación, en todas sus ramas	51.094.478	42 %
Subsidios Generales	24.386.338	19 %
	122.902.656	100 %

El rubro Sueldos y Gastos Generales se distribuye de la siguiente manera:

Sueldos en general	20.230.210	17 %
Gastos Generales	20.552.307	17 %
Intereses e Impuestos	1.141.874	1 %
Publicaciones	1.271.928	1 %
Gastos Diversos y Amortizaciones	4.215.521	3 %
	47.411.841	39 %

Los Subsidios a la Educación se dividen de la siguiente manera:

Subsidios a escuelas primarias y secundarias	32.882.637	27 %
Subsidios para la construcción de escuelas	5.016.300	4 %
Sueldos y Gastos Generales del Vaad Hajinuj	3.463.319	3 %
Seminario de Maestros Hebreos	6.941.249	6 %
Seminario de Maestros Hebreos de Moisés Ville e internado	2.790.971	2 %
	51.094.476	42 %

Los Subsidios Generales se dividen del siguiente modo:

Subsidios mensuales a instituciones	4.043.502	3 %
Ayuda Social	6.212.242	5 %
Departamento de Asuntos Religiosos	2.607.746	2 %
Juventud	4.898.791	4 %
Comisión de Cultura y "Mes del Libro Judío"	4.169.074	3 %
Vaad Hakehilot	2.456.003	2 %
	24.366.158	19 %

ASHER GROKOP

UN PROBLEMA QUE SIGUE TODAVIA EN NUESTRO ORDEN DEL DIA

Cuando hojeamos los Anuarios que hemos publicado, advertimos con claridad cómo la *Jevra Kadisha* fue convirtiéndose paulatinamente, merced a las tareas y obligaciones que se impuso, en una Kehilá.

La resolución de convertir a la Jevra Kadisha en una Kehilá fue unánimemente aprobada el 31 de marzo de 1949, en solemne sesión especial.

Como primer vicepresidente tuve la suerte de participar en dicha sesión y de colaborar en la realización de su cometido.

El presupuesto fue, al proclamarse la Kehilá, uno de los principales temas en el orden del día.

El artículo cuarto de la resolución respectiva dice: "La Comisión Directiva resuelve aprobar por unanimidad los proyectos y declara constituída la Kehilá de Buenos Aires y del Gran Buenos Aires, con todas sus funciones y exigencias; encomienda a la Comisión Administrativa a la creación de un *Fondo* que se denomina *Fondo Comunitario* y la revisión de los ingresos habidos hasta el presente a la luz de las circunstancias actuales, para que la Kehilá pueda llenar sus finalidades con la amplitud requerida.

Hoy, 13 años después, nos inquieta nuevamente el mismo problema presupuestario.

Tenemos un presupuesto de gastos propio de una moderna Kehilá organizada, pero nuestros ingresos son apenas los de una *Jevra Kadisha.*

La Kehilá apoya a casi todas las instituciones de la Capital. Presta atención a su buen desenvolvimiento y se preocupa por su subsistencia.

El *Vaad Hakehilot* vela, según sus posibilidades, por las comunidades del interior del país.

Cuando hojeamos los anuarios o analizamos un sencillo balance anual de los últimos períodos de la Kehilá, obtenemos un amplio cuadro de nuestra labor. Cada departamento de la Kehilá constituye una verdadera institución, por ejemplo:

Ayuda Social,
Comisión de Cultura y "Mes del Libro Judío",
Juventud, con todas sus ramificaciones,
Asuntos Religiosos,
Comisión de Arbitrajes,
Préstamos y Ayuda Constructiva,
La amplia labor educativa,
Los Seminarios de Maestros en la Capital y en Moisés Ville,
Las escuelas secundarias y la Midrashá,

judíos que concurren allí durante los sepelios o a rendir homenaje a sus muertos. Se pavimentaron nuevos caminos, se techó y se construyó una cúpula en el edificio y se erigió también una torre de agua. Todos esos trabajos insumieron la cantidad de cuatro millones de pesos.

Una iniciativa sumamente importante vinculada con grandes compromisos —por más de treinta millones de pesos— constituye la adquisición de un terreno lindero con el cementerio de Tablada. Con esa compra se incrementa su reserva territorial en casi 10 hectáreas.

Esa adquisición, formalizada el 14 de noviembre de 1962, es indudablemente, un evento importante para el desarrollo ulterior de la Kehilá que recién podrá valorarse plenamente en lo futuro.

En la oportunidad, debemos mencionar también las reformas efectuadas en la cochería, para proveer de las comodidades mínimas a los que allí concurren en momentos aciagos. Esto insumió la cantidad de dos millones de pesos.

Durante el último período se refaccionaron los viejos coches fúnebres y se compraron nuevos. Se invirtió en ello más de cuatro millones de pesos.

Podríamos enumerar otras muchas iniciativas concretadas durante el período. Pero no es mi tarea presentar aquí un informe de nuestra ramificada actividad. Sólo quise ilustrar con algunos hechos la labor en pro de la colectividad que desarrolla la Kehilá, su devoción por el pasado y su preocupación por el futuro, amén de su anhelo de servir constantemente a la comunidad en general y a cada uno de sus socios en particular.

Estos principios básicos de nuestra actividad inspiraron nuestra labor y todas nuestras realizaciones.

la AMIA a Israel, para participar en los festejos del Día de la Independencia, otros cinco niños tuvieron la suerte de que la Kehilá depositara a nombre de cada uno de ellos la suma de 50 dólares en el "Bank Leumí Leisrael". Al numeroso público infantil de la Capital y del Interior le fueron distribuídos artísticos diplomas y obsequios.

Otra iniciativa es *el homenaje a los primeros socios de la Jevra Kadisha.* La Comisión Directiva de la Kehilá creyó que era su deber expresar su reconocimiento a los primeros socios de la Jevra Kadisha, que hace medio siglo se afiliaron a esta institución, que con el tiempo se transformó en la Kehilá de Buenos Aires.

El homenaje público efectuado por primera vez en noviembre de 1961, se convirtió en una celebración emocionante en honor de nuestros primeros "ascanim" y socios en general, que contribuyeron a su modo a la configuración societaria de nuestra colectividad.

El acto congregó un público numeroso incluyendo a quienes ocuparon alguna vez altos puestos directivos en la Jevra Kadisha y en otras instituciones. Con este acto quiso rendir un merecido homenaje la Kehilá a los primeros pioneros de nuestra vida institucional judía.

Un homenaje similar se efectuó por segunda vez en noviembre de 1962. Por lo visto, quedará también como norma permanente.

Quiero consignar asimismo nuestra participación en una serie de *Congresos Internacionales.* Es importante mencionar que nuestra Kehilá participó en el último período en algunos congresos judíos internacionales, como, por ejemplo: la Claims Conference en Nueva York, el Congreso de Educación en Jerusalem, y la reciente Conferencia de Comunidades Latinoamericanos en San Pablo. En dichos Congresos nuestra Kehilá estuvo dignamente representada. Cabe subrayar que la participación en tales congresos es, desde todo punto de vista, importante.

En San Pablo tuvimos oportunidad de comprobar que los delegados de todas las otras colectividades latinoamericanas, juzgan a nuestra Kehilá y al Vaad Hakehilot como instituciones modelo. Demostraron gran interés por nuestras realizaciones y expresaron su deseo de organizar su propia vida comunitaria, tomando como ejemplo a la nuestra. Solicitan nuestra colaboración para sus tareas organizativas.

Entre las importantes resoluciones tomadas en San Pablo, figura la de crear una Confederación de todas las Kehilot latinoamericanas. La organización de la Confederación fue encomendada a nuestra Kehilá, como expresión de reconocimiento a la misma.

Finalmente mencionemos *las mejoras introducidas en los cementerios.* Además de los otros aspectos de nuestra vida, se prestó también gran atención a los cementerios. Ante todo se pavimentaron nuevos caminos en el cementerio de Berazategui.

Fue necesario realizar un gran esfuerzo e invertir apreciables medios materiales en el cementerio de Tablada. Nos hemos preocupado por mejorar las condiciones del mismo para que resulte llevadera la estada de las masas de

tal fin se atrajo un grupo de jóvenes universitarios, especializados en este tipo de labor. El primer trabajo de investigación se refiere a los casamientos celebrados durante los dos últimos años en la Capital y el Gran Buenos Aires. Como material se aprovechó el Registro de casamientos del Rabinato. Los datos y hechos que figuran en ese Registro, de unos mil enlaces, son sumamente interesantes e ilustrativos.

El Instituto de Investigaciones Sociales está preparando nuevos y diversos trabajos sobre la vida judeo-argentina. Durante las últimas semanas se efectuó un Censo de la población judía de Quilmes. Se estudia la realización de un censo general de la población judía en la Argentina. También se estudia el censo efectuado por la Kehilá de Tucumán.

Confiamos en que los estudios de nuestro Instituto de Investigaciones iluminarán diversas facetas de nuestra colectividad, lo que contribuirá sin duda a un mejor conocimiento de esas modalidades.

Ahora sería conveniente detenerse en la iniciativa denominada: *Acercamiento de las Comunidades.* La Kehilá, en su carácter de institución central, mantiene una actitud comprensiva frente a las otras comunidades y procura sinceramente su amistad y colaboración.

Para lograrlo y para crear el ambiente favorable a tal cooperación, se implantó como norma realizar en ocasión de Rosh Hashaná, una cena de camaradería en la sede de nuestra Kehilá, a la que se invita a los "ascanim" y a los dirigentes espirituales de las diferentes comunidades.

La primera reunión de ese carácter se efectuó en octubre de 1961 en ocasión de Roh Hashaná del año 5722, y se impuso como una norma. Junto a la mesa se reunieron amistosamente los miembros de la Comisión Directiva con sus esposas, destacados dirigentes de las comunidades sefaradíes, del sector europeo-central y de los dos grandes templos.

Hicieron uso de la palabra representantes de las comunidades, elogiándose la iniciativa. Pusieron de relieve su disposición de trabajar en pro del acercamiento entre las comunidades existentes y de los objetivos comunes que perseguimos en bien de la vida judía en general.

Es de confiar que esta iniciativa dé excelentes resultados.

Los festejos de Bar Mitzvá en Israel. Con alegría se recibió la iniciativa proveniente de Medinat Israel, de celebrar el Bar Mitzvá de nuestros niños, nacidos en el año de la creación del Estado. Se efectuaron dos celebraciones, que se convirtieron en fiesta jubilosa para muchos centenares de niños, varones y mujeres. Y en motivo de honda emoción para sus familias.

Los festejos de Bar Mitzvá, efectuados en el salón de actos de la AMIA, estuvieron llenos de entusiasmo, y sirvieron para vincular a nuestra juventud con las esperanzas y el destino de Medinat Israel.

En esos festejos centrales participaron, especialmente invitados, el embajador de Medinat Israel en la Argentina, general Iosef Avidar, y su señora, la escritora Yemimá Chernovitz-Avidar, así como el embajador de Israel en Uruguay, señor Isaac Arcavi.

Además de los niños, nacidos el mismo día que la Mediná, enviados por

ocuparon del Seminario de Maestros de Moisés Ville y de las esperanzas que depositaron en él, basta decir que en los años de existencia de ese seminario se invirtió en él la considerable suma de 17.000.000 de pesos.

Constituyó sin duda una gran compensación para el esfuerzo realizado la primera promoción de maestros graduados en el año 1961. Fue un gran acontecimiento para los "ascanim" y para todo Moisés Ville, que a través del Seminario renovó su fama tradicional de la "Jerusalem argentina". Los jóvenes maestros egresados de Moisés Ville hicieron factible la habilitación de nuevas escuelas en una serie de localidades del Interior, donde se las necesitaba.

Una nueva e importante iniciativa, que da excelentes resultados, es el *Registro de recién casados* que lleva el Rabinato. Esta innovación respondió a la necesidad de poner orden en este importante aspecto de nuestra vida comunitaria.

Como pasa con todas las iniciativas, al principio hubo también resistencia, opuesta por algunos templos y sinagogas. Con el tiempo y gracias a un esclarecimiento adecuado, tal innovación se impuso y en la actualidad contamos con la colaboración de todos. Ahora se están haciendo los preparativos necesarios para ampliar el registro e implantarlo también en las comunidades del Interior, por medio del Vaad Hakehilot. Este Registro de Casamientos se convertirá con el tiempo en auténtico material para la investigación sociológica, como ya lo demuestra el primer estudio de este tipo efectuado por nuestro Instituto de Investigaciones Sociales.

En los últimos dos años, desde que se instituyó el Registro de Casamientos, pasaron por nuestra comunidad unas dos mil parejas. Se impuso una hermosa costumbre: la de efectuar una vez por semana —los días martes— una solemne ceremonia en honor de las parejas jóvenes en vísperas de su enlace. En la ocasión se las obsequia con libros adecuados, se les explica lo que es la Kehilá y se les imparte la bendición rabínica.

Los jóvenes matrimonios son incorporados automáticamente como socios de la AMIA, y por ende, como integrantes de la vida societaria judía. De esta manera la Kehilá ha ganado en los últimos dos años centenares de nuevos socios.

Instituto de Investigaciones Sociales. La fundación del Instituto de Investigaciones Sociales constituyó indudablemente una iniciativa y un logro de primera magnitud. Los estudios sociales y estadísticos estaban muy descuidados entre nosotros, y la Kehilá tomó sobre sus espaldas la importante tarea de encauzarlos y sistematizarlos. Al cabo de varios meses de preparativos, el Instituto inició su labor en la segunda mitad de 1962.

Esa iniciativa fue promovida en el Primer Congreso de Investigadores y Estudiosos Judeo-Argentinos, que organizó en octubre de 1961 la Kehilá juntamente con el "Majón Leiahadut Zemaneinu" de la Universidad Hebrea de Jerusalem. Ese Congreso, que despertó en su momento gran interés entre nosotros, suscitando apreciaciones encontradas, dio el impulso para comenzar a hacer algo más positivo en pro del estudio científico de nuestra comunidad.

El Instituto de Investigaciones Sociales inició ya sus tareas normales. A

de la Ieshivá. La Kehilá se enfrenta ahora con el problema de encontrar un director adecuado.

En la Ieshivá se implantó también un curso para la enseñanza de la *shejitá* (o matanza ritual), con el objeto de hallar solución a la falta de matarifes rituales en nuestra colectividad.

Colabora con la AMIA un Consejo Administrativo que ayuda a soportar las cargas que significan el sostenimiento y el desarrollo de la Ieshivá.

Pasemos al *edificio para el Seminario de Maestros.* La piedra fundamental de dicho edificio fue colocada por la anterior Comisión Directiva, poco antes de que asumiéramos nuestros cargos. Ello quiere decir que, entre otras, hemos contraído también la obligación de levantar ese edificio. El trabajo no ha finalizado todavía y en las condiciones actuales demandará un esfuerzo de años.

Sin embargo, hemos tratado de dar un buen paso adelante hacia la materialización de esa iniciativa. Con no poco empeño logramos, durante el último período, levantar toda la estructura de hormigón armado de la obra. Si tenemos en cuenta los numerosos y apremiantes compromisos financieros de la Kehilá, resulta claro que no nos resultó nada fácil.

En las obras ya efectuadas del edificio planeado, juntamente con la compra del terreno, se invirtieron más de veinte millones de pesos. Confiamos desde luego y hacemos votos porque la Comisión entrante alcance a terminar el edificio, lo cual constituye una necesidad urgente. Esta obra monumental será no sólo una gran adquisición para el Seminario de Maestros, sino para la vida cultural de toda la comunidad, que de esta manera tendrá una Casa de Cultura de primera categoría, incluyendo un teatro, una sala de lectura y una biblioteca.

Debemos mencionar aquí el *Seminario de Maestros de Moisés Ville,* y valorar debidamente la gran empresa que constituyó su creación por la anterior Comisión Directiva. En un intento de solucionar el problema de la falta de maestros capacitados para el interior del país, no se escatimaron esfuerzos ni medios para seguir desarrollando ese Seminario de Maestros, cuyo presupuesto es cubierto íntegramente por la Kehilá metropolitana.

Nos hemos preocupado no sólo por el desarrollo interno y la ampliación del Seminario, sino que también hemos llevado a cabo una acción por las provincias y por las comunidades de los países vecinos con el fin de inscribir nuevos alumnos en el Seminario de Moisés Ville. La Comisión aspiraba a convertir a Moisés Ville en un lugar de salvamento, de refugio para la juventud, sobre todo para los jóvenes que viven en localidades pequeñas.

Al aumentar el número de alumnos, surgió la necesidad de ampliar el internado. Con tal propósito se adquirió un edificio vecino, que fue restaurado y adaptado para que sirviera de internado.

En dicha compra, junto con las refecciones y el amueblamiento adecuado, se invirtió un millón y medio de pesos. La instalación del primer internado insumió una erogación de un millón trescientos mil pesos.

Para dar una idea de la devoción con que esta Comisión y la anterior se

legítimamente a ella, como a una institución que debe responder a sus problemas y necesidades. Todas nuestras realizaciones en favor de la comunidad no serían suficientes si menoscabáramos en lo más mínimo al asociado, o si no contempláramos las situaciones que nos plantea, esperando soluciones.

Tomando en cuenta que en muchos casos esos problemas no pueden ser resueltos en forma rutinaria por las oficinas correspondientes, sino que deben ser traídos a la mesa de la Comisión Directiva, es de imaginar cuán complicada y difícil resulta la labor de la Dirección y cuánto debe esforzarse para mantener el equilibrio al encarar los asuntos de la comunidad y de los individuos.

La técnica establecida en nuestra estructura institucional trae como consecuencia que el despacho del Secretario esté permanentemente atestado de toda clase de asuntos, desde los más importantes hasta los más de mera rutina. Desde que se adopta una resolución hasta que se la pone en marcha media un trecho apreciable; como buena parte del mismo pasa por el despacho del Secretario, podría decirse que: *su mano está en todo y todo pasa por su mano.* Esta labor tan ramificada, que consiste en controlar, en estudiar cada situación en particular, en coordinar, en intervenir y en responder a toda clase de planteos, sería seguramente irrealizable sin la colaboración armónica y leal de toda la Comisión Directiva, y de todos los miembros y directores de departamentos, quienes dedican su tiempo y su energía en bien de los intereses de la Kehilá y de sus asociados.

Como ya lo mencioné antes, en el transcurso de los últimos siete años se concretó una serie de nuevas e importantes iniciativas. Algunas fueron, por su índole, ocasionales, y otras se incorporaron como funciones permanentes a la actividad de la Kehilá. A algunas de dichas iniciativas se refieren los trabajos que reflejan en este Anuario los diversos aspectos de nuestra labor. Otras no fueron mencionadas por cuanto pertenecen, por así decirlo, a la Comisión Directiva en su totalidad y no a determinados Departamentos. De cualquier modo considero necesario señalarlas, como ilustración de lo dicho anteriormente. Pero al mismo tiempo quiero observar que sólo constituyen una pequeña parte de las inicitivas consideradas como "nuevas".

Voy a comenzar por la *creación de la Ieshivá para Rabinos,* que es, a mi modo de ver, una de las más importantes, por la influencia que puede ejercer sobre la vida espiritual de nuestra comunidad. Se trata de la creación de una *Ieshivá* para la formación de rabinos y dirigentes espirituales para nuestra comunidad, y eventualmente también para las comunidades de los demás países latinoamericanos.

La principal virtud de esta tarea, es que los futuros rabinos —al igual que los maestros— han nacido en nuestro medio y conocen el idioma y la cultura locales. Por ello les resultará indudablemente fácil entrar en contacto con nuestra juventud y ejercer influencia sobre ella.

La Ieshivá comenzó a funcionar en junio de 1961, con unos veinte alumnos y ya ha entrado en su segundo año de vida. Hasta noviembre de 1962, fecha en que dejó nuestra comunidad, el Gran Rabino Fink estuvo al frente

LAZARO FRIEDMAN

TRES PRINCIPIOS FUNDAMENTALES EN NUESTRA ACTIVIDAD

Si me preguntaran qué fue lo que caracterizó y dio relieve propio a la actividad de las dos Comisiones Directivas de la Kehilá, elegidas después de la reforma de los estatutos, diría que su esfuerzo constante por colocar a la institución al servicio de toda la comunidad judía, de todos sus sectores y de todos sus estratos. En este aspecto, puedo decirlo, la dirección de la Kehilá no tuvo en cuenta de ningún modo, la mayor o menor representación de un sector determinado en la Comisión, ni siquiera le dio importancia al hecho de que no estuviera representado del todo. Es cierto que los que actualmente dirigen la Kehilá son hombres que durante largos años lucharon por la hegemonía de diversos movimientos ideológicos en nuestra vida societaria. Pero, ganada esa lucha, los dirigentes que representaban a determinados partidos en la Kehilá no pensaron —ni por un instante— que la Kehilá pudiera ser otra cosa que una gran institución judía, en el más amplio sentido de la palabra. Quien lea y estudie detenidamente los diversos trabajos que se incluyen en este Anuario, los cuales reflejan todos los aspectos de la actividad comunitaria, se convencerá fácilmente de ello.

Nosotros nos hicimos cargo de la dirección de la Kehilá en momentos en que el judaísmo argentino había completado su primer centuria. Pero no nos conformamos con celebrar dignamente ese acontecimiento; amén de ello, extrajimos ciertas enseñanzas. Cien años no constituyen una etapa de magnitud en la historia judía, pero tratándose de una comunidad judía en la América latina significan un período importante, que obliga a mirar hacia atrás. Paralelamente, al franquear el umbral del segundo centenario, nos creímos en el deber, con más razón aún, de mirar hacia adelante y preocuparnos por el porvenir. Ambos momentos —la mirada hacia el pasado y la visión del futuro— se hicieron sentir constantemente en nuestro trabajo. Más adelante, cuando enumere toda una serie de iniciativas que hemos llevado a cabo, resaltará todo ello con mayor nitidez.

Antes de mencionar las iniciativas puestas en práctica, quisiera observar tan sólo que probablemente una muy pequeña parte de nuestros asociados se da cuenta cabal de la trascendencia de la labor que día a día pone en ejecución la Kehilá. Esta constituye en la actualidad un mecanismo sumamente complicado que exige un cuidado y una energía sin par, para que todas sus partes funcionen armónica y eficazmente, tanto en lo que hace al asociado individualmente como a toda la comunidad. Y aquí cabe recordar que la Kehilá debe cumplir no sólo con su deber para con la sociedad en general, sino también para con los miles de asociados que en forma individual acuden

varias décadas atrás se distinguía por su espíritu laico, no religioso ni sionista, sufrió una metamorfosis que lo condujo hacia el sionismo y los sentimientos nacionales, inclinándolo hacia un judaísmo tradicional, que conserva, no obstante, su idiosincrasia populista.

El problema central con que se enfrentó y se enfrenta nuestra comunidad, es el siguiente: ¿con qué llenar el alma del judío joven? No se trata solamente de saber por qué se es judío, sino cómo se es judío en verdad. ¿Sería factible un renacimiento del tradicionalismo en las futuras generaciones? ¿Cuál habrá de ser el factor fundamental que gravitará sobre ellas: el sentimiento nacional o la fuerza de atracción del Estado de Israel?...

Los problemas generales, sociales y políticos, que afectan a toda la América latina, influyen poderosamente en la formación espiritual de nuestra juventud. Aquí tropezamos con factores que no existen en los países anglosajones. Por eso se advierte en nuestra juventud una inclinación mayor hacia los ideales de carácter nacional y social.

El elemento activo que fue y sigue siendo aún la fuerza que mueve toda la vida societaria, está entrando en un período de crisis. La edad, la fatiga, las dificultades económicas, debilitan su actividad y se plantea el problema de si dentro de una generación subsistirá aun entre nostros el "ascán" voluntario de nuestros días. ¿Nótase en los hijos de los "ascanim" de hoy la tendencia a continuar la senda de sus padres? Las perspectivas son en este sentido francamente pesimistas. El problema se agrava más aún porque no se ha previsto debidamente la formación de un plantel de futuros dirigentes societarios o de funcionarios técnicos, preferentemente nativos de esta tierra, que lleven adelante la vida judía en lo futuro.

Así es como se generan los choques en el terreno cultural y educativo. Por un lado, la tendencia a conservar la idiosincrasia y el populismo de la Europa Oriental, y por el otro, el proceso de adaptación a las particularidades de la generación actual y de las venideras; de ahí la aplicación de nuevos métodos y la búsqueda de nuevos caminos. Pero hay también una tercera corriente que postula la fusión de los valores permanentes del judaísmo tradicional y populista con los nuevos valores del espíritu nacional judío de tendencia laica.

La Kehilá que ha sido a lo largo de las generaciones y sigue siendo el instrumento de la independencia espiritual judía, sigue por la senda clásica, con los ojos bien abiertos para captar todo lo que acontece en ella y a su alrededor, con el fin de poder llevar adelante la lucha por los ideales del judaísmo.

Este Anuario servirá sin duda no sólo a los dirigentes sino también a los investigadores y a los estudiosos como fuente de consulta sobre la vida y las realizaciones de una de las grandes comunidades judías de nuestro tiempo.

de créditos, los partidos sionistas, las instituciones culturales; todo eso gravitó decisivamente sobre el elemento humano que distingue a nuestra comunidad; incluso los movimientos laicos, la red escolar, fueron consecuencia directa del espíritu de la época.

El pequeño pueblito judeo-polaco, con todas sus peculiaridades, se volcó en los moldes de una ciudad tan grande como Buenos Aires, donde el inmigrante judío iniciaba su lucha por ganarse el sustento y lograr una posición económica y social superior a la que había alcanzado antes. Ambos anhelos influyeron, desde luego, en la configuración de nuestra fisonomía societaria.

Es notoria la trascendencia del papel que desempeñó la inmigración de los colonos en nuestra comunidad. Pero la generación de los colonos que actuaron en la etapa 1890-1914, ha desaparecido casi de la vida activa. Desde el punto de vista histórico dejó profundas huellas, pero su continuidad es problemática; porque sus hijos, que deberían contarse hoy entre los dirigentes más representativos de la comunidad israelita, se han alejado de ella en gran parte, con excepción de un pequeño porcentaje de profesionales. Muchos de ellos fueron absorbidos por la cultura general del país; otros sobresalieron en la vida política; pero la gran mayoría, sobre todo los profesionales universitarios, muestra una extraña apatía frente a la vida comunitaria judía.

De ahí que la mayor parte del elemento activo en la dirección de nuestra amplia red escolar, en las instituciones económicas, culturales y filantrópicas, así como en los partidos sionistas, provenga de la generación de inmigrantes que arribó al país después de la primera guerra mundial. Hasta los hijos de estos inmigrantes están proporcionalmente mucho mejor representados en la dirección de la vida judía que los hijos de los colonos.

Es importante analizar a fondo dicha realidad, para la comprensión de determinados problemas que se le plantean actualmente a nuestra comunidad.

¿Cuál es, en primer término, la esencia del judaísmo en nuestra comunidad? ¿Cuál es el factor dominante en nuestro esfuerzo? ¿Es acaso el sentimiento religioso que privó en nuestros antepasados? ¿O es el sentimiento tradicional que prevalece en los Estados Unidos, en Gran Bretaña y en otros países? ¿O es la conjunción del anhelo de autonomía cultural, de la interpretación de la vida judía con un criterio laico y popular, y de la conciencia de pertenecer a un pueblo que lucha por su liberación nacional, animado por la visión sionista?

Creo que todavía no podemos dar una respuesta clara. Nuestra comunidad es demasiado joven aún para ofrecer ya una fisonomía propia, peculiar. El sector sefaradí, que representa casi un 20 por ciento de la comunidad, aparenta ser religioso, pero en el seno de su juventud son notorios los sentimientos de índole nacional y laica. Los judíos provenientes de la Europa Central, que forman un 10 por ciento de nuestra comunidad, siguen siendo casi los mismos de Berlín, Frankfurt o Viena; observan cierta religiosidad liberal, que linda en ciertos casos con alguna tendencia asimilacionista, pero en algunos de sus círculos se advierten simpatías por la orientación nacional judía.

El gran sector comunitario que proviene de la Europa Oriental, y que

Dr. TOBIAS KAMENSZAIN

INTRODUCCION A NUESTRA PROBLEMATICA

Se admite que nuestra comunidad tiende a proseguir en muchos aspectos el estilo de la vida judía en la Europa Oriental. Con la edición de este Anuario reinicia la Kehilá, tras una interrupción de varios años, la serie de sus publicaciones tendientes a reflejar nuestra vida comunitaria. Renueva así la tradición de las antiguas comunidades desaparecidas, que periódicamente solían publicar materiales de indudable valor histórico.

Han transcurrido siete años desde la última edición del Anuario de la Kehilá. Siete años representan un lapso muy breve en la vida de una comunidad; pero con relación a la vida judía y a nuestra problemática en toda la América Latina, los últimos siete años fueron en muchos aspectos verdaderamente revolucionarios.

Los problemas generales que afectan a los países en que vivimos, no fueron ajenos nunca a los judíos en este continente. Nuestra milenaria historia nos ha enseñado que las transformaciones políticas, económicas y sociales de los pueblos circundantes, ejercen influencia directa sobre el desarrollo de nuestras comunidades. En los últimos años, empero, las contradicciones, los conflictos sociales y sobre todo la inestabilidad política en esta parte del mundo se agudizaron tanto que nuestras kehilot, en pleno proceso de cristalización y consolidación internas, se encontraron frente a un fenómeno que muchos creyeron superado definitivamente en esta tierra de libertad.

El análisis clásico y la interpretación sonista de la realidad de la Diáspora judía, hallaron confirmación plena en nuestro medio. Esto nos obliga a meditar seriamente sobre las proyecciones de nuestra actividad en lo futuro. De ahí mi propósito de subrayar en esta introducción, algunos aspectos fundamentales de nuestra vida.

Aunque admitiésemos que nuestra comunidad tiene ciertas modalidades que la diferencian de otros grandes centros judíos en el mundo, como los de Estados Unidos, Gran Bretaña o Francia, habríamos de afirmar que todavía es prematuro hablar de un modo de vida o un estilo de vida propio. Nuestra particularidad reside en la preeminencia del estilo europeo oriental en nuestro proceso de cristalización; lo cual se debe a que la inmensa mayoría de los integrantes de nuestra colectividad proviene de la gran ola inmigratoria que arribó al Río de la Plata en el período comprendido entre el final de la primera guerra mundial y el estallido de la segunda.

Esa inmigración constituye el pilar de nuestra fisonomía societaria actual. El brillo de las antiguas cooperativas comerciales con sus "cuéntenikes" y posteriormente las diversas organizaciones gremiales, los bancos, las cooperativas

Falik Lerner: El aporte de la Kehilá a la construcción de casas comunitarias .. 513
Teatro judío en la Argentina 522
Actividades del IWO argentino durante los últimos seis años 533
N. Krichmar: La Sociedad de Escritores "H. D. Nomberg" 538
B. Pick: La filial argentina de la Confederación Mundial de la Cultura Judía 544
Nómina de libros y publicaciones durante los años 1956/62 552
Diarios y periódicos judíos durante los años 1956/62 564

IV

ESCRITORES JUDIOS DEL EXTRANJERO SOBRE NUESTRA COMUNIDAD

Efraim Auerbach: Son diversos los caminos 569
Aarón Alperin: La fortaleza del judaísmo cuidada en la Argentina 573
Salomón Bikel: La comunidad judeo-argentina 576
Isaac Bashevis: La comunidad israelita de Bs. Aires es sorprendente 583
Jacob Glatstein: La comunidad israelita en la Argentina 585
Jaim Grade: Cómo veo yo la comunidad judeo-argentina 589
Dr. Jaim Shoshkes: Unas palabras desde lo más hondo 596
Bezalel Sherman: Vida judía en la Argentina 599
Mordejai Strigler: Con más interés 611

V

TRABAJOS EN CASTELLANO

Dr. Tobías Kamenszain: Introducción a nuestra problemática 11
Lázaro Friedman: Tres principios fundamentales en nuestra actividad 14
Asher Grokop: Un problema que sigue todavía en nuestro orden del día 21
Moisés Onik: El sentido de nuestra continuidad espiritual y societaria 24
Dr. David Roizin: Acercamiento de la juventud a la vida judía 28
Cuatro años de labor del Departamento de Juventud de la Kehilá 31
Dr. Behor Issaev: La Colectividad Sefardí Bonaerense en el Quinquenio 1958-1962 46
El Instituto de Investigaciones Sociales creado por la Kehilá de Buenos Aires 50
La Nupcialidad en la Kehilá de Buenos Aires (Estudio Estadístico) 53

II

LA ACTIVIDAD DEL VAAD HAKEHILOT

(Federación de Comunidades Israelitas Argentinas)

S. Wassertzug: Diez años de existencia del Vaad Hakehilot 287
Problemas de la vida judía en Argentina, (exposiciones e informes en el quinto Congreso del Vaad Hakehilot):
Dr. Tobías Kamenszain: Nuestra comunidad a la luz de sus 100 años de existencia 315
Lázaro Friedman: Apreciaciones del Secretario General 318
Mark Turkow: Aspectos políticos y sociales de las Comunidades 321
Dr. Abraham Saltzman: La función de los Comités Regionales 323
Rabino Jacobo Fink: Cuestiones religiosas 325
Jaime Finkelstein: Cultura y política educativa en nuestra comunidad 326
Profesor Lázaro Schallman: La nueva generación 328
S. Wassertzug: Problemas de Organización de las Comunidades 331
M. Yagupsky: Aporte sefaradí a la vida comunitaria 339
Dr. Behor Issaev: Problemas de las comunidades sefaradíes 341
Ing. Alfredo Abulafia: Los sefaradim en la Argentina 342
Simposio sobre el tema: Perspectivas de la vida judía en la Argentina, con la participación de:
Dr. Tobías Kamenszain 343
Dr. Natan Lerner 344
Ing. Shalom Rosemberg 345
Salomón Suskovitch 347
Dr. León Dujovne 348
M. Berlson: Régimen escolar judío en el interior del país durante el último quinquenio 350

III

NUESTRA COMUNIDAD EN LOS UMBRALES DE SU SEGUNDO CENTENARIO

Falik Lerner: Las celebraciones de 100 años de vida judía en la Argentina .. 379
I. Zudiker: La D.A.I.A. Representación política del judaísmo argentino 402
Moisés Senderey: La comunidad judeo-argentina y sus vinculaciones con el mundo judío 419
I. I. Lerman: La Congregación Israelita de la República Argentina 430
M. Preide: Nuestras instituciones de ayuda social 440
Abraham Gabis: Estado actual de la colonización judía 455
M. Preide: Las Cooperativas Israelitas de Créditos en la Argentina 467
Dr. L. Zhitnitzky: La participación judía en la cultura, el arte y las ciencias argentinas 477

INDICE

Palabras al Lector 9
Dr. Tobías Kamenszain: Introducción a nuestra problemática 11

I

LA KEHILA Y SUS ACTIVIDADES

Lázaro Friedman: Tres principios fundamentales en nuestra actividad 17
Oscar Grokop: Un problema que sigue todavía en nuestro orden del día 25
Isaac Janasowicz: La reforma estatutaria y la democratización de la Kehilá ... 29
Ing. A. A. Fisher: Las agrupaciones judías en Buenos Aires 49
Moisés Onik: El sentido de nuestra continuidad espiritual y social 69
Moisés Koifman: La labor del Dpto. de Cultura de la Kehilá 74
Leib Gold: Una comunidad en lucha 135
B. Kobrinsky: El desarrollo de nuestro régimen escolar durante los últimos seis años 141
Sara Fisher: Nuestros jardines de infantes en los últimos cinco años 167
M. Berlson: El Seminario de Maestros e internado en Moisés Ville 173
Dr. David Roizin: Acercamiento de la juventud a la vida judía 185
Cinco años de labor del Dpto. de Juventud de la Kehilá 188
Ing. A. A. Fisher: Panorama de la labor de cuatro departamentos de la Kehilá: 1) Ayuda social; 2) Préstamos sin interés a los socios; 3) Subsidios; 4) Sección sepelios 202
David Kulakovsky: La Comisión Arbitral de la Kehilá. Un factor de importancia en la vida societaria 226
Ing. A. A. Fisher: Labor de la Comisión Arbitral 232
B. Stulbaj: La Kehilá y sus actividades en la esfera religiosa 236
Instituto de Investigaciones Sociales de la Kehilá 246
Estudio sociológico sobre la nupcialidad en la Kehilá de Bs. Aires 248
Los que estuvieron al frente de la Kehilá 263
Nómina de los integrantes de las C. D. de la Kehilá durante el período 1954 - 1957 272
Miembros de comisiones y miembros de las Asambleas de Representantes durante los períodos 1957-60 y 1960-63 273
El Consejo Central de Educación Judía durante los períodos 1957-60 y 1960-63 280
Algunos datos de nuestra vida comunitaria 281

Editado por el
DEPARTAMENTO DE CULTURA
de la
ASOCIACION MUTUAL ISRAELITA ARGENTINA
COMUNIDAD DE BUENOS AIRES
Pasteur 633, Buenos Aires, Rep. Argentina

Impreso en la Argentina — Printed in Argentine
Queda hecho el depósito que marca la ley 11.723
BUENOS AIRES 1963
Industria Argentina

Este libro se terminó de imprimir el 23 de abril de 1963, en los Tall. Gráf. JULIO KAUFMAN S.R.L., Avda. Corrientes 1976 - Buenos Aires - Rep. Argentina.

CINCO AÑOS DE
VIDA COMUNITARIA JUDIA
EN BUENOS AIRES

1958-1962

Dirección:

ISAAC JANASOWICZ

Colaboración Técnica:

S. WASSERTZUG, Prof. L. SCHALLMAN e Ing. A. A. FISHER

Secretario de la Comisión de Cultura:

MOISES ONIK

BUENOS AIRES

1963